

במסכת ביצה

ענינים שנתבארו ע"ס הדף

יז. בדיני טעות בתפילה. א. בדין הזכרה בר"ח וחזה"מ בחתימה של מוסף. ב. יו"ט שחל בשבת והתפלל של שבת והזכיר יו"ט בעבודה ביעלה ויבוא. בחתם בשבת לחוד או ביו"ט לחוד, ובקידוש. ג. התפלל בשבת חזה"מ מוסף של שבת לחוד, ובהתפלל של שבת לחוד ואח"כ של יו"ט לחוד. ד. אי סגי הזכרת שבת או יו"ט בחתימה לחוד. אם הזכרת שם היו"ט מעכב – אמר חג הסוכות בשמיני עצרת. ו. בדין טעה בקרבנות היום. ז. החליף מוסף בתפילה אחרת. ח. דינים העולים בטעויות.

בדין הקנאת קמחו לאחרים. בנאכל ערובו.

כא. בטלטול שיירי כוסות. בדין אין עושין גש"ר לכתחילה, ומ"ט שיורי כוסות חשיבי גרף.

כב. בזקיפת מנורה של חוליות, ואם יש קולא בבנין של פרקים ביו"ט טפי מבשבת. בבנין בכלים. בנסתפק משמן שבנר ובמוסוף שמן, ואם הוא מדאורייתא. בכיבוי נר לצורך ד"א ובעשיית מחיצה. בדין לכהול העין. ברפואה ביו"ט, וביו"ט שני. אם מעכב להזכיר אדלוקי שרגא. מ"ט גימור בגדים לא חשיבי כהנאת הגוף.

כג. באיסור אולודי ריחא. בפלוגתא אי מותר לפרה לצאת ברצועה שבין קרני'. בגרירת מיטה כסא וספסל ודשא"מ. באור פלוגתא בעגלה אי חיישין לחריץ.

כד. בשחיטת בהמה מסוכנת. ביציאת סומא במקל. באיסור יציאה בכסא. במקל של זקנים ובכסא גלגלים.

כה. באיסור השחזות הסכין. בראיית סכין ביו"ט. בדין שפוד שנתקלקל.

כז. בניפוי קמח פעם שני', ואם מותר להוציא צרור בידו.

ל. בכיסוי בסודר מתי יש חשש סחיטה. באיסור הנאה מעצי סוכה, ובדין התנאי.

לא. בדין ביקוע עצים ביו"ט.

לב. כלי חרס מאימתי מק"ט. גריפת תנור מ"ט אסור ובאיזה אופנים מותר. בצידוד אבנים, ובטעמא דשרי

ב. בטעמא דנולד הוי מוקצה. למ"ד דאיסור ביצה משום הכנה גדר האיסור.

ג. בדין סחיטת פירות.

ד. סתם תרנגולת הוי מוקצה אף שלא הקצה דעתו בהדיא ובעלמא אינו כן. בדין שלג וברד שנפשרו ביו"ט אי מותרין בשבת, ובדין גוי שהכין. בביטל איסור דרבנן.

ה. ב' יו"ט של ר"ה אי קדושה אחת הן.

ו. בקבורה ביו"ט ע"י עממין. בבר' חדשה אין איסור מוקצה בנולד.

ז. בחיוב אכילת שאור אע"פ שנפסל מאכילת כלב ועוד פרטים בשלא כדרך אכילה לכמה דינים.

ט. בחלת חו"ל שאוכל והולך ואח"כ מפריש.

יא. בטלטול עלי לקצב עליו בשר ביו"ט, וסכין של מילה לאחר המילה. בחזרת תריסין. בחזרת רטי' בזמינו.

יב. החזרת הלולב מביתו לביהכ"נ.

יג. בדין מלילות ואכילת עראי הפטורה ממעשר. בקילוף שעורים, באיזה קליפה מיירי, ובהפרש בין חיטין לשעורין.

יד. בדין ניפוח. בקילוף אגוזין על השולחן ובקילוף שאר פירות. קילוף ע"י מקלף. בדין דיכה בשינוי. בריסוק בננות. בחיתוך ירק לסלט. בדיני בורר. איסור שילוח ביו"ט אם הוא רק מחמת הוצאה. בשילוח כלאים. באיסור הצעה בכלאים. בטומאת וילון.

טו. בשריותא דקשין בכלאים. בהא דערדלים אין בהם כלאים. שטיחין שיש בהם כלאים. בדין צחצוח מנעלים בחזה"מ, וחיבור כלי של פרקים ע"י הברגה. בדין עירוב תבשילין.

טז. אם מערבין בקטניות ובלפתן מפירות. אם צריך להתנות בפה או סגי בדעתו. בשיעור העירוב. אם מועיל ערוב על העומדים חוץ לתחום. בעירוב חצרות ביו"ט. בשריותא במילוי כל הקדירה בשר וכל התנור פת.

של ביה"כ. אוהל בהקפת ב' חביות, והיתרא במלמעלה למטה.

לג. באוהל ביעתא פוריא וחביתא. בהא דמחזי כמאן דאזיל לחינגא. בשובר אדם את החבית. במלאכת מחתך.

לד. בדין מוגיס, ובטעם חיובו. ואי שייך ב' חיובים על מלאכה אחת. בדין לשפוך צוננין לתנור למעט חומו.

לה. בדין מקח קובע בדבר שלא נגמ"מ.

לו. בשריותא בגרף ועביט. בדין ליתן כלי תחת הדלף. בטלטול מי נט"י שחרית. עבר ועשה גש"ר לכתחילה. במוקצה שנפל לתוך האסלא. באיסור להקדיש, ומ"ט אין בזה היתר דחפצי שמים. באיסור רכיבה, ובבע"ח שאינן ראויין לרכיבה ולמשא.

לז. במשילין פירות. בתחומין דכלים. במילא מים ונתן לחברו. מי שהיו פירותיו בעיר אחרת. המפקיד פירות אצל חברו. זימן אורחין.

לט. בשותפין שנדרו הנאה זמ"ז.

ב' א'

במוקצה דנולד

ב' א' קס"ד אפי' מאן דשרי במוקצה בנולד אסר, יש לעי' אם תרנגולת העומדת לגדל ביצים אינה מוקצה למאן דשרי מוקצה א"כ מ"ט הביצה חשיבא נולד, ויעוי' במהרש"א שכתב דכיון שנולדה הביצה מדבר המוקצה לא שרינן לה מהאי טעמא, ונראה כונתו דכ"ז שלא החליט לשחטה הרי היא עדיין מוקצה, ולכן חשיבא הביצה נולד ממוקצה, מיהו אפשר שהיא מותרת בטלטול בגלל שיכול לשחטה, אבל לא שייך לומר אוכלא דאפרת, כיון שעדיין אין שם אוכל עליה כ"ז שעומדת לגדל ביצים, וראי' לזה מהא דבעומדת לאכילה לר"נ אף בשבת ביצתה מותר משום אוכלא דאפרת, אע"פ שאסור לשחטה, וצ"ע בפנים.

שם בנולד אסר, עיקר הדברים דנולד גורם איסור מוקצה מצינו בדר"י שאפי' כלים שהיו מוכנים הרי שברי כלים אסורין כדלקמן ל"ב א', אבל נולד דשמעתין היינו דוקא בנולד גמור שלא נראית הביצה בעולם כלל, ורק בזה ס"ד דחמיר ממוקצה וכמ"ש תוד"ה קס"ד, ונראה ראי' לדבריהם מהא דשבת מ"ה ב' דאמרינן דאפרוח מת שרי לר"ש לחד מ"ד, ובתרי הכי אמרינן בדאית ביה ביצה דהוי נולד, ודחי מדר"נ דמאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד, וש"מ דבע"ח שמתו לא חשיבי נולד, ולכאורה יש לדמות בע"ח שמתו לשברי כלים, וש"מ דבזה פשיטא לן דדינן כמוקצה דשרי לר"ש, ומה שהזכירו בגמ' לשון נולד הוא להסביר האיסור לר"י, ולא למימרא שזהו נולד גמור לדון בו אליבא דר"ש.

ובתו' נקטו דמיא בעיבא לצד דמיבלע בליעי מודה בהו ר"ש דהו מוקצה, כיון שזה נולד גמור, ויש לעי' אם איתא דיש נולד דמודה ביה ר"ש, למה סתמו הדברים בגמ', דהא ר"נ קאמר שנולד כמוקצה, וסתמא משמע כל נולד,

והכי הול"ל קס"ד ביצה כמיא בעיבא וכיו"ב, וביותר קשה לפמשנ"ת מדברי התו' שר"נ התייחס לנולד המיוחד שבביצה שלא היתה בעולם, וא"כ איך סתם דבריו דמאן דל"ל מוקצה ל"ל נולד אם יש חילוק בין נולד שלא הי' בעולם כלל, ללא נראה בעולם.

וממה שהקשו בעירובין מ"ו א' כ"ש דהו"ל נולד אין הוכחה דלר"ש אסור, די"ל כיון דביו"ט מיירי התם כדתניא גשמים שירדו מעיו"ט כו' וסתים לן תנא ביו"ט כר"י שפיר הקשו סתמא דהו"ל נולד, דלא נראה לגמ' לאוקומי ברייתא דלא כהלכתא, וגם לא ניחא לן לאוקומה כר"ש דוקא, מיהו אם נימא דמיא בעיבא לצד דלא בליעי חשיבי מיפקד פקיד, א"כ מעיקרא נמי הוו דמו לביצה ולא הקשו בגמ' נולד הוא, אבל אין נראה כן אלא דאי לא בליעי הו"ל כולוהו מיא וכאוכלא דאפרת.

ובמברא אין הכרע לומר דמיא דבליעי רחוקים מדעתו טפי מביצה, דכיון דהעבים ניכרין לעין, הרי הבליעי שבהם אינו גורם שלא יוכל ליתן דעתו עליהם.

ובדין אפר ג"כ נקטו תו' דמודה ר"ש דאסור דחשיב נולד גמור, והנה במתני' קתני שאפר כירה מוכן הוא דהיינו שאפי' לב"ה דאסרי ביצה שרו אפר כירה, וש"מ דאפי' מוקצה לא הוי, ובזה ודאי הו"ל לרב לאוקומה בהוסק מעיו"ט, מלבד דרב לטעמיה דס"ל כר"י, ולפ"ז י"ל דאפר כירה בשבת מותר כיון דקי"ל כר"ש, מיהו י"ל דאפר כירה גרע ולא משום דהוי נולד גמור, אלא משום דאפר בעלמא כעפר דמי, ורק אפר שהוא עדיין בכירה לא מסח דעתיה מיניה, ונמצא שיש כאן נתינת דעת כעין ייחוד דעפר, ומצינן למימר דייחוד זה לא נעשה מאליו כשלא הי' אפר מבעו"י, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א נתבאר היטיב כל הענין ועי"ש מכמה ראשונים שפי' דרב לטעמיה, וכתב שם דאפשר דמה שהתירו בירושלמי לכסות באפר שהוסק ביו"ט, הוא משום דבמקום מצוה לא החמירו כר"י,

שם תוד"ה דילמא, במה שחילקו דמוקצה דבע"ח חמיר טפי יש לבאר דבגזלות דשובך כיון שסופן לפרוח ויהיו בדין מוקצה השתא נמי צריכין ייחוד, ולאפוקי חיה שקננה בפרדס שדעתו למהר ולתפסן קודם שיברחו, משא"כ ביוני שובך שסומך שיחזור לשובך, ואין דעתו לכלות הגוזלות קודם שיגדלו, ותרגומות העומדת לגדל ביצים עדיפא מיניהו וגריעא מחיה.

יש לבאר חסרון נולד דביצה אע"פ שאין לך יושב ומצפה לביצים כתרנות העומדת לגדל ביצים, מ"מ כל דבר חדש מקרב את האדם לחול ולעשייה, וכמו שאין דעת האדם על דבר שלא בא לעולם, כך אינו יכול להתחבר בדעה גמורה על הנולד, והרי בהכרח זהו דבר חדש אצלו, וכל ענין מוקצה להרחיק את האדם מדברים חדשים בשבת, שיסודם בעבודה ויצירה של חול. (הערות)

ב' ב'

ב' ב' אלא אמר רבה וכו' ומשום הכנה וכו'

ב' ב' אלא אמר רבה לעולם כו' ומשום הכנה כו' ורבה לטעמ' כו' יש לעי' היכי משמע מקרא דקאסר הכנה שתהא אכילתה אסורה, וליכא למימר דבעינן שיאכל רק מן המוכן, דהא בנולדה ביו"ט בעלמא שריא מדאורייתא, אע"פ שלא היתה מוכנת מאתמול, ונראה דכשאינו אוכלה ביו"ט אגלאי מילתא שלא הכינה שבת ליו"ט, ונמצא שאכילת הביצה ביו"ט קובעת את ההכנה, והענין דילפינן מהאי קרא שלא תשמש שבת את יו"ט ולא יו"ט את השבת, וכשאוכל הביצה ביו"ט נראה שהשבת הכינתה לצורך יו"ט, וזהו זלזול בכבוד שבת, משא"כ בסעודת חול דלא בעיא הזמנה אין הכנת השבת מתייחסת לחול ואין זלזול בכבוד שבת.

ולפ"ז אפשר דדוקא בהכנה דממילא, יש לאסור האכילה שהיא קובעת את ההכנה, אבל בהכין באיסור מיו"ט לשבת כגון סמוך לחשיכה,

שהרי עיקר הדין כר"ש כדקי"ל בשבת, ולפ"ז אין מקור שהתירו מוקצה במקום מצוה.

ועוד ראי' מהא דדחיק ר"נ לפרושי מתני' דפליגי נמי בתרגומות עצמה, ואע"פ שזה דוחק כדמותבין עליה בגמ', ואם איתא דמודה ר"ש בנולד גמור דאסור, א"כ הו"ל לפרושי דב"ש וב"ה פליגי בנולד דביצה אם זה דומה לנולד גמור, דהא מודה דנקטו ביצה לרבנותא משום נולד, ומניין פשיטא ליה דלאו בנולד דביצה פליגי, אבל אם לר"ש ליכא איסור בנולד כלל ניחא, דס"ל דנולד לא חמיר מעיקר מוקצה.

אם נימא דלכל האמוראים סתם לן תנא ביו"ט כר"י, וכפשטות לשון הגמ', א"כ מתני' מיירי דוקא בעומדת לאכילה, ואפשר שזה מרומז בלשון תאכל, לומר דמיירי באוכלא דאפרת, מיהו בלא"ה כתב אאמור"ר שליט"א דלדעת האמוראים עיקר האיסור באכילה, ומכח זה נעשית מוקצה, ומשום נקט תאכל ולא תאכל, ואולי לר"נ רמז בלשון תאכל שאף אמה מותרת באכילה דלשון תאכל משמע טפי שהיא כאמה, ולא שהותר מוקצה שלה.

לפמשינ"ת בתו' דהא דס"ד דנולד חמור ממוקצה היינו דוקא נולד גמור, ולא נולד דשברי כלים ועצמות וקליפין, לפ"ז קשה לחדש דלקושטא דמילתא נולד אסור ביו"ט ומוקצה מותר, דהא פשיטא לגמ' שדינם שוה, ולא הוצרכנו לדר"נ אלא בנולד דביצה, שהוא נולד גמור, וערמ"א סי' תצ"ה ס"ד ובמ"ב ס"ק י"ז.

לקמן ל"ג א' מוכחין דרבא כר"י ס"ל מהא דאמר שאין מסיקין בשברי כלים, ויש לעי' דילמא ביו"ט דוקא קאמר משום דסתם לן תנא כר"י, וי"ל דאה"נ ממימרא זו מוכחין ליו"ט ומקשינן מטוי לי בר אוזא דהוי ביו"ט, אבל מהא דאמר שבת קמ"ב ב' דבר יונה חזי לאומצא שמעינן דאף בשבת ס"ל כר"י, וגם שם משמע דנולד דשברי כלים ככל מוקצה לכו"ע.

אם הילפותא לאיסור הכנה היא רק להכנה שאין בה מלאכה

שם ורבה לטעמי' דאמר רבה מאי דכתיב והי' ביום הששי כו' נראה דרבה יליף מהאי קרא איסור הכנה בדבר שאין בו משום מלאכה, ודומיא דאין שבת מכינה ליו"ט דמלאכה אסירה, אבל הא דאמר רבה פסחים מ"ו ב' דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט, קים לי' מסברא דלאו צורך היום הוא, ולכן לא הזכיר התם האי קרא, [שור"ר ברמב"ן במלחמות שכ' דג"ז משום הכנה, ועיי"ש בלשון ר"ח שהביא], וכן אביי ורב חנן דבעו למיפלג בעירובין ל"ח ב' אהכנה דרבה לענין ביצה ועירוב, י"ל דמודו לי' דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט במידי דמלאכה, [שור"ר בראשונים שם שפי' דאף בהכנה דעירובי תחומין מודו לי', ולפ"ז אית להו נמי דרשא דרבה], אבל ר"ח דסבר צרכי שבת נעשין ביו"ט, לא מצי למסבר הכנה דרבה, דכיון דצורך היום חשיב לי', א"כ לעצמו הוא מכין,

ומהא דאמרי' ורבה לטעמי', מבואר דכבר הקדים רבה לדרוש כן אף קודם שינויא דמתני', וש"מ דיש לדרשא זו מקום אף בלא נפ"מ דביצה, ואף אי ברייתא היא כדמיייתי בעירובין שם, מ"מ לאו אביצה מיתניא, אלא עיקר הענין נלמד מהפסוק דפעולת הכנה היא זלזול ביום המכין, שזוהי פעולת חול להכין לקודש, ואפשר דאף ב"ש מודו בזה, ואף למ"ש הרמב"ן והרשב"א שבת ל"ט ב' דב"ש ל"ל הואיל, וא"כ ע"כ כר"ח ס"ל דצרכי שבת נעשין ביו"ט, מ"מ זה לא תלוי בפלוגתא בהכרח, דמצו סברי כרבה בכל מילי, ורק בביצה דגמרה ממילא פליגי וסברי דתאכל, [ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סק דלא נתפרשו דבריהם ז"ל מנ"ל דב"ש ל"ל הואיל], וכ"כ הרשב"א והריטב"א בעירובין דאביי מודה לדרשא דרבה ופליג רק אהא דמדמי ביצה להכנה. (סימן א' סק"ג מתוך הדברים ועיי"ש המשך הדברים)

איסורא דעבד עבד, ולא יתוקן האיסור אם לא יאכלנו בשבת, וכדפשוט דבאפה מיו"ט לחול לא נאסר משום הכנה, ועיי' עוד בסימן סוסק"ד. (סימן א' סק"א)

שם אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן, אפשר דנקט עסקינן משום תרנגולת העומדת לאכילה, ותרוייהו בחדא נקט להו לבאר במאי עסקינן לאסור הביצה, אבל אם הי' אומר רק יו"ט שחל להיות אחר השבת לא הי' תופס לשון עסקינן, וכמשה"ק הרשב"א, ולפ"ז אין משמעתין דמיון למ"ש הרשב"א שבת קמ"ט א' ציינו הגרע"א ז"ל.

שם מאתמול גמרה לה, מפרש"י נלמד דעכ"פ האוכל שבביצה מוכן ושייך להזמינו, דכ"ז שאין האוכל ראוי לא חשיבא הזמנה, ולפי' הראשונים ז"ל כיון שהחלק הנאכל נשלם, חשיבא הכנה משבת ליו"ט, משא"כ עצם גידול הביצה דלא חייל ע"ז שם הכנה, כמו שלא חייל על גידול התרנגולת עצמה שם הכנה, אע"פ שנוסף בגידולה, וכמ"ש הר"ן, וביצים גמורות דבסמוך היינו שנשלמה קליפתן והיו ראויות ליולד ביומן אם לא הי' שוחטה, ורק בהני שייך למיגזר אטו ביצה שנולדה.

וא"ת נימא דיו"ט הכינה לעצמה, כגון בשבת שאחר יו"ט דגמרה מיו"ט לצורך יו"ט אם ישחוט את התרנגולת ביו"ט, ולאו קו' היא דביצה להוולד נעשית, ולא לאכלה בשחיטת התרנגולת, והי' אפשר לומר דאף דגמרה מאתמול, מ"מ אם ישחטנה לא ימצאנה ראוי', אבל מדברי הראשונים ז"ל שכ' דהמוצא ביצים גמורות בשחיטה הר"ז ספק אם גמרו מאתמול או מהיום, ש"מ דבגמר דהיום שקודם הלידה כבר נמצאת הביצה שלימה, מיהו אם היא שלימה לגמרי כבר כתב הרמב"ן דהיא ודאי מאתמול גמרה לה. (סימן א' סק"ב)

ג' א'

כולהו כרבה לא אמרי הכנה לית לחו

. ג' א' כולהו כרבה לא אמרי הכנה לית לחו, כבר כתב הגרע"א ז"ל דאין נראה לגמ' לומר דאית להו הכנה אלא דלא ס"ל למיגזר יו"ט דעלמא אטו יו"ט שאחר השבת, דודאי גזירה זו קרובה טפי מפירות הנושרין ומשקין שזבו, ועוד נראה דאם איתא דאית להו הכנה ביו"ט שאחר השבת, ע"כ לומר דב"ש דשרו סתמא פליגי אהכנה, וכיון דע"כ ב"ש וב"ה פליגי בדין הכנה, ליתן לן למעבד פלוגתא נוספת ביניהו, וע"כ דב"ה גזרי יו"ט דעלמא אטו יו"ט שאחר השבת. (סימן א' סק"ה ויעו"ש בהמשך הדברים).

אם מתני' בזיתים וענבים או בשאר פירות

שם אין סוחטין את הפירות כו'. - שבת קמ"ג ב' מתני' אין סוחטין את הפירות, לשון המשנה משמע שיש חידוש בהא דאין סוחטין, וש"מ דמיירי בשאר פירות חוץ מזיתים וענבים, דאל"כ הול"ל הסוחט את הפירות חייב, וכ"מ מלשון להוציא מהן משקין, דעל זיתים וענבים שידוע שסוחטין ליהן ושמן אין שייך לשון זה, אבל בפירות שאין דרכן בסחיטה, שפיר מפרש תנא דלא מיירי בסוחטין לגופן, אלא להוציא מהן משקין, ורש"י פי' דהו"ל מפרק תולדה דדישה, ואפשר דלא נחית לזה אם מתני' דאורייתא או דרבנן, וכונתו רק לפרש הענין של איסור סחיטה.

והא דהסוחט זיתים וענבים חייב כבר השמיענו התנא בפ"ק גבי ושוין שטוענין קורות בית הבר ועיגולי הגת, אבל הסחיטה עצמה דחייבין עליה אסור לעשותה באופן שתעשה בשבת לב"ש.

בביאור הא דסוחט תולדה דדש

לשון רש"י סחיטת פירות תולדה דדש היא שמפרקן מתוך זג שלהן כמפרק תבואה מקש שלה, ויש לעי' איך למדו סחיטה מדש,

הרי שם מוציא את האוכל מן הפסולת וזו מלאכה יותר חשובה מסחיטת זיתים וענבים, כיון שהם ראויין כולן לאכילה, ועשיית היין והשמן כיצירת אוכל מאוכל דמי, וי"ל דכיון דזו"ע עיקרן לשמן ויין, [כדכתיב תירושך ויצהרך, ומצינו לענין מעשר שזהו גמר מלאכתן], ואחר הסחיטה נשאר רק הפסולת, חשבינן ליה כמוציא אוכל מפסולת, ואמנם הפסולת היתה ראויה לאכילה עם האוכל, מ"מ כיון שעיקר ייעודן ליהן ושמן חשיבי הם האוכל והשאר פסולת. - שמן המשחה בפשוטו מעשיית המשכן הוא, וא"כ גם סוחט הי' במשכן, ומ"מ כיון שסדר שאר המלאכות בסממנין, חשיב נמי דש דסממנין אב.

ריסוק חלות דבש דמי טפי לדש, כיון שהדבש מכונס בתוך השעוה שהיא פסולת, אבל מ"מ דמי לסחיטה כיון שאין הדבש גוש שנפרד בהסרת השעוה, אלא הוא דבוק ומכונס, ודרך הפרדתו ע"י ריסוק.

סחיטת שום ומלילות לא חשיב כמפרק אוכל מפסולת, שהשום עיקרו לאכילה, ואף לאחר הסחיטה ראוי הוא לאכילה, ולפז"ר הי' נראה שאין חייבין על סחיטתו משום מפרק, וצ"ע ובירור, עי' תו' יו"ט א'. (שבת סכ"ו סק"ה)

ג' ב'

מיתבי אחד ביצה כו' מ"ט לא תירצו משום מוקצה

ג' ב' מיתבי אחד ביצה שנולדה כו' אין מטלטלין אותה כו' נראה דלא מצי לאוקומה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה, דהברייתא מתפרשת לאשמועינן דלא רק באכילה אסורה אלא אף בטלטול, ובאיסור מוקצה ידוע דטלטול נמי אסור, ורק בהני איצטריך לאשמועינן דכיון שאסורין באכילה משום הכנה או גזירת פירות הנושרין ומשקין שזבו, אסורין נמי בטלטול, ולר"נ דבמתני' קתני רק איסור אכילה ג"כ ניחא דאיצטריך

נולדה ביו"ט מותרת בשבת, ולא סליק אדעתיה דאיכא לאוקומה בגמיעה חיה, והוה סבר דלא אחמיר בגזירה זו אלא לענין אכילה, אבל לשאר מילי אוקמוה אדאורייתא.

ומדברי ראב"א מבואר דלר"י ביצה אסורה בטלטול, אע"ג דר"י פסק כר"ש שבת קנ"ו ב', ומבואר מזה דאף לטעמא דמשקין שזבו אסורה בטלטול, וכדנקטו הפוסקים דקיי"ל כהאי בריתא אף בשבת ואף דקיי"ל כר"ש, וזה כדעת הרשב"א שבת מ"ה ב', ודלא כתו' שם וע"ע סימן א' סק"ו מש"כ בזה.

שם א"ל זיל האידנא ותא למחר דרב כו' משמע שהי' יו"ט ראשון בשבת, דלא מקילינן בשני יו"ט של גלויות אלא בששניהם בחול דאיכא ממ"נ. (סימן א' סק"ח)

ד' א'

בהכנה דרבה קמפלגי כו' בגדר איסור הכנה

ד' א' אלא הכא בהכנה דרבה קמפלגי כו' לכאור' הי' נראה דליכא דין הכנה מול"ז אלא כשהשבת או היו"ט הכינו הדבר, ולא הי' ראוי ליומו, דבזה שייכא הכנה דרבה שזהו זלוול בכבוד יו"ט המכין לשבת או איפכא, אבל אם הסיק עצים לבשל בהם לצורך יו"ט ונעשו אפר, נהי דהו"ל נולד ואסור ביו"ט, מ"מ בשבת יש להתירו דלא חשיב שיו"ט הכין לשבת אלא לעצמו, וכן בעצמות וקליפין שהיו מוקצה ביו"ט מפני שהמאכל בהמה כנולד, או שלג וברד שנפשרו ביו"ט, יש להתירן בשבת דלא הכין היו"ט הדבר כענין הכנת ביצה וכיו"ב, אלא שהשינוי חשיב נולד ואסור ביו"ט, אבל בשבת שאחריו חשיב כמוכן מעצמו, דלא נעשית שום פעולת הכנה ע"י היו"ט, ועוד הי' נראה דבהכין גוי יש לדמות להכין ישראל באיסור, וכיון דלא מצינו איסור אכילה בהכנה אלא כשהאכילה קובעת את ההכנה, אבל כשההכנה כבר נשלמה ע"י המעשה, אין לאסור באכילה, וכמש"כ סימן א' סק"א, הי' יש להתיר באכילה למחר.

לאשמועינן בברייתא איסור טלטול, אבל אם התנא מיירי באיסור הידוע של תרנגולת העומדת לגדל ביצים ושהיא אסורה בטלטול, מה חידוש יש לאשמועינן בביצתה איסור טלטול, ועכ"פ הוה סגי דליתני אסורה, והיינו דקמ"ל איסור מוקצה בשבת ויו"ט לאפוקי מהא דסתם לן רבי לחלק ביניהם. (סימן א' סק"ו)

ד' א'

כגון שלקחה סתם כו' מ"ט לא הוי מוכן מחמת הספק שמה ירצה לשחוט

ד' א' אמר אב"י כגון שלקחה סתם נשחטה הובררה כו' יש להבין כיון שלא הקצה מדעתו שלא לשחטה א"כ היינו מוכן, דכל דבר המוכן היינו שנותן דעתו שאם יצטרך ישתמש בו, וי"ל דהכא שאני שהצורך לגדל ביצים או לגדל התרנגולת עצמה הוא צורך חיובי דמקצה לי' להכי, ולא רק שאין נותן דעתו ע"ז, ולכן צריך שיחליט דלאכילה בעי לה כדי להוציאה מן הצורך בגידול ביצים, ואפשר דכ"ז שייך דוקא במידי דלא חזי לאכילה בלא שחיטה, אבל אם הי' הדבר ראוי לאכילה בלא תיקון נוסף, הוה סגי בסתם שלא יהא מוקצה, דכיון שטעון שחיטה חשיבא המחשבה לגדל עיקר טפי, דכדי שתהא ראוי' לאכילה צריך הכנה נוספת, ולכן כ"ז שלא נשחטה נשארה בדין לגדל ביצים. (סימן א' סק"ז)

א"ל מאי לאטווינהו כו' בבאור הספק

שם א"ל מאי לאטווינהו האידנא וניכלינהו למחר, יש לעי' היכי ס"ד דתשתרי הא כיון דאסירי ביו"ט, א"כ ליכא הואיל ונמצא יו"ט מכין לשבת, וי"ל דמיבעיא לי' אי קיי"ל כר"ח דצרכי שבת נעשין ביו"ט או כרבה דבעינן הואיל, מיהו קשה אי ראב"א כרבה ס"ל, למה לא פי' לו דאיכא איסורא דאורייתא משום הכנה, ומשמע מזה דהמבשל מידי דאסור מדרבנן לא עבר אדאורייתא, דמדאורייתא חזיא ליומא, וצ"ע בזה, - וקצת משמע דאושפזכני' דייק מדאר"י

פשיטא שאין ליטול דבר האסור מדרבנן ולערבו בהיתר כדי להתירו, דכמו שהדבר מובן שזה נגד כונת התורה באיסורין דאוריתא, ה"ה בדרבנן מדרבנן, וענין מבטלין איסור היינו לבטל כח האיסור שלא יאסור את המותר, ודכוותה יש לפרש בשמעתין שלא התירו אלא כשהאיסור גורם לו הפסד, אם מפני שנתערב בהיתר, או שאינו יכול להסיק את התנור, אבל בנשרו עצים ע"פ השדה אסור להרבות עליהן ולהסיק, והיינו דנקט מילתי' במאורע שנפלו לתוך התנור, ולא קאמר סתמא דעצים שנשרו מרבה עליהן ומסיקן, ונאפשר גם דלא התירו אלא בביטול שמשתמש בהיתר עם האיסור יחד כענין ביטול לח בלח, אבל להתירו יבש יבש לא, והכא שמשתמש בכולן יחד להסקה כלח בלח דמי, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה פסחים ס"ו סק"ח בכ"ז עי"ש. (סימן א' סק"י)

ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה, מנ"ל חומרא זו

שם אתמר שני יו"ט של גלויות כו' ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה, בפשוטו משמע דאף לר"א אם אירע שבאו שלוחין והודיעו מתי יו"ט אין נוהגין שניהם קדש, ולפ"ז צ"ב מנ"ל לחדש דקדושה אחת נינהו לענין ביצה, הרי אין כאן אלא ספק, ולענין ביצה יש ממ"נ להתירא, וי"ל דיש סברא שחכמים לא ירצו להקל להתייחס להם כספק דאתי לזוללי בהו, (מפני שיסמכו על הרוב דיומא קמא הוא), וקבעו דכ"ז שלא נודע בבירור ינהגו שני ימים קדש, וס"ל לר"ז דמכח זה נהגו האידנא קודש, כיון דלא שמעו בפירוש, או יתכן דס"ל לר"ז דבמקום שאין שלוחין מגיעין אף אם אירע שהגיעו נוהגין קדש דלא ליתי לזוללי, וא"כ הו"ל ממש קדושה אחת, ולכן גם נוהגין בזה"ז, והו"ל דומיא דההיא דאר"י היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי, והכא עדיף שזה מאורע, אבל הדבר צריך ראי', די"ל איפכא, וסתמות הדברים דשלוחין מהנו. (סימן א' סק"א)

ואמנם בגמ' לא מצינו אלא לידה ועירוב, וכן עצים שנשרו מן הדקל שאסר הרי"ף ג"כ חשיב תיקון בתלישה ואיכא למימר דדמו ללידה, אבל ברא"ש סוס"א הביא לאסור פתילות שכבו בשבת להדליקן ביו"ט, והתו' בעירובין מ' א' כתבו לאסור מה שהכין גוי משבת ליו"ט, ובשמעתין משמע דלתירוץ בתרא נהי דלידה לאו הכנה היא, מ"מ כיון שע"י שנולדה בשבת מותרת למחר, חשיבא הלידה הכנה לשרייתא דביצה, ומשמע דהכנת ההיתר אכילה ג"כ אוסר משום הכנה, ועי' סי' א' סק"ד בכ"ז. (סימן א' סק"ד)

ד' ב'

עצים שנשרו מן הדקל כו' מי"ט ל"ח גזירה לגזירה

ד' ב' אר"י עצים שנשרו מן הדקל בשבת כו' אי שרי להו למחר אתי למימר כו' יש לעי' היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, וי"ל שהוא כמו דאי לא הא לא קיימא הא, ונאפשר דבהאי עובדא גופי' איכא שמא יעלה ויתלוש, דכל שנותן דעתו על המחובר שמא ינשור איכא למיחש שמא יתלוש, וכיון שסבור דמה שינשור היום נמי מותר הרי הוא נותן דעתו על המחובר.

והנה מבואר בדרי"י דאף בעצים איכא גזירה דפירות הנושרין, דליכא למימר טעמא משום מוקצה, דלא הוה גזרינן אטו מוקצה, וצ"ע בתו' ג' א' שכתבו דל"ג אלא בפירות האילן שאדם מתאוה להן, וי"ל דאגב פירות גזרו בכל הנושר מן האילן, כדגזרו ביצה מפני שנושרת, שו"ר משבחה"ל בשם תו' דמירי שיש פירות על הדקל ומש"ה חיישינן שמא יתלוש, וצ"ע. (סימן א' סק"ט)

אבל בדרבנן מבטלין, אם בעלמא יש איסור לבטל בדרבנן

שם אר"מ עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט כו' אבל בדרבנן מבטלין, נראה דהא

ה' א'

מ"ט לא אשמועינן מתני' הדין אם לא באו עדים
כלל שזה יותר חידוש

שם מי לא מודה ריב"ז שאם באו כו' לשון
המשנה ואם באו עדים כו' צ"ב דהול"ל אם
לא באו עדים עד המנחה נוהגים אותו היום קדש
ולמחר קדש, דבלא באו כלל הוי טפי חידוש
דנוהגין אותו היום קדש, ואפשר דאם אירע שיש
צורך לב"ד לקדש יום ראשון ובאו עדים בראשון
ועדיין לא אמרו הלויים שירה, מקדשין אותו,
אלא שנוהגין אף למחר קדש, ולפ"ז מבוארין
דברי רבא בפשיטות וכפרש"י, דד"ז נשאר אף
בדריב"ז, ומיושב בזה נמי הא דקתני ולמחר
קדש, דזה מיותר דלאו ממנהגא הוא אלא מעיקר
הדין, דה"ק נוהגין אותו היום קדש, ולמחר מן
הדין קודש, אבל לפי' זה פעמים שנוהגין למחר
קדש ממנהגא, כדי שיתקיים הענין שאין מקבלין
מן המנחה ולמעלה, אבל לא מצינו רמז לדברים
אלו, ואפשר דמתני' קמ"ל שאם באו עדים
ובטעות קבלום ג"כ נוהגין למחר קדש, וד"ז
נשאר בדריב"ז, נאם לא הי' הדין דלעולם
נוהגין אותו היום קדש, לא היו צריכין לנהוג
למחר קדש, דהי' ניכר דהיום קדשוהו מפני
שנוהגין אותו היום קדש, אבל כיון דלעולם
נוהגין אותו קדש, לכך הוצרכו לנהוג למחר
קדש, ולפ"ז אפשר דכולהו אמוראי מודו לד"ז
אלא דסברי דלא חיישינן להכי לקבוע עפ"ז
קדושה אחת. (סימן א' ס"ק י"ב)

ו' א'

ו' א' נהרדעי אמרי אף בביצה כו' מסתברא
דלא אמרו כן אלא האידנא ידיעין
בקביעא דירחא דכולי האי לא מחמרינן להזהר
במנהג, כיון דלא מצאנו אלול מעובר, ולפרש"י
מייית מינה דבאו עדים קודם המנחה, דאל"כ הי'
ראוי שיהא אלול מעובר בזמן הבית משעה
שהתקינו, ולכן השתא נמי לית לן למיחש טפי
ודי לן אם ננהוג בו שתי קדושות ככל יו"ט, אבל
בזמן שלא ידעו בקביעא דירחא הא איכא ר' יוסי
דסבר קדושה אחת היא, ולפרש"י ניחא טפי הא

ל"ק הא לן והא להו, מה החידוש דלבני א"י
מותרת

ה' א' ל"ק הא לן והא להו, פי' לבני א"י
כשאירע שלא קדשו יו"ט ראשון הביצה
מותרת, ולכאו' פשיטא דהא חול גמור הוא, ואם
נימא דכל היום הראשון נשאר בספק, ואף שראו
סמוך לשקיעה"ח שלא באו עדים לא התירו
לעשות מלאכה בראשון, יש בזה חידוש דאף
שלא הי' שעה שהי' דינו כחול, מ"מ לענין ביצה
מותרת בשני, ועי' לק' ב' בפרתו' בדרבא, והנה
לשון הא לן והא להו מתפרש דמתוקמא מתני'
לבני א"י, ודרו"ש לבני בבל, ולכאו' לא הוה
צריך לאשכוחי שריוותא דביצה בשום דוכתא,
אלא הול"ל נהי דמקבלין עדות, מ"מ אי נהגינן
תרי יומי יהבינן להו דין קדושה אחת, וי"ל
דאה"נ אלא קושטא קאמר דלבני א"י ליכא דין
קדושה אחת לבתר תקנתא דריב"ז, ובאמת לענין
ר"ה כל א"י כחול, וכיון דנהגי תרי יומי מספק
ביצה אסורה, ורק במקום הועד דנוהג יום אחד
ביצה מותרת, וכ"כ בעה"מ, ולפ"ז מתפרש הא
לן והא להו דאהניא תקנתו רק להו דהיינו לאותן
שמקבלין העדות כל היום, וניחא טפי דנקט האי
לישנא, שיש בזה פירוש התשובה דהא דקתני
דהתקין שיהיו מקבלין, מתניא רק לאותן
שהתקין כן. (סימן א' ס"ק י"א)

ה' ב'

ה' ב' מ"ט מהרה יבנה ביהמ"ק כו' פי' ומה"ט
מסתברא שלא ביטל ריב"ז דין קדושה
אחת, ולכך לא הוי גזירה לגזירה, דאין זו גזירה
מחודשת, ועוד דד"ז חשיב כודאי שלא ידעו
להבחין בחילוק זה, וכדר' יוחנן ד' ב'.

שם א"ה עדות נמי לא נקבל כו' לכאו' בעדות
יש הפסד אם לא נקבל, דהרי קיימי עדים
וראוי לקדש החדש בזמנו, משא"כ בביצה שאין
הפסד אם נאסור. (שם)

לשבת הוה, כדחזינן דמ"ז אמר משהינן ל', ויתעסקו בו עממין דאמר רבא בשמעתין היינו בחו"ל דצריך להשהותו ליו"ט שני, ואין להשהותו כדי לחלל יו"ט שני ע"י ישראל, - ומבואר בשמעתין דמשהינן ל' כדי שיקבר ע"י ישראל, וחשיב הלינו לכבודו. (סימן א' ס"ק י"ג)

אפרוח שנולד ביו"ט וכו' בביאור הענין שלא חל כאן איסור מוקצה ונולד

שם אתמר אפרוח שנולד ביו"ט כו' הואיל ומתיר עצמו בשחיטה, פי' דהאפרוח כבריה חדשה ואינה הביצה שהקצה אותה מאתמול, ובבריה חדשה לגמרי לא חל איסור מוקצה דמעולם לא אקצי לה, וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבשר היורד מן השמים ועגלא תילתא דאיברי בשבתא אין בהם איסור מוקצה, דכל נולד דאסור היינו נמי משום הקצאה, דכיון שהדבר מחודש מסח דעת' מיני', אבל דבר שאינו בעולם כלל אין כאן הסח דעת והקצאה כלל, ולכן הבריה החדשה הזו מותרת, [מיהו יתכן שאם חשב שהאפרוח שיצא מן הביצה יניחנו לגדל ביצים, מהניא מחשבתו לגרע ואסור, ואפשר דלא מהני מחשבתו לגבי האפרוח כלל, כמו שלא תועיל מחשבתו לעגלא תילתא שיברא], ול"ד למיא בעיבא דאמר' עירובין מ"ו א' דהו"ל נולד, דכל הסוגיא שם מיירי למאי דאמר' דכו"ע ממי אוקיינוס שתי, וא"כ יש כאן מים שנבלעו וחוזרין ונפלטין, ולא כברי' חדשה דמו, (ובדגים שנולדו מן הביצים ביו"ט אפשר דלא חשיבי ברי' חדשה, כיון דלא מינכר השינוי דלא בעו שחיטה, מיהו צ"ע אי חזו אגב אמיהו, ומה דינם בביצה, ולע"כ כלל).

ובירוי' פריך דמדבריות נמי נשתרו מה"ט, ולא הקשו כן בעומדת לגדל ביצים, אלא בהני דלא דחי להו, והי' נראה דמשני דהני היו ראויין מאתמול לישחט, וכיון דלא היו מוכנין לא מהני שריותא דשחיטה, ואמנם לפנינו בירו' משמע דמשני דעגל מוכן אגב אמו, משא"כ מדבריות דאמן גופיהו אינן מוכנין, אבל לפ"ז

דאמר רבא משא"כ בביצה, דלטעמא דרבא חמיר יו"ט שני שנהגו בו קדושה ודאית, אבל לפרתו' אין חומרא ביו"ט שני של ר"ה, אלא בראשון שינהגו בו קדש, ומאי מייתנין ביצה לחומרת יו"ט שני של ר"ה במת ובמכחל עינא לק' כ"ב א', וצ"ל דמ"מ יו"ט שני של קדושה אחת חמיר טפי, דהזולזל בו כזולזל בראשון, משא"כ בשתי קדושות, וקאמרי נהרדעי דכיון דמשום מנהג בעלמא הוא דמחמירינן בשני, אין לנהוג בו דין קדושה אחת. (סימן א' ס"ק י"ב)

ל"ש אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ל'
שם אמר מ"ז ל"ש אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ל', יעוי' בר"ן ובחדושי הגרע"א ז"ל, ובפשוטו נראה דהא דאמר מ"ז אבל לא אשתהי משהינן ל' היינו כדי שיקבר במוצאי יו"ט ע"י ישראל, דהא חזינן דכבוד המת לקברו ע"י ישראל דוחה יו"ט בדאשתהי, ולא מצרכינן עממין אפי' לכתחלה, וה"נ כבוד זה מצריך שימתינו מלקברו ביו"ט ע"י עממין דכיון דלא אשתהי כבודו בחול ע"י ישראל, ולפ"ז אין נדון בשריותא דעממין דשרי בכל ענין, והא דלא משהינן ל' בראשון לשני וכמ"ש בשו"ע סי' תקכ"ו ס"א ודלא כהראב"ד, היינו משום דלא משהינן כדי לחלל יו"ט, אפי' יו"ט שני, אבל משני לחול משהינן, וכן בא"י משהינן מיו"ט ראשון לחול כדי לקברו ע"י ישראל, אבל מדין חילול יו"ט שרי לקברו ע"י גוי אף בא"י, דשריותא דגוי לא תלוי בשיהוי, ואף בשבת הי' מותר ע"י גוי אי לאו דאין כבודו בכך כמ"ש תו' ב"ק פ"א ב', וכ"ז למ"ש הראשונים ז"ל דלא משהינן מיו"ט ראשון לשני כדי שיקבר ע"י ישראל, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה צידד ליישב גם קו' הראשונים ז"ל מההיא דשבת, דאף מראשון לשני משהינן ל' כדי שיקבר ע"י ישראל, ולכן הוצרך לאוקומי ההיא ביו"ט הסמוך לשבת, דאל"כ הי' מורה להמתין למוצאי יו"ט, ובאמת יש ליישב כן אף למ"ש בשו"ע דלא משהינן מראשון לשני, דר' יוחנן בא"י הוה והתם ודאי ראוי להשהות אי לאו דיו"ט הסמוך

לא נגמרה פשיטא דאף לל"ק לאו כנולדה חשיבא, ואמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דשמא פליגי אי חיישינן למיעוטא דלא נגמרו אלא בכולה, ולפ"ז נראה דאם נולדה בלילה, ש"מ דכבר נגמרה ביום ברובה, דגמר הראוי לגדל אפרוחים אינו נעשה בלילה, ואתיא שפיר סוגיא דלק' ככו"ע וכדמייטנין התם מדריב"ש בשם רב, ועי' חולין קמ"א ב' ולע"כ.

השוחט שבא לימלך וכו' ביאור מתני' לרבה ולרב יוסף

ו' ב' אמר רבה ה"ק השוחט שבא לימלך כו' נראה דבין לרבה בין לר"י נחית התנא להשמיענו דין חפירה שקודם שחיטה, ולכך הקדים השוחט קודם מליטיהו דב"ש, דאם הי' שונה בדב"ש לא הי' מתפרש שבא לימלך, הא דהו' מדינא דקאמרי ב"ש, אבל עכשיו מתפרש דהו' סיפור הענין שהשוחט בא לימלך קודם שחיטה, ולמאי הלכתא קתני לי' במתני', ומפרש רבה דה"ק השוחט שבא לימלך מה יעשה אחר שחיטה, והיינו דקתני השוחט לומר שמצד השחיטה אין לו עיכוב ולא הוצרך לימלך על השחיטה כיון שיש לו עפר מוכן לכך, וש"מ דלא שרו ב"ש אלא בכה"ג, ור"י אמר דה"ק השוחט שבא לימלך מה יעשה כדי שיוכל לשחוט, ומש"ה נקט לי' קודם דברי ב"ש כיון שהסדר הוא חפור שחוט וכסה, ואי הוה נקט לי' בדב"ש הי' מתפרש בהדיא דרק אחר שחיטה שרו לכסוי, ולפ"ז נחא דידע ר"י דרבה פליג עלי', דגם רבה פי' דהתנא נחית לזה, ונתעוררתי לזה.

שם והא קעביד כתישה, פר"ח בחפירה עצמה כותש דהקרקע קשה ומקום הדקר נכתש, והוא חפץ בעפר כתוש, [וניחא קו' דהא קעביד ולא דילמא כתיש או היכי שרינן למכתש], ולפ"ז נחא משה"ק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהא סגי בכיסוי מקצת דמו, ולעולם יש מעט עפר

הול"ל באפרוח דאסור, ובתר הכי קאמר באפרוח ובעגל שמן הטריפה דשרו, ועי' רשב"א שתירץ כן, אבל מן הירו' הביא רק הקו', ואפשר דרק בעגל דחזי אגב אמו ס"ל להירו' שאין היתר השחיטה דבר מחודש, אבל כשלא הי' ראוי להיות ניתר בשחיטת אמו, א"כ היתר השחיטה דבר מחודש, ושפיר ניתר בכך.

שם שתיק רב, לק' כברייתא נראה דאף מאן דסבר באפרוח טעמא דמתיר עצמו לא סבר כן בעגל, מדמפרש בכל חד טעמא לחוד, והיינו כדפי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה משום דבעגל אין שריותא דשחיטה דבר מחודש, ור"כ ור"א סברי למילף אפרוח בק"ו מעגל, ואפשר דמעיקרא נמי כונתם להוכיח רק מטריפה דלא הוי לי' שריותא דשחיטה, ובזה סברו דמהני טעמא דמתיר עצמו בשחיטה, [ועי' בדברי הגרע"א ז"ל, ולמש"כ מוכח בלשון הברייטא שבגמ' דבעגל ליכא אלא טעמא דמוכן]. (סימן א' ס"ק י"ד)

שם גמ' לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים, ואע"פ שהעגל ראוי לאדם, מ"מ אין דעתו עליו במאורע זה שיוולד קודם שתמות אמו, משא"כ בביצת אפרוח דכולהו קיימי לאפורחין, ולכן אף שעתה אינה ראוי, מ"מ אינה מוכנת אלא לאדם.

ו' ב'

ו' ב' תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דשמואל, לק' כברייתא דראב"י תניא נמי כותי' דרב, ולעיל ד' א' אחרים משום ר"א תניא כותי' דשמואל.

שם עשטמ"ק בשם הריטב"א ועדיין צ"ע.

שם כי ההוא דא"ל כו' מייתי רא' דהמציאות כן שתלוי בלידה. (שם)

ו' א'

ו' א' וא"ד מאי עם יציאתה כו' משמע דפליגי במציאות אם נגמרה ביציאת רובה, דאם

פקע שם שאור ממנו, שהרי אין חימוצו קשה, וש"מ דהא דחייבין על שאור באכילה היינו בעיניה, שאם נתבטל בעיסה שוב אין לו דין שאור.

שם אבל שאור שאין ראוי לאכילה כו', משמע שאם אכלו חייב עליו אף שאין ראוי

שם אבל שאור שאין ראוי לאכילה אימא לא צריכא, נראה דהאכל שאור כמות שהוא חייב אע"פ שנפסל מאוכל הכלב, דבהכי חייביה רחמנא, דהא ר"ז מפרש הפסוק כאילו נאמר כי כל אוכל שאור ונכרתה, ואם נאמר בתורה בהדיא אכילת שאור אין לפרשו בשאור שנתערב במינים אחרים ונעשה ראוי לאכילה, חדא דיש לפרש קרא כפשוטו לא יאכל כמו לא יראה ולא תקטירו, ועוד שאם עירב השאור בעיסה הרי פקע ממנו שם שאור, ששוב אינו חמוץ ואינו מחמיץ, ותדע דכל שאור משלים לעשרון דלחמי תודה, וש"מ שחזר דינו כעשרון סלת לכל דבר, ואין זה בכלל לא יאכל שאור, ואם עירבו בדברים אחרים אין זה במשמעות הכתוב כלל, שאין דרך לערב שאור בשאר מינים, וגם אם עירבו לא נעשה ראוי, אלא שאין טעמו נרגש מפני מיעוטו, (ולר"א ור"מ יש לדון בו משום עירובו בלאו), ובמכילתא מפרש כי כל אוכל מחמצת דהיינו שאור, ואמנם לתלמודן לא איצטריך דנפק"ל מדר"ז, אבל אין מחלוקת בדין אכילת שאור אם חייב, [ועי' להלן בזה], ועוד דאם באמת שאור אין חייבין עליו ניהא דכתב רחמנא כי כל אוכל חמץ ולא שאור, ללמדנו דרך באכילה כדרך חייב, והיכי יליף ר"ז מינה לומר לך זהו שאור זהו חמץ, א"ו האוכל שאור חייב, וכ"מ בחידושי הר"ד פסחים מ"ה ב' שאם אכל השאור אע"פ שהוא פגום לאכילה חייב כרת, והביא ראי' מהמכילתא דעביד צריכותא לענין אכילה בין חמץ לשאור שאינו ראוי לאכילה, וש"מ דחייבין כרת על שאור, וסיים דהטעם מפני שראוי לחמץ אחרים, אבל שאר נטל"פ בפסח מותר דגמרינן מנבילה עי"ש, וזו גם כונת הר"ן שם שצין למכילתא וכמ"ש

כתוש עם הרגבים, אבל השתא מתפרש שנעוץ בקרקע קשה, והמעט בכלל כותש. (סימן א' ס"ק ט"ו)

ז' ב'

בדיני שאור

בטעמא דב"ש

א. ז' ב' מ"ט דב"ש א"כ לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור כו' וב"ה צריכי כו' יש לעי' מה משיבין ב"ש לצריכותא דב"ה, הרי ודאי י"ל דשאור גרע שאינו ראוי לאכילה, ונראה דטעמייהו דב"ש רק לבתר דגלי קרא דלענין אכילה חייבין על שאור אע"פ שאינו ראוי לאכילה, תו לית לן לחלק דלענין ב"י חמץ לחודיה אסור, דאדרבה שאור דחמוצו קשה חמיר טפי, ויש ללמוד מזה דאיסור ב"י אינו שמא יבא לאכלו, דא"כ ודאי שאין ללמוד שאור שאינו ראוי לאכילה מחמץ, א"ו איסור עצמי הוא שלא יחזיק חמץ בביתו, ולכן כל שחימוצו קשה יותר, חמיר טפי, [ונכענין לא תשחט על חמץ דם זבחי, ובירושלמי פ"ה ה"ד נסתפקו אם שיעורו בכזית לב"ה], וב"ה סברי דאי לאו קרא דשאור הו"א שלא אסרה תורה ב"י אלא בדבר הראוי לאכילה, שמא יבא לאכלו, או מפני שדעתו קרובה לזה וצריך להרחיקו מעיניו ולבו.

תניא בתוספתא מאימתי נקרא שאור משיפסל מלאכול לכלב, והובא כאן בפ"י ר"ח, ור"ל דאינו חייב לב"ש בכזית אלא בשאור שחמוצו קשה כ"כ עד שנפסל מלאכול לכלב מחמת חמיצותו, אבל פחות מזה עדיין דינו כחמץ ושיעורו בככותבת, ולכאורה משמע מזה דכ"ז שראוי לכלב א"צ לטעמא דראוי לחמץ בו עיסות אחרות, ויש לדחות דאמנם משאור למדנו גם לפת דראוי לחמץ חייב לבער, אבל עדיין אין דינו כשאור, כשאין חימוצו קשה ביותר.

ונראה שאם נתן השאור בעיסה ונתבטל טעמו בתוכה ונעשית כולה ראוייה לאכילה,

ב"ש דלא איצטריך למיכתב שאור בב"י הוא רק לבתר דידעינן חיוב אכילתו מדר"ז, ואף לס"ד דב"ש פליגי גם באכילה, אין הכונה דלא לכתוב קרא איסור אכילת שאור כלל, תדע שהרי באמת אין פסוק לזה אלא מדר"ז, ומה שייך לומר ע"ז דלא לכתוב, הרי באמת לא כתוב, א"ו ה"ק דלבתר דגלי לן קרא בשום דוכתא איסור אכילת שאור, ולא ידעינן שיעורו בכמה, אפשר ללמוד מייתורא דלא יראה לך שאור, שגם לאכילה שיעורו של זה לא כשיעורו של זה, ולפ"ז גם לס"ד מיירי לבתר דאיכא קרא לשאור בעיניה.

בדין שאור שנפסל מחמת עיפוש, ושאור רותח, ושאור שלא אפאו

ב. בדין שאור שנפסל מאכילת כלב כבר נתבאר לעיל סק"א מהתוספתא שזהו עיקר שאור האמור בתורה, ולכן לוקין על אכילתו דבהכי חייביה רחמנא, ואינו בטל מתורת אוכל, כיון דקאי לאכילה ע"י שיחמיצו בו עיסה אחרת, ואז הוא מתבטל בעיסה ונעשה מתוקן לאכילה, תדע שהוא משלים לשיעור עשרון סולת בלחמי תודה, ולא אמרינן דכעפרא הוא, וכן מטמא טו"א אף לר"נ דס"ל שהנפסל מאוכל אדם אינו מטמא, דדינו כאוכל גמור, כדתנן כלים פ"ח מ"ו, ואם נתעפש באופן שאינו ראוי לחמץ בו, ודאי פקע ממנו שם שאור, והו"ל כעפר לכו"ע, אבל אם עדיין ראוי לחמץ בו, אלא שיש בו חסרון שנפסל מאוכל הכלב אף בלא חמיצותו, כגון שנתעפש ביותר, כתב בבה"ל סי' תמ"ב ס"ט דהו"ל כעפר, ולכאורה נראה שאם עדיין עומד לחמץ בו עיסות אחרות, ואז יחזור גם השאור לאוכל הראוי, לא נוסף בו גריעותא מחמת זה, דעומד לכך כל הזמן, אבל אם לא יחזור להיות אוכל ע"י התערובת, אלא שלא יהא ניכר מפני מיעוטו, בזה י"ל שכבר דינו כעפר, ולא מהני מה שבעפר זה אפשר לחמץ, דהו"ל כשמרי יין שאפשר לחמץ בהם.

ואפשר דסתמא הכי הוא כל שנפסל מחמת עיפוש אינו נעשה אוכל, ורק שאור יש

בחידושיו, וכבר ביאר במנחת ברוך סי' מ' שאין זה ענין לשלא כדרך הנאתן דפטור, שהרי חייבה התורה על המין הזה שנקרא שאור, כמו שחייבה על גיד הנשה למ"ד אין בגידין בנו"ט, וכמו שחייבה על עצים ולבונה דהקדש.

בביאור דברי ר"ז דפתח בשאור וסיים בחמץ

ומעמיה דר"ז דפשיטא ליה דבכלל הכתוב שהאוכל שאור ג"כ חייב, ביאר אאמו"ר שליט"א משום דלא יתכן לומר תשביתו שאור כי כל אוכל חמץ, אם האוכל שאור פטור, דא"כ למה צריך להשבית השאור, ומה נתינת טעם יש בהשבחת השאור מפני איסור החמץ, א"ו ה"ק רחמנא תשביתו שאור כי כל אוכל שאור ונכרתה, וא"ת דילמא ה"ק תשביתו שאור כדי שלא תחמיצו בו עיסות אחרות כי כל אוכל חמץ ונכרתה, וי"ל דודאי משמעות הכתוב כי מהשאור גופיה תבואו לידי כרת, ולא ממה שיעשה חמץ לבצק אחר, ותדע מדפשיטא לן דשאור בכזית, ואם השבתתו מפני שגורם לעיסה להחמיץ, א"כ גם מעט שאור מחמיץ כזית בצק, ובלא"ה אין הפסוק מתפרש בגזירה רחוקה אלא דהשאור גופיה חייבין עליו כרת, ולא מצינן לפרושי כשעירבו במינים אחרים שאין דרכו בכך, ואם בבצק הרי בטל חימוצו וכמש"כ לעיל.

ובמפר מרן זללה"ה סי' קט"ז סק"ב נסתפק אם חייבין על אכילת שאור בעיניה דבהכי חייביה רחמנא, נכדאשכחן בגיד הנשה ועצים ולבונה ועלין ולולבין ועוד, עי"ש בסי' קכ"ד לרף כ"ד ב], או"ד חיובו רק כשאוכלו בתערובת, והביא ממכילתא הנ"ל דחייב, אבל הקשה לס"ד דגמ' דב"ש אף באכילה פליגי, היכי אמרינן דלכתוב חמץ ולא בעי שאור, הרי אי לאו קרא דשאור לא הוה מחייבין שאור בעיניה, [ומה שאמרו ב"ה דשאור אינו ראוי לאכילה, היינו שגם אם יאכלנו בתערובת שהוא ראוי לאכילה, אינו חימוץ שראוי לאכילה, ולכן צריך קרא לחייב עליו, גם אם הפסוק מחייבו רק בתערובת], וכבר כתבנו לעיל דודאי כונת

דתבואה וקמחים ובצקות מצטרפין לחיוב חדש וחמב"פ ועוד, וש"מ דבצק מיקרי דרך אכילה, וא"א לומר דאפי' להו דא"כ מ"ש בצקות דנקט, הרי מתפרש בצקות דומיא דתבואה וקמחים ולא שייך לומר בצקות על כונת פת, ול"ד לבצקות של נכרים פסחים מ' א', דהתם ג"כ מיירי בבצקות דוקא אלא שאח"כ אפאם הישראל וכדפרש"י שרואה הבצק שלא החמיץ, ואח"כ אפאו הישראל, וכמבואר בגמ' דיכול לעשות שימור באפי", (וגם שאם אפאה יש בהם משום פת עכו"ם), אבל בההיא דמנחות ודאי מתפרש בצקות דוקא, דומיא דתבואה וקמחים.

אבל ראיתי במנחת ברוך שם שהביא מהראב"ד תרומות פ"י ה"ו שכתב דאפשר דאע"פ שלענין ברכה חשיבא הנאה לענין תרומה מזיק חשיב, ולכאורה פשטות הגמ' ברכות ל"ו ב' דיליף שמן לענין ברכה מתרומה דפטור מן החומש, הו"א דלא כהראב"ד, וכ"מ שם ברש"י דמדפטור בתרומה ש"מ דלאו אכילה היא, [ועשו"ע סי' ר"ד ס"א ובמ"ב שם], ולפ"ז הכוסס שעורים אינו מברך, ורק בקמחא דשערי מברך, מדאמרינן יומא פ"א א' דכוסס שעורין של תרומה פטור מחומש, משום דהו"ל מזיק, ועי' שו"ע סי' ר"ח ס"ד ברמ"א דעל שעורים מברך שהכל, ואפשר דהיינו דוקא בקלופים וכדאשכחן ביצה י"ג ב' מקלפא ליה כסי כסי, [מיהו בחיטים הוזכר שם בגמ' לשון הכוסס את החטה מברך עליה בופה"א], ודר' יוחנן באוכלן עם קליפתן דזה קרוי כוסס, וא"כ מברכה נמי מיפטר, ול"מ כן סתמות הפוסקים שם.

ובמ"ב שם הוכיח ממנחות ע' א' דשכולת חי' מיקרי דרך אכילה לחייב עליה חומש, ומוכח מזה לפרש ג"כ בצקות כפשוטו, דבצק כחיטה וקמח דמי, וכן יש ללמוד מ"ש בפועל וקטפת מלילות בידך, ולא היתרתו תורה להזיק, עי' ב"מ פ"ט א' מהו שיהבהב באור ויאכל, ולפ"ז אסור לפועל לכסוס שעורין אא"כ יקלפם תחלה.

בו תכונה מיוחדת, שחמיצותו מתבטלת, והאוכל נשאר בתיקונו, כמו חתיכת בצק מלוחה ביותר שמתערבת בכל הבצק, ובבה"ל שם דימה השאור לבצק שנתנו עליו דבר מר, שאינו מבטל האוכל עצמו, שהוא דבר חיצוני, והנה דבר מר שא"א להפרידו, י"ל דמבטל תורת אוכל, וכונתו מפני שחמיצות השאור נפרדת ממנו ע"י תערובתו בעיסה, ובאמת בשאור א"צ לזה דבהכי חייביה רחמנא, אלא דקושטא דמילתא הוא שהשאור לא נתבטל מתורת אוכל, מפני שעומד לכך, והוא עצמו ניתקן מקלקולו וכמשנ"ת.

ויש לעי' במי שאכל שאור רותח שאינו ראוי לאכילה מחמת רתיחותו, שכתב הרמב"ם בפ"ד ממ"א ה"א דחשיב שלא כדרך אכילה ופטור, מה הדין בשאור, מי אמרינן כיון דבחמץ ג"כ שלא כדרך אכילה פטור, [כדאמר מ"ד א' בכותח הבבלי בטלה דעתו], ה"ה בשאור, או"ד באכילת עצים ואבנים אין נוסף שלא כדרך בחסרונות נוספים, דע"כ אין שם אוכל עליו, ובכסיסה כזו חייביה רחמנא, ולא מעלה ולא מוריד באוכל עצים אם הם מלוחים מלבד זה שהם עצים, ובמנחת ברוך סי' מ' ענף ב' נקט דפטור, אלא דלא נחית לחילוק זה, ודבריו שם גבי חמץ, ואפשר שכ"ה הפשטות דלא אמרינן בהכי חייביה רחמנא אלא בחסרון שהאיסור גורם לו.

ולכאורה נראה דהאוכל בצק כמות שהוא חשיב דרך אכילה לחייבו בכל האיסורין, מדאמרינן ברכות ל"ו א' דקמחא דשערי כיון דאית ליה הנאה מיניה מברך שהכל, וכיון דאית ליה הנאה קשה לומר דחשיב שלא כדרך, ובצק לא גרע מקמח, ול"ד לסוחט תותים ורמונים פסחים כ"ד ב' דס"ד דחשיב שלא כדרך הנאתן, דהתם ענין אחר הוא שהתורה אסרה שימוש הרגיל במין זה, ושימוש אחר לא נאסר, אבל כאן הנדון משום דרך הנאת אכילה של האדם, וכיון דחשיבא הנאה לענין ברכה חשיבא נמי הנאה לענין איסור, וכ"מ במנחות ע' ב'.

לאידך, דתרווייהו ענין אחד, אבל כזית וככותבת שני ענינים הם, ואי הוה כתיב רק חמץ הוה מוקמינן תרווייהו בככותבת, דכיון דלא ילפינן ביעור מאכילה, ולא מפורש השיעור בתורה אין לנו להחמיר מספק בכזית, דתפסת מועט הוא שלא לחייבו אלא בככותבת, והא דחשיב כזית בכל דוכתא היינו באכילה, דכיון שאכלו אזלינן בתר שיעור אכילה, אבל בחשיבות הדבר לענין קיומו בבית, מצינו שיעור כביצה לטומאת אוכלין, וגרוגרת להוצאת שבת וככותבת ביוהכ"פ, ובזה מיושב דהיתור בא להחמיר בשאור, ולא להקל בחמץ.

וב"ה סברי דבחד קרא ג"כ ילפינן ביעור מאכילה ושיעורו בכזית, דלא מספק"ל בככותבת כלל, וכיון דתרווייהו צריכי ממילא תרווייהו בכזית. (פסחים ס"ח סק"א - ג' ועי"ש עוד בכל הענין)

ח' א'

מיתיבי כוי כו' ביאור השו"ט

ח' א' מיתיבי כוי כו' ואי איתא ליכסייה כו' בפשוטו נראה דמשום מוקצה מפרשינן לה, ופריך דלר"י משכח"ל בלא מוקצה, ופריך וליטעמין כו', ויש לעי' א"כ מאי פריך ליכסייה בדקר נעוץ, הא דקר נעוץ מוקצה הוא, וי"ל דמש"ה מסיים נמי אפר כירה, דזוהי עיקר הקו', וכגרש"י ור"ח, דנקט דקר נעוץ ברישא, והק' וליטעמין לב"ש יש להתיר לשחוט משום שמחת יו"ט כדשרינן במתני', ואפי' תימא דלא שרו דקר נעוץ אכתי באפר כירה לישתרי, וס"ד להתיר דקר נעוץ דלא חשיב כ"כ מוקצה, דדמי קצת למוכן, עתוד"ה ואינו, והו"מ למימר ולטעמין הא קתני עפר מוכן מבעו"י ומאי ניהו אי לאו קופה כדר"י. (סימן א' ס"ק ט"ו)

ח' ב' בהא דמבואר שאסור לטלטל עפר לכסות גרף, נתבאר לקמן ל"ו ב' בסוגיית גרף סק"ב.

ולאמור ניחא דהאוכל שאור חייב, ובפשוטו לא מיירי כשאפאו, ואם בצק חשיב שלא כדרך אכילה, הרי אין חימוצו גורם לו שלא יהא ראוי לאכילה, שהרי יכול לאפותו, ולמש"כ דחשיב דרך אכילה ניחא, דלא משמע כלל דמיירי כשאפאו, שאין דרך לאפותו כלל, מיהו י"ל דע"י האפי' פקע כח השאור שבו, אע"פ שישאר כפת שעפשה, אבל אין בו דין שאור שחימוצו קשה, וא"כ בכלל חיוב שאור שבתורה הוא ג"כ שיתחייב עליו בעודו בצק שאו חימוצו קשה, ואאמו"ר שליט"א צידד שאם לא אפאו פטור עליו, וכן תבואה וקמחים דמנחות מפרש להו בקליות, וצ"ע א"כ מ"ט נקט בצק דומיא דקמח.

שם ב"ש סברו לא ילפינן ביעור מאכילה

ג. שם ב"ש סברי לא ילפינן ביעור מאכילה, יש לעי' הרי הכתוב אומר תשביתו שאור כי כל אוכל חמץ, שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת, וכיון דיהיב טעמא באכילה ממילא מובן דשיעורו באכילה, תדע דאל"כ מנ"ל לב"ש דשאור בכזית דילמא שאור בככותבת וחמץ שיעור סעודה דהיינו פרס שהוא ג' עוד ד' ביצים, ואם נימא דטעמייהו רק לגבי חמץ שלא נאמר בו טעם ההשבתה משום האוכל, הוה ניחא דבהא פליגי ב"ש סברי לא ילפינן חמץ משאור לומר דשיעור ביעורו כאכילתו, וב"ה סברי שאין לחלק ביניהם, כיון דחזינן בפסוק דטעמא דהשבתת שאור מפני אכילתו, וממילא מתפרש כשיעורו.

אבל אין נראה כן סתמות הדברים, אלא דב"ש סברי דלא ילפינן כלל ביעור מאכילה, דקרא ה"ק תשביתו שאור מפני שהוא מאוס, כי כל האוכלו חייב כרת, ואין כאן התייחסות לשיעורו, וכיון דשמעינן מקרא דשיעורו של זה לא כשיעורו של זה, ע"כ מחלקינן שיעור כזית וככותבת, דלא מסתבר לחדש שיעור סעודה, ואין סברא לומר שיעור כביצה אחד וככותבת

ט' א'

ט' א' דאמר שמואל חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש, בבכורות כ"ז א' אמר שמואל תרומת חו"ל אוכל והולך כו', ומזה למדו כאן לחלה, ולפ"ז אין יתרון במה שהיתה העיסה גוש אחד, שהרי אף בתרו"ג אמרינן כן, ואמנם גם בזה שייך לומר שהיו כל הפירות בכרי אחד, אבל בפשוטו אין הקשר העבר מועיל להם כמו בעיסה שהיתה גוש אחד, ולכאורה מיירי בבבל שיש בה חיוב תרו"מ ממעשה נביאים כרתנן בידים, ולפ"ז כל מקום שחייב בחלה חייב בתרו"מ, דלא מצינו מקור לחלק ביניהם, וכבר דנו בזה בתו' ובראשונים, ולע"כ.

י"א א'

י"א א' ושזין שאם קצב עליו כו'. — שבת קכ"ג ב' שם איתיבי' ושזין שאם קצב כו', בפשוטו משמע דלא קיבל אביי דברי רבה דעלי דמי לסיכי זיירי ומזורי, דאל"ה מאי פריך לרבה, וצ"ע א"כ מ"ט דב"ש, ובפשוטו משמע בסוגיא דביצה י' א' י"א א' דיש חידוש בדברי ב"ה דשרו כלי שמלאכתו לאיסור, [אלא דעדיף משאר מוקצה, דאיכא תורת כלי עליו, ובזה קל יותר להתיר לצורך יו"ט], ובתו' ביצה י"א א' אמתני' הק' מ"ט דב"ש, ותירצו כדרכה, ומשמע דאביי ורבה לא פליגי עלי' בהא, וכן בירו' שם מסייע לרב ממתני' דלא שריא אלא לשמחת יו"ט, שו"ר ברא"ש שם בשם ר"י עיי"ש, וכ"כ המג"א סי' תצ"ט ס"ק י"א, [ועיי"ש שכ' דלדינא אפשר דגם הרי"ף [שהביא שם אוקימתא דרבא] מודה, אבל זה צ"ע לחדש בלא ראי' ממתני'], ועכבה"ל שם שכ' דמשמעות הרשב"א וסתומת הרמב"ם דעלי דינו ככל כלי שמלאכתו לאיסור, ומצאתי בר"ן שם שכ' טעם אחר לדברי ב"ש דמיחזי כעובדין דחול, [ועי' הלשון בשו"ע שם שעלי הוא דף עב וכבוד, ומה"ט י"ל דאסורו ב"ש משום דאיכא טירחא ואין דרך לטלטלו מפני כובדו, ולכך חשיב עובדין דחול], ולפ"ז מיושב נמי הא דהי' מקום לאסור אפי' תברא גרמי לב"ש, דכיון דהם כלים כבדים הוי כעובדין דחול אע"פ שמלאכתן להיתר, והא דאיצטריך

וכתבו תו' בבכורות שם דמשמע שא"צ מוקף, ושכן פרש"י, אלא דמצינן למימר שמשאיר מעט ומפריש עליו, [וכ"כ הרא"ש והטור והובא ברמ"א סו"ס שכ"ג וכ"כ הר"ן], וצ"ע דודאי משמע שאוכל ואח"כ מפריש על מה שאכל, ולא שמפריש על השירים לחוד, וגם לא הוזכר שצריך לשייר, וע"כ שחידשו כאן כעין ברירה שחל למפרע על מה שאכל, וכ"כ הרמב"ן בסוף הלכות חלה דכ"ש שא"צ מוקף, וכ"כ הר"ן בשם ר"ת, והנה אם זה פועל בכח ברירה י"ל דבעינן נמי מוקף, דהו"ל כאומר מה שאני עתיד לשייר יהא תרומה וחלה, וכיון דהשתא מוקף הוא ואיגלאי מילתא למפרע דהויא חלה ותרומה, א"כ י"ל דכשמפריש בתחלה בעינן נמי מוקף, מיהו כיון שאינו מתנה בהדיא מה שאני עתיד להפריש, ש"מ שזה קיל מברירה.

ומי"מ נראה דבעינן שיתן דעתו בזמן האכילה ממה הוא עתיד להפריש, דנמצא שהוא אוכל על סמך הפרשה ידועה לו, והר"ז פועל כעין ברירה, ולפ"ז א"צ שיחשוב להפריש מאותה עיסה, דה"ה אם מפריש מעיסה שהיתה מוקפת לה, ואם א"צ מוקף כלל במפריש קודם אכילה, ה"ה שיכול לחשוב קודם אכילה על חתיכה מסוימת שיפריש אותה לאחר אכילה, אע"פ שלא היתה מוקפת לה מעולם, דאין חיוב

ואפשר דשפיר יש לקיים הא דפשיטא לי' לרבה ולירר', גם לאביי ורבא, והיינו טעמא דב"ש דאסרי, דלא ס"ל להתיר מוקצה משום שמחת יו"ט, וב"ה דוקא לקצב עליו בשר שרו, אבל לצורך גופו אסור, [דלא נתבטל ענין המוקצה בהא דדחי לי' שמחת יו"ט, כמו סבין של מילה], וזה נלמד מדקתני לקצב עליו בשר דוקא, דמוכח מזה שהנדרון דמתני' הוא משום שמחת יו"ט, וכן ברייתא דושיון אתיא לאשמועינן דמודים ב"ה דחשיב מוקצה אף לצורך גופו, ונראה דהיינו דקמ"ל אביי בביצה שם דמודו ב"ש בתברא גרמי דלא נימא דטעמייהו משום טרחא דדלמא מימליך, וא"כ לא התירו ב"ה אלא חשש זה, וקמ"ל דדוקא מוקצה אסרו ב"ש, וש"מ דב"ה שרו אפי' מוקצה, ומבריייתא דושיון גמר לה אביי, דמאותו טעם שוין לאסור.

והא דאוחבי' לרבא היינו ממשמעות הבריייתא דקתני שאם קצב עליו בשר אסור לטלטלו, וע"כ אתיא לאשמועינן איסורא לצורך מקומו, דאי לצורך גופו לשימוש אחר, לא הו"ל למיתליי' באם קצב עליו בשר, אבל השתא מתפרש דלהחזירו ממקום שקצב עליו בשר אסור, דלא התירוהו לגמרי (סופו משום תחלתו) לשמחת יו"ט, והיינו דפרוך לי' לרבא דלדידי' צורך גופו ומקומו חד הוא, שאם התירו לצורך גופו ראוי להתיר להחזירו משם, ואמנם יש לדחות דלא התירו אלא ההכרח לשמחת יו"ט, לא ניחא לי' לרבא לומר כן, דא"כ גם לאביי ניחא דלא חזרו והתירו אלא ההכרח לצורך גופו, א"ו ס"ל לרבא דצורך גופו ומקומו חד הוא, דהכל בהיתר אחד ראוי להתיר, והכא נמי אם קצב עליו בשר שרי להחזירו לצורך מקומו, והא דקתני שאסור לטלטלו היינו מחמה לצל, ובין לאביי בין לרבא קמ"ל דלא משוו לי' ב"ה כמלאכתו להיתר, לאחר שקצב עליו בשר, דהי' מקום לומר שאם נצרך לו לשמחת יו"ט הותר לגמרי, ואפשר דגם לרבא החידוש רק כשהטלטול לצורך קיצוב גורם לו שיתקלקל או

לאשמועינן שאם קצב עליו בשר אסור לטלטלו מחמה לצל, צ"ל דהי' מקום לומר שהתירו הצלת כלי זה שהוא לצורך יו"ט כשאר כלים שמלאכתן להיתר, א"נ הי' מקום לומר דטעמייהו דב"ה משום דס"ל דעלי חשיב מלאכתו להיתר, דנימא דס"ל דמותר לכתוש בו ע"י שינוי, קמ"ל דאע"פ שמלאכתו לאיסור שרו.

הא דתנן לקצב עליו בשר קשה לומר דמשום ב"ש ומשום עובדין דחול

ברם אכתי קשה קו' הירו' מדקתני דוקא לקצב עליו בשר, וכן הק' תו' בשמעתין, ודוחק לומר דלרבנן דב"ש נקטי', דאם ב"ש באו לחדש כאן סברא דטלטול עלי יש בו משום עובדין דחול, לא נוסף חידוש במה שאסרו לשמחת יו"ט, שזה נדון בפ"ע, ואין לקבוע נדון זה בפלוגתאיהו עם ב"ה, דס"ל דלא חשיב עובדין דחול כלל ואפי' בשבת שרי, ומצינן למימר דבאמת ב"ה מודו דבשבת אסור משום עובדין דחול ורק משום שמחת יו"ט התירו, אבל א"כ אסור לטלטלו כלל, ואמאי אוקמה רבא מחמה לצל דוקא, ועו"ק מסוגיא דביצה י' א' דמיייתי ממתני' דב"ה שרו טלטול מוקצה לצורך שמחת יו"ט, ודחי דהתם כלי הוא אבל שאר מוקצה לא שרו, ואם איתא דהנדרון משום עובדא דחול, ולכל מילי נמי שרו ב"ה לטלטלו, ואפי' בשבת, א"כ מאי מיייתי ממתני' כלל, ועו"ק מה עובדין דחול שייך בתברא גרמי, אדרבא עובדין דשמחת יו"ט הוא, ובאמת בדברי רבה ק"כ ג' א' משמע דפשיטא לי' דעלי דמי לסיכי זיירי ומזורי, אלא שנתחדש לו דהכל מודים בהו, וכיון שכן לית לן לשוויי פלוגתא במציאות בד"ז, וכן בירו' משמע דפשיטא לי' דדמו אהדדי, ואין לחדש פלוגתא בזה, וגם נראה דמה"ט לא אוקמה ר"א קודם התרת כלים, דכו"ע מודו לדרכה, ועו"ק דמלישנא דושיון משמע דהתם מודו ב"ה לב"ש, ואי טעמייהו משום עובדין דחול, הא לא מודו להו ב"ה.

ברייתא דמדוכה כרבה או כר"א, והנה אביי מוכיח מהברייתא דיש חילוק בין צורך גופו לצורך מקומו, וסבר אולי יודה לו רבא דעכ"פ ה' זמן שלא התירו עדיין צורך מקומו, ואז תתפרש מדוכה דביש בה שום הו"ל מלאכתה להתיר, אלא שעדיין לא התירו לצורך מקומו, ולק' פריך ל' דנוקים מדוכה כר"נ דעכ"פ לדידי' נימא שיש חילוק בין גופו למקומו, וכן מברייתא דעלי רצה להוכיח דיש מקום לחלק ביניהם לגבי שמחת יו"ט, וממילא אפשר שיודה לו רבא בחזרו והתירו או אליבא דר"נ, מיהו ערשב"א בזה.

ולכאוי יש ללמוד מפי' זה דסכין של מילה מותר לטלטלו לצורך מקומו לאחר המילה, כמו עלי שהוא מוקצה מחמת ח"כ והתירוהו לשמחת יו"ט, ולרבא אמרי' דגם החזרתו למקומו בכלל ההיתר, וה"נ החזרת הסכין כשצריך למקומו בכלל ההיתר של הבאתו, [שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סי"ב סקי"ב ד"ה וזו עיי"ש], ואמנם יש מקום לחלק בין היתר דשמחת יו"ט דכשדנו להתיר דנו גם על מקומו לרבא, אבל מילה דדחיא שבת לא דנו להתיר בה טלטול, וא"כ צורך מקומו דלא נצרך למילה נשאר באיסורו, אבל יש גם סברא לאידך גיסא דסכין של מילה מיוחד לכך, ואינו מיוחד למלאכה אחרת האסורה, [ועי' שבת סל"ז ס"ק י"ח דהני אסירי קודם גזירת כלים, ולפ"ז מיושב טפי כדברי הראשונים ז"ל דאביי ורבא לית להו דרבה]. [סל"ז סקי"ד]

י"א ב'

בסוגיא דהחזרת תריסין

י"א ב' לא נחלקו אלא להחזיר כו', לכאוי פי' דב"ש סברי גזרינן באמצע אטו מן הצד בחנויות כמו בבתיים, אבל לכו"ע אין בנין בכלים, ואפי' מן הצד נוטלין, והעיקר נראה דמודה רשב"א דלב"ש יש בנין בכלים, [מדס"ל אין זוקפין את המנורה], וס"ל דמ"מ התירו לסלקן, דבציר מן הצד, סתמא דמילתא פותח

יגב משם, ויש להוסיף דהא עלי קפיד עלי' ומיחד ל' מקום, והי' מקום לומר דמשום שמחת יו"ט יש להתיר להחזירו למקומו שלא יתקלקל, שלא ימנע מליטלו, [מיהו כ"ז אינו מוכרח, דודאי י"ל דנהי דצורך גופו דעלמא שוה לצורך מקומו, אבל צורך דשמחת יו"ט עדיף מינייהו שהרי דחי מוקצה מחמת ח"כ, ומש"ה אין היתרו מחייב להתיר לצורך מקומו, אלא דלמש"כ סברת רבא היא שהכל היתר אחד השימוש והחזרה למקומו].

ולפ"ז מדוקדק לישנ' דאביי דכד פריך לרבה פתח במתני' דב"ש וב"ה, [כגרסא דידן], משום דמהתם לחד קשה מ"ש לקצב עליו בשר, אלא דניחא ל' לאתויי ברייתא דושוין ששם מבואר דפלוגתתם בהיתר מוקצה לשמחת יו"ט, אבל לרבא פריך רק מושוין, דרישא ניחא נמי לרבא כדמשני רבה, ורק ממשמעות דושוין קשה, [מיהו בלא"ה י"ל דבתחלת הסוגיא מייתי גם המשנה, ואח"כ סומך על מה שהביא לעיל].

ודאתאן עלה אפשר לומר דגם בברייתא דמדוכה מודו אביי ורבא דאתיא כר"נ, דודאי משמע דשלא לצורך השום אסור לטלטלה, והיינו ר"נ דברייתא, ומ"מ הדר פריך ל' לרבא מדקתני ואם לאו אין מטלטלין אותה, דמשמע שאם טלטלה לצורך השום ואכלו, אינו יכול להחזירה לצורך מקומה, דאין בה צד טלטול בלא שום, ודחי רבא דאין מטלטלין היינו מחמה לצל, ואכתי ר"נ היא, דמשמע דבלא שום אין מטלטלין אותה אפי' לצורך גופה, מיהו זה יתכן רק אם נימא דרישא קמ"ל דאם יש בה שום מטלטלין אותה מחמה לצל, דע"י השום עדיף ממלאכתו להתיר, דהא לר"נ אין כלי ניטל שלא לצורך, וקצת ל"מ כן, וכן מדרשב"ג דסיפא, א"ו רבא מוקי לה כרבנן והיינו דקאמר הב"ע, וזה כפי' הראשונים ז"ל וכמשנ"ת שבת סל"ז סק"ד י"ב.

ולאמור מיושב נמי הא דאותבי' אביי הכא ולקמן, דאיכא שני אופנים לפרושי

ענין דלת שתסוב על צירה, והוא רוצה לעקור הציר מחיבורו, [ומיירי באופן שאינו תקוע, דלא עסקינן בשובר], והיינו נמי דתנן ערובין ק"ב ב' מחזירין ציר כו' ובברייתא בגמ' שם עיי"ש, דכל הגדון בציר שהדלת תלויה בו, ובחנניות כה"ג אין מצוי צורך יו"ט, וא"כ אבד המפתח, או שנוח לו יותר לפתוח כך, אבל תריסין אינם דלתות אלא כיסויין, וא"א לפתחן א"כ מסלקן לגמרי, דהציר שבאמצע אינו עשוי ליסוב, אלא להעמיד הכיסוי שלא יפול, ואין לחוש בו שמא יתקע, דאם תוקע היינו שמבטל פתח זה, ורוצה לפתוח במקו"א, משא"כ בציר מן הצד דסתם צירין תקועים הן.

ולמאי דקיי"ל דב"ש וב"ה פליגי ביש בנין בכלים, א"כ לא התירו ב"ה טפי מב"ש משום שמחת יו"ט, אלא דלב"ש הגזירה קרובה יותר, דכגונא דמחזירין הציר באמצע, חייב בציר מן הצד, משא"כ לב"ה דלא מיחייב עד שיתקע, אבל למאן דס"ל יש בנין בכלים לכו"ע, ע"כ דב"ה הקילו משום צורך יו"ט, והיינו סוגיא דלעיל י' א' דדחינן לדר' יוחנן מה"ט.

והא דאמר ביר' דהמלחים את התריסין חייב משום בונה, נראה דמן הצד קאמר, וכ"ה לשון המלחים שתוקען בקביעות, ואפשר דהאי דקאמר התם בשאין שם פתח כו', שינויא הוא, דהא מיירי בשאין שם פתח ובכה"ג שאין שם פתח לא חשיב בונה, כיון שע"כ הוא צריך לסלקו, ולא דמי למטה ומנורה שיכול להניחם כך בקביעות, א"נ המלחים היינו תקע ואפי' באמצע, שהוא כמסיח דעתו מלפתוח מכאן, ומש"ה לא חששו שיחזיר באופן המחייב.

בדברי הרמב"ן ורשב"א שם

ויצוי במלחמות וברשב"א, ולדעת הרמב"ן בציר מן הצד אפי' רפוי אסור שמא יתקע, ולכן גזרינן בציר באמצע אפי' רפוי אטו מן הצד, וכמ"ש במלחמות שבת ק"ב ב' גבי דלת שידה תיבה ומגדל, ולדעת הרשב"א רפוי שרי בכל מילי, והכא ברפוי ואינו רפוי, ועמש"כ

ואינו עוקר הציר, ובפרט כשאנו יכול להחזיר אין לחוש שיסלקו, א"נ לא ס"ל לב"ש להתיר סופן משום תחלתו, ועי' לעיל ט' ב' כה"ג.

שם אין להם ציר כל עיקר ד"ה מותר, פי' דהיינו כיסוי בור ודות דשרינן שבת קכ"ו ב' ביש להם בית אחיזה [ובשו"ע סי' ש"ח ס"י], ובכלים לכו"ע לא בעינן בית אחיזה, [אפי' למ"ד יש בנין בכלים, מדדנו במחברי בארעא עיי"ש, ודינם כקרקע לענין בונה כדאמר קכ"ב ב'], והא דלית בהו משום בונה היינו מפני ששימושן מוכיח עליהן שהם עראי, ועי' סי' שי"ג בכ"ז.

שם כי פליגי ביש להם ציר באמצע מ"ס גזרינן כו', פי' לתנא דמתני' גזרינן אליבא דב"ש גם בסילוקן אטו סילוק ציר מן הצד, דחיבור משום סותר, ולב"ה ה' מקום לגזור רק בחזרתן אטו מן הצד שמא יתקע, ומה"ט אסור בדבתים, ומ"מ התירו בדחנניות, אבל ליטול אף בדבית מותר, דאין סתירה בכלים אפי' בציר מן הצד.

והנה מבואר בשמעתין דציר באמצע אין בו משום בונה וסותר אף למ"ד יש בנין בכלים, ואפשר דציר באמצע לא גרע מאין להן ציר, דהא שרינן באין להן ציר אע"פ שהדלת נקבעת יפה במושב המוכן לה בדפנות התיבה, וכמו כיסוי בור ודות, ואין הטעם מפני שחיבור זה אין בו משום בונה, אלא מפני שהוא חיבור עראי, ומוכיח על עצמו שאינו לבנין, וכיון שכן לא גרע עי"ז שבולט גם יתד שנכנס בתוך נקב הדופן, דסו"ס אין לפנינו אלא שימוש של דלת, והיתד הבולט הוא כלשון המנעול שנכנס במזווה, [שו"ר במ"א סי' שי"ג ס"ק י"ב ובט"ז שם עיי"ש], אבל ציר מן הצד ענינו ציר שהדלת סובבת עליו, ואין בחיבורו היתר של דלת כלל, שהרי השימוש בדלת אינו מחייב עקירת הציר מחיבורו, אלא דפעמים שעושין החיבור כשל פרקים, שאפשר לעקור הציר כולו, וזה תלוי בבנין בכלים.

ונדון החזרת דלת שידה תיבה ומגדל ולול ש"ת שבת קכ"ב ב', היינו בציר מן הצד, דזהו

הרשב"א ביצה י"א ב', ותירץ דפעמים שאינו מוצא להניח ע"ג כלי, ועיי"ש, וכ"כ בגליון הרי"ף מהרמ"ז שזו ראי' לרש"ן, וכ"מ ממ"ש רש"י דמילתא דלא שכיחא היא, והיינו שתפול מעצמה.

אבל לפי הרי"ף והרמב"ם והראב"ד והרז"ה והתו' והרא"ש והרשב"א וש"פ דע"ג קרקע לכו"ע אסור, מתפרשא שפיר מתני' בפירשה ע"ג קרקע, ובוזה התירו רק במקדש, וכ"פ הרע"ב אע"פ שהעתיק לשון רש"י דמתני', ולפ"ז אפי' נטלה במתכוין ונתנה ע"ג כלי מותר להחזירה לרבנן, וכן יש לדקדק מדברי ר"י בברייתא דאמר מגלה מקצת הרטי' כו' ואם איתא דלרבנן ג"כ אסור ליטלה במתכוין מ"ט קתני לה בדרי', א"ו לרבנן מותר ליטלה ולקנח המכה ולהחזירה, ורק ר"י הוצרך לעצה זו, וכבר העיר בבה"ל סי' שכ"ח סכ"ו ע"ד השו"ע שהעתיק לישני' דר"י מגלה מקצת הרטי' כו' והרי לרבנן לדעת הב"י מותר לסלקה כולה ולהניחה ע"ג כלי, [ועי' להלן יישוב לפ"ד המ"ב], וכ"מ מדלא התיר ר"י אלא לדוחקה למעלה או למטה, ואם מודה בפירשה ע"ג כלי א"כ כ"ש הני, א"ו משמע כפי' הרי"ף ודעימ' דליכא מאן דפליג אר"ח דמחלוקת ע"ג כלי, [ורש"י נדחק בזה משום דמר בר"א הביא דברי ר"ח, ועתו' הרא"ש בזה, ואין קושיא שהביא דר"ח מפורש דלר"י אף ע"ג כלי אסור].

ולענין הלכה העתיקו המ"א והמ"ב בס"ק פ"ב דברי השבה"ל דבהסירה במתכוין אפי' לא הניחה ע"ג קרקע אסור להחזירה (ואפי' עודה בידו), ועי' שעה"צ דהמקילין הם הרז"ה והרשב"א והרע"ב ופיה"מ להרמב"ם, ולפמש"כ הרי רוב הפוסקים מקילין בזה, דכיון דלא מפרשי כרש"י אין מקור לאסור נטלה במתכוין, [ובמ"ב צידד להקל בהסירה ע"מ לתקן, (ומיושב בזה הא דנשנה איסור לגלות כולה רק בדרי', דלרבנן בכה"ג שרי, עבה"ל שהובא לעיל), ויש להסתפק בנטלה לצורך נט"י מאין].

בדבריו לעיל ס"ק כ"ג, ויש לעי' במה שכתבו דבציר באמצע כיון שהוא רפוי אף לב"ש אין איסור דקיי"ל כרשב"ג, אלא גזירה אטו מן הצד, ובס"פ כירה מבואר דטעמ' דרשב"ג משם דאין בנין בכלים, אבל לב"ש אסור, ולכאו' מבואר מזה דאף במחזור כ"צ (דהיינו מהודק ודחוק לפניו) פטור לב"ש בציר באמצע, ולכן אין לגזור בו רפוי אטו אינו רפוי, וכמש"כ לעיל שם בדעת הרשב"א דעדיף מקנה של סידין, אבל במטה רפויה חשיב איסור גמור לב"ש, כמ"ש הרמב"ן במלחמות ס"פ כירה ובחידושו ר"פ הבונה, והיינו מפני שאפשר להניחה כך.

ולכאו' יש ללמוד מדבריהם ז"ל דאף בקרקע שרי רפוי בכה"ג היכא דליכא למיגזר אטו ציר מן הצד, דלמ"ד יש בנין יש לחייב בכלים כמו בקרקע, ומ"מ כתבו דברפוי מותר, ובאמת הדבר מבואר בגמ', אלא דלמש"כ דמי ממש לכיסוי בור ודות, אבל הראשונים ז"ל כתבו ההיתר מפני שהוא רפוי. (סל"ה סקכ"ה)

שם וחזרת רטיה במקדש כו'. - עירובין ק"ב ב' מתני' מחזירין רטי' במקדש כו', מפרש"י נראה דכל שנטלה מדעתו אסור להחזירה במדינה, וכ"כ הרז"ה בדעתו, וכ"כ ה"ר יהונתן בהדיא, ואף שיש מקום לדחוק בכונת רש"י, [שו"ר באו"ז העתיק שהוא לא נטלה מדעתו, ולפנינו שהרי], ולפ"ז מבואר טפי ברש"י דדוקא פירשה מעצמה מותר, אבל הדבר מוכרח לשיטתו, דכיון דמסיק רב אשי דלרבנן אף בפירש ע"ג קרקע מותר להחזיר, א"כ הא דאסרה מתני' במדינה ע"כ היינו בנטלה במתכוין, דבוזה במקדש מותר משום סופן, וכגון שנטלה לצורך עבודה, וכ"כ רש"י דבתחלה היינו כגון שכהן זה לא נטלה לצורך עבודה, [ערש"י על הרי"ף שיש גורסין או שכהן זה כו' ואף לגרסתינו מתפרש הדין כן], ודחוק לאוקמי מתני' דלא כרבנן, [ועוד ראי' לרש"י מדהתירו חזרה במקדש אע"פ שנטלה במתכוין, ואם יכול להניחה ע"ג כלי, לא הוצרכו להתיר משום סופן, וכבר הק' כן

במשחות שלנו

ונראה דבמשחות שלנו שבדרך כלל אין בהם משום ממרח כמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסי"ז ס"ג אפשר להקל להחזיר מע"ג כלי ושלחן וכיו"ב, שהרי לדעת רש"י אין בזה משום שחיקת סממנין כיון שכבר הי' מונח מבעוד יום, וכן העתיקו הפוסקים דהאיסור רק משום ממרח, כ"כ ב"י בשם תו' ורי"ו, ועמ"א סי' ש"ג סט"ו, ועמ"ב ס"ק פ"א, ואמנם מע"ג קרקע ראוי להחמיר לפמש"כ להלן, מ"מ מע"ג כלי אין להחמיר, כיון דלכו"ע שרי לכל חד מטעמי, שו"ר בספר שם שלא התיר במשחה אלא בפ"ע, אבל לא ע"ג בגד, וצ"ע באגד הרגיל כהיום אם חשיב ממרח, שאין דרך להחליקו, ואפשר שמן המכה נדבקין גושין ומתייבשין על הרטי"י ולכן צריכה מירוח, וצ"ע.

בדברי רש"י דמשום שהניחה כבר מבעוד יום ליכא משום רפואה, ובדברי הראשונים בזה

דעת רש"י דאיסור החזרת רטי' הוא שמא ימרח, אבל משום שחיקת סממנין ליכא כיון שכבר הניחה ע"ג המכה מאתמול, והא דשרי בנפלה ע"ג כלי משום דמילתא דלא שכיחא ל"ג בה רבנן, ולפ"ז מובן דבנטל במתכוין אסור דלא שייך בזה מילתא דלא שכיחא, דלכתחלה אסור ליטלה ע"מ להחזיר גזירה שמא ימרח.

אבל בתו' בשם ה"ר יוסף פי' דהאיסור משום שחיקת סממנין, וכ"נ ברמב"ם פכ"א הכ"ז, וכ"מ ברמב"ן בתוה"א וברשב"א קכ"ט א' ובר"ן פ' שמונה שרצים דהאיסור משום רפואה, וכ"כ רש"י ביצה י"א ב', ולפ"ז מבואר דלא התירו רפואה במקדש רק משום תחלתן, וא"ת הרי לקמן ק"ג ב' התירו גמי במקדש אע"ג דמסי, וי"ל דגמי קיל טפי שאינו עיקר רפואה, שהוא ירק בעלמא, ואין לחוש בו לשחיקת סממנין כמו ברטי' שעשוי' מסממנין. - עב"י סי' שכ"ח שהק' מ"ט במכה שנתרפא לא חיישינן שימרח, ועי"ש מה שתירץ, ועמ"א בזה, ולפי' הר"פ ניחא.

והא דשרי בפירשה ע"ג כלי לרבנן היינו משום דניכר שזוהי חזרה, וכטעמי' דרש"י דברפואה שנעשית כבר מבעוד יום אין לאסור, וכדתניא בהדיא שבת י"ח א' ומניחין קילור ע"ג העין ואספלגית ע"ג מכה ע"ש עם חשיכה ומתרפאת והולכת כל היום כולו, אבל בנפל ע"ג קרקע נראה כנותן בתחלה, דע"ג כלי מוכח שמונח כאן באופן עראי, וע"כ שהוא באמצע שימוש, ור"י אוסר אף ע"ג כלי כיון שפירשה לגמרי מהמכה.

בקושית הרשב"א מ"ט התירו במקדש והרי יכול להניחה ע"ג כלי

והא דהתירו לכהנים להחזיר מע"ג קרקע ולא הצריכו להניח ע"ג כלי, תירץ הרשב"א ביצה י"א א' דפעמים שאין להם כלי להניח עליו ומימנעי ולא עבדי, ונראה דבדרך כלל כן הוא, שאם רוצים להניח אותה לזמן ארוך במקום המשתמר, ע"כ להניחה ע"ג איצטבא וכיו"ב שדינו כקרקע, דכלי עראי הוא ואינו משתמר אלא לפי שעה, ומאותו טעם דשרינן כלי משום דמוכח שהוא עראי, יש ללמוד דאין זו עצה לכהן שיניח ע"ג כלי.

בקושית התו' מפלפל וגרגיר מלח

שם תוד"ה רטי', וא"ת ומ"ש דאמר גבי פלפל כו' וי"ל דהך דפלפל איירי שנפל ע"ג קרקע כו', יעוי' במ"א סי' ש"ג סט"ו דלא קי"ל כתירוץ זה, דהיינו רק לפי' ה"ר יוסף, אבל לפרש"י בכל ענין אסור, ולפמש"כ דרוב הפוסקים סברי כפי' ה"ר יוסף ברטי', וממילא ה"ה בפלפל וגרגיר מלח, הי' ראוי להתיר בנפל ע"ג כלי, אבל פשטות המשנה והפוסקים דבכל ענין אסור, ונראה דיש לחלק דפלפל ומלח המונחין ע"ג כלי אין ניכר בהם שום שייכות למכה שבשינים, ולכן כל שפירשו הו"ל ככתחלה, ורק ברטי' מרוחה במשחה ניכר שהיא באמצע שימושה כשהיא ע"ג כלי או מטה, ולכן אין לדמות שריותא דרטי' לפלפל ומלח. - הא דאמרינן שבת ס"ה א' דפלפל לריח הפה פי'

שמותר להחזיר הלולב לביתו וכן ס"ת לא היו משאירין בביהכ"נ, ולפמ"ש הרא"ש בשמעתין דמותר להחזיר המתזורים דהתירו סופן משום תחלתן נחא, אבל לא מצינו כן בגמ', ובמדרכי בשם מהר"ם כתב דאסור להחזירין שלא לצורך יו"ט, ואפשר דמדאוריתא אמרינן הואיל דאי בעי למיקרי בס"ת או לחזור וליטול הלולב מותר, השתא נמי חזי לי', או לאדם שלא נטל לולב, ולא אסרו מדרבנן כיון דלא חשיב כמתעסק לצורך חול, אלא שגומר הוצאתו לצורך יו"ט וחזור למקומו, ולדעת הרמב"ן שבת קכ"ד ב' משלחין תפילין שמא ילמד מהן המקבל הלכות תפילין, וכש"כ בס"ת ולולב דאיכא שריותא דהואיל, מיהו שם אינו יודע דעתו של המקבל, והרשב"א פ' דשליחת דורון חשיב שמחת יו"ט והוי לצורך אבל אין בכלל זה שמירת הס"ת והלולב, וע"כ צ"ל דכטלטול לצורך חשיב משום הואיל, ועי' בסמוך, ולדעת רש"י דכל הוצאה מותרת מדאוריתא נחא, דהחזרתן למקומן לא אסרו מדרבנן, ועי' לק' ס"ק ל"ה עוד בכ"ז. (סימן ג' סק"ו)

ואין עירוב והוצאה ליו"ט, בלשון עירוב בבאן, ואם מועיל עירוב ביו"ט להתיר טלטול שלא לצורך

שם גמ' ואין עירוב והוצאה ליו"ט, אפשר דנקטו עירוב לומר דאף מדרבנן לא אסרו הוצאה ביו"ט, ועירוב הוא לשון מושאל על תקנה דרבנן, אבל רפרם הזכיר עירוב יומא ס"ו ב' ובפשוטו ביהכ"פ אסור מדרבנן, ואם נימא שלא תיקנו עירוב ליו"ט נחא טפי, דידע רבה שאין עירוב ליו"ט, והקשה דילמא משום דאין הוצאה ליו"ט כלל. (שם)

י"ב ב'

י"ב ב' א"ל פוק תני לברא כו' בפשוטו לא שמיע לי' ברייתא דר"ע פסחים ה' א' שהרי רבא ג"כ מעיקרא לא שמיע לי' ולא רצו להאריך בגמ' בזה כיון דלקושטא דמילתא קי"ל כב"ה, ועמש"כ הגרע"א ז"ל דלא אתיא ברייתא

אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם ס"ד ב' שהוא מרפא דאין ריח הפלפל נודף דנימא שנותנתו להתגבר על ריח הפה, וכיון דלרפואה הוא נחא כפי' ה"ר פורת, נול"ד למצטיכי בסל"ו, תדע שבפלפלין יש מחלוקת לענין במ"ב משא"כ מצטיכי], שו"ר בשנו"א שכ' דפי' ה"ר פורת עיקר, ולע"כ בסוגיא שם, ועבהגור"א סי' ש"ג סט"ו, ובספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם, (והלום ראיתי בריטב"א הנדמ"ח, וכנראה כונתו דפלפל ומלח אוכלין הם ומותר ליתנם אם עתיד לבלעם, ומ"מ צ"ע דגרע מחומץ לשינים כיון שאין דרך לאוכלם בפ"ע).

בקושית המהרש"א אס"ד דשריותא במקדש משום שאין שבות במקדש

במהרש"א ביצה י"א ב' הק' היכי ס"ד דטעמא דשרי משום דאין שבות במקדש, הא קתני סיפא דבתחלה כאן וכאן אסור, ועיי"ש בק"ר מ"ש לתרץ, ואפשר דס"ד לתרץ דבתחלה היינו להכין רטי' בשבת, וזה אסור משום ממרח, ועכ"פ קרוב לבא לידי מלאכה, ועי' מהר"ם שיף, ונפ"מ במ"ש בשו"ע סכ"ז דמכה שנתרפאה נותנין עלי' רטי', דלפ"ז אסור להכין הרטי' בשבת, [ועמ"א שם ס"ק ל"א הובא במ"ב ס"ק פ"ו, ועי' תו"ש שתיקן הלשון כתירוצ' הב"י], וכ"כ במ"א ס"ק כ"ט דעשיית רטי' מלאכה דאוריתא, עי"ש. (שבת סמ"ז סק"ח)

י"ב א'

אין מוציאין לא את הקטן כו' אם לב"ה מותר גם להחזיר הלולב והס"ת

י"ב א' מתני' בש"א אין מוציאין לא את הקטן כו' וב"ה מתירין, פשטות הדברים דלב"ה מחזירין את הקטן ואת הלולב וס"ת למקומן, דלא משמע שמוליכין לולביהן לביהכ"נ ומניחין אותם שם, ותניא סוכה מ"א ב' ראב"צ אומר כך ה' מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו כו' משגר לולבו ביד בנו כו' ובפשוטו היינו ביו"ט דראב"צ ה' בזמן החורבן ומעיד על מנהגן קודם תקנת ריב"ז, וש"מ

ואמנם זהו לל"ב, אבל המציאות יש ללמוד מזה דאין הפסד בהכנת הזרעים בפ"ע].

ולא אמור נראה דלרבי תורמין השבלין דחשיבא תרומה מדבר שנגמרה מלאכתו, וכ"ה בתוספתא תרומות פ"ג הי"ז הובאה ברמב"ם פ"ה מתרומות ה"ה.

ולפ"ז לל"ק דאביי דבקטנית לכו"ע איסוריתא טבלא ה"ה דמותר לתרום קודם כתישה ויש לעי' א"כ תיקשי לל"ק מ"ט קתני במתני' כותש כו', וי"ל דעצה טובה קמ"ל שאם יכתוש ויפריש רק הזרע לא יצטרך להפריש על העץ, [והא דקתני מחשב בפשוטו משום תרו"ג קאמר, כמש"כ רש"י לק' ב' ולפמש"כ א"צ לכתוש רק המעט שמפריש ולכן צריך לחשב כמה יש באלו שלא כתש, וכעת צל"ע אם לל"ב צריך לכתוש הכל, שוב ראיתי בר"ח שכ' דכותש כדי תרו"מ, ועי' להלן בזה], וא"ת א"כ לל"ב נמי נימא הכי, [ערשב"א], לאו קו' היא דכיון דטבלא חייב לכתוש כדי לתרום מדבר שנגמרה מלאכתו, ורק בתרו"מ יש סברא לפוטרו, לא הו"ל לתנא למיתני כותש כו' אלא הכי הו"ל א"צ להפריש על העץ אלא כותש ומחשב כו' א"ו מדקתני כותש ש"מ דינא הכי הוא, משא"כ לל"ק דתורם לכתחלה בלא כתישה אין מקום לטעות דינא קתני, דהא היינו דקתני שהם טבל קודם כתישה, וע"כ שנגמרה מלאכתו.

שם ל"ק הא רבי הא ריב"ז, לכאורה לישנא בעלמא הוא, דברייתא דמפרישנן לה דמוללין ביו"ט או מימרא דרבא אתיא ככו"ע, ורק מתני' דקתני שאינו זכאי בהרמתה מוקים לה כרבי, וצ"ע ברשב"א שהק' א"כ אתיא דרבא כריב"ז, ולא נתפרש מה מקום לומר כן, ואמנם לשון הגמ' הו"ל הא מני רבי היא, אבל ע"כ איהו דחיק ומוקי אנפשי, [ולל"ב בקטנית משכח"ל לכו"ע דטבלא ביומי', ומאי תרומה רוב תרומה].

שם ונמלך עליהן למוללן ביו"ט, לכאורה משמע דבנמלך לחוד נטבלו, וא"ת א"כ אף

כר"ע, דלדידי' אין חילוק מלאכות ביו"ט, ואפשר לומר דבישול גיד יש לדמותו לשאר הנאות ולא להנאה של מצוה, וא"כ י"ל דבדר"ע שמענו רק דביעור חמץ לא חשיבא הנאה המותרת כיון שהיא מצוה בלבד, אבל אכתי גיד שדעתו לאכלו י"ל דפטור, אבל ב"ש דשמעינן להו דאסרי אף בקטן (ואף ברחיצה וחימום) י"ל דה"ה דאסרי בגיד ולוקין עליו. (סימן ג' סק"ו)

י"ג א'

בביאור טעמא דפלוגתא רבי וריב"ז אם הכנסת שיבליים הוי גמר מלאכה למלילות או דוקא עצם עשיית המלילות

י"ג א' הכניס שבלין כו' למוללן במלילות כו', יעוי' בתו', ונראה דפלוגתא דרבי וריב"ז היא אם למלילות חשיב גמר מלאכה בהכנסת שיבלין, דאין דרך להכין מלילות אלא סמוך לאכילה, וכמ"ש הראשונים ז"ל בשם הרבב"ד דרק בעורן בשבלין ראויין למלילות, [ערשב"א ברכות ל"א א' ורמב"ן ע"ז מ"א ב'], וס"ל לרבי דקטיפת המלילות מהשבלין זהו מסדר האכילה, וריב"ז סבר דהגמר מלאכה בהכנת המלילות, והיינו דמיייתי בתר הכי בקטניות שג"כ הנדון כה"ג אם גמר מלאכה בתוך השרביטין, שהדרך לכנסן בחבילין כדקתני חבילי תלתן והיינו דאמרי' איסוריתא טבלא, או"ד הני נמי גמר מלאכה אחר שכותש ומפרכן מהשרביטין, [ופלוגתא דלישני יש לפרש משום דקטנית לכתיתה לחוד קיימי ואין כאן נדון לעיסה כלל, וניכר שפיר גמר מלאכה גם בשרביטין, משא"כ בתבואה שעיקרה לעיסה וצריך עקירה לקבעה למלילות, א"נ לאידך גיסא תבואה שאוכלין מעט במלילות אין דרך להכנינה מעיקרא, ואותן שלמלילות גמר מלאכה בשבלין, משא"כ קטניות ואפשר גם שבקטניות איכא טירחא טפי וגם אין הפסד בכתישתן קודם לכן, משא"כ תבואה שצריך לשמרה למלילות בשבלין שלא תתייבש, וכ"נ דבקטנית אין הפסד לגמר מלאכה לגמרי מדהצריכוהו לכתוש בתלתן,

אם אין מוללין ביו"ט משכח"ל דטבלא, ולישנא דגמ' לא משמע דולטעמין קאמר, וי"ל דכיון שעומדין למלילות אם איתא דאסור למלול אין להתיר לעשר ביו"ט, אף אם רוצה לכססן בשבלין וכיו"ב, ואפשר דבנמלך לחוד אינן נטבלין עד שיעשם מלילות, דבעינן גמר מלאכה המחייב, ועי' מעשרות ס"ג ס"ק י"ב דצ"ע למאן דמצריך ראית פני הבית מ"ט נטבלו השתא, אבל אי בגורן תלוי ניהא, מיהו גם בזה צ"ע דלכאורה אין לעשות מלילות דין גורן, ונמצא דלכו"ע החיוב רק מכח ההכנסה לבית, ועי"ש ד"ה ואפשר.

איך מתפרש לקושטא דמילתא האופן דטבלא ביומיה לפרש"י ולפרתו'

לפרש"י הא דמצינו תרומה שזכאי בהרמתה לרבי היינו בהכניס מלילות ביו"ט ולא משום הכנסה אלא בהכנת המלילות בשדה בדרך קבע, [א"נ בהכניס שבלין ביו"ט ורק מפני שיכול למללן ביו"ט מותר לעשר], ופריך דבהכניס ונמלך חייב אף לריבר"י, וזוהי סברא מחודשת, ובפרט שאף לעיסה יש לפטרו כיון שהכניסן בשבלין, אבל בתו' פי' שהכניס מעיו"ט כגונא דברייתא ולכן הקשו לפרש"י.

ומישה"ק תו' דמשכח"ל חיובא באכילת קבע, נראה דל"ק להו אלא במלילות דלריבר"י לא מחייב בשבלין עד שיעשם מלילות, ולא היה יכול להפריש מעיקרא דהו"ל קודם גמר מלאכה, ועי' הקשו דמשעשאן מלילות נעשו ראויין להפרשה לענין קבע, ולכן לא הקשו דברישא נמי חייבת לענין קבע, דבעינן שלא נגמרה מלאכתו ולא היה יכול להפריש קודם יו"ט, אבל אם היה יכול להפריש קודם יו"ט, או שגם עתה אסור לו להפריש עד שיגמר מלאכה, א"כ לא טבלא ביו"ט, הלכך ברישא שאסור לדרוש ולזרות ביו"ט לא משכח"ל דטבלא ביו"ט לענין קבע, וכן אם נגמרה מלאכתו ועדיין לא ראו פני הבית דשרו לאכול עראי עכ"פ בזיתים וענבים או אף בחטים לל"ק ב"מ פ"ח

ב', לא מהני הא דרוצה לעשרן לצורך אכילת קבע, כיון שכבר היה רשאי להפרישן מעיו"ט, [ואאמור"ר שליט"א כתב בזה דאמר' לי' להכניסן מעיו"ט, ולמש"כ סגי בזה שיכול להפריש בחוץ מאחר שכבר נגמרה מלאכתו, עי' מעשרות ס"ג סק"ו, וכן במקח ובישול הקובעין למעשר יכול היה לעשרן קודם, דקביעות שאין בה חסרון גמר אינן אוסרין מלעשר, ואם הם אוסרין לעשר אסור לעשותן, כגודן דמלילות, ועי' לעיל שם, ולק' ב' בערימה].

מ"ש מהרש"ל בתו' דמללן ביו"ט פי' לאכול קבע, יתכן דר"ל שאם בא לאכול במלילות רק עראי והשאר משאיר לעיסה כדמעיקרא א"כ היינו עראי דשרי באכילה ברישא, אלא מיירי שנמלך לאכלן במלילות דרך קבע וביטל מחשבת עיסה דמעיקרא.

שם גמ' וכ"ש תלתן, אפשר דכיון שתלתן אינו מאכל אדם מוחלט כדאמר ב"ק פ"א א' דיש שנזרע לבהמה, וכן עשוי לחפיפה במע"ש פ"ב מ, א"כ כדי שיחשב טבל בעינן טפי גמר הראוי לאדם והיינו בהפרדת העץ.

שם מאי לאו טבל טבול של תרומה לא כו', לל"ק לא מצי לאוקומה בתרו"מ משום דלא ס"ל דיתכן שאף לרבי לא טבלא, וכיון דלרבי מותר להפריש לכתחלה בחבלין בלא כתישה, לית לן לפרושי מתני' בסתמא אליבא דריבר"י ובתרו"מ, אבל לל"ב שהדבר מוסכם דבעינן כתישה לשוויי טבל, שפיר סתם לן תנא ומתפרש בתרו"מ, ומשום קנסא דלכו"ע עבד איסורא בהפרשה קודם כתישה, משא"כ לל"ק, וברשב"א דדק מ"ט לא קתני הכי בל"ק, עי"ש.

שם לא טבל טבול של תרו"מ וכדרא כו' לא אמרו בגמרא הב"ע כגון שהקדימו בשבלין, דמתני' מתפרשת שפיר בהקדים להפריש תרומה גדולה דאין רמז במתני' מתי הפריש המע"ר, וסתמא הפריש כסדר אלא שלא טרח בכתישתן, וגם פשטא דמתני' שאין חילוק בדין אם הפריש קודם כתישה או אח"כ, ואילו בירושלמי חלה

חייב בתרו"ג אם יתחייב להפריש תרו"ג מהשאר שלא מירח.

ונראה דישאל שנתכוין לאכול זיתים וענבים ומלילות, והפריש מע"ר בשבלין וענבים אע"פ שהלוי דעתו למרחן ולדרכן מ"מ א"צ ליתן לכהן אלא כדיהבו ל', וזה מוכיח קצת שאין זו מצוה המוטלת על הלוי, אבל אין זו ראייה דאף הישראל אם נמלך לדרכן יכול לתרום כך, וצ"ע בזה בסופ"ק דתרומות דקתני הרי שתרם כו' ונמלך כו', ומשמע דאם נמלך קודם שתרם חייב לדרכן תחלה, וי"ל דהתם בשדה מיירי שעדיין לא נתחייבו בראית פני הבית, אבל משנתחייבו שוב אין משתנה דינם, מיהו אם אין הלוי עתיד לדרכן אע"פ שהבעה"ב עישר קודם גמר מלאכה, א"צ לדרכן קודם שיתן לכהן, דהשתא ביד הלוי כנגמרה מלאכתו דמי, [ובתוספתא תרומות פ"ג הי"ז הגרסא ועתיד לדרכן עי"ש].

ואם נימא דשמו טובלו לתרו"מ סברא דאורייתא היא, י"ל דהו"ל כנגמרה מלאכתו ביד ישראל, דאין הלוי צריך לדרכן וכמש"כ לעיל, וע"כ דקנסא הוא.

מיהו בלא"ה אין קו' אם ס"ל לגמ' דהדין נאמר לישראל המפריש מע"ר, [שו"ר שכ"ה בירושלמי תרומות פ"א ה"ה] ולא ללוי, דאיהו ממאי דיהבו ל' יהיב מיני', ואם האיסור מדבר שלא נגמרה מלאכתו הוא מדרבנן נחא טפי, שלא היו מתקנים לחייב את הלוי לגמור עבור הכהן אי לאו קנסא, וכבר ביאר בזה אאמו"ר שליט"א בספר תרומות ס סק"ג וסק עי"ש ולע"כ בסוגיא זו.

הא דדרשינן דתרו"מ ניטלת מן הגמור אפשר לומר דאתא למימר דאין שמו טובלו וכ"ז שאינו גמור פטור מן המעשר דלא נתחייבו הלויים אלא מן הגמור, - מהא דכותש וא"צ להפריש על העץ אע"פ ששמו טובלו משמע קצת דלאו סברא דאורייתא היא, דהא בנקרא עליו שם תרומה לא שרינן להפריש על הזרע

פ"א ה"ג מבואר דאם הפריש קודם מירוח מתחייב אח"כ בתרו"ג, וא"כ יש חילוק בחיוב התרו"ג אם כותש ואח"כ מפריש או מפריש תחלה, וכבר נתקשה אאמו"ר שליט"א בפרש"י והרמב"ם בזה עי"ש.

בגדרי הדינים האם הישראל חייב ליתן ללוי דבר גמור וכן אם הלוי צריך ליתן לכהן דבר גמור אע"ג שהוא קיבל דבר שאינו גמור

שם כותש ל"ל לימא ל' כו', יש להבין מאי מהני האי טעמא סו"ס השתא מפריש הלוי שלא מן הגמור, ולאבא אלעזר בן גמלא גיטין ל"א ב' שיש רשות לישראל להפריש התרו"מ שלא מדעת הלוי, י"ל דחשיב כאילו כבר נתנו הישראל לכהן כך, אבל לרבנן דהמצוה מוטלת על הלוי, למה יפטר עי"ז שנתנו לו כך, ולא משמע דמכח אבא אלעזר בן גמלא פריך.

ואפשר דלישנא דמתני' משמע שכותש רק את חלק התרו"מ שנותן לכהן, דלכך צריך לחשב כמה יש בעץ שלא נכתש, וכך מתפרש לל"ק שכותש לטובתו, וכן סיפא דלא יאמר אכתוש כו', וזה מוכיח דלאו מעיקר הדין קאמר, דהא בתרומה תנן בסופ"ק דתרומות שאינה ניטלת מדבר שנגמרה מלאכתו ע"ד שלא נגמרה מלאכתו, והכא מצרכינן לגמור רק התרו"מ, [והא דדייק לק' מלשון מחשב היינו משום דהו"ל לתנא למיתני לשון אחר כגון מודד, אבל עיקר הענין לא נשנה כאן לאשמועינן דיני' דאבא אלעזר בן גמלא], וכ"מ בר"ח שחייב הלוי לכתש עשר חבילות מהמאה שניתן לו, וכן פי' דמחשב כמה זרע יש בחבילות ואם יש כ' סאה כותש סאתים כו', ולפ"ז הא דקתני בברייתא עושה אותן גורן כו' אתרו"מ קאי, שכשם כו' היינו עיקר הדין דעיקרו ליתן מן הגמור, אבל הא דאין תורמין על שאינו גמור לא נאמר בתרו"מ, [ואם מקור ד"ז משום מוקף, מובן שפיר דבתרו"מ קיל דין מוקף ולע"כ במקור האיסור מגמור על שאינו גמור, ועי'], ויש להסתפק לפי הירושלמי דבהפריש ואח"כ מירח

מיהו אם שמו טובלו רק מדרבנן, י"ל דלא מהני לדאורייתא, (ולא קאימנא בסוגיא דמע"ר שהקדימו ורשמתי לפו"ר).

בהכניס שיבלים לעשות עיסה האם ההיתר לאכול בעודם שיבלים דוקא באכילת עראי, ומשום דיתחייבו ע"י העיסה, או דנקבעו בפטור כיון שהכניסו במוץ

שם דתניא הכניס שבלין לעשות מהם עיסה אוכל מהן עראי ופטור, בתוספתא פ"ג דמעשרות קתני פטור סתמא, ויתכן שאוכל מהן עראי הוסיפו בגמרא לבאר דלא נפקע חיובם לגמרי והוצרכו לזה גם משום קו' דנמלך דבסמוך, שאם היה נקבע בפטור גם בקבע לא היה מועיל נמלך, ומיושב בזה טעם לישנא דרבי וריב"ר, מיהו בלא"ה נמי ל"ק דנקטו חייב ופטור אעראי דרישא כמ"ש תו'.

דעת תו' מנחות ס"ז ב' דהכניס שבלין לעיסה היינו מכניס תבואתו במוץ שלא יתחייב שוב מדאורייתא, ומ"מ איסור אכילת קבע דמעיקרא לא נפקע בהכנסה זו, ויש לעי' בנמלך למלילות איך נאסר באכילת עראי, הרי כבר נקבע פטורין בהכנסה במוץ, וצ"ל דבנמלך חשבינן ל' כאגלאי מילתא דהכנסה כדרך הוא, וכן צ"ל לדעת הראב"ד שהביא הרמב"ן ע"ז מ"א ב' שפי' טעמא דאסורין באכילת קבע, שמא ימלך למלילות, וש"מ שיתחייבו למפרע, מיהו לפי' תו' י"ל שחיובן מדרבנן, אבל להראב"ד דכל האיסור קבע משום מלילות הוא, ע"כ דחיובא דמלילות מדאורייתא הוא, והדברים מחודשים דסתם תבואה לאו למלילות קיימא וא"כ ההכנסה לעיסה מוחלטת וכבר נקבעו בפטור, [ועי"ש ברמב"ן שכ' טעמא דנמלך גם בורען לבהמה, וג"ז דברי הראב"ד והם מחודשים, ואפשר שלכך הוסיף הרמב"ן תירוץ אחר עי"ש, ועי' מעשרות ס"א סק].

והרמב"ן שם כתב לתרץ דעדיין לא נקבעו בפטור, כיון שאם יוציאם ויזרם בחוץ יכניס או ימרחם בראש גגו יתחייבו, ויש לעי'

בלבד, וה"נ היה בדין לומר בנקרא עליו שם מעשר, [מיהו בל"ק חזינן דאיסורייא דטבלא אינה מחייבת דין טבל בעץ, וא"כ י"ל דה"ה שמו טובלו דמשוי ל' רק כטבל, אבל כיון דהטעם משום שם מעשר הו"ל לדמויי לשם תרומה].

בטעמא דמילתא דלא קנסו גם במפריש קודם כתישה שיכתוש ואח"כ יפריש

שם אמר רבא קנסא, לכאורה אף אם הפריש קודם כתישה ראוי לקנסו שיכתוש ויתן העץ עם הזרע, דהא מהרישא מבואר שהכתישה קשה עליו טפי מנתינת העץ, ויש לקנסו גם בסיפא, ואמנם כ"מ ברמב"ם פ"ג מתרומות הי"ד דסיפא ה"פ לא יאמר אכתוש ואטול כו' אלא יכתוש ויתן העץ עם הזרע, והעץ עם הזרע הכתוש קאמר, אבל אאמו"ר שליט"א כתב דפשטות המשנה שנותן העץ עם הזרע בלא כתישה, והיינו דקתני לא יאמר אכתוש, אלא אינו כותש ונותן העץ עם הזרע שבתוכו, ויש לשאול למה לא קנסוהו לכתוש, וי"ל דשייך לקנסו רק בהלכות הפרשה שלא להפריש אלא מן הדבר הגמור, אבל משחלה ההפרשה לא יטרח בממון הכהן בלא תועלת, כמו שלא חייבו את הישראל שהקדימו בשבלין שלא יתנונו לכהן וללוי עד שיכתוש, וכן בכל תורם עד שלא נגמרה מלאכתו, דגזירה כזו לא קיימא, שאם לא יטלנו הכהן כך, יניחנו הישראל לירקב.

שם מע"ר שהקדימו בשבלין שמו טובלו כו', יש לדקדק למה נקט בהקדימו, דמשמע קודם תרו"ג כדמתפרש באידך מימרא, הול"ל שעשאו וכיו"ב, ואפשר דנפ"מ בהפריש עליו תרו"מ ממקו"א לפמ"ש בירושלמי חלה פ"א ה"ג דנשאר טבול לתרו"ג, קמ"ל הכא דשמו טובלו רק לתרו"מ ולא לתרו"ג, ואם הפריש עליו ממקו"א קודם מירוח אוכל ממנו עראי, ועוד דבירושלמי משמע שאם הפריש תרו"מ קודם מירוח לא נפטר מתרו"ג, ואם היה שמו טובלו גם לתרו"ג היה נפטר קדם מירוח גם מתרו"ג,

עמש"כ אאמו"ר שליט"א חלה ס"ז סק ובחזו"א לקוטים ס סק, ולשון רש"י כ"ז שלא דשן כו' מתפרש מ"ט לא נקבעו למעשר והגרע"א ז"ל הבין דלא שרינן אלא בלא דישה והק' אמאי עי"ש, ומבואר דפשיטא לי' דאף עיסה מותר, וש"מ דלא בכל דבר אפי"ו ובישול קובעין למעשר, וכ"נ דעת תו' דמכניסין במוץ או דרך גגות לאכילת עראי, ולא מסתבר דהיינו לאכול מלילות וכסיסה בלבד.

כבר נתבאר לעיל סק"ז דלדעת הרמב"ן אסור לאכול קבע, אע"פ שהחלק שנוטל לאכילת

קבע נפקע חיובו עד זמן אכילה, ע"י שדש וזורה מעט בבית, מ"מ נשאר באיסור אכילת קבע שכשבא ליטול מן השבלין לאכילת קבע אסורוהו חכמים בלא מעשר, וכקביעות דמקח דמי, וגם נטפל דינו לכרי שעתיד להתחייב.

ולפ"ז אם אינו בא לאכול אלא לגמור השבלין בפטור פטור, אבל אם נוטל מהן לאכילת קבע לא נשתנה דינם מגורן שבשדה אף כשגמר המעט באופן הפטור, משא"כ כשגומר הכל לאוצר בפטור אע"פ שעתיד לאכלן לבסוף בקבע, מ"מ לא חל על הגמר הזה שם גמר לאכילת קבע ולא תיקנו חיוב על מעשה הגמר.

בגדרי הדינים ומסקנא והשיטות מתי עשיית מלילות חשיב גמר מלאכה, ומה הדין בקילוף שעורים וניפוח חיטים

בדין עשיית מלילות אם זהו גמר מלאכה המחייב לכאורה משכח"ל רק לריכר"י בעשאן בבית, דלכאורה אין למלילות דין גורן המחייב בשדה, שהרי דרך לעשות מהן דבר מועט, ולא עדיף גורן זה ממלקט כל צרכו דבעינן הכנסה לבית, ויש לעי' לק' ב' דמיייתנן מתני' דקילף ונתן לתוך ידו חייב, וכן בנתן המלילות לתוך חיקו כמאן מוקמינן לה, בשלמא לפרש"י והרמב"ם פ"ג ממעשר הי"ט דמשום אכילת קבע חייב ניחא, אבל לפי' תו' והרשב"א דמשום גמר מלאכה הוא, במאי מוקמינן לה, אי בשדה אכתי חסר ראית פני הבית ואי בבית כבר

בנמלך למוללן במלילות בתוך הבית במה נתחייבו ושמא י"ל דזהו גרנן, א"נ (מדרבנן) איגלאי מילתא דהכנסה מעליא הוא, שהרי לגבי עיסה כלא נכנסו כלל דמי, [עי' להלן], ובזה שפיר מצטרפת הכנסה דמעיקרא לחייב, דכללא דמילתא כל הכנסה שאם היה דעתו לגמור כך היה מתחייב, הרי היא מצטרפת עם הגמר מלאכה שבתוך הבית כמש"כ מעשרות ס"ג סק"ז, וול"ד לפי' תו' והראב"ד שההכנסה קובעתן בפטור, דבזה דוחק שהנמלך יחזירם לחיוב].

והנה הברייתא צריכה ישוב אף לל"ק ב"מ פ"ח ב' דבכל מילי בעינן בית, וע"כ דאף בראית פני הבית יתחייבו אם יוציאם ויזרם ויכניסם, וכבר כתבנו לעיל סק"ז דיש לחלק בין שבלין לתבואה במוץ, דתבואה במוץ היינו אחר דישה קודם זרייה כמבואר ברש"י וברמב"ן ורשב"א בשם הראב"ד, ובזה חשיבא ראית פני הבית באופן הפטור, כיון שאין דרך להוציאן שוב, ויש כאן הכנסה גרועה, וגם מפני שהאוכל נראה ואינו מכוסה כמ"ש הר"ש, אבל בשבלין דלעיסה הדרך להוציאן ולדושן ולזרותן בחוץ, אין ע"ז שם הכנסה, כענין שמצינו ברוכלין בפ"ב דמעשרות, ועוד כיו"ב, ערא"ש מעשרות פ"א מ"ה, ולכן אם יוציאם ויזרם ויכניסם יתחייבו, נמצינו למידן דבשני דברים שונה שבלין מתבואה במוץ, דתבואה במוץ אינו מוציאה לחוץ וסתמא דמילתא לא יעמיד ממנה כרי, ואם יוציא ויכניס בלא העמדת כרי לא תתחייב, משא"כ בשבלין שמצוי שיוציאם לדוש ולזרות, ואף אם לא יעמיד כרי יתחייבו בכניסה לבית.

בגדרי אכילת עראי, אם דוקא עזרת עראי או אף חררה פחות מרביצה שרי

יש לעי' מהי אכילת עראי המותרת האם הכונה מלילות וכסיסה או אפי' לעשות חררה פחות מכביצה, דמצינו גבי חלה אוכלין עראי מן העיסה עד שלא תתגלגל ובפשוטו היינו באפי"

עד שינפח ויתן בחיקו, דודאי ניפוח מיד ליד נמי אסור.

שז"ר בירושלמי מבואר דבמחזיר את המותר פטור, וחזינן דל"ד לבישול, ושמעתי מאמאמו"ר שליט"א דחשיב קביעות לאכילה ע"י הכנת המאכל ואיסורו מדין קבע, וצע"ע.

מלילות פ"י הרע"ב במעשרות פ"ד מ שמהבהבין אותן באש, ומקורו בפיה"מ, וראיתי כתוב שתיבות אלו נוספו בגליון פיה"מ ואינם במקור הרמב"ם, וכ"נ דבמהבהב באור נטבלו מדין בישול ואפי", וכ"ה בירושלמי פ"ד ה"א, וכן בתלמודן ב"מ פ"ט א' נראה שמלילות דקרא בלא הבהוב, [ובירושלמי שם משמע דלריכר"י לא נטבלו ע"י ההבהוב כיון שמחוסרין גמר מלאכה, ומאן מקור להרמב"ם דגם באור בעינן נגמרה מלאכתו]. (מעשרות ס"ג סק"א י"ב ועי"ש עוד בכל הסימן)

י"ג ב'

בדין קילוף וניפוח ועוד

במתני' המקלף שעורים כו' המולל מלילות של חטים מיירי בלחים שאוכלים אותם עם הקליפה הפנימית

א. י"ג ב' תנן התם המקלף שעורים מקלף אחת אחת ואוכל כו' המולל מלילות של חטים מנפח ע"י ע"י ואוכל כו', נראה דמיירי בלחין שאוכלין הסובין עם הקמח הלח שבתוכן, [שז"ר שכ"כ רש"י מנחות ע' ב' דבלחות אוכלין גם הקליפה], דמשנתייבשו אין דרך לאכול הסובין הקשה ולא הקמח היבש, וקרא דאשמועינן בפועל וקטפת מלילות ואכלת לא מיירי בכוסס, אע"פ שג"ז מותר בחטים, כיון דחייבין בברכה, אבל אכילת מלילות כדרכן, זהו בזמן שהם לחין, [וכ"מ ברש"י י"ב ב' ובמנחות ע' ב'], ועי' שבת י"ט א' דמלילות מרסקין אותן שיצאו מהן משקין, ובחטים כל הקליפות החיצונות נפרדות ע"י מלילה, ונשאר

נתחייבו לרבי, ולא משמע דאתיא כריכר"י, ועוד דמקלף שעורים אפשר שראו פני הבית שלא בשבלין, ועוד דלא הוזכר בסוגיא דלעיל היכי שרינן גמר מלאכה המחייב בעשיית מלילות, מיהו בזה י"ל דאמנם לריכר"י אין מוללן מלילות, אבל א"כ תיקשי דילמא ר"ח ורב כרבי ס"ל ולכן אין הקילוף גמר מלאכה המחייב.

ולכן נראה דקילוף דשעורים וניפוח דחטים אינו ענין לעשיית מלילות דמיירי ביה רבא, דהתם הנדון אחר שנתפרדו החטים והשעורים לגרגרים בפ"ע, ומקלף קליפת השעורים עצמן שהוא המורסן, ובחטים כבר נתפרדה הקליפה של המון ומנפח להסיר הפסולת, ולכו"ע כבר נטבלו השעורים קודם הקילוף והחטים קודם הניפוח, [ואפשר דאף קודם המלילה שהיא השפשוף והמעיקה ביד ג"כ מודה ריכר"י דנטבלו, דמלילות דרבא היינו ככתישה דחבילי תלתן, ומשנפרדו הגרגרים מן השכולת אף שיש עליהם קליפת מון מ"מ כבר נפרדו מן העץ, וצ"ע בזה], ולפ"ז סוגיא דלק' אינה ענין לפלוגתא דרבי וריכר"י, וע"כ מיירי בשדה וגמר תיקון הכנת השעורים והחטים לאכילה, הוא גמר חשוב המחייב במעשר, כענין בישול שקובע למעשר, ובהכניסן למלילות א"צ לגמר הזה כדי לחייב, אבל בשדה נתחדש דגמר תיקון לאכילה מחייב, מיהו דוקא בענין זה שמכין מלילות הראויין לאכילה, אבל במנפה מה שבידו ואוכל חשיב סדר האכילה.

ואפשר דגם בישול שקובע ענינו גמר מלאכה דכיון שנשלם תיקונו לאכילה הו"ל גמר חשוב ועכ"פ ענין הגמר מלאכה דקילוף ונותן לתוך ידו אינו ככרי דדבר מועט כזה אין לו חשיבות כרי, אע"פ שאין דרך לעשות הרבה מהן, אלא דע"ז נחשב כדבר הגמור בפ"ע ואין אכילתו נטפלת לגורן, ולפ"ז בנמלך למלילות ע"כ מתחייב מכח ראית פני הבית דמעיקרא, דעשיית מלילות אין בו כדי לחייב מדין גורן, ולא משמע דאף משעשאן מלילות לא נתחייבו

שנשארים בשתי הקליפות, כיון שאוצרים אותם כך.

בקושית הגרע"א ז"ל מ"ט לא מיחייב משום כותש

ובזה מיושב משה"ק הגרע"א ז"ל שבת ע"ד א' היכי שרי לקלף השעורים ולא מיחייב משום כותש, דהכא מיירי בשעורים לחים שקילופם כקילוף שאר פירות, ומלאכת כותש היא בהסרת הקליפה מהקמח, שהיא במקום הטחינה שמרסקת הקמח עם הקליפות, וכדי שתהא הפת נקיה יותר מקלפין החטים ע"י כתישה, וה"ה בכותש שעורים ומסיר שתי הקליפות יחד שהוא חייב, אבל במקלפן אחת אחת מקליפתן החיצונה לחוד אין זה סדר טחינה, וניכר שהוא דרך אכילה, ואם כונתו לטחינה י"ל דחייב גם בקילופן, וכן אם עושה דרך כתישה י"ל דחייב, מיהו בלחין מסתברא דלעולם פטור, כשכונתו לאכלן כך, ולא לצורך ייבושן לקמח.

בדברי ביאור הלכה סו"ס שכ"א דיש לחלק בין כותש בכלי למקלף

ובבבד"ל סו"ס שכ"א כתב דיש לחלק בפשיטות בין כותש בכלי למקלף, ואמנם הכותש בכלי כונתו לקמח, והמקלף ביד כונתו לאכילה, אבל דבר שחייבין עליו בכלי אין להחירו ביד, ואפי' אם אינו חייב, אבל איסורא מיהא איכא, אבל למש"כ דהחילוק בין לחין ליבשין ניחא בפשיטות, וכבר נתבאר הדברים בארוכה בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סכ"ח ס"ק י"א ועי"ש בסוף הס"ק.

בסוגיא דמנחות ע' ב' דמוחלקין בשעורים בין לחים ויבשים לענין צירוף הקליפה

במנחות ע' ב' תניא דבשעורין אין הקליפה מצטרפת ובחטין מצטרפת, ומפרשין הטעם מפני דבעינן אוכלא בעיניה, ופרש"י בחד לישנא שבחטים הקליפה הרכה נאכלת, א"נ דהויא שומר, ופרכינן עלה מתדבר"י דכדרך

רק הסובין או גם המורסן, אבל בשעורים נשארת הקליפה החיצונה דבוקה היטיב, ואינה נפרדת אלא ע"י קילוף בידים, וראיתי במהר"ם מרוטנבורג פ"א מטבו"י ששורין אותן במים שיהא קל לקלפן, ואחר הקילוף נשאר הסובין הדבוק לשעורים כמו בחטים, וכן הדרך ללחות החטים כדי שיתקלפו יפה.

ונראה שאין דרך לקלף השעורים מקליפתן החיצונה אלא כשהם לחים, אבל כשהם יבשים טוחנים אותם [בקליפתן החיצונה] עם הקליפה הפנימית כמו בחטים [אלא שבחטים כבר הסירו קליפתן החיצונה], שאין תועלת בטירחת הקילוף, ואפשר גם שהקליפה החיצונה נפרכת ונופלת במשך הזמן, ולפ"ז ניחא הא דקילופן לא חשיבא מלאכה, כיון שבלחותן אין שייך בהם כותש וטוחן, והוי קילופן כמקלף פירות לאכילה, ואם מפני שיש תועלת בהסרת הקליפה הזו לכשיתייבשו ויטחנם לקמח, הרי גם אז אין הדרך לקלפם, וכותש או טוחן הכל יחד, ולכן אין כאן סרך מלאכה, ואמנם ראב"מ סבר דכיון שיש בהסרת קליפה זו חשיבות מלאכה לענין עשיית הקמח, א"כ חשיב שפיר מלאכה גם לגמ"מ דאכילת הלחין, אבל מסקינן בגמ' דלא חשיבא מלאכה, כיון שלאכילת הלחין הו"ל כמקלף תפוחים, ולענין טחינת היבשים אין בזה יתרון מלאכה כ"כ, אבל אם יסיר הקליפה משעורים יבשים כדי לטחנן, י"ל דחשיבא מלאכה, דהשתא עוסק הוא במלאכת כותש או טוחן, ואע"פ שהסיר רק חצי דהיינו אחת מהקליפות, י"ל דיש בזה חשיבות, ואפי' אם נימא שאינו חייב כיון שלא תיקנם תיקון גמור, איסורא ודאי איכא, ובחטים חייב על הדישה אע"פ שנשארינן בקליפתן, כיון שהקילוף האחרון נעשה בטחינה, והדישה הראשונה הועילה להכנסת התבואה לאוצר, ובשעורים הם נכנסים לאוצר עם שתי הקליפות, ועל הדישה הראשונה להסיר השיבולים ועוד חלקים הנפרדים ע"י פירוקן מן הקנה, חייב גם בשעורים, אע"פ

במתני' דטבול יום

ולפ"ז מתני' דטבול' מיירי בלחות, וזה מוכח מדקתני דהשעורה קלופה חיבור, והקשה הר"ש מה שיך בזה חיבור, הרי יש שם רק אוכל, ולכאורה כונתו על האוכל בלא הקליפה, ולמש"כ דמיירי בנשאה קליפה הפנימית נחא, וכ"מ שם בפי' מהר"ם מרוטנבורג, ועי"ש בפי' הרא"ש שכתב דהקליפה הפנימית אוכל גמור הוא, ומבואר מזה דמפרש קושיה הר"ש גם על הקליפה, ולפמשנ"ת נחא דמדקתני קלופה חיבור ע"כ מיירי בלחות, שקלופה היינו מקליפתה החיצונה, והפנימית נאכלת ולכן מצטרפת, ובחטים אף החיצונה נאכלת או דהויא שומר ומצטרפת, ובאב הטומאה לרבנן אף בשעורה מצטרפת, מיהו קלופה אף משנתייבשה מצטרפת.

וביבשים חטים ושעורים שוין, שרק הפנימית מצטרפת כדרך שמוציאין לזריעה, וניחא לישנא דתדבר' דמשמע שחטים ושעורים שוין, וכן סתמות הגמ' משמע דביבשים הם שוין, וקליפה הפנימית שבלחותה נאכלת היא כעור האדם, ולא כלבושו, ולכן חשיבא שנקברת ערומה, ומ"מ משנתייבשה אינה אוכל, ולכן בעינן למיתי עלה מדין שומר.

ויתבן דמה שאמרו במנחות דדוקא אוכלא בעיניה מצטרף היינו לצרף החיטה לבצק, אבל במגע אף שומר מצטרף, וא"כ ברייתא דבצקות מיירי בלחות שאף הקליפות נאכלות, וביבשות לא מצטרפי כלל, דלא מהני שומר החיטה לצרפו לבצק, עי' בספר מרן זללה"ה עוקצין ס"א סק"ג שכתב דמיירי כשיש כביצה מלבד הקליפה, ולכן השומר מהני לצרפן, אבל למש"כ דהקליפה עצמה נאכלת נחא בפשיטות, ולפ"ז כל שאינו נאכל אינו מצטרף לבצק, ואפי' לצד דשומר שחלקו מצטרף, מ"מ שומר של שעורה אינו מצטרף לבצק, אבל לפ"ז הא דפרין מתדבר', הו"ל לשנויי התם לעצמן מצטרפי, ולא להצטרף לבצק, דיבשות אפי' דחטים לא

שבנ"א מוציאין לזריעה מצטרפין חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה, ומשני לא קשיא הא בלחות הא ביבשות, ורש"י פי' דלחות מצטרפות אף בשעורים, והרמב"ם פירש דיבשות מצטרפות בשעורים, וכמ"ש הכ"מ שהרי מוציאין לזריעה ביבשות, ועמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק י"ב טעמא דמילתא לכל חד כדאית ליה, וקשיא ליה לפי' הרמב"ם איך אפשר לפרש סתם מתני' דפ"א דטבול' דקתני שאין קליפתן מצטרפת דמיירי בזמן מועט שבעודן לחות, ואח"כ כשנתייבשו יחזרו להיות שומר ומצטרפין.

ולכאורה הי' נראה לפרש הגמ' דבשני סוגי קליפות מיירי, דבחטים ושעורים לחות שגם הקליפה הפנימית נאכלת, בזה מיקרי אינה קלופה כשהקליפה החיצונה קיימת, אבל ביבשים דיינינן על הקליפה הפנימית שמוציאין אותה לזריעה כך, ובזה חטים ושעורים שוין שהקליפה הפנימית מצטרפת מדין שומר, והחיצונה אינה מצטרפת ביבשין אפי' בחטים, שכבר אינה נצרכת לשומר, וכן בשעורים אין מוציאין לזריעה עם הקליפה החיצונה, אם מפני שמעכבת ההשרשה, או מפני שנפרכת ונופלת מאליה עד זמן הזריעה, ועכ"פ אינה נצרכת בשעת הזריעה, ולכן אף אם אין טורחין ומקלפין אותן אין הקליפה החיצונה בכלל כדרך שבנ"א מוציאין לזריעה, משא"כ הקליפה הפנימית, שא"א לזרוע בלא הקליפה, ולכן לא אמרו בגמ' כאן בקליפה הפנימית וכאן בחיצונה, מפני שביבשות אף בחטים אין החיצונה מצטרפת וכלשון הברייתא שכולן שוין, והי' הדבר פשוט לגמ' דבלחות א"א לקלף הפנימית, שאין קיום למים שבפנים החיטה בלא הקליפה, ואפי' אם נתייבשה קצת, מ"מ היא נמנעת ונמאסת ע"י הקילוף, והדרך לאכול הקליפה עם תוכה, ולכן פשוט דהנדון על הקליפה החיצונה, שהפנימית היא גוף האוכל, (ועי' בסמוך דכ"מ ברא"ש טבול').

מצטרפי, ולשון הגמ' משמע דהקושיא דחזינן דשעורים נמי מצטרפי.

ברש"י חולין קי"ז ב'

שו"ר ברש"י חולין קי"ז ב' שכתב דהקליפה הפנימית הנושרת כשכותשין אותה במכתשת אוכל גמור הוא, והא דתדבר"י מיירי בקליפה החיצונה החופה אותה בעודה שבולת, ולפ"ז לפרש"י בשעורים לחות שהפנימית נאכלת הרי הקליפה החיצונה שומר, וביבשות אינה שומר כיון שהפנימית אינה נאכלת והיא השומר, ובחטים אף ביבשות הוא שומר, ואפשר שבחטים החיצונה הוא המורסן, ובשעורים החיצונה היא כעין קש ואינה שומר כמורסן לחטים, וצ"ע במציאות, ומתני' דטבו"י מיירי ביבשות, ובשעורה קלופה עדיין הקליפה הפנימית קיימת, וע"ז אמרו שהיא חיבור לאוכל שבתוכה.

מסקנת הדברים בפ"י הגמ'

ודאתאן עלה חזרנו לפרש הגמ' כפרש"י ואמנם בשעה שמוציאין לזריעה שהם יבשות אין הקליפה מצטרפת, ותדבר"י מיירי בלחות, וקמ"ל קרא דכדרך שמוציאין לזריעה מצטרפין בלחות, ולא מיירי קרא על שעת הזריעה שאז א"צ שומר לאוכל, וגם אין זה הזמן שהשעורים משמשין שימוש אוכל, שהרי מוציאין אותן לירקב בקרקע ולהצמיח, ולכן אין לדקדק ולומר דפשטות הדברים דבשעה שמוציאין לזריעה מצטרפין, [ומה שאמרו בגמ' הא בלחות הא ביבשות, דמשמע דברייתא קמייתא בלחות, היינו משום דבתחלה הם לחות ואח"כ מתייבשות, ולכן ראוי להזכיר הלחות תחלה, אבל באמת ברייתא בתרייתא בלחות], ולפ"ז מוציאן לזריעה גם עם הקליפה החיצונה [שאין חוששין בדבר, כלשון רש"י חולין שם], והיינו דקאמר קרא אשר יזרע דכולו נמדד כאשר יזרע ולא כאשר יאכל, אבל אין הזריעה סיבה כלל, וכן מסקנת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כפרש"י, ועי"ש

ביאור הדברים, ולא קאימנא כעת בעיון בסוגיא דשומר שם.

נמצינו למידין דמתני' דהמקלף שעורים והמולל מלילות של חטים כולן בקליפה החיצונה, ומיירי בלחות שהפנימית נאכלת, וכותש מיירי בקליפה הפנימית לצורך הסולת והקמח, ומיירי ביבשות, והמקלף ומולל ביבשות לצורך הקמח אסור או חייב, ולא התירו אלא במקלף לחות לאכילתן כמות שהן, והמקלף יבשות לאכלן צ"ע מה דינו.

האם החיוב במניחן לתוך חיקו משום שמוניחן לאח"ז או משום שמצרף הרבה ביחד

ב. שם ואם קילף ונתן לתוך ידו חייב, בחטים קתני ואם נתן לתוך חיקו חייב, ולכאורה תרוייהו ענין אחד, אלא דבשעורים ע"כ מקלף אחת אחת, שאינם נקלפים ע"י מלילה, ולכן כשמצרף הרבה לתוך ידו חייב, אבל בחטים שמולל ומנפח בידו, אין צירוף החטים בידו חשיבא גמ"מ, שהרי ידו מליאה בחטים, ואין לחייבו למלול אחת אחת, ועי' להלן כיצד מולל וכיצד מנפח, ובירושלמי מעשרות שם פירשו דקילוף החטים שע"י המלילה זהו קילופן שע"י הדישה, ולכן מחזיר את המותר לגורן, אבל קילוף השעורים ביד, הוא קילוף מיוחד שאינו יורד בדישה, ולכן אינו מחזיר את המותר לגורן, והוי גמ"מ לאלו בפ"ע, כ"פ בהגר"א שם, ועי' ירושלמי שם שאם מקלף שתי שעורים בב"א ג"כ פטור (אבל אם קילף אחת אחת וצירפן אפי' שתיים חייב).

בדברי הרמב"ן ובלשינא דמתני' ביצה י"ד ב', ובדין קילף שעורה אחת לאחר זמן

ויש לעי' אם קילף אחת שלא לאכלה היום, [לענין מעשר, או לר"א בר ממל אי פליג לדינא], או שניפח ידו אחת ונתנה לתוך חיקו, האם ג"ז בכלל חיובא דמתני', והגדון אם לתוך ידו וחיקו דמתני' מתפרש שקילף הרבה וכנסן בידו, או בחיקו, אבל שיעור קילוף וניפוח דאחת אפי' שלא לאכילה פטור, או"ד ידו וחיקו לאו

דוקא במכנס הרבה קאמר ועיקר החילוק מפני שהניח ולא אכלן.

לדמות בורר בחיקו לבורר ונותן לתוך חיקו שענינו לאח"ז.

בהא דלמעשר שעורים חמירי מחיטים ולענין שבת איפכא

שם איני והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי כו', לכאורה כסי כסי דמי למנפח ונותן לתוך חיקו, דגבי חטים כה"ג חייב, ויש לעי' מ"ש דלענין שבת חמירא מלילה דחטים, ולענין מעשר חמיר קילוף השעורים, דבשמים חייב, ואילו חטים מנפח בידו אחת אפי' טובא, וי"ל דמלילת החטים היא מלאכת דשה, וניפוח מלאכת זורה, אבל קילוף השעורים כקילוף תפוחים הוא, שאין קליפת השעורים ניטלת ע"י דשה אלא היא נטחנת עם הסובין, ולכן אין על הקילוף שם מלאכה כשמקלף לצורך אכילתו בעין, ובפשוטו משמע דקילוף השעורים אפי' לבו ביום מותר, דכוסות מלאים, שמקלפין אותן אחת אחת, לא חשיב לאלתר, וש"מ דלא חשיב בורר כלל.

ומי איכא מידי כו' בפ' תו' האם המלאכה בקילוף או בערימה

שם מתקיף לה רב"מ כו' ומי איכא מידי דלענין שבת כו', פי' תו' דכיון שקולף הרבה ביחד זהו דיגונו, וכיון דהוי גמ"מ סבר רב"מ דחשיבא מלאכה, ויש לעי' אכתי מהי המלאכה, הרי הכינוס לתוך ידו ודאי לאו כלום היא, וק"ו מעשיית ערימה, ואיך מצטרפת מלאכת הקילוף עם גמ"מ של הכינוס לתוך ידו, ומאי קשיא ליה אם הכינוס מותר בשבת, הרי הקילוף לאו מלאכה היא, ונראה לפרש דרב"מ סבר דכיון שקילוף השעורים חשיב תיקון גמור לגמ"מ דמעשר, הוי שפיר מלאכה חשובה לענין שבת, שהרי הכותש לטחינה חייב, והא דשרינן בשעורים היינו משום דכתיקון האוכל דמי, וכמקלף תפוחים לאכילה, וכיון דחזינן דשם גמ"מ הוא לענין מעשר, ראוי שתחשב מלאכה גם לענין שבת, ודחי ר"ש בדרא"א דלאו משום חשיבות הקילוף הוי גמ"מ למעשר, אלא משום

ופשטות הלשון משמע שקילף אחת אחת ונתנן לתוך ידו, והיינו שכנס כמה שעורין לתוך ידו, וכן חטים בחיקו, מיהו יש לדחות דה"ק ואם קילף שלא ע"מ לאכול אלא ליתן בידו או בחיקו חייב, וכן נראה מדברי הרמב"ן שבת ע"ד א' שכתב דהא דשרינן לנפח המלילות היינו לאכול לאלתר דאילו להניח אפי' לבו ביום אסור כדתנן המולל מלילות כו' ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב ואר"א וכן לשבת, א"ו בבורר ואוכל לאלתר היא כו', ומשמע מזה דמפרש החסרון דלתוך חיקו מפני שאינו אוכל לאלתר, ואפי' שיעור של ידו אחת חייב, ואפשר דמודה הרמב"ן דשעורה אחת וניפוח ידו אחת פטור אפי' לאח"ז, ומ"מ שפיר יליף מדקתני שאוכל ראשונה ראשונה ואפ"ה בקנון ותמחוי אסור, ש"מ דאפי' לאלתר אין שום היתר בכלי.

וכן נראה מדתנן י"ד ב' ובה"א בורר כדרכו בחיקו, ש"מ דחיקו משמע שיעור מרובה, וה"נ מתפרש בנתן לתוך חיקו, וכן לכאורה פשוט דלענין מעשר קילוף שעורה אחת אינו גמ"מ אפי' לאוצר, וע"כ דלתוך ידו היינו שכנס כמה שעורין לתוך ידו, ודכוותה בשבת, מיהו עי' ירושלמי מעשרות ואם הניח על השלחן אפי' אחת חייב, אבל אכתי אם ניפח כגרוגרת לאח"ז אין סברא לפטור, מאחר דידעינן דבאסף לתוך חיקו, חשיבא ברירה כדרכו וחייב.

ובמפר המכריע סכ"ג כתב דלתוך חיקו היינו ע"מ שלא לאכול לאלתר, אבל לאלתר פטור, ומפרש בירושלמי דבחסים מחזיר את המותר לגורן, כיון שכולם יהיו קלופין כך אחר הדישה, אבל בשעורים שאין קליפתן נופלת בדישה אינו מחזיר את הקלופין, ולפ"ז אפשר להבין דאפי' שעורה אחת לאח"ז חשיבא גמ"מ, דחשיבות הקילוף לאח"ז הוי גמ"מ, וכ"נ עיקר בחטים דמלא ידו לאח"ז חשיב גמ"מ, ואין

שהוא ראוי לעצים מסתברא נמי דצריך ריכוך, ובזה מיושב שלא הוזכר בההיא דשבת ענין הניפוח, כיון דלא מיירי כשהפריד מהן הפסולת, וכ"נ מהא דאסרינן קטימה בכלי שענינו משום עשיית כלי, כענין שאמרו ביצה ל"ג ב' בעצי בשמים מוללו ומריח בו ולא יקטום ע"ש, והרשב"א בעבוה"ק והמ"מ בפכ"א מה' שבת הט"ו הביאו מפרשים כן, אלא שהעתיקום כחולקים על שריותא דמלילה בשינוי בשבת, [וכ"ה במרדכי סי' תרס"א], אבל למש"כ יש לקיים מסוגיין דמלילה דחיתים בשבת שריא בשינוי, ומ"מ י"ל דמלילה דסיאה ואיזוב ענין אחר הוא, והכי משמע ממלילה בכלי דאמר ר"י, ולכאורה היינו ריכוך, מיהו י"ל דהיינו בידיו ע"ג הכלי.

[ויעוד י"ל דלהכי לא מסייעין מהתם לרבא דדוקא בחטים ס"ל לרב יוסף דלא שרינן אלא חדא אחדא או אתרתי שהם קטנים, אבל בסיאה ואיזוב שהם גדולים לא הצריכו שינוי גדול כזה, וסגי בשינוי דראשי אצבעותיו, וגם אפשר שהשינוי גדול בזה כיון שצריך טפי טורח למלול העצים הללו, מלמלול החטים, ועי' ביצה ל"ג ב', אבל אין לומר דהו"מ למידחי מאי ראשי אצבעותיו חדא אחדא או חדא אתרתי, דסתמא מתפרש כל אצבעותיו, בפרט דמסיים ובלבד שלא ימלול בידו הרבה].

שו"ר ברמב"ם הובא להלן דמשמע שמפרש מולל לריכוך, ומ"מ התיר בשינוי.

בסוגיא דשבת קכ"ח א' מ"ט לא אסר ר"י משום דש

ויש' לעי' בההיא דשבת דשרי ר"י מלילה ולא הצריך ראשי אצבעותיו, ולכאורה יש לאסור משום דש, ואף למ"ש רש"י י"ב ב' דכל מלילה הוא דש כלאח"י, אכתי מ"ט דר"י דשרי, ואם נימא כמש"כ דמלילה דהני לא דמיא לחטים ניחא, אבל לדעת הרי"ף והראשונים דמדמו להו צ"ע מ"ט דר"י, וצ"ל דלא התיר אלא בידו אחת, וס"ל דהוי שינוי כראשי אצבעותיו.

דהו"ל כערימה בפ"ע, וכפיקוס קשואין ודלועין, דחזינן שהם במקום העמדת ערימה, ולא מפני גודל התיקון שבפיקוס.

מלאכת מחשבת כו' בפ' ר"ח דהראיה מהיתר פיקוס בשבת

שם אלא מאי אית לך למימר מלאכת מחשבת אסרה תורה כו', אם הראי' מהעמדת ערימה, הכי הו"ל אלא מאי אית לך למימר גמ"מ דמעשר לאו במלאכה תליא מילתא, שהרי הממלא את הכלכלה ג"כ חשיב גמ"מ, ולשון זה משמע כפ' ר"ח דהראי' מדרשינן פיקוס בשבת, והטעם דשרי משום דלא מכוין למלאכה אלא לאכשורי אוכלא, דכל שהוא בסדר האכילה אין ע"ז שם מלאכה, כמו בורר לאלתר דשייך שיחשב גמ"מ למעשר, ומ"מ לענין שבת סדר אכילה הוא, ולא אסרה תורה אלא התעסקות במלאכה ולא סדר אכילה, וה"נ קילוף השעורים כנטילת פיקס של הקשואין והדלועין, וכשעוסק לאכילה מותר, ואם הי' מקלפן שלא לאכילה אלא שיהיו מוכנים לטחינה, אה"נ דהויא מלאכת מחשבת ואסור או חייב, עי' בזה לעיל סק"א, וכבר העיר בזה בריטב"א הנדמ"ח, ועי"ש דאית דגרסי בהדיא בגמ' כפ' ר"ח.

כיצד מולל, בפ' הרי"ף דאשבת קאי

שם כיצד מולל, פי' הרי"ף בשבת קכ"ח א' דאשבת קאי, וכבר ביאר במלחמות שם דשמעתין מוכחא הכי דאסוגיין דהכא קאי ולא אסוגיא דלעיל, דלמה הרחיקו שאלה זו מסוגיא דלעיל, ואיך צירפו שאלה זו עם שאלה דכיצד מנפח דקאי אשבת, ולא פירשו מידי דזו ביו"ט וזו בשבת, ומדסתמו לעיל מוכח דביו"ט שרי אפי' בלא שינוי, וכאן קמ"ל דאפי' בשבת שרי בשינוי.

מ"ט לא סייעו לרבא מברייתא דשבת

מיהו מה דנקט הרי"ף דברייתא דשבת מסייעא לרבא ק"ק, דבגמ' לא נסתייעו מזה, ואם נימא דהתם מיירי לרכך האיזוב ניחא טפי, דבפשוטו באיזוב אין שרביטין וזרעונים, וכיון

וקבעי כיצד, ונראה מזה דמימרא דר"א וכן לשבת כוללת כל הדינים דמותר למלול ולנפח ולאכול ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב, וכאילו אמר דמשנה זו אפשר לשנותה כולה לענין שבת בלשון שנשנית לענין מעשר, דלא משמע דלענין חיובא דחיקו לחוד קאמר, וגם שנינו לעיל י"ב ב' דמנפח ע"י ע"י בשבת, אלא משמע דזמן ב' לשבת אכולה מתני' קאי.

בדישה ברגלי בהמה, ובדין מולל בשתי ידי

שם רבא אמר כיון דמשני כו', וכה"ג אמר רבא קמ"א א' ע"ד ר"י שהצריך מידק חדא חדא, [ואפשר דיליף לה מהא דמחכו עלה במערבא, ועי' רי"ף פ' מפנין הנ"ל], ומשמע שאפי' יעשה כן לאוצר פטור, ולכן א"צ שני שינויים, מיהו אפשר דדוקא כשכונתו לאכילה והשינוי מוכיח את כונתו.

ולכאורה דרך מלילה בידים הוא בשתי ידיים, שמשפשפן זו בזו, אבל אפשר דכל מלילה בידים שינוי חשיבא, דדרך מלילה בדישה בשדה בכלי המיוחד לכך, וע"י בהמה, וכ"כ רש"י י"ב ב', מיהו אפשר דכונתו לאוצר חייב, אלא שהשינוי מוכיח דכונתו לאכילה, ומלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל אין זה שינוי גמור במהות המלאכה לומר שא"ל לחייב עליה.

מחכו עלה במערבא כיון דמשני כו' מהו השינוי, ובמה שהתירו לנפח דהוי שינוי, ובדין ליטול בידו

י"ד א' מחכו עלה במערבא כיון דמשני אפי' בכוליה ידא נמי, לכאורה השינוי הוא במה שמנפח בפיו, ואילו מלאכת זורה לרוח בגורן היא, ואם מנפח בפיו חטים שבכלי או בגורן קטן שמתקן גרוגרת י"ל דחייב, שהרי בניפח ונתן לתוך חיקו אר"א דחייב, וש"מ שאין זה שינוי במהות המלאכה, אלא שזה מוכיח על דרך אכילה, אבל כל שנותן לתוך חיקו חייב, וא"כ ה"ה במנפח את המלילות המונחין בחיקו, מיהו במונחין ע"ג קרקע כגורן י"ל דלאו אורחיה הוא.

והנה לישנא דר"י ורבנן שם ובלבד שלא ימלול בכלי או בידו הרבה, ה' מקום לפרש שבאו לומר שלא ימלול ויניח בידיו או בכלי, דאם כונתם לבאר שלא יעשה יותר מראשי אצבעותיו, מהו לשון ובלבד, הכי הול"ל אבל לא ימלול בכל ידו, ועוד דזה מיותר, כיון שאמר בראשי אצבעותיו, [ואמנם בטוש"ע סי' שכ"א ס"א העתיקו רק דינא דראשי אצבעותיו, ומשמע דס"ל דהיינו לאפוקי בידו הרבה], אלא משמע דאמולל ואוכל קאמרי ובלבד שלא יניח, כלשון המשנה במקלף שעורים ובמולל חטים, דבנתן לתוך ידו או לתוך חיקו חייב, אבל הלשון קשה דהול"ל ובלבד שלא יניח בידיו או בכלי, אלא צ"ל דקמ"ל דבמולל הרבה בב"א חייב, ובמולל מעט אפי' בכל ידו הוי שינוי.

אבל מדקאמר כדרך שהוא עושה בחול, משמע קצת דמשום עובדין דחול אתינן עלה, ולכן נראה דה"ק ומולל בראשי אצבעותיו וכן בכל שינוי כיו"ב, ובלבד שלא יעשה כדרך שעושה בחול, וכן מתפרש בדר"י, אלא דס"ל דדרך חול היינו בכלי, [ואפשר דהיינו שמולל בידיו ע"ג הכלי, ואם המלילה היינו ריכוך י"ל שממעכו בכלי, וברי"ף ותוספתא בהגר"א משמע דפלוגתתם אם שרי בידו אחת הרבה, ור"י אמר ובלבד שלא ימלול בשתי ידין], ולפ"ז ניחא דובלבד בא להוסיף עוד עניני שינוי, והאיסור בדרך חול משום גזירה שיעשה מלאכה, או דמיחזי כמתקן לאוצר, וברמב"ם פכ"א הי"ט ביאר דגזירה שמא יבא לדוק, ומשמע דמפרש המלילה לריכוך, ולפנינו חסר תיבת ומולל וכנראה ט"ס הוא, אבל לפי הנראה מפירושו בסיאה ואיזוב וקורנית אין בהם זרעונים לפרק מהשרביטין וע"כ דלריכוך קאמר.

לשון הגמ' כיצד מולל משמע שידוע היתר המלילה בשבת

לשון הגמ' כיצד מולל כיצד מנפח, משמע שכבר נתבאר דמותר למלול ולנפח בשבת,

לזורה, והוא ס"ד לאסור, ועי' פי' ר"ח שבת ע"ד א' שאם ניפח ברוח פיו תבן ופסולת מתבואה שבידו חייב משום זורה, וכנראה מקורו משמעתין דלתוך חיקו חייב, וכגון שאינו לאכילה לאלתר.

בדין שני בנ"א המנפחים יחד

וקצת יש לדקדק מדר"א דשני בנ"א אסורין לנפח יחד בידו אחת, ואפי' אחר אסור לנפח בידו של זה, ורק האוחז מנפח בידו של עצמו, דזה הוי טפי כדרך אכילה, אבל כל שאחר מנפח בידו הו"ל לגבי האחר כחיקו, וניחא דלא אמר ואפי' בכל כחו, כיון דאשמועינן נמי חומרא דדוקא בכחו של האוחז, דכיון דנחית לאשמועינן חידושא דכל כחו, שמעינן מזה ג"כ דלא הותר אלא בכל כחו, ואחר דגרע מזה אסור.

בדברי המג"א בדין קילוף מלילות לאכילה ובקושיית הגרע"א ז"ל

מג"א סי' שיי"ט סק"ח אבל כשנתפרקו הדגן מן השבלים מע"ש מותר לקלפו לכו"ע, הגרע"א ז"ל תמה דליחייב משום כותש, וז"ל רש"י חולין קי"ז ב' קליפה הוא שומר לפרי והיא קליפה החיצונה החופה אותה בעודה שיבולת, אבל הנושרת כשכותשין אותה במכתשת אוכל גמור הוא כו', ועמשנ"ת בזה לעיל סק"י דכשהחטים והשעורים לחים, אוכלין אותם עם קליפתן הפנימית שהיא הסובין, וקליפה זו מסירין אותה בכתישה כשהחטים יבשות ורוצין סולת וקמח נקי, אבל כשבא לאכול החטים והשעורים בקליפתן הרי קילופן כקילוף פירות, מיהו בחטים שמקלפין אותן במלילה הו"ל כדישה, ולכן הצריכו שינוי.

ובדין שרביטין של קטניות

שם ושרביטין של קטניות משמע שאסור לפרכן ולהוציא הקטניות, וצ"ע דכל העולם נוהגין היתר וצ"ל כיון שעודם לחים כו', לכאורה נראה דיש סוגי קטניות שאין מפרכין אותן לאוצר, אלא בשעת אכילה מקלפין אותם, והרי הם

ויש להסתפק אם דוקא בניפוח התירו, שהוא דרך זרייה, והוי שינוי ניכר, או"ד אף ביד יכול ליטול הקליפות כיון שדרך מלילות לבררן ע"י זרייה, ומסתברא לאיסור, ויתכן שחייב, שהרי הרמב"ן שבת ע"ד א' הקשה מ"ט שרי הא הו"ל פסולת מתוך אוכל, ותירץ כיון דמשני ואין דרך ניפוח בכך שרי, והרי לענין ברירה ביד אין לחשבו שינוי כלל, ואמנם חידוש הוא שהתירו ניפוח בדבר שביד חייב, והרי אורחיה בניפוח טפי מביד, [וברש"י י"ב ב' מפרש שמעבירין מיד ליד, ולכאורה זה דומה לבורר ביד, וגרסת הראשונים ז"ל בתרויהו על יד על יד, וכמבואר בשמעתין דמיירי בידו אחת ובניפוח, ולא בהעברה מיד ליד, ורש"י פי' דאמיד ליד קאי, וצ"ע, שו"ר בב"י ודרישה סי' שי"ט בזה], מ"מ אין להתיר ביד דדרך ברירה הוא, אבל ניפוח אטו יד לא גזרינן, כיון דאורחיה בניפוח ולא טרח לברור פסולת מתוך אוכל ביד, ואוכל מתוך פסולת שרי לאלתר, ואם נימא דכשתופס בידו לאכילה חשיב דרך אכילה אפי' בורר ביד, וכמ"ש הרמב"ן והר"ן שבת שם, הוה ניחא טפי, אלא דלפ"ז לא הי' צריך הרמב"ן לטעמא דשינוי, וע"כ דכיון שאוכל מתוך ידו מעט מעט לא חשיב דרך אכילה, א"נ כיון שאינו תופס בחתיכה לאכילה, חשיבא ידו ככלי ואין בה קולא דחתיכה שכתב הרמב"ן.

בידו אחת ובכל כחו, מה החידוש בכל כחו

שם אלא אר"א בידו אחת ובכל כחו, יש לעי' מאי קמ"ל דמנפח בכל כחו, מ"ט ס"ד לאיסור, והרי רב הזכיר קשרי אצבעותיו ולא הזכיר בכל כחו, ואם נימא דמנפח רק פעם אחת בכל כחו, ואינו רשאי לחזור ולנפח פעם שני' באותה היד, ניחא דיש יתרון בשירותא דכל כחו, שאם יכול לחזור ולנפח כמה שירצה, אפי' לא נתיר לו בכל כחו לא יפסיד כלום, שיחזור וינפח כמה פעמים עד שיסיר כל הפסולת, אבל אם מותר רק פעם אחת שפיר אשמועינן דרשאי בכל כחו, אבל ל"מ כן, וסתמות הדברים דמנפח כמה פעמים שירצה, ואפשר דניפוח בכל כחו דמי

הירוקה נושרת בשדה, ולכן קילופה חשיב מעבודת השדה, אבל מה שדרך לקלף על השלחן, הר"ז קילוף תפוחים, ואין זה מלאכת דישה, ול"ד לסובין שעל החטים שדרך לטחנן או לכתשן שהיא מלאכה בפ"ע, ואח"כ עושין מהם פת, ולא בסדר האכילה אחת אחת כאכילת אגוזים.

מיהו בעיקר הדין ה' נראה דאין לאסור קילוף אגוזים אפי' מקליפתן הירוקה, ושייך לדמותן לקילוף שעורים שמותר, ואמנם לקלפן כדי לאצורם יתכן דחייב, וה"ה בקילוף שעורים, אבל במקלפן לאכילה הו"ל קילוף פירות, וכקליפה הקשה דשרי, מיהו ל"ד לגמרי לשעורים כיון שהגדון כשהם לחים ואינם ראויין לטחינה, וניכר שאין זו מלאכת קילופן, אבל לעומת זה כיון שקליפת האגוזים נושרת מעצמה, לא מינכרא מלאכה כשאירע שנשארה דבוקה, ומלשון הרמ"א משמע שזה מצוי שנשאריין בקליפתן.

בדברי הט"ז שצ"ל לדין לקיטת פירות מייחור תלוש

ב"י סק"ד צ"ל למ"ש בשו"ע סי' של"ו ס"ח ברמ"א דיחור של אילן שנפסח מע"ש מן האילן ובו פירות מותר לתלוש הפירות ממנו בשבת, ונראה דל"ד למכבדות של תמרה שפרש"י והרמב"ן ע"ג ב' דיש בתלישתן משום דישה, דהתם דרך הוא לתלוש המכבדת כולה, ואח"כ להסיר ממנה התמרים, כדתנן בעוקצין פ"א מ"ג יד המכבד של תמרה ארבעה טפחים, ולכן חשיב תלישתן מן המכבדת תיקון מלאכה, אבל שאר פירות אין דרך לתלוש הענף, שאין הקצירה קלה יותר עי"ז, כי אח"כ צריך לתלוש כל פרי בפ"ע, משא"כ בתמרים שמגער המכבדת והם נופלים בקל, והם כולם על מכבדת אחת שנוח לקצרה בב"א, אבל בענפי האילן צריך לקצוץ כל הענפים, וגם בענף אחד הטירחא מרובה יותר במכבדות של תמרה, וגם אחרי שהם קצוצין צריך לטרוח בקצירת הפירות כמו

בקילוף אגוזים ושקדים מקליפת העץ הקשה, וזה כמין שקורין אפונה ירוקה, ובהני אין בקילופן משום דש, וכן הביאו מדתנן קמ"ג א' מעבירין מעל השלחן שער של אפונים ושער עדשים, ופרש"י שרביטין שהקטניות גדל בהם ומבואר מזה שפירקום בזמן האכילה על השלחן, ולא מצינו אלא דומיא דחטים וחרדל שדרך לאצורם בלא קליפתן, ומסירין הרבה ביחד דרך דישה, ועכשיו שרוצה לאכול מעט, התירו בשינוי, ולא קים לי באיזה מינין מיירי המ"א והמהרי"ל, אבל ממה שנהגו כן כל העולם משמע שהם מינין שעשוין לקלפם על השלחן כאפונים ועדשים דמתני', ואין מקלפין אותם במלילה דדמיא לדישה, אלא קילוף בידים דדמי לקילוף שעורים, ולא מצינו איסור אלא במלילה דדמיא לדישה, מיהו בשומשומין וכיו"ב אסור לפרכן כדרכן, וצ"ע ובירור במציאות הדברים בכ"ז. – ראיתי מועתק מספר ערכי תנאים ואמוראים דמקלף הו"ל כבורר אגוז מקליפתו ומרקד אפונין ועדשים משרביטין ומקלף ביצים דאין צד ספק פקפוק דשרי.

בדברי הרמ"א בדין לפרק אגוזים מקליפתן הירוקה ובדין קליפה הקשה

שם ברמ"א ס"ו כתב דטוב להחמיר שלא לפרק האגוזים מקליפתן הירוקה מפני שיכול לאכלן בלא פירוק, ור"ל שיכול לפצע שתי הקליפות יחד ולהוציא האוכל, וא"צ לפרק הקליפה הירוקה לחוד, ובמשה"ק הגרע"א ז"ל בשם הפמ"ג מ"ש קליפתן הירוקה מקליפת העץ הקשה דשרי כדתנן קכ"ב ב' קורנס לפצע בו את האגוזים, וכן אמרו קט"ו א' מפצעין באגוזים ומפרכין ברימונים מן המנחה ולמעלה, [ולא משמע שמשאירן בקליפתן, ובתוספתא פ"ג ה"ח אמרו מפצעין באגוזים ומפרכין ברימונים כו' משבת לאותה שבת, ובפשוטו מפרידן מיד ולא משאירן סמוך לסעודה, ועוד דומיא דרימונים שפירודן וקילופן אחד, שו"ר בבה"ל סי' תרי"א ס"ב בשם הד"מ ועי"ש], כבר ביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבדרך כלל הקליפה

חל שם פסולת על הקליפות, ויש בהסרתן משום בורר גמור, אבל אלו שהם בתוך הקליפה השבורה, י"ל דחשיבי עדיין גוף אחד עם הקליפה, שהיא עדיין בגדר שומר הפרי, וכ"כ הרא"ש פ"ק דביצה סכ"ג דכשמונחין עדיין בקליפתן הוו שומר לפרי ול"ד לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל, וביש"ש שם סמ"ב כתב דמה"ט בכל ענין שבורר הקליפין אפי' פסולת מתוך אוכל תיקון אוכל בעלמא הוא ואין שם מלאכה עליו, מיהו נראה דדוקא כשנוטל כל אחד עם קליפתו ומוציא האוכל מתוכו, אבל אם משאיר קליפי האגוזים הריקים עם המלאים, כבר חל שם בורר על הוצאת המלאים מתוכן, וכן אין להתיר להסיר השלימים מתוך הקלופים, דסו"ס לגבי הקלופים כפסולת דמו.

בדברי הירושלמי שהביא המג"א בדין קילוף שומין ובצלים

ובמ"א סי' תק"י סק"ד השיג על היש"ש מהא דאסרינן קילוף שומין ובצלים משום ברירה ע"פ הירושלמי שהביאו הראשונים ז"ל הובאו בב"י וברמ"א סו"ס שכ"א, ובאמת לפי המבואר בירושלמי שלפנינו לא מייירי בקילוף השום אלא בברירת הקליפות מן האוכל, ומתפרש בברירת שיני השום מקליפתו החיצונה והשרשים שבו, א"נ כגון שדש השומין ונפרדו הקליפות לגמרי, ובורר הקליפות לעצמן או האוכל לעצמו, אבל נטילת שן של שום בידו וקילופו, אין בזה משום בורר כלל, וכן יש בירושלמי שם עוד אופני ברירה כיו"ב בקליפות, וכבר כ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסי"ד ס"ק י"א, ועי"ש שכתב לצדד שלא אמרו כן הראשונים ז"ל אלא בשום וכיו"ב, שאפשר להוציא כל שן בפ"ע מקליפתו החיצונה, אבל פרי שא"א להגיע אל האוכל בלא הקילוף, לא חשיב קילופו ברירה, דלא חשיב אוכל ופסולת אלא הכל גוף אחד, [מיהו נראה דלאלתר אף כשמסיר קליפת השום החיצונה מותר, ולא חשיב פסולת מתוך אוכל כיון שתופס באוכל עם

במחוברין, ולפעמים קשה יותר מבמחובר, כיון שצריך להגביה הענף בידיו ולחפש אחר הפירות, מיהו גם בתמרים אכתי י"ל דרק דרך ניעור חשיבא דשה, אבל אם מלקטן אחד אחד לאכילה שרי, מיהו לאוצר אף אחד אחד י"ל דחייב.

בדין קילוף פירות, יש להוכיח מפעיעת אגוזים דלאו מלאכה היא

בדין קילוף פירות, פשטות הדברים שאין בזה משום בורר כלל, דפרי שאוצרין אותו בקליפתו, והיא שומרת עליו עד זמן אכילה, אין על הקליפה שם פסולת כלל, דקודם שקילפום חשיב הפרי בשלימותו בלא פסולת, וכשמקלפו לאכילה חשיב תיקון סעודה ולא ברירה, והדבר מבואר בדין פיצוע אגוזים ופרידת רמונים ביוהכ"פ קט"ו א', ולדעת הרמב"ן והרשב"א שם לא התירו איסור שבות ביוהכ"פ, הרי דקליפת אגוזים ורימונים אין בה שום איסור, וכ"כ בריטב"א הנדמ"ח שם דהיתר גמור הוא בשבת דאוכלא דאיפרת הוא, וכ"מ בתוספתא פ"ג הי"ח וכמ"ש בבה"ל סי' תרי"א ס"ב, ואמנם אפשר לדחות שמפצע ומניחן עם הפסולת ורק סמוך לסעודה בוררין, אבל אין נראה כן סתמות הדברים דכל כי האי הו"ל לפרושי, ועוד דמפרדין ברימונים ודאי מתפרש הפרדת הגרגרים לעצמן, ועוד שאם הפרדתן מלאכה גמורה לא הי' ראוי להתיר לפצען ולהניחן מעורבין, שהרי קרוב שיבא לידי מלאכה, אלא ודאי קילוף פירות תיקוני אוכל בעלמא הוא, (והרי הדבר מובן שהמוציא פרי מכלי או משקית וניר שעטפו בו אין זה פעולת ברירה אלא שימוש, וכל שכן בקליפה שהיא גופו של פרי).

לברור מהמפוצעין הוי בורר

מיהו כ"ז דוקא כשמפרידין עם קילופן, אבל המניח אגוזים שנשתברו ונפרד האוכל מהקליפה והם מעורבין בין הקליפות, בזה כבר

כרמל, י"ל דחייב לכו"ע, ולכן י"ל דחשיבותן למעשר משויא לה מלאכה גם לשבת, אבל בקילוף פירות אף לראב"מ לאו מלאכה היא כלל, ואף למעשר אין הקילוף חשיבות אוצר, אלא דרך אכילה, ואדרבה מתמעטת חשיבותן ע"י הקילוף למיהוי גורן, אלא כתבשיל בקערה דמו, ואמנם בר"ח ובריטב"א פ"י בגמ' דלענין שבת הרי הקילוף אכשורי אוכלא בעלמא הוא, ולא מלאכה היא כלל, ולא משמע דבאמת מלאכה היא וההיתר משום דלאלתר הוי דרך אכילה.

בקילוף תורמוסין

והבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן, דלא חשיבא הפרדתן כגוף אחד שחלקן, נראה דמיירי במעורבין הפסולת והאוכל זה בזה, שכבר נפתחו הקליפות בזמן הבישול, ויש כאן תערובת של אוכל לחוד ופסולת לחוד, אבל אם מקלף תורמוסין מתוך קליפתן, לא חשיבא ברירה אע"פ שחייבו מפני תיקון הפסולת והי' יכול ליטול הפסולת שהיא ניכרת מבחוץ, [שו"ר ברי"ו נ"ב ח"ח שתמה מ"ש תורמוסין מאגוזים ושקדים, ולע"כ בדבריו ז"ל].

בפי' ר"ח ע"ג ב'

ובכ"ב בפי' ר"ח ע"ג ב' [נדפס ע"ד א'] דמלאכת דש היא במפריד הפסולת הדבוק באוכל, ומלאכת בורר במפריד פסולת המעורבת שאינה דבוקה באוכל [וכ"כ בערוך ובספר העתים], ומבואר מזה דקילוף לא חשיב בורר, וכיון דשרינן לאלתר ש"מ דמשום דש נמי ליכא, ונראה דאגוזים ושקדים חשיבי דבוקים לפי' ר"ח, שאין החילוק מפני שהם דבוקים ממש, אלא דכ"ז שהאוכל חבוי בפסולת אין ע"ז שם בורר, שהרי אין כאן שני דברים, וממילא כל פרי שסגור בקליפתו לא מיקרי ברירה, וכ"ה לשון ר"ח ואינה כגון קליפה שצריכה פירוק כו', אלא דלמש"כ משום דש נמי ליכא בפרי שאוחזו בידו וקולפו סמוך לאכילה, ורק אותן שמקלפן לאוצר שייכי בדש, (ועי' ספר ערכי תנאים הועתק לעיל

קליפתו ודרך אכילה מיקרי, וכמו במושך הקליפה מאגוז שפתוח מצד אחד], אבל במ"א וש"פ ל"מ כן.

ומדברי הרמב"ם והרא"ש והטור וש"פ שלא הזכירו איסור זה יש ללמוד דאין שום איסור בקילוף פירות, וכמ"ש הרא"ש והטור באגוזים ולוזים, והראשונים שהביאו הירושלמי י"ל דלרווחא דמילתא אמרו שהקילוף הרגיל סמוך לסעודה ודאי שרי, דלדברי התו' שהתירו שבות ביוהכ"פ אין מוכח מההיא דפיעוצ אגוזים שאין בזה סרך איסור, ולכן חששו להירושלמי, אבל סתמות ש"פ כפירושן שאין בקילוף משום בורר כלל, ומהירושלמי אין סתירה לזה כמשנ"ת, ומה"ט השמיט המחבר ד"ז.

והדבר מפורש בביצה י"ג ב' דמותר לקלף שעורים כוסות כוסות מלאים, ולא משמע דהיינו לאלתר, דסתם קילוף כוסות מלאים בשעורים יש בזה עסק מרובה ואינו בכלל לאלתר, ועוד דבורר ומניח לתוך ידו או לתוך חיקו פי' הרמב"ן דהיינו לאח"ז, והרי ע"ז אמרו בגמ' דלענין שבת מותר, א"כ מפורש בגמ' דלקלף שעורים לאח"ז ג"כ מותר, ועי' לעיל ס"ק ב' שכ"כ הרי"ד בספר המכריע, ובבה"ל סו"ס שכ"א כתב ליישב דהא דכסי כסי מיירי לאכול לאלתר, וכ"נ כונת המ"א סי' שיי"ט סק"ח שציין לסו"ס שכ"א, [ועשטמ"ק ביצה שכתב בשם תו' לחלק בין כסי כסי לנותן לתוך חיקו, וחלק ע"ז דקילוף מותר], ולעיל כתבנו מדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה יישוב אחר, והמ"א לשיטתו שמשווה תפוחים ואגוזים לשומין.

בישוב הביאור הלכה דהירושלמי כראב"מ

ובבה"ל צידד עוד דהירושלמי סבר כראב"מ בתלמודן דס"ל דחשיב גמ"מ לשבת כמו למעשר, ולכן לא פסק הרמב"ם כהירושלמי, כיון דמסקנא דתלמודן דלא ילפינן שבת ממעשר, מיהו נראה דלא פליג ראב"מ אלא בקילוף שעורים שיש בזה משום דש בחטים כה"ג, ובמקלפן כשהם יבשים לעשותן כעין סולת גרש

(אבל במכונת קילוף שייך לאסור מה"ט, ואפי' אם יש מכונת קילוף שפועלת ע"י סיבוב בידי אדם), וביו"ט כמדומה שנוהגין היתר בזה למעשה.

ש"ר במ"ב ס"ק ס"ב שאסר לקלוט השומן ע"י כף אפי' לאלתר, ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסו"ס י"ד די"ל שאין בזה איסור דבורר בכלי, וכענין שנתבאר כאן במקלף, וא"כ להמ"ב אסור, אלא די"ל כיון שבסכין מותר, ג"ז כסכין, כיון שבשניהם תופס הפרי בידו, וניכר הדרך אכילה בזה, ועי' בספר מרן זללה"ה סנ"ג שכתב דאפשר שרשת שבפי כלי התה לא חשיב ככברה וזה כסברת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכף וגדולה מזו, ולפ"ד כש"כ דבכף ומקלף מותר. (שבת סכ"ז סק"י – י"ד, ט"ז)

א"ה, בענין התירא דעל יד על יד, ע"ע משנ"ת בזה בשבת סכ"ט סק"ו.

בטעם ההיתר של אחת אחת ולמה כשאוכל שתיים שתיים מתחייב

שם תנן התם המקלף שעורים מקלף אחת אחת כו', א"ה, ראיתי להעתיק מתוה"ד בספר מעשרות השייך לכאן.

ענין ההיתר של אחת אחת מצינו בד' דברים, במקח ובחצר ובספיתה ומקלף שעורים וכע"ז במלילות חטים, והנה אין שתיים כגורן ולא כאכילת קבע שהרי בתאנה שנוטה לגינה פ"ג מ"י תנן אוכל כדרכו ופטור, וע"כ דבעינן קביעות מלבד צירוף השתים, ובתו' ב"מ פ"ח א' כתבו דשתיים כגמר מלאכה וגורן והיינו דמקח וחצר קובעין בנגמרה מלאכתו, וכ"ז שלא לקט שתיים לא נגמרה מלאכתו, והנה כבר נתבאר מעשרות ס"ד סק"ג דמקח וחצר קובעין אף באחת, ויש לשאול בלקט תאנה אחת בחצר ואין דעתו ללקוט יותר, מה חסרון גמר יש בזה, ולא משמע דבדעתו ללקוט רק אחת ליכא שריותא

ס"ק י"ד, ומהרי"ל בשם פרנס כתב דמותר לקלוף לבו (ביום), ועי' שבת סכ"ז ס"ק ט"ו בדין קניבת ירק דהיינו חיתוך הקצוות והחלקים שאינם נאכלין דנראה דהיתר גמור הוא.

לענין הלכה וברין קילוף בכלי

ולענין הלכה אע"פ שדעת רוב הפוסקים נראה שאין בקילוף פירות משום בורר כלל, ואפי' לאח"ז שרי, [וכ"ע דעת המחבר שלא הביא בשו"ע לזהר בזה, אע"פ שהביאם בב"י], והדבר כמפורש בתלמודן, ואין ראיה שהירושלמי חולק, מ"מ אין בדינו להקל כיון שהרמ"א בסו"ס שכ"א העתיק דברי האוסרים.

מיהו לאלתר שרי אע"פ שמסיר הפסולת מן האוכל, ואף בכלי [שקורין מקלף] העשוי לקילוף שמכוין מדת הקליפה שלא יחתוך הסכין יותר, אין מקור לאסור, דאיסור נפה וכברה לאלתר הוא מפני שעוסק במלאכת בורר בפ"ע, אבל ביד חשיב טפי דרך אכילה, אע"פ שגם ביד אורחיה הוא, דהא לאח"ז חייב, אלא החילוק מפני שבנפה וכברה חשיב שמתעסק בברירה מפני חשיבותן שכך הדרך לנפות לאוצר, אבל כאן שתופס הפרי בידו ומקלפו בתכונת סכין, לא נגרע דרך אכילה שבזה, אע"פ שהכלי נוח יותר לקילוף, (משא"כ במכונת קילוף דדמיה לנפה בזה).

מיהו עמש"כ לעיל סק"ה דנפה וכברה חשיב ג"כ אוכל מתו"פ, אלא שחשיבות הנפה משוי ליה מלאכה, וא"כ אם הי' המקלף הזה כלי המיוחד לברירת האוצר, י"ל דנעשה חשוב עי"ז כנפה וכברה, אבל אכתי אין בזה כדי לאסור, כיון שע"כ תופס הפרי בידו ומקלף בו בתכונת סכין, וגם לשימוש עראי לאותה סעודה דרך ליטול במקלף, שאין השימוש בו מורה על קבע, וא"א לקלף כלל הרבה ביחד כנפה וכברה, ואין דרך קילוף פירות לאוצר, (אלא דמה"ט גם לא הוי בכלל דש ולא בכלל בורר), לא נעשית מלאכה חשובה עי"ז, דאין כאן אלא שימוש בסכין שחשיב דרך אכילה ולא דרך מלאכה,

האכילה, והיינו נמי טעמא דאשכול ורמון ואבטיח דכיון שאינם נאכלין כאחת, (וגם יש חשיבות לנותר בפ"ע, משא"כ חצי תאנה), חל שם מקח עליהם, אבל תאנה אחת אפשר לראות כאן סדר אכילה בלבד, וכן במטבל במלח אחד אחד לא חשיב הכנת מאכל מלוח, אלא סדר אכילה, [אבל המולח אפי' אחת חייב, עי' רפ"ד], וכן ביארנו לעיל שם דהיינו טעמא דמלילות דכל שמנפה מיד ליד ואוכל חשיב סדר אכילה, ולא חשיב כמכין מאכל, וזהו גמר מלאכה שאמרו בגמרא, דהיינו הכנת מאכל גמור, וזה קובע אפי' בשדה ואפי' דעתו להוליך לבית, דבבית כבר נקבעו לרבי ואפי' לריב"ז כמשנת' שם.

מידו גם לשון גורן וגמר מלאכה נכון בזה, דכיון שדבר שנגמרה מלאכתו קודם המקח וקודם הכניסה לחצר, אפי' אחת קבע, ע"כ דהכא הטעם משום דהגמר מלאכה נעשה רק ע"י המקח, ובאחת דאין ע"ז שם מקח לא קרינן ביה גמר מלאכה ע"י המקח לחייבו מדין מקח, ובחצר נמי לא חשיב כמכנס לחצר כיון שמעשה ההכנסה שם אכילה עליו, וקודם האכילה לא היתה ההכנסה ראוי' לחייב, אבל בשתים אין לחשבה אכילה בלבד, ומ"מ עיקר הכונה סדר אכילה וכמש"כ, ועי' מעשרות סי' ס"ק י"א וצ"ע.

ועוד מצינו דבמחזיר את המותר אפי' שתיים פטור, כדמתפרשא מתני' פ"ג מ"א בבניו וב"ב, וכמש"כ מעשרות ס"ד סק"ב, וכן אמרו בירושלמי שם באוכל על המוקצה, ובחורבין, וכן אמרו בירושלמי לעינן מלילות דעל הגדיש אפי' יותר פטור, ולפ"ז בעינן נמי שהשתים יפרדו מהשאר, ומצינן לפרושי דאחד נטפל ולא קבע שם לעצמו אף כשאין מחזיר את המותר, אבל נראה דגם לפ"ז הסברא כמש"כ דכיון דסדר אכילה הוא מתייחסת האכילה לכל הכרי ולא חשיב בפ"ע, מיהו שמעתי מאמור"ר שליט"א דאפשר שאף באינו אוכלו פטור באחת, והטעם משום דאחת לא חשיבא, וק"ק דאטו שני גרגרים ופריטי רימון חשיבי טפי מתאנה, וכן שני עלי

דאחת אחת, ועוד שהרי התאנה האחרונה שלוקט ג"כ מותרת אע"פ שאין דעתו ללקט יותר.

ובב"מ פ"ט ב' אמרו ותרתי דקבעא ספיתא מנ"ל אר"מ דא"ק כי קבעם כעמיר גורנה, ופי' תו' דה"ה במקח אלא משום דקאי בספיתא נקט ספיתא, ויש לעי' באשכול ורמון ואבטיח מה גורן יש בהם הרי הוא נוטל רק אחד ואפ"ה קתני בפ"ב מ"ו דדוקא סופת באבטיח אבל אם נטלו כולו חייב.

ובביצה י"ג ב' אמרו גבי מקלף שעורים דאחת אחת פטור ונתן לתוך ידו חייב ובמלילות דנתן לתוך חיקו חייב, דהו"ל גמר מלאכה, ופרש"י והרמב"ם דהו"ל אכילת קבע, ותו' והראשונים הקשו ע"ז דבגמרא אמרו גמר מלאכה, ופי' תו' דזהו דיגונו והו"ל גמר מלאכה, [עי"ש דלשון הגמ' בחטים נאמר, והתו' כ"כ בשעורים דענין זה באמת אתרוייהו נאמר], ובפשוטו יש ללמוד מזה דבכל דוכתא החילוק בין אחת אחת ליותר הוא משום גמר מלאכה, ועי' למעשרות סי' ס"ק י"ב מש"כ בזה, ויתבאר להלן.

בדברי הרשב"א בתשובה בטעמא דמילתא דשתים שתיים הוי אכילת קבע

וזי"ל הרשב"א בתשו' סי' שס"א ומ"ש בחלוקי הפירושים בשתיים שתיים אי אכילת קבע מקריא או אכילת ארעי לא ידעתי מה נסתפק לך כו' שר"ח שכ' שתיים אכילת עראי כבר פי' בשלא קצץ ולא ספת, והראב"ד שאמר שתיים שתיים אכילת קבע כבר ביאר בשקצץ כו' שאינו קובע גורן אבל בקציצה שתיים שתיים לא דהו"ל כמקח ומקח קובע כו' עי"ש, וז"ל רש"י ב"מ פ"ט ב' דפחות משתיים לא חייל איסור שם גורן בדבר שלא נגמרה מלאכתו.

ונראה ביאור הדברים דאחת אחת דרך אכילה הוא ולא חל ע"ז קביעות מקח וכן בספיתא לא חל ע"ז שם תיקון אוכלין, וכן במקלף שעורים, דכל שעושה כדרך אכילה ואוכל, אין מקום לקביעות לחול באמצע

שבת קמ"א א' הני פלפלי כו', אם הותר רק למעך או אפי' לדוך

שבת קמ"א א' אר"י הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי, יש לעי' האם כותש ביד הסכין כמו בבוכנא שכותשין במכתשת ע"י הכאה, או דלשון מידק היינו ע"י מיעוך ביד הסכין, ולכאורה בחדא חדא נוח יותר במיעוך מבהכאה ובפרט אם מונחין ע"ג שלחן וכיו"ב שנוחין להתפזר הנה והנה, ועוד דיד הסכין אינה נוחה לכתישה מפני שצריך להחזיק בלהב הסכין ויחתך, ולפ"ז לא מצינו כאן היתר דיכה ממש בכלים שאין דרכן בכך, דלא היתירו אלא מעיכה שאין דרך דיכה בכך כלל, ובזה ניחא שלא הזכיר שלא יטחון במכתשת, דכיון שממעך אין חילוק ואין תועלת במכתשת, אדרבה נוח יותר על השלחן וכיו"ב, [ועי' לשון רש"י מידק דייק].

בבאור השינוי בקערה

ובשו"ע סי' שכ"א ס"ז כתב מותר לדוך פלפלין כו' והוא שידוכם בקתא של סכין ובקערה, ומבואר דמידק היינו דיכה שמכה ביד הסכין ע"ג פלפלין שבתוך הקערה, כענין שמצינו לב"ש ביצה י"ד א' והמלח בפך ובעץ הפרור דהיינו שהפך הוא הכלי שהמלח בתוכו ומכה עליו בעץ הפרור, וכי היכי דמצרכי ב"ש תרי שינויי ביו"ט, ה"ה לב"ה בשבת, [מיהו רש"י במשנה שם גרס או בעץ הפרור דסגי בשינוי אחד], וכבר תמה במ"א סק"ט דבגמ' לא מצינו אלא שינוי דקתא דסכינא, ודחק לפרש שמכה עם הקערה ע"ג הפלפלין כענין קתא דסכינא, ואולי גם בההיא דביצה פ"י המ"א כן, (ובאמת הרמב"ם בפ"ג מה' יו"ט הי"ב השמיט מדוך של עץ וכתב קערה), אבל אי מפרשינן התם שנותנין בתוך הפך יש לפרש כן דברי הרמב"ם שהצריך קערה, וכן בסברא אין דרך לדוך בפך ובקערה להכות עמהם אלא ליתן בתוכם, [ונכבר כתב הגר"א דמקור הרמב"ם מההיא דביצה מיהו עי"ש דמייתי ההיא דאין שוחקין כו'], אבל קשה שסתמו בגמ' ולא פ"י שינוי זה, מיהו למש"כ

בצל דקתני פ"ג מ"ג מקרטם עלה עלה ואוכל ולא קו' היא דבאחת לחוד ניכר טפי עראי, ולא משום חשיבות דמיו, ועוד דבנגמרה מלאכתו אף אחת חייב, וכן בהכניס והניח על השלחן כדתניא בתוספתא, וכן פשטא דמתני' ברפ"ד דהמטבל אפי' אחת חייב, וצ"ע. (מעשרות ס"ד סק"ד ועי"ד עוד המשך הדברים)

שם כיצד מנפח כו'

שם כיצד מנפח כו' בידו אחת ובכל כחו, משמע שנופח בפיו להפריח המוץ כמו מנפח בית הפרס והולך, ומנשב הרוח מפיו בכח, לאפוקי ניפוח קל, ולשון מיד ליד שבברייתא פירושו מעט מעט כמו על יד על יד, ובאמת גרסת ר"ח והרי"ף והר"ן על יד על יד בתרווייהו או יד על יד, וענינו מעט מעט כמו בשבת קנ"ו א', ולפ"ז אין מושג של מיד ליד כלל, שהרי הניפוח בפיו ומה יתרון בהעברה מיד ליד, ואין לומר שגם מעביר מיד ליד וגם מנפח באותה שעה, דא"כ שבת עדיפא מיו"ט, ולדעת רש"י דגרס בשבת מיד ליד צ"ל דהכונה על יד על יד אלא שרמזו בזה שבכלי אסור, כאילו נאמר ביד ועוד יד, ולשון הטור שסתם צ"ע וכנראה סמך על השמטת הרי"ף והרא"ש וכמבואר בקצור פסקי הרא"ש, אבל בפ' מפנין העתיקו הגמ', (וכפי ששמעתי לשון רי"ו משמע שמפרש מיד ליד דברייתא במלל מע"ש, ובמלל בשבת בעינן ידו אחת דוקא, גם בטור סי' שי"ט משמע קצת כן). (הערות)

י"ד א'

י"ד א' מכחו עליה במערבא. א"ה. עי' בזה מה שהובא לעיל י"ג ב'

שם מתני' בית שמאי אומרים תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור ובית הלל אומרים תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ, א"ה, ראיתי להעתיק בזה מספר שבת סכ"ח סק"ב.

מתיר אפי' טובא, שו"ר בתוספתא פ"ד הט"ז רשב"ג אומר מדוכה קטנה הניתנת ע"ג השלחן הרי היא כקערה, והתם במדוכה של שום, מיהו מסתברא דגם שום מותר ביד הסכין שאין דכין ע"ג השלחן, והמדוכה כקערה.

מצינו מקור במתני' לדברי ר"י דשרי ע"י שינוי דתנן קל"ד א' אם לא שחק מע"ש לועס בשינוי ונותן, ואע"פ שלא התירו מלאכה דאורייתא בשינוי לצורך המילה, מיהו אי מיירי לאחר המילה כתבו הפוסקים דהו"ל חולה שיש בו סכנה אף לענין כמון כמ"ש במ"ב סי' של"א ס"ק כ"ד, וכ"מ ברש"י ותו' שכ' טעמא דכמה דאפשר לשנויי משנינן, משמע שמותר אף בלא שינוי, שו"ר שכ"מ בגמ' בהדיא קל"ג ב' מה איסלנית וכמון כי לא עביד סכנה היא, ולפ"ז אין ראי' מזה, מיהו מהתוספתא פט"ו הי"ג גבי מלח דשרי בשינוי יש ללמוד לפלפלין, דבירו' פ"ז ה"ב מבואר דהשוחק מלח חייב.

שם רבא אמר כיון דמשני בו, החילוק בין לדוך טובא או חדא חדא

שם רבא אמר כיון דמשני אפי' טובא נמי, נראה דחדא חדא לא חשיב שינוי בעיקר המלאכה ואף הכותש חדא חדא חייב [וכ"מ במ"ב ס"ק כ"ג], אלא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, והיינו דפליג רבא דכיון דע"כ משנה מדרך עשייתו בחול לא צריכין להיכירא דחדא חדא, ולפמ"ש"כ דממעכין ודאי מובן דאפי' טובא יש להתיר, שהרי לא יבוא לעשות הרבה בצורה זו. — ועי' כע"ז ביצה י"ג ב' רבא אמר כיון דמשני כו'.

יעו"י בראשונים ז"ל דדוקא בפלפלין מצריך ר"י חדא חדא משום דבעו דיכה טפי, וכונתם דהוי טפי עובדין דחול ולכן צריך שינוי יותר, ולכן במלח לא הזכירו בתוספתא חדא חדא, וניחא אף לרב יהודה, ובאמת הי' מקום לומר דמלח שנמס במים (או ע"ג תבשיל לח) לא יתחייב עליו משום טוחן כיון שיכול להגיע לשימוש בלא טחינה, אבל בירו' פ"ז ה"ב מבואר

דכונת הגמ' למעך ביד הסכין, א"כ ממילא איכא תרי שינויי, אבל אין נראה שהרמב"ם פי' כן, [בעיקר הדברים י"ל דלא בעינן תרי שינויי, אלא שאין משגיחין במכתשת כל עיקר לא בבוכנא ולא באסיתא, וכן רבא לא אמר כיון דמשני תרי שינויי אפי' טובא נמי, ש"מ דשינוי אחר מיקרי].

ואפ"ר דפשיטא לי' דקתא דסכינא ע"ג השלחן קאמר, דלא התירו אלא בדרך אכילה, ומש"ה נקטו סכין, ובמקום ע"ג השלחן כתב קערה שע"ג השלחן, ולפ"ז לא חידש הרמב"ם שינוי נוסף אלא ביאר לשון קתא דסכינא שהכונה ע"ג השלחן בדרך אכילה, ול"ד לפך ועץ הפרור דביצה, דשם מיירי במכין קודם, ולא בדרך אכילה.

שו"ר בתו' בשמעתין מבואר דמדוך של עץ היינו הבוכנא לחוד אע"פ שהמדוכה של אבן, וכ"מ ביצה י"א א' מוליכין מדוך אצל מדוכה, ולפ"ז משמע שמותר לדוך מלח במדוכה של אבן, דקתני יד סכין במקום המדוך, ולא מיירי במדוכה, כדקתני נמי עץ הפרור, מיהו אפשר דעץ הפרור כיד סכין ואינן ראויין לדיכה כ"כ, ול"ד למדוך של עץ.

הטעם שהתירו דיכת פלפלין בשינוי

יש לעי' מה ראו חכמים להתיר כאן מלאכה ע"י שינוי, ובעלמא מחמירין במלאכה ע"י שינוי טפי משאר איסורין דרבנן, וי"ל דשאני הכא שהשינוי משוי לי' מסדר האכילה ולא מלאכה, דבעלמא שינוי היינו שעושה המלאכה בדרך גרועה ואי הוה שרי הי' עושה אותה כדרכה, ונמצא שהאדם עוסק במלאכה אלא שמשנה כדי ליפטור, אבל בדיכה ע"ג השלחן אף אם נתיר לו לכתוש אינו טורח לילך למכתשת ולעסוק בכתישה עבור שימוש מועט שצריך ע"ג השלחן, ונמצא שצורה זו זהו הסדר הראוי למי שעוסק בתיקון מאכלו, ולכן אין זה בכלל מלאכה בשינוי שראוי לאסור מדרבנן, וכ"ש לפמ"ש"כ דמיירי בממעכין, ור"י הצריך חדא חדא דמינכר שעוסק בתיקון מועט הנצרך לאכילה, ורבא

דגרוגרות בסי"ב, וכמו שהעתיק דאסור לחתוך ועי"ש במ"א ס"ק י"ד.

תניא בתוספתא פט"ו אין כותשין מלח במדוך של עץ אבל מרסק הוא כו', יש לעי' מדאיצטריך לאשמועינן מדוך של עץ משמע דחשיב שינוי, ובפשוטו אין בשינוי זה כדי לפטור, וי"ל דאה"נ ובשבת חיובי מיחייב, אלא כלפי יו"ט דתנן ביצה י"ד א' והמלח במדוך של עץ, מפרש הכא דבשבת אסור, וביו"ט סגי בשינוי כזה אע"פ שאין בו כדי לפטור, וכמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסוגיא דמתוך ביצה י"ב א' ובמתני' י"ד א'.

מדוך של עץ מבוואר בתו' קמ"א א' דהיינו הבוכנא אבל המדוכה אפשר שתהא של אבן, וכן תניא ביצה י"א א' מוליכין מדוך אצל מדוכה, ולפ"ז משמע בפשוטו דביד של סכין אפשר אף במדוכה דיד של סכין במקום המדוך, ובפשוטו ה"ה בפלפלין וזה דלא כהרמב"ם שהצריך קערה, ועמשנ"ת לעיל מדברי הגר"א בזה, מיהו מדשני בלישני' אבל מרסק הוא כו' משמע שממעץ ביד הסכין ולא כותש, ולפ"ז לא שמענו היתר כתישה במדוכה אפי' ע"י יד הסכין, והרמב"ם שהתיר בפלפלין הצריך שיהא בקערה, וכבר נתבאר בכ"ז לעיל, מיהו עץ הפרור מצינו במתני' ביצה י"ד א' גבי דיכה, וא"כ י"ל דתירתי קתני או ביד הסכין דרך מעיכה או בעץ הפרור דרך כתישה, ואי גרסינן בפך או בעץ הפרור ניחא טפי, ואין דרך לדון בפך של חרס שלא ישבר, וכן עץ הפרור אינו ראוי לדיכה אלא לכתישה.

בדין ריסוק לפני הזקנים

תניא בתוספתא שם אין מרסקין דבילה וגרוגרות וחורובין לפני זקנים בשבת אבל מרסק הוא ביד של סכין כו', משמע דאורחי' במדוכה וביד של סכין הוי שינוי כמו ברישא גבי מלח, [מיהו כאן לא הוזכר ברישא מדוך כבמלח, ועי' להלן], ומיירי בקשין דומיא דחורובין, והא דעבדי להו במדוכה, מסתברא

דחייבין עליו, ואפשר דמים מחלישין כחו וגם יש בו שימושים יותר ביבש למליחת בשר ולטבל פתו, מיהו י"ל דמדלא מייתו לה בגמ' משמע דלא מיתניא בי ר"ח ור"א, ושפיר סבר ר"י דגם במלח דוקא גוש אחד שרי.

ולכאורה החילוק בין מלח לפלפלין שייך רק בהא דחדא חדא שענינו משום עובדין דחול, אבל השינוי שעושין כדי שיחשב כלאחר יד לאיסור שבת, בזה יש להשוות מלח ופלפלין כיון דבתרווייהו כי אורחי' חייב, ולפ"ז מ"ש הרמב"ם פכ"א ה"כ גבי פלפלין דבעינן נמי קערה ה"ה במלח, אלא שהרמב"ם לא העתיק תוספתא דמלח כלל, ובשו"ע ס"ח שהעתיק תוספתא דמלח יש להצריך נמי בקערה, אלא שהמחבר העתיק בזה לשון התוספתא ולא הוסיף מדנפשי' כיון דליתא ברמב"ם, וצ"ע בבהגר"א ס"ז שנסתייע מדין חדא חדא לדין קערה, לומר דלכך גבי מלח לא כתב בשו"ע קערה, וכבר כתב במ"ב ס"ק כ"ח דדעת האחרונים ז"ל ששניהם שוין לענין קערה, עי' שעה"צ שם. - בישוב השו"ע י"ל דכיון דקאמר אבל מרסק הוא ולא אבל כותת הוא, הר"ז מתפרש ע"י מיעוץ וכמש"כ לעיל, וממילא א"צ להזכיר כאן קערה וכמש"כ.

איזה שינוי מועיל

מ"ב ס"ק כ"ה כתבו האחרונים דדוקא בקתא דסכינא כו' לחתוך בסכין דק דק אסור כו', צ"ע דלכאורה יותר שלא כדרך הוא לחתכם בסכין מלכותשם בקתא דסכינא, שהרי דבר קשה כזה אין דרך לחתכו בסכין כלל, וקתא דסכינא היא במקום הבוכנא שמכה בו במדוכה, כדתנן בפך ובעץ הפרור, והכא קתני בתוספתא גבי מלח יד סכין ועץ הפרור, דשימושם שוה, ולאו לאפוקי חורפא דסכינא אתא, וכן קשה גבי מלח שכ"כ במ"ב ס"ק כ"ז, וגם הרמ"א כתב בס"ח מותר לחתכן בסכין, ומשמע דמפרש יד סכין לאפוקי חורפא דסכינא, ואפשר שלמד כן מההיא

הריסוק קצת קלקול, ואף אם לא נפטרנו מדין מקלקל, אכתי י"ל שאין זה תיקון חשוב לחייב עליו. - סחיטת משקה מפירות חיובו משום דש כיון שמפסיד הנזול מן הגוש, ואין חשוב טוחן אלא בפירוק כל הדבר, אבל כאן הנזול א"צ פירוק כלל, וכן בשלג וברד כיון שנמס מעצמו לא חשיב ריסוקן תיקון, ואף בחיבורן אין כאן חיבור גמור.

קו' מדתנן ר"י מתיר בחרובין לדקה, ואי תוספתא איירי לאלתר

וכבר תמהו הפוסקים מההיא דתנן קנ"ה א' ר"י מתיר בחרובין לדקה ומבואר שם שאין איסור ריסוק חרובין בשבת, והכא תניא אין מרסקין, ובבהגר"א סי' שכ"א סי"ב הביא מזה מקור לדברי הרשב"א דע"מ לאכלו מיד מותר, וה"נ מרסקו לפני הבהמה, ומרן זללה"ה בסי' נ"ז הק' דפשטות התוספתא דאף לפני זקנים ממש אסור והיינו סמוך לסעודתו, ועכ"פ לא הו"ל לתנא למיסתם איסורא אם סמוך לסעודה מותר, ולא הי' לו לשנות לשון לפני, ומרן ז"ל תירץ דהתם מיירי בחתיכות גדולות קצת או דמיירי שאינן נפרכין לרסיסין אלא נעשין רכין, [ובתירוצו בתרא יש לדון דדומיא דשחת קתני שצריך חיתוך ולא ריכוך, וגם רש"י פי' מרסקין מחתכין], ובסברא הדבר מיושב דהריסוק לבהמה הוא כדי שתוכל לחתכו, והריסוק לזקנים להקל הלעיסה ולהטעים המאכל, ולא הוצרכו לבאר במתני' כיון שידוע שלא יטרח למעכן לגמרי לצורך הבהמה, שטרחתו מרובה בזה ואין לו צורך בכך. - הרמב"ם בפכ"א כתב איסור ריסוק חרובין לבהמה משום דמי לטוחן והשמיט התוספתא דאסרה חרובין לזקנים, ואפשר דמספק"ל דילמא לא מיתניא בי ר"ח ור"א שהרי בפשטה היא סותרת למתני', מיהו המ"מ העתיקה שם ה"כ וכן הרמב"ן והרשב"א והר"ן.

אי שרי לחתך לפני זקנים

במ"א ס"ק י"ד כתב דהתוספתא מיירי בריסוק, ואין ללמוד מזה לחיתוך, וכונתו לחלוק

דהיינו כדי שיתמעכו ויתרככו, מיהו משום ריכוך לחוד לא אשכחן דחייב, אלא דהכא תרתי עבדי שמחתכין אותן באופן שגם יתרככו, מיהו אפשר דכל מיעוץ לרכך מפריד החלקים זמ"ז, אלא שהם מחוברין מפני הקליפה או שלא נפרדו לגמרי, ויש להסתפק אם ביד הסכין כותשין או ממעכין, אבל עץ הפרור בפשוטו כותשין בו כמתני' דביצה י"ד א'. - מסתברא דביו"ט מותר אף במדוך של אבן, ומש"ה הזכירו כאן בסיפא בשבת, וגם לא הזכירו מדוך של עץ ברישא, דבמלח קתני לה כלפי יו"ט שדינו במדוך של עץ, או שמא לומר דאף בסכין אסור לחתכו בריסוק, ומלח אין דרכו בסכין כלל.

אי במדוכה כה"ג חייב חטאת

ויש להסתפק אם כתשן במדוכה חייב או דאסור רק מדרבנן, ומקום הספק כיון שאין זה תיקון חשוב לכל אדם, או"ד כיון שנשתנה למאכל קל, חייבין עליו, ול"ד לשוחק שום שאמרו בירו' פ"ז ה"ב דחייב, דשום משמש תבלין ויש תועלת בריסוקו לפזרו ע"ג התבשיל, וחשיב תיקון לכל אדם, וגם אין דרך לאכול ממנו הרבה בפ"ע, ולכן שום מרוסק חשיב מתוקן כפלפלין טחונין, אבל דבילה וחרובין אוכלין גמורין הן לרוב בניא, [ואמנם בירו' שם משמע שעושה מאכל מן השומין לחוד מדלש אותם עם משקין, מ"מ כיון שאינם נאכלין כך, כי אם דרך טיבול עם פת, חשיב שפיר תיקון, וממש"ש דחייב משום מב"פ נראה שמתקן דבר מיוחד, ומסתמא אינו נאכל כך, (ובסמ"ק כתב שעושין כעין מורייס לטיבול)], וקצת משמע מדתני לה בהדי מלח, שדינם שוה, דכדרכו חייב, מיהו י"ל מדשרי ביו"ט ש"מ דלאו דאורייתא הוא.

ריסוק בננות

ולכאורה נראה דאין ללמוד מריסוק דבילה וגורגורות לריסוק בננות, דהתם מעיקרא אקושי והשתא רכין, ואף לכל אדם יש יתרון בתיקון זה, אבל בננות לסתם אדם חשיב

חולקים ע"ד הטור בזה, ויש לפרש [כמ"ש הב"י בדעת הרמב"ם] מי איכא מאן דשרי לטלטל הפסולת שלא לצורך דבין משום טירחא בין משום מוקצה עדיף ליטול האוכל. (סימן ג' ס"ק כ"ט)

בש"א בורר אוכל ואוכל, אם לב"ה גם צריך לאלתר

שם במשנה בש"א בורר אוכל ואוכל, תרתי קתני דבורר האוכל ולא הפסולת, ועוד דבורר ואוכל לאלתר, [ולעולא שבת ע"ד א' בכל לבו ביום בורר ואוכל קרי ל', יש לדקדק מזה דמליל יו"ט ליומו אסור, וכיו"ב בשבת חייב אף לעולא, דלמוצאי יו"ט לא איצטרך לאשמועין דאסור], וכ"כ הרא"ה, (אלא שכ' דמשום מוקצה אסור ליטול פסולת והול"ל דמשום בורר אסור ועי' להלן דמבשלן תחילה וא"כ הו"ל בורר), וכתב בדבריו רשב"ג גרסינן בגמ' דברי הכל בורר אוכל, ול"ג ואוכל, וכ"ה לפנינו בשבת קמ"ב ב', [אבל כאן בגמ' כתוב לשון אחר], וזה מוכיח דהא דואוכל לאלתר לא אמר רשב"ג כיון דטעמו משום מוקצה ולא משום איסור בורר, וכ"נ בירו' דבעי אליבא דב"ש אם עשה כן בשבת אם חייב, והיינו משום דאוכל לאלתר, מיהו קשה דע"כ צריך לבשל הקטניות כעדשים וכיו"ב ובשבת כה"ג לא חשיב דרך אכילה, וע"כ דאף לב"ש הותר בורר, והרשב"א דנקט דאף ב"ה לא שרו אלא לאלתר, אפשר דסמך אלישנא דב"ש בורר אוכל ואוכל וב"ה לא פליגי אלא אבורר אוכל, [מיהו קשה דהא צריך לבשלן ולא לאלתר הוא, וצ"ע], מיהו למאי דק"ל דפסולת מתוך אוכל אפי' לאלתר חייב, א"כ אין יתרון במה שיאכל לאלתר, וממילא בכלל דכרכו דב"ה דא"צ שיאכל לאלתר, שו"ר בריטב"א הנדמ"ח על ביצה עי"ש. (סימן ג' סק"ל)

שם בקנון ובתמחוי, בשבת שם ל"ג קנון, ועי"ש בריטב"א הנדמ"ח ובחי' ע"ש הר"ן דקנון אסור, וכן בירו' כאן ל"ג קנון, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בזה, ולע"כ.

בין סילקא שצריך תיקון לבישולו, משא"כ גרוגרות וחרובין דחזו לכל אדם, ומרן זללה"ה תמה דהמחבר סתם לאסור כל ירק ולא הזכיר ע"מ לבשלו כלשון הרמב"ם, וממילא הכל בכלל, ונראה דעת המ"א דמחתך ירק שסתם המחבר לא מיירי לרככו, אלא לצורך בישול או שאינו ראוי לשום אדם בלא חיתוך, או לתועלת אחרת, אבל ריכוך שלא לצורך גמור אלא להעדפה אין לזה חשיבות של מלאכה, וכ"נ שהבין הפמ"ג שהובא בבה"ל.

ולפ"ז לדעת המ"א חיתוך ירק לסלט גרע מחיתוכו לפני זקנים ותינוקות, ובזה אסור אף כשיכול לאכלו כן, ורק במחתך לריכוך ס"ל דלכל אדם לא חשיב תיקון, וסמך עצמו על ס"ט שכ' שם טעם האיסור הואיל ואינן יכולין לאכלו בלא חיתוך, אבל מהתוספתא לחוד ודאי אין ראי', דאורחא דמילתא קתני וכמ"ש בבה"ל, (והי' מקום לומר דריסוק אסור לכל אדם, ורק אחיתוך קאי, אבל משמע דעפ"ד הרמ"א דלעיל מפרש המ"א דגם לפני זקנים דוקא), מיהו בסברה נראה יותר לאסור מדרבנן מיהא לצורך ריכוך, טפי מלסלט, דבסלט אין תיקון בגוף האוכל, אלא דניחא ל' במעט מעט, כדי לתבל כמה מינים יחד, משא"כ בריכוך, וכמשנ"ת בשבת סכ"ח סק"ד. (עד כאן)

י"ד ב'

י"ד ב' פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי רש"י פ' דאף אוכל מתוך פסולת אסור כה"ג, והדברים מחודשים דמהיכי תיתי יבטל האוכל לקסמין ולעפרורית אפי' מרובה מן האוכל, וערא"ש שכ' דקליפי אגוזים אינם מבטלין את האגוזים, וא"כ הו"מ לאוקומי באגוזים, [לשון הרא"ש שאינם כפסולת צ"ל לאו דוקא, ור"ל לענין ביטול וכ"ה ברי"ו נ"ד ח"ב וכ"כ בט"ז ומ"א ס' תק"ן], ובכל אוכלין שדעתו ליטול האוכל אין סברא שיבטל כלל, שו"ר בד"מ ס' תק"י שכ' דבסי' שי"ט נתבאר שרבים

מיד, וע"כ דבורר אוכל ואוכל מתפרש כמו לגירסא דבורר אוכל אוכל, דיש במשמעותו שנוטל האוכל ביד, כאילו אמרו בורר גרגיר גרגיר, וזה מיושב יותר לפמשנ"ת לעיל סק"ה דבנפה וכברה מיקרי שפיר אוכל מתוך הפסולת, והוצרכו ב"ש לכפול הלשון כדי לפרש שבורר ביד, ועוד דמשמע מעט מעט לאפוקי בחיקו, מיהו אוכל מתוך הפסולת נוטל שפיר גם מתוך חיקו ומתוך הקופה, וב"ה שהתירו בחיקו צ"ל לפ"ז שבורר הרבה ביחד מתוך חיקו, שמחזיק הרבה בחיקו, ופסולת מתוך אוכל יש בזה חידוש, ויק"ק שאין דרך לבורר מתוך החיק, שו"ר ראשונים שם שכתבו שהדרך כן סמוך לבישול], ואין זה כדין ניפה ונתן לתוך חיקו דלעיל י"ג ב', דבזה גם לב"ש מותר לבורר אוכל אוכל וליתנו בחיקו ולבשל הכל בקדירה, אבל אם ב"ש אומרים שיאכל מיד, א"כ אף ליתן לתוך חיקו הם אוסרין, [שו"ר בב"ר ר"ס שי"ט שפי' דבחיכו דב"ה היינו שבורר ביד ואוספן לתוך חיקו, וכההיא דלעיל י"ג ב'], ולפ"ז ע"כ מיירי בקטניות הראויין לאכילה מיד, דכשצריך לבשלן חמיירי מנתן לתוך חיקו, שהקדירה כבור קטן, ודוחק, דסתם קטניות לבישול קיימי, וכדחזינן מדר"ג דמדיח ושולה, והרגילות כן רק בהני שעומדים לבישול.

מ"ט בפסולת מתו"א חייב

והחילוק בין אוכל מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל אינו במהות המלאכה, דהא לבו ביום אף אוכל מתוך פסולת חייב, למאי דנקטינן דאביי לא פליג אדרה"מ לדינא, וכדאמרין בדחזקיה גבי תורמוסין, אלא החילוק משום דקולא דדרך אכילה שייך רק כשנוטל האוכל לאכילה, דבזה שייך לומר שאינו עוסק במלאכה אלא נוטל אוכלין לאכילה, אבל הבורר פסולת אין בפעולתו התייחסות לאכילה וחשיבא מלאכה גמורה, וכונתו ליטול האוכל אח"כ לא מהניא, דסו"ס הפעולה שעושה היא ברירה גמורה, ומה"ט אין לחלק בין אוכל מרובה לפסולת מרובה, דלעולם תרוייהו אורחיה הוא, וכשנוטל

אף מדיח ושולה, מ"ט דב"ה דאסרי, ומ"ט לא הדיחו מעיו"ט

שם רג"א אף מדיח ושולה, משמע דב"ה אסרי, ופי' הרא"ה דהו"ל עובדין דחול, והב"י בסי' תק"י הביא דרי"ו פסק כר"ג וכתב דמש"פ ל"מ כן וכן בפיה"מ כתב דאין הלכה כר"ג, ובמאירי הביא דאית דל"ג אף מדיח, והיינו דר"ג פליג אב"ה וסבר דרק מדיח ושולה מותר, אבל לא בורר כדרכו, וכ"מ בירו' דמוקים ברייתא דאסרה בורר כר"ג, וכן מחק בהגר"א [הנדפס בסוף הירו'] תיבת אף, ויש ללמוד מהירו' שאין בזה איסור דאורייתא אף בשבת, בין בנתינת המים להפריד, ובין בשליית הקסמין מלמעלה, דהא מוקמינן ברייתא כר"ג דלוקין על ברירה ביו"ט, ואפ"ה מדיח ושולה, והמ"א בסי' תק"י סק"ד הביא דברי היש"ש והב"י לאיסור, שו"ר בא"ר שכבר העיר מהירו' בזה. (שם)

שם מתני' הבורר קטניות ביום טוב בש"א בורר אוכל ואוכל בה"א בורר כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה, א"ה, נתבאר בזה הרבה בסוגיא דבורר בספר שבת סכ"ז והנני מעתיק מתוך הדברים שם.

אם רב המנונא חידש דבריו מכח הברייתא או ממתני' דביצה

שבת ע"ד א' אלא אמר רב המנונא בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת כו', פשטות הדברים שרה"מ לא חידש מדיקא דברייתא חילוק בין נוטל אוכל לנוטל פסולת, דא"כ הי' לו לפרש חידושו וטעמו, וכן אביי הסכים עמו לדינא, וכן אמרינן בדחזקי', וע"כ דמקורו ממתני' דביצה, דב"ש שרו רק אוכל מתוך הפסולת משום דדמי טפי לדרך אכילה, מיהו ביו"ט אפי' לבו ביום שרי, ואפי' מליל יו"ט ליומו, ואמנם בלישנא דב"ש קתני בורר אוכל ואוכל, דמשמע שאוכל מיד, הרי בפשוטו הקטניות צריכין בישול ותו לא הוי לאלתר, וגם מדברי ב"ה שלא התייחסו להא דואוכל נראה דב"ש ג"כ לא הצריכו שיאכל

בתוד"ה בורר

בתוד"ה בורר כתבו דהיכא דהפסולת מרובה דרך לברור האוכל והיכא שהאוכל מרובה דרך לברור הפסולת, ואמנם למאי דנקטו כלשון רש"י שאין דרך ברירה אוכל מתו"פ כפשטן דהוי כשינוי, ע"כ הטעם משום דסתמא הפסולת מועטת, דאל"כ אין לזה טעם, ואדרבה יותר אורחי' ליטול האוכל באוכל מרובה, מליטול הפסולת בפסולת מרובה, [והרמב"ן והר"ן העתיקו איפכא דלעולם בוררין המרובה, וצ"ע מ"ט].

ויש' לעי' א"כ מ"ט אמר רה"מ בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת, הול"ל בורר המרובה ומניח המועט, ועו"ק היכי סתים תנא בורר ואוכל ומתפרש בשינוי, הרי סתמא בורר כדרכו, והול"ל שיעשה בשינוי, וגם אם ההיתר משום שינוי מ"ט שרי לכתחילה, וביותר קשה בשני מיני אוכלין שאין סתמות שהאוכל מרובה שהרי תלוי לפי מה שרוצה עכשיו, ואיך אפשר לומר בורר ואוכל ויתפרש אם המין שרוצה עכשיו הוא המרובה, ועו"ק דכל שבורר המרובה הרי הוא מתמעט, ולבסוף כשבורר נעשה המרובה מועט, והול"ל שלבסוף יחליף ויברור הפסולת, [ובי"ט כה"ג לב"ש א"צ להחליף דלעולם נוטל האוכל כפי מה שהתחיל, בין אם הטעם משום טירחא ובין אם הטעם משום דרך אכילה, אבל אם הטעם משום דרך ברירה קשה, וצ"ל דאין דרך לשנות סדרו באמצע הברירה, ואמנם לאח"ז אסור], גם יש לדון מה שנקטו בפשיטות דבשמרים היין מועט, ולכאורה זה תלוי בין יין ישן לחדש.

בסוגיא דביצה

וכבר הוכיחו תו' מברייטא דרשב"ג ביצה י"ד ב' דבפסולת מרובה דברי הכל נוטל אוכל ומניח הפסולת, הרי מפורש איפכא, ולפמש"פ רש"י שם דנפיש בטירחא להוציא הפסולת, ואפ"ה קאמר רשב"ג להוציא האוכל, הרי ג"כ מוכח דאע"פ שדרך ליטול האוכל בכה"ג מותר,

האוכל לאלתר בכל גונא דרך אכילה הוא, שו"ר ברמב"ן שכתב דכשבירר הפסולת הו"ל כבורר לאוצר שהרי אין דעתו לאכול מה שבירר ולפיכך חייב.

ביאור מה שאמרו מה דרכו של בורר נוטל אוכל כו'

ומה שאמרו קל"ח א' מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת, לאו לאפוקי נוטל פסולת ומניח אוכל, דהא תרויהו אורחיה הוא, ואדרבה בפסולת מתוך אוכל ליכא שריותא דדרך אכילה, אלא ה"ק מה דרכו של בורר שעושה המלאכה בדבר אחד ומניח האחר, וזהו משמעותא דלשון בורר שבורר אחד מחבירו, [שו"ר בריטב"א קל"ח א' שכ"כ בשם תו' וכ"כ פ"י זה בשמעתין, ועתו' ביצה י"ד], לאפוקי מרקד שעושה הפעולה בכל התערובת יחד, שמנענע ומרקד כל הקמח עם הסובין והמורסן עד שיצא הקמח, והמשמר כיון שמניח היין במשמרת והוא זב מאליו, קרינן ביה נוטל אוכל ומניח פסולת, כמו שנתבאר לעיל סק"ה דבנפה וכברה ג"כ מיקרי אוכל מתוך פסולת, אלא ששם עושה מעשה בשניהם, ומשמרת עדיפא שאינו עושה מעשה ומאליו זב היין, ונוטל היין הצלול שזב לעצמו, ועדיין מעורב יין בשמרים, הרי שנטל האוכל וביררו קודם שנשלמה הפרדת כל האוכל מהפסולת, ואילו הבורר פסולת מתוך אוכל, מפריד תחילה הפסולת ועדיין מעורב האוכל עם הפסולת הנשאר, שו"ר ברמב"ן ור"ן שכתבו לפרש מה דרכו של בורר אף נוטל אוכל ומניח פסולת, וכן פרש"י שם דרבה קאמר אף משום בורר, אבל ר"ח פ"י דפליגי עי"ש.

ול"האמור מותר לברור אוכל מתוך פסולת לאלתר אפי' כשהפסולת מרובה, ואסור לברור פסולת מתוך אוכל לאלתר אפי' כשהפסולת מרובה, ובי"ט כשהפסולת מרובה בורר האוכל ולא הפסולת, אפי' אם טירחת האוכל מרובה, דקי"ל כרשב"ג, והטעם משום מוקצה, אבל טעמיהו דב"ש משום בורר.

ודעת הרשב"א בעבוה"ק ה' יו"ט משמע ג"כ דנקט שאין הלכה כרה"מ, אלא פסולת מתוך אוכל ג"כ מותר לאלתר, וכ"ד הטור, ועי' נשמת אדם בזה, ולע"כ ביישוב שיטתם, ולדינא נפסק בשו"ע ס"ד דפסולת מתוך אוכל בשבת חייב.

לשון "וכפסולת מתוך אוכל דמי" משמע שזה ידוע לחיוב

לשון הגמ' וכפסולת מתוך אוכל דמי, משמע שזה ידוע דפסולת מתו"א חייב, שאם הדבר במחלוקת הול"ל דקסבר פסולת מתו"א חייב, וזה כמשנ"ת לעיל דרה"מ לא חידש חיוב דפסולת מתו"א, דשמעין לה ממתני' דביצה, וכן בסברא דדרך אכילה שייך רק באוכל, ודבריו הם רק באוקימתא דברייתא, ולכן פשוט לגמ' ד"ז גם בדחוקיה, ועריטב"א דלדעת תו' חזקיה דלא כאביי ודלא כהלכתא אלא כרה"מ, וקשה לדחות סוגית הגמ' הפשוטה מהלכה, וכמ"ש בפ"י ר"ח דמזה משמע דהלכתא היא, ואם נימא דלתו' תרתי בעינן שיהא האוכל מרובה ואוכל מתו"פ, אבל פסולת מתו"א חייב אפי' בפסולת מרובה, ניחא, ויתיישב בזה מ"ש גבי שני מיני אוכלין מה נקרא פסולת, וש"מ שיש נפ"מ בזה, ולא תלוי במרובה, וכמש"כ סק"ו, אבל לא משמע לחדש בדעת תו' שני ענינים, גם שדרך אכילה באוכל, וגם שאין דרך ברירה בזה.

שם רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה, א"ה, ראיתי להעתיק מספר שבת שם סק"ז.

שבת ק"מ א' ואין שולין בו' גירסת הראשונים ואין שורין

שבת ק"מ א' מתני' ואין שולין את הכרשינין ולא שפין אותן, גרסת הראשונים ז"ל ואין שורין את הכרשינין, וכ"מ במע"ש פ"ב מ"ד

ואף לפירוש תו' לקמן קמ"ב ב' דנפיש בטירחא האוכל וזוטר בשיעורא, מתפרש דכש"כ בזוטר בטירחא ובשיעורא שנוטל האוכל, ואף שדרך ברירתו כך, ועוד דלרבנן דרשב"ג נוטל הפסולת משום דזוטר בטירחא, ואע"פ שדרכו בכך, ומה"ט לא מתיישב במ"ש תו' ביצה שם דעדיפא מינה פריך מי איכא למאן דשרי ליטול הפסולת משום מוקצה, דאכתי למסקנא קשה היכי שרינן לברור את זה שדרך לבררו.

ויש לתמוה לענין מה כתבו תוד"ה שני דמה שאינו רוצה לאכול עתה מיקרי פסולת, הרי לאו בהא תליא אלא במרובה ומועט, ודוחק לאוקומה בשוין, ואם נימא דמודו תו' דאפי' בפסולת מרובה אם נטל הפסולת חייב, הוה ניחא, ומתיישב גם הא דחזקיה, אבל הדברים מחודשים.

לענין הלכה

ולענין הלכה נראה דיש להתיר אוכל מתוך פסולת אפי' בפסולת מרובה, דמלבד שכל הראשונים חולקים ע"ד התו', וגם הרא"ש לא הביאם להלכה, והתו' גופיהו הניחו בצ"ע מכח סוגיא דביצה, הרי התו' סוברים דאביי פליג ארה"מ לדינא כמו שהביא הריטב"א בשמם, וא"כ למאי דקי"ל כאביי אף פסולת מתו"א שרי לאלתר, וממילא ה"ה אוכל מתו"פ בפסולת מרובה, ובאמת למאי דס"ל להתו' דאוכל מתוך פסולת אין דרך ברירה בכך, הדין נותן דלאח"ז ג"כ פטור, (וכ"ה בספר המכריע להרי"ד והריא"ז), ואביי דמחייב לבו ביום ע"כ דס"ל דאוכל מתו"פ ג"כ אורחיה הוא, וממילא יש להתיר גם פסולת מתו"א, שהרי להתו' לא נחתין לטעמא דדרך אכילה באוכל מתו"פ, ועמש"כ בשבת סכ"ז סק"ה ד"ה ובריטב"א, ובחיי אדם כלל ט"ז ס"א כתב להחמיר כדעת תו', ולפמשנ"ת יש להקל גם לדעת תו', וכ"ה סתמות הפוסקים, וכמ"ש בבה"ל סי' שי"ט ס"א ד"ה הבורר.

לשון כדי שישורו לא משמע שתפול הפסולת משום בורר, אלא כדי וסממנין ומשום לש).

בדין בורר ע"י שרייה במים אם חייב, ובביאור מתני' ביצה י"ד ב' רג"א אף מדיח ושולח

ובירושלמי פ"ק דביצה מבואר דהבורר ע"י שרייה במים פטור, שהקשו שם מברייטא דקתני הבורר ביו"ט חייב, אמתני' דתנן בורר כדרכו, ואוקמוה כר"ג דאמר אף מדיח ושולח, והיינו דס"ל דברירה כדרכו אסור, ורק במדיח ושולח מותר, [ודברי הבה"ל סי' שי"ט ס"ח לא נתפרשו, ועי' א"ר], ובזה מיושב הא דאיצטריך מתני' לאשמועין דאין שורין את הכרשנין משום בורר, ובפרט לפמש"כ דעיקר מטרתו הריכוך אלא שממילא גם נברר קצת מהעפר, ולא דמי לקטניות שהם לאכילת אדם ומדקדק בברירתן, ולפ"ז צ"ל דהא דא"ג אף מדיח ושולח, קאי אב"ש דאמרי בורר אוכל ואוכל, וקמ"ל ר"ג דגם במדיח ושולח מותר, וכ"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ואמנם בירושלמי שם נסתפקו מאי קסברי ב"ש בבורר כה"ג בשבת, ולצד דכה"ג פטור ניחא דר"ג כב"ש ומוסיף עליהם, אבל לצד דבשבת חייב וע"כ התירו ביו"ט מלאכה גמורה, [והיינו משום דקטניות צריך לבשלן ולא חשיב לאלתר, והצד דפטור י"ל משום שינוי], א"כ לא מצי ר"ג להוסיף אדב"ש, ועי' מאירי ביצה שם שהוכיח מהירושלמי דלא גרסינן אף, וכן הגיה הגר"א בירושלמי ביצה שם.

אבל בתלמודן נראה דלא נחלקו ב"ש וב"ה משום מלאכת בורר, דלכו"ע הותרה בכה"ג ביו"ט, ופלוגתתם משום איסור מוקצה, ולפ"ז לא מצי ר"ג למימר אף אב"ש, וממילא פשוט דר"ג מיקל טפי מב"ה, (וכמו שהוכיחו בירושלמי מהא דר"ג מתיר טוחן ביו"ט), וכ"ה פשטא דתלמודן שלא החמיר ר"ג משום איסור מלאכת בורר כדרכו, דכיון דב"ש וב"ה ס"ל דבורר מותר ביו"ט, הו"ל לפרושי מ"ט דר"ג, א"ר ר"ג מיקל טפי, וצ"ל דטעמייהו דב"ה דאסרי

דתנן כרשיני תרומה בש"א שורין ושפין בטהרה ומאכילין בטומאה ובה"א שורין בטהרה כו', למדנו מזה דסדר תיקון הכרשנין הוא בשרייה ושיפה וכן פר"ש שם, ועוד דלשון שולין קאי על סילוק הדבר הצף מלמעלה, והכרשנין אינן צפין דנימא ששולין את הכרשנין, ועוד דהאיסור הוא לשורות כדי לשלות, ולא הו"ל להזכיר השלייה, ואם היו שרויין קודם השבת מותר לשלותן, ויתכן שהגיהו כן משום דאיסור שרייה כבר שנינו בפ"ק, וכאן משמע דמיירי באיסור דרבנן, ולכן גרסו שולין ופירושוו משום בורר.

מתני' משום בורר ולעיל בפ"ק משמע שהוא משום לש ובישוב החילוק

ואמנם לכו"ע איסורא דמתני' משום בורר כמבואר בירושלמי, וכדמוכח מדאיצטריך לאשמועין איסור זה לבתר דשמעין בפ"ק איסור שרייה משום לש, וע"כ דהכא מיירי בשורה אותם שעה מועטת, וזה מועיל להסיר הפסולת ועדיין אין בזה משום לש, כמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסט"ו סק"ג, וכ"מ מדמסיים עלה אבל נותן הוא לתוך הכברה כו' ש"מ דמשום בורר קאמר, וכן נראה במציאות שאם שרה אותם הרבה עד שנדבקו יחד ונתחייב משום לש, אין צורך בשיפה נוספת, שנעשית למעכן ולהסיר הקליפות, מיהו מסתברא שעיקר שרייתן כדי לרככן, שיהיו ראויין לאכילה, כדפי' ר"ש במע"ש, אלא שמועיל גם להסיר הפסולת, ואמנם הריכוך מועט ואין בו משום לש, אבל משמע דזהו סדר תיקון גופן לאכילה ולא סדר הברירה, [וכן שנינו יין קפריסין ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה], מיהו דעתו גם על הברירה ולכן אסור, [ועי' לקמן דמהא דמסיים אבל נותן לתוך הכברה משמע שהפסולת תלושה], (ובמאירי י"ז ב' כתב דהתם מיירי בקלופין, ולפ"ז כשאנים קלופים אין בהם משום לש שאנים מתחברים זל"ז, ובתו' רי"ד קנ"ה ב' פירש ההיא דפ"ק מדרבנן כדתנן הכא, אבל

לאלתר מותר, ה' דינו כבורר כדרכו ביד דשרי, וע"כ דחשיב דרך ברירה כיון שיש כאן פעולת ברירה לעצמה, ואינה חשובה דרך אכילה, ואפי' בפירות מועטין אסור, וכ"כ במ"ב סי' שי"ט ס"ק כ"ח בשם המ"א.

מיהו נראה דאין ללמוד מזה לאסור להניח תפוחי אדמה במים ביו"ט, דאפשר שרק בקטניות שהם פירות קטנים חשיב העפר כמעורב בפירות, אבל תפוז"א כמו שאפשר לשטוף כל אחד בפ"ע, ה"ה בב"א אפי' טובא, ועי' בזה בשבת סכ"ז ס"ק י"ח.

בחילוק בין אוכל מרובה על הפסולת לפסולת מרובה על האוכל לרבנן ולרשב"ג

שם בפסולת מרובה על האוכל מי איכא למאן דשרי. – שבת קמ"ב ב' בד"א שהאוכל מרובה על הפסולת כו', בביצה י"ד ב' פרכינן בפסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי, דמשמע דת"ק פליג ארשב"ג, והכי משמע מדר"י הכא דקאמר מאן תנא כו', ופרש"י דכשהפסולת מרובה הו"ל אוכל כבטל לגבי, [ולכא"ו ר"ל דלכו"ע אין להתיר ליטול הפסולת, אבל האוכל לא נעשה מוקצה עי"ז], ומבואר מזה דטעמא דשרי באוכל מרובה מפני שהפסולת בטל לאוכל וכמ"ש תו'.

וביאור הדברים כמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שבת [סט"ז ס"ק י"א] דכל שמתעסק בתיקון ההיתר מותר ליטול המוקצה בידים, והוכיח כן מהא דשרי ליטול קוץ בידים כדתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ומהא דשרי לגרר בידיו טיט שעל בגדו קמ"א א', ומהא דשרי להדיח כוסות וקערות אע"פ שמסיר הפסולת בידיו, וכן בעובדא דרבא קכ"ד ב' דאכפר לטינא, [ובמתני' נמי קתני מקנחה בסמרטוט, מיהו הכא י"ל משום גרף], דכל שעיסוקו בתיקון ההיתר ומסלק המוקצה ממנו, אע"פ שנוטלו להדיא לא חשיב כמתעסק

משום דהוי דרך חול כבורר בטבלה דאסור, דסתמא עושין הרבה יחד, כדאמרינן בדר"ג דלי מלא עדשים, ואע"פ שלא הזכיר שיעור, שאין דרך להדיח ולשלוח כמות מועטת, שהטורח מרובה להציף מים על מעט קטניות בכל פעם, [שו"ר שכ"כ בשם הרא"ה והמאירי], א"נ משום איסור מוקצה ששולה הפסולת מלמעלה בפ"ע, ולפ"ז בעפר ששוקע מאליו מותר אף לרבנן, ולכן הזכיר במתני' הא דשולה שזהו עיקר ההיתר, אבל מפשטות הבריות שבגמ', משמע שבשני האופנים הוצרכנו לשריותא דר"ג.

מיהו זה דוקא בעפר המעורב כצורות וכיו"ב ששייך לברור זה מזה, אבל עפר הדבוק בקטניות לכו"ע שרי להדיחו, שאין מבשלן אותן עם העפר, מיהו ליתנו בדלי מלא י"ל דאסור, ואפשר דהיינו דקתני מדית, על העפר הדבוק בהם.

לענין הלכה אי קי"ל כר"ג

ולפ"ז נחא מה שהוכיח הב"י מסתימת הפוסקים דלא קי"ל כר"ג, וכ"כ המ"א סי' תק"י סק"ד בשם היש"ש, כיון דלתלמודן ר"ג מיקל טפי, והרי"ו שהעתיק ד"ז בנ"ד ח"ב כנראה סבר דל"פ רבנן עליה, (וגם מדבריו נראה דאיסור דרבנן הוא, לפי מאי דס"ל שהתירו ביו"ט רק מה שפטור מדאורייתא, וכדעת הרשב"א, ולא ביררתי כעת), והב"י כתב דס"ל דמעשה רב הלכה היא, ועיש"ש, ומדברי הרי"ף והרא"ש שלא העתיקו מנהגן של בית ר"ג משמע דס"ל דהלכה כרבנן דפליגי.

מיהו להניח מעט פירות במים אין לאסור ביו"ט, דלא גרע מקנון ותמחוי דשרי, ולא פליגי רבנן עליה דר"ג אלא בדלי מלא או בשולה הפסולת מלמעלה, אבל כשהפסולת שוקעת או שנוטל הפרי בעצמו, אין מקום לאסור ביו"ט, אבל בשבת ודאי אסור אפי' לאלתר כדתנן בכרשינין, וכן מתפרש מדאסרי רבנן ביו"ט, אלא שכאן יש לדחות דכיון שצריך לבשלן, הו"ל לאח"ז, ומ"מ נראה שאם הי'

ובאמת אם בשורה אסור בכל מקום, יש לדקדק דמתני' כולה אף ברה"י, דאין לשנות ובלבד שלא יעשנו בשורה אם דין שורה הוא אף במקום שמשלחין כל דבר, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמאיסור שורה יש ללמוד דמתני' אסרה שילוח אף במקום שאין איסור הוצאה, והיינו משום דנקט דבשורה ודאי אסור אף בדליכא איסור הוצאה, וכן נקטו האחרונים ז"ל כמ"ש במ"ב שם סק"ו. (סימן ג' ס"ק ל"ג)

באיסור הצעה בכלאים

שם מתני' ואע"פ שיש בהם כלאים, משמע שיש חידוש טפי בזה שמשלחים כלאים, והינו מפני שאינם ראויין לשימוש עד שיוציא הכלאים או למכרן לגוים, ויש לעי' למאי דמוקמינן בגמ' בקשין שראויין לשימושן א"כ מאי רבותא בכלאים, הרי הדבר פשוט שמותר לשלוח כרים וכסתות, ולכאורה נראה מזה דמיירי בכלים שעשוין ללבישה, ומשלחין לו ע"מ שיוציא הכלאים או למכרן לגוי או לתכריכין, וקמ"ל דאע"פ שאינן ראויין כמות שהן עד שיוציא הכלאים מהן, מ"מ סגי בשימוש שלהציע תחתיו להתיר לשלחו ביו"ט, ולפ"ז ניחא דלא מוקים מתני' בכרים וכסתות דבהני פשיטא כיון שראויין לשימושן ביו"ט, ועיקר רבותא דכלאים שאינם ראויין לשימושן עד שיוציא הכלאים או למכרן לגוי, וזה מיירי ע"כ רק בבגדים, [מיהו עי' להלן דק"ק בשינויא דקשין], וערשב"א ועריטב"א שנתקשו בזה, ותימצו דאח"כ אלא דאשמועינן רבותא דקשין נמי שרו, מיהו בלשון הרשב"א שכתב דהיא פשיטא אפשר לפרש כמש"כ, וי"ל עוד דדומיא דאינם תפורין קתני דמשמע בגד, ולהרמב"ם כולוהו מיירו בקשין דוקא.

שם והתניא לא יעלה עליך אבל אתה יכול להציעו תחתך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן כו' לכאורה אי לאו האי קרא הי'

במוקצה, [שו"ר שכ"כ מרן זללה"ה סמ"ז ס"ק ט"ו], אבל בפסולת מרובה ליכא למאן דשרי דלא חשיב שעיסוקו בהיתר.

ומשני דנפיש בטרחי' וזוטר בשיעורי', והלשון מוכיח דאפסולת קאי, דלמה יחזור לדבר על האוכל, הרי בא לבאר מהו פסולת מרובה דקאמר, ועוד מדקאמר תחלה דנפיש בטרחי', ואי אאוכל קאי הו"ל לפרש תחילה במה הוא פחות מהפסולת, והול"ל דזוטר בשיעורי' ונפיש בטרחי', א"ו אפסולת מרובה קאי, ומבאר דהפסולת אמנם בטל לאוכל, ושייך להתיר להתעסק במוקצה, מ"מ כיון שיכול להתעסק בהיתר לא התירו, דרך היכא דנפיש טרחי' דאוכל התירו, והיינו דמייתנין מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתירא בהיתירא טרחינן באיסורא לא טרחינן, ור"ל דכל היכא דאיכא שתי אפשרויות, לא שרינן למיטרח באיסורא, ואי בפסולת מרובה בשיעורה קאמר, הרי אין אפשרות ליטול האיסור, ומאי מדמה לה להכא, והכי הול"ל מאן תנא דכי נפיש איסורא אסור, אבל השתא מתפרש שפיר מפני שבאמת מותר ליטול גם הפסולת, ומ"מ לא שרינן כיון שאין סיבה להתעסק במוקצה, ולכך טרחינן בהיתירא.

אין משלחין ביו"ט כו' אם יש איסור לשלוח בלא איסור הוצאה

י"ד ב' מתני' בש"א אין משלחין ביו"ט כו' בבעה"מ והראב"ד וכן ברמב"ן שבת קכ"ד ב' והרשב"א בעבוה"ק ש"ג ס"ח והרא"ה י"ב א' מבואר דמתני' מיירי אף בהוצאה דרך רה"ר, והכי משמע בירו' דתלי דר"ש אם נפש בהמה במשמע, ולפ"ז אפשר דבלא איסור הוצאה הכל מותר, ואפי' בשורה, דלא מיחזי כמוליך לשוק אלא במוליך ברה"ר, ואין לחדש איסור במבוי המעורב, אע"פ ששייכא קצת סברא דמוליך לשוק, מ"מ י"ל דלא אסרו אלא כשעושה מלאכה והוי נמי פרהסיא טפי, אבל במ"א סי' תקט"ז סק"א כתב דבלא איסור טלטול מותר לשלח כל דבר, ובשורה אפי' בחצר אסור,

להקשות מהליכה ע"ג כלאים דשרי כמ"ש
אאמו"ר שליט"א, דודאי אין דרך להלך ע"ג
בגדים דנימא שיחשב עי"ז לצורך יו"ט, וכעת
ראיתי ברמב"ם פ"י ה"ב שהעתיק דין המצעות
בישיבה ולא בשכיבה, שכתב וכן מותר מן
התורה לישב על מצעות של כלאים כו' דומיא
דישיבה באהל של כלאים שהביא שם.

שם וכ"ת דמפסיק מידי ביני ביני והאמר
רשב"פ כו' אפי' עשר מצעות זו ע"ג זו
וכלאים תחתיהן אסור כו', הר"ן פירש כלאים
תחתיהן היינו בגד כלאים תחת המצעות, אבל
הרמב"ם וש"פ פ"י וכלאים בתחתונה דהיינו
במצע התחתון, ולפ"ז מצעות אינם ככרים
וכסתות, אלא הם כיסוי דק שע"ג המטה, ולכן
לא התירו עשר מצעות כיון שיש בהם אפשרות
לבישה, וגזרו הצעה אטו לבישה, ולפי' הר"ן
מצעות ככרים וכסתות ובהפסק בגד מותר, ועי'
לעיל מ"ט לא מוקמינן מתני' בכ"כ, וע"ע לקמן
סק"ו בדברי הרמב"ם.

לשון הגמ' וכ"ת דמפסיק מידי ביני וביני
מתפרש הכי, דאי משום שמא תכרך נימא,
הא אמרינן בכרים וכסתות דבמפסיק מידי כיון
שאינן בשרו נוגע בהן מותר, אבל הכא כיון
דמיירי בבגד שראוי ללבישה, דהיינו עיקר רבותא
דמתני' לגבי יו"ט וכמש"כ לעיל, א"כ אפי' תחת
עשרה אסור, ולא נתפרש בגמ' טעם האיסור,
ולגרסת משום שנאמר לא יעלה עליך פ"י הר"ן
דגזרינן אטו העלאה, אבל בשאר דוכתי לא
הוזכרה דרשא זו, ומ"מ יש לקיים שזהו הטעם,
אלא דלהר"ן דמיירי בבגדים העשויין ללבישה
הדבר פשוט לגזור, ולש"פ דמיירי במצעות
שעיקרן להציע תחתיו, אלא דשייכא בהו העלאה
הדבר מחודש יותר לגזור, ובריטב"א מהרא"ה
בשם רבותיו מבואר דגם בכה"ג גזרינן, וכ"מ
בתו' נדה ס"א ב' ובש"ד, ואפשר דמצעות דרך
להתכסות בהן ג"כ, טפי מכסתות שהם כעין
מזון, והא דבקשין ל"ג, י"ל דקשין אין דרך
ללבשן, ובגדי כהונה שאני כיון שהם מותרין
בשעת עבודה, ואין דרך ללבשן אלא לצורך

אסור לשכב על כרים וכסתות של שעטנז, דהני
נמי בכלל בגד דאית בהו הנאת הגוף דומיא
דלבישה, ואמנם מלא תלבש הוה ממעטינן גם
כיסוי, וכ"ש להציע תחתיו, אבל אם הי' הכלל
הנאת הגוף דומיא דלבישה הוה מרבינן גם
להציע תחתיו, ולא דמו לאניצי פשתן וגיוזי צמר
שהעלאתן משא ולא בלוש, ולפ"ז בכלל אסור
לעשות כן הוה גם כרים וכסתות, והיינו מתני'
דכלאים פ"ט מ"ב הכרים והכסתות אין בהם
משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם,
דחכמים אמרו אסור לעשות כן כשבשרו נוגע
בהן, אבל אם מפסיק מידי שאין חשש שתכרך
נימא, שרי, ועי' בסמוך.

שם שמא תכרך נימא על בשרו, פרש"י כגון
נימא עבה דאיכא חימום, א"נ כיון שנהנה
בלבישה מתחתיו הרי בצירוף הנימא שנכרכה
לפניו משוי ליה כלובש הכל, ועי' פ"י ע"ש
הראב"ד על תמיד שהוכיח כפי' בתרא, ובמפרש
בתמיד כתב דהוי פסיק רישא דאף לר"ש אסור,
ולכאורה הענין דכל היכא שאם היו נימין רבים
שיש בהם תועלת ניכרת הוי ניחא ליה בהכי, יש
לאסור אף בנימא אחת, שמיעוט התועלת אינו
מבטלה, והרי בסתמא הוא מתכסה בבגד ושפיר
מצטרפת הנימא עם הבגד, ול"ד למוכרי כסות
שאינן לו ענין בבגד עכשיו, וכן במרדעת אין לו
ענין בכיסוי בשעה שרוכב, אבל השוכב ומתכסה
בבגד הרי כל נימא מצטרפת לכיסוי דניחא ליה,
גם אפשר דעיקר החשש שיכרך הבגד עליו,
ונקטו נימא לומר דבמשהו סגי, ולא דוקא נימא
שנתלשה.

מיהו לפ"ז הי' ראוי לומר דלישב ע"ג כלאים
מותר, דלא ניחא ליה בנימא, וגם משים
לבו יותר מבשכיבה, וא"כ מאי פריך למאי חזי,
הרי חזי לישב עליהם, ואפשר שאין דרך לעשות
כן, או שמדין לא פלוג לא התירו ביושב,
ומרדעת שאני או דהויא כקשין, [מיהו' עי' נדה
ס"א ב' משמע קצת דמכל בגד אפשר לעשות
מרדעת], או שעטופה על החמור בחבלים],
באופן שאין אפשרות לנימא להכרך, ואין

- נמצאו בזה דברים בדברי הירושלמי בענין מטפחת של ספרים לענין טומאה וכלאים -

כלים פכ"ד מ"ד של מטפחות הן של ידיים כו' של ספרים טמאה ט"מ, הא דאינן טמאין מדרס מפני שאסור לישן עליהם, והא דטמאין ט"מ מיירי באינן מצוירות דומיא דמטפחות הידים, ואתיא כב"ה פכ"ח מ"ד, [ועי"ש בפ"י קמא דהר"ש], ומפרש בירושלמי כלאים שם הטעם מפני שהוא עושה אותה כמין תיק ונותן ס"ת עליה, משמע שמקפלה כמין כלי קיבול, או שעושה קשר ונעשית ככלי קיבול, שו"ר דגרסת הראשונים ומשימה בחיקו ומשמע הכונה שנותן כל המטפחת עם הספר על גופו ומתחמם בה, ורב מפרש בירושלמי שם מפני שהוא מחמם את ידיו בהם, דהיינו בשעה שנושא את הס"ת נהנה גם מחימום ידיו, כענין שאמרו ביצה ט"ו א' בוילון שהשמש מתחמם כנגדו, וה"נ נהנה בחימום ידיו בשעה שנושא הס"ת, ועי"ש בירושלמי לענין איסור כלאים שנחלקו במשנה שם, ורבנן ס"ל דאין בהם משום כלאים אע"פ שלענין ט"מ מודה דרתנן הכא בסתמא, ומשמע שפירשו שם דכיון שאסור בהנאה גם בלא כלאים, לא חיישינן שיבא ליהנות בשל כלאים, [ור"א אוסר, ורב אמר דהלכתא כותיה], ומ"מ לענין טומאה סגי בהנאה פורתא שלא יתבטל ממנו שם כלי. (כלים סל"ח סק"ד)

- במה שוילון טמא אף שעשאו לחובר מצינו בזה דברים במקו"א -

שבת נ"ח ב' ורמינהו זוג של בהמה טמא ושל דלת טהור, פרש"י דלת טהור משום מחובר, דלא חשיב תשמיש הכלי אלא לצורך האדם, ולכן בדלת מגדל שמק"ט אף הזוג מק"ט, כדחזינן במכתשת בברייתא בסמוך, אבל משום מחובר טהור, ואף קודם שחיברו כיון שעשאו לדלת, ולעומת זה אם עשאו לבהמה וחיברו דינו כתלוש ומק"ט כדבסמוך.

עבודה דהא קשין הן וגם משום מעילה, א"נ לא גזרו אלא בצירוף גזירה דשמא תכרך נימא, ובוזה הרחיבו שלא להתיר בהפסק.

שם אלא בוילון והאמר עולא כו' לכאורה נראה דמשני הא דוילון כדי לאתויי הא דעולא, ולמדנו שאסור לעשות וילון מכלאים, [ובתוספתא דכלאים קתני דקלע של ספינה ווילון אין בהם משום כלאים, ומיתוקמא במקום שאין חשש שהשמש יתחמם], אבל לענין מתני' לא מהני תירוצ' זה כיון שאם וילון מותר בכלאים א"כ פשיטא דשרי לשלחו ביו"ט, כדמשמע שאין איסור בתלייתו לצניעותא בעלמא. (הל' שעטנו ס"א סק"ה מתוה"ד ועי"ש עוד)

בטומאת וילון

שם וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו, והיינו אף בעשאו לוילון מתחתו, ויש לעי' האם זו טומאה דאורייתא, או"ד כיון שהוילון מחובר לא מק"ט מדאורייתא כלל, ובתו' ביצה שם הקשו מפרוכת שמק"ט אע"פ שאין השמש מתחמם כנגדה, וי"ל דה"נ כל וילון טמא אף במקום שאין שייך שיהא שמש משתמש בו, דגזרו על שימוש וילון, מיהו עי' פכ"ד מ"ג שלשה סדינים הן, ומשמע שדרך וילון לעשותו מסדין, אבל פרוכת שעוביה טפח הי' ראוי להוציאה מכלל וילון. לים סכ"ו סק"ח)

- נמצא בזה עוד בנוס"א -

בהא דוילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו, הקשו בתו' אכתי פרוכת דמקדש למה מקבלת טומאה, הרי אין הכהן מתחמם כנגדה, והי' אפשר לומר שגזרו על כל הוילונות, [שו"ר בריטב"א שכ"כ], אבל אכתי פרוכת שעוביה טפח הי' מקום להוציאה מכלל וילון, ובפרוכת זו מיירי מתני' דשקלים, ואפשר שלא רצו לחלק בין שאר פרוכות שהיו במקדש, עי' יומא נ"ד א' שהיו י"ג פרוכות שבעה כנגד שבעה שערים. (כלים פ"כ מ"ו ביאורים)

הבגד, ולזה לא חיישינן, ועי' להלן, [שוב נתבאר בזה עוד להלן ד"ה בפלוגתא].

שם וכי הא דארהבדר"י האי נמטא גמדה דנרש שריא, לשון שריא מתפרש שאין שום איסור בדבר, ולכן דקדקו תו' דאפי' ללבוש שרי, מיהו יש לדחות דכיון שאינם עשויין ללבוש אלא להציע, אין ראי' מהא דסתם בלשונו שריא שיהא מותר ללבשן, שהרי אין דרך ללבשן, ולשון שריא מתפרש שהשימוש הרגיל שלהן מותר כמות שהן, ויש ללמוד מזה דאע"פ שבשרו נוגע בהן מותר, והיינו דמיינתין מינה דבקשין לא גזרינן שמא תכרך נימא עליו, אבל כרים וכסתות רכין הן, ולכך שנינו ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן, ועי' זבחים צ"ד ב' דכרים וכסתות רכין הן, אלא דהתם מייירי בשל עור, ועור רך כבגד קשה, אבל מ"מ חזינן דפשיטא לגמ' דכו"כ רכין הן.

ביומא ס"ט א' מייתי רב אשי מדרהבדר"י לבגדי כהונה שמותר להניחן תחת ראשיהן משום דקשין הן, ומתפרש בפשוטו בלא הפסק בגד, דהא לא הוזכר בגמ' דמייירי במפסיק בגד ביניהם וגם לא הוזכר במתני' שיביאו כסות עצמן להפסיק ביניהם, והיינו משום דבקשין אף בשרו נוגע בהם מותר, ואין לומר שהקלו בנמטא מפני שהם רק שועין, שהרי רב אשי סובר דשוע לחוד ג"כ דאורייתא בנדה ס"א ב', ואף אם לא פליג אדמור זוטרא, מ"מ לא משמע שהדין מבואר בדרהבדר"י, והיינו דמיייתי מינה לבגדי כהונה שהם שוע טווי ונוז.

ויש לעי' במאי פליגא סתמא דגמ' אדרב אשי, דהא משנינן מעיקרא כנגד ראשיהן, או בהני דלית בהו כלאים, ולכאורה קשה לומר שיש גריעותא בבגדי כהונה שאינם חשובין בגד המחמם, דבפשוטו בגדים אלו לכבוד ולתפארת נעשו ולא לגריעותא, ויש לפרש דמה"ט ס"ל לגמ' שיש לגזור בהם כמו בשאר בגדים, בין לענין גזירת נימא, שלא התירו אלא בקשין שאינם עשויין ללבישה, ובין לענין גזירת שמא

והקשה אאמור'ר זללה"ה מאי שנא זוג שעשאו לדלת טהור כיון שעשאו למחובר, אע"פ שמשמש להשמיע קול כמו בתלוש, ובוילון שעשאו למחובר אמרו ביצה י"ד ב' שהוא טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו, וי"ל דבוילון השמש עושה בו מעשה תלוש, ואין זה משימושי הבית, אבל זוג נעשה לשימוש הבית שישמעו מי שנכנס, וחשיב שימוש של מחובר, מיהו בסברא לא הי' נראה לטמאו משום חימום השמש, דודאי עראי הוא כלפי עיקר שימוש, שנעשה למחיצה בבית, ואפשר דכיון שוילון דרך להסירו לכבסו, ומזיזין אותו ממקום למקום, הרי הוא נראה כתלוש, וסגי בשימוש כל דהוא לגזור עליו טומאה, ולפ"ז טומאתו מדרבנן, [שור"ר בחזו"א סכ"ה ס"ק כ"ד עי"ש], ואאמור'ר זללה"ה כתב סברא דבגד כמאן דפסיק דמי, ואמנם ודאי דכל מחובר מבגד אע"פ שתפסו אינו נעשה כתלוש לענין טומאה, דלא גרע מעשאו לדלת שטהור אף בזמן שהוא תלוש, שאני התם שתפיסתו עראי, משא"כ בשמש שדרכו תמיד בכך. (כלים סט"ז סק"א)

ט"ו א'

בשריותא דקשין בכלאים

ט"ו א' אלא בקשין, פרש"י שאין מחממין, ומותר לישב עליהם, ומתפרש הטעם דכיון שאפי' אם תכרך נימא על בשרו ליכא איסור דאורייתא לא גזרו, אבל קשה דבבגדי כהונה מסתברא דבנימא אסור מדאורייתא כמו כל הבגד, ור"ח פירש דבקשין אין נימא נמשכת מהן, ואמנם בנמטא גמדה דנרש כיון שאינם אלא שועין, י"ל שאין נימא נמשכת מהן בקשין, כיון שאין בהן נימין אלא גוש של לבד, אבל בבג"כ מגלן שאין לחוש שתתלש נימא מהן, ואם נימא דהחשש שהמצע יתקפל מעט ואז גם נימא קצרה תכרך על בשרו ניחא, דבגדי כהונה קשין הן ואינם מתקפלין בקל, ולכן אין לחוש לנימא שתכרך על בשרו, א"נ כיון שהחוטין שזורין כפול ששה אינם מתפרקין אלא בקלקול כל

לבוש בכלאים, ע"כ, מבואר בלשונו דבלבישה נמי שרי, או דעכ"פ מדאורייתא שרי, ולכן לא גזרו שמא תכרך נימא, וקשה מההיא דערכין כמשה"ק תו' לפרש"י.

ואפשר דבגדי כהונה בדרך לבישה גמורה איכא נמי חימום, אבל בהצעה תחת ראשיהם אין בהם הנאת חימום, ולא גזרו בהצעה אלא כשיש בה תועלת חימום דומיא דלבישה, דגדר הגזירה הי' שהצעה כלבישה במידי דלבישה, אבל אם בלבישה כה"ג לא הי' דרך חימום, דהיינו שאינו נהנה משכיבה ע"ג קשים הנאת חימום, אע"פ שנהנה בהגבהת ראשו, לא גזרו בהו בהצעה, וזה מתיישב לפי' שני שברש"י שבצירוף הנאת הגוף שתחתיו חיישין נמי לנימא הנכרכת, ובקשין שאין הנאה מתחתיו, אין לחוש ג"כ לנימא לחודה, אבל בלבישה ממש ע"כ איכא הנאת הגוף כיון שזהו המלבוש שלו, והיינו אבנט של כהנים, דסו"ס זהו שימוש אבנט שלו, וכע"ז פי' הראב"ד בהשגות על הרז"ה דבגדי כהונה יש הנאה בלבישתו אבל הנאתו מועטת ולכן לא גזרו בהצעתו, דלא חיישין לשימושי לבישה בהני לגזור בהן, ויש להוסיף דנימא דידהו אין בה תועלת כלל.

ופתמות הגמ' שלא פירשו טעמא דקשין משמע טפי כפרש"י דקשין לאו בגד נינהו כ"כ, חדא דלא מצינו שהקלו בחשש שמא תכרך נימא לפי סוג הבגד, שהרי החמירו אפי' בעשרה מצעות זה ע"ג זה, ועוד דחשש נימא אינו ברור דלא שייך בקשין, אבל הא דקשין דמו לנמטא גמאד שאינן בגד זה מוכן בסתמא, ולשון הגמ' ביומא ס"ט א' והא קא מתהני מכלאים בגדי כהונה קשין הם, וזה משמע דעל הנאת ההצעה קאמר, ולא דילמא מתהני מכלאים ע"י שתכרך נימא.

וק"ק אי מיירי בקשין שאין בהם הנאת לבישה א"כ סתמא עשוין להציע תחתיו, ומאי רבותא דמשלחין אותן ביו"ט, הרי לעיל פירשנו דלהכי לא אוקמו מתני' בכרים וכסתות, דכיון

ילבשם, ורב אשי סבר דלא גזרינן שמא ילבשם באיסור, כיון שלבישתן מותרת ולעבודה נעשו, וגזירת נימא אזלינן לפי הענין, וכיון דקשין נינהו לא גזרו.

מה שאמרו בכרים וכסתות ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן, לאו דוקא בשרו אלא ה"ה בלבוש בבגדיו, כמו שאמרו שמא תכרך נימא על בשרו שאין הכונה בשרו ממש, שהעיקר תלוי אם יש כיסוי על הכלאים להפסיק שלא תכרך נימא על האדם, וכ"מ בריטב"א, ונקטו בשרו ולא אמר ובלבד שלא יגע בהן לומר שאין כאן איסור נגיעה בידים, אלא איסור כריכה על גופו דהיינו בשרו, אבל בשנו"א ובבהגר"א סי' ש"א סק"י מבואר שפירשו בשרו ממש, וע"ע לקמן סק"ו.

בפ' לוגתת רש"י ור"ח אם טעמא דקשין משום דלאו בני חימום נינהו או דליכא למיחש שתכרך נימא מהן, כתבנו לעיל דבסברא אין הקשין סיבה שלא תכרך נימא, אא"כ החשש הוא שיכרך על הבגד מעט, וממנו תכרך נימא או דמשהו מן הבגד נמי נימא קרי ליה, [וכמ"ק ברמב"ם], ולעומת זה קשה טובא איך אפשר לומר שבגדי כהונה אינם בגד הראוי ללבישה, וגם מבואר בגמ' דכהנים אישתרי כלאים לגבייהו, מיהו לכאורה מהא דאמר רבא דצורי ופשיטי אין בהם משום כלאים, מוכח שאין הנדון בקשין משום דליכא למיחש לנימא, שהרי נושא הוא את הצרור בחיקו, ואיכא העלאה בכל הצרור, וע"כ הטעם משום דקשין לאו בני חימום נינהו, [והרמב"ם שפי' בקשין שאינן נכרכין, [ומשמע שפי' שהם עצמן נכרכין ולא נימא שנתלשת], פי' צורי דפשיטא ודבורני צלצלין קטנים שעושין אותן העם בבית יד שלהם לצרור בהם מעות, ולפ"ז יתכן שהנדון אם נכרכין ע"ג היד, או שהם תלויין בה בלבד, ודמייך לנדון דקשין ורכין], וכ"כ הרמב"ן שבת נ"ז ב' בשם תו', וכ"כ הרמב"ן שם קי"א א' וז"ל ומן הטעם הזה אמרו בגדי כהונה קשין הן ונמטא גמאד דנרש שרי, לפי שאין בהן הנאה אע"פ שהוא

מדרהבדר"י, והרמב"ם אלא בקשין גם אוילון, וכמ"ש בהי"ד, ועבהגר"א ס"ק משום דקשיא ליה למה לא הביאו מתני'. (הל' שעטנו ס"א סק"ה מתוה"ד ועי"ש עוד באור)

שם אר"פ ערדלין אין בהם משום כלאים, מהא דנאמרו דבריו בין מימרא דרהבדר"י ורבא טעמא משום קשין מוכח דשריותא דידהו משום דקשין ניהו וכדפרש"י, ואפשר גם שעשוין מלבדים, והנה נמטא דנרש ידוע שהיו כלאים ולכן אמר דשריא, אבל ערדלים לאו כולהו דכלאים ניהו, ולכן אר"פ שאין בהם משום כלאים, ומשמע שעשוין לדריסה בלבד דומיא דנמטא, ול"ד לצררי שמונחין עליו.

וי"ש לעי' לפמ"ש רש"י שטולין עליהם עור של תיישים, א"כ יש לדמותן לכרים וכסתות שאין בשרו נוגע בהם, ולמאי איצטרך שריותא דקשין, הרי בכו"כ שאין דרכן בהעלאה שרינן אפי' ברכין בהפסק בגד, לדעת תו' והרבה פוסקים, ואם נימא דבנמטא גמדה שרינן אף העלאה, י"ל דה"נ כיון שהמנעל עולה על הרגל, ויש כלאים בעקיבו, קרינן ב' לא יעלה עליך, אי לאו דקשין הן ואינם ראויין להעלאה של בגד כלל, ופשטות הדברים שרגלו נוגעת בערדלין שהם כלאים, אם מפני שנוגעת בצו"פ או מפני שנעשין בגד אחד וכולו אסור משום כלאים, וזהו שכתב רש"י שכנגד העקב הוא של צמר, ובכרים וכסתות כה"ג צריך הפסק בגד, ולהרמב"ן והרא"ש דכו"כ נמי קשין ניהו ניחא.

הרמב"ם בפט"ו פ"י דטעם ההיתר מפני שעור הרגל קשה ואינו נהנה כשאר עור הגוף, והוצרך לזה לשיטתו דשריותא דקשין מפני שאין נימא נכרכת מהן, ולכן לא פירש כאן טעמא דקשין שאין בהם הנאת לבישה, מיהו אם נמשך ממנו חלק ע"ג הרגל אין להקל, דהא היינו כריכת נימא, ולגבי פרסת הרגל איכא שריותא דכו"כ שמותר להציע תחתיו בהפסק

שימושן להציע תחתיו הרי ראויין לעיקר שימושן ביו"ט ופשיטא דמשלחין, והני קשין אם עשוין ללבישה א"כ יש בהם הנאת לבישה, וצ"ל דמיירי בקשין דומיא דבגדי כהונה שיש בהם הנאת לבישה ויש בהם כבוד ותפארת, אבל אין בהם הנאת חימום כ"כ, ולכן בהצעה דידהו לא גזרו, אבל מיירי בבגדים שצריך להתיר הכלאים כדי להשתמש בהן עיקר שימושן, וקמ"ל דאפ"ה שרי לשלחן ביו"ט, כיון שיש בהם שימוש כל דהו בהצעה.

ולפ"ז למדנו דלא רק בבגדי כהונה שרי הצעה, כיון דלבישתן מותרת לעבודה, אלא ה"ה בכל קשין העשוין ללבישה, כיון שאין לבישתן עשויה לחימום הרגל, ואין הנאת חימום בהצעתן לא גזרו בהו כלל, דאפי' הפסק ביניהם לבשרו לא בעינן, כמו בנמטא גמדה דשריא משמע בלא הפסק בגד, ועדיפי מכרים וכסתות, מיהו יש לדון בזה וכמ"ש בסמוך.

וא"ת מנליה לרהבדר"י שהקלו להציע בקשין, ונראה דעיקר דברי רהבדר"י שאין איסור שעטנו כלל בקשין שאין עשוין לחימום דומיא דלבישה וכיסוי, ומיניה ילפינן להקל גם בהני שלבישתן אסורה מדאורייתא, דמ"מ בהצעה דידהו לא החמירו, ולפ"ז אפשר דלא שרינן בקשין בלא הפסק בגד אלא בהני שאין בהעלאתן איסור דאורייתא, כנמטא גמדה, אם משום דהוו שוע לחוד, או שאין דרך חימום בכך, אבל בקשין דומיא דבגדי כהונה י"ל דצריך הפסק בגד כמו בכרים וכסתות, דאין הכרח שלגמרי מדמי להו בגמ' לנמטא גמדה, דהני ודאי שריין גם בלא הפסק בגד, דהא ודאי חלוקין הם לענין איסור העלאה מדאורייתא.

לדעת הרמב"ם דכו"כ קשין הן יש לשאול למה לא הביאו ממתני', וי"ל דבמתני' לא נתפרש הטעם דקשין, ועוד דהא מיירי בבגדים שעשוין ללבישה ואחר יו"ט יוציא מהן הכלאים, ודומיא דרישא, וזה לא שמעינן ממתני' דכו"כ שעשוין לשכיבה, ולכן מייתי

מלבוש, שו"ר בפי' ע"ש הראב"ד בתמיד נל"ג
א' שהתיר אפי' מתכוין לחימום.

אבל הרמב"ם פי' שהצורר מחובר בבית יד, וזה
מיושב יותר, דאי בנושאן בחיקו הו"ל
כמוכרי כסות ותופרי כסות ולמה אסר להו רבא,
ואם נימא דמיירי במכוין להתחמם, א"כ שמענו
מדבריו דבצורי דזוזי שרי להתחמם, ולרב אשי
שרי בכלהו, ובפשוטו לא מיירו במאורע
שמתכוין לחימום.

ויש לעי' אם מחוברין לבגד מאי מהני שאין
דרך חימום בצורר זה, מי גרע מחוט תלוי
בבגד שהוא עושה אותו כלאים, כיון שכל הבגד
עשוי לחימום, ואפשר דלא מיירי במחוברין
לבגד אלא קשורים על זורעו סמוך ליד, וכיון
שהצורר עוטה את ידו אסר רבא בדבורני, ועושין
כן בתבלין שיהיו מזומנים לו בשעת הבישול או
בשעת האכילה, וכן במעות.

ובירושלמי פליגי אמוראי בעושה צורר מהסדין
עצמו וקושרו בחוט של צמר,
ולמ"ש"כ התם גרע דהבגד עצמו חלק ממנו
כלאים, ומיהו מאן דשרי סבר שהחוט שכרוך בו
הצורר אינו מתבטל לבגד, כיון שהוא משמש רק
לסגור הצורר, והרא"ש הביא הירושלמי ומשמע
שכונתו לפסוק כמאן דשרי מכת מימרא דרבא,
אבל לכאורה יש לחלק ביניהם, - יעוי' בבהגר"א
סי' ש"א ס"ק כ"א ד"ל דהירושלמי סבר כרבא
ולדברי הירושלמי אף רטי' ואספלנית אסורין,
ותוספתא אתיא כרב אשי, ולפ"ז י"ל דמה"ט
אסרו בצורר המעות, דהא הסדין אינו קשה ואף
לרבא אסור.

במה שפסקו הטור ורי"ו כרבא ודלא כרב אשי
כבר העיר הב"י, שנמשכו אחר השמטת
הרא"ש דברי רב אשי, אבל הדבר קרוב שנשמט
בטעות המשך דברי רב אשי כמו שהוא ברא"ש
ביצה, והיינו מפני שהביא באמצע דברי
הירושלמי, והי' לו לסיים אח"כ בדברי רב אשי
דבורני נמי שרו. (הל' שעטני ס"א סק"ח מתה"ד
ועי"ש עוד)

בגד, ושמא מיירי ברצועות שאין בהם חימום
כלל, ואין בגד מפסיק, ואפ"ה שרי, וערא"ש
וטור וש"פ, ועדיין צ"ע בכ"ז.

ואפשר דבגד העשוי מעור לאו בגד מיקרי,
ולכן רק אם יש שם בגד לצמר ופשתים
שבתוכו אסור, ואמנם מצינו בסרט של צו"פ
ורצועה באמצע שאני התם שגם הצו"פ משמשין
כאבנט, ולפ"ז נחא שלא גזרו במנעלין כה"ג,
וצ"ע בזה, עי'.

כתב אאמו"ר שליט"א דבהליכה ע"ג כלאים לא
גזרו, והיינו אף להסוברים דאין קולא
בפרסות הרגלים טפי משאר הגוף, ואפי' בשרו
נוגע בהם, כפי מה שמצוי בשטיחים הפרוסין
ע"ג קרקע, [או לעמוד על כרים וכסתות שעשוין
לשכיבה, מיהו במלאין ושוקעין יש לאסור],
ואפי' מכוין להנאת חימום, דלא גזרו בהצעה
אלא בשכיבה ושיבה, וכמ"ש רש"י י"ד ב' בפי'
השני שבצירוף החימום שתחתיו מיקריא אף
הנימא דרך חימום, ובהליכה אין לחשוב כן, וגם
אין דרך להכרך ע"י הליכה בלבד, והר"ז כמניח
ידיו ע"ג כלאים, ואף בבגד שעשוי ללבישה אין
לגזור שמא יעלהו עליו, כמו בעשר מצעות, ולא
דמו למנעל שיש להגלו חיבור עם הכלאים,
משא"כ במהלך על גביהם.

שם אמר רבא הני צורי דפשיטי כו' בפשוטו
של מטבעות עושין אותן מתחלה קשים,
מפני שהם כבדים וקורעין הבגד, או מפני
שמחלידין אותו ונקרע, משא"כ דבורני שהוא
רך, [ועי' ירושלמי שעושה צורר בסדינו שהוא
רך, ואף לרש"י אין נראה שמתקשה], וכ"כ
אאמו"ר שליט"א בביצה על פרש"י עי"ש,
[ולשון הטור סי' ש"א ק"ק דמשמע שהזרעים
גורמין החימום, וקשים ורכים על המטבעות
והזרעים, וצ"ל דכונתו על הבגד, וכדפרש"י],
ופרש"י שנושא הצורר בחיקו, ובקשין אין זה
דרך חימום, ורב אשי סבר שכל נשיאת צורר
בחיקו אין זה דרך חימום, ואפשר דאפי' מכוין
להתחמם ליכא איסור דאורייתא, שאין זה דרך

בדין צחצוח מנעלים דידן

שם מתני' ר"א אף לא מנעל לבן צריך אומן, ואין זה ענין לצחצוח מנעלים שעושה הדיוט בביתו, אחר שהושחרו בצבע הקבוע ע"י האומן, והדין נותן שיהא מותר לצחצוח כדין מעשה הדיוט לצורך המועד, ומ"מ אומר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה שלא נהגו לצחצוח, וכן ראיתי מובא מספר קיצור של"ה בדיני ע"פ שאסור לסוך הנעליים שקורין שי"ך שמיר"ן אחר חצות, ויתכן שד"ז משתנה לפי הטורח שבזה, וכחיום בצבע נוזלי אף שפשוף א"צ, ומ"מ המנהג להחמיר, ובח"א כתב דצובע וטווה בחוה"מ כמו ביו"ט, אבל נראה שאין כונתו על צחצוח מנעלים, ועי' לעיל ס"א סק שלא התירו צביעת תכלת לציצית, אבל תיקון השחרת הרצועות להמניחין בחוה"מ יש להתיר.

יש להסתפק בדין מעשה אומן שכהיום הוא מעשה הדיוט, כגון צביעת מנעלין וחיבור כלים של פרקים ע"י הברגה וכיו"ב, אם נשארו באיסורן בדין מעשה אומן, ואם מפעיל מכונה שעושה מעצמה מעשה אומן מסתברא דאסור, אבל הנדון במעשה מועט שנעשה השלמת הכלי ע"י ההדיוט, ובזמן חז"ל הי' הכל ממעשה האומן, ומסתברא לקולא דבאמת החלק הזה מעולם לא הי' מעשה אומן, ובגיהוץ קפלים צידד אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה להחמיר אע"פ שנעשה ע"י הדיוט, עי"ש בספר י' ב', אבל באמת קפלים גמורים גם היום אינם נעשין ע"י הדיוט.

שם אמר אביי סנדל המסומר אסור לנעלו, א"ה, עי' משנ"ת בזה בספר שבת סי"ח סק"ב.

ט"ז ב'

עירוב תבשילין

מתני' יו"ט שחל להיות ע"ש כו' בטעמא דשרי מדאורייתא לבשל לשבת

מ"ז ב' מתני' יו"ט שחל להיות ע"ש לא יבשל כו' בפסחים מ"ז ב' פליגי רבה ור"ח בטעמא דשרי מדאורייתא, דר"ח סבר

דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט, ופרש"י משום דחדא קדושה היא, ובתו' פי' משום דמצוה שזמנה היום חשיבא נמי צורך יו"ט, אבל מבשל מיו"ט לחול לוקה, ורבה סבר דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט, אלא דחשיב לי' צרכי יו"ט הואיל ואי מקלעי לי' אורחים חזי לי' כו', ומה"ט אף לחול שרי מדאורייתא, ורבנן הוא דאסרו לחול, והיכא דליכא הואיל כגון במבשל דבר שאסור באכילה לוקה כמבואר שם מ"ז ב' לענין מבשל גיד, ולכאוף נפ"מ בין רבה ור"ח במבשל חמץ בשביעי של פסח לצורך שבת אם לוקה, וכן במבשל חדש ביו"ט ראשון של פסח כשחל להיות בע"ש, וצ"ע במלחמות שם שכ' דלרבה האיסור מיו"ט לשבת הוא משום הכנה, ובפשוטו בדליכא הואיל כיון דס"ל שאין צרכי שבת נעשין ביו"ט, חייב משום מלאכה ולא רק איסור הכנה, ואיסור הכנה הוצרכנו בדליכא משום מלאכה. (סימן ב' סק"א)

לא יבשל בתחלה וכו' בלשון בתחלה

שם לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת, יעוי' ברשב"א ומשמע קצת דמפרש דלשון בתחלה בא לומר שבקדירה אחת אפשר למלאות לצורך שבת, כשצריך חתיכה אחת לצורך יו"ט, דבחד טרחא שרי, וכן בחבית למלאותה מים, ואפי' לחול שרי בכה"ג, ואע"פ שאין תועלת למים ע"י שמחמם עוד מים עמהם כמ"ש בשו"ע סי' תק"ג ס"ב, וגרסת הראשונים ז"ל בברייתא י"ז א' אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול באמת אמרו ממלאה כו', וכ"נ גרסת רש"י שם ב' ד"ה שלא יערים, ובתו' שם העתיקו כלפנינו מיו"ט לחבירו, (ובמילוי נחתום מים פרש"י מילוי לחוד, אבל ר"ח פי' לחמם וכ"ה בשו"ע שם), - ועי' להלן מש"כ דלשון בתחלה היינו לאפוקי אם התחיל מעיט. (סימן ב' סק"ב)

ועושה תבשיל כו' וסומך עליו לשבת

שם ועושה תבשיל מעיו"ט וסומך עליו לשבת, לכאוף הו"ל למיתני לא יבשל לשבת אא"כ עירב, כיצד מערבין עושה תבשיל מעיו"ט לצורך

בתחלה ממש לא יבשל, ובסיפא קמ"ל דבעינן שיור כשיעור, דע"ז שייך לומר סומך עליו לשבת, דאם ההיתר מפני שהי' עירוב מעיקרא, אע"פ שעכשיו אין בו שיעור, א"כ אינו סומך עליו אלא שהתירו לו מפני שהי' עירוב, עי' לעיל בלשון סומך עליו, אבל רש"י פ"י כאן כמו סומך אדידי', שסומך על היתרו כמ"ש בגמ' סומך עליו משום ע"ת, ועי' להלן. (שם)

ואם שייר ממנו כל שהוא כו' מ"ט לא פירשו בגמ' דבסוף עירוב סגי בכ"ש ממש

שם ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת, בגמ' אמרי' דכל שהוא היינו כזית וכשיעורו מתחלה, ויש לעי' א"כ מאי קמ"ל, ועוד דפשטא דמתני' מטעה דבתחלתו כעינן שיעור ובסופו סגי בכל שהוא, וכהיא דתנן ערובין פ' ב' אר"י בד"א בתחלת עירוב אבל בשיירי עירוב כל שהוא, ובגמ' ג"כ לא הזכירו אפשרות כזו ליישב לישנא דכל שהוא. (שם)

מנה"מ כו' למה צריך אסמכתא מקרא יותר מכל התקנות דרבנן

שם מנה"מ אמר שמואל כו' ותנא מייתי לה מהכא כו' יש לעי' למה הוצרכו אסמכתא לעירוב תבשילין טפי משאר תקנות דרבנן, ונראה דטעמא דכדי שיברור וכדי שיאמרו אינם בכלל משמרת שגזרו חכמים בעלמא שלא יבא לידי איסור, אלא זוהי הנהגה הראוי' בכבוד שבת ויו"ט, ואי לאו דרמזה תורה שצריך להשתדל לזכור את השבת שלא תשכח ע"י היו"ט, וכן שלא לעשות את היו"ט כחול, אלא לאפות קודם יו"ט, לא היו חכמים רשאים לחדש גזירות ולאסור ההכנה המותרת לשבת, ופעמים שימנע עי"ז מעונג שבת. (סימן ב' סק"ד)

בפירש"י ובפ"י הר"ן על מה קאי דברי רבא ורב אשי

שם מ"ט אמר רבא כו' רב אשי אמר כו' לפי פרש"י מיושב לומר דרבא ור"א אמתני' קיימי ופי' טעם התקנה, ובאמת דברי ר"א אינם

שבת, ובלישנא דמתני' אין מבואר שהתבשיל לשבת, וגם לשון סומך עליו צ"ב, ואפשר דכיון שאם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו כדתניא לק' י"ז ב', לא מצוי למיתני ועושה תבשיל לשבת, ולשון סומך עליו כמו אליו, דכיון שכבר התחיל בישולי שבת מעיו"ט יכול להוסיף עליו לשבת, ולפ"ז גם ברישא דקאמר לא יבשל בתחלה היינו שלא יתחיל הבישול לשבת ביו"ט, אבל אם התחיל בישולו מעיו"ט סומך עליו עוד תבשילין ביו"ט, ולפ"ז ניחא דלא אמר אא"כ עירוב, דלא סגי בעשיית עירוב, אלא בעינן שיוסיף בישולו על התבשיל הקים. (שם)

בש"א שני תבשילין, מ"ט דב"ש וגדר הדין לפ"ז

שם בש"א שני תבשילין, לכאור' הטעם משום דסעודה חשובה היא בשני תבשילין כדתנן תענית כ"ו ב' שלא יאכל בסעודה המפסקת שני תבשילין, ובעו ב"ש שיהא ניכר שההכנה לסעודת שבת, ומש"ה התירו בדג וביצה שעליו דסגי בזה שהוא חשוב טפי מתבשיל אחד שהרי הי' יכול לבשל הדג בלא ביצה, ולפ"ז י"ל דלענין סעודה המפסקת לא חשיב שני תבשילין, דסו"ס אין כאן אלא מאכל אחד, ומ"מ לענין שבת ניכר שהתבשיל חשוב, ועי' סי' תקנ"ב ס"ג ובבהגרא"א ולע"כ, ולפ"ז נראה דבפת ותבשיל אחד לא מהני לב"ש דהפת אינו מוסיף בחשיבות הסעודה, ולחנני' לק' י"ז ב' משמע דלב"ש סגי בתבשיל אחד לבישול, והראב"ד בהשגות על הרו"ה כתב דטעמא משום חשיבות וכמש"כ, אבל הרו"ה והרמב"ן נקטו דחד משום צלי וחד משום בישול, ולכאור' אפי' לחנני' א"צ צלי לצליי', ואפי' שאני, וצ"ע בסוגית הגמ', שו"ר פסחים קי"ד ב' אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ועי"ש בגמ' ובתו'. (סימן ב' סק"ג ויעי"ש עוד)

שם אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה, לכאור' הול"ל אכלו או שאבד אסור ואם שייר כו' מותר, ונראה דברישא קמ"ל הא דאמר אביי נקטינן אם התחיל בעיסתו גומר, ורק

לפושע, דהא תניא לק' י"ז א' שמקנה להם קמחו, וכ"ש שיכולין לשלוח לו משלהם, והרי"ף העתיק כל"ב משמע דדינא קאמר, ואפשר שיש כאן חיוב מדרבנן לשלוח מנות למי שלא הניח ע"ת, ופליגי אם שוכח כאנוס דמי וגם הוא בכלל חיוב משלוח מנות, או דהו"ל פושע ובפושע כו"ע מודו דא"צ לשלוח לו, והנה כיון שיש לו מה לבשל יכול להקנות לאחרים ויבשלו לו, ומ"מ הצריכום לשלוח לו דרך כבוד, ובזה ודאי יש סברא שלא להצריך כן אלא באנוס ממש, - ומבואר בשמעתין דבימי עזרא כבר תיקנו ע"ת, ויתכן ה"ל לומר דג"ז בכלל תקנת עירובין דשלמה, שהרי בעירובי תחומין כתב הרמב"ן בריש ספר המצות ואני חושב שהוא תקון שלמה וב"ד מכלל עירובין, וא"כ כל עירובין בכלל, אבל קצת משמע מלישנא דמתני' שאין עיקר שמו עירוב. (שם)

מ"ז א'

חוץ מהוצאות שבת כו' מ"ט נקטו דוקא הנך אחר שח"ה בכל המצוות

מ"ז א' חוץ מהוצאות שבת כו' יעוי' בשטמ"ק בשם הריטב"א דה"ה שאר מצות, ונקט הני דשכיחי, ולכאור' נראה דנקט הני לרבנותא שהם צרכי האדם לאכילה ושת' וללמד בניו, דגם בלא מצוות התורה מוציא הוצאות לענג ולחינוך בניו, וקמ"ל דהוצאות אלו לא נקבעו בכלל מזונותיו, אבל הוצאות שאינן אלא לצורך מצוה, פשיטא שאינם קצובין לו מר"ה, [א"ה, וע"ע מש"כ במקור"א]. - כאן משמע דלא כל מאורעות השנה נקבעין בר"ה, מדאיצטריך קרא למזונות, עמהרש"א, וכן בר"ה י' ב' אמרו בר"ה נפקדה שרה רחל ורחל, ומשמע דלאו כו"ע מיפקדי בר"ה, ושמה פלוגתא היא ואנן קיי"ל דכל מילי בר"ה, כמ"ש הרמב"ן בדרשות דלא קיי"ל בפסח על התבואה מדמצלינן איזו לרעב ואיזו לשובע, מיהו אכתי אין מזה רא' אלא למזונות וכדמייתי בשמעתין, ולע"כ. (סימן ב' סק"ד)

מתיישבים על האסמכתא דשמואל, ויש לפרש דר"א אאסמכתא דר' אליעזר סמך, אבל הר"ן פי' זכרהו מיו"ט שבא להשכיחו ע"י האיסור להכין מיו"ט לשבת, ולכן זכרהו קודם יו"ט בהכנת העירוב, ואפשר דר"ל זכרהו להתחיל ההכנות קודם יו"ט כי ביו"ט יוכל רק להשלים, מיהו בר"ן משמע דזכרהו לעשות התיקון שיתיר לך לבשל, ואף אם ה' ההיכר בענין אחר, ג"כ ה' נלמד מפסוק זה, ולא רק מפני שההיכר הוא בהכנת חבשיל לשבת, ופשטות הגמ' מיושב טפי לפ"ז דאתיא אסמכתא דשמואל לכו"ע, וכ"מ ברי"ף ע"ש. (שם)

גזירה שמא יפשע, מ"ט יש לחוש יותר מהאידינא, ואם בשעה"ד אפשר להניח ביו"ט קודם הסעודה שם אה"נ אלא גזירה שמא יפשע, לכאור' הענין דקודם יו"ט זהו זמן מוגדר ומוגבל ויזהר בעצמו להניח קודם יו"ט, אבל כשזמנו ביו"ט עד קודם הסעודה, לא יודרו להניחו, וסמוך לסעודה עלול לשכוח, וזה כענין שאמרו עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה, וה"נ יפשע שלא יודרו להניחו קודם שישכח. (שם)

שם גמ' את אשר תאפו כו' מכאן אר"א כו' מפרש"י משמע דה"ק את אשר אפיתם מאתמול אפו היום, ולכאור' טפי הו"ל לפרושי כדמתרגמינן שמה שעתידין לאפות מחר יאפו היום, ועיקר קרא מתפרש על מה שהיו רוצין לאפות בשבת, והאסמכתא על מה שבאמת יאפו ביו"ט, שיקדימו לאפות מעיו"ט, ואז יוכלו לאפות על האפוי. (שם)

שם מאי לאין נכון לו אר"ח כו' לישנא דאין נכון לו קא דייק דהול"ל לאין לו, ומשמע שיש לו אלא שאינו מוכן לו, וגם מעצם הענין משמע שנתחדש ציווי זה ביו"ט, דאם אין לו ממש, מעיו"ט הו"ל למיהב ל', וגם משמע שזו מצוה מחודשת ולא מצות צדקה בעלמא. (שם)

א"ד מי שלא ה' לו להניח כו' במאי פליגי

שם איכא דאמרי מי שלא ה' לו להניח כו' יש לעי' במאי פליגי הא ודאי מותר לשלוח אף

אמר אביי לא שנו אלא תבשיל כו'

שם אמר אביי לא שנו אלא תבשיל כו' בפשוטו משמע דלחנני' לק' י"ז ב', ואפשר דאף לר"א, אופין אף על הפת לחוד, ובזה ב"ש לקולא מכיון שהחמירו לכל מין בפ"ע, וק"ק א"כ מנ"ל לאביי דלכ"ה, [וכן לב"ש דמתני'], פת לא מהני מידי, ואמנם י"ל דלאפיית פת לחודה אף פת היכר, ולכן לב"ש דמפלגינן להו סגי בפת, אבל יש גם סברא דפת כלצורך חול דמי טפי מתבשיל, ויתכן דלכו"ע אין אופין על הפת אא"כ עירב בתבשיל, וב"ש הוסיפו דלפת צריך גם אפוי מעיו"ט וכן להטמנה, והיינו דקאמרי ב"ה עושה תבשיל אחד, דלכ"ש כל הני מלבד התבשיל, ויתיישב בזה הא דאמר אביי כ"א א' דמתני' דאין טומנין מיירי בעירב לזה ולא עירב להטמנה, דכיון דלכו"ע צריך תבשיל ג"כ, שפיר קאמר דאכתי לב"ש אין טומנין, מיהו י"ל דכיון דסתמא דמילתא עושה תבשיל, קאמר דאכתי אין טומנין, וא"כ ר"ג גם מיקל כב"ש דסגי בטמון להטמנה, ועדיין צ"ע בזה. (סימן ב' סק"ה)

מידי דמלפת בעינן, החילוק בין הלשונות, וכמה מיני אוכלין שיל"ד אם חשיבי בדייסא

שם מידי דמלפת בעינן, בפשוטו נראה דהחילוק בין הלשונות הוא רק בדייסא [או פת הבאה בכיסנין, וצ"ע בזה], וכיו"ב, שהתבשיל בא במקום פת, ותו לא מינכר תוספת לשבת, אבל א"צ דבר שבא להטעים אכילת הפת עצמה, אלא כל דברים הבאים מחמת הסעודה מינכר תבשיל לכבוד שבת, ואפשר נמי דמיקרי מידי דמלפת, ועוד דלמעוטי בפלוגתא עדיף ולל"ק מהני כל תבשיל, ולא חידש אביי לל"ב אלא דייסא, ודייסא גרע מתבשיל אחר, כיון שאינו בא כתוספת אלא כעיקר במקום פת, וכן בשו"ע ס"ד כתב לאפוקי דייסא, ומשמע דמידי אחרינא לא מימעט, [אף שיש לדחות דלרבנותא נקט דייסא דדרך בבילאי ללפת בן], ולפ"ז צ"ע במ"ש המ"א הובא במ"ב ס"ק י"ב דמיני קטניות תלוי במנהג המקומות שבמקום שאין מלפתין בהן את הפת

אסור לערב בהן, ובשעה"צ כתב דתפו"א יבשים באופן שדרכן לאכלן בפנ"ע כדי לשבוע ולא ללפת וכן ארבע"ס או פולין אין מערבין בהן, והדברים צ"ע דכל הני אינן באין במקום הפת לעולם, והדין נותן שיחשבו כתבשיל, כיון שניכר תוספת לכבוד שבת מלבד הפת, ואין לנו אלא דייסא דנהמא היא, ואפשר שבכלל זה מה שמבשלין פירורי פת מעורבין עם ביצה שקורין קניידלעך, ולא מהני הביצה כיון שנטפלת לפת, שו"ר בנדרים ר"פ הנודר מן המבושל דמעשה קדרה רך מלפתין בו, ושם אמר אביי דתבשיל קרי לדבר שמלפתין בו את הפת, ויש משם קצת סייעתא לדברי המ"א דקאמר דהטריות רכות חשיבי תבשיל רק מפני שהחולה אוכל בהן פתו, וראיתי ברשב"א שם דצלי לא מתאכיל ב' ריפתא, אלא בעינן מתאכיל בריפתא והיינו מידי דמלפת, לאפוקי מעשה קדירה עבה שנאכל בפ"ע, ולפ"ז כל הבא מחמת הסעודה מיקרי תבשיל, לאפוקי מאכל שאינו נאכל בסעודת פת אלא בפ"ע, ולפ"ז לאו דוקא דייסא, דבעינן תוספת לסעודה, [ולפ"ז יש להסתפק בלפתן מפירות הבא אחר הסעודה דמברכין עליו באמצע הסעודה אי מהני, אבל בשו"ע סי' שפ"ו ס"ז מבואר דמערבין בתפוחים מבושלין, משמע דאף לפתן שבסוף הסעודה ומברכין עליו בכלל], וצ"ע. (שם)

עדשים שבשולי קדירה כו' אם צריך תנאי בפה, ובחידושי עדשים שבשולי קדירה

שם תני ר"ח עדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ע"ת, נראה דבכל הני דקאמר סומך עליהן צריך לייחדם לשם עירוב, וכן בצלאן נכרי, אבל במבשל בתחלה לשם עירוב אפשר שא"צ ייחוד בפה, מיהו יתכן דגם בעדשים סגי ייחוד במחשבה, וביירו' משמע דצריך תנאי בפה, דמייתי עובדא דר"ח על לבית' ואמרו לו שלא עירבו וסמך על עדשים שבשולי קדירה וקאמר עלה תנאי הי' לו לר"ח הגדול, ואמנם ודאי בלא נתינת דעת לא מהני, אבל לשון תנאי משמע בפה, אלא שי"ל דהיינו

דוקא בהני שלא בישלן לשם כך. (שם ויעוי"ש המשך הדברים)

מ"ז ב'

מ"ז ב' אר"א ע"ת צריכין כזית, אפשר דבא לאפוקי דלא סגי בשיעור שמלפפין בו כזית או כביצה פת, ואפשר דכיון דענינו תחלת בישול ס"ד דבכל שהוא סגי. (שם)

אבעיא להו כזית אחד לכולן

שם איבעיא להו כזית אחד לכולן, לכא' הול"ל עירבו שנים כאחד מאי, כזית אחד לכולן כו', ומשמע קצת מזה דלכל בני הבית נמי קמיבעיא לי', דבעינן שיהא לכל אחד שיעור תבשיל, ומסיק דאפי' נשתתפו הרבה בנ"א, ולאו דוקא בני בית אחד, סגי להו בכזית, [מיהו לפ"ז משמע דצריך התייחסות מיוחדת לכל בני הבית, ולא סגי בזה שהם על שולחנו, וצ"ע בזה], והטעם משום דכזית הוי שיעור חשוב לתחלת סעודה, וכיון דחשבינן להו כנשתתפו יחד לסעודה, הרי התחילו בשיעור חשוב לסעודתן, מיהו לק' נמי נקט לשון צריכין דעת בסתמא, ולא פי' דאיירי במערב לאחרים ערש"י ור"ח שם, ומשמע מזה דסתם עירובי תבשילין היינו בכמה בנ"א, וכעירובי חצירות, מיהו מדמברך על מצות עירוב, משמע שלשון עירוב הוא העיקר בענין אף ביחיד. (סימן ב' סק"ו)

שם ת"ש דאר"א א"ר ע"ת כו' צ"ע מ"ט לא אמר לה לעיל בשם רב, ושמא ה' מקום לפרש דברי רב בשנים שנשתתפו, ובין לאחד היינו בין לאחד שנשתתף עמו, וזה כענין שאמרו בע"ח דמי"ח גרורות סגי אפי' להרבה בנ"א, והי' מקום לומר דלשיתוף של שנים בעינן כזית, וזה מועיל בין לשיתוף של אחד בין למאה, ואפשר דצריך לגרוס אף לעיל א"ר.

שם תנן אכלו או שאבד כו' מאי לאו כו' יעוי' משנ"ת לעיל במשנה, ומ"מ בעלמא דרך הגמ' לפרש בדרך מו"מ, מאי לאו ה"ה תחלתו

כו', ולא תויי מברייתא או מסברא, ואפשר דכיון דבמתני' לא הוזכר מתי נאכל, הרי היא מתפרשת אף מעיו"ט, ובוזה פשיטא שאין יתרון לזה שהי' עירוב, [אף דבסברת מנה יפה לשבת וכן בהיכר, ה' מקום לומר דמהני, מ"מ אחר שתיקנו ע"ת הרי התקנה דאינו מבשל אלא על העירוב], ובאמת זהו הטעם לפי שאין בע"ת חילוק בין נאכל קודם יו"ט או ביו"ט, דההיתר הוא במציאות התבשיל שמוסיף עליו, [ול"ד לע"ח דסגי בשותפותם בכניסת יו"ט], וכיון דלא ה' מקום לתת יתרון לשייריו עד שנפרש דנאכל אימת כו' לכך סתמו וקיצרו בהוכחת הקושיא, וכמשנ"ת הענין לעיל ע"ש.

תבשיל זה צלי כו' למה פירשו צלי ולא מבושל
שם ת"ש תבשיל זה צלי כו' מבושל כו' יש להבין מ"ט חשיב עיקר תבשיל צלי ואפי' מבושל, הרי הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק והול"ל תבשיל זה מבושל ואפי' צלי, ושמא ר"ל דבעינן לכתחלה דבר חשוב הראוי לשבת ובעלמא חשיב צלי דבר חשוב טפי ממבושל, ובריי"ף הגרסא אפי' צלי, מיהו אכתי צ"ב מאי קמ"ל במבושל, ובנדרים מ"ט א' תניא הנודר מן התבשיל אסור בכל מיני תבשיל ואסור בצלי ובשלוק ובמבושל, ולעיל מיני' קאמר אביי התם האי תנא כל מידי דמתאכל ביה ריפתא תבשיל קרו לי', ומשמע מזה דתבשיל היינו מעשה קדירה וכענין נזיד עדשים, ומבושל היינו חתיכת בשר או דג מבושל, וה"נ במתני' סתם תבשיל מתפרש תבשיל בקדירה שהוא רך וצריך לקדירה ומלפתין בו הפת, וקאמר דה"ה חתיכה צלוי' או מבושלת.

שם כבוש, יש לעי' היכן מצינו דכבוש מיקרי תבשיל, ואפשר דכיון שאין מה להוסיף עליו ע"י בישול, ע"כ אין להצריכו להכין לשבת תבשיל על האש, הגע עצמך בהדיח הכבוש בחמין הרי יהא כשר כקוליס האיספנין, וה"נ קודם שהדיחו כיון שאין לו יתרון בהדחה זו, משא"כ במליח דאע"פ שנאכל כמות שהוא חי,

ע"ת צריכין דעת, אם מיירי במניח לעצמו או במזכה לאחרים

שם אר"ה א"ר ע"ת צריכין דעת, אפשר לפרש דר"ה מיירי במניח ע"ת לעצמו, וקאמר דבעינן שיתן דעתו שלשם עירוב הוא, ולא סגי בזה שבישלו לצורך שבת, אע"ג דסו"ס הרי התחיל בישולו לשבת, והא דאמר' פשיטא דעת מניח בעינן לאו אדר"ה קאי, אלא דכיון דאר"ה צריכין דעת, פשיטא דה"נ דעת מניח בעינן, ואמנם למאי דקיי"ל צריך לזכות ממילא יש גם דעת, מ"מ שפיר נקטו הכא לשון דעת מניח, משום דמסיים עלה דעת מי שהניחו לו, וגם משום דר"נ נסתפק בעירובין אם צריך לזכות אבל דעת פשיטא ל' דבעינן, וכ"ז לפי מה שנראה לכאור' דלא בעינן גם זיכוי וגם הנחה לשם עירוב, דכיון דמזכה להם לצורך עירוב היינו נמי דעת, דאם מזכה להם שלא לשם עירוב שוב אינו רשאי לעשות עירוב משלהן, וע"כ דיכיה להם לשם עירוב והיינו נמי דעת ידיהו, דמה מוסיף בהנחה נוספת, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נקט דבעינן זיכוי והנחה, ולפ"ז פירש הא דבעינן דעת מניח שידיע לשם מי מניח כגון ששכח למי זיכה, וכיוון בדעתו רק על מי שזכר, ומשכח"ל נמי כגון שהי' התבשיל משותף לכולם ויש לו רשות לעשות בו כרצונו דמ"מ צריך לייחדו לכולם, שוב שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמ"מ סתמא דמילתא מזכה תחלה ואח"כ מיחדו לעירוב בברכה ואמירה, ואמר דלשון צריכין דעת משמע טפי דמזכה לאחרים.

שם דעת מי שהניחו לו כו' משמע דבדעת מיהא סגי, אע"פ שלא אמר ולא ייחד כלום משנודע לו, דלענין זה סגי במה שקבעו המניח לשם עירוב.

עד תחום שבת, מ"ט קבעו שיעור זה

שם ועד כמה ארנב"ז משמ' דאביי עד תחום שבת, פרש"י דלעומדין חוץ לתחום לא הי' דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזווכר,

מ"מ הבישול מוסיף בתיקונו, וכדתנן שהדחתן זו היא גמר מלאכתן.

שם שלוק, פרש"י מבושל הרבה מאד, ויעוי' ברשב"א נדרים שם דבהרבה מקומות קרי שלוק למבושל מעט, וה"נ מסתברא לפרושי בשמעתין, ונקטי' קודם מבושל כדנקטינן ל' בעלמא, והטעם מפני שהוא קודם במציאות בשעת הבישול, ובנזיר תנן הי' מבשל את השלמים או שולקן, לומר דלכתחלה בישול גמור ובדיעבד בשלוק סגי.

אין לו שיעור למעלה, החידוש בזה, ומ"ט ס"ד שמשום שהוסיף יגרע

שם לא אין לו שיעור למעלה, פרש"י לומר שלא יוסיף בו על כך וכך, ולא נתפרש מה חידוש יש בזה, ואפשר דבאמת כתבשיל אחד פשיטא דאפי' גדול טובא, וקמ"ל דחל שם עירוב אפי' על תבשילין מרובין, דס"ד שא"א לחול שם עירוב אלא על תבשיל אחד, שהרי אין כתבשיל הלכות לקבוע ע"י שם עירוב אלא ייחודו לעירוב, וול"ד לע"ח שיש כאן פת משותפת לכמה בני"א, וכן בתחומין מקום הנחת העירוב קובעתו, וכיון שנקבע שם עירוב על תבשיל אחד מפני תקנת עירוב, שוב אינו יכול לחול עוד על תבשיל נוסף, ואפי' בב"א דאין כח להתפיס שני עירובין, וכעיי"ז מתפרש בחגיגה ז' א' דראיון אין לו שיעור למעלה שיכול להביא כמה קרבנות וחל עליהו שם עולת ראי', אבל קרבן אחד גדול פשיטא, ד"ז כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אלא שכתב דלא איצטרך אלא לבזא"ז דמהני, ופי' הטעם משום דבב"א אפשר דכמה מיני תבשיל ג"כ מצטרפין, וא"כ הו"ל כחד, ועיקר הדין דמהני בזא"ז חזינן מזה שיכול לסמוך על עירובו של גדול העיר אע"פ שהניח עירוב לעצמו, ואבד עירובו רק באמצע יו"ט, דמאין לו שיעור למעלה למדנו שיכול להניח עירוב ולחזור ולהניח עירוב נוסף, וחל על כולם שם עירוב.

אם הי' זכור הי' מערב בעצמו, אבל לא שם על לבו לזכור כיון דמסתמא מערבין עליו, והיינו פשיעות' דמבטל עיקר התקנה שכל אחד יערב לעצמו כדי שיברור מנה יפה לשבת או כדי שיאמרו אין אופין כו', ואמנם התירו לסמוך בשעה"ד על גדול העיר, אבל אם פושע וסומך ע"ז לכתחלה, אין ראוי לזכות לו העירוב, דא"כ תשתכח תורת עירוב, ולפ"ז מי שנתעצל בהנחת עירוב ולא נסתמך על גדול העיר לאו פושע הוא, מיהו אפשר דכיון שידוע שצריך לבשל וסומך מתחלה שירבה ליו"ט וכיו"ב, ג"ז מיקרי פושע, אבל מי שלא הוצרך לבשל לשבת אינו בכלל זה. (סימן ב' סק"ז)

אי אתה אוסרו בדבר המותר לו, אי בעינן גזירה מיוחדת לחצירות ביו"ט

שם ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו, לכאור' הי' נראה דלא תיקנו כלל ע"ה ביו"ט, דכיון דכל הטעם הוא גזירה משום רה"ר, הרי ביו"ט רה"ר גופי' שרי, ואי משום טלטול שלא לצורך, אין לגזור שמא יטלטל שלא לצורך, ולפ"ז ניחא דהו"ל דבר המותר לו לגמרי, וכ"נ בדברי הגרע"א ז"ל שחילק בין בישול לע"ה, אבל שמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דא"צ גזירה מיוחדת לחצירות ביו"ט, אלא כל הלכות רשויות שבת מדאורייתא ומדרכבן ה"ה ביו"ט לענין שלא לצורך, וכיון דבשבת חצירות ככרמלית, ה"ה ביו"ט, [נתדע דהא כרמלית פשיטא דאסור שלא לצורך ביו"ט, מיהו יש לחלק דהני רשויות שריין בטלטול בפ"ע וקילי טפי שהרי עירוב מתירן, ופטרונם במחנה, וא"כ י"ל דביו"ט אין להצריך כלום], ולפ"ז הא דחשיב ל' דבר המותר היינו עיקר הטלטול, ולא חש לאיסור שלא לצורך, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, [ונראה לפ"ז שאין לברך על ע"ה ביו"ט, ולע"כ בפוסקים, דתלוי בנדון אם יש עירוב והוצאה ליו"ט]. (סימן ב' סק"ח)

שם רב אמר הלכה כה"ק, לכאור' נראה דאף ר"א שונה הברייתא כבשמעתין, אלא דת"ק

ויש לעי' למה לא יהא דעתו מתחלה על כל מי שיכול עירוב זה להועיל לו, ואפשר דהעומדין חוץ לתחום אע"פ שיכולין לבא לתוך תחום העיר ולאכול עירובן, מ"מ כיון שאינם יכולין להביאו לביתם אין זה עירוב הראוי לכתחלה, ואין לשתפם בעירוב בסתמא, מיהו אם מכוין בפירוש על מי שעומד חוץ לתחום מהני, [ולפ"ז יש להסתפק במי שהניח עירובו בעיר שהעירוב תבשילין בה אי חשיב בתוך התחום, דע"י העירוב חשיבא כעירו, או"ד בתר עיקר ביתו אזלינן, ועכ"פ לא גרע ממי שתחומו מגיע לתחום העיר בלא עירוב, אבל משום דהו"ל התבשיל בדין חמר גמל מפני ששני תחומין משותפין בו ליכא למימר, דגם באותם שבתוך התחום יש לדון כן שהרי תחומן רחוק משל בני העיר], אבל אין ראוי לעשות כן, ומדברי הר"ן שכתב דאינו בדין שיערב אחד על כל העולם נראה דאף כשיכולין להגיע לעירוב לא מהני, דנראה קצת כחוכא, דבאותה העיר שפיר אמרי' שנשתתפו כולם לסעודה אחת, אבל לומר שכל העולם נשתתף לא אמרי', ולכן אפי' עירב על עיירות אחרות בהדיא לא מהני, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הק' ע"ז דכיון שאין זה נוגע אלא לאותם שעירבו, אין בזה חסרון של מערב על כל העולם, ונראה דאם ידוע לו על בנ"א שעירבו ומערב עליהם שפיר דמי, אבל כשמערב סתמא על כל מי שיערב כיון זה תלוי בו, הרי עירב על כל העיירות הסמוכות, ולפמ"ש"כ דגם באלו שמגיעין בלא עירוב יש חסרון בשיתופם מפני שאין העירוב ראוי למקום סעודתן, ניחא טפי דברי הר"ן דמה"ט אינו בדין שיערב על כל העיירות הסמוכות אע"פ שיכולות להגיע לתחום, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה אמר דמ"מ אין לחכמים לאסור כיון דבדיעבד מהני והנדון באנוס ששכח. (שם)

א"ל פושע את וכו' מ"ט חשיב פושע

שם א"ל פושע את לכו"ע שרי לדידך אסור, נראה דפשיעתו היא בזה שסמך בדעתו דשמואל או אחרים מערבין על כל העיר, ואמנם

התורה שלא לבשל מיו"ט לחול, והענין כמ"ש הר"ן דהיתר הבישול ביו"ט אינו בגדר דחוי' אלא הותרה, ולכן כל שיש בהתעסקות זו צורך יו"ט ג"כ, תו ליכא זלזול ביו"ט כלל, וכמו בהואיל לרבה, דסגי בצד רחוק של צורך יו"ט לחשבו כעוסק בצורך יו"ט, וכ"ש כשבאמת חלק ממנו לצורך יו"ט. (סימן ב' סק"ט)

ממלאה אשה כל התנור פת וכו'

שם רשב"א אומר ממלאה אשה נקט אשה לרמז דמיירי בתנור קטן, ולכך לא שנה דינו אנחתום כת"ק וכ"ה ברא"ש, כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא, יש להסתפק אי מיירי דוקא כשכל הפת בספק לצורך יו"ט, אבל אם חלק מן הפת אינו ראוי ליו"ט, כגון חדש ביו"ט ראשון של פסח אסור, או"ד כיון דהפת נאפת יפה סגי בהיתר זה, ונחלקו בזה התו' לק' כ"א א' ד"ה עיסה והתו' בפסחים מ"ו א' ד"ה עד שתאפה, דבפסחים כתבו שאפשר לאפות העיסה של חלה טמאה אע"פ שאינה ראוי' לאכילה כיון דמהניא לשאר הפת, ולק' שם כתבו דאין לאפות עיסה של גוי אע"פ שמועלת לשל ישראל, [מיהו יתכן דמ"מ בחלה טמאה שא"צ באפייתה דמיא לעצים ושרי, ולפ"ז לא פליגי התו' אהרד"י], והנה טעמייהו דרבנן דאסרי הוא משום דלא עביד איניש לאפות עוד פת לצורך זה, ומינכר דלצורך חול עביד, ואית לן למעוטי בפלוגתא דלא שרי רשב"א אלא כשאין ניכרת אפי' לצורך חול, וסגי בתועלת זו להתיר תוספת טירחא, אבל אין להתיר אפי' מבוררת לצורך חול, מיהו משמע דת"ק אסר אף בקדירה של בשר להוסיף חתיכות בזא"ז, אע"פ שיש תועלת לחתיכה של יו"ט בהוספת החתיכות, דאל"כ לא הו"ל למינקט כה"ג דשרי אף בזא"ז, ובזה יש סברא טפי להתיר אף בחתיכה שאינו אוכלה היום, דשבח בישול של כולן נאכל ביו"ט, ויש לדחות דת"ק נמי מודה בזה, ומש"ה הוסיף הא דנחתום לומר דאף בדליכא תועלת, שרי בחד טירחא, וצ"ע. (שם)

רבי הוא, ולפ"ז צ"ל דרב לא אמר הלכה כת"ק אלא כרבנן, ותלמודא הוא דקאמר כת"ק לגרסא דידן [ע"י ב"ב ס"ה א'], מיהו לקושטא דמילתא מסתבר דר"ה כרב ולחומרא.

י"ז א' ואומר קדושת היום באמצע, פרש"י ותתן לנו, והכי משמע דרבי חידש רק בחתימה אבל כל הברכה ככ"ה ס"ל, והרי לרבי ודאי דנוסח הברכה ותתן לנו, וכדקיי"ל להלכה הכי אליבא דרבי, ונראה דלשון קדושת היום מתפרש ותתן לנו, ולשון מעין המאורע מתפרש הזכרה ביעו"י.

מניח אדם ע"ת מיו"ט לחברו ומתנה, מ"ט צריך תנאי

שם ארחב"א א"ר מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה, בפשוטו מיירי מיו"ט ראשון ליו"ט שני, שהרי לא הוזכרה שבת בדבריו, [וכן העתיק בעבוה"ק ש"ה סי"ח ד"ז לענין מיו"ט לחברו], וכן בע"ת מתפרש שעושה ע"ת אם מחר יו"ט, ויש לעי' א"כ למה צריך להתנות יערב בסתמא וממילא אם מחר חול א"צ לעירוב כלל, ואפשר דדינא קתני דאין לערב באופן מוחלט ביו"ט, שהרי אסור לערב ביו"ט לשבת, וכשמערב סתמא הרי הוא מזלזל ביו"ט, ולכן מתנה שאם היום יו"ט אינו מערב כלל, ובזה מיושב מ"ש במ"ב סי' תקכ"ז ס"ק ע"ד בשם השטמ"ק ר' א' וכ"ה בהגהת סמ"ק שלא לברך ביו"ט על ע"ת כשמתנה, ואע"ג דגם כשמערב עיו"ט ראשון הו"ל ספק, מ"מ כיון דהכא מחייבנין ל' להתנות, הרי הוא מפרש שזה ספק אם עושה עירוב, משא"כ בעיו"ט ראשון דחייב בודאי לערב מדרבנן ושפיר מברך. (שם)

ממלאה אשה כל הקדירה בשר כו', ומ"ט לא גזרו לא להוסיף בב"א

שם באמת אמרו ממלאה אשה את כל הקדירה בשר כו' בפשוטו אתיא הך ברייתא אף לר"י דלית ל' הואיל, ולא מוקמינן לה כתנאי, ומדשרינן לכתחלה ש"מ שאין זה נוגד את רצון

נפ"מ לאקנויי קמחו לאחרים

שם למאי נפ"מ לאקנויי קמחו לאחרים, לכאן הול"ל נפ"מ אם אחרים אופין קמחו, ומ"ט נקט מיד הנדון אם צריך להקנות, ולכאן זה סיוע לגרסת בה"ג, ונראה דלגרסא דידן לא הול"ל נפ"מ כלל שהרי הנדון מבואר אם גם קמחו נאסר, וע"כ דאתא לפרושי שאין נדון אם יכול להקנות אלא אם צריך להקנות, והקדימו לבאר כן בגמ' משום דבבביתא דפשיט מינה מבואר דמהני הקנאה. (סימן ב' סק"ו)

י"ז א'

בדיני טעות בתפלה

י"ז א' רבי אומר אף חותם בה כו' אם גם בר"ח וחזה"מ ס"ל דמזכירין אותם בחתימה במוסף, ובראשונים בזה

א. י"ז א' רבי אומר אף חותם בה מקדש השבת ישראל והזמנים, יש להסתפק אם גם בר"ח וחזה"מ ס"ל לרבי דמזכירין אותם בחתימה במוסף, דאיכא למימר שאני יו"ט דאי לאו שבת הרי הוא גורם ברכה לעצמו בכל התפלות, ואינו בדין שלא להזכירו כשחל בשבת, אבל ר"ח וחזה"מ שמזכיר מעין המאורע בעבודה, י"ל דה"נ סגי לי בהזכרתו באמצע וחותם בשל שבת, או"ד כיון דהנדון במוסף דבלאו שבת ר"ח וחזה"מ גורמין ברכה לעצמם, ה"נ השתא מדכרינן להו בהדי שבת, ולא אמרי' דהני קלישא קדושתן ואין חותמין אותם עם השבת, דסו"ס תפלה זו למוספין דידהו, וכן יש להסתפק לב"ש אם מוסיפין ברכה לר"ח, ובתו' ורשב"א בבביתא דבסמוך פשיטא להו דאף בר"ח וחזה"מ חתים בתרתי לרבי, ובר"ח הביא דה"ג בברכות מ"ט א' ולפנינו ליתא שם שבת ור"ח, שו"ר ברי"ף דמיייתי להו בחדא הזמנים ור"ח, [שו"ר שכ"ה בבעה"מ ביצה עי"ש דרצה לחלק ביניהם], וכן הרמב"ם בסדר התפלה כתב דבר"ח ושבת חותם בתרוייהו, וכ"כ רש"י עירובין מ' ב' (בפסק וגם בדב"ש עי"ש), ומסתברא דרבנן נמי מודו שהי' ראוי לחתום גם

בשל יו"ט אלא דס"ל שאין חותמין בשבתם, ולכך סברי ב"ש דמברכין ברכות נפרדות, ורבנן סברי דסגי בשל שבת, ולפ"ז כיון דרבי סבר דחותמין שנים בשבת ויו"ט ה"ה דבשבת ור"ח שפיר חתמין ב'.

בתו' דקדקו מ"ט לא קאמר הלכה כת"ק, ולכאן דברי ת"ק מתייחסים ע"ד ר"א שאמר בהודאה, אלא דכונת תו' דאמנם ישמיע לנו בזה תרתי, דהלכה כת"ק כלפי ר"א וכלפי אותו הזוג, ומ"מ י"ל דהי' מקום לבע"ד לומר דרק כלפי ר"א נשנו הדברים, שו"ר דטעותא הוא דהא אם איתא לדברי אותו הזוג א"כ ליתא לדת"ק ודר"א דהא אינהו נמי בשנוקק לשבע מיירי, אלא דהאמת דאף ב"ח פליגי ת"ק ור"א כמ"ש בתוספתא, ולפ"ז י"ל דדברי רב הונא אפשר שנשנו על התוספתא ולכך הוצרך לפרש דאין הלכה כאותו הזוג.

אח"כ ראיתי בגמ' עירובין מ' ב' דר"ז בעי למימר דלב"ש כולל ר"ח אף במוסף כמו שכוללן שחרית וערבית, ומייתנין ברייתא דקתני בהדיא לב"ש דמברך שמונה, וש"מ דאף בר"ח לית להו כולל, ויש ללמוד מזה דה"ה לדידן שחותם מקדש השבת ור"ח, נאפשר דר"ז נמי סבר הכי, ורק לענין ברכה בפ"ע סבר דמהני טעמא דכולל, ומסקינן דר"ז בקשיא ולא בתובתא כיון דעיקר הסברא אפשר לקיים דמ"מ אהני שלא לקבוע ברכה בפ"ע לר"ח בר"ה בצירוף טעמא דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, וכמו שביארו בתו' הרא"ש ובר"ן דמה"ט פרכינן מאי הוה עלה עי"ש, ועי' להלן בזה.

בעירובין שם אמרינן וכולל עצמו תנאי היא כו', ובפשוטו נראה דמאן דלית ליה כולל דהיינו שר"ח לא חשוב לקובעו בתוך ברכת מקדש השבת, כ"ש שלא יקבע ברכה לעצמו בשבת ור"ה לב"ש, ולפ"ז דברי ר"ז שאמר שאני ר"ח מתוך שכולל כו' ר"ל מתוך שאינו קובע ברכה לעצמו, לא מיבעיא למ"ד שמזכירו בעבודה אלא אפי' למ"ד כוללו

הזכירו באמצע, ה"ה דבדיעבד מהני אף לאותו הזוג, וערש"י עירובין מ' ב' דלת"ק לא חשיב ר"ח לאדוכריה באמצע, [ועי' בזה לעיל סק"א], וא"כ נהי דלאותו הזוג חשוב לכללו עם השבת, מ"מ כיון דבימות החול לא חשיב לקבוע ברכה לעצמו, לא מחדשנין פסול דיעבד כשלא הזכירו באמצע.

ויש להסתפק ביו"ט שחל בשבת והתפלל של שבת, ושל יו"ט הזכיר רק בעבודה ביעו"י מאי, מי אמרינן כיון דיו"ט קובע ברכה לעצמו א"כ הזכרתו באמצע מעכבת, או"ד כיון דבהתפלל של חול ואמר יעו"י בעבודה יצא, השתא נמי שהתפלל של שבת לא גרע, דסו"ס הזכיר יו"ט בתפלתו, ואין להצריכו תפלה נוספת מאחר שלא יחדש בה דבר, או"ד יש כאן זלוול בכבוד יו"ט דכיון שהזכיר קדושת היום בפ"ע ולא הזכיר יו"ט עמהם גרע, וכל שמתפלל שבע צריך להתפלל כולה כתקנתה, ותפלת י"ח שאני שנתקנה בענין אחר, והזכרת המאורע הוא פרט בתפלה, ולכאור' אליבא דב"ש דלעולם מברך של שבת בפ"ע וי"ט בפ"ע, אם לא בירך ליו"ט בפ"ע אין כאן זלוול כ"כ אלא שחיסר ברכה, ודכוותה י"ל אליבא דב"ה דיש כאן רק חסרון ברכה, וכיון דחזינן בהתפלל י"ח שחסרון הברכה אינו מעכב, י"ל דה"ה בהתפלל שבע, דסו"ס שם תפלה עלה, והרי הזכיר בה יו"ט, [דלדעת תו' אם התפלל במנחה דשבת ויו"ט רק של שבת י"ל דדינו כשכח יעו"י דאינו משלים במוצ"ש, והיינו משום דשם תפלה עלה, מיהו גם בזה יש לדון כיון שלא בירך אמצעית כתיקונה, ומ"מ מסתברא דשם תפלה עלה, ואפשר שאם חזר והתפלל רק של יו"ט יצא], וה"ה אם התפלל רק של יו"ט והזכיר שבת ביעו"י, וכ"ז ביו"ט שחל בשבת שהברכה ראויה ליום זה ויש כאן תפלת שבע, אבל בטעה וחתם של שבת ביו"ט או איפכא לאו כלום הוא דאין כאן ברכה שביעית כלל.

ונראה דאין לחלק בין אם הזכיר יו"ט או שבת בעבודה או שהזכירם באמצעית וחתם

באמצע, וצ"ע א"כ למה הזכירו בגמ' וכולל עצמו תנאי היא, הרי ר"ז לאו דוקא כולל קאמר אלא אפי' כולל, [שו"ר בחדושי הר"ן שאמנם כתב דלדידי' כ"ש שאינו קובע ברכה לעצמו], ואפשר דמאן דלית לי' כולל מצריך טפי ברכה בפ"ע לר"ח במוסף, ואמנם לא מחשיב לי' לר"ח לכללו בהדי קדושת שבת, מ"מ מה"ט גם כולל לית לי' ואין לערב הקדושות זב"ז, דלא אלימא קדושת ר"ח לכללן יחד, ולפ"ז ברייתא דקתני לב"ש שמונה אפשר הטעם משום דל"ל כולל בעלמא כלל, ולכן ע"כ לקבוע ברכה לר"ח בפ"ע, ועוד דכשדנינן על מוסף בפ"ע שפיר קובע ברכה לעצמו, ורק כשכללוהו כבר שו"ע כולל נמי במוסף, מיהו לקושטא דמילתא דלא קיי"ל כאותו הזוג ומ"מ כייילנן להו בהדי שבת, היינו כב"ה דאית להו כולל, אבל לב"ש י"ל דלית להו כולל כלל, שו"ר ברש"ש בזה.

למאי דמסקינן התם דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, צ"ע למה הזכיר ר"ד ר"ח במתני', (ואפשר דמכח זה בעי מאי הוי עלה), ואמנם ה"י מקום לומר דנקט התנא לשון ר"ח לאשמועינן דבר"ח נמי פליג, אבל אין נראה כן דר"ד לשון תפלתו בר"ה קאמר, ואפשר דכיון שמזכירין הספק בר"ח בכל השנה, הנהיג כן אף בר"ה, דלא ליתי לזלוולי ביו"ט שאותו מחשיבין לודאי, וכע"ז ברש"ש.

שם אר"ה אין הלכה כאותו הזוג, האם בדיעבד יוצא לכו"ע, ומהו ביו"ט שחל בשבת והזכיר של יו"ט רק בעבודה

ב. שם אר"ה אין הלכה כאותו הזוג, נראה דבדיעבד יצא אם הזכיר ר"ח באמצע וכן לאותו הזוג אם הזכירו בעבודה, דלא גרע מימות החול, ואמנם יש סברא דכיון שהזכיר קדושת היום בפ"ע ולא הזכירו עם קדושת היום גרע, מ"מ לית לן לחדש דפליגי בדיעבד, עי' ברכות מ"ח ב' א"ב דיעבד ומשמע דלישני' דת"ק שם מתפרש רק לכתחלה, וה"ע כיון דלת"ק ור"א לא נגרע בהזכרה דר"ח שלא

יו"ט באמצע שבת ג"כ צריך לקדש על היו"ט, ומשכח"ל בקדשו ב"ד ר"ה בשבת, ומאמול לא קידש מספק שמא לא יקדשוהו, וכן בדין שאם לא הזכיר יו"ט בקידוש של שבת חוזר ומקדש משום יו"ט, ונמצא דלא אמרינן דכיון דקדושת שבת חמירא הרי היו"ט בכלל, וצריך לקדש משום יו"ט, אבל מ"מ לענין שבת שייך לומר שעדיין חסר בקידושו, ואם נשוה תפלה לקידוש א"כ י"ל דדוקא חותם בשבת מהני, ובירו' ר"ה פ"ד (הובא בבה"ל) איכא תנא דפותח בשבת וחותם ביו"ט ואיכא תנא דפותח ביו"ט וחותם בשבת, ומסיק בשם רבי כרבנן דתלמודן, ומשמע דתנאי קמאי פליגי אם פתיחה עיקר או חתימה עיקר, וש"מ דאין מגרע בשבת כשחותם ביו"ט לחוד, ולפ"ז אפשר לקיים דכל הנדון רק לכתחלה, אבל בעיקר הדברים כל שהזכיר שבת ויו"ט בתוך הברכה, אין החתימה בחד מיניהו עוקרתו, ואף אם נחמיר בקידוש דבעינן חתימה של שבת דוקא אכתי בתפלה אפשר להקל, ויש סברא לחלק בזה כיון דבתפלה אשכחן דא"צ ברכה מיוחדת לשבת ויו"ט, משא"כ בקידוש, מיהו בפשוטו נראה יותר להשוות קידוש ותפלה, והטעם דכל שהוזכר זה בתוך הברכה כבר יצא ידי קידוש ואין החתימה מגרעתו, [ולפ"ז ר' ה' נראה דאף במקום שאמרו לחתום יוצא יד"ח בלא חתימה אלא שאינו רשאי לעשות כן, ולפ"ז בקידוש יצא, וברכה הסמוכה דתפלה שאני שאם לא יחתום אין כאן ברכה כלל, אבל במ"א סי' תפ"ז סק"ב הקשה ממשנה זו דלא יצא וכן מהא דאמרי' בגמ' שם הכל הולך אחר החיתום, שו"ר שכ"כ הרמב"ם פ"א מק"ש ה"ז, ובכ"מ הביא שהרמ"ך השיג ע"ז, וכ"כ במלחמות שם די"ל דיצא וסיים וכ"מ בפ' כ"מ והיינו במנימין רעיא ועי"ש עוד], ובפסחים קי"ז ב' משמע שבדין הוא שאפשר לחתום מקדש ישראל בין בתפלה בין בקידוש, מעיקר ענין הברכה אלא דלא קיי"ל הכי, דלא משמע שבקידוש זה מעיקר הדין עי"ש, ויש ללמוד מזה דהחתימה אינה עוקרת הזכרת השבת, מיהו ל"ד דמקדש ישראל כולל

רק באחד מהם, ואדרבה משמע בגמ' שיש יתרון בהזכרתם באמצעית אע"פ שאינו חותם, דהכי ס"ל לרבנן בהזכרת יו"ט שחל בשבת, ומדבריהם למדנו דאע"פ שברכה אמצעית עיקרה בקדושת היום, מ"מ לא נגרעה הזכרת יו"ט שבאמצע ע"י שלא חתם בה, ולא אמרינן דהכל הולך אחר החיתום.

אם יש חילוק בין חתם בשבת לחוד או ביו"ט לחוד, ולענין קידוש מהו

ומסתברא דאין לחלק בין חתם בשבת לחוד או ביו"ט לחוד, דלכא"ו טעמייהו דרבנן דחותמין בשל שבת לחוד ולא בשל יו"ט לחוד משום דקדושת שבת חמירא מקדושת יו"ט, ועדיף לברך על החמור שהקל בכללו מבחינת הקדושה, כדעבדינן הבדלה משבת ליו"ט, אבל אין הטעם משום דבהזכרת שבת יש התייחסות ליו"ט (דמיקרי שבת), ונמצא דבאמת לרבנן לא הוזכר יו"ט בחתימה וסגי לן במה שהוזכר באמצע, דכו"ע מודו שהי' ראוי להזכיר יו"ט בחתימה, אלא דס"ל שאין חותמין בשתים, ועבדי ב"ש תקנתא בברכה בפ"ע, וב"ה ס"ל דאין לתקן ברכה משום זה, וכיון דיו"ט ושבת שוין בזה שצריך להזכירם בחתימה, ותרוייהו שוין בתפלה של חול דא"צ ברכה מיוחדת לקדושת שבת ויו"ט, נהי דיש עדיפות לחתום בשל שבת, מ"מ בדיעבד סגי בהזכרת שבת באמצע התפלה דגם של יו"ט מצריך חתימה ובדיעבד סמכינן אהזכרה שבאמצע, ואין לנו לחדש דהזכרת שבת חמירא טפי שצריך לחזור בגללה, (אא"כ נאמר שעדיין לא בירך על הקדושה ששבת מוספת על יו"ט וכדלהלן).

מיהו כשדנים לענין קידוש יש סברא לומר דעדיין לא בירך על הקדושה הנוספת מיו"ט לשבת, דכמו שמברכין המבדיל משבת ליו"ט, יש לקדש מיו"ט לשבת, (אף אי הוה משכח"ל שני יו"ט של ר"ה מדאורייתא כיומא אריכתא), ואי אזלינן בתר חיתום צריך לחזור ולקדש על קדושת השבת, מיהו אם היה חל

שבת ויו"ט דלדעת תו' אינו חוזר ומתפלל במוצ"ש, דשם תפלה עלה, וכיון שכן הרי היתה ההזכרה בתפלה, ואין לנו לחדש דצריך לחזור.

ובמוסף דר"ח ושבת אף הפר"ח מסכים דא"צ לחזור אם חתם בשל שבת לחוד, כיון דחזינן בשחרית ומנחה שאין ר"ח קובע ברכה לעצמו, והנה סברא זו אמרה ר"ז בעירובין מ' ב', אבל מסיק עלה גמ' בקשיא מברייטא דחזינן שבמוסף קבעו ב"ש ברכה בפ"ע לר"ח, ויש לדקדק מזה דלרבי נמי צריך להזכיר ר"ח בחתימה כמו יו"ט, ודאיתאן עלה אם חתם במוסף בשל ר"ח לחוד ג"כ לא נפיק מכלל ספק, כמו בחתם בשל יו"ט לחוד, דכיון דר"ח קובע ברכה לעצמו במוסף הרי יש כאן תפלת שבע, וכיון שהזכיר מוסף שבת בתפלה יצא, והאחרונים ז"ל בסו"ס תכ"ה העתיקו רק בחתם בשל שבת דצא, ולא פי' בהדיא דין ר"ח לחוד, ואמנם הפר"ח ודעימי' דפליגי בחתם ביו"ט פשיטא דה"ה בר"ח, וכן המ"ב לא הכריע ביו"ט לחוד, ומ"מ לפמשנ"ת מידי ספיקא לא נפיק, דקריב הדבר דיו"ט ור"ח שוין בזה.

בדין חתם מקדש ישראל לחוד ובדין חתם בשבת מקדש ישראל והזמנים

ולפמ"ש המ"א סק"ב דבחתם מקדש ישראל לחוד יצא, א"כ י"ל דבישראל והזמנים או ר"ח לא גרע, ואמנם יש סברא לומר דכשסיים זמנים או ר"ח הסב את הברכה כולה ליו"ט ור"ח, מ"מ כיון דסו"ס מקדש ישראל קאי אקדושת ישראל לא נעקרה כונה זו ע"י הזמנים, מיהו מהא דאמרינן ברכות מ"ט א' דלא חשיב חתימה בשתים משמע דכולה אומנים ור"ח קיימא, וא"כ גרע ממקדש ישראל לחוד, ואין לומר דיחשב כאמר דברים בטלים, כיון דסו"ס יו"ט הוא, ולפ"ז אם חתם בשבת שאינו יו"ט מקדש ישראל והזמנים עדיף טפי, דאז חתימת הזמנים כדברים בטלים, ולא מסתבר לחלק כן, דאם לשון הזמנים מושך אליו כונת מקדש ישראל, ה"ה דמגרע בשאינו יו"ט, ואם היה הדין

גם שקדשם במצות השבת, משא"כ מקדש ישראל והזמנים שמפקיע הברכה לזמנים ולא לשבת, ובא"ר פי' דכונת הגמ' מקדש ישראל והזמנים וכן מקדש ישראל והשבת, ודוחק, ולפ"ד ניחא דלא פרכינן לרבא מברייטא ביצה י"ז א' דקתני חותם בשל שבת, וכן מעיקר דברי רבי חזינן דחתימת תפלה דשבת שונה מיו"ט, ואילו לרבא תרוייהו מקדש ישראל, ולהא"ר ניחא, וכן בסברא מיושב כדבריו, ולע"כ בגמ' שם, דלא משמע שחותמין מקדש ישראל והשבת, דהו"ל חתימה בשתים ע"י ברכות מ"ט א', וגם הני דשתקיהו לש"צ משמע כשהוסיף והזמנים.

לענין הלכה בחתם בשל יו"ט לחוד או בשל שבת לחוד

ולענין הלכה נחלקו בזה האחרונים ז"ל דהכנה"ג כתב דאף בחתם בשל יו"ט לחוד יצא, והעתיקוהו הח"י והפמ"ג והא"ר, והפר"ח חולק וכן הביא בבה"ט חולקים וכ"כ בדה"ח, ובבה"ל הכריע דבחתם בשל שבת אינו חוזר, ובשל יו"ט הניח בספק, ונראה דמספק אינו חוזר, וכבר נתבאר לעיל דכיון שלענין יו"ט יש כאן תפלת שבע נמצא שהזכיר שבת בתפלה הראויה, והו"ל כ"ח של חול, ולא חשבינן ל' כלא בירך שבע, ומה שיש לדון הוא מפני שהחתימה בקדושת אחד כולזול ועקירה בשני, וחשיב כבירך האמצעית בטעות כיון שלא בירכה כתיקנה ואין כאן שבע, ואין לנו לחדש כן בלא רא'י, והרי בר"ח וחוה"מ עבדינן כן, וכן לרבנן ביו"ט.

ויש להוכיח ד"ז ממ"ש הרמ"א בס"ג דש"ץ ששכח של יו"ט בשחרית ע"ל סי' קכ"ו ושם נתבאר דאף ביו"ט ושבת נהגו שאינו חוזר, וביאר בבה"ל דהיינו כשהתפלל שלש רגלים ולא הזכיר של שבת, ומבואר מזה דבהתפלל של יו"ט לחוד חשיבא תפלת שבע, ולא אמרינן דחסר בעיקר התפלה, אלא ההזכרה לחוד חסרה, ונפ"מ נמי שאם התפלל רק של יו"ט במנחה של

ויש להסתפק אם התפלל של שבת לחוד וחזר והתפלל של יו"ט לחוד אם יצא יד"ח, מי אמרין כיון שלא התפלל כתקנה לא יצא, או"ד נהי דמעיקרא לא תיקנו תפלה לכל מוסף, אבל מ"מ שיך להתפלל לכל מוסף בפ"ע, ואת"ל דיצא, תיבעי לך בשחרית מאי, מי אמרין כיון דכנגד תמיד אחד ניהו בעינן תפלה אחת כתקנה, ולא מצטרפי שתי תפלות, או"ד תפלה קמייאת נמי תפלה היא, ומה שחיסר בזו תיקן בזו, ולכאו' לשיטת תו' שהובאה בשו"ע סי' ק"ח דשכח יעו"י במנחה בר"ח אינו חוזר ומתפלל בערב, [ועי' סק"א שסייענו ד"ז מהא דש"ץ אינו חוזר], י"ל דה"ה בשכח של יו"ט ואח"כ התפלל רק של יו"ט דיצא, וכן אם באחת שכח יעו"י ובשניה שכח טל ומטר, אבל להחולקים דכלא התפלל דמי, ה"נ כ"ז שלא התפלל אחת כתקנה לא יצא, (מיהו בשאל טו"מ בימות החמה גרע, ויתכן דאף בשכח המלך הקדוש במנחה ביוהכ"פ ולא התפלל נעילה דחוזר לכו"ע).

בדין שבת ויו"ט והזכיר באמצע הברכה אחד מהם ובחתימה הוסיף את השני ובדין ר"ה ויו"כ ד. עוד כתב בשע"ת שם דמתחלה כתב הבר"י דבלא הזכיר של שבת באמצע אלא בחתימה לא יצא וחזר בו במח"ב דיצא, והנה יש לדון בשחרית כה"ג מאי, דאם בשחרית פשיטא ליה דיצא א"כ חזרתו לומר דבמוסף יצא, היינו כדין הזכיר יעו"י בעבודה דמהני ליחס המוספין כהלכתם גם ליו"ט ולשבת שהזכיר אח"כ, אבל אכתי יש לדון בשחרית אם יצא, דכיון שלא הזכיר באמצע הברכה של שבת אפשר דחתימה לחוד לא מהני, ותליא בפלוגתא אם הכל הולך אחר החיתום מהני בכל הברכות, ובשו"ע סנ"ט ס"ב קי"ל דלא מהני חתימה לחוד, עוד יש לדון דאף אם לא מהני מדין חיתום, מהני מדין הזכרה, שכ"ז שלא התחיל בברכה אחרת מזכיר במקומה ומהני כאילו הזכירה באמצע הברכה, כמ"ש בשו"ע סי', [מיהו יש חולקים שם בד"ז], מיהו זה תליא בפלוגתא אם מהני בלא חתם בשל שבת, וק"ק

כדורבא לחתום מקדש ישראל לחוד, אפשר דבכל ענין לא היה לשון והזמנים מגרע, אע"פ שכונתו משתנית עי"ז, [ועי' לעיל בדברי הא"ר בזה].

בפר"ח סי' תפ"ז כתב דבאמר מקדש ישראל והשבת והזמנים חוזר, והדברים מחודשים, דנהי דקבעו בגמ' השבת וישראל והזמנים, מ"מ לא חיסר מהברכה בלשון זה.

בדברי הבח"ל דאם התפלל בשבת חוה"מ מוסף של שבת לחוד לא יצא, ובדין התפלל של שבת לחוד וחזר והתפלל של יו"ט לחוד

ג. כתב בבח"ל סי' ת"צ דאם התפלל בשבת חוה"מ מוסף של שבת לחוד לא יצא, ור"ל דאע"פ שאמר תמידין כסדרם ומוספין כהלכתם לא יצא, ולפמשנ"ת לעיל סק"ה דאף בתפלת י"ח לא מהני לומר תמידין ומוספין אלא א"כ הזכיר ר"ח ביעו"י בעבודה, דהנדון בירו' לחדש דבר במוסף טפי משחרית, לפ"ז פשוט דכ"ז שלא הזכיר ר"ח בתפלתו לא יצא, [ומיהו יתכן דבר"ח בחול כיון שהזכיר בשחרית ר"ח ועכשיו הזכיר לשון מוסף ע"כ אר"ח דשחרית קאי, דהא מצינו דמהני תיקון בתפלה השני' בציבור, אבל הדבר צריך ראי', דסתמן של דברים דמוסף דינו כשחרית אלא שצריך להוסיף ענין המוספין], מיהו אפי' הזכיר ר"ח ביעו"י בעבודה י"ל דלא מהני ליחס המוספין שהוזכרו בברכת השבת גם לר"ח, כיון שלא הזכיר מעיקרא ר"ח כלל, ואמנם אם לא היה מזכיר שבת ולא ר"ח, [והיה חותם מקדש ישראל כדורבא, ובאמצע היה מזכיר מוספין סתם], היה מועיל יעו"י דעבודה למוסף דמעיקרא, אבל השתא נתרוקנה תפלת המוספין לשל שבת, ולא מהני יעו"י לאהדרה לר"ח, ובשע"ת הביא שכ"כ בבר"י דלא יצא ובמחזיק ברכה תבר"י לגזיזי' ומסיק דיצא, ואין הספר תח"י, ומבואר דס"ל דכיון שהוזכר ר"ח בתפלה זו קאי מוספין כהלכתם אף אר"ח, ומה שהוסיף ואת מוסף יום השבת כו' אינו מגרע ליחס המוספין כהלכתם לכל חובות היום.

לחשוב זה כלא חתם בשל שבת, דסו"ס גם חתם בו.

ובבירך הכל של שבת ורק בחתימה הזכיר יו"ט, יש לדון בפלוגתא הפוסקים אם יצא בלא הזכיר שם היו"ט, דה"נ קאמר רק והזמנים, ועוד דבבירך של יו"ט שייכא הברכה דאתה בחרתנו גם לשבת, אבל בנוסח של שבת אין היו"ט נכלל, ונמצא דאין לו חלק בתוך הברכה, [ובפרט זה מוסף עדיף דאף בשל שבת אפשר לכלול של יו"ט].

ונראה דבשבת לחוד לא מהני ברכה של יו"ט עם חתימה של שבת דקיי"ל בסנ"ט ס"ב דבעינן פתיחה וחתימה דוקא, ואף לדעת הרמב"ן במלחמות דאם חתם כדין אינו חוזר מספק, י"ל דיו"ט בשבת גרע מכל שאר ברכות דשייך מיהא השבח כשלעצמו, אבל כאן שמודה על יו"ט כלא בירך דמי, ולדעת הראב"ד והרשב"א והרא"ש כתבנו במקו"א דלא מהני חתימה לחוד אלא ביוצר אור דאיכא תרוייהו כדרכה בר עולא, ולע"כ בזה, אבל היכא דהוא יו"ט והברכה ראויה, ואם היה מזכיר של שבת רק באמצע אינו חוזר [מספק], בזה יש לדון דהזכרה בחתימה כהזכרה באמצע, דסו"ס שם ברכה עלה, ועוד דגם תחלת הברכה היא כללית אתה בחרתנו ושייך לסיים מקדש השבת על ברכה זו, [כגון אם לא היה מזכיר יו"ט באמצע כלל], כדמסיים רבא מקדש ישראל, ועוד דלא גרע מהזכיר שבת קודם ברכה שאחריה דמהני ולפ"ז אף בכל הברכה של שבת והחתימה של שבת ויו"ט ג"כ יש לדון דמהני, אע"פ שאין בברכת שבת שייכות ליו"ט, דמ"מ שם ברכה עלה ומהני הזכרת יו"ט מדין אמצע הברכה, או מדין סמוך לברכה.

ובר"ה ויוהכ"פ יש עוד סמך להקל בשלא הזכיר שבת באמצע אלא בחתימה, דכיון שחותם מלך על כל הארץ, א"כ איכא מלכות אף בחתימה, ולדעת הרמב"ן במלחמות והרמ"ך שהביא בכ"מ [עי' לעיל סק"ז] אם הי' מברך

החתימה לחוד ג"כ הי' יוצא בדיעבד, דהו"ל מקצר ואינו חותם במקום שאמרו לחתום.

והל"ל ראיתי בהשמשות הנדפסות מגליון הגרע"א ז"ל שכ' דבהוסיף של יו"ט בחתימה לחוד לא יצא, כדאמרינן גבי יוצר המאורות דחתימה לחוד לא מהני, ולא נחית לחלק בין אם היום שבת והברכה ראויה או שהיום חול, [עי"ש דעובדא דיד' בשבת ויו"ט, ודברי המ"א שדן בהם מיירי ביו"ט דחול וכ"כ בדה"ח בשם א"ר ופמ"ג וגם דבריו מתפרשים בחול], שו"ר בדה"ח שכ' דאם הזכיר של שבת רק בחתימה יצא, כשחל יו"ט בשבת.

ולענין הלכה נראה דלכתחלה לא יכלול של יו"ט או של שבת בחתימה לחוד, ואם נזכר יחזור לתחלת הברכה, ולא יאמר יעו"י או של שבת קודם רצה, כיון שיש פוסקים דלא יצא כשחתם בחד מינייהו, ואחר החתימה לא עדיף מבאמצע, וגם יש פוסקים דלא מהני הזכרה אחר החתימה כלל, אבל אם הזכיר בחתימה לחוד לא יחזור, [ביו"ט מהני רק אם שם היו"ט אינו מעכב, עי' להלן].

אם הזכרת שם היו"ט מעכב או דסגי בהזכרת זמנים

ברם אכתי פש גבן לברורי אם הזכרת שם היו"ט חג פלוני מעכב או דסגי בהזכרת זמנים או חג סתם, והגרע"א ז"ל ציין לשו"ת בית יהודה דאין הזכרת החג בפירוש מעכבת, ולא נתפרשה ראייה מכרעת בדבריו, [עי' ברכ"י ומאמ"ר סי' תפ"ז ותרט"ח], שכתב דכי היכי דברכה מיוחדת לשבת ויו"ט לא מעכבא וסגי שיכלל זה ביי"ח, ה"ה דהזכרת שם החג לא מעכבא, וכונתו במה שאמרו דשמיני רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב דהיינו ברכה בפ"ע שפי' הראשונים ז"ל שמזכיר יום השמיני, וכמו שברכה בפ"ע לא מעכבא ה"ה שם יום השמיני, ובפשוטו אין מזה ראייה, וכבר השיגו עליו הברכ"י והמאמ"ר, ומה שיש לדון הוא מדחתמינן ישראל והזמנים ומשמע דעיקר

דכיון שצריך להזכיר החג אמרינן דאין בכלל אלא מה שבפרט, ול"ד להזכיר פסוקי הקרבנות של יום אחר שהקיל בח"א דא"צ לחזור, דהתם הזכרת מוספין כהלכתם חשיב דבר בפ"ע וסגי בזה, אבל במזכיר מועדים לשמחה את חג פלוני, עלה קאי, מיהו אכתי י"ל דליסגי במ"ש והשיאנו דשם לא קלקל בהזכרת חג אחר, ולהוי רישא כדברים בטלים כולה, ואמנם אם תיקן ביעו"י ואמר שמיני עצרת מסתברא דחשבינן למ"ש בותתן לנו כדברים בטלים, וצ"ע לדינא בעיקר הא דהזכרת שם היו"ט.

בדברי הח"א דבר"ה ויוהכ"פ אם חתם מקדש ישראל ויוה"ז או ויוהכ"פ לחוד יצא אע"פ שלא הזכיר מלך

ה. כתב בח"א כלל כ"ח סי"ז דאם חתם בר"ה ויוהכ"פ מקדש ישראל ויוה"ז או ויוהכ"פ יצא, אע"פ שלא הזכיר מלך על כל הארץ, ובמלכיות מספק"ל ומ"מ מסיק דאינו חוזר, ונראה ללמוד מהא דאמרינן ברכות מ"ט א' שאין חותמין בשתים, דכל מה שמוסיפין עד מקדש ישראל אינו מחתימת הברכה אלא תואר מלכות בברכה עצמה, כאילו אמר בא"י מלך העולם מקדש ישראל, ולכן לא חשיב חותם בשתים, ולפ"ז הדין נותן כהח"א שאין זה מעכב בחתימה, ואף לא במלכיות, דלא מצינו בברכה הסמוכה שמלכות מעכבת.

בדברי השע"צ דמ"ש בתש"ו ב"י שאם לא אמר מוספי ביום ראשון חוזר היינו כ"ז שלא גמר הברכה

בשע"צ סי' תקצ"א אות ו' כתב דמ"ש בתש"ו ב"י שאם לא אמר מוספי ביום ראשון חוזר היינו כ"ז שלא גמר הברכה, והלשון ל"מ כן, ועי' שע"ת, [ומדבריהם נראה דלא ס"ל כהח"א בדין החליף הקרבנות, דכל שסיים אח"כ שלא כדין גרע], ונראה דהיינו רק לאותם שאין מזכירין מלבד עולת החודש, ורק בלשון מוספי כולל תרוייהו, ובזה ס"ל דכיון שלא הזכיר ר"ח בהדיא לשון מוספי מעכב, אבל לדין דמדוכרינן

הברכה על הזמנים באופן כללי, והזכרת מעין המאורע הוא על החג ולא דוקא על חג הזה בשמו, מיהו לאו ראיא היא דהא רבא חתים מקדש ישראל לחוד, וה"נ לדין חתמינן בענין הכללי של קדושת ישראל והזמנים, אבל הזכרת מעין המאורע הוא בשם החג דוקא, וכ"ה פשטות הגמ' והראשונים ז"ל בההיא דפז"ר קש"ב, אלא דאכתי יתכן דלא מעכב ועיקר המאורע הוא זה שהיום חג, ובמ"ב סי' תפ"ז הביא מהדה"ח דלא יצא, וכתב בסוגרים דהפמ"ג מסתפק בזה, והדה"ח מביא כן בשם הפמ"ג, וכנראה דקדק מדסיים הפמ"ג דאם הזכיר שם החג בהשיאנו לחוד י"ל דיצא, משמע דאם לא הזכיר לא יצא, וגם מהב"י שכ' דכיון דפלוגתא דרבוותא הוא בהזכרת שבת ביעו"י אינו חוזר, משמע דהזכרת שם החג מעכבת, ובמ"ב סי' תרס"ח סק"ב כתב דבאמר חג הסוכות בשמיני עצרת יש דעות באחרונים, ומשמע דבחג המצות פשיטא ליה דלא יצא, שו"ר בנשמת אדם שכתב בטעמו דאינו חוזר משום דאילו אמר מועדים לשמחה לחוד יצא, וזה כדעת הבית יהודה, ולעיל סק"ה כתבנו דמ"ש בירו' דסגי בהזכרת תמידין כסדרן ומוספין כהלכתם היינו באמר נמי יעו"י כמו בשחרית, אבל סתמות האחרונים ל"מ כן, וצ"ל לפ"ד דסמכין אהזכרה שהזכיר בשחרית, דלשון מוסף מתייחס תוספת לתמיד דשחרית, דאל"כ כיון דלא ידעינן אם מוסף דר"ח או דיו"ט או דשבת הוא לכו"ע לא מהני, דק בהזכרת שם חג דנו לומר דסגי, שו"ר בברכ"י סי' תפ"ז בזה.

בדברי הנשמת אדם דבאמר בשמ"ע חג הסוכות אינו חוזר

בנשמת אדם כתב דבאמר בשמ"ע חג הסוכות אינו חוזר משום דיתבינן בסוכה, ומשמע דבשמחת תורה חוזר, ולפ"ז ה"ה בא"י בשמ"ע, מיהו טעם ראשון כתב דסגי במועדים לשמחה ומה שהוסיף חג הסוכות הוי כדברים בטלים, וכ"כ בתש"ו בית יהודה, ובברכ"י ומאמ"ר חלקו ע"ז, ובאמת הדברים מחודשים

קרבן מוסף ככתוב בתורתך, שו"ר בנ"א בזה, ועי' להלן ד"ה בגליון], אבל אם החליף אחרת בשל מוסף צ"ע מה סברא יש שלא יצא יד"ח, ובמ"א סק"ט כתב דשיקר לפני המקום, ומשמע דנקט כאילו אומר שתפלה זו היא למוספין, וצ"ע מנלן לומר דמגרע אם הוסיף של מוספין במעריב ובמנחה (ובשחרית), הרי ה"נ מזכיר במוספין תמידין וקיי"ל בסי' רפ"ו ס"א שאם התפלל מוסף קודם שחרית יצא ואטו נימא ששיקר בזה שמביא כעת התמיד, וראיתי בח"א שאמנם השמיט ד"ז וכתב רק הדין שאם החליף מוסף באחרת לא יצא, [שו"ר בנ"א דבאמת כתב דבריו רק לענין מוסף באחרת], וכן בבהגר"א כתב דקיי"ל בסו"ס ק"ח דמה שהזכיר דברים אחרים לא חשיב הפסק וה"נ באמר פסוקי מוסף בשחרית.

ולפ"ז נראה דאם החליף אחרת במוסף אינו חוזר מספק, והיינו בערבית ומנחה, אבל בשחרית צ"ע מה יעשה, דלדעת המ"א יצא ידי מוסף ומתפלל עתה שחרית, ולפי הסוברים דיצא ידי שחרית, א"כ אם יחזור ויתפלל בלא הזכרת מוסף לא יצא יד"ח מוסף, [אא"כ נימא דכיון שהתפלה שונה לגמרי הו"ל כמחדש בה דבר לפמש"פ סק"א דעיקר הענין שיהא ניכר שזוהי תפלה לשם מוסף], ואחר שנתכוין בה לשם שחרית מסתברא דאינו יכול לחזור בו שתהא לשם מוסף, [ואף לדעת המ"א יש לדון דהו"ל שלא לשמה דלא עלה לבעלים לשם חובה אם אמרי' כן מתמידין למוספין], ולכא' נראה דעדיף שיתפלל של מוסף [ולכא' י"ל דחשיב מחדש בה דבר כיון שמעיקרא לא עלו המוספין לשם תפלה זו], ויכוין שאם צריך של שחרית הרי אמירת קרבנות מוסף אינם אלא כהזכרת תמידין בתפלת מוסף, ויש עוד עצה שיתפלל של שחרית ויזכיר מוספין בעבודה לפמ"ש במ"ב דשפיר דמי, ואף להמ"א א"צ זה לגרע כיון שלא כללם באמצע הברכה, ויכוין שאם א"צ מוסף אינו אומרם לשם הקרבה, (ונפ"מ נמי שאם עבר היום ולא התפלל אין לה תשלומין, ולהמ"א

מלבד עולת החודש אין לשון מוספי מעכב, וכן בשבת ויו"ט כיון שהזכרים בהדיא בתחלה וכן אם הזכיר הפסוקים, ונפ"מ דאפי' לא גמר הברכה אינו חוזר שהרי השעה"צ מפרש דבריו קודם גמר הברכה, וא"כ לדידן לעולם אינו חוזר לומר ואת מוספי, וק"ק שהגרע"א ז"ל סתם בציונו דהו"ל לפרש שזה קאי רק לדברי המחבר, וכן סתמות המ"ב דלכו"ע חוזר, וצ"ע.

בדברי הח"א דטעה בקרבנות אינו חוזר

כתב בח"א שם ס"א שאם טעה בקרבנות היום ואמר של יום אחר א"צ לחזור דכיון שאמר תמידין כסדרם ומוספים כהלכתם יצא, ומה שהוסיף בטעות הו"ל כמאורע שאר ימים שאינו חוזר, וכע"ז כתב בתשו' בית יהודה לענין אם הזכיר שם חג אחר, דאם יצא בלשון חג לחוד הו"ל התוספת כדברים בטלים, ובברכ"י סי' תפ"ז ותרס"ח השיג ע"ז, ובאמת לא דמי דכיון שבסדר התפלה נאמרו פסוקים אלו כפירוש למ"ש מוספים כהלכתם, הרי עקר משמעותם למה שפירש בטעות, [וכ"ש בחג פלוני, דגרע טפיל], וכ"מ מדברי האחרונים בסי' תקצ"א שכתבו דבאמר מוסף חוזר, ועוד יש לדמות למ"ש הראשונים ז"ל גבי פסוקי מלכויות דאם התחיל צריך לומר כולם, ערמ"א שם ס"ד, וקצת משמע דהוא לעיכובא, אבל לא ראיתי מבואר דאם התחיל לומר ולא השלים חוזר, דאפשר שרק חייב להשלים אבל א"צ לחזור תפלתו.

— הוספה —

בדין החליף של מוסף באחרת ובדין החליף אחרת בשל מוסף ובדברי הפוסקים בזה

ו. **שו"ע** סי' רס"ח ס"ו וי"א שאם החליף של מוסף באחרת כו', אם החליף של מוסף באחרת לכא' תליא בפלוגתא דירו' פ"ד ה"ו אם צריך לחדש בה דבר, ולמאי דקיי"ל בס"ד דצריך לחדש בה דבר ה"ה הכא דלא יצא, [ומ"ש בבהגר"א דדינו כאמר ובתורתך כתוב לאמר, צ"ב דהא כאן לא הזכיר כלל שנקריב

הנדון רק בערבית, אלא שהאחרונים ז"ל לא חילקו בזה, ולשון המ"ב שהזכיר ישמח משה צ"ע, ולפמשנ"ת לעיל בכל התפלות צריך להמשיך דיצא יד"ח, אלא דיש יתרון אם יחזור דהו"ל רק גרם ברכה שא"צ, ואם ימשיך הו"ל ברכה לבטלה להמ"א [בערבית ומנחה].

בה"ל ד"ה מוסף, כתב בשם הח"א דיכול להוסיף קרבן מוסף בעבודה, כמ"ש בירו' לענין י"ח והובא ברמ"א ס"ד, [והמחודש שבזה הוא דמקיימין הברכה האמצעית לחשבה תפלת שבע, אע"פ שאין לה מקום בלא המוספין, ול"ד ל"ח דחשיבי ברכות בפ"ע], ולפ"ז נראה דאף בנזכר קודם שאמר רצה יאמר בתוך הברכה דיש פוסקים דלא מהני הזכרה שאחר החתימה להתייחס לברכה הקודמת, או שיאמר בנוסח שיכול להתפרש כתחלת ברכת עבודה, ובמ"ב סקט"ז הביא מהח"א לאמרו קודם עבודה. - בדה"ח סבר דע"י ששיקר במוספין קלקל גם ג' ברכות ראשונות וע"כ חוזר לראש.

- עד כאן -

לענין הלכה

ז. **נמצינו** למידין דברוב האופנים לא נפיק מידי ספיקא ואינו חוזר, בין בשבת ויו"ט בין בשבת ור"ח, כשעיקר הברכה באחד והשני הזכירו רק באמצע או בחתימה או בעבודה בין בשחרית בין במוסף, בד"א כשהשני ראוי לברכה זו בפ"ע, כגון יו"ט ושבת, או במוסף אף ר"ח וחזה"מ, אבל אם בשבת חזה"מ חתם בחזה"מ או בר"ח בשחרית, אפי' הזכיר שבת באמצע לא יצא, וכ"כ בבה"ל סי' ת"צ.

א. אם לא הזכיר יו"ט בשבת או שבת בתפלת יו"ט, אפי' במוסף חוזר, ולא מהני הזכרת מוספין אא"כ הזכיר היו"ט או השבת או הר"ח, ואף ב"ח נראה כן, וצ"ע בפוסקים בזה, (סק"ג ז').

- אם התפלל מוסף של שבת לחוד ושל יו"ט לחוד אינו חוזר.

דחסר לו של שחרית משכח"ל שיהא תשלומין כשהתפלל מוסף לשם מנחה אם נימא דבתר מחשבתו אזלינן).

בקו' הגרע"א דאם איתא דהזכרת מוספין מעכבת לא משכח"ל שלא הזכיר ר"ח במוסף

בגליון הגרע"א ז"ל הק' מדברי הרא"ש דמבואר בדבריו שאם היתה מנחה סמוכה למוסף ה' מועיל שיזכיר ר"ח במנחה לתקן המוספין, ואם קרבנות מוספין מעכבין היכי משכח"ל שלא הזכיר ר"ח במוסף, ובבהגר"א ג"כ הוכיח מדברי הרא"ש הללו, [ובזה ניחא מאי דנקט הגר"א דא"צ להזכיר מוסף כלל], ולכא' הירו' מיירי כגון שאמר יעו"י בראשונה ובשני' והצריך לחדש בה דבר להזכיר קרבן מוסף, דע"כ בראשונה הזכיר וממילא ה"ה בשני', ולפ"ז אף דברי הרא"ש מתפרשין שפיר בהזכיר קרבן מוסף ולא הזכיר שזה ר"ח, [וצריך להזכיר לאפוקי ממוסף של חזה"מ ויו"ט ושבת, ועמ"ב סי' הפ"ז ס"ק י"א בשם דה"ח ופמ"ג, והכא גרע דלאו חג הוא], וע"ז תועיל הזכרת המנחה, אבל בלא קרבן מוסף י"ל דלא יצא, ולפ"ז מ"ש הרמ"א בס"ד דאפי' לא אמר אלא ונעשה לפניך חובותינו, היינו כגון שאמר יעו"י, או שהזכיר ר"ח בהדיא שאמר קרבן מוסף ר"ח, והכי מסתברא, ולשון הפוסקים שם סתום לפ"ז, ומשמע דנקטו שהזכרת קרבן מוסף לחוד סגי, [וכ"נ בפר"ח סי' תפ"ז], אבל הדבר מוכח מהרא"ש ומהירו', וכן בסברא יש לקיים שצריך להזכיר ר"ח, אא"כ נסמוך על זה שהזכיר כבר בשחרית ר"ח.

מ"ב ס"ק י"ז ואם נזכר קודם שעקר רגליו כו', לכא' לדעת המ"א דיוצא בזה ידי מוסף א"כ צריך לגמור תפלתו ולא לחזור לישמח משה, וכן להסוברים דיצא ידי שחרית בזה, ורק במנחה משכח"ל נדון זה אחר שכבר התפלל מוסף דלהמ"א צריך לחזור לאתא אחד, [מיהו יש לדון דאחר שכבר הקריב המוסף אין זה שקר אף שמזכיר המוספין בתפלת המנחה, וא"כ

ובמוסף אם מתפלל של חול יצא וצריך להזכיר גם ונעשה לפניך תמידי יום וקרבת מוסף מלבד הזכרת היום.

ב. אם נזכר באמצע תפלתו שהוא שבת ויו"ט חוזר לתחלת ברכה אמצעית, ואם לא חזר אלא לרצה והזכיר בעבודה יצא.

ג. אם החליף שאר תפלות במוסף אינו חוזר, אבל מוסף בשאר תפלות חוזר, ואם נזכר ברצה יאמר שם ונעשה לפניך חובותינו תמידי יום וקרבת מוסף. (ברכות ס"י סק"ה י"א וע"ש עוד בכל הסימן)

י"ז ב'

י"ז ב' ואי איתא ליתני עבר ואפה מותר אראב"מ כו' יש לעי' דקארי לה מאי קארי לה, הא ודאי לא שייך למיתני תקנתא דעבר ואפה, ואפשר דעיקר הא דאמר' כיצד הוא עושה כו' זה ג"כ כנוגד את התקנה להערים ולהקנות לאחרים קמחו שנאסר ויאפו לו, אלא דמשום כבוד שבת התירו כן לכתחלה, וכיון ששנה התנא שריותא שהתירו מפני כבוד שבת, אם איתא דהתירו נמי בעבר ואפה, הו"ל לאשמועינן גם ד"ז, דהא מבואר בגמ' לק' דטעמא דעבר ואפה מותר הוא משום דצריך לי' לכבוד שבת, אבל בדאית לי' פירי אחריני פשיטא לן דאסור, [ובעבר ואפה לעולם חשיב לית לי' אחריני דלצורך זה אפה], וכיון שזוהי קולא שהתירו לכבוד שבת, א"כ ג"ז תקנתא, וס"ד דהו"ל לתנא לאשמועינן ד"ז, [ולאוקימתא דרנב"י יתכן לפ"ז דב"ש אסרי גם להקנות קמחו לאחרים, ומש"ה לא קתני ד"ז בההיא ברייתא]. (סימן ב' סק"י)

מי שהניח ע"ת הרי"ז אופה ומבשל, מה צורך בבבא זו

שם ת"ש מי שהניח ע"ת ה"ז אופה ומבשל ומטמין, לכא' משנה שא"צ היא, ואפשר לפרש דבין לו בין לאחרים קאמר, ואפשר דכאן משמע דהאי תנא כחנני' ס"ל ואליבא דב"ש,

ב. אם התפלל של יו"ט והזכיר שבת באמצע ולא בחתימה, או בחתימה ולא באמצע, או אפי' בעבודה, אינו חוזר, בין בשחרית בין במוסף, וה"ה בהזכרת יו"ט בתפלת שבת.

ג. שבת לחוד ויו"ט לחוד אם חתם באחר לא יצא, ובחתם מקדש ישראל לחוד צ"ע, וכן אם בירך כל הברכה בטעות לא סגי בחתימה כדין. [בקידוש אם חתם בטעות אפשר דאינו חוזר דלהרמב"ן בתר עיקר ברכה אזלינן, ואפשר שכ"ד הרמב"ם, אבל בתפלה בלא חתימה כיון שלא פתח בברוך, אינה ברכה].

ד. שבת ור"ח או חוה"מ במוסף דינו כשבת ויו"ט, אבל בשאר תפלות דינו כדין ג'. - אם אמר יעו"י בשבת ור"ח באמצעית יצא, וכן אם התפלל של שבת ויו"ט בחוה"מ.

ה. אם לא הזכיר שם החג ביו"ט יש דעות באחרונים, וכן אם הזכיר יו"ט אחר י"א דאינו חוזר, ויש מקום להחמיר בזה, וצ"ע כיצד יעשה שהרי אין מתפללין נדבה, ובשמ"ע בחו"ל אם אמר חג הסוכות י"א שאינו חוזר, וי"א דאף בש"ת ובא"י כן.

ו. אם טעה בקרבנות שבמוסף בין אמר יום אחר או מספר אחר כתב בח"א דאינו חוזר, (ועסק"י), ואם לא אמר הפסוקים כלל ודאי יצא, ולכן אם מסופק ואין לו סידור לא יאמר הפסוקים כלל.

ז. אם אמר מוסף לשון יחיד נראה דא"צ לחזור אפי' לא סיים הברכה, כיון שמזכיר בהדיא שבת ויו"ט או ר"ה ור"ח, ורק להסוברים שאינו אומר מלבד עולת החודש ברה"ה חוזר ביום א' אם לא סיים הברכה. - אם חתם ברה"ה ויוהכ"פ מקדש ישראל ויו"ה בלבד יצא, אע"פ שלא הזכיר מלך.

ח. אם התפלל של חול בשבת ויו"ט [ור"ה וחוה"מ] והזכיר שבת ויו"ט בעבודה יצא, ובהודאה ושים של' לא יצא, ונראה דה"ה בשאר ברכות, ואם הזכיר בשומע תפלה צ"ע. -

הוא ס"ל לחנני' דמשום כבוד שבת יש להתיר כאן טפי משאר איסורים, והיינו דלטעם התקנה סגי בכללות ההלכה שיהגו כן לכתחלה, אבל לא רצו שבדיעבד ימנעו כבוד שבת עי"ז, לפ"ז הי' ראוי שלא להצריך עירוב לכל מין בפ"ע, שהרי כללות התקנה מתקיימת במין אחד (ונתעוררתי קצת לזה), ומדמחמיר כולי האי משמע דתקנה גמורה היא ולכן מסתברא דלדידי' ה"ה בעבר ואפה, אבל לא שייך לאתווי ב"ש דמתני', דהא דסברי דתבשיל אחד אינו היכר אינה חומרא בע"ת אלא דאין היכר כלל, וכמו פת לידון, אבל לחנני' דאיכא היכר ולא מהני למין אחר, זהו חומרא בעת, ולפ"ז י"ל דרנב"י מסברא קים לי' דלחנני' אף עבר ואפה אסור.

א"כ היו חמין טמונין מעיו"ט, מ"ט נקט חמין ולא תבשיל

שם א"כ היו חמין טמונין מעיו"ט, בטעמא דבעינן עירוב להטמנה מצינו לק' כ"ב א' דאמר רבא דמוכחא מילתא דלשבת היא, ואמנם דחינן התם דאף לב"ש מהני עירוב להטמנה, אבל אכתי יש לקיים דמ"ה צריך עירוב מיוחד לזה, ובלשון הברייתא קתני בבישול תבשיל ובהטמנה חמין, ומשמע דנחית לחלק בג' עניני בישול, וכ"ה בתו' ד"ה אמר רבא שכ' בג' תבשילין צריך שיהא לכאז"א כנגדו כו', כלומר כל מיני תבשילין כגון חמין וכיו"ב, אבל לא משמע דאמנם סגי בבישול חמין להתיר הטמנה, וכן בברייתא כ"ב א' הוזכרה הטמנה גבי קדירה, ובמתני' שם אין טומנין את החמין, וע"כ אורחא דלישנא הכי לפרושי דבהטמנת חמין לשמור חומו מיירי, ואפשר דלרבותא נקטי' דסגי בחמין טמונין, אע"פ שאין עליהם שם תבשיל, ולבישול לא מהני. (ס)

שם ל"צ דאית לי' פירי אחריני, בעבר ואפה נמי מיירי בדאית לי' כדי חייו, ומ"מ כיון שאפה לצורך שבת חשיב כבוד שבת להתיר, אבל בפירי מוקמינן לה בדאית לי' כל השיעור הצריך לו מפירי אחריני, ויש להסתפק בדאיכא

דכיון דנחית לפירושי הני ש"מ שהם צריכין היתר מיוחד, ולא משמע דאתא למימר דסגי להו בתבשיל, דלשון מי שהניח ע"ת, לא משתמע אי תבשיל דוקא או דבעינן נמי אפוי וטמון, וע"כ דבא לומר שהם צריכין היתר ע"י עירוב מיוחד לכך, ורב אשי י"ל דמודה לזה, אלא דס"ל דרבנן ל"פ על איסור הערמה דקתני, וקצת יש לדקדק דהאי תנא לא ס"ל להקנות קמחו לאחרים, דכיון דנחית לאשמועינן בגונא שיש אחרים שעירבו, ולא קמ"ל עצה זו, משמע דאין להתיר כן לכתחלה, וול"ד למתני' דלא קתני שיש אחרים שעירבו, ומיושב טפי בזה הא דמוקי לה רנב"י כב"ש, דאנן מספק"ל לתנא דשרי לאקנויי, אבל לב"ש י"ל דלא שרו לאקנויי, וה"ה עבר ואפה, ורב אשי סבר דעבר ואפה י"ל דלכו"ע מותר.

שם ולא אחרים אופין ומבשילין לו, וה"ה מטמינין כדמשמע לק' כ"ב א' בברייתא, ולא הוצרך התנא לחזור ע"ז, לבתר דכבר אשמועינן חדא זימנא לאיסור הטמנה.

שם אר"א הערמה קא אמרת כו' בהערמה יש יתרון שלא עבר איסור מוחלט, וכמשנ"ת ענין הערמה לעיל במתני' עי"ש, ולכן ליכא למידק מדאסר דוקא בהערמה דבעבר במזיד מותר.

שם רנב"י אמר כו' צריך טעם למה שנו דברי רב אשי דהוה בתרא ברישא, ועי' לעיל מש"כ דאפשר דמודה ר"א דקושטא הוא דהאי ברייתא אתיא כחנני', עי"ש, ואפשר דרנב"י מודה לסברא דר"א בעלמא, ומ"מ ס"ל דהכא לא מחמירין בדיעבד אפי' בהערים, דכיון דכבוד שבת הוא המתיר, ואל"כ אף עבר ואפה אסור, אית לן למינקט דכל בדיעבד התירו, ועי' בסמוך.

הא מני חנני' היא כו' מ"ט לתלות החומרות זב"ז

שם הא מני חנני' היא ואלבא דב"ש, יש להבין היכי תלי לה בדחנני', ואף אם יש משמעות לאוקומה כחנני' בלא"ה וכמש"כ לעיל, מ"מ צריך טעם למיתלי החומרות זב"ז, ואפשר דאי

דאף במכוין מלאכתו שרי, שהרי נו"נ מכוין להביאם במועד, עי' מש"כ במועד קטן ס"ג סק"ב.

כ"א ב'

בטעם איסור טלטול שיורי כוסות

כ"א ב' משום שיורי כוסות, פרש"י ומטלטלן השמש להצניע הכוס, משמע דר"ל שבדרך כלל נכשלים ומטלטלין הכוס באיסור, ולכן אסור לזמנו, וצ"ע אמאי אסור לטלטלו, בשלמא לשיטת רש"י [ע"פ תו' לעיל ב' א' שבת נ"א א' מ"ד ב', ועי' שבת סל"ח סק"ח], דבסיס באמצע שבת הוה בסיס אפי' דעתו ליטלו, א"כ הוה הכוס בסיס לשיורין, אבל לדעת ש"פ [עי' להלן בדעת תו'] דבסיס ע"מ ליטלו לא הוה בסיס, א"כ מותר לטלטלו לצורך מקומו, ואם נימא דכלי קיבול המיועד לכך נעשה בסיס אפי' בשוכח, כמו שצדדנו שבת סל"ח [סק"ה] גבי כלכלה, י"ל דה"נ הו"ל בסיס במציאות, מיהו קצת דוחק לומר דהו"ל בסיס לשיורין, אפי' דעתו להדיחן, [ויש לדקדק במש"פ רש"י להצניען, דלפ"ז נוכל לומר דמיירי שאין דעתו לסלקן כל השבת, אבל מה"ת ניהוש להכי, ועשו"ע סי' שכ"ג ס"ח], ואמנם באיה"נ אפשר להבין יותר, אבל תלמודא פריך א"ה דידן נמי, ואילו בעצמות וקליפין פשיטא לן דלא הוה בסיס מפני שכל עיקרו נתנן כדי לנערן, ושמא שיורין שאני כיון שהם שיורי כוס מלא, שהכוס הי' בסיס להן מתחילה, מיהו לדעת תו' דלא מהני דעתו אלא בדבר שיוכל לסלקו בניעור לבד, הכא נמי חשיב כמניח, כיון שא"א לנער, דלא התירו במניח אלא נייעור כמ"ש תו' שבת קכ"ג א', שו"ר שכ"כ מרן זללה"ה סמ"ז סק"ח.

למסקנא מבואר דשרי לטלטל הכוס, ולפ"ז יש לבאר עוד דרך בהו"א

והנה למסקנא באמת מותר לטלטל הכוס אלא דאין עושין גרף לכתחלה, ולפ"ז אפשר לפרש דמעיקרא נמי ידע שמותר לטלטל השיורין אגב הכוס, אלא שגורם לטלטל מוקצה אגב

אחרים שיכול להקנות להם אם חשיב כדי חייו לאפות פת אחת בלא הקנאה, ועי' מ"ב ס"ק ס"א ובשעה"צ שם בזה, אבל עכ"פ קושטא הוא דבעיין דעבר ואפה היא אף בדליכא אחרים ויש לו פת אחת או שאפה פת אחת, ומ"מ לא חשיב אית לי' פירי אחריני. (שם)

שם ושויין שאם פרפר כו' משמע שהדג שלם ונתן לתוך חללו ביצה או קפלוטות, אבל אם טחן דג וקפלוטות ועשאן גוש אחד ובישילן י"ל דלכו"ע חשיב תבשיל אחד.

אם התחיל בעיסתו כו' גומר, אם דווקא בנאכל באונס

שם אמר אב"י נקטינן אם התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר, בפשוטו משמע דרק מה שהתחיל גומר, ולפ"ז י"ל דדוקא נאכל באונס או אבד, אבל אם אכלו במזיד אינו יכול לגמור, דהתירו לו רק להשלים מפני שהתחיל, אבל אם נימא דההיתר מפני שנקרא היתר העירוב על עיסה זו, ולפ"ז י"ל דה"ה אכלו, וזוהי ג"כ סברת הרא"ש להתיר הכל, כיון שנקרא שם עירוב על התעסקות זו, ולפ"ז אפשר דבהתחיל בעיו"ט על סמך העירוב ונאכל עירובו ביו"ט אסור, ולטעם הראשון מותר, מיהו י"ל דכל שלא הי' יכול לגמור אלא ע"י עירוב חשיב נקרא שם עירוב ע"ז, אבל בהתחיל בעוד היום גדול בעיו"ט אינו גומר, - ולפ"ז לא מרמוז במתני' דינ' דאב"י, דבתחלה דמתני' מיירי אף באכלו, ודלא כמש"כ במתני', מיהו י"ל דאף דלכתחלה אסור לו לגרום היתר זה, מ"מ כיון שהי' סבור שמותר לגמור משיאכלנו, יש להתיר אף באכלו, ואם אכלו ע"מ שלא יגמור לא חשיב התחיל, כיון שהסיח דעתו מלגמור. (שם)

י"ח א' אמרינן ר"י אמר גזירה משום סחיטה, א"ה, עי' משנ"ת בזה בשבת ס"ל סק"ג.

י"ט ב' השתא סלתי מסלתינן נדרים ונדבות מיבעיא, במה שהוכיח מכאן בבהגר"א

כוסות ששרה בהן פתו, ואפשר דאל"ה לא הוה חשיב גש"ר, דלא מאיס כ"כ], ואפשר דמהא דשרי בשו"ע להדיחן משמע דשריותא לאו משום גש"ר, דבמקום ההדחה לית בי' משום גש"ר והי' יכול להניחו שם, (ולא דמי לקערות שבת קכ"ד א' דמדיחן לצורך גופן). (שבת סל"ט סק"ז)

שם ראב"י אמר אפי' בשבת נמי לא משום שיורי כוסות, מבואר כאן שעתידין לטלטל שיורי הכוסות, וע"כ ההיתר משום גרף, שאם מן הדין אסור לטלטלם הול"ל גזירה שמא יטלטל הכוסות, או עצה טובה כדי שלא ישארו הכוסות, והלשון משמע שעתידין לטלטל הכוסות, והאיסור מפני שגורם שיטלטלו אותם, ולא משמע שחידש גזירה שמא יטלטלו באיסור, ומכאן ראי' למ"ש הרמב"ם והמ"מ פכ"ה הכ"ד דבעבר ועשה מותר לטלטלו הובא לעיל סק"ז.

ועיקר הדבר דחשבינן שיורי כוסות גרף זהו מחודש, דאפי' שיורי קערות דמאיסי טפי לא סברו כן האמוראים, עד שחידש כן רב ספרא, וכ"ש שיורי כוסות, ואפשר דדוקא שיורי כוסות דנכרי מאיסי בצירוף מה שהם אסורין בהנאה, ול"מ כן, ומדברי ריב"ל ג"כ יש ללמוד דשרי לטלטלם, מדקאמר מזמנין נכרי בשבת, ולא הזכיר שלא יטלטלו הכוסות.

פשוט לישניה דראב"י שאין מזמנין אותו כלל, ואפי' אם לא יתן לו יין לשתות, דכיון שדרך לשתות יין, ראוי לאסור כל הזמנה, ולא להתיר כשמסכים שלא ליתן לו יין.

שם התם לאו איסורי הנאה נינהו הכא איסוה"נ נינהו, פי' ואיסורו חושבו שלא יבטל אגב הכוס, וכ"כ אאמו"ר הכ"מ גם בדעת רש"י אע"פ שהזכיר ומוקצין טפי.

שם א"ל ר"א מדפתי לרבינא ולהוי כגש"ר, לפמשנ"ת לעיל ראב"י נמי משום גש"ר

היתר, דהא לכתחלה יש לנער המוקצה, ורק במקום שא"א או שצריך למקומו שרינן לטלטלו אגב ההיתר, והי"נ אסור לגרום לכתחלה שיצטרך לטלטל המוקצה, והא דפריך וליטלטלינהו אגב כסא, היינו דלא חשיב טלטול מוקצה כלל, כיון דבטילי אגב כסא, כדחזינן בדרבא דא"צ לנער השברי עצים אפי' לכתחלה, כיון דבטילי אגב קיטמא, וכבר נתבאר בד"ז לעיל סל"ח [סק"ח], וכ"מ ברמב"ן שבת מ"ז א' דא"צ לנער עיי"ש.

בהא דמשני דחזי לתרנגולין, מ"ט לא חשיב נולד שם חזי לתרנגולין, לפו"ר צ"ע דהו"ל נולד ואסור ביו"ט, וצ"ע בשבת קמ"ג א' דבפשוטו משמע דפירורין שאין בהם כזית הם מוקצה לר"י מדמני להו בהדי שער של אפונין, מיהו בגמ' שם קאמר רק אשער דאתיא כר"ש, וצ"ע.

בגדר דין אין עושין גש"ר לכתחילה

שם וכי עושין גש"ר לכתחלה, בשבת קכ"ד א' קאמר דטעמא דמטלטלינן קערות אליבא דר"נ משם דהוה גש"ר, ולא פריך וכי עושין גש"ר לכתחלה, דזה לא חשיב עשייה לכתחלה, אלא הוא אנוס בדבר ככל גש"ר, ורק בזימון הגוי חשבינן לי' כעושה דבר מיותר, ואפשר דהיינו טעמא דמאן דשרי, דלא חשיב לי' עשיית גש"ר לכתחלה, דעצם עשיית הגרף אינה לרצונו, ודמי לנותן גרף ועביט לעכו"ם המזומן אצלו, ולא דמי לההיא דאביי לק' ל"ו ב' ולההיא דשבת קמ"ג א' דהתם עושה מדעתו את הגרף כדי שיוכל לטלטלו, אבל הכא אינו חפץ שיהיו שיורין כלל, וגם אפשר דגרמא רחוקה כזו לא אסרינן, ונפ"מ לדינא בכוס של עכו"ם בחצר דלית בי' משום גש"ר אי שרי לטלטלו, ולפי מה שצדדנו דלעולם מותר לטלטלו, והנודון רק אי שרי לגרום כן לכתחלה, י"ל דמאן דשרי סבר דאין לאסור מה"ט, אע"פ שגורם שלא יוכל לנער המוקצה ויטלטלנו אגב ההיתר, וכבר דקדק מרן זללה"ה סמ"ח סק"ט ע"ד המג"א סי' שכ"ג ס"ק י"ד עיי"ש, [ועפרש"י בשמעתין שיורי

וכדחזינן נמי כע"ז בדרהבדר"י שבת קמ"ג א'
אע"ג דלא קי"ל כותיה. (שבת סמ"א סק"ח וע"ע לקמן
ל"ו ב' בסוגית גרף)

שם ולטלטלינו אגב כסא כו', א"ה, ראיתי
להעתיק כאן מספר דמאי השייך לכאן.

ירושלמי פ"ז מ"ב ולא נמצא מטלטל כו',
בביצה כ"א ב' אמרינן שמותר לטלטל
שיורי כוסות שהם מוקצין אגב הכוס אבל
באיסור"נ אסור, וי"ל דה"ה תרומה טמאה, שם
כל שהוא חולין משמע דכשדעתו על החולין סגי
בכל שהוא, שם אריב"ב עם יציאתו מן הכוס
קדש, הקשה הר"ש דע"כ חל למפרע ונמצא
שטלטל תרומה טמאה, וי"ל דכיון שבשעה
שטלטל לא הוחלט שזה מוקצה הרי הוא מותר
בודאי בטלטול באותה שעה, שענין מוקצה הוא
הדבר שמוחלט לאיסור, והרא"ש פירש שמניח
הכוס על השלחן, וא"כ אינו יכול לשפכו ולא
לשתות פעם שני', ומעיקרא נמי ידעו שמניחו
כשגמר לשתות ומה שחידש זה ההיתר לשפוך
התרו"מ מן הכוס, בקושי הגרע"א ז"ל שנתיר
לטלטלו אגב הכוס שלא נעשה בסיס, ובמשנ"ת
בזה לעיל מסוגיא דביצה כ"א ב', שם בירושלמי
הכל מודים על הכוס שהוא על אתר כו' דלא
חיישינן שישפך באמצע שתייתו ונמצא ששתה
חציו הראשון טבל, ודברי הרא"ש צ"ע.

יבמות צ"ג א' שקל עישר מפירי דביתיה עליה,
הרמב"ן פירש שחל משתחשך כשהגיע
הפירות והיו מוקפין יחד, ובאמת כבר הקשו תו'
שאינן סיבה להתיר איסור דאורייתא דמוקף בזמן
שיכול לעשר בשבת, ועוד תמיהות ביישוב
דמוקף, ונראה לפרש כבירושלמי שר"י שאל את
ר"ח על תנאי אם מהני רק איסור דרבנן
דהפרשה, ומייתי מקרא דשייכא הפרשה בשבת
והיינו דוקא כה"ג, ומה שלא פי' כן הראשונים
לפי שאמרו איצטריך קרא למשרי טלטול, ומיד
מסיים אלא לאו כה"ג לטלטול, והביאו בזה

קאמר ומשמע שר"א מדפתי סבר דחיישינן
שיטלטל הכוסות באיסור, או עצה טובה שלא
יצטרך להשאיר הכוס, אבל לקושטא דמילתא יש
לפרש כמש"כ שאין מזמנין מפני שאין עושין
גש"ר לכתחלה.

שם א"ל וכי עושין כו', לענין הלכה מ"ט שרי,
ובדין שיורי כוסות של נכרי שלא שרה בהן פתו
שם א"ל וכי עושין גש"ר לכתחלה, נראה דר"א
מדפתי סבר שזה לא חשיב לכתחלה,
שהתוצאה שנעשית מכח ההזמנה לא חשיב
שהזמין עשה את הגרף, דאטו יש לישראל
עצמו להמנע מלשרות פתו בין כדי שלא ימאסו
שיורי הכוס, וכן שיורי קערות, וגדולה מזו סבר
רהבדר"י שבת קמ"ג א' דשרי לצבור הגרעינין
שיעשו גש"ר, ע"י שבת סמ"אסק"ט, וה"נ הזמנת
הנכרי אינה חשובה לכתחלה לגבי הגש"ר.

ולא **אמור** יש לפרש דמה"ט נחלקו האמוראים
והתירו להזמין נכרי בשבת, אע"פ
שיצטרכו לטלטל שיורי הכוסות, דשרי משום
גש"ר ולא חשיב לכתחלה, וכ"כ מרן זללה"ה
בסי' מ"ח סק"ט, מיהו קשה דהא משמע שאף
שיורי כוסות שלא שרה בהן פתו מותר להדיחן,
ובפשוטו לא חשיבי גש"ר דיין לא מאיס, ואפשר
שאם לא שרה בהן פתו לא נשאר אלא מעט
הנדבק בכוס והוא בטל גם באיסור"נ, וכן יש
לדקדק מקושיא דרב אחא מדפתי דמשמע
דלבתר שריותא דגרף שרי להזמינו, וכ"מ בשו"ע
סי' שכ"ג ס"ח דשרי להדיח כוס ששתה בו נכרי,
וע"י שעה"צ סי' שכ"ה אות א'.

בשנה"צ סי' שכ"ה אות א' כתב דאפשר
דטעמיה דריב"ל משום דס"ל
דאיסור"נ נמי בטלי אגב הכוס, וכבר כתב מרן
זללה"ה דאין זה מוכרע, ובאמת נראה בגמ'
דטעמא דאיסור"נ לא בטל ה' פשוט לגמ', תדע
דטעמא דאיסור"נ אמרו סתמא דגמ', והיינו מפני
שהדבר פשוט, אבל טעמא דהו"ל כעושה גש"ר
לכתחלה חידש רבינא, ור"א מדפתי לא סבר כן,
ולכן מסתברא דהיינו נמי טעמיה דריב"ל,

וגם ודאי משמע מזה שאף הזקיפה אסורה לב"ש, ובתוספתא קתני ר"י אומר משום ר"ג מטלטלין את המנורה ביו"ט אבל אין זוקפין אותה, ומשמע קצת דהזקיפה אינה הרכבת הפרקים, ושם קתני שנפלה מנורה בליל יו"ט ועמד ר"ע זוקפה, וגם מזה משמע דבכל נפילה יש איסור זקיפה, וכיון דלא שמעינן לב"ה שריותא בהרכבה ממש, אין ללמוד ממתני' דכי היכי דשרו זקיפה ה"ה הרכבה, ומהא דקתני בתוספתא דר"א דר"ג שרי לטלטל, מבואר דמיירי במנורה שאפשר לאסרה בטלטול, והיינו שמא יתפרקו החוליות, ויש לדקדק מזה דמיירי במנורה שאפשר שתתפרק, וכן בסתמות הגמ' דקאמר מנורה של חוליות דוחק לאוקומי בחוליות שנופלין ואין נשמטין, ועי' להלן.

ולכאוי יש לקיים פי' המשנה למסקנא כמו לס"ד, דהנודון בהעמדת המנורה, (כדמשמע מזקפי' לשרגא דבסמוך), והא דמיחזי כבונה היינו מפני שהחוליות נשמטין קצת ע"י הנפילה, וכשמעמיד המנורה שנפלה, מתיישבין החוליות על מקומן, (וכהיא דאין מעצבין את הקטן שבת קמ"ז א'), וביותר מיושב כן אם נימא דחוליות היינו קנים התחובין במנורה, כהיא דמחזיר קנה מנורה וכמש"כ שבת סל"ה ס"ק כ"ב עיי"ש, דקרוב לראותו כמחזיר הקנים, וזהו מה שהתירו ב"ה, אבל הרכבת החוליות אסורה אף ביו"ט, וכ"נ דעת הרמב"ן שבת ק"ב ב' שכ' דאף למ"ד יש בנין בכלים י"ל דלא מיחזי להו זקיפתה בלחוד כבנין שלא נתפרקה כלל, שו"ר וגם הרשב"א שם הזכיר כן ומתפרש דלפי' שהוא נפרש כן, (וכן ברז"ה ור"ן דלהלן).

והא דפריך מאי קעביד, אע"פ שיש כאן חידוש דהא בשבת אפי' טלטול אסור, היינו משום דע"כ קתני ענין מיוחד בזקיפה טפי מבטלטול, וע"ז קבעי מאי קעביד, ואם נימא דלר"ג אף הטלטול אסור, ע"כ נשנה אין זוקפין לרבנותא דב"ה, [ויש לדחות], מיהו בפשוטו משמע בתלמודן דדוקא זקיפה דמיחזי כבונה אסור ר"ג וכו' דתוספתא, ויש ללמוד מזה דלכו"ע לא

דהשתא מפרשינן דקרא אסמכתא ומעיקרא ס"ד דמדאורייתא מיתנין.

פשמות הדברים שהפירות משדהו של ר' ינאי, וטעמא דלא חשיב בידו לפי שלא הי' חלקו מבורר ותלוי בדעת האריס, ומיושב קושיית הגרע"א דר"י לשיטתו מהני ליה תנאי כיון דס"ל אדם מקנה דשלכ"ל, ועוד בארוכה בכ"ז, בדברי התו' צ"ג ב' למה לא עישר ר"י בשבת מן המוקף, בדברי הר"ש דמאי פ"ד מ"ד למה לא עשה ר"י תנאי, בביאור ג' תירוצים שכתב שם, ולפי' הרמב"ן באמת זהו מה שעשה ר"י. (דמאי ס"ה סק"א)

שם הכא איסורי הנאה ניהו, עי' מה שנתבאר בשבת סל"ח סק"ח.

לא יחם אדם חמין לרגליו א"כ ראויין לשתי' **שם** מתני' בש"א לא יחם אדם חמין לרגליו א"כ ראויין לשתי', פי' תו' בשם ירו' דהיינו דוקא כששותה מעט ומרבה לרחוץ רגליו, וכבר כתב הרשב"א דהיינו כדתנאי לעיל י"ז א' ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד, ויש לעי' דא"כ מה ראו ב"ש להשמיענו ד"ז הכא, הרי אף לצורך חול שרי כה"ג, וכש"כ דשרי לצורך רחיצה דיו"ט, וי"ל דהי' מקום לאסור במרבה לצורך רחיצה, שלא ישתמש בזה ביו"ט, גזירה שמא יחמם לרחיצה, אבל לצורך חול לא גזרו. (סימן ג' סק"א)

כ"ב א'

כ"ב א' מאי קעביד כו' ביאור דברי הגמ' בזקיפת מנורה

כ"ב א' מאי קא עביד אר"ח כו', מבואר דבס"ד פירשו זקיפה כפשוטה, שהמנורה נפלה והוא מגביהה, אלא דלמאי דמוקמינן לה בשל חוליות פרש"י דכשנפלה נפרדו חוליותיה, ויש לעי' למה הוצרך התנא להזכיר ענין הנפילה והזקיפה, הול"ל אין מחזירין את החוליות של המנורה ביו"ט, ועוד דבגמ' אמרי' דמיחזי כבונה, ואם נתפרקו החוליות, לב"ש בנין מעליא הוא,

על מנורה גזרו משום דבלא"ה מוקצה היא בשבת, נחא טפי סתמות הענין שלא הוצרכו לפרש היתר טלטול ביו"ט, וכן לא ביארו לחלק בין מטה למנורה, דמטה שריא בשבת כמו ביו"ט.

ובאמת כבר כתבו כן הרז"ה ק"ב ב' והר"ן ר"פ כירה אליבא דר' יוחנן דב"ה שרו דחידקי בטלטול ביו"ט, משום צורך יו"ט, אלא דאליבא דר"י ל"ק ממה שסתמו בגמ', אבל לדין אם איתא דדיני' דר"י קיים א"כ הו"ל לפרושי היתר דיו"ט, אלא דמהא דאיירי בזקיפה מתבאר דהטלטול מותר, וכדאר"י בתוספתא, וכמשנ"ת.

ולאמור לא למדנו היתר להחזיר מנורה של חוליות ביו"ט, אף לדעת הרי"ף דבשבת שריא בטלטול, דלא נתחדש במתני' שריותא טפי ביו"ט, אלא משום דביו"ט מצוי הנדון של זקיפה לצורך, והיינו דמיינתין שהיו מחמירין בזה ביו"ט, אבל בשבת הדבר מזדמן רק לצורך גומ"ק, וגם תליא בדר"י ור"ש אם הדליקו בה, והיינו דמדמינן יו"ט לשבת במטה גלגליתא מ"ז ב' ולא שרינן אלא ברפוי בין ביו"ט בין בשבת, ולרו"ש וכן לר"י ור"ל דסברי יש בנין בכלים, י"ל דלא מיחזי להו זקיפתה כבנין כלל וכמ"ש הרמב"ן, ועוד דע"כ חזינן דב"ה שרו משום שמחת יו"ט, החזרת תריסין שקרובה לבא לידי חיוב, וה"ע שרו לזקפה אע"ג דמיחזי כבונה, וכ"ע ממה שסתם הרי"ף מתני' ולא הביא סוגית הגמ', וכ"נ דעת הרמב"ן, [מיהו עי' ברמב"ן ס"פ כירה], שו"ר דגם הרשב"א ק"ב ב' כ' כהרמב"ן, וא"כ אין להוכיח מזה, אלא דלאותו פירוש יתפרש זקיפה בלבד.

בדעת הרשב"א

והרשב"א בעבוה"ק ש"ג ס"ג כ' לשון זה, זוקפין את המנורה ביו"ט להדליק בה את הנר, ואפי' היא של חוליות לפי שאין בנין וסתירה בכלים, ולפיכך אפי' חוליותי' רפויין ואינן רפויין מותר לזקפה ביו"ט, אע"פ

אסרו טלטול במנורה ביו"ט, (אף לר"י ור"ל שבת מ"ה ב' דלדעת הרמב"ן טעמיהו משום דיש בנין בכלים), ואפשר דמשום צורך יו"ט התירו, א"נ דוקא בשבת שהמנורה בלא"ה מוקצה מעיקר תשמישה, ולר"י כשהדליקו בה מוקצה גמור, ולכו"ע מותרת רק לצורך גומ"ק, בזה נסתייעו בטעמא דשמא יחזיר למיתב לה דין מוקצה, ואפשר שזה מפני שהאדם נזהר שלא להשתמש בה לשאר צרכים, שמא תפול ולא יוכל להחזיר, ולכן אין לה המעלה של כלי, דטעמא דלא הוי מוקצה מפני שדעתו על כליו להשתמש בהם לכל צרכיו, אבל מנורה כיון שיכולה להתפרק, דמיא למסר הגדול קכ"ג ב', א"נ רבנן החמירו בה כיון דבלא"ה אין זה עיקר תשמישה, אבל ביו"ט לא גזרו בה.

ולפ"ז מיושב מה ששנו בדר"ל וכן בדר"י ובדרכי שבת מ"ה ב' מ"ו א' מנורה של חוליות בנדון של מוקצה עיי"ש, לומר שאיסור הטלטול שייך לדיני מוקצה, [והא דקאמר שם מ"ו א' מ"ס גזרינן, למש"כ דיש לחוש בדחידקי עצמה שמא יחזיר, נחא בפשיטות, ולאידך פירושי ג"כ יש ליישב], והא דקאמר שם בדחוליות מ"ט דר"ל, היינו בזה שחילק בין גדולה לקטנה, אבל שפיר י"ל דלא ס"ל כלל למיגזר.

ולכאז' אף לפירוש תו' דמירי בחוליות שאינן מתפרקין, לא מסתבר דעדיפי מחידקי, דגזרינן בהו שבת מ"ו א' אטו של חוליות, (ועי' לעיל ס"ק כ"ב בשם המאירי), וע"כ לקיים הדברים דביו"ט לא גזרו איסור טלטול במנורה, אלא דלדעת תו' י"ל דרק הגזירה לגזירה התירו, וכן צ"ל למה שהזכירו תו' שבת מ"ו א' לאוקומי מתני' ברפוי, ואכתי קשה ליתסר אטו של חוליות שאינן רפוי, ודוחק לומר דברפוי ניכר הרפיון ולא אתו למיטעי משא"כ דחידקי, ואין ללמוד ממטה של טרסיים דלא אשכחן בה איסור טלטול כלל, ולא כלי מילי גזרינן וכמ"ש המג"א סי' שיי"ג, א"ו ביו"ט התירו טלטול מנורה שאינה של חוליות, ולפי מה שצדדנו דרך

שרי להחזירו כ"צ אף באינו רפוי ממש, ולב"ש אם מחזירו כ"צ אפשר דחייב.

ואפשר דבציר באמצע כיון שא"א לפתחו בלא הוצאת הציר, אף לב"ש לא מיחייב במכניס כ"צ כיון שבנינו מחייב סתירתו, וגרע מקנה של סיידין, שחפץ בסתירתו, אבל יכול להשתמש בו רק למעלה, משא"כ הכא דשימוש התיבה מחייב לפתחו, אלא דכיון דבציר מן הצד כה"ג חייב, גזרי ב"ש, והיינו טעמייהו דב"ש אטו מן הצד, וב"ה שרו דלדידהו מן הצד כה"ג אכתי פטור, ואפשר דרפויה ואינה רפויה לאו היינו מהודק בלא תקע, אלא זוהי דרגא נוספת, דאף לב"ש לא מיחייב בה, ואפי' בציר מן הצד, ובירור' משני (למ"ד יש בנין) דבתריסין התירו כשאנו מחזיר כ"צ, ור"ל אף בגונא שאם הי' מחזיר כ"צ חייב, ובעבוק"ה גבי תריסין כ' דאפי' מחזיר כ"צ שרי, והיינו למ"ד אין בנין בכלים, ולפ"ז באמת איכא פלוגתא גם בציר באמצע בין ב"ש וב"ה, ותירוצ' ראשון עיקר וכמש"כ שבת סל"ה סק"ה.

ולא נתבאר בדברי הרשב"א אם ד"ז הוא היתר מיוחד במנורה משום צורך יו"ט, או דביו"ט התירו בנין בכלים כשאין לחוש שמא יתקע, וגז"ז משום צורך יו"ט, אלא דלפ"ז לא חילקו בדבר, ובלשון הרשב"א שבת מ"ו א' אליבא דר' יוחנן הזכיר דמשום שמחת יו"ט התירו, ולדידי' נראה שזהו היתר מיוחד במנורה, ולפ"ז אף לדידן לא שמעינן אלא במנורה משום צורך שבה וגם הדבר בהוה, אבל לא בכל הרכבת פרקים, אפי' אם אירע שיש בזה צורך, ולפ"ז הא דפריך ההוא מרבנן שבת מ"ז ב' היינו אף אם אין לחוש שמא יתקע במטה גללניתא, דאף ביו"ט לא התירו אלא מנורה, ובאמת לא מסתבר שיתקע במטה גללניתא, מיהו מצינן למימר דמ"מ יש לאסור אטו מטה אחריתא, כמו אטו ציר מן הצד, ועי' לעיל מש"כ בדברי הרשב"א ביצה י' א', ועבאגור"א סי' תקי"ט ס"ב ועמש"כ להלן בדברי הרמב"ם, וכעת נראה

שכיו"ב אסור אפי' לטלטלה בשבת, וכ"ש ברפויה גמורה שהיא אף בשבת זוקפין אותה, ויראה לי שלא אמרו אלא במנורה שאין עשוי' לתקוע חוליותי' אבל עשוי' לתקוע חוליותי' אסור לזוקפה, עכ"ל, ולא נתבאר בהדיא דהאי זקיפה היינו חיבור החוליות, שהרי התחיל דבריו בזקיפת מנורה סתם, ובהמשך הדברים הזכיר רק לשון זקיפה, אבל משיטפת הדברים משמע שבא להתיר חיבור החוליות ומתפרש כמ"ש רש"י דכיון שנפלה נפרדו חוליותי', וכ"נ ממה שלא הזכיר בחידושו שבת מ"ו א' אפשרות לפרש שהזקיפה היינו העמדת המנורה בלבד, (ופי' תו' אינו במשמעות הלשון שבעבוק"ה), ונראה דמשמע לי' ז"ל ממה שלא הזכירו בגמ' דמיירי ברפוי דוקא, דאף למאן דשרי רפוי נתחדש כאן היתר כמו אליבא דר' יוחנן, דע"כ נתחדש לדידי' בדב"ה מה שאסור בשבת וכמשנ"ת בחידושו שם, [ועי' שבת סל"ה סוסק"כ], ומה שאסר במקום שעשוי' ליתקע, זה נלמד מסוגיא דתריסין שהוצרכנו בה להיתר משום תחילתן, ולא גזרינן אטו מן הצד, ועוד דגם התם לא התירו בציר מן הצד גזירה שמא יתקע, וה"נ גבי מנורה כשיש לחוש בה גופא שמא יתקע הו"ל כציר מן הצד דלא התירו.

בדברי הרשב"א בחידושי ביצה י' א' יש מקום עיון שהק' מה הוצרכנו להתירו סופן משום תחלתן הא אף בשבת שרי ברפוי, ולכאור' מאי קו' הא בציר באמצע איכא למיגזר אטו ציר מן הצד, ונראה דפשיטא לי' מההיא דרשב"ג דברפוי אף ציר מן הצד מותר, ובאמת זוהי קו' הרמב"ן במלחמות ר"פ הבונה, אלא שהרמב"ן תירץ דבדלת החשש שמא יתקע קרוב ביותר, משא"כ במלכנות ואינך, אבל הרשב"א ס"ל דברפוי הכל מותר דליכא למיחש, [ועמ"מ ה' יו"ט פ"ד הי"ג שכ' בדעת הרמב"ם כתירוץ הרמב"ן ועי' שבת סל"ה ס"ק י"ט כ'], ותירץ דהחידוש אף באינן רפויין לגמרי, וצ"ב דא"כ אכתי פליגי ב"ש וב"ה אף בציר באמצע בלא טעמא דגזירה, דלב"ה

מסתייעין מסוגיא דביצה י' א' דר"י אמר מוחלפת השיטה ותלמודא דחי ל' משום דאין בנין בכלים, וכמ"ש שם הרמב"ן במלחמות, וכן מתיישב לפ"ז ההיא דר"ש עירובין ל"ד ב' דפשיטא להו דבמגדל של עץ אסור, ונתקשו בזה תו' שם, דבאמת ר"ש לשיטתם דיש בנין בכלים, (ויתכן נמי דאב"י דמוקים מ"ו א' במנורה של חוליות סבר כותייהו, ומש"ה מוקים ק"ב ב' לברייתא כמ"ד יש בנין בכלים, וצ"ע בביצה י"א ב', ועי' ק"ב ב' דאב"י מוקי בפטפוטי כירה), ולדעת הרמב"ן גם ההיא דר"ש ק"ב ב' לשיטתם, וכ"כ שם רה"ג ור"ח אליבא דרב, ולפ"ז ניחא הגזירה במנורה של חוליות, ופלוגתא הבריות מ"ז א' מבוארת.

ויעוי' ברשב"א מ"ו א' שכ' דלא מסתבר לדחות סוגיא דמנורה של חוליות שסיימה בגמ' כמסקנא, וגם אמרו הלכך דחוליות כו', וכבר כתבנו לעיל ס"ק י"ז דכיון שע"כ סוגיא דמטה של טרסיים נשנית כאן כהשלמה לסוגיא דמנורה, ל"ק לומר שבזה נדחת ההיא סוגיא, והרמב"ם והרשב"א מסכימין למהלך זה, אלא דס"ל דגזרו אטו חזרה דרבנן, (מיהו בדעת הרשב"א צ"ע), ובמ"ר ר"פ עקב מבואר דאסור לטלטל מפני שהמחזיר קנה מנורה חייב, [ובדין חותמות דמחלק שמואל ביצה ל"א ב' בין כלים לקרקע עמש"כ בשבת סמ"ה סק"ו].

ברם צריך יישוב למה סתמו בגמ' ולא פירשו דמ"ס יש בנין בכלים ומ"ס אין בנין בכלים, ואפשר דהא דמדכרינן בעלמא יש בנין ואין בנין, המקור הוא בשמעתין, דכיון דאשכחן פלוגתא דתנאי אם יש חיוב בחיבור פרקים של כלים, דיינינן בעלמא אם קסבר יש בנין כברייתא דקנה של מנורה, או אין בנין כברייתא דרשב"ג, וכיון שכן אין נוסף ביאור אם נימא דמ"ס יש בנין בכלים ומ"ס אין בנין, שהרי אין מושג ידוע בזה, ורק הכא נלמד ענין זה, ובפרט אם נימא דחיובא דתקע הוא משום בונה, א"כ לא שייך להזכיר דקסבר אין בנין בכלים, אבל בעלמא שפיר תפסו לשון זה, על הפלוגתא הידועה,

דהרשב"א דמפרש תריסין באינו רפוי למד מתריסין להתיר בנין ביו"ט, דדוקא משום גזירה אטו מן הצד אסור, ולכן התיר בדליכא למיגזר, מיהו למש"כ לק' ס"ק כ"ה דציר באמצע א"כ אין רא'. - עיקר הדבר דביו"ט הקילו, מוכח מהא דשרו לטול המנורה אע"ג דבשבת אסור, אלא דלהרי"ף אתיא כמאן דשרי אף בשבת, והרשב"א לא ניחא ל' בזה כמ"ש בחידושו (ובעכוה"ק).

היוצא מן האמור לעיל דעות הראשונים ז"ל

ול'האמור לדעת הרי"ף והרמב"ן אין היתר בחיבור פרקים ביו"ט טפי מבשבת, וכן לדעת תו' והרא"ש וכן לדעת הרו"ה והר"ן, ואף לדעת הרשב"א אפשר דרק במנורה התירו, ולפ"ז הרמב"ם יחידאה הוא בזה שפסק להתיר בכל חיבור פרקים ביו"ט, וצ"ע שסתם כותי' בשו"ע סי' תקי"ט ס"ב.

ובדברי הרמב"ם כבר תמה אאמור"ר (שליט"א) לזללה"ה סי"ח סק"ו דאם ביו"ט שרי אף במהודק א"כ מאי פריך ההוא מרבנן לרבא שבת מ"ז ב' הא בי ר"ח ביו"ט מהדרו לה ועיי"ש מש"כ ליישב, ויעוי' בבהגר"א שם שכ' דמשום שמחת יו"ט התירו כל חיבור פרקים, ורק בתריסין הוצרכו להיתר מיוחד, כיון שאין בחזרה שמחת יו"ט, ולכך לא התירו בציר מן הצד, וזה כפי' הרי"ף ולא כפרש"י, ואפשר דהרמב"ם דייק לה מדקאמר י"א ב' מ"ד טעמייהו דב"ה משם דאין בנין בכלים כו' ואפי' דבתים קמ"ל כו', ומשמע דכשהגדון מצד יש בנין לחוד מותר אף בדבתים, ורק הכא משום גזירה שמא יתקע אסרי', [וכ"נ מדשרינן בגמ' ציר באמצע לכו"ע, ועי' בזה], מיהו לפי' הרמב"ן במלחמות ציר באמצע לעולם רפוי, ולפי' הרשב"א דמיירי גם באינו רפוי, איכא רא', אם לא נחלק דציר באמצע עדיף, עי' שבת סל"ה ס"ק כ"ה.

עוד בסוגיא דשבת לפירוש הרי"ף והרמב"ן, ובשיטת החולקים

שימות הרי"ף והרמב"ן במלחמות דר"ש ור"י ור"ל ס"ל יש בנין בכלים, והדברים

בבנין פרקים של כלים, והא דתלינן פלוגתא דב"ש וב"ה בבנין בכלים זה נתחדש לבתר האי סוגיא, וכדחזינן ביצה 'א' אליבא דר"י, (ועי' לעיל ס"ק י"ח דלשון אינהו דאמור מוכיח דברייתא דמנורה לא מציא למיסבר כרשב"ג, ואם מפרשין הקו' מקנה מנורה ולא מקנה של סיידין, ע"כ יש כאן מחלוקת נוספת, והיינו ביש בנין בכלים).

ודעת כל הראשונים מסכמת דלמ"ד אין בנין בכלים לא יתכן לחייב במטה של טרסיים ושאר כלים של פרקים, מדין בונה, אע"פ שהבנין חשוב, אא"כ תקע דמעתה אינה של פרקים, וכן בחלקים שצריכין אומנות להחזיר דגם הם אינם של פרקים, אע"פ שבנויים מחלקים, ולמ"ד יש בנין בכלים כו"ע מודו דבלא תקע נמי חייב אם החזיר כ"צ באינו רפוי. - (הרמב"ן בחי' ס"פ כירה כתב לפרש דלרו"ש חייב במטה, אף בלא תקע, ואף דאין בנין בכלים, משום דגמ"מ בלא תקיעה, והו"ל מב"פ, ובמלבנות המטה מודו דכיון שאינן עשויין לפרק, אין גמ"מ אלא בתקיעה, ור"א ורהב"ח משו' להו אהדדי, ולפ"ז רו"ש מודו שפיר לדרשב"ג דבדאיכא תלתא דרגי, שרי רפוי, ור"א ורהב"ח מוקמי לברייתא דמנורה בתקע, וצ"ע דלפ"ז פשוטות הברייתות כרו"ש, ואף ברייתא דמנורה מציא למיסבר כרשב"ג, דקנה של סיידין אינו רפוי, ובהא דאמר גבי מטה גללניתא אנא כרשב"ג ס"ל, אכתי קשה דמטה גללניתא גרע מההיא דרשב"ג, דהא לרו"ש לא דמי, והו"ל אנא כר"א ורהב"ח וכרשב"ג ס"ל, וגם פשוטות הסוגיא קשה לפרש דהמיתבי קאי למאי דידעין דפליגי ארו"ש בחיוב חטאת, ובפשוטו מייתי מהברייתא דאתיא כרו"ש, וגם הו"ל לפרושי דלדידהו מיירי בתקע הקנה של מנורה, [אבל לפירוש תו' ל"ק דרו"ש נמי מיירו בתקע], וצ"ע).

דרו"ש כמ"ד יש בנין בכלים, מדסתים תלמודא בשמעתין, וגם לית לן לאוקמינהו כב"ש, [מיהו אם נוקים שמעתתא דריש הבונה ככו"ע ל"ק כ"כ וכמש"כ, אלא שהרמב"ן דחה כל הסוגיות וזה באמת סתום טובא], ונראה שרוצה לחלק בין בנין גוף הכלי לבנין דלת ע"ג הכלי או חיבור נוסף לכלי, והיינו דפלוגתא דב"ש וב"ה בחיבור נוסף לכלי כדלת וכיו"ב, ורו"ש וברייתא דקנה מנורה מיירי בעשיית גוף הכלי, וס"ל דבזה יש בנין, אף לב"ה דאין בנין בכלים, ובזה ניחא סתמות הגמ', (והוזכר קצת עד"ז ברמב"ן ובחידושים ע"ש הר"ן), וזהו שהזכיר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכמה דוכתי דברי רו"ש להלכה לדון בהם לדין, אבל לדעת הרמב"ן או לדעת תו' אין מקום להזכירם, [ולכא' לפ"ז ראוי לומר דתקע חיובו משום מב"פ, דכיון דהחסרון מפני שאינו בנין בגוף הכלי גם ע"י תקיעה אינו אלא תוספת לכלי, מיהו אין זה מוכרע], מיהו גבי מנורה שהזכירו בגמ' בנין בכלים אתיא סתמא כרשב"ג דגם חיבור פרקי מנורה חשיב בנין בכלים, (כ"צ בביאור כונתו שליט"א אע"פ שאינו מבואר בהדיא), ועוד משמע מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דדוקא בהידוק הרגיל במטה ומנורה ס"ל דחשיב בונה, דס"ל דינן כתקע, אבל לא בכל חיבור, עיי"ש מש"כ בענין חריצין שבמג"א.

הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר וכו'

כ"ב א' הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, והמסתפק הימנו חייב משום מכבה, בפשוטו משמע שחיוב שניהם שוה, ויש לעי' דלכאורה לא דמי דנותן שמן חייב מדאורייתא מפני שמבעיר השמן, ואע"פ שאינו בוער מיד, הר"ז כמבשל שנמשך זמן הבישול וחייב, אבל כיבוי שיין לחייב רק אם נעשה כיבוי מיד בנטילתו, ואפי' בעצים נפרדים כגר"ח והרי"ף קינסא דמשום מכבה שרי לענין מבעיר יש לחייב, וא"כ לא דמו דמכבה מתייחס לאש

במש"פ אאמו"ר זללה"ה דאתיא דרו"ש אף אי אין בנין בכלים

ברם בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה סי"ח סק"ה משמע דלא ניחא לי' לאוקומי

מה שיחסר מהשמן שבנר ע"י ההדלקה, ואם היתה מנטפת כל הזמן, א"כ לא יוכל למלאותה אלא עם ההדלקה, וצריך לשער שתנטף כפי מה שיבער ע"י הנר, ואם יכבה הנר ישפך השמן מן הנר כיון שהביצה מנטפת כל הזמן, אבל אם הנקב הקטן נסתם ע"י השמן, ורק כשנפתח השמן מנטפת נ"חא.

ונמצא לפ"ז בשמן המנטף לנר ואינו מחובר לו, לדעת הרא"ש מותר ליטול השמן שלא ינטף לנר ואין בזה משום מכבה, ועכ"פ במקום פסידא יש להתיר, ובסברא הדבר מיושב כן דחבית של שמן שנשברה ומנטפת לתוך הנר אין לאסור נטילתה משם, ואם נקב החבית מחובר לשמן שבנר יש לאסור, ואמנם י"ל דביצה גרע שייחודה להדלקה, מ"מ אין לנו לחדש כן בלא ראי', ואף לפרתו' אפשר דשרי בכה"ג, ועכ"פ לכו"ע אין לאסור להניח ביצה מנטפת מלמעלה שאין השמן שבה מחובר לנר גזירה שמא יסתפק ממנו, דלא מצינו בגמ' אלא בשמן המחובר לנר וכמשנ"ת. (נרשם לזכרון ולע"כ בסוגיא כלל). (הערות)

מהו לכבות את הנר כו', ביאור הספק

שם גמ' בעא מיני' אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר כו' הספק הוא מפני שמלאכת הכיבוי אינה תיקון בצורך יו"ט אלא סילוק המפריע, ולא שייך לומר שעשה אוכל נפש או הנאת נפש, שאינו נהנה מגוף המלאכה, וה"ה דיש להסתפק לכבות את הדליקה שלא תשרוף האוכלין, [ולמהתירים הצלת אוכלין יש לפרש דהתם האוכלין כנתקנו ע"י הכיבוי, אבל לא ניתקן בבית כלום, ואם מכבה דליקה שלא תשרוף הבית משום דבר אחר הר"ז כהצלת בית לדירה ולאכילה], ולפ"ז יש מקום להסתפק אף לר"י כיון שאין כאן תיקון מכשירי אוכלין, אלא סילוק מפריע, והר"ז נלמד מלכם לכל צרכיכם, ובאמת הרא"ה פ' דק"ל כר"י בדין מכשירין

הקיים, ומבעיר שייך גם למה שיבעיר לאח"ז [ובאמת מה"ט יש חילוק בין גרם כיבוי לגרם מבעיר, וא"כ ג"ז בכלל קושית תו'], ונראה דנפ"מ אם קדם וסילק השמן הנוסף קודם שנבער, כדין הדביק פת בתנור ורדה אותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת, ובעצים כה"ג פטור, אבל בשמן חייב, דכמו שהמסתפק מכבה מיד כך הנותן שמן מבעיר מיד, בין לפרתו' שמוסיף אורו מיד, בין לפי' הרא"ש דחשיבי השמן והפתילה כגוף אחד, דמצב זה נהי' מיד עם נתינת השמן לנר.

ולפ"ז אפשר דכולה מדרבנן הוא דחייב, ואמנם המבעיר חייב מדאורייתא לאח"ז, אבל מה שמתחייב בנתינתו מיד היינו מדרבנן. (סימן ג' ס"ק י"ח)

שם והמסתפק ממנו חייב משום מכבה, פי' תו' דכיון דמכבה קצת ומכסה אורו לכך נראה ככיבוי, והק' הרא"ש מהא דגורנין שבת כ"ט ב' בביצה שע"פ הנר שמא יסתפק ממנו, והרי לא נחלש אורו ע"י נטילת שמן מהביצה, ולכן כתב דאף בלא נחלש אורו כיון שמסתפק מהשמן הדולק חשיב מכבה, ולא גרם כיבוי, ולכאור' נראה דטעם זה שייך רק בשמן אבל לא בחותך נר של שעוה, דשמן כיון שהוא דבר לח, חשיב כל השמן כמשתתף בהבערה, וכשנוטל מעט ממנו הר"ז כמכבה.

ויש ללמוד מדברי הרא"ש שהשמן שבביצה מחובר לשמן שבנר, דהא כל עיקר דבריו ז"ל לחלק בין דבר שהוא כבר דולק לדבר מבחוץ, ולכן כשהשמן מחובר לשמן שבנר חשיב שהפתילה שואבת מכל השמן אף מאותו שבביצה, וכן יש ללמוד מדמצרכינן שבת שם ביצה וקערה, ואם איתא דביצה אין השמן שבה מחובר לנר, א"כ קערה חמירא שהפתילה בתוכה, ובגמ' אמרי' דס"ד שבקערה דהויא כלי אחר יסתפק ממנו, א"ו השמן שבביצה מחובר לנר ולכן לא יסתפק ממנו, וכ"נ פשוט הדברים שממלא הביצה ונוקבה בנקב קטן שינטף לפי

ש"צ סי' שט"ו ס"א אבל אסור לעשות מחיצה בפני אור הנר כו', כבר הביא במ"א סק"ג שהפוסקים העתיקו סוגיא דביצה בסתמא דמותר לעשות מחיצה, וראיתי במאירי שהביא י"מ דמייירי דוקא בטלית דאל"כ אסור לעשות מחיצה המתרת, וד"ז צ"ע דנדון טלית תלוי בבעיא דר"א סוכה כ"ז ב', ובעיקר אהל לכו"ע אסור כמש"כ שבת סמ"ג סק"ב, והמאירי חולק ע"ז וס"ל דלצניעותא בעלמא עבידא ושרי, ובאמת כ"ג מדברי הראשונים ז"ל דמחיצה המתרת שאסרו היינו משום דחשיבא אהל שהיא קובעת את הרשות ע"י מחיצה זו, וכלשון הברייתא דהו"ל אהל בתחלה, אבל במקום שמחיצה אחת מתרת הר"ז מענין צניעותא, ולא אסרו אלא מחיצה המתרת מדין אהל ולא מדין מחיצה בעלמא, ואמנם בפשוטו זה דלא כמהר"ם שהחמיר להשאיר טפח, ויתכן ליישב דמהר"ם רצה שיחשב כבחדר אחר כדאשכחן בס"ת דלכתחלה יש להוציאו לבית אחר, ועשה מחיצה מכותל לכותל.

בד"מ תירץ דהגמ' מייירי בשייר טפח, וצ"ע דהגמ' מייירי בבא לשאול ביו"ט ומה שייר להשיב ע"ז אפשר במחיצה אם נתן דעתו ע"ז מבעוד יום ועשה מחיצה ושייר בה טפח, ועוד דכיון דסתמא מחיצה אסורה למה הזכיר עצה זו כלל, הא קא"ל בסמוך אפשר בכיסוי, והו"ל עצה זו מיד, וכל הפוסקים שסתמו כמ"ש המ"א ודאי לא מתפרש בכה"ג.

והמ"א תירץ דמייירי במחיצה המועלת מדין כיסוי, וכבר הק' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה [בביצה כ"ב] דא"כ היינו דקאמר אפשר בכיסוי, וגם קשה על סתימת הפוסקים, וגם בפשוטו בעובדא דמהר"ם לא היו הספרים נראין, וגם יש להסתפק אם זה כיסוי כשהמחיצה רחוקה מהספרים.

ובשנה"צ אות י"ג כתב ליישב דכיון שאפשר בכיסוי או בכיבוי לא מיקרי מחיצה המתרת, וצ"ע דסו"ס השתא מתרת מדין מחיצה,

ולא בדין לכם לכל צרכיכם ולכן בהני דשמעתין אסור, [אבל הדבר קשה לחדש מדנפשין פלוגתא, ולפסוק בדברי התנאים דלא כחד מיניהו], אבל לשון הגמ' משמע דאף לרבנן יש מקום להתיר. (סימן ג' ס"ק כ"א)

שם א"ל אפשר בבית אחר, יש לעי' פשיטא וממילא מובן דהשאלה כשאין לו בית אחר, ותירץ הט"ז בסי' תקי"ד סק"ב דכיון דהלכה כר"י דמותר אלא שאין מורין כן לא רצה לומר לו אסור, ועדיין אין זה מיישב דטפי הו"ל שיעשה מחיצה דיש בזה חידוש קצת, ואפשר בזה דכיון שהי' בדעתו לומר נמי הא דמחיצה ודכלי, לכן הקדים עצה דבית אחר, שזהו הראוי טפי ממחיצה שהנר מאיר קצת, ובכפיית כלי יש לחוש שיכבה, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דקמ"ל דאף לר"י אם יש לו בית אחר אסור, דחשיב כמכשירין שאפשר בע"א, ויש בזה חידוש דבפשוטו טריחא לי' מילתא טובא לפנות מטתו לבית אחר ואפ"ה לא שרינן לי' לר"י, וא"כ כש"כ שצריך לשאול סכין מאחר ולא להשחיתו ול"מ כן, עי' מלחמות, וי"ל דלא מחייבנן לי' להזקק לבריות, אבל לטרוח בביתו צריך, ואפשר דבכלל בית אחר שיוציא הנר לבית אחר דליכא טריחא כ"כ, שו"ר במ"ב שם סק"ה שהעתיק ואיתא בגמ' דאפי' אין לו בית אחר להוציא שם הנר כו' אסור.

וכתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהא דלא אמר להוציא הנר לחצר י"ל דחושש שיגנב או שלא עירב ואסור להוציא הנר לרה"ר לצורך ד"א כמו שאסור כיבוי, וכ"כ בשם קה"י להחוו"ד. (שם)

בדין עשיית מחיצה לפני הנר מפני דבר אחר, ובדין מחיצה אחת המתרת

שם בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר כו' אפשר לעשות לו מחיצה. — א"ה, ראיתי להעתיק מספר שבת השייך לכאן.

יותר, אבל בכלל לכם לכל צרכיכם שפיר מרבין ל', והא דס"ד להתיר אף לרבנן אפשר דסבר שהסרת כאב לא גריעא מהנאה חיובית, ולפ"ז סבר דכל רפואה נמי מותרת, דמאי דשרי לרבנן שרי אף באפשר מעיו"ט, ואפשר דנקט כחול שהוא גם מאכל בריאים ושוה לכל נפש, עי' להלן בזה, א"נ כיון שא"א לעשותו מעיו"ט, משא"כ שחיקת סממנין עצמה דאסור אף באו"נ כה"ג כיון שאפשר מעיו"ט כדן מיתוק חרדל, מיהו דוחק לומר דמספק"ל בכל רפואה ביו"ט, וצ"ל דדוקא כחול ס"ד שיחשב כאו"נ כיון שהוא ג"כ מאכל בריאים ודמי לרחיצה וסיכה אבל כל רפואה פשיטא ל' דמכשירין חשיבא.

(שם)

מהו לכחול את העין ביו"ט, ביאור הנדון

שם מהו לכחול את העין ביו"ט, בכחילת עין יש משום שבות דצובע כדאמר שבת צ"ה א', וכשמתכוין לרפואה איכא נמי משום שחיקת סממנין, עי' שבת י"ח א' ובתו' שם, ויש לעי' אם כונתו לשאול בכל רפואה ביו"ט מ"ט נקט כחילת עין דוקא, ואי לרבנן דילמא ג"ז שרי, אכתי הו"ל לגמ' לפרושי דאף בלא איסור צובע אסור. (סימן ג' ס"ק כ"ב)

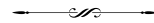
אמימר שרא למיכחל עינא כו' אם בשאר רפואות ג"כ שרי

שם אמימר שרא למיכחל עינא ביו"ט שני כו' במלחמות ורשב"א כתבו דביו"ט שני סמכין אדר", ולפ"ז ה"ה בכיבוי נר ודליקה, וכ"כ הרא"ה והר"ן, מיהו י"ל דמשאצל"ג חמירא טפי, ואפשר שלא התיר אלא בחולה שאב"ס דכי היכי דמותר אמירה לגוי בשבת הקיל נמי ביו"ט שני, אבל בשאר צרכים לא. (סימן ג' ס"ק כ"ד ויעו"ש עוד)

בבעיא דמהו לכחול את העין, מ"ט בעי בכוחל טפי שאר רפואה

שם מהו לכחול את העין ביו"ט כו', בכחילת עין יש שני שבותין, א' צובע כדאמר שבת

אלא יש לקיים הדברים עפמ"ש"כ לעיל דמחיצה שאינה בהלכות רשויות, לא חשיבא אהל, והקובע בזה דאם אפשר בכיסוי ש"מ דא"צ מחיצה לקבוע את הרשות אלא להפרדה בעלמא, ונפ"מ דלענין כלאים אסור לטעמי' דהמ"ב, ולמ"ש"כ ג"ז מותר, אבל בנר וספרים וכן לענין צואה וכיו"ב מותר.

ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדירה מותר, ובדין כיבוי משום איבוד ממון

שם ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדירה מותר, פשטות הברייא והגמ' דבבית שדר בו מיירי וכדפרש"י, דסתם ברייתא דעישון הבית דוחק לאוקומה בבית אחר, וכן קדירה סתמא מיירי בשיש בה תבשיל ועומדת ע"ג האש שהבקעת שם, ועוד מדלא אוקמו ברייתא כרבנן ובבית שדר בו, ועוד דאי תרוייהו באיבוד ממון מה לי איבוד בקעת מה לי איבוד קדירה. (סימן ג' ס"ק י"ט ויעו"ש עוד)

איתיבי' אין מכבין את הבקעת וכו'

שם איתיבי' אין מכבין את הבקעת ושני ל' כדשנין, מבואר דסבר ר"א דאף לרבנן אפשר להתיר הכחילה דחשיב כצורך עצמו ולא כמכשירין, ויש לעי' אם כל רפואה פשיטא ל' דאסור משום דהו"ל מכשירין מ"ש כחול, ואם רפואה כאו"נ, א"כ גם שחיקת סממנין מותר, וגם צ"ב מ"ט חשיב מכשירין הרי האדם נהנה בזה שנתרפא מכאב העין, ובשטמ"ק בשם הרא"ה כתב שאינו נהנה מהכחילה עצמה אלא מסלק ממנו המונע, וכתב גם דע"י שמגיה אורו נהנה יותר מהאכילה וכעין הכשר הוא לאו"נ, וכ"ה לשון הרמב"ן בתוה"א שער המיחוש דמאן דאכיל ל' עינא לא חזי שפיר ולא מתהני מאכילה, ומשמע הענין דהא דהתירו כל צרכי האדם מתוך או"נ היינו יצירת הנאת חיוביות, אבל סילוק כאב לא דמיא לעשיית או"נ ולא מרבין הנאה כזו, אע"פ שהיא נצרכת לאדם

עכשיו איהו עבד ל', אבל כאן כיון שאין זה אלא שיפור מועט בכיחול קרי ל' מסייע ומותר.

שם ה"מ היכא דלא מסייע בהדי' כו', דעת הרמב"ן דבשינוי מותר אף ע"י ישראל, ונראה מזה דעמין ופתח לא חשיב שינוי דאורחי' דכוחל כך, ואי מסייע יש בו ממש אסור, וכ"ה לשון הרמב"ן בתוה"א דעושה מעשה כדרך שעושה בחול.

המ"מ בפ"ב מה"ש ה"י פי' דיש שני חולה שאב"ס, א' כל גופו ב' באבר אחד, ובתרויהו שבות ע"י גוי מותרת, אבל ע"י ישראל באופן א' מותר ובאופן ב' אסור, ותרוייהו בנפל למשכב מחמת חולי זה, ופי' שמעתין כאופן ב' ולכך ע"י ישראל אסור.

ביו"ט שני ובחול"מ

שם אמימר שרא למיכחל עינא ביו"ט שני של ר"ה, והכי קיי"ל ביו"ט שני של גליות, ומיירי בחולי שמותר אמירה לגוי בשבת, אבל מיחוש בעלמא דבשבת כל רפואה אסורה לא שמענו כאן היתר שבות, דמסתבר דאמירה לגוי אסורה לעשות לו מלאכה, וא"כ גם שבות דרפואה אסור, אבל לשון המ"מ פ"ח מהיו"ט הכ"ד דטעם ההיתר מפני שהנאת הגוף היא, וכ"ה לשון הרשב"א בשמעתין בשם הרמב"ן (במלחמות) כחול העין הנאת כל הגוף ולא סמכו על דברי ר"י אלא ביו"ט שני, ומשמע מזה להתיר אף במיחוש בעלמא, ומ"מ אין לנו מקור בגמ' אלא בדבר שאמירה לגוי מותרת בו אף בשבת, ובמ"ב סי' תצ"ו סק"ה כתב דמיירי בכל גופו בריא, אבל ציין מקורו בסי' שכ"ח סק"ג נ"ב ושם מיירי בחולה דוקא ולא במיחוש בעלמא, ועי"ש סק"ז בשם הלבוש, וצ"ע, ולפמ"ש"כ דלא התירו אלא בחולה שאב"ס כסוף אוכלא דעין, ניחא מ"ש בשו"ע סי' תקל"ב ס"ב דרפואה בחול"מ מותרת, ודקדק מזה המ"א דביו"ט שני אסור, כ"פ כונתו במחה"ש, [ולפי מה שהוספנו לעיל סק"ב דרפואה ביו"ט אסורה אף לר"י מפני שאפשר לשחוק הסממנין מעיו"ט, א"כ אף היתר

צ"ה א', ב' גזירה משום שחיקת סממנין, ואם נימא דכל רפואה ביו"ט מותרת במקום צער כמ"ש הגרא"מ הורביץ ז"ל בשבת קל"ד א', ניחא דמיבעיא ל' רק בכוחל, אבל אם כל רפואה ביו"ט אסורה כמ"ש המ"א בסי' תקל"ב סק"ב יש לעי' מ"ט בעא מינ' בכוחל דאיכא תרתי לגריעותא, מיהו לדעת הרמב"ן ודעימי' נתבאר לעיל סק"א דבסוף אוכלא מותרת רפואה בשבת, וליכא אלא חדא דצובע, ואפשר דניחא ל' למיבעי בחולה שהתירו בו אמירה לעכו"ם אם התירו גם מכשירין דשבות ביו"ט, דאף אם במיחוש בעלמא לא התירו רפואה אכתי בחולה שאב"ס י"ל דשרי.

בדברי התוספתא ברפואה במועד

בתוספתא פ"ב דמו"ק אמרו דבראשונה היו אומרים אין שותין מי זבלים ומי דקלים וכוס העקרין במועד עד שבא ר"ע ולימד שותין כו', וצ"ע מאי ס"ד לאסור אטו שחיקת סממנין במועד, הרי במועד היתר גמור הוא, והי' אפשר לפרש דמשום דמצטער קאמר, כענין ששינוי פ"ק דמו"ק ר"י אומר לא תסוד (במועד) מפני שניווול הוא לה, וכן מסיים התם דאין מונעין רפואה מן הבהמה ביו"ט, והיינו דס"ד לאסור משום טירחא, למאי דנקטינן דל"ג בבהמה משום שחיקת סממנין, כמ"ש ברי"ף שבת נ"ג ב' ובשו"ע סי' של"ב ס"ג, אבל פשטות הדברים דבאיסור רפואה קיימינן, ודקדק מזה המ"א סי' תקל"ב סק"ב דרפואה ביו"ט אסורה, ולע"כ.

בדין מסייע ובשינוי, ובחילוק חולה בכל גופו ובאבר אחד

שם איכא ר"ז דקאי כוותך כו', בתו' שבת צ"ג א' הקשו דהא ר"ז אמר התם מסייע אין בו ממש, ולכאורה יש לחלק בין אם המסייע עושה אותה פעולה של העיקר, כמו רגל רביעית של הבהמה, לעמין ופתח שהיא סוג פעולה אחרת, ונעשית בפ"ע, ובאמת בזב כה"ג דעמין ופתח לא חשיב מסייע דנהי דהי' נעשה בפ"ע אבל

וכדמסקינן דאף להריח אסור א"נ רבא דוקא בפירות שרי אבל לא בכלים ובית]. (סימן ג' סק"ג)

אם כל מוגמר חשיב אינו שוה לכל נפש

שם מחלוקת להריח כו' והטעם דהוי דבר שאינו שוה לכל נפש כדפרש"י מההיא דכתובות ז' א', ויש לעי' בשלמא למאן דממעט נפש בהמה לעיל כ"א א' ע"כ לכל נפש מיותר וממעט מוגמר, אבל אם מרבינן מיני' נפש בהמה מנלן למעוטי נמי מוגמר, ולא משמע דפליגי נמי בהא, וגם ר"ע לא הזכיר דמכל דייק לה, וי"ל דלכו"ע כל נפש לא מרבה בהמה אם אינה בכלל נפש, ור"ע מנפש גופי' מרבה לה, ואיתר לי' כל למעוטי מוגמר, מיהו צריך טעם למה מיעטו ד"ז, ואפשר דמוגמר היינו ריח חזק ועשן שאין נהנין מזה אלא הרגילין בו, כענין טיטון שהזכירו האחרונים ז"ל, ולפ"ז ריח מועט שרי, דהיינו להביא ענפים מרה"ר ליהנות בהם, עי' ל"ג ב', וכבר הזכרנו מזה לעיל סוסק"ה עי"ש, אבל לשון הראשונים ז"ל משמע משום דלאו כו"ע צריכין לזה, וכדפריך התם מצבי, ולמאי דמשני לא שרינן אלא מידי דאכילה, דהכי משמע לישנא דקאמר אנא דבר הצריך לכל נפש קאמינא (שו"ר לשון בן הרמב"ן י"ב א' יש בנ"א דלא ניחא להו מוגמר), ואפשר שאצל רובא דעלמא עושין מוגמר רק במאורעות מיוחדין, ולכן לא חשיב מסדר היום, ולפי טעם זה יהא מותר לטלטל ענפי בשמים דרך רה"ר, וצ"ע. (שם)

מהו לעשן, אם הנידון משום שאינו שוה לכל נפש

שם איבעיא להו מהו לעשן, פרש"י לעשן פירות לקלוט מטעם הבורשם, ולשון הרי"ף מהו לעשן את הפירות כדי להכשירן לאכילה [ואפשר שהתיקון בעשן כבישול וכדי שלא יפגם מעשנין בריח טוב] ולכאורה לפי' הרי"ף אין סברא לאסור מפני שמכבה, דאם אינן ראויין לאכילה דבר השוה לכל נפש הוא, ואפשר לומר דלאו דוקא להכשירן לאכילה קאמר אלא להשביחן בבשמים וכדפרש"י. (שם)

רפואה לא שמענו ביו"ט שני, וכל ההיתר משום דר"י כמ"ש הראשונים ז"ל]. – בשו"ע סי' שכ"ח סי"ז הכריע דלא כהרמב"ם, וא"כ כאן בשכל גופו בריא לא שמענו להתיר, וצ"ע במ"ב שסמך על שיטת הרמב"ם שהביא בסי' שכ"ח ס"ק נ"ב, והמ"א לשיטתו הובא לעיל סקא. (שבת סמ"ז סק"ג)

אם מעכב להזכיר בתנאי ולאדלוקי שרגא

שם תוד"ה ומדליקין. כת' התו' שצריך להזכיר בתנאי ולאדלוקי שרגא ואם לא התנה אסור, וצ"ע מנ"ל שצריך להתנות על כל דבר, נהי דקושטא הוא דבלא עירוב אסור להדליק נר, אבל מכיון שהתנה שיהא זה לע"ת תו לא צריך, [ואפי' יאמר שמתנה שלא יועיל לו לאפי' או לאדלוקי שרגא, י"ל דפטומי מילי הוא], וכבר הביא במ"ב ס"ק ס"ג דיש חולקים על עיקר ד"ז עי"ש, וצ"ע.

א"ה, בדין רפואה ביו"ט נתבאר בשבת סט"ז סק"ז.

כ"ב ב'

מחלוקת לגמר כו' מ"ט מוגמר אינו כהנאת הגוף

כ"ב ב' אר"א מחלוקת לגמר כו' פרש"י דלגמר בגדים חשיב כעוסק בתיקון הבגדים ולא באו"נ, וכבר הק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דודאי מיירי בבגדים שרוצה ללבשן ביו"ט, ורוצה ליהנות מן הריח, וא"כ מ"ט לא חשיבא הנאת הגוף, ואפשר דכל כה"ג מכשירין מיקרי כיון שאינו עוסק בעשיית הריח, אלא בהכנת הכלי הנותן ריח, ואמנם לר"י דמכשירין מותרין, ג"ז מותר, דא"א לעשותן מעיו"ט שהריח נודף והולך לו, [ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פי' משום דמוליד ריח, ולפ"ז למסקנא דרבא לא חייש לאולודי ריחא שרי ר"ג אף לגמר, וסתמו בגמ' משום דקי"ל כרבנן

כ"ג א'

משום דקא מוליד ריחא, הנידון משום החרס או הפירות

כ"ג א' רבה אמר ע"ג חרס נמי אסור משום דקא מוליד ריחא פרש"י שמוליד ריח בחרס, וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דבפשוטו אין דעתו על הריח שנקלט בחרס, אלא דלפרש"י שבבישרא אגומרי ג"כ איכא אולודי ריחא ע"כ מבואר בגמ' דכל ריח שנקלט אסור, אבל הדבר תמוה לחוש לקליטת ריח בשאין דעתו ע"ז כלל, ולפי' הרא"ה לא הוזכר אולודי ריחא בבישרא אגומרי, ואף הכא האיסור משום אולודי ריחא בפירות, שדעתו ע"ז, וזהו פשטות הגמ' שלא הוזכר נדון על החרס ומתפרש על הפירות, ועי' להלן.

שם רבה ור"י דאמרי תרויהו סחופי כסא אשיראי כו', לכאורה משמע דרבה לטעמ' דאסור ע"ג חרס, אבל יש להסתפק אם ר"י נמי כרבה ס"ל, או דבההיא כרבא ס"ל מידי דהוה אבישרא אגומרי, ונפ"מ לענין הלכה למאי דקי"ל כרבא אם מותר לסחופי כסא אשיראי, והר"ף והרא"ש השמיטו ד"ז, וכן בשו"ע סי' תקי"א ס"ד השמיטו המחבר, והרמ"א העתיק ד"ז מהאור"ז, ולשון הגמ' סתום שלא אמרו רבה לטעמ', אבל שנו דבריהם קודם מילתי' דרבא, ויש בזה קצת משמעות דרבא פליג בסתמא גם ע"ז. (סימן ג' ס"ק ט"ו)

שם ומ"ש מקוטמו כו' התם ריחא מיהא איתי' ואוסופי הוא דקא מוסיף כו', יש לעי' מ"ט קרי ל' אוסופי, הרי אינו אלא פותח שיצא הריח הכנוס לחוץ, וכי שייך לשאול מ"ש מפותח קופה של בשמים ומריח בה, וי"ל שבמקום הקטימה והמלילה מתקבץ הריח מחלקי העץ הסמוכין, ששרף הלח המריח מתמצה למקום הקטימה והמלילה, ויוצא וריחו נודף, ולכן חשיב שמוסיף ריח במקום זה, ומ"מ לא קרינן ב' מוליד ריח בענף הבשמים, כיון שהוא ענף מבושם ואוסופי הוא דקא מוסיף, אבל שיראי

מבושמים אסור להוסיף בהם ריח, (ואי הוה גרסינן סחופי אסא דהיינו לשפשף הדס ע"ג שראי הוה ניחא הענין טפי, דכסא לשון סתום הוא, והוה ניחא טפי דהיינו מלילה ע"ג שיראי, ושפיר הזכירו מ"ש ממלילה בעלמא).

שם רבא אמר אפי' ע"ג עץ נמי מותר מידי דהוה אבישרא אגומרי, רש"י פי' דאיכא נמי אולודי ריחא בפחמין, אבל הרא"ה פי' דבישרא אגומרי נאמר רק כלפי מכבה, ורבא כר"י ס"ל דלא חש לאולודי ריחא, והיינו נמי דא"ל ר"א לאמימר דמשמ' דגברא רבה אמינא ל' דלא חש לטעמא דאולודי ריחא, וכ"נ בפי' ר"ח, ולפ"ז לא ביאר רבא בדבריו מ"ט לא חש לאולודי ריחא, ואפשר לומר דדוקא באוכלין ס"ל דמותר, או מפני שאינו מתכוין כמ"ש הרמב"ן, אבל טעמא דאוכל נפש לכאורה אינו מועיל לאולודי ריחא, דבישום בגדים ג"כ להנאת יו"ט נעשה, ואפ"ה כיון דאולודי דבר חדש הוא אסור, ויש לדחות דבאוכל עצמו עדיף, דבפשוטו היינו דמחלק רב יהודה בין בישרא אגומרי לעישון פירות, עי' ס"ב ס"ק י"ג י"ד. (שם)

בביאור המחלוקת ברצועה שבין קרניה

שם מתני' שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרים פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה כו', א"ה, ראיתי להעתיק בזה מספר שבת.

שבת נ"ז א' תנן התם ולא ברצועה שבין קרניה, לכאורה סתמא היינו לנוי, דלשמירה קורשין בצואר כמו מוסירה דפרה אדומה, והאיסור משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא, [מיהו בעז מצינו שימור בקרניה], ויש לעי' א"כ מ"ט דראב"ע דשרי, מ"ש בזוג דלא פליג, וגם לא משמע כלל דפליגי בדין נטירותא יתירתא, וע"כ דלנוי הוה, ואפשר דלא בכל נוי מיחזי כאזיל לחינגא, ופליגי ברצועה אבל בזוג מיחזי טפי מרצועה, ואפשר דאף היכא דעבידא לנוי מ"מ תופסין ברצועה ומשמרין אותה כו, [וכ"נ ממה שדנו לנוי ולשמר, ואם רצועת נוי אינה

ועוד דלאו כללא הוא דמטה הוה פס"ר שיכול לגוררה על גבה, וטפי הול"ל מודה ר"ש היכא דודאי עושה חריץ, וגם אין לחדש דפליגי במציאות, והרי ר"י רבה התיר דוקא בגדולים.

והרמב"ן הקשה מדתנן ביצה כ"ג ב' כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת, ומשמע ליה דעגלה גדולה היא, ולכאורה מתני' אעגלה של קטן דרישא קיימא, וכ"כ הרמב"ן בהמשך הדברים, ואדרבה קשיא מינה לר"י רבה, מיהו י"ל דחשיב לה לא אפשר כיון שצריך לטייל הקטן או להוליכו, ועולא לא חשיב ליה צורך כ"כ להתירה משום דאי אפשר, ואפשר דר"י רבה סבר דמתני' ככו"ע אתיא כיון דעגלה של קטן קטנה היא, וסוגיא דגמ' ביצה שם אתיא למאי דאיתותב ר"י רבה, ומיושב בזה מה שנדחק לומר מטה דומיא דכסא כיון דמתני' סתמא קתני לאיסור.

שם מתיב ר"י רש"א גורר כו' קשיא לתרוייהו, לכאורה רבה ועולא קיימי על ברייתא זו, דלא אשכחן לדר"ש אלא כאן, ולשון מתיב רב יוסף ק"ק, דהול"ל אי לר"י קשיא כסא אי לעולא קשיא מטה, וצ"ל דאה"נ, אלא לפי שלא הוזכרה הברייתא תחלה נקט לה בהאי לישנא.

שם ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, פי' גורר אדם כו' אע"פ שהוא עושה חריץ ובלבד שלא יתכוין לכך, ואיסור חריץ הוא משום חורש, דהא בעגלה שכובשת שרי ר"י ביצה כ"ג ב', הרי שהאיסור מפני הפיכת העפר ממקומו, ואע"פ שפס"ר הוא שיזוז העפר בגרירתו, מ"מ אין זה חורש עד שיחפור בעומק מעט, והיינו דקרי ליה חריץ, אבל לא מיירי בחריץ עמוק שיש בו תועלת של בנין כאמת המים וכיו"ב, וכ"כ רש"י בביצה, מיהו לעיל כ"ב א' פרש"י דהוי חורש או בונה.

שם עולא מתרץ לטעמיה כו' יש לעי' מה הוצרך עולא לתרץ הרי ראוי לתנא לשנות בהדיא גדולים וקטנים אף אם ר"י מודה בגדולים, ואם חשש התנא שלא נטעה בדעת ר"י,

ענין לשימור לא שייך לדיוקי נדון שימור במתני', וס"ל לראב"ע דלא גזרו משום חניגא אלא כשאין שום תועלת רק נוי, אבל במשמרה בזה מותר, אע"פ שעיקרו לנוי, [וערש"י ד"ה לנוי שכתב שאינו אוחזה בה, וצ"ע], ולפ"ז צ"ל דמ"ד לשמר מותר היינו דוקא כשכונתו לשמר נטירותא יתירתא אבל כשכונתו לנוי אסור, אע"פ שמועיל לשמירה, ובזה ניחא דבין לנוי בין לשמר מיירי באותה רצועה וכ"נ במלחמות דפרתו של ראב"ע היתה יוצאה בו ברגילות תדיר מפני שמקצתם דרך יציאתן בכך הורגלו בה, משמע שהיתה נראית כלשמר, [אבל קשה לומר דפליגי בלשמר, וצ"ע בדעת הרמב"ן בזה].

ומפרש"י במתני' ביצה כ"ג א' שכתב דהרצועה היתה לנוי ואמרו רבנן משאוי הוא ואינו תכשיט לה, משמע דס"ל דכה"ג זוהי צורת חבל לשמירה ואינו תכשיט, וכ"נ ברש"י במתני' נ"ד ב', ומ"מ הדברים מחודשים לאסור נוי משום דלא מיחזי כתכשיט אלא כשמירה, ובפרט לפרש"י בשמעתין שצובעה וקולעה לנוי כו', שו"ר בר"ן שכתב שאין דרך רוב בנ"א בנוי כזה, ולכן חשיב משאוי אע"פ שנותנו לנוי, וצ"ע דודאי לא בטלה דעתו בנוי כזה. (סט"ז סק"ז)

כ"ג ב'

כ"ג ב' מתני' עגלה של קטן כו' ואינה נגררת אלא על גבי כלים רי"א כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה כו', א"ה, ראיתי להעתיק מספר שבת בענין דבר שאין מתכוין השייך לכאן.

בגרירת מטה כסא וספסל בקטנים ובגדולים

שבת כ"ט ב' דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר, פרש"י ותו' משום דלא אפשר, וכן מתפרש בגמ' בדר"י רבה דטעמא דגדולים, משום דלא אפשר, ולא נתחדש בדעולא טעם חדש, ואין לפרש דגדולים הוי פס"ר דהא אביי ידע לדעולא ואפ"ה רק מרבא סברה להא דמודה ר"ש לקמן קל"ג א',

שמענו דעתו בזה מסיק בתיובתא דתלמודא לא נראה לו לחלק בזה.

ביאור פלוגתא דר"י רבה ועולא בב' אופנים, א' דמדאורייתא שרי תמיד, ב' דכשלא אפשר ניכר שאינו מתכוין

ביאור פלוגתא דר"י רבה ועולא לפי הנראה בסוגיא דפסחים כ"ה ב' ובתו' שם, דר"י רבה סבר דפליגי ר"י ור"ש בלא אפשר ולא קא מכוין, אבל באפשר ולא מכוין מודה ר"ש דאסור, וכדס"ל לרבא התם בל"ק, ואיתתבו תרוייהו ממתני' דכלאים, ועולא סבר כלישנא בתרא דבלא אפשר ולא מכוין כו"ע ל"פ דשרי, בין לאביי בין לרבא, ולל"ק סבר אביי דתרווייהו פליגי בין בגדולים בין בקטנים, וכן פרש"י שם דאביי ורבא פליגי בביאור ברייתא דגורר אי מיירי רק בגדולים או גם בקטנים.

ולפ"ז משמע שאין כאן נדון בדרבנן שבמקום דאפשר אין לגרור לכתחלה אלא זהו גדר בשריותא דאינו מתכוין, דכמו שבאפשר ולא מכוין דשרי ר"ש, אמרינן דכיון שאינו מכוין לכך, הר"ז כנעשה ממילא, ה"ה דשייך ענין זה יותר שלא אפשר ולא מכוין, דודאי יש להחשיבו כנעשה ממילא, דבמלאכות שבת ודאי האיסור שהאדם לא יעסוק במלאכה, וכשנעשה ממילא אין איסור, וגם בשאר איסורים בהני שאינו מחויב למנוע שלא יעשו ע"י אחרים ממילא, ה"ה דלא חשיב איסור כשנעשה ע"י עצמו ממילא, כגון קציצת בהרת שאינו מחויב למנוע שלא תקצץ מאליה, ובכה"ג מהני טפי לחשבו כממילא כשלא אפשר, דנמצא שהפעולה שעוסק בה היא הגורמת את התוצאה, ואין זה מתייחס אליו, משא"כ בדאפשר, כיון שהוא בוחר לעשות כך, חשבינן ליה כמכוין לזה, מיהו לפ"ז גם בלא אפשר דמותר היינו משום דדשא"מ מותר, אלא בדאפשר הו"ל כמכוין, ולא משום דהא דלא אפשר משוי ליה כממילא, (כל"ב דאביי פסחים שם).

טפי הו"ל למיתני רק כסא, וי"ל דאי תנא כסא לחדור הו"א מפני שאין לחוש כלל שיעשה חריץ, אבל מטה אסור, להכי תנא כולהו דומיא דכסא ומדקתני ספסל לבסוף למדנו שאין הסדר לא זו אף זו ולא זו ואצ"ל זו, אלא כולהו דומיא דכסא או דומיא דמטה.

שם כסא דומיא דמטה, יש לעי' א"כ למה שנה כסא, בשלמא לעולא דכולהו שרו לא חייש כ"כ, אפי' יטעו בדעת ר"י, אבל אם ר"ש אסר בקטנים לא הו"ל למיתני כסא, ואפשר דסמך התנא דסתם גורר מתפרש כשצריך לגרור ואינו יכול להגביהו, [ואם הא דבעינן לא אפשר הוא רק סברא דרבנן שלא להקל אלא לצורך נוחא טפי דמתפרש גורר שצריך דומיא דמטה], ולכאורה יש ללמוד מזה דמי שאינו יכול להגביה כסא שרי לגרור, שלא גזר על כסא אלא כל דבר לפי האדם אם אפשר לו או לא, ולכן שנה כסא דומיא דמטה דשרי לפי הענין, ולעיל כתבנו דאפשר דמשמע ליה סתמא דביצה כ"ג ב' דאסרה עגלה של קטן דאתיא ככו"ע ולפמשנ"ת להלן מסוגיא דפסחים יש להסתפק אם הא דאסר ר"ש בדאפשר הוא מדרבנן, שהחמירו בשלא לצורך או דס"ל לר"י רבה דדשא"מ לכו"ע אסור, ולא שרי ר"ש אלא בדלא אפשר, כדס"ל לעולא בדעת ר"י, אבל סתמות לשון הגמ' דהנודן בדרבנן כדמסיים גבי כלאים ואפ"ה שרי ר"ש לכתחלה, וכן סתמות הלשון דלא אפשר דשמעתין משמע שעת הדחק קצת, שלא התיר לכתחלה לסמוך על אינו מתכוין, מיהו י"ל דמשוי ליה טפי הנאה הבאה בע"כ בדלא אפשר.

שם מתיב רבה כו' תיובתא, בעלמא לא מותבינן תיובתא ממשנה, ואפשר דר"י רבה סבר דמוכרין ותופרין אין להכביד עליהם באופן קבוע להפשיל במקל ולתפור בארץ, משא"כ מאורע של גרירת כסא, ורבה לא ס"ל חילוק זה שהרי הצנועין נוהגין כן, ולכן מסיק בתיובתא, א"נ דוקא באיסור שבת ס"ל להחמיר שלא יזלזלו, אבל בשאר איסורין מודה דשרי, ולפי שלא

אלא שיש פטור בחשיבות המיוחדת של שבת לא שרינן מדרבנן, כדחזינן במשאצ"ג דאסור לר"ש, וכן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור.

ואפשר עוד דחסרון דמלאכת מחשבת הוא דוקא כשאין לו צורך בתוצאה, או שאינו יודע שהוא עושה מלאכה כמתעסק, אבל אם התוצאה מושלמת והוא יודע שקרוב הדבר שנעשית על ידו אלא שאינו מתכוין לכך, אין זה חסרון במלאכת מחשבת, רק נדון כללי בכל איסורין שבתורה, דהא לא שייך לחשבו שוגג מבחינת חסרון מחשבה כמו מתעסק, והמלאכה צריכה לגופה אלא שאינו מכוין לה, ומה"ט בפס"ר חייב לר"ש כמבואר ע"ה א' ק"ג א', ואפי' אם לא ידע שהוא פס"ר, אם נימא דטעמא דפס"ר לאו משום דכמכוין דמי, כפשטות הלשון דמודה ר"ש לר"י דחייב בלא כונה, וש"מ דחסרון כונה חשיב שפיר מלאכת מחשבת.

בקושיית הרמב"ן מהקזת דם דר"י אסור

הקשה הרמב"ן לעולא דבגדולים דברי הכל מותר, מ"ש מהקזת דם לבכור דאסור ר"י הרי לא אפשר הוא, [וכע"ז הקשו תו' פסחים כ"ה ב' מההיא דכתובות ה' ב' אלא שתירוצם לא מהני לקושיית הרמב"ן, וגם שם דחוק הוא], ואם נימא דטעמיה דעולא מיוחד בגרירה שאינו עוסק בעשיית חריץ כלל, ובזה ס"ל דבדלא אפשר חשיב כנעשה בע"כ ולא חשיב כעוסק בעשיית חריץ, י"ל דבמקזי דם שעושה מום בידים לא מהני לא אפשר לחשבו כממילא, דאין כאן שתי פעולות שונות, שאף אם הי' מכוין לעשות מום זה הי' עושהו כך, ועכ"פ פעולתו לחבול בבכור כדי להוציא דמו, וא"כ עיקר החסרון בכונה, וכן בקוצץ בהרתו קל"ג א', ובמצרף מ"א ב', שלא שייך לומר שיש כאן מעשה בדבר אחד, ומלאכה ממילא, משא"כ בגורר שעיסוקו בענין אחר לגמרי.

מיהו קשה א"כ מנלן דטעמיה דר"ש משום דדשא"מ מותר בכל דוכתא, דילמא אפי' בדאפשר ס"ל דבכה"ג כיון שאינו מתכוין

שו"ר דמהא דמודה אביי בל"ק דלר"י אפי' לא אפשר ולא קא מכוין אסור, משמע יותר דרבא מדרבנן קאמר דר"ש לא התיר לכתחלה אלא בדלא אפשר, וא"כ גם לר"י רבה מתפרש כן ועי' סק"ב.

ויש לעי' מהיכא קים ליה לעולא דבגדולים מודה ר"י, האם מסברא דלמעוטי בפלוגתא עדיף, וכיון דר"ש שרי אף בקטנים, י"ל דבגדולים דברי הכל מותר, או דס"ל שאין ראוי לאסור גרירת ספסל בדלא אפשר, כיון שאינו עוסק בעשיית חריץ כלל, דמלבד שעושה כלאחר יד, הרי כמעט לא שייך שיוזמן לו תועלת מעשית מזה, והר"ז דומה להנאה בדלא אפשר ולא מכוין דס"ל לאביי ורבא בפסחים בל"ב דשרי לכו"ע, ולכאורה לאביי בל"ק דפסחים שם ס"ל דפליגי בין בקטנים בין בגדולים דמשמע דרק אליבא דר"ש איכא פלוגתא בין אביי ורבא, הרי דלית ליה הני טעמי.

מנלן דר"ש מותר גם בשאר איסורים

פשוט הגמ' דמקור פלוגתא דר"י ור"ש הוא בברייתא דגורר אדם ובמתני' דביצה כ"ג ב', ואמנם מוקמינן כמה משניות כר"ש, ההיא דביצה כ"ג א' פלוגתא דראב"ע ורבנן במקדין את הבהמה ביו"ט דראב"ע כר"ש, וכן ההיא דנזיר חופף ומפספס כו' לקמן פ"א ב', ומתני' דמיחם שפינהו מ"א א' פליגי שם אי אתיא כר"ש או כר"י, אבל מהא דאמרו כ"ב א' הלכה כר"ש בגרירה, וכן בשמעתין ובפסחים כ"ה ב' כ"ו ב' דמותבנין ממוכרי כסות, משמע שהמקור הוא בגרירה, [ומתני' דבכורות דר"ש אומר יקז כו' הי' מקום לדחות דההיתר משום רפואתו ואפי' בפס"ר, ולע"כ], ויש לעי' מנלן דר"ש שרי בכל איסורין שבתורה הרי י"ל דדוקא בשבת שרי משום דבעינן מלאכת מחשבת, וכמ"ש תו' מ"א ב' דאף לר"י לא אסור בשבת אלא מדרבנן, וי"ל דמדשרי ר"ש לכתחלה ש"מ שאין הפטור משום מלאכת מחשבת, אלא מפני שחשיב כנעשה ממילא, דאם חשיב מעשה גמור

דנהי דלר"ש שרי מדאוריתא מ"מ לא שרו רבנן לכתחלה בדאפשר, שאין לסמוך להתיר על סמך דבר שתלוי בכונה לחוד, ועוד שאם יכול בהיתר ואינו עושה נראה שכונתו לכך, ואיתותב ממתני' דכלאים, ועולא סבר דבגריה שרי ר"י בדלא אפשר, ולא נתפרש אם טעמו משום דבכל התורה ס"ל דשא"מ מותר מדאוריתא, או דגריה כיון דהוי כלאח"י ואין דעתו ע"ז יש להקל בדלא אפשר, אבל בכל איסורין פשיטא דלמ"ד דשא"מ אסור, אפי' בדלא אפשר אסור.

אבל מדברי הראשונים ז"ל משמע שזהו נדון כללי בעיקר הטעם דשריותא דאינו מתכוין וכסברא שכתבנו לעיל דהיכא דלא אפשר ניכר שאינו מתכוין, ולעולא אף ר"י מתיר בזה, אבל בדאפשר קרינן ליה מתכוין, וכמשה"ק תו' מההיא דכתובות, וכ"מ ברבינו דוד והר"ן ועוד אבל לפ"ז אין מובן כלל איך התיר אביי בל"ב לא אפשר ומכוין, הרי כל היתרון של לא אפשר הוא בזה דניכר להדיא שאינו מכוין, אבל איך יתכן להתיר במכוין, וע"כ דגם לתו' הנאה בע"כ שאני, וכ"נ בלשון רבינו דוד. (שבת סמ"א סק"א)

שבת נ' ב' האי תנא אליבא דר"י כו', ובדין דבר שאינו מצוי

שבת נ' ב' האי תנא אליבא דר"י סבר גריר כו', פרש"י זימנין דגריר ומאן דשרי סבר לא גריר כלל, וכע"ז אשכחן ביצה כ"ג ב' תרי תנאי אליבא דר"י בעגלה אם חיישינן לחרין, ופרש"י דפעמים שאין האופן מתגלגל והוא נגרר וחופר, ואידך סבר לא שכיח הכי, ולכאורה אין לחדש מחלוקת במציאות, אלא יש ללמוד מזה דדבר שאינו מצוה כלל אף לר"י שרי, ומודה ר"י שאפי' אירע שנעשה מלאכה פטור שהמעשה מוגדר כאינו עושה מלאכה, ונמצא שבפס"ר מודה ר"ש ובדבר שאינו מצוי כלל מודה ר' יהודה, ונחלקו בשאר אופנים ותנאי דהכא ודביצה פליגי בהגדרת מצב זה אם זה בכלל

כנעשה ממילא דמי, ואפשר דאי לאו דהיתר גמור הוא בכל התורה דבלא כונה לא חשיב כמעשה האדם לענין איסורין שבתורה, לא הוה שרי לכתחלה בדאפשר, ודוחק, אא"כ נימא דלאו מבריייתא דגורר שמעינן לה אלא משאר דוכתי.

עוד בביאור פלוגתתם אם הקילו מפני הדחק ויותר מחזור בפשטות הגמ' דלעולא לכו"ע דשא"מ מותר ונחלקו אם גם בדאפשר התירו מדרבנן, ואתיא מתני' דכלאים ודנזיר ככו"ע, ומתני' דביצה בקטנים דאסר ר"י, ובבכור החמיר ר"י מדרבנן, עי' פסחים י"א א', ובריייתא דזבחים צ"א ב' לא שמיע ליה, ואנן לא קי"ל כעולא אלא דלר"י דשא"מ אסור מדאוריתא ואף בגדולים אסור, ור"ש שרי אף בקטנים, ואמנם בעלמא כה"ג כיון דלא אשכחן אמורא דפליג בהדיא קי"ל כעולא, אבל כאן הדבר פשוט בכל הש"ס דלא ס"ל לדעולא, וניחא סתמות הרמב"ן שלא חש לתרץ, א"נ עולא סבר דבגריה יש להתיר לכו"ע, ולא תליא בפלוגתא דעלמא בדשא"מ אבל מודה דפלוגתתם בעלמא בעיקר הדין מדאוריתא בין בדאפשר בין בדלא אפשר.

ולפ"ז ר"י רבה מדרבנן קאמר דלא שרי ר"ש לכתחלה, אבל מדאוריתא שרי, ולמאי דאיתותב חזינן דר"ש מתיר לכתחלה אף בדאפשר, אבל בדעת ר"י קי"ל דמדאוריתא אסור אפי' בדלא אפשר, ובתו' פסחים שם הזכירו די"ל דבזה לא איתותב ר"י רבה.

ביאור ענין לא אפשר דפסחים כ"ה ב'

מסקנת הדברים לפמשנ"ת בסק"ב מדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה וביאור דבריו בס"כ סק"ב, דפלוגתא דאביי ורבא בפסחים זהו דין מיוחד באיסוה"נ ובהנאה הבאה מאליה, דבזה הכונה והרצון קובעים עיקר האיסור, ואין תוצאה מעשית של איסור בלא כונה, דהיכא דלא נהנה ולא ניחא ליה אין כאן תוצאה של איסור, ולפ"ז אין יתרון מדאוריתא בלא אפשר בכל האיסורין, וכל הנדון אם החמירו מדרבנן בדאפשר, ור"י רבה סבר

כזית, ולפ"ז אפשר להקל כהרמ"א שם דאפי' אין שהות לבדקה מותר, וא"צ לדחוק דקי"ל כר"ע בהא או שהם גם דברי ת"ק, עי' מ"א וא"ר ובהגר"א, אלא הטעם דבזמן הצליי' יבדקנה ע"י אחר, וכמש"כ. (סימן ג' ס"ק ל"ב)

שחטה בשדה לא יביאנה במוט כו' מ"ט שרי לטלטל כל הבשר שלא לצורך יו"ט

שם שחטה בשדה לא יביאנה במוט כו' יעוי' ברשב"א דאבהמה מסוכנת קאי, אלא שהביא מחלוקת אם אורחא דמילתא נקט שאת המסוכנת הוצרך לשחוט בשדה, או דדוקא מסוכנת אסור להביאה במוט, ולפ"ז מבואר שמותר להביאה מן השדה איברים איברים, ויש לעי' בשלמא שחיטה שרינן משום שא"א לכזית בשר בלא שחיטה, אבל טלטול שלא לצורך היכי שרי, ולמאן דאית לי' הואיל י"ל דלהשאירה בשדה הר"ז ג"כ הפסד, אבל למאן דלית לי' הואיל צריך לאכול כזית מכל אבר ואבר, ואפשר דאה"נ, ולהסוכרים דלאו דוקא מסוכנת מיושב טפי דתו לא צריכין לפרט דיני מסוכנת, דמתני' כוללת אף כששחטה כדי לאכלה, ושמא יכול להביא כל האיברים ע"מ שיבחר אח"כ מאיזה יאכל הכזית. (שם)

אם גם בריאה אסור להביא במוט

שם שחטה בשדה כו' פשטות הדברים כפי' הרמב"ם דכל בהמה אסור להביאה במוט דרך חול, דדוחק לומר שהאיסור מפני שידוע שהיתה מסוכנת, דאטו כו"ע ידעי ד"ז, נויש ליישב דסתמא אין שוחטין בשדה, ולכן ידעו דמסוכנת היתה], ואפי' ידעו אכתי מתני' כוללת גם כששחטה בשחרית, וסתמא דמילתא יאכל ממנה ביו"ט, וא"כ מה בכך שידעו דמשום סכנתה שחטה, [מיהו י"ל דסתמא במסוכנת מביאה שלא ע"מ לאכול, ולכן יש זלזול ביו"ט], וכ"נ בגמ' דמייתו עלה הא דאין יוצאין בכסא, והיינו משום עובדין דחול, ובפשוטו לא מהני לזה שינוי, וכמ"ש במ"ב ס"ק מ"ד בשם הפמ"ג, ובס"ק מ"ה חילק בין בריאה למסוכנת,

מעשה ידיה או לא, וראיתי בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"כ סק"ה שנסתפק בזה אם הא דשרי לר"י בעגלה דלא שכיח היינו משום דחריץ גופיה איסורו רק מדרבנן כדאמר מ"ו ב' או דיש דבר שלא שכיח כלל דשרי אף בדאורייתא לר"י דשא"מ, שאפי' אירע שנעשה חריץ לא מיקרי שגגת עבירה, ועי' לקמן סק"כ בדברי הרמב"ן צ"ה א' שלא גזרו ריבוי' לר"י באבנים אטו קרקע. (שבת סכ"א סקי"ט ועי"ש עוד)

כ"ד א' רי"א הצד ציפור למגדל וצבי לבית חייב כו', עי' משנ"ת בזה בספר שבת בשיעורים סימן כ"ז.

כ"ה א'

בהמה מסוכנת לא ישחוט וכו'

כ"ה א' מתני' בהמה מסוכנת לא ישחוט א"כ יש שהות כו' למאן דאית לי' הואיל התירו כאן משום הפסד ממונו אפי' מדרבנן, דבעלמא לא שרינן משום הואיל אלא שאינו לוקה, וכ"ה בטוש"ע סי' תצ"ח ס"ו, ונראה הטעם מפני שפעולת הצלה אינה נראית כהכנה לצורך חול, אלא זוהי פעולה הנדרשת בשעה זו, ולכן אם מדאורייתא מותר, לא ראו חכמים לגזור בזה במקום הפסד, ועי' להלן בדין הטלטול מן השדה לעיר.

שם רע"א אפי' כזית חי מבית טביחתה, יש להסתפק אם רבנן פליגי אר"ע בשריותא דבית טביחתה, או דבזמן שהבשר נצלה כבר אפשר לבדקה ע"י אחר, ורק ר"ע דהתיר חי הוצרך לפרש שריותא דבית טביחתה, ובפשוטו נראה דת"ק מודה לזה, דאי משום הואיל הרי מעיקר הדין ודאי מותר בלא בדיקה כדמוכח בגמ' דקי"ל כר"ה, ואם דעתו לאכול בלא בדיקה למאן דל"ל הואיל, ג"כ א"א לאסור, ול"ד לאכילת בשר חי שזה דבר משונה, ולא רצו להתיר לרבנן על סמך זה, וכמו שצריך שיעור

[ולכאורה אם צריך לאורחים הר"ז כבריאה, שהרי שחטה לאכילה, אא"כ נתחדשו האורחים אחר השחיטה, ודוחק], מיהו במקום פסידא מסתברא דשרי. (שם)

כ"ה ב'

אין הסומא יוצא במקלו, בטעם האיסור

כ"ה ב' ת"ר אין הסומא יוצא במקלו, פרש"י דהוי דרך חול ואיכא זילותא דיו"ט, [וכ"מ מדמייתי לה אפיסקא דלא יביאנה במוט ובמוטה, דמתפרש שהטלטול מותר איברים איברים ורק בדאושה מילתא אסור], ולפירושו י"ב א' דהוצאה לגמרי מותרת אפי' שלא לצורך, ע"כ דהכא טעמא משום עובדין דחול, אבל הרמב"ן שבת קכ"ד ב' הביא הא דאין יוצאין בכסא משום טלטול שלא לצורך כלל, שכתב הירוש' פ"א ה"ז דאיסטניס מותר לטלטלו וסיים ומיהו שלא לצורך כלל כגון מי שאין דרכו בכך ואינו איסטניס אסור אבל אין חייבין עליהן כו' וכן לשון הרשב"א בעבוה"ק ש"ג ס"ז אין הסומא יוצא לרה"ר במקלו שהרי אפשר לו לצאת בלא מקל ונמצאת הוצאת המקל שלא לצורך, מיהו קשה לחשוב ד"ז כשלא לצורך הנאתו, ומי גרע מכדור שכתבו תו' י"ב א' דשרי להוציא לשחק בו, וע"כ צ"ל דדוקא מקל והליכה ברה"ר דיש בזה זילותא דיו"ט אסור, אלא שאם הי' צורך גמור היו מתירין, וכ"נ ברא"ש ור"ן דאע"ג דס"ל דבעינן צורך יו"ט בהוצאה, מ"מ פ' כאן משום דרך חול וזילותא דיו"ט, והרא"ה י"ב א' כתב דאסור מדרבנן כיון שאף בחול פעמים שמונע עצמו מלצאת במקל, ויש לפרש דהינו דוקא בכה"ג דמקל דאיכא זילותא דיו"ט, וכן יש ללמוד מדקתני לה דומיא דרועה בתרמילו וכיתוף ע"י כסא. (סימן ג' ס"ק ל"ה)

בחצר ובמבוי, [וכ"כ במ"ב סי' ש"א ס"ק ס"ח וסי' תקכ"ב סק"ב], וכ"מ ברמב"ן ורשב"א הנ"ל, וכ"מ בירוש' פ"ק דהגדון אם הותרה הוצאה לצורך זה, [מיהו הוזכר שם עוד כמה עובדות לענין שבת, וש"מ דגם ברה"י אסור], ואף לפמ"ש"כ דהגדון משום עובדין דחול, מ"מ היינו בצירוף איסור הוצאה, אבל במקום שטלטול מותר, ליכא זילותא דיו"ט, אבל קשה דהא מיייתנן בסמוך ממרימר ומ"ז דמכתפי להו בשבתא דריגלא, והיינו ע"כ במקום שהטלטול מותר, וכ"כ הרא"ה דמייירי ברה"י ובעיר המעורבת, ומשמע דגם בזה דוקא משום ביעתותא ודוחקא מותר, וגם רש"י פ"י דמכתפי להו בביהמ"ד, ונראה מזה דאף ברה"י אסור לצאת בכסא, וכ"כ המ"א סי' ש"א ס"ק כ"ז בדעת הטור, וע"ש בשע"ת בשם נו"ב ובשעה"צ אות ע"ג, [שו"ר בא"ר שם שכ' דמב"ח וט"ז בשם רש"ל משמע דשרי], אבל הדבר סתום בגמ' דאם הסוגיא מתפרשת באיסור הוצאה בסומא ורועה וכסא, באיזה מקום נאסר בתוך רה"י [מיהו בהא דאמר משמשא לטולא ומטולא לשמשא משמע שאף ברה"י אסור דבסתמא העבירו בחצר ממקום למקום]. (שם)

שם משמשא לטולא ומטולא לשמשא, יש לעי' מה רבים צריכין לו יש בטלטול זה, ושמא לכבוד הציבור הביאו למקום הצל ואח"כ החזירו לשמש להתחמם בה, וסתמא דמילתא ברה"י הוה, דלא הניחוהו בחמה וצל ברה"ר, (אלא אפשר שנשאו למקום אחר ששם הי' צל, והעבירו דרך רה"ר), ומסתברא דמשימשא לטולא בימות החמה ומטולא לשימשא בימות הגשמים, וישב במקום זה לצורך הרבים שלא יכול לקבלם בביתו, ואם לא ששינה מקומו לא הי' שוהה במקום זה.

כסא מה אתון ב', מה נסתפק אחר שכבר אמרו שרבים צריכין לו מותר

שם גמ' כסא מה אתון ב', פרש"י מה אתם אומרים בו, ויש לעי' מאי קמיבעיא לי' הרי

ואין יוצאין בכסא, אם הוא גם ברה"י

שם ואין יוצאין בכסא כו' בפשוטו דוקא ברה"ר קאמר, דומיא דסומא במקלו שאין לאסור

שלח ריב"א דרבים צריכין לו מותר, ובפשוטו היינו בכסא, כדפריך בגמ' איני כו', (ולא משמע דלא שמיע לי' הא דשלח, דא"כ הוה תלמודא מפרש דאע"ג דנח נפשי' כבר הקדים ושלח), ולכאורה נראה מזה דגלודקי לאו היינו כסא, ובעא מיני' נהי דשלחת לן גלודקי, אכתי כסא מה אתון בי', וכ"נ בפ"י ר"ח, [ותלמודא דלא משני כסא שאני, סמיך אמסקנא דכסא נמי מותר], ואפשר דגלודקי הוא כעין סדין ששוכב בו, וניכר שמפני חולשתו נישא, עי' ירו' עובדי דמיטעון בסדינא, ובעא מיני' כסא מאי דהוי טפי עובדין דחול, והיינו שהשיבו לו בשם ר"א דה"ה כסא ובלבד שלא יכתף ליטלו על הכתף, אבל סדין לא שייך על הכתף, ובערוך פי' גלוגדקא הדום רגליו, וא"כ אפשר שזה שרשרף דהוי פחות מכסא, שוב הערוני דאפשר שמתפרש מה אתון בי' אם נוהגין היתר כאותו זקן, או שנוהגין להחמיר בזה, וכעין שאמרו חולין ק"י ב' כבדא מה אתון בי' וזה מיושב יותר בפשטות הגמ'.

שם אדאזל להתם כו' כי סליק כו' בפשוטו קודם שחזר לא"י כבר ידע שמת, ועי' רש"י.

שם אלונקי, פרש"י שהכסא על זרועותם כנגד כתפותם, והא דמהני לביעתותא פי' בערוך ערך אלנקי שנסמך בידיו על ראשיהם, והיינו דבכה"ג הנושאים קרובים מאד לכסא, משא"כ כשאין ידיהם מחוברין לכתפותיהם זל"ז, כל אחד מתרחק מן הכסא כמלא ידו, וק"ק דאכתי יכולין להתקרב ולנשאו סמוך לו, ולמה צריך להתיר כיתוף, וברמב"ם פ"ה ה"ג משמע דאלונקי היינו כאפריון דהיינו בתוך תיבה סגורה, כמו שאמרו סוטה י"ב א' עי"ש, וזה מיושב טפי שבתוך האפריון לא בעיתא, משא"כ בכסא שבאור.

בעתותא אלא דדחקין ציבורא, ואכתי לא נתפרש מאי מהני כיתוף טפי מנשיאת הכסא לענין דוחקא דציבורא, ושמא ע"י שנשיא למעלה מפנין לו מקום, ולשני הלשונות אין להתיר בלא טעם גמור, וצ"ע ברמב"ם מ"ט פסק להתיר, ודעת הרי"ף נראה שקיצר, כיון שאין ענין אלונקי ידוע וסתם איסורא ושריותא בכסא, ואין בכלל היתר זה לכתף, ולפ"ז לדינא אין להתיר כיתוף בלא ביעתותא, [ועי' גרסת ר"ח אנא כתפתי' אכתופי למר שמואל], ובשו"ע סי' תקכ"ב ס"ב סתם להיתירא, וזה ע"פ מ"ש בב"י דלטעמא דדוחקא דציבורא בכל גונא מותר, וצ"ע דג"ז טעם המתיר, אבל בלא צורך אין להתיר, שו"ר בלח"מ שפי' דכל שרבים צריכין לו איכא טירחא דציבורא להמתין לו, וזהו דוחקא דשרינן בגמ', וכ"נ שפי' ברא"ה שלא ישמטו הציבור וילכו, וצ"ע. — עי' שעה"צ אות ח' בדין יציאה בכסא כדי לישב עליו אם יצטרך, ולכאורה פשוט דשרי אפי' בכל אדם, [ומוכח כן לפמשנ"ת דשמעתין מיירי אף במבוי המותר בטלטול], והרמב"ם כנראה גרס אין יוצאין בכסא אחר האיש וכ"ה בכת"י וכ"כ בשם החת"ס, ונראה דגם לפ"ז הנדון הוצאת האיש ע"ג הכסא, דמתפרש שמוליכין הכסא אצלו ע"מ לנשאו עליו, אלא מפני שאמרו אין יוצאין בכסא אחר האיש משמע שיוצאין לקראתו והכסא עמהם, אבל הענין אחד, וא"כ בכסא לישב עליו לפוש אף להרמב"ם פשיטא דשרי. (שם)

שם אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו, א"ה, ראיתי להעתיק מספר שבת השייך לכאן.

שו"ע סי"ז חיגר שאינו יכול לילך בלא מקל כו' שו"ע שם סי"ז חיגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לילך בו כו', ד"ז הכריעו התו' מהא דנחלקו בקב הקיטע דילמא נפיל ואתי לאתויי, והרי אינו יכול לילך בלא מקלות, וש"מ שאין איסור טלטול במקלות, וכ"ה סתמות

ואמרי לה משום דוחקא דציבורא, אם ב' הלישונות פליגי

שם ואמרי לה משום דוחקא דציבורא בפשוטו לא פליגי אלא דאמרי דלא הוה להו

הדברים דר"מ מתיר לקיטע לצאת בקב שלו ואינו טמא מדרס, הרי בהדיא שהוא נסמך על דבר אחר ומותר לו לצאת באותו דבר, וכן לפרש"י בסיפא קתני מתני' שאינו יוצא בסמוכות שלו, אבל בכסא הוא יוצא, שהרי הטעם דאינו יוצא מפני שא"צ להם או דילמא נפלי, ואם מותר לצאת בכסא שאינו מוליכו אלא יושב עליו, כ"ש שמותר לצאת במקלות שסומכין אותו, והראשונים הוכיחו מספסלין הקטנים שבידו.

בחדוש דיש היתר טלטול בידו

ובאמת עד השתא לא מצינו שאדם מוציא דבר בידו דרך הוצאה ויחשב כמלבוש ותכשיט, דהא בקמיע אע"ג דמהני להגין עליו גם בידו מ"מ אם הוציאו בידו חייב כמ"ש תו' ס"ב א', וכאן הוא עומד ברה"י ומושיט ידו עם המקל ומניחו ברה"ר ונשען עליו ומוציא גופו ופטור וזהו מושג חדש בפטור הוצאה, שאינו כנושא את המקל אלא משתמש בו, מיהו הוצאת המקל דרך סמיכה וניכר שהוא המוליכו, משא"כ בקמיע שדרך הוצאה גמורה היא, וסתם קמיע אינו נושאו בידו, ולכן נראית המלאכה יותר.

במקל של זקנים

ויש להסתפק במקל של זקנים שהוא נסמך עליו רק לתרוצי סוגיא דמשום דילמא נפיל לא שייך כיון שמיד שהגביהו בידו יכול לסמוך עליו כדמעיקרא, האם לענין שבת חשיב משאוי, או"ד כיון דמסייעו בהליכה לא מיקרי משאוי, [ד"ז מפורש בראשונים ובטו"ש"ע בלא חולק לאיסור ואנו דנים בזה מסברא לבאר הדברים], ואמנם מבואר בסוגיין דקב הקיטע שיש בו בית קיבול כתיתין לרבא מטמא מדרס מפני שהקיטע נסמך עליו ממש, ועדיף ממקל של זקנים שהוא טהור, וא"כ הדין נותן שאם קב הקיטע שיש בו בית קיבול כתיתין אין יוצאין בו כפשטא דמתני', כ"ש מקל של זקנים שאין יוצאין בו.

אבל באמת לאו ראי' היא, דבקב הקיטע מפרשינן טעמא בגמ' משום דמנעל של עץ

לאו מנעל הוא, א"נ דילמא מיפסיק ואתי לאתויי, ובמחופה עור לכו"ע מנעל הוא כדאמר יבמות ק"ג א', [ולענין דילמא מיפסיק הדבר ספק אם מיהדק טפי ע"י העור ולא נפיל], ובזה שפיר אסרינן לצאת, מפני שיש לו לעשות מנעל של עור, ולא מפני שאין המנעל משמשו, כמשנ"ת שבת סכ"ז ס"ק כ"ד, וטעם זה לא שייך במקל, וכיון דלכו"ע מקל שנסמך עליו ואינו יכול לילך בלעדו יוצאין בו, שאין בו חסרון דמנעל של עץ ולא דילמא מיפסיק, א"כ מה"ט י"ל דאף כשיכול לילך בלעדו כיון דהשתא מיהא נסמך עליו לאו משאוי הוא, לא מיבעיא כשנסמך עליו ממש, אלא אפי' לתרוצי סוגיא י"ל דלאו משאוי הוא, ועמ"ב ס"ק ס"ה בשם הט"ז בהליכה על קרח, - מיהו מצינו ס"ו ב' דעצים גבוהין שהולכין בהם בטיט ויש בהן מושב לכף הרגל שאסור לצאת בהן, ומשמע שגם ההליכה בטיט אסורה, ואפי' לר"מ דשרי בקב הקיטע, וכתב הרמב"ם לפי שאין מדרכי המלבוש.

בהא דתניא ביצה כ"ה ב' אין הסומא יוצא במקלו בו, וביאור ענין עובדין דחול במקל

והא דתניא ביצה כ"ה ב' אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו התם לאו משום טלטול הוא אלא משום עובדין דחול כדפרש"י שם דהוי דרך חול ואיכא זילותא דיו"ט, וכדקתני דומיא דרועה בתרמילו, ודומיא דלא יביאנו במוט ובמוטה אלא בידו דעלה מייתנין לה בביצה שם, ובפשוטו היינו חוטרא דסמיותא ב"ק ל"א ב' שמגשש בו הדרכים, וזה נראה עובדין דחול כיוצא לדרך, דבשבת ויו"ט הולך לאט בלא מקל, ורק כשיוצא לדרך מגשש במקלו, או משום דפסקיה לאורחא ואוושא מילתא או שביו"ט הולך עם אדם שילווחו, ולפ"ז אין ענין מקל של סומין למקל של זקנים כלל, ולכן שבק תנא מקל של זקנים המצוי ונקט סומין, ומה"ט לא הוזכר איסור מקל של זקנים בשבת, אבל מקל של סומין פשיטא דבשבת אסור משום הוצאה, והחידוש רק ביו"ט, [ויש לדחות דשל זקנים פעמים שצריך לו הרבה

תלוי בזה, ובמקל של כבוד אסור חוץ לעירוב, עי"ש במ"ב, ובאמת אין לנו בגמ' מפורש להתיר מקל, רק ההוכחה מחיגר שאינו יכול בלא מקל, ומשמע שיוצא לרה"ר, ועי"ש עוד בתו' בזה, וא"כ א"א לחדש מסברא ולהתיר לזקן לצאת במקלו, וכ"ה הסכמת הראשונים והאחרונים.

בדין כסא גלגלים

והול"ה שאינו יכול להלך ומוליך עצמו בכסא שנוסע כעגלה, יש מקום לדמותו לחגר בכסא שלו, שכתוב בשו"ע סט"ז דבכסא וספסלים הקטנים שבידיו מותר לצאת, וולא הזכיר שהכסא קשור לו מאחוריו כמ"ש רש"י במתני', מיהו סתמא קשור הוא שאין בכחו לתופסו בכלל פסיעה, אבל באמת אין יתרון לקשור כיון שאינו בטל אליו, וכסא גלגלים עדיף שיושב עליו כל הזמן, מיהו יתכן שאינו נטפל ליחשב כרגליו ומנעליו כמו הכסא והספסלים הקטנים של הקיטע דהכסא הזה חשוב בפ"ע, והגלגלים הם כמקלות, וקשה להגדירו כסמוכות בלבד, וצ"ע בזה, מיהו אדם אחר ודאי אסור להוליכו בזה, דהא להוליך החיגר עם הכסא בידיו אסור, חדא דחי נושא את עצמו אסור מדרבנן, וגם דינו ככפות שאינו נושא את עצמו, והכסא של חיגר משא גמור ביד הנושא, אלא שבכסא גלגלים חשיב כרגליו ומנעליו, והמוליכו כגוררו עם הכסא שתחתיו, וגם בכה"ג חשיב כנושא את הכסא לעצמו, שלעולם לא נטפל הכסא ליחשב כבגדיו ותכשיטיו אלא דלגבי נפשיה לא חשיב משא כשהכסא נושא, ומדין כלי טפילה לו צ"ג ב' לא מהני בחי במטה לומר שאינו עובר על המטה, אלא דאינו חייב עליה, וגם כאן י"ל שעיקר חיובו על החיגר. (שבת סכ"ז סק"ו)

כ"ה א'

כ"ה א' והוא דתליא בחריטא, טורטני הוא שם המאונים או הקנה כדאמרינן סוטה טורטני וטורטני דטורטני, וא"כ יש לפרש דקאי על הכף שמותר להניח בתוכה אם אינה תלויה

משא"כ סומא שגופו בריא, וגם יתכן שבעיר המוקפת ג"כ אסור כל שרבים בוקעין שם דמיחזי כעובדין דחול, והרשב"א בעבוה"ק כתב דלא צורך יו"ט כיון שיכול לילך בלא מקל, וזה מחודש דודאי צורך גמור הוא, טפי משאר צרכים שהתירו, אלא דומיא דרועה בתרמילו הוא דאיכא זילותא דיו"ט כדפרש"י.

ומדבריו הרא"ש והר"ן ביצה שם מבואר שפירשו מקל של סומא שנשען עליו, וקשיא להו אם בשבת מותר כ"ש ביו"ט, וע"כ דהתם מיירי שא"צ לו כ"כ, רק לתרוצי סוגיא דומיא דמקל של זקנים, ולמדו מזה לשבת דלא שרינן אלא כשאנו יכול להלך בלא מקל, [שו"ר בריטב"א בשמעתין שכתב דסתם סומא יוצא עם מנהיג והמקל בידו רק לתרוצי סוגיא, משא"כ חיגר עי"ש], וכדמשמע קצת בסוגיא דמקל של זקנים גרע מקב הקיטע שיש בו בית קיבול כתיתין, [שו"ר במרדכי הובא בבה"ל שדייק מזה לאסור, שו"ר בסה"ת שסיים לבתר היתר חיגר אבל לזקנים גופן אסור כו' כיון דלתרוצי סוגיא עבידא ולא לסמוך עליהן פן יפול], אבל לפרש"י שהאיסור משום דהוי דרך חול, [ועוד דאסר בכל ענין משמע שלא משום טלטול אסור], יש לפרש דהיינו חוטרא דסמיותא ואינו ענין כלל למקל של חיגר כמשנ"ת, וא"כ אין ראי' לאסור מקל של זקנים בשבת שאין בזה משום עובדין דחול, ואמנם אף בחוטרא דסמיותא הדבר מחודש לאסור ביו"ט, אבל מענינו הוא נלמד שהי' בזה זילותא דיו"ט דומיא דרועה בתרמילו, והרמ"א בסי' תקכ"ב ס"א כתב דדין חיגר ביו"ט כדינו בשבת, ובמ"ב שם הביא להקל מבית לחצר בלא עירוב, ולפמשנ"ת יש סמך להקל בשעת הצורך ביו"ט.

לענין הלכה בשבת ויו"ט

ולענין שבת סתמו בטוש"ע סי' ש"א סי"ז שרק אם א"א לו לילך זולתו מותר, וה"ה זקן שגם בביתו הולך במקל, וכן סומא אסור שא"צ למקל רק לתרוצי סוגיא כמו הזקן, וכן חולה

הדברים כפי' הרשב"א וש"פ דנקט האי לישנא לאידך גיסא לומר דלר"י אף של אבן מותר, וכמשנ"ת דמאן דשרי של עץ משום דלא חשיב ל' משחזת, אבל אם מעיו"ט כל השחזה אסורה, אין לסתום אין משחזין ויתפרש של אבן, דהא גם של עץ בכלל השחזה. (סימן ג' סק"י)

שם דרשין משמך כו' פרש"י דהיינו בלשון שאלה האם אנו יכולין לדרוש בשמך דהלכה כר"י, וכונתו משום דרבא סבר דאין מורין כן, ומסתמא לא דרש כן בשמו, ופשטות הלשון משמע שכבר דרשו כן בשמו, ועי' כתובות, מיהו י"ל שבאותה שעה הי' ר"ח גדול הדור ודרשו ההלכה כדעתו, אבל רבא גופי' לא ס"ל להורות כן, ולגרסת הריטב"א בשטמ"ק הוה קאי ר"נ קמי' דרב יוסף, [וכ' בהגהות פורת יוסף דגרס קמי דאבא] וא"כ י"ל דרבא לגמרי כר"ח ס"ל. (שם)

כ"ח ב'

אפומא דדיקולא, מהו דיקולא

כ"ח ב' אפומא דדיקולא, פרש"י סל, ולפ"ז משמע דשל עץ נמי בעי שינוי, וברש"ש העיר מפרש"י חולין צ"ח א' דדיקולא היינו יורה שמבשלין בה, עי"ש בתו', ולפ"ז הו"ל של חרס וכיו"ב, ובמציאות מיושב כן יותר, וא"כ אין ראי' דבעי שינוי בשל עץ, עי' מש"כ בס"ג סק"ח.

שם וא"ל להעביר שמנוניתה, ג"ז הי' אמת, אלא שנתכוין להוסיף לחדדה, ואפשר דרצה רבא שירגיש שכונתו לחדדה אלא שאין מורין כן, ובכה"ג אפי' אם הי' אומר בפירוש דאין כונתו לחדדה לא חשיב שקר, כיון שיודע שיראה ממעשיו איפכא, מיהו אפשר שאם ניכר בודאי, הו"ל כהוראה.

שם לחדדה קא בעי מר כו' לעיל גרסין בדר"נ לחדדה קא עביד מר, ואפשר דהכא בריחא פשיטא שמתחדדת ע"י השפשוף, אלא שאם כונתו להעביר שמנוניתה מותר, אבל לעיל סתמא

בקנה המאזנים, והכף זו הקערה שמניחין באחת המשקלות ובשני' הבשר או הפירות, ואם הכף תלויה ונותן בשר בצד אחד ואין משקלות בכף שני' והקנה שוקע באלכסון מכובד הבשר ג"כ אין להתיר, אלא דסתמא דמילתא אין מניחין במאזנים אלא עם משקל כנגדו. (הערות)

אין משחזין את הסכין כו' אם יש איסור דאורייתא בהשחזה

שם מתני' אין משחזין את הסכין כו' רש"י פי' בגמ' דמשחזת של אבן אסורה משום דמיחזי כמתקן בחול, משמע שכל השחזה לאו דאורייתא היא, וכ"כ הרשב"א והרא"ש דפלוגתא דלישני בגמ' הוא בדרבנן, ומשמע דמפרשי דכולה מתני' מדרבנן וכנראה מפרש"י, דאם משחזת של אבן אסורה מדאורייתא, מנין פשיטא לן דל"ב של עץ מותרת מדאורייתא, ובדעת הרא"ש אפשר לדחות דכונתו דהא דמחמירין שלא להורות כר"י הוי מדרבנן, אבל בשעמדה מעיו"ט יש להחמיר כל"ב, אבל פשטות דבריו ז"ל דבפלוגתא דלישני קי"ל כדברי המיקל כיון שהנדון בדרבנן, דאם בעיקר פלוגתתם הלכה כדברי המחמיר, אין הדבר פשוט להקל לדידן אליבא דר"י, בזמן שבעמדה מעיו"ט מחמירין. (סימן ג' סק"ח)

מאן תנא דבמשחזת אסור, בגירסת הראשונים ז"ל

שם גמ' מאן תנא דבמשחזת אסור, ברי"ף ורא"ש ורשב"א הגירסא מאן תנא דהשחזה עצמה אסורה, ונראה דה"פ דכל הני לישני פליגי אם של עץ בכלל השחזה, וכן ע"ג סכין, וכו"ע מודו דהשחזה הגמורה אסורה, ומאן תנא דאסר דלא כר"י, דלר"י אף ההשחזה הגמורה מותרת, וכן מתפרש לגרסא דידן מאן תנא דבמשחזת אסור דלא כר"י דהיינו מה שנקרא משחזת כדרכה, ובר"ן משמע דמפרש מאן תנא שכל משחזת אסור ואין היתר אלא ע"ג חברתה, ולהכי לא אמר מתני' דלא כר"י דמתני' אתיא שפיר כר"י ובשל אבן, וכד"ה, אבל פשטות

והשחזה דמתני' מתפרש בדרך הרגיל שלא עמדה, ואפשר דלתנא דמתני' בעמדה אסור להשיאה ע"ג חברתה. (סימן ג' סק"א)

בדיני שפוד שנתקלקל

שם דרש רב חסדא כו' באנו למחלוקת כו' לכאורה החידוש בהני דחשיבי א"א לעשותן מעיו"ט, כיון שמצוי שמתחדש פגימה ביו"ט ע"י השימוש, ולא מהני מה שתיקנו מעיו"ט, וכן שהשפוד נרצם, אבל קלקול אחר אע"פ שאירע שנעשה ביו"ט, לא חשיב א"א לעשותו מעיו"ט, כיון שבדרך כלל תיקון כזה אם נעשה מעיו"ט א"א לחזור ולעשותו ביו"ט.

הוא ולא מכשיריו, מ"ט ס"ד דמכשירין הוי באו"נ
שם מ"ט דת"ק כו' הוא ולא מכשיריו, משמע דאי לאו מיעוטא היו גם מכשירין בכלל או"נ, והטעם משום דכל מלאכת או"נ היינו הכשרת האוכל וכל שנצרך לאכילה יש להתיר, ול"ד למילה וקרבנות שמעשה המילה וההקרבה שהם מעשה המצוה זוהי המטרה המתרת, ולכן מכשירין לא חשיבי כגוף המצוה, אבל במלאכת או"נ הכל הכשרה לאכילה, ולכן כל מעשה שנעשה באו"נ עצמו מיקרי או"נ אע"פ שאינו בתיקון האוכל כגון טלטול האוכל, ע"י רמב"ן שבת קכ"ד ב', ואי לאו מיעוטא הוה מרבינן אף מכשירי או"נ. (סימן ג' סק"א)

שם לכם לכל צרכיכם, גבי שביעית מרבינן מלכם לכל צרכיכם סוכה מ' א' וממעטינן נמי בתו"כ ולא לאחרים, וכן במכות י"ג א' מרבינן מלכם לכל צרכיכם וממעטינן ט' א' לכם ולא לגרים, וה"נ ס"ל לר"י לענין יו"ט, והטעם משום דלכם משמע לשון מתנה לכם, ולא משמע לשון מיעוט ולא לנכרים, אלא דממילא שמעינן שלא ניתן אלא לכם, ורבנן לא מסתבר להו לחלק במכשירין, ולכן ע"כ מוקמי קרא למיעוטא עכו"ם (ובהמה).

שם כתיב הוא וכתוב לכם, בשבת כ"ד ב' דריש רבא מלבדו למעוטי מילה שלא בזמנה.

אינה מתחדדת אא"כ משפשף בחוזק, וחזיתי לדעתי' דלחדדה קא עביד דגם בריחא אפשר להבחין כונתו לפי מעשיו, ויש ללמוד מזה דלהשיאה ע"ג חברתה אף למאן דשרי רק להעביר שמנוניתה כל"ב דר"י א"ש, א"צ לדקדק שלא תתחדד דכיון שאין כונתו לזה לא אסרו, ולכאורה סתמא דמילתא מתחדד, אלא דיי"ל דלאו פ"ר הוא, וצ"ע. (סימן ג' סק"י)

מהו להראות סכיניו כו', בפ"ה הראשונים בשורש הספק

שם איבעיא להו מהו להראות סכיניו כו', לפרש"י והרי"ף והר"ז יש לשאול מאי שייטי' הכא הו"ל לשנות ד"ז בסוף סוגיין, דהא אין זה ענין לר"י ורבנן, אבל להרמב"ם דגזרינן שמא ישחזו במשחזות ניחא, וי"ל דהמשך הסוגיא מיירי בשפודין, ולכן סידרו בגמ' תרי מימרי דרב יוסף יחד, ואח"כ סיימו בדר"ח. (שם)

שם ומשאילה לאחרים, יש לעי' פשיטא ומאי ס"ד שאם ראה לעצמו לא יוכל להשאילה לאחרים, ואפשר דרואה את עצמו אף כשא"צ לשחוט, ועיקר כונתו כדי להשאילה לאחרים, דמ"מ כיון שהסכין שלו חשיבא ראיתו לעצמו, [וכן אם צריך לשחוט רשאי ליקח סכין מאחרים ולהחזירה להם]. (שם)

סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט

שם ואר"י סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט, בפשוטו כל השחזה היא מפני שהסכין עומדת קצת, ולכן פרש"י דה"ק סכין שעמדה לפני יו"ט מותר לחדדה ביו"ט, דאל"כ הו"ל סכין שעמדה ביו"ט מותר לחדדה, ואמנם לא מיירי בעמדה לגמרי לפני יו"ט, אבל מ"מ לשון זה שלא הדגיש שעמדה ביו"ט משמע דאפי' עמדה קודם, [מיהו גם בדרש ר"ח בסמוך נקט הכי ושי"מ דליכא למידק מינה], אבל הר"ן פ"י דקמ"ל דאע"פ שעמדה לא חשיב תיקון כלי, וכ"ה פשטות הדברים דכיון דכי לא פסקה אגב דוחקא אסור, איכא רבותא דעד שיעור זה מותר,

ולפ"ז מתפרש איסור ניפוי פעם שני' משום דפעם ראשונה דאורייתא היא, וכמ"ש הר"ן בשם אחרים (והר"ן לשיטתו בריש פרקין דהכל מדרבנן), ורש"י לשיטתו שם גבי צידה האסורה משום דאפשר מעיו"ט. (סימן ג' ס"ק כ"ח)

שם ושוי'ן שאם נפל לתוכן צרור או קיסם ששוי'ן, לפרש"י ההיתר מפני שנפלו ביו"ט ולא ה' אפשר מעיו"ט, ולפ"י אחרים שבר"ן י"ל דכיון שאינו יכול לאפות בלא זה התירו, וכ"מ בחדושי הרא"ה דכנראה זהו אחרים שבר"ן.

שם א"ל כ"ש דאסור דהו"ל כבור, פי' דבניפוי ניכר שזה ניפוי שני, אבל מלאכת בורר נעשית כדרכה, ופי' הרא"ה דרבינא סבר דאי חיישת לאסור בקיסם או צרור מפני שהניפוי לצורך ברירה גמורה, כש"כ דיש לאסור ע"י ברירה ביד, דנעשית טפי המלאכה כדרכה, אבל מאן דשרי שוין ה"ה דשרי ביד, דע"כ התירו משום שמחת יו"ט, ועוד, עי"ש [שו"ר דהרא"ה לא הזכיר ידו כלל, עי' מש"כ בס"ג ס"ק כ"ח], ויש להסתפק למאי דשרינן שוין נפול לתוכן צרור, אם ה"ה בידו, או דאכתי לא שמעינן אלא שוין דניכר שאינו כמלאכת מרקד, וכמ"ק ברש"י וכ"כ במ"מ פ"ג הי"ד בדעת הראב"ד דאסור ליטול הצרור ביד ומותר לחזור ולנפות, ובדעת הרמב"ם והרשב"א כתב דאף ביד מותר, וכן יש ללמוד מהשמטת הרי"ף והרא"ש, שו"ר בב"י וד"מ שנחלקו בזה. (שם)

ל' א'

ל' א' תפרוס סודרא עלויה כו' אותי לידי סחיטה כו', א"ה, ראיתי להעתיק בזה מספר שבת.

אימתי יש לחוש כשמכסה בסודר משום חשש סחיטה

שבת קמ"ח ב' ניפרוס סודרא אתי לידי סחיטה, דוקא סודר שאינו מיוחד לכך, דהא בחול לא פרסינן ואם ה' מיוחד לכך לא הוה שינוי, וכיון שאינו מיוחד לכך איכא למיחש לסחיטה

שם כאן במכשירין שאפשר לעשותן כו' יש לעי' היכן מרומז בדר"י חילוק זה, וי"ל מדלא קאמר רי"א אף מכשירי או"נ דמתפרש אין בין יו"ט לשבת אלא או"נ ומכשיריו, אלא נקט ר"י מתיר אף מכשירי או"נ, משמע דלא כייל להו בסתמא כאו"נ עצמו, אלא שמתיר גם במכשירין, ויותר נראה דקים לגמ' ממקו"א דלא התיר ר"י כל מכשירי או"נ. (שם)

שם אר"י א"ש שפוד שנרצף אסור לתקנו ביו"ט פשיטא כו' פרש"י דהאיסור משום טירחא שלא לצורך, ותמוה לומר ע"ז פשיטא, ואדרבה קרוב להתיר דכיון שנוה לו לצלות בשפוד מתוקן, ניחא ל' בטירחא זו טפי מלטרות לצלות בשפוד שנרצף וראיתי בחידושי הרא"ה שכ' דמיירי שנרצף בעיו"ט דאל"כ לא הוה פריך פשיטא, ודוחק לאוקומי סתמא דגמ' בהכי, ולפמ"ש"כ לעיל דטעמא דשפוד שנרצף מפני שהדבר מצוי שאע"פ שתיקנו מעיו"ט צריך לחזור ולתקנו ביו"ט, י"ל דנרצף אינו דבר המצוי ע"י השימוש ביו"ט, וחשיב אפשר לעשותו מעיו"ט, ואולי זה בכלל דברי הרא"ה.

שם ל"צ דאע"ג דמפשיט בידיו, דס"ד דלא חשיבא מלאכה, דכיון שבקל מחזירו לא בטל שם כלי ממנו ע"י העיקום, ולא מיקרי עשיית כלי ע"י היישור. (סימן ג' סקי"ב)

כ"ט ב'

ת"ר אין שוין קמח ביו"ט כו' ובטעם הניפוי פעם שני'

כ"ט ב' ת"ר אין שוין קמח ביו"ט כו' הלשון מתפרש שהדבר ידוע שאין מנפים קמח בתחלה אחר טחינתו, ונחלקו אם מותר לנפותו פעם שני', ויש לעי' היכן הוזכר איסור ניפוי קמח, ואפשר לומר כדתנן גבי קטניות י"ד ב' אבל לא בטבלא ולא בנפה, אבל בירושלמי מבואר דהרקדת קמח אסורה מדאורייתא, וכמ"ש הרמב"ן במלחמות והר"ן בריש פרקין, ושם בירו' הביאו הא דשוין קמח בשינוי עי"ש,

מעצים, ולמה החליט ר"ע לקראם עצים ולא אמר סוכה אסורה סתם, אבל אם מיירי רק על הסכך ניחא, וכן הוכיח הרא"ש בפ"ק דסוכה י' א' מהא דילפינן סוכה י"א ב' דסכך גידולו מן הארץ מחג הסוכות מקיש סוכה לחגיגה, והיינו כדרשא דריב"ב דשמעתין, ודרשינן לה רק לסכך, וכן הא דבעינן לר"ש ט' א' סוכה לשם חג מהאי קרא, ילפינן לה רק לסכך, וכן דין תעשה ולא מן העשוי, וכן בשמעתין לעיל אין נוטלין עצים מן הסוכה פשיטא לן דהיינו סכך, עד דדחיק למקומה בסמוך לדפנות, ור"מ משני שא"צ לדחוק דסמוך לדפנות, אלא מיירי באיסורייתא של סכך, וכיון דבכל דוכתא סוכה היינו סכך הרי פשטות הגמ' בסכך בלבד. (סימן ד' סק"ט)

מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה כו' ביאור הדרשא

שם מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה [לשון כל שבעה מתפרש שמישמושי מצוה של רגע נאסרת כל שבעה ולא מהני להקצותה רק לשעה אחת, ולדעת הרמב"ן קמ"ל עוד שאפי' נפלה נשאת באיסורה, שאם הכונה רק כ"ז שהיא קיימת, לא היה לו להזכיר כל שבעה אלא סתמא דמתפרש כ"ז שהיא סוכה], שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לד', יש לעי' היכי דרשינן מלד' ומחג, הרי בכל הרגלים כתיב חג וכתוב לד' ועשית חג שבועות לד' חג המצות לד', ואפשר דהדיוק מפני שכתוב אחד אומר חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, וכיון שכתוב אחד אומר לך וכתוב אחד אומר לד', ש"מ לדרשא אתא, וריב"ב הוסיף שהדרשא מתפרשת דומיא דחגיגה שהיא קדשים קלים ויש בה איסור הנאה מדאורייתא, [כמ"ש אממו"ר זללה"ה בריש מעילה עי"ש], אבל לא דריש מחג הסוכות לחד.

שם אמר רב מנשיא בריה דרונאי משמיה דשמואל, כ"ה גרסת ר"ח והראשונים, ול"ג בריה דרבא, דהא אביי ורבא מיירו בתר הכי, וגרסת כל הראשונים משמיה דשמואל.

כדלעיל מ"ח א', ונראה דאין להביא ראי' מכאן דאסור לכסות בסודר דילמא אתי לידי סחיטה, דודאי כשאנו באים לתקן לכבוד יו"ט דלישנו, מן הראוי שלא לתקן שינוי כזה שעלול לבא לידי איסור אפי' בחשש רחוק דבעלמא לא גזרו רבנן לאסור, [ועי' לעיל ס"ק ט"ו סברא כעין זו בההיא דקיי"ג ב'], וראי' לדבר דהא ודאי שרי לכסויי בנכתמא ולא חיישינן דאתי למקטרי', (מיהו אפשר שתבא לקשרו משום דצריך כיסוי מדרבנן).

יישוב דקדוק תו' מסוגיא דביצה

כ' רש"י דהא דאמר' בביצה דדרו באכפא נפרוס סודרא כו' איירי בדבר יבש, ובתו' הוכיחו מזה דאין לחוש לסחיטה ביין משום דאין בו משום כיבוס, (מיהו יש לחוש שיסחטנו לתוך הכלי, אלא שאין זה מצוי), ובביצה תירצו עוד דהתם מיירי בחבית שסתום כולו ופיו צר ולכך לא חיישינן לסחיטה, ונראה דודאי קושטא הוא כתירוצ' זה דכל חביות של יין סתומות [ויש להן ברזא או מגופה] וכן כל שאר חביות המשומרות בבית, ורק חביות של מים דמליין מן הנהר אין להם כיסוי ואיכא למיחש לסחיטה, ואפשר דבבית מכסים גם החביות של מים בנכתמא משום גילוי אלא שאין נוטלין עמהם הנכתמא, והראב"ד בהשגות ביצה שם כ' לתרץ דהא ההיא איירי בשנים הנושאים יחד דדרו באכפא ובתרי ליכא למיחש לסחיטה, כדתנן באלונטית קמ"ז א'.

ומשום שרייתו זהו כיבוסו אין שייך להק' דהא לא פס"ר הוא דמטמיש במיא וגם אינו מתכוין ולא ניחא ל' בהכי, ורק משום סחיטה דשמא יעשה במתכוין חיישינן. (שבת סל"א סק"ט)

ל' ב'

מנין לעצי סוכה, כמה הוכחות דהיינו סכך
ף' ב' מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה כו', לשון עצי סוכה מתפרש שבא ליטול עצים להסקה מן הסכך, דדפנות אינם סתמא

סיפא אתאן לסוכה דעלמא

שם סיפא אתאן לסוכה דעלמא, נראה דהאי תירוץ קושטא הוא אף אם מועיל תנאי דאיני בודל על עצי סוכה, דמ"מ הברייתא מתפרשת בתנאי של הנאה מסוכה דעלמא הנופלת, שאם מיירי בסוכת החג שהתנה איני בודל מהן כל ביהש"מ, אכתי הו"ל כסוכה של כל השנה דפליגי רבנן ור"ש, ופשטות הברייתא דאתיא לאשמועינן שאם התנה להשתמש כשתפול מודים חכמים לר"ש שהיא מותרת, אבל להשמיענו שאין דין סוכת החג בהתנה ולכן לא מודה בה ר"ש לחכמים, אין זה מענין הבריתא דמיירי במוקצה, ואין מענין הבריתא דבהתנה לא חשיבא סוכת החג, וזה פשוט שאין לפרש בברייתא שאם התנה שני תנאים יחד, איני בודל ואיני מקצה מדעתי אם תפול. (סימן ד' סק"א)

אסור להסתפק מזה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג

שם אסור להסתפק מזה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג, כל שבעה משום אסור הנאה דביזוי מצוה, ומותרין בטלטול בחוה"מ, וביו"ט אחרון רק אסור טלטול [ומותר ליהנות מהם אם לא יזיזם ממקומם ולא יכלה אותם, מיהו עצים להסקה שנפלו לתנור אסור להסיקם משום מוקצה ביצה ד' ב' אע"פ שאינו מזיזם ממקומם], משום מיגו דאתקצאי ביהש"מ, ואם לא התנה איני בודל בביהש"מ הראשון תו לא מהני תנאה אפי' ליו"ט אחרון דבהכרח נאסר ביהש"מ.

הכל לפי תנאו, למה לא שנו כבתוספתא

שם הכל לפי תנאו, בתוספתא פ"ג ה"ז אם אמר לכשארצה אטול הר"ז מותר, ויש לעי' למה שנו בברייתא כאן ולעיל הכל לפי תנאו ולא אמרו מותר, ואמנם לא הוזכר מה התנה, אבל אכתי הלשון סתום, ואפשר שבא לומר שיכול להתנות על מקצתן ולקיים מקצתן, ואפשר דכיון שצריך להאריך ולפרש איני בודל כו', ניחא ליה למיסתם, (תירוצ' זה לא מהני בברייתא קמייאא אלא להרי"ף).

בדין אם מהני תנאי בגוף הסוכה

שם אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר איני בודל מהם כל ביהש"מ כו' אבל עצי סוכה דחלה קדושה עליהם אתקצאי לשבעה, אביי ורבא לא הזכירו לחלק בין נוי לגוף הסוכה, רק ביארו דברייתא מיירי כשלא חלה עליה קדושה כלל, דמעיקרא התנה שאינו בודל מהם כלל, [ויש לעי' מהו לשון כל ביהש"מ, טפי הול"ל באומר איני בודל מהם לעולם, שהרי אם ביטלן לסוכה שעה אחת שוב לא יהא להם היתר כל שבעה, וצ"ל דלרבא קאמר שאפי' בביהש"מ לא בדל מהם, לומר שלא נתבטלו לסוכה אפי' שעה אחת, ועמש"כ בזה לקמן ס"ק י"ד], ולפ"ז י"ל שגם בעצי סוכה אם יאמר איני בודל מהני אבל מהא דלא הדרו בהו בגמ' מהא דמשני דסיפא אתאן לסוכה דעלמא, משמע דלא מהני תנאי לסוכה עצמה, ולעומת זה לישנא דאביי ורבא משמע שאין החילוק בין נוי לסוכה עצמה, אלא די"ל דאביי ורבא לא נחתו לפרש ברייתא קמייתא, [אלא דברי רב ששת משמיה דר"ע, או שמה שאמרו בגמ' אבל עצי סוכה כו' זה לשון של סתמא דגמ', ואביי ורבא] רק ביארו דלא מהני תנאי שרוצה להשתמש בנוי סוכה, אלא תנאי שאינו מבטלן לסוכה כלל. (שם)

ל"א א'

מתני' אין מבקיעין עצים כו' אלא בקופיץ, אם חשיב שינוי

פ"א א' מתני' אין מבקיעין עצים כו' אלא בקופיץ, פרש"י דקופיץ לאו כלי אומן הוא לבקיעת עצים, ובפשוטו שינוי זה אינו פוטר ליחשב מלאכה כלאח"י, אלא דלא להוי כעובדין דחול, וכ"מ בגמ' דס"ד דקדרום וקופיץ מדהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי, ואם כל ההיתר משום כלאח"י היכי ס"ד להתיר בהאי גיסא דקדרום, אבל בעובדין דחול כיון דחזו קופיץ ניכר שאינו כלי האומן, וכ"כ במלחמות ר"פ אין צדין דבקיעת עצים אפי' בקופיץ מלאכות גמורות הן וכנגדן בשבת חייבין עליהן סקילה,

שם דכיון שסתם ביקוע היינו חתיכות גדולות לא חשיב טוחן, וכ"מ במדרכי שם, וסילתא היינו עצים דקים כמבואר בב"ק ס' א', ולפ"ד לא שרינן לסלולי עצים דקים ביו"ט, וכ"מ ברשב"א בשם תו' והרמב"ם דדוקא עצים שא"א להסיקן התירו, וא"כ היינו חתיכות גדולות קצת דלא מיקרו טוחן, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בביצה ל"א ב' כתב דמדברי הרשב"א והרא"ש משמע שהתירו אף חתיכות קטנות בדא"א בע"א, שו"ר במ"ב סי' תק"א ס"א שכ' ג"כ דלא שרינן חתיכות קטנות עי"ש בשעה"צ אות ו', וכ"כ בשבה"ל בשם הרי"ד דסלית סילתי דוקא בחתיכות קטנות עי"ש, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסוגיא דמתוך סק"י בארוכה בענין זה עיש. (שבת סכ"ח סק"ה)

שם א"ש חותמות שבקרקע כו', א"ה, כל הענין נתבאר לקמן ל"ג ב' סק"ו.

ל"ב א'

ל"ב א' כלי חרס מאימתי מק"ט משנגמרה מלאכתו דברי ר"מ, א"ה, ראיתי להעתיק מספר כלים השייך לכאן.

כלים פ"ג מ"ד כ"ח מאימתי מק"ט משיצרפו בכבשן כו'

כלים פ"ג מ"ד כלי חרס מאימתי מק"ט משיצרפו בכבשן כו' חרס מאימתי מק"ט משנגמרה מלאכתו דברי ר"מ, א"ה, ראיתי להעתיק מספר כלים השייך לכאן.

כלים פ"ג מ"ד כלי חרס מאימתי מק"ט משיצרפו בכבשן כו' חרס מאימתי מק"ט משנגמרה מלאכתו דברי ר"מ, א"ה, ראיתי להעתיק מספר כלים השייך לכאן.

כלים פ"ג מ"ד כלי חרס מאימתי מק"ט משיצרפו בכבשן כו' חרס מאימתי מק"ט משנגמרה מלאכתו דברי ר"מ, א"ה, ראיתי להעתיק מספר כלים השייך לכאן.

וכ"נ דעת הר"ן שם ובשמעתין, [דשם כתב דשינוי דיכת המלח מלאכה גמורה היא, וכאן הביא דברי הראב"ד דמדמי שינוי זה למלח, ואמנם מה"ט פי' הר"ן טעמא אחרינא בהיתר בקיעת עצים], אבל הראב"ד בפ"ד מהיו"ט ה"י הק' היכי שרי לבקע הא הו"ל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, וכש"כ לרבנן דכל מכשירין אסורין, ותירץ דע"י שינוי התירו כיון שא"א לאפות ולבשל בלא עצים, ומבואר מדבריו דכיון דאיסור דרבנן הוא הקלו לצורך יו"ט, ולשון הרשב"א והרא"ש שכתבו דלבקע עצים דקים מלאכה גמורה דאורייתא היא משמע שחייבין עלי' אף בקופיץ, ולפ"ז מתפרשים דבריהם לחלוק על הראב"ד שכ' דההיתר משום דקופיץ שינוי הפוטר הוא, אלא הטעם מפני שחתיכות גדולות לא חשיבא מלאכת טוחן, אבל לשון התו' שהביא הרשב"א דמלאכה שא"צ היא משמע שאם היתה צריכה מותר, וכן לשון הרא"ש טרחא שלא לצורך הוא. (סימן ג' סק"כ"ה)

ל"א ב'

ל"א ב' אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מערב יום טוב, א"ה, הועתק לפנינו מספר שבת השייך לכאן.

בביצה ל"א ב' מבואר שמותר לבקע עצים ביו"ט, ועמ"ב סי' תק"א ס"א דמפרש דוקא חתיכות גדולות דליכא משום טוחן, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם ובדף י"ב א' סק"י, אבל ברשב"א ורא"ש וכן ברמב"ן פ"ג נראה שהתירו טוחן, עי"ש, ולכאורה סתם ביקוע א"צ עד שיהא בו משום טוחן. (שבת סכ"ח סק"א)

בביצה ל"א ב' מבואר דמותר לבקע עצים בקופיץ, וברשב"א ורא"ש נראה דהתירו מלאכה דטוחן, וכ"כ במלחמות שם פ"ג דביקוע עצים מלאכה גמורה היא, אבל הרמב"ם בפ"ד ה"י מה' יו"ט כתב שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה

אינו מק"ט, ואמנם הנר גם לאחר פחיתתו אינו מק"ט קודם צירוף, מ"מ כיון שזהו המעשה שעושהו כלי לבסוף, חשיב נמי השתא כשפוחתו שעושה כלי.

ובזה מיושב הא דרשב"ג מתיר רק אלפסין ולא פחיתת הנר, דבאמת הנר מיירי קודם צירוף שאין פחיתתו גמ"מ, אבל מ"מ זה בשלבי עשיית כלי, משא"כ באלפסין שכבר נגמ"מ לגמרי קודם פתיחתו, ומה שאר"י בלישנא קמא דמתני' ר"מ היא, היינו בהא דקתני מפני שהוא עושה כלי, אבל אה"נ דאף לרבנן אסור, כדחזינן בבריתא דרשב"ג דמודה בנר שאסור, אלא דלשון מפני שהוא עושה כלי נאות יותר לר"מ דס"ל שעשיית הכלי תלויה בפתיחתו, א"נ לר"מ שעשייתו בפחיתתה לאחר צירוף, יש לגזור יותר בכל פחיתתה אף שקודם צירוף.

העולה מהאמור, דלכו"ע אין כ"ח מטמא קודם צירוף, ולרבנן אף כלים שפוחתין אותן לאחר צירוף מק"ט משיצרפו, שהפחיתת הזו אינה מלאכה, [ובסברא צ"ב מ"ש ממישקל אקופי מגלימא שבת ע"ה ב' דחייב משום מכה בפטיש, ואפשר דחשיב שחסר מלאכה גמורה, ולכן לא חשיב מכה בפטיש, ומ"מ לא חייב משום בונה כיון שכבר נגמ"מ, ואי מיירי קודם צירוף ניחא שלא נגמ"מ], ולר"מ שהפחיתתה גמ"מ אינו מק"ט עד הפתיחה.

באלפסין עירניות נתחדש דאע"פ שלא נפחתו מעולם מ"מ חשיבי כלים להציל בצ"פ, שהרי לבינה אינה מצלת כדאמר זכחים ג' ולראב"צ החידוש גדול יותר דאע"פ שאינם מק"ט מצילין באהל המת, דנהי דלא נגמ"מ לטומאה, מ"מ כלי הוא.

מיהו לשון הגמ' מיושב יותר אם ר"מ אזיל בתר פחיתתה וגמ"מ בין קודם צירוף בין לאחר צירוף, ממה שאמרו עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דחזי לקבולי ביה מידי, ובשלמא אם מיירי קודם צירוף שייך לומר לקבולי ביה מידי, אבל אי מיירי לאחר צירוף א"צ הסבר מ"ש מהתם,

הגמ"מ, וה"ק ובתנאי כשהיא גמ"מ, ולאפוקי אם הצירוף נעשה קודם גמ"מ, ולפ"ז דר"מ קודם לרבנן, (ועב"מ ע"ד א' שמחליקין ומייבשין קודם הכנסה לכבשן, וא"כ נפ"מ דר"מ בהני שמחוסרין פתיחה, עי' להלן).

בסוגיא דביצה ל"ב א'

ובביצה ל"ב א' אמרו דלר"מ אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי, אבל לרבנן עשיית הכלי היא בצירוף ככבשן, ועדיין אין הדבר ברור אם הנר דמתני' מיירי קודם צירוף או אחר צירוף, דרש"י ור"ח פירשו קודם צירוף, ומבואר מזה כפי' הגר"א דגמ"מ דר"מ קודם לרבנן, והרמב"ם פי' דמיירי לאחר צירוף, ולרבנן הנר כבר כלי קודם פחיתתו.

ובירושלמי מבואר דגמ"מ דרבנן בנר הוא קודם הפחיתתה, ולכן מתיר רשב"ג לפחות את הנר כמו שמתיר באלפסין עירניות, אבל בתלמודן לא התיר רשב"ג בנר אלא באלפסין, ובירושלמי ג"כ יש מקום לדחוק דמיירי רק באלפסין, ולא דמי לנר דמתני', אבל פשוט היירושלמי כפי' ר"ח דכל כלי חרס הסתומין שוין, דלרבנן מק"ט קודם פתיחתו, ונר ואלפסין שוין.

ובתלמודן אמרו דמאן דאסר נר כראב"צ דגמ"מ הוא בפתיחת הכלי הסגור, ורשב"ג דשרי סבר שכבר נגמ"מ קודם לכן, ומזה מוכח דגמ"מ דר"מ לאחר הצירוף, אבל לפ"ז לא נתפרש מה שאלו למאי חזי, הרי כבר נשלם הכלי כולו, והרי רבנן סברי שכבר נשלם קודם לכן, ומה שייך לשאול למאי חזי.

ואפשר לומר דנר מיירי קודם הצירוף, וגמ"מ דכלי חרס פעמים לפני הצירוף ופעמים לאחר הצירוף, ובנר גמ"מ קודם הצירוף, ובאלפסין הגמ"מ לאחר הצירוף, דהיינו פתיחת הנר והאילפס ותיקונו מלבד הצירוף, מיהו יותר מיושב לומר דלכו"ע אין טומאה בכ"ח קודם צירוף, ומ"מ ס"ל לרב יוסף שרק לר"מ וראב"צ חשיבא פחיתת הנר עשיית כלי, כיון שכלי תתם

לא קאמר ראב"צ התם היינו דקאסר בפחיתת אלפסין עירניות, ועדיין אין מיושב הא דאמרין ע"כ לא קאמר ר"מ התם, והיכא אשכחן ליה דאמר דסגי בפחיתת לקבל טומאה, הרי י"ל משתגמר מלאכתן לגמרי, וי"ל דאה"נ אבל העמיד דבריו ע"ד רב יוסף שלמד מכלי חרס לנר, וה"ק אפי' תימא דבכלי חרס סגי לר"מ בפחיתת הכלי אכתי בכ"ח למאי חזי, ועדיין צ"ת.

[שוב נראה עיקר דאין כ"ח מטמא בלא צירוף כבשן, ור"מ מצריך גמ"מ לאחר הצירוף, ורבנן סברי שהצירוף הוא גמ"מ, ומה שמשלימין בידיהם לאחר הצירוף, הוא סתימת עראי כמגופת החבית ולא חשיבא עשיית כלי, וכע"ז פלוגתא דראב"צ ורבנן, ובירושלמי נראה כל"ב דרב יוסף, ורשב"ג מתיר פחיתת הנר ופתיחת אלפסין חירניות ביו"ט כרבנן דראב"צ.]

והנהגה באלפסין חירניות נראה שהם סתומות, מדמצילות בצמיד פתיל, ומ"מ חשיב כלי לרבנן, כיון שהמכסה והכלי כשני כלים שסתומים בטיט וכיו"ב דמו, וכמו שמגופת חבית מותר לפתחה בשבת, כך מותר לרשב"ג לפתוח אלפסין אלו ביו"ט, ומשמע שהנר ג"כ סתום כמו האלפסין, והיינו דמדמי להו בגמ' וא"כ גם ר"מ דמצריך גמ"מ בכ"ח, היינו פתיחתו.

והקשו בגמ' בשלמא אלפסין חירניות מתחלה סתומין לגמרי והפתיחה עשאתן כלי, אבל נר מתחלה ראוי להדליק בו, או שיכניס שמן או פתילה במקום הנקב של פי הנר שדולקת הפתילה שם, א"נ כל נר יש בו נקב קטן, ופחיתת הנר הוא הרחבת הנקב, וזהו ששאלו למאי חזי פי' איזה כלי נעשה ע"י הפחיתת טפי ממעיקרא שהי' ראוי לנר, ומשני שע"י הרחבת הפתח ראוי לקבל בו פרוטות, כדתנן פ"ג מ"ב רא"א כדי לקבל פרוטות.

ובשםמ"ק ביצה שם הביא מירושלמי שכמו שמשקיין האלפס וכיסויו יחד, כך נבראו שמים וארץ יחד, וזה מתפרש כאלפסין

הרי הכלי כבר שלם, ברם גם בדברי ראב"צ אמרו לשון זה, ואיהו מיירי לאחר גמ"מ, דלרבנן מק"ט קודם פחיתתה, ולראב"צ רק לאחר פחיתתה, וע"כ צ"ל שלמדו מדראב"צ דס"ל כר"מ דאזלינן בתר גמ"מ אף קודם צירוף, וע"ז הקשה אביי דליכא למילף נר מינה.

ולפ"ז צ"ל שיש טומאה לכלי חרס גם בלא צירוף ככבשן ולא מיקרי כלי אדמה, כיון שעשוי מטיט שעושים ממנו חרס, כמו שביאר הרמב"ם בפ"ב מ"א דכלי נתר אין מסיקין אותן ככבשן, ועי' בזה לעיל ס"א סק"ד, ומצינו ביצה ל"ד א' שקדירה חדשה נעשה גמ"מ שלה בהיסק ראשון שמבשלין בה ע"ש, וער"ש הנדמ"ח במתני' שהקשה ע"ז מהא דפ"ג מ"ב דנר של אדמה שהוסק פיו בפתילה טהור, ומשמע דכל שלא הוסק מיקרי של אדמה, ועתו"כ שבר"ש פ"ה מ"א, דג"כ נראה בדברי ר"ע דכלי חרס אין מק"ט בלא היסק באור לכו"ע, ולא מסתבר דאתיא דלא כר"מ, [ואפשר דמדרבנן מטמא ר"מ בנפחת קודם צירוף כיון שזהו גמ"מ לאחר צירוף, והדברים מחודשים], וער"ש פ"ה מ"א תוספתא בדר"מ דבעינן היסק בתנור, וכן שנינו בפרה פ"ה טובל ולן על הכבשן, ומבואר שקודם לכן לא נטמאו ברשות ע"ה, ונתבאר בספר אאמור"ר הכ"מ ס"ג ס"ק כ"ג כל השיטות בביאור הסוגיא בביצה.

ואפשר דיש ליישב דבאמת ר"מ וראב"צ מיירו לאחר צירוף ככבשן, והקשו בגמ' מ"ט חשיבא פחיתת הכלי גמ"מ, הרי עדיין לא נשלם תיקונו בפחיתתה לחוד, וע"ז תירצו דחזי לקבולי ביה פשיטי, ולכן חשיב גמ"מ, אע"פ שאינו עומד לכך, עד שיתקנו תיקון גמור להדליק בו ולבשל בו, והתירו פחיתתה שהיא כעין שבירה, ודומיא דשובר אדם את החבית וקרע עור שע"פ החבית, שהיא שבירת קלקול אלא שראויה לו למה שהוא צריך בה כעת ליו"ט, ואמנם ודאי אפשר ליתן לתוכו שמן, אבל אינו עומד לשמן במצב זה עד שישלים תיקונו, ומ"מ חשיב גמ"מ לאנוחי ביה מידי או פשיטי, והא דקאמר ע"כ

החידוש בתיקון הפתילה, ואף כשהנר כבה איצטריך לאשמועין, וכמ"ש תו' כ"ב א' ע"ש. (סימן ג' ס"ק י"ז)

ואין גורפין תנור וכירים כו' הטעם באיסור גריפה

שם מתני' ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין, טעמא דאיסור גריפה לא נתבאר בגמ', ורש"י פ' משום דמתקן מנא, דגם ע"ז אמרו מ"ט משום דמתקן מנא, והא דהדרו בגמ' ואין גורפין כו' היינו משום דתני ר"ח כו' קאי רק ע"ז, ודוחק, דממילא הוה שמעינן מדמסיים לאפות אא"כ גורפו, ש"מ דע"ז קאי, וגם בסברא לא חשיב תיקון מנא בסילוק אפר ועפר תלוש המונח ע"ג התנור, שהתנור מתוקן, וכמוציא פת מן התנור דמי, ובתו' כ"ח ב' דחו פר"י דטעמא משום אשוויי גומות, ובאמת סתם תנור טוח בטיט במקום האפי", ואינו משווה הגומות בעפר, ובמקום הנחת העצים אין לו ענין באשוויי גומות, ואין לחוש לכך, ועוד שאם אשוויי גומות אסור מדאורייתא אין לחלק בגזירה בין יכול לאפות או לא, ותו' פ' בתנור חדש שגמר תיקונו הוה מכה בפטיש, וצ"ע דהא מיירי התם בא"א לעשותן בעיו"ט, וע"כ שכבר נגמר תיקונו קודם יו"ט, ובשמעתין ודאי מתפרש בתנור ישן, ולא במאורע של תנור חדש, וכדמתפרש בדנפל אריחא שהקלקול נתחדש ביו"ט, וכן פשטא דמתני' וגמ' בכל תנורים מיירי, דסתם גריפה מאפר וגחלים, וע"כ שכבר נגמ"מ, ועק"נ סק"א ובבה"ל סי' תק"ז ס"ד ד"ה כיון דלדעת תו' והרא"ש מתני' מיירי בישן ור"ח בחדש, (ועי' להלן בזה). (סימן ג' ס"ק י"ז)

אבל מכבשין, טעם החיתור, ובדברי הב"י דקאי באפר הם

שם אבל מכבשין, בפשוטו מתפרש דהני שאין גורפין מותר לכבשן, דכיון דלאו טלטול גמור הוא התירו, דחשיב קצת טלטול מן הצד, וגם חשיב התעסקות ביישור התנור ולא בטלטול האפר, וקאי בין על האפר בין על הטפילה

חירניות, שהם מחוברין בהיסקן ועומדין להתפרק, ובנר דקתני לשון פחיתה ולא לשון פתיחה משמע שפתוח מעט, ורוצה להרחיב פתחו לנקותו וכיו"ב, וע"ז הקשו למאי חזיא הרחבה זו שתחשב כלי'.

מהא דשנו בתוספתא דשבת פ"ז ודביצה פ"ג הא דאלפסין חרניות בתר קורעין עור שע"פ חבית, משמע דמיירי בסגירה עראית, ואם ה' אפשר לפרש שיש בהם מאכל ופוחתין אותן להוציאם, ה' מיושב ההיתר דרשב"ג טפי, אבל מהא דקתני טהורות במשא הזב מבואר שאין בהם מאכל, וכן פשיטות הגמ' שאמרו חזי למינח ביה מידי, ולא אמרו שיש בו אוכלין או שמן.

ברשב"א ותו' רי"ד ביצה ל"ב א' פירשו דת"ק דראב"צ נמי ס"ל כראב"צ שא"צ צירוף בכבשן, ועדיפי מיניה דס"ל שכבר נעשה כלי קודם פתיחתו ולראב"צ רק לאחר פתיחתו, ובאמת מבואר במתני' דראב"צ מטהר טפי מת"ק, אבל לא יתכן לאוקומי כולהו תנאי דבחירתא דלא כהלכתא, וע"כ מוכח מזה או דמיירי לאחר היסק בכבשן, או דלראב"צ דאזיל בתר פתיחה, יש לאסור פחיתת הנר גם קודם היסק, אע"פ שאינו מק"ט עי"ז. (כלים ס"ג סק"י)

ל"ב ב'

פ"ב ב' מוחטין את הפתילה ביו"ט כו', הרשב"א והרא"ש כתבו דאע"פ שמכבה מותר לצורך האור, ולכאורה ה' נראה דהפחם שמוחטין אינו בוער בעצמו, אלא שכח הנר שדולק מלמטה גובר גם במקום הפחם וכשיסיר הפחם ישאר כח האש במקום זה, ובכזה"ג לא מיקרי כיבוי, וראיתי בט"ז סי' תקי"ד ס"ק י"ב שכ' שאין הפחם דולק כלל, ולפ"ז כונת הרשב"א והרא"ש להתיר אף חלק הפתילה שדולק, ולכאורה נראה דכל מה שנכלל במוחטין אינו בכלל כיבוי, דהיינו שאף חלק הפתילה השחור שנשרף לגמרי ואינו מאיר אין בנטילתו משום כיבוי, וצ"ע, - ולפמש"כ אפשר דעיקר

מתבססת ומיושבת לבנין, ובהנחה בעלמא אינה מתיישבת, וזהו לשון צידוד על הדחיקה מצד לצד.

ויש לעי' למה אינו חייב על יישוב הקרקע שתחת האבן בלבד, דהא המשווה גומות בבית חייב משום בונה כמבואר לעיל ע"ג ב', וכ"ה ברמב"ם פ"ח ה"א, וי"ל דיישור הקרקע בלא האבן אינו תיקון המועיל, דלעולם צריך לחזור ולצדד האבן וליישרה, ואמנם אם הי' שם גבשושית או גומא ויישרה לצורך הנחת האבן חייב משום בונה, אבל היישוב שנעשה ע"י צידוד אין לו חשיבות וקיום אלא עם הנחת האבן יחד.

אבל קשה דלקמן קמ"א א' אמר רבא לא ליצדד איניש כובא בארעא דילמא אתי לאשוויי גומות, ובשו"ע סי' של"ז ס"ד פי' דהוי פסיק רישיה שישווה הגומות ליישרה, ואפשר דלהנחת החבית יש חשיבות ביישור הקרקע דסגי לה ביישור זה, אבל באבן התועלת רק עם בנין האבן, וגם סתמא נעשית גומא ע"י הנחת הכובא שהיא כבידה, ויותר נראה דה"ק דילמא מנח לה במקום שיש גבשושית ומשווה לה, וזהו לשון דילמא אתי, ולא אמרו שהצידוד גופיה חשיב אשוויי גומות, ובכה"ג דגבשושית אף באבן חייב, וכ"מ בביצה ל"ב ב' ע"י להלן.

וראיתי במ"ב שם סק"כ שהביא מחלוקת התו"ש והפמ"ג אם מותר לצדדה ע"ג קרקע מרוצפת, ולא נתפרש מה שייך צידוד ע"ג רצפה, הרי כל הצידוד הוא בדחיקה בקרקע ואין שייך זה ברצפה, ואטו אסור להניח כובא על הרצפה בשבת, וראיתי בתו"ש שאמנם כתב דמותר מפני שאין שייך צידוד ברצפה, וא"כ מתפרשים דברי הפמ"ג לאסור הנחה ע"ג קרקע, שצריך להניחה רק ע"ג שולחן וכיו"ב, וזה מיוחד טובא, דלא מצינו שדנו אלא בגרירה שעושה גומא אבל הנחה בלבד פשיטא דשרי, ויתכן שאף ע"ג קרקע שרי להניחה בלא צידוד, דלא מצינו שאסרו אלא צידוד, ולא הנחה בלבד,

והטיח, אלא דסתמא דמילתא לא מהני כבישה בטפילה ואריח שהם קשים, ולכן פרש"י אפר ועפר, אבל הדבר פשוט דמתני' מתפרשת דנהי דגריפתן לחוץ אסורה כבישתן בתוך התנור מותרת, ויש לתמוה דהב"י סי' תק"ז פי' דמכבשין אאפר שאינו מוקצה קאי שעדיין חם הוא וראוי לצלות בו, וה"ה דגריפתו מותרת אי לאו משום מכבה, ואיך יסתום התנא אבל מכבשין על דבר אחר בלי לפרש, ואנן ניקום ונימא דבאפר צונן אסור, וברש"י ור"ן מפורש דאעפר נמי קאי, והטור שפי' באפר היינו מפני שאריח אינו נכבש, ועפר אינו מצוי בתנור, אבל ודאי דכונתו באפר שהוא מוקצה, דנהי דאין גורפין מ"מ מכבשין, וכבר כתב בבה"ל סי' תק"ז ס"ד דמרש"י והאו"ז והרא"ה והר"ן ומאירי שפי' דמכבשין אעפר וטיח קאי נראה דמותר לכבש במוקצה אף כשלא יתחרך הפת, ועי"ש מש"כ בדברי רש"י והר"ן בזה, ולפמש"כ גם דעת הרא"ש והטור נראה דמכבשין במוקצה דלא אסרו הכבישה, וכ"ג ברמב"ם, ובפיה"מ פי' תרויהו אאפר, וש"מ דמה שאסור בגריפה מותר בכבישה. (שם)

שם אמר רבינא וקטמא שרי, א"ה, נתבאר בספר שבת בסוגיא דלישה ס"ל סק"ה עי"ש.

בדין המצדד את האבן, ולמה אינו חייב על יישוב הקרקע

שם אמר ר"נ אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביום טוב, א"ה, ראיתי להעתיק מספר שבת השייך לכאן.

שבת ק"ב ב' אמר שמואל המצדד את האבן חייב, פרש"י מושיבה ומצדדה כו', ונראה ביאור הדברים שאבן המונחת ע"ג קרקע אינה מיושבת יפה לבנין עד שידחקנה ויתהדק העפר תחתיה, ואינה נדחקת ביותר כנגד כל רחבה, אלא בדרך כלל שוקע צד אחד וחוזרין ודוחקין על הצד שכנגדו, וע"י הדחיקות מצד לצד מתיישרת הקרקע תחתיה בהידוק, והאבן

האבן חייב, ע"ש, וכלפי זה אמר ר"נ דלצדד אבנים של ביה"כ שרי, וממילא גם מבואר בדבריו שמסדרן זה כנגז', וע"ז הק' רבא ממתני'.

והסוגיא מתיישבת כפי' בתרא, דהא מבואר בגמ' דדוקא משום כבודו לא גזרו, ואילו לסדר אבנים וחביות בלא גג מותר בכל ענין, וביותר קשה מאי פריך רבה זוטא מעשיית איצטבא ביו"ט, מאי קושיא אם התירו להקיף חביות או אבנים בלא עשית גג, ועוד שהרי האמת דמבואר בדבריו היתר הצידוד, שהוא קרוב לבנין גמור, ולמה לן לחדש דגם הסידור אסור, א"ו פשטות הסוגיא דר"נ אמר דבריו בעלמא דמותר לצדדן, ורבא הק' לו ממתני', ור"נ אהדר לי' דלא דמי למתני' דהתם עביד אהללא, והו"מ לשנויי לי' דמשום כבודו התירו אף אהללא, אלא דאהדר לי' קושטא דמילתא דלא דמי למתני', מיהו יתכן דלא התירו אהללא מפני כבודו, כיון שבדרך כלל א"צ אהללא, ורבה זוטא הק' על עיקר חידושו של ר"נ דמותר לצדדן, ואע"פ שהמצדד את האבן חייב, ור"א אהדר לי' דכאן התירו בנין עראי מפני כבודו, שו"ר בספר מרן זללה"ה שפי' כן.

אבל' לשון רש"י משמע דכל הנדון בסידור האבנים כצורת מושב, וכן בר"ן כתב בביאור בנין עראי שבגמ' כגון אין מקיפין שתי חביות, וכן בטור העתיק ד"ז בהלכות אהל גבי הא דאין מקיפין, וסיים אבל אבנים של ביה"כ מותר לסדרן, ומבואר דהנדון רק משום סידורן, וע"י להלן.

אי שרי פי' בשבת

יש לדקדק בדברי ר"נ שאמר דוקא ביו"ט, ואי משום כבודו מ"ש יו"ט משבת, מיהו מצינו שהקלו בתריסין משום שמחת יו"ט, וכן כל מכשירין מותרין כר"י, ע"י בפוסקים כ"ב א', וא"כ י"ל דדוקא ביו"ט התירו, וכן רבה זוטא הזכיר בקושייתו יו"ט, ועכ"פ קשה להקל אף בשבת בלא ראיה, וכן הרמב"ם בפ"ד מה' יו"ט

והכי מסתברא, וא"כ אין שייך לדון במרוצפת, וצ"ע.

לשון הגמ' דבעי צדודי ועפרא משמע שצריך ליתן עפר סביב, ושמואל לא הזכיר זה, ולפמש"כ נראה שכל צידוד שוקע בעפר מעט, שהרי הצידוד דחיקה בעפר, ואמנם בקרקע קשה שאין האבן נדחקת בעפר יש לדמות למציעאה דבעיא טינא.

בסוגיא דביצה בדין צידוד אבנים של ביה"כ

בביצה ל"ב ב' אמרינן דאבנים של ביה"כ מותר לצדדן ביו"ט, משום דבנין עראי הוא ומפני כבודו התירו, וכ"ה בשו"ע סי' שיי"ב ס"י דשרי אף בשבת, ויש לעי' מ"ט לא חשיב הצידוד אשוויי גומות כההיא דכובא שבת קמ"א א', וי"ל דגבשושית שבבית שהוא מקום הנחת הכובא חשיב תיקון בהשוואתה אף שלא לצורך הכובא, ודעתו ע"ז, אבל במקום הנחת אבנים של ביה"כ אין דעתו ליישר משום חורש, ואין לו תועלת אלא כפי צורך הבנין עראי של האבנים, ובזה התירו.

המצדד אבנים בחצירו לשם איצטבא

נראה שהמצדד אבנים בחצרו לשם איצטבא חייב אף כשאינו עתיד לבנות ע"ג, דלשימוש איצטבא סגי בצידוד, וזהו שאמרו בביצה שם אלא מעתה בנה איצטבא ביו"ט כו' ה"נ דשרי, ורש"י פי' בנה בטיט, וצ"ע מאי מייתי מטיט לצידוד, א"ו אף בלא טיט כשכוונתו לקבע מיקרי בונה בצידוד לחוד. (שבת סל"ד סק"ה)

בבאור ההיתר דאבנים של ביה"כ

חייב ב' אר"נ אבנים של ביה"כ מותר לצדדן ביו"ט, יש שני אפשרויות בביאור דברי ר"נ, א' דקמ"ל שמותר להכין האבנים בצורת מושב, וכלשון רש"י שמצדדין אותן להיות כמין מושב חלול, ב' דמצדדין היינו ליישר מושב האבן בקרקע, כדאמרינן שבת ק' ב' המצדד את

והרי"ף והרא"ש והרי"ו וש"פ העתיקו ד"ז ביו"ט, אבל הטור בסי' שט"ו העתיק ד"ז לענין שבת, וכן בשו"ע סו"ס שי"ב, וכתב הב"י דמשמע ל"י להטור שאין לחלק בזה בין יו"ט לשבת, ונראה דבאמת הטור לשיטתו דהגדון רק משום אהל ודאי משמעות הדברים דכיון דלא עבד אהלא בכל ענין מותר, והרי לפמשנ"ת לעיל היתר גמור הוא אף בלא כבודו, ושפיר פ"י הטור דבזה אף בשבת שרי, והא דהזכיר ר"נ יו"ט נוחא לפ"י זה, דלפ"י זה קאי ר"נ אמתני' דאין מקיפין שתי חביות ביו"ט, ואמר דמ"מ אבנים של ביה"כ שרי, ושפיר הזכיר יו"ט, וה"ה שבת, אבל לפ"י בתרא דר"נ בעלמא קאי, צריך ראי' דה"ה בשבת, ולפ"ז לצדדן בשבת אסור, ולסדרן ודאי שרי, ואפ"י בלא כבודו יש להקל.

שם גמ' איתבי' רבא לר"נ כו', צ"ל דלא שמיע ל"י הא דרב יהודה דבסמוך דמלמעלה למטה מותר, דמזה מוכח דדוקא אהל אסור.

עשיית אהל מפני כבודו אי שרי

מזה דלא משני דמפני כבודו היתירו אף אהל משמע לכאור' דאהל אסור, וכדעת המ"א סי' שי"ב סק"י, אבל לפמשנ"ת דעיקר חידושו' דר"נ בדין הצידוד, וע"ז הזכיר טעמא דכבודו, א"כ שפיר אשמועינן קושטא דמילתא דהקפת חביות היתר גמור הוא, ובזה מיושב דעת הא"ר ומאמ"ר שבמ"ב שם.

ל"ב ב' ואין מקיפין שתי חביות כו' אם האיסור בהקפת החביות או בשפיתת הקדירה

שם במשנה ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה, לשון המשנה משמע שהאיסור בהקפת החביות, ואמנם קושטא הוא שאם החביות כבר מוקפות מותר לשפות עליהן את הקדירה, אבל אכתי הול"ל אין מקיפין ושופתין, ומאי קאמר אין מקיפין לשפות, דמשמע שרק זהו האיסור, וי"ל דכאן רמז התנא דינ"י דר"י דמלמעלה למטה מותר.

שם בגמ' האי מדורתא כו' כל הסוגיא

שם גמ' אמר רב יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה כו', יש לעי' מהו עיקר חידושו של ר"י האם ההיתר דמלמעלה למטה או האיסור, ולכאורה במדורתא אי לאו מימרא דר"י לא הוה אסרינן, מיהו בקדירה כבר נתבאר האיסור במתני', ונראה דעיקרו איסורא אתא לאשמועינן, וקמ"ל נמי דבכל האסורין מהני שינוי דלמלמעלה למטה, בין בהני דמתני' ובין בהני שהוא חידוש לאסורן, ואפשר דמקורו מבריייתא שבת מ"ג ב' גבי מת.

יש לעי' מה טעם האיסור דמדורתא, נהי דצריך לאויר להדליק האש, אבל מה חשיבות יש לאהל שמיד נשרף, ונראה דמדורה היסק גדול היא שנעשית להתחמם, ואמנם בתוך התנור אין דין בסדר הנחת העצים, וכשמסדר עצים מרובים בשטח גדול קצת, וגם יש קצת אומנות בסידורן, גזרו בזה לעשותה בשינוי, ולפ"ז אפשר שע"ג

עליהם, וכמו אין מקיפין עצים להניח עליהם הדף של המטה, מיהו י"ל דמטה הוא טפי קבע וגם הגג משלים את הבנין, משא"כ בקדירה וביעתא וחביתא שהם ניכרין כעראי גמור, והדפנות עיקר.

שם וכן חביתא, פרש"י שמסדרין חביות זעג"ז באוצר, ולשיטתו דלא מצריך אויר תחתיהן ניחא, אבל הטור בסי' שט"ו העתיק פירושו, ופי' בט"ז סק"ה דצריך לאויר שתחתיהן שלא יתעפשו, וכמדומה שאין עושין ריוח בין החביות באוצר, ואפי' אם יש ריוח היינו בין החביות הסמוכות, אבל אין הריוח מועיל לעליונה שזהו רק סדק מועט, ואנן בעינן שהאויר ישמש את הגג דבלא זה אין ע"ז שם אהל, וצ"ל דסידור חביות דבר גדול הוא ודמי לבנין שמסדרין הרבה חביות בגובה ורוחב כבנין כותל.

אבל הר"ח בעירובין שם פי' כשמבקש להטותה ולסנן יינה מן השמרים מניח אבנים תחתיו, ונראה הענין מפני שהחבית עגולה בדפנותיה, וכשרוצה להטותה מקיף שתי אבנים ומכוונם באופן שתשקע ביניהם, ודרך להניחה כך באלכסון או שמטה כולה ותוחב ברזא בפיה, ולפ"ז הוי ממש דומיא דקדירה, והרי"ף והרא"ש העתיקו פי' זה, ולא הזכירו שההטייה לסננון היין, ובטור הלכות יו"ט סי' תקכ"ב העתיק גם פי' זה, ובהלכות שבת רק פרש"י, משום דשם אסור לסנן היין. (שבת סמ"ה סק"א י"ב)

שם משום דמחזי כמאן דאזיל לחנגא. - שבת נ"ד א' מ"ט אר"א משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא, פי' חינגא מחול כ"כ רש"י ביצה ל"ג א' וכך מתפרש ברש"י כאן שקורין השוק שמוכרין בו חינגא, וכן בפי' ר"ח כאן שוקי חגיגת נכרים, והרמב"ם בפ"כ ה"ט שמוכרין בו הבהמות או שמשחקין בהן שם, ובביצה שם אמרו שהמנהיג את הבהמה במקל מיחזי כמאן דאזיל לחינגא, דהיינו שמנהיגה למקום רחוק

ד' קונדיסין יכול לסדר עצים לגג למדורה, ורק בבנין השלם כצורת מדורה אסרו.

ובתו' כתבו דהנחת הגג לחוד מותר, והוכיחו מהנחת קדירה ע"ג כירה, ובזה יש לחלק דהתם הדפנות קבועות והקדירה עראי, ולכן עיקר האיסור בסידור הדפנות, אבל במדורה שניהם שוין, ויש מקום לומר דהשלמת הכנת המדורה ג"כ אסור, מיהו י"ל דלא אסרו אלא כשעושה כל הבנין ביו"ט, ועתו' שבת מ"ג ב' דבעשוי לצל ודאי אסור אע"פ שהמחיצות עשויות מעיו"ט, ורק בהקדים גג למחיצות שרינן התם.

ל"ג א'

פ"ג א' וכן ביעתא, ג' פירושם נאמרו בזה, א' פרש"י דאסור להניחם על הברזל במקום שפיתת הקדירה, ב' פר"ח שנותן ביצים זעג"ז לצלותן, ג' פי' שני ברש"י עירובין ק"א א' שמקיף שני עצים ושופת עליהן את הביצים כשפיתת קדירה, והסכימו לפי' זה הרשב"א ותו' הרא"ש שם, וכ"כ תו' שם, ולפ"ז אפשר לפרש שמקיף אבנים והוי ממש דומיא דחביות דמתני', וגם בתו' הרא"ש שם פי' שנותן העצים ע"ג הגחלים, ומשמע שהעצים נשארים, ולפ"ז ניחא נמי סתמות הגמ' משום דמתפרש וכן קדירה או ביצים, והענין המיוחד בביצה שהיא עגולה וכדי שתעמוד יפה צריך לכיוון הריוח שבין העצים, שאם תעמוד בשוה תתגלגל ותשבר, וגזרו בהכנה זו כמו בחביות.

לפי' ר"ח קשה דבנין מביצים ודאי עראי הוא, ולא הו"ל למיגזר, וגם אין חשיבות לריוח שביניהם, שהוא מועט ביותר ולא מיחזי כאהל כלל, וגם הדבר משונה לכוונם בצורה זו ולהכניס גחלים ביניהם, וערמב"ם פ"ד מיו"ט ה"ט דמפרש לה בסידור ביצים בעלמא ולא ע"ג האש ע"ש.

שם וכן פוריא, אפשר לפרש דומיא דקדירה שהדפנות רחבות וכבידות ונותן הקרשים

ואם היו חייבין על נקב שאינו עשוי להכניס ולהוציא, ה' חייב על נקב זה, (ואע"פ שעתיד לסתמו בזמן המילוי, מ"מ לא בטל הנקב לגמרי כדחניא ושון שנוקבין נקב ישן לכתחלה, ועוד דדעתו לסותמו י"ל דכדעתו לסתור הבנין דמי, מיהו הכא מקומו מוכיח עליו שאינו לקיום, ואפשר דזהו גופא ענין פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא, שאינו עיקר הפתח, ואינו מתקיים, כיון דבשעת המילוי פותח את הפתח העיקרי והוא עשוי להכניס ולהוציא, אבל אם היתה עשויה בענין שפתח אחד עשוי רק להכניס ואחד רק להוציא י"ל דחייב, מיהו י"ל שאין זה תיקון חשוב), דלאו מקלקל הוא, אלא לפתחא קא מיכוין, פתח קבוע, או עראי, ולכן יש לגזור בזה אטו נקב בלול ש"ת שהוא תיקון, אבל שובר דמתני' מקלקל הוא, דמשום איזו סיבה ניהא ל' לקלקל החבית, כגון לפני האורחים משום עין יפה, אבל אין זה שימוש רגיל להוציא.

ברם לעומת זה יש גריעותא בשובר את החבית שעושה פתח גדול כההיא דרשב"ג, ואותו פתח ראוי לשמש להכניס ולהוציא דלא גרע מפתח המגופה, ואפשר נמי דכל שמכניס ידו להוציא הגורגרות זהו שימוש דלהכניס, [ונראה דהנקב דמייירי בגמ' ראוי להכניס בו יין, כדמוכח נמי מדשרי לאוסופי עלי', ולא אמרו ובלבד שלא יוסיף עד שיוכל להכניס, וגם סתם כל נקב רגיל ראוי להכניס בו, אלא הכונה מפני שאינו עתיד להכניס בו, מפני שאין זה נאות לשמש בו להכניס שלא יוכל למלאות מעל הנקב, וגם אינו נוח כ"כ, ובלא"ה צריך לסתום הנקב כדי לשמור היין, ולכן הדרך להסיר המגופה ולהכניס בפתח הרגיל, ולסתום הנקב, אבל בשובר דמתני' ובמתיו ראשה דרשב"ג, נעשה הפתח גדול כפתח החבית], ולכן יש לחוש שאם יתכוין להשאיר פתח זה לשימוש, יהא זה הפתח העיקרי, והיינו דקתני שלא יתכוין לעשות כלי, דכלי היינו פתח, וע"כ ר"ל בעשוי להכניס ולהוציא, (דבעשוי רק להוציא אין ע"ז שם פתח), ושייך לחוש לזה בחבית ששוברה מצדה, דפעמים שהמגופה

וצריכה מקל, ולפ"ז גם כאן אם מקשט הבהמה בזוג או שקושר גמלים זה בזה כדרך שמוליכין אותן למרחוק, מיחזי כמתקן עצמו לדרך רחוקה, והיינו למקום השוק או המשחק, ולא צריך לפרש שהקישוט מועיל למצוא קונים, אלא שאין דרך לקשט בהמה אלא במאורע מיוחד, והיינו שהולך עמה למרחוק לענין מסוים, וזה לבד מזלזל כבוד השבת בעיני הרואים, דלמרעה אין מקשטין אותן ואין קושרין אותן זה בזה, וא"צ שיהא המשחק או המכירה איסור דאורייתא, דסגי בזה שיש כאן זלזול גדול בכבוד שבת. (שבת ס"ט"ז סקכ"ד)

ל"ג ב'

בסוגיא דשובר אדם את החבית

ל"ג ב' מ"ש מהא דתנן שובר אדם כו', ביאור ענין מגופת חבית, ופתיחה בחבית ומגופתה

א. ל"ג ב' מ"ש מהא דתנן שובר אדם את החבית כו'. — שבת קמ"ו א' מתני' שובר אדם את החבית כו' ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי, ואין נוקבין מגופה כו', בגמ' מבואר בפשיטות דחבית יש לה מגופה כדפרכינן לפתוחי מפתח, ונראה הענין דבשעת מילוי החבית פותחין המגופה, ומדבקין אותה אח"כ בטיט, ואינה נפתחת אלא ע"י שבירת הטיט המחברה, ועי' מ"ח ב', וברש"י ע"ז ס"ט א' כ' דהמגופה א"א לנוטלה שלא תשבר כולה, ור"ל שהיא עשויה טיט הבנוי על החבית ואינו כלי בפ"ע, ועי' שבת קכ"ד ב' מגופה שנכתתה כו', ובידים פ"א מ"ב אין נותנין לידיים לא במגופת החבית כו', ועכ"פ אחר שבירת חיבור המגופה אינה ראויה לכסות בה החבית יפה, ולכן יש שעושין נקב קטן בצדה לשפוך ממנו היין, וכשירצה למלאות יפתח המגופה ויסתום הנקב בטיט, וזה ה' דבר הרגיל אצלם, כדתנן בע"ז שם כדי שישתום ויסתום ויגוב ופרש"י כדי שיקוב נקב במגופת החבית ויחזור ויסתום הנקב ותיכש הסתימה, ועי"ש ב' בגמ' אם הסתימה ניכרת או דדמיה לשאר החבית.

מחוברת יפה, ויהפוך החבית שיהא פיה במקום השבירה, ומש"ה מדמי לה בביצה ל"ג ב' לקוטם קיסם לחצוץ שיניו, כיון דמיירי בפתח שחייבין עליו אם מתכוין לכך.

ולפ"ז נראה דהא דבעו מיני' מר"ש מהו למיברז כו' לא חששו לפתח העשוי להכניס ולהוציא, דאף אם יש נקב דבורטיא, יפתח המגופה כשיבא להכניס, והנדרן אם חשיב מקלקל ודמי לשובר את החבית, או דאסור כדין עושה נקב, ולפיתחא קא מכין ר"ל פתח שעשוי רק להוציא שרוצה לתקן פתח כזה לחבית, דלעולם אחר שימלאנה ויגוף המגופה יפתחנה במקום הנקב הזה כדי להוציא דרך שם ולכך עושהו יפה, או"ד לעין יפה קא מיכוין שעתידי לסתום ולבטל פתח זה לגמרי, כיון שלשימוש הרגיל להוצאת היין אין דרך לעשות פתח גדול כזה, ונפ"מ אם יש לגזור בזה אטו נקב בלול ש"ת שעשוי לקיום, [ולפ"ז אם נימא בבורטיא דלעין יפה קא מיכוין, שרי אף לר"א בביצה שם, כיון שאפי' יתכוין ליכא חיוב חטאת], ועשיית נקב במגופה גרע מנטילת כל המגופה, דלגבי הנקב חשיבא המגופה ככלי והרי עשה פתח להוציא במגופה משא"כ בנטל כל המגופה שאינה חיבור.

ביאורי הראשונים בטעם היתר שבירת החבית

ב. שם שובר אדם את החבית, פרש"י דאין במקלקל שום איסור בשבת, ולכאור' כונתו מבוארת דכיון שאין סתירה בכלים, א"כ אין כאן מלאכה דנימא דאף במקלקל פטור אבל אסור, ואין כאן אלא מקלקל בלא מלאכה, ובוה אין שום איסור, דאיסור דמקלקל הוא דוקא כשהמעשה שעושה הוא מלאכה, אלא דפטור כשמקלקל משום חסרון מלאכת מחשבת, בזה יש לאסור דסו"ס עושה מלאכה, אבל כשהמעשה אין עליו שם מלאכה אפי' אם הי' מתקן, כגון המשבר כלים בחמתו, דבקורע כה"ג חייב לעיל ק"ו ב', ומ"מ משבר פטור למ"ד אין סתירה בכלים כלל, בזה אין לאסור שבירה, דעצם זה

שמקלקל הכלי אין בו איסור, ולא דן רש"י במלאכת מב"פ (או בונה) שיש בעשיית הפתח אם מתכוין לעשות כלי, דנימא שכ"ז שלא עשה הפתח נאה, מקלקל הוא, פי' שעשה מלאכת המב"פ מקולקלת ולכך פטור, דזה ענין אחר ואין פטורו במתכוין משום מקלקל אלא משום מתקן כלאחר יד, וכמש"פ רש"י ביצה ל"ג ב' גבי קיסם.

והא דשרי באינו מתכוין, מבואר בגמ' שם דהיינו משום דאפי' מתכוין לא מיחייב, ולכן באינו מתכוין דנחית דרגא מותר לכתחלה, ויש לדקדק דהא בעלמא לא אשכחן דאולינן בתר דעתו אלא לפי המעשה, [כמש"כ במקו"א בענין קושר ודעתו להתיר ועוד כיו"ב].

ונראה בביאור הדברים כמ"ש המ"מ פ"ב מה"ש ה"ב [הובא במ"א סי' שי"ח ס"ק ל"ו] וז"ל [בדין כיבוי גחלת של מתכת שכ' הרמב"ם דאם נתכוין לצרף חייב ואם לאו פטור], ומדברי רבנו שכ' שהכל תלוי בכונתו נראה שכל שאינו מתכוין אין ראוי לומר בו פסיק רישיה ולא ימות הוא וליחייב, מפני שכשהוא מתכוין הוא עושה מלאכה, וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל, שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי, דומה לקטימת קיסם שהזכרנו פ"א (ה"ז) שכל שאינו קוטמו לחצות בו שיניו אע"פ שראוי לכך בקטימתו פטור שכל שהוא מפני תיקון כלי מי שאינו מתקנו פטור ואפי' לר"י המחייב בדבר שאין מתכוין, וקרובים לזה דברי הרמב"ן ז"ל והדבר מוכרח לומר כן לפי שיטת רבנו, עכ"ל, [ובבהגר"א סי' שי"ט ס"י וכן בס"י שי"ד ס"א, נסתייע בסברא זו עיי"ש], ודברי הרמב"ן הם בחי' מ"ב א', ויעוי' בספר אמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"כ סק"ח שהוכיח דע"כ לקיים חילוק זה בכמה ענינים, [וכתב דבדין קיסם פשיטא להו ז"ל מסברא דלא יתכן לחשבו כמתקן כלי כשאין דעתו על תיקונו, דאין עליו תורת כלי כלל כשאינו מתכוין, ולמש"כ י"ל דמהא גופא דחילקו בשירותא דקוטם באותו

ותירצו דמשום צורך שבת התירו, וצ"ע דאטו להראות עין יפה חשיב צורך שבת הרי יכול לפתוח המגופה, וכן אכילת הגרוגרות סתמא לאו צורך מיקרי אלא עונג, וכבר הק' הרשב"א להאי טעמא דמקלקל א"כ מאי מדמי לה לקיסם, ולכאור' נראה שהרשב"א למסקנא מפרש כפשוטו כיון דאפי' מכוין לפתח פטור, כי לא מכוין לא גזרו, כדמפרש בגמ' בביצה שם, וכ"כ שם הר"ן, ולא מיירי בעושה פתח נאה, אלא במתכוין שיהא כאן הפתח, והחילוק רק בכונה דומיא דקיסם, [מיהו עי' בזה להלן], ויעוי' בספר מרן זללה"ה סנ"א סק"ח בזה, ועי' בסמוך, [ועי' מ"א סי' שי"ד סק"א ובפמ"ג שם בביאור דברי הר"ן].

ש"ר בר"ן מ"ח ב' ולכאור' נראה מדבריו דאסור להסיר המגופה, ורק נקב שאינו עשוי להכניס ולהוציא התירו, וכמ"ק בתו' שם, מיהו בשמעתין העתיק פירש"י דשרי לפתוח המגופה, ובההיא דלעיל צ"ל דכונתו להוכחת ר"כ אבל לקושטא דמילתא כיון שאינה חיבור שרי אף להסיר כולה.

וכבר תמה מרן זללה"ה שם במש"פ רש"י דובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ר"ל לנוקבה יפה בפתח נאה, דבסוגיא דביצה מבואר דבכונה לחוד מיחייב לר"א, ולרבנן אסור, דאי מיירי בעושה בשינוי כמקלקל א"כ מאי פריך ממתני' לר"א, הא במתני' אפי' יתכוין להשתמש בזה לפתח פטור, ונראה שזוהי קו' הרשב"א שפי' בדעת רש"י שעושה הפתח דרך קלקול באופן שאפי' יתכוין לפתח פטור משום מקלקל, ולכך פרש"י במתכוין שהחילוק במעשה ועי' הק' דמקלקל אסור בשבת, ועוד דמאי פריך לר"א, הא בקוטם אינו עושה דרך קלקול, [ועי' להלן].

ולפ"ז למסקנת הרשב"א וכד"ה הר"ן בביצה שם, הרוצה לעשות פתח גמור לחבית, והתיו ראשה בסייף, או ששבר בה שיעור הצריך לו לפתח, לר"א חייב חטאת, ולרבנן פטור עד שיחליקנו וימרחנו יפה, וזהו דין קוטם לחצוץ

מעשה לפי כונתו, דלא אשכחן כה"ג, מוכח חילוק זה, ועיי"ש עוד.

וז"ל הרמב"ן קי"א א' [בהא דשרי למעט ענבי ההדס בדאית לי' הושענא אחרית] שאין מיעוט ענבי ההדס תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו י"ח, אבל למאן דבעי לי' למידי אחרינא לאו תיקון הוא ואין ההדס עומד ומיוחד לצאת בו אלא להריח בו או לדבר אחר, לפיכך כשאין לו הדס אחר והוא ממעט כדי לתקן אותו לחובתו הוא כעושה כלי ואסור אבל כשהוא ממעט לדבר אחר כו' נמצא שאינו מתקן כו' ולא עשה שום מלאכה לא במתכוין ולא בשאינו מתכוין ולא שמענו בממעט ענבי הדס בפסח שיהא אסור כו' עכ"ל, [ועי' שבת קי"ז א' דבלא בעי לעור נמי חשיב פ"ר, והיינו משום דעור עשוי לכך].

והנה הדברים מבוארים בקיסם [וגחלת והדס] דלא שייך לייחס למעשהו שם עשיית כלי באינו מתכוין לכך, דכל הקיסמים אינם כלים אע"פ שאפשר לחצוץ בהם שינוי, וכשקטם ולא נתכוין אין בין קיסם זה לשאר קיסמים ולא כלום, [והר"ז כמהלך בגשמים דבאינו מכוין לכיבוס לא חשיב כיבוס אלא לכלוך, ובמתכוין לכך הו"ל מכבס].

ואמנם בחבית שהיא כבר כלי, אין הדבר פשוט שבלא כונה לא חשיב מעשה מלאכה כלל, מיהו כשדנים לייחס לשובר שם עושה כלי, יש לדמות ד"ז לקוטם להריח, שהרי הוא עוסק בשבירה וקלקול, ובלא מתכוין לא שייך לייחס לזה שם מלאכה, והיינו דמדמינן להו בביצה ל"ג ב'.

דברי הרשב"א והר"ן, ודעת תו' בזה

ברם הרשב"א והר"ן ביארו כונת רש"י במלאכת עשיית הכלי [דהיינו מב"פ או בונה], דלכך שרי לעשות הפתח מפני שעושהו בקלקול, ומקלקל פטור, ועי' הקשו דמקלקל מיהא אסור, אבל משום קלקול החבית עצמה, דהיינו מקלקל דסותר, פשיטא להו דשרי שאין סתירה בכלים,

להריח אטו מתכוין לחצוץ שיניו, ועי' לעיל בזה, ולכן יש לגזור בזה אף לרבנן, ולפ"ז קשה סתמות הגמ' בביצה דפר"ך רק לר"א, אבל למש"כ לפרש לדעת תו' דבאמת מכח הנדון דקיסם, דהיינו מדין עשיית כלי, קשה רק לר"א, ורק מטעם אחר יש להעמיד כן גם לרבנן, ניחא טפי.

ולכאוי יש להק' לפירוש תו' למה לי במתכוין לכלי שגם יעשה שבירה מתוקנת, אפי' לא עשה כן, בשבירה זו ליחייב משום סותר, דאינו מקלקל כיון שעתיד לתקן שבירה זו, וי"ל דכיון ששבר דרך קלקול אין שבירה זו ראויה לפתח, ולכן גם משום סותר חשיב מקלקל, מיהו צ"ע דלאו בכל שבירה דרך קלקול הדבר כן, ומשכח"ל שבירה לשם פתח שאין לחייבו משום בונה ויש לחייבו משום סותר, כשאנו מדקדק לנאותו מיד, דנשאר בליטות מעט שעתיד לתקנם, אבל השבירה לא קלקלתו, והו"ל סותר דמתקן, מיהו לק' סק"ג כתבנו דאין חיוב סותר כשעושה פתח, דמעשה בנין הוא.

ויצוי בספר מרן זללה"ה שם סק"ה שתמה לפי' הרשב"א והר"ן מ"ט לא גזרי' בחבית אינו מתכוין אטו מתכוין, כיון דבמתכוין חייב חטאת, והנה למש"כ לפרש לפי דבריהם מתכוין לעשות כלי בכונה לחוד, ניחא, אבל דעת מרן זללה"ה דלהרשב"א והר"ן מתפרש מתכוין לעשות כלי שמייפה השבירה כדפרש"י, ויש לזה משמעות ממה שלא העירו כלום על פרש"י בזה, [וכ"ה בעבוה"ק בהדיא עי' להלן].

ונראה דעתם ז"ל דבעושה פתח נאה חייב לר"א, ואפשר דאפי' אינו מתכוין להשאירו כן, היכא דהמעשה מוכיח שעושה פתח, דמה בכך שדעתו לסותרו, ולא דמי לקיסם שאינו כלי, ורק מחשבתו משויא ל"י כלי, וכמש"כ לעיל מדברי הרמב"ן והמ"מ, ולעומת זה אם עושה פתח מקולקל אין לחייבו אף לר"א, ולכן ע"כ דבמתכוין לעשות כלי דמבואר דחייב חטאת לר"א היינו בשבירה הראויה

שיניו, דלרבנן לא מיחייב דמתקן כלאח"י הוא ולא תיקון מעליא הוא אא"כ מחתכו וממחקו בסכין, ואם אינו מתכוין לפתח דנחית חד דרגא לרבנן שרי, ולר"א אסיר [מלבד במוסתקין], (ומשכח"ל עושה דרך קלקול דפטור אף לר"א, בין בקוטם בין בחבית, כגון ששובר בצורה משונה שאינה ראוי' לפתח, אבל לאו בהכי קיימין).

וגם בדעת התו' הי' אפשר לומר דאם באנו לדון לחייבו מדין בונה או מב"פ, יש לחלק בחילוקים אלו, דומיא דקיסם, וזוהי סוגיא דביצה, אלא שהתו' דנו אליבא דרבנן מצד אחר, דנהי דליכא משום בונה ומב"פ, אכתי משום סותר ליחייב, ופירשו דהיינו דקאמר ר"א כי תניא ההיא במוסתקי, דאף לרבנן דליכא למיגזר שמא יעשה כלי, מ"מ ע"כ מיירי במוסתקי משום סותר, ומה שהזכירו מתכוין לעשות כלי, היינו דאם שובר כדי לעשות כלי, א"כ מיחייב משום סותר, דע"מ לתקן הוא, דנהי דלענין בונה בעינן תיקון גמור לרבנן, מ"מ לגבי הסותר סגי בזה שדעתו לעשותו פתח דתו לא חשיב מקלקל בסתירתו וחייב משום סותר, וכשיתקן הפתח יפה יתחייב משום בונה או מב"פ, עי' תו' ערובין ל"ד ב'.

ברם בתו' מבואר דלרבנן נמי מיחייב במתכוין לעשות כלי מדין בונה, [ואפשר דטעמייהו משום דמוקמינן לה בשובר בסכין וכו' נחמיה], ונראה דמפרשי כפרש"י דמתכוין לעשות כלי דמתני' היינו שבמעשה השבירה נוקב יפה, ואין החילוק בכונה לחוד, וכיון שכן באמת אין בזה הסברא שפרש"י לפטור בקוטם ביד, דהכא משבר בכלי, יפה, וחייב שפיר אף לרבנן, וע"כ דלדידהו נמי מיירי במוסתקי, וקיסם ואלוותא שאני שצריכין תיקון כלי כמש"פ רש"י שם, ולפ"ז לדינא מודו תו' דבאינו נוקב בפתח יפה, אין לחייבו משום בונה אפי' מתכוין לכלי, אלא דהכא מיירי בנוקב יפה, וזה הרי מבואר בגמ' לפרש"י דיש לחוש שמא יתכוין במעשה השבירה לעשותו נאה, כמו שיש לחוש במתכוין

אב"ל קשה דלפ"ז טעמי' דר"א משום דיש בנין בכלים, וזה קשה דע"כ טעמייהו דרבנן בקיסם הוא משום תיקון כלאח"י, דלכך לא מיחייב משום מב"פ, ור"א סבר דגם בכה"ג חייב, ואם בחבית לא שייך מב"פ, א"כ מנ"ל דר"א מחייב דילמא טעמי' משום מב"פ, וי"ל דפשיטא לן דבקיסם לא חשיב מב"פ דודאי ההשלמה של הקיסם היא ע"י חיתוך והחלקה בסכין, וע"כ דר"א מחייב משום בונה, וה"ה חבית.

ולפ"ז נוחא הא דגמר מינה הרשב"א דבמוסותקי אפי' בכלים גדולים שרי לשבור, דהא לר"א אין חילוק בין גדולים לקטנים ומוקים מתני' לדידי' במוסותקי, וה"ה לדידן בכלים גדולים, וגם נראה בדעת הרשב"א דבכלים גדולים חייב משום בונה על עשיית הפתח, דרק בכלים פטור בבנין כזה, וז"ל בעבוה"ק היו כלים גדולים הרי הם כאהלים ויש בהן משום בנין וסתירה, היו מחולקין ומחוברין במוסותקי אע"פ שהן גדולים כאהלים שובר ונוטל פירות שבתוכן ובלבד שלא ייפה את השבר להיות לו כפה], אבל הדבר דחוק טובא לאוקומי פלוגתייהו ביש בנין בכלים, ובערובין ל"ה א' מבואר דר' אליעזר ס"ל אין בנין בכלים, [ועי' שבת מ"ז א' אתא לקמי' דרב יהודה ולדעת הרמב"ן במלחמות ק"ב ב' ס"ל יש בנין בכלים], וגם הרשב"א לא כ"כ בהדיא, ומשמע שר"ל דס"ל לר"א דגם בנין כזה חייב בכלים, אבל בשל פרקים אפשר דמודה דאין בנין בכלים, אבל לפ"ז קשה מנ"ל להתיר בכלי גדול במוסותקי, נהי דמשום בונה ליכא דאין הפתח חשוב בכלי כזה, אכתי משום סותר אסור, דלא בעינן בנין חשוב לענין סותר, ואפשר דס"ל דלגבי סותר מקלקל הוא ושרי לצורך שבת.

מיהו בדעת הר"ן נראה דנהי דשייך בנין גמור בכלים, מ"מ אין בזה משום סותר, ובמתכוין לפתח אם עשה תיקון גמור חייב משום בונה או מב"פ, מיהו תיקון גמור לא משכח"ל בשבירה לחוד, אא"כ יחליק ויתקן

לפתח, ומ"מ לרבנן פטור, דאע"פ שעושה השבירה בכלי, עדיין חסר התיקון המושלם, עד שיחליק וימרח הפתח יפה, [ועכ"פ ברור בדעתם ז"ל דלרבנן אפי' בכה"ג דמתכוין לעשות כלי פטור].

ולפ"ז נראה דהא דפשיטא לן למיגזר בחבית, שובר אטו עושה פתח נאה, היינו משום דהכונה והמעשה באין כאחד, שאינו עושה מעשה מיוחד בתיקון הפתח, אלא דכשדעתו לפתח ממילא אינו מקלקל בשבירתו, אלא נזהר לשברה יפה, [ואף בקיסם יש קצת חילוק במעשה, כשדעתו להריח, או לחצוץ שיניו], ואף בשובר פעמים שנעשה פתח נאה, (כההיא דרשב"ג), כללא דמילתא דפתח נאה שהזכירו כאן, אינו מעשה נוסף, שאחר שכבר פתחה החבית כשיעור הצריך לו, יבא לרבע הפתח, אלא דהיכא דכונתו לפתח מכוין שבירתו שלא תקלקל, ותהא ראוי' לפתח, ולאפוקי היכא דמעשהו מוכיח קלקול, דאין לחייבו ע"י כונה, ואפשר דמשום לשון לעשות כלי דקדקו כן, דהול"ל ובלבד שלא יכוין לכלי, ולכן פי' שלא יכוין מעשה השבירה שיהא כלי.

ואפשר דס"ל דכיון דלהחשיב בנין בכלים בעינן מעשה חשוב, הלכך כל תיקון כלי שנעשה ע"י שבירה לחוד לא חשיב בונה בכלים, דאין זה מעשה אומנות, וז"ל הרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ז שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יעשה לה פה יפה שנראה כעושה כלי, בשבת אמרו ואצ"ל ביו"ט, ולמה התירו לעשות כן לפי שאין בנין וסתירה בכלים קטנים כחביות וכיו"ב, היו כלים גדולים כו' [הועתק להלן], הנה מבואר בהדיא דאפי' בעושה פה יפה אין בנין בכלים אלא שנראה כעושה כלי, ומדלא כתב דגזרין אטו עושה פתח נאה ומחליקו, משמע דגם בזה פטור כיון שאין בנין בכלים, וצ"ל דס"ל דלית ב' משום מב"פ כיון שהכלי כבר נשלם, דהא יש לו פתח והמגופה אינה חיבור.

לר"א, ועי' בסמוך, (מיהו עי' רש"ש עירובין ל"ד ב').

ואכתי צריך יישוב הא דקאמר כי תניא ההיא, דמשמע שהדבר ידוע דמתני' בהכי מיירי, וברשב"א דקדק מזה כדעת תו' דאף לרבנן מיתוקמא בהכי, אבל אכתי אין מתיישב כה"צ כיון דלדעת תו' רבנן גופייהו כר"א ס"ל בזה, וכיון דהקו' הואי מכח האי טעמא גופיה, אין נופל לשון כי תניא ההיא כאילו הדבר ידוע, ואם נימא דלרבנן מיתוקמא בהכי משום סותר ולא משום שמא יתכוין, נחא טפי, וכמשנ"ת סק"ב.

ולכאוי אפשר לומר דכיון דמוקמינן מתני' כר"ג, ומיירי בנוטל סכין לחתוך בו הגרוגרות, [דכלי שמלאכתו לאיסור אסור לר"ג כמ"ש הרמב"ן קכ"ד א'], ע"כ מיירי בחבית רעועה שהסכין יכול לשוברה, דאם אין הסכין ראוי לשוברה עד שיתעסק הרבה בהכאות, לא מסתבר להתיר לר"ג, דלא חשיב בכה"ג כנוטל הסכין לגרוגרות, ורק כשהשבירה מעשה מועט בדרכו לחתוך הגרוגרות חשיבא נטילתו לצורך תשמישו, ולכן צריך לאוקומה במוסותקי בלא קו' דר"א, והיינו דקאמר כי תניא ההיא במוסותקי, מטעם אחר, וממילא אתיא שפיר אף כר"א, אבל ברייתא דרשב"ג לא מיירי במוסותקי, מיהו מצינן לאוקומה בקרדום המיוחד לחתוך בו את הדבילה כדתנן קכ"ב ב' ובגמ' שם, (וקצת יש ליישב דגרוגרות דרוסות אינן צריכין חבית להחזיקם שהם גוש אחד, ולכן הדרך לקחת החבית הרעועה לצורך זה).

ובפר"ח הנדמ"ח וכן בערוך כ' דמוסותקי היינו קציעות מהודקים בתוך החבית, ונראה פירושו דכיון שהקציעות דרוסות בתוך החבית, אינו יכול להוציאם אלא א"כ שובר הרבה מן החבית, ובכה"ג לא גזרינן שמא יתכוין לעשות כלי, דאין פתח כזה נאות לשימוש, ולפ"ז נמי מתפרש כי תניא ההיא במוסותקי דהא אוקימנא לה בדרוסות דבעו סכינא למחתכיהו, וכיון שכן

הפתח יפה, ובעושה דרך שבירה וקלקול פטור אף לר"א, אבל במתכוין לשבור יפה חייב לר"א, ובמתקן הפתח ומחליקו יפה חייב אף לרבנן.

והנה נתבאר בהדיא בעבוה"ק ובר"ן ביצה ל"ג ב' דבמתכוין לעשות כלי פטור לרבנן, ומשמע דאפי' במתכוין שפרש"י דהיינו שעושה נקב נאה, ומרן זללה"ה לא ראה דבריהם ז"ל בזה, ומש"ה נתקשה לדבריהם מ"ט לא גזרי' אטו מתכוין, כיון דחייב חטאת אף לרבנן, עיי"ש בסק"ה, ומש"ה נקט בדעת הגר"א דלא ס"ל כותייהו בד"ז דלא גזרי' שמא יעשה כלי, אלא כל היכא דבמתכוין חייב חטאת באינו מתכוין אסור, ואמנם כן הדברים, אלא דהרשב"א והר"ן ס"ל דאף במתכוין פטור, [ועיי"ש סק"ח שביאר מדנפשי' עד"ז].

ביאור אוקימתא דמוסותקי

ביצה ל"ג ב' ולית לי' לר"א מתני' כו' כי תניא ההיא במוסותקי, אם מפרשין דרך לר"א מיתוקמא במוסותקי, צ"ע מאי פריך וכי לית לי' לר"א מתני', דאם הכונה דניחא לי' להעמיד מתני' אף כר"א, א"כ כיון דלפי האמת מתני' בכל מילי מיירי, מה הרווחנו אם מצאנו אופן שאפשר להעמיד בו המשנה אף לר"א, מ"מ מתני' לאו ר"א היא, וגם האוקימתא רחוקה לאוקומי מתני' רק בכה"ג, וא"כ האמת דמתני' לאו ר"א, וכבר הק' כן מרן זללה"ה סנ"א סק"ה.

ואפשר דס"ל לתלמודא שיש להעמיד המשנה כר"א, כיון דמתני' ר"ג היא, כדמפרש רבא אליבא דר' אושעיא, ובערובין ל"ד ב' שנה במתני' פלוגתא דר"א ורבנן, בדרי"ג ורבנן, כאביי ורבא שם ל"ה א', וכיון דשמעינן לי' לר"א דסבר כר"ג, והאי מתני' כר"ג, הדבר נאות לאוקמי מתני' כר"א, [דאדרבא במתני' לא אשכחן בהדיא ד"ז אלא בדברי ר"א, ודברי ר"ג עיקרן בברייתא, עי' קכ"ד א', ובמשנ"ת בזה במקו"א], ולפ"ז ניחא דאפי' מיתוקמא בגונא רחיקא ניחא שפיר, דמ"מ האי לישנא אתי אף

במתכין משום מב"פ, ואמנם גם לפירוש תו' יש לשאול נהי דאין בנין מ"מ משום מב"פ ליחייב, אלא דמאותו טעם שאין בו משום בנין, אין להחשיב המעשה לחייבו משום מב"פ.

ולפ"ז נראה דאין ללמוד לדינא להקל כפרתו, כיון דעיקר הוכחתם משום דס"ל יש בנין וסתירה בכלי גמור, אבל לפרש"י ודעימ' שאין לזה מקור בגמ' אין לחדש כן, מיהו דעת הרשב"א דאין בנין וסתירה במוסתקי כלל, [אלא דלדידי' משמע שהשבירה במוסתקי היא במקום דיבוק הזפת, ור"ל דאם היא רעועה ממילא כל ששובר מתפרק במקום החיבור, ולשון הרשב"א בערובין בשל חוליות ומחוברת במוסתקי, ועי' בספר מרן זללה"ה שם סק"ו], ומרן זללה"ה שם סק"ז כ' דהלכה ככתראי, ולמש"כ זה תלוי בהכרח הסוגיא, והרי כ' הגר"א דדעת הרשב"א והר"ן עיקר וכ"ד הרבה ראשונים, ולפי דבריהם אין רא' לזה.

ברם צריך יישוב לפירוש תו' דשמעתין דשבת במוסתקי מיירי, אמאי אסרי' נקב שאינו עשוי להכניס ולהוציא גזירה אטו לול ש"ת, הרי במוסתקי אפי' עשוי להכניס ולהוציא לא מיחייב, וא"כ לא ילמדו מזה ללול ש"ת, ואפשר דדין נקב שעושה לתיקון, מיירי שפיר בחבית שלימה, ואפ"ה לא מיחייב משום סותר כיון שהנקב הוא תיקון ובנין, ואין ע"ז שם סותר כלל, (וכמו העושה נקב בלול ש"ת דמחבר בארעא, שלא הוזכר בזה סותר לשמואל, וכן מסתת, ועוד), ולכן אם עושה פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אפי' במחובר פטור, מיהו כיון דבשלמה אסור, י"ל דתו לא חילקו להתיר במוסתקי, כיון שגם במוסתקי מתכין לתיקון פתח, ולא התירו במוסתקי אלא שובר שבזה החילוק מוכיח מתוכו דמוסתקי רעוע ולשבירה קאי, [ועי' לק' ס"ק י"א בשם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה סי"ז סק"ט גם במלאכת קורע עד"ז, עיי"ש], שו"ר בספר מרן זללה"ה סנ"א ס"ק י"א סברא זו בקופסאות אטומים.

גם אין לחוש שהשבירה הראויה להוציא הגרגורות תהא ראויה לפתח, וליכא למיגזר בזה אף לר"א, ולפי' זה ניחא טפי דמתפרשא מתני' בסתם חבית, כפשטות הסוגיא בשבת, [ועי' בערוך שהזכיר כעין פרש"י בערך מטיכי, ולפ"ז אין רא' מלשון ערכי שהזכיר רש"י].

ואפשר עוד דבחבית המיוחדת לגרגורות מדובקין שמהדקין אותן בתוך החבית, הדרך לפתוח צדה אחד כולו, דעי"ז אפשר לדרוס בכל הצדדים שוה, ואם רוצה לעשות פתח אחר להכניס ולהוציא צריך לפתוח כל הדופן, וכיון שיש לחבית זו מגופה ע"פ כולה מצד אחד, אין לחוש שישבור כולה מצד אחר, ויעשנו פתח, (וכן אם החבית עגולה פותחין אותה רק מלמעלה).

בתו' לפנינו העתיקו פרש"י דטעמא דמוסתקי משום דחייס עלה, ור"ל דכיון שיש מגופה לחבית, אינו מוסיף פתחים בחבית רעועה, שהיא עלולה להתפרק, ואם אירע שרוצה לשברה ואינו חס עליה, זהו מאורע ובודאי יסתום השבירה, אבל אין לחוש שיקיים כן לפתח קבוע, ובתו' שבת קמ"ו א' העתיקו דמחמת גריעותו לא חייס עלי', ור"ל דמעשה שבירה של חבית גרועה, אינו מעשה סתירת כלי, אלא שהכלי לרוב גריעותו נטפל לפירות שבתוכו, ובגמר שימוש שוב אין דעתו על הכלי, ודמי לשבירת אגוזים להוציא מה שבתוכו, ובמעשה כזה אין מקום לגזירת מלאכה, שאינו מאותו ענין כלל, ומה"ט ס"ל לר"י דאין בזה משום סותר, וכדין קורע עור שע"פ חבית.

ופלוגתא רש"י ור"י לפירוש תו' שלפנינו, היא משום דלדעת ר"י יש סתירה בכלים גמורים, וא"כ לא מהני טעמא דליכא למיגזר שמה יעשה פתח, דמ"מ משום סותר יש לאסור, וע"כ דבמוסתקי ליכא בנין וסתירה, וכיון שכן אפי' מתכין לעשות פתח פטור, אבל לפרש"י דאין בנין וסתירה בכלים, אין רא' מהגמ' דאין

כלי שיש עליו אותיות מסיקין בו), ואפשר דלא מייחסין לזה שם מלאכה כשמכלה הכל, דהכונה קובעת את המלאכה בזה, ול"ע בזה כלל רק להזכיר הנדון, ועי' לק' ס"ק כ"א דעיקר מוחק לתקן הניר ולא סילוק הכתב], ואף בשובר חלק מכלי שהוא גוף אחד יש לדון בזה, וצריך עיון ובירור בכ"ז.

ועכ"פ למ"ד אין בנין וסתירה בכלים לכאורה מבואר ברשב"א ובר"ן דדין סתירה אינו תלוי בדין בנין וכמשנ"ת, ולפ"ז בדלת שידה תיבה ומגדל, אפי' תקועה, אין בה משום סותר, דנהי דהתוקע חייב משום בונה דבנין גמור הוא, מ"מ כלי אינו בנין, והסותרו פטור, מיהו בכה"ג אין הדבר פשוט כיון דהמעשה בנין הוא בזה שחיבר חיבור גמור, ולא דמי למעשה חשיבות דעשיית כלי, שאין חשיבות בסתירתו, דהכא חשיב בונה בגלל החיבור הגמור, ושייך שפיר סותר לחיבור גמור, ומ"מ י"ל דחשיב בונה רק בצירוף החשיבות שבנה דלת, אבל לגבי סותר אין כאן חשיבות מלאכה, ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה סי"ח סק"ז בזה, והרמב"ם פ"י הט"ו כ' דהמפרק עץ תקוע ה"ז תולדת סותר וחייב כשמתכוין לתקן, וכ' המ"מ דכל מה שיש בו בנין יש בו סתירה, ועי' להלן בדברי מרן זללה"ה.

ברם אכתי טעמא בעי למ"ד יש בנין וסתירה בכלים, מ"ט שרי לשבור את החבית, ואין לומר דאה"נ דלדידי אסור, דהא לדעת הרי"ף והרמב"ן רו"ש ור"י ור"ל ס"ל יש בנין וסתירה בכלים, ובירו' נמי מבואר דיש בנין בכלים כמ"ש במלחמות ק"ב ב', ומ"מ ניחא לי' מתני' דשובר אדם את החבית.

והנה בחותלות של תמרים כ' בשו"ע סי' שי"ד ס"ח דהטעם מפני שנעשה כשובר אגוזים או שקדים ליטול האוכל שבהם, אלא דאין ללמוד מחותלות שהם נטפלים טפי לאוכל, דמשמע בכלים פט"ז מ"ה [ועיי"ש בר"ש בשם תוספתא, וברמב"ם פ"ה מה' כלים ה"ז] שהדבר

דין סתירה בכלים, וטעם היתר סתירת החבית למאן דמחייב

ד. דעת תו' דכי היכי דיש בנין גמור בכלים, ה"ה דיש סתירה באותן כלים, אבל דעת הרשב"א והר"ן דלא תליא הא בהא, דנהי דהעושה חביתא חייב משום בונה כמ"ש הרשב"א ק"ב ב', מ"מ הסותר את החבית אינו חייב דאין סתירה בכלים, והדבר מוכן בסברא דנהי דלענין בונה מהני חשיבות המלאכה דמעשה אומנות ויצירה לחשבו בונה, מ"מ אין כאן בנין לגבי סותר, דאין צריך מעשה חשוב לסתור כלי שבעשייתו ה' מעשה אומנות, הגע עצמך במגבן דחייב משום בונה, וכי שייך לומר שיש בנין לפנינו, וה"נ בכלי שבעצמותו אינו בנין, ורק החשיבות של עשיית הכלי משוי לי' מלאכה ליחשב בונה, [ובמשכן נמי לא מצינו סותר אלא בבנין, עי' ל"א ב'], וכן המקלקל את הסיתות של האבן אין לחשבו סותר, אע"פ שהמסתת משום בונה לרב.

ויתכן עוד דמלאכת סותר ענינה בפירוק דבר מדבר, כגון בבנין ע"ג קרקע, שסותר חיבור הבנין מן הקרקע, וכן בדלת בור ודות שמפרק הדלת מהבנין, אבל בסותר הבנין עם הקרקע, לא חשיב שתקין דבר מסוים, ע"י שסילק ממנו הבנין, מיהו במנורה של פרקים מסתברא דאיכא משום סותר למ"ד יש בנין בכלים, דחשיב סותר לגבי כל חלק (שהוא כעין כלי), אבל בשובר כלי שאינו של פרקים, שאין השברים ככלים, לא חשיב תיקון לגבי כל שבר, וכיון שאין כאן תיקון של סותר בדבר מסוים, אין זו מלאכת סותר, ונפ"מ בזה למ"ד יש בנין וסתירה בכלים, דמ"מ כשסותר כולו ולא חלק ממנו לא חשיב סותר, [ולפ"ז אין ראי' ממסיקין בכלים ומהנחת כלי חרס חדשים בדליקה דשרי סותר בגרמא, ר"ל שאינו עוסק במלאכת סתירה, וצ"ע בגדר גרמא שבוה], דסתירת כל הכלי לא מיקרי סותר, עבהגר"א סי' שי"ד ס"א, ונפ"מ בסגירות שכתוב עליהם אותיות, דאם מותר סותר בגרמא, ה"ה דמותר מוחק, (דמסתבר דגם

דמקלקל מ"מ אסור כמו סותר דאסרי' אע"פ שמקלקל, וראיתי בבה"ל סי' שי"ד ס"ח ד"ה חותלות שכתב דכיון שאין שייך קורע ע"מ לתפור בחבל, לא גזרו, וצ"ע דאף עור שע"פ חבית תניא בתוספתא דשרי לקרוע, והובא ד"ז במ"ב ס"ק כ"ה ובעבוה"ק, וגם בחבל שייכא קריעת תיקון דחייב משום מחתך, ובריטב"א הנ"ל מבואר דאע"ג דבחבית של חרס ליכא סותר ע"מ לבנות מ"מ איכא שבות, וכבר הק' כן אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסי"ז סק"י, וכתב ליישב דלא התירו אלא כששובר או קורע דבר שעומד לאיבוד, דבזה ליכא למיגזר שמא יעשה ע"מ לתקן, וגם לא אושא מילתא כ"כ, דמנא תבירא תבר וקרע, אבל דבר שעומד לקיום והוא נמלך עכשיו לשברו, זה בכלל כל המקלקלין דפטור אבל אסור.

ולפ"ז חזר הדין א"כ בחבית מ"ט שרי, למ"ד יש בנין בכלים, הרי סתמא אינה עומדת לאיבוד, אבל באמת משמעות הגמ' שהשובר את החבית לעין יפה, הוא דבר המצוי קצת, דאין להזכיר ולדון בהנהגה משונה היכא דניחא ל' לשבור כליו, וגם לפני האורחים משמע שזה דרך כבוד ולא דרך שטות, ולפ"ז הענין תלוי במעשה שעושה, דיש דברים שהמעשה מתייחס לכלי או לחבל, ויש שהפעולה מתייחסת לאוכל, ואמנם אם ישבור חבית של מתכת המעשה שבירה הוא ענין בפ"ע, ואין הפעולה מתייחסת לאוכל, מ"מ בחבית של חרס שמתיו ראשה בקל, וגם הדבר מצוי לפי שכלא"ה צריך לטוחה ולסתום הנקבים, ואין ההפסד גמור, בזה חשבינן ל' כמתעסק באוכל, ובפרט שיכול להסיר המגופה כמבואר בגמ' וברש"י, ולא בשופטני עסקינן ששובר חביתו שלא לצורך, וע"כ שאין זה הפסד גמור.

ואמנם כן בסי"ח סק"ט כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה לפרש דהיינו טעמא דשרינן בחבית, ויישב בזה סוגיא דערובין דלא שרינן במגדל, משום דמגדל אינו כלי של אוכלין ואינו מתבטל למה שבתוכו, וכששוברו כמתעסק

רגיל שמשליכין אותן אחר הוצאת הפירות, מיהו בירו' פ"ז ה"ב מדמה להו דקאמר תני ר' הושעיא חוסל של תמרים ופטיליאי של תמרים קובע ומתיר ובלבד שלא יקשור, ופריך ואין זו התרה, ומשני נעשה כשובר את החבית לוכל ממנה גרוגרות, ומשמע מזה דהירו' סבר שהתירו מקלקל בכה"ג, כיון שאינו מתעסק במלאכה אלא בתיקון האוכל, וקצת משמע כן גם בלשון הברייתא בתלמודן דקאמר בחותלות מתיר ומפקיע וחותר, דמשמע שבא להתיר מלאכת התרת קשר וסותר וקורע, כיון שעושה לצורך האוכל ואינו מתעסק במלאכות וכל כה"ג שרי במקלקל.

ולפ"ז מסתבר לפרש טעמא דמתני' נמי הכי, דהא שרינן התרה וקריעה, ותו לית לן לאוקומי מתני' משום אין סתירה בכלים, וכ"כ הריטב"א ערובין ל"ה א' דהתירו הכא מפני שלעולם ליכא בשבירת חבית תיקון שע"מ לבנות, וליכא אלא שבות, עיי"ש, וכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן בשמעתין דטעמא משום דהו"ל כשובר את האגוז להוציא האוכל, וביאור הדברים כמש"כ סק"ב בשם המ"מ דיש פעולות שבאינו מתכוין לא חל ע"ז שם מלאכה, והכא נמי לא ראו לגזור איסור מקלקל כשאין עיסוקו במלאכה אלא בתיקון האוכל, ואפשר שזה צורך שבת שהזכירו הראשונים ז"ל, ור"ל כשאינו מתעסק בקלקול אלא בצורך שבת, התירו לצורך שבת, ויעוי' בספר מרן זללה"ה שם סק"י"ג ח' שביאר דזהו טעם ההיתר לדעת הרשב"א, דנקט דאף להרשב"א המשבר כלים בחמתו חייב, דכל שיש בו בנין יש בסתירתו משום סותר, (וכמ"ש המ"מ), ואמנם לעיל כתבנו ליישב דבריהם בע"א, אבל ע"כ לקיים טעם זה להירו' ולמ"ד יש בנין בכלים, ובמלאכת קורע ומתיר דלא מהני טעמא דכלים.

ובאמת צריך יישוב בדעת תו' דקשיא להו סתירת המגדל והחבית ולא קשיא להו בדקטיר במיתנא מ"ט שרי למיפסקי' בסכין, וכן מתיר ומפקיע וחותר, הא הו"ל קורע, ונהי

תמרים קורע ומתיר ופריך ולא התרה היא, ומשני נעשה כשובר את החבית לאכול הימנה גרוגרות, הנה מבואר דיליף ממתני' היתר להתיר קשר, כי היכי דמותר לשבור, והיינו ממש הא דמיייתי מינה בערובין, [הא דמיייתי בירו' מברייטא דמודים חכמים לר"מ צ"ל הגירסא כמ"ש בפ"מ מהתוספתא דגוס בשבת מפקפק ומתיר, וכ"ה בתלמודן, אבל הגרסא בכ"מ בירו' אינה כן], ועפ"י ה"א ובמש"כ בזה בסמוך, ועפ"כ ה"ה ובמש"כ בזה לק' סק"ו.

ודאתאן עלה אם ס"ל להתיר דטעמא דשרי לחתוך המיתנא והחותמות, ולקרוע עור שע"פ חבית, משום דלאיבוד קיימי, א"כ אין רא' מהירו' דלא כוותייהו, דשפיר י"ל דהירו' מוקי מתני' במוסתקי דלאיבוד קאי, כמו עור שע"פ חבית, ומיייתי מינה לקריעת החבל והמנעול, דזהו דין חותמות שבכלים, דלאיבוד קיימי, ומיייתי ממתני' דאתיא אף כר"א, אבל מברייטא דחותמות שבכלים אין להוכיח, דהא רישא דשריא בחותמות שבקרקע אתיא כרבנן, אבל לא איירי בשבירת המגדל, דבזה י"ל דאסור, ובאמת בתוספתא ביצה פ"ג קתני לדין קורע עור שע"פ חבית לבתר דינא דחותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותר אפי' בשבת, ויש ללמוד מזה דמחד טעמא הוא, ובתוספתא דשבת פ"ז ג"כ תני דין קורע עור שע"פ החבית, ולפי הסדר נראה דאמתני' דשובר אדם את החבית קתני לה, וזה כמ"ש בירו' דהכל היתר אחד, ואם נימא דהכלל הוא שיהא עשוי לאיבוד בגמר השימוש, נצטרך לפרש גם בחבית כה"ג, ואפשר דהיינו דקאמר במוסתקי שזוהי חבית המיועדת לשימוש מועט, וכמש"כ לעיל.

מיהו אפשר דס"ל להירו' דלא גזור על מקלקל כשמטרתו לסלק המפריע, ואינו עוסק במלאכה אלא בתיקון ההיתר, ומ"מ גם לפ"ז נראה דדוקא בכלי המיוחד לפירות, שנטפל למה שבתוכו, דאין על הקלקול שם מלאכה אלא שימוש, דנהי דהדרך הרגיל בשימוש שלא לקלקלו, מ"מ כשמקלקל אינו כעושה מלאכה

בשבירה חשיב, אע"פ שכונתו להוציא מה שבתוכו, ואפשר דהראשונים ז"ל לא ניחא להו לומר דהחבית מתבטלת למה שבתוכה, דכלי חשוב הוא ולא דמי לחותלות, ומצינן למימר דהיינו דמוקמינן לה במוסתקי, שזו חבית שאין דרך להשתמש בה פעם שני', ודמיא לחותלות, ומ"מ אם מתכוין להשתמש בהם פעם שני', ועושה הפתח לשם כלי אסור, (כדמחלקינן בחותלות לענין טומאה), אלא שאין לחוש שיתכוין לכך, ולפנינו יתבאר בירו' ג"כ עד"ז, ועי' להלן עוד בכ"ז.

דברי הירושלמי במגדל וחותמות וחותלות

ה. **בתו' העתיקו** בשם ירו' מדקאמר אמתני' דעירובין הדא דתימא במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר את החבית ליטול ממנה גרוגרות, דמשמע מזה דכל חבית מותר לשבור, וכבר כתבנו דלדעת הירו' דיש בנין בכלים ודאי צריך טעם מ"ט שרי, אבל באמת משמעות הירו' דאהרת הקשר קאי, דהכי איתא התם יאות אמר ר"א מ"ט דר', ומשני כר"מ דפוחת לכתחלה ונוטל, ופריך כלום אמר ר"מ אלא ביו"ט והכא בשבת אנן קיימינן, ומשני דראב"י היא דתנינן תמן ראב"י אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא היא קשירה היא נעילה הדא דתימר במגדל של אבן כו', הנה מתפרש דאשינויא דמוקים לה כראב"י קאי, וכהאי לישנא קאמר בפ"ז ה"ב אהרת קשר חותלות וכדלהלן.

וביאור הענין מתפרש ע"פ שבת פט"ו ה"ב ופ"ז ה"ב, דמפרש מילת' דראב"י דקאמר דקושרין לפני בהמה, דהיינו דין חותמות שבקרקע, וס"ל לראב"י דחותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע וחותר, ולכן גם מותר לקשור, דלא מיחזי כבונה, ור"א דעירובין ס"ל דאסור להתיר ולכן בעינן מפתח דוקא, וע"ז קאמר דהיינו דוקא בחותמות שבקרקע, אבל חותמות שבכלים לכו"ע מותר להתיר, כמו שמותר לשבור את החבית, ובפ"ז ה"ב מיייתי הא דחותלות של

דין חותמות שבקרקע ושכלים

ו. ועדיין צריך ביאור מ"ש חותמות שבכלים מחותמות שבקרקע למ"ד יש בנין בכלים, ובביצה ל"א ב' שמואל קאמר לה, ולדעת הרמב"ן במלחמות ק"ב ב' שמואל ס"ל יש בנין בכלים, [מיהו מצינן למימר דשמואל מ"ז א' משום מב"פ מחייב, וכדס"ל ק"ב ב', אלא דתרווייהו מחייבי חטאת כל חד מטעמי], וכן בירו' מחלק בהכי אע"ג דס"ל יש בנין בכלים, וברשב"א וריטב"א ותו' הרא"ש והר"פ ערובין ל"ה א' מבואר דאפי' בכלים גדולים שיש בהם בנין לכו"ע, מ"מ לגבי חותמות י"ל דדינם ככלים, ואשכחן כה"ג בשבת קכ"ו ב' לגבי בית אחיזה דדוקא בקרקע בעינן בית אחיזה, אע"ג דכלים דמחברי בארעא דינן כקרקע לענין בנין כדאמר קכ"ב ב', מ"מ בית אחיזה לא בעינן בהו אי לאו גזירה אטו קרקע, והיינו משום דלא מיחזי כבונה אלא בקרקע ממש.

והנהגה בברייתא דמודים חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע, מבואר דזה מענין פלוגתתם באורא דליבני, דהיינו בנין עראי בבית שהוא בנין גמור, [ואפשר דר"מ לא שרי אלא בסתום, שע"כ לפתחו, והו"ל כחותמות, אבל לפ"ז לא הו"ל להתיר באבד המפתח ערובין ל"ד ב', ולע"כ], וה"נ חותמות אע"פ שאפשר להתירם וגם עתיד להתירם, מ"מ כשחותך או מפקיע הרי הוא עושה פעולת סתירה, משא"כ כשמתיר שזה שימוש, והחמירו יותר בקרקע לפי שכל הנעשה בה הוא יותר קבע ודרך בנין, משא"כ כלים ששימושן תדיר יותר, והחותם שבהם לא דמי לבנין כלל.

ולפ"ז ניחא דדוקא בבנין גמור אסור, דדמי לסותר, אבל בכלי לא דמי לסותר, אע"פ שיש בנין וסתירה בעשיית כלים, ובחיבור מנורה ומטה של פרקים, מ"מ הסותר את החותם לא מיחזי כסותר דבר קבוע, משא"כ בקרקע דקביעות גמורה היא טפי, ועי' בזה בספר מרן

אלא כמשתמש בצורה זו, וכ"כ מרן זללה"ה בביאור שריותא דסותר וקורע ומתיר, וזה מתיישב כפי' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דדוקא חבית מותר, אבל לא מגדל, וחבית של מתכת שאין דרך לשברה, וגם שבירתה אינה נעשית בהתזה בעלמא, מסתברא דלא חשיבא סתירתה כשימוש אלא סתירה, אבל בחבית של חרס אם בעינן דוקא מוסתקי או דאפי' שלימה נטפלת למה שבתוכה, זה אינו מוכרע.

נמצינו למידין דענין חותמות שבכלים דמתיר ומפקיע וחותך, היינו משום דאין ע"ז שם מלאכה, דהמתיר את הקשר, והחותכו, מענין אחד הם, דאע"פ שאינו עושה כדרך הרגיל, מ"מ גם זו דרך לפתוח החותם, דפעמים שנוח לו לאדם לחתוך מלטרות בהתרת הקשר, וכן בחבית סתומה נהי דאפשר לפתוח המגופה, מ"מ פעמים ששובר משום עין יפה או זריזות או דבלא"ה החבית רעועה, וכל כה"ג דרך שימוש חשיב, וכן קורע עור שע"פ חבית, ובירו' פ"ו ה"א מדמה גם חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועות שבראשה לנדון זה, דכי היכי דשרי להתיר ולקרוע חותלות של תמרים ה"ה דשרי לקרוע חוטין התפורים שבראשה, עיי"ש, והיינו נמי מה"ט דהסרת החוטין דרך קריעה, אין ע"ז שם מלאכה, וכן מנעול של מגדל שהוא כלי, היינו חותמות שבכלים דמותר לחתכו ולהתירו לכו"ע, אבל לשבור גוף המגדל אין להתיר, לא מיבעיא להירו' דס"ל יש בנין בכלים, אלא אפי' למ"ד אין בנין בכלים אפשר דלא התירו שבירת כלים ריקים בשבת, משום לתא דמלאכת סותר, (או עובדין דחול), ומצינן למימר נמי דיש סתירה גמורה בכלים כדעת תו' [והרמב"ם], דהא ממתני' דחבית אין ללמוד שום קולא משום דאין סתירה בכלים, כיון דע"כ אתיא אף כמ"ד יש סתירה בכלים, ואף במלאכת קורע ומתיר שרי בכה"ג, כמ"ש בירו'.

ונפ"מ בדלתות ארונות גדולים]. (שבת סמ"ה סק"א
– ו' ועי"ש עוד המשך הדברים)

במלאכת מחתך

ובדין מחתך כבר כתב בבה"ל סי' שכ"ב ס"ה
דאף ביד איכא מלאכת מחתך, ונראה
דכ"מ מהא דחשבינן הקוטם את הכנף ע"ד ב'
בכלל מחתך, ואין להעמיד ד"ז בכלי דוקא כיון
שאין שום חילוק בין קטימה ביד לבכלי,
ובפשוטו קוטם ביד, והו"ל לתלמודא לפרושי
דדוקא בכלי קאמר, ול"ד לקטימת קיסם שצריך
כלי כשכונתו לחצות שיניו, כדי שיהא הקיסם
מחודד ומוחלק יפה כמש"פ רש"י ביצה ל"ג ב',
אבל כשאין חילוק בתוצאות הקטימה הו"ל
לתלמודא לפרושי, וגם בסברא כיון שאין חילוק
אין לפטור וכמ"ש בבה"ל שם, ובאמת גם
הרמב"ם לא כתב בההיא דביצה שחיובו משום
מחתך, אלא סתם הדברים כמו שסתם בפותח
בית הצואר ובמנער טליתו וכמשנ"ת לעיל,
ובקוטם את הכנף מתפרש ביד, (וזהו לשון
קטימה כמו נקטם ראשו, ולא נשבר ונחתך, כיון
שבשבירה מועטת נופל), והאי דסלית סילתי נמי
נראה שבדרך כלל אינו מדקדק שתהא השבירה
מיושרת בסכין, ובקפיד אמשתתא לא נאמר
דחותך בענין אחר, רק לפי מדה, ואפ"ה מיחייב,
דכיון שאין תועלת בחתיכה מיושרת, אף דרך
שבירה דרכו בכך.

ברם צ"ב כונת הירו' דמייתי תרי לישני חיתוך
בעורות וקריעה בבגדים או איפכא, ואי
לאו דלפי הסדר קתני לה אדינא דקורע, הי'
נראה לפרש דכולה אמלאכת מחתך קאי, דיש
שדרכו בחיתוך כגון בעור קשה שאינו ראוי
למשוך ולקרוע (כמו שאין שייך קריעה בעץ),
וכן באילין לבדיא דהיינו בגד של לבד שהם
שוע בלא אריגה, ואם יקרע יתקלקל כל הבגד,
שא"א לחתכו חיתוך מיושר, וכן מן הצד א"א
לקרוע אפי' בבגד חיתוך מיושר כיון דענין מן
הצד הוא בליטות ואינו יכול לתפוס ולקרען יפה,

זללה"ה סנ"א סוס"ק י"ג, שכ' ע"ד פרש"י
דתליא ביש בנין בכלים.

ונראה דהא דשרינן להתיר חותמות שבקרקע,
היינו דכל שהוא כדרך התרתו, אין בזה
משום סותר, אלא כנועל את הפתח, ורק כשיש
אופן להתירו כצורת שימוש, והוא בא לשבור
ולחתוך את החלק שנשאר קבוע בדרך הרגיל,
בזה דמי לסותר ששובר את הבנין הקבוע,
ומה"ט שרי לשבר הטיט שטחים בו התנור,
דהו"ל הטיט חותם שהתרתו ע"י שבירה, ולא
חשיב סותר אלא כשאפשר לפתחו בענין אחר,
(ואפשר דהיינו מפקקין דקתני בירו' ובתוספתא,
מיהו ע"י סוכה ט"ו א').

ועיקר הדין מבואר בגמ' ביצה ל"ב ב' דקאמר
דשרקין לי' תנורא ביומא טבא, ופרש"י
דטחין סביבות כסוי פי התנור בטיט, וכן בשבת
י"ח ב' מבואר דתנורא דשריק בטיט פותחין
אותו בשבת, ובתה"ד סי' ס"ה דן בזה משום
חותמות שבקרקע, ולא הביא ההיא דביצה דשרי
בהדיא, ויו"ט דינו כשבת כדאמר שמואל, וצ"ע
בסו"ס רנ"ט שהעתיקו דברי תה"ד ולא מייתו
מגמ' דביצה, ואפשר דס"ל דתנורים שלהם
ככלים דמו, והיינו כמש"כ לעיל דלא תלוי בדין
בונה, ולפ"ז הו"ל כדין בית אחיזה, דאע"ג
דמחברי בארעא, [ע"י שבת קכ"ו א' ב'], מ"מ
לגדון דחותמות, ככלים דמו.

מיהו לפמש"כ כל שמתיר כדרך הרגיל חשיב
שימוש, ורק במפקיע וחותך דמי לסותר,
וכ"מ בירו' פ"כ ה"ה דהתרת מכבש של בעלי
בתים דמי להתרת חותמות שבקרקע, ואע"פ
שתוקע יתר להעמיד העץ, מ"מ לא חשיב בנין
בקרקע, דהיינו כהתרת חותמות, ובטיט גרע
שסותרו לגמרי ואינו מתיר חיבור של פרקים,
מיהו גם בהתרת קשר חשיב כסותר ולא כמפרק.

וייש ללמוד מכאן לניר דבק שסוגר הדלת
דמותר לפתחו, אבל לא לקרעו, דהיינו
התרת חותמות דשרי בקרקע, ובכלים גדולים יש
עוד סמך להקל דלגבי חותמות דינם ככלים,

את האור בדבר המתקיים מעט עד שיביאו העצים, אבל אין לפרש מביא אש ממקום אחר שהרי ראוי למנות את המצית שחייב משום מבעיר, ובהבאה אינו עושה מלאכה, ואף אם מבעיר בהליכתו ע"י הרוח, מ"מ טפי הו"ל לתנא למנות את המצית הראשון, וגם אין זה מוכרח שיבעיר בהליכתו, ועדיף לפרש שליכה וניפח באש, וצ"ע ברש"י ד"ה כולן חייבין.

שם ואחד שופת את הקדרה, בגמ' מפרשין משום ליבון רעפים, וכיון דקתני כולן חייבין מוכח כמ"ש הרא"ש בסט"ו דחייב משום מכה בפטיש, דאין לכלול בברייתא זו גזירה דרבנן, וצ"ע בלשון רש"י ד"ה ומשום ליבון כו', ויעוי' בתו' דבקריה מליאה ליכא משום ליבון, והטעם מפני שמילוי הרוטב מונע את כח האש מלחסמה, ולפ"ז בברייתא דהאחרון חייב וכולן פטורין אין להזכיר כלל ליבון רעפים שהרי לא נעשית כאן מלאכה זו, מיהו גם המגיס קודם ההבערה לא עשה כלום, מ"מ קצת תועלת יש בהגסה, ואף בקדירה יש קצת חיסום מבחוק, ומ"מ אין שם מלאכה ע"ז.

שם ואחד מביא את המים, פרש"י משום מבשל, ובפ"י ר"ח כתוב והנותן מים משום מחמם והנותן בשר משום מבשל, ומשמע שחימום מים לא מיקרי בישול כיון שאין משתנה מהות המים ועיקר תועלתן לחימום, ואפשר דכיון שאין כונתו לצורך המים לשתיה אלא לבשל בהם, מש"ה קרי להו מחמם ולא מבשל, וכן במבשל דמשכן הזכירו הסממנים ולא המים שבישולן בהם, דחימום המים לצורך הסממנים נעשה, מ"מ יש סמך מלשונו ז"ל לומר שיש בישול אחר בישול במים, דמעיכא נמי לאו משום בישול חייב עליהם אלא משום חימום, וכשנצטנו בטלה התועלת, וראיתי ברמב"ם פ"ט ה"א שג"כ כתב המבשל את המאכל או את הסממנים או המחמם את המים כו', ונראה דמקורו מלשון הגמ' שבת ל"ז ב' תבשיל שבישל כ"צ וחמין שהוחמו כ"צ ולא אמרו שנתבשלו.

משא"כ באמצע, והדבר מצוי בעורות שצריכין יישור, טפי מבגדים שאורגן ביושר, וגם לפ"ז לא נתיישב הענין יפה אמאי תלי לה בעורות ובגדים, ולפי הענין משמע דהירור' משהו חיתוך וקריעה במהות המלאכה, והשינוי רק בצורה, דחיתוך היינו כל שפוסקו וחותרו, וקריעה ע"י משיכת חלק זה מזה, וצ"ע.

ויתכן דהירור' אינו מפרש קורע במקלקל כלל, ולא ס"ל דקריעה דמשכן בנפל בה דרנא (ודעביד כי כיסתא), אלא קריעה וחיתוך לתיקון העורות והבגדים, וע"מ לתפור ר"ל כשיעור לתפור, [ובקראי מוזכר לשון קריעה על משיכת החלק ביד, ובסכין קרי' ל' כריתה, ויכרות את כנף כו' ויחזק בכנף מעילו ויקרע, ועוד], [ואית דמחלפין אין הכונה במשכן, דהא במתני' בהדיא קתני לה אעור, אלא דיש בבגדים שדרך בחיתוך, ואי עביד להו בקריעה פטור], (ולפ"ז לתלמודן מתפרש דלהכי שנה התנא קורע ברישא דקורע בחמתו, לפרש דאע"פ שיש קורע דמקלקל וחייב, מ"מ קורע בחמתו פטור), וצ"ע בכ"ז.

ואף אם אין ללמוד מן הירור', מ"מ יש לקיים דין קורע בעור, דאיכא נמי יריעות מעור, ואכולהו קאי שנפל בה דרנא, (ואף אי ליכא בעור, דין הוא שיהא בלבדין, וניר כלבדין דמי), מיהו בקנים נהי דשייכא קריעה בתפירת קנים זל"ז, מ"מ בקנים עצמן ליכא משום קורע, עי' ע"ד ב', (כ"ז נרשם לפור'). (שם סק"כ)

ל"ד א'

בעניני מגיס

ל"ד א' אחד הביא את האור כו' הערות ע"ס הברייתא

א. ל"ד א' תניא אחד מביא את האור, בפשוטו ר"ל מצית את האור, אלא דכיון דמייירי בהביא העצים אח"כ, לכן אמרו מביא

מיירי כשחלק מן הצמר נצבע יפה, וחלק נקלט ע"י ההגסה, ועל מה שכבר נצבע אין חייבין, והכי הוא אורחא דמילתא שחלק נצבע בלא הגסה, ויש מקומות שצריכין הגסה לדלל הצבע שיקלט יפה, וכן הוא בבישול שיש חלקים שהבשר נתייבש ולא הגיעו המים לתוכו יפה, וע"י ההגסה מתבשל שם יפה, ונמצא שכל אחד בישל חלק מהבשר, ושפיר שנה התנא הדין שכפי ההוה שניהם חייבין, וא"צ לכל מש"כ להלן.

- עד כאן -

ולמדנו מכאן ששנים חייבין משום מבשל על אותה חתיכה, הנותן את הבשר בקדירה והמגיס, ויש לעי' היכן מצינו שנים שעושין בזא"ז ושניהם חייבין, הרי אם השני גמר את הבישול בהגסתו אין לחייב את הראשון, ואם ההגסה אינה חשובה כיון שבלא"ה ה' מתבשל א"כ מ"ט המגיס חייב, והרא"ש בשבט פ"ג סי"א נקט בדעת רש"י דחייב משום מגיס לאחר שכבר נתבשל, ולא גרס בשר אלא מים ותבלין, אבל הרא"ש גופיה נקט דמיירי קודם מאכל בן דרוסאי והמגיס חייב משום קרובי בישולא.

ומצינו בשבועות י"ז ב' דאר"ה זר שהפך בצינורא חייב מיתה ואמרינן ה"ד אי דלא הפך לה לא מיעכלי פשיטא, ואי דלא הפך להו נמי מיעכלי מאי קא עביד, לא צריכא דאי לא הפך בהו מיעכלי בתרתי שעי והשתא מיעכלי בחד שעתא, והא קמ"ל דכל קרובי עבודה עבודה היא, ולכאורה בהקדמה ע"ג המזבח י"ל דכיון שכבר מונח בלא מעשה ידיה א"כ אין בזה חשיבות דורון, אבל במלאכה י"ל דאיסתלקו מעשה ראשון ועכשיו נתבשל ע"י השני, אבל בריטב"א שם מבואר איפכא דלענין שבת לא בריא ליה שהשני חייב שכ"כ בלשון אפשר, ומבואר בדבריו דהראשון ודאי חייב אע"פ שהקירוב נעשה ע"י השני, והיפוך בצינורא דמי למגיס, שע"ז נצלה יפה בכל צד, ולא מתחרך התחתון עד שיצלה העליון, וכ"מ בהדיא בע"ז ל"ח א' דהיפוך בצלי ומגיס שוין.

- מצרף ומחסם ליכא בחרס שנתלבן, שלא מצינו כן אלא במתכת.

נראה דמהא דאשכחן דכ"ר מבשל אע"פ שאינו מרתיח יש ללמוד דשיעור בישול דמים אינו ברתיחה, וכל שמבשלין בהם חייב כדחזינן בשמעתין, ומזה מוכח דבישול מים ביס"ב, מיהו יש לדון אם נעשו מבשלין אפי' נצטננו, וכלי ראשון חייבין עליו כמבואר חולין ק"ד ב'.

שם ואחד נותן בתוכו תבלין, יעוי' בפ"י ר"ח דגרס קודם התבלין ואחד נותן את הבשר, וכ"ה בתוספתא וברמב"ם פ"ט ה"ד, והוא מוכח מתוכו שאין דרך ליתן תבלין במים בלא בשר, ואין דרך להגיס במים ותבלין לחוד, ואין בזה קרובי בישולא, שא"צ הגסה אלא גוש בנוזל שיתערב הנוזל בתוכו יפה, ויתפשט חומו בשוה, וגם אין טעם שישמיט התנא את הבשר דסתמו ניתן בקדירה, (ואין נראה לומר שרק המגיס חייב שהוא קירב בישולו, ולכן לא הזכיר התנא את הבשר משום דמסיים כולן חייבין, והנותן את הבשר פטור מפני שהמגיס גמר מלאכתו, דודאי פשטות הדברים שהנותן את הבשר חייב, וגם אין דרך התנא והגמ' להעלים ד"ז), ולפ"ז ניחא דההגסה כדי לערב הבשר עם המים והתבלין שיתבשל יפה ברכותו ובטעמו וגם מקרב בישולו, אבל בתבלין לחוד אין צורך בהגסה למהר בישולן שהם מתערבין יפה ונימוחין מיד ומתבשלין כמו מים.

שם כולן חייבים, כיצד יתכן שיש שנים שחייבים על אותו הבישול

ב. שם כולן חייבין, פ"י שגם המגיס וגם הנותן את הבשר חייבין משום מבשל, ואע"פ שאין כאן אלא כגרוגרת,

- הוספה -

כן היה נראה לכאורה, מדסתם תנא ולא משמע דמיירי דוקא בדאיכא טובא, וכל אחד חייב על גרוגרת אחרת, וכעת נראה עיקר דמיירי בדאיכא כמה גרוגרות, וכן מגיס בצמר שביוורה

עליה, ונראה דלגבי שבת ידעו בגמ' שהמגיס חייב כדתניא ביצה ל"ד א', ומ"מ לענין בישולי עכו"ם ה' מקום לומר שישאל המגיס אינו מציל מבישול העכו"ם שהניחו על האש, וכן ה' מקום לומר שהעכו"ם אוסר בהגסתו אע"פ שהראשון ג"כ חייב, דמ"מ גם בישול עכו"ם יש כאן, ובור שהיפך בצינורא ע"ג המזבח ה' מקום לפטור, כיון שאין הקירוב בזמן, חשוב כ"כ בעבודת המזבח, ול"ד למלאכת שבת שתיקון האוכל ג"כ חשוב, והוא מסדר הצליה והבישול להפוך ולהגיס, וכמ"ש הרמב"ם פ"ט ה"ד לענין מגיס שכל העושה דבר מצרכי הבישול הר"ז מבשל, ובה"א כתב שהסחיטה מצרכי כיבוס היא כמו שההגסה מצרכי הבישול, הרי דלענין שבת סגי בתועלת של המגיס להכינו באופן מתוקן יותר, משא"כ בעבודה שאין צורך בזה כ"כ, וכן בבישולי עכו"ם ס"ד שאין זה מציל, וכ"נ עוד בדעת הרמב"ם פ"ג ה"א ופכ"א ה"ב וכמ"ש מרן זללה"ה בסל"ז ס"ק ט"ו הובא לקמן בסוגיא דשבת י"ח ב' ד"ה ובדעת רש"י.

מיהו בגמ' לא מצינו מעלת מגיס ומהפך אלא משום קרובי עבודה וקרובי בישולא, וא"כ לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי כיון שאין בו משום בישול אין בו משום מגיס, דאין בישול אחר בישול, [ול"ד לתופר שתי תפירות בבגד שתפור מעט, דשייך תוספת שיש בה קיום בפ"ע לחבר הבגד גם אם ינטלו התפירות הראשונות, אבל בדבר מבושל אין חשיבות מלאכה אע"פ שמשפר ומוסיף, הר"ז כמוסיף ומבשל ממאכל בן דרוסאי עד שמבושל כ"צ, וע"ע מש"כ בזה להלן ממותח חוט של תפירה], אלא דבשבת פשיטא לן דחייב בקירוב דמגיס ומהפך כיון שיש מעלה בקירוב זה שלא יתחרך, והר"ז קירוב חשוב בתועלת הבישול, משא"כ בעבודה ובישולי עכו"ם דדיינינן בסילוק מעשה ראשון. - ולכאורה בשר בחלב כשבת שהמגיס חייב.

ולפ"משי"ב לעיל בהוספה חיוב מגיס הוא על כגורגרת שנתבשלה מכח הגסתו, שע"י שנכנס רוטב בחתיכה ממהרת להתבשל,

ואפשר שאם השני הוסיף עצים וקירב בישולו במקום שבלא"ה ה' מתבשל ואין בעצים של השני כדי לבשל, הרי השני פטור, דחזינן ליה כמקרב הקדירה לאש באופן שכל המעשה נעשה ע"י הראשון, אלא שהראשון הניח הקדירה בגובה במקום שה' מתבשל בשתי שעות והשני הורידה ונתבשלה בשעה אחת באש של הראשון, דחזינן לאש כחץ של הראשון שעדיין כחו נמשך, [ולכן אם נשתטה בזמן שנגמר בישולו פטור, שהמעשה צריך להתייחס לבר חיובא בזמן חלות החיוב], ומגיס ומהפך שאני שזהו סוג שונה המועיל בפ"ע, שאינו מתבטל במעשה של הראשון, מיהו יש גם סברא איפכא שאם השני הביא עצים הרי הוא חשוב כמו הראשון, והרי אם העביר הקדירה לקצה אחר במדורה זו שמתבשלת מעצים אחרים ודאי בטלו מעשה הראשון, השתא נמי מתבשלת מעצים ידידה, ול"ד למגיס ומהפך שע"כ נטפל לראשון, אלא ששמסייע למעשה הראשון.

ונראה הדברים דכל קרובי בישולא שוין בין ע"י היפוך והגסה ובין ע"י עצים נוספים, או חיתוי בגחלים, מיהו בעינן שיהא קירוב חשוב במעשהו של השני, וכמ"ש הריטב"א שם דדוקא שינוי חשוב של שעה משתי שעות חייב, וכן בחיתוי הגחלים שאמרו ע"ז ל"ח ב' כתבו הראשונים ז"ל דלא סגי בהשלכת קיסם אלא בעינן שיהא קירוב ניכר ע"י חיתויו וריבוי עציו, ואמנם לענין פת עכו"ם ובישולי עכו"ם נחלקו שם הראשונים ז"ל ער"ן מ"ש ע"ד הרמב"ן, אבל נסתייעו מהיפוך דחדא שעה ותרי שעה דבעינן קירוב ניכר, וכן אמרו גבי היפוך [והגסה] דחשיב גמרו ביד המהפך [והמגיס], והכי קי"ל לענין בישולי עכו"ם דבין הניח גוי והגיס ישראל בין הניח ישראל והגיס גוי שרי, ע"י ע"ז שם ובשו"ע סי' קי"ג ס"ו.

וביאור הדברים דמעשה הראשון לא נסתלקו כיון שלבסוף נגמר הבישול באש שלו, ומתחלה ה' ראוי להתבשל ע"ז, ומ"מ קירוב חשוב מיקרי נמי עבודה ומלאכת בישול וחייבין

בשבת סמוך לשקעה"ח באופן שלא התבשל בשבת, ובא אחר והגיס בה וקירב בישולה שנגמר בשבת רק השני חייב, ואפי' אם השליך לאש חתיכת עץ שהיא גרמה גמר הבישול בשבת הרי הראשון פטור, ואעפ"כ אם גם הראשון הניחה באופן שתתבשל בשבת הרי הראשון חייב כדתניא בשמעתין.

ולמדנו מזה שיש מעשים שאינם מבטלים מעשה הראשון, כמו חתיכת עץ שמקרבת הבישול מעט ואינה מבטלת מעשה הראשון כלל, וה"ה מגיס ומהפך, ואילו אם הניח עצים מרובין שיש בהם לחוד כדי לבשל, מסתברא דאסתלקו מעשה ראשון, שהרי השני גמרו וגם א"צ למעשה הראשון, ומ"מ לענין בישולי עכו"ם י"ל דלא אסתלקו מעשה ראשון ומותר, כיון שזה יכול וזה יכול, מיהו בעשה מדורה גדולה שעצי הראשון בטלין בה י"ל דאסתלקו מעשיו, כמו שאינם מועילים באופן שהוא נתנן לאחר שהשני עשה המדורה.

ואמנם אם ה' דעתו של ראשון להסיר הקדירה מן האש קודם שתתבשל הר"ז חסר במלאכת מחשבת בשבת, וה"ה אם הניחה בעת הגשמים וסבר שלא תתבשל בשעה ואח"כ זרחה החמה ונתבשלה הרי הדבר תלוי בכונתו, ואע"פ שהדבר פשוט שזריחת החמה אינה מבטלת מעשהו, וממילא ה"ה במעשה שנעשה ע"י אחר אם הוא רק מסייע שמעשה הראשון יגמר מהר, דסו"ס המעשה נגמר מפעולת הראשון, ואין זה ענין לזרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו, שיש שם שני מעשים שכל אחד לחוד יכול לגמור המעשה, (וה"ה הכא כשהשני מביא עצים שיש בהם כדי לבשל, וכשכח השני מרובה שמבטל השפעת אש הראשון), ואם השני עשה הרי לא עשה הראשון כלום, אבל כאן אין השני אלא בגדר מסייע, והכל נשלם מן הראשון, ומה"ט בסיוע מועט רק הראשון חייב, ונתחדש דבסיוע חשוב גם השני חייב, וכמשנ"ת לעיל מדברי הרמב"ן והריטב"א דלא סגי בעץ נוסף וחיתיו מועט וקירוב של זמן מועט, וכן הביא הגרע"א

[ובלא ההגסה היתה מתייבשת, ונעשית ראויה ביובש לאח"ז], ועיקר ההגסה עושין לשיפור הבישול, אבל הוא ג"כ ממחר הבישול ע"ז, והוא חייב על הבישול שנעשה מהר מכח הגסתו, ואין שום חיוב על שיפור הבישול שמכח ההגסה].

עוד בענין הנ"ל ובמשמעות הרמב"ם שמגיס הוא ענין מיוחד

ג. עוד בביאור ענין החיוב של המבשל ושל המגיס באותה חתיכה, והרי בפשוטו לא מצינו ענין שנים שעשאוה בזא"ז שיהיו שניהם חייבין, דממה נפשך אם המעשה מתייחס לראשון למה יתחייב השני, ואם השני גמרו הרי נסתלקו מעשה ראשון, ומדברי הרמב"ם ה' נראה דענין מגיס הוא דבר מחודש ששייך לגמור הבישול בלא הגסה באופן גרוע קצת, וע"י הגסה נגמר באופן משובח יותר, וכיון שיש כאן שני עניני בישול שייך לחייב את שניהם, דלא אסתלקו מעשה הראשון לעיקר הבישול, ומ"מ השבחת השני חשובה מלאכה, וכן הדין במכבס וסוחט שאפשר לגמור ליכון הבגד בשרייה לחוד, אבל ע"י הסחיטה מתלבן יותר טוב, ולפ"ז אפשר שיתחייב בהגסה גם לאחר שנתבשל כ"צ, שהתועלת הזו יש לה מקום גם לאחר הבישול, וכפשטות דברי הרמב"ם בפ"ג הי"א, מיהו אפשר שאינו מגיע לתיקונו המושלם בהגסה שאחר הבישול, וגם אין דרך לחזור ולבשל כדי להגיס.

ולפ"ז מה שמצאנו ענין קרובי בישולא וקרובי עבודה במהפך ומגיס היינו דוקא בעבודה ובישולי עכו"ם, אבל בשבת פשיטא לן ששיפור הבישול לחוד מחייב, ואפי' בלא קרובי בישולא, שהרי אפי' בנתבשל כ"צ יש לזה מקום.

מידו באמת לא הרווחנו בזה, דהא ודאי שהמגיס מקרב את הבישול כמו המהפך וכדמדמינן להו בגמ', ואם באנו לומר שהמקרב את הבישול מסלק מעשה ראשון, א"כ הדין נותן שהראשון פטור, ואמנם כן שהמניח את הקדירה

שיש כאן תועלת בסוג אחר שמשפרת את הבישול, וכ"ה לשון הרמב"ם פ"ה ט"ט שמתחת החוט מצרכי התפירה, כלשוננו במגיס וסוחט, (ועי' ר"ח ע"ה א' שפי' משום טווח), מיהו מגיס שאמרו ע"ז ל"ח א' אינו בדין שיתיר את התבשיל של הגוי שכבר נתבשל כל צרכו באיסור, ואין לנו מקור לחדש מגיס אחר לחייבו בשבת, וע"כ כמ"ש הראשונים ז"ל דמגיס היינו קרובי בישולא, וכדמדמינן ליה למהפך בצלי, ואמרינן אי דבלאו איהו נמי בשיל מאי קעביד, וכ"ש דלאחר הבישול אמרינן מאי קעביד, ואם להרמב"ם חייבין עוד ממאכל בן דרוסאי עד כ"צ, ע"כ דס"ל שיש חיוב נוסף על כל שיפור בבישול, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז.

ונראה דאין ללמוד ממותח חוט של תפירה דמשכח"ל שני חיובים בדבר אחד, כמו המבשל עד כמאכל בן דרוסאי וממאכל בן דרוסאי ועד כ"צ, דבתפירה סדר החיט לתפור שלא במיתוח, שאין הבגד מתמתח יפה בכל תפירה, ואין נוח לתפור במהודק וליישר קמטיו, וכיון שסדר התפירה הוא בשני שלבים, שיין לחשבה כשתי מלאכות, אבל בבישול אין פעולה נוספת למי שאוכל כ"צ, אלא שמשאיר הקדירה על האש מפעולתו הראשונה, ולכן אין ראוי לחלק המלאכה לשתיים ולחשבו כעושה שתי מלאכות, ואפי' מי שעצר באמצע הבישול והחזירה אינו עושה מלאכה מחודשת, וכיון שנקבע הדין דממאכל בן דרוסאי כבר נתחייב, ש"מ שכבר נשלמה המלאכה, דאל"כ הי' ראוי לומר שמי שדעתו לבשל כ"צ לא נגמרה מלאכתו עד לבסוף, ועוד דבתפירה שאינה מתוחה שחייבנוהו אין הטעם מפני שכמוהו מקיימין אלא דסגי בתועלת של חיבור כזה לשמור החלקים יחד, והר"ז דומה לשובט ומדקדק ע"ה ב' דלר"י המדקדק מלאכה בפ"ע ולרבנן ה"ה בכלל אורג, ושניהם חייבין, אע"פ שזהו שיפור במעשה האריגה, וה"נ שניהם חייבין משום תופר, אבל במאכל בן דרוסאי

ז"ל בסי' שי"ח ס"א מדברי הריטב"א דמקרב ע"י חיתוי חייב.

הגע עצמך הרי שנתן הקדירה על האש במקום שלא יתכן שלא תתבשל הרי יש לדמותו לחבל בבהמה באופן שבודאי תמות, ובא אחר והוסיף להכותה באופן שלא תמות ממכתו, אבל קירב את מיתתה, דודאי מעשה המיתה מתייחס לראשון שכבר הוחלטה מיתתה על ידו, וכן הדין ברוצח שעשה את חברו טריפה, ובא אחר וקירב מיתתו, דכיון שמכת הרוצח מוחלטת אין הקירוב נחשב רציחה, ולא דמי לבא אחר והרגו שהשני עשה ג"כ מעשה מיתה לחוד, אלא שהי' גברא קטילא, דבזה נחלקו הראשונים ז"ל ופשטות הגמ' סנהדרין ע"ח א' דהראשון פטור כמשנ"ת במקו"א, אבל כשהשני רק החלישו במכות ועי"ז קירב מיתתו אין כאן מעשה רציחה, ואמרינן דמעשה הראשון המיתו, וה"ה בכל מעשה שהוחלט שיגרום תוצאה זו.

והא דנשתטה בשבת קודם גמ"מ פטור, היינו מפני שמלאכת שבת תלויה בגברא שלא שבת ולא בתוצאה, וכיון שבזמן חלות החיוב אינו בר חיובא נמצא שלא חילל שבת בבר דעת, משא"כ ברוצח ומזיק שחיובו על התוצאה, ומשעה שגרם את התוצאה חייב, אבל כשלכסוף נגמרה המלאכה ממעשהו אע"פ שהשני סייע למהר מלאכתו חייב, וה"ה בזרק חץ ובא אחר וקירבו לחץ שהראשון חייב, כיון שבלא"ה הי' נהרג והשתא נמי החץ הרגו.

במותח חוט של תפירה אשכחן ב' חיובים במלאכה אחת

ד. במותח חוט של תפירה שבת ע"ה א'
מצאנו שחייב על אותה תפירה שתי פעמים, שקודם שמתח כבר היתה תפירתו בגדר חיבור, כמו עשה שני ראשיה לצד אחד וקשר, ואפ"ה מהניא המתחה שמשפרת את התפירה לחיבו, [ומסתברא דהמרפה חוט של תפירה לא מיקרי קורע], ולכאורה דמיא הא למגיס לאחר בישולו לדעת הרמב"ם אם נימא דחייב, כיון

דהגסה זו לערב התבלין במים דרך בישול חייב משום מבשל, אע"פ שהתבלין והמים כבר מבושלין, מ"מ ההטעמה של המים והתבלין ברתחה דרך בישול, חשיבא ג"כ מבשל, אבל הדברים מחודשים וסתמא אין דין בישול בהגסה זו, אלא יש לפרש המגיס בבשר קודם מאכל בן דרוסאי, והי' הדבר פשוט דמיירי בדאיכא בשר שאין הגסה אלא בבשר וכיו"ב, ואין מבשלין מים ותבלין אלא להטעים הבשר, ודאתאן עלה לא נצטרך לחדש דין בישול לאחר מאכל בן דרוסאי ע"י הגסה. (שבת סט"ו סק"א – ו')

ואין מפיגין אותן בצונן כו' ואם בשביל לאפות מותר

פ"ד א' ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות הר"ז מותר, פ"י ששופך מים צוננין על התנור למעט חומו שלא תשרף הפת, והרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ו הביא מכאן דמותר לכבות לצורך או"נ, וכ"כ הרא"ה דל"ד לבקעת כ"ב א' דכאן משתמש בחום התנור שיהא מזוג, ולא חשבינן ל"י כמלאכה בדבר אחר שמונעת השריפה, כגון אם יכבה חלק מהגחלים, דמיעוט חום התנור המלאכה בחום התנור עצמו, וכ"ה בטוש"ע סי' תק"ז ס"ה בשם מהר"ם מרוטנבורג שמותר לשרות במים המכבדת שמכבדין בו התנור אע"פ שמכבה, ויש לעי' מנין פשיטא להו ז"ל שיש משום כיבוי בהפגת התנור, הרי בפשוטו התנור שנתחמם דמי לגחלת של מתכת שאין בה משום כיבוי כדאמר שבת מ"ב א' קל"ד א', וכ"מ בהדיא לעיל כ"ג א' דע"ג חרס ליכא משום מכבה, (ועמ"ב סי' תק"י ס"ק ט"ו), ויכול לשפוך הצונן מבחוץ או מבפנים במקום שאין גחלים, וי"ל דסתמא דמילתא שופכין הצונן מבפנים ויש שם גחלים, ואם במכבה אסור לא הו"ל לתלמודא למיסתם דמפיגין לצורך אפי". (סימן ג' ס"ק י"ז)

שחייבנו היינו מפני שכבר נשלמה מלאכת הבישול בתועלתה הסופית, דהיינו שיהא נאכל כך, ולכן ראוי להכריע איזה מהן עיקר, וכמו שמצטמק ויפה לו לא משוי מלאכה, ה"נ הוכרע שבמאכל בן דרוסאי כבר נשלם תיקונו, ומכאן ואילך הר"ז שיפור, ול"ד לבגד שהוא קיים ואין ההנאה מתפירה שאינה מתוחה נוגדת את ההנאה בתפירה מתוחה, וא"צ להכריע ביניהם מי עיקר, אבל האוכלו כב"ד לא שייך אח"כ כ"צ.

מהו עיקר חידוש הברייטא

ה. שם כולן חייבין, יש לעי' מהו עיקר חידוש הברייטא, ואפשר דקמ"ל דמגיס והנותן את הבשר שניהם חייבין על אותה חתיכה משום מבשל וכמש"כ, וקמ"ל דאע"פ שכולן כונתם לצורך הבישול, ואפשר לעשות הכל במעשה אחד באור לבסוף, מ"מ כולן חייבין על כל שלב בפ"ע ומיקרי מלאכת מחשבת כיון שצריך זה להכנה לבישול.

שם וכולן פטורים, יש לעיין פשיטא

שם והתניא אחרון חייב וכולן פטורין, יש לעי' פשיטא, וגם לא משמע דקמ"ל דכולן פטור אבל אסור, דהא לא עבדי מידי, ובתוספתא קתני למגיס בתר אור וקאמר דשניהם חייבין, ובאמת קודם האור אין המגיס אלא מטעים התבלין עם המים והבשר מעט, ואין זה מגיס כלל, כמו שאין שייך מהפך קודם האור.

חוב המגיס הוא על הבשר שהיה קודם מאכל בן דרוסאי

ו. ביצה ל"ד א' ואחד הגיס, נראה לפרש שהי' גם בשר בקדירה שאין דרך להגיס אלא בבשר, ולא במים ותבלין, והנותן את הבשר פטור מפני שהמגיס הוא קירב בישולו והוא מתחייב, ומיושב בזה שאין שנים חייבין על אותה חתיכה משום בישול, [וגם סתמא אין דין מגיס בתבלין קודם שיהיו המים יד סולדת, וא"כ המגיס חייב רק משום בישול התבלין, ודוחק לומר שבישול התבלין צריך הגסה], ובדוחק י"ל

ומבואר בירושלמי דר"מ ור"א אמרו ד"א,
ובדברי ר"א אמרו בירושלמי דמורה
בתרם שבלים שעתיד לעשותן גורן וענבים
שעתיד לעשותן יין וכן בשמן דלא קבעה
התרומה, ולפ"ז גם מת"ק דמתני' אין ראייה אלא
בקציעות וכיו"ב, אבל בזיתים לשמן ואינך אין
מקח קובע, וכ"מ בתוספתא פ"ב ה"ד בהדיא
דמורה ר"מ לחכמים בהני שאין מקח קובע,
ומורדים חכמים לר"מ בדבר שנגמרה מלאכתו
שמקח קובע.

לאכול, אבל גמרן למכירה בדעת הלוקח תלוי עכ"פ ברוב דורסין, מיהו בסברא מיתוקם שפיר בכה"ג שהחליפו תאנים הראויין לקצות בראויין לאכילה, וכע"ז בפי"מ ע"ש, ואפשר דהב"י תא מ"ירי בלא נתכוין למכור, ואמור"ר שליט"א כתב לפרש דרוב דורסין לרבותא דדמאי נקטי, ואמנם לפ"ז הול"ל אפי' במקום כו', אלא דבהאי לישנא לא הוצרך לפרש דגם הלוקח לקחן לקצות.

הא דתניא בביצה שם דאוכל מהן ארעי נראה דמ"ירי בלקחן לקצות אבל בלקחן לאכילה מקח קובע, ואע"פ שקודם המקח לא נגמרה מלאכתו ביד המוכר, מ"מ הלוקח מתחייב עם מקחו, כדמוכח ממתני' דאע"פ שהמוכר היה דעתו לקצות, מ"מ הלוקח לאכול חייב, וכ"מ בתוספתא פ"ב ה"ד דתני הלוקח גרוגרות ועתיד לדרסן כו' וחכ"א אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי [כ"ה באור הגנוז], והיינו כדינא דברייתא הנשנה בתלמודן, וע"כ מ"ירי ברוב דורסין דאל"כ אסור לאכול מהן עראי, ואפ"ה קתני בעתיד לדרסן דוקא, וכ"כ הר"ש בפ"ג מ"א דהיינו טעמא דפועלים לא יאכלו משום מקח ואע"פ שלא נגמרה מלאכתו אצל בעה"ב, מ"מ פועל עיניו במקחו וכנגמרה מלאכתו דמי, וש"מ דאע"פ שנגמרה מלאכתו עם המקח הרי המקח קובע, וכ"ה פשטות הגמ' ב"מ פ"ח א' דפועל עיניו במקחו וחשיב שלקח אחר גמר מלאכה אע"פ שבעה"ב לא גמר מלאכה, ואם נפשך לומר דבעינן גמר מלאכה ביד בעה"ב וכיון שנתכוין למכור כנגמרה מלאכתו דמי, ה"נ י"ל בכל הני דכיון שנתכוין למכור [לאכילה] הרי הפרידן מקציעותיו וכנגמרה מלאכתו דמי.

האם הא דלר"מ חצר קובעת אף קודם גמר מלאכה היינו מדרבנן או מדאורייתא

נראה פשוט דהא דחצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו לר"מ היינו מדרבנן, דמדאורייתא אין חיוב קודם גמר מלאכה, וראה לזה מב"מ פ"ח א' דסברי אמוראי דדרשא

מלאכתו, ומבואר כאן דבתר דעתו של לוקח אזלינן, דהא לא מפלגינן בדעתו של מוכר אם נתכוין לאכול או לקצות, ומשמע דבין לחיוב בדעתו של מוכר לקצות ושל לוקח לאכול ובין לפטור בדעתו של מוכר לאכול שכבר נגמרה מלאכתו בידו אפ"ה כיון דדעת לוקח לקצות לא קבע המקח, ואפשר בדעתו למכור לא חשיבא דעתו לקבוע אם נגמרה מלאכתו.

בדעת ר"י דמקח אינו קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו מה בין זה למולך לשוק דנטבל אף קודם המכירה

ויש לעי' מ"ש ממולך לשוק בפ"א מ"ה דנטבל קודם המכירה, ומשמע מזה דמשעה שמעמיד הפירות למכירה כבר יש בהם קביעות מקח, וא"כ הדין נותן שאם היה דעתו לאכול ומכרן לא יהי דעתו של לוקח, כיון שכבר נתחייבו משעה שבא למכרן, ואפשר דהתם מ"ירי בנגמרה מלאכתו בודאי, לא מיבעיא לפר"ש דכולה בירק, אלא אפי' להשנות אליהו דכלכלה בתאנים מ"ירי מ"מ מ"ירי באופן שהלוקח אינו עתיד לקצען, דסתם לוקח תאנים בשוק בכה"ג לאכילה לוקחן, והלוקח לקצות לוקח בשדה ופירות מרובין, דאין דרך לקצות כלכלה אחת, ולפ"ז באופן שתלוי בדעת הלוקח אוכל מהן עראי אע"פ שמולך לשוק.

מיהו בביצה ל"ה ב' תניא דהלוקח תאנים מע"ה במקום שרוב בנ"א דורסין אוכל מהן עראי, ומשמע דאם אין הרוב דורסין היה המקח קובע, [דלא משמע דלרבותא דדמאי נקטי] אף אם דעתו של הלוקח לקציעות, [דבפשוטו מ"ירי הברייתא בדעתו לקצות, כמש"כ להלן], ואפשר לפרש מתני' ג"כ ברוב דורסין, וכיון שהי' דעתו להחליף לא קבע בגמר מלאכה, ולפ"ז ברובן לאכילה חשיב הדבר כמוחלט, ותו לא מהני דעת לוקח, ואפשר דפשטא דמתני' בשדה מ"ירי וכל אחד גמר מלאכה אדעתא דחברי', שו"ר בספר מרן זללה"ה דמאי ס"ז ס"ק י"ט שכ' דמ"ירי מתני' בגמרן לקצות, וכונתו רק לאפוקי גמרן

הכ"מ מה שאמרו דדבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביהש"מ, שאין ההיתר משום ספק דרבנן, אלא דכשישבו לגזור אמרו דבביהש"מ ל"ג כלל, כיון שראוי להיתירו משום ספק, ולכן הו"ל כהותרה ולא כדחוייה, וה"נ גרף מעיקרא ל"ג עליו והו"ל כהותרה], ובאמת לא התירו אלא הגרף עצמו, אבל אסור ליטול עפר המוקצה לכסות את הגרף, וכ"מ ברש"י שבת מ"ז א' שצריך לייחד האפר לכסות בו את הצואה, וש"מ שאין מכסין צואה במוקצה, וזו גם כוונת המאירי שם, וכ"מ בביצה ח' ב' דהכניס עפר לכסות בו דם אסור לכסות בו צואה, ופרש"י אף במקום שזה גש"ר עיי"ש.

ומזה למדו להקל במקום שיכול להיכנס לביתו ולא לסבול מהגרף, וכן גרף שבחצר מותר להוציאו לאשפה, דגרף כהותרה דמי, כיון שמעיקרא לא גזרו עליו, וזה מבואר גם בדברי שמואל שמותר להוציאן לאשפה, ולא רק להוציאן מן הבית, [מיהו בזה י"ל דכיון שהתירו לפנותו ממקומו, התירו למקום הראוי לו, שאין לחייבו להניחו במקום שאינו רוצה, וחשיב כא"א בע"א], מיהו אסור לעשות גרף לכתחלה, דסו"ס יש כאן כח דחוייה שהרי רק מפני כבודו לא גזרו עליו, אבל החילוק הוא בזה שכשצריך לו לא גזרו מעיקרא.

ויש לעי' מגלן דקערות שבת כ"ד א', וגרעיני תמרים הצבורים שם קמ"ג א', ושיורי כוסות לעיל כ"א ב', ובי רחיא דלולף לעיל, יש בהם קולא דגרף, הרי אינם מאוסין כ"כ, [ועי' שבת מ"ז א' דאב"י סבר שאפר במחתה שרי כגרף, ורבא דחה דלא מאיס], ונראה דבאמת רב ספרא שבת שם הוא הראשון שחידש ענין זה מכח קושיא דר' נחמיה, ומעיקרא סברו שאין בזה היתר של גרף, ועי' לקמן סק"ח שכן יש ללמוד מדריב"ל ביצה כ"א ב'.

ובאמת בגרף יש עוד קולא שאינו עוסק במוקצה כלל, וכונתו רק לסלקו מכאן, ודומה קצת למוציא קוץ מגופו וטיט מבגדו

דכנפשך דאורייתא היא, ובעה"ב פטור משום דעיניו בתאנתו, ואכתי תקבע לו חצרו, ול"מ דאתיא דלא כר"מ אלא מדאורייתא אין חצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו, מיהו לאו ראייה הא דלר"מ אם צירף הדין נותן שיתחייב מדרבנן בעה"ב וכן פועל, ולדידיה ע"כ מיירי בלא צירף ובזה אוכל אחת א' ופטור, [ובירושלמי פ' ה' נראה דבית שקובע מדאורייתא לכו"ע קבע, דאמרי' התם שיודע שיטבלו בבית עי"ש], ואפשר דקודם גמר לקיטתו מודה ר"מ, כמו שמודה בענבים לעשותן יין, ולע"כ בזה. (מעשרות ס"ד סק"א ועי"ש עוד בכל הענין)

ל"ו ב'

בהיתר מוקצה בגרף ועביט

ל"ו א' גרף בו' בטעם היתר גרף

א. ל"ו ב' אמר שמואל גש"ר ועביט של מ"ר מותר להוציאן לאשפה, יש לעי' מה החידוש המיוחד באיסור מוקצה, הרי גם איסור תחומין התירו בנצרך לנקביו עירובין מ"א ב', ומותר גם להתרחק ממקום הטינופת, ובכל איסורין דרבנן מצינו שהתירו משום כבוד הבריות, ואפי' נימא שלא התירו לצאת לכתחלה חוץ לתחום מפני כבוד הבריות, אבל מוקצה ודאי יש להתיר, כמו שהתירו לקנח במוקצה.

ובאמת התירו משום גרף גם דברים שאין בהם משום כבוד הבריות, כגון בי רחיא דלעיל, ושיורי כוסות לעיל כ"א ב', ושיורי קערות שבת קכ"ד א' וגרעיני תמרים שבת מ"ג א', אבל ליכא למימר דהיינו דקמ"ל שמואל שהרי לא הזכיר ד"ז.

ונראה דקמ"ל דלא גזרו איסור מוקצה בגרף, ולא רק שהתירו מפני הצורך, אלא מעיקר גזירת מוקצה אמרו שגרף מותר, והטעם משום דבכבוד הבריות אין ראוי לגזור, וזה עדיף מכל כבוד הבריות המזדמן בשאר איסורין, שכאן גרף הוא חפצא דמוקצה שדנו עליו, והוציאוהו מכלל הגזירה לגמרי, [וכמו שביאר אאמו"ר

בכבודו כשמחזירו, בזמן שלהשאירו באשפה זה יותר מכבוד, ואמנם עם הרעי מאיס טפי, מ"מ גם גרף לחודיה שרי להוציא מן הבית, ולכך אין ראוי להחזירו בלא מים, דכשמחזירו מחזיר גרף לבית, ואמנם מניחו במקום המוצנע שבלא רעי אינו מפריע, אבל סו"ס נראה שמחזיר גרף לבית, אבל כשנותן בו מים נראה שמחזירו לצורך המים, [ובשל מתכת שאינו גרף בעצמו, באמת א"צ ליתן מיד], ולפ"ז אפשר דלאו משום ככר או תינוק הוא דמצרכין מים, דלאו מוקצה הוא כלל, אלא כדי שלא יהא כחוכא שמוציא הגרף מביתו ומחזירו מיד, ולפ"ז אם נתנו שם מע"ש מותר להחזירו בלא מים, ורק כשמוציא בשבת ומחזיר (מיד) הצריכו מים, ולפ"ז אפי' מחזירו להשתמש בו מיד יש ליתן בו מים, ואע"פ שבביתו שופך המים ונוטלו להשתמש בו, אבל להחזירו מהאשפה שהוציאו לשם בעינן מים, מיהו אפשר דרך כשמחזירו שיהא מזומן לצרכו, אבל אין לו צורך כעת, בזה הצריכו מים, דמשמעות הלשון שמחזירו מיד.

בדברי הראשונים ז"ל מ"ט התירו להכניסו ע"י מים

הראשונים פירשו דגרף הוי מוקצה מחמת מיאוס ואסור לטלטלו, וכתב הרשב"א דבדין הוא שע"י מים ג"כ אסור, אלא שלצורך שימוש התירו אף מוקצה גמור, דאיתו צורך שמתיר ההוצאה מתיר ההכנסה, ולרווחא דמילתא הצריכו נתינת מים שיש בזה תיקון מועט ככר או תינוק.

ולפ"ז אסור להכניסו שלא יגנב אפי' עם מים, דלא התירו אלא לצורך תשימושו משום כבודו, וכ"כ בב"י סי' ש"ח סל"ה בשם רי"ן, וכתב בשם מהרי"א שהתירו נמי שלא יגנב כדי שלא ימנע מלהוציאו, ונמצא שהיתר ההוצאה מתיר סופו משום תחלתו, והמג"א בס"ק ס"א כתב דבכלי שמלאכתו לאיסור התירו ככר או תינוק כמ"ש בסי' ש"ח ס"ה, ומשמע דקרי ליה מלאכתו לאיסור להכניס בו הרעי, [ואינו ראוי

ומדיח כליו, שעיסוקו בתיקון ההיתר, אלא ששם המוקצה בטל להיתר, וכאן המוקצה בפ"ע.

ואפ"ר דכיון שמעיקרא לא גזרו על גרף, ולא הוצרכנו בזה להיתר של כבוד הבריות, לכן מסתברא שכל דבר המאוס על האדם התיירו, דסו"ס עוסק בסילוק המאוסות, ויש בזה גם כבוד שבת, [מיהו לא כל כבוד הותר, רק מה שמאוס קצת], וכיון שלא גזרו קיל איסורו, שאם גרם כן לכתחלה ג"כ מותר בדיעבד, וכן במקום הפסד כדאב"י, וא"צ להחמיר בזה כיון דמעיקרא לא גזרו, ואפשר דמדשרי כל עביט של מ"ר אפי' של מתכת הבינו להרחיב ההיתר, דאל"כ היו מורים להטיל מים לעביט של מתכת ע"ג המ"ר לבטלן.

הרי"ף הוכיח מסוגיא דשבת קכ"א ב' דבשבת נמי שרי להוציא גש"ר, והי' יכול להוכיח מדלעיל כ"א ב' דמיירי בשבת כלפי יו"ט.

שם וכשהוא מחזירו בו, בטעם שתיקנו כך

ב. שם וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו, לגרסת הרי"ף שמואל לא הזכיר ד"ז, [ולפמשנ"ת להלן שאין זה מאיסור מוקצה דגרף, רק הנהגה הראויה, ניחא שלא הוצרך שמואל להזכירו שאין זו הגבלה בהיתר גרף, גם יתכן שלא ידע תקנה זו], ורש"י שבת מ"ז א' ג"כ העתיק דתניא וש"מ שנשמט בגלל הדומות, ובאמת נראה שכשנוטל את הגרף להשתמש בו שופך מימיו ואח"כ נוטלו, ולפ"ז מה שהצריכו ליתן בו מים היינו כשרוצה להכניסו שלא יאבד, או שיהא מזומן לו כשיצטרך, [ועי' להלן בזה], ויש לעי' אכתי למה הצריכו ליתן בו מים הרי מכניסו לצורך המותר, ואין כאן טלטול מוקצה, שנוטל כלי הראוי לשימוש המותר.

ואפ"ר דבאמת מדין טלטול מוקצה שרי לטלטלו, כמו שנוטלו בלא מים לצורך שימוש, אלא דכשמוציאו מפני המאוסות, וחוזר ומכניסו מיד מיחזי כחוכא, דהיינו שחוזר ופוגע

אאמו"ר הכ"מ שם, והן הן דברי מרן ז"ל, ולפמשנ"ת לעיל שהצריכו מים כדי שלא יהא כחוכא שמוציא ומחזיר הגרף, הרי הדברים דומים לגזירה בתראה שכתב מרן זללה"ה, אלא שהוא ענין אחר לגמרי, ולא משום מוקצה וניחא הכל בפשיטות דלא הוי מוקצה כלל, אבל הוא ענין מחודש שלא מצאנוהו בראשונים.

הקשה מרן זללה"ה שם למה חשיב גרף מוקצה לגרסא דידן שבת קכ"א ב' דצואה חזיא לכלבים, ובודאי דברי שמואל מפורשין דגרף הוי מוקצה, והניח בצ"ע, וכן הקשה אאמו"ר הכ"מ שם ע"ד המ"א ס"ק נ"ט שכתב דלגרסא דידן דצואה לא הוי מוקצה מותר לטלטל הגרף, ותיירץ דסתם צואה שבבית לא קיימא לכלבים עי"ש, ואפשר דדוקא צואה של קטן חזיא לכלבים, כדאמר סוכה מ"ב ב' דלפי גדלו מרחיקין מצואתו, אבל צואת גדול לא חזיא לכלבים, וכן מ"ר לא חזיין לכלבים כלל, ומה שאמרו בגמ' צואה של תרנגולין, היינו מפני שזהו המצוי בחצר, וכלפי שפירש מתני' בצואה של קטן המצוי שתהא בחצר שאינו נזהר להיפנות בבית, ע"ז קאמר דצואה כזו אין סתמה מוקצה דחזיא לכלבים, מיהו שו"ר בב"י בשם רי"ו שכתב דה"ה צואת גדול, ודברי המ"א הם עפ"ד הרי"ו, והרי"ף והגאונים ל"ג ד"ז כלל, וערשב"א בשם ירושלמי, ועי' לקמן ס"ק י"א שגרסת הגאונים מיושבת מאד בעיקר העובדא.

שם וכשהוא מחזירו כו', וברין נטילת עביט בלא מים, ובהיתר עוון בידו, ובשיעור המים שנותנים לתוכו

שם וכשהוא מחזירו כו', אאמו"ר הכ"מ דקדק מלשון זה דלעולם מחזירו, אפי' א"צ לו, מדלא קאמר ואם בא להחזירו כו', ונראה דשפיר יש ללמוד מזה להתיר בסתמא אפי' אינו יודע שיצטרך לו, דסתמא דמילתא צריך להחזירו שמא יצטרך לו, אבל אין הוכחה מזה דבאופן שיודע בודאי שלא יצטרך לו, כגון שיש לו אחר בביתו, דג"כ שרי כדי שלא יגנב, מיהו לפמש"כ

לכסות בו כלים שא"א לנקותו ולכן יש לדון בשל מתכת], כמו כלי העשוי לקבל אבנים, שאם הוא מוקצה גמור מחמת מיאוס, הרי הוא כלבינה דלא מהני בה ככר או תינוק, ויש לעי' למה חשיב מלאכתו לאיסור הרי מותר לטלטל בו הגרף, וי"ל דהיתר גרף הוא בגדר דחווה לגבי זה, כיון שבחצר אחרת אסור לטלטל בו הרעי, אבל הראשונים סברו דהו"ל מוקצה מחמת מיאוס, וא"כ לא מהני טעמיה דהמג"א.

בדברי מרן זללה"ה שזו גזירה בתראה

ומרן זללה"ה בסמ"ח סק"י כתב דגרף מיקרי כלי שמלאכתו להיות, כיון שמיאוסו אינו מקצהו משימוש, ואדרבה עיקרו נעשה לצורך זה, וגזירה בתראה היא שיתן לתוכו מים, ואאמו"ר הכ"מ בשבת ס"י סק"ג תמה ע"ז דהא בכל דוכתא מקילינן בגרף ומהיכי יתתי לחדש שגזרו להחמיר עליו, וכתב לפרש דחשיב מוקצה מפני שעשוי להחזיק בתוכו הרעי שהוא מוקצה, ובפשוטו נראה שזו גם כונת מרן זללה"ה דכיון דשריותא דגרף דחווה היא מפני הכבוד, נהי דהקילו בו מפני הכבוד, אבל שפיר יש מקום להצריך נתינת המים, כיון דבאמת הרעי מוקצה אלא שהתירוהו מפני הכבוד, וממילא גם הכלי מלאכתו למוקצה, וההיתר לטלטל מוקצה של רעי אינו מפקיעו ממציות המוקצה, (וערמב"ם פכ"ה ה"א), ואפשר דמרן זללה"ה סבר דמוקצה דגרף מחמת מיאוסו בעצמו, שבלע ומריח, ולא מפני שמשמש לרעי, ובזה הקשה אאמו"ר הכ"מ שראוי להקל בו מפני צורך זה, ועי' מ"ב ס"ק קל"ו בשם הלבוש, ומ"מ י"ל כמש"כ שהכל סברא אחת, דסו"ס דחווה היא, ומתעסקין כבאבנים ועפר שהותרו מפני הכבוד.

בהא דס"ד דהמנא של הרעי גורם היתר, ובהא דהגרף עצמו מוקצה

ומה שסברו בגמ' דאגב מנא שרי טפי, מתפרש שפיר דכיון שהמוקצה של הכלי רק בגלל שמשמש לקבל הרעי, הרי הוא קל מן הרעי עצמו, ויש בו סמך לקולא, וכמשנ"ת בספר

בפשיטות, שהרי אחרי הוצאת הרעי משאירין אותו במקומו, ומטלטלין אותו לצורך תשמישו, ועוד דכיון שלא הוציאוהו מן הבית, ה"ז כמערה ומשאירו באשפה.

כתב אאמו"ר הכ"מ שם דביהכ"ס דידן שמיד שמשמשין בו שוטפים במים, מותר לפנות משם גרף דה"נ איכא כבוד הבריות כיון שהוא בבית, ולעולם הוא נקי, ואם ישאר הגרף בהכרח יעכר האויר גם בסמוך לו, והנה הטעם האחרון ודאי מהני, אבל לסמוך על הטעם הראשון לחוד, באופן שהדבר מאוס ואינו מריח כ"כ יש לדון, כגון ניר שאינו נקי, [באופן שאין לחוש שיתלכלכו מזה, ע"י לקמן סק"ו בשם ארחות חיים], דאפשר שלא התירו לכבוד הבריות בביהכ"ס עצמו, שאינו המקום שצריך להיות שם בכבוד, אע"פ שבאמת זה מאוס עליו, מיהו בגרף שיש בו רעי ממש מסתברא לקולא.

שם סבור מינה כו', ביאור הדיוק מלישני דשמואל

שם סבור מינה אגב מנא כו', פי' מדקאמר שמואל גרף ועביט, ולא קאמר רעי ומ"ר מותר להוציאן לאשפה, והוכיח מרן זללה"ה מזה שהכלי נקרא מלאכתו להיות כיון שהוא מועיל להתיר, טפי מהגרף עצמו, וכבר נתבאר לעיל דכיון שכל איסורו מחמת שהוא עשוי לרעי הרי הוא קל מהרעי עצמו, ואפשר דכיון שהרעי לא חשוב כלל, ס"ד שדנוהו כשיירי כוסות וקערות, ועריטב"א שבת קכ"א ב'.

שם ת"ש דההוא עכברתא כו', מהא דלא הצריך לכתחלה כלי ש"מ, אבל בדא"א כגון בבי ריחיא י"ל דידעו דשרי בלא כלי, א"נ ס"ד דבי ריחיא גופיה ככלי דמי, ודמי לגרף עצמו.

למה במקדש כופין פסכטר ע"ג השרץ

יש לעי' בהא דתנן תמיד פ"ו מ"ה שכופין פסכטר ע"ג השרץ בשבת, ולמה לא אפקוהו מדין גש"ר, ואפשר דלטאה אינה גרף כ"ז שאינה מסרחת, והעכבר מאוס ואפשר שכבר הסריח.

לעיל שרי בכל ענין, ולשון התוספתא ונותן לתוכו מים ומחזירו למקומו.

ויש לדקדק מלשון הגמ' דאפי' עודן בידו צריך ליתן בו מים, וכמ"ש במ"ב ס"ק קל"ז בשם הא"ר והפמ"ג, דמשמעות הגמ' שמחזירו מיד, וא"כ סתמא עודו בידו, שמוציאו ומערהו לאשפה ומחזירו, ולפי הטעם שכתבנו לעיל הדבר פשוט שאין קולא בעודן בידו בזה.

בשעה"צ אות קי"ד ביאר מ"ש הבי"י בשם הראשונים שלא התירו להחזירו אלא כשצריך לו להוציא בו עוד רעי ומ"ר, דהיינו דוקא להוציא בו, אבל לפנות עליו אפשר דבלא מים נמי שרי, ולא נתפרש החילוק בין לפנות עליו לבין להוציא בו, דתרווייהו הותרו מפני כבוד הבריות, ולהוציא בו שכתבו הראשונים ודאי כונתם לפנות עליו, שאין הרעי מונח במקום מסוים ובא להוציאו ע"י הגרף, וביאור דבריהם דבאמת מעיקר הדין שרי גם בלא מים, אלא דמ"מ עדיף עם מים, שיש בזה שריותא דכזכר או תינוק, ובדלית ליה מים שרי לתרווייהו בלא מים, ובדאית ליה מים בתרווייהו ראוי לכתחלה ליטלו עם מים, וכבר נתבאר לעיל דכשנוטלו בתוך הבית להשתמש בו שופך מימיו ומשתמש בו, מיהו לפמ"ש הרשב"א בעבוה"ק וכשהוא מחזיר הכלים למקומן נותן לתוכן מעט מים ומחזירן, י"ל שמעט מים אינו מונע מלהשתמש בהן בלי לשפוך המים, אבל פשטות הלשון נותן בו מים משמע שיעור הניכר, ובזה אין דרך להשתמש עם המים שבהם.

עביט של מתכת, ובביהכ"ס דידן אם יש היתר לסלק עביט

עביט של מתכת ג"כ משמש למוקצה, אלא שאפשר לנקותו ויהא ראוי לכסות בו כלים, וגם מחמת מיאוס ליכא כ"כ, וכתב אאמו"ר הכ"מ דאפשר דמה"ט בעביט של תינוקות העשוי מפלסטיק אין מדקדיקין ליתן בתוכו מים כדי לטלטלו, ולפמ"ש"כ לעיל דכשנוטלין אותו להשתמש שופכין מימיו ניחא

חשש הוצאה, כמו ברישא דתוספתא בנשברה החבית, דהחידוש רק בשבת, ולעיל דקדקנו א"כ מ"ט לא אשמועינן דמותר להביא כמה כלים, וי"ל דכיון שאינו בהול הוי רבואת טפי שופך ושונה שגם בזה יש חשש הוצאה ועובדין בחול, וברשב"א דבסמוך נראה דבאמת יש לאסור גם כמה כלים בדליכא משום גרף.

בקושיית הרשב"א ממשילין דלא שרינן, ובתירוץ

הרשב"א הקשה מ"ש הכא דשרינן שופך ושונה ולא שרינן משילין פירות דרך ארובה בשבת, ותירץ דשאני הכא דנעשה בביתו גרף של רעי, ויש לעי' למה לא תירץ בפשיטות דמשילין פירות דמי לפינוי אוצר, שהרי יש לו אוצר של פירות בגג ומפנה אותם למקום אחר, אבל כאן בדלף אין שייך ענין זה כלל, ושפיר שרינן ליה לטרוח בהצלת ביתו, וגם משום טירחה ליכא בדבר שמתמלא בזא"ז, וכמו קופה אחת מכל אוצר, ועדיפא מינה.

ומה שתירץ דנעשה בביתו גרף, וכונתו שריכוז המים גם הראוין לשתי' חשיבי כגרף בביתו, ואף אם אין זה בדרגת היתר של גש"ר, מ"מ יש בזה מניעת כבוד שבת ולכן התירו, וזה ע"פ פי' ר"ח בסמוך שהגרף דבי ריחיא הוא המים שמטנפין ע"ג קרקע, מיהו שם מבורר דחשיב ליה גרף גמור להתיר מוקצה [שו"ר שכ"כ הרשב"א לעיל א' עי"ש], אבל קשה דודאי משמע הא דנותנין כלי תחת הדלף שבכל מקום מותר, ולא רק במקום דירתו, שלא הוזכר בשום מקום דמיירי דוקא בדולף במקום דירתו, ודומיא דחבית שנשברה בראש גגו קתני לה בתוספתא, וכן פשוט לרש"י והראשונים שאם הי' לאביי מספיק כלים היה נותנם תחת הדלף בכי ריחיא, אע"פ שאין שם היתר של גרף כ"ז שאין מטתו שם ואמנם סתמא הנותן כלי תחת הדלף היינו במקום שאינו רוצה שיטנף, אבל ה"ה כשאינו רוצה שיפסד לו חפציו וכיו"ב.

שם ונותנים כלי תחת הדלף כו' מ"ט ס"ד לאיסור, ובדברי הראשונים דבעינן היתר של גרף

ג. שם ונותנין כלי תחת הדלף בשבת תנא אם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע, יש לעי' מה החידוש בהיתר נתינת כלי. ומ"ט ס"ד שאינו שופך ושונה, ואין לומר דמיירי בדלף שאינו ראוי, דהא מסקינן לעיל א' ובשבת מ"ג א' דמיירי בדלף הראוי, וכיון דלר' יצחק ורב יוסף מיתוקמא בהכי אין לחדש טעם אחר במתני', אפי' אם נימא דלא קי"ל כרב יוסף, ובאמת קי"ל כרב יוסף דאסור לבטל כלי מהיכנו ומיירי הכא בדלף הראוי, ועוד נראה דסתם דלף ראוי הוא אף לאדם וכ"ש לבהמה, שהרי הדלף נוטף מן הגג, וכל הבורות מתמלאין ממי הגשמים שיורדין מן הגגות בבורות, אלא דבגמ' הקשו מדסתם תנא דתחת כל דלף שרי, ומשמע אף דלף שאינו ראוי, אבל ודאי דעיקר חידושא דמתני' צריך לפרש בדלף הראוי, שאם כל החידוש במאורע של דלף שאינו ראוי הו"ל לתנא לפרושי.

ובתוספתא שבת פ"ד ה"ז קתני להא דנותנין כלי תחת הדלף בתר דינא דחבית שנשברה מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כו', ומסיים דתחת הדלף מניח כלי ושופך ושונה ואינו נמנע, ונראה דה"ה שמותר להביא כלי אחר, שהרי אין הדלף שוטף שיהא בהול להציל, וגם אינו מזיק כ"כ, ולא דמי לחבית שנשברה שבהול להציל היין, וקתני שופך ושונה דהוי טפי טירחא מהבאת כלי נוסף.

ואכתי צ"ב מאי ס"ד לאסור טירחא כזו, הרי הנחת כלי תחת הדלף מילתא זוטרתא היא, ולא מיקריא טירחא כלל, וצ"ל דמ"מ יש בזה משום עובדין דחול לטפל בדלף הגגות בשבת, וגם משום הצלה שלא יביא כלים מבחוץ ולא ישפכם בחוץ, וגם קצת משום טירחא, שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ דלהכי קתני ע"ז בשבת, כיון שביו"ט אין חידוש דליכא משום טירחא רק

שם דלחוי כגש"ר בפ"י רש"י דאפקי' לריחים,
ובדברי הרמב"ם דריחים הם כשמל"א

שם א"ל זיל עייליה לפוריך להתם דלחוי כגרף של רעי ואפקיה, לפרש"י שמוציא הרחים לחצר אחר ע"כ מיירי בריחים המטלטלין, כדכתיב לא יחבול ריחים ורכב והיינו במטלטלין, ועי' פסקי הרי"ד ותורי"ד ביאור ענינו, וכ"כ הריא"ז, וכן פי' הרא"ה ורי"ו והר"ן שמוציא הרחים מן החדר, ויש לעי' אם הרחים דינם ככלי שמלאכתו לאיסור [וכ"מ ברמב"ם פכ"ה פ"ה דמטלטל אותם לעלות עליהם למיטה], א"כ גם בלא שריותא דגרף יש להתיר להוציא, דחשיב צורך מקומו מה שמאיסורו מפריעה לו להיות במקום הזה, ואין בזה קושיא דאין עושין גש"ר לכתחלה, דהתם מתירין מוקצה גמור, אבל להתיר כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו לא חמיר כלל, שהרי חזרו והתירו מה שהי' מותר מעיקרא.

ובבר' הקשה כן אאמו"ר הכ"מ, וכתב דאפשר דריחים קבע להו מקום כסיכי זיירי ומזורי שבת קכ"ג א' דהוו מוקצה גמור, אבל ציין לדברי הרמב"ם פכ"ה ה"ה דפשיטא ליה שהם ככלי שמלאכתו לאיסור דשרי לצורך גופו ומקומו, [מיהו להרמב"ם לא מיירי בשמעתין שמטלטלין הרחים, ומתפרש שפיר ברחים קבועין שאין שייך טלטלם], והזכיר עוד אפשרות דאביי ורבה לטעמיהו דאסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו.

ועוד כתב בהערה דאפשר דלא חשיב צורך מקומו כיון שא"צ להשתמש במקומו ממש, וצריך רק לסלק הרחים ממקום זה, ולא איכפת לו אם ישאר שם דבר אחר, ובסברא נראה דכמו שמותר לסלק מהשלחן גרף שמונע לאכול עליו, אע"פ שא"צ להניח דבר באמצע השלחן ממש במקום הגרף, מ"מ חשיב שהגרף מונע השימוש מכל השלחן, וכה"ג חשיב צורך מקומו גמור, ה"ה דכה"ג הרחים מונעין השימוש מכל החדר ומיקרי צורך מקומו.

בפי' הראשונים שאביי נתן הכלי תחת הדלף,
ולא הי' רשאי לשנות בלא ההיתר של גרף

ומדברי הרשב"א (והרא"ה) ועוד ראשונים נראה שפירשו עובדא דאביי שהניח כלי תחת הדלף, ולא הי' רשאי לשפכו ולהחזירו כיון שאין היתר גרף בבי ריחיא, אבל כלי אחד רשאי להניח בכל מקום, והיינו דא"ל רבה לעייל פורייה להתם ואז יהא רשאי לאפוקיה לכלי, וכלי אחר ג"כ אסור בלא שריותא דגרף, וכמו שהקשה הרשב"א ממשילין פירות, וניחא בזה שלא הי' חסר לו כלים, מיהו הרא"ה פי' ואפקינהו לריחים, ומ"מ פי' שופך ושונה כהרשב"א.

שו"ר ברשב"א לעיל א' שהוכיח מהא דס"ד דמיירי בדלף שאינו ראוי, והיכי ס"ד הכי הרי אסור משום מטלטל כלי מהיכנו אלא ודאי דשרי משום גרף, ומיהו מסקנתו דמתני' בדלף הראוי לכו"ע, דהיינו שהדלף עצמו אינו מאוס, ואין בו שריותא דגש"ר, אבל מ"מ טינוף ביתו דמי קצת לגרף להתיר פניו כמה כלים, וד"ז למד מדאביי שפירש שהגרף בטינוף הבית, ועמשנ"ת בזה לקמן סק"ה.

שם בי ריחיא דאביי כו', למה לא הניח כלים
לקבל הדלף

ד. שם בי ריחיא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה כו', בי ריחיא מתפרש הבית שהרחים שם, שהדלף יורד מהגג של בית הרחים ונופל על הרחים ושוחק אותם, ופרש"י שלא הי' לו מספיק כלים לקבל הדלף, ואע"פ ששופך ושונה, י"ל שדלף בכמה מקומות, [כדחזינן שלבסוף נפל כל הגג לפמש"פ לקמן], וגם לא הי' מקום להניח הכלי מעל הרחים שלא יפול, ואפשר שלא הי' עירוב במבוי כדאמר עירובין ס"ח א', ובית הרחים הי' חדר בתוך ביתו, ולכן לא יכול להביא כלים ממקום אחר, והי' יכול להכניס מטתו לשם, עכ"פ לפרש"י לא הי' עצה להנצל מהפסד הרחים אלא ע"י הוצאתו מן החדר.

דוחה מוקצה, וכן אין כלי ניטל נדחה לצורך גרף, וכן פשוט במתני' שהתירו נתינת כלי תחת הדלף, דלאו משום גרף אתינן עלה דא"כ פשיטא, ומה שהתירו שופך ושונה כבר נתבאר לעיל סק"ג.

בפי' ר"ח כתב דלהוי האי דלף כגש"ר ואפקיה, ומשמע דמפרש שהוצרך להיתר גרף להוציא הכלי שבו הדלף, וא"כ צ"ל שהיה דלף שאינו ראוי והוא מאוס גם בתוך הכלי כעביט של מ"ר, וכ"כ הרמב"ם פכ"ה הכ"ד שאם נתן הכלי תחת הדלף שאינו ראוי מותר לטלטלו במים המאוסין שבו, והראב"ד השיג שם ופירש שלכלוך הבית הוא הגרף, ובבית שאינו דר שם אין היתר של שופך ושונה אפי' בדלף הראוי, כיון שאין לכלוך הבית מפריע לו, ובמקום הפסד [הרחים] מותר לעבור לדור שם כדי שהלכלוך יחשב גרף ויהא רשאי לשפוך ולשנות.

ובתו' והרשב"א ג"כ נראה שפירשו שהגרף הוא לכלוך המים, [וא"כ לא שייך לפרש שמוציא הרחים, אלא המים], ואם אין הדלף ראוי הרי הוא עצמו כעביט של מ"ר, וכתב הרשב"א דבדלף הראוי אינו שופך ושונה אלא במקום דירתו, ולכן הוצרך אביי לדור שם, וכ"מ בתו', ובדלף שאינו ראוי אסור להניחו משום דמבטל כלי מהיכנו, ומשמע דאסור לבטל כלי מהיכנו להסיר גרף, כדמשני בשבת מ"ג א', אבל הדברים תמוהים דכי היכי דפשיטא ליה להרשב"א שמותר ליטול כלי לצורך גרף, משום דהו"ל כדבר הניטל, ה"ה דשרי לבטל כלי לצורך גרף, דאם ביטול כלי משום מוקצה הוא, הרי הותר מוקצה לצורך סילוק גרף, ואם משום סותר כלי, הרי כאן מותר לחזור ולנער הדלף מהכלי דהו"ל כגש"ר, וא"כ לא ביטל הכלי מהיכנו, שו"ר בספר אאמור"ר הכ"מ שהעיר בדבריו הרשב"א לעיל א', ועי"ש בכל הענין.

והנה באמת אין שום מקור בגמ' לומר דדלף הוי כגרף, אלא שהמפרשים דאביי הוצרך להיתר להוציא המים, ע"כ מבואר כן בגמ',

ובדוחק י"ל שאסור לגרום לכתחלה צורך מקומו, כיון דסו"ס אין זה צרכו, שמרצונו נכנס לחדר הרחים.

אבל העיקר נראה דרחים הוו מוקצה גמור, [ואין כל הרחים שוין, כמש"ש ע"ד הרמב"ם], דלשון הגמ' מפורש דבעינן כאן לשריותא דגש"ר, ואם אנו משתמשים בסברת גרף לענין שיחשב צורך מקומו, לא היו סותמין בגמ' שכאן זהו נדון גמור של גש"ר, וכדמייתי בתר הכי מימרא דשמואל, וזה מוכיח דכאן הרחים הוו מוקצה גמור, והותרו משום גש"ר, והרמב"ם לטעמיה שכאן הוצרכו להיתר גרף להוצאת הכלי עם הדלף, וא"כ לא מיירי ברחים כלל.

בפירושי רש"י והר"ח ושאר ראשונים מה היה חשוב גרף

ה. **לפרש"י** והראשונים הגרף הוא שתהא דירתו במקום הרחים, ויש בזה חידוש דאע"פ שהרחים אין בהם מאיסות, רק שחסר בנעילות דירת בית לדור שם, אפ"ה יש לזה שריותא דגש"ר, ודומה לשירי כוסות וקערות וגרעיני תמרים, אלא דבהני יש קצת מאיסות, וכאן אין מאיסות רק חוסר דיורי בית כדירי אינשי, ואפשר דבי ריחא מאוס קצת, עי' כתובות ס' ב', ומצינו במצרים עד בכור השפחה אשר אחר הרחים, משמע שזה מקום מושפל, מיהו אפשר דהתם מפני הטורח, כמו יש מטחינו ברחים.

ובאמת אין שום סמך בגמ' שדלף בבית מיקרי גרף, לא דלף הראוי שמטנף הקרקע, ולא דלף שאינו ראוי, דנהי דאינו ראוי לבהמה אבל אין בו מאיסות שיחשבו המים כגרף, ומהא דפשיטא לן דאסור להניח כלי תחת דלף שאינו ראוי משום ביטול כלי מהיכנו, ומשום שאין כלי ניטל, יש ללמוד דדלף בבית אין בו היתר דגרף, דאל"כ אין כאן ביטול כלי שהרי רשאי לסלקו משום גרף, וכן מותר ליטול כלי לסלק גרף, שהרי ביטול כלי איסורו משום מוקצה, וגרף

גם טירחה משום גרף, מה שאסור בלא זה, ולא הי' לגמ' להטעות אותנו לפרש המשנה בדיני גרף, אם יש בה חידוש בדלף הראוי וכפשטה.

ולאמור מותר ליתן כלי תחת דלף המאוס שאינו מבטל כלי מהיכנו שהרי יהא רשאי לשופכו, וכמ"ש הב"י שם, אבל אם הוא במקום שאינו דר שם אסור, דכיון שאינו רשאי לשפכו הו"ל מבטל כלי מהיכנו.

בש"ע סי' של"ח בדין לקבל דלף המאוס, ובדין מים שיש בהם רוח רעה

ובש"ע סי' של"ח ס"ח העתיק דברי הרמב"ם שאסור ליתן כלי תחת הדלף המאוס, כיון שאין עושין גש"ר לכתחלה, וכתב המ"ב שם ובבה"ל דכיון שסומך על היתר גש"ר שלא יהא ביטול כלי מהיכנו אסור לכתחילה ע"ש, והדברים צ"ע דודאי לא חשיב עשיית גרף לכתחלה כיון שהדלף נופל בביתו וזה מאוס יותר מבתוך הכלי, וגם מותר לבטל כלי מהיכנו כדי למנוע גרף, כיון שאיסורו משום מוקצה, ואפי' נימא דאסור מ"מ בכה"ג שיהא מותר לטלטלו משום גש"ר פשיטא דשרי, - עבה"ל סי' של"ה ס"ד דביטול כלי מהיכנו קיל מאיסור מוקצה וזה כמשנ"ת דעיקרו משום מוקצה, כ"כ שם מהמ"א והגרע"א ז"ל, ועי"ש שהא"ר והפמ"ג חששו דחמיר משום בונה.

ובבה"ל שם בשם הח"א כתב דבמקום צורך גדול יש לסמוך על הטור דמותר אף בדלף שאינו ראוי, ובאמת דברי הטור שהשיג על הרמב"ם צ"ע דהא בשבת מ"ג א' אסרינן משום ביטול כלי מהיכנו, אבל באופן שכתוב בש"ע דהוי גש"ר, בודאי יש לסמוך על הטור ולהניח הכלי למנוע גרף ולטלטלו אח"כ, מיהו מ"ש בבה"ל לסמוך על מי נטילת שחרית כהטור צ"ב דהא לית בהו שריותא דגרף, שאין ניכר בהם שום מאיסות, אלא דכיון שנוהגין לשפכן, ממילא אין כאן משום ביטול כלי מהיכנו, והטעם כמ"ש בבה"ל דכיון שראוין בעצמותן, אינם בדין מוקצה, דרוח רעה כהנהגה ראויה

ואפשר שהי' פשוט להם שלא הי' חסר כלים, והי' יכול לשפוך ולשנות, וע"כ שהי' אסור לשפוך ולשנות אלא משום גרף כשדר שם, או בדלף שאינו ראוי דהוי ביטול כלי מהיכנו, וכשדר שם הותר משום גרף.

וי"ש לתמוה שהרא"ה ועוד ראשונים שפ"י שהוציא הרחים, ואפי' פירשו שיש בדלף משום גרף, מפני טינוף הבית, ובדלף שאינו ראוי מצד עצמו, והיכן מצאו סמך לזה בגמ', הרי בפשוטו דלף ראוי הוא, שנוטף ממי גשמים, ואף אם אירע שיש בו ריבוי עפר שאינו ראוי לשתיה, אבל בודאי אינו מאוס, וגם לא מצאנו שריבוי מים ע"ג קרקע מיקרי גרף.

בדברי הב"י דפשוטות המשנה שמותר להניח כלי תחת הדלף בכל מקום, ובדין דלף המאוס

ופשטות הגמ' והמשנה שבכל ענין נותנין כלי תחת הדלף אפי' אינו במקום דירתו, וכן הברייתא דשופך ושונה מפורשת דבאותו אופן שמותר בתחלה מותר שופך ושונה, והראשונים שחידשו חילוק בזה מקורם מדאביי, כיון דא"ל רבה ואפקיה, ולפירושם היינו אפקיה לכלי שעם המים, ואם לא נתן כלי בתחלה מהו ואפקיה, אלא ודאי כלי ראשון מותר, ולשפוך ולשנות בעינן שריותא דגרף, אבל להמפרשים דאפקיה לריחים הרי הגמ' סתמה כמפורשת דבכל מקום נותנין כלי תחת הדלף, ובכל מקום שמותר ליתן פעם אחת שופך ושונה ואינו נמנע, וכבר כ"כ הב"י בסו"ס של"ח, דלהכי לא אוקמוה בגמ' בדלף שאינו ראוי ושרי משום גרף, דהא משמע שבכל מקום שרי ליתן כלי תחת הדלף, ויש להוסיף כמש"כ דגם סתם דלף שאינו ראוי אינו גרף, [ובב"י סו"ס של"ה בשם הכל בו ומקורו בארחות חיים כתב דכיון שנעשה טיט ועלול לטנף בגדיו הו"ל כגרף], ועוד שאם שריותא דמתני' משום גרף, א"כ העיקר חסר מן הספר, דהיינו שבאמת אין נותנין כלי תחת הדלף, והתירו משום גרף, והרי מתני' כמפורשת איפכא, וגם נלמד מכאן שמלבד מוקצה התירו

עושין כו' אדשקלו וטרו כו', אין בזה שום עוול, דשפיר ראוי לשאול את רבה גופיה שאלה זו, וכשזה נוגע רק לאביי עצמו ליכא כללא דבדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא עירובין ס"ז ב', ובפרט כשלא נאמרה ההוראה ברבים, ועוד שהיו מביאין בגמ' תשובת רבה מ"ט לא חשיב כלתחלה, אבל לגרסא דידן שאביי חשב לעצמו ולא סמך על הוראת רבה ניחא, שהי' צריך לדעת שזו שאלה פשוטה ואפ"ה התיר רבה.

שם וכי עושין גש"ר לכתחילה, אם יש כאן טעם מחודש להתיר

שם וכי עושין גש"ר לכתחלה, בסברא אין לחלק בין אם מביא הגרף אצלו, או שהולך אצל הגרף, דכיון שהטעם הוא מפני שגרף התירו משום כבוד הבריות, והצורך הוא המתיר, ואין לו לגרום לכתחלה שיהא לו צורך בסילוק הגרף, וכיון שכן אין שום חילוק בין אם הוא בא אצל הגרף או שמביא הגרף אליו, ועוד שאם יש כאן סברא מחודשת כזו לא הווי' שתקי מלפרש בגמ' חידוש זה, וערש"י כ"א ב' שביאר וכי עושין גש"ר לכתחלה לאתויי קמן או למיזל אנן לגביה, וש"מ שזהו הפשטות.

ונראין הדברים דהא דאין עושין גש"ר לכתחלה, הוא רק הנהגה נכונה, אבל לא אמרינן דמי שעשה גש"ר לכתחלה עבר על איסור מוקצה, כגון שהכניס מטתו לחדר שיש בו גרף, לא אמרינן ליה שיחזיר מטתו לחדר הראשון, וכ"מ ברמב"ם פכ"ה הכ"ד דבעבר ועשה מותר לטלטלו, וכתב המ"מ דממה שאמרו אין עושין לכתחלה יש ללמוד דעבר ועשה מותר לטלטלו, שאם אסור למה אין עושין לכתחלה ומה הפסד יש בעשייתו אם לא הי' מותר לטלטלו לכשנעשה ע"ש, [וכ"מ בגמ' כ"א ב' משום שיירי כוסות שעתידין לטלטלם משום גרף, עמש"כ סק"ח], וטעמא דמילתא יש לפרש משום דבגרף ל"ג משום מוקצה כלל, והשתא גרף הוא, עמש"כ סק"א, ועוד דכשמסלק הגרף

חשיבא, ואין האיסור בדרגת מוקצה, [דלא דמי למים המגולין שסכנת נחש היא בטבע ולא בסגולי ולכן תניא שבת קכ"ח ב' דחזיין לחתול, אבל הני קילי טפיל], וגם בזמן הגמ' נטלו מים אחרונים לתוך כלי, כמ"ש בשו"ע סי' קפ"א וכן נט"י שחרית בסי' ד' מהזהר.

שו"ע סי' של"ה ס"ד בדין תירוש היין

ו. שו"ע סי' של"ה ס"ד אם יזוב תירוש כו', ד"ז מקורו בארחות חיים והובא בב"י בשם הכל בו, דדלף במקום דירתו מיקרי גרף מפני שנעשה טיט ומטנף בגדיו, [ולפ"ז יש לדון במרוצף], ולכן שרי להניח כלי תחתיו אע"פ שהוא מוקצה, ומבואר כאן דשרי לבטל כלי מהיכנו למנוע גרף, ועבה"ל בשם המג"א דעדיף לבטל כלי נוסף מלטלטל הכלי הזה, ועכ"פ לכו"ע שרי להניח הכלי הראשון אע"פ שיודע שלא יתמלא עד לאחר השבת, והיינו משום דשרי לבטל כלי מהיכנו למנוע גרף, [וכן בדין דאיסור ביטול כלי מהיכנו עיקרו משום מוקצה, דאף איסור בונה או סותר היינו משום דין מוקצה, וכשהותר מוקצה הותר הכל, וכ"מ ברמב"ן קנ"ד ב' שדן אם ביטול כלי ממלאכתו להיתר למלאכתו לאיסור אסורה, הרי דהאיסור משום ביטול אפשרויות השימוש, ולא משום בונה או סותר].

מיהו עיקר הדבר שנקטו דדלף ומשקין שזבו חשיבי גרף, אין לזה מקור לפרש"י ודעימיה, מיהו תירוש בשעה שתוסס וזב מן הענבים בדרך כלל יש לו ריח ודמי קצת לגש"ר, [עי' עירובין ס"ה א' בחרסנא, וגם בשיכרא י"ל כן, ועכ"פ גם ביין תוסס י"ל כן], וא"כ דין השו"ע אמת, אף אם ננקוט כרש"י דמים לא הווי' גרף.

שם בגמ' יתיב אביי כו', בחילוק הגירסאות אם דן בעצמו או ששאל את רבה

ז. שם גמ' יתיב אביי וקא קשיא ליה כו' אדהכי כו', לגרסא זו מיושב טפי הא דתייתי לי דקאמר, שלגרסת ר"ח והרי"ף א"ל וכי

נ"ר שסותמו], שעוסק בתיקון הגרף, אבל עוסק במוקצה אחר, ובאופן שא"א לסלק הגרף מן הבית במצב זה, או שא"א להפנות בו עד שיוציאו, ומצינו שהתירו אבנים מקורזלות, ואפי' טלטול מכרמלית לרה"י מקילין הפוסקים, ומשמע שיש להקל לפנות האסלא, ויעשה ע"י טלטול מן הצד אם אפשר, וצ"ע למעשה. (שבת סמ"א סק"ב וע"ש המשך הדברים)

ל"ז ב'

ל"ז ב' מתני' אין מקדישין כו', א"ה, ראיתי להעתיק מספר שבת השייך לכאן.

ביאור קושיית הגמ' ודיבור מי אסיר

שבת ק"נ א' ודיבור מי אסיר והא ר"ח ורב המנונא דאמרי תרוייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת כו', יעוי' בתו', וביאור דבריהם, דיש לדקדק בלשון המקשן ודיבור מי אסיר, מאי קושיא אדרבה הרי בכל מימרות אלו מבואר שסתם דיבור אסור ורק של מצוה שרי, וא"כ אדרבה מבואר ודיבור אסור, ומאי פריך ודיבור מי אסיר, ותירצו דהקושיא ודיבור מי אסיר מהאי קרא דודבר דבר, דודאי מסברא אפשר להבין שאסור חכמים דברי חול והתירו דבר מצוה, אבל אם נלמד מהפסוק שאסור לדבר במה שאסור לעשות בשבת, א"כ יש לאסור גם של מצוה, וע"ז תירצו דבפסוק גופיה מבואר שרק חפצין אסורים.

בגדרי ההיתר של חפצי שמים

שם חפצין אסורים חפצי שמים מותרין, נראה דהא דשרי במתני' לעיל קמ"ח ב' למנות אורחיו ופרפרותיו מפיו, לא איצטריך להאי קרא דחפצי שמים, אלא כל שהוא לצורך שבת זהו כבודו, שהרי כל הפסוק אומר וקראת לשבת עונג וכבודו מעשות דרכיך ממצא חפצך, וא"כ דברים שהם לכבוד השבת לא שייך בהם איסור זה, אבל חפצי שמים של צדקה וצרכי רבים אין

אינו כעוסק במוקצה אלא כעוסק בתיקון ההיתר, ולכן שייך להקל בזה יותר, דניכר הקלקול של המקום ע"י הגרף, והטלטול אינו לצורך המוקצה.

ולפ"ז נראה מסתמות הגמ' כתירוץ קמא דהתו' דבמקום פסידא התירו לעשות גש"ר לכתחלה, כיון דלבסוף כשנעשה הגרף אינו עובר על איסור מוקצה, רק גרם להכנס למצב זה, ובמקום פסידא לא גזרו שלא לעשות לכתחלה, וטעם זה נלמד שפיר מסתמות הגמ' דכה"ג לאו לכתחלה מיקרי, שהמצב של פסידא כדיעבד דמי, אע"פ שלענין עיקר ההיתר של גרף כלכתחלה דמי, וכ"כ הראב"ד והרשב"א והמ"מ ורי"ו, ובדעת הטוש"ע סי' ש"ח סל"ז כתב בה"ל בשם הגר"א דבענין תרתי לטיבותא שיהא הגרף עשוי מעצמו ובמקום פסידא, ונראה דיש להקל במקום הפסד.

שם אדהכי נפל בי ריחיא, פ"י כל הבית

שם אדהכי נפל בי ריחיא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמר, נראה לפרש שנפל כל הבית שנקרא בי ריחיא, ולא רק שהריחים נימוחו, שהרי אביי ידע שהריחים נימוחין ואפ"ה חשש לעשות גש"ר לכתחלה, ולא שייך לומר תיתי לי ע"ז, שהרי לא אירע לו דבר יותר ממה שידע מעיקרא, אבל כשנפל כל הבית ידע שנענש מן השמים, ויש ללמוד מזה דמסקנת הגמ' כרבה להיתירא, שהרי אביי ג"כ קיבל דבריו.

סק"ח. נדפס לעיל כ"א ב'.

סק"ט — י"א. נדפס בשבת סמ"א.

ביצה ח' ב' דמבואר שאסור לטלטל עפר לכסות גרף

י. בביצה ח' ב' מבואר שאסור לטלטל עפר לכסות צואה, ואפי' במקום שדר שם כדפרש"י שם, והיינו דלא התירו אלא המוקצה של הגרף עצמו, מיהו התם גרע שאין טלטול העפר עצמו מסלק הגרף, ויש לדון אם מותר להוציא מוקצה שנפל לתוך האסלא, כגון סליל

לאסור מו"מ באופן כללי, והוציאו מן הכלל צורך גמור לכבוד שבת וכיו"ב, ובזה ניחא שלא הותרו חפצי שמים, אלא לענין התעסקות בהליכה ודיבור, אבל מו"מ אסור, ואף לטעמא דשמא יכתוב ניחא, אלא דבגמ' קמ"ט א' משמע דשמא ימחק ושטרי הדיוטות תרי מילי ניהו, והרי שטרי הדיוטות משום מו"מ הוא, וש"מ דמו"מ גופיה לאו משום שמא יכתוב או ימחק, מיהו הרמב"ן כתב דקרא דממצא חפצך ג"כ נלמד מעשה דשבתון. (שבת סמ"ו סק"א ועיי"ש המשך הדברים)

ל"ז א' והא אביי ורבא דאמרי תרויהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כו', נתבאר באורך בספר שבת סכ"א סקכ"ג ועיי"ש בכל הסימן.

ל"ז ב'

מ"ט לא אסרו לרכב ע"ג בהמה משום מחמר
ל"ז ב' גזירה שמא יחתוך זמורה, הועתק לפנינו מספר שבת.

בביצה ל"ו ב' אמרו דטעמא דגזרו שאין רוכבין ע"ג בהמה גזירה שמא יחתוך זמורה, ושאל בני משה נ"י מ"ט לא אמרו משום מחמר, והנה מלבד דחי נושא את עצמו ואין כאן מלאכה כלל, כמבואר שבת צ"ד א' דמה"ט בן בתירא מתיר בסוס, הרי הרוכב אינו בכלל עושה מלאכה שהמלאכה היא לשאת אותו, ואפי' אם הוא כפות לא חשיב עושה מלאכה, אע"פ שלגבי הבהמה יש לדון משום שביתת בהמתו, מ"מ האדם שנושאין אותו קשה להגדירו כעושה מלאכה לנשיאת עצמו, שו"ר בב"מ סי' רס"ו ושם נקט דגם הרוכב והיושב בקרון מיקרו מחמר.

אבל אכתי יש לשאול למה לא גזרו שימוש בבבע"ח אטו מחמר דהוצאה, והאחרונים דנו בדברי הירושלמי שאמרו טעמא משום שביתת בהמתו, והרי חי נושא את עצמו, ובאמת גם בירושלמי מבואר דחי נושא את עצמו ופטור,

בהם כבוד לשבת ולזה איצטריך קרא דחפצי שמים, (שו"ר בפ' ר"ח שביאר דזהו חשבונות של מי לך כלומר אורחים שנקראים הלך בשמואל גבי דוד, וצ"ע, ועכ"פ לאו מקרא דמצוה שרינן להו, אבל בפשוטו הטעם כמש"כ).

והנה מצינו בביצה ל"ו ב' דאין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בשבת ויו"ט, ופירשו בגמ' גזירה משום מקח וממכר וא"כ מבואר בזה דאף בחפצי שמים אסור מו"מ, וע"כ דלאו מהאי קרא אסרינן מו"מ, אבל רש"י ותו' שם ל"ז א' כתבו דמשום ממצא חפצך אסור א"נ שמא יכתוב.

ואפ"ר לומר שלא הותר חפצי שמים אלא היכא שתבטל המצוה או תתמעט התועלת, אבל דבר שאפשר לדחותו לאחר השבת לא שרינן בשבת, אבל אין נראה כן אלא דכל מה שנאסר רק בדיבור מותר בדבר מצוה, אבל מה שאסור משום מו"מ לא שרינן אפי' בדבר מצוה, ובאמת אסור לשכור פועלים אם חל קנין שכירות, שלא הותרה אלא ההזמנה כדי להשתכר, אבל לומר הנראה שתעבור אצלי למחר מסתברא דאסור, וכן בכל רמז שנקבעת השכירות עי"ז, וש"מ דמקח וממכר גמור אסור אף בלא דיבור, וכ"ה בשו"ע סי' ש"ו ס"ו שאסור לשכור המלמד בשבת ולהזכיר לו סכום מעות, מיהו עבבה"ל שם שנסתפק אם בלא סכום מעות שרי, ועיי"ש ברמ"א בס"ג.

יש להוכיח מכאן מקור איסור מקח וממכר

ויש להוכיח מזה דאיסור מו"מ לא נלמד ממצא חפצך, אלא שמא יכתוב כמ"ש רש"י בתירון בתרא וכ"ה ברמב"ם פכ"ג הי"ב, ויותר מיושב כמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סמ"ח סק"א ע"פ הרמב"ן עה"ת פ' אמור דאיסור מו"מ נלמד מעשה דשבתון, שאם עוסקין במו"מ ועומסין על החמורים ומביאין הערמות לירושלים ביום השבת ומביאין כל מכר ומוכרים בשבת כמ"ש בנחמיה, הרי בטלה מנוחת השבת, אף אם אין עושין מלאכה גמורה, ומה"ט יש

משום משתמש בבע"ח, הרי בהדיא שגזרו על כל בע"ח. (שבת סמ"ח סק"ה)

ל"ז א'

ורמינהו משילין פירות כו' בקו' תו' מ"ט לא הקשו ממתני' דשרי הוצאה ביו"ט

פ"ז א' ורמינהו משילין פירות כו' כבר הקשו בתו' מ"ט לא פריך לאלתר ממתני' דב"ה מתירין הוצאה ביו"ט, ומה שתירצו דהיא מדאורייתא צ"ע דנהי דמתני' מתפרשא דאף באיסורין דרבנן שוין הן, אבל ודאי דאין בין יו"ט לשבת מתפרש שאין ביניהם מדאורייתא ואפי' מדרבנן, ועוד דמתני' דמגילה מפרשין לה בדאורייתא כמ"ש בתו', [וכ"כ תו' שבת קכ"ד א' וכ"כ הרשב"א מגילה שם] ומ"ט לא פריך התם, וגם ראוי לפרש מתני' דהכא ודהתם כחד תנא, לענין הדאורייתא מיהא, ואין לומר דאה"נ הו"מ לאקשווי מזה אלא דעדיפא לי' לאקשווי מדרבנן כיון דמתני' מיייר בדרבנן, דהא רב יוסף מוקים למתני' כר"א והיינו כב"ה דפלוגתת ר"א ור"י מתפרשת אליבא דב"ה ג"כ, והו"ל לפרושי דמתני' כב"ש, ועוד מ"ט לא אייתי נמי מתני' דבש"א לא יחם חמין לרגליו וב"ה מתירין, וכן במדורה, ובירו' ג"כ הקשו אמתני' ממשילין ומחותמות ומצרכי מילה ולא הקשו מהוצאה ורחיצה, ועוד דמדקאמר מגילה ז' ב' מתני' דלא כר"י ש"מ דאתיא כרבנן דר"י, ואע"ג דס"ל כב"ה. (סימן ג' סק"ד)

שם אלא אר"פ ל"ק הא ב"ש הא ב"ה כו' לכאורה בהצלת פירות ב"ש וב"ה שוין, דלצורך יו"ט מותר ולצורך חול אסור, וקשה א"כ מ"ט משילין לב"ה טפי מלב"ש, ועי' לק' סק"ו. (שם)

שם אטו טלטול לאו צורך הוצאה

שם אטו טלטול לאו צורך הוצאה. - שבת קכ"ד ב' וטלטול גופי' לאו משום הוצאה היא, בביצה ל"ז א' פרש"י דכל מה שגזרו אינו אלא משום הוצאה, והאי דלא גזרו על טלטול

עי' ירושלמי פסחים פ"ד ה"ג שאמרו כבתלמודן דבן בתירא ור"נ אמרו דבר אחד, ובשבת פ"י ה"ה אמרו דחי במטה פטור משום דחייא טעין גרמיה, ואין דברי הירושלמי ברורים, אבל אכתי יש לשאול דראוי לגזור על כל שימוש מחשש שיניח עליה חפצים, ואם מנהיגה במקל הרי המקל משא חשיב, עי' שבת קמ"א ב' בכיס ודינר שביד התינוק.

ואפשר ליישב דכיון דקתני אין רוכבין משמע שהאיסור נקבע בגלל הרכיבה, שאם הרכיבה היתר גמור והאיסור הוא שימוש אטו נשיאת משא, הו"ל אין משתמשין בבע"ח ואפי' לרכוב אסור, ועוד מדתנן כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו לשבת, ואיסור משא לצורך שרי ביו"ט, ומה שמותר לאדם לישא, מותר לו גם לטעון ע"ג בהמתו, ועוד דאסרו רכיבה אפי' ברה"י ובעיר מוקפת חומה, ומשום מחמר אין לאסור מה שמותר לאדם, ולא הו"ל למיחש שמא יצא לרה"ר כמו שאין חוששין באדם עצמו, מיהו יש לדחות כיון דסתם חמור למשא יש לחוש שיצא עם משאו.

שימוש בבע"ח שאינם ראויין לרכיבה

ויש להסתפק אם גזרו גם בבע"ח שאינן ראויין לרכיבה ולמשא, (כדאשכחן במכירה לנכרי דל"ג בדקה ועי' ע"ז ט"ו א'), דבפסחים ס"ו ב' לא הזכירו שימוש בבע"ח, ועי"ש בתו' דהומ"ל טעם זה, ואם נימא דלא גזרו אלא בהני דשייכא בהו רכיבה ניחא, [ורש"י פ"י שם דהוי מחמר כלאח"י לפי שאין דרכן במשא, ובפשוטו בתוך הצמר והקרנים הוי שלא כדרך], ואע"פ שאמרו קנ"ד ב' לשון והא קא משתמש מר בבע"ח, אכתי יתכן דהיינו דוקא בראוין לרכיבה, ואם נימא דאגב רכיבה אסרו גם מלתא דמחמר ושביתת בהמתו, ממילא נאסר הכל, אף אלו שאינן ראויין למלאכה כיון שמצווה על שביתתן, שוב הערני חתני רח"ש נ"י דבחגיגה י"ז ב' ובביצה כ' א' מבואר שאסרו סמיכה על צאן

כדתניא שבת נ"ג ב' ולא חיישינן על שביתתה, וע"כ שיש איסור בהוצאת החפצים עצמם, וזה יתכן רק מדאוריתא כיון שאין מקום לחכמים לגזור בזה, ועמש"כ לעיל סימן ד' דעיקר אל יצא אל יוציא.

ויש לעי' מה בא התנא להשמיענו, האם כבר ידענו שהם אסורין כדתנן בפסחים גבי קרבן פסח ובעירובין גבי חבית של מים ובר"ה גבי שופר, ובא להשמיענו שמתירין בכל תחום הבעלים, או שבא להשמיענו עיקר האיסור, וה"ק אף הבהמה והכלים אסורין משום תחומין ואינם מותרין אלא כרגלי הבעלים, וכמ"ק לשון רש"י אין אדם יכול להוליכה ביו"ט כו', ולפ"ז לאחר שידענו דין תחומין באדם איצטרך לאשמועין שיש דין תחום גם בחפצים, אבל אם עיקר תחומין נכתב באל יצא ומפרשינן אל יוציא, א"כ אין תחום אדם פשוט יותר מתחום כלים, ומ"מ י"ל דפשטיה דקרא דתחתיו ומקומו באדם.

דינים אלו נשנו בביצה משום דבשבת בלא"ה ליכא נפ"מ משום איסור הוצאה, מיהו נפ"מ בהוצאת בגד דרך מלבוש, דתניא לקמן ב' בחלוק שלא יזינו ממקומו, ובפשוטו היינו אפי' דרך מלבוש, דאם דרך מלבוש מותר א"כ לעולם יכולין להוליכו לכל מקום שירצו, ואפשר שאסור לגרום להוציאו אפי' דרך היתר של מלבוש, דסו"ס מוציאו מתחומי.

בבהמה יש חידוש דאע"פ שמהלכת לעצמה, [ומותר לגרום לה שתצא חוץ לתחומה], מ"מ היא כרגלי הבעלים לענין שאסור להוציאה בידים מתחומה, וברועה כיון שהוא צריך להוליכה לכו"ע היא כרגליו.

שם כרגלי הבעלים, מהא דחפצי הפקר אינם קונין שביתה, והם כרגלי כל אדם יש ללמוד שאין מושג של מקום שביתה בכלים לעצמם, ואין אדם יכול לקנות שביתה עבור חפציו, אלא מכח טפילותם לבעליהם הם מותרין במקומו, ולריב"נ יש גם מושג שביתה מכח המציאות בלא קנין שביתה, וגם לפי דבריו לא

כלים ואוכלים מפני שלא יוכלו לעמוד בהן לבטל עונג שבת ושמחת יו"ט, ולכאו' אפשר לומר דדוקא במוקצה שייך לאסור משום הוצאה, דכיון שאין בדבר צורך שבת, אם הוא מטלטלו היינו כדי להעבירו ממקום למקום, והיינו מלאכה דהוצאה, (דמלאכה גרועה היא דבעיא מרשות לרשות דוקא), ולכן אסרו לטלטל דבר שהטלטול הרגיל שלו הוא לצורך העברה והוצאה, וחזינן ענין זה גם בחזרו והתירו דגזירת נחמי' שהתירו רק לצורך, ולא טלטול שמטרתו העברה, וכן משילין פירות דאינו צריך להם לשבת, ע"כ לצורך העברה עביד להו, וכל שהצורך הרגיל שלו הוא העברה הרי הוא בגזירת מוקצה.

אבן ועפר שיחדן אם אסורים בגזירת כלים

בפשוטו נקטינן דאבן ועפר שיחדן למלאכת היתר, לא יתכן שיהיו מותרים טפי מכלי שמלאכתו להיתר, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה צידד לומר דדינם ככלי שמלאכתו לאיסור, הובא לעיל ס"ק כ"ב, מיהו יש סברא לומר דבגזירת כלים גזרו רק על הכלים, דאף כלי שמלאכתו להיתר, מוכן לכל צרכי האדם, אף של איסור, כמו שכלי שמלאכתו לאיסור מוכן למלאכת היתר, ומש"ה ראוי לאסרו, אבל דבר שאינו כלי וייחדו למלאכת היתר אינו מיועד אלא לייחודו, ודמי לאוכלין (ובגדים). (שבת סל"ז סקכ"ה)

בדיני תחומין בכלים

שם מתני' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים, כל הסוגיא

א. שם מתני' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים, עיקר דין תחומין בבהמה וכלים מבואר ברמב"ן שהוא מדאוריתא, וה"נ מסתברא שאם האיסור דאוריתא הוא על האדם, א"כ ענינו טירחה ככל מלאכות, ולא שייך לגזור על הכלים, כמו שלא גזרו שביתה כלים, וגם לקושטא דמילתא מותר לקרא לבהמתו חוץ לתחום

שם כלים המיוחדים לאחד מן האחין כו' לכאורה הכונה בגדים שמתאימן ומיוחדים לאחד מהם, אע"פ שבעלות כולן שוה, מ"מ לא גרע משואל שנותנים לו זכות ללבוש בהם כפי צרכו, ושאינם מיוחדים הו"ל כשותפין בחלוק דלא שייך להתיר משום ברירה, ולכן אין מוליכין אותן אלא למקום שכולן הולכין, ובסברא ה' מקום לומר שישאר דינם כשביתת בני העיר, והמערב לא יוציאם מחזקתם, אלא לפי שתחומין זוהי מציאות מכח הבעלות, א"כ ממילא נטפלין גם לתחומו.

שם השואל כלי מחבירו מעיו"ט כו' אע"פ שמסרו לו ביו"ט כרגלי השואל, והשואל ביו"ט אע"פ שרגיל בכך כרגלי המשאל, ולהכי לא קתני כרגלי הבעלים לרמוז שכבר ידוע שהוא משאל, ואפ"ה דינו כרגליו, והחילוק בין רועה לשואל שזה תלוי בדעת הבעלים ביהש"מ, ושואל לא ידע הבעלים אם יבא לשאול.

שם האשה ששאלה [ולא גרסינן וכן] מחברתה כו' נקט לשון שואלת לפי שאסור ללוות וליקח ביו"ט כדתנן בשבת קמ"ח א' שואל אדם מחבירו.

שם ב' והמוסר בהמה לרועה כו' אם מתפרש דומיא דלוקח, הרי סיכמו ביניהם ע"ז מעיו"ט, ומתני' דלבנו או לרועה שלא הוחלט מעיו"ט, ע"כ דלא הוי כלל דומיא דלוקח, וא"כ מאי קשיא לן מר' דוסא, הרי אפי' ברועה אחד יש חילוק בין מתני' שלא סיכמו אלא שדרכו בכך, לבין ר' דוסא שסיכמו כבר מעיו"ט, ואפשר דברועה ע"כ לשלוח בהמתו לרועה, ולכן בדאיכא רועה אחד בעיר הר"ז כסיכמו ביניהם.

שם דיקא נמי דקתני לבנו או לרועה, פי' דמתני' מתפרשת שהוא מוסר לאחד משני אלו או לבנו או לרועה, וכל מה שהוזכר בנו מיותר ללמדנו שאין זה מוחלט שימסור לרועה, כי אפשר שימסור לבנו וזהו דין שני רועים, שגם בנו רועה אותה.

שייך לקנות עבור החפץ, אלא או הטפילות לבעלים או המציאות במקום שהכלי שם, ומה"ט פירות שהם חוץ לתחום בעליהם בביהש"מ, אין להם שביתה במקומם אפי' לריב"נ, וכמשנ"ת לעיל שכ"ד רזה"פ [ואף התו' שכתבו בע"א זהו רק ליישב פרש"ן], דכלי שיש לו בעלים הרי טפילותו לבעלים לענין תחומין כבגד שהאדם לבוש בו, מיהו האדם יכול להקנותו לחבירו לענין תחומין, היכא דעיקר שימוש בשל חבירו, כשואל ורועה, ומה"ט בשותפין דינו במוחלט כשל שניהם.

- נמצאו בזה עוד דברים במקו"א -

מהא דאדם שלא קנה שביתה אין לו אלא ד"א, וכלים של הפקר הרי הם כרגלי כל אדם, משמע ששביתת כלים היא מדין טפילות לאדם, דהיינו שאין דין בכלים כלל, אלא כל כך יש להחמיר בשביתת האדם שאף כליו אסור להוציאן, [וכשכליו חוץ לתחומו להמתירן, היינו מפני שהאדם כנותנו שם מדעתו וכמשאלן לבני המקום שהם שם דמי], ובפשוטו תחום כלים דאורייתא, שאין לחכמים להמציא דין תחומין בכלים אם מדאורייתא אין לזה מקום, ומאותה סברא שגזרו בהם למ"ד תחומין דרבנן מה"ט אסורין למ"ד תחומין דאורייתא, ואם זה כחלק משביתת האדם נחא, מיהו אם זה דין שביתה בכלים בפ"ע, צ"ל דחפצי הפקר הרי הם כאדם שנמצא למעלה מ', שיקנה שביתה כשירד בכל מקום שירצה, למ"ד אין תחומין למעלה מ', (ונתעוררתי קצת לצד זה, ולע"כ).

- עד כאן -

שם המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי הן כרגלי הבעלים, בגמ' מפרשין שמסרה להם ביו"ט, ויש לעי' היכי משמע הכי, ואפשר דלשון המוסר משמע הרגיל למסור, מדלא קתני מסר בהמתו לרועה, וכן מתפרש בברייתא דר' דוסא וכו', ועוד דאם מתפרש לבנו או לרועה דומיא דשני רועים ע"כ מיירי כשבעיו"ט עדיין לא ידענו למי ימסור, שאם כבר מסרה להם אין מקום להזכיר הספק לבנו או לרועה.

ולא אמרינן בה ברירה, ולפ"ז לא תליא הא דרב בההיא דר"י בתבלין ומים ומלח, שכאן הנדון בברירה ובגוף אחד חי, א"נ ה"ק ליה לרב כי היכי דבטלי לענין מוקצה שכל הגידול כבטל דמי, ה"ה שאין לחוש ליניקה זה מזה לבטל כח הברירה.

יש להסתפק בשתי חתיכות בשר של שותפין והם רותחין בביהש"מ ובולעין זה מזה, האם ג"ז אסור לרב, או"ד כיון שהחתיכות נפרדות אמרינן שפיר שכך התנו, שכל אחד יקבל את חלקו עם הבלוע של חבירו, והוברר הדבר שגם מה שנבלע הי' שלו, ויעוי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שכתב דביין כיון שכולו לח בלח, שייך לומר שגם מה שנבלע זה מזה בכלל הברירה, משא"כ בטעם שיוצא מגוש הבשר, לא אמרינן שהטעם הזה הי' של חבירו מעיקרא, דכיון שהחתיכה שלו אף הטעם שמתחדש מתוכה שלו, ולא אמרינן בזה ברירה, מיהו למש"כ טעם זה נאמר רק בבהמה בחייה שהיא בריה אחת, וסגי בשיתוף הבליעות שלא לומר בה ברירה, וצ"ע.

ל"ח א' וכי לית ליה לר"א ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה יש לעי' אם מדאורייתא אין ברירה הרי פירושו שהשינוי מכאן ולהבא, א"כ מה מקום יש שרבנן יאמרו יש ברירה, הרי האמת שלא הוברר הדבר למפרע, דהא לקולא נמי אמרינן דמדאורייתא לא הוברר הדבר כדחזינן לענין ביכורים באחין שחלקו ולהחזיר ביובל, ואפשר דכשהוברר הדבר מכאן ולהבא אמרינן דכלפי שמיא גליא דמעיקרא הי' עומד להיות שלו, ושפיר הקלו בדרבנן לסמוך ע"ז גם למפרע, והא דלא אמרינן ברירה מדאורייתא היינו שלא הקילה תורה שהעתיד ישנה את העבר, אבל בדרבנן שפיר יש לקבוע הדין כעת ע"ש העתיד, דהיינו שיקנה שביתה כעת לפי מה שיתברר בעתיד.

הרי"ף פסק כרב כיון דלא אשכחן דר' אושעיא פליג עליה בהא, די"ל דס"ל ברירה במה

שם ת"ר שנים ששאלו חלוק אחד כו' מבואר כאן שיש איסור תחומין אף דרך מלבוש, ובעירובין צ"ז ב' פליגי ר"י ורבנן במים דהפקר וחבית דבעלים אם מותר להוציאה, שו"ר בזה בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה עירובין שם, ומשמע דס"ל דחלוק שלובשו חמור מחבית של מים, שהחבית טפילה למים, ואע"ג דבעלמא לענין הוצאה מלבוש עדיף, הכא שאני כיון שמתייחס לגופו שמוציאו, ואינו נטפל אלא אליו, ובפשוטו מאן דשרי בחבית שרי נמי בחלוק, וצ"ע.

שם אתמר שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות כו' כלי בשותפות תנן במתני' ובברייתא שהולכין בו לחומרא כשניהם, אבל בחבית ובהמה שעתידין לחלקן, אפשר לומר יש ברירה וכל אחד קנה חלקו שביתה במקום בעליו מעיקרא.

שם ושניא בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי, לכאורה טעם זה שייך רק בבהמה בחייה שצריך להגיע לדין ברירה, ולענין זה אמרינן דכיון דינקי מהדדי הר"ז מגרע בכח הברירה, כיון דלקושטא דמילתא כל חלק ינק מחבירו, אבל אם ביררו חלקם מעיו"ט, אין החלקים נאסרים מכח היניקה, שהרי בהמה יונקת מבהמה של בעלים אחרים ולא חיישינן להו, וכמו אכילת אדם פירות שמתחום אחר, ויש לחלק דיניקת הבהמה בגופה כבליעת איסור, ואכילה נעשית עיכול ומתבטלת.

אב"ל סתמות הדברים דאפי' ביררו חלקם מעיו"ט אסורין, ויש לפרש הטעם משום דבהמה בחייה חד גופא היא, ובטעם כל דהוא אסרינן כולה, ולישנא דינקי לומר שא"א להתייחס לה כמחולקת דהא ינקי מהדדי, מיהו מהא דמקשי ליה ממוקצה משמע דמשום חלק היניקה קאמר, ואפשר דבהא פליגי ורב סבר דאין לומר ברירה בכה"ג, אע"פ שחלק הגידול המחודש בטל ולא חיישינן ליה כדחזינן במוקצה, מ"מ הוא מוכיח שיש כאן בריה אחת,

עירובין מ"ז ב' שכ"כ בדעת רש"י, ועמש"כ בזה לקמן ל"ט ב', וסיים הרמב"ן דמי שאינו רוצה בפי' הזה, והיינו משום דלא ניחא ליה לומר שהשור קונה שביתה לעצמו ע"פ רצון בעליו, יפרש כאן שכל בני העיר שותפין בו ואוסרין זע"ז, לשמואל משום ברירה, ולרב משום יניקת תחומין, אבל זה לא מהני אם לקחו אדם אחד כולו לבסוף, דרק אם קנו הבשר חלקים איכא איסור יניקת תחומין, שו"ר שכ"כ בחדושי רבנו דוד בשם תו'.

דין שור של פטם מבואר ברמב"ם ובמלחמות וש"פ שאפי' שחטו הבעלים ומכרו מותר כל אחד ליקח חלקו, ואין כאן איסור ינקי מהדדי, כיון שלא הי' לו שום תחום בכניסת יו"ט, ובדברי שמואל אפשר לפרש דמיירי דוקא בלקח אחד את כל הבהמה, ונפ"מ בשור של רועה דקאמר כרגלי אותה העיר, שאם בחלקה לאחר שחיטה צ"ל שאוסרין זע"ז, א"כ גם בלקח אחד כולה דין הוא שיאסרו זע"ז, שו"ר בזה בארוכה בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ולע"כ בסוגיא, אבל לפו"ר נראה שתלוי בנדון הנ"ל אם שיין להקנות שביתה לשור בעיר בלא טפילות לאנשי העיר.

שם השואל כלי כו' מסייע ליה לר"י כו' יש לעי' מה חידש ר"י כאן, הרי כבר אמר לעיל דהלכה כר' דוסא, ומשמע כאן דאף לרבנן דר' דוסא הרי הוא כרגלי השואל, דאל"כ היכי קאמר לעיל מתני' דלא כר' דוסא, ואפשר לומר דהכא למסקנא דדיקא מתני' כר' דוסא, ולרבנן דר' דוסא תתפרש מתני' איפכא לאשמועינן דוקא ששאלו מעיו"ט, אבל אם סיכם עמו מעיו"ט ומסרו לו ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל, והיינו דקתני סיפא ביו"ט כרגלי המשאיל לפרושי דדוקא במסרו לו מעיו"ט, והיינו דבא ר"י לאפוקי ולומר דמתני' כר' דוסא.

בש"ע סי' תקט"ו ס"ט מבואר בישראל ששלח לחבירו ע"י גוי מעיו"ט והנכרי הביאו ביו"ט אסור להוציאו מד"א, ומבואר בזה שלא

שיכול להתברר, אבל הכא דינקי מהדדי אסור, אבל מסתמות דבריהם נראה דבכל מילי פליגי, ולכן נקטו שאר פוסקים דאף בבהמה פליג אדרב, וכר"כ ור"א, והכי משמע מדפסק מר זוטרא כר' אושעיא ולא פסק כרב, לומר דבכל מילי אמרינן יש ברירה, מיהו אפשר שבא לפסוק כמותו בכל מילי דרבנן.

שם אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם, פי' במלחמות דהו"ל כשור של הפקר דמפיק ליה מרשותיה לטובת הלוקחים, מיהו נראה דאף לריב"נ הו"ל כרגלי כל אדם, דלא אמר חפצי הפקר קונין שביתה אלא כשאין להם בעלים שקובע עבורם, וכדס"ד עירובין מ"ז ב' בחפצי נכרי, ואמנם המסקנא דחפצי נכרי קונין שביתה במקומם לריב"נ, היינו משום שנשארינן ברשותו ונקבעין במקומם, אבל כשדעתו של הבעלים למכור, מודה דלא קנו לעצמם, וצ"ע.

שם שור של רועה [גרסת הרמב"ן שור של רעי שהוא ניזון ממרעה ולא מפטמן] הרי הוא כרגלי אותה העיר, פרש"י דכמו שדינו כשור של פטם לכל העולם, כך דינו של שור זה לבני אותה העיר, שאינו כמפקירו לכל העולם אלא לבני העיר בלבד, ולפ"ז יש כאן דין ברירה, שהרי אינו הפקר גמור לכל העולם, דלא מצינו זכות לכל בני העיר ושיהיו מותרין כפי הקונה בסוף, אלא בכח ברירה, ויותר מיושב אם דינו כרוב בני העיר שלא עירבו, אבל אחד שעירב אע"פ שלקחו לבסוף לא מהני ליה דין ברירה, שכבר הוחלט דינו כרוב אנשי העיר.

והרמב"ן במלחמות כתב בפי' קמא שאפי' עירבו כל בני העיר לצפון או לדרום, הרי השור הזה קנה שביתה בעיר לעצמו, שכך דעתו של הבעלים, ולמדנו מזה שהבעלים יכולים להחליט שביתה לחפציהם במקום שהם, שהרי לא הזכירו שהשור כרגלי בעליו, אלא כדין העיר, וא"כ גם בעלים שנמצא חוץ לתחום יכול לכוין שחפציו יקנו שביתה במקומם, וכדעת תו'

העיר משוי למים שבתחומן כשלהם לענין תחומין, וה"נ כרגלי הממלא.

ודאתאן עלה נמצא דלמ"ד המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, ולמ"ד לא קנה חבירו ולא קנה הממלא, הדין שוה שהם כרגלי מי שנתמלאו לו, כיון שזכה בהם כשבאו לרשותו, וניחא שסתמו בגמ' דר"נ סבר קנה חבירו, אע"פ שלשיטתו הטעם מפני שנשארו הפקר ולא קנה הממלא, מ"מ הדין שוה דקנה מי שנתמלאו לו, או מיד או כשיבאו לידו, והרי אמרו מילא מים ונתן לחבירו דהנדון כשנתנם לו, ולר"ש לא קנה חבירו אלא הממלא, דכיון שיצאו מרשות הפקר בהגבתו, אע"פ שאינו רוצה לזכות הם נטפלין לו, ותו לא קנה חבירו גם כשיגיעו לידו, שכבר הוחלטו לתחום המלא.

ואין דוחק בפי' זה, כיון שבתחלת הסוגיא הוה פשיטא לן שאם דהפקירא נינהו הרי הם כרגלי הממלא, והיינו ע"כ מפני שלא קנה חבירו, וש"מ דאע"פ שאינו רוצה לזכות לעצמו, מ"מ נקבעין התחומין כרגליו, ושוב אין קושיא במסקנא, דבדעת ר"ש נשארו כדס"ד מעיקרא, ובדעת ר"נ המסקנא שקנה חבירו, וסתמו בגמ' כיון שקנה חבירו ולא הממלא, אלא דלר"נ לשיטתו קנה כשיבאו לידו, ולדידן קנה מיד, וכיון שהלכה כר"נ כאן נגד ר"ש משום דקי"ל קנה חבירו, שפיר סתמו כן בגמ'.

ומיושב בזה נמי שפלוגתתם בדיני תחומין ולא בדיני ממונות, דודאי הענין מוכיח כן, שאם חלקו בדיני ממונות אין כאן המקום להשמיענו ד"ז, ולא זהו האופן שנדע ללמוד מזה דין המגביה מציאה לחבירו, אבל לפמשנ"ת תרויהו ס"ל בעלמא לא קנה חבירו, ואפ"ה ס"ל לר"נ שכאן קנה מי שנתמלאו לו כשיגיעו לידו, ור"ש סבר דלא קנה חבירו ולענין תחומין קנה הממלא, ולענין הלכה קי"ל כר"נ בזה, לפמ"ש בבה"ל סי' שצ"ז סט"ז לפסוק דלא כהמחבר, ועי"ש דלר"נ דוקא כשהגיעו ליד הזוכה, ולדידן מיד שמילא זכה זה שנתמלאו לו.

קנו שביתה אצל המקבל, ויש לעי' מ"ש מלוקח בהמה ומסרה לו ביו"ט, ואפשר דלא מקנה ליה שביתתו כשהוא חוץ לתחום, א"נ כיון שהישראל חשב שכבר הביאו לו מעיו"ט אין כאן דעת מקנה, ונשאר ברשות השולח.

ל"ט א' אתמר מילא מים ונתן לחבירו כו'

ב. ל"ט א' אתמר מילא מים ונתן לחבירו כו', בארוכה בב"מ בסוגיא דהמגביה מציאה לחבירו, ושוב נתבאר בהערות ב"מ י' א' ע"ד התו' שם, [א"ה, הועתק לפנינו].

ב"מ י' א' תוד"ה ר"נ, תימה דבשלהי משילין כו', בביצה שם אמרו דאי בירא דהפקירא הוא הר"ז כרגלי הממלא, ומסקנא דאפי' אם הפקירא הוא ס"ל לר"נ כרגלי מי שנתמלאו לו, וצ"ב בתחלה מ"ט אם הפקירא הוא לא הוי כרגלי מי שנתמלאו לו, והנה אם בעיו"ט כבר מילא המים ולא זכה בהם חבירו האם לענין תחומין נשארין הפקר, או"ד הרי הם כרגלי הממלא, דאין לומר כרגלי מי שנתמלאו לו כיון שאין לו זכיה בהם עדיין, וול"ד לשור של פטם עי' להלן], אבל הממלא חשיב שפיר כבעלים לענין תחומין, כיון שהמים ברשותו לעשות בהם כרצונו, ואין שליטה לאחרים עליהם, ולכאורה בודאי יש מקום לומר כרגלי הממלא בזה, [נצ"ע בדין שור של פטם בזה, וי"ל דכיון דהו"ל כתופס לבע"ח ולכן אין לו כח לזכות לו גם לא לענין תחומין, משא"כ בשור שהוא שלו, וגם בידו לזכותו לו ע"י אחר משא"כ במציאה ומים].

ולפ"ז אפשר לפרש דהיינו טעמיה דר"ש למסקנא, דכיון שלא קנה חבירו, הרי הם בהכרח כרגלי הממלא אע"פ שאינו רוצה לזכות בהם, דלענין תחומין בטל מהם שם חפצי הפקר, והם נטפלין לבעלות הממלא, תדע דהא חפצי הפקר ג"כ שייך שיקנו שביתה כדס"ל לריב"נ, ואמרינן דכמאן דאית להו בעלים דמי, וא"כ שפיר י"ל דכ"ז שלא זכה בהם חבירו הרי הם כרגלי הממלא, דסו"ס נטפלין הם אליו ובטל מהם שם חפצי הפקר, וכדאשכחן דדעת בני

הוצרכו לבארה בגמ', וכיון שכן הרי הדברים כמפורשים איפכא כדאמרין עירובין שם דחפצי נכרי דאית להו בעלים הוו ק"ו מחפצי הפקר, וא"כ חפצי ישראל ודאי דלא קנו שביתה במקומן, אא"כ נחדש כח קנין לחפצים בפ"ע ע"י הקנאת הבעלים, שזו סברא מחודשת ואין להמציאה בלא גמ' מפורשת, וממילא כששנינו הבהמה והכלים כרגלי הבעלים אין לנו אלא כרגלי הבעלים, ואם יצאו ממקום בעליהם דינם כיצאו חוץ לתחום, ועוד רא"י משמואל מ' א' דס"ל כרגלי המפקיד, והדין נותן שאם כשהם בעיר אחרת קונין שביתה במקומם, הרי רגלי הנפקד עדיפא מיניה, ולא הוה פליג שמואל שיקנו שביתה במקומם ולא יהיו כרגלי הנפקד, ורק אם נשארים ברשות המפקיד ניחא.

ולפ"ז לא הוצרך תנא דמתני' לאשמועין שאין הפירות קונים שביתה לעצמם, ובא להשמיענו שאפי' עירבו בני העיר כדי לבא אצלו וחשבו ליטול עמהם פירותיו להביאם לו, אפ"ה לא מהני להתירם, אע"פ שיש סברא דהבעלים ניחא ליה בהכי, והיינו דקתני שעירבו לבא אצלו, דמשמע שהי' דעתם כדי לבא אצלו, ומה"ט לא קתני לה בבני עיר גדולה שמהלכין את כל עיר קטנה, שהם יכולים לבא אצלו והוא אינו יכול לבא אצלם, דבזה פשיטא שלא יביאו לו מפירותיו, ורק בעירבו לבא אצלו והוא יודע שיבאו אצלו ס"ד דניחא ליה שיזכו בפירותיו לענין תחומין כדי שיוכלו להביאם אצלו קמ"ל דלא, והרי מצינו דסגי בדעתו ליתנה לרועה או למוכרו, ושפיר איצטריך לאשמועין דבכח"ג אסור, ולגרסא שבגמ' עירבו רק כדי להביא אצלו מפירותיו וקתני שלא יביאו לו, ועי' להלן שאפשר שאפי' ביקש מהם שיביאום לו ע"י עירובן לא מהני, אבל בתוספתא משמע דמהני.

שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דדייק איפכא מדאיצטריך לאשמועין דלא מהני להו עירוב בני העיר ש"מ שהם קונין שביתה לעצמן בעיר, אבל עירובן לא מהני להו, אבל אם בלא עירוב אינם כבני העיר כ"ש שלא יועיל

ואפשר דר"ש דייק כן מלשון כרגלי הממלא ולא קתני כרגלי כל אדם, לומר שאפי' אם הוא רק ממלא ולא זוכה הרי הם כרגליו, דאל"כ הול"ל כרגלי כל אדם, ומובן דהיינו הזוכה.

- עד כאן -

ביצה ל"ט ב' מי שהיו פירותיו בעיר אחרת כו' כל הסוגיא

ג. **ביצה ל"ט ב' מי שהיו פירותיו בעיר אחרת** ועירבו כו' יש לעי' מ"ט שבק התנא מלפרש עיקר דין הפירות שהם חוץ לתחום בעליהם אם יש להם אלפים אמה ממקומם, או שהם כפירות שיצאו חוץ לתחום ואין להם אלא ד"א, וממילא נדע שעירוב בני העיר אינו מועיל להם, שהרי אפי' בתוך העיר אין להם שביתה כבני העיר, וכ"ש שאין עירובם שנתנו חוץ לעיר מועיל להוציא הפירות עמהם.

ונראה דהא פשיטא שאין הפירות קונין שביתה במקומם דגריעי מחפצי הפקר וחפצי נכרי, כיון שיש להם בעלים בר שביתה, אינם יכולים לקנות שביתה במקומם, ואפי' לריב"נ ה"מ חפצי הפקר דקביעי במקומם, ואין להם שום בעלות שמושכתן למקום אחר, וזה בכלל מה ששנינו ל"ז א' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים, וסתמה כפירושה בין שבתו בתחום בעליהם בין שבתו במקו"א, [ולפ"ז נמצא שיש כלים שמדאורייתא לא יזיזם מד"א, וזה נראה מחודש דלא מצינו אלא אל יצא ממקומו מאלפים אמה, אבל אין קושיא ממאורע שהפרידו את הכלים מבעליהם, מיהו אפשר דמדאורייתא כיון שיצאו מתחומן שוב אין בהם איסור, וא"כ מותרין כדין כלים שיצאו חוץ לתחום בשבת אם מדאורייתא אין בהם איסור].

ואמנם יש סברא איפכא דחפצים שיש להם בעלים, הרי בעליהם נותנים דעתם לקנות שביתה עבורם, ולכן מהני לכו"ע לרבנן דריב"נ, וכמ"ש תו' עירובין מ"ז ב' ד"ה והכלים, אבל א"א לומר שזו סברא פשוטה כ"כ שלא

דקתני שפירותיו כמוהו וזהו הטעם של הרישא, אבל בפשוטו אין ראי' מעירב שהם בתוך תחומם.

ויש להסתפק מה הדין אם בעה"ב ביקש מהם שיביאו לו פירותיו ע"י עירובם, מי אמרינן בכה"ג לא גריעי מפקדון ומשואל דהא אוקמינהו ברשותיהו, או"ד כיון שאינו נותן להם שום זכות בפירות רק להביאם אצלו, א"כ אין שום כח שמחמתו יטפלו לעירובן של בני העיר, וגרע מפקדון לרב דנהי דה"נ אפשר שיקבלו עליהם נטירותא, מ"מ כיון שאינו חפץ להכניסם לרשותם, אלא כדי להביאם אצלו, הר"ז כיחד להם קרן זוית, כלומר דהר"ז כלא נתנן לרשות בני העיר כלל.

ואם נימא כצד הזה, א"כ מתפרשא סיפא שרק אם עירב הוא פירותיו כמוהו, הא לאו הכי אע"פ שחפץ בעירובן של בני העיר לא יביאו לו מפירותיו.

ולשון התוספתא לא יביאו לו מפירותיו אא"כ היו רגליו מעורבות לשם, ואם יש שם אפוטרופוס מביאין ע"פ אפוטרופוס, ומשמע דיכול אפוטרופוס למסרו להם להביאם לבעלים, והובא ד"ז בבה"ל סי' שצ"ז סי"ז, ומבואר מזה דכ"ש אם הבעלים ביקש שיביאום אצלו ע"י עירובן, מיהו י"ל דאפוטרופוס כבעלים חשיב כיון שהוא שליט עליהם, ואכתי אם האפוטרופוס לא עירב, הו"ל כבעלים שמצוה להביאם, וש"מ דמהני להביאם בציווי הבעלים.

שו"ע סי' שצ"ז סי"ז מי שהיו לו פירות מופקדים בעיר אחרת כו' שפירותיו כמוהו, לשון זה מתפרש שאין להם אלא ד"א כדין פירות שיצאו חוץ לתחומם, וכ"ה לשון הרמב"ם וכ"מ בטור וכ"ה בעבוה"ק, וכ"ה בחידושי הרשב"א עירובין מ"ה ב' בשם הראב"ד, וזה דלא כמ"ש תו' עירובין מ"ז ב' בדעת רש"י, וכנראה נקטו הפוסקים שאף התו' כ"כ רק ליישב דברי רש"י, וכ"מ בפסקי תו' שם, ולפ"ז כל אדם שנוסע מעירו אסור לטלטל חפציו חוץ לד"א, ובתוך רה"י כד"א חשיב, אבל

להם עירובן, מיהו נראה דאף אם קונין שביתה לעצמן אין זה מועיל שיקנו עם בני העיר בעירובן, דלאו מכח בני העיר קנו שביתה בעיר, אלא קנו במקומם, ואין בכח בני העיר לשנות שביתתם, כמו שאינם משנים בחפצי הפקר לריב"נ, וע"כ הנדון רק מפני שעירבו לבא אצלו, וס"ד דניחא ליה לבעלים בזה, ובזה יש חידוש יותר כשדינם כרגלי הבעלים, וכמש"כ, [מיהו ברשב"א וריטב"א עירובין מ"ז ב' חילקו בדעת תו' בין הנמצאין בתחום העיר או בדרך, ולפ"ז יש יתרון לשביתת בני העיר שבגללם הקנו להם הבעלים שביתה בעיר, עי"ש].

ברם צ"ב למאי איצטריך למיתני ואם עירב הוא פירותיו כמוהו, לכאורה פשיטא כיון דבלא עירב פירותיו אסורין מחמתו כאילו יצאו חוץ לתחום, כ"ב שהן ניתרין עמו, ובשלמא אם בעלמא קונין שביתה אחרת, קמ"ל דע"י עירובו כיון שהם עכשיו בתוך תחומם אינם קונין בפ"ע, אבל אם לעולם פירותיו כמוהו, פשיטא דה"ה בעירב שניתרין עמו, ומלשון הרמב"ם משמע שזוהי נתינת טעם לפי שפירותיו כמוהו, שהרמב"ם העתיק רק שפירותיו כמוהו, ואגב קתני לה בלשון אם עירב, אבל עיקרו לומר שפירותיו כמוהו לכל דבר.

ואפשר דבא לבאר דהא דלא מהני העירוב להביאם מעיר לעיר, אינו משום דפירות ששייכים לעיר הזו אין להביאם ע"י עירוב לעיר אחרת, שהרי אם עירב הוא פירותיו כמוהו, ויכול להביאם לעירו, באופן שתחומם מתחבר עם שתי העיירות כמו שתחום בני העיר היה מתחבר בעירו, אלא הטעם משום דלא סגי בזה שרוצים לבא אצלו שיחשב כהסכמתו שיהיו ברשותם ויועיל עירובם להביאם אצלו.

שו"ר שהרשב"א עירובין מ"ה ב' בשם הראב"ד הוכיח משמעתין שהפירות כרגלי הבעלים שהם חוץ לתחום, וכן הוכיח הגרע"א ז"ל, דהיינו שלא יזום ממקומם, והיינו דמפרשי הא

ליחשב כשבתו באויר מחיצות, או כפי' תו' שקונין שביטה במקומם.

מ' א' אתמר המפקיד פירות אצל חברו כו'

ד. מ' א' אתמר המפקיד פירות אצל חברו כו' הנדון במפקיד כיון שאין לו רשות להשתמש, א"כ א"צ שיהיו כרגליו, והנפ"מ רק לבעלים שיהיו הפירות כרגליהם, והנה אם שניהם בעיר אחת הרי הנפ"מ רק במאורע שעירב אחד מהם, ואם הפירות בעיר אחרת הרי ממילא ניתקו משביתת הבעלים, והדין נותן שלכו"ע יהיו כרגלי הנפקד, ובגמ' מבואר דאפי' בעיר אחרת פליגי כדפריך ממתני' לרב.

ואפ"ר דהנדון בסתמא דיש סברא שלעולם אזלינן בתר מפקיד כיון שלשומר אין שום צורך בפירות, אם לא במאורע שרוצה להצילם וכיו"ב, והיינו טעמיה דשמואל, ולכן אפי' הבעלים בעיר אחרת כ"ז שלא פירשו שיהיו של נפקד הרי הם ברשות הבעלים, ולא חיישי לענין זה שאין להם תחום, דבלא"ה אין לנפקד שום צורך להזיזם ממקומם, ונפ"מ שאם יערבו הבעלים יהיו הפירות של העיר השניה בכלל עירובם כדתנן במתני', ולא מפני שדעתם לצורך זה, אלא לפי שכששניהם באותה העיר נקבע הדין שהם כרגלי המפקיד, ונפ"מ אם יערב למקום אחר יוכל ליטלם עמו, שוב לא נשתנה הדין בעיר אחרת, כיון שאין הדבר ברור שצריך לקבוע דין שונה לעיר אחרת, [ומזה מוכח שאין להם תחום בפ"ע בעיר הרחוקה מהבעלים, דודאי מודה שמואל לרב שאם אבדו תחום הבעלים הרי יש להם לכה"פ תחום השומר, ורק בגלל שנשארו בתחום הבעלים, ס"ל שדינם שוה כפירות שבתחום הבעלים בביהש"מ, וכדעת רזה"פ שנתבאר לעיל].

ורב ס"ל שהבעלים מסיח דעתו מפקדונו כיון שמסרו לאחריות השומר, ועליו לשנות מקומו אם יהא לו סיבה לכך, ולכן חשיב עיקר הרשות ביד השומר, ולכן זהו הסתמות של שביתתם, שאפי' באותה העיר בסתמא אין דעת

נפ"מ ביו"ט אם מותר להוציאן מד"א, [שור"ר במלחמות בשור של פטם משמע שהבעלים יכול להחליט שהשור יקנה שביתה בעיר, ולא כאנשי אותה העיר, וסיים שמי שאינו רוצה בפי' הזה יפרש שקונה שביתה של אנשי העיר, ואפשר דנחית לנדון זה אם שייך לקנות לחפצים לעצמם בלא האדם].

ועוד יש לדון אם מותר לטלטלן בכל העיר אע"פ שאינה מוקפת חומה, כיון דסו"ס שבתו בה בביהש"מ, ואמנם אין להם דין שביתה כיון שהם כרגלי הבעלים, אבל אכתי י"ל שהם כישן בעיר לרבנן דריב"נ שכל העיר כד"א, מיהו התם יש לו גם אלפים כאנשי העיר, אבל נפ"מ בעיר חריבה שאין כאן טפילות להיות כאנשי העיר, ומ"מ פשטות הדברים שאין להם מעלת שבתו כלל כיון שבאמת הם נטפלין לבעלים, ואם יכניסום בשבת לתחום בעליהם מסתברא שיחזרו להיות כרגלי הבעלים לכל דבר, וזה מחייב שלא יקנו כאן שביתה, אלא שיש מקום להקל בכל דוכתא דמהלכין את כל העיר כד"א אע"פ שאינה מוקפת, וא"כ כאן נוסף גם דעת תו' שקונים שביתה במקומן, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמשמע מלשון לא יזיזם ממקומן שאסורין אפי' בכל העיר, [וכ"מ בבה"ל סי' ת"א ד"ה קונין אבל בחיי אדם משמע דפשיטא ליה שקונים אלפים במקומם], והניח בצ"ע אם אפשר להקל כדעת תו' בשעת הצורך, ולפמ"ש"כ [רק] בכל העיר אפשר [שיש] להקל.

ולכאורה יש להוכיח דמותרין בכל העיר שמופקדין שם, דאל"כ נמצא דלשמואל הנפקד אינו יכול להזיזם ממקומם חוץ לבית שהם שם, ואין דרך בנ"א להגביל את השומר שלא יוכל להוציאם מחצר לחצר, ואמנם הנפ"מ רק ביו"ט, דבשבת בלא"ה אסור משום טלטול, אם לא דרך מלבוש ככומתא וסודרא, מ"מ אין ראוי להפקידם באופן שלא יזוזו ממקומם, וש"מ או דמותרין מיהא בכל העיר מפני שכולה כד"א אפי' אינה מוקפת, או דמהני

שאינם ברשותם, וא"צ שיהיו ברשות המיוחדת לבעלים, וא"כ בגונא דרישא לא יועיל העירוב כיון שאינו ברשות המיוחדת לבעלים, ולכן קיצרו בגמ' ונקטו דבריהם על הסיפא, ולע"כ בדין פקדון לרב אם צריך רשותו, די"ל שבכל ענין שאינם נטפלין לשומר ממילא הם ברשות הבעלים, כמו בסיפא בזיכה להן מנותיהם, ואולי זה תלוי בשני התירוצים שבגמ' אם זיכה שאני או דהו"ל כיחד לו קרן זוית.

ברועה מודה שמאל שהוא כרגלי השומר כיון שהוא צריך להוליכה עמו, וע"כ דעתו של בעלים שתהא כרגליו, ומשו"ה נחלקו בפירות, מיהו כלי לכאורה כפירות דמי, ועי' בגמ' דמייתנין משור פטם ומבהמה וכלים לבשר, ולע"כ שם,

שם ואבע"א זכה שאני, יעוי' פרש"י ועמש"כ במשנה דאפשר דהאי שינויא בא לומר דזכה להם כדי שיוכלו ליטלם לביתם שאני, ושינויא קמא קאמר דכיון שלא הבעלים הפקידם הר"ז ברשות בעלים.

מ' א' מתני' מי שזימן אצלו אורחים כו'

ה. מ' א' מתני' מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו פרש"י לאחר סעודה בידם מנות לביתם כו' [ומתפרש שפיר להביא לבני ביתם מה שהותירו, והיינו לאותה סעודה, ורש"י סבר שכולם נתארחו], וכונתו דזימן אורחים פירושו שהזמינם לסעוד על שולחנו, וא"כ אין בכלל הזמנתם נטילת מנות לביתם, אלא שהדבר מצוי שנשארין מנות מותרות בסעודה, או שכל אחד שייר ממנתו הגדולה שקיבל, והוא רוצה ליטלה לביתו.

ולפ"ז הוא דזיכה להם מנותיהם אין הכונה שבאין ליטול מנות לביתם, אלא סיפא דומיא דרישא שזימנם לאכול אצלו, וא"כ לכאורה אין דרך שיזכה להם מנותיהם, שהרי באין להתארח אצלו, אלא שכדי שיוכלו ליטול הנותר לביתם קמ"ל התנא שיש לו עצה לזכות להם מנותיהם מעיו"ט, א"נ כגון שנתן לשלוחו

הבעלים על מה שהפקידו ביד אחרים, ואין צריך לומר בעיר אחרת דמסחי דעתניהו מיניה.

שם תנן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו, מבואר דפשיטא לגמ' דבעיר אחרת נמי פליגי, והיינו משום דפלוגתתם אם כל שומר כשואל דמתני', ואם מתני' דוקא שואל קתני', הר"ז כמפורש דבשומר ברשות הבעלים קאי, ושוב אין לנו מקור לומר דבעיר אחרת שאני, ועוד דכל הנדון בגלל מאורע שעירבו הבעלים או השומר, ולא שייך לומר דסתמות פלוגתתם מתפרשת דוקא באותה העיר.

שם אר"ה אמרי בי רב כגון שיחד לו קרן זוית, אין זה דוחק כיון דמתני' מפורשת דמיירי בשומרים כאלו שאין הפירות כרגליהם, וקמ"ל שאע"פ שעירבו לבא אצלו לא סמכינן ע"ז להביא פירותיו אליו, ולא שייך להזכיר במתני' פירות שהם כרגלי אנשי העיר, וממילא גם הא דקתני ואם עירב הוא פירותיו כמוהו פשיטא דמיירי בגונא דרישא, ולא מיירי בשואל ושומר שדינו כשואל.

והקשו בתו"י מ"ט לא פרכינן מרישא דמתני', ותירצו דהו"מ לדחויי שעירבו בני אותה העיר ולא אותם שהפירות הופקדו בידם, ולכאורה עיקר חידושא דמתני' באלו שהופקדו בידם דשמא ניחא ליה לבעלים שיזכו בהן כדי להביאן אצלו, או דמיירי בביקש מהן בהדיא, וכמש"כ לעיל, וא"כ לא מסתבר כלל לאוקומה בבני העיר שאינם בידם, אלא כונתם דמתני' מיירי בהני שאין הפירות כרגליהם, וא"כ הו"מ לדחויי דאיהי דחקא ומוקי אנפשה בהני שלא הופקדו אצלם, ולא משום דהוי שינויא רויחא, אלא שזהו טעם מספיק לתפוס דרך קצרה ולהקשות מהסיפא, ובירושלמי באמת הקשו מרישא ותירצו שהיה מפתח ביד הבעלים או שלא מסרו להן רשותו מבעו"י, והיינו כיחד לו קרן זוית.

ואפ"ר דאמרי בי רב פירשו הסיפא ביחד לו קרן זוית, דאילו הרישא מצינן לפרושי

הפקידו, הר"ז ברשות בעלים, שו"ר בספר
אמור"ר (שליט"א) זלה"ה.

ל"ט ב'

**ב'קו' הר"ן איך יכול לאסור על חבריו, בפשוטו
אינו אוסר אלא טלו**

א. ל"ט ב' והתנן השותפין שנדרו הנאה זה
מזה אסורין ליכנס לחצר. - נדרים
מ"ה ב' השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין
ליכנס לחצר, הק' הר"ן איך שותף אוסר על
חבירו הרי החצר משועבדת לו, ותיקן דקונמות
מפקיעין מידי שעבוד, [ועי' לק' מ"ז א' דכונתו
מפקיעין ממש, ולא רק איסור דמיתלא תלי,
וכ"ע שם,] וק"ק מ"ט לא מיייתנין ממתני' דהכא
ד"ז ואפשר דהיכא דנדרו זמ"ז אסורין אע"פ
שחבירו משועבד לו, כמו הנאת תשמישך עלי
לעיל ט"ו ב', ומתני' איכא לאוקומה בנדרו
דוקא, ויש להקשות למ"ש תו' והרא"ש כתובות
נ"ט ב' דאלמוהו רבנן לשעבודא דבע"ח שלא
יוכל לאסרו בקונם, א"כ ה"נ אינו בדין שיוכל
לאסור על חבריו שעבודו, ושמא כיון שאסר כל
הנאתו עליו ע"כ לא עשה כן להפקיע זכותו
שבחצר, ועוד שגם חבירו יכול לאסור עליו,
ובכח"ג לא תקנו.

ולבאורה אפשר לפרש דאע"פ ששעבודן קיים
מ"מ אסורין ליכנס לחצר, כיון שאינו
יכול להפריד שעבודו מנכסים האסורין עליו,
כגון אשה שמשועבדת ליתן מע"י לבעלה יכול
הבעל ליהנות במע"י לאחר שנפרדו מגופה, ולכן
אע"פ שהקדישה ידיה מ"מ נוטל שעבודו, וכן
במדיר את אשתו כתובות ע' א' שפיר נוטלת
מזונותיה ממנו, דכי קא מתהניא בשעבודה
לחודיה מתהניא, [ובהנאת תשמישי עליך לא
אסרה גופה לשאר מילי, וכיון שנדרה להפקיע
השעבוד, אלמוהו שלא יפקע,] אבל הכא
שעבודו הוא להשתמש בנכסי המדיר, וזה אסור
כיון שאינו נוטל שעבודו לחוד, אלא משתמש
בשל מדיר, וכמו שאפשר להבין שאף אם
נשתעבד לו המדיר לנשאו על כתפו, הר"ז נאסר

כל המנות של אורחים אלו שיכין להם סעודתם,
באופן שכבר יצאו מרשותו ע"ז, [ולשון הגמ'
זיכה ע"י אחר לומר דלא סגי בייחוד].

והקשו בתו"י מאי שנא משואל שדעתו
להשאילו דהו"ל כרגלי השואל, וכן
בלוקח לעיל ל"ז ב', אע"פ שלא מסרה לו אלא
כיו"ט, ולמה כאן צריך זיכוי, ותירצו דשואל
דעתיה טפי אכלי מאורחים על מנות, ונראה
כונתם דאורחים עיקרם באין לאכול אצל בעה"ב,
ואין דעתם על הולכת מנות לביתם, ואף בעה"ב
אין עיקר דעתו ע"ז, אלא שמצוי שנותר
ממנותיהם ורוצים ליטלם לביתם, אבל עיקר
מנותיהם לאכול אצל בעה"ב, והני לא נפקי
מרשות בעה"ב לתחום האורחים, משא"כ שואל
שכל עיקרו ליטול הכלי לביתו.

והרשב"א כתב דשואל ומשאל תרווייהו
דעתם על חפץ מסוים, אבל כאן
אע"פ שדעת בעה"ב בכך, אין דעת האורחים
סומכת בכך, לפי שאינם יודעים איזו מנה ייחד
לכל אחד ואחד מהם, והדברים צ"ב דהא למאן
דאית ליה ברירה א"צ לברר תחלה, ומהני דעתו
על החלק שיגיע לידו, וכ"ש דמהני הכא אם
בעה"ב כבר ייחדו להם, אע"פ שהם לא ידעו
שייחד, דמ"מ ידעו שיש להם חלק שם, ולכן
בדין הוא שיועיל אף למאן דלית ליה ברירה,
וכ"ז הוצרך הרשב"א מפני שפירש שהמנות
שנוטלין לבתייהם הם מנות נוספות מלבד מנות
הסעודה, וא"כ אפשר שלא הי' דעתם ע"ז
בבירור כלל כי עיקרם לסעודה הוזמנו, אבל אם
המנות הם שיירי הסעודה ניחא כמש"כ שבלא
זיכוי בהדיא אין המנות שייכים להם, ולא
מוחלטים ליכנס לרשותם וכמשנ"ת.

יש לעי' אם זיכה להם ע"י אחר כדי שיוכלו
ליטלם לביתם א"כ פשיטא דהו"ל כרגליהם,
ומה הקשו בגמ' מינה לרב, ואפשר דבאמת היינו
דאמרין ואבע"ז זיכה שאני, פי' כיון שע"ד כן
זיכה פשיטא לכו"ע דשאני, שו"ר שכן פרש"י
בגמ', ושינויא קמא מתפרש דכיון שלא הבעלים

הכל ביד המדיר ואין למודר אלא זכות שימוש, וכיון שקונמו חל עתה על שימושין שלו, הרי המודר נהנה בשל מדיר, שו"ר ברא"ש ב"ק פ"ה ס"י שכ"כ, שו"ר בר"ן לק' מ"ז א' בזה, ומוכח בדבריו דאף במקום שלא הפקיע השעבוד אסור ליכנס, וצ"ע כונתו דלכאורה בויתור של כניסה בעלמא אפשר להבין שזה מתייחס לכל שותף אבל כשרק השותף שאינו מודר מתיר לו לצרכו, למה נייחס הכניסה למדיר דוקא].

בתורע"א שפי' דברי הר"ן באסר הנכסים

ב. הגרע"א ז"ל נקט דלא חל דין קונמות על נכסיו של אדם כשנדר ממנו הנאה דבזה יש לדון לפי הגברא אם חשיב שנהנה ממנו, והיכא דמשועבד לו מותר, ולא שייכי דברי הר"ן אלא באוסר הנכסים עצמן, ואמנם אמרו תפול הנאה להקדש אף באסר הנאתו סתם, [עי' נדרים ס"ט סק"כ בדברי הגרע"א ז"ל סי' רכ"א], היינו מכח גופו ולא מהנכסים כדבר בפ"ע, אבל פשטות הדברים דמתני' מיירי בנודר הנאה סתם, וראי' לזה מדתנן וכופין את הנודר למכור חלקו, ואי מיירי באסר נכסים אלו א"כ אף לאחר שיצאו מרשותו אסור, ועי' בראשונים בשם ירו' ורמב"ם דמפרשי למתני' במדיר שחייב למכור חלקו, ומבואר דיועיל זה לשותף, ולא אמרי' דנאסר בנכסים אלו גם ביד לוקח, [ועי' ש"ס ק"י בזה].

ונראי' הדברים דאף בנודר ממנו הנאה חל על נכסיו דין קונם, וכדאסרינן לישב בנכנס לבקרו בשנכסי חולה אסורין על מבקר, אע"פ שכל כניסתו לטובת המדיר, וה"נ נאסרה החצר בדין קונם מפני שהיא נכסי המדיר, [ועי' שם סק"י י"א דמ"מ נכסים המושכרין י"ל דלא חשיבי נכסיו לענין זה], והא דשרו רבנן דר"א ויתור אפשר דהיינו משום דאדעתא דהכי לא אדריה, דאין דעתו אלא על מה שנקרא הנאה ממנו, וער"ן מ"ו ב' בשם הרשב"א ובנדרים ס"ט סק"ו, ועי' שם סק"י.

משנדר דשעבודו קיים אלא שאין לו אפשרות לקיימו, וכן הלוקח שדה בשותפות עם הקדש י"ל דאסור להשתמש בה כיון שע"כ משתמש בשל הקדש בשביל ליטול שעבודו, ולא אמרי' דלגבי זה כאילו אינו ברשות הקדש, דסו"ס משתמש בשל הקדש, והדברים מוכרחים מסיפא דמתני' דאחד מן השוק אסור ליכנס לחצר אע"פ ששעבוד השותף קיים, ועי' נדרים ס"ט סק"י, [שו"ר סברא כזו בגמ' ביצה ל"ט ב' לרחוק בבור ה"נ והב"ע למלאות, עי"ש, אבל שם משמע לכא' דתליא בביריה, ולק' סק"ג נתבאר].

לפ"ז לא הפקיע שעבודו כלל, ויכול למכור לאחר

ונפ"מ שיכול למכור חצרו לאחר והלה מותר אף בחלקו של מדיר, דבכה"ג נטל המודר שעבודו לחוד, וזה לא נאסר עליו, ולפ"ז אפי' אם קונמות מפקיעין מידי שעבוד, כאן נשאר לו זכות שעבודו, כיון שהחצי שלו הוא מזכה שישתמשו יחד בחצר שאין בה דין חלוקה, וזה הרי נשאר לו, ולא נפקע בקונמו כלום אלא האפשרות להגיע לחלקו, ול"ד לשעבודין דעלמא שהשעבוד הוא דבר נפרד מממונו של המודר, דכאן מציאות ממנו במצב זה גורמת השעבוד מחדש, וכ"נ מדמהני כופין את הנודר למכור חלקו, - ובנדרים ס"א סק"א ה' כתבנו בע"א, דטעם האיסור משום דחזינן להו כמשתתפין יחד וגומלין זא"ז, ואין זה כשעבוד מכח נתינה שקדמה, אלא הנותנין זל"ז כל שעה דמו, עי"ש, אח"ז ראיתי קצה"ח סי' קי"ז בדברי הר"ן ולע"כ.

בהא דמדמי לה הר"ן למשכיר, בר"ן מ"ז א'

ויש לדון במה שדימה הר"ן ד"ז למשכיר שאוסר ביתו על השוכר, דלכאורה יש לחלק דבשוכר אין למשכיר קנין פירות כעת כלל, וכן ביד השוכר שכירות ליומא ממכר הוא, אבל הכא נשאר ביד המדיר שימושי חצרו, ולא שייך לומר דממכר הוא ביד השותף השני, שהרי

הוא נכנס למחלוקת ושנאה, כגון דריסת הרגל וויתור, אבל כגון לרחוץ עמו במרחץ, כיון שאין סיבה שמחייבתו לרחוץ עמו באמבטי קטנה לא מהני זה שהנאה כזו היא כויתור ועדיפא מינה, דמ"מ אין להם להגיע למצב כזה, [וכן חנוני שמוסיף על המקח, אם לא יוסיף הר"ז נקרא צר עין, ולפ"ז אם מוכר באופן עראי אסור להוסיף, מיהו יש לדון דהא אסור למכור וליקח ממנו, דסתם חנוני זבינא דרמי על אפיה חשיב, ואיכא לאוקומה בנדר הלוקח, ולוקח ביותר באופן שמותר באומה שלימה או בכל ענין, עתו' ור"ן מ"ג א'].

ולפ"ז כל שימוש בחפציו של המדיר אפי' שימוש שמשועבד לו או שמוותרים עליו הר"ז בכלל האיסור בין בנכסים אלו בין בנכסיו, אלא שיש לדון אם בכח הקונם להפקיע השעבוד, ואם זה בכלל ויתור דלא נדר אדעתא דהכי אבל אין היתר דלאו מדידיה מתהני כל שנוטל חפץ של חברו לשימוש, ואע"פ שלא נדר מנכסים אלו, דסו"ס נכסיו של מדיר הם, וכן קונם מפקיע מידי שעבוד כל נכסיו של מדיר אע"פ שהדירו סתם ולא אמר נכסים אלו, וכן אסור ליהנות מנכסיו אף כשכונתו לטובת המדיר כגון לבקר (אי לאו דלא אדריה אדעתא דהכי), דמשתמש בשלו לדריסת הרגל, וכן לרחוץ במרחץ שלו אע"פ שמשלם דמים, [וכן לשכור חפציו, עי' בזה שם ס"ק י"א].

וויתור דשרי לרבנן נדון בכל דבר לפי ענינו, ושותפין שאין דרכן להקפיד זע"ז בהעמדת תנור וכרים כו' הר"ז בכלל ויתור אע"פ שזה שימוש גמור, [ועמש"כ בזה שם סק"ה], וכן להשאיל נפה וכברה אע"פ שזה נטילת חפץ משל מדיר, שאם לא ישאיל משיאו ש"ר כדאמרינן כתובות ע"ב א', [ומענין זה הוא שריותא דכוס של שלו' ל"ח ב', וסם פלוני יפה לה מ"א ב'], ודעת הראשונים ז"ל דבסתם מדיר אין דעתו כולי האי לכו"ע, ומ"מ החמירו מדרבנן להרחיק גם מזה, ול"ד להא דאמרינן מחיתיה לא אדריה שיש לו רצון חיובי בביקורו,

בסברת ההיתר בויתור נראה דהטעם מפני שלא חי' דעתו לאסור אלא דבר שהוא המהנהו, ולא רצה לנהוג עמו כשונא

ויצוי' בנדרים ס"א סק"ג ועסק"א ד' שכתבנו לסייע דעת הגרע"א ז"ל דנדון שריותא דויתור שייך רק באסר עצמו מהאדם, דכיון שדרך לותר ע"ז לא מייחסין ההנאה כבאה ממנו, אבל באסר החפצא עליו סו"ס נהנה מחפץ זה, ודקדקנו כן ממאי דנקטו הרמב"ן ב"ב ק"ז ב' והרשב"א והר"ן דאיסור ויתור מדרבנן, ואם אדעתא דהכי לא אדריה למה אסרוהו מדרבנן, אבל אם הנדון בהתיחסות למדיר יש מקום לדרגת איסור מדרבנן, ומ"ש הרשב"א והר"ן דבאסר בפירוש ויתור אסור לכו"ע, היינו דיש בכחו לאסור אם ירצה, בדגלי דעתיה דקפיד או שיאסור עליו החפצא אבל אין זה במשמעות הנאה מדידיה אף אם חי' דעתו כן, ומה"ט לא מחלקינן אם נדר או הדירוהו, [והלום ראיתי באו"ז ב"מ פ"ק סי"ט דויתור כהשכירו זל"ז דמי ואפי' פירשו לאסור מותר, עי"ש], וכן הדין דמגופו של מדיר אסור כאילו חי' חפץ הנאסר, דכל המחודש של ויתור הוא בהתיחסות הנכסים לגברא, וכלשון הרשב"ם ב"ב נ"ז ב' דהו"ל כהפקיר שימוש זה לכל בני החצר, הובא בטו"א מגילה ח' א'.

וכעת נראה יותר לאידך גיסא דכל עניני ויתור חשיבי בכלל נכסי המדיר, וההיתר הוא משום דאדעתא דהכי לא אדריה, וביאור הדברים דלא נתכוין המדיר לנהוג עמו כשונא, אלא שלא להנותו מנכסיו, ואם לא יותר לו במה שדרך לותר הר"ז נכלל במדת סדום ולא לכך נתכוין, וכן כשנדר מעצמו לא נתכוין אלא לדבר שצריך להכיר לו טובה ע"ז.

מיהו אין שייך היתר זה אלא בדברים שנוהגין בהם בנ"א זע"ז, אבל אם אירע ענין משותף בין המדיר למודר, אע"פ שאין דרך להקפיד בכה"ג, אין בזה שריותא דויתור, דיש להם להתרחק מהשיתוף הזה, ולא אמרו ויתור אלא בדבר שדרך העולם בו, ואם לא יותר הרי

שותפין שמשנתנה כל שעה לא אמרין ברירה, [ועי' לעיל סק"א כתבנו לבאר דהיינו טעמא דלא מהני השעבוד שיש להם זע"ז, כיון שאינו מפריד השימוש שמשועבד לו, אבל לדלות שמפריד שימוש שרי, ולפ"ז אין ראי' מדשרי לדלות דיש ברירה דאף בלא ברירה י"ל דלא חשיב שנהנה ממנו כיון שמשועבד לו, וקושית הגמ' וסבר ר"נ יש ברירה, תתפרש מדמהני לענין תחומין, ועי' להלן דאין נראה כן מדברי הראשונים ז"ל,] מיהו נראה שאין הדברים אמורים אלא למ"ד אין ברירה בעלמא, אבל למ"ד י"ב מותרין אף ליכנס לחצר, תדע דפלוגתא דר"ע ור"נ דמייתנין עלה מתפרש למ"ד אין ברירה דהא למ"ד י"ב אף בגדים כנגד טלאים יש ברירה.

ולאמור מיושב משה"ק אאמור'ר שליט"א בביצה שם מאי פריך מדר"נ הא ר"נ ס"ל עירובין ל"ז ב' בדברבנן יש ברירה, ותחומין בדשותפין אמרי' ל"ח א' דחשיב ברירה בדברבנן, ולפמשנ"ת ניחא דכיון דמפרש ר"נ דתנא דמתני' סבר אין ברירה לרחוץ וליכנס לחצר, ומ"מ סבר יש ברירה למלאות, והיינו דלענין חלוקה בדבר השוה אמרין ברירה, א"כ מבואר בזה דלא כר"נ, שהרי זהו המחלוקת דר"נ ור"ע אם בחלקו גדיים כנגד גדיים אמרין ברירה אף דבעלמא אין ברירה, ונמצא מבואר במתני' כר"ע, וליכא לשנויי דתנא דמתני' סבר יש ברירה בעלמא, דא"כ אף לחצר מותרין ליכנס, מיהו למש"כ לעיל דלמלאות במודר הנאה יש להתיר אף בלא ברירה, א"כ ע"כ הקו' רק מתחומין, ובזה הו"מ לשנויי בדברבנן יש ברירה, [ועי' להלן ד"ה ודאתאן], וי"ל דלא ניחא לגמ' לשנויי הכי, דלפ"ז אליבא דר"נ מבואר במתני' בדברבנן יש ברירה, דהא קתני של עו"ב כרגלי הממלא, ואי בירא דשותפי ניהו ע"כ משום ברירה אתינן עלה ונמצא דשמואל ור' יוחנן דאסרי שם ל"ז ב' ע"כ סברי דשל עו"ב הפקר הוא, דלא פליגי אמתני' וגם ר"י סבר הלכה כסתם משנה, ולכן לא אוקמו דר"נ פליג עליהו, [שו"ר בזה בתורי"ד ביצה שם דלשריותא דתחומין לא בעינן

אבל בויתור אינו מעונין בדוקא להנותו אלא שלא רצה לאסור כולי האי, ושפיר החמירו רבנן לאסור אף הנאה זו, - ובגודר מחפץ פלוני לא שייך שריותא דויתור שענינה כלפי האדם, ואם הדירו מכל נכסיו אלו, יש מקום לדון שזה כמפרש דגם ויתור בכלל, אבל בעיקר הענין גם ככה"ג שייך שריותא דויתור, אא"כ הדירו מחפצים מסוימים [אפי' נפה זון] שאין הנהגת בנ"א מחייבתו להשאילו כלים אלו, ואין טענת ויתור אלא במדיר כל נכסיו שמתרחק ממנו כשונא, ולפ"ז אף בגוף המדיר משכח"ל שריותא דויתור, ואף בהדירו שלא ינהה מגוף זה, אא"כ יש במשמע לשון זה לאסור ויתור.

שם ראב"י אומר זה נכנס כו' בראשונים ז"ל נראה דלמאן דאית ל' ברירה ודאי שרי

ג. שם ראב"י אומר זה נכנס בתוך שלו כו' הראשונים ז"ל ביארו דאף מ"ד בעלמא אין ברירה מצי סבר הכא יש ברירה, ונראה מדבריהם דמ"ד בעלמא יש ברירה בדאורייתא, ודאי מודה הכא די"ב, ולכא' ה' מקום לדון דלא אמרין כלל ברירה בשימושי שותפין שמשנתנה כל רגע, ול"ד לחלוקת שותפין שזה דבר מוחלט ושפיר שייך לומר בזה ברירה, ונראה דבאמת ה' ראוי לחשוב שימושי שותפין כבעלים גמורים ולא כברירה שהרי לא נתחדש דבר ומעיקרא אדעתא דהכי נחתו, אלא דמ"ד אין ברירה ס"ל שאין לזה הגדרה בדין, אלא דכל חד משתמש בשל חבירו, אבל אם יש ברירה ראוי לקיים הדברים כפשטן דכל חד בדידיה משתמש, [שו"ר בזה בקרן אורה ובמ"ש מדר' יהודה עמש"כ סק"ד].

ביאור סוגיא דביצה ל"ט ב'

ברם בביצה ל"ט ב' בעינן לפרושי אליבא דר"נ דרבנן דראב"י מודו דלדלות מבור השותפין שרי דאמרין יש ברירה לענין זה, אע"פ שלענין ליכנס לחצר אין ברירה, ולכא' משמע שזהו החילוק דלענין חלוקה שהדבר מוחלט שפיר אמרין ברירה, אבל לשימושי

גמורה שרינן במילוי מים נהי דכחלוקה דמי, מ"מ אפשר לחשבו כשימוש, ולפי מה שביאר הר"ן דאדעתא דהכי לא אדרו, י"ל דדוקא כחלוקה גמורה שרינן, והדבר מיושב לנפוט כן בפשטות הגמ', והרי קושטא הוא דלראב"י חשיב מילוי כשימוש, ואמרינן האי מדידי' קא ממלא, ואע"פ שבחלוקה דעת הרשב"א דאסור כיון שאין ברירה, וה"ה לאידך גיסא לדעת הרמב"ם, דבמילוי אין הקולא דחלוקה גמורה, [וכן עיקר לפמש"כ לק' סק"ו דאף הרשב"א כהרמב"ם].

בב"ק נ"א ב' בזה

ולכאוי גם בדרכינא בב"ק נ"א ב' מבואר דלרבנן מילוי אסור, דהא מדמה מילוי לכניסה לחצר, ע"ש, ויש מקום לדחות דמודה רבינא שהמים שממלא הרי הוא מותר בהם אף לרבנן, אבל המילוי הוא מתוך של חבירו ככניסה לחצרו, ואע"פ שבמודר הנאה מותר, כיון שהמילוי לאו הנאה היא, והמים ידי' נינהו, מ"מ חשיב שפיר שואל על הבור כולו, כיון שצריך את כולו בשביל לדלות מים, ולרבנן מבירא דחבריה קא ממלא, אע"פ שהמים שממלא מותרין לו, ומיושב בזה דאתי שפיר שינויא דר"נ דמחלק בין לרחוץ ולמלאות אף כרבינא, ומ"מ בפשטות הדברים מיושב טפי דמילוי ככניסה לחצר אף לאסור במודר לרבנן, דאי לאו הנאה היא מ"ט הו"ל שואל אכולי' בירא, וע"י בהשגות הראב"ד על הרז"ה שאמנם כתב דשנויא דר"נ דלא כרבינא, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א.

ולפ"ז אף רב ענן דס"ל בחלקו גדיים כנגד גדיים יש ברירה, מ"מ במילוי מים י"ל דס"ל אין ברירה שזה כשימוש ולא כחלוקה, [ובפרט בשל עו"ב שאין נוטלין זה כנגד זה דלא שייך כ"כ איגלאי מילתא]. (נדרים ס"ט סק"א – ג' וע"ש עוד בכל הסוגיא)

לטעמא דברירה דכיון השותף לא קפיד אחבריה כלל כמה מים יטול אין נקבע בזה תחומין אלא כרגלי הממלא ול"מ כן דעת ש"פ].

ולפ"ז אפשר דאמנם ר"נ הוא שהשיב לרבא החילוק בין לרחוץ ולמלאות כיון דלקושטא דמילתא הוא מתיר אף בבירא דשותפי, וקא"ל דאף להבירך ל"ק ממתני', מיהו תלמודא מבאר קושטא דמילתא דאף ר"נ מודה דהפקירא הוא, [שו"ר בזה ברשב"א, ומ"ש דר"נ סבר א"ב אפי' בדרכנן צ"ע כמש"כ אאמו"ר שליט"א מעירובין ל"ז ב', וגם מההיא דאחין שחלקו אין ראי' לדרכנן, וצ"ע].

אם מילוי מים כחלקו דמי דלכו"ע שרי, או דג"ז תלוי בברירה

עיקר הדבר שנקטנו דלכו"ע יש להתיר לשותפין שנדרו זמ"ז למלאות מים מבירא דשותפי לכאוי פשוט הוא, דהא נטילת המים כחלוקה דמיא, וכדמדמינן לה לפלוגתא דר"נ ור"ע, ואטו שותפין שנדרו זמ"ז אסורין לחלוק נכסיהם, הרי בפשוטו בחצר שיש בה דין חלוקה מורין להו לחלוק, שו"ר בר"ן מ"ו ב' בשם הרשב"א שכ' דאמנם אף אחר חלוקה אסורין, ובשם הרמב"ם כתב דמותר, וכ"ה בשו"ע סי' רכ"ז ס"א, [ובהגר"א והגרע"א ציינו לדברי הרשב"א והר"ן], - וע"י בנדרים ס"ט סק"ו דלא נמצא כן ברשב"א שלפנינו, ולפ"ז דעת הרשב"א כהרמב"ם.

ודאתאן עלה לדעת הרשב"א אתיא שמעתין דביצה בפשיטות דאף ההיתר למלאות תליא בברירה, ואמנם למלאות ולמכור יש להתיר, דמוכר חלקו בכל מקום שהוא, אבל להשתמש במים בעינן לטעמא דברירה, [ול"ד למע"י של אשתו, ומזונות דבעל, שאין שם חפצא דאיסורא, דהמע"י כולן שלו, וכאן משתמש בחצי מים של המדיר, ובמזונות דבעל ג"כ יכול ליתן לה נכסים שלא חל עליהם איסור חפצא דנכסיו, ולע"כ בזה], ואף לדעת הרמב"ם אפשר דדוקא בחלוקה

לחבירו, ועוד דרש"י מוחק גרסת הספרים וכמשה"ק תו'.

ולפר"ח דלר"נ קנה חבירו, והדר ב' משמעתי', צ"ע אמאי פשיטא לן דלמ"ד ל"ק חבירו, קנה הממלא, ופשטות המשנה בב"מ ט' ב' דאף למ"ד ל"ק חבירו, מ"מ לא קנה המגביה אא"כ אמר אני זכיתי בה, וכבר דקדק בזה רש"י במתני' שם [ועיי"ש בראשונים בזה], וגם דוחק טובא לומר דהדר ב' ר"נ, דהא לא שמעינן ל' הכא בהדיא דהיינו טעמי, והו"ל לתלמודא למיפרך ידי' אדידי' כדפרך אשינויא דשותפי נינהו מדר"נ אדר"נ, וגם הכא חדא והתם תרתי דא"ל לעולא ב"מ ט' ב' וההיא דר"נ ור"ח דאמרי תרוייהו שם י' א', ודפרך ל' רבא, (והתם אהדר ל' ר"נ משא"כ בשמעתי'), ואין דרך התלמוד לסתום בכה"ג, (ובתו' הרא"ש ב"מ י' א' העתיק בשם ר"ח דהדר ב' ר"נ מהאי דהכא, וכ"כ בהגהמ"י פ"ה מתיו"ט הי"ד בשם ר"ח, ולפ"ז קשה דא"כ אמאי הדרין מאוקימתא דשותפי נינהו, נימא דהדר ב' ר"נ, [ולא נצטרך לומר דרבא טעה בהבנת טעמי דר"נ]), ועוד דלפ"ז לא שייכא פלוגתייהו לדיני תחומין כלל, מיהו י"ל דס"ד דאזלינן בתר דעתו אע"פ שלא קנה.

ולפרש"ב"ם קשה משה"ק תו' מ"ט דר"ש, ועו"ק דאטו כללא הוא דבמים אינו חב לאחריני, ואדברא יש מקום לדון דמים של עולי בבל גריעי ממציאה, שאם יבא לקלקל ולאבד המים, יכולים הרבים למחות בו, ונמצא שיש להם קצת זכות בדבר, ואילו במציאה יכול נמי לאבדה, וא"כ אדברא במים הוה טפי חב לאחריני, וכן לפירושו קשה מ"ט זכה הממלא, ועוד כיון דמעיקרא הוה פשיטא לן דבהפקירא לא קנה חבירו, והכא נתחדש לן אליבא דר"נ דאינו חב לאחריני א"כ הו"ל לגמ' לפרושי, וביותר קשה דנקט לשון המגביה מציאה, ובזה לר"נ לא קנה.

שם במגביה מציאה לחבירו קא מיפלגי מ"ס קנה כו',

שם במגביה מציאה לחבירו קא מיפלגי מ"ס קנה כו', לעיל דקאמר מ"ס בירא דהפקרא הואי ומ"ס כו' מתפרש מ"ס קמא אר"ש, ויש לפרש גם הכא כן, וזה מתיישב כפרש"י או פר"ת אבל לא כפר"ח ורשב"ם, והנה לפרש"י צ"ל דסתמא דתלמודא מעיקרא סתים דבבירא דהפקרא כרגלי הממלא, ואתיא כמ"ד המגביה מציאה לחבירו ל"ק חבירו, ולא הו"ל לתלמודא למיסתם הכי למאי דקיי"ל קנה חבירו, וכן במסקנא למאי דקיי"ל הלכה כר"ש באיסורי משמע דכרגלי הממלא, והא ליתא, למאי דקיי"ל קנה חבירו, ועוד דלפ"ז לר"ש הטעם משום דמי שנתמלאו לו, באמת לא נתמלאו לו, אלא לעולם נתמלאו לממלא, והוא נותן מתנה משלו לחבירו, ול"מ כן [שו"ר ברשב"א עיי"ש], ועוד דלפ"ז הוה פשיטא לתלמודא מעיקרא דהממלא קנה לעצמו, ולא הוצרכו לפרש מעיקרא בטעמי דר"ש מידי, ורק הכא נתחדש דלר"נ לא קנה כלל, ול"מ כן, דאדברא המחודש דקנה המגביה וכמשה"ק תו', ועוד דלשון במגביה מציאה לחבירו פליגי משמע שזהו הנדון הידוע במגביה מציאה לחבירו, ולפרש"י הו"ל הכא כיון דמגביה מציאה לחבירו ל"ק חבירו מ"ס קנה כו', ועו"ק דאפי' אי שותפי נינהו מסתברא דשייך הכא דינא דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, ואם לעולם קונה המגביה, כשלא קנה חבירו, דין הוא דהכא נמי יקנה הממלא, וצ"ל דכיון דשותפי נינהו לא אמרי' דקנה הממלא, אע"פ שגם מי שנתמלאו לו ל"ק, דכיון שרוצה ליתן לחבירו חלק שותפותו אינו מתכוין כלל לזכות לעצמו, משא"כ במציאה, אבל כל כי האי הו"ל לגמ' לפרושי, מיהו יש לדחות דשותפי נינהו ולא הוצרך לזכיית המגביה, אבל אין נראה כן, דודאי התנאי שהתנו למ"ד שותפי נינהו, הוא שיזכה הממלא דאינו דומה לשאר שותפין שכל אחד מקבל חלקו, וא"כ הו"ל בדין מגביה

מיהו אכתי צריך טעם למה באמת אמרו חז"ל דכרגלי הממלא, ולא אמרו שיהא כרגלי כל אדם, ואפשר דכיון דשל עולי בבל לאו הפקר ממש הוא, שהן נחלת כל ישראל, [אלא שאינם בדין שותפין כגון לענין לאסור במודר הנאה], והי' מקום לומר שיקנו שביתה, לפיכך אמרו דמיד שמוציאין אותן מן הבור קונים שביתה, כאילו כבר קנו שביתה, וכשמזכה לאחר הרי הוא כמזכה לו מים שקנו שביתה, ולכן לעולם השביתה כרגלי הממלא, [מיהו בשו"ע סי' שצ"ז פסק כן בכל בור של הפקר, ואפשר לומר דלעולם מים של הפקר שייך לכלל, ולא דמי לשאר חפצי הפקר], ובסברת בנ"א הענין מובן, דהנותן לחבירו הוא העושה מעשה בעלות, וגדרי הקנינים אינם משנים בזה, ואם היינו אומרים שהן כרגלי מי שנתמלאו לו, הי' נראה כשינוי רשות לענין תחומין, ולא רצו לומר כן בשל עולי בבל, דאז מוכיח טפי שהמים כשאר חפצי הפקר, ואתו למיחלף לומר כן בשל אנשי העיר, ולכן אמרו דהממלא ומוציאן מחזקתן, הן כרגליו בכל ענין, אבל אם לא קנה חבירו א"כ אין חבירו זוכה מכחו ולא שייך לומר שיהיו כרגלי הממלא, שהוא השאירן בחזקת של עולי בבל, ועדיין צריך יישוב.

ולפמשינ"ת ניחא מה שיש להק' לפר"ת נימא שיהיו כרגלי שניהם, דנהי דצריך להחמיר שיהיו כרגלי הממלא אבל אכתי איך אפשר להקל להוציאן חוץ מרגלי מי שזכה בהן באמת, [שו"ר בר"ן ב"מ י' א' שאמנם כ"כ לדעת ר"ת, אבל בר"ן על הרי"ף בשמעתין ל"מ כן], אבל למש"כ ניחא שזוהי תקנת חכמים בבור של עולי בבל, ולפ"ז נראה דאף למ"ש הרמב"ן ב"מ י' א' דבמגביה מציאה לחבירו לא צרכינן לטעמא דמגו ואף אם מעני לעני מחלוקת, מ"מ במציאה קנה דאינו חב לאחרים, מ"מ הדין דכרגלי הממלא, דאין יסוד הדין משום כח המיגו, וגם בסברא טעמא דמיגו אין בו כדי להקנות תחומין, הגע עצמך ר"א דאית לי' תרי מיגו אמרי', וכי שייך לומר שהעני זוכה מכח

אבל לפר"ת מיושב שפיר, ונראה להטעים הדברים, דהנה לשון כרגלי הממלא אומר דרשני, דהול"ל כרגלי כל אדם או כרגלי הזוכה, וכבר דקדק בזה רש"י במתני', וכן הראשונים ז"ל בערובין עיי"ש ולע"כ בסוגיא זו, ולמ"ד המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו לא הול"ל לתנא למינקט האי לישנא, אא"כ כונתו לומר דאזלינן בתר הממלא אע"פ שלא מילא לעצמו, אבל למ"ד ל"ק חבירו לעולם הממלא נקרא זה שזוכה, דכיון שבמעשהו של הממלא לא נשתנה דבר, ועדיין הפקר הוא, לא חשיב ממלא אלא זה שהוציאו מכלל המים שבבור, ולר"ש נמי אם מילא ולא נתכוין לזכות הרי הן כרגלי הזוכה, אע"פ שלא מילאם מן הבור, ולפ"ז מיושב הא דאמרי' מ"ס בירא דהפקרא הוא ולא מפרשינן מידי, דכיון דקתני כרגלי הממלא, לא הוצרך ר"ש לפרש דבריו, דהיינו דקתני במתני', [וכ"מ מהשמטת הרי"ף דסמך אהא דמתפרשא מתני' דלעולם כרגלי הממלא, לפמ"ש הר"ן], ולפ"ז יש ליישב נמי הא דס"ד דרבא [כ"נ דאיתיבי' רבא לר"נ הכונה לשיטת ר"נ, והיינו דלא אשכחן דאהדר לי' ר"נ והק' כן למאי דס"ד דטעמי' דר"נ משום דשותפי נינהו שו"ר ברשב"א עיי"ש], דטעמי' דר"נ משום דשותפי נינהו ואם איתא דלמ"ד המגביה מציאה לחבירו ל"ק חבירו, אין מקום לומר כרגלי הממלא, וטעמי' דר"ש שייך רק משום דסבר קנה חבירו, א"כ לא הי' צריך למצא טעם בדר"נ, דהא שמעינן לי' דאמר ל"ק חבירו, [וי"ל דמשמע לי' דטעמי' דר"נ שייך לבור של עולי בבל, ולא נחלק מהלכות קנינים], ולמש"כ י"ל דס"ד דאם בירא דהפקרא הוא מודה ר"נ דהממלא נקרא זה שמילא מן ההפקר, (ולא זה שזכה אחר המילוי), דכיון שעשה מעשה בעלות הרי הן כרגליו, ואע"פ שלא הועילו מעשיו שייך לומר דחכמים תיקנו שיהיו כרגליו, דמ"מ אפיק להו מחזקתן בבור של עולי בבל, ורק אי שותפי נינהו חשיב זה שנתמלאו לו שהוא הממלא.

ונראה דהי' פשוט לרש"י דלשון לא שנו
אמתני' קאי דקתני חלקו וחזרו ונשתתפו
חייבין בקלכון ופטורין ממע"ב, וא"כ זה
כמפורש שדין המשנה אינו בחלקו גדיים כנגד
גדיים, ויעוי' ברש"י ביצה ל"ט ב' שהביא
מפרשים הטעם משום לקוחות וטעות הוא בידם
דטעמא דלקוחות לא מהני לפטור אלא הגדיים
שלקחו, והכא פטר להו לגמרי כל הדורות וע"כ
דהפטור משום שותפין, ונראה דכוננו למתני'
דמתפרשא פטורין ממע"ב לעולם, אבל
במילתיהו דר"ע ור"נ אין התייחסות לדורות אלא
לאלו שחלקום, אלא דהוה פשיטא לרש"י דלא
שנו קאי אמתני' דחזרו ונשתתפו, וע"כ דמשום
שותפות פטרינן להו.

אבל הדברים מחודשים טובא דנהי דאיגלאי
מילתא שכל אחד קיבל חלקו המגיעו
משעה ראשונה, אבל מכיון שזכה כל אחד
בירושתו איך שייך לבטל זכותו ולחזור לתפוסת
הבית, הרי בפשוטו משזכה כל אחד בחלקו הו"ל
ככל שותפין וכפשטא דמתני', ואין רמז בגמ'
לחידוש הזה, שהרי ר"נ ור"י לא חלקו על ד"ז,
אלא דס"ל שאף בחלק שקיבלו מיקרו לקוחות,
וא"כ צ"ל שבדברי ר"ע ור"א הדבר פשוט וא"צ
לפרש חידוש זה שאם הוברר חלקו משעה
ראשונה יכול לבטלו ולחזור לתפוסת הבית,
והגע עצמך כשחזרו וחלקו גדיים כנגד גדיים
ונטל כל אחד אותן שהיו ביד אחיו בחלוקה
הראשונה, על איזה מהן נאמר הובר הדבר,
ומסתברא דמדין בטלה חלוקה אתינן עלה
ואזלינן בתר חלוקה אחרונה, ועוד דפשטא
דמתני' שחזרו ונשתתפו בכל הירושה, וכיון
שחלקו בנכסים ונשתתפו גם בנכסים, לא מסתבר
לומר שהגדיים שחלקו כנגד גדיים חזרו
ונשתתפו בהם בדין תפוסת הבית וכל הנכסים
כשותפין, ועוד אטו אם גדלו הגדיים ברשותן
וילדו ואח"כ חזרו ונשתתפו ג"כ נימא דלא
בטלה שם ירושה מינייהו, ואם נתפטמו מאי,
ובדרך כלל כשעבר זמן מסוים יש שינוי בערכם
זה כנגד זה, וע"כ צ"ל דמיירי שחלקו ומיד חזרו

העשיר, הרי העשיר אין לו שום זכייה בגוה, וכל
הזכייה היא משליחות העני, שו"ר ברשב"א ב"מ
י' א' שהק' ע"ד ר"ת.

ויעוי' בבה"ל סי' שצ"ז סט"ז שהאריך לבאר
דדעת רוב הראשונים דקיי"ל כרגלי מי
שנתמלאו לו, וכתב דמסתבר טפי דהשמטת
הרי"ף והרמב"ם משום דקיי"ל קנה חבירו וא"כ
פשיטא דכרגלי מי שנתמלאו לו, וכמ"ש המ"מ,
והכי מסתברא שהרי סברת ר"ת אינה פשוטה
דנימא שהרי"ף סמך דמתפרש סתמא כך, מיהו
ברמב"ם צ"ע שהוסיף לבאר בפ"ה מהיו"ט הי"ד
שכל מי שמילא מהן מוליכן למקום שהוא
מהלך, ובאמת קשה להכריע בדבר מאחר דסברת
ר"ת צריכה יישוב וראי', ובלא"ה צריך להחמיר
כרגלי שניהם שהרי הרא"ה בביצה והר"ן בב"מ
וחי' ע"ש ריטב"א שם כ' דלפר"ת דלר"ש היינו
כרגלי שניהם ואף כרגלי הממלא קאמר.

לשון מילא ונתן לחבירו צריך ביאור, דהול"ל
מילא לחבירו, ולפרש"י דלכו"ע המגביה
מציאה לחבירו ל"ק חבירו ניהא, ואולי בא לומר
דוקא כשהממלא נתן מדעתו, ולאפוקי היכא
דאינו רשאי ליטלן לעצמו, (כגון הסכימו תחלה
לחלק המים ביניהם, צ"ע בזה). (ב"מ ס"ז סק"ח
מתוה"ד שם ועיי"ש עוד בכלל הסוגיא)

שם וא"ר ענן לא שנו אלא שחלקו גדיים כו'.
- בכורות נ"ו ב' א"ר ענן לא שנו אלא
שחלקו גדיים כו' פלוגתא דר"ע ור"נ היא בלא
חזרו ונשתתפו האם כל אחד נחשב בחלקו
כיורש יחידי שחייב במע"ב, או דכלקוחות דמי,
כמפורש בדבריהם שהנדון אם אומרים זהו חלקו
המגיעו משעה ראשונה, אבל רש"י הוסיף דפליגי
נמי בחזרו ונשתתפו, דאם איתא שכל אחד
כיורש יחידי דמי הרי לא נעקר שם ירושה
מחלקם ויכולים לחזור ולהשתתף בדין תפוסת
הבית, וזהו שכתב ועדיין ירושה היא ושם ירושה
עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא לה תפיסת הבית
כמרישא ולא שותפות הוא.

וע"ז הקשה רש"י דמתני' פטרה כל הדורות משום שותפות.

ובירושלמי שקלים פ"א ה"ד מפרשי מתני' שחייבין במע"ב כשלא חלקו, א"ר לעזר והן שחלקו גדיים כו', ומשמע דה"ק הא דאמרת דחייבין דוקא כשלא חלקו דמשמע הא חלקו פטור היינו דוקא בגדיים כנגד תיישים כו', ובירושלמי קדושין פ"א ה"ו הביאו כן על מתני', ומשמע דקאי אכלל דכל שחייבין בקלבון פטורין ממע"ב, ומתפרש שזהו סדר דין הירושא, כ"ז שלא חלקו חייבין במע"ב ופטורין מן הקלבון, ומשעה שחלקו שחייבין בקלבון פטורין ממע"ב, ואפי' חזרו ונשתתפו, וכלפי זה ביארו דהיינו דוקא בחלקו גדיים כנגד תיישים כו'.

שוב נתחדשו בזה דברים בבכורות ס"ב ס"ק י"ח בס"ד, וה"ק לא שנו דחזרו ונשתתפו פטורין ממע"ב, אלא בחלקו גדיים כו', אבל חלקו גדיים כנגד גדיים יש ברירה ואיגלאי מילתא שלא היתה כאן שותפות, וחזר עליהם חיוב כשחלקו, וקאי לא שנו על הלשון דמשמע שפטורין במוחלט. (בכורות ס"ב סקט"ז ועי"ש עוד בכל הענין)

שם מתני' מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו כו', נדפס לעיל ל"ז א' סק"ג.

מ' א' מתני' מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו, נדפס לעיל ל"ז א' סק"ה.

שם גמ' אתמר המפקיד פירות אצל חבירו כו', נדפס לעיל ל"ז א' סק"ד.

בהם ונשתתפו שלא בטל שם ירושה מהן ובטלה חלוקתן, אבל א"א לחדש כן מסברא, וקשה לקבוע כולי האי מכח סתמא דלא שנו, בזמן שסוגית הגמ' ודאי מיירי בנדון אלו שחלקו ומשום לקוח, כדפרש"י וכמבואר בגמ' כאן ובצריכותא דבסמוך במילתי' דר"י.

וביישוב לשון לא שנו נראה דמתני' מתפרשת כך, קנו מתפוסת הבית חייבין ואם לאו פטורין בין חלקו בין חזרו ונשתתפו בין קנו ממעות אחרות, (ויתכן גם שחלקו וחזרו ונשתתפו כולל תרי מילי גם חלקו לחוד וגם חזרו ונשתתפו, מיהו לפ"ז לא דמו להדדי, דדין חלקו הוא רק בדור ראשון, ודין חזרו ונשתתפו בכל הדורות), ועמש"כ לעיל בכורות ס"ב ס"ק י"ג שהתנא שינה לשונו שהי' צריך לפרש ופטורין מן הקלבון, שזהו פירושא דכללא דרישא, ונקט ואם לאו פטורין לבאר דיותר פטור חלקו שקיבל כל אחד חלקו מקנו משותפות, והטעם משום לקוח, וכיון דהתנא נחית לזה שפיר אמרו ע"ז לא שנו, ועוד דמשמע שג"ז בכללא דכל שחייבין בקלבון כו' שזו הוראה לגבי הירושא דכל שנתחייבו בקלבון נפטרו ממע"ב, וכיון דלא כללא הוא שייך שפיר לומר לא שנו, אע"פ שיש לדחות דמתני' רק בשותפין.

ובפ"י רגמ"ה ג"כ נראה דמפרש לה בלא חזרו ונשתתפו, ורש"י לשיטתו שגם בדברי ר' ירמיה פירש בחזרו ונשתתפו, ועמש"כ בזה שם ס"ק י"ד, ובפ"י ר"ח ביצה שם וכ"ה בערוך ערך קלבון ג"כ פירשו בלא חזרו ונשתתפו, אלא שהם פירשו גם פטורא דמתני' משום לקוחות,

תוכן הענינים

במסכת ביצה

מפתחות	קסה.....
סימן א	בדיני הכנה ..... קעג
סימן ב	עירוב תבשילין ..... קצא
סימן ג	בדיני יום טוב ..... ריא
	בדין מתוך ..... ריא
	במכשירי או"נ ..... רנה
	בדין אולודי ריחא ..... רסב
	בדין כיבוי ..... רסח
	רפואה ביו"ט ..... רעט
	במלאכות שלא הותרו לצורך או"נ ..... רפא
	בדין יציאה בכסא ושלוח מנות ..... רצז
	בשחיטת מסוכנת ..... שג
	בהוצאה ביו"ט ..... דש
	עשיית נקב בחבית ..... שז
סימן ד	בענין הוקצה למצותו ..... שח

מפתחות

סימן א

הכנה

א. ב' ב' ומשום הכנה כו' מהיכן נלמד מקרא שאסור להכין, שאם הכין נאסר באכילה, ונראה דהשימוש במה שהכין קובע את ההכנה, ואם לא השתמש איגלאי מילתא שלא הוכן, בסברא דהכנה דממילא, ובמחלוקת הראשונים אם איסורו מדאורייתא, בדברי רש"י דשבת בעיא הזמנה בחול, לדבריו ז"ל נמצא שני דינים בדרכה, א. איסור אכילה בשבת כשלא הכינו וזה מענין מוקצה, ב. איסור להזמין הזמנה זו משבת ליו"ט או איפכא, וזה איסור הכנה, אבל לדעת שא"ר אין לנו אלא איסור הכנה, בגמ' ד' א' דמאן דאית ליה הכנה דרבה לא מצי למיסבר נולדה בזה אסורה בזה.

ב. שם בתרגומות העומדת לאכילה כו', בדיוק לשון עסקינן, שם מאתמול גמרה לה, בדין מצא בה ביצים גמורות דמותרות, בגבול החילוק בין גמורות ממש לגמרה לה דשמעתין, ולמה אין אומרים שיו"ט הכין לעצמו, בשבת שאחר יו"ט, שהרי אם ישחוט ביו"ט תהא הביצה ראויה ובר' הגרע"א בזה, ובנולד בתוספת שבת או בביה"ש, בד' ה"ר אפרים.

ג. שם ורבה לטעמיה כו' והיה ביום השישי כו' נראה דהא דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט בפסחים מ"ו ב' קים ליה מסברא, ומקרא יליף איסור הכנה בדבר שאין בו מלאכה, ויל"ד אם תרויהו שוין לענין שריוותא דהואיל, משמע דרבה הקדים לדרוש כן קודם שינויא דמתני', ואפשר דרבה יליף הכנה דממילא מזה שלא ירד מן ביו"ט לצורך שבת, בד' תו' דאפשר לסבור כר"ח דל"ל הואיל, ומ"מ הכנה אסורה.

ד. ד' א' בהכנה דרבה קמיפלגי כו' לכאור' אין דין הכנה כאשר הדבר היה ראוי ליומו, כגון הסיק עצים לבשל בהם ונעשו אפר, דביו"ט אסורין משום נולד, בשבת יש להתירו, וכן יל"ד בהכין גוי, אבל בתו' ורא"ש למ"כ, שם תוד"ה אלא ותימה כו' משמע דל"ק להו דנימא דשבת הכינה לעצמה, בד'

שעה"צ סי' תקי"ג ס"ק י"ג בדעת הרא"ש דנולדה בזה אסורה בזה מה"ת, בד' הרא"ש ס"ז בעגל שנולד ביו"ט, בדין פתילות שכבו שכ' בסה"ת לאסור להדליק ביו"ט, בדין גוי שליקט לעצמו.

ה. ג' א' כולחו כרבה לא אמרי כו' בד' הגרע"א דאין נראה לגמ' לומר דאית להו הכנה, אלא דלא ס"ל למיגזר יו"ט דעלמא אטו יו"ט שאחר השבת, בהא דר"י משום ר"א ד' א' דעדיין היא מחלוקת, בעירובין ל"ט ב' מאי קמ"ל ר"י בביצה שנולדה שם אלא ר"י מ"ט לא אמר כר"י כו' נראה מכאן דהנידון אם לכלול ביצה בגזירות אלו שוה.

ו. ג' ב' מיתבי אחד ביצה שנולדה כו', נראה דלא מצי לאוקמה בעומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה, בדעת הגרע"א דלרבה כל שאסורה בטלטול ספיקה אסורה, בתו' שבת מ"ה ב' דלר"ש ביצה מותרת בטלטול, והרשב"א חולק וכ"מ בפוסקים.

ז. ד' א' כגון שלקחה סתם כו' יל"ע כיון שלא הקצה מדעתו שלא לשחטה א"כ היינו מוכן באינה עומדת לאכילה היום רק בכללות דעתו לשחטה, [כגון בשבת שא"א לשחוט] מבואר בר"ן דחשיב עומדת לאכילה, ויל"ד בזה, בדעת הרשב"א דאיכא לאוקמי דר"א כב"ה וביו"ט אחר שבת מודה דאסור.

ח. שם א"ל מהו לאטווינהו האידנא כו' יל"ע היכי ס"ד להתיר, הא כיון דאסידי ביו"ט ליכא הואיל, מבואר מראב"א דלר"י ביצה אסורה בטלטול, אע"ג דר"י פסק כר"ש שבת קנ"ו ב', שם זיל האידנא כו'.

ט. ד' ב' אר"י עצים שנשרו כו' אי שרי כו' יל"ע היא גופה גזירה, ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, בתו' ג' א' למאי איצטריך למיגזר שמא יתלוש, תיפו"ל משום מוקצה, בדין עצים שנשרו מן הדקל אם מרבה עליהם עצים ומבטלן, הא דאיתא בשו"ע סי' תק"ז דמשום הכנה גרע ואסור לבטל.

י. שם אר"מ עצים שנשרו כו' אבל בדרכנן מבטלין, ודאי דוקא כאן ולא בכל איסור דרכנן, מבואר דשימוש במוקצה מבלי להזיזו אסור.

ע"ת אף אם סבור שלא יצטרך. – הכונה בלשון עירוב.

ג. שם בש"א שני תבשילין מצינו כמה טעמים בזה, – ושיעור כל תבשיל כזית, ולב"ה יש להסתפק אי מצטרפי ח"ז דג וח"ז בשר וכיו"ב. – שם ואם שייר ממנו כל שהוא כו' מה שלא פירשו כ"ש כפשוטו. וכדאשכחן דכוותה גבי עירובי חצירות.

ד. שם גמ' מנה"מ כו' למה הוצרכו אסמכתא כאן טפי משאר תקנות חז"ל. – שם מ"ט אמר רבא כו' רא"א כו' ברש"י ור"ן – בדברי המרדכי דלרבא בשכח יכול להניח ביו"ט קודם סעודה, וברש"ש. – בדברי הרא"ש דנפ"מ בין רבא לר"א בהניח ע"ת קודם עיו"ט. – שם איכא דאמרי מי שלא הי' לו להניח כו'. יל"ע מאי פליגי הלישנות והלא ודאי מותר לשלוח אף לפושע. – תוד"ה לוו עלי, בהגהת הגר"א ועוד. ט"ז א' חוץ מהוצאות שבת כו' למ"ש הריטב"א דה"ה שאר מצוות מ"ט דנקט הני.

ה. שם אמר אב"י ל"ש אלא תבשיל כו' אם לחנני' י"ז ב' אופין על הפת לחוד א"כ מנ"ל לאב"י דפת לא מהני מיד. – שם מידי דמלפת בעינן מה הדין בשאר דברים הבאים מחמת הסעודה אבל אין באין להטעים אכילת הפת. – שם תני ר"ח עדשים שבשולי קדרה סומך עליהם כו' בלשון סומך מתי צריך יחוד בפה ומתי סגי במחשבה. והחידוש בעדשים דא"צ גרירה משא"כ בשמנונית שבסכין. ומה הדגש וה"מ דאית בהו כזית, ודינ' דר"ח מרומז במתני'. – שם אר"א ע"ת צריכין כזית, מה בא לאפוקי.

ו. שם איבעיא להו כזית אחד לכולן. האם הספק גם על בני בית אחד או רק על שנים שנשתתפו לכך – שם ת"ש תבשיל זה צלי כו' מבושל כו' למה עיקר תבשיל צלי ולא מבושל. ומאי קמ"ל במבושל, ולמה כבוש כתבשיל. ומאי ניהו שלוק אם מבושל מעט או הרבה. – שם לא אין לו שיעור למעלה. למה שלא יהא חל שם עירוב על תוספת, ולקושטא דמילתא אף בזא"ז יש הוכחה דמהני. – שם אר"ה א"ר ע"ת צריכין דעת האם הכונה שצריך הנחה לשם עירוב. אף במניח לעצמו. – שם ועד כמה כו' מה הדין במחשב להדיא על מי שיערב, ובדברי הר"ן.

יא. שם אתמר שני יו"ט של גלויות כו' ור"א אומר כו' בפשוטו אף לר"א אם קאי שלוחין ונודע מתי יו"ט אין נוהגין שניהם קודם, בענין מאידנא דידעינן בקביעא דירחא, בהא דשלחו מתם בהסבר הדברים ולמה לא הוצרכו לשליח כן לכל א"י, לענין ר"ה, בד' הר"מ דדין יו"ט שני תלוי בשוב א"י בזמן התקנה ולא במרחק, ה' א' ל"ק הא לן והא להו כו', אם רבה פליג אר"ש, שם ב' מ"ט מהרה יבנה, שם א"ה עדות נמי כו'.

יב. שם מי לא מודה ריב"ז כו' לשון המשנה ואם באו עדים כו' ו' א' נהרדעי איירי אף בביצה כו' מסתברא דלא אמרו כן אלא האידנא דידעינן בקביעא דירחא.

יג. שם אמר מ"ז ל"ש אלא דלא אישתקי כו' בר"ן ובהגרע"א, ובפשוטו ר"ל דלא משהינן לקוברו ע"י ישראל במוצאי יו"ט אבל בעממין שרי בכל ענין, מו"מ בזה.

יד. שם אתמר אפרוח שנולד כו' מתיר עצמו כו' בשחיטה פ' דהאפרוח כביצה חדשה, בד' הירוי' דמדבריות נמי נשתרו מה"ט, שם שתיק רב, שם תוד"ה הואיל, שם תוד"ה וכי'.

טו. ז' ב' אמר רבה ת"ק השוחט שבא לימלך כו' נראה דלכו"ע נחית התנא להשמיענו דין חפירה שקודם שחיטה, בד' המלחמות דלר"י פליגי ב"ה בחפירה שקודם שחיטה שם והא קעביד כתישה, ח' א' מיתבי הוי כו', בדין אפר כירה חס, שם תוד"ה אר"י, בעיקר דעת תו' דר"ש נמי מודה בנולד.

סימן ב

עירוב תבשילין

א. ט"ו ב' מתני'. לטעמי' דרבה פסחים מ"ו ב' דההיתר משום הואיל, אף במבשל סמוך לחשיכה לא משכח"ל איסור דאורייתא אלא במאורע רחוק, ובבה"ל ר"ס תקכ"ז.

ב. שם לא יבשל בתחלה, הכונה בל' בתחלה, – החידוש בשריותא דאם הותיר כו' – מ"ש ובלבד שלא יערים, איך משכח"ל שאינו מזיד גמור. – שם ועושה תבשיל כו' אם יש לדקדק מזה דראוי לעשות

שעירב. – י"ז ב' ואם איתא ליתני עבר ואפה מותר כו' יל"ע דקארי לה מאי קארי לה. – שם ת"ש מי שהניח ע"ת ה"ז אופה ומבשל ומטמין לכאור' משנה שא"צ היא. – שם הא מני חנני' היא ואלכא דב"ש למה למיתלי החומרות זב"ז. – שם אא"כ היו חמין טמונין מעיו"ט, בטעמא דבעינן עירוב להטמנה. – שם ל"צ דאית לי' פירי אחריני ילה"ס באיכא אחרים שיכול להקנות להם אם חשיב כדי חייו לאפות פת אחת בלא הקנאה. – הדמיון בעבר ואפה למעשר בשבת צ"ב, דהו"ל לעשר בע"ש, אבל לא הו"ל לבשל מע"ש אלא לערב ועוד בזה. – בבה"ל ססי' תקכ"ז סכ"ג ד"ה אם. – בהא דלא הוזכר בשמעתין עצה כדר"ה כ"א ב' דאופין לו פת אחת, והריף משו"כ סבר דלא קי"ל כותי'.

יא. שם ושויין שאם פרפר כו' משמע שהביצה ניכרת אבל טחנן יחד י"ל דלכו"ע חשיב תבשיל אחד. – שם אמר אביי נקטינן אם התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר, באכלו במזיד מאי, ובהתחיל מעיו"ט על סמך העירוב ונאכל ביו"ט מאי. – בדין לא הזכיר בתנאי ולאדלוקי שרגא אי אסור.

סימן ג

בדיני יום טוב

בדין מתוך

א. ביצה כ"א ב' לא יחם אדם חמין לרגליו אא"כ ראויין לשתי'. בראיות התו' דלכ"ש לא סגי בראויין לשתי' אלא צריך שישתה מעט. בדברי הרשב"א בשם הירושלמי.

ב. האם סבור מתוך מוכחת ממתני'. לב"ש דלית להו מתוך אם גם הואיל לית להו.

ג. בבאור סבור מתוך. לביאור הרמב"ן נוחא שיש מקום לחלק בדין מתוך. ברשב"א גם נראה שמפרש כהרמב"ן. באור נוסף בהתירא דמתוך.

ד. ל"ז א' ורמינהו משילין פירות וכו' בקו' תו' מ"ט לא הקשו ממתני' דשרי הוצאה ביו"ט.

ה. בפלוגתא הראשונים ז"ל אם בגדים הוי כאו"נ. האם מותר לטלטל מוגמר מרשות לרשות באינו שוה לכל נפש.

ז. שם א"ל פושע את לכו"ע שרי כו' פי' שפשיעתו בחוסר שימת לב לזכור לערב, ולפ"ז אם לא הי' לו צורך לבשל לשבת אינו בכלל זה. – כשגדול העיר מחובתו כלפי הציבור לערב הו"ל כעשאוהו שליח. – מה שהרמב"ם בפ"ו לא הביא הדין דפושע א"י לסמוך. – בגדול העיר שעבר וזיכה לפושעים אי מהני. ובדברי הר"ן. – במ"ב ס"ק כ"ו כ' שבדיעבד יש לסמוך על הפוסקים שמותר לסמוך לכתחלה על גדול העיר, מהו גדר דיעבד. – הא דמברכין על ע"ת אחר שגדול העיר עירב. – עירב פעם אחת אחר ששכח וסמך על גדול העיר אי חוזר להכשרו, ומה הדין בשכח אבל למעשה לא בישל כי לא הי' גדול לסמוך על עירובו.

ח. שם אי אתה אוסרו בדבר המותר לו אי בעינן גזירה מיוחדת לחצירות ביו"ט. – שם רב אמר ה' כת"ק, אי ר"א שונה הברייתא כבשמעתין צ"ל דהש"ס הוא דקאמר כת"ק. – י"ז א' ואומר קדושת היום באמצע בפרש"י ותתן לנו. – שם ארחב"א א"ר מניח אדם עיו"ט מיו"ט לחבירו ומתנה, אי מיו"ט א' לשני ל"ל להתנות הא ממ"נ אם מחר חול א"צ עירוב. – אף למאן דשרי ע"ת אין מקדשין או מעריכין או מקדשין בתנאי ביו"ט א' וב'.

ט. שם באמת אמרו ממלאה כו' הך ברייתא אף לר"ח דלית לי' הואיל, הא דאין זה זילותא ביו"ט והאם כשמוסיף חתיכת בשר לקדירה בזא"ז קעבר אדאור' והו"ל לרבנן למיגזר (לר"ח). – אין להתיר בחד טירחא אלא בקדירה אחת ולא בב' קדרות ומדליק האש בב"א. – המבשל לחולה בשבת וקודם שנתבשל בא אחר ונתן קדירה נוספת מסתברא דחייב. וא"כ למה ביו"ט יכול לכתחלה לבשל אחר. – בשו"ע סי' תקכ"ז סכ"א הביא פלוגתא בהערמה, והיינו כשיכול לבשל המעט לחוד אבל בשוחט בהמה דאף לאכילה מועטת מחייבת שחיטת כולה בזה לכו"ע מותר. ולאוסרים הערמה מהו גדר ההיתר בממלאה קדרה וחבית מים. – שם רשב"א אמר ממלאה אשה כו' כשחלק מהפת אין ראוי ליו"ט, כגון חדש ביו"ט א' של פסח מח' התוספות אי ג"כ שרי מפני שהפת נאפה יפה.

י. שם למאי נפ"מ לאקנויי קמחו לאחרים, גירסת בה"ג מסתייעת ומשה"ק תו' לגי' דידן צ"ע. – בדברי הטור בשם בעה"ע במי שלא עירב מבשל למי

בדין כיבוי

י. ל"ב ב' ואין גורפין תנור וכירים וכו' הטעם באיסור גריפה. אבל מכבשין, מ"ט מותר, ובדברי הב"י דקאי רק האפר חס. בדברי הבה"ל שנקט שלרא"ש מותר לגרוף תנור ישן לכו"ע. ברשב"א פ"י היתר בגריפה אע"פ שמכבה, דהוי צורך או"נ. למה לא פירשו ז"ל גריפה במתני' בגחלים ומשום כיבוי. ל"ד א' ואין מפיגין אותן בצונן כו' ואם בשביל לאפות מותר. אם יש ללמוד מכאן היתר להנמיך הגז. ל"ב ב' מוחסין הפתילה ביו"ט כו', בטעם ההיתר.

ית. כ"ב א' הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר וכו'. יש לבאר הא דחשיב מבעיר ומכבה באופן אחר. בקי' הרא"ש מ"ט גזרו בשפופרת של ביצה שמא יסתפק ממנה. כמה פרטים בדיני גז. בדין גז שכבה. באור דברי הרא"ש שאין ליטול פתילה דולקת מנר אחד וליתנה באחר. להרבות פתילות בנר הדולק.

יט. כ"ב א' ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדירה מותר. בדין כיבוי משום איבוד ממון. בדברי ר' אלחנן שבמרדכי שמותר לכבות משום הפסד ממון. להלכה לא קי"ל כו' אלחנן. בבאור ההיתר לר' אלחנן.

כ. כיבוי להציל אוכלין מהדליקה. סיכום העולה מהראשונים ז"ל בהנ"ל. להלכה בדין כיבוי להצלת אוכלין.

כא. מהו לכבות את הנר וכו', באור הספק. אפשר בבית אחר, מה החידוש בתי' זה. האם להביא מחיצה מרה"ר מותר, או דהוי כסילוק הנר.

רפואה ביו"ט

כב. מהו לכחול את העין ביו"ט, האם השאילה בכל רפואה. איתבי" אין מכבין את הבקעת וכו'. מ"ט רפואה הוי שוה לכל נפש.

כג. שבת קל"ד א' מ"ש כמון ביו"ט וכו' האם הטעם משום הואיל.

כד. ביצה כ"ב א' אמימר שרא למיכחל עינא וכו' אם בשאר רפואות ג"כ שרי.

במלאכות שלא הותרו לצורך או"נ

כה. ל"א א' מתני' אין מבקיעין עצים וכו' אלא בקופיץ, האם חשיב שינוי. דעת תו' והרא"ש

ו. י"ב א' אין מוציאין לא את הקטן כו' האם לב"ה מותר גם להחזיר הלולב והס"ת. ואין עירוב והוצאה ליו"ט. אם מועיל ערוב ביו"ט להתיר טלטול שלא לצורך.

במכשירי או"נ

ז. כ"ח ב' הוא ולא מכשיריו, מ"ט ס"ד דמכשירין הוי כאו"נ. בגדר מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט. תנור שנפל ביו"ט אם מותר לבנותו. בדעת רש"י דהי' טרוד מבעו"י ג"כ מותר.

ח. כ"ח א' אין משחזין את הסכין כו' אם יש איסור דאוריתא בהשחזה. אם מוכח מעובדא דרבא בהלכה כל"ב. ללישנא בתרא מה דין משחזת של עץ. העולה לדינא בהשחזת הסכין.

ט. בדעת הר"ן דמשחזת של אבן אסור מדאוריתא.

י. מאן תנא דבמשחזת אסור, בגירסת הראשונים ז"ל. שם ב' אפומא דדיקולא, מהו דיקולא. מהו להראות סכינא כו', בפ"י הראשונים ז"ל בשורש הספק.

יא. סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט.

יב. בדיני שפור שנתקלקל. להלכה בשפור שנרצץ ביו"ט וא"א לצלות בו.

בדין אולודי ריחא

יג. כ"ב ב' מחלוקת לגמר כו' מ"ט מוגמר אינו כהנאת הגוף שמותר. האם כל מוגמר חשיב אינו שוה לכל נפש.

יד. מהו לעשן, האם הנידון משום שאינו שוה לכל נפש. בבאור מאן דאסר משום מכבה. בדין לגמר הבית והכלים.

טו. כ"ג א' משום דקא מוליד ריחא, האם הנידון משום חורס או הפירות. בפירות יש סברא להקל משום שאינו דבר המתקיים. כשאינו מתכוין לריח יש להתיר. באולודי ריחא במים. בדין טיטון, האם הוי כמוגמר.

טז. שבת קל"ד א' ואין ממתקין אותו בגחלת וכו' אם כל מלאכה אסורה לצורך מיתוק החרדל. כאן בגחלת של מתכת. בטעם ההיתר דבישרא אגומרי ולא מיתסר משום כיבוי. הערות בדברי הפוסקים במיתוק חרדל.

ואמרי לה משום דוחקא דציכורא, אם ב' הלישנות פליגי.

לג. י"ד ב' אין משלחין ביו"ט וכו' האם יש איסור לשלוח בלא איסור הוצאה. צ"ב מ"ט להתיר הוצאה כשאין לו צורך בדבר הנשלח. ויותר נראה לפרש מתני' בדליכא הוצאה. בדין שלוח מאכל בהמה. להלכה אם אפשר להתיר שלוח דרך רה"ר. בדברי המג"א באיסור ליתן מתנה בשבת, ובדין מתנה לחתן. כשאינו שולח כדורון אין כלל איסור.

בשחיטת מסוכנת

לד. כ"ה א' בהמה מסוכנת לא ישחוט וכו'. שחטה בשדה לא יביאנה במוט כו', מ"ט שרי לטלטל כל הבשר שלא לצורך יו"ט. אם רק מסוכנת אסור להביא במוט, או גם בריאה.

בהוצאה ביו"ט

לה. טלטול לצורך הפסד ממון. אם מותר להחזיר הלולב לביתו, כשאין בו צורך בביתו.

לו. חולין פ"ד ב' אין מכסין את דמו וכו' בבאור הסוגי'. בקו' המלאכת יו"ט מ"ש ספק מילה מספק שופר ולולב. האם במילה שייך היתר דמתוך.

עשיית נקב בחבית

לז. שו"ע סי' תק"ט ס"ו אין נוקבין נקב חדש בחבית. פתיחת קופסאות שימורים ביו"ט. שקית קשורה אם מותר לקורעה ולפותחה.

סימן ד

בענין חוקצה למצותו

א. ביצה ל' ב' מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לד', ביאור הדרשא. - שם א"ר מנשיא בריה דרונאי, ול"ג בריה דרבא. - שם סיפא אתאן לסוכה דעלמא, האי תירוצא קושטא הוא אף אם מועיל תנאי דאיני בודל על עצי סוכה. - שם וסוכה דמצוה לא והתניא סככה כהלכתה כו', בקושית תו' מאי מדמה נויי סוכה דאיסורו דרבנן לעצי סוכה דמדאור', ובתו' רמב"ן. - ביאור לשון סיככה כהלכתה. - שם אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג. - שם הכל לפי תנאו, למה לא שנו

דביקוע עצים הוי כאו"נ ממש. בבאור הרמב"ן היתר בביקוע עצים משום שדרך סעודה הוא. בדברי הר"ן שעצים לחימום חשיבי או"נ, ושרי אף לבשל משום מתוך. לענין הלכה באיזה אופן מותר לבקע.

כו. פסחים מ"ז ב' אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור. בקו' תו' מה הקשו כתישה מי שרי, והרי לצורך כיסוי יש להתיר כמו חרישה. בפירש"י דחזי לכיסוי אי מזדמני לי' צפרים וחיות הרבה.

כז. האם יש מלאכות שלא הותרו לצורך או"נ. גם באותה מלאכה עצמה יתכן שמקצת מלאכות אסורין לצורך או"נ ומקצתן מותרין. מצאנו כמה גזירות דרבנן במלאכות או"נ וא"כ משמע ששייך דאורייתא באו"נ. בהא דרודה חלות דבש ביו"ט לוקה וליכא הואיל. חולב ביו"ט אם שייך בו דאורייתא. בסוגי' הירושלמי בדין בורר טוחן ומרקד. טחינת קמח והרקדתו אי מיתיר מדאורייתא.

כח. ביצה כ"ט ב' ת"ר אין שונין קמח ביו"ט כו'. טעם הניפוי פעם שני'. למאן במתיר לשנות, אם ה"ה להוציא ביד. לענין הלכה, ובקמח שקונים כהיום. כמה הערות ע"ס במשנ"ב בדין ניפוי קמח.

כט. ביצה י"ד ב' פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי. באור תו' הגמ' דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא. באור פלוגתא רשב"ג ורבנן. בפסולת מרובה לכו"ע בורר האוכל אף בנפיש בטרחא. לענין הלכה אומת אזלי בתר טירחא.

ל. בש"א בורר אוכל ואוכל, אם לר"ה גם צריך לאלתר. אף מדיח ושולה, מ"ט דב"ה דאסרי, ואם הוא דאורייתא. מ"ט לא הדיחו מעיו"ט. כמה פרטים להלכה בדין ברירה ביו"ט.

לא. בקו' תו' שבת צ"ה שיהא מותר לבנות ביתו שנפל ביו"ט לאכול בו.

בדין יציאה בכסא ושלוח מנות

לב. כ"ה ב' אין הסומא יוצא במקלו, בטעם האיסור. בדין מקל של סומא שמגשש בו הדרך. ואין יוצאין בכסא, האם רק ברה"ר או גם ברה"י. להלכה נשיאה בכסא ברה"י, ובתוך הבית. כסא מה אתון ב', מה נסתפק אחר שכבר אמרו שרבים צריכין לו מותר.

בין אתרוג לסוכה. - שם ולוי אמר אתרוג אפי' בשמיני אסור, בפרש"י ב' שביהש"מ אסור משום ספק יום, ובפי' תו' שהטעם משום גזירה, קר' בזה. - שם קם ר"ז בשיטתיה דאבוה דשמואל, מה ענין להזכיר ר"ז שהיה כמה דורות אח"כ. - שם דאר"ז אתרוג שנפסלה אסור לאוכלה כל שבעה, בירושלמי בדין אתרוג שנפסל ביו"ט הראשון ודינו למ"ד שהוקצה כל שבעה, בדין סוכה שנפלה בפלוגתת תו' ורמב"ן אם אסורה מדאורייתא, ודין נתפוררו העצים ואינם ראויין לכלום. - שם ואר"ז לא לימא איניש לינוקא כו' משום דאתי לאגמוריה שיקרא, למה בלא"ה מותר להבטיחו בשקר. - שם אמר אב"י שמיני ספק שביעי אסור.

ו. ביצה ל' ב' תוד"ה אבל, וקשה כו' היינו מטעם מוקצה כו', מה שיין מוקצה בחוה"מ. - שם בא"ד ותיירין ר"ת דמה שאמר מה חג כו', כמה קושיות לפי' זה ובפי' הר"ן. - שם בא"ד ור"י פי' דודאי כ"ז שהסוכה בעמידה כו', הקר' לפי' זה, וברמב"ן בשבת דאסור אף בנפלה.

ז. בקושיית רשב"א מ"ט ל"מ תנאי בעצי סוכה, ישוב לזה, וברמב"ן בשבת בזה.

ח. שבת מ"ה א' ואמאי דר"ש היא כו' ושויין בסוכת חגג בחג כו', במש"כ תו' דביו"ט האחרון ר"ש פליג, וברמב"ן ושר"ב בזה. - במה שהביאו בגמ' ברישא ברייתא דנוי סוכה.

ט. ביצה ל' ב' מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה כו', כמה הוכחות דעצי סוכה היינו סכך. - בהוכחת העיטור ודפנות מתקדשות, מנויי דפנות, ודחיתו, ואפשרות לבאר שנוי דפנות מתקדש טפי מהדפנות. - ברעת הר"מ שגם דפנות דאו'. - בתו' בביצה ל' ב' ברעת ר"ת דשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח דאו' והשאר דרבנן, ובתו' הרא"ש שדוקא בסכך, ובב"י בשם הרא"מ, ובר"י בשם תו'.

י. שו"ע סי' תרל"ח ס"א עצי סוכה אסורין כל שמונת ימי החג כו' מדאו'. - שם מ"ב סק"א ואפי' עשה סוכה אחרת כו'. - שם סק"ג ובשעה"צ אות ג', בדין קדושה בסוכה ישנה אימתי מתקדשת, ובדין סוכת גוים וסוכת נשים ובהמה, ובייחוד למצוה כל שבעה. - בדין סוכה שלא נתקדשה אם הנוי נתקדש, ולענין שימוש של בזיון ככלי אכילה ובישול. - שם בה"ל ד"ה בין

ככתוספתא אם אמר לכשארצה אטול הר"ז מותר. - שם אב"י ורבא דאמרי תרוייהו כו' אבל עצי סוכה דחלה קדושה עליהו אתקצאי לשבעה, בדין אם מהני תנאי בגוף הסוכה, במשמעות לישנא דאב"י ורבא, ובר"ף בזה, ומשמעות התוספתא, ולפמשנ"ת לעיל דלא הדרינן מאוקימתא דשמואל, משמע דמהני תנאי, ולפמשנ"ת לקמן סק"ב נראה עיקר דלא מהני תנאי,

ב. בדברי רשב"א בסוכת גנב"ך ורקב"ש שנכנס בהם שעה אחת לאכול או לישן, ובדבריו אי מהני תנאי בסוכה דמצוה שאינו מקדשה, ובקר' אאמור"ר זללה"ה למה לא יועיל תנאי לעשותה כסוכת גנב"ך, וביאור דתלוי אם משתמש קבע או עראי, וכיו"ב לענין מזוזה ומעשר ועירוב לר"י באוכל עראי בסוכת גנב"ך, וכן אם מהני תנאי, לא תתחייב במזוזה ומעשר. - בדין תנאי באופן שדעתו לדור בסוכה כל שבעה, ודין תנאי בסוכה של מצוה, ודין תנאי באתרוג, ובאתרוג העומד לאכילה, ובנר חנוכה פשוט דל"ש תנאי, וביאור איך שטח מנימין בגדו ע"ג הסוכה, בט"ז ופמ"ג בזה. - ברמב"ן בשבת בטעם שאסור להסתפק בנוי סוכה.

ג. שם ומ"ש מהא דאתמר הפריש שבעה אתרוגים כו', הא דמייתי מהוקצה למצותו דרבנן לדאורייתא, והא דלא מקשה מדרב. - שם א"ר כאו"א יוצא בו כו' ור"א אמר כו', ביאור פלוגתתם. - בפשוטו האתרוג מתקדש רק בנטילתו, וצ"ע ברש"י ובתו' בזה.

ד. סוכה מ"ו ב' א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסור כו', אם מהני יחדו לאתרוג באופן שדעתו להשתמש בו כל שבעה, וכשאין דעתו אלא לאותו יום, ובתו' בדר"ח שמטביל בו, ובריטב"א ואאמור"ר זללה"ה בזה. - במש"פ רש"י דאתרוג לא חזי לביהש"מ מפני שיצא בו שחרית, ובדין נטלו בראשון ועדיין לא נטלו בשביעי מאי, אם הוקצה בביה"ש, ולר"ל באירע ולא נטלו בשביעי עד ביה"ש, ובריטב"א ור"ן בזה. - שם ומ"ס לכולי יומא אתקצאי, בסברת פלוגתתם ואי פליגי במקדש. - שם מיד תינוקות שומטין כו', בירושלמי דגדול לא, ופשוטו שהתינוקות עושין הכל, וברש"י בגירסא במדרש, ובג"י שלפנינו, וביאור מאי קמ"ל, ומהו ענין המנהג ואם נהגו כן במקדש, ובלשון "מיד", ובפירוש"י בזה. - שם מאי לאו ה"ה לגדולים כו'.

ה. שם אתרוג דלא חזי לביהש"מ כו'. - שם לא אתקצאי לביהש"מ כו', בפי' תו' לעיל י' ב' בחילוק

אחרונים השיגו ע"ז כו'. - שם אןן סהדי שלא תלאן לשם מתחלה להיתון שם תמיד על כן לא אתקצו כלל כו'. - בתנאי דאיני בודל אימתי יכול לעשותו. - באיזה קישוטין מהני תנאי דאיני בודל. - שם מ"ב סקכ"ה כו'.

ט"ז. שו"ע סי' תרמ"ט ס"ה בהגה ומותר לכתחלה להתנות על אתרוג כו', בהיתר תנאי באתרוג וערכה, ושלדעת רמב"ן וסייעתו אין להתיר תנאי בזה.

י"ז. שבת כ"ב א' אר"י אר"א אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, בהא דלעיל כ"א ב' אסור להשתמש לאורה פרש"י שיהא ניכר שהוא נר מצוה וכאן משום ביזוי מצוה, וברמב"ן, וברמב"ן ורשב"א כ"א ב' שכתבו משום ביזוי מצוה. - במה דנקטו רמב"ן ורשב"א דלהרצות פירושו ברחוק מן הנר. - ברמב"ן ורשב"א בדין להחליף ממצוה למצוה אחרת, בחת"ס בדין אתרוג דנוי סוכה לצאת בו ידי מצוה.

י"ח. שם וכי נר קדושה יש בה, משמע שאם הי' קדושה מוכן האיסור הנאה, בסוכה נ"ג א' אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה, ובתו' שם מהירר, ובג' הירר' מאור המערכה, ואם יש קדושה באור בית השואבה, ובסתמות הגמ' שמותר לברור החטים, ביאור ההיתר.

י"ט. שם מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו, - שם במה ששפך יכסה. - שם ה"נ שלא יהיו מצות בזויות עליו. - שם מהו להסתפק מנוי סוכה כל שבעה. - שם אר"י מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא. - שם תוד"ה אבוהון, צ"ע דעצי סוכה עצמן נתקדשו, ולא משום ביזוי מצוה.

כ. שם טעמיה דרב משום ביזוי מצוה. - שם דקא מכחיש מצוה, פ"י שממעט מזוי אורו כשמכניס הפתילה, ובספרי בהעלותך שאין אורו חסר כו'. - שם מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק, ברמב"ן דדוקא נר חנוכה מנר חנוכה. - שם ב' גזירה שמא לא יכוין משקלותיו, בדברי תה"ד דאין להדליק בקינסא כשיש חשש שיכבה, וצ"ע דל"ד לשוקל כנגדו ששוב אין ראוי. - שם והלא כל ארבעים שנה כו'. - שם והא הכא כיון דקביעי נרות כו', יל"ע דנוטל בקינסא מדליק מנר חולין. - שם תרגמה ר"פ בפתילות ארוכות, אין זה כבוד בצורה זו. - לכא' הרי אין מצות נר ביום,

עצי דפנות כו', פלוגתת הראשונים בזה ולדינא לענין הנוי.

י"א. שם מ"ב סק"ד, בדין לסמוך עליה או להניח עליה דבר, ביאור ההיתר שזהו שימוש המצוה ולא שאין השימוש מבטל המצוה, והחילוק בין סוכה לחגיגה בזה. - וביאור הא דהדס של מצוה אסור להריח ואתרוג מותר להריח ואסור באכילה, ובדין הדס של סכך אם מותר להריח בו, ובדין הדס של נוי, בראשונים ופוסקים בזה, והעיקר לאיסור.

י"ב. שם מ"ב סק"ה בדין סוכה שנפלה ביאור הדין ודעת רמב"ן וכ"נ בגמ' שאסורה מדאו'. - שם במ"ב אסור ליהנות ממנה מטעם מוקצה דאיתקצאי כו' להרמב"ן ורשב"א אין האיסור משום מוקצה. - שם סק"ו בטעם דסתירת אהל, להנ"ל הוא מדאו', ובמש"כ המ"ב בשם הר"ן דלשמיני מהני תנאי לכשיפלו מה שקשה בזה, ושיטות הראשונים בזה.

י"ג. שם בשו"ע ואם אחר שעשה השיעור מן הדפנות כו', ביאור הדין בדעת ר"ת, ובדעת רמב"ן ורשב"א שחלקו שהכל מתקדש, ובר"ן בדעת ר"ת, ולהלכה.

י"ד. שם ס"א בהגה וכ"ז לא מיירי אלא בסוכה שישב בה פעם אחד כו', ביאור הדין ומקורו, וקושיא ע"ז מדאמרו איני בודל כל ביה"ש, ומ' דמביה"ש ל"מ תנאי, ומשמע דסוכה מתקדשת ביה"ש, והחילוק בין סוכה לאתרוג. - במ"א בסק"ב דסוכה שישב בה שנה שעברה לא חשיבא ישיבה לאסרה בשנה זו, ובאחרונים בזה. - שם בה"ל ד"ה דהזמנה, בקו' המו"ק שאם לא ישב בסוכה בביה"ש"מ לא מיתסרא לכוליה יומא, וביאור ע"פ הראשונים דלא תליא בביה"ש.

ט"ו. שו"ע ס"ב וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכה כו'. - שם שתולין בסוכה, דוקא במחובר. - שם מ"ב סק"י"ב דביזוי הוא למצוה כשמסתפק מהם, כו' בדין נפלו, ונפלו ונתקלקלו. - שם בה"ל ד"ה אסור. - שם סק"ט ט"ז בשעה שתלאם בא לאפוקי דלא נימא דוקא סמוך לביה"ש"מ. - ענין איני בודל. - שם מ"ב סק"י"ח ובשעה"צ אות כ"א, דעת הפוסקים בזה, ולדעת רמב"ן ורשב"א ל"ש כלל לביה"ש, וכן יש לנקוט. - שם מ"ב סק"כ בשעה"צ אות כ"ג, בדין איני בודל ביה"ש של עיו"ט הראשון. - שם סק"כ"ד הרבה

כ"ב שבת כ"ב א' רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד, ושמואל אמר מתירין, הנידון בחוטין ולא בבגד, ראיות לזה וראית העמק שאלה, ול"ד למזווה בבית. - בדעת השאלות דבמזווה ג"כ שרי אם נוטלה לבית אחר, ק' מסתמות הסוגיא. - מ"ב סט"ו סק"ג שמבזה טלית של מצוה בחנם. - שם אם לא שנתבלה כו'. - שם ומותר להסיר כו', לדעת השאלות שביזוי לחוטין אין ראי' להתיר, ומ"מ מסתבר כשיש חסרון בחוטין שרי.

כ"ג מ"ב סכ"א סק"ד ובה"ל ד"ה אבל, בדין שימוש בחוטי ציצית הקשורים בבגד, וחילוק בין ציצית בלילה לסוכה משנה שעברה. - שם סק"ב שנפסקו או שהתירין מהטלית. - שם סק"ג בדין זריקה לאפשה שבזמננו. - שם סק"ו אפי' בדפנות הסוכה, אבל דפנות מכותלי הבית אין להם שום דין. - בדין סכך ולולב לאשפה. - שם סק"ב לקנח פניו מן הזיעה, בדין קינוח זיעה או משקפים בהם.

כד. דינים שנתבארו.

ומה שנשאר דולק אינו נר של מצוה. - בהא דתנן בתמיד שאם כבה מדרשנו ומדליקו ממזבח העולה. - לענין הלכה בקינסא.

כ"א שו"ע תרע"ד ס"א ויש מתירין גם בזה אא"כ הוא בענין שיש לחוש כו', הא דבנ"ח עצמו אפי' יש לחוש שיכבה מותר. - שם בהגה ונהגו להחמיר כו' דעיקר מצותו אינו אלא נר אחד, פשטות הגמ' וראשונים דשרי להדליק שני מראשון. - שם מ"ב סק"א אכן היה להם פתילות ארוכות כו', בגמ' משמע דלהביא הנר שרוצה להדליק שפ"ד בנר חנוכה. - במ"ש בשעה"צ מא"ר שנוטל הנר הדולק ומביאו אצל המונח צ"ע, ובריטב"א בשבת בזה, ובמש"כ שם לשאול מה צריך פתילות ארוכות שיטלו את הנר המערבי. - בדין העמדת גפרור מעל הנר ועי"ז תתחמם הגפרית וידלק, ופתילה שטבלה בשמן אפרסמון. - שם מ"ב סק"ט, בדין הדלקת נר מצוה מנ"ח. - בקושיית בה"ל איך אפשר להדליק נר מנר בנרות שבת, הרי אפי' מהדרין ליכא טפי מנר אחד.

סימן א

בדיני הכנה

ביצה, [ומ"ש הר"ן דעיקר קרא להכנה דממילא, היינו דומיא דהכנה דממילא דלית' בעולם למימר ב' הואיל, אבל ודאי דבידים חמיר טפי, ועיקר קרא מיתוקם באופן דליכא למימר הואיל, וכ"כ הר"ן בפסחים, שו"ר שכ"ה ברשב"א ד' ב', ודברי התו' שהביא הר"ן בפסחים כונתו למ"ש תו' לק' ב' ע' לק' ס"ק, אבל הרמב"ם בפיה"מ כתב דהכנה דממילא מדרבנן אסורה, [שו"ר בבה"ל סי' שכ"ב סי"א שהביאו עיי"ש], ובסברא מיושב טפי כפי' זה, דלית לן לחידושי איסור הכנה בלא מעשה, וגם אין בזה זלזול בכבוד שבת, והא דאמרי' דהוי ספיקא דאורייתא אפשר לפרש כעין מ"ש בתו"י דמוקצה חשיב נמי כעין ספיקא דאורייתא, והכנה דביצה עדיפא מיניה, דאף אי מדרבנן היא מ"מ הענין הוא שהבינו חז"ל שגז' זלזול בכבוד שבת כעין הכנה דאורייתא, ולכן חשיב ספיקא דאורייתא, ועו"ל דלמסקנא דר"פ ודרב אשי חשיבא הכנה נמי ספיקא דרבנן ומעיקרא ה"ק דלרבה איכא לשנויי דאורייתא היא, אבל האמת דלכו"ע דרבנן היא, ומיושב בזה דנקטו ר"פ ור"א תירוצם בסתמא אף דקיי"ל כרבה, דאף לרבה הוצרכנו לשנויי בהכי, מיהו מהא דלא חשיב לי' אביי גזירה לגזירה יש ללמוד או דהוי דאורייתא או דרבנן ברצון התורה וכמש"כ, ומ"מ יש לקיים הדברים בדר"פ ור"א דלענין ביטול דינה כדרבנן.

בקו' הרשב"א על רש"י במה שפי' הטעם לאיסור האכילה

הרשב"א הק' ע"ד רש"י שכ' דשבת בעיא הזמנה בחול, דאין הדבר כן שהרי שבת מכינה לעצמה, כדחזינן דנולדה בשבת בעלמא שריא מדאורייתא, ואע"ג דלידה גופה הכנה היא כדאמר ד' א', דהיינו טעמא דנולדה

ב' ב' אלא אמר רבה וכו' ומשום הכנה וכו'

א. ב' ב' אלא אמר רבה לעולם כו' ומשום הכנה כו' ורבה לטעמי' כו' יש לעי' היכי משמע מקרא דקאסר הכנה שתהא אכילתה אסורה, וליכא למימר דבעינן שיאכל רק מן המוכן, דהא בנולדה ביו"ט בעלמא שריא מדאורייתא, אע"פ שלא היתה מוכנת מאתמול, ונראה דכשאינו אוכלה ביו"ט אגלאי מילתא שלא הכינה שבת ליו"ט, ונמצא שאכילת הביצה ביו"ט קובעת את ההכנה, והענין דילפינן מהאי קרא שלא תשמש שבת את יו"ט ולא יו"ט את השבת, וכשאוכל הביצה ביו"ט נראה שהשבת הכינתה לצורך יו"ט, וזהו זלזול בכבוד שבת, משא"כ בסעודת חול דלא בעיא הזמנה אין הכנת השבת מתייחסת לחול ואין זלזול בכבוד שבת.

ולפ"ז אפשר דדוקא בהכנה דממילא, יש לאסור האכילה שהיא קובעת את ההכנה, אבל בהכין באיסור מיו"ט לשבת כגון סמוך לחשיכה, איסורא דעבד עבד, ולא יתוקן האיסור אם לא יאכלנו בשבת, וכדפשוט דבאפה מיו"ט לחול לא נאסר משום הכנה, ועי' לק' סוסק"ד.

אם ביצה שנולדה אסורה מדאורייתא, או דכיון שהוא בלא מעשה הוי דרבנן

והנה הראשונים ז"ל נקטו דביצה מדאורייתא אסירא, וכפשטא דגמ' ג' ב' דהוי ספיקא דאורייתא, והיינו דהכריעו חז"ל דהשימוש בביצה ביו"ט קובע את השבת כמכינה ליו"ט, והר"ז זלזול בכבוד שבת כמכין בעצמו, דהא עיקר קרא בהכנה בידיים, כגון בסמוך לחשיכה דליכא הואיל, א"נ במבשל חמץ בשביעי של פסח לצורך שבת שבשמיני, וס"ל לרבה דה"ה

**בדעת רש"י דיש ב' איסורין, איסור אכילה בדבר
שלא הוזמן, ואיסור להזמין**

נמצינו למידן דלפרש"י יש שני דינים בדרכה, איסור אכילה בשבת ויו"ט דבר שלא הוזמין קודם, וזהו מענין איסור מוקצה, ואיסור להזמין הוזמנה זו משבת ליו"ט או איפכא, וזהו איסור הכנה, וכל שהוזמנה בגמר גידולה לא יחזור איסור מוקצה בהכנת הלידה, אבל אסור לגרום הכנת הלידה משבת ליו"ט משום איסור הכנה, וכשמזמין בע"ש לצורך יו"ט שאחר השבת הרי הוא גורם בהזמנה זו איסור הכנה של הלידה, וכיון שאסור לו להזמין נשאר איסור מוקצה שהרי לא הוזמנה.

אבל לדעת הראשונים ז"ל אין לנו אלא איסור הכנה, וזה הגורם איסור אכילה, דאם אינו אוכלה נמצא שלא הכין וכמשנ"ת, ואף שהכנה בגמרה מע"ש, מ"מ הכנת הלידה ג"כ הכנה גמורה היא, דשבת מכינה ליו"ט בלידה, וחוזרת ונאסרת בהכנה זו, מיהו כיון דלגבי איסור הכנה פשיטא דשבת ויו"ט מכינין לעצמן, הלכך מדאורייתא דביצה שריא בשבת נמצא שהשבת הכינה לעצמה, ובדין הוא שתהא מותרת ביו"ט, אלא דכיון דמדרבנן אסירא בשבת נמצא שלא הכינה לעצמה, ואם יאכלנה ביו"ט נמצא ששבת הכינה ליו"ט.

בגמ' ד' א' נקטו דמאן דאית ל' הכנה דרבה לא מצי למיסבר נולדה בזה מותרת בזה, והיינו משום דניחא לן טפי לפרושי פלוגתא דתנאי, בפלוגתא דרב ור"י, ולא לחדש דאיכא מאן דפליג אסברא דרב דאיכא משום הכנה, אבל רבה גופי' דלא ס"ל טעמא דמשקין שזבו ופירות הנושרין, אפשר דמפרש טעמא דת"ק דלא החמירו כולי האי באיסור הכנה כיון דמדאורייתא בראשון שרייא, ונמצא ששבת הכינה לעצמה, שו"ר ברשב"א ג' ב' שכ' לפרש דת"ק דר"א נמי אית ל' הכנה, וכתנאי דקאמר היינו על הדין ולא על הטעם, מיהו אפשר דאיהו נמי שמיע ל' דר"י מפרש לה משום משקין שזבו, ואליבא דרב נקט טעמי'.

בזה אסורה בזה, ובאמת קשה לפרש"י דטעמא משום מוקצה מה איסור יש בנולדה בזה הרי כבר הוזמנה כשנגמרה בחול וכמשה"ק תו' ד' א', ומוכח מזה דאף שכבר הוזמנה לסעודת שבת, מ"מ הכנה אוסרתה, וכפי' הראשונים ז"ל דהאיסור אכילה הוא מפני שע"ז היו"ט משמש לשבת או השבת ליו"ט, ולכן אע"פ שכבר הוכנה בחול כשנגמרה, אכתי שייכא בה הכנה נוספת בלידה, וסגי בהכנה זו לאסרה.

ונראה דרש"י קשיא ל' משה"ק לעיל דאין גורמת ההכנה איסור אכילה, הא הכנה דאיתעבידא כבר נעשתה, ולכן פ"י דבעינן שיהא מוכן לסעודת שבת בהזמנה דחול, ומשום איסור מוקצה, כההיא דרבה בפסחים מ"ז ב' שהשימוש במוקצה זהו האיסור, בעצים להסקה ובביצה לאכילה, דע"י שמשמש בהן לצרכן עביד להו הכנה, וס"ל התם דהויא מלאכה עיי"ש, ומ"מ איסורא איכא מדאורייתא לפרש"י, ובזה לא מהני הכנה דשבת לעצמה, דהא מוקצה היא, [וכן הק' הרשב"א לעיל על פרש"י], ובנולדה בשבת בעלמא דשריא, היינו מפני שכבר הוזמנה בחול כשנגמרה, וסגי באותה הזמנה לאפוקה מידי מוקצה.

מיהו קשה א"כ נולדה בזה היכי תליא בדרכה, הרי כבר הוכנה בחול, וי"ל דבאמת איסורה לאו משום מוקצה אלא משום איסור הכנה, דכמו שאסור לקנות שבתה ביו"ט לצורך שבת מהאי קרא דוהכינו, ה"נ אסור להכין הביצה בלידה מיו"ט לשבת, וא"ת מה הרווחנו בזה, הרי עיקר הקו' לפרש"י דאיסור הכנה שנעשה ביו"ט אין לו לגרום איסור אכילה בשבת, וי"ל דודאי אם אין איסור אכילה בלא הזמנה אין מקום לאסור האכילה משום הכנה, אבל השתא דבלא הזמנה אסור לאכול משום מוקצה, שפיר אסרינן ל' להזמין ביצה זו בחול לצורך יו"ט שאחר השבת, כיון שהוא מזמין ליו"ט על סמך הכנת הלידה שבשבת, וקעבר בהזמנה זו על איסור הכנה דרבה.

ואין לו תועלת ביתרון שנשלמה מאתמול דנימא דחשיבא הכנה ביתרון זה, ואף בשחט בתחלת ליל יו"ט, מ"מ הגמר הי' יכול ליעשות ביו"ט, והרשב"א והר"ן תירצו דביצה שלא נולדה לא חשיבא יצירה בפ"ע למיחל עלה שם הכנה, דמה שנתחדש שביצה ברי' בפ"ע היא ולא כאברי התרנגולת, וזה רק בביצה מושלמת שראוי' לגדל אפרוח, וגם ניכרת בטעמה, וזהו תירוצו של הרז"ה, והרמב"ן חולק ע"ז דגם במעי אמן חשיבי ברי' בפ"ע וחיילא עלייהו שם הכנה, ולכאור' נפ"מ בעגל שנולד בשבת אם מותר ביו"ט שאחריו, דלטעמי' דהרמב"ן יש להתיר אף אי לא חזי ליומי' מיהו י"ל דלא אמר כן הרמב"ן אלא בשאנו נטלנום ע"י שחיטה ולא בנוולדו, וער"ן שכ' בזה טעמא דחזי לבריא עיי"ש.

בישוב הגרע"א אמאי לא נימא דיו"ט הכין לעצמו

וראיתי שהגרע"א ז"ל הק' קר' הנ"ל דנימא שיו"ט הכין לעצמו לאכול הביצים בשחיטת אמן, ותירץ דמ"מ ההכנה שיהיו ראויין לגדל אפרוחין ושהיו ביצים גמורות הוכנו לצורך שבת, וצ"ע דמה בכך הרי אותה ההכנה הוצרך יו"ט להכין לעצמו, וכיון דגמרה לצורך עצמו מה בכך שגם שבת נהנית מזה.

ועוד תירץ דחיישינן שגמרה בשעה שאין שהות מבעו"י לשחטה, ומבואר דעתו ז"ל דמאתמול גמרה היינו ביום אתמול ואף שנולדה בשחרית אפשר דגמרה מאתמול ערבית, ויש ליתן טעם בדבר משום דיום קגרים, כדמדמינן וסתות לתרנגולתא נדה ל"ט ב', מיהו צ"ע בעיקר הדבר דלפ"ז נולדה בזה משכח"ל דאסורה בזה מדאוריתא, כגון שנולדה בראשון סמוך לביהש"מ, ול"מ כן מדברי הראשונים ז"ל, ונראה מזה דכיון דחזי ליומי' לא חייל ע"ז שם הכנה בממילא, אע"פ שאירעה ההכנה בזמן שאין שהות לאכלה, דדוקא כשאין הביצה ראוי' ליומה כלל מינכר דלצורך יום אחר הכינתו, אבל

ב. שם אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן, אפשר דנקט עסקינן משום תרנגולת העומדת לאכילה, ותרוייהו בחדא נקט להו לבאר במאי עסקינן לאסור הביצה, אבל אם הי' אומר רק יו"ט שחל להיות אחר השבת לא הי' תופס לשון עסקינן, וכמשה"ק הרשב"א, ולפ"ז אין משמעתין דמיון למ"ש הרשב"א שבת קמ"ט א' ציינו הגרע"א ז"ל.

שם מאתמול גמרה לה, מפרש"י נלמד דעכ"פ האוכל שבביצה מוכן ושייך להזמינו, דכ"ז שאין האוכל ראוי לא חשיבא הזמנה, ולפ"י הראשונים ז"ל כיון שהחלק הנאכל נשלם, חשיבא הכנה משבת ליו"ט, משא"כ עצם גידול הביצה דלא חייל ע"ז שם הכנה, כמו שלא חייל על גידול התרנגולת עצמה שם הכנה, אע"פ שנוסף בגידולה, וכמ"ש הר"ן, וביצים גמורות דבסמוך היינו שנשלמה קליפתן והיו ראויות ליוולד ביומן אם לא הי' שוחטה, ורק בהני שייך למיגזר אטו ביצה שנולדה.

וא"ת נימא דיו"ט הכינה לעצמה, כגון בשבת שאחר יו"ט דגמרה מיו"ט לצורך יו"ט אם ישחוט את התרנגולת ביו"ט, ולא קר' היא דביצה להוולד נעשית, ולא לאכלה בשחיטת התרנגולת, והי' אפשר לומר דאף דגמרה מאתמול, מ"מ אם ישחטנה לא ימצאנה ראוי', אבל מדברי הראשונים ז"ל שכ' דהמוצא ביצים גמורות בשחיטה הר"ז ספק אם גמרו מאתמול או מהיום, ש"מ דבגמר דהיום שקודם הלידה כבר נמצאת הביצה שלימה, מיהו אם היא שלימה לגמרי כבר כתב הרמב"ן דההיא ודאי מאתמול גמרה לה.

בטעמא דמצא בה ביצים גמורות מותרות

ומדברי הרמב"ן נראה דהא דמצא בה ביצים גמורות ביו"ט שאחר השבת מותרות, היינו משום שאין תועלת מזה שנגמרה מאתמול, דהא אילו נגמרה רק ביו"ט והי' זמנה ליוולד ביום שני, ג"כ הי' מוצאה שלימה ע"י שחיטה,

גמרה משמע שאין חילוק גדול ביניהם, ויתכן גם לומר דנהי דאירע ששחטה קודם שנולדה, מ"מ מאתמול גמרה לצורך לידה, דלכך עיקר יצירת ביצה, ולא אמרי' דלעצמה הכינה אתמול, דרק כעת נתחדש שלא נולדה, אבל אתמול לצורך לידה גמרתו, ולא לעצמה.

אם הילפותא לאיסור הכנה היא רק להכנה שאין בה מלאכה

ג. שם ורבה לטעמי' דאמר רבה מאי דכתיב והי' ביום הששי כו' נראה דרבה יליף מהאי קרא איסור הכנה בדבר שאין בו משום מלאכה, ודומיא דאין שבת מכינה ליו"ט דמלאכה אסירא, אבל הא דאמר רבה פסחים מ"ו ב' דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט, קים לי' מסברא דלאו צורך היום הוא, ולכן לא הזכיר התם האי קרא, [שו"ר ברמב"ן במלחמות שכ' דג"ז משום הכנה, ועיי"ש בלשון ר"ח שהביא], וכן אביי ורב חנן דבעו למיפלג בעירובין ל"ח ב' אהכנה דרבה לענין ביצה ועירוב, י"ל דמודו לי' דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט במידי דמלאכה, [שו"ר בראשונים שם שפי' דאף בהכנה דעירובי תחומין מודו לי', ולפ"ז אית להו נמי דרשא דרבה], אבל ר"ח דסבר צרכי שבת נעשין ביו"ט, לא מצי למסבר הכנה דרבה, דכיון דצורך היום חשיב לי', א"כ לעצמו הוא מכין, ועי' להלן בדברי התו'.

ומהא דאמרי' ורבה לטעמי', מבואר דכבר הקדים רבה לדרוש כן אף קודם שינויא דמתני', וש"מ דיש לדרשא זו מקום אף בלא נפ"מ דביצה, ואף אי ברייתא היא כדמייתי בערובין שם, מ"מ לאו אביצה מיתניא, אלא עיקר הענין נלמד מהפסוק דפעולת הכנה היא זלוול ביום המכין, שזוהי פעולת חול להכין לקודש, ואפשר דאף ב"ש מודו בזה, ואף למ"ש הרמב"ן והרשב"א שבת ל"ט ב' דב"ש ל"ל הואיל, וא"כ ע"כ כר"ח ס"ל דצרכי שבת נעשין ביו"ט, מ"מ זה לא תלוי בפלוגתאן בהכרח, דמצו סברי כרבה בכל מילי, ורק בביצה דגמרה

כששבת מכינה לעצמה דבר הראוי לה, אף שאירע איחור הכנה לא מינכר דלצורך אחר הכינתו, אלא שנתאחרה הכנתה בזמן שאינו ראוי, ול"ד להואיל ואי מקלעי לי' אורחים חזי לי', שכ' תו' דסמוך לשקיעה"ח אסור, דהתם בעינן לשירותא דאורחים, משא"כ בהכנה דממילא שרק ע"י שניכר שאינה ראוי' ליומה נראית ההכנה, ולפ"ז אם הי' מותר בגמרה באמצע היום משום שריותא דשחיטה הי' מועיל אף סמוך לשקיעה"ח, ואף דהכא גרע שצריך שחיטה אחר ההכנה, מ"מ אי חשיבא הכנה לעצמה הי' מועיל בכל גונא, אלא דלכאו' בפשוטו ניחא דביצה לאו לאכילה ע"י שחיטה קיימא, וסתמא דמילתא לא אכיל להו כשאין גמורות ליוולד ממש, ולכן פשוט דלצורך מחר הכינה, שו"ר ברשב"א ד' ב' שהק' כן, וכנראה זו כונתו בתירוץ.

ועוד כתב הגרע"א ז"ל כגון שנולד בזמן תוספת שבת או ביהש"מ דלדין לא חזי מספק, אבל אכתי יום הוא, ולכאו' בזה ודאי יש להועיל מה שהוא האמת כלפי שמיא, ויו"ט מכין לעצמו למי שיוודע האמת, וכן בתוספת שבת י"ל דבשיעור שזה שבת אין זלוול ביו"ט, והעיקר דהאמת קובע דאכתי חזי ליומי', ונפ"מ למאן דלא מקבל תוספת שבת, ואפי' לגוי י"ל דכיון שראוי לו ביום זה, לא אמרי' שתרגולתו של הגוי הכינתו לצורך מחר.

ולפי' ה"ר אפרים באמת י"ל דביצים גמורות במעי אמן בשבת שאחר יו"ט שריין מדאורייתא, ומ"מ בנוולדו אסירי דלאו להכי קיימי, דנימא שיו"ט הכין לעצמו, ודברי הר"א יתפרשו רק ביו"ט שאחר השבת, וכן מתפרש בסתמא ששחט ביו"ט, ולא לחולה בשבת, ובזה לא אמרי' שבת הכינה לעצמה משום חולה, מיהו אפשר דרבנו אפרים סבר דביצים גמורות ליוולד כשלימות דנולדות חשיבי, דהא לאכילה בעי להו, ואין ניכר ההבדל כ"כ כההוא דזבני לי' לק' ז' א', אבל מאתמול לא גמרי' ליחשב ביצה ראוי', אבל מדברי הראשונים שכתבו דספק מתי

בכבוד יו"ט, דלא מצינו איסור זה אלא בביצה ועירוב דלא שייך שיהיו ראויין ליום זה כלל, אבל בהכנות דלא מינכר בהדיא, אע"פ שהוא יודע שאין לו צורך, מ"מ אין זלזול בכבוד יו"ט ע"י המעשה, ונפ"מ אם מותר לסדר שולחנו מבעו"י בע"פ שחל בשבת, דלרבה איסור הכנה בשבת ויו"ט שוין, וכיון דאישתרי בהואיל, יש להתיר גם משבת ליו"ט, ולפ"ז אף סמוך לחשיכה יהא מותר, אבל אי בעינן דוקא אורחין יהא אסור לסדר מצה בע"פ, ולא סמוך לחשיכה כלל, [ולע"כ בדין הכנה משבת ליו"ט דקדושתו קלה, אם יש להחמיר בזה מדרבנן, וכמדומה שנוהגין להחמיר, שו"ר במ"א סי' תרס"ז סק"ג בשם מהרי"ל שלא לגלול הס"ת ביו"ט לצורך שבת, והגרע"א ז"ל התיר מיו"ט לשבת לפי שיטתו עי"ש, ולמש"כ י"ל דה"ה משבת ליו"ט שדינא שוה, [וכ"כ בשע"ת, ואין מח"ב תח"י], אא"כ מדרבנן החמירו טפי משבת ליו"ט, וכן נפ"מ במכין חמץ בשביעי של פסח, וחדש ביו"ט ראשון של פסח, ובאיסור מלאכה י"ל דחייב דליכא הואיל, אבל איסור הכנה י"ל דליכא כיון דלא מינכר מעצם המעשה, אלא איסורא הוא דרביע עלי', אבל במבשל בכלי שבמציאות לא יוכלו לפותחו עד השבת יש לאסור נמי משום הכנה, מיהו י"ל דבכל הני איסורא דעבד עבד ולא נתקן האיסור ע"י שלא יאכל, דרק בממילא אשכחן ד"ז.

אבל הרמב"ן במלחמות כתב דהא דאין צרכי שבת באפיי' ובישול נעשין ביו"ט משום איסור הכנה הוא, ויש לעי' הא לרבה ניחא לן הא דאין שתה"ל נעשין ביו"ט, ופי' תו' דלדידי' צורך מצוה לא חשיב צורך היום, ואם איתא מנ"ל דילמא רק הכנה דאסור רחמנא קאסרינן אבל צורך מצוה מותר, דליכא זלזול בכבוד יו"ט אלא כשמכין ליום אחר, ועוד דלפ"ז הדין נותן שהמבשל לשבת אף בדליכא הואיל פטור, דבאמת צרכי שבת חשיבי צורך היום, אלא שאינו רשאי להכין, וי"ל דכיון שאינו רשאי להכין, לא חשיב צורך היום, דהצורך נקבע לפי

ממילא פליגי וסברי דתאכל, [ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה סק דלא נתפרשו דבריהם ז"ל מנ"ל דב"ש ל"ל הואיל], וכ"כ הרשב"א והריטב"א בעירובין דאביי מודה לדרשא דרבה ופליגי רק אהא דמדמי ביצה להכנה.

ושמעתי להעיר דרבה יליף הכנה דממילא מהא דלא ירד מן ביו"ט לצורך שבת, ויש לזה משמעות מדכתיב והי' משנה בתר והכיננו, [וגם בעיקר דרשא דרבה י"ל דהיינו מדהסמך והכיננו ליום הששי קודם והי' משנה], אבל יש לדחות דהא חזי ליומיו, ואפשר דלא היו רשאים לאכול יותר מעומר ביום הששי, וא"כ העומר השני לא חזי ליומיו, מיהו לפ"ז י"ל דמשום מלאכה דאפי' ובישול הוא, דכיון דלא חזי ליומיו ליכא הואיל, ואכתי נימא דהכנה דממילא שריא, וי"ל דבאמת עיקר הפסוק להכנה בדבר שאין בו משום מלאכה וכמש"כ, ומדנקט נמי והי' משנה בהדי האי קרא ש"מ דהא דאינו יורד ביו"ט לצורך שבת נמי מה"ט הוא, מיהו אם לא הי' מן יורד ביו"ט כלל א"כ ליכא ראי', דהא משום כבוד יו"ט לחוד אינו יורד, אף בלא טעמא דהכנה, אבל אם הי' יורד ביו"ט, והי' משנה בעיו"ט לצורך שבת ניחא, שוב שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שג"כ פי' דיליף מדלא ירד מן ביו"ט לצורך שבת.

הכנה שאין בה מלאכה אם צריך לשרייתא דהואיל

ויש להסתפק לפי מה שצדדנו דאיסור מלאכה מיו"ט לשבת איסורו משום מלאכה שלא לצורך היום, ואיסור הכנה בלא מלאכה הוא הגלמוד מקרא לרבה, האם תרוייהו שוין דלא משתרו בלא הואיל, כגון להכין צרכי שבת לסדר שולחנו מיו"ט לשבת סמוך לחשיכה, או ביהש"מ, דיש מקום לחלק דשרייתא דהואיל לענין מלאכות היינו דחשיב צורך יו"ט בצד רחוק, ואע"פ שאין דעתו ע"ז, מ"מ גם צורך זה קיים, אבל באיסור הכנה אפשר דסגי בזה דלא מינכר בהדיא דלצורך מחר הוא, דשוב אין זלזול

דלא משכח"ל בלא הואיל, ודבריו בפסחים הם דלר"ח דצרכי שבת נעשין ביו"ט ליכא לאוקומי קרא באיסור הכנה דביצה, ודלא כמו שהק' בגליון על הר"ן מההיא דפסחים, והניח בצ"ע.

ד' א' בהכנה דרבה קמפלגי כו' בגדר איסור הכנה

ד. ד' א' אלא הכא בהכנה דרבה קמפלגי כו' לכאור' הי' נראה דליכא דין הכנה מזול"ז אלא כשהשבת או היו"ט הכינו הדבר, ולא הי' ראוי ליומו, דבזה שייכא הכנה דרבה שזהו זלזול בכבוד יו"ט המכין לשבת או איפכא, אבל אם הסיק עצים לבשל בהם לצורך יו"ט ונעשו אפר, נהי דהו"ל נולד ואסור ביו"ט, מ"מ בשבת יש להתירו דלא חשיב שיו"ט הכין לשבת אלא לעצמו, וכן בעצמות וקליפין שהיו מוקצה ביו"ט מפני שהמאכל בהמה כנולד, או שלג וברד שנפשרו ביו"ט, יש להתירן בשבת דלא הכין היו"ט הדבר כענין הכנת ביצה וכיו"ב, אלא שהשינוי חשיב נולד ואסור ביו"ט, אבל בשבת שאחריו חשיב כמוכן מעצמו, דלא נעשית שום פעולת הכנה ע"י היו"ט, ועוד הי' נראה דבהכין גוי יש לרמות להכין ישראל באיסור, וכיון דלא מצינו איסור אכילה בהכנה אלא כשהאכילה קובעת את ההכנה, אבל כשההכנה כבר נשלמה ע"י המעשה, אין לאסור באכילה, וכמש"כ סק"א, ה"נ יש להתיר באכילה למחר.

ואמנם בגמ' לא מצינו אלא לידה ועירוב, וכן עצים שנשרו מן הדקל שאסור הרי"ף ג"כ חשיב תיקון בתלישה ואיכא למימר דדמו ללידה, אבל ברא"ש סוס"א הביא לאסור פתילות שכבו בשבת להדליק ביו"ט, והתו' בעירובין מ' א' כתבו לאסור מה שהכין גוי משבת ליו"ט, ובשמעתין משמע דלתירוץ בתרא נהי דלידה לאו הכנה היא, מ"מ כיון שע"י שנולדה בשבת מותרת למחר, חשיבא הלידה הכנה לשירותא דביצה, ומשמע דהכנת ההיתר אכילה ג"כ אוסר משום הכנה, ועי' להלן בכ"ז.

הראוי, ולא סגי בזה שהאדם צריך לזה מפני שלא יוכל להכין מחר, דהא כשיודע שיהא אנוס בחול מלהכין פשיטא דאינו רשאי להכין ביו"ט, ומ"מ צ"ע למה לא פי' הרמב"ן דלרבה אין צרכי שבת נעשין ביו"ט מעיקר הדין דלאו צורך היום הוא, ואפשר שסמך בזה על גר"ח דנקט בדר"ח לשון יו"ט מכין לשבת, ומשמע דבהא תליא, ואמנם ודאי דטעמא דר"ח בהא תליא וכמש"כ, אלא דהרמב"ן נקט דגם טעמי דרבה בהא תליא.

והתו' בשמעתין ובערובין ל"ח א' בשם ריב"א כתבו דאפשר לסבור כר"ח דלית לי' הואיל ומ"מ הכנה אסורה, והא דאופין ומבשלין מיו"ט לשבת היינו משום דלא מיתסר משום הכנה אלא עשיית דבר חדש ולא תיקון בדבר הקיים, וצ"ע דאם צרכי שבת נעשין ביו"ט הרי הענין דחשיב צורך היום, וא"כ לאו הכנה היא, ובאמת יסוד תירוצו של ריב"א הוא דהכנת דבר חדש אסור אף בשבת המכילה לעצמה, וכמ"ש בתו' הרא"ש ערובין שם ובתו' הרשב"א פסחים שם, ועמשה"ק ע"ז בתו' הרא"ש, מיהו בתו' לפנינו פי' כן רק באיסור הכנה מיו"ט לשבת, וכבר הקשה ע"ז בתו' הרשב"א מהא דנולדה בזה אסורה בזה דכבר נגמרה קודם הלידה והלידה היא רק תיקון, דראוי ליאכל אגב אמה, וי"ל דמ"מ גרע מבישול, וחשיבא הכנה, ולפ"ז עצים שנשרו מן הדקל בזה מותרין בזה דדמו לבישול, והרי"ף לא כ"כ, וכבר הביא בתו' הרא"ש והרשב"א דמסקנת ר"י דלא כפי' ריב"א, ובפרט בסברא דהכנה מיו"ט לשבת ולא לעצמו, דבזה גם ריב"א לא פי' כן, דלא מסתבר כ"כ לחלק כן בזלזול דהכנה, ופשטי' דקרא נמי בהכנת אשר יביאו, כענין שאמר משה לישראל את אשר תאפו אפו, וכבר הביא הר"ן בפסחים שם בשם תו' דאפשר לקיים דברי ר"ח דליכא הואיל ודברי רבה דהכנה דאורייתא, אלא שכ' דהם מחלקים בין הכנה בידים לממילא, וסיים ולא מחזור, וואין זה ענין למ"ש הר"ן בשמעתין דקרא דרבה מיתוקם רק בביצה דליכא הואיל, דדבריו הם לרבה דבידים פשיטא דאסור, אלא

ראוי מפני שרבנן אסרוה הו"ל הכנה מדאורייתא, כיון שאינה אסורה אלא בחומר של דרבנן).

דברי הרא"ש בעגל שנולד ביו"ט שאינו אסור משום הכנה

ברם דברי הרא"ש ס"ז שכ' דבעגל שנולד ביו"ט, ליכא טעמא דהכנה מפני שאין הלידה גורמת בו תיקון חשוב, באמת צ"ע דמה שיך להזכיר הכנה באיתליד ביומי' דלעצמו מכין, ואם כונתו דלא נגזור אטו יו"ט שאחר השבת, היכן מצינו למיגזר נולדה ביו"ט אטו נולדה בשבת שלפני יו"ט, הא לא מצינו בגמ' אלא גזירה יו"ט אטו יו"ט שאחר השבת, [שו"ר שכ"כ במ"א סי' תקי"ג ס"ק ט"ז עיי"ש], ועו"ק דמאי משני שאין תיקון בלידה דעגל כ"כ, מ"מ אם נימא דעגל שנולד בשבת חשיב לא חזי ליומי' מדאורייתא, ראוי לאסור משום הכנה, דאי נתיר משום דיו"ט הי' יכול להכין לעצמו, יש להתיר אף אם יש תיקון גמור בלידה, מיהו בזה י"ל דלא מהני אלא מפני שיכול לאכלו ע"י שחיטת האם, אבל אם צריך ללידה נהי דיו"ט גופי' הי' יכול להכין השתא מיהא השבת הכין, ושמא לרוחא דמילתא קאמר, דליכא למיגזר ול"ד לנולדה בזה אסורה בזה די"ל דעגל חשיב לא חזי מדאורייתא, ולכך גזר אטו נולד בשבת, שו"ר בטור סי' תצ"ח שהעתיק דברי הרא"ש לענין יו"ט שאחר השבת דר"א אסר בנוול בשבת, עיי"ש, וראיתי בר"ן שכתב דיש מקום לאסור עגל שנולד בשבת לשחטו ביו"ט שאחר השבת, אבל נולד ביו"ט פשיטא לי' דשרי, [ואף מה שאסר בכה"ג לכא' הוא דלא כהרמב"ן במלחמות שכ' דלא נאסר משום הכנה אלא כשאין היו"ט יכול להכין לעצמו הכנה זו, וכמ"ש סק"ב עיי"ש, שו"ר דיש לדחות שלא כ"כ הרמב"ן אלא בשאנו נטלנו הביצים, אבל בנוולו חשיבא הכנה], אא"כ נאמר דלענין בשר אין יתרון בלידה וכסברת הרא"ש.

ואפ"ר דכונת הרא"ש לאסור משום דמאתמול נגמר העגל דומיא דביצה, וע"ז קאמר

שם תוד"ה אלא ותימא כו' מדבריהם משמע דלא קשיא להו דנימא שבת הכינה לעצמה, דכיון דמדרבנן אסירא חשיבא הכנה מדרבנן, אלא דקשיא להו דלידה בביצה שכבר נגמרה מאתמול אינה הכנת יצירה אלא הכנת הבאה ולא חשיבא הכנה, ובתירוקן קמא כתבו דלידה נמי הכנה היא, ובתירוקן בתרא כתבו דכיון דע"י שנולדה בשבת משתריא ביו"ט חשיב הכנה, ומסתברא דהיינו רק בלידה דאפי' נימא דלידה לחודה לאו הכנה היא מ"מ בצירוף זה שמועיל להתירה למחר חשיבא הכנה, אבל בשלג וברד שנפשו בשבת לא נימא דחשיבא הכנה אף דע"ז משתרי למחר, ובמהרש"א כתב דתירוקן התו' כהר"ן, אבל ע"כ התו' שכתבו שני תירוצים כונתם דאפי' אם נימא דלידה לאו הכנה היא, והר"ן מפרש דלידה הכנה היא, אלא דעדיין צריך להוסיף דכיון דמדרבנן לא חזי ליומי' היא הכנה, וכן מתפרש בתירוקן קמא דהתו', וכמשנ"ת, ועמג"א סי' תקי"ג ס"ק י"ג, ועי' בסמוך.

בדעת הרא"ש האם נולדה בזה אסורה בזה מדאורייתא

בשעה"צ סי' תקי"ג אות ט"ז הביא דברי הק"נ שכ' בדעת הרא"ש דנולדה בזה אסורה בזה מדאורייתא, ונראה דדיוקו של הק"נ בנוי על ט"ס ברא"ש שנדפס לפנינו דאיתמר שבת ויו"ט כו' והוא ט"ס וצ"ל איתמר, שהוא ענין בפ"ע כמו ברי"ף, וכתב תחלה ועוד טעם דפסק לחומרא לחשוב האיסור דאורייתא, והיינו ביו"ט אחר השבת, וז"פ, וגם מאי דנקט דלהתו' בתירוקן קמא הוי דאורייתא צ"ע וכמשה"ק הרמב"ן והרשב"א והר"ן, ומ"ש ליישב צ"ב, וכן מ"ש בשעה"צ מהמאירי דהכנה דלידה דאורייתא וכן מסוגיא דערובין, צ"ב דודאי לידה הכנה גמורה היא מדאורייתא אלא דכיון דחזיא ליומא מדאורייתא א"כ לעצמה הכינה, ושפיר הביאו בערובין קרא דוהכינו דפעולת הלידה הכנה גמורה היא, (ואין לומר דכיון דידעינן שאינה

קובעת את ההכנה, לכאור' נראה דעת הפוסקים דיש איסור אכילה בדבר שנעשית בו הכנה (בדליכא הואיל), דכיון שאסרה תורה הכנה דממילא, דליכא איסור במעשה ההכנה, ע"כ אתא קרא למיסר באכילה, וה"ה בהכין בידים, בדליכא הואיל, דאמנם איסורא דעבד עבד, ולא יתוקן כשלא יאכל, מ"מ איכא נמי איסור אכילה, ולכן יש איסור בהכין גוי, וכן בפתילות שכבו אע"פ שלצורך עמצן דלקו, מ"מ נעשית הכנה ע"י הכיבוי, וזה גורם איסור שימוש, ועדיין צ"ע בכ"ז.

ג' א' כולוהו כרבה לא אמרי הכנה לית להו. ה' ג' א' כולוהו כרבה לא אמרי הכנה לית להו, כבר כתב הגרע"א ז"ל דאין נראה לגמ' לומר דאית להו הכנה אלא דלא ס"ל למיגזר יו"ט דעלמא אטו יו"ט שאחר השבת, דודאי גזירה זו קרובה טפי מפירות הנושרין ומשקין שזבו, ועוד נראה דאם איתא דאית להו הכנה ביו"ט שאחר השבת, ע"כ לומר דב"ש דשרו סתמא פליגי אהכנה, וכיון דע"כ ב"ש וב"ה פליגי בדין הכנה, ליתן לן למעבד פלוגתא נוספת ביניהם, וע"כ דב"ה גזרי יו"ט דעלמא אטו יו"ט שאחר השבת.

מיהו אכתי מצינן למימר דמודו לעיקר דין הכנה, אלא דס"ל דהגמר דמאתמול אינו חשוב לאסור, דלא מינכר ההכנה כלל, והר"ז כנתפסמה, א"נ סברי דלא גמרה מאתמול דבר שלם שיחשב הכנה, אלא דתלמודא קושטא קאמר דמצינו אמוראי דפליגי ארבה ערובין ל"ח ב' וטעמייהו משום דל"ל הכנה בדבר דממילא כמ"ש הרשב"א והריטב"א שם.

והפ"ז אפשר ליישב ההיא דר"י משום ר"א ד' א' דעדיין היא מחלוקת, ומשמע דמאותו טעם אסרי נמי בנולדה בזה, ואין נראה לומר דס"ל הכנה רק ביו"ט שלאחר השבת, ולא גזרינן יו"ט דעלמא, וכמש"כ לעיל דלית לן לחדש שתי מחלוקות בין ב"ש וב"ה, אבל למש"כ י"ל דר"א ס"ל דכו"ע אית להו הכנה בדבר הנראה לעינים

דאין תועלת בגמר לענין שיוכל ליולד, וגמרו במעי אמו הר"ז כאבר שנתפסם, וגם אין יתרון בגמר כ"כ, דקודם שנגמר הוא ג"כ בשר, שו"ר בטור סי' תצ"ח הביא דברי הרא"ש לענין יו"ט שאחר השבת ונולד בשבת.

דין פתילות שכבו בשבת שכ' בסה"ת לאסרן להדליק ביו"ט מחודש מכמה טעמים, חדא דתועלת ההדלקה היא יותר אם ישארו דולקין, וא"כ אין הכיבוי מוסיף בהכנה, ועוד דזה שהפתילות כבין כשלא נשאר שמן אין זה פעולת כיבוי אלא אפיסת האש ואין לייחס זה כמעשה שעשתה השבת להכין ליו"ט, ועוד דאף אם יש תועלת בכיבוי דשבת, מ"מ אין לאסרו להדליקן שהרי היו ראויות להדלקה מעיקרא, ול"ד לאפיי' ובישול שאין ראויין בלא תיקון זה, וביו"ט של ר"ה קשה טובא דהא חזי ליומ', [ועיש"ש בשם מהרי"ל ועפר"ח], והנה הסה"ת חידש כן מכח הירו', ויש לפרש הירו' משום שתי קדושות, דבשרי שמן ודאי מחודש להזכיר הכנה.

אם יש איסור הכנה בגוי שליטת לעצמו

בדין גוי שליטת לעצמו הי' נראה דליכא משום הכנה דלעצמו הכין, ול"ד לנשר מעצמו, מיהו בליקט לצורך ישראל י"ל דלא מקילינן בזה טפי מנשרו, דכיון שלישאל יהא אסור היום, הר"ז כליקט לצורך מחר ואיכא משום הכנה, ועמג"א סי' תקט"ו סק"ח ובמ"ב שם סק"ט דנקטו איסור הכנה אף בליקט לעצמו, (ולע"כ בתו' ערובין בזה).

מסקנת הדברים לענין שבת ויו"ט דהיכא שלא נעשית הכנה חשובה בראשון אף שהי' אסור בראשון משום מוקצה יש להתיר בשני, כגון שלג שנתרסק בשבת דמותר ביו"ט למחר, וכן בקליפין, ועצמות, דלא מצינו איסור אלא בשנעשית הכנה, וכמו שדימה הרא"ש פתילות שכבו דלא חשיבי הכנה לאתרוג בשמחת תורה שחל באחד בשבת.

מיהו מש"כ דאין איסור אכילה בדבר שנעשה בו הכנה אלא בדבר דממילא שהאכילה

מותרת בזה, ולפ"ז מיושב הא דאתו אמוראי בתראי לתרוצי לדר"י בלא תיפוק, והרי למאי דקיי"ל הכנה לק"מ, אלא דס"ל לקושטא דמילתא דטעמי דר"י לאו משום הכנה וכמש"כ.

ולפ"ז ניהא נמי הא דמוקמינן פלוגתא דת"ק ור"א ד' א' בהכנה, כיון דר"י גופי' ס"ל טעמא דביצה משום משקין שזבו, ולית לן לחדש פלוגתא נוספת בהכנה גופה, ועי' בזה ברשב"א ג' ב' הובא לעיל סוסק"א עי"ש.

שם אלא רב יוסף מ"ט לא אמר כר"י כו' ור"י מ"ט לא אמר כרב יוסף כו', נראה מזה דהנודן אם לכלול ביצה בגזירות אלו שזבו, והיינו משום דבאמת ביצה ענין אחר הוא, ואף אם היתה משקה ומכוסה י"ל דלא גזרינן אטו פירות וסחיטה, דהא בע"ח היא וממילא, ואין בידו לתלוש ולסחוט, וכיון דאשכחן להני אמוראי דכללי ביצה, מסתבר שהיו כוללין אותה בין בפירות הנושרין ובין במשקין שזבו, ומש"ה בעי מ"ט דמר לא אמר כמר.

ולפ"ז נראה דר"י דלא גזר במשקין שזבו מפירות העומדין לאכילה, לא יגזור בביצה אף משום פירות הנושרין, דגזירה זו קרובה יותר, ומ"מ שרי ר"י משום דאוכלא דאיפרת הוא, כ"ש דביצה חשיבא אוכלא דאיפרת, ול"ד לפירות הנושרין דהאילן לאו אוכל הוא, ובזה ניהא שלא פי' ר"י טעמי דר' יהודה משום פירות הנושרין, דס"ל דמאן דלא גזר במשקין שזבו משום דאוכלא דאיפרת הוא, לא יגזור בביצה וכמש"כ.

ג' ב' מיתבי אחד ביצה כו' מ"ט לא תירצו משום מוקצה

ו. ג' ב' מיתבי אחד ביצה שנולדה כו' אין מטלטלין אותה כו' נראה דלא מצי לאוקומה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה, דהברייא מתפרשת לאשמועינן דלא רק באכילה אסורה אלא אף בטלטול, ובאיסור מוקצה ידוע דטלטול נמי אסור, ורק בהני איצטריך לאשמועינן דכיון שאסורין

כלידה, ובגמר שבמעיס לכו"ע לית להו הכנה, ולכן עדיין היא מחלוקת דלב"ה דלא תאכל משום משקין שזבו, ה"ה דאסורה בזה משום הכנה, ולב"ש דביצה שריא שבת הכינה לעצמה ומותרת נמי בזה, והרשב"א כתב דר' יוחנן קיבל מרבתי' דר"י משמי' דר"א קאמר ולי' לא ס"ל, ואין כונתו דקיבל דלא ס"ל הכנה, אלא דקיבל דר"י כת"ק ס"ל כנולדה בזה, ומסברא קים לי' דהטעם משום דלית לי' הכנה, נואם הי' מודה ר"י דר' יהודה אית לי' הכנה ביו"ט אחר השבת, הו"מ לאוקומי מתני' בביצה שנולדה בראשון שהוא אחר השבת, א"ו ר"י סבר דר"י ל"ל הכנה כלל, ועי' בסמוך.

בהא דעירובין ל"ט ב' מה החידוש שנוסף בנולדה בראשון תאכל בשני

בעירובין ל"ט ב' מפרשינן הא דהוסיף ר"י לאשמועינן בביצה שנולדה בראשון דתאכל בשני, דס"ד כיון דאיכא למיגזר בה משום פירות הנושרין ומשום משקין שזבו אימא מודה להו לרבנן, ומהא דלא הזכירו טעמא דהכנה דקיי"ל הכי, משמע דקים לי' לגמ' דר"י גופי' ל"ל טעמא דהכנה, ואפשר בזה כמ"ש הרשב"א דקבלה בידם דר"י משמי' דר"א קאמר, ולי' לא ס"ל, וכיון דתלמודא נקט דבהא פליגי א"כ ר"י דסבר כת"ק ל"ל הכנה, ואפשר דמקור הדברים הוא מהא דהוסיף ר"י לאשמועינן בביצה, ואם האיסור משום הכנה לא נוסף בזה חידוש, דמדאוריתא לעולם נולדה בזה מותרת בזה, וגם ר"י סתם דבריו בכל ר"ה ולא הזכיר בחל באחד בשבת, וא"כ גם עיקר האיסור שבראשון הוא משום גזירה, ואף באירע באחד בשבת, כשדנים על ההכנה שמאתמול הכינה השבת, ודאי דיש להתיר בשני טפי מעירוב ומעשר, בפרט שהכל ממילא, ולכן פשיטא לגמ' דמהוסיף ר"י ביצה ש"מ דאית לי' גזירה משום פירות הנושרין ומשקין שזבו, ולפ"ז הא דרייקינן דר' יוחנן סבר דטעמא דביצה משום משקין שזבו, היינו משום דפריך בפשיטות דלר"י ביצה בראשון נמי שריא, ועוד דהא ס"ל נולדה בזה

באכילה משום הכנה או גזירת פירות הנושרין ומשקין שזבו, אסורין נמי בטלטול, ולר"ג דבמתני' קתני רק איסור אכילה ג"כ ניחא דאיצטרך לאשמועין בברייתא איסור טלטול, אבל אם התנא מיירי באיסור הידוע של תרנגולת העומדת לגדל ביצים ושהיא אסורה בטלטול, מה חידוש יש לאשמועין בביצתה איסור טלטול, ועכ"פ הוה סגי דליתני אסורה, והיינו דקמ"ל איסור מוקצה בשבת ויו"ט לאפוקי מהא דסתם לן רבי לחלק ביניהם.

מ"ט לרבה לא קשה מהך ברייתא

הגרע"א ז"ל כתב דלרבה מתפרש דכל שאסורה בטלטול ספיקה אסורה, וא"כ לדידי' נמי קשה מ"ט שבת דעלמא ויו"ט דעלמא אסורין, הא אינהו משום גזירה דרבנן אסירי, אבל הרשב"א כתב דלרבה ניחא דמיתוקם שפיר דספיקא אסורה ביו"ט שאחר השבת ובשבת שאחר יו"ט, ונראה דאף דהאמת דבכלל איסור טלטול דרישא כל שבת ויו"ט, מ"מ התנא מיירי בעיקר האיסור לומר דהוא אסור אף בטלטול, והיינו ביו"ט שאחר השבת, ואף שמסברא נדע דה"ה בכל יו"ט וממילא ג"ז בכלל הברייתא, מ"מ אין זה מחייב שהסיפא תתייחס גם לזה, ומיירי שפיר בעיקר האיסור דספיקא אסורה.

בתו' שבת מ"ה ב' נקטו דלר"ש ביצה מותרת בטלטול, ולפ"ז אתיא הך ברייתא כר"י, אבל הרשב"א שם כתב דלר"חא דמילתא אוקמוה התם בביצת אפרוח, וכ"נ מדפריך מר"ג, וכ"מ בפוסקים דקיי"ל שביצה אסורה בטלטול בשבת ויו"ט אף דקיי"ל כר"ש עי' סי' שכ"ב ס"א, עי' לק' סק"ח.

ד' א' כגון שלקחה סתם כו' מ"ט לא הוי מוכן מחמת הספק שמא ירצה לשחוט

ז. די' א' אמר אביי כגון שלקחה סתם נשחטה הובררה כו' יש להבין כיון שלא הקצה מדעתו שלא לשחטה א"כ היינו מוכן, דכל דבר המוכן היינו שנותן דעתו שאם יצטרך ישתמש בו, וי"ל דהכא שאני שהצורך לגדל ביצים או

לגדל התרנגולת עצמה הוא צורך חיובי דמקצה ל' להכי, ולא רק שאין נותן דעתו ע"ז, ולכן צריך שיחליט דלאכילה בעי לה כדי להוציאה מן הצורך בגידול ביצים, ואפשר דכ"ז שייך דוקא במידי דלא חזי לאכילה בלא שחיטה, אבל אם ה' הדבר ראוי לאכילה בלא תיקון נוסף, הוה סגי בסתם שלא יהא מוקצה, דכיון שטעון שחיטה חשיבא המחשבה לגדל עיקר טפי, דכדי שתהא ראוי' לאכילה צריך הכנה נוספת, ולכן כ"ז שלא נשחטה נשארה בדין לגדל ביצים.

אם עומדת לאכילה היינו דווקא היום

ולפ"ז ה' נראה דכל שאין דעתו לשחטה היום הרי היא בכלל לגדל ביצים או לגדל גופה, וכדמשמע נמי בחולין י"ד א' דכיון שאין דעתו לשחטה בשבת אסורה, ואע"פ שדעתו לשחטה מחר, דהא בכל הבהמות מיירי, אבל בר"ן ר"פ כתב דחולב אדם עז מיירי בעומדת לאכילה ובשבת, וש"מ דאע"פ שאינה עומדת לאכילה היום חשיבא עומדת לאכילה, ובאמת בחדושי הר"ן חולין שם כתב דלאביי איסור שבת לא משוי לה אינה עומדת לאכילה, ואפשר דנקט דהכי מסקנא דמילתא לבתר דאידחי שינויא דר"י דהכנה היא, ולע"כ בזה, ומ"מ אם נפרש ברירה דשמעתין כההיא דחולין שם ניחא טפי דרק שחיטת יום זה קובעת, ולא סגי בזה שישחטנה למחר, ועי' להלן.

והנה קמ"ל ברייתא דאע"פ שבמצב המסופק שבשעת הלידה היתה הביצה אסורה, מ"מ מהני נשחטה להתירה למפרע, משום דהובררה דלאכילה קיימא, ולא אמרי' דדין הביצה צריך ליקבע במוחלט בשעת לידה, ומשמע דדוקא שחטה אבל יחדה לשחיטה לא מהני, דתנאי הברירה נקבע לפי מה שיהי' באמת, וכפי הטעמים שכתבנו לעיל, [ובשחטה אחר שלא ברשות, לכא' ליכא למימר הובררה, מיהו י"ל דלטעמא דההכנה הסופית תקבע, מהני בכל ענין], ומסתברא דאפי' נולדה אחר שהחליט

ומדברי ראב"א מבואר דלר"י ביצה אסורה בטלטול, אע"ג דר"י פסק כר"ש שבת קנ"ו ב', ומבואר מזה דאף לטעמא דמשקין שזבו אסורה בטלטול, וכדנקטו הפוסקים דקיי"ל כהאי בריתא אף בשבת ואף דקיי"ל כר"ש, וזה כדעת הרשב"א שבת מ"ה ב', ודלא כתו' שם ועסק"ו.

שם א"ל זיל האידנא ותא למחר דרב כו' משמע שהי' יו"ט ראשון בשבת, דלא מקילינן בשני יו"ט של גלויות אלא בששניהם בחול דאיכא ממ"נ.

ד' ב' עצים שנשרו מן הדקל כו' מ"ט ל"ח גזירה לגזירה

מ. ד' ב' אר"י עצים שנשרו מן הדקל בשבת כו' אי שרי להו למחר אתי למימר כו' יש לעי' היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, וי"ל שהוא כמו דאי לא הא לא קיימא הא, ואפשר דבהאי עובדא גופי' איכא שמא יעלה ויתלוש, דכל שנותן דעתו על המחובר שמא ינשר איכא למיחש שמא יתלוש, וכיון שסבור דמה שינשר היום נמי מותר הרי הוא נותן דעתו על המחובר.

והנה מבואר בדרי" דאף בעצים איכא גזירה דפירות הנושרין, דליכא למימר טעמא משום מוקצה, דלא הוה גזרינן אטו מוקצה, וצ"ע בתו' ג' א' שכתבו דל"ג אלא בפירות האילן שאדם מתאוה להן, וי"ל דאגב פירות גזרו בכל הנושר מן האילן, כדגזרו ביצה מפני שנושרת, שו"ר משה"ל בשם תו' דמייירי שיש פירות על הדקל ומשה"ל חיישינן שמא יתלוש, וצ"ע.

הערות בקושיות התו' ג' א'

בתו' ג' א' דקדקו למאי איצטריך למיגזר משום שמא יעלה ויתלוש תיפול"ל משום מוקצה, דאתקצאי ביהש"מ כשהי' מחובר, [ולשון הרי"ף שכ' נולד צ"ב, ונראה דמחשיב האילן כתרנגולת העומדת לגדל ביצים, והעצים שנשרו כביצה, אבל יש לחלק דהעצים דמו לחתיכה שנחתכה

כדעתו לשחטה לא מהני, דביו"ט לא מהני נתינת דעתו עד שיקבע למעשה, כיון שאם לבסוף לא ישחוט נשאר הכח של לגדל וכמשנ"ת, וכ"ז מיושב אם הכל תלוי באכילה דיום זה, אבל אם סגי בעומדת לאכילה בימים או שבועות הקרובים, הי' ראוי להתיר כשקבע דעתו לאכלה, מיהו י"ל דבהחליטה לאכילה קודם יו"ט א"צ לבו ביום, אבל כד בעינן למיתי מדין ברירה לא מהני אלא כשבאמת שחטה, ופשטות הדברים דעומדת לאכילה היינו אף בכמה ימים או יותר וכן יש לדקדק משינויא דר"מ דא"צ שיאכלנה היום, דומיא דקליפת אפרוח שאינו אוכלה).

כתב הרשב"א דאיכא לאוקומי דר"א כב"ה, וביו"ט אחר השבת מודה דאסור, ורק ביו"ט גרידא ס"ל דל"ג, ולפ"ז צ"ל דפליגי אחרים אר"י משום ר"א, דהא אי שרי לי' ר"א ביו"ט גרידא ליכא למימר דנולדה בזה אסורה בזה, דהא לעצמו הכין, ולומר דבהא מיהא פליג אב"ה, א"כ לא הרווחנו דסו"ס פליג אב"ה, ולמה לן לחדש פלוגתא נוספת, ובלא"ה הדבר דחוק דבפשטו אביצה דפליגי בה ב"ש וב"ה קאי וקאמר דתאכל, ואם איתא דרק ביו"ט בלחוד שרי, לא הו"ל למיסתם ביצה תאכל.

שם א"ל מאי לאטווינהו כו' בבאור הספק

ח. שם א"ל מאי לאטווינהו האידנא וניכלינהו למחר, יש לעי' היכי ס"ד דתשתרי הא כיון דאסירי ביו"ט, א"כ ליכא הואיל ונמצא יו"ט מכין לשבת, וי"ל דמביעיא לי' אי קיי"ל כר"ח דצרכי שבת נעשין ביו"ט או כרבה דבעינן הואיל, מיהו קשה אי ראב"א כרבה ס"ל, למה לא פי' לו דאיכא איסורא דאורייתא משום הכנה, ומשמע מזה דהמבשל מידי דאסור מדרבנן לא עבר אדאורייתא, דמדאורייתא חזיא ליומא, וצ"ע בזה, - וקצת משמע דאושפזכני' דייק מדאר"י נולדה ביו"ט מותרת בשבת, ולא סליק אדעתיי' דאיכא לאוקומה בגמיעה חיה, והוה סבר דלא אחמיר בגזירה זו אלא לענין אכילה, אבל לשאר מילי אוקמוה אדאורייתא.

דלא שרי אלא כשאנו נטלנו הביצה ולא בנולדה עי"ש.

שם אבל בדרבנן מבטלין, אם בעלמא יש איסור לבטל בדרבנן

י. שם אר"מ עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט כו' אבל בדרבנן מבטלין, נראה דהא פשיטא שאין ליטול דבר האסור מדרבנן ולערבו בהיתר כדי להתירו, דכמו שהדבר מובן שזה נגד כונת התורה באיסורין דאורייתא, ה"ה בדרבנן מדרבנן, וענין מבטלין איסור היינו לבטל כח האיסור שלא יאסור את המותר, ודכוותה יש לפרש בשמעתין שלא התירו אלא כשהאיסור גורם לו הפסד, אם מפני שנתערב בהיתר, או שאינו יכול להסיק את התנור, אבל בנשרו עצים ע"פ השדה אסור להרבות עליהן ולהסיק, והיינו דנקט מילתי' במאורע שנפלו לתוך התנור, ולא קאמר סתמא דעצים שנשרו מרבה עליהן ומסיקן, [ואפשר גם דלא התירו אלא בביטול שמשמש בהיתר עם האיסור יחד כענין ביטול לח בלח, אבל להתירו יבש יבש לא, והכא שמשמש בכולן יחד להסקה כלח בלח דמי], שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פסחים ס"ו סק"ח בכ"ז עי"ש.

אם יש ללמוד מכאן איסור שימוש במוקצה בלא להזיזו

והנה מבואר בשמעתין דשימוש במוקצה ג"כ אסור משום מוקצה אע"פ שאינו מזיז, ואפשר דהיינו דוקא דומיא דעצים שמשמש בהן עיקר שימושן דדמי לאכילת מוקצה, וכ"מ בפסחים מ"ז ב' למאי דס"ד דמוקצה דאורייתא ואזהרת' מל"ת כל מלאכה, שהשימוש באינו מוכן חשיב כיצירת דבר הראוי לשימוש, ומש"ה רק כשהסיק בהן לבשל חייב, אבל בטלטולן לחוד פשיטא לן דפטור עי"ש, מיהו אם מסיקן ע"מ שלא יפריעו לו בתנור ואינו נהנה מהסיקן, י"ל דדמי כטלטול כלאחר יד ומן הצד, אבל במסיקן ע"פ השדה ללא צורך יש לאסור, דסו"ס

מהתרנגולת עצמה], ותירצו בדבדחזי לעורבין ליכא משום מוקצה, ובאמת אי לאו האי טעמא לא היו גוזרין והיתה ביצה מותרת, דאין לחדש גזירה בפירות הנושרין כיון דבלא"ה אסורות, וברשב"א הביא בשם רבנו יונה דאטו מוקצה לא הו' גזרי בביצה, אבל אכתי לא נתיישב בזה למה הוצרכו לגזור, וע"כ כטעם ראשון שכתב שם דאציטריך למיגזר בדחזו לעורבין.

ומשה"ק תו' שם ל"ל טעמא דמוקצה בעכו"ם שהביא פירות, תיפול"ל משום שמא יעלה ויתלוש, כונתם דלאיזה צורך הזכירו טעמא דמוכן, טפי הו"ל להזכיר טעמא דפירות הנושרין שכולל אף בדחזי לעורבין, והנה פשיטא להו ז"ל דאף בתלש גוי איכא משום שמא יעלה ויתלוש, והי' מקום לדון דכי היכי דבסוחט לקדירה ליכא משום משקין שזבו, כיון שעושה מעשה הסחיטה בהיתר, ה"נ לא גזרו בתלישה גמורה ע"י מעשה של היתר שמא יתלוש, ורק בהני דניתרין מאליהן איכא למיגזר דיהיב דעת' עליהו ואתי נמי למיתלש, אבל לא אמרו שמא יתלוש מכח תלישת גוי, טפי משאר אמירה לעכו"ם, ואמנם לאו סברא פשוטה היא, אבל עדיין צ"ע וחפוש בפרטי ד"ז, (ויתכן דס"ל להתו' דהגזירה נתקנת ע"י שידוע שגם אם יתלוש בידים יהיו אסורין, ולכן מסיח דעתו מלתלוש, ולא מפני שהיתר השימוש בנושרין מקרבו לתלוש).

בדין עצים שנשרו מן הדקל בשבת אם מרבה עליהן ביו"ט ומבטלין, כתוב בטוש"ע סי' תק"ז ס"ב דמשום הכנה גרע ואסור לבטל, ולפמ"ש הרמב"ן במלחמות בדין ביצים גמורות דכל שאין לו ריוח מההכנה לא נאסר, ה"נ אין לו תועלת מההנשרה בשבת, דאילו נשרו ביו"ט ג"כ הי' מותר להרבות עליהן, וכ"מ דעת ש"פ שם, ולפ"ז אף בלא טעמא דהר"ן דחזי לחולה בשבת יש להתיר, וצ"ע בפוסקים שהביאו רק מדברי הר"ן, ובאמת על הר"ן גופי' נמי קשה, דלא צריכנן להאי טעמא גבי עגל, וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ב ד' דהר"ן נקט בטעמא דהרמב"ן

לקבוע החדשים באופן שיתאים לסדר השנים שבידנו היום מתקנת ר' הלל בנו של ר"י הנשיא, ולכן ידעו בבבל שלא שינו בא"י הסדר, ויכלו לסמוך ע"ז, כיון שרק באונס גמור ישנו הדברים, והטעם דכיון שידעו שעתידי להתבטל קידוש ע"פ ב"ד, ולצורך זה קבע ר' הלל תקנתו בסדר העיבור לכל השנים, א"כ עלול להיות שבשעה שתפסק הסמיכה ולא יקדשו ב"ד, לא יתאים החדש לתקנת ר' הלל, ונתקלקל כל התיקון, ולכן נזהרו ביותר לקדש כפי הסדר שקבעו בתקנת ר' הלל, וזהו מה שנשתנה האידנא, דקודם לכן אף שידעו החכמה בסוד העיבור, לא היו יכולין לסמוך ע"ז, כיון שהב"ד בא"י לא דקדקו להתאים הקידוש עפ"ז.

והא דשלחו מתם זימנין דגזרי גזירה ואתי לקלקולי, פ"י אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דר"ל שיהא אונס המונע את החכמים לקדש החדש בזמנו כפי חשבוננו של ר' הלל, ונקט גזירה לומר דחיישינן לאונס גמור, ובערוך ערך שמד פ"י שישכחו חשבון הקביעות ויבאו לידי קלקול, ור"ל שבני א"י ישכחו מפני השמדה, ויחזרו לקדש ע"פ הרא"י ולא יתאימו עצמם לחשבון זה, ולכן כל מקום שאין השלוחים מגיעין אתי לקלקולי, ולפ"ז תוכן הדברים גזירה שמא יחזור הדבר לכמות שהי', וניחא טפי בזה, דאף השתא דאין מקדשין בא"י כלל, מ"מ שייך טעם זה, שמא ישכחו החשבון ויצטרכו לקדש לפי הנראה, [לדעת הרמב"ם דמהני, ולדעת הר"ן כשיחזרו לקדש ע"פ סמוכין].

למה שלחו מתם רק לבבל ולא לכל א"י

יש לעי' למה שלחו מתם לבבל, הא לכל א"י הוצרכו לשלוח כן לענין ר"ה, וכדעת הר"ף, ואם נהגו כן משום דינא דאותו היום קדש ניחא, דאף במקום הועד נהגו כן, אבל אם נימא דבמקום הועד אין לנהוג תרי יומי, א"כ הי' להו לשלוח כן לכל א"י, וי"ל דבר"ה מן הדין הי' לחוש שמא קבלום מן המנחה ולמעלה, ולא נשתנה האידנא שיקבלום קודם המנחה

משתמש עיקר שימושן, מיהו מהא דקאמר מיקלא קלי איסורא משמע דאי לאו דנהנה ליכא איסורא, והיינו משום דאי לאו ההנאה לא חשיב השימוש כדרך הנאתו, אבל אכתי י"ל דהשימוש האסור הוא ההסקה ולא ההנאה, וערשב"א שבת כ"ט א', ואפשר דדוקא הכא שההדלקה מתייחסת לרוב, [כמו ההיפוך], בזה חשיב עיקר האיסור ע"י שמתכוין ליהנות גם מן האיסור, אבל אם הי' מדליק עץ שהוא ספק מוקצה לא הוה מהני טעמא דמיקלא קלי איסורא, [אף דבתרוייהו נקט רב אשי טעמא דדשיל"מ], דכאן המעשה מתייחס לספק איסור.

שם ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה, מנ"ל חומרא זו

יא. שם אתמר שני יו"ט של גלויות כו' ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה, בפשוטו משמע דאף לר"א אם אירע שבאו שלוחין והודיעו מתי יו"ט אין נוהגין שניהם קדש, ולפ"ז צ"ב מנ"ל לחדש דקדושה אחת נינהו לענין ביצה, הרי אין כאן אלא ספק, ולענין ביצה יש ממ"נ להתירא, וי"ל דיש סברא שחכמים לא ירצו להקל להתייחס להם כספק דאתי לזלולי בהו, (מפני שיסמכו על הרוב דיומא קמא הוא), וקבעו דכ"ז שלא נודע בבירור ינהגו שני ימים קדש, וס"ל לר"ז דמכח זה נהגו האידנא קודש, כיון דלא שמעו בפירוש, או יתכן דס"ל לר"ז דבמקום שאין שלוחין מגיעין אף אם אירע שהגיעו נוהגין קדש דלא ליתי לזלולי, וא"כ הו"ל ממש קדושה אחת, ולכן גם נוהגין בזה"ז, והו"ל דומיא דההיא דאר"י היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי, והכא עדיף שזה מאורע, אבל הדבר צריך רא"י, די"ל איפכא, וסתמות הדברים דשלוחין מהנו.

האידנא דידעינן בקביעא דירחא, מה התחדש בזמנינו

וענין האידנא דידעינן בקביעא דירחא, פ"י אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דבדורות האחרונים של האמוראים נזהרו החכמים בא"י

ה' א' ל"ק הא לן והא להו, מה החידוש דלבני
א"י מותרת

ה' א' ל"ק הא לן והא להו, פי' לבני א"י
כשאירע שלא קדשו יו"ט ראשון הביצה
מותרת, ולכא' פשיטא דהא חול גמור הוא, ואם
נימא דכל היום הראשון נשאר בספק, ואף שראו
סמוך לשקיעה"ח שלא באו עדים לא התירו
לעשות מלאכה בראשון, יש בזה חידוש דאף
שלא הי' שעה שהי' דינו כחול, מ"מ לענין ביצה
מותרת בשני, ועי' לק' ב' בפרת' בדרבא, והנה
לשון הא לן והא להו מתפרש דמתוקמא מתני'
לבני א"י, ודרו"ש לבני בבל, ולכא' לא הוה
צריך לאשכוחי שריותא דביצה בשום דוכתא,
אלא הול"ל נהי דמקבלין עדות, מ"מ אי נהגינן
תרי יומי יהיבין להו דין קדושה אחת, וי"ל
דאה"נ אלא קושטא קאמר דלבני א"י ליכא דין
קדושה אחת לבתר תקנתא דריב"ז, ובאמת לענין
ר"ה כל א"י כחול"ל, וכיון דנהגי תרי יומי מספק
ביצה אסורה, ורק במקום הועד דנוהג יום אחד
ביצה מותרת, וכ"כ בעה"מ, ולפ"ז מתפרש הא
לן והא להו דאהניא תקנתו רק להו דהיינו לאותן
שמקבלין העדות כל היום, וניחא טפי דנקט האי
לישנא, שיש בזה פירוש התשובה דהא דקתני
דהתקין שיהיו מקבלין, מתניא רק לאותן
שהתקין כן.

ולפ"ז נראה דרבה פליג ארו"ש, דלא יתכן
לפרש דבריו דביצה שריא במקום הועד,
והיינו דקא"ל לאביי אמינא לך אנא ריב"ז כו'
דכיון דכל דבריהם בנויים אמתני' הא איכא
ריב"ז דבטלה, ומג"ל לחדש דמ"מ נשאר הדין
דבמקום שנוהגין שני ימים יהא בדין קדושה
אחת, ורו"ש אמרי דלא תיקן אלא להו ולא שינה
הדין במקומות שנוהגין שני ימים שישאר בדין
קדושה אחת, דכיון שבלא"ה נהגין קדושה עדיף
שישארו בדין בזמן שביהמ"ק קיים שתהא
קדושה אחת, ונראה דרבה לא שמיע לי' ברייתא
דר' יוסי ערובין ל"ט ב', ועיי"ש בתו', ולע"כ.

דוקא, ולדעת הרי"ף אם קיבלום מן המנחה
ולמעלה נהגין למחר קודש, מיהו לדעת תו'
דבכל ענין אין נהגין במקום הועד שני ימים
קודש קשה, נובאמת בתו' משמע דבכל א"י אין
נוהגין ב' ימים כדהקשו אדר' יוסי, וכן בפי'
הגמ' הא לן והא להו, מפרשי לכל א"י, ואפשר
שזה כשיטת רש"י דקדקולא דגזירה שייך לבני
הגולה, אבל לא חיישינן שמבני א"י תשתכח
התורה, ולכן כולן בכלל דהאידינא נהגין רק יום
אחד, מיהו אכתי משה"ק אדר' יוסי צ"ב, דבזמן
ר"י אכתי לא ידעי בקביעא דירחא והוצרכו
לנהוג בכל א"י שני ימים, ושפיר קאמר לבני
א"י, וי"ל דבר"ה כיון דקדושה אחת היא
וכמ"ש תו' בההיא דרבא ה' ב' נהגו שניהם
קודש בכל א"י, ורק בחול"ל דמכח ספק נהגו בכל
יו"ט הוצרכו לטעמא דקלקולא, וכדחזינן דר"ז
סבר דאי קדושה אחת היא ניחא הא דנוהגין
האידינא שני יו"ט.

צ"ע להרמב"ם פ"ה מה' קה"ח דדין שני יו"ט
תלוי בשוב ישראל בזמן התקנה ולא
במרחק, מה קלקול שייך לבני א"י, הא כיון
שעכשיו דרים שם יודיעום ע"י שלוחים, וי"ל
דיש לחוש שגם עכשיו לא יהא שם יישוב אלא
יחידים ולא יטרחו לשלוח עבורים, מיהו לכא'
הי' נראה דלא מיקרי מנהג אבותיכם כשבגלל
מאורע לא ידעו, ורק במקום שלא יכלו לידע יש
קביעות למנהג, ואפשר דמ"מ יש לקיים הדברים
במצרים וכיו"ב שסיבת מניעת השלוחין קרוב
שתחזור גם עתה, ואין להסתמך ע"ז שעתה יש
שם קהלה גדולה, אבל בא"י יש לראות מניעת
השלוחין מאורע שלא דרו שם, וכל שראוי לדור
בו ישראל ליכא למגור, וגם נראה שלא הי' בא"י
מי שנהג שני ימים, דאף היחידים שדרו
במקומות שלא באו שלוחין טרחו לברר הדבר
קודם יו"ט, ותו ליכא מנהג אבותיכם בידכם,
וכ"מ בתו' וש"פ דמחלקי בין א"י לחול"ל.

בקביעא דירחא דכולי האי לא מחמרין להזהר במנהג, כיון דלא מצאנו אלול מעובר, ולפרש"י מיייתי מינה דבאו עדים קודם המנחה, דאל"כ הי' ראוי שיהא אלול מעובר בזמן הבית משעה שהתקינו, ולכן השתא נמי לית לן למיחש טפי ודי לן אם ננהוג בו שתי קדושות ככל יו"ט, אבל בזמן שלא ידעו בקביעא דירחא הא איכא ר' יוסי דסבר קדושה אחת היא, ולפרש"י ניחא טפי הא דאמר רבא משא"כ בביצה, דלטעמא דרבא חמיר יו"ט שני שנהגו בו קדושה ודאית, אבל לפרתו' אין חומרא ביו"ט שני של ר"ה, אלא בראשון שנהגו בו קדש, ומאי מיייתנן ביצה לחומרת יו"ט שני של ר"ה במת ובמכחל עינא לק' כ"ב א', וצ"ל דמ"מ יו"ט שני של קדושה אחת חמיר טפי, דהזולזל בו כזולזל בראשון, משא"כ בשתי קדושות, וקאמרי נהרדעי דכיון דמשום מנהג בעלמא הוא דמחמרין בשני, אין לנהוג בו דין קדושה אחת.

ל"ש אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ל'.
יג. שם אמר מ"ז ל"ש אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ל', יעוי' בר"ן ובחדושי הגרע"א ז"ל, ובפשוטו נראה דהא דאמר מ"ז אבל לא אשתהי משהינן ל' היינו כדי שיקבר במוצאי יו"ט ע"י ישראל, דהא חזינן דכבוד המת לקברו ע"י ישראל דוחה יו"ט בראשתהי, ולא מצרכינן עממין אפי' לכתחלה, וה"נ כבוד זה מצריך שימתינו מלקברו ביו"ט ע"י עממין דכיון דלא אשתהי כבודו בחול ע"י ישראל, ולפ"ז אין נדון בשרירותא דעממין דשרי בכל ענין, והא דלא משהינן ל' בראשון לשני וכמ"ש בשו"ע סי' תקכ"ו ס"א ודלא כהראב"ד, היינו משום דלא משהינן כדי לחלל יו"ט, אפי' יו"ט שני, אבל משני לחול משהינן, וכן בא"י משהינן מיו"ט ראשון לחול כדי לקברו ע"י ישראל, אבל מדין חילול יו"ט שרי לקברו ע"י גוי אף בא"י, דשרירותא דגוי לא תלוי בשיהוי, ואף בשבת הי' מותר ע"י גוי אי לאו דאין כבודו בכך כמ"ש תו' ב"ק פ"א ב', וכ"ז למ"ש הראשונים ז"ל דלא משהינן מיו"ט ראשון לשני

שם ב' מ"ט מהרה יבנה ביהמ"ק כו' פי' ומה"ט מסתברא שלא ביטל ריב"ז דין קדושה אחת, ולכך לא הוי גזירה לגזירה, דאין זו גזירה מחודשת, ועוד דד"ז חשיב כודאי שלא ידעו להבחין בחילוק זה, וכדר' יוחנן ד' ב'.

שם א"ה עדות נמי לא נקבל כו' לכאור' בעדות יש הפסד אם לא נקבל, דהרי קיימי עדים וראוי לקדש החדש בזמנו, משא"כ בביצה שאין הפסד אם נאסור.

מ"ט לא אשמועינן מתני' הדין אם לא באו עדים כלל שזה יותר חידוש

יב. שם מי לא מודה ריב"ז שאם באו כו' לשון המשנה ואם באו עדים כו' צ"ב דהול"ל אם לא באו עדים עד המנחה נוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש, דבלא באו כלל הוי טפי חידוש דנוהגין אותו היום קדש, ואפשר דאם אירע שיש צורך לב"ד לקדש יום ראשון ובאו עדים בראשון ועדיין לא אמרו הלויים שירה, מקדשין אותו, אלא שנוהגין אף למחר קדש, ולפ"ז מבוארין דברי רבא בפשיטות וכפרש"י, דד"ז נשאר אף בדריב"ז, ומיושב בזה נמי הא דתנן ולמחר קדש, דזה מיותר דלאו ממנהגא הוא אלא מעיקר הדין, דה"ק נוהגין אותו היום קדש, ולמחר מן הדין קודש, אבל לפי' זה פעמים שנוהגין למחר קדש ממנהגא, כדי שיתקיים הענין שאין מקבלין מן המנחה ולמעלה, אבל לא מצינו רמז לדברים אלו, ואפשר דמתני' קמ"ל שאם באו עדים ובטעות קבלום ג"כ נוהגין למחר קדש, וד"ז נשאר בדריב"ז, [ואם לא הי' הדין דלעולם נוהגין אותו היום קדש, לא היו צריכין לנהוג למחר קדש, דהי' ניכר דהיום קדשוהו מפני שנוהגין אותו היום קדש, אבל כיון דלעולם נוהגין אותו קדש, לכך הוצרכו לנהוג למחר קדש], ולפ"ז אפשר דכולהו אמוראי מודו לד"ז אלא דסברי דלא חיישינן להכי לקבוע עפ"ז קדושה אחת.

ו' א' נהרדעי אמרי אף בביצה כו' מסתברא דלא אמרו כן אלא האידנא ידיעין

ובירוי פריך דמדבריות נמי נשתרו מה"ט, ולא הקשו כן בעומדת לגדל ביצים, אלא בהני דלא דחי להו, והי' נראה דמשני דהני היו ראויין מאתמול לישחט, וכיון דלא היו מוכנין לא מהני שריותא דשחיטה, ואמנם לפנינו בירוי משמע דמשני דעגל מוכן אגב אמו, משא"כ מדבריות דאמן גופייהו אינן מוכנין, אבל לפ"ז הול"ל באפרוח דאסור, ובתור הכי קאמר באפרוח ובעגל שמן הטריפה דשרו, ועי' רשב"א שתירץ כן, אבל מן הירוי הביא רק הקו', ואפשר דרק בעגל דחזי אגב אמו ס"ל להירוי שאין היתר השחיטה דבר מחודש, אבל כשלא הי' ראוי להיות נותר בשחיטת אמו, א"כ היתר השחיטה דבר מחודש, ושפיר נותר בכך.

שם שתיק רב, לק' בברייתא נראה דאף מאן דסבר באפרוח טעמא דמתיר עצמו לא סבר כן בעגל, מדמפרש בכל חד טעמא לחד, והיינו כדפי' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה משום דבעגל אין שריותא דשחיטה דבר מחודש, ור"כ ור"א סברי למילף אפרוח בק"ו מעגל, ואפשר דמעיקרא נמי כונתם להוכיח רק מטריפה דלא הוי לי' שריותא דשחיטה, ובזה סברו דמהני טעמא דמתיר עצמו בשחיטה, [ועי' בדברי הגרע"א ז"ל, ולמש"כ מוכח בלשון הברייתא שבגמ' דבעגל ליכא אלא טעמא דמוכן].

שם תוד"ה הואיל ותימה כו' והכי מוכח בשבת, צ"ע שלא הביאו בפשיטות מההיא דשבת דאמרו בהדיא דביצת אפרוח מוקצה לכו"ע.

שם תוד"ה וכו', והכא מיירי בלא כלו כו' למ"ד יולדת למקוטעין, ניחא כונתם שבאמצע יו"ט נעשה ראוי, אבל למאן דאמר אינה יולדת למקוטעין, מבואר ברשב"א דאתמול גמרה לה, [ולפ"ז י"ל דחשיב מוקצה מחמת יום שעבר ועי' באחרונים], והק' א"כ ליתסר ביו"ט אחר השבת כביצה, ולמ"ש הרמב"ן דכל שאין ליו"ט צורך בהשלמה דאתמול לא חשיב הכנה, אם נימא דסגי במקצת היום האחרון ניחא, דהי' ראוי ביו"ט, ואם צריך כל היום, י"ל דלא חשיב תיקון

כדי שיקבר ע"י ישראל, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה צידד ליישב גם קו' הראשונים ז"ל מההיא דשבת, דאף מראשון לשני משהינן לי' כדי שיקבר ע"י ישראל, ולכן הוצרך לאוקומי ההיא ביו"ט הסמוך לשבת, דאל"כ הי' מורה להמתין למוצאי יו"ט, ובאמת יש ליישב כן אף למ"ש בשו"ע דלא משהינן מראשון לשני, דר' יוחנן בא"י הוה והתם ודאי ראוי להשהות אי לאו דיו"ט הסמוך לשבת הוה, כדחזינן דמ"ז אמר משהינן לי', ויתעסקו בו עממין דאמר רבא בשמעתין היינו בחול"ל דצריך להשהותו ליו"ט שני, ואין להשהותו כדי לחלל יו"ט שני ע"י ישראל, - ומבואר בשמעתין דמשהינן לי' כדי שיקבר ע"י ישראל, וחשיב הלינו לכבודו.

אפרוח שנולד ביו"ט וכו' בביאור הענין שלא חל כאן איסור מוקצה ונולד

יד. **שם** אתמר אפרוח שנולד ביו"ט כו' הואיל ומתיר עצמו בשחיטה, פי' דהאפרוח כבריה חדשה ואינה הביצה שהקצה אותה מאתמול, ובבריה חדשה לגמרי לא חל איסור מוקצה דמעולם לא אקצי לה, וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבשר היורד מן השמים ועגלא תילתא דאיברי בשבתא אין בהם איסור מוקצה, דכל נולד דאסור היינו נמי משום הקצאה, דכיון שהדבר מחודש מסח דעת' מיני', אבל דבר שאינו בעולם כלל אין כאן הסח דעת והקצאה כלל, ולכן הבריה החדשה הזו מותרת, [מיהו יתכן שאם חשב שהאפרוח שיצא מן הביצה יניחנו לגדל ביצים, מהניא מחשבתו לגרע ואסור, ואפשר דלא מהני מחשבתו לגבי האפרוח כלל, כמו שלא תועיל מחשבתו לעגלא תילתא שיברא], ול"ד למיא בעיבא דאמרי' עירובין מ"ו א' דהו"ל נולד, דכל הסוגיא שם מיירי למאי דאמרי' דכו"ע ממי אוקיינוס שתי, וא"כ יש כאן מים שנבלעו וחוזרין ונפלטין, ולא כברי' חדשה דמו, (ובדגים שנולדו מן הביצים ביו"ט אפשר דלא חשיבי ברי' חדשה, כיון דלא מינכר השינוי דלא בעו שחיטה, מיהו צ"ע אי חזו אגב אמייהו, ומה דינם בביצה, ולע"כ כלל).

במתני', ומפרש רבה דה"ק השוחט שבא לימלך מה יעשה אחר שחיטה, והיינו דקתני השוחט לומר שמצד השחיטה אין לו עיכוב ולא הוצרך לימלך על השחיטה כיון שיש לו עפר מוכן לכך, וש"מ דלא שרו ב"ש אלא בכה"ג, ור"י אמר דה"ק השוחט שבא לימלך מה יעשה כדי שיוכל לשחוט, ומש"ה נקט ל' קודם דברי ב"ש כיון שהסדר הוא חפור שחוט וכסה, ואי הוה נקט ל' בדב"ש הי' מתפרש בהדיא דרק אחר שחיטה שרו לכסוי, ולפ"ז ניחא דידע ר"י דרבה פליג עלי, דגם רבה פ"י דהתנא נחית לזה, ונתעוררתי לזה.

מש"פ הרמב"ן במלחמות דלר"י פליגי ב"ה רק בחפירה של קודם שחיטה צ"ע, דהא ר"י טעמא קאמר דמשום שמחת יו"ט יש להתיר, ולמה זה יפרש דב"ה לא שרו, ומאי אם מודים שאם שחט, אפי' לא שחט מודים שאם יש לו עפר מוכן קודם שחיטה, שרי, [וי"ל דה"ק ומודים שאם שוחט בהיתר מפני שיש לו עפר לקודם שחיטה אף יחפור לכסות אחר שחיטה], וגם לשון עפר מוכן צריך לדחוק דלאו מוכן בהכנה קאמרי אלא מזומן לכך.

שם והא קעביד כתישה, פר"ח בחפירה עצמה כותש דהקרקע קשה ומקום הדקר נכתש, והוא חפץ בעפר כתוש, [וניחא קו' דהא קעביד ולא דילמא כתיש או היכי שרינן למכתש], ולפ"ז ניחא משה"ק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהא סגי בכיסוי מקצת דמו, ולעולם יש מעט עפר כתוש עם הרגבים, אבל השתא מתפרש שנעוץ בקרקע קשה, והמעט בכלל כותש.

ח' א' מיתבי כוי כו' ביאור השו"ט

ח' א' מיתבי כוי כו' ואי איתא ליכסייה כו' בפשוטו נראה דמשום מוקצה מפרשינן לה, ופריך דלר"י משכח"ל בלא מוקצה, ופריך וליטעמין כו', ויש לעי' א"כ מאי פריך ליכסייה בדקר נעוץ, הא דקר נעוץ מוקצה הוא, וי"ל דמש"ה מסיים נמי אפר כירה, דזוהי עיקר הקו',

כ"כ, כיון שהבשר ראוי בשחיטת האם, מיהו בטריפה קשה, ואולי נאמר כיון דעם גמר השבת נגמר, לא חשיב הכנה, כיון שההכנה נשלמה עם צאת השבת, ולע"כ.

שם גמ' לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים, ואע"פ שהעגל ראוי לאדם, מ"מ אין דעתו עליו במאורע זה שיוולד קודם שתמות אמו, משא"כ בביצת אפרוח דכולהו קיימי לאפורחין, ולכן אף שעתה אינה ראוי, מ"מ אינה מוכנת אלא לאדם.

שם ב' ת"כ דרב ת"כ דשמואל, לק' בבריתא דראב"י תניא נמי כותי' דרב, ולעיל ד' א' אחרים משום ר"א תניא כותי' דשמואל.

שם עשטמ"ק בשם הריטב"א ועדיין צ"ע.

שם כי ההוא דא"ל כו' מייתי ראי' דהמציאות כן שתלוי בלידה.

ז' א' וא"ד מאי עם יציאתה כו' משמע דפליגי במציאות אם נגמרה ביציאת רובה, דאם לא נגמרה פשיטא דאף לל"ק לאו כנולדה חשיבא, ואמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דשמא פליגי אי חיישינן למיעוטא דלא נגמרו אלא בכולה, ולפ"ז נראה דאם נולדה בלילה, ש"מ דכבר נגמרה ביום ברובה, דגמר הראוי לגדל אפרוחים אינו נעשה בלילה, ואתיא שפיר סוגיא דלק' ככו"ע וכדמייטין התם מדרב"ש בשם רב, ועי' חולין קמ"א ב' ולע"כ.

ז' ב' השוחט שבא לימלך וכו' ביאור מתני' לרבה ולרב יוסף

זו. ז' ב' אמר רבה ה"ק השוחט שבא לימלך כו' נראה דבין לרבה בין לר"י נחית התנא להשמיענו דין חפירה שקודם שחיטה, ולכן הקדים השוחט קודם מילתייהו דב"ש, דאם הי' שונה בדב"ש לא הי' מתפרש שבא לימלך, הא דזהו מדינא דקאמרי ב"ש, אבל עכשיו מתפרש דזהו סיפור הענין שהשוחט בא לימלך קודם שחיטה, ולמאי הלכתא קתני ל'.

בדעת תו' דר"ש מודה בנולד

שם תוד"ה אר"י דאפי' ר"ש מודה כו' דהוי נולד גמור כו' בעיקר דעת תו' דר"ש נמי מודה בנולד נראה דמפרשי הא דאר"נ ב' א' מאן דאית לי' מוקצה כו' דבא לומר דהיכא שסיבת הדבר דמחשבינן לי' נולד הוא משום דלגדל ביצים עומדת ולא אכילא מיקריא, וס"ד דנהי דפליג ר"ש בתרנגולת עצמה דלאו מוקצה היא, מ"מ כשנוסף בה חסרון דהויא נולד, בזה כבר מודה לר"י, ע"ז קאר"נ דמאן דלית לי' מוקצה מדמי לה לעומדת לאכילה, וממילא לית לי' נולד, דהא בנולד מעומדת לאכילה שריא, ומאן דלית לי' מוקצה כלא הקצה כלל חשיב לה, אבל לא נחית ר"נ למימר דמאן דל"ל מוקצה לא ס"ל כלל ענין חסרון דנולד, ולכן בנולד גמור שפיר מקיימין דאית לי' מוקצה.

וכגרש"י ור"ח, דנקט דקר נעוץ ברישא, והק' וליטעמין לב"ש יש להתיר לשחוט משום שמחת יו"ט כדשרינן במתני', ואפי' תימא דלא שרו דקר נעוץ אכתי באפר כירה לישתרי, וס"ד להתיר דקר נעוץ דלא חשיב כ"כ מוקצה, דדמי קצת למוכן, עתוד"ה ואינו, והו"מ למימר ולטעמין הא קתני עפר מוכן מבעו"י ומאי ניהו אי לאו קופה כדרי'.

בדין אפר כירה חם הק' הרשב"א ל"ג א' הא לא ניתנו עצים אלא להסקה, ולכאור' י"ל דבאפר חם אין החסרון שבעצים, דכאן ניכר שמטלטל דבר הראוי להיסק, משא"כ בעצים דכל שמשתמש בהם שלא להסקה ניכר עסק בדברי חול, דסתם עצים ואבנים שימושן למוקצה.

סימן ב

עירוב תבשילין

דוקא, אלא כיון דאיהו לבתר סעודה קאי, אמרי' הואיל דחזי לאורחין, אבל ה"ה דסגי מדאורייתא בזה שראוי לו או לשכנו אם ירצה לאכול עוד כזית, וסגי בכזית מן הקדירה להתיר את כל הקדירה, כדשרינן אף במכוין לחול, עי' לק' י"ז א' ובשו"ע סי' תק"ג ס"א ב', (והואיל ואי בעי איתשיל רחוק יותר, ועי' במרדכי הואיל שמא יבא כהן קטן לעיר).

אם בעינן שיהא אפשרות שיבואו אורחים לשרייתא דהואיל

ולפ"ז מיושב שלא הזהירו בגמ' ובראשונים למהר בישולו בעוד היום גדול, דלא משכח"ל שיעבור על איסור יו"ט בדרך הרגיל, דאם סבור שהתבשיל יהא ראוי מבעו"י ג"כ מותר, וגם אסור משום שהיה כל שלא נתבשל כמאב"ד מבעו"י, [ובחי מותר כיון שלא יבא לידי בישול ביו"ט וכמש"כ], וסתמות הגמ' והראשונים כמפורש שע"י העירוב צרכי שבת נעשין ביו"ט, וא"צ לדקדק אחר אפשרות ביאת אורחים, ואף ביושב במדבר שרי, דסו"ס ראוי הוא לעצמו אם ירצה, [ועמש"כ לעיל ס סק דמשמע דכל נולדה בזה מותרת בזה מדאורייתא אף בנולדה עם שקיעה"ח, דכל כה"ג חשיב יו"ט מכין לעצמו, ובפשוטו ה"ה לענין הואיל, ועיי"ש בדברי הגרע"א ז"ל בזה], ודברי התו' מתפרשים במאורע מיוחד שרדה החלות עם שקיעה"ח, אבל אין לחשוש לזה בכל מבשל מיו"ט לשבת, ולכן לא העתיקו הרא"ש והטור ד"ז לענין לאסור בישול סמוך לחשיכה, וכן הרשב"א ד' ב' והר"ן לא אשכחו איסור הכנה דאורייתא אלא בביצה ועירוב, דבכל שאר מילי איכא הואיל, ואף שהרשב"א העתיק בשבת צ"ה א' גם תירוצ' תו' בסמוך לחשיכה, משמע דלא נקט כן לעיקר,

ט"ו ב' מתני' יו"ט שחל להיות ע"ש כו' בטעמא דשרי מדאורייתא לבשל לשבת

א. מ"ו ב' מתני' יו"ט שחל להיות ע"ש לא יבשל כו' בפסחים מ"ו ב' פליגי רבה ור"ח בטעמא דשרי מדאורייתא, דר"ח סבר דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט, ופרש"י משום דחדא קדושה היא, ובתו' פ"י משום דמצוה שזמנה היום חשיבא נמי צורך יו"ט, אבל מבשל מיו"ט לחול לוקה, ורבה סבר דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט, אלא דחשיב ל' צרכי יו"ט הואיל ואי מקלעי ל' אורחים חזי ל' כו', ומה"ט אף לחול שרי מדאורייתא, ורבנן הוא דאסרו לחול, והיכא דליכא הואיל כגון במבשל דבר שאסור באכילה לוקה כמבואר שם מ"ז ב' לענין מבשל גיד, ולכאו' נפ"מ בין רבה ור"ח במבשל חמץ בשביעי של פסח לצורך שבת אם לוקה, וכן במבשל חדש ביו"ט ראשון של פסח כשחל להיות בע"ש, וצ"ע במלחמות שם שכ' דלרבה האיסור מיו"ט לשבת הוא משום הכנה, ובפשוטו בדליכא הואיל כיון דס"ל שאין צרכי שבת נעשין ביו"ט, חייב משום מלאכה ולא רק איסור הכנה, ואיסור הכנה הוצרכנו בדליכא משום מלאכה.

וכתבו תו' שם ד"ה רבה דמשכח"ל מלקות במבשל ביו"ט לרבה כגון במבשל סמוך לשקיעה"ח שאפי' יבואו אורחים אין שהות ביום לאכלו, [בתו' כתבו כן מכח קו' דרודה חלות דבש ביו"ט לוקה לר"א, ולהסוברים דקצירה אסורה מדאורייתא לק"מ, ועמש"כ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה או"ח ס סק], ובפשוטו נראה דלא משכח"ל איסור זה אלא כשהגיע למאב"ד עם שקיעה"ח, דאם לא הגיע למאב"ד ביו"ט לא עבר על איסור דאורייתא, ובפשוטו אורחים לאו

נעשין ביו"ט, ומ"מ שרי בכל זמן כמ"ש"כ, (ולע"כ כה"צ בלשונות הפוסקים ז"ל).

ומי"ש בבה"ל לדקדק מדרב אשי בשמעתין דהלכתא כר"ח, וכמ"ש בבעה"מ, יעוי' מש"כ להלן דאדרבה משמעות סוגין ואף לישני' דרב אשי דלא כר"ח, וכמ"ש הרמב"ן דאיסורא דרבנן קאי.

ולפ"ז אין לאסור בישול סמוך לשקיעה"ח אלא באופן שיש לחוש שיגיע לשליש בישולו עם שקיעה"ח ממש, אבל אם יגמר כשהחמה נראית, או דבוודאי לא יתבשל עד שחשיכה אין לאסור, ולענין הלכה כבר כתב בבה"ל דבשעה"ד יש להקל, (ועי' להלן בלשון עירוב).

שם לא יבשל בתחלה וכו' בלשון בתחלה

ב. שם לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת, יעוי' ברשב"א ומשמע קצת דמפרש דלשון בתחלה בא לומר שבקדירה אחת אפשר למלאות לצורך שבת, כשצריך חתיכה אחת לצורך יו"ט, דבחד טרחא שרי, וכן בחבית למלאותה מים, ואפי' לחול שרי בכה"ג, ואע"פ שאין תועלת למים ע"י שמחמם עוד מים עמהם כמ"ש בשו"ע סי' תק"ג ס"ב, וגרסת הראשונים ז"ל בברייתא י"ז א' אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול באמת אמרו ממלאה כו', וכ"נ גרסת רש"י שם ב' ד"ה שלא יערים, ובתו' שם העתיקו כלפנינו מיו"ט לחבירו, (ובמילוי נחתום מים פרש"י מילוי לחוד, אבל ר"ח פי' לחמם וכ"ה בשו"ע שם), - ועי' להלן מש"כ דלשון בתחלה היינו לאפוקי אם התחיל מעיו"ט.

ולפ"ז מתני' תרתי קתני שלא יבשל בישול שכולו לצורך שבת, וזהו לשון בתחלה, לאפוקי כשתחלתו, [דהיינו חתיכה אחת], לצורך יו"ט, ועוד דמבשל הוא ליו"ט ואם הותר הותר לשבת, [מיהו אפשר דכונת הרשב"א רק להשמיענו הדין, וכ"ה בטוש"ע], ובאמת למאי דקיי"ל דאף לחול שרי בקדירה אחת, דוחק לומר דהיינו מאי דמסיים אבל מבשל כו', ועוד

ומשמע דאף בצד רחוק א"א לכוין כן דכל שמבשל סמוך לשקיעה"ח מותר דלצורך היום חשיב, ולכך לא אוקמו לאיסור הכנה דקרא בכה"ג, מיהו י"ל דבעו לאשכוחי איסור הכנה בלא מלאכה, ול"מ כן עי"ש, ועכ"פ סתמן כפירושן דאין שום הגבלה בהיתר הבישול מיו"ט לשבת, דכל שמותר מדאורייתא מותר מדרבנן, וכן הרמב"ם פסק כרבה דשריותא משום הואיל, עי' פ"א הט"ו, ושם הי"ט לגבי ביצה כתב דאין יו"ט מכין לשבת, ובפ"ו ה"א סתם דהכל שרי ע"י עירוב, כיון דאיסורו רק מד"ס, וע"כ מטעם הואיל קאמר, ולא הגביל ההיתר רק בעוד היום גדול.

ברם בהגהמ"י פ"ו ה"א [ועי' במרדכי רפ"ב] הביא מסמ"ג בשם תו' ורבותנו הצרפתים דסמוך לחשיכה דליכא הואיל אסור לרבה מדאורייתא, ועפ"ז כתב במ"א ר"ס תקכ"ז למהר הכנת המאכלים מבעו"י, וכ"כ בתו' הר"פ הנדמ"ח פסחים שם, ואפשר דלרווחא דמילתא כתבו כן, דשמא יודמן שנגמר בישולו עם שקיעה"ח ממש, אבל בנגמר אח"כ שרי וכמ"ש"כ, והראשונים שסתמו בזה אף דס"ל להלכה כרבה ע"כ ס"ל דאין לחוש לגונא דליכא הואיל, וכ"ה פשטות הגמ' דבכל גונא שרי לבשל לשבת.

לענין הלכה אם צריך לחזור לבשל מבעו"י

ובבה"ל ר"ס תקכ"ז נקט דהפוסקים כרבה ודאי אוסרים סמוך לחשיכה וכמ"ש תו', ומ"מ צידד להקל ע"פ הפוסקים כר"ח ועפ"ד ריצב"א דבישול לאו הכנה היא, ולפמ"ש"כ נראה דאף הרמב"ן והרשב"א והר"ן דס"ל כהתו', מ"מ ס"ל דאין להזהיר לבשל מבעו"י, דכמעט לא משכח"ל איסור בזה, וכמ"ש"כ, ויתכן גם דפליגי על התו' וס"ל דלא משכח"ל כלל שיהא בזה איסור דאורייתא, וצ"ע בזה, וכן הביא בבכה"ל דהרא"ש והטור לא העתיקו ד"ז, אף דס"ל כהתו', וכ"נ דעת הרמב"ם דצרכי שבת אין

דלצורך אורחים עבד, ובמ"ב ס"ק ע"ז כתב עוד כגון שבישל לצורך היום וחזר ובישל ומשאר הראשונה למחר, ובוה הדבר מובן שאת הראשונה בישל בהיתר, וכן השני לצורך יו"ט, ולפ"ז אם יאכל את השני יאסר הראשון, אע"פ שלא נאסר בזמן בישולו, ואמרו"ר (שליט"א) זללה"ה פי' הערמה שבשעה שמבשל אינו יודע איזה מהן יאכל ביו"ט, ונמצא שאין אחד מהם ראוי ליאסר מפני שכל אחד הוא באמת ספק, והרי מותר לבשל אף כשספק אם יצטרך לו, ואפשר עוד שמביא את כל התבשילין על שולחנו, אף שידוע שלא יאכלם כולן, אבל מ"מ נעשו כולן שיירי סעודת יו"ט, וכ"מ בשעה"צ אות ק"ה ובמ"ב סק"ע דאם מבשל מין אחד בשתי קדירות אף שאוכל מכל אחת חשיבא הערמה.

ועושה תבשיל בו' וסומך עליו לשבת

שם ועושה תבשיל מעיו"ט וסומך עליו לשבת, לכאור' הו"ל למיתני לא יבשל לשבת אא"כ עירב, כיצד מערבין עושה תבשיל מעיו"ט לצורך שבת, ובלישנא דמתני' אין מבואר שהתבשיל לשבת, וגם לשון סומך עליו צ"ב, ואפשר דכיון שאם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו כדתניא לק' י"ז ב', לא מצוי למיתני ועושה תבשיל לשבת, ולשון סומך עליו כמו אליו, דכיון שכבר התחיל בישולי שבת מעיו"ט יכול להוסיף עליו לשבת, ולפ"ז גם ברישא דקאמרו לא יבשל בתחלה היינו שלא יתחיל הבישול לשבת ביו"ט, אבל אם התחיל בישולו מעיו"ט סומך עליו עוד תבשילין ביו"ט, ולפ"ז ניחא דלא אמר אא"כ עירב, דלא סגי בעשיית עירוב, אלא בעינן שיוסיף בישולו על התבשיל הקים.

מי שלא יצטרך להכין אם יש לו לעשות ע"ת

נראה דלשון ועושה תבשיל קאי אאבל, דהיינו לא יבשל בתחלה, אבל מבשל בו' או עושה תבשיל, ולפ"ז אין לדקדק מזה דראוי לעשות ע"ת אף אם סבור שלא יצטרך להכין, ואפשר דמפני כבוד שבת ראוי שלא להכניס

דמאי קאמר ואם הותר, הא מעיקרא נותן לצורך שבת, מיהו יש לדחות דהתנא מפרש בזה טעם ההיתר בקדירה אחת דחשיב עיקר המעשה לצורך יו"ט, והשאר כמות מל יו"ט.

מה חידוש שאם הותר הותר לשבת

ויש לעי' מה חידוש יש בזה שאם הותר הותר לשבת, ואפשר דמבשל ליו"ט תבשילין מרובין בריוח, אע"ג דאי לאו שבת לא הי' מבשל כ"כ, אלא דעתו שאין הפסד אם ישאר כיון שישאר לשבת, ונמצא שהשבת גורמת בהוספת הבישולים, מ"מ מותר כיון דיתכן שיאכלם ביו"ט, ולפ"ז לצורך חול כה"ג שיש לו סעודה גדולה בחול אסור להרבות בשל יו"ט על סמך זה, אבל לא משמע לפרש דהחידוש דלא גזרינן שמא ירבה לצורך שבת, דא"כ הול"ל ואם בישל ליו"ט והותר מותר לשבת, מיהו הרמב"ם פ"א הי"א כתב המבשל או האופה ביו"ט כדי לאכול בו ביום או שזימן אורחים ולא באו ונשאר התבשיל והפת הר"ז מותר לאכול למחר בין בחול בין בשבת ובלבד שלא יערים בו' וכ"ה בעבוה"ק סוף ש"ד, ומשמע דמפרש הכי למתני', וצ"ע דהא מתני' מבשל קתני, ועוד דלמ"ד דאפי' הערים מותר לב"ה ע"כ דלא זהו חידושא דמתני'.

ויתכן לומר שמותר לבשל כל צרכו לסעודת יו"ט אף כשדעתו לצמצם בסעודת יו"ט כדי להותר לשבת, דכיון שזה שיעור המותר לו, ואי לאו השבת הי' מבשל שיעור זה, השתא נמי שמצמצם מסעודת יו"ט לא חשבינן ל' מכין לשבת, וה"ק אבל מבשל הוא ליו"ט כל צרכו ואם רוצה להותר מזה לשבת מותר, מיהו צריך רא' להתיר בכה"ג כיון שידוע שיותרנו לשבת.

באור מה שאמרו בגמ' ובלבד שלא יערים

בגמ' אמרי' ובלבד שלא יערים, ופרש"י שלא יערים לומר עוד אני צריך להזמין אורחים בו' ויש לעי' אם יודע שאין דעתו לכך, הו"ל מזיד גמור, אלא שמרמה את מי שרואהו ואומר

אינו מוסיף בחשיבות הסעודה, ולחנני' לק' י"ז ב' משמע דלב"ש סגי בתבשיל אחד לבישול, והראב"ד בהשגות על הרו"ה כתב דטעמא משום חשיבות וכמש"כ, אבל הרו"ה והרמב"ן נקטו דחד משום צלי וחד משום בישול, ולכאור' אפי' לחנני' א"צ צלי לצליי', ואפי' שאני, וצע"ע בסוגית הגמ', שו"ר פסחים קי"ד ב' אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ועי"ש בגמ' ובתו'.

ונראה פשוט דלב"ש בעינן כזית מכל תבשיל, ומסתברא דאף בדג וביצה שעליו בעינן כזית מהדג וכזית מהביצה, ויש להסתפק לב"ה אי מצטרפי שני חצאי זיתים משני תבשילין, ובדג וביצה שעליו פשיטא דמצטרפין, כי קמביעיא לן בחצי זית דג וחצי בשר וכיו"ב, דכיון דשני מינים הן אין כאן שיעור חשוב של תבשיל, [ובתו' ט"ז ב' ד"ה אמר הזכירו כזית לכל מין ומין, מיהו מסתברא דהיינו לפת ותבשיל, וכן לב"ש באפוי ומבושל וטמון, אבל לא איירי במין הבישול, דא"כ הול"ל ממין אחד, ובסי' תקכ"ז ס"ג כתב הרמ"א דיש מצריכין לפת כביצה וכן נוהגין לכתחלה, וזה דלא כהתו', גם פשטות הגמ' דשיעורן שוה], ועשו"ע סי' שפ"ו ס"ד דכמה מיני מאכל מצטרפין למזון שתי סעודות כדתנן מעילה פ"ד מ"ה אבל אכתי אין מזה ראי' לחצאי זית דלא חשיבי ואיכא למימר דלא מצטרפי.

שם אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה, לכאור' הול"ל אכלו או שאבד אסור ואם שייר כו' מותר, ונראה דברישא קמ"ל הא דאמר אביי נקטינן אם התחיל בעיסתו גומר, ורק בתחלה ממש לא יבשל, ובסיפא קמ"ל דבעינן שיור כשיעור, דע"ז שיך לומר סומך עליו לשבת, דאם ההיתר מפני שהי' עירוב מעיקרא, אע"פ שעכשיו אין בו שיעור, א"כ אינו סומך עליו אלא שהתירו לו מפני שהי' עירוב, עי' לעיל בלשון סומך עליו, אבל רש"י פי' כאן כמו סומך אדידי', שסומך על היתרו כמ"ש בגמ' סומך עליו משום ע"ת, ועי' להלן.

עצמו למצב שלא יוכל להכין, וגם צריך להדליק נר של שבת, אבל משום טעמא דיברור מנה יפה סגי בזה שזוכר הצורך לע"ת, ועוד דאם א"צ להכין הרי מוכן לו כל הצורך לשבת, ואם יש ענין להניח ע"ת, אז אף לר"א יש ענין שילמדו מזה ק"ו שאסור להכין מיו"ט לשבת בלא עירוב, ועי' לק' ט"ז ב' מש"כ בטעמי' דהרמב"ם שהשמיט הא דההוא סמיא עי"ש.

ולשון עירוב תבשילין כתב הראב"ד בפ"ו שהוא מערב צרכי שבת עם צרכי יו"ט לעשותן יחד, (ולפ"ז משמע דסמוך לחשיכה שאין צרכי יו"ט נעשין ה"ה צרכי שבת, ועי' לעיל), ולפמש"כ י"ל שהוא מערב תבשילי שבת שנתבשלו מעיו"ט עם אותן שמבשל ביו"ט, דכיון שאינו מתחיל בישולו ביו"ט אלא גומר מה שהתחיל בחול לא מינכרא הכנה כ"כ, שו"ר שכ"ה ברש"י ד"ה כדי שיאמרו, וברמ"א ס"א עי"ש.

ולפ"ז שיעור לשון המשנה הוא כך לא יבשל בתחלה לשבת, אבל כל שאינו בתחלה מותר, דהיינו כשמבשל ליו"ט מותר לשבת, ובכלל זה חדא טירחא, ועוד אופנים דלעיל, וכן עושה תבשיל מעיו"ט ומוסיף עליו אפי' לצורך שבת במיוחד, דתו לא הוי בתחלה.

בש"א שני תבשילין, מ"ט דב"ש וגדר הדין לפ"ז

ג. שם בש"א שני תבשילין, לכאור' הטעם משום דסעודה חשובה היא בשני תבשילין כדתנן תענית כ"ו ב' שלא יאכל בסעודה המפסקת שני תבשילין, ובעו ב"ש שיהא ניכר שההכנה לסעודת שבת, ומש"ה התירו בדג וביצה שעליו דסגי בזה שהוא חשוב טפי מתבשיל אחד שהרי הי' יכול לבשל הדג בלא ביצה, ולפ"ז י"ל דלענין סעודה המפסקת לא חשיב שני תבשילין, דסו"ס אין כאן אלא מאכל אחד, ומ"מ לענין שבת ניכר שהתבשיל חשוב, ועי' סי' תקנ"ב ס"ג ובבהגר"א ולע"כ, ולפ"ז נראה דבפת ותבשיל אחד לא מהני לב"ש דהפת

דנשתייר שיעור תבשיל, דע"ז שיך לומר סומך עליו כדקתני ברישא, וכמש"כ לעיל.

שם בגמ' מנה"מ כו' למה צריך אסמכתא מקרא יותר מכל התקנות דרבנן

ד. **שם** גמ' מנה"מ אמר שמואל כו' ותנא מייתי לה מהכא כו' יש לעי' למה הוצרכו אסמכתא לעירוב תבשילין טפי משאר תקנות דרבנן, ונראה דטעמא דכדי שיברור וכדי שיאמרו אינם בכלל משמרת שגזרו חכמים בעלמא שלא יבא לידי איסור, אלא זוהי הנהגה הראוי' בכבוד שבת ויו"ט, ואי לאו דרמזה תורה שצריך להשתדל לזכור את השבת שלא תשכח ע"י היו"ט, וכן שלא לעשות את היו"ט כחול, אלא לאפות קודם יו"ט, לא היו חכמים רשאים לחדש גזירות ולאסור ההכנה המותרת לשבת, ופעמים שימנע עי"ז מעונג שבת.

ולפ"ז נראה דלר"ח פסחים מ"ו ב' דהאופה מיו"ט לחול לוקה, לא איצטריך קרא לע"ת, דבעלמא כה"ג נמי עבדי רבנן היכירא שלא יבאו לידי איסור דאורייתא, ורק לרבה דאין חשש מכשול ורבנן הוא דאסרו לצורך חול, לזה איצטריך אסמכתא לחזק תקנתם אף בכבוד שבת, והיינו דאמר' בפסחים שם גזירה שמא יאמרו אופין מיו"ט אף לחול וכיון דאצרכו רבנן עירוב תבשילין אית ל' היכירא, דלר"ח גזירה פשוטה היא, אבל רב אשי דקאי אליבא דרבה אמר כדי שיאמרו כו' ק"ו כו', דאין כאן חשש מכשול אלא חיזוק לכבוד יו"ט.

ועוד י"ל דכל תקנה מחודשת כעין מצות עשה אין מתקנים בלא אסמכתא, כדאשכחן בההיא דאסתר שלא קבעה עד שמצאו רמז מן התורה, ולכן אף לר"ח בעינן אסמכתא, ומ"מ לישנא דרב אשי דלא כר"ח וכמש"כ, ועי' בעה"מ ומחלמות פסחים שם.

שם זכרהו מאחר שבא להשכיחו, ל"ד לזכור דעמלק ומרים, שזוהי זכירת מעשה וזהו דבר המשתכח, אבל ביום השבת ציווי הוא ואין

שם ואם שייר ממנו כל שהוא כו' מ"ט לא פירשו בגמ' דבסוף עירוב סגי בכ"ש ממש

שם ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת, בגמ' אמרי' דכל שהוא היינו כזית וכשיעורו מתחלה, ויש לעי' א"כ מאי קמ"ל, ועוד דפשטא דמתני' מטעה דבתחלתו כעינן שיעור ובסופו סגי בכל שהוא, וכההיא כדתנן ערובין פ' ב' אר"י בד"א בתחלת עירוב אבל בשייר עירוב כל שהוא, ובגמ' ג"כ לא הזכירו אפשרות כזו ליישב לישנא דכל שהוא.

והנה מבואר בברייתא בגמ' דאיצטריך לאשמועינן דסוף עירוב סגי בכזית, ואף אם תחלתו וסופו כל שהוא ממש כדס"ד דמקשה, מ"מ הוצרך התנא להשמיענו דסגי בסופו כשיעור תחלתו, ונראה הטעם שאם הניח תבשיל מעיו"ט ואכלו כולו ביו"ט והניח שייריו, הר"ז מוכיח שלא לצורך שבת עשאו, וקמ"ל דאעפ"כ סומך עליו לשבת, והיינו דקאמר תחלתו וסופו אין לו שיעור דלא בעינן שישתייר מתחלתו רובו, אלא שיעור סופו מתבשיל גדול כשיעור תחלתו דסגי בכזית.

ולפ"ז ניחא שלא הזכירו בגמ' אפשרות דסופו סגי בפחות מכזית, דאדרבה כל שנתמעט סופו מתחלתו גריעותא היא, דניכר שלא עשאו לשבת, ואמנם ה' מקום לומר דבאכלו או שאבד תו לא גזרו, אבל להתיר מפני המקצת שנשתייר פשיטא לגמ' דאין להתיר, שהרי הברייתא הוצרכה להשמיענו דסגי בשיעור תחלתו.

ובאמת מתני' לא דמיא לההיא דעירובין, שהרי לא הוזכר שיעור תבשיל ברישא, דנימא דכל שהוא דסיפא ממעט בשיעור סופו מתחלתו, וא"כ מתפרש כל שהוא מהתבשיל שעשה [כמ"ש רש"י ט"ז ב'], וה"ק ואם שייר אפי' חלק קטן מהתבשיל שעשה לעירובו, כגון ששייר אחד ממאה ממה שהי' התבשיל מתחלת עירובו, סומך עליו לשבת, אבל לא מיירי בשיעור כמה יש באחד ממאה ששייר, שהרי לא הוזכר שיעור התבשיל במתני', ולשון סומך עליו לשבת מוכיח

מעיקרא קבעו כן, ואין כאן מקום לשעה"ד, ועוד דאם בשעה"ד יכול להניח ביו"ט, יש לחוש שמא יפסע ויסמוך על שעה"ד, אבל במרדכי הביאו בשם הר"ש מבונברג דנקט אליבא דרבא דבשכח יכול להניח ביו"ט קודם סעודה, וכנראה משמע לי' הכי בלשון אה"נ וגזירה, דהול"ל כיון דביו"ט איכא למיחש לפשיעה לפיכך תקנוהו בעיו"ט, ולשון גזירה משמע דאה"נ דזמנו ביו"ט ג"כ, מיהו נראה דלגודל הפשיטות נקטו הכי בגמ', דודאי אין לנו אלא תבשיל מעיו"ט כדקתני במתני', ואפשר דנקטו אה"נ וגזירה, משום דלטעמא דרבא עדיף יו"ט מעיו"ט, דברירת המנות זמנה סמוך לאכילה, ובלא"ה קשה מה דנקט לסמוך על רבא במקום רב אשי, דבעלמא נקטינן הלכה כבביתאראי כמוכרעת, ובמרדכי משמע שבאותו יו"ט שסמך עוד על תבשיל שעשו מעיו"ט ולא התנו עליו, וכנראה ה' שעה"ד גדול וגם ה' יו"ט שני של גליות, ובצירוף הני טעמי' סמך להקל, - ברש"ש הזכיר אפשרות שיהא מותר לרבא לאכול עירובו אחר הסעודה, ונראה דלפי סברא זו ה' ראוי להתיר בכל נאכל ביו"ט, דכיון שזכר להניח בעיו"ט, כבר זכר את השבת, ודלא משמע שידיעתו מהתבשיל מזכירתו, ערא"ש דלא מהני לרבא מלפני כמה ימים], ואין לחלק בין לאכול לכתחלה לנאכל, ובלא"ה סתמות הדברים כמפורשין דנאכל כ"ז שלא בישל כ"צ אינו יכול לבשל עליו, וכדפרש"י.

בדברי הרא"ש דנפ"מ בין רבא לר"א בהניח קודם עיו"ט

כתב הרא"ש דנפ"מ בין רבא לר"א בהניח העירוב קודם עיו"ט, דלרבא לא מהני והטעם דכיון שהניחו בשעה שאין דעתו לברור המנות ליו"ט ושבת, שוב ישכח ביו"ט, אבל לר"א סגי בזה שיש תבשיל מוכן מעיו"ט לשבת, ובפשוטו ה' נראה דכי היכי דלר"א סגי בזה שיש עירוב מוכן מעיו"ט לשבת, ה"נ לרבא סגי בנתינת דעת שצריך לערב, דכיון שיודע שצריך לערב וסומך על עירוב זה בלבד, ממילא גם

כאן דבר המשתכח, ובפרט שזה בכל שבוע, ומה"ט דרשינן מיני' הזכרה בפה דהיינו קידוש, ומ"מ שפיר מסמכין עלי' ענין שכחה וזכרון.

בפירש"י ובפ"י הר"ן על מה קאי דברי רבא ורב אשי

שם מ"ט אמר רבא כו' רב אשי אמר כו' לפי פרש"י מיושב לומר דרבא ור"א אמתני' קיימי ופי' טעם התקנה, ובאמת דברי ר"א אינם מתיישבים על האסמכתא דשמואל, ויש לפרש דר"א אאסמכתא דר' אליעזר סמך, אבל הר"ן פי' זכרהו מיו"ט שבא להשכיחו ע"י האיסור להכין מיו"ט לשבת, ולכן זכרהו קודם יו"ט בהכנת העירוב, ואפשר דר"ל זכרהו להתחיל ההכנות קודם יו"ט כי ביו"ט יוכל רק להשלים, מיהו בר"ן משמע דזכרהו לעשות התיקון שיתיר לך לבשל, ואף אם ה' ההיכר בענין אחר, ג"כ ה' נלמד מפסוק זה, ולא רק מפני שההיכר הוא בהכנת תבשיל לשבת, ופשטות הגמ' מיושב טפי לפ"ז דאתיא אסמכתא דשמואל לכו"ע, וכ"מ ברי"ף עי"ש.

ולכאז' נראה דיש לקיים פרש"י אליבא דרבא, ופי' הר"ן אליבא דר"א, דהא אליבא דרבא אמרי' דביו"ט גופי' ג"כ בדין הוא שיועיל, מיהו י"ל דלאו דוקא על היום שמשכיח קאי, אלא על גזירת חכמים, ואם היו גוזרים דצריך להניח קודם סעודת יו"ט, מתפרש זכרהו קודם הזמן שגזרו חכמים, שו"ר במהרש"א עי"ש.

גזירה שמא יפסע, מ"ט יש לחוש יותר מהאידינא, ואם בשעה"ד אפשר להניח ביו"ט קודם הסעודה שם אה"נ אלא גזירה שמא יפסע, לכאז' הענין דקודם יו"ט זהו זמן מוגדר ומוגבל ויזהר בעצמו להניח קודם יו"ט, אבל כשזמנו ביו"ט עד קודם הסעודה, לא יודרו להניחו, וסמוך לסעודה עלול לשכוח, וזה כענין שאמרו עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה, וה"נ יפסע שלא יודרו להניחו קודם שישכח.

ומישמע דמעיקרא תיקנו בעיו"ט דוקא, ואף דמטעם גזירה קבעו זמנו בעיו"ט, מ"מ

שיש לו אלא שאינו מוכן לו, וגם מעצם הענין משמע שנתחדש ציווי זה ביו"ט, דאם אין לו ממש, מעיו"ט הו"ל למיהב לי, וגם משמע שזו מצוה מחודשת ולא מצות צדקה בעלמא.

א"ד מי שלא הי' לו להניח כו' במאי פליגי

שם איכא דאמרי מי שלא הי' לו להניח כו' יש לעי' במאי פליגי הא ודאי מותר לשלוח אף לפושע, דהא תניא לק' י"ז א' שמקנה להם קמחו, וכ"ש שיכולין לשלוח לו משלהם, והרי"ף העתיק כל"ב משמע דדינא קאמר, ואפשר שיש כאן חיוב מדרבנן לשלוח מנות למי שלא הניח ע"ת, ופליגי אם שוכח כאנוס דמי וגם הוא בכלל חיוב משלוח מנות, או דהו"ל פושע ובפושע כו"ע מודו דא"צ לשלוח לו, והנה כיון שיש לו מה לבשל יכול להקנות לאחרים ויבשלו לו, ומ"מ הצריכום לשלוח לו דרך כבוד, ובוזה ודאי יש סברא שלא להצריך כן אלא באנוס ממש, - ומבואר בשמעתין דבימי עזרא כבר תיקנו ע"ת, ויתכן הי' לומר דג"ז בכלל תקנת עירובין דשלמה, שהרי בעירובי תחומין כתב הרמב"ן בריש ספר המצות ואני חושב שהוא תקון שלמה וב"ד מכלל עירובין, וא"כ כל עירובין בכלל, אבל קצת משמע מלישנא דמתני' שאין עיקר שמו עירוב.

שם תוד"ה לוו עלי, בבהגר"א הגיה כשאין לו ממי ללוות, ויש לעי' ילוה ממי שנותן לו דרך מתנה, וגבי תמחוי שהוזכר ד"ז, יכול להחזיר לתמחוי, ולמ"ש בגליון מהרש"ל וכ"ה בהג"א משמע שאין לו ללוות אא"כ יש לו סמך ממה לפרוע, כגון שיש לו נכסים שיוכל למכרן, והבטיחו הקב"ה שיזמין לו מעות ולא יצטרך למכור נכסיו, ואפשר דמי שפרנסתו מן הצדקה לא יקבל הוצאות שבת שלא מן הצדקה, דלדידי' מתפרשת ההבטחה לוו עלי, שאם לא השיג צדקה, ילוה, והקב"ה מזמין לו מן הצדקה לשלם חובו, דלכל אחד תזדמן הברכה לפי פרנסתו, וע"ז אמרי' שיעשה שבתו חול ולא יטול מן הבריות, דסו"ס הוצאות שבתו יקבל מן הבריות,

יזכור את השבת, ואין לנו לחוש לגונא שישכח את הצורך בהנחת העירוב, דא"כ ממילא לא יניח, א"ו סגי בזה שהצריכו חכמים לערב מעיו"ט, וממילא נותן דעתו על העירוב שהניח, וסתמא דמילתא לסמוך בלבו או להניח בידים הכל אחד לענין זכירת השבת.

ברם מה דנקט הרא"ש דלר"א סגי בהניח העירוב מעיו"ט הראשון גם ליו"ט אחרון, יש מקום לדון דלא דמי להניח כמה ימים קודם יו"ט, דכיון שהניחו מתחלה לעירוב דיו"ט ראשון חסר בהנחה לשם עירוב דיו"ט אחרון, שהרי לא סגי בנשתייר לו תבשיל בלא נתינת דעת, וכיון שבשעת הנחתו הי' לצורך שבת שאחר יו"ט ראשון, אין נשאר בו שם עירוב בנשתייר, ואמנם אם הניח תבשיל בפ"ע לצורך יו"ט אחרון אע"פ שהניחו מעיו"ט ראשון, יש לדמותו להניח כמה ימים לפני יו"ט, אבל אותו עירוב י"ל דצריך ייחוד מחדש לשם עירוב, מיהו י"ל דכיון שהתנה בפירוש שאם ישאר יהא ליו"ט אחרון סגי בהכי.

וראיתי בבה"ל סי"ד ד"ה אבל שצידד להצריך כזית לכל יו"ט, ולפ"ז הו"ל כשני עירובין אבל דעת הרא"ש מתפרשת בעירוב אחד, וכ"כ בבה"ל שם, ומסתברא דבהניח שני הזיתים ליו"ט זה חשיב הכל חד עירוב, ולא מהני ליו"ט אחרון טפי בשני זיתים מבחד, כיון שהכל מיוחד לשבת הראשונה, וצריך ייחוד לשבת אחרונה, וצע"ע בדין אמירה אי מעכבא.

שם גמ' את אשר תאפו כו' מכאן אר"א כו' מפרש"י משמע דה"ק את אשר אפיתם מאתמול אפו היום, ולכא"ו טפי הו"ל לפרושי כדמתרגמינן שמה שעתידין לאפות מחר יאפו היום, ועיקר קרא מתפרש על מה שהיו רוצין לאפות בשבת, והאסמכתא על מה שבאמת יאפו ביו"ט, שיקדימו לאפות מעיו"ט, ואז יוכלו לאפות על האפוי.

שם מאי לאין נכון לו אר"ח כו' לישנא דאין נכון לו קא דייק דהול"ל לאין לו, ומשמע

להטמנה, והיינו דקאמרי ב"ה עושה תבשיל אחד, דלכ"ש כל הני מלבד התבשיל, ויתיישב בזה הא דאמר אביי כ"א א' דמתני' דאין טומנין מיירי בעירב לזה ולא עירב להטמנה, דכיון דלכו"ע צריך תבשיל ג"כ, שפיר קאמר דאכתי לב"ש אין טומנין, מיהו י"ל דכיון דסתמא דמילתא עושה תבשיל, קאמר דאכתי אין טומנין, וא"כ ר"ג גם מיקל כב"ש דסגי בטמון להטמנה, ועדיין צ"ע בזה.

מידי דמלפת בעינן, החילוק בין הלשונות, וכמה מיני אוכלין שיל"ד אם חשיבי בדייסא

שם מידי דמלפת בעינן, בפשוטו נראה דהחילוק בין הלשונות הוא רק בדייסא [או פת הבאה בכיסנין, וצ"ע בזה], וכיו"ב, שהתבשיל בא במקום פת, ותו לא מינכר תוספת לשבת, אבל א"צ דבר שבא להטעים אכילת הפת עצמה, אלא כל דברים הבאים מחמת הסעודה מינכר תבשיל לכבוד שבת, ואפשר נמי דמיקרי מידי דמלפת, ועוד דלמעוטי בפלוגתא עדיף ולל"ק מהני כל תבשיל, ולא חידש אביי לל"ב אלא דייסא, ודייסא גרע מתבשיל אחר, כיון שאינו בא כתוספת אלא כעיקר במקום פת, וכן בשו"ע ס"ד כתב לאפוקי דייסא, ומשמע דמידי אחרינא לא מימעט, [אף שיש לדחות דלרבותא נקט דייסא דדרך בבלאי ללפת בו], ולפ"ז צ"ע במ"ש המ"א הובא במ"ב ס"ק י"ב דמיני קטניות תלוי במנהג המקומות שבמקום שאין מלפתין בהן את הפת אסור לערב בהן, ובשעה צ"כ כתב דתפוא יבשים באופן שדרכן לאכלן בפנ"ע כדי לשבוע ולא ללפת וכן ארבע"ס או פולין אין מערבין בהן, והדברים צ"ע דכל הני אינן באין במקום הפת לעולם, והדין נותן שיחשבו כתבשיל, כיון שניכר תוספת לכבוד שבת מלבד הפת, ואין לנו אלא דייסא דנהמא היא, ואפשר שבכלל זה מה שמבשלין פיזורי פת מעורבין עם ביצה שקורין קניידלעך, ולא מהני הביצה כיון שנטפלת לפת, שו"ר בנדרים ר"פ הנודר מן המבושל דמעשה קדרה רך מלפתין בו, ושם אמר אביי דתבשיל קרי לדבר שמלפתין בו את הפת, ויש משם קצת

ואפשר עוד דאף בדרך הלואה חשיב צריך לבריות, כשא"א להשיג אלא בטובה, וקמ"ל שא"צ לחזור על פתחי נדיבים אף להלואה, דכיון שגם בזה נצרך לבריות יעשה שבתו חול, ואפשר שזו כונת הגר"א, שו"ר בתור"פ הנדמ"ח שתירץ דהתם מיירי בשכבר נצרך לבריות, והיינו כמש"כ.

ט"ז א' חוץ מהוצאות שבת כו' מ"ט נקטו דוקא הנך אחר שה"ה בכל המצוות

מ"ז א' חוץ מהוצאות שבת כו' יעוי' בשטמ"ק בשם הריטב"א דה"ה שאר מצות, ונקט הני דשכיחי, ולכא' נראה דנקט הני לרבותא שהם צרכי האדם לאכילה ושת' וללמד בניו, דגם בלא מצוות התורה מוציא הוצאות לענג ולחינוך בניו, וקמ"ל דהוצאות אלו לא נקבעו בכלל מזונותיו, אבל הוצאות שאינן אלא לצורך מצוה, פשיטא שאינם קצובין לו מר"ה - כאן משמע דלא כל מאורעות השנה נקבעין בר"ה, מדאיצטריך קרא למזונות, עמהרש"א, וכן בר"ה י' ב' אמרו בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה, ומשמע דלאו כו"ע מיפקדי בר"ה, ושמא פלוגתא היא ואנן קיי"ל דכל מילי בר"ה, כמ"ש הרמב"ן בדרשות דלא קיי"ל בפסח על התבואה מדמצלינן איזו לרעב ואיזו לשובע, מיהו אכתי אין מזה ראי' אלא למזונות וכדמייתי בשמעתין, ולע"כ.

שם אמר אביי לא שנו אלא תבשיל כו'

ה' שם אמר אביי לא שנו אלא תבשיל כו' בפשוטו משמע דלחנני' לק' י"ז ב', ואפשר דאף לר"א, אופין אף על הפת לחוד, ובזה ב"ש לקולא מכיון שהחמירו לכל מין בפ"ע, וק"ק א"כ מנ"ל לאביי דלכ"ה, [וכן לב"ש דמתני'], פת לא מהני מידי, ואמנם י"ל דלאפיית פת לחודה אף פת היכר, ולכן לב"ש דמפלגינן להו סגי בפת, אבל יש גם סברא דפת כלצורך חול דמי טפי מתבשיל, ויתכן דלכו"ע אין אופין על הפת אא"כ עירב בתבשיל, וב"ש הוסיפו דלפת צריך גם אפוי מעיו"ט וכן

שבשולי קדירה וקאמר עלה תנאי הי' לו לר"ח הגדול, ואמנם ודאי בלא נתינת דעת לא מהני, אבל לשון תנאי משמע בפה, אלא שי"ל דהיינו דוקא בהני שלא בישלן לשם כך.

והנה החידוש בעדשים שבשולי קדירה דלא אמרי' לא חשיבי ובטלי, וכדפרש"י, והיינו כשהם עדיין בשולי קדירה אבל אם גורן ואספן אחשבינהו, אבל בשמנונית שע"ג סכין בעינן גררו דוקא, דבלא זה בטל ע"ג סכין, ויש בזה רבותא דניכר שאין זה תבשיל אלא שמנונית משיירי תבשיל דלמשידי קיימא, [ועמ"ב ס"ק שהעתיק גרירה על עדשים, אבל אין כן דעת הפוסקים שדקדקו להעתיק כלשון הגמ' דגרירה בסכין דוקא נאמר].

מ"ט לא מיינתו מוכבא ראי' שצריך כזית לע"ת
לשון זה"מ דאית בהו כזית אפשר שהוא מהברייתא, ומ"מ לא מסייעין מינה לדר"א דע"ת צריכין כזית, דאיכא למימר דוקא בשולי קדירה דפחות מכזית בטל, ברם צ"ע מאי קמ"ל דבעינן כזית פשיטא דלא עדיף מנתבשל בתחלה דבעינן כזית, ושמא הי' מקום לומר דכיון דניכר עליהם שהם שיירי תבשיל גדול סגי בהכי, דניכר שהי' כאן בישול חשוב, וחלק ממנו לשבת, ואפשר דבא לכלול כשהכל הי' לשם עירוב, עי' בסמוך דשייר ממנו כ"ש דמתני' רומז לזה, ואחי הרי"ד שליט"א העיר דאפשר דדינא קתני שאם נשתייר פחות מכזית בטל, ונפ"מ אם נימא דשני חצאי זיתים מצטרפין, כאן לא יצטרפו חצי זית עדשים שבשולי קדירה עם חצי זית תבשיל, דפחות מכזית שבשולי קדירה בטל, מיהו אכתי בסכין קשה, וי"ל דשמנונית שנאספת אף לאחר גרירה בטלה בפחות מכזית וצ"ע, ויתכן דסתם שמנונית לית בה כזית ולכן ראה צורך להזכיר דלא נימא דס"ל דסגי בכ"ש ונתעוררתי לזה.

נראה דדיני' דר"ח מרומז במתני' דקתני שייר ממנו כל שהוא כו' והיינו לומר דאפי' ניכר על השירים שהם מעט מהתבשיל, ובעדשים

סייעתא לדברי המ"א דקאמר דהטריות רכות חשיבי תבשיל רק מפני שהחולה אוכל בהן פתו, וראיתי ברשב"א שם דצלי לא מתאכיל ביי' ריפתא, אלא בעינן מתאכיל בריפתא והיינו מידי דמלפת, לאפוקי מעשה קדירה עבה שנאכל בפ"ע, ולפ"ז כל הבא מחמת הסעודה מיקרי תבשיל, לאפוקי מאכל שאינו נאכל בסעודת פת אלא בפ"ע, ולפ"ז לאו דוקא דייסא, דבעינן תוספת לסעודה, [ולפ"ז יש להסתפק בלפתן מפירות הבא אחר הסעודה דמברכין עליו באמצע הסעודה אי מהני, אבל בשו"ע סי' שפ"ו ס"ז מבואר דמערבין בתפוחים מבושלין, משמע דאף לפתן שבסוף הסעודה ומברכין עליו בכלל], וצ"ע.

הוכפפה, ובסברא אין לחלק בין עדשים לשאר קטניות, וכ"מ ברמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז הי"ח דפולין ואפונין ועדשים במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת דינם כעשויין ללפת בהן, ומזה נלמד שדינם שוה לעדשים, ובפסחים קי"ד ב' אמרו דשני תבשילין היינו סילקא וארוזא, והרי אורז נאכל לשביעה טפי מהני, ודוחק לומר שאין תבשילין אלו מועילין לע"ת, שו"ר בחכמ"א כלל ס"ו ס"ד דתפוחי אדמה ושעועית עולין על שלחן מלכים, ובפשוטו הם נקראין ללפת את הפת כיון שנאכלין בסעודת פת כמו בשר ודגים, וא"כ מערבין בהן, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה בשמעתין שצידד כן.

עדשים שבשולי קדירה כו' אם צריך תנאי בפה, ובחידושי עדשים שבשולי קדירה

שם תני ר"ח עדשים שבשולי קדירה סומך עליהן משום ע"ת, נראה דבכל הני דקאמר סומך עליהן צריך לייחדם לשם עירוב, וכן בצלאן נכרי, אבל במבשל בתחלה לשם עירוב אפשר שא"צ ייחוד בפה, מיהו יתכן דגם בעדשים סגי ייחוד במחשבה, ובירור' משמע דצריך תנאי בפה, דמייתי עובדא דר"ח על לביתי' ואמרו לו שלא עירבו וסמך על עדשים

אף מעיו"ט, ובזה פשיטא שאין יתרון לזה שהי' עירוב, [אף דבסברת מנה יפה לשבת וכן בהיכר, הי' מקום לומר דמהני, מ"מ אחר שתיקנו ע"ת הרי התקנה דאינו מבשל אלא על העירוב], ובאמת זהו הטעם לפי שאין בע"ת חילוק בין נאכל קודם יו"ט או ביו"ט, דההיתר הוא במציאות התבשיל שמוסיף עליו, [ול"ד לע"ה דסגי בשותפותם בכניסת יו"ט], וכיון דלא הי' מקום לתת יתרון לשייריו עד שנפרש דנאכל אימת כו' לכך סתמו וקיצרו בהוכחת הקושיא, וכמשנ"ת הענין לעיל עי"ש.

תבשיל זה צלי כו' למה פירשו צלי ולא מבושל
שם ת"ש תבשיל זה צלי כו' מבושל כו' יש להבין מ"ט חשיב עיקר תבשיל צלי ואפי' מבושל, הרי הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק והול"ל תבשיל זה מבושל ואפי' צלי, ושמא ר"ל דבעינן לכתחלה דבר חשוב הראוי לשבת ובעלמא חשיב צלי דבר חשוב טפי ממבושל, וברי"ף הגרסא אפי' צלי, מיהו אכתי צ"ב מאי קמ"ל במבושל, ובנדרים מ"ט א' תניא הנודר מן התבשיל אסור בכל מיני תבשיל ואסור בצלי ובשלוק ובמבושל, ולעיל מיני' קאמר אביי התם האי תנא כל מידי דמתאכל ביה ריפתא תבשיל קרו ליה, ומשמע מזה דתבשיל היינו מעשה קדירה וכענין נזיד עדשים, ומבושל היינו חתיכת בשר או דג מבושל, וה"נ במתני' סתם תבשיל מתפרש תבשיל בקדירה שהוא רך וצריך לקדירה ומלפתין בו הפת, וקאמר דה"ה חתיכה צלוי' או מבושלת.

שם כבוש, יש לעי' היכן מצינו דכבוש מיקרי תבשיל, ואפשר דכיון שאין מה להוסיף עליו ע"י בישול, ע"כ אין להצריכו להכין לשבת תבשיל על האש, הגע עצמך בהדיח הכבוש בחמין הרי יהא כשר כקוליס האיספנין, וה"נ קודם שהדיחו כיון שאין לו יתרון בהדחה זו, משא"כ במליח דאע"פ שנאכל כמות שהוא חי, מ"מ הבישול מוסיף בתיקונו, וכדתנן שהדחתן זו היא גמר מלאכתן.

שבשולי קדירה נופל לשון כל שהוא אף בכזית, ובאמת במתני' לא קתני שאכלו ביו"ט, ומתפרש אף קודם יו"ט.

שם ב' אר"א ע"ת צריכין כזית, אפשר דבא לאפוקי דלא סגי בשיעור שמלפפין בו כזית או כביצה פת, ואפשר דכיון דענינו תחלת בישול ס"ד דבכל שהוא סגי.

שם אביעיא להו כזית אחד לכולן

ו. **שם** אביעיא להו כזית אחד לכולן, לכאור' הול"ל עירבו שנים כאחד מאי, כזית אחד לכולן כו', ומשמע קצת מזה דלכל בני הבית נמי קמיבעיא ליה, דבעינן שיהא לכל אחד שיעור תבשיל, ומסיק דאפי' נשתתפו הרבה בנ"א, ולא דוקא בני בית אחד, סגי להו בכזית, [מיהו לפ"ז משמע דצריך התייחסות מיוחדת לכל בני הבית, ולא סגי בזה שהם על שולחנו, וצ"ע בזה], והטעם משום דכזית הוי שיעור חשוב לתחלת סעודה, וכיון דחשבינן להו כנשתתפו יחד לסעודה, הרי התחילו בשיעור חשוב לסעודתן, מיהו לק' נמי נקט לשון צריכין דעת בסתמא, ולא פי' דאיירי במערב לאחרים ערש"י ור"ח שם, ומשמע מזה דסתם עירובי תבשילין היינו בכמה בנ"א, וכעירובי חצירות, מיהו מדמברך על מצות עירוב, משמע שלשון עירוב הוא העיקר בענין אף ביחיד.

שם ת"ש דאר"א א"ר ע"ת כו' צ"ע מ"ט לא אמר לה לעיל בשם רב, ושמא הי' מקום לפרש דברי רב בשנים שנשתתפו, ובין לאחד היינו בין לאחד שנשתתף עמו, וזה כענין שאמרו בע"ה דמי"ח גרוגרות סגי אפי' להרבה בנ"א, והי' מקום לומר דלשיתוף של שנים בעינן כזית, וזה מועיל בין לשיתוף של אחד בין למאה, ואפשר דצריך לגרוס אף לעיל א"ר.

שם תנן אכלו או שאבד כו' מאי לאו כו' יעוי' משנ"ת לעיל במשנה, ומ"מ בעלמא דרך הגמ' לפרש בדרך מו"מ, מאי לאו ה"ה תחלתו כו', ולא תויי מברייא או מסברא, ואפשר דכיון דבמתני' לא הוזכר מתי נאכל, הרי היא מתפרשת

ע"ת צריכין דעת, אם מיירי במניח לעצמו או במזכה לאחרים

שם אר"ה א"ר ע"ת צריכין דעת, אפשר לפרש דר"ה מיירי במניח ע"ת לעצמו, וקאמר דבעינן שיתן דעתו שלשם עירוב הוא, ולא סגי בזה שבישלו לצורך שבת, אע"ג דסו"ס הרי התחיל בישולו לשבת, והא דאמר' פשיטא דעת מניח בעינן לאו אדר"ה קאי, אלא דכיון דאר"ה צריכין דעת, פשיטא דה"נ דעת מניח בעינן, ואמנם למאי דקיי"ל צריך לזכות ממילא יש גם דעת, מ"מ שפיר נקטו הכא לשון דעת מניח, משום דמסיים עלה דעת מי שהניחו לו, וגם משום דר"נ נסתפק בעירובין אם צריך לזכות אבל דעת פשיטא ל' דבעינן, וכ"ז לפי מה שנראה לכא' דלא בעינן גם זיכוי וגם הנחה לשם עירוב, דכיון דמזכה להם לצורך עירוב היינו נמי דעת, דאם מזכה להם שלא לשם עירוב שוב אינו רשאי לעשות עירוב משלהן, וע"כ דזיכה להם לשם עירוב והיינו נמי דעת דידהו, דמה מוסיף בהנחה נוספת, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נקט דבעינן זיכוי והנחה, ולפ"ז פירש הא דבעינן דעת מניח שידע לשם מי מניח כגון ששכח למי זיכה, וכיוון בדעתו רק על מי שזכר, ומשכח"ל נמי כגון שהי' התבשיל משותף לכולם ויש לו רשות לעשות בו כרצונו דמ"מ צריך לייחדו לכולם, שוב שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמ"מ סתמא דמילתא מזכה תחלה ואח"כ מיחדו לעירוב בברכה ואמירה, ואמר דלשון צריכין דעת משמע טפי דמזכה לאחרים.

שם דעת מי שהניחו לו כו' משמע דבדעת מיהא סגי, אע"פ שלא אמר ולא ייחד כלום משנודע לו, דלענין זה סגי במה שקבעו המניח לשם עירוב.

שם שלוק, פרש"י מבושל הרבה מאד, ויעוי' ברשב"א נדרים שם דבהרבה מקומות קרי שלוק למבושל מעט, וה"נ מסתברא לפרושי בשמעתין, ונקטי' קודם מבושל כדנקטינן ל' בעלמא, והטעם מפני שהוא קודם במציאות בשעת הבישול, ובנזיר תנן ה' מבשל את השלמים או שולקן, לומר דלכתחלה בישול גמור ובדיעבד בשלוק סגי.

אין לו שיעור למעלה, החידוש בזה, ומ"ט ס"ד שמושים שהוסיף יגרע

שם לא אין לו שיעור למעלה, פרש"י לומר שלא יוסיף בו על כך וכך, ולא נתפרש מה חידוש יש בזה, ואפשר דבאמת כתבשיל אחד פשיטא דאפי' גדול טובא, וקמ"ל דחל שם עירוב אפי' על תבשילין מרובין, דס"ד שא"א לחול שם עירוב אלא על תבשיל אחד, שהרי אין כתבשיל הלכות לקבוע ע"י שם עירוב אלא ייחודו לעירוב, ונל"ד לע"ה שיש כאן פת משותפת לכמה בנ"א, וכן בתחומין מקום הנחת העירוב קובעתון, וכיון שנקבע שם עירוב על תבשיל אחד מפני תקנת עירוב, שוב אינו יכול לחול עוד על תבשיל נוסף, ואפי' בב"א דאין כח להתפיס שני עירובין, וכע"ז מתפרש בחגיגה ז' א' דראיון אין לו שיעור למעלה שיכול להביא כמה קרבנות וחל עליהו שם עולת ראי', אבל קרבן אחד גדול פשיטא, ד"ז כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אלא שכתב דלא איצטרך אלא לבזא"ז דמהני, ופי' הטעם משום דבב"א אפשר דכמה מיני תבשיל ג"כ מצטרפין, וא"כ הו"ל כחד, ועיקר הדין דמהני בזא"ז חזינן מזה שיכול לסמוך על עירובו של גדול העיר אע"פ שהניח עירוב לעצמו, ואבד עירובו רק באמצע יו"ט, דמאין לו שיעור למעלה למדנו שיכול להניח עירוב ולחזור ולהניח עירוב נוסף, וחל על כולם שם עירוב.

עד תחום שבת, מ"ט קבעו שיעור זה

שם ועד כמה ארנב"ז משמ"י דאביי עד תחום שבת, פרש"י דלעומדין חוץ לתחום לא הי' דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזכור, ויש לעי' למה לא יהא דעתו מתחלה על כל מי שיכול עירוב זה להועיל לו, ואפשר דהעומדין חוץ לתחום אע"פ שיכולין לבא לתוך תחום העיר ולאכול עירובן, מ"מ כיון שאינם יכולין להביאו לביתם אין זה עירוב הראוי לכתחלה, ואין לשתפם בעירוב בסתמא, מיהו אם מכוין בפירוש על מי שעומד חוץ לתחום מהני, [ולפ"ז יש להסתפק במי שהניח עירובו בעיר שהעירוב תבשילין בה אי חשיב בתוך התחום, דע"י העירוב חשיבא כעירו, או"ד בתר עיקר ביתו אזלינן, ועכ"פ לא גרע ממי שתחומו מגיע לתחום העיר בלא עירוב, אבל משום דהו"ל התבשיל בדין חמר גמל מפני ששני תחומין משותפין בו ליכא למימר, דגם באותם שבתוך התחום יש לדון כן שהרי תחומן רחוק משל בני העירן, אבל אין ראוי לעשות כן, ומדברי הר"ן שכתב דאינו בדין שיערב אחד על כל העולם נראה דאף כשיכולין להגיע לעירוב לא מהני, דנראה קצת כחוכא, דבאותה העיר שפיר אמרי' שנשתתפו כולם לסעודה אחת, אבל לומר שכל העולם נשתתף לא אמרי', ולכן אפי' עירב על עיירות אחרות בהדיא לא מהני, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הק' ע"ז דכיון שאין זה נוגע אלא לאותם שעירבו, אין בזה חסרון של מערב על כל העולם, ונראה דאם ידוע לו על בנ"א שעירבו ומערב עליהם שפיר דמי, אבל כשמערב סתמא על כל מי שיערב כיון שאין זה תלוי בו, הרי עירב על כל העיירות הסמוכות, ולפמ"ש"כ דגם באלו שמגיעין בלא עירוב יש חסרון בשיתופם מפני שאין העירוב ראוי למקום סעודתן, ניחא טפי דברי הר"ן דמה"ט אינו בדין שיערב על כל העיירות הסמוכות אע"פ שיכולות להגיע לתחום, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אמר

דמ"מ אין לחכמים לאסור כיון דבדיעבד מהני והנדון באנוס ששכח.

א"ל פושע את וכו' מ"ט חשיב פושע

ז. **שם** א"ל פושע את לכו"ע שרי לדידך אסור, נראה דפשיעתו היא בזה שסמך בדעתו דשמואל או אחרים מערבין על כל העיר, ואמנם אם הי' זכור הי' מערב בעצמו, אבל לא שם על לבו לזכור כיון דמסתמא מערבין עליו, והיינו פשיעתו' דמבטל עיקר התקנה שכל אחד יערב לעצמו כדי שיברור מנה יפה לשבת או כדי שיאמרו אין אופין כו', ואמנם התירו לסמוך בשעה"ד על גדול העיר, אבל אם פושע וסומך ע"ז לכתחלה, אין ראוי לזכות לו העירוב, דא"כ תשתכח תורת עירוב, ולפ"ז מי שנתעצל בהנחת עירוב ולא נסתמך על גדול העיר לאו פושע הוא, מיהו אפשר דכיון שיודע שצריך לבשל וסומך מתחלה שירבה ליו"ט וכיו"ב, ג"ז מיקרי פושע, אבל מי שלא הוצרך לבשל לשבת אינו בכלל זה.

ונראה דהיינו דוקא כשאין מחובתו של גדול העיר כלפי הציבור לערב בשבילן, אבל אם נתחייב לכך כלפי הציבור, הר"ז כעשאוהו שליח, ומה"ט אין צריכין לשאלו אם עירב בשבילן, משא"כ בההוא סמיא שלא ידע אם שמואל עירב, ולכן הוה עציב, ואפשר שע"ז סמכו בקהלות על גדול העיר לכתחלה כדמשמע קצת בראשונים ז"ל, שו"ר בב"י בשם ר"י דברי ראב"א ונראה דכוונתו כמש"כ, ושו"ר שכ"מ בראב"ן סי' תמ"ו ע"ש, ואמנם ג"ז אינו דבר ראוי להשכיח תורת עירוב, וגם ליכא טעמא דיברור ויאמרו, מ"מ ראו צורך לתקן כן כדי שלא יבואו לידי מכשול, ואמנם המדקדק יש לו לערב בעצמו, אף בכה"ג.

הרמב"ם בפ"ו סתם ולא הביא דבפושע א"י לסמוך, ואפשר דס"ל דהיינו רק לטעמא דיברור מנה יפה, וס"ל דשמואל ט"ו ב'

לענין הלכה מתי סומכין על עירוב גדול העיר, ובברכה על העירוב אחר שיצאו מגדול העיר

במ"ב ס"ק כ"ו כתב דאפשר שבדיעבד יש לסמוך על הפוסקים דמותר לסמוך לכתחלה על גדול העיר, ויש לעי' מהו בדיעבד, הא אם הי' סבור דמותר לסמוך, לאו פושע מיקרי, וקודם יו"ט אם דחיקא לי' שעתא אנוס הוא, ודוחק לומר דבדיעבד שידע שאסור לסמוך וסמך עליו, ולכאור' נראה דמיירי בשכח שני פעמים דהו"ל פושע, ויכול לסמוך על הפוסקים דמהני, אבל זה קשה דהא בשוכח לדידהו נמי לא מהני, דכו"ע מודו לדינא דסמיא, ואפשר דכיון דקיי"ל שלכתחלה ראוי לערב בעצמו וגם מהני לענין אבד אף בעירוב, א"כ ליכא לטעמא שכתבו דלא ניחא לי' בעירובו של גדול העיר, ולכן לדידהו מהני בשכח כמה פעמים, (ונמצא שמקילין דלא כעובדא שבגמ'), מיהו עי' לעיל דמדברי הב"י בשם רי"ז יש מקור לסמוך טפי בזה"ז, ובפרט מאחר שהנהיגו כן, א"כ לאו פושע הוא, וגם גדול העיר מזכה לכל בני העיר, מאחר שאף הפושעים יש להם על מי שיסמכו להקל לסמוך עליו, ואפשר דכונתו בסמך לכתחלה, ומ"מ מיקרי פושע להסוברים דלא מהני.

ונראה דהא דמברכין על ע"ת אף לאחר שגדול העיר עירב, היינו כדעת הפוסקים שאין לסמוך לכתחלה על גדול העיר, וכיון שזוהי מצותו, אף שניחא לי' גם בשל גדול, שפיר מברך עלי', ועוד דאם זוכר ואינו מערב לא יהא לו זכות בשל גדול דהו"ל פושע, ונמצא דזכותו בשל גדול בא לו עם עירובו, אבל להסוברים דלכתחלה יכול לסמוך על של גדול, אם בא לערב משל עצמו וניחא לי' גם במה שעירב הגדול לענין שאם יאבד שלו יסמוך על של גדול, אינו יכול לברך, שהרי יש לו כבר עירוב.

כרבא ס"ל, וא"כ למאי דקי"ל כרב אשי יכול לכתחלה לסמוך על גדול העיר ולא פושע הוא.

בפי' הר"ן שמעצבותו מוכח שלא רצה לסמוך על עירובו של שמואל

מש"פ הר"ן דמדעציבת גלית אדעתך דלא ניחא לך למיסמך אדידי צ"ע דלמה לא ירצה לסמוך על דשמואל באם ישכח, ועוד דא"כ אין הטעם משום דהו"ל פושע, דאף אם הוא אנוס כיון דגלי דעת' דלא ניחא לי' בעירובו, ממילא לא יועיל לו, [והא דהי' עצוב היינו מפני שלא ידע אם עירב שמואל לכולם, וכמש"כ לעיל דלא נתחייב בדבר], ועו"ק דכי היכי דהוא עצמו יכול לערב שני עירובין שמא יאבד אחד, ה"נ לעולם ניחא לי' גם בעירובו של שמואל, וממילא גם מועיל לו בשוכח, ולכאור' נראה מזה דס"ל ז"ל דא"א לערב שני עירובין בזא"ז ולכן אם מערב בעצמו ע"כ מסלק דעתו מעירובו של שמואל, ולפ"ז לא יועיל עירובו של גדול העיר אלא לשכח ולא עירב ולא לאבד, דהא ודאי כיון שעירב לעצמו אינו יכול לסמוך גם על של גדול העיר, מיהו שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאין ללמוד מזה אלא דסתמא אין דעתו לסמוך על של גדול העיר, ובסתמא לא יועיל לו באבד, אבל אם ירצה בפירוש לסמוך על של גדול העיר ג"כ, מהני אף לדידהו [ועי' להלן לענין ברכה], ועדיין צ"ע בעיקר דבריהם ז"ל מה הכריחם לנטות מפרש"י ז"ל, ובפשוטו פרש"י והרא"ש שוין דאסור לחכם ליזכות לפושעים שעי"ז מבטל תקנת חכמים, וצ"ע בב"י שכ' דפליגי, וגם דברי הרשב"א בתשו' שבב"י מתפרשין שפיר עד"ז, וכו"ע מודו שאם עבר גדול העיר וזיכה לכולם זכו, ושמא משמע לי' להב"י ששמואל זיכה בסתמא לכל בני העיר ואפ"ה לא אהני לפושעים, מיהו י"ל שלא זיכה אלא למי שראוי ליזכות לו ע"פ דין, שו"ר בשעה"צ אות ל"ז שכבר העיר ע"ד הב"י עי"ש.

אם נחשב פושע רק כששכח ב' פעמים בזא"ז

ויש להסתפק אם עירב פעם אחת אחר ששכח וסמך על גדול העיר אי מיקרי פושע, דהא ודאי מי ששכח פ"א חוזר להכשרו לאחר כמה שנים, אלא שיש להסתפק אי סגי בפ"א, ומלשון הגמ' לשנה לא שמענו אלא במי שלא עירב בינתים, דמיד לאחר שנה שוב שכח, ולשון הרשב"א בעבוה"ק אם שכח פעם אחר פעם פושע הוא, וכן יש להסתפק בשכח פ"א ולא הי' גדול בעיר לסמוך על עירובו ולא בישל, אם חשיב פושע בשכח פעם שני', עי' לעיל דפשיעתו שסמך על גדול העיר, או מפני שהכניס עצמו להיתירים בבישול הרבה בקדירה אחת, או בפת אחת דלק' כ"א ב', אבל לא מצינו מצוה להניח ע"ת במי שא"צ לעשות מלאכה לצורך שבת, וא"כ כשלא הניח ע"ת ולא עשה מלאכה לאו פושע הוא.

שם אי אתה אוסרו בדבר המותר לו, אי בעינן גזירה מיוחדת לחצירות ביו"ט

ח. שם ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו, לכאור' הי' נראה דלא תיקנו כלל ע"ח ביו"ט, דכיון דכל הטעם הוא גזירה משום רה"ר, הרי ביו"ט רה"ר גופי' שרי, ואי משום טלטול שלא לצורך, אין לגזור שמא יטלטל שלא לצורך, ולפ"ז ניחא דהו"ל דבר המותר לו לגמרי, וכ"נ בדברי הגרע"א ז"ל שחילק בין בישול לע"ח, אבל שמעתי מאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דא"צ גזירה מיוחדת לחצירות ביו"ט, אלא כל הלכות רשויות שבת מדאורייתא ומדרבנן ה"ה ביו"ט לענין שלא לצורך, וכיון דבשבת חצירות ככרמלית, ה"ה ביו"ט, [תדע דהא כרמלית פשיטא דאסור שלא לצורך ביו"ט, מיהו יש לחלק דהני רשויות שריין בטלטול בפ"ע וקילי טפי שהרי עירוב מתירן, ופטרום במחנה, וא"כ י"ל דביו"ט אין להצריך כלום], ולפ"ז הא דחשיב ל' דבר המותר היינו עיקר הטלטול, ולא חש לאיסור שלא לצורך, וכ"כ אמו"ר (שליט"א) זללה"ה, ונראה לפ"ז שאין לברך על

ע"ח ביו"ט, ולע"כ בפוסקים, דתלוי בנדון אם יש עירוב והוצאה ליו"ט].

שם רב אמר הלכה כת"ק, לכאור' נראה דאף ר"א שונה הברייתא כבשמעתין, אלא דת"ק רבי הוא, ולפ"ז צ"ל דרב לא אמר הלכה כת"ק אלא כרבנן, ותלמודא הוא דקאמר כת"ק לגרסא דידן [עי' ב"ב ס"ה א'], מיהו לקושטא דמילתא מסתבר דר"ה כרב ולחומרא.

י"ז א' ואומר קדושת היום באמצע, פרש"י ותתן לנו, והכי משמע דרבי חידש רק בחתימה אבל כל הברכה כב"ה ס"ל, והרי לרבי ודאי דנוסח הברכה ותתן לנו, וכדקיי"ל להלכה הכי אליבא דרבי, ונראה דלשון קדושת היום מתפרש ותתן לנו, ולשון מעין המאורע מתפרש הזכרה ביעו"י.

מניח אדם ע"ת מיו"ט לחברו ומתנה, מ"ט צריך תנאי

שם ארחב"א א"ר מניח אדם ע"ת מיו"ט לחברו ומתנה, בפשוטו מיירי מיו"ט ראשון ליו"ט שני, שהרי לא הזכירה שבת בדבריו, [וכן העתיק בעבוה"ק ש"ה סי"ח ד"ז לענין מיו"ט לחברו], וכן בע"ת מתפרש שעושה ע"ת אם מחר יו"ט, ויש לעי' א"כ למה צריך להתנות יערב בסתמא וממילא אם מחר חול א"צ לעירוב כלל, ואפשר דדינא קתני דאין לערב באופן מוחלט ביו"ט, שהרי אסור לערב ביו"ט לשבת, וכשמערב סתמא הרי הוא מזלזל ביו"ט, ולכן מתנה שאם היום יו"ט אינו מערב כלל, ובזה מיושב מ"ש במ"ב סי' תקכ"ז ס"ק ע"ד בשם השטמ"ק ו' א' וכ"ה בהגהת סמ"ק שלא לברך ביו"ט על ע"ת כשמתנה, ואע"ג דגם כשמערב עיו"ט ראשון הו"ל ספק, מ"מ כיון דהכא מחייבין ל' להתנות, הרי הוא מפרש שזה ספק אם עושה עירוב, משא"כ בעיו"ט ראשון דחייב בודאי לערב מדרבנן ושפיר מברך.

ונראה דאף למאן דשרי ע"ת, מ"מ אין מקדישין ולא מעריכין ולא מקדשין

בספק לצורך יו"ט, אבל כשיש חתיכה מיוחדת ליו"ט והשאר לחול אסור, ובעיקר הענין ג"כ יש לאסור בכה"ג, [ולא רק משום גזירה], כיון שיש כאן התעסקות מוחלטת בצורך חול.

אם בב' קדירות אסור אף בחד טירחא

ונראה דלא שרי בחד טירחא אלא בקדירה אחת, אבל להניח שתי קדירות ולהדליק האש בב"א אסור, אע"פ שצריך לחתיכה אחת מקדירות אלו, ולא החליט מאיזו יקה, דלא מצינו שהתירו אלא באותה קדירה דאע"פ שהחתיכות חלוקות מ"מ הכל תבשיל אחד, שחלק ממנו ליו"ט, [ודומיא דמיס], אבל בשתי קדירות אין כאן אלא ספק צורך יו"ט באחת מהן, ולא חשיב היו"ט שותף בכל הקדירות.

ויש להסתפק המבשל לחולה בשבת ואחר שהניח הקדירה על האש, בא אחר והניח קדירה נוספת לצורך החולה, אם השני חייב כיון שכבר יש תבשיל שיתבשל בלא איסור נוסף, או"ד כ"ז שאין תבשיל מזומן לחולה חשיבא ההתעסקות לצורך פיקו"נ, וביש תבשיל מוכן פשיטא דחייב, שאין כאן פיקו"נ, אבל כשצורך ההתעסקות קיים, אלא שאפשר שיעשה בלא מלאכה, י"ל דהשתא מיהא לצורך פיקו"נ עבד, הגע עצמך בנותן את השני על אש גדולה שבודאי תבשיל זה יהא מוכן תחלה ויאכלנו החולה, דודאי יש סברא לומר דתבשיל זה נעשה לפיקו"נ, ומסתברא דבכל גונא חייב, למה"ד לחולה שצריך תבשיל ובעוד שעה יבא בעה"ב ויפתח הדלת שיש שם תבשיל, דהמבשל לצרכו חייב, ואמנם הטעם שנסתפקנו הוא מפני שבתבשיל הראשון חשיב שמעשה הבישול נמשך, ולא נשלמה ההכנה של הראשון, ולכן גם השני עוסק כראשון, מ"מ כיון דפיקו"נ דחוי' היא, אין לנו אלא היתר פיקו"נ, וכ"ז בדחוי' אבל בבישול דיו"ט יכול לכתחלה לבשל אחר אם אין כונתו לצורך חול, אלא דניחא לי' בשני, וכדאמרי' מנחות ס"ד א' הבא שמנה לכתחלה ושחוט.

בתנאי ביו"ט ראשון ושני, דכיון דהגזירה שמא יכתוב או משום מו"מ, אין חילוק בין ודאי לספק, ובפרט כשהספק נחלט ביום שני, ורק בעירוב שהחלות הוא האיסור למיקני ביתא או לתקוני טיבלא בזה יש מקום להתיר, דכיון דאם יו"ט הוא לא חל בי' מדי, לא עבד תיקון ולא קנה בית, ומ"מ מחמירין בע"ת דמיקני ביתא דמי טפי למו"מ, ואף בספק אסרינן, ול"ד למתנה אדם על הכלכלה עירובין ל"ט א', דהאיסור רק תיקוני טיבלא, ול"ד למו"מ, דהא בנטבלו ביומי' שרי, כדלק' א'.

ממלאה אשה כל הקדירה בשר כו', ומ"ט לא גזרו לא להוסיף בב"א

ט. שם באמת אמרו ממלאה אשה את כל הקדירה בשר כו' בפשוטו אתיא הק' ברייתא אף לר"י דלית לי' הואיל, ולא מוקמינן לה כתנאי, ומדשרינן לכתחלה ש"מ שאין זה נוגד את רצון התורה שלא לבשל מיו"ט לחול, והענין כמ"ש הר"ן דהיתר הבישול ביו"ט אינו בגדר דחוי' אלא הותרה, ולכן כל שיש בהתעסקות זו צורך יו"ט ג"כ, תו ליכא זלזול ביו"ט כלל, וכמו בהואיל לרבה, דסגי בצד רחוק של צורך יו"ט לחשבו כעוסק בצורך יו"ט, וכ"ש כשבאמת חלק ממנו לצורך יו"ט.

מיהו קשה אם איתא דכשמוסיף חתיכת בשר לקדירה בזא"ז עובר על לאו דאוריתא, דרק בב"א ובטרחא אחת שרי, מ"ט לא גזרו רבנן שמא יבא לידי איסור דאוריתא, בשלמא לרבה דאיכא הואיל ניחא, אבל לר"ח קשה, ותירץ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאף לר"ח אינו עובר בכה"ג, דכיון שכל חתיכה הר"ז ספק שמא יאכלנה ביו"ט, [שהרי אינו מחליט על חתיכה מסוימת שרק היא ליו"ט והשאר לחול, אלא שיטול אחת מן החתיכות ליו"ט], אינו עובר איסור דאוריתא אף בזא"ז, ואמנם בכה"ג נוגד את רצון התורה בהערמה, מ"מ לא גזרו אטו בזא"ז, כיון דסו"ס אין כאן מעשה איסור, ויגיד עליו רעו דומיא דחבית מים, שכל המים

שם ממלאה אשה כל התנור פת וכו'

שם רשב"א אומר ממלאה אשה נקט אשה לרמז דמיירי בתנור קטן, ולכך לא שנה דינו אנחתום כת"ק וכ"ה ברא"ש], כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא, יש להסתפק אי מיירי דוקא כשכל הפת בספק לצורך יו"ט, אבל אם חלק מן הפת אינו ראוי ליו"ט, כגון חדש ביו"ט ראשון של פסח אסור, או"ד כיון דהפת נאפת יפה סגי בהיתר זה, ונחלקו בזה התו' לק' כ"א א' ד"ה עיסה והתו' בפסחים מ"ו א' ד"ה עד שתאפה, דבפסחים כתבו שאפשר לאפות העיסה של חלה טמאה אע"פ שאינה ראוי' לאכילה כיון דמהניא לשאר הפת, ולק' שם כתבו דאין לאפות עיסה של גוי אע"פ שמועלת לשל ישראל, [מיהו יתכן דמ"מ בחלה טמאה שא"צ באפייתה דמיא לעצים ושרי, ולפ"ז לא פליגי התו' אהרד"ן, והנה טעמייהו דרבנן דאסרי הוא משום דלא עביד איניש לאפות עוד פת לצורך זה, ומינכר דלצורך חול עביד, ואית לן למעוטי בפלוגתא דלא שרי רשב"א אלא כשאין ניכרת אפי' לצורך חול, וסגי בתועלת זו להתיר תוספת טירחא, אבל אין להתיר אפי' מבוררת לצורך חול, מיהו משמע דת"ק אסר אף בקדירה של בשר להוסיף חתיכות בזא"ז, אע"פ שיש תועלת לחתיכה של יו"ט בהוספת החתיכות, דאל"כ לא הו"ל למינקט כה"ג דשרי אף בזא"ז, ובזה יש סברא טפי להתיר אף בחתיכה שאינו אוכלה היום, דשבח בישול של כולן נאכל ביו"ט, ויש לדחות דת"ק נמי מודה בזה, ומש"ה הוסיף הא דנחתום לומר דאף בדליכא תועלת, שרי בחד טירחא, וצ"ע.

הא דנחתום, פרש"י לגבי מילוי, אבל הראשונים ז"ל פי' לגבי בישול, וכלשון הברייתא שבת י"ח ב', לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור כו' וכ"ה בשו"ע סי' תק"ג ס"ב.

שם נפ"מ לאקנויי קמחו לאחרים

י שם למאי נפ"מ לאקנויי קמחו לאחרים, לכאור' הול"ל נפ"מ אם אחרים אופין

ומ"מ יש מקום לומר ע"פ סברא זו דאף במוסיף בזא"ז לא חשיב כבישול בפ"ע, כ"ז שמוסיף לבישול דיו"ט, ואמנם התם הדין גם בשכבר יש לו מבושל, מ"מ אפשר דכשמבשל בקדירה אחת לצורך יו"ט, אף כשמוסיף בזא"ז לא חשיב כמבשל לחול, כיון שעדיין אין לו ליו"ט החתיכה, ועושה כאן תבשיל גדול שחלק ממנו ליו"ט, ונפ"מ שאם בישל חתיכה ליו"ט, ועכשיו בא לחמם החתיכה על האש שאסור לו להוסיף בקדירה עוד חתיכות, אע"פ שנותנן בחד טירחא, וגם אפשר שיאכל חתיכה אחרת, דכיון שכבר יש לו לצורך יו"ט, לא חשיבא ההתעסקות עתה לצורך יו"ט, כיון דכיו"ב בזא"ז חמיר טפי, השתא נמי בחד טירחא לא שרינן, - בלשון קצרה, דנהי דלענין שבת כל שמוסיף בזא"ז חשיב בישול חדש, מ"מ לענין יו"ט כיון שע"ז נעשה הכל תבשיל אחד, חשיב הכל התעסקות כתבשיל של יו"ט כיון שחלק ממנו ליו"ט, וזה עדיף משני כלים, אף שאינו יודע מאיזה יאכל.

בשו"ע במבשל לצורך מחר ומערים לאכול מעט ביו"ט

בשו"ע סי' תקכ"ז סכ"א הביא פלוגתא אם מותר להערים לאכול מהקדירה מעט, ועיקר מטרתו לצורך מחר, דאל"ה לא הי' אוכל אותו מעט, ונראה דהיינו דוקא כשיכול לבשל המעט לחוד, ולא שרינן ל' להוסיף אלא כשבלא"ה צריך לבשל ליו"ט, אבל אם שוחט בהמה לצורך מחר ואוכל ממנה מעט היום, אינו בכלל הערמה זו, דכיון דסו"ס אכל ממנה, ואכילה זו מחייבת שחיטת כולה, בזה לכו"ע מותר, וכ"מ פסחים מ"ו ב', - ולהאוסרים הערמה אפשר דאף כשצריך לחתיכה אחת, לא התירו אלא מפני שדרכו לבשל קדירה מלאה וחבית מים בב"א, דכיון שכבר הוצרך להבעיר עצים ולהעמיד קדירה לא ניחא ל' לטרוח בדבר מועט, ונמצא שאין כאן הערמה לטרוח ביו"ט לצורך חול, דטפי הוה ניחא ל' שתהא החתיכה מזומנת ולא יטרח ביו"ט, אלא שצורך החתיכה גורם למלאת הקדירה.

בהדיא בברייתא דאינו מבשל לאחרים, מיהו משמע דאין אחרים יכולין לאפות קמחו לצרכן, כ"ז שלא הקנה להם, וממילא גם אינו יכול ליעשות שלוחן, ועכ"פ מוכח מזה דאין ההיתר משום דלדידהו הו"ל צורך יו"ט, וכיון דמבשל לצורך שבת הרי פשטות הדברים דהוא נאסר בכל בישול לצורך שבת.

י"ז ב' ליתני עבר ואפה מותר, בבאור הס"ד
 י"ז ב' ואי איתא ליתני עבר ואפה מותר אראב"מ כו' יש לעי' דקארי לה מאי קארי לה, הא ודאי לא שייך למיתני תקנתא דעבר ואפה, ואפשר דעיקר הא דאמרי' כיצד הוא עושה כו' זה ג"כ כנוגד את התקנה להערים ולהקנות לאחרים קמחו שנאסר ויאפו לו, אלא דמשום כבוד שבת התירו כן לכתחלה, וכיון ששנה התנא שריותא שהתירו מפני כבוד שבת, אם איתא דהתירו נמי בעבר ואפה, הו"ל לאשמועין גם ד"ז, דהא מבואר בגמ' לק' דטעמא דעבר ואפה מותר הוא משום דצריך ל' לכבוד שבת, אבל בדאית ל' פירי אחריני פשיטא לן דאסור, וובעבר ואפה לעולם חשיב לית ל' אחריני דלצורך זה אפה], וכיון שזוהי קולא שהתירו לכבוד שבת, א"כ ג"ז תקנתא, וס"ד דהו"ל לתנא לאשמועין ד"ז, וולאוקימתא דרנב"י יתכן לפ"ז דב"ש אסרי גם להקנות קמחו לאחרים, ומש"ה לא קתני ד"ז בההיא ברייתא].

ואפשר עוד דטעמא דעבר ואפה מותר הוא משום שאין האיסור מוחלט, שהרי יכול להקנות קמחו לאחרים, ולכן אף בעבר ואפה לא מינכר איסורא, ובמקום כבוד שבת ל"ג, וכיון שד"ז נלמד מכח דינא דמקנה קמחו, ס"ד דהו"ל למיתנייה.

מי שהניח ע"ת הרי"ז אופה ומבשל, מה צורך בכבא זו

שם ת"ש מי שהניח ע"ת ה"ז אופה ומבשל ומטמין, לכאור' משנה שא"צ היא, ואפשר לפרש דבין לו בין לאחרים קאמר, ואפשר דכאן משמע דהאי תנא כחנני' ס"ל ואליבא דב"ש,

קמחו, ומ"ט נקט מיד הנדון אם צריך להקנות, ולכאור' זה סיוע לגרסת בה"ג, ונראה דלגרסא דידן לא הו"ל נפ"מ כלל שהרי הנדון מבואר אם גם קמחו נאסר, וע"כ דאתא לפרושי שאין נדון אם יכול להקנות אלא אם צריך להקנות, והקדימו לבאר כן בגמ' משום דבברייתא דפשיט מינה מבואר דמהני הקנאה.

ומשה"ק תו' לגרסא דידן צ"ע דהא דקמחו נאסר היינו שבעלותו על הקמח אוסרתו, אבל אין ביהש"מ של יו"ט קובעתו באיסור, תדע דאם אחרים הקנו לו קמח ג"כ אסור, וכבר הוכיח כן הר"ן דבאבד עירובו ג"כ נאסר ולא בביהש"מ תליא, [וכדתניא בהדיא לק' ב' ע"ש], וכן משה"ק איך אחרים מותרין לאפות לו משלו צ"ב מאי קו', דהא חזינן דאיהו אסור לבשל לאחרים משלהן וכמ"ש הטור, וכיון דכל האיסור אגברא, ממילא אין הכרח לאסור קמחו, ועוד דאם הקנה קמחו לאחרים לצרכן לא מסתבר לאסור, וצ"ע.

בדעת בעל העיטור דמי שלא עירב מותר לבשל לזה שעירב

במור הביא דעת בעה"ע דמי שלא עירב מבשל למי שעירב, דשלוחו כמותו, וצ"ע דא"כ גם יכול לאפות משל אחרים לצרכו, כדשרו אחרים לאפות לו, והרי מבואר בברייתא דאחר שמקנה לאחרים רק הם אופין לו, וי"ל דהערמה כזו לא התירו, אבל משל אחרים שלא הי' שלו באמת מותר אף לצרכו, מיהו פשטות הגמ' נראה דהוא בודאי נאסר לאפות לצורך שבת בכל ענין, והנדון אם יש איסור נוסף בקמחו, אבל אם הוא מותר לאחרים, א"כ רק קמחו נאסר לו, והנדון אם קמחו נאסר לאחרים, ולישנא ל"מ הכי, ועוד דפשטא דברייתא דלא לו ולא לאחרים היינו משלהם, ואם באנו לומר דלאחרים מותר היינו משום דחשבינן ל' כאופה להם לצורך יו"ט, דע"י העירוב חזר דינם לדאורייתא דשרי משום הואיל, וא"כ הדין נותן שאף משלו מותר לבשל לצרכם שהרי להם זה צורך יו"ט, וזה מבואר

הוא ס"ל לחנני' דמשום כבוד שבת יש להתיר כאן טפי משאר איסורים, והיינו דלטעם התקנה סגי בכללות ההלכה שיהגו כן לכתחלה, אבל לא רצו שבדיעבד ימנעו כבוד שבת עי"ז, לפ"ז הי' ראוי שלא להצריך עירוב לכל מין בפ"ע, שהרי כללות התקנה מתקיימת במין אחד (ונתעוררתי קצת לזה), ומדמחמיר כולי האי משמע דתקנה גמורה היא ולכן מסתברא דלדידי' ה"ה בעבר ואפה, אבל לא שייך לאתווי ב"ש דמתני', דהא דסברי דתבשיל אחד אינו היכר אינה חומרא בע"ת אלא דאין היכר כלל, וכמו פת לדידן, אבל לחנני' דאיכא היכר ולא מהני למין אחר, זהו חומרא בעת, ולפ"ז י"ל דרנב"י מסברא קים לי' דלחנני' אף עבר ואפה אסור.

א"כ היו חמין טמונין מעיו"ט, מ"ט נקט חמין ולא תבשיל

שם א"כ היו חמין טמונין מעיו"ט, בטעמא דבעינן עירוב להטמנה מצינו לק' כ"ב א' דאמר רבא דמוכחא מילתא דלשבת היא, ואמנם דחינן התם דאף לב"ש מהני עירוב להטמנה, אבל אכתי יש לקיים דמ"ה צריך עירוב מיוחד לזה, ובלשון הברייתא קתני בבישול תבשיל ובהטמנה חמין, ומשמע דנחית לחלק בג' עניני בישול, וכ"ה בתו' ד"ה אמר רבא שכ' בג' תבשילין צריך שיהא לכאור"א כנגדו כו', כלומר כל מיני תבשילין כגון חמין וכיו"ב, אבל לא משמע דאמנם סגי בבישול חמין להתיר הטמנה, וכן בברייתא כ"ב א' הוזכרה הטמנה גבי קדירה, ובמתני' שם אין טומנין את החמין, וע"כ אורחא דלישנא הכי לפרושי דבהטמנת חמין לשמור חומו מיירי, ואפשר דלרבותא נקט' דסגי בחמין טמונין, אע"פ שאין עליהם שם תבשיל, ולבישול לא מהני.

וצי"ל שליו"ט הטמין בדבר המוסיף הבל, דאל"כ יצטנונו עד שיבא להטמין למחר, ולא משמע דבנצטנן ג"כ יכול להטמין, כיון שהיו חמין בעיו"ט, ואפשר דמה"ט סתם ר"ג אין טומנין את החמין דסתמא דמילתא לית לי' חמין

דכיון דנחית לפירושי הני ש"מ שהם צריכין היתר מיוחד, ולא משמע דאתא למימר דסגי להו בתבשיל, דלשון מי שהניח ע"ת, לא משתמע אי תבשיל דוקא או דבעינן נמי אפוי וטמון, וע"כ דבא לומר שהם צריכין היתר ע"י עירוב מיוחד לכך, ורב אשי י"ל דמודה לזה, אלא דס"ל דרבנן ל"פ על איסור הערמה דקתני, וקצת יש לדקדק דהאי תנא לא ס"ל להקנות קמחו לאחרים, דכיון דנחית לאשמועינן בגונא שיש אחרים שעירבו, ולא קמ"ל עצה זו, משמע דאין להתיר כן לכתחלה, וול"ד למתני' דלא קתני שיש אחרים שעירבו, ומיושב טפי בזה הא דמוקי לה רנב"י כב"ש, דאנן מספק"ל לתנא דשרי לאקנויי, אבל לב"ש י"ל דלא שרו לאקנויי, וה"ה עבר ואפה, ורב אשי סבר דעבר ואפה י"ל דלכו"ע מותר.

שם ולא אחרים אופין ומבשלין לו, וה"ה מטמינין כדמשמע לק' כ"ב א' בברייתא, ולא הוצרך התנא לחזור ע"ז, לבתר דכבר אשמועינן חדא זימנא לאיסור הטמנה.

שם אר"א הערמה קא אמרת כו' בהערמה יש יתרון שלא עבר איסור מוחלט, וכמשנ"ת ענין הערמה לעיל במתני' עי"ש, ולכן ליכא למידק מדאסר דוקא בהערמה דבעבר במזיד מותר.

שם רנב"י אמר כו' צריך טעם למה שנו דברי רב אשי דהוה בתרא ברישא, ועי' לעיל מש"כ דאפשר דמודה ר"א דקושטא הוא דהאי ברייתא אתיא כחנני', עי"ש, ואפשר דרנב"י מודה לסברא דר"א בעלמא, ומ"מ ס"ל דהכא לא מחמירין בדיעבד אפי' בהערים, דכיון דכבוד שבת הוא המתיר, ואל"כ אף עבר ואפה אסור, אית לן למינקט דכל בדיעבד התירו, ועי' בסמוך.

הא מני חנני' היא כו' מ"ט לתלות החומרות זב"ז

שם הא מני חנני' היא ואלבא דב"ש, יש להבין היכי תלי לה בדחנני', ואף אם יש משמעות לאוקומה כחנני' בלא"ה וכמש"כ לעיל, מ"מ צריך טעם למיתלי החומרות זב"ז, ואפשר דאי

האיסור ניהו, ולא רק דהו"ל למיעבד היכרא ע"י עירוב, ומיושב בזה הא דלא משני נמי במבשל בדאית לי' פירי אחריני, ומנין פשיטא לי' לתלמודא בסתמא דמתני' דהכא בדאית לי' דוקא והכא אפי' לית לי', וביותר קשה דבמתני' תרומות שם נשנו בחדא בבא המעשר והמבשל בשבת, וע"כ דבחד גונא מיתוקמא, אבל אי לא קאי למסקנא נחא, דשפיר מפרש תלמודא דהו"מ לשנויי בהני דמיירי בדאית לי', אבל לבסוף כולוהו מיירי אף בדלית לי', ומ"מ כיון שזהו עיקר האיסור אסור, אבל רש"י לא פי' כן, ומדלא קאמר אלא משמע כפירוש, מיהו אכתי הו"ל איסורא דאורייתא שאני.

ולפ"ז להלכה לדעת הרשב"א המעשר במזיד לא יאכל אף בדלית לי' פירי אחריני, ואע"ג דקיי"ל עבר ואפה מותר, ולדעת רש"י בדלית לי' פירי אחריני דין הוא שיאכל, וכ"מ בתו' שבת מ"ג א' בדלית לי' פירי שרי, וסתמות הפוסקים משמע לאיסורא.

אם יש חילוק בין מעשר בשבת לז'ט

לשון איסורא דשבת לפי' הרשב"א מתפרש עיקר האיסור לאפוקי בישול בלא עירוב שהחסרון בתיקון דהו"ל למיעבד היכרא, ולפ"ז ה"ה דביו"ט לא יאכל במעשר וכן במטביל, אבל בבה"ל סי' תקכ"ז סכ"ג ד"ה אם פ' דלאפוקי יו"ט קאמר, ועפ"ז דקדק דהרמב"ם פליג, ולפמש"כ אף הרשב"א מודה במעשר ביו"ט דלא יאכל, שו"ר בלשון הרשב"א שבב"י ומשמע כהבה"ל דלקושטא דמילתא מחלקינן בין יו"ט לשבת, ומ"ש שם דעבר ואפה היינו דוקא בדלית לי' תבשילין אחרים צ"ב דהא ע"כ מיירי באפה יותר מכדי חייו וכמש"כ לעיל, ואפ"ה מיקרי לית לי' פירי אחריני, וע"כ כמש"כ דכל שמבשל לשבת מיקרי לית לי' פירי אחריני, שהרי הוצרך להם לשבת ולכך בישל, ויש להתיר משום כבוד שבת, וההיא דאית לי' פירי מיירי שא"צ להם כלל, ומדברי הרשב"א בתשו' שם משמע גם בזה

טמונין שנשמר חומן עד ע"ש, משא"כ אפי' ובישול שמכין מעיו"ט בקל, ונמצא שבדרך הרגיל אין טומנין לשבת, והיינו נמי דקתני הכא אא"כ היו לו חמין טמונין מעיו"ט, דסתמא דמילתא אינו מצוי כה"ג, ול"ד לפת ותבשיל שמערב בהן ומניחן, ואפשר דאפי' נצטננו והוציאן להרתחתן והחזירן שפיר דמי, דכ"ז שלא סילקן לגמרי מההטמנה נוטל ומחזיר, והיינו דקתני אא"כ היו כו' דסגי בהיו חמין בעיו"ט ונשארו בהטמנתן, דזה מהני להתירו להחזיר, ונמצא שכבר יש לו דבר טמון לשבת, ומוסיף עליו.

שם ל"צ דאית לי' פירי אחריני, בעבר ואפה נמי מיירי בדאית לי' כדי חייו, ומ"מ כיון שאפה לצורך שבת חשיב כבוד שבת להתיר, אבל בפירי מוקמינן לה בדאית לי' כל השיעור הצריך לו מפירי אחריני, ויש להסתפק בדאיכא אחרים שיכול להקנות להם אם חשיב כדי חייו לאפות פת אחת בלא הקנאה, ועי' מ"ב ס"ק ס"א ובשעה"צ שם בזה, אבל עכ"פ קושטא הוא דבעיין דעבר ואפה היא אף בדליכא אחרים ויש לו פת אחת או שאפה פת אחת, ומ"מ לא חשיב אית לי' פירי אחריני.

בהא דהשוו עבר ואפה למעשר בשבת

עיקר הדמיון דעבר ואפה למעשר בשבת צ"ב דהמעשר הי' ראוי שיעשר מע"ש ולכן אף בכדי חייו לא אשכחן דשרו, אבל תבשילי שבת ראוי לבשול ביו"ט, אלא שהי' לו לערב, ונמצא ששאלת כדי חייו מתעוררת ביו"ט, שזהו הזמן להכין לשבת, משא"כ במעשר שזהו מאורע, [ובטבלי ביומי' באמת מותר], ועוד דאם הספק בעבר ואפה משום דמשכח"ל בדרך היתר ע"י הקנאה לאחרים, [עי' לעיל ד"ה ואי איתא], א"כ במעשר ליכא כה"ג, ולפמ"ש בב"י סי' תק"ג בשם הרשב"א בתשו' דלמסקנא הדר בי' מהאי שינויא, ומתפרש כמו אלא איסורא דשבת שאני, מתפרש דכל הני דחויי בעלמא ניהו, אבל לקושטא דמילתא לא דמו, משום דהני עיקר

אבל אם טחן דג וקפלוטות ועשאן גוש אחד
ובישלן י"ל דלכו"ע חשיב תבשיל אחד.

אם התחיל בעיסתו כו' גומר, אם דווקא בנאכל באונס

שם אמר אביי נקטינן אם התחיל בעיסתו ונאכל
עירובו גומר, בפשוטו משמע דרך מה
שהתחיל גומר, ולפ"ז י"ל דדוקא נאכל באונס
או אבד, אבל אם אכלו במזיד אינו יכול לגמור,
דהתירו לו רק להשלים מפני שהתחיל, אבל אם
נימא דההיתר מפני שנקרא היתר העירוב על
עיסה זו, לפ"ז י"ל דה"ה אכלו, וזוהי ג"כ סברת
הרא"ש להתיר הכל, כיון שנקרא שם עירוב על
התעסקות זו, ולפ"ז אפשר דבהתחיל בעיו"ט על
סמך העירוב ונאכל עירובו ביו"ט אסור, ולטעם
הראשון מותר, מיהו י"ל דכל שלא הי' יכול
לגמור אלא ע"י עירוב חשיב נקרא שם עירוב
ע"ז, אבל בהתחיל בעור היום גדול בעיו"ט אינו
גומר, - ולפ"ז לא מרומזו במתני' דינ' דאביי,
דבתחלה דמתני' מיירי אף באכלו, ודלא כמש"כ
במתני', מיהו י"ל דאף דלכתחלה אסור לו לגרום
היתר זה, מ"מ כיון שהי' סבור שמותר לגמור
משיאכלנו, יש להתיר אף באכלו, ואם אכלו ע"מ
שלא יגמור לא חשיב התחיל, כיון שהסיח דעתו
מלגמור.

אם מעכב להזכיר בתנאי ולאדלוקי שרגא

בתו' כ"ב א' כתבו שצריך להזכיר בתנאי
ולאדלוקי שרגא ואם לא התנה אסור,
וצ"ע מנ"ל שצריך להתנות על כל דבר, נהי
דקושטא הוא דבלא עירוב אסור להדליק נר,
אבל מכיון שהתנה שיהא זה לע"ת תו לא צריך,
[ואפי' יאמר שמתנה שלא יועיל לו לאפיי' או
לאדלוקי שרגא, י"ל דפטומי מילי הוא], וכבר
הביא במ"ב ס"ק ס"ג דיש חולקים על עיקר ד"ז
עיי"ש, וצ"ע.

כדעת המ"ב, דלשינויא דאית לי' פירי אחריני
מיירי בתבשילין נמי בדלית לי', ועי' להלן.

בדין מי שלא הניח ע"ת דאר"ה לק' כ"א ב'
ותנ"ה שם כ"ב א' דאופין לו פת אחת כו'
צ"ע למה סתמו הדברים בשמעתין כאילו אין
עצה אלא בהקנאה לאחרים או במותיר לשבת,
והרי אין סיבה לשנות עיקר מימרא דר"ה התם,
דהו"מ לאתויי מימרא דר"ה הכא וכן הברייתא,
ולק' שם הוה מייתי הא דמפרש ר"ה למתני'
בכה"ג ותו לא, וכנראה מזה דקדק הרי"ף דלא
קיי"ל כר"ה, ואי משום דתניא כותי', איכא
למימר דברייתא דכיצד הוא עושה פליגא אההיא
ברייתא, [וכדפרכינן ואי איתא כו'], ואביי ורבא
דמשנו שינויי אחריני פליגי על עיקר הדין של
ר"ה.

מיהו מהא דאביי ורבא שם אין ראי' דפליגי על
הדין, די"ל דשינויא דר"ה לא ניחא להו,
דבאמת צ"ב מאי מפרש ר"ה בדר"ג אם ר"ג
פליג על כל ההיתר של כדי חייו, או רק על
החמין אבל אפיי' ובישול עבדינן לי', אלא
שיאכל צונן בשבת, דלישנא דמתני' משמע דרך
על ההטמנה פליג, ואיכא למימר דאביי ורבא לא
ניחא להו בהאי פירושא.

ואם נפרש שינויא דאית לי' פירי אחריני בדאית
לי' כדי חייו, א"כ מפורש בגמ' דבעיין
דעבר ואפה קאי אכה"ג, ודלא כר"ה, [וכמש"כ
לעיל דבעיין ודאי מתפרשא אף בדליכא אחרים
הכא], מיהו בלא ראי' אין לדחות מימרא דר"ה
וברייתא, דאם איתא דהאי ברייתא פליגא, למה
העלימו בגמ' ד"ז, והרמב"ן לא השיב במחלמות
על דברי בעה"מ בזה, (ויתכן שהוא כעין תנא
מיסתם לה סתומי, דאמרי' נדרים כ"ג ב' ולכך
השמיטה הרי"ף, ואם זה אמת מיושב סדר הגמ'
בזה), וצ"ע.

יא. שם ושויין שאם פרפר כו' משמע שהדג
שלם ונתן לתוך חללו ביצה או קפלוטות,

סימן ג

בדיני יום טוב

תוכן הענינים בקצרה

ברין מתוך

א. ביצה כ"א ב' מתני' בש"א לא יחם אדם כו' פי' תו' בשם ירו' דלא סגי בראויין לשתי' אלא דוקא כשבאמת מחממן לשתי' אלא דסגי בשותה מהן מעט, וכ"כ הראשונים ז"ל שבת ל"ט ב', ויש לעי' א"כ מאי קמ"ל ב"ש פשיטא דבשותה מעט מותר, שהרי אפי' לצורך חול ממלא נחתום חבית של מים כשצריך לקיתון אחד ליו"ט, כדתינא י"ז א', וי"ל דהי' מקום לאסור ברחיצה גזירה שמא יחמם מתחלה לרחיצה, אבל לצורך חול לא גזרו דלא מזלזלי כ"כ, ומצינו ברחיצת כל גופו שאם הוחמו ביו"ט אפי' בהיתר אסור, כמ"ש במ"ב סי' תקי"א ס"ק י"ב.

מיהו עיקר הדבר דנקטו הראשונים ז"ל דשריותא דממלא נחתום חבית של מים אע"פ שא"צ אלא קיתון אחד, שייך בכל מרבה בשיעורין וכמ"ש הרשב"א בשמעתין דהיינו דינא דנחתום, לכאורה יש לדון דשאני נחתום שדרכו בחבית מלאה, ואף בחול אם צריך עכשיו קיתון ולאח"כ כל החבית, ממלא מיד את כל החבית, שאין דרכו בכלים קטנים וטריחא לי' ההתעסקות בחימום כל שעה, וכן האשה בקדירה של בשר, ולכן לא חשיבא הערמה שטורחין לצורך חול, אבל הממלא דוד העשוי לרחיצה אע"פ שנוטל ממנו מעט לשתי' ואפי' צריך לאותו כוס, מ"מ ניכר שעיקרו לרחיצה, וכן במדורה אע"פ שיכול לבשל עלי' או לחמם כנגדה, מ"מ ניכר שעיקרו לחימום הבית ואגב מחמם הקיתון, שהרי אין דרך בישול בכך.

ולפי"ז י"ל דבעלמא לצורך חול אסור לחמם יורה גדולה אע"פ שנוטל ממנה לשתי', אבל לצורך יו"ט לחמם לרגליו התירו ב"ש.

בתו' שבת ל"ט ב' הוכיחו דלא סגי לב"ש בראויין לשתי', מדאסרו מדורה אע"פ שראוי' לבשל עלי', ולכאורה יש לחלק דכיון שאין דרך לבשל על מדורה לא אמרינן הואיל בכה"ג, ול"ד לאופה לצורך חול שהמלאכה כדרכה לאור"ג, ורק מחשבתו לחול מגרעתה, אבל הכא ניכר שאינו עושה לבישול, וגם קרוב הדבר שאם יצטרך לבשל לא ישתמש במדורה שאינה נוחה לבישול, משא"כ באופה דאי מיקלעי לי' אורחים הרי אפייתו לצרכם, וכ"נ בירו' דאף למאן דשרי במים בראויין לחוד, מ"מ במדורה בעי' שיהא קומקום כנגד המדורה, עי' להלן בביאור הירו', ואפי' נימא דמדאורייתא אמרינן הואיל בכה"ג כההיא דחורש לכסות דם צפור פסחים מ"ז ב', מ"מ מדרבנן י"ל דלא שרו ב"ש במדורה, אע"פ שהתירו במים בראויין לחוד ובאופן שאינו עתיד כלל לבשל ע"ג מדורה קרוב הדבר דאפי' מדאורייתא לא אמרינן הואיל.

ובזה מיושב משה"ק הגרע"א ז"ל ע"ד התו' פסחים ה' א' שכתבו דאע"פ שמותר לחמם על החמץ משנשרף ונעשה גחלת מ"מ קרא דתשבתו מיירי אף כשא"צ לגחלתו, והק' הגרע"א ז"ל דנימא הואיל ואי מקלעי לי' אורחים חזי לי', ולמש"כ כיון שהאמת דאף אי מיקלעי לי' אורחים אינו עתיד להשתמש בגחלת החמץ, לא אמרינן הואיל בכה"ג, דטעמא דהואיל הוא מפני שהמעשה היתר והכונה אוסרתו, וכאן המעשה של ביעור ולא כלצורך בישול, ועי"ש בתו' בתרא.

עוד הוכיחו בתו' שם דלא סגי לב"ש בראויין מהא דס"ד לאוקמי מתני' דאנשי טברי' כב"ש, והרי מתני' מיירי בראויין לשתי' כדקתני אסורין ברחיצה ומותרין בשתי', והנה עדיין יש לשאול היכי קתני אסורין ברחיצה הרי אם ישתה מהן מעט מותרין, ועוד דאפי' לא ישתה ממש מ"מ כיון שראויין לשתי' אינו מסית דעתו שלא ישתה מהן, ובכה"ג שפיר יש להתיר אף לב"ש, א"ו למאי דס"ד הוה מפרשינן אסורין ברחיצה דבאופן

שהמבשל אסור ברחיצה אף מי הסילון אסורין ברחיצה, ומיירי באינן ראויין לשתי, וא"כ אפשר לקיים פשטא דמתני' דבראויין סגי לב"ש, - ולמסקנא אסורין מי הסילון ברחיצה אף כששוטה מהן דכל שנתחממו ביו"ט אפי' בהיתר אסורין ברחיצה, כ"כ במ"ב סי' תקי"א ס"ק י"ב, ולע"כ בסוגיא, אבל ממתני' דסילון אין להוכיח כן, די"ל דסילון ניכר שאינו לשתי' לחוד, מפני ריבוי המים, וגם נכנסין בכל שעה מים חדשים, וחשיב כלא שטה מהן כלל, ול"ד לנחתום עי' לעיל.

הרשב"א הביא דבירו' איכא תרי לישני ולל"ב מתירין ב"ש בראויין לשתי' לחוד, ולפנינו חסר ד"ז, שנשמט בפיתרא בתרא פי' הרישא וצ"ל פתר לה פתר אוחרן ע"ד דב"ש [והן שראויין לשתי' ע"ד דב"ה ואפי' אין ראויין לשתי' ועושה מדורה ומתחמם כנגדה ע"ד דב"ש], והוא כו' ותוכן הדברים דלל"ק דראויין דמתני' היינו שעושה החימום ע"ד שתי', א"כ לא שמענו לב"ה דבאינן ראויין לשתי' כלל שרי, די"ל שהתירו רק בראויין אלא שכונתו לרחיצה בלבד, ולפ"ז מדורה מיירי לכו"ע בנותן קומקום כנגדה, ולל"ב דב"ש שרו בראויין לחוד, ע"כ דב"ה שרו אף באינן ראויין, וא"כ סיפא דמדורה לב"ש בקומקום כנגדה ולב"ה אף בלא קומקום, ועי' לעיל בטעמא דלא סגי דראוי' לקומקום, ולפ"ז נראה דתלמודן כל"ב דהא ודאי מתפרש לב"ה דא"צ ראויין לשתי' כלל, שור' בשעה"צ סי' תקי"א אות ז' שהעיר מדברי הירוש', אבל במ"ב העתיק דברי א"ר בשם ר"י דלב"ה א"צ ראויין וכסתמא דתלמודן.

יש לעי' למאי איצטריך לאשמועינן הא דעושה מדורה אליבא דב"ה, הרי מבואר בגמ' דהנאת כל הגוף עדיפא וס"ד דב"ש שרו בזה, ואי למיסתם כב"ה הא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה, ואמנם מתני' דאין בין יו"ט לשבת מוקמינן לה ל"ז א' כב"ש, אבל מתני' דמשילין כב"ה, וי"ל דבמדורה ניכר טפי שאינה לצורך אור"ג, וגם אוושה מילתא טפי, ואם נימא דרחיצה כאור"ג ושריא בלא מתוך, קמ"ל דה"ה חימום.

ב. בעיקר הדברים דנקטו הראשונים ז"ל דשריותא דמתני' משום מתוך, כבר תמה הרשב"א א"כ מאי פריך רבה י"ב א' ממאי דבהא פליגי כו', ומה שתירץ דר"ל דמההיא ליכא למשמע מינה דחוק טובא, דלא הי' ממציא הא דאין עירוב והוצאה ליו"ט, דלית לן לחדש פלוגתא נוספת בין ב"ש וב"ה, ומאי מייתי ואף ר"י סבר כו' דילמא מכח מתני' דחמין דייק לה, מיהו ז"א דלישני' דר"י מפורש דמדברי ב"ה דהוצאה דייק להבערה, אבל קשה ר"י גופי' לידוק ממתני', ומ"ש הרשב"א דברייתא לא שמיע להו, צ"ע דהא כונת רבה לומר דלכו"ע לא אמרינן מתוך ורק בהוצאה פליגי, ואי ברייתא לא שמיע להו הרי מבואר במתני' דלכו"ע אמרינן מתוך, ועו"ק היכי ס"ד בגמ' דב"ש שרו במדורה הרי בלא מתוך אין להתיר כלום, ועי' להלן הוכחה מכתובות ז' א'.

ולכאורה נראה מזה כדעת הרמב"ם בפ"א הט"ז דרחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתי', ור"ל דמותרין אף בלא מתוך, וב"ש אסרי מדרבנן כיון שאינן אור"ג ממש.

ודאתאן עלה אפשר לקיים מתני' כפשטה דאף לב"ש דל"ל מתוך סגי בראויין לשתי', כיון דמדאורייתא אף לרחיצה מותר, ובדאיכא הואיל שרינן אף מדרבנן.

ויש להוסיף דאפשר דבהואיל דשתי' מודה ר"ח פסחים מ' ב' דפטור, דכיון שאין קבע לשתי' כדתניא שבת קי"ח א' אע"פ שאין דעתו לשנות אמרינן דילמא מימליך וחשיב כצורך יו"ט, אבל האופה דליכא למימר דילמא מימליך ס"ל דלא אמרינן הואיל דאי מיקלעי אורחים, ולכן שפיר התירו ב"ש בראויין לשתי', ולפ"ז אפשר דמש"ה קתני להגליו דבשיעור מועט שייכא טפי סברא דהואיל, על כל המים.

ולפ"ז במדורה אין להתיר מדין הואיל, דל"ד לשתי' כלל, מלבד מש"כ סק"א די"ל דגרע מהואיל דאפי", ועכ"פ מהואיל דשתי' שהוא קרוב, ודאי גרע.

הרמב"ן והרשב"א שבת ל"ט ב' כתבו דב"ש דל"ל מתוך כש"כ דלית להו הואיל, וכבר תמה הגרע"א ז"ל דבפסחים מ"ז ב' מבואר בהדיא דאף אליבא דב"ש ס"ל לרבה הואיל וכמ"ש תו' שם, ואמנם רבה ס"ל דאף ב"ה ל"ל מתוך, אבל אדרבה א"כ מעיקר מילתי' דרבה מוכח כן, דאמרי' הואיל ולא מתוך, וכן בסברא דשני ענינים הם, דמתוך היינו לצורך שאר הנאות ביו"ט, והואיל היינו מלאכת אור"ג עצמו אלא שאינה לצורך יו"ט, ושפיר י"ל דמלאכה המותרת אין חייבין עלי' מפני כונה לחוד, אבל מתוך להתיר מלאכה לשאר הנאות לא אמרינן, וצ"ל דכונתם לענין להתיר מדרבנן, [וכ"כ אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה בסק"א] דאפי' ב"ה שמקילין

בהרחבת שריותא דאו"נ, מ"מ לא שרו מדרבנן בטעמא דהואיל, מיהו לפמשנ"ת דמדאוריתא שרי אף לב"ש, ל"ק מ"ט התירו בדאיכא הואיל, ובפרט בשתי דקרוי הדבר שידומן בזה צורך יו"ט, וכמשנ"ת, מיהו הרמב"ן והרשב"א לשיטתם בסברת מתוך, וכמשי"ת לק' סק"ג ע"ש.

בכתובות ז' א' סבר רב פפי דלא אמרין מתוך להתיר מוגמר וביאה, והקשו בתו' דהא מסקינן י"ב א' דבמתוך פליגי, ובזה י"ל דכרפרם ס"ל דאין עירוב והוצאה ליה"כ כדאמר יומא ס"ו ב' וה"ה ליו"ט, ולא סבר כדחויא דמסקינן כריתות י"ד א' דלא כותי, וקושיא דרב יוסף דא"כ ליפלגו באבנים לא מכרעא, דודאי ניחא להו למיפלג באופן דב"ה שרו לכתחלה, אבל אכתי ממתני' דרחיצה ומדורה הו"ל לאוכחי דאמרין מתוך, וכאן לא שייך תירוץ הרשב"א דמהא ליכא למשמע מינה, וע"כ דסבר דרחיצה וחימום כאו"נ ממש דמו.

עוד תירצו בתו' שם דס"ד דלא אמרין הותרה אלא בדבר הרגיל, וס"ל דלולב חשיב טפי רגיל מביאה ומוגמר, וק"ק דהוצאה דלולב ג"כ אינה רגילה, וי"ל דאע"פ שיכול לצאת בביתו, מ"מ הדרך להוליכו לביהכ"נ, מיהו בסברא יש להתיר טפי מוגמר דהוי הנאת הגוף מהוצאה דלולב דהוי הנאה רוחנית.

בטעמא דרבה דס"ל דבעירוב והוצאה ליו"ט פליגי, י"ל דדוקא בהנאה רוחנית ומצות היום קאמר דלכו"ע ל"ל מתוך, אבל ברחיצה וחימום מודה דאמרין מתוך, ובישול גיד כיון שאינו ראוי לאכילה דומה להנאה רוחנית, שלפי כוננו ורצונו לאכלו איכא הנאה, ומיושב בזה דלא תיקשי לי' ממתני', שו"ר שכ"כ אאמור' (שליט"א) זללה"ה בסק"א, אבל אכתי מהא דאיבעיא לן דילמא ב"ש שרו במדורה מוכח דאף למאי דמסקינן דל"ל מתוך, י"ל דמדורה שרי, וע"כ היינו משום דחימום כאו"נ ממש דמי.

מה שנקטנו דמאן דל"ל מתוך אינו מתיר אלא או"נ ממש, ומאן דאית לי' מתיר גם שאר הנאות, וממילא מוכח דמדורה כאו"נ ממש דמיא אי הוה שרו בה ב"ש, ד"ז תלוי בהגדרת שריותא דמתוך, דאם גם מאן דאית לי' מתוך ס"ל דשאר הנאות גריעי מא"נ, וא"נ היינו רק או"נ ממש, א"כ אין לחדש לומר מתוך רק להנאת כל הגוף, דמסתבר דמאן דלית לי' מתוך היינו דלא שרינן אלא או"נ ממש, ואף דשייך לומר דס"ל להרחיב ההיתר רק בהנאה גמורה, מ"מ כיון דמדורה דאינו או"נ ממש, הרי הוא צריך לחדש סברת מתוך, ולא מצינו סברא זו לחצאין, אבל אם מאן דאית לי' מתוך סבר דאו"נ הכונה הנאת נפש, שפיר י"ל דמאן דל"ל מתוך מודה שיש דברים שהם בכלל או"נ, וכדס"ל להרמב"ם דרחיצה וסיכה בכלל או"נ, ולק' סק"ג נתבאר שתי השיטות בזה.

ג. סברת מתוך ביאר אאמור' (שליט"א) זללה"ה בביצה י"ב א' סק"א דבאותן מלאכות שהתירה תורה לצורך או"נ, מסתבר לן שבעין יפה התירן אף לשאר הנאות וצרכי היום, דשאר הנאות לא גריעי מאו"נ, אלא שלא התירה תורה כי אם מלאכות שסתמן באו"נ, וזהו לשון מתוך שהותרה הוצאה כו' מתוך שהותרה הבערה ושחיטה וחיבורה, דמשמע שיש לנו זיקה למלאכות או"נ שהותרו, ומתוך זה אנו מתירין לשאר הנאות, דאל"כ הו"ל מ"ל או"נ מ"ל הנאת נפש, וכ"מ ברש"י שהתיר הוצאה אפי' שלא לצורך כלל, ולא יתכן שיהיו כל המלאכות מותרות, וע"כ שיש לנו זיקה למלאכות שהותרו להתירן יותר, ואף התו' וש"פ לא נחלקו אלא דאין להתיר שלא לצורך, אבל לא אמרו שאין ענין מתוך כלל, והכונה רק דהנאת נפש כאו"נ וכ"מ בתו' שבת צ"ה א' לענין בונה שהותר במגבן ע"ש.

אבל מדברי הרמב"ן נראה שאין יתרון לאו"נ ממש טפי משאר הנאות, ומאן דאית לי' מתוך סבר דנקטה תורה אוכל נפש והכונה הנאת הנפש בצרכי היום, וז"ל בבאור ענין מתוך שבת קכ"ד ב' כלומר מתוך מלאכת אכילה בצורך כל נפש הותרה נמי כל מלאכת הנאה בצורך כל נפש, ור"ל דמפרשין שזהו ממש בכלל אשר יאכל, ובדף ל"ט ב' כתב ובי' מתירין דעבדו הנאת הגוף דרחיצה כאו"נ כדשרו מדורה כו' ושרינן חבורה כו' ומשמע דטעמא דכולהו משום דאית להו לב"ה מתוך כו', ובזה מיושב מ"ש בתוה"א בענין ההוצאה דטעמא דלא שרינן תפירת בגדים משום דבעינן הנאה דגוף ממש דומה לאכילה לאפוקי תפירת בגדים ללבושין וכיו"ב דלאו הנאה הנכנסת לגופו של אדם כגון אכילה היא, ומבואר דלא בעינן לאשכוחי דכוותה באו"נ ממש, דהא לא מצינו שהותרה תפירה במאכלות, ועי' שו"ע תק"ט ס"ג בתפירת מולייתא, אלא דל"ל דתפירת בשר אינה מלאכה, וכ"כ החו"ד בקה"י שם.

וכ"ה לשון הרשב"א שבת ל"ט ב' מדשרו ב"ה להחם לרגליו מסבר סברי דהנאת הגוף הרי הוא כאו"נ ובכלל אשר יאכל לכל נפש הוא, ומה"ט נמי הוא דשרו מדורה להתחמם כו' וכל הנאה השווה לכל נפש הרי היא

בכלל אשר יאכל לכל נפש כדאיתא בפ"ק דביצה כו', וכ"כ בעבוה"ק ש"ג ס"ה מחמם אדם כו' והרי הוא בכלל מה שאמר הכתוב אשר יאכל כו', וכן הביא במ"ב סי' תקי"א סק"א דדעת הרשב"א דכל מידי דהנאת הגוף בכלל אשר יאכל לכל נפש, והביא שם בשעה"צ דדעת הרמב"ם דרק רחיצה וסיכה כאו"נ, ודעת תו' והר"ן דגם ברחיצה בעינן מתוך, אבל באמת דעת הרשב"א דכל מה שהותר מכל מתוך היינו שהוא בכלל אשר יאכל לכל נפש, וכדעת הרמב"ן, תדע דהרשב"א גופי' כתב דפלוגתא דב"ש וב"ה בחמין ומדורה בדין מתוך, ויש לדקדק ע"ד הרשב"א י"ב א' שחלק ע"ד רש"י שהתיר הוצאה לגמרי והסכים לפתרו' דדוקא בצורך שרי, ולא אמר בפשיטות שאין ענין מתוך להתיר מלאכות או"נ טפי משאר הנאות, ואין לנו אלא היתר אחד שהוא הנאות היום בין דאכילה בין דרחיצה ובין שאר הנאות ובין צרכי היום, וברמב"ן שבת קכ"ד ב' באמת מתפרשים הדברים עד"ז דמה"ט פשוט דבעינן צורך היום, וצ"ל כיון דלולב ועולה אינם מתפרשים בפשיטות בכלל זה וכמו שהוצרך הרמב"ן לבאר שם לכך סתם הדברים, שו"ר בעבוה"ק שם ס"ו גבי לולב וס"ת שכתב טעמא דמתוך, ומשמע כדברי המ"ב דהני אינן בכלל אשר יאכל ממש, ומ"מ ביסוד הדברים יש לנקוט דס"ל כהרמב"ן, שהרי ביאר ברחיצה טעמא דמתוך בשבת שם ובביצה כ"א ב', וכן בכתובות ובגיד הנשה חזינן, שהכל נדון אחד וביראים סי' ד"ש ג"כ מבואר כהרמב"ן עי"ש שביאר דיאכל אף הנאה במשמע ונפש אף הנאה רוחנית במשמע וכן בחינוך מצוה חצ"ר פי' כן, ובמנחת נחקשה בזה ע"ש, [הוספה לפו"ר, אח"ז הראוני לעי' ברשב"א שבת ס' ב' גבי סנדל המסומר ושם קי"ז ב' בשירותא דתקיעת שופר ורדיית הפת, וכן ברמב"ן מו"ק שדימה שריותא דחוה"מ ליו"ט לענין או"נ, וברמב"ן שבת צ"ה א' במכבד ומחבין, וכן בשטמ"ק כתובות ז' א' בשם שיטה ישנה, ולע"כ].

לדעת הרמב"ן נחא הא דאיבעיא להו אי מודו ב"ש במדורה דנהי דלית להו מתוך שהיו כל הנאות בכלל אשר יאכל, אבל אכתי י"ל דהנאת כל הגוף כאכילה דמיא,

ועי' לק' סק"ד ראי' לדברי הרמב"ן, [הוספה לפו"ר עוד הראוני לעיין בב"י סי' תק"א לענין בקיעת עצים ובאחרונים שם, ובשם הפנ"י בדין מתוך במב"פ, ובגליון הגרע"א על שעה"מ פ"א ה"ד, ובנשמת אדם כלל פ' סק"א ובמ"ב סקי"ח סק"א, ולע"כ בזה].

שוב נראה ליישב לשון מתוך גם לדעת הרמב"ן, שהרי גם לאו"נ לא הותרו אלא מלאכות שהם בסדר היום ולאפוקי מלאכת עבודה כמו קצירה, וכיון שכן אפשר שלא התירה תורה אלא מלאכות שבאו"נ שהם בסדר היום, ואמנם אין התורה מחשיבה את ההיתר של אוכל טפי משאר צרכי הנאה של יו"ט, אבל גילתה בזה איזה סוג מלאכות הם המותרים, ואפי' נימא דאי משכח"ל מלאכה בסדר היום דלא שייכא באו"נ ג"כ מותרת, מ"מ כשחכמים דנים אם להתיר איזה מלאכה לשאר צרכים הרי הם קובעים ע"פ או"נ דכיון שמלאכה זו הותרה באו"נ, ע"כ שאינה בכלל מלאכת עבודה, ושיעור הלשון דמכיון דחזינן שהותרה הוצאה מפני שהיא בכלל או"נ דקרא, ממילא ידעין שהותרה נמי לשאר צרכים.

ד. ביצה ל"ז א' ורמינהו משילין פירות כו' כבר הקשו בתו' מ"ט לא פריך מיד ממתני' דב"ה מתירין הוצאה ביו"ט, ומה שתירצו דההיא מדאוריתא צ"ע דאין בין יו"ט לשבת מתפרש מדאוריתא, אלא שיש לדון אם גם דרבנן בכלל זה, ובזה מתני' דמגילה מתפרשת שפיר רק לענין דאוריתא, אבל מתני' דהכא דקתני כל אלו ביו"ט אמרו כו' אין בין כו' מתפרשת דאף בדרבנן אין בין יו"ט לשבת אלא או"נ, וא"כ ודאי דהו"ל לאקשווי מדאוריתא, ועוד דמ"ט לא פרכינן במגילה אמתני' דהתם, ועוד דרב יוסף מוקים למתני' כו"א והיינו אף כב"ה, ועוד דבמגילה אמרינן מתני' דלא כו"י ומשמע דרבנן דר"י אתיא, והיינו כב"ה, ועוד דהו"ל לאתויי מתני' דלא יחם חמין לרגליו, ועוד דביו"ט הקשו ג"כ ממתני' דמשילין וחזותמות וצרכי מילה ולא הקשו מהוצאה ורחיצה.

ולכאורה מוכח מזה כדברי הרמב"ן והרשב"א דכל הנלמד מדין מתוך הרי הוא בכלל או"נ דקרא, ואתיא שפיר מתני' דמגילה כב"ה, ורק אמתני' דהכא דקתני אין בין דרבנן קשיא לן, ומוקים לה ר"פ כב"ש דמחמרי בהוצאה, וב"ה מתירין במשילין אף דלאו או"נ הוא אלא משום הפסד ממון, ולכן אין זה בכלל מתני'.

וראיתי בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שכתב ליישב עד"ז גם לפרש"י ותו' דכיון דשאר הנאות מכלל יאכל לכל נפש ילפינן להו, דמסתבר לן שג"ז בכלל שריותא דהאי קרא, שפיר כייל להו תנא בכלל או"נ, והרי אנו מתירין רק מלאכות שהותרו באו"נ, ולפי' הרמב"ן נחא טפי, ועוד יש לדקדק מנין פשיטא לן דממעט מכשירי

או"נ, הרי יש סכרא לומר דמכשירי או"נ הו' טפי בכלל או"נ משאר הנאות, ומנין פשיטא לן דמתני' דמגילה ז' ב' דלא כר"י דילמא דלא כב"ה, וכדאשכחן כן במתני' דביצה ששנוי' כהאי לישנא.

שם אלא אר"פ ל"ק הא ב"ש כו' עמשנ"ת בזה לק' סק"ו.

לרבה דבעירוב והוצאה פליגי, ע"כ אף מתני' דביצה דלא כב"ה, ובסוגיא דשמעתין איירו רב יוסף ורב פפא דשמעינן להו דס"ל אמרינן מתוך, בכתובות ז' א' ובביצה י"ב א'.

לרפרם יומא ס"ו ב' דאין ערוב והוצאה צ"ע כמאן מוקים מתני' דמגילה דקתני אין בין יוהכ"פ לשבת, ושמא כיון דמדרבנן אסור לא קתני לה, ולאו קו' היא דלדידי' ע"כ מתני' דאין בין יו"ט כב"ש ולדידהו יש עירוב והוצאה ליוהכ"פ כמו ליו"ט.

ה. כתב הר"ה י"ב א' דהוצאת בגדים ג"כ אסורה לב"ש, וכ"כ בתוה"א דבגדים לאו כאו"נ דמו, אבל הראב"ד בהשגות על הר"ה כתב דבגדים כאו"נ דמו אף לב"ש, ולכאורה לפ"ז כש"כ דרחיצה וחימום כאו"נ דמו, וב"ש מחמרי רק מדרבנן אבל לפ"ז משלחין כלים דלא כב"ש דהא מדרבנן אסרי, ושמא ס"ל להראב"ד דבאלא בגדים א"א וכאו"נ דמו טפי מרחיצה וחימום.

לשון הרמב"ן בתוה"א שכתב לחלק בין בגדים למדורה צ"ע, דהא בגדים ג"כ מותר להוציאן לצורך לבישה, וש"מ דאמרינן בהו מתוך כמו במדורה, והא דתפירה אסורה היינו מפני שאינה מסדר הרגיל בלבישה, ודמיא לקצירה באוכלין, וצ"ע.

מוגמר דק"ל שאסור להבעירו משום שאינו שוה לכל נפש, ה"ה דאסור לטלטלו, דבעינן מתוך בהוצאה כמו בהבערה, ונפ"מ כגון שמילא ערסקאות בעשן המוגמר מבעו"י כהיא דר"ג כ"ב ב', דאסור להוציאו דרך רה"ר, וצ"ע בסתמות הפוסקים דלא משתמיט שאסור לטלטל בשמים דרך רה"ר, ושמא י"ל דלהריח בשמים שוה לכל נפש, ורק לגמר הוי מילתא יתירתא, וכן בסכרא דלהריח בשמים לא גרע מלשחק בכדור שכ' תו' דמותר להוציאו לרה"ר, וכ"כ הרמ"א בסי' תקי"ח ס"א, ולדעת רש"י ותו' ה' אפשר לומר דלא אימעיט מוגמר אלא מליחשב כאו"נ עצמו, אבל מדין מתוך לא גרע מוגמר משאר הנאות, ומדרבנן אסוריהו כיון שמיעטתו תורה מדין או"נ, ומ"מ בטלטול לא גזור, כיון שאין ניכר מה מטלטל, אבל אין להמציא כן.

ו. י"ב א' מתני' בש"א אין מוציאין כו' וב"ה מתירין, פשוט הדברים שהיו מחזירין הלולב והס"ת מביהכ"נ, וכ"מ בסוכה מ"א ב' דמשגרו ביד בנו (וביד עבדו הפטור מלולב), והיינו בזמן הבית קודם תקנת ריב"ז, ולא מצינו בגמ' בזה התירו סופן משום תחלתן כמ"ש הרא"ש, ובמרדכי הביא שמהר"ם אוסר, וי"ל דכל שראוי לחזור וליטלו או לאחרים לא חשיב שלא לצורך, ואע"פ שאין דעתו ע"ז, מ"מ אין זה דבר רחוק כהואיל דאורחים, ומדרבנן לא אסור כיון שאינו נראה כמתעסק לחול, ולדעת הרמב"ן שבת קכ"ד ב' התירו לשלח תפילין שמא ילמד מהן הלכות תפילין, וכש"כ דשייך כן בס"ת ולולב, אלא דהתם אפשר לשלח מספק אבל כאן יודע שא"צ לו, והרשב"א שם בעבוה"ק פי' דדורון מרבה שמחה וחשיב צורך יו"ט, וד"ז לא שייך הכא, ואם מפני שנמנע צערו כשיפסיד או שדואג שמא יפסיד, א"כ כל הפסד לישתרי, ואמנם ברמ"א סי' תקי"ח כתב דבמקום שמתירא שיגנבו מותר, אבל במ"ב הביא דעת החולקים, ולדעת רש"י דהוצאה לגמרי מותרת ניחא, וצ"ל דההיתר מפני שהמצב הזה שיהא ראוי לשימוש ג"כ חשיב צורך בדבר המצוי כלולב וס"ת, וצ"ע, וע"ע לק' ס"ק ל"ה בזה.

עוד יש לעי' בההיא דלק' ל"ז א' דמוקמינן מתני' דמשילין כב"ה דשרו הוצאה לשאר צרכים, ולכאורה לאו בהא תליא דהא משילין פירות הראויין לאכילה, ולצורך מחר אף לב"ה אסור, ולא מצינו קולא בצורך מחר לב"ה טפי מלב"ש, ולפרש"י דכל הוצאה מותרת ניחא, וכן להרמ"א דבמקום פסידא מותר, [ועי' לק' ס"ק ל"ד] דבמקום פסידא התירו מדרבנן מטעם הואיל ולפ"ז אפשר ליישב גם כאן מה"ט, וצ"ל דלב"ש דהוצאה דדבר שאינו או"נ אסורה, יש לגזור טלטול וטירחא אטו הוצאה, אבל לב"ה דסתם הוצאה שלצורך יו"ט מותרת, אין מצוי הוצאה של אסור לגזור שמא יוציא, ובשבת קכ"ד ב' דמשנינן הכי לענין מוקצה דבקעת, ע"כ מתפרש כן, ועי' לק' ס"ק ל"ה עוד בכ"ז.

שם גמ' ואין עירוב והוצאה ליו"ט, משמע לכאורה שאם יש הוצאה ליו"ט יש גם דין עירוב, ואולי מזה דייקו הרשב"א והר"ן דיש עירוב ליו"ט, ויש לדחות דהיינו דוקא אם אין דין מתוך, מיהו יש לשאול למה הזכיר

רבה עירוב בדבריו, ומזה משמע דאשמועין שיש עירוב ביו"ט מיהו י"ל לאידך גיסא דידע רבה שאין עירוב ליו"ט, ואמר דילמא הטעם מפני שאין הוצאה ביו"ט כלל, ולא משום דשרי לשאר צרכים, מיהו מצונו שרפרם הזכיר לשון זה גבי יוהכ"פ יומא ס"ו ב'.

בנדרון אם תיקנו ע"ח ליו"ט כבר ביאר הר"ן ד"ל שאף בלא עירוב מותר לטלטל שלא לצורך בחצירות, דכיון שאין מצוי הוצאה שחייבין עלי' לא גזרו בחצירות כלל, אבל הא פשיטא דע"ח מהני, דלא יתכן שיהא חומר ביו"ט טפי מבשבת, וכ"כ הרא"ה דאע"ג דלא תיקנו אי עביד מהני, וכ"כ הר"ן בפ"ב דליכא ספיקא דמהני, וצ"ע בשטמ"ק בשם הריטב"א שכ' דלא מהני עירוב דלא ניתא להו לחז"ל בטלטול שלא לצורך ביו"ט, ועו"ק דהא צריך עירוב לצורך דבר שאינו שוה לכל נפש, ובפשוטו נראה להשוות יו"ט לשבת לענין חיוב עירוב, שלא לחלק ברשויות, מיהו לענין ברכה י"ל שאין מצות עירוב ביו"ט.

בשו"ע סי' תקכ"ח ס"א פסק המחבר דאין מצות ע"ח ביו"ט, ואמנם לטעמי' בס' תקי"ח דאפי' שלא לצורך כלל שרי מדאורייתא ודאי אין להצריך ע"ח, והרמ"א לשטתו בס' תקי"ח דבעינן צורך קצת, שפיר פסק שם דבעינן ע"ח, אבל הרא"ש פסק דבעינן צורך יו"ט, ואפ"ה פסק דא"צ ע"ח.

שם ב' א"ל פוק תני לברא כו' בפשוטו לא שמיע לי' ברייתא דר"ע פסחים ה' א' שהרי גם רבא לא שמיע לי' מעיקרא, ועמ"ש בזה הגרע"א ז"ל, וי"ל דשמא ר"ע רק במצוה אסר, וגיד לא דמי למצוה כ"כ, אבל ב"ש אסרי נמי קטן, וזה דמי לגיד.

ז. כ"ח ב' מ"ט דת"ק כו' הוא ולא מכשיריו, משמע דבלא מיעוטא הוה שרי אף מכשירין, והטעם דמלאכת או"נ עצמה ג"כ מכשירין היא, ול"ד למילה שהיא מעשה המצוה, אבל כאן השמחת יו"ט היא המצוה, והכנת האו"נ מכשירין למצוה זו, וס"ד דה"ה כל מכשירי או"נ.

שם לכם לכל צרכיכם, כה"ג מרבין במכות י"ג א' לענין ערי מקלט, ובסוכה מ' א' לענין שביעית, וממעטינן נמי גוים בתרווייהו, והיינו דסבר ר"י נמי הכא, דלכם משמע נתינה ולשון ריבוי ולא רק למיעוטי גוים.

שם כתיב הוא וכתוב לכם, בשבת כ"ד ב' ממעטינן מלבדו מילה שלא בזמנה, ועירו פ"א ה. ועי' לק' סק במיעוטא דאך אשר וגו'.

שם כאן במכשירין שאפשר כו' בשבת קל"ז ב' אמרין דלר"א אף מכשירין שאפשר מעיו"ט מותרין, ואפשר דהיינו לטעמי' בכל מכשירי מצוה בשבת בפסח ובמילה וכיו"ב, ומ"מ לישני' דר"י בברייתא סתום, וי"ל דהול"ל ר"י אומר אף מכשירי או"נ, ומדקאמר ר"י מתיר אף כו' משמע דלא קאי ארישא לומר דמכשירין כאו"נ גופי', אלא דמתיר גם במכשירין.

בגדר מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, יש שלש שיטות, א. דעת רש"י שאם הי' טרוד מעיו"ט או שלא ידע מזה, ג"כ מותר, ב' דעת הר"ן בשם תו' דדוקא אם נתחדש הצורך ביו"ט, כגון שנפגם הסכין ביו"ט, שלא הי' שייך להקדים לתקנו, שהרי הי' מתוקן ונפגם, ג' שהם סוג מכשירין שדרך הרגיל שצריך לחזור ולעשותן, כגון סכין שמצוי שנפגם, וכן גריפת תנור, וכיבוי נר ג"כ מתחדש הצורך אחר הדלקתו, ד"ז לא מצאנו בראשונים, אלא שהרי"ף והרא"ש סתמו ולא ביאר שנפגמה ביו"ט, וכן בגמ', (וכן נקט המ"מ פ"ג ה"י בדעת הרמב"ם אליבא דרבנן), ולדינא ודאי אין להקל כצד זה, אבל אפשר דזהו גדר הדברים מדאורייתא, ול"מ כן כמ"ש להלן.

והנה גבי פסח ומילה דממעטינן מכשירין, היינו סוג מכשירין שאפשר לעשותן מע"ש, ולא מהני אם עתה אירע שלא הי' אפשר לעשותן מע"ש, אבל הכא דאו"נ גופי' ג"כ אפשר לעשותן מעיו"ט, ממילא גם כל המכשירין אפשר לעשותן מעיו"ט, וע"כ שאין כנות התורה שא"א לעשותן כלל.

ולדעת רש"י כל מלאכות דמכשירין יש להתיר, ובלבד שלא יכוין מלאכתו ביו"ט, אבל קשה דלפ"ז מתפרשא הדרשא לקנוס את המשהה מלאכתו ליו"ט, ולא אשכחן דכוותה בדאורייתא, ואאמ"ר (שליט"א) זללה"ה בספר שבת סי"ט סק"א צידד מכח קושיא זו לומר דאף מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט אינן בכלל ל"ת מלאכה, אלא הם באיסור לאו הבא מכלל עשה דהוא לבדו, שלא יניח מלאכתו ליו"ט.

ולכאורה אפשר לקיים שיש סוג מלאכות שהם מכשירין שא"א להחליט עשייתן לגמרי מעיו"ט, כיון שמצוי שחוזר ונצרך להן ביו"ט, כגון השחזת סכין ושפור שנוצף וגריפת תנור, והני אף כשהי' יכול לעשותן מעיו"ט

מותר מדאורייתא לעשותן ביו"ט, ויתיישב בזה שלא הוזכר בגמ' שנפגמה ביו"ט וכן באינך, וכן סתמו הרי"ף והרא"ש, אבל כיון שהדבר פשוט לרש"י והרשב"א והרא"ה והר"ן דמיירי בנפגמה ביו"ט אין לפקפק בזה, וע"כ שהרי"ף והרא"ש סמכו על העתקת הברייתא דמיירי במכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט, והי' אפשר לקיים חילוק זה מדאורייתא, ורבנן החמירו דכל שאפשר הי' לו לעשותן מעיו"ט אסור, אבל כיון שלא מצינו רמז לחילוק זה אין לנו מקום לחלק בין דאורייתא לדרבנן בד"ו, וכיון דנקטינן דמדרבנן אסור, ה"ה מדאורייתא.

ומ"מ קשה לפרש שהיא הדבר תלוי בטרדות האדם ובידיעתו, ויש לנקט כמ"ש הר"ן בשם תו' שדוקא בנפגמה ביו"ט שלא הי' שייך לעשות תיקון זה מעיו"ט וכן בשפור ותנור, והר"ן צידד שגם כונת רש"י שלא ידע מבעיו"ט שעתיד ליפול ביו"ט, אבל לא הביא מ"ש רש"י דבהי' טרוד ג"כ מותר, וכן הרשב"א אע"פ שהעתיק בחדושי לשון רש"י שלא הי' יודע כו' ולא העיר ע"ז כלום, הרי בעבוה"ק ש"ב דקדק וכתב דבנפלו מעיו"ט אסור לגרוף, וסיים נפלו ביו"ט כו' גורף ואינו נמנע אם נפלו שם ביו"ט, וכונתו להדגיש דאין שום היתר בנפלו מעיו"ט, וכ"נ דעת הרא"ה והר"ן וכן הרמב"ן בשם הר"ה שחלקו על פרש"י בסכין שעמדה ע"ש, ובאמת בלא ראי' אין לחדש דטירדא וחוסר ידיעה מהניא, וצ"ע בבה"ל סי' תק"ז ס"ד ד"ה כיון שכ' דאע"פ שהר"ן מפקפק בפרש"י, כיון שהרשב"א והמאירי העתיקו פרש"י משמע דס"ל כותי', וכ"כ בשעה"צ שם בשם יש"ש ומ"א, ונראה דיש להחמיר שהגדון בדאורייתא, ואמנם בגריפת תנור לא הוי דאורייתא, אבל בסכין ושפור יש לחוש לזה, ובמ"ב בהקדמה לסי' תק"ט פסק ג"כ כפרש"י.

וכעת נראה לסייע דברי הראשונים ז"ל דכל שאפשר הי' מעיו"ט אסור לעשותה ביו"ט, אע"פ שאם אירע אותו דבר ביו"ט מותר לעשותו, דהא לר"א שבת קל"ז ב' אף מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט מותרין, ולא מסתבר שיתיר ר"א מלאכות שאינן בסדר היום, דהא אפי' לאו"נ אסורין, וע"כ דבמכשירין של סדר היום גופיהו מחלקינן בין אפשר לעשותן מעיו"ט או לא, וסתמא דמילתא בדברים של סדר היום מצוי שמתקלקלין ביו"ט, כגון תליית משמרת דפעמים שצריך למתחה או להורידה ולערות השמרים שבתוכה, ויש לדחות דתליית משמרת אינה דבר המצוי שמתקלקל, ובהא פליגי.

ת. כ"ח א' מתני' אין משחזין את הסכין ביו"ט כו' דעת רש"י דאפי' במשחזת של אבן האיסור משום דמיחזי כמתקן בחול כמ"ש בגמ', וכ"מ ברשב"א ורא"ש דפלוגתא דלישני בדרבנן, ובפשוטו הכונה דכולה מתני' מדרבנן, דאם יש חידוד דאסור מדאורייתא, מנלן דל"ב של עץ לאו דאורייתא, ונפ"מ דאפי' הי' כן מעיו"ט הגדון בדרבנן, אבל דעת הרמב"ם והר"ן דבמשחזת של אבן איכא מלאכה דאורייתא, וכ"נ דעת הרי"ף והרמב"ן, אלא דהר"ן סבר דאף לר"י אסור, ולדעת הרי"ף והרמב"ן רק בעמדה מעיו"ט אסור מדאורייתא, ולפ"ז בעמדה מעיו"ט יש להחמיר כל"ב.

עובדא דרבא דס"ל שאין מורין להתיר לחדד אפומא דדיקולא מוכחת כל"ב דר"י א"ש, שהרי דיקולא מעץ ואפ"ה לרבנן אסור לחידודה, ולכך אין מורין דלא כרבנן, ולדעת הרמב"ן במלחמות כ"ב א' והרשב"א בשמעתין אפומא דדיקולא שינוי חשיב כע"ג חבירתה וא"כ מפורש ג"כ כל"ב דר"י, ולדבריהם אפי' אם דיקולא אינה מעץ, ג"כ מוכח כל"ב דהא הו"ל שינוי, והרא"ש כתב דלא קי"ל בהא כרבא, אבל כבר תמה ביש"ש איך אפשר להכריע דלא כרבא מכח לישני דלעיל, אדרבה מרבא יש להוכיח דל"ב עיקר ועי' להלן.

דעת הרי"ף דאפומא דריחיא חשיב ג"כ שינוי וכמשיאה ע"ג חבירתה דמי, וכ"נ דעת הרמב"ם, ופי' מימרא דרב יוסף בסכין שעמדה דהיינו נמי ע"י שינוי כהני עוברי, והלכה ואין מורין כן, וק"ק שסתם רבא בלשונו דמותר לחדדה, ולא הזכיר שאין מורין כן.

אבל דעת הרא"ה ובשטמ"ק בשם הריטב"א דפומא דריחיא כמשחזת של אבן דמיא, וכ"כ בן הרמב"ן וכ"כ בשם בעה"ע, ולפ"ז אביי כל"ק דר"י, ונקטו דלישנא דרבא פליג, והריטב"א ובעה"ע גרסו רב יוסף במקום רבא, ובעובדא דריחיא רבא, וא"כ הלכה כאביי ורבא, דסברי כל"ק דר"י א"ש והרא"ה גרס רבא ונקט דקי"ל כרבא, וכל"ב דר"י א"ש.

בדין משחזת של עץ פשטות הגמ' דר"ה ור"י א"ש לא פליגי, וא"כ דינה כסכין ע"ג חבירתה, אבל לפ"ז קשה מ"ט מעבר לה רבא אפומא דדיקולא ולא על משחזת של עץ, ואפשר דבפני ר"נ בדר"י לא רצה לעשות ע"ג משחזת כדי שלא יבין לחדדה קעביד, א"נ משחזת של עץ אינה דבר המצוי, דבחול בשל אבן קעבדי,

ולפמ"ש ברש"ש דאפשר לפרש דיקולא קלחת דהיינו דוד ויורה כבשר בקלחת, א"כ אין רא"י כלל דעבד ע"ג סל של עץ בשינוי, דיוורה לאו דעץ היא, ואפומא דכלי מתכת וחרס קעבד.

ולענין הלכה כתב הב"י סי' תק"ט דמשחזות של עץ דינה כפומא דדיקולא וכמשיאה ע"ג חבירתה, וכ"כ במ"ב ס"ק י"א בשם הפוסקים, וכ"מ ברשב"א, ויש להקל בזה, אף דסתמות הר"ף והרמב"ם משמע דכל המיוחד למשחזות אסור אפי' של עץ.

נמצינו למידין דסכין שעמדה ביו"ט מותר להשחזות במשחזות של עץ או ע"ג חבירתה או ע"ג אבן, ואין מורין כן לחדדה אלא להעביר שמנוניתה, ועמדה מעיו"ט אין להתיר לחדדה אלא להעביר שמנוניתה, ובמשחזות של אבן יש לאסור אף להעביר שמנוניתה, ואף בעמדה ביו"ט, ועי' לק' סק"ט אם זה מדאוריתא, ובדין סכין שנפגמה עי"ש ולק' ס"ק י"א.

ט. דעת הר"ן דלהשחזות במשחזות של אבן אסור אף לר"י מדאוריתא, דחשיבא מלאכת עבודה כעשיית כלי, וצ"ע דפשטות הגמ' דלר"י אין איסור השחזות כלל, דאם מודה בשל אבן מנלי' לר"ח דמתני' דלא כר"י, דילמא מיירי בשל אבן או גזרינן אטו אבן [ועי' לק' סק"י בזה], ועו"ק דתיקון פגימה ושפור שנשבר הוי טפי עשיית כלי מחידודה, [ועי' לק' ס"ק י"א בזה], ולדעת רש"י הרשב"א והרא"ש דכולהו לישני דר"י א"ש פליגי בדרכן ע"כ מתפרש בחידוד שאינו תיקון גמור כעשיית כלי, וא"כ לר"י גם בשל אבן יש להתיר, ונראה דהר"ן כמעט יחידא בזה דדעת הרז"ה והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והריטב"א ובן הרמב"ן והמ"מ והטור ושטמ"ק בשם בעה"ע דלר"י אף בשל אבן מותר, אלא דלהרמב"ן ודעימי' אנן לא קי"ל כותי' בהא ומצרכיני שינוי, ואף בשינוי אין מורין כן, מיהו בהגהמ"י פ"ד אות ט' כתב בשם תר' דאף לר"י אסור, וכן משמע דעת הרמב"ם שכ' דאין מורין כן שמא ישחזו במשחזות, אבל גם הרמב"ן והרשב"א הזכירו גזירה זו, גבי חכם, אע"ג דס"ל דמדאוריתא שרי לר"י.

ובנפגמה מעיו"ט לכאורה יש לאסור אפי' בשינוי, דהשוואת פגימה מלאכה גמורה היא משום מב"פ או בונה, וכן בעמדה מבעו"י או אפי' לא עמדה אלא שהיתה כך מעיו"ט אין להתיר שום חידוד, ורק להעביר שמנוניתה בשינוי או בשל עץ מותר.

י. שם גמ' מאן תנא דבמשחזות אסור, ובר"ף ורא"ש ורשב"א הגרסא מאן תנא דהשחזות עצמה אסורה, ולכאורה הול"ל מתני' דלא כר"י, ותו לא, אלא לפי שנחלקו כל הני לישני אם עץ בכלל משחזות וכן ע"ג חבירתה, וכו"ע מודו דהשחזות גמורה אסורה, וכלפי זה אמר ר"ח דלר"י אף ההשחזות הגמורה מותרת, וכ"מ ברשב"א וש"פ, אבל בר"ן כנראה פ' דעיקר דינא דאין משחזין אתיא שפיר אף כר"י בשל אבן, אלא דמשמעות המשנה שאין היתר אלא ע"ג חבירתה זהו דלא כר"י, דלדידי' בשל עץ מותר, מיהו פשטות הדברים דלר"י אין שום איסור השחזות, ומ"ד דבשל עץ מותר היינו שאינו בכלל השחזות.

שם דרשין משמך כו' פרש"י בלשון שאלה האם יכולין לדרוש כן, אבל רבא לא דרש דהא סבר שאין מורין כן, ופשטות הלשון ל"מ כן, עי' כתובות, ואפשר שהי' ר"ח גדול הדור ודרש כן משמו, אע"פ שהוא עצמו סובר שאין מורין כן, ובריתב"א גרס בעובדא דבסמוך קמ' דרב יוסף וא"כ י"ל דרבא סבר מורין כן כר"ח.

שם ב' אפומא דדיקולא, פרש"י סל ולפ"ז גם עץ בעי שינוי, ועמשנ"ת לעיל סק"ח, וברש"ש הביא מפרש"י חולין צ"ח א' דדיקולא היינו יורה שמבשלין בה, ולפ"ז הו"ל של מתכת או חרס, וגם במציאות מיושב כן.

שם וא"ל להעביר שמוניתה, ג"ז אמת, אלא שהוסיף גם לחדדה ומסתברא שסמך רבא שיראה לחדדה מכיון אלא שאין מורין כן.

שם לחדדה קא בעי מר כו' בעובדא דלעיל גרסינן לחדדה קא עביד מר, ואפשר דע"ג ריחיא פשיטא שגם מתחדדת אלא שאם אינו מכין מותר, אבל ע"ג דיקולא אם אינו משפשף בחוזק אינה מתחדדת, ולפ"ז יש ללמוד דכשאין כונתו לחידוד אפי' מתחדדת עי"ז מותר, וצ"ע בזה.

שם מהו להראות סכינו לחכם כו' לפרש"י והרי"ף והרז"ה אין מימרא זו שייכת הכא אלא דשנו תרי מימרי דר"י יחד, אבל לפי' הרמב"ם דגזרינן שמא ישחזי ניחא טפי.

סתמות הגמ' כפ' הרז"ה דהנדות בהוראה כהתרת בכורות, דלפי' הרי"ף שהנדות משום תחומין לא הוו סתמי בגמ', וכן לפרש"י דאוושא מילתא לאו סברא פשוטה היא שיסמכו בגמ' דממילא נבין הנדות, שהרי כל השוחטין

ביו"ט מראין לחכם, ולא הוזכר דוקא סכין גדולה ששוחטין בקר ודוקא טבח, וכן לפי הרמב"ם דשמא ישחיו במשחזות צ"ע דאם תמצא פגומה הרי היתה כך מעיו"ט ויורנו החכם שלא לטלטלה שלא לצורך, ויהיונו מהשחזה, ולא הו' סתמי בגמ', אבל פי' הרו"ה מתפרש בלא ביאור, ול"ד לטריפה שאין שייך בה תיקון, אבל סכין שצריך חידוד י"ל שההכשר בהוראת החכם כהשלמת תיקונה, ושפיר הצריכו חכמים שתהא מתוקנת מעיו"ט עם ההכשר של החכם.

שם ומשאלה לאחרים, יש לעי' פשיטא, ואפשר דאף כשא"צ לעצמו לשחוט, ג"כ רואה אותה לעצמו ומשאלה לאחרים, וכן אם צריך לשחוט יכול לשאול מאחרים ולבדקה.

יא. שם ואר"י סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט, כל השחזה היא מפני שהסכין עומדת קצת, ולכן פרש"י דקמ"ל אע"פ שעמדה קצת מעיו"ט, ומש"ה לא אמר סכין שעמדה ביו"ט מותר לחדדה, מיהו הלשון סתום, וגם בסמוך נקט שנפגמה סתם ולא הדגישו ביו"ט, והר"ן פי' דקמ"ל אע"פ שעמדה לא חשיב תיקון גמור כעשיית כלי, וכ"ה פשוט הדברים דהא בלא פסקה אגב דוחקא באמת אסור, והיינו מה"ט דכעשיית כלי דמי, והיינו דקמ"ל דעד שיעור זה אע"פ שעמדה מותר, והשחזה דמתני' מתפרשת סתמא בלא עמדה, ואפשר דלתנא דמתני' בעמדה אסור להשיאה ע"ג חביתה.

מפשוט הגמ' הי' נראה דג' דרגות הם, א' סכין שלא עמדה, ורוצה לחדדה יותר, ב' סכין שעמדה, ג' סכין שנפגמה, ומתני' מתפרשת בלא עמדה ובזה מהני שינוי לרבנן, ללישנא דשרי, אבל בעמדה רק לר"י מותר, דתיקון גמור הוא, ונפ"מ דבעמדה מעיו"ט לכו"ע אסור בכל ענין, ובנפגמה פגם הניכר לעין הר"ז תיקון גמור ואפי' בשינוי אסור, ונפ"מ דבזה אף לר"ח אין מורין כן, מיהו ל"מ כן, ולפ"ז אפשר דעמדה ונפגמה שוין, מיהו נפ"מ לל"ק דר"י א"ש דאפי' נימא דעמדה מותר ע"ג חביתה, מ"מ לתקן פגימה אין שום היתר.

אבל הרמב"ם בפ"ד וכן בשו"ע סי' תק"ט ס"ב השוו כל האופנים יחד דבשל אבן אסור ובשל עץ ושאר שינויים הלכה ואין מורין כן, ולדעת המ"מ דהרמב"ם פסק כרבנן ואינו מחלק בין נפגמה ביו"ט או מעיו"ט צ"ע איך אפשר להתיר החלקת פגימה הרי בפשוטו מלאכה גמורה היא וחייב משום מב"פ, ועי' משחזות של עץ אפי' שינוי לא חשיב למהוי כלאח"י, ולדעת הבי" דהרמב"ם פסק כר"י צ"ל דמיירי דוקא בנפגמה ועמדה ביו"ט, וס"ל דמשחזות חשיב טפי עשיית כלי וכדעת הר"ן לעיל סק"ט, ושריותא דלהעביר שמנוניתה שמעיו"ט לא ראה צורך להזכיר אליבא דר"י, ובפרט שסתם לשונו ולא חילק בין נפגמה ביו"ט או מעיו"ט.

יב. שם דרש ר"ה אחד סכין כו' לכאורה החידוש בהני דחשיבי א"א לעשותן מעיו"ט, כיון שמצוי שחוזרין ומתקלקל ביו"ט, אבל תיקון אחר אפי' אירע שנתקלקל ביו"ט לא חשיב מסדר היום, וכמש"כ סק"ז.

שם שפוד שנרצף אסור לתקנו ביו"ט פשיטא כו' לפרש"י דהאסור משום טירחא צ"ע מאי פשיטותא, הרי ניחא ל' לטרוח בתיקונו מלטרוח בצלי' בשפוד מעוות, ובחדושי הרא"ה פי' מכח קושית פשיטא דמיירי שנרצף מעיו"ט, והדבר סתום בגמ' דהא עד השתא מתפרש ביו"ט, ולפמשנ"ת לעיל דשריותא דנרצף מפני שמצוי שחוזר ומתקלקל אע"פ שתיקנו מעיו"ט, י"ל דנרצף אינו מצוי להתקלקל וחשיב מלאכה שאפשר לעשותה מעיו"ט, אף אם אירעה ביו"ט.

שם ל"צ דאע"ג דמפשט בידיו, ס"ד דלא בטל שם כלי מיני' דכיון שבקל מתיישר הר"ז כעין שינוי של פרקים ולא חשיבא מלאכה.

ולענין הלכה כתב בבח"ל סי' תק"ט ס"א ד"ה אותו להחמיר כדעת הרו"ה והר"ן דאפי' נרצף ביו"ט ואינו יכול לצלות בו אסור לתקנו, ולפמש"כ כל שנרצף כ"כ שתיקונו עשיית כלי אין זה ממלאכת סדר היום וחשיב אפשר לעשותו מעיו"ט, מיהו אפשר דאף לר"א שבת קל"ז ב' אסור, עי' סק"ז.

הרו"ה כתב לחלק בין שפוד של מתכת לשפוד של עץ, ואפשר לקיים כן גם לפרש"י דשפוד של מתכת חשיב כלי אף שאינו מחודד, מפני שיכולין לתחבו בכח, וגם צורתו ניכרת שהוא שפוד, אבל חתיכת עץ בלא חידוד אין עלי' שם כלי כלל, וכ"כ הרשב"א בעבוה"ק ש"ב, ופשיטא דבריתא ל"ד א' בתחלת תיקון השפוד, דשל עץ שנשרף אינו חוזר ומתקנו.

יג. כ"ב ב' אר"א מחלוקת לגמר כו' פרש"י דלגמר בגדים חשיב כעוסק בתיקון הבגדים ולא באו"נ, והק' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהא ודאי מיירי בבגדים שרוצה ללבשן ביו"ט וליהנות מריחן, וא"כ מ"ט לא

חשיב או"נ כלהריח בבית, ואפשר דכה"ג מכשירין מיקרי כיון שמתקן הבגדים תחלה ואח"כ יהנה מריחן, ולפ"ז לר"י שרי כיון שא"א לעשותן מעיו"ט, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פ"י דהשתא סבר דלגמר אסור משום אולודי ריחא, ולפ"ז לרבא דלא חייש לאולודי ריחא מותר אף לגמר לר"ג, והוא דר"א דלא כרבא, א"נ רבא לא שרי אלא בפירות.

הרי"ף וכן ר"ח פ"י דלגמר היינו הבית או כלים, ונראה דהיינו בית דומיא דכלים, שיקלט הריח בכתלים וישאר זמן רב בבית, ולהריח היינו לפזר הריח בבית באויר, ומיושב בזה סתמות הגמ' שלא ביארו דלגמר היינו כלים, וסתם מוגמר היינו בבית, [ועי' שבת י"ח א' מוגמר תחת הכלים].

שם מחלוקת להריח כו' יש לעי' למאן דמרבא נפש בהמה היכי מייתר ל"י כל למעוטי מוגמר, ולא משמע דר"ג מרבא נפש בהמה, וי"ל דמאן דמרבא בהמה ממשמעותא דנפש הוא ולא מריבויא דכל, מיהו עצם הדבר צ"ב מה ראו למעוטי מוגמר, מי גרע משאר הנאות, ואם נימא דמוגמר ריחו חזק ואין כל אדם נהנה ממנו אלא הרגיל בו, ניחא, וכ"כ בן הרמב"ן י"ב א' דיש בנ"א דלא ניחא להו מוגמר, ומיושב בזה שמותר לטלטל ענפי בשמים דרך רה"ר, דריח הרגיל שוה לכל נפש, עי' ל"ג ב', אבל לשון הראשונים ז"ל ל"מ כן, וכן פשטות הגמ' דפריך מצבי כתובות ז' א' ל"מ כן, ושמא דבר שאינו שוה לכל נפש לא הוה מסדר היום, שברוך כלל הוא נעשה למאורעות מיוחדות, ורק אצל יחידים הוא מסדר היום, ולפ"ז יש להתיר לטלטל עצי בשמים דרך רה"ר.

יד. שם איבעיא להו מהו לעשן, פרש"י לעשן פירות לקלוט מטעם הבושם, ולשון הרי"ף מהו לעשן את הפירות כדי להכשירן לאכילה, וע"כ צ"ל דגם להרי"ף הכונה לקלוט הריח, שאם העישון תיקון כבישול וכדי שלא יפגם בעשן מעשנו בעצי בשמים, א"כ שוה לכל נפש הוא, וצ"ל דלהכשירן היינו להטעמן יותר, ולפ"ז הנדון בעישון אם שוה לכל נפש הוא, כיון שהוא בטעם האוכלין, ועס"ק ט"ו.

אבל קשה לפ"ז מ"ט דמ"ד שע"ג חרס מותר ולמה הזכירו טעמא דמכבה ואולודי ריחא, הרי העישון עצמו אסור כמוגמר, ובאמת הרמב"ן במלחמות כתב דאסור לעשות להן מדורה בפ"ע, ונדון הגמ' בחרס שנתחמם בתנור, או להניחן ע"ג אש הדלוק לקדירה, אבל בגמ' הדבר סתום מאד, וגם קשה דע"ג חרס תיפול משום מבעיר, ולומר דמבעיר כלאח"י הוא דוחק טובא, חדא דסו"ס נבערין ומעשנין עי"ז, ועוד דעכ"פ מדרבנן יש לאסור ככל כלאח"י, והרא"ה פ"י שאינן דולקים באש אלא כלין מאליהן מחוס החרס, ולכא"ו ג"ז בכלל הבערה או בישול כיון שתיקונם נשלם בחום כזה, ועו"ק מ"ט לא נחלקו אמתני' אם מותר לגמר ע"ג חרס, ועמהרש"א דאה"נ אלא דרבא ס"ל דעישון פירות כאו"נ, ועי' מלחמות דרבא כר' ירמי', ועו"ק מאי מהני טעמא דכבישורא אגומרי, הרי הנדון אם עישון פירות כאו"נ.

ולכאורה נראה דמאן דאסור משום מכבה סבר דכאו"נ דמי, ומ"מ כיבוי אסור דהו"ל כמכשירין כיון שאינו נהנה מהכיבוי עצמו, ול"ד לבישורא אגומרי כיון ששם האוכל עצמו ע"ג האש, אבל בבשמים לעשן פירות חשיב הכיבוי רחוק מהאו"נ וכמכשירין דמי, ורבא סבר דלגמרי דמי לבישורא אגומרי, וכבר כ"כ הרא"ה בטעמא דרבא דנקט כבישורא אגומרי לומר דל"ד לכיבוי בקעת ודליקה, אבל לא פ"י כן בדרי"י ורבה, ולפמשי"כ ר"י ורבה רק משום מכבה אסור דהו"ל מכשירין, וכ"נ בר"ף שהזכיר רק טעמא דמכבה.

ולפ"ז ר"י דאסר רק משום מכבה התיר בחרס, ורבה הוסיף לאסור גם משום אולודי ריחא, ורבא לא חש לטעמי' דרבה, וביאר רק מ"ט אין בזה משום מכבה, ובטעמא דלא חש לאולודי ריחא עמש"כ ס"ק ט"ו, והא דבישורא אגומרי שרי ולא חשיב מכבה לגרסת הרי"ף הטעם מפני שסופו מבעיר ואינו כיבוי, ולגרש"י יש לפרש דחשיב כאו"נ ולא כמכשירין.

מיהו בדרי"י ור"נ יש להסתפק מאי קסבר ר"ה שהזכיר טעמא דמכבה, אבל משמע שהסכים גם דסופו מבעיר, ושמא י"ל דר"ה קיבל דטעמי' דרב משום מכבה, ויש אפשרות לפרש דנקט המלאכה הראשונה או דדוקא קאמר, וא"ל ר"נ דהאי לאו מכבה מיקרי, או דלמה לא הזכיר הטעם הפשוט יותר, וא"ל דנקט המלאכה הראשונה, א"נ ה"ק ל"י דחשיב שפיר מכבה אע"פ שסופו מבעיר, וחלק על ר"נ בזה שאסר משום מבעיר והיינו מפני שאינו שוה לכל נפש, דכיון דסבר שאין משום מכבה ע"כ הטעם כר"נ, וא"ל דחשיב נמי מכבה וא"כ יש לקיים דחשיב כאו"נ ואיסורו משום מכשירין, ואמנם הלשון סתום אבל עצם הדבר שמפרשים טעם

לעישון ולא לגימור דמתני', מוכיח שהוא סובר דעישון כאו"נ ולא כגימור שאינו שוה לכל נפש, ולכן צריך טעם למה אסור.

ולהאמור אין שום היתר לגמר הבית והכלים אפי' ע"ג חרס שנתחמם תחת הקדירה, ואפי' בדליכא משום מכבה ולא אולודי ריחא כיון שההבערה של הבשמים עצמם אסורה, וכ"ה בשו"ע סי' תקי"א ס"ד דלא שרי אלא לעשן פיירות, אבל במ"ב שם ס"ק כ"ב ביאר דמוגמר בגחלת של עץ אסור משום מכבה ובשל חרס משום אולודי ריחא ובשעה צ"ד היתר בשל מתכת, והביא להחמיר מדרבנן עפ"ד הרא"ה, ולפמש"כ אסור מדאורייתא בכל ענין משום מבעיר, אבל משום אולודי ריחא אין לחוש כמבואר במילתי דרבא, ולא מצינו כלל בגמ' אולודי ריחא אלא בפירות, אבל באויר הבית אין לנו לחדש איסור כזה, ולעומת זה בעישון הפירות יש להקל אף להבעיר לצורך זה, וכן הביא במ"ב ס"ק כ"ה בשם האחרונים ז"ל, אלא שהביא דיש מחמירין, והיינו הרמב"ן והר"ן.

לשון הרמב"ן והר"ן שכתבו דכיון שכיבוי אין כאן הבערה אין כאן, לא נתפרש מ"ט, ובמחה"ש סי' תקי"א סק"ו פ' דכיון דחשבינן להו שלא נכבו הגחלים וא"צ לחזור ולהבעירם, אבל ההבערה על הבשמים ולא על הגחלים, ובמ"א פ' מפני שהוא לא הבעיר אש לצורך זה, אבל אכתי על הבערת הבשמים עצמן קשה, [ועי' לק' ס"ק ט"ז בדברי המ"א], ולכאורה צ"ל דה"ק כיון שהסכימו האמוראים לחוש רק למכבה, מדהתירו ע"ג חרס, ממילא כשאמר רבא דליכא משום כיבוי אין שום חשש נוסף, והטעם משום דחשיבא הבערה כלאח"י כ"ז שאינו מבעיר ע"ג אש ממש, וצ"ל בזה כהרא"ה שאין נעשית אש דולקת אלא כלין מאליהן, ולכן אין זה ממש מבעיר.

טו. כ"ג א' רבה אמר ע"ג חרס נמי אסור משום דקא מוליד ריחא, פרש"י בחרס, וזה תמוה שהרי אין דעתו ע"ז כלל, אלא דלפרש"י מוכח בבישרא אגומרי דמוליד ריח בגחלים, דהתם א"א לפרש בבשר כמו הכא בפירות, ובאמת שם תמוה ביותר, וכבר תמה בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה והביא פ' הרא"ה דהתם לא דיינינן באולודי ריחא, ולפירושו מיירי הכא באולודי ריחא בפירות.

שם רבה ור"י דאמרי תרויהו סחופי כסא כו' בגמ' לא אמרו רבה לטעמי, אבל לעומת זה שנו ד"ז קודם מימרא דרבא, ויש להסתפק אם רבא פליג גם על סחופי כסא, או"ד פירות שאין חשיבות באולודי ריחא ידיהו, שאינם להריח בהם כבשמים, ואינם דבר המתקיים, כמו שאין צביעה באוכלין, והרמב"ן והר"ן כתבו בטעמי דרבא מפני שאינו מתכוין לכך אלא למתק את הפירות, ויש לעי' אם כונתם על הפירות הרי ודאי מתכוין לכך, דאין לפרש שמתבשלין בעישון זה, דא"כ ודאי שוה לכל נפש הוא, ושמא כונתם כפרש"י דמוליד ריחא בחרס, ועי' כתבו דאינו מתכוין, או יתכן שאין כונתו להוליד ריח נודף.

והר"ף והרא"ש וכן בטוש"ע סי' תקי"א ס"ד השמיטו הא דסחופי כסא אשירא, והיינו משום דלרבא מותר, אבל הרמ"א העתיק ד"ז מהאו"ז, ועי' מ"מ בדעת הרמב"ם, ולכאורה באינו מתכוין לריח ודאי מוכח בגמ' דשרי, דהא קי"ל כרבא, ופי' הרמב"ן והר"ן טעמו מפני שאינו מתכוין, וצ"ע במ"א סי' תנ"ח סק"ב שהוכיח מרבה דאסור חרס דאף באינו מתכוין אסור, והק' ע"ד היש"ש שהתיר בנתינת אתרוג בבגד, מיהו יש לדחות דרבא שרי רק באוכלין, אבל עיקר הראי' לאסור אינו מתכוין היא מחרס, ורבא גם בזה מתיר, ונמצא דבאינו מתכוין ודאי שרי לרבא.

שם ומ"ש מקוטמו כו' התם ריחא מיהא איתי' ואוסופי הוא דקא מוסיף, לכאורה התם אינו מוסיף כלום אלא כפותח קופה של בשמים, ואפשר שהלחלוחית מתמצה למקום הקטימה מן החלק הסמוך ויוצא ריבוי הריח במקום הקטימה, ומ"מ לא מיקרי אולודי אלא אוסופי, אבל בבגד אף כשכבר מריח אסור אף להוסיף, דעיקר הטעם מפני שאינו מחדש ריח בעץ, (ואי הוה גרסין סחופי אסא הוה ניחא טפי שמשפשף ההדס שיקלט ריחו בבגד, וס"ד שהאיסור בשפשוף ההדס, ומפרש שהאיסור בשירא).

שם רבא אמר כו' מידי דהוה אבישרא אגומרי, פרש"י שמוליד ריח בפחמין צ"ב, והרא"ה פ' דרבא אמר רק טעם להיתר כיבוי, ולא חש לטעמא דאולודי ריחא, דכרב יהודה ס"ל, והיינו דא"ל משמ"י דגברא רבה אמינא ל' דהיינו רבא שלא חש לטעמא דאולודי חיוורא, וכ"מ בפי' ר"ח, והיינו מפני שאינו מתכוין כמ"ש הרמב"ן, או דבאוכלין שאינם מתקיימין אין לאסור.

בדין אולודי ריחא במים ע"י עירוב שמן או מים המבושמן, כבר הביא בשע"ת סי' תקי"א סק"ז בשם ח"צ ווא"ר דאין אולודי ריחא באוכלין ומשקין, ועוד דכיון שהשמן המבושם נשאר בעין בתערובת, ה"ר"ז כתערובת יבש ביבש, שלא נולד ריח במים אלא נתפזר בכל מקום טיפה מהשמן המבושם והוא המריח, ורק בדבר שנתבטל חשבינן שנולד ריח בבגד, כגון שקלט עשן או ריח שאין בו ממש או לח שנבלע ביבש, ולבשם האדם ודאי שרי כדאמרינן שבת נ' ב' דאמימו ורב אשי משו בברדא, ובפשוטו נעשה לריח, וכן נהגו לרחוץ באפרסמון ע"י ברכות מ"ג א', ובזה כבר כתב במ"ב סי' קכ"ח ס"ק כ"ג להקל, (במים של ביהכ"ס שעשוי לסלק ר"ר, יש עוד סמך לומר דאין בזה משום אולודי ריחא, כיון שאין לריח שימוש חשוב, וגם הולכין לאיבוד, וגם הריח אינו מתקיים אלא מעט).

בדין שתיית טיטון הביא בבה"ל סי' תקי"א ס"ד דיש הרבה מקילין וכתב דעיקר טעם כולם משום דעכשוו שהרבה רגילין בזה נעשה שוה לכל נפש, וכתב דדוקא במקום שרגילין בזה מותר, ולכאורה גם אם יתרגלו כל העולם למוגמר אינו דבר הנצרך לכל נפש, וגם קשה לילך לפי מנהג המקום אם כולם עשירים או שמשגיגין בזול מוגמר, וצ"ע, אבל בעיקר הדבר לכאורה ל"ד למוגמר, שהמוגמר אף למפונקים הנאה יתירא היא, אבל העישון צורך גמור הוא למי שהורגל בכך, וגם משפיע על פעולת המעיים, ויש לדון כרפואה דחשיבא שוה לכל נפש במצב זה, כדאמר ביצה כ"ב א' גבי כחול, וצ"ע בזה, ויש לדון משום שחיקת סממנין במכוין לפעולת המעיים, - כתב ע"ז אאמור"ר (שליט"א) וזללה"ה בגליון וז"ל וכהיום שבידוע שמזיק הרי יד המחמירים על העליונה.

טז. שבת קל"ד א' ואין ממתקין אותו בגחלת כו' כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ, בפשוטו משמע דכל מלאכה אסורה למיתוק החרדל, ונקט בישראל אגומרי דהו"ל מכבה דכוותה, ודוחק, דהו"ל לאקשווי מ"ש מכל או"נ, והרמב"ן במלחמות ביצה כ"ג א' פ' דהקושיא מפני שאפשר לצלותו ע"ג שפוד, כמו שאפשר כאן בגחלת של מתכת, ולגרסת הרי"ף משני דהתם ליכא כיבוי, אבל לגרסת רש"י לא משני ע"ז מידי, דאכתי מ"ט שרי בבשרא אגומרי ליצליי' אשפוד.

ולכאורה יש לפרש דרך כיבוי אסור כיון שאינו נהנה מן המלאכה עצמה כדאסרינן כיבוי בקעת ונר ביצה כ"ב א' לרבנן, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ד דהיינו טעמא דאסור לעשן פירות ע"ג גחלת, והיינו דא"ל אביי מ"ש מבישרא אגומרי דשרינן כיבוי לצורך או"נ, וא"ל משום דלא אפשר, ואף לרבנן דר"י לאו מכשירין ממש חשיב, ושפיר שרינן בדלא אפשר, ולפ"ז מותר לחמם גחלת של מתכת ביו"ט לצורך החרדל, וכ"ה פשטות הדברים שחימם הגחלת לצורך זה, דאם ההיתר רק כשנודמנה לו גחלת של מתכת שנתחממה לצורך אחר, לא הוה שתקי מלפרש ד"ז בגמ'.

אבל מדברי הראשונים ז"ל משמע דלא שרינן שום מלאכה לצורך מיתוק החרדל, אם כפרשי" דאפשר מבצו"י כמבבן, או כפי" הרז"ה דאינו שוה לכל נפש, או כפי" הרמב"ן דמלאכת עבודה היא כטחינת קמח, [ומ"מ בשל מתכת מותר דרך מלאכה לצורך זה לא התיירן], מיהו לפי" הרשב"א דטעמא מפני שאפשר בשל מתכת, י"ל דמותר לחמם של מתכת, ועי' להלן.

שם כאן בגחלת של מתכת כר' פרש"י דכ"ן שאינה עושה פחם אין בה משום כבייב, ור"ל מדאורייתא כד"ן מלאכה הצריכה לגופה, וכ"כ בריטב"א הנדמ"ח, ולפ"ז לר"י דמשאצל"ג חייב יהא אסור אף בשל מתכת, ולכאורה נראה דאין בגחלת שלהבת שתשרוף החרדל וא"צ אלא חום הגחלת, ובשל מתכת מיד פסק אדמיותה, ולכן אין בה משום כבייב כלל, וכההיא דעששיות של ברזל יומא ל"ד ב' שדנו רק משום מצרף, וכ"כ במ"א ס"י תק"י סק"ז ובמ"ב ס"ק ט"ו דמתכת אינו בוער.

שם א"ל התם לא אפשר כו' לפ"ז בישראל אגומרי יש בו משום מכבה, דפ"ר הוא, וסופו להבעיר לא מהני, וכ"מ ביצה כ"ב ב' כ"ג א', ור"ה ור"י ור"ה סברי לקושטא דמילתא דאע"פ שסופו להבעיר יש בו משום מכבה, אבל הרי"ף גרס התם לא קא מכבה והיינו משום שסופו להבעיר, משא"כ בחדלל שהגחלת נכבית לגמרי, ולפ"ז פליג רב יוסף אכולהו אמוראי דביצה שם, וצ"ע דהו"ל לגמ' לפרושי לדידהו מ"ש מבישראל אגומרי, ואמימר דבתרא הוא ג"כ סבר הכי, ומילתי' דרבא שם מתפרש שפיר דמשום או"י אף כיבוי שרי, ולית לן לחדש פלוגתא בד"ז, וזה מסייע גרש"י, וכ"נ מדמייתי הכא מגבן, דבתרווייהו הטעם משום דאפשר, דא"כ אינו ענין לשמעתין.

הרמב"ן במלחמות שם נקט דלמסקנא הדרינן לפרושי טעמא דמיתוק חרדל מפני שנעשית לימים רבים, ולא נתפרש היכא משמע דהדרו בגמ' בהבנת הנדון בחרדל, וכיון דבשל מתכת מותר ע"כ שאין המיתוק עבודה כשאינו עושה מלאכה לזה, וצ"ע.

מ"א סי' תקי"ו סק"ו והבערה נמי ליכא כו' אפשר דכונת המ"א לענין חימום המתכת לצורך החרדל, דלפי' הרמב"ן יש לאסור וכמש"כ לעיל, (ויש להוסיף דדוקא אם נימא דמשום מחמם את המתכת ליכא בשיעור מועט, יכול לחמם ע"ג אש של הקדירה), ויתיישב בזה תמיתה הגרע"א ז"ל והמחה"ש.

במ"א שם ובמ"ב ס"ק י"ד מתירין ע"י שינוי למתק בגחלת של עץ, והיינו לשיטתם דכל מלאכה אסורה לצורך מיתוק החרדל, ופי' האיסור כדינת מלח ותבלין, אבל למש"כ שיש איסור מיוחד בכיבוי, בזה לא אשכחן היתר בשינוי, וכן אין להתיר בדלא אפשר ל' מבעו", כמו שאין להתיר מגבן בכה"ג, אפי' באופן שלא הי' שייך כלל, ואצ"ל בדטריד או שלא ידע, עסק"ז בזה, ועוד דאפשר ל' לחמם גחלת של מתכת, אלא דלדבריהם ג"ז אסור.

הרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ו כתב טעמא דגחלת של עץ אסור מפני שעיקר תיקונו בשל מתכת ולא בשל עץ ולמה נתיר את הכיבוי שהיא מלאכה גמורה, אבל ממתקין אותו ע"ג גחלים של עץ ואינו חושש עכ"ל, משמע שר"ל מפני שאינו מכבה כשהגחלים מרובין, ומקורו בירי', ולכאור' הי' נראה לגרוס בירי' דבגחלת מלמעלה אינו מכבה, כנותן גחלת ע"ג קרקע, משא"כ בחרדל מלמעלה, ועכ"פ אין ההיתר משום שינוי, דאין להתיר כיבוי בשינוי וכמש"כ.

יז. ל"ב ב' מתני' ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין, טעמא דאיסור גריפה לא נתבאר בגמ', ורש"י פי' משום דמתקן מנא, ופשטות הגמ' דטעמא דתיקון מנא נאמר רק על הרישא, מדנקט בחר הכי ואין גורפין כו', וכן בסברא גריפת אפר ועפר תלושין לא חשיב תיקון מנא, ועי' כ"ח ב' בתו' שדחו טעמא דאשוויי גומות, ובאמת סתם תנור טוח בטיט ואינו מושה גומותיו בעפר ואפר, וכן לאוקומי מתני' בתנור חדש דחוק טובא, ועוד דהא מיירי התם בא"א מבעו"י וחדש אפשר מבעו"י, ושמעתי' ודאי מתפרש שנפל אריחא בתנור ישן, ועק"נ סק"א דלדעת תו' והרא"ש מימרא דר"ח בחדש ומתני' בישן, וצ"ע, ועי' להלן בזה.

אבל הרא"ש מפרש מתני' משום טלטול מוקצה, ופי' שנפל מן הטפילה והטיח, ולכאורה ה"ה בסתם גריפת תנור שהוא מאפר וגחלים, כדי שיהא ניסוק יפה כענין שאמרו דומה לתנור שהסיקוהו ע"ג אפרו, ומיירי באפר שנצטנן שהוא מוקצה וכיון שאפשר להסיקו ע"ג אפרו לא התירו טלטול מוקצה, ודכוותה מתפרש גריפת כירים להיטיב האש, שהרי אין אופן בתוכה, אלא שרש"י והרא"ש פי' דומיא דעובדא דר"ח דנפל אריחא בתנור, ואמנם ה"ה מאפר המוקצה.

ויש לעי' למה לא פי' איסור גריפה משום מכבה, ואפשר משום דסתם גריפה קודם שנותן עצים בתנור וגורף שיירי האפי' הקודמת וסתמא דמילתא כבר כבו הגחלים, ואם האיסור רק משום מכבה לא היו סותמין לאיסור, מיהו הרשב"א והרא"ש נקטו דאף בדאיכא משום מכבה מותר לגרוף באופן שצריך לריפתא מעלייתא, או עכ"פ כשמעכב עיקר האפי'.

פשטות הדברים דגריפת תנור דדרש ר"ח כ"ח ב' היינו גריפת תנור דשמעתין, וכונת ר"ח לומר דתיקון הסכין והשפור והתנור הם בכלל מכשירין שנחלקו ר"י ורבנן, דאילו הולכת הסכין ברה"ר והסקת התנור או"נ עצמו מיקרי, אבל תיקון הכלים הללו מכשירין נינהו.

ולפי' לרבנן דר"י אף טלטול מוקצה דגריפת התנור אסורה, וכן לר"י באפר שהי' שם מעיו"ט, ובפשוטו אפי' בתנורים שלנו שא"א לאפות בלא גריפה כיון שנותנין הפת על רצפת התנור, אפ"ה לרבנן אסור לגרוף, וכן לר"י בנעשו מעיו"ט, וכמ' ברשב"א, ובבה"ל סי' תקי"ז ס"ד ד"ה כיון כתב דלטעמא דתיקון מנא יש להחמיר בנעשה מעיו"ט, ולפמש"כ אף לטעמא דמוקצה או טירחא הדין כן.

בבה"ל שם נקט בדעת הרא"ש דר"ח מיירי בתנור חדש, אבל בתנור ישן אפי' נפלו מעיו"ט מותר, כיון דהתירו מוקצה לצורך או"נ, והדבר סתום מאד בלשון הגמ' לאוקומי דר"ח בגריפה מיוחדת, וסתמו כפירוש דהיינו גריפה דמתני' וכפרש"י והר"ן, וגם סתם תנור חדש אפשר מעיו"ט ואף לר"י אסור, ודברי הרא"ש סתמן כפרש"י דשמעתין כר"י, מיהו מה דנקט הרא"ש דבתנורים שלנו אף לרבנן שרי לגרוף האפר דהו"ל כאו"נ עצמו צ"ב,

ושמא סבר דהו"ל כהדחת קערות משייריהן המוקצים, דכיון שאופין על רצפת התנור הו"ל ככלי, ובאמת במעט אפר שמפוזר שייך טעם זה שהתעסקות בתנור שהוא היתר, אבל כשגורף אפר וגחלים מרובין הרי הפעולה מתייחסת למוקצה, וצ"ע, אבל עכ"פ פשוט דברי הרא"ש דגריפת תנור דמתני' וגמ' דשמעתין ודר"ח הכל בענין אחד דהיינו טלטול מוקצה.

הרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ו כתב דגריפת תנור דשרי אע"פ שמכבה הגחלים היינו מפני שא"א לאפות בע"א והו"ל כיבוי לצורך או"נ כבישורא אגומרי, ויש לעי' מי דמי הרי שם עוסק כבר באו"נ עצמו, וכאן עוסק בתיקון התנור דהו"ל מכשירין, ואפי' בעישון פירות איכא אמוראי כ"ב ב' דלא מדמו לה לבישורא אגומרי מפני שאינו עוסק באוכל עצמו, עי' לעיל ס"ק י"ד ט"ז, ואפשר דכוונתו רק לר"י דמכשירין מותרין, וכיון שהי' צריך לאפות בו מעי"ט הו"ל מכשירין שא"א לעשותן מעי"ט, וכיבוי נר, ואמנם בשאפשר מעי"ט אין לזה שריותא דאו"נ, תדע דבישורא אגומרי גופי' אמרינן טעמא משום דלא אפשר, שבת קל"ד א'. – לכאורה הי' נראה דגריפת גחלים חשיבא רק גרם כיבוי, ואפשר דכיון שלא אמרו ליהור לגרוף בנחת ש"מ דכיבוי גמור ג"כ מותר, ועי' כ"ב א' בקינסא לפי' הרי"ף, ויתכן דג"ג מדרבנן, ועי' באחרונים סו"ס תקי"ד דניפוץ הפתילה אינו כיבוי בידים.

שם במשנה אבל מכבשין, בפשוטו מתפרש דאע"פ שטלטול גמור דגריפה לא התירו, אבל לכבש שהוא כטלטול מן הצד כיון שאינו מזיז לגמרי ממקומו וגם התיקון מתייחס לתנור שמיישר הקרקע שהוא דבר המותר ולא כהתעסקות במוקצה, התירו, וצ"ע בב"י ס"ו תק"ז שפי' דמכבשין דוקא באפר שאינו מוקצה, ואף גריפתו מותרת בדליכא משום כיבוי, ואיך יסתום התנא אבל מכבשין בזמן שבהני דגורפין אין מכבשין, וכבר כתב בבה"ל שם ס"ד דמרש"י ור"ן ועור ראשונים מבואר דאף בדבר המוקצה מכבשין, ולפמ"ש"כ גם דעת הרא"ש והטור כן וכ"נ ברמב"ם ובפיה"מ.

מהא דשרי כבישה בכירים יש לדקדק דאע"פ שאין התבשיל מתחרך כלל מותר לכבש לצורך סדור העצים, ואפשר דלרבותא דמכבשין שנה כירים ברישא.

בק"נ הק' הא דגריפה אסורה וכבישה מותרת ה"ד, אם יש חשש חריכה אף גריפה מותרת, ובלא תועלת אף כבישה למה התירו, וי"ל שיש לו תועלת שלא יסיקנו ע"ג אפרו ויסדר העצים בשוה, וגם לא יצטרך ליהור כ"כ בהכנסת הפת כיון שהאפר מרודד, וגם לזה התירו כבישה.

ל"ד א' ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות ה"ז מותר, פי' ששופך מים צוננין על התנור למעט חומו שלא תשרף הפת, והרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ו הוכיח מכאן שמותר כיבוי לצורך או"נ, וכ"כ הרא"ה דל"ד לכיבוי בקעת כ"ב א' שכאן משתמש בחום התנור שיהא מזוג, ולא חשיב כמלאכה בדבר אחד והנאה בדבר אחר, וכ"ה בטוש"ע ס"ו תק"ז ס"ה שמותר לשרות המכבדת במים אע"פ שמכבה, ויש לעי' מנין פשיטא להו שהתירו בכאן כיבוי, הרי בפשוטו נותן מים ע"ג החרס ואין בזה משום מכבה כמבואר לעיל כ"ג א' ובשבת קל"ד א', וצ"ל מדסתמו בגמ' ש"מ שיכול לשפוך מים בתנור ובודאי יכבה גחלים עי"ז דהא מיירי בתנור שחומו גדול מדאי, דאל"כ הו"ל לפרש שיתן המים רק מבחוץ דליכא גחלים.

ולפ"ז אם האש גדולה מדאי בתנור יכול לכבות מקצת גחלים, מיהו י"ל דלכבות מקצת לגמרי גרע, אבל יכול לשפוך מים שיחלש כח הגחלים, ונפ"מ בגז שהלהבה גדולה מדאי דשרי להנמיך האש, אם אינו יכול להניח הקדירה על מקצת מן האש שע"ז לא תחרך, וכ"כ במ"ב ס"ו תקי"ד סק"ז דשרי להסיר מקצת גחלים שלא יקדיחו התבשיל אע"פ שיכבו עי"ז, ובסק"ו כתב שאם יכול להדליק אש במקו"א אסור, ואפשר דהנמכת הגז קיל טפי ודמי להפגת תנור ועדיף מזה, וצ"ע לדינא. – כתב ע"ז אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בגליון וז"ל יש לדון לדמות לשפופרת של ביצה המנטפת שמן דהגז כשמן הניתז ויש לברר כמה מן הגז כבר חשיב כאינתק ללהבה, ועי' לק' ס"ק י"ח בדברי הרא"ש.

ל"ב ב' מוחטין את הפתילה ביו"ט, הרשב"א והרא"ש כתבו דאע"פ שמכבה מותר כדי שיאיר יפה, ולכאורה הי' נראה שהפחם שמוחטין אינו דולק בעצמו, אלא שהאש שלמטה מגיעה במקומו והוא נראה כדולק, ולפ"ז אין בהסרתו משום כיבוי, וכ"כ בט"ז ס"ו תקי"ד ס"ק י"ב שהפחם אינו דולק, ומשמע מדבריהם שאף החלק שדולק מותר להסירו, וצ"ע, דסתם מוחטין היינו מה שנשרף לגמרי ולפמ"ש"כ אפשר שהחידוש בתיקון הפתילה דאע"פ שאין חותכין אבל מוחטין שאין במחיטה תיקון מנא, אבל לא מיירי במכבה כלל, ועת' כ"ב א'.

ית. כ"ב א' הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק הימנו חייב משום מכבה, בפשוטו משמע שחייב שניהם שוה, ויש לעי' דבשלמא מבעיר אף אם אינו מתחייב מיד בנתינתו, שפיר מתחייב לאח"ז, כדין הדביק פת בתנור שמתחייב כשנאפית, אבל מכבה אם אינו מתחייב מיד, אין שייך לחייבו כשתכבה האש לאח"ז, דהבערה שייך לייחס לשמן, אבל כיבוי שייך רק באש, וכדאשכחן בסמוך גבי קינסא לגרסת הרי"ף שהנוטל עצים מן המדורה אינו מכבה והנותן עצים ודאי חשיב מבעיר, וזהו ג"כ החילוק דגרם מבעיר אסור כיון שמתייחס גם לחפץ שאין האש דולקת בו, וגרם כיבוי כיון שלא עשה מעשה באש הו"ל גרמא בלבד.

ונראה מזה דיש לדקדק מן הברייתא דחייב משום מבעיר מיד, דומיא דמכבה, ונפ"מ אפי' חזר ונטלו, כבר נתחייב מעיקרא, ול"ד להדביק פת בתנור ורדה אותה קודם שתאפה דפטור שבת ג' ב', דהכא חשיב מבעיר מיד אם מפני שמוסיף אור כפרותו, או מפני שהשמן והפתילה כגוף אחד שהכל דולק כפי' הרא"ש.

ולפ"ז אפשר דבין מכבה ובין מבעיר חיובו רק מדרבנן, ואמנם הנותן שמן עתיד להתחייב מדאורייתא כשיבער, אבל הדימוי בברייתא הוא על החיוב שנעשה מיד עם הנתינה, ובוזה מכבה ומבעיר שוין, ואיכא למימר דתרווייהו מדרבנן, (דמה שעתידי לדלוק ודאי חיובו מדאורייתא כשיבער וכמש"כ).

יש לעי' במה דנקטו תו' שהמכה את האור חשיב מכבה, הרי אש ששורפת קש ונוטל הקש מסביבה ג"כ מכה אורה מיד ולא חשיב מכבה, ומ"ט בנטילת השמן מסביבות השלהבת חשיב כיבוי, הרי אינו אלא מסלק השמן שלא יבער, ולא קושיא היא דכל מכבה אינו פוגע בשלהבת אלא שמונע אחיזתה בחפץ הנשרף, וזהו כיבוי דכיון שהשלהבת שולטת בעץ הדולק ההפרדה זוהי כיבוי, וה"נ בשמן שבפתילה במקום הדולק, אע"פ שהשמן כצלול לעצמו, מ"מ זה שהוא בתוך הפתילה במקום השלהבת משוי ל' כחתיכת עץ הדולק, והפרדתו משם זהו כיבוי, שהרי אם ישאב כל השמן מן הפתילה מיד יכבה כל האש.

בעיקר הא דחשיב מכבה ומבעיר אפשר דאף כשלא נשתנה האש כלל, מ"מ נקטינן שמשוהו מן השמן שנתן כבר נשרף מיד עם נתינתו, וכן כשנטל שמן הרי הוציא גם טיפה שהיתה במקום השלהבת, ואמנם האש לא נשתנה מפני שנכנסה טיפה אחרת במקומה, אבל הטיפה שנחשבה כדולקת הרי כיבה אותה, וזהו גדר מיוחד דוקא בלח, שכל דבר לח שבאשבורן נדון כדבר אחד וכל טיפה שיוצאת כיצאה מכולו דמיא, כדאמרינן במים שאובין כה"ג שנחסר לפי חסרון כל התערובת, וכן טיפה של י"נ חשובה מיד כמעורבת בכל הכלי או הבור, אע"פ שבדאי לא הספיקה להגיע לקצה השני, אפ"ה הכל נאסר מיד, כמבואר בע"ז ע"ב א', דכך הגדרת הדין שכל נוזל נעשה מיד כמשותף בכל הכלי, ולפי הגדרה זו חשיב השמן שנתן כנשרף משהו ממנו מיד, וזה כעין סברת הרא"ש, אלא דלהרא"ש משמע דכש"כ חתיכת עץ אחת שהחותכה חשיב כמכבה, וכמ"ש הב"י סי' תקי"ד והיש"ש, אבל למשי"כ בדבר גוש ליכא ענין זה רק בלח שהכל מתערב, ומסתברא שזהו גדר מדרבנן, כיון שא"א לעמוד על בירורו של דבר, שאם יערב השמן יש להניח שיש בכל מקום גם מן השמן הנוסף, וגם בלא מעשה מתערב וקבעו כן שיחשב הכל כמעורב מיד.

ולפ"ז נראה דהא דקתני בברייתא חייב, דאע"פ שהגדרה זו מדרבנן היא, מ"מ כיון דבמעורב משכח"ל חיוב מיד מדאורייתא, וכן במסתפק באופן שמושך ממקום השלהבת משכח"ל כיבוי מדאורייתא, שפיר שנה התנא חייב דמדרבנן אנו מתייחסים תמיד ללח באשבורן כמעורב מיד.

הב"י והיש"ש נקטו בדעת הרא"ש דחתיכת עץ שאחז בה האור אסור לחתכה, ולפ"ז ק"ק מ"ש מטלית שאחז בה האור שמותר ליתן עלי' מים, וצריך לחלק דדוקא בייחד העץ להדלקה חשיב כולו חלק מן האש, משא"כ כשאחז בו האור שלא מרצונו, וכ"כ בב"מ ובשעה"צ אות כ"ב בשם הפמ"ג, א"נ י"ל דנתינת מים חשיבא כמעכב חיצוני, וכפריסת עור של גדי, ולחתוך הטלית אסור, ועי' שעה"צ אות כ"ד, ולעשות מחיצה בשמן חשיב כחתכו, ועי' חזו"א סל"ח סק"ז, וצ"ע בכ"ז, ולמש"כ האיסור דוקא בלח, ודומיא דנר ופתילה, וכמשנ"ת.

הרא"ש הק' מהא דתנן לא יקוב אדם אדם שפופרת של ביצה ויתננה ע"פ הנר בשביל שתהא מנטפת, גזירה שמא יסתפק ממנה, ואכתי מה איסור יש בזה הרי אינו מכה אורה אפי' יטול כל השפופרת, ויש לתמוה ולדידי' מי נראה הרי אין השמן שבשפופרת מחובר עם הפתילה, ונראה מזה שהרא"ש פ"י שהשפופרת משוקעת בתוך השמן שבנר, ונקובה נקב קטן שאם נחסר מן השמן שבנר אז נוטף מהשפופרת, וכיון שכן חשיב הכל כאשבורן אחד, כמו שביאר אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה במשפך של יין ע"ז ע"ב א' ובפ"ז דמקואות בעירוב מקואות, עי' ספר מקואות ס"ט סק"ד וספר ע"ז ס"י סק"ו, והיינו דניחא לפי' הרא"ש דחשיב כל השמן

והפתילה כחד, והכי משמע בשבת כ"ט ב' דבשפופרת לא מפסיק כלי, ואם השפופרת מנטפת מלמעלה הרי גם בזה מפסיק כלי, וניחא נמי לפמש"כ דבכל לח באשבורן חשיב כמסתפק מכולו, מיהו ק"ק לפ"ז מקערה שבצד הנר מ"ט חשיב כנוטל מן השמן שאצל האש, ובגמ' משמע דקערה אסורה כשפופרת, ואפשר דע"י הפתילה מתחברין שני הכלים כגישתא ובת גישתא ע"ז ע"ב ב', וצ"ע.

ולפמש"כ אין מקור לאסור ליתן שפופרת שתנטף מלמעלה רחוק מהנר, שאין שום חיבור בינה לנר אלא שהקצה אותה לנר, אבל מן זללה"ה בסל"ח סק"ו פי' שמנטף מלמעלה לתוך הנר, ויש לפרש מ"ש בגמ' דלא מפסיק כלי, מפני שנתנה ע"פ הנר כלשון המשנה ולא באויר, ולשון הרע"ב שהשפופרת נכנסת בתוך הנר, וכבר ביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כל הענין בספר ביצה ע"ש, ול"ע כה"צ בזה, ע"ש ש"כ שזה תלוי אם יש נקב אחד בביצה או שני נקבים, והביא מהגמ' שמלאוה ואח"כ נקבוה, וכ"נ מהא דתנן אבל חיברה היוצר מתחלה דע"כ מירי בשני נקבים, ולע"כ.

גז שמתנדף מאליו והאור שמתנדף מהנוזל דולק, אם מסתפק ממנו כגון שפותח ברו נוסף כמדומה שברדך כלל (כ"ז שיש מספיק לחץ) אין האש מתמעטת, וא"כ אין בו משום מכבה לתו', ואף לדעת הרא"ש אפשר שאין האור הדולק כמשותף עם הנוזל כיון שכבר נפרד ממנו ונעשה אור, וכן לטעם שכתבנו שכל נוזל משותף כולו, י"ל שהאור כבר בפ"ע, מיהו אפשר שכח המנדף ככח פתילה דמי והכל מתייחס לנוזל שלמטה, שאם היתה השלהבת סמוכה לנוזל ודאי ה' נחשב כן, ועכשיו שהיא רחוקה אפשר שלא נשתנה דינה, וצ"ע ובירור.

נר שניקב ויוצא ממנו השמן ונותן אצבעו ומעמידו, הר"ז כנותן שמן בנר, שהעמדתו ככח ראשון דמי ולא כגרמא כיון שנסמך על ידו, אבל אם השמן רוצה לצאת מלמעלה וכובש עליו, כיון שאינו נסמך על ידו, י"ל דכגרמא דמי ומסתבר דחמיר מגרמא והו"ל איסור גמור מדרבנן, וכמו מצמצם ברוצח דחייב.

ולפ"ז אם כתבה להבה אחת של הגז והשני' דולקת אם סוגר הברז הר"ז כמוסיף שמן לנר, ואמנם אין כאן כח ראשון שהגז שנוצר כאן אינו חוזר ונבער, וגם אינו משפיע על חוזה האש, אבל יש לחשבו כמוסיף שמן בנר מדרבנן, ובמקום הצורך יש להקל ע"י גוי כמ"ש המ"א בס' רנ"ג סק דפ"ר באינו מתכוין מותר ע"י גוי, ויש להטעים הדברים שאת החלק של הפ"ר אין הגוי עושה לטובת ישראל וכאדעתא דנפשי' חשיב. – ואם אין אש דולקת יש לדון משום טלטול מוקצה בסגירת הברז ושמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שאם יש תינוקות או זקנים שקשה להם הריח אפשר להקל, דמעיקר הדין יש לרמותו לגרף שמותר לטלטל מוקצה במיאוס כזה, [ומה"ט אם הריח חזק בכל אדם יש להקל], וכ"ז אף בשודאי אין חשש סכנה כלל.

אם יש מספיק גז שידלק בלא"ה כל השבת הר"ז כמוסיף שמן בנר למוצ"ש, ובהדביק פת בתנור שיאפה למוצ"ש כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דפטור, אבל לפמש"כ דבשמן משתתף מיד כולו בהדלקה שייך לחייבו אף בכה"ג, ואכתי בגז י"ל דכדבר בפ"ע דמי וכמש"כ לעיל, ומ"מ לענין שנבער גם החלק שנשאר בגללו, בזה דומה גז לשמן, וחמיר טפי מפת דמוצ"ש.

כתב הרא"ש ואין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר, דמיד שסילקה מן הנר הו"ל מכבה ומה הועיל אם חזר והדליק, ויש לעי' ה"ד, אם נשארה פתילה נוספת דולקת א"כ לא כיבה השמן אלא את הפתילה הזו, וכיון שכל השמן והפתילות שבכאן ישרפו לגמרי א"כ לא כבה שום דבר לדעת הרא"ש דלא תליא בכהיית האור שברגע הנטילה, ואם כונתו שלא נשאר פתילה דולקת בנר פשיטא, שהרי השמן הזה ודאי כבה והר"ז כמסתפק שמן מהנר וחוזר ומחזיר בו שמן אחר, ומדברי הרמ"א סי' תקכ"ב ס"ב ש"כ דמותר ליקח עץ מהמדורה מצד זה וליתנו לצד זה אף דבסי' תקי"ד פסק המחבר דברי הרא"ש, משמע דמפרש דברי הרא"ש בשאין עוד פתילה דולקת כלל, אבל בסבא מיושב יותר דכונת הרא"ש אע"פ שיש פתילה דולקת, דמ"מ הפתילה הזו שהוציא ככתבה דמי, דזה גרע ממכהה אורה שכתבו תו', דחשיב כמכבה הפתילה מיד, שאם לא יחזור ויכניסה בנר אחר חשיב ד"ז ככיבוי ממש, ולא מהני מה שישירף כל השמן והפתילות ע"י הפתילה הנשארת, וכן הפתילה שהוציא תשרף כולה, ולפ"ז אם עושה מחיצה בנר ומשאיר רוב השמן לפתילה אחת ומיעוטו לפתילה השני', אין איסור להרא"ש, אבל להתו' י"ל דמכהה אורו של שני, אם גם בצורת מחיצה מכהה אורו, ועמ"ב סי' תקכ"ב ס"ק י"ט ובשעה"צ שם אות כ'.

שו"ע סי' תקי"ד ס"ב בהגה ומותר להוסיף פתילות לנר דולק כו' יש לעי' הרי הפתילה שואבת תחלה מהשמן ואח"כ מדליקה, והר"ז כמסתפק תחלה ומאי מהני שמדליקה אח"כ, וי"ל שמכניס פתילה ספוגה בשמן.

שם ס"ג בהגה ויש מתירין לחתוך נר של שיעה באור דהיינו שמדליקין גם למטה כדי לקצרה וכן נוהגין, ובמ"ב ס"ק כ"ג כתב דנכון להחמיר לחוש לדעת הרא"ש משום גרם כיבוי, ולכאורה למ"ש בבה"ל ששני החציים דולקין אין זה ענין לגרם כיבוי אלא להדלקה שלא לצורך, וכן במוסיף פתילות לנר דולק כתב במ"ב ס"ק י"ח ובבה"ל דראוי להחמיר כהרא"ש, ונהי דכונתו שיכבה מהרה אבל מלאכתו שם מבעיר עלי', והר"ז כשופך נפט למדורה שיגדל האש ויגמר מהרה דודאי מבעיר מיקרי, שו"ר בעבוה"ק ש"ג שכ' דלרבות בפתילות לקרב כיבוי אסור שג"ז גורם לכיבוי שלא לצורך או"נ, וצ"ע למה לא אמר משום מבעיר שלא לצורך, ועי' לק' ס"ק כ"א שאפשר שההבערה חשיבא לצורך שהיא פעולה חיובית, ורק הכיבוי אסור שאינו נהנה מגוף המלאכה, כגון המטלטל מים לכבות בהן, שהטלטול לצורך מטרת שימוש ביו"ט, אבל מלאכת הכיבוי אינה משמשת באופן חיובי, עי"ש, וצ"ע.

יט. כ"ב א' ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר, פשטות לשון בית מתפרש בית שדר בו כדפרש"י, וכן קדירה שמבשל בה עתה, ואם עיקר חידוש התנא דבית אחר שרי לא הו"ל למיסתם בית וקדירה סתם, ועוד מ"ט לא אוקמו בגמ' ברייתא כרבנן, ובבית שדר בו, ועוד דאי משום איבוד ממון מ"ל איבוד בקעת מ"ל איבוד קדירה.

ולפ"ז יש ללמוד מהברייתא דמשום איבוד ממון אף לר"י אסור, דבית דוקא לדור בו התירו, אבל כל שכונתו לחוס על הממון, היינו דתני רישא דאסור, אבל קשה א"כ למה הזכיר אביי בלשונו דמיבעיא לי' באיבוד ממון, וי"ל דכלפי איבוד נפשות קאמר איבוד ממון, וה"ק כי קמיבעיא לי' בדליכא חשש לנפשות אלא לממון, והי' הדבר פשוט שסתם דליקה שורפת אוכלין וכלי תשמישו, ולא משמע כלל דאביי שהקדים דפיקו"נ לא קמיבעיא לי' ה"ה דהפסד אוכלין לא מיבעיא לי', וכיון דודאי אף בהני מיבעיא לי' תו לית לן לחדש דאף בהפסד ממון מותר לר"י, וכ"כ במלחמות כיבוי הדליקה משום איבוד כלי תשמישו שאוכל בהם, וכ"כ הרא"ה פ"י איבוד ממון לאו דוקא דמשום הפסד ממון לא שרינן איסורא אלא ה"ק דאיכא איבוד אוכל נפש, וכ"כ הרשב"א והר"ן בדעת רש"י וכ"כ בחדושי בן הרמב"ן.

אבל במרדכי בשם הר"י אלחנן פ"י דלר"י הפסד ממון ג"כ מתיר, כלישנא דאביי, והטעם כתב מהרש"א שלא תהא נפשו עגומה עליו, ולפנינו במרדכי ליתא, אבל בראב"ה פ"י כן דהנאת סילוק העשן או שלא תהא נפשו עגומה עליו מחמת הפסד ממון מותר לר"י, ובקעת שאני שהפסדה מועט, וכן הביאו הרשב"א והר"ן י"מ כן, ולכאורה הי' נראה דאף אם לר"י גם הפסד ממון מתיר כיבוי, אכתי ברייתא כפשטה בבית שדר בו שגם בזה הוצרכנו לדר"י, אבל לרבנן הכל אסור, וצ"ע בראשונים שלא פ"י כן.

לדעת ה"ר אלחנן בבית שדר בו מותר אף לרבנן לכבות שלא יתעשן, והטעם משום דלהנאת דיור מותרת מלאכה מדין מתוך, ואין הענין תלוי באכילה דוקא, דה"ה טיול ושינה, משא"כ חידוד סכין שהשימוש בסכין אינו הנאה, אלא צורך, ולכן חשיב הכנתו מכשירין, מיהו קשה למה הצלת כלי תשמישו לאכילה מותרין, ולפי מה שכתב המ"א לדעת הרא"ה אף כיבוי מותר, בשלמא הצלת בגדים ואוכלין הרי הוא מציל את האו"נ, אבל כלים לצורך או"נ הרי"ז כחידוד סכין, ופי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דתיקון הכלי מתייחס המעשה לעשיית כלי, ולא נטפל ליחשב שעוסק בהכנה לאכילה, אבל הבאת כלי מתייחס לאכילה שאין בכלי נפ"מ באיזהו מקומו, אלא שלגבי צורך האדם רוצה אותו במקום הזה, ולפי סברא זו הצלה ע"י כיבוי לא דמיא לעשיית כלי אלא דמיא קצת להבאתו, והיינו טעמא דשרי הרא"ה כיבוי לצורך זה אע"פ שחידודו אסור, ולדעת ש"פ אסור כיון שהכיבוי אינו מעשה חיובי שיוצר או"נ, והו"ל בכלל מכשירין, אבל הבאת כלי דרך רה"ר מותר אף לרבנן.

ולענין הלכה דעת רה"פ דלא כהרא"ה, וכבר כתב בשעה"צ סי' תקי"ד אות י"א דבעישון הבית יש להחמיר, אלא שכתב לחלק בין עישון הבית שיכול לדור בו בדוחק לבין אם כל הבית ישרף, וכע"ז כתוב בסי' תקי"ז ס"ק כ"ג ובשעה"צ אות ל"ו לענין כיבוי בגריפת התנור לחלק בין אם הפת תשרף לגמרי או שרק תחורר, אבל בשמעתין לא מצינו חילוק זה, שהרי רש"י פ"י באופן שלא יהא לו בית כלל, וע"ז הביאו הראשונים ז"ל י"מ דמותר אף לרבנן, ודעתם כרש"י, וכבר כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בדף י"ב א' סק"ד דיש להחמיר

ולאסור כיבוי בין בעישון הבית בין בשריפת הבית, ואיבוד כלי תשמישו, דכולהו חד דינא אית להו, ובדין הצלת אוכלין ממש עי' לק' סק"כ.

ב. בדין כיבוי להצלת אוכלין מן הדליקה יש שני נדונים, א' אוכלין שבבית שהדליקה בו, ב' אוכלין שבקדירה שע"ג האש ובקעת שתחת מעשנת אותה.

ובדין א' יש לנקוט שהוא בדין מכשירין, שאין חילוק בין אוכל לשאר צרכי האדם דהא קי"ל דמשום מתוך מותרין כל צרכי הנאת האדם, וכיון שבביתו כלי תשמישו לאכילה ושיבה וכיו"ב אסור לכבות לצרכן, ה"ה אוכלין ממש, אבל אכתי אפשר לדלידן דקי"ל כר"י דמכשירין מותרין, אלא שהחמירו מדרבנן בדברים מסוימים דלא כר"י, בזה אפשר שחילקו דאו"נ עצמו מותר לכבות להצילו, כענין שמצינו בגריפת תנור שהחירו, ופי' הרמב"ן מפני שאם לא יגרוף ימנע משמחת יו"ט.

ובאמת הרמב"ן במלחמות דקדק לכתוב באיסור כיבוי משום איבוד כלי תשמישו שאוכל בהם, וכן הרשב"א בעבוה"ק כתב דאינו מכבה מפני הצלת ממונו ומפני הצלת כלי תשמישו, וסיים הרשב"א דבמעשנת תבשילו מותר לכבותה, ולא הזכיר הצלת אוכלין לאיסור, ובמ"מ פ"ד ה"ד מבואר שפי' דברי הרשב"א דהא דבמעשנת תבשילו מותר היינו משום דבהא קי"ל כר"י, ומשמע קצת שגם בדעת הרמב"ן נקט כן, שסיים כן על מ"ש ותירצו שלא כל המכשירין שוין ויש שהלכה בהם כר"י כו' אבל בשביל שלא תתעשן הקדירה ותבשילו שהוא מכשיר או"נ ממש מותר כו'.

ולשון התו' והרא"ש שכתבו לחלק מ"ט לא קי"ל בשמעתין כר"י, א"נ במידי דלאו או"נ ממש החמירו טפי, משמע ג"כ דבהצלת אוכלין ממש יש להתיר לנהוג כר"י, וכדעת המ"מ הנ"ל, וכן הבין המ"מ בדעת הרשב"א ואולי גם בדעת הרמב"ן כנ"ל, ועי' להלן, אבל בחדושי הרא"ה וכן הרמב"ן מבואר דאף באוכלין ממש אסור לכבות, וכ"ה פשטות הגמ' שאין לנו היתר כיבוי דליקה לרבנן דר"י, ולא חילקו דאיכא מידי דקי"ל בהא כר"י, וגם הו"מ לשנויי התם בדאיכא אוכלין בבית ובקדירה.

והקשה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק ע"ד המ"מ דבחדושי הרשב"א מבואר דכדי שלא יתעשן התבשיל אף לרבנן מותר, ולמה העתיק דבריו דבהא קי"ל כר"י, ותייך דאפשר דהמ"מ דקדק מ"מ שם שאם יכול להשליכה לחוץ אסור לכבותה, והיינו כר"י דבעינן שא"א לעשותן מעיו"ט, דאילו לרבנן הרי באו"נ עצמו אין דין אפשר לעשותן מעיו"ט, וכתב בדעת הרשב"א י"ל דהחמירו בזה בדאפשר, כמו שהחמירו בגחלת של עץ בחרדל משום דאפשר מעיו"ט, וכן אמרו שבת קל"ד א' דבישרא אגומרי שרי מפני שא"א.

והנה הרשב"א והרא"ש ס"ל דבדא"א לאפות בענין אחר שרי לכבות אף לרבנן, ומקור דבריהם מדשרינן בישרא אגומרי בדא"א, וכן ממציגין את התנור לק' ל"ד א', ומה"ט התירו גריפת תנורים שלנו אע"פ שמכבה כיון שא"א בע"א, ולפי דבריהם טעם ההיתר בכ"ז מפני שזהו הסדר הרגיל בהכנת או"נ ובכלל או"נ מיקרי, ואין ללמוד מזה להצלת אוכלין מן הדליקה דזה ודאי אינו מסדר הבישול, ושייך בזה פלוגתא דמכשירין, ולרבנן ודאי אסור.

ולאמור לא למדנו מדברי הרשב"א והרא"ש אלא בדין ב' הנ"ל, וכ"ד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאין לנו מדבריהם להקל אלא בסדר הבישול, דזה חשיב כאו"נ ממש, אבל להציל מן הדליקה לא, מיהו מדברי תו' והרא"ש והמ"מ בדעת הרשב"א וכמ"ק ברמב"ן יש סמך להקל בכיבוי לצורך אוכלין וכדעת הרמ"א והיש"ש, ובחדושי הרא"ה וכן הרמב"ן מפורש דאף לאוכלין אסור לכבות, ובדברי בן הרמב"ן הוסיף דכיון שסתמא יכול ליטול הקדירה מן האש אף שאירע שא"י להסירו אין להתיר מפני אותו דבר, ונראה כונתו דלא חשיב מסדר הכנת או"נ, כיון שזהו רק מאורע, (וסיים בסוה"ד שזה מפי הרמב"ן).

נמצינו למידין א. לכבות דליקה לצורך הבית וכלי תשמיש אסור אע"פ שא"א בע"א, וכדעת המחבר, אבל הרמ"א מיקל בזה, וכשרי יתעשן האוכל דעת המ"ב בשם האחרונים להחמיר, ורק כשיפסד הבית והאוכל לגמרי ס"ל להקל כהרמ"א, ויש להקל באמירה לעכ"ם כיון שהנודן בדרבנן, והו"ל שבות דשבות במקום מצוה, ב. ולצורך אוכלין ממש יש סמך להקל, דהסכמת האחרונים כהרמ"א וכ"ד יש"ש, והנודן בדרבנן, ג. ובבקעת שמעשנת תחת הקדירה בזה דעת אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה להקל כדעת הרשב"א והרא"ש שזה מסדר הבישול, ולדעת הרא"ה וכן הרמב"ן יש להחמיר גם בזה, ד. ובגריפת תנור והפגתו בצונן סתם בשר"ע סי' תקי"ז ס"ד ה' להתיר, ואף המ"מ כתב שכן נהגו, ועי' בזה לעיל ס"ק י"ז.

כא. שם גמ' בעא מיני' אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר כו' הספק הוא מפני שהכיבוי אינו עושה תיקון באו"נ אלא מסלק את המפרע, ויש מקום לומר דלא חשיבא מלאכת או"נ, ואפי' לר"י י"ל דאסור לפי שלא עשה מכשירין, ובגמ' משמע דאף לרבנן י"ל דמותר, והטעם מפני שבתוצאה יש לחשוב כעושה אוכלין וכיוצא חושך, דנהי דבהגדרת המלאכות אין הכיבוי מלאכת יצירה, מ"מ בצורך יו"ט הרי הוא צריך חושך והכיבוי מביאו, והוא צריך להוציא התבשיל מתוך האש, והכיבוי כמציל לו האוכלין ולהסוברים דלהצלת אוכלין הכיבוי מותר, צ"ל דעשיית חושך אין ע"ז חלות יצירה לאו"נ, משא"כ הצלת הבית והאוכלין, מיהו העיקר נראה דרק לר"י שרי, עי' לעיל סק"כ.

והרא"ה באמת כתב לחלק במילתי' דר"י גופי', דבעשיית מכשירין קי"ל כותי' דמותר, אבל מלאכת סילוק זה נלמד מלכם לכל צרכיכם ובהא לא קי"ל כר"י, והדברים מחודשים להמציא דעה שלישית בפלוגתא דר"י ורבנן, ומי המכריע שחלק על התנאים, ומ"מ שמענו מדבריו סברות הנ"ל.

שם א"ל אפשר בבית אחר, יש לעי' פשיטא, והט"ז בסי' תקי"ד סק תירץ דכיון שהלכה כר"י אלא שאין מורין כן לא רצה לומר מיד אסור, ואכתי טפי הול"ל שיעשה מחיצה שיש בזה קצת חידוש, ולמה הזכיר בית אחר, ושמא לאשמועינן דלכתחלה ראוי בבית אחר, דבמחיצה יש קצת אור, ובכפית כלי יש לחוש שיכבה, ואאמור' (שליט"א) זללה"ה תירץ דקמ"ל דאף לר"י כ"ז שאפשר בבית אחר אסור לכבות, דהו"ל כמכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, וה"ה כשאפשר לעשותן ביו"ט בלא מלאכה, וכמ"ש הראשונים ז"ל בהוצאת הבקעת לחוץ, עי' מ"מ פ"ד ה"ד, ויש בזה חידוש דאע"ג דטריחא לי' מילתא להוציא מטנו וכלי תשמישו לשם, מיקרי אפשר בע"א, וק"ק בדסכין לא הצריכוהו לשאול מאחר כמ"ש הרמב"ן, וצ"ל דאין להצריכו לבריות אבל בביתו צריך לטרוח, מיהו י"ל דבכלל אפשר בבית אחר שיוציא הנר לשם, ובמ"ב סק"ה העתיק דאיתא בגמ' שאפי' אין לו בית אחר להוציא שם הנר אסור, ואין זה פשטות הגמ', אבל ודאי שג"ז בכלל, ועי' בסמוך.

כתב אאמור' (שליט"א) זללה"ה דאסור להוציא הנר לרה"ר לצורך ד"א, כמו שאסור כיבוי, וכ"כ בשם החור"ד בספרו קה"י, ולכן לא אמר לו שיוציא לחצר דאפשר שלא עירב, א"נ י"ל דהי' חושש שיגנב.

ויש להסתפק אם מותר להכניס מרה"ר לביתו כלי לכפות על הנר וכן מחיצה לחוץ בפני הנר, דכיון שהכלי עושה פעולה חיובית ולא פעולת סילוק הרי"ז מצרכי יו"ט, וכמכניס מטה לצורך ד"א, או"ד כיון שמטרתו סילוק הנר הרי כל ההכנסה למטרת שלילה ואסור, ומצינו כע"ז בשו"ע סי' תקי"ד ס"ב בהגה לענין להוסיף פתילות לנר שיכבה במהרה, שדנו הפוסקים משום גרם כיבוי ולא דנו משום מבכירי שלל"צ, ונתקשינו בזה לעיל סוס"ק י"ח, ולמש"כ י"ל דמבעיר מותר דלצורך הוא, ורק הכיבוי אסור שהיא פעולה שלילית, ולפ"ז כאן שאינו מכבה מותר, ונפ"מ נמי להביא כלים מלאים מים לחוץ בפני הדליקה דמשום מכבה מותר בגרם כיבוי במקום הפסד, אבל כיון שהמטרה כיבוי י"ל שהטלטול אסור, מיהו בזה יש להתיר משום הואיל, ובמקום פסידא שרינן משום הואיל לכתחלה, כמ"ש ס"ק ל"ד, אבל לענין מחיצה בפני הנר צריך ראי' להתיר כיון שאין זו פעולה ממלאכת או"נ הרגילה, ומסתמות הדברים דלא משתמיט לדקדק בצרכי יו"ט בהוצאה, הי' נראה להקל, וצ"ע.

כב. שם מהו לכתול את העין ביו"ט. בכחילת עין יש משום צובע מדרבנן כדאמר שבת צ"ה א', ויש בו משום רפואה דגזירנן משום שחיקת סממנין, עי' שבת י"ח א' ובתו' שם, ויש לעי' א"כ למה שאל בכחול דאיכא תרתי לגריעותא, ולמסקנא לא פי' בגמ' דלרבנן אף בכל רפואה אסור, דבפשוטו משמע דוקא כחול דאית בי' נמי משום צובע.

ונראה דהכא מיירי בחולה שאב"ס שמותר ברפואה בשבת, דכי היכי דהתירו לצרכו שבות דאמירה לנכרי כדאמר בסמוך, ה"ה כל שבות שאין בו מעשה, ואכילת רפואה לא חשיב מעשה, וכמ"ש הרמ"א בסי' שכ"ח סל"ז ובמ"ב שם ס"ק קכ"א, אבל מעשה הכחילה שיש בו משום צובע חשיב שבות שיש בו מעשה ובשבת אסור ומיבעיא לי' ביו"ט.

ולפ"ז נראה דאף לר"י איכא גזירה דשחיקת סממנין בכל רפואה ביו"ט, כיון דההיתר משום מכשירין הרי"ז מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, עכ"פ כשידוע החולי מעיו"ט, ואין בסממנין אלו הפגת טעם, דלאו לטעמא עבידי, ואף בחלה ביו"ט י"ל דלא פלוג כיון שסוג מכשירין אלו אפשר לעשותן מעיו"ט, ורק במעשה הכחילה קמיבעיא לי' כיון שא"א לעשותו מעיו"ט.

בשטמ"ק בשם הריטב"א כתב דהא דשרינן למכחל עינא ביו"ט שני ולא חיישינן לשחיקת סממנין כיון שביו"ט מותר לשחוק פלפלין ותבלין לצורך יו"ט, וצ"ע דהא לא שייך טעמא דהואיל, אלא בסממנין הראויין לקדירה, ואטו סממנין שבכחול ראויין לקדירה, וגם כתב דביו"ט ראשון שאסור מפני שאינו יודע אם תגיע ההנאה ביו"ט, וצ"ע דודאי אף כשיודע שתגיע ביו"ט אסור, דהו"ל מכשירין וביו"ט שני התירו לנהוג כר"י, כיון דבעיקר הדין קי"ל כר"י, כ"כ הרמב"ן והרשב"א בשמו, ומה שהזכירו הרשב"א והריטב"א טעמא דשחיקת סממנין אע"ג דמייירי בחולה שאב"ס, אפשר דס"ל דחשיב שבות שיש בו מעשה, עי' במ"ב ובה"ל סי' שכ"ח סל"ז שיש בזה מחלוקת הפוסקים, ונתבאר במקו"א.

רפואה מיקרי שוה לכל נפש כיון שכל אדם במצב כזה צריך לה, וכענין נשיאת חולה ברה"ר עי' רמב"ן שבת קכ"ד ב', והרמב"ן בתוה"א שער המיחוש הביא י"א דלא חשיבא שוה לכל נפש אלא בכחול שהוא מאכל בריאים, וסיים ואין לי לחלץ כו' דמאן דכאיב לי' עינא לא אכיל שפיר ומאן דכאיב לי' ליבא לא אכיל כלל, ומשמע שר"ל דזה מכשיר לאוכל עצמו, וכ"כ בשטמ"ק בשם הרא"ה, ולכאורה א"צ לזה דסגי בזה שמכשיר לשאר הנאות, ואפשר דקושטא קאמר דאף בלא מתוך יש להתיר, דהו"ל מכשירי או"נ ממש, ומיושב בזה משה"ק אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסק"ה דלא מצינו מלאכת צביעה שהותרה באו"נ דנימא בה מתוך, דהכא חשיב מכשירי או"נ ממש, ואכתי צ"ב לס"ד דרב אשי דאף לרבנן שרי, ולדעת הרמב"ן שנתבאר לעיל סק"ג דא"צ דכוותה באו"נ דוקא, ניחא בפשטות, וי"ל דהגהת האור ס"ד דחשיבא הנאה כרחיצה וסיכה די"ל דאו"נ ממש נינהו ובלא מתוך שרו כדמשמע דשרו לב"ש, עי' לעיל סק"ב פלוגתא הראשונים בזה, מיהו בסברא אין נראה דהכשרת האדם לאכילה תחשב מכשירי או"נ ממש, דסו"ס אין כאן פעולה שמתייחסת לאוכלין, וצ"ל דהרמב"ן לרווחא דמילתא פ"י כן, - ובעיקר הק' מצובע מצינו לרב שבת ע"ה א' מלאכת צובע שהותרה בשחיטה, ושייך בה מתוך.

שם איתיבי' אין מכבין את הבקעת ושני' לי' כדשנין, מבואר דסבר ר"א דאף לרבנן יש להתיר כחילה ביו"ט, והיינו משום דחשיבא צורך הנאה ממש ולא מכשירין, ובאמת יותר נהנה כשנתרפא מכאב מהנאת אכילה, ויש להבין מ"ט חשיב מכשירין, וביאר בשטמ"ק בשם הרא"ה שאינו נהנה מהכחילה עצמה אלא מסלק ממנו המונע, והסברא בזה כמו בכיבוי דמלאכת או"נ שהותרה היא במלאכה שמתקנת את האו"נ, ולא שמסלקת את המפריע ונשאר האוכל במקומו, וה"נ סילוק הכאב מחזיר הגוף למקומו, מיהו לס"ד דרב אשי דאף לרבנן מותר ע"כ דחשיב לי' כאו"נ ממש, ויש לעי' א"כ גם שחיקת סממנין תהא מותרת, דבאו"נ אפי' אפשר מעיו"ט מותר, ולא משמע דרב אשי נסתפק בכל רפואה ביו"ט, דאפי' אם שחיקת סממנין אסורה מדרבנן משום דאפשר מעיו"ט, אכתי לא הו"ל למיגזר איסור רפואה כיון דמדאוריתא שרי, וצ"ל דכל רפואה פשיטא לי' דהויא מכשירין אבל בכחול שהוא ג"כ מאכל בריאים שמגיה האור ס"ד דחשיב או"נ ושרי אף לרבנן.

כג. שבת קל"ד א' מ"ש כמון ביו"ט דחזי לקדירה יין ושמן חזי נמי לחולה בשבת, רפואה ביו"ט חשיבא מכשירי או"נ כמבואר ביצה כ"ב א', ולפ"ז אסור לשחוק כמון למילה אפי' לר"י דמכשירי או"נ מותרין, כיון שאפשר לעשותן מעיו"ט כדתנן אם לא שחק וש"מ דלכתחלה שוחק מערב שבת, ויש לעי' א"כ מאי מהני הא דחזי לקדירה, סו"ס השתא לאו לקדירה שחיק לי', ואי משום הואיל ר"ח דלית לי' הואיל מא"ל, וגם לא שרינן מטעם הואיל לכתחלה, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה פ"י דמוקים לה כר"י דשרי לכחול את העין, אבל קשה דבאפשר מעיו"ט מודה ר"י דאסור ובאמת לישני' דאביי דאמר חזי לקדירה חזי לחולה לא משמע מטעם הואיל.

ונראה דשחיקת כמון מותרת משום פיקו"נ כדאמר לעיל קל"ג ב', אלא שהצריכו חכמים שינוי כיון שנראה כחילול שבת ויכול לעשותו מע"ש, ולדעת המ"מ פ"ב מה' שבת הי"א בכל פיקו"נ א"צ לשנות, ורק במילה הצריכו כיון שאפשר מע"ש, ואף למ"ש שם בשם הרמב"ן דבכל פיקו"נ צריך לשנות, י"ל דכמון השחוק בשינים אינו יפה כ"כ למילה, ואי לאו דמיחזי כחילול שבת לא היו מצריכין שינוי זה, ולכן ביו"ט דלא מיחזי כחילול יו"ט כיון דחזי לקדירה לא הצריכו שינוי, והיינו דפריך אביי דאף טריפת יין ושמן בשבת לא מיחזי כחילול שבת כיון דחזי לחולה, אבל ביו"ט פשיטא דשרי דכל עובדין דחול דטריפה הוא משום דמיחזי כדעתו לבשל, ערש"י ק"ט א' ד"ה פעופעי ביעי, וזהו עובדין דחול שכתב הרמב"ן בתוה"א.

שם התם לא בעי ליכא כו' ק"ק דסתם ר"מ טורפין לחולה ולא הזהיר שלא יטרוף יותר מדאי, ושמה אין דרך לטרוף כ"כ שלא לצורך, ואפשר דר"מ הי' מתיר לצורך חולה כל טריפה אפי' בליכא, אלא דבמציאות איצ' ליכא לחולה, ולכן לא שייך לומר חזי לחולה כשעושה בליכא.

כד. ביצה כ"ב א' אמיר שרא למיכחל עינא ביו"ט שני כו' במלחמות וברשב"א כתבו דביו"ט שני סמכין אדר"י, ולפ"ז ה"ה בכיבוי נר ובקעת ודליקה, וכ"כ הרא"ה והר"ן, מיהו י"ל דשבות דכחילה קיל טפי ממשאצל"ג דכיבוי, ועוד דכיון שהתירו בו אמירה לגוי יש להקל נמי לכתחילה ביו"ט, משא"כ שאר צרכים דלא שמענו להקל בהם.

וכ"ז בכחילת עין דמעיקר הדין מותר אף ביו"ט ראשון כר"י, אבל במקום שרפואה אסורה דגזרין משום שחיקת סממנין אף לר"י, שהרי אפשר לשחקן מעיו"ט, אין לנו מקור להתיר ביו"ט שני, וכמשנ"ל לעיל ס"ק כ"ב, אבל במ"ב סי' תצ"ו סק"ה ו' כתב דכל רפואה התירו ביו"ט שני, ומהא דאמרו בשו"ע סי' תקכ דרפואה בחוה"מ מותרת דקדק במ"א שם דביו"ט שני אסורה, וזה כמש"כ, אבל מדברי הרשב"א והריטב"א שהבאנו לעיל ס"ק כ"ב נראה שגם כל רפואה מותרת.

כה. ל"א א' מתנ"י אין מבקעין עצים כו' אלא בקופיץ, ביקוע עצים לחתיכות קטנות חייבין ע"ז משום טוחן כדאמר שבת ע"ד ב', ויש לעי' א"כ מ"ט התירו בקיעת עצים בקופיץ, ונאמרו בזה ד' תירוצים א' דהכנת עצים לאפי' ובישול הו"ל בכלל או"נ ממש, כיון שזה מסדר היום כהבערת האש, וכדיכח מלח ותבלין, ורק מדרבנן הצריכו שינוי כמו שהצריכו בדיכח מלח, ב' שלא התירו אלא לבקע חתיכות גדולות שאין בהם משום טוחן, ג' דהשינוי שע"י קופיץ משוי ל' כלאח"י, ובמקום צורך יו"ט הקילו לעבור על שבות דרבנן כלאח"י, ד' דעצים לחימום מותר לבקע שהם כאו"נ ממש כיון שנהנה מגופן, אבל עצים להסקה חשיבי מכשירין, אלא שהותרו לבקע לבישול מתוך שהותרו לחימום.

הראב"ד בפ"ד ה"י הק' דהו"ל מכשירין שאפשר לעשות מעיו"ט, דאסור אפי' לר"י, וכש"כ לרבנן דאסור, ותירץ דע"י שינוי התירו כיון שא"א לאפות ולבשל בלא עצים, ונראה מדבריו דשינוי דקופיץ משוי ל' כלאח"י, וצ"ע דבפשוטו אין זה שינוי כ"כ להשתמש בקופיץ, ועי' דבגמ' אמרין בקידוש וקופיץ ס"ד מדהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי, ואם ההיתר משום כלאח"י איך אפשר להתיר הצד שהוא כדרך, אבל אם הצריכו קופיץ משום עובדין דחול שפיר י"ל דכלי כזה התירו לבקע בו, וכ"כ רש"י דקופיץ לאו כלי אומן הוא לבקיעת עצים, והיינו דלא הוי עובדין דחול, וכ"כ במלחמות ר"פ א"צ בהדיא דבקיעת עצים בקופיץ חייבין עלי' בשבת, וכ"נ דעת הר"ן שם, אע"פ שהשמיט מלשון הרמב"ן הא דקופיץ, היינו מפני שדן בזה בשמעתין, אבל שם כתב דשינוי דמלח חייבין עליו בשבת, וכאן השווה עצים למלח, והרשב"א והרא"ש סימו בדברי התו' שלא התירו לבקע אלא קורות וכיו"ב שא"א להסיקן בלא ביקוע, אבל לבקען לעצים דקים מלאכה גמורה היא ושללא לצורך היא כיון שאפשר להסיקן כך, ומשמע שהשינוי אינו פוטר שהרי כתבו דמלאכה גמורה, אבל משמע דלצורך הי' מותר אף טחינה גמורה.

ונראה דבאמת דעת תו' והרא"ש דביקוע עצים בכלל מלאכת או"נ היא, כהבערת עצים וכהבאתן דרך רה"ר, וכ"ה לשון הרמב"ן במלחמות שם שדרך סעודה הוא לבקע ולדוך בכל יום, אלא דדעת תו' להחמיר שלא לעשות מלאכה אפי' לאו"נ שלא לצורך גמור, והרא"ש הבין שזו כונת הראב"ד ג"כ, אלא שהצריכו שינוי כמו בדיכח מלח להיכירא, ולא שיחשב כלאח"י ע"י הקופיץ, וסבר דכונת הראב"ד שיש לעשות עוד שינוי בפעולת הביקוע כעין הטייה במלח, וע"ז הק' דבזה שמבקע בקופיץ לחוד חשיב שינוי.

אבל דעת הרשב"א נראה דמלאכה דאורייתא בביקוע אסורה, ולכן הצריכו תו' שיבקע חתיכות גדולות שאין בהם משום טוחן, או כדעת הראב"ד שע"י קופיץ חשיב שינוי הפוטר מדאורייתא, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דע"כ כ"ה לדעת הרשב"א שמלאכת טוחן אף באו"נ גמור לא הותרה, ע"ש בדף י"ב א' סק"י, דנקט בדעת הרשב"א שהשינוי אינו פוטר כאן, וההיתר רק משום חתיכות גדולות.

הרמב"ן במלחמות שם השווה עצים ומלח דחשיבי כאו"נ ממש כיון שדרך סעודה בכך, והר"ן העתיק דבריו במלח והשמיט בעצים, והיינו משום שדעתו דהכנת עצים כהכנת סכין ותנור דמי, דחשיבי מכשירין כיון שאינו נהנה מן העצים עצמן, ובאמת טעמא בעי לדעת הרמב"ן מ"ש עצים מגריפת תנור וחיזור סכין שג"ז נעשה

בדרך הרגיל בסדר היום, ואם נימא דגריפת תנור רק מטיח ולבינה י"ל דשאני עצים שכל בישול צריך עצים, ואין כל תנור צריך גריפה מטיט, וחידוד סכין ג"כ אינו תדיר כעצים.

ואפשר עוד דתיקון הסכין כיון שהוא נשאר גם לאחר השימוש אינו נטפל ליחשב שכל פעולתו לאו"נ, שהסכין דבר חשוב הוא שהתיקון מתייחס ליצירת הסכין, אבל עצים שעם תיקון לצורך או"נ שורפן ומאבדן, אין תיקונם דבר חשוב לעצמן והכל נטפל לצורך האו"נ, והרי בקיעתן כתחלת שריפתן, ותיקון התנור כתיקון הסכין דמי.

וכע"ז החילוק בין הבאת הסכין לחידודו לדעת הר"ן, דהבאה מתייחסת רק לאו"נ, שאין תועלת בשינוי המקום רק מפני הצורך שבו, משא"כ בתיקון הסכין והעצים, ועוד דהבאה מצויה יותר והר"ז בסדר היום טפי מתיקון הסכין והעצים, ועוד דבכל שימוש בסכין יש פעולת הבאה באותה רשות, וכיון שפעולה זו חלק מעשיית או"נ, אף אם אירע שיש הפסק רשויות ביניהם אין הפעולה נחשבת כתיקון מכשירין שקודם עשיית האו"נ, הגע עצמן סכין שמונח על המיצר מצד זה והבהמה מצד זה והוא מגביה הסכין לשחוט בו הרי ודאי ניכר שאין כאן אלא פעולת הגבהה לצורך השחיטה, וה"ה כל הבאה, וכ"כ סברא כזו הרשב"א והר"ן בשבת ק"ל א' לענין מכשירי מילה לר"א ע"ש, שכ' לחלק בין הבאת סכין לעשיית סכין דחשיב שעוסק בדבר נוסף מלבד ההכשר למילה.

והר"ן תירץ דעצים לחימום מותר לבקע, דכיון שנהנה משריפתן מיד הר"ז כהכנת או"נ עצמו, ול"ד לעצם לבישול שהם מכשירין, וכיון דמותר לבקען לחמם בהן שרי נמי כדי לבשל משום מתוך, ולשון מתוך אינו מובן, וע"כ ר"ל משום הואיל וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם, אבל קשה דמשום הואיל לא שרינן לכתחלה, ואם מפני הצורך התירו וכמ"ש הראב"ד, הו"ל לפרושי בגמ' דראוי לבקע הכל מעיו"ט ורק בשעה"ד גדול יש לסמוך על הואיל דחימום, וגם קשה כשהחום גדול בעצרת מאי איכא למימר, ובדבר שאינו מצוי לא אמרנן הואיל כמ"ש תו' פסחים מ"ו ב' ד"ה רבה, והמ"א בסי' תק"א סק"ג כתב דמודה הר"ן דהיתר חימום נלמד מתוך שהותרה הבערה לבישול או"נ, אבל משהותר אמרנן שפיר מתוך שהותר לבקע לחימום מותר לצורך בישול, ולא ביאר איך הותר, ועמש"פ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם ג' אפשרויות בכונת הר"ן, ואולי כונת המ"א כפי' השני, ועפמ"ג, וצ"ע, ובבהגר"א כתב דמהר"א סתר תירוץ הר"ן, וע"כ טעמו משום דלא שרינן מטעם הואיל לכתחלה, - ועוד צ"ע בדברי הר"ן שכ' טעם למה לא התירו כדרך, מפני שרגילין לבקע עצים לעשיית כלים, ואם התירו כאן לצורך יו"ט משום הואיל, א"צ לחפש טעמים למה הצריכו שינוי, ואפשר דכונתו למה הצריכו שינוי בביקוע לחימום, וכן מה שהוצרך לאסור לבקע שלא לצורך בשם תו' היינו לצורך חימום, דלבישול פשיטא שרק בצורך גמור שרינן מטעם הואיל, וצ"ע.

ולענין הלכה סתם בשו"ע סי' תק"א ס"א דאין היתר ביקוע אלא לחתיכות גדולות שאין בהם משום טוחן, וכדעת המרדכי בשם ראבי"ה, וכבר הק' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דעת הראב"ד והרמב"ן והרא"ש והר"ן והטור דאף טחינה גמורה הותרה לצורך בישול, וכנראה האחרונים ז"ל לא ראו דברי הרמב"ן והרא"ה דשייך להחשב ביקוע עצים כאו"נ ממש, ולכן פי' דברי תו' והרא"ש דרק משום שאינו טוחן דק התירו, מיהו דעת הרשב"א דבאמת לא התירו טחינה דאורייתא, וכדעת המרדכי בשם ראבי"ה וכ"כ באו"ז סי' ש"ס בשם הריב"א וכ"כ בשו"ע בשם הרי"ד, והרי"ז חולק וסובר כהרמב"ן, ויש להחמיר דאין לנו בגמ' אלא ביקוע מן הקורה וסתמא היינו חתיכות גדולות, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דאם מבקע מקורה גדולה אין ע"ז שם מלאכת טוחן אף אם חתכן לחתיכות קטנות, שהמלאכה מתייחסת לפירוק הקורה ולא לתיקון החלקים, וצ"ע בזה.

אח"כ ראיתי בגמ' י"ט ב' השתא סלותי מסלתינן כו' ומשמע מזה דרך בחוה"מ שרי לסלותי, דאם גם ביו"ט מסלתינן ואפ"ה אין מקריבין נוג"א כ"כ מה ראה להקשות מזה, ואמנם רש"י פי' ללקט עצים מן המחומר, אבל בפשוטו היינו סלית סלית דשבת ע"ד ב', וכ"נ בשבת ק"נ ב' שאין דרך ללקט עצים במוצ"ש, וגם משמע שם שזוהי עבודת חול ידועה, ואינה נעשית ביו"ט.

כנ. פסחים מ"ז ב' אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור, יש לתמוה אם היתר חרישה לכיסוי הוא משום עשה דוחה ל"ת מאי מהני לזה שריותא דהואיל, בשלמא במלאכת או"נ שייך לומר שאין מלאכה זו מוחלטת לצורך חול, ולא חשיבא מלאכת עבודה, אבל מלאכה שהיא עבודה אלא שדוחה יו"ט, אין סברת הואיל מקילה מחומר שבה, וכבר תמה כן מרן זללה"ה בסי' קכ"ד ע"ד תו' מ"ו ב' ד"ה רבה שכ' דנימא

הואיל ואי מיקלע פיקו"נ הוה שרי, וי"ל דשאני כיסוי שבידו לגרום מצוה זו, והיא גם מצוי' לצורך שמחת יו"ט, וסבר ר"ח דאין להחשיבה כחילול יו"ט הואיל ומצוי' בצורך היום, ואע"פ שההיתר מכח עדל"ת.

ולכאורה ה' נראה בסתמות הגמ' דלאו משום עדל"ת אתינן עלה אלא דכיסוי חשיב כסדר היום, דכיון שהתירה תורה שחיטה לצורך יו"ט, הרי מצות כיסוי כמצות היום, כיון שמצוה זו ניתנה כהמשך לסדר הכנת או"נ, ודמאי קצת לשחיטת עולת ראי' ומילה, דה"נ כיסוי ממצות היום, ולפ"ז נחא בפשיטות דשייך כאן הואיל כמו בכל צורך יו"ט, וכבר כ"כ מרן זללה"ה שם, והזכיר גם אפשרות דחשיב כמכשירין כיון דלא שרינן ל' לשחוט אם לא יוכל לכסות, ולפ"ז הו"מ לאוקומי מתנ"י כרבנן, ול"מ כן.

אבל הראשונים ז"ל פשיטא להו דבלא דחי' אין להחשיב כיסוי כצורך היום, ואמנם לדעת תו' דבעינן מלאכה שהותרה כיו"ב לצורך או"נ, י"ל דלא מצינו חרישה שהותרה באו"נ, ולדעת הרמב"ן במלחמות ר"פ אין צדין, דמלאכת עבודה לא הותרה אפי' לאו"נ, י"ל דחרישה מלאכת עבודה היא, אבל לדעת הר"ן שם בשם הרמב"ם שכל המלאכות מותרות מדאורייתא לצורך או"נ יש לדון לומר כמש"כ דמצות כיסוי כמצות היום, ואתי טעמא דהואיל כפשוטו, ויהא מכאן סייעתא לדעת הרמב"ם, אבל הר"ן לא הזכיר כאן אפשרות כזו, ועי' חדושי הר"ד שהאריך בזה.

ובאמת מהא דפרכינן בסמוך כתישה ביו"ט מי שרי מוכח דלא חשיבא ממצות היום, דאל"כ כתישה שריא כמו חרישה, וכמשה"ק תו', ואפשר ליישב דכיון שאם יודמן לו כיסוי לא מורינן ל' לכתוש, אלא להביא עפר כתוש ממקו"א, נמצא דלא אהניא חרישה זו לכיסוי, ואמנם אם יכתוש לא יתחייב ע"ז, אבל לא אמרינן הואיל, כשידענו שאם יבואו לו אורחים בודאי לא ישתמש בזה לצרכם, וה"נ ידענו שלא יכתוש כיון דמורינן ל' שלא יכתוש, ולא מהני מה שאומר שיכתוש כיון שהדין נקבע בזמן החרישה איך שראוי לו לעשות, וכע"ז בתו' הרשב"א והרשב"א הנדמ"ח דתרי הואיל לא אמרינן, אבל הדברים מחודשים, ופשטות הגמ' דכתישה אסירא לגמרי מדאורייתא, ומקור דברי הראשונים ז"ל דמשום עדל"ת אתינן עלה הוא מסוגיא דביצה ח' ב', והתם פרכינן אכתישה שאין עדל"ת שלא בעידינ', וש"מ דל"ת גמור הוא מדאורייתא, וש"מ דאע"פ שהוא צורך מצוה עוברת לא הותרה כתישת עפר מדאורייתא, וזה סייעתא להרמב"ן דיש מלאכות שלא הותרו מדאורייתא אפי' לאו"נ, אלא שיש לדחות דכסוי אינה נקראת צורך יו"ט כלל כיון שאינה ממצות היום, אבל בפשוטו מותר לטלטל עפר דרך רה"ר לכיסוי, (ועדיין אפשר לפלפל דחרישה חשיבא בסדר היום לכיסוי כיון שכל כיסוי הוא ע"י נטילת עפר מן הקרקע, וכאילו ניתנה המצוה ע"י חרישה, משא"כ כתישה שהיא מאורע שאינו מחויב שיהי' בסתם כיסוי, אבל אין להמציא כ"ז).

שוב נראה שאין לנטות כלל ממאי דפשיטא לראשונים ז"ל דכיסוי אינו ממצות היום, כיון שאין לו זיקה ליום זה כלל, ואפי' אם מלאכות שיש בהן מתוך נתיר לצורך כיסוי, אבל מלאכת עבודה אין להתיר, ולכאורה מותר לטלטל עפר דרך רה"ר לצורך כיסוי, ע"י חולין פ"ד ב' ולק' ס"ק ל"ו וצ"ע בזה, אבל להתיר מלאכת עבודה משום כיסוי אין לחדש כלל, ואפי' למ"ד דכל המלאכות מותרות לאו"נ מדאורייתא, מ"מ מדרבנן אסור דלא עדיפא מאו"נ ממש, - אם ננקוט כמש"כ דשרי הוצאת עפר לצורך כיסוי, וש"מ דמצות כיסוי חשיבא צורך יו"ט לדון בה מתוך, ואפ"ה מבואר ביצה ח' ב' ובשמעתין דחשיבא כתישת עפר לכיסוי לאו גמור, יש להוכיח מזה דמלאכת עבודה לא הותרה מדאורייתא אפי' לצורך יו"ט, אע"פ שהוא צורך שהותרו לו מלאכות שהותרו לאו"נ, ועי' לק' ס"ק כ"ז ל"ו בד"ו.

רש"י פ' דחזי לדם ציפור אי מזדמני ל' צפרים וחיות טובא, והיינו משום דתלם טובא הוא, ובהואיל דאופה מסתברא דכל חדא וחדא חזיא לאורחים ופטור על אפיתה כיון שיכול להחליט שיתן זו לאורחים, אבל בכיסוי דמדין דחייא אתינן עלה היכא דיכול לקיים שניהם אינו רשאי לדחות, ולפ"ז הו"מ לאוקומי הא דחייב כשיש לו עפר הרבה מוכן שא"צ לדחות הלאו, אלא דאי מזדמני ל' טובא לא סגי ל' בזה, אבל לכאורה יש לדון דלא אמרינן הואיל על דבר שאינו מצוי כלל כמ"ש תו' מ"ו ב' ד"ה רבה, והכא אפי' מזדמני ל' לא ישחוט טובא, ולומר אי מזדמני שאחרים ישחוט ל"מ כן, וי"ל דתלם אחד דקתני הינו משהו אחד, ולכן לא רצו לאוקומה בחורש תלם שלם ורק אז מתחייב, ולפ"ז מתפרש שפיר בדם ציפור אחת.

כז. בפלוגתא הראשונים ז"ל אם יש מלאכות שלא הותרו אפי' לצורך או"נ, או שכולן מותרות מדאורייתא אם יזדמן או"נ, ומדברנן אסור מלאכות שדרךן לימים רבים ומלאכת עבודה, יעו' בתו' ג' א' בשם ירו' ובמלחמות ור"ן ר"פ אין צדין וברשב"א שבת צ"ה א' ובעבוה"ק ריש ש"א וברמב"ם פ"א ה"ד ה' ובמ"מ שם.

והנה בתלמודן לא נתבאר גדר מלאכות שלא הותרו לצורך או"נ, אבל אמרו לשון מתוך שהותרה בהוצאה והבערה ושחיטה וחבורה ומשמע דלאו כללא הוא שכל המלאכות הותרו, וכן הוזכרו מלאכות האסורות כתישה ביו"ט מי שרי ביצה ח' ב' פסחים מ"ז ב', ואמרו חגיגה י"ז ב' קצירה ביו"ט מי שרי, ואמרו ביצה ג' א' גזירה שמא יעלה ויתלוש ושמא יסחוט, ושמא יחתוך זמורה ל"ו ב', ואמרו ברודה חלות דבש שבת צ"ה א' סופג את הארבעים, ובקוטם קיסם לחצוץ בו את שיניו ל"ג ב' סופג את הארבעים ואמנם לר"א נאמר אבל בעיקר המלאכה לא פליגי, ואמרו יבמות ק"ד א' יו"ט דאיסור לאו ל"ג ב' רבנן גבי חולב, ואמרו כ"ג ב' אין נותנין לפנייהם מזונות גזירה שמא יצוד, וכבר נתבאר מכ"ז בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כ"ג ב'.

ולעומת זה מצינו שאף מלאכות שקודם לישא התירו, דסתמו שריותא דבורר וטוחן בקטניות ותבלין ומלא, והיתר משמרת בין למ"ד משום בורר בין למ"ד משום מרקד, ע"י שבת קל"ח א', ולא דנו שיש כאן היתר מיוחד, וכן התירו ביקוע עצים אף דהוי טוחן ע"י ל"א א' ובראשונים שם, וע"י כ"ט ב' בקמח, וכן התירו לר"א שבת קל"ז ב' תליית משמרת אע"פ שחייב חטאת לרב יוסף, ולכו"ע ל"ג משום אהל קבע, וה"י מותר לגבן אף מדברנן אי לאו דאפשר מעיו"ט שבת קל"ד א', ואע"פ שחייבו משום בונה כדאמר צ"ה א', וכן חידוד הסכין ותיקון גמימתו כ"ח ב' בפשוטו חייב משום בונה או מכה בפטיש, וכן התירו שבות דצובע בכחילת עין כ"ב א' לר"י, וכן אמרו ל"א ב' מתיר ומפקיע וחותר בחותמות ולר"מ פוחת וסותר בבנין עראי, דוקא ביו"ט, ובש"ע סי' תק"ט התירו תפירת העופות ביו"ט.

והנראה מזה שאין גדר מיוחד במלאכה מהל"ט מלאכות שא"א להתירה לצורך או"נ, אבל בכל מלאכה יש פעולות שנקראין מלאכת עבודה, ואין היתר להם מדאורייתא אף כשהם לצורך או"נ ממש, ובכל מלאכה שייך פעולות שאינן מלאכת עבודה ומותרין לאו"נ, כגון זורע דסתמה מלאכת עבודה, אבל אפשר שהשורה חטים ושעורים במים לעשות שכר מותר מדאורייתא ביו"ט, ע"י זבחים צ"ד ב' ובש"ע סי' של"ו סי"א, וכן הבונה סתמה מלאכת עבודה, ומ"מ מגבן מותר וכן תליית משמרת לר"א, וכן הכותב מותר בכחילת עין, וכן התופר בתפירת העופות, וכן חליבה במלאכת דש, אבל קצירה אף לאכילה מיד אסור, דפעולה זו מלאכת עבודה היא, וכן כתישת עפר לכיסוי הדם, וכן רדיית חלות דבש לר"א, וכן קטימת קיסם חשיבא עשיית כלי, וכן צידה מלאכת עבודה היא, דכל שנעשית לימים רבים ואינה בסדר מלאכת הבית שבודך הסעודה בכל יום, זוהי מלאכת עבודה, כיון שעוסקים בה עסק בפ"ע לצורך השלמת המלאכה, ומלאכות הבית עוסקים בהם רק מעט כפי הצריך לאותו יום ואין מרגישים בעשייתן מלאכת עבודה אלא הכנה לסעודה, אבל הקוצר פרי אחד נהי דלא טרח הרבה אבל הוא עושה מקצת ממלאכת עבודה, שאינה מסדר היום במלאכות הבית והדרך לעשותה במלאכה גמורה כל היום לימים רבים, וזה שהוא מיעט בשיעורה, לא שינה את מהות המלאכה.

במשה"ק הראשונים ז"ל מגזירה שמא יתלוש דמשמע שאם יתלוש לאכילה עבר על איסור דאורייתא, י"ל דהחשש הוא שמא יתלוש יותר ממה שצריך לשעה זו, דכיון דסתם מלאכת קצירה עושין לימים רבים יש לחוש שיקצור יותר, וכן יש לפרש בגזירה דצידה וחליבה וסחיטה, ולכן שייך להזכיר שיש בהם איסור לאו, כיון שהגזירה אטו איסור לאו, שיקצור הרבה כדרכו, ובההיא דשמא יחתוך זמורה להנהיג הבהמה, י"ל דהו"ל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, או שהשוו לאסור כל קצירה ותלישה, וכן הרודה חלות דבש סתמא רודה הרבה, ואפי' מיקלעי ל' אורחים אינו עתיד להאכילם כל הדבש, ולפי תירוץ זה נוכל לקיים שרק המלאכה המרובה אסורה מדאורייתא.

אבל מההיא דרודה חלות דבש ודקוטם קיסם לחצוץ שיניו דקתני סופג את הארבעים מוכח דאף לצורך יו"ט חייבין ע"ז, ואמנם חלות דבש איכא לאוקומי ברודה הרבה כדרכו, כיון שפלוגתא דר"א ורבנן היא אם רדייה מלאכה היא, דלרבנן אינה מלאכה אפי' עושה הרבה מאד דלא מסתבר לומר הוואיל לאורחים, אבל ממה ששנו בשבת חייב חטאת וביו"ט סופג את הארבעים הוכיח אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמיירי בעושה לצורך או"נ, דבזה צריך להדגיש דאף ביו"ט חייב, דאי לצורך חול הרי כל מלאכות שחייבין עליהן בשבת חייבין עליהן ביו"ט אפי' אופה ומבשל כדאמרין פסחים מ"ו ב' למאן דלית ל' הוואיל, והק' כן על תירוץ התו' לאוקומה

בסמוך לחשיכה, או בשאינו ראוי לאכילה, וברוחק יש לדחוק לפמ"ש הראשונים ז"ל דקאי אמכד ומרבץ וקמ"ל דלא הוי בכלל מכשירין דשרי ר"א שבת קל"ז ב', וברדייה באמת אין חידוש ביו"ט דחייב, אבל אכתי מההיא דקיסם לחצוץ שינוי דעושה קיסם אחד לצורך יו"ט וקתני דחייב, ואם נפרש בחולב ומחבץ ומגבן כגורגרת דגם ע"ז קתני סופג את הארבעים ע"י בסמוך, הרי גם שם מבואר דסגי בגורגרת לחייב ביו"ט.

בדין חולב נקטו הראשונים ז"ל דאף לר"א שבת צ"ה א' מותר מדאורייתא ביו"ט, ואף לרבנן בשבת חייב, והרמב"ן חולק ע"ז דלרבנן פטור עי"ש קמ"ד ב', ולפ"ז פ' דע"כ הא דקתני רישא החולב והמחבץ והמגבן כגורגרת אתיא ככו"ע, אבל פשטות הברייתא דפלוגתא דסיפא דלר"א חייב בשבת ויו"ט, אכולהו קאי, ואיכא למימר דלר"א חולב חייב אף ביו"ט שגם חליבה אינה מסדר הכנת או"נ אע"פ שדרך לעשותה בכל יום, מ"מ סתם חולב מכין הרבה ביחד ומחבץ ומגבן מהם, ואף החלב עצמו כירקות ותותים ותאנים דמו, שאמנם מקלקלין מהר, אבל מ"מ העסק שבהם מלאכה בפ"ע ומיקריא מלאכת עבודה, ורבנן פליגי וסבירי דאף בשבת פטור וכדעת הרמב"ן קמ"ד ב', ולפ"ז מיושב ההיא דיבמות קי"ד א' שאמרו גבי חולב יו"ט דאיסור לאו לא גזרו ב' רבנן, דלר"א איסור לאו גמור הוא, ולרבנן אף בשבת אינו אלא שבות, ושבות דשבת חמירא טפי, כיון שעיקר שבת בחטאת.

ובבה"ל ס' תק"ה הביא דהריב"ש לא ברירא ל' דחולב מותר מן התורה ביו"ט, וכ"ד הרשב"א בעבוה"ק דאסור, אע"פ שבחדושו סבר כהרמב"ן דשרי משום או"נ, מיהו כיון דהרמב"ן נקט כן בפשיטות וכ"כ בדעת הר"י"ף והגאונים דאף מדרבנן מותר ורק למשקה אסור משום נולד, ויש בזה סברא כיון שמתקלקל מהר צריך לחלוב סמוך לסעודה, וגם לצורך הבהמה חולבין כל יום, לכן קשה לקיים הדברים הנ"ל אע"פ שמתיישבין יפה בפשטות הברייתא, ולע"כ בדיני חולב בשבת.

וא"ת מה נסתפק אביי שבת קל"ד א' אם מותר לגבן הרי לפמ"ש"כ מבואר בברייתא דאסור מדאורייתא לר"א ומדרבנן לחכמים, וי"ל דידע שפיר דאסור והכל הקדמה לשאלת מ"ש מלישה, ורב יוסף השיבו שאם ה' חולב ומגבן בגדר של א"א מעיו"ט, ה' נכלל בסדר היום כלישה, אבל השתא דאפשר שפיר סבר ר"א דחייבין עלי, אבל הר"ן ר"פ א"צ הוכיח מדאביי דלא קאי הא דחייב ביו"ט אלא אסיפא.

בסוגית הירו' כבר כתב אאמור' (שליט"א) זללה"ה דמבואר שם דהא דמלישה ואילך מותר לא מצי אתיא אלא כר"ג שלא התיר בורר בקטניות אלא מדיח ושולה, (ופשטות המשנה והגמ' דלרבותא אתי דאף מדיח ושולה, וכש"כ בורר כדרכו, וכן נקטו הפוסקים, ועי' בזה לק' סק"ל, אבל להירו' צ"ל דל"ג אף, וכן הגיה בהגהות ע"ש הגר"א, או דקאי אב"ש, ובסברא יש לקיים כן, שאין זה כ"כ דרך ברירה, מיהו י"ל דנראה כדרך חול בריבוי ועשיי' בב"א), והקשו מהא דבית ר"ג ה' שוחקין פלפלין בריחים שלהן, ואם טחינה מותרת ע"כ דהאי ברייתא דלא כר"ג, ומשני שלא התירו טחינה כדרכה, ובר"ח הנדפס על הגמ' משמע דמפרש בניתוחא דמותר לשחוק ואסור לבור, אבל בהגר"א הנ"ל פ' בתמיה, וכמש"כ, וצ"ל דמשני דשחיקה לאו היינו כטחינה דקמח, ועכ"פ לפ"ז לב"ה דשרי בורר בקנון ותמחוי ע"כ דלא תליא מלישה ואילך, דהא שרינן אף בורר.

ובתר הכי מייתי דחזקי' פליג ובאמת אינו ממעט בורר ולא ס"ל מלישה ואילך, אבל ממעט קצירה וטחינה והרקדה משום דכתיבי תלתא מעוטי אך הוא לבדו, וניחא בזה מתני' דבורר קטניות, וניחא הא דנותנין לתלו' ביו"ט, דמשמר משום בורר, ולדידי' נחלקו ר"ג ורבנן בטחינה ביו"ט, ובדין מרקד משמע שם דלר"י דמכשירין מותרין פשיטא דשונין ביו"ט, וקצירה לכו"ע שם מדאורייתא.

נמצא לדעת הירו' לא קי"ל כדרשא דמלישה ואילך, אבל ממעטינן קצירה וטחינה והרקדה, דאע"פ שהם באו"נ אסורין, ולא ביארו שם מ"ט התירו דיכת תבלין, והרמב"ן במלחמות פ' דאף למאן דממעט, לא לגמרי ממעטינן להו, ורק הני דנעשין לימים רבים מימעטו, ומשמעות דורשין איכא ביניהו, וצ"ע דבירו' פריך מברירת קטניות ולא משני דשאני הני שנעשין בבית סמוך לסעודה או לבישול, ומשמע דלגמרי ממעט להו, ועמ"ש אאמור' (שליט"א) זללה"ה ליישב הדברים.

ולתלמודן דממעטינן מהוא לבדו מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, וכן ממעטינן שבת כ"ד ב' מילה שלא בזמנה מלבדו, אי"כ אתייר לן רק אך, ויתכן דממעטינן מיני' קצירה, אבל ברירה וטחינה לתלמודן מותרת, שלא העירו בהיתר דיכת התבלין והמלח וברירת הקטניות, וש"מ מדאורייתא מותר, מיהו טחינה קמח שנעשית

לימים רבים אפשר לדון מסברא שתחשב מלאכת עבודה, והרמב"ן השווה דברי הירוש' לימים רבים דווקא, וצ"ע.

כת. כ"ט ב' ת"ר אין שונין קמח ביו"ט כו' משמע דניפוי ראשון דהיינו מרקד פשיטא דאסור, ונחלקו בניפוי שני, ויש לעי' היכן נשנה ד"ז דניפוי דמרקד אסור, וי"ל דגבי קטניות שנינו י"ד ב' ולא בנפה ולא בכברה, וסתמא גם קמח בכלל, ולכן דנו בפעם שני, אבל בירו' מבואר דמרקד אסור מדאוריתא ביו"ט, ופי' במלחמות ריש פרקין דהיינו שהיא מלאכה שנעשית לימים רבים ואינה בסדר הסעודה, ושם הביאו בירו' הא דשונין קמח בשנינו ע"ש, ולפ"ז מתפרש שדנו בשונין מפני שמרקד אסור מדאוריתא, וכפי' אחרים שבר"ן, דרש"י לשיטתו בריש פרקין שהכל תלוי באפשר מעיו"ט, וכ"כ שם הר"ן בשם הרמב"ם דמדאוריתא הכל מותר.

והא דניפוי שני קיל טפי אפשר לפרש מפני שהוא ראוי גם בלא ניפוי, דלכאורה מה שעושין הניפוי השני הוא משום שמא נשארו מורסן וסובין דקים וכיו"ב, וזהו שכ' רש"י ליפותו, וזהו שאמר רב יוסף ריפתא מעלייתא בעינא, וזה כענין שכ' הרמ"א בס"י שי"ט ס"י שמותר לסנן יין או מים צלולין במשמרת אע"פ שיש בו קסמין דקין הואיל וראוים לשותות בלא הסינון, וה"נ דכוותה, שו"ר בב"ח ס' תק"ו בשם יראים וסמ"ג דשונין שמא נפל שם צור, וער"ן בשם אחרים שפי' שניפוי שני אין דרך לעשותו אלא ליומו, ומ"מ הענין נראה כמש"כ בסמוך לשימוש עושין ניפוי שני שמא לא נסתנן יפה, (כענין שמצינו י"ג נפה, ועי"ש), ושמא נפל שם איזה דבר בינתים, אבל יסוד הקולא מפני שהוא קמח מנופה וראוי לאפי", אלא שהדרך לברר ביור נוסף וליפותו יותר, (ואם נאסור שונין מסתמא יאפה כך), ועי' בסמוך.

שם ושון שאם נפל לתוכן צור או קיסם ששונין, לפרש"י ההיתר מפני שנפל ביו"ט ולא הועיל שונין דאתמול, ולפי' אחרים שבר"ן התירו בכה"ג כיון שאינו יכול לאפותו כך, וכ"מ בחדושי הרא"ה שהוא כנראה אחרים שבר"ן.

שם תני תנא קמי' דרבינא כו' א"ל כ"ש דאסור דהו"ל כבורר, לכאורה לגרסא זו פליג רבינא אברייתא דלעיל דקתני דבקיטס או צור יש להקל יותר, ורבינא אמר דבזה חמור טפי, ואפשר לומר דמודה רבינא שמותר לשנות בכה"ג, כברייתא דלעיל, וא"ל לתנא לפי שיטתו דאסור שונין והתיר בורר ביד, דאדרבה זה חמור טפי, וכדפרש"י הטעם דבורר נעשה כדרכו, ובשונין ניכר שזה ניפוי שני, ולפ"ז למאי דקי"ל דשונין י"ל דביד נמי מותר, ורק מאן דאסר שונין יש לאסור ביד, והא דקתני ושון ששונין היינו לרבותא שמותר נפה וגם חוזר ומנפה כולו, אבל י"ל דבלא ראי' אין לנו להתיר ביד, ובמ"מ פ"ג הי"ד כתב בדעת הראב"ד דאע"ג דשונין בנפה, מ"מ ביד אסור, וכמ"ק ברש"י, אבל בדעת הרמב"ם והרשב"א כתב דאף ביד מותר, וכן יש ללמוד מהשמטת הרי"ף והרא"ש, שו"ר בכ"י וד"מ שנחלקו בזה, ועי' להלן בביאור דברי הראב"ד לפי גרסתו דלא כהמ"מ שפי' כונתו לגרסא דידן, ובסברא נראה רחוק להצריך בורר בנפה דוקא, דבשבת כה"ג ודאי חייב ע"י נפה כמו ביד, וכש"כ כאן שיש לו עוד יתרון בנפה ליפותו יותר.

והנה הטעם לאסור בורר בקמח אע"ג דבורר בקטנית מותר היינו משום דבחיטים הברירה מלאכת עבודה שנעשית קודם הטחינה ואף הטחינה מלאכת עבודה היא שנעשית לימים רבים וכן המרקד שאחר הטחינה, וכש"כ ברירת צורות וקסמין מן החטים, ואמנם עכשיו לאחר הטחינה קיימין, מ"מ שם בורר בחיטים אסור, משא"כ בקטניות שבריתן נעשית סמוך לבישול וזה מסדר הכנת הסעודה, וכמ"ש במלחמות ריש פרקין, וכבר הביא כן בבב"ל ס' תק"י ס"א בשם הגר"ז.

ולפ"ז אין לחלק בין ניפוי קמח מהצור והקיטס ע"י נפה לבין נטילתו ביד, ואמנם רבינא אמר לשון כ"ש על נטילה ביד, היינו דאי חשבת מצב הקמח אחר הטחינה כחיטים קודם טחינתו, א"כ הבורר ביד דומה יותר לבורר צורות מן החיטים, מהמרקד בנפה שאינו שייך בחיטים, אבל אם שונין בנפה מותר ע"כ היינו מפני שברירה מקמח אחר שניפוהו פעם ראשונה אינה מלאכת עבודה, וכיון שכן ה"ה ביד דמותר, ואין להמציא דבנפה חשיב טפי שנינו דודאי דרך ברירה בכך, ובפרט שהרי אף בלא קיסם הי' חפץ לנפות, וא"כ יש לו תועלת בניפוי בנפה, ולכן למאי דקי"ל כשוין, ה"ה דביד מותר, ועי' להלן, (ולשון הברייתא אבל אם נפל כו' משמע דה"ק אין שונין אבל אם נפל קיסם או צור שונין ואפי' בורר בידו, דא"כ הו"ל"ל ואם נפל כו' ולשון אבל משמע מעוט בדין הרישא).

לגרסא דידן כו"ע מודו דנפל קיסם או צור וזהי סיבה להתיר, והנודן אם להתיר ביד או בנפה.

אבל גרסת הראב"ד והרשב"א והרא"ה דתני קמי' דרבינא ברייתא דושוין שאם נפל קיסם או צרור שמותר לשנות, וא"ל דאדרבה כשידוע שיש שם קיסם הר"ז בורר גמור, ויותר יש להתיר כששונה ליפותו והוא ראוי גם בלא הניפוי וכמשנ"ל לעיל, אבל כשצריך לניפוי מיחזי טפי כבורר ויש לאסור לכו"ע, ור"ל שראוי לגרוס ושוין שאם נפל קיסם או צרור שאסור לשנות, ול"ג כלל בורר בידו, ובחדושי המאירי מסיים דא"ל דבכה"ג שנפל יבורר ביד ולא בכלי, וכ"מ בשאלתות פ' בשלח דתני תנא קמי' דרבינא ושוין א"ל כש"כ דאסור דמיחזי כבורר, וכ"כ בחדושי הרא"ה דא"ל רבינא לתנא דשרי לדברי הכל בנפל כו' דכ"ש דאסור כו', וזהו שכתב הראב"ד דבנפל קיסם אסור כרבינא, אבל בשינוי מותר, ואפשר דה"ה ביד מותר, וכ"כ בב"י מהכל בו וכ"כ במאירי, ובאורחות חיים בשם הראב"ד, והמ"מ הבין דכונתו לגרש"י, וכן לדעת הרשב"א יש לנקוט דבנפה וכברה אסור בנפל קיסם או צרור, וכבר כתב מזה הפר"ח ס"י תק"ו ס"ב ובנשמת אדם כלל פ"ד.

ולפ"ז בנפל קיסם או צרור יש להחמיר לבורר ביד ולא בנפה, ובאמת לא מצינו היתר ברירה בנפה אחר שאסור במתני' י"ד ב', ומשונין דרישא אין רא' כיון שא"צ לברירה זו כ"כ וכמשנ"ל, וכבר הביא במ"ב ס"י תק"ו סק"ח דברי הרא"ה שביאר טעם המתירין בנפה משום דמיחזי ומוכח דלצורך שעה הוא ועוד דמימנע משמחת יו"ט, אבל אכתי הול"ל דבורר גמור הוא ולא רק מיחזי.

ונראה ליישב הא דשרי כאן נפה דהיינו משום דבאמת אינו מנפה בנפה וכברה כדי לבורר הצרור, דיותר נוח לו לנטלו ביד, אלא דכיון שבלא"ה נצרך למלאכת בורר, שרינן ל' לבורר ע"י נפה שירויח ע"ז יפוי הקמח, ונמצא שאין כאן ברירת צרורות בצורת מלאכה, אלא ניכר רק הא דשונה ליפות קמחו, ולכן אין כאן חסרון דנפה וכברה שאסור בקטניות.

ובזה מיושב פשטות הגמ' בכל הני מהולתא דהדרן בנהרדעא שלא מצינו שהזהירו שם נפל צרור לא ינפו במהולתא, וש"מ דלמסקנא דק"ל שונין מותר, ה"ה בנפל קיסם או צרור, והטעם כמשנ"ל דאין זו כברירה בנפה, והראב"ד באמת למד מזה דבשינוי מותר, מיהו שינוי כזה נראה שאינו מועיל בקטניות להתיר נפה וכברה, וכן בשבת אינו פותר, ועי' להלן בזה, דע"ג השולחן אינו אלא שינוי בעובדין דחול שיהא ניכר יו"ט, וכן אגבא דמהולתא, וע"כ דהכא לא חשיב כניפוי בנפה וכברה, אלא משום עובדין דחול דמיחזי כמקדח, ובשינוי התירו.

ולענין הלכה כתב במ"ב שם סק להחמיר שלא להוציא בידו אלא לנפות בשינוי ע"ג השולחן או להפוך הנפה, ולפמשנ"ל לדעת הראב"ד והרשב"א והרא"ה עדיף ביד מנפה, ולדעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והרא"ש ג"כ מותר ביד, וא"כ לא מצאנו מי שאוסר ביד, דהמ"מ סבר כן בדעת הראב"ד לגרסתו, אבל באמת גרסתו איפכא, והרי המ"מ נקט ג"כ בדעת הרמב"ם והרשב"א דמותר ביד, ולפ"ז עדיף ביד, וקמח שקונין כהיום דינו כשונין ומותר לנפותו ע"ג השולחן ואם נפל קיסם או צרור בשעת הצורך מותר ליטלו ביד.

מסקנת הגמ' שמותר לנפות בשינוי דגבה דמהולתא או ע"ג השולחן, וכתב הר"ן שני פירושים א' דק"ל כת"ק דאין שונין, ומודה דבשינוי מותר, ב' דק"ל כתנאי דשרי אלא דמחמירין לשנות, ונפ"מ בהא דקתני ושוין שאם נפל קיסם או צרור ששונין, דלפי' קמא א"צ לשנות בזה, ולפי' בתרא צריך לשנות, ופשטות הדברים כפי' בתרא דת"ק סתמא קתני אין שונין, והרי השינוי דע"ג השולחן אינו שינוי גמור ולא הו"ל למיסתם אין שונין אם בהיכר לחוד דע"ג השולחן מותר, וכן רבר"ה דרש סתמא דשונין והיינו כתנאי דשרי, שאם עיקר ההיתר בשינוי לא הוה סתם שונין, וכ"ה פשטות הדברים דבכל האופנים מנפים ע"ג השולחן אפי' בנפל שם צרור.

מ"ב ס"י תק"ו סק"ח ביאר טעמא דשרי לנפות בנפל צרור מפני שאין כונתו ליפות הקמח אלא ליטול הצרור, ולעיל כתבנו איפכא דעיקר החידוש הוא שמותר ליפות הקמח היכא דבלא"ה צריך לבורר הצרור, שאינו יכול לאפות עם הצרור, והתירו לו לבורר הצרור בנפה כדי שירויח קמח מנופה, ומה"ט אין כאן איסור נפה וכברה ששינוי בקטנית י"ד ב', שכאן אין צריך לניפוי בנפה בשביל הצרור, דאדרבה ביד קל יותר לבוררו, ולכן אין זה נחשב כבורר בכלי לגבי הצרור, ויפוי הקמח הרי מעיקר הדין אינו כבורר גמור כיון שהוא ראוי בלא ברירה, מיהו ברשב"א משמע דנפה אסור, וכן לגרסת הראב"ד והרא"ה נפה חמירא, ומ"מ מסקנתם דשרי.

שם סק"ט ויש מחמירין כו' היינו כשיטת הראב"ד לגרסתו, מיהו לפמשנ"ת לעיל אף לגרסא דידן יש להשוות כל הניפויין דסגי וצריך שינוי אגבא דפתותא או אגבא דמהולתא, וא"צ שינוי יותר וזה דלא כמ"ש בח"א דבעינן שינוי גמור.

ומה שמשמע במ"ב דגבא דמהולתא חשיב שינוי דכלאח"י ופטור ע"ז בשבת, לכאורה נראה שאין זה שינוי בעיקר המלאכה, דסו"ס משתמש בנפה, והדפנות אינם קובעים את עיקר המלאכה, ורק להיכירא מהני, וממילא אין חילוק אם שינוי דע"ג השלחן או ע"ג הנפה, וכמ"ק ברשב"א.

שם במ"ב ס"ק י"א ולדעה זו ה"ה דאין ליטול ביד הפירורין כו' משמע דלנפות אחורי נפה מותר, וכ"כ במ"ב סק"ט, ולכאורה במצות כתושות שיש הרבה חתיכות ל"ד לנפל קיסם או צור, דכאן הדרך לברור בנפה וכברה ויש בזה תועלת כמו בברירת קטניות, וראוי לאסור נפה, ובס"י תק"ד סק"כ באמת כתב במ"ב דאפי' ביד אסור, ומתפרש דכש"כ בכלי, אבל זה אינו דומה למ"ש בענינו דכאן מבואר בהדיא דכלי בשינוי מותר, ובמ"ב שם כתב ליטול החתיכות עם מעט קמח, כדס"ל להתיר כה"ג בשבת, ובשעת הצורך נראה שיטול ביד ויאכלם לאלתר, אבל לא בנפה וכברה אפי' בשינוי, או כמ"ש במ"ב ליטול עם מעט קמח, (וכ"ז בכתשן ביו"ט אבל אם כתשן מעיו"ט הרי ה' יכול לסנן מבעור, ועי' בזה בבה"ל סי' תק"י ס"ב ולק' סק"ל).

שם סק"ק י"ב וה"ה אם נפלו זבובים כו' וה"ה השותה שכר כו' לפמש"כ בשעה"צ אות י"א בשם הגר"ז ושכ"ה במלחמות וברא"ה ועי' בה"ל סי' תק"י ס"ב, אין איסור בורר ביד אלא בחטים שדרך לברור לימים רבים, ואגב זה חששו בקמח, וגם בקמח לא מצאנו מי שאוסר לדינא ביד, דהמ"מ סבר דהראב"ד אוסר אבל כבר נתבאר דו"א, שגרסת הראב"ד אינה כהמ"מ, ולפ"ז כש"כ דמותר ליטול הזבוב והיין מן השמרים, תדע שאפי' למשמרת התירו ליתן ביו"ט, וכ"מ ברא"ש וטור דברירת קטניות דקתני מיירי גם כעין עצמות וקליפין שדרך לבררם ביד, ובבה"ל סי' תק"י ס"ד כתב בטעם שריותא דמשמרת מפני שדרך לעשותה לפי שעה, אבל קשה לחלק בין לסנן יין מעורב בשמרים לנטילת יין החץ ע"ג השמרים, ובשעת הצורך אפשר שיש להקל.

כט. י"ד ב' פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי, פרש"י דאף אוכל מתוך פסולת אסור כה"ג, שהאוכל בטל לפסולת, והדברים מחודשים דמהיכי תיתי שיבטל האוכל לקיסמין ולעפרורית אפי' מרובין מן האוכל, שו"ר בד"מ סי' תק"י שכ' דבס"י ש"ט נתבאר שרבים חולקים עד"ז, והרא"ש כתב דקליפי אגוזים שנשברו אינם מבטלין האוכל, ומ"ש שאינם כפסולת ר"ל לענין ביטול וכ"ה ברי"ו נ"ד ח"ב, וכ"כ בט"ז ומ"א סי' תק"י, [ועי' להלן ד"ה ויש לתמוה], ולפ"ז הו"מ לאוקומי דרשב"ג באגוזים, וכיו"ב, וי"ל דמשמע ל"י בקטניות דמהני נפה וכברה.

ולדעת רה"פ דלא נעשה האוכל מוקצה בכה"ג, יש לפרש מי איכא מאן דשרי לטלטל הפסולת שלא לצורך, דבין משום טירחא בין משום מוקצה עדיף ליטול האוכל.

ומשני דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא דמשום מוקצה אין איסור ליטול הפסולת כיון שהוא מתבטל לאוכל וכאילו רק עם נטילתו נעשה מוקצה, (כמו המקלף אגוזים), ובכה"ג לרשב"ג נוטל האוכל דוקא למנוע טירחא, ולרבנן יטול מה שירצה, וצ"ע למה התירוהו לרבנן ליטול פסולת, הרי אם יטול אוכל ויאכלנו לאלתר אין כאן מלאכה, ולמה נתירנו להוסיף בטירחא ובמלאכה שלא לצורך, וצ"ל דמיירי שאינו אוכל מיד דבלא"ה יש בו משום בורר, ולפ"ז מיירי כשנרצה לטרוח יותר ואין לו שום תועלת בזה, ואפי' התירו לו חכמים ליטול המוקצה ולטרוח, וזה דוחק.

והר"ן הביא מפרשים דנפיש בטירחא האוכל וזוטר בשיעורא, דהו"ל טירחא ליטול האוכל, ומ"מ מצריך רשב"ג שיטול האוכל ולא יטלטל המוקצה, ובזה מובן פלוגתתם, וכ"כ תו' והריטב"א הנדמ"ח וחדושים ע"ש הר"ן שבת קמ"ב ב', והיינו דפרכינן מעיקרא מי איכא מאן דשרי לטלטל מוקצה שלא לצורך, וניחא בזה דלא שרינן בורר פסולת, דהו"ל מלאכה, אלא כשע"ז ימעט בטירחא, ועוד דרשב"ג קאי אבורר כדרכו דקאמרי ב"ה, והיכא שטירחת הפסולת מרובה אין דרכו בנטילת הפסולת, וא"כ מנ"ל דת"ק פליג ארשב"ג בכה"ג ומתיר נטילת הפסולת, אבל לפי זה ניחא, גם קשה לפרש"י דפסולת מרובה היינו שטרחתה מרובה והיא מועטת, ולמה לא שנה כפשוטו.

מיהו קשה לפי זה דלכאורה נפיש בטירחא זהו פירושא דפסולת מרובה, ואנן מפרשינן דנפיש אוכל בטירחא קאמר, ואין לשון מרובה בברייתא על האוכל, וטפי הו"ל ל"צ דזוטר בטירחא ונפיש בשיעורא, וזוהי הקושיא

שהביאה את רש"י וש"פ שלא לפרש כן, ונראה דבאמת אין כונת הגמ' לפרש דמרוכה היינו טירחא מרובה, אלא כאילו נאמר מאי פרכת מי איכא למ"ד דשרי, ע"ז משני אין דכגון שטרחתו מרובה ליטול האוכל שרו רבנן ליטול הפסולת אע"פ שהפסולת מרובה, וכ"ה לשון לא צריכא ולא קאמר מאי מרובה דנפיש בטירחא, וכאילו לא סיימו בגמ' וזוטר בשיעורא, אלא ל"צ אע"ג דטירחא דאוכל נפישא, ותו לא, אלא לפי שהדבר משונה קצת הדגישו בגמ' דמייירי בכה"ג דאע"ג דזוטר בשיעורא נפיש בטירחא.

וסוגיא דשבת שם מוכחת כפי"ז, זה, דרשב"ג משום איסור מוקצה קאסר ואע"פ שיצטרך לטרוח יותר, והיינו דמייחנן דמה"ט הצריך התנא שם להגביה כל החבית ולטרוח בהיתירא ולא התיר ליטול האבן, ופריך דהא החבית מרובה מן האבן ובכה"ג מודה רשב"ג דנוטל הפסולת, ומשני דהתם אין האבן בטלה לחבית ויש עלי' שם מוקצה כמו בפסולת מרובה, ולכן לרשב"ג אסור ליטול האבן אע"פ שטרחתו מרובה, וכ"כ תו' שם בשם ר"ת ור"י ובתו' הרא"ש והריטב"א והר"ן הנ"ל, ולשון הרמב"ן והרשב"א שם סתום, אבל בריטב"א הנ"ל כ' דהרמב"ן מפרש כפירושו, עי"ש בתחלת הסוגיא, וכיון שהריטב"א העיד דגרסת כל הספרים כגרסת תו', מסתמא כ"ה גי' הרמב"ן, לא משתקיל עד דשקיל ל' לאבן, ומ"ש הרמב"ן דהא צריך למישקלה לחבית כדמפרש ואזיל, אין כונתו להעתיק לשון הגמ' אלא לומר דהא דמצרכינן ל' ליטול כל החבית טירחא היא.

ולפרש"י קשה טובא דמעיקרא פרכינן למה הצריכוהו לטלטל כל החבית ולא סגי בנטילת האבן, ומוקמינן לה כרשב"ג, ולבסוף משני דמייירי באופן שבלא"ה צריך ליטול כל החבית ואין זו טירחא, וא"כ לק"מ ולמה הוצרכו לאוקומה כרשב"ג, ועו"ק דאטו כללל הוא שצריך להגביה החבית ג"כ, הרי פעמים דסגי ל' בנטילת כוס יין מפיה בלא להגביהה, ועו"ק דבכה"ג ודאי א"א שיתיר ת"ק דרשב"ג לאפושטי בטירחא וליטול האבן לחוד והחבית לחוד וגם לטלטל המוקצה שלא לצורך, ואם נוח לו ליטול האבן, א"כ לא משני מידי, וצ"ע, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בשבת סכ"ו ס"ק מ"ח ליישב פרש"י.

ולענין הלכה דעת כל הראשונים ז"ל דבפסולת מרובה בשיעורא על האוכל לעולם בורר האוכל אע"פ שטרחת האוכל מרובה, דלפרש"י והרא"ש בכה"ג הכל מוקצה ואסור לברור לגמרי, וכש"כ שאין ליטול הפסולת, ולפתרו' וש"פ הנ"ל קי"ל כרשב"ג דמפשינן בטירחא למנוע טלטול מוקצה, דסתם לן תנא כותי' בשבת שם, וכן בסוגיין משמע דלמפסק כותי' מיתו ל' בגמ' ופירשו דבריו, וכ"מ בלשון הרמב"ם ובעבוה"ק ובשו"ע דבפסולת מרובה אין היתר ליטול הפסולת.

ויש לתמוה בלשון המ"ב סי' תק"י סק"ח י' שפי' דהכל תלוי בטירחא ומשמע מדבריו דבפסולת מרובה בשיעורא וזוטר בטירחא אזלינן בתר טירחא, ואפשר לדחוק דרק בששניהם שוין כתב כן, מיהו קשה דבקליפות אגוזים כתב דאזלינן בכל גונא בתר טירחא, ואפשר דמייירי שהאוכל עדיין בתוך הקליפה שאין ע"ז שם מוקצה רק עם נטילת הקליפה שמפרידה מן האוכל, וכ"נ בלשון הרא"ש, שו"ר בח"א כלל פ"ב ס"ב שכבר הק' דבפסולת מרובה לא אזלינן בתר טירחא.

נמצינו למידין דבפסולת מרובה לעולם בורר אוכל, ובאוכל מרובה או ששניהם שוין אזלינן בתר טירחא, ואם רוצה להחמיר ליטול אוכל כדי להמנע ממלאכת בורר אפשר דרשאי, שאין איסור בטירחא כזו אלא שמתור להקל וליטול הפסולת, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה נסתפק בזה אם ב"ה דוקא בורר כדרכו קאמרי, והיינו ליטול הפסולת, והביא דבמ"ב משמע דלמעוטי בטירחא עדיף, ועי' עבוה"ק.

ל. שם במשנה בש"א בורר אוכל ואוכל, תרתי קתני דבורר אוכל דוקא ולאכילה לאלתר דוקא, ולעולא דלבו ביום מיקרי לאוכל, עי' שבת ע"ד א' קמ"ל דמליל יו"ט ליומו אסור, וכ"כ הרא"ה אלא שכ' הטעם משום מוקצה, ולכאז' י"ל משום בורר, ואפשר כיון דבלא"ה צריך לבשלן הרי ממילא יעבור על בורר, וכתב הרא"ה דבדברי רשב"ג גרסינן בגמ' בורר אוכל, ול"ג ואוכל, והיינו דפליג רק משום מוקצה אבל אינו מצריך לאלתר, וכ"ה לפנינו בגמ' בשבת שם, וכ"נ בירו' דבעי לב"ש אם עשה כן בשבת אם חייב, וש"מ שבורר ואוכל מיד, דאל"כ ודאי חייב, מיהו קשה דהא צריך לבשלן, ואולי ג"ז כדרך אכילה, ול"מ כן, והרשב"א בעבוה"ק סבר דב"ה מודו לב"ש במ"ש ואוכל, ואינהו אמרי רק בורר כדרכו ואוכל, וס"ל דנטילת הפסולת ג"כ מיקרי סדר אכילה, שו"ר בריטב"א הנדמ"ח על ביצה עי"ש.

שם בקנון ובתמחוי, בשבת קמ"ב ב' ל"ג בקנון, ועי"ש בריטב"א הנדמ"ח דקנון אסור, וכן בחדושים ע"ש הר"ן שם, וכן בירו' ל"ג קנון, ועמ"ש בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ולע"כ.

שם ר"ג אומר אף מדיח ושולה, משמע דב"ה אסרי ופי' הרא"ה דהו"ל עובדין דחול, והב"י בסי' תק"י הביא דרי"ז פסק כר"ג, ומש"פ ל"מ כן, וכן הביא המ"א שם סק"ד דברי היש"ש והב"י דאסור, אבל ביר' מבואר איפכא דר"ג מחמיר ואינו מתיר אלא מדיח ושולה, ומוכח שם שאין בזה משום בורר מדאורייתא, וכתב בהגהות ע"ש הגר"א דביר' ל"ג אף בדר"ג, וכן הביא במאירי, שו"ר בא"ר שם שהעיר מדברי היר'.

בפשוטו נראה דכבר ברר הקטניות מעיקר הפסולת כשהכניסן מן השדה לאוצר, וסמוך לבישולן דרך לחזור ולבררן כעין שונים דקמח כ"ט ב', וכ"מ במעשרות פ"א מ"ו הקטניות מכשיכבדו, וש"מ שזהו גמ"מ, ואינו נעשה בבית סמוך לבישול, מיהו בתוספתא הלשון אם היו צורות מרובין על האוכל, וזה אינו מצוי בברירה השני', וכן בגמ' אמרו גילי ועפרא, ודכוותה בפסולת מרובה מתפרש כן ולא בקליפין וכיו"ב, ויש לעי' דלכאורה ברירה זו מלאכת עבודה היא כבירת צורות מן החיטים, ובבה"ל סי' תק"י ס"א הביא בשם הרא"ה שקטניות אין דרך לתקן כולן כאחד אלא כדי קדירתו, וצ"ל דאף אם אירע שהפסולת מרובה היינו בשיירי האוצר שנפל הכל לשם, אבל מיירי לאחר שכברן ממלאכת עבודה שלהן קודם שהכניסן לאוצר.

ומדלא חילקו במתני' מתפרש אפי' יכול לבררן מעיו"ט, וכ"מ במנהגן של בית ר"ג דלא איירי במאורע שלא יכלו להכין מעיו"ט, והא דלא הצריכו לכתחלה לבררן מעיו"ט, היינו מפני שדרך בנ"א לבררן סמוך לבישולן לוודא נקיותן מן הקש והעפר והרקובין, ואם נצריכו לבשל כך מימנע משמחת יו"ט, ולא רצו להטריחו לבררן קודם יו"ט ולהניחן במקום המשתמר שלא יצטרכו ברירה נוספת, ומה"ט שרו תנאי כ"ט ב' לשנות בקמח, דכ"ה הסדר שאדם מרגיש רגוע בעיסתו ותבשילו, ובבה"ל סי' תק"י ס"ב הביא ק' הט"ז דניבעי שינוי להסוברים דלכתחילה יש לעשות מעיו"ט אפי' מלאכת או"ג, ואם עשאן ביו"ט בעינן שינוי, כמ"ש סי' תצ"ה ס"א, ותירץ בבה"ל שהשינוי בזה שאינו עושה בכלי ומ"מ כתב דבאוכל מרובה שהדרך ליטול הפסולת עדיף ליטול האוכל משום שינוי, וזה דלא כב"ה שאמרו בורר כדרכו, ולא משמע לאוקומה רק בא"א מעיו"ט, וכתב שם דמשמעות המחבר והרמ"א דבורר כדרכו, ויש לקיים תירוצו דעיקר השינוי שלא יעשה לימים רבים כדרך חול, וכיון דלא עביד בנפה וכברה סגי בזה.

נמצינו למידין, א. כל בורר בדבר שדרך לעשותו ליומו, מותר לברור ביד אפי' מליל יו"ט ליומו, אבל בכלי כנפה וכברה אסור, וכן בטבלה שהיא גדולה ונראה כהתעסקות מרובה, אבל קילוף פירות וירקות בכלי המיוחד לכך מותר, שאין דרך לקלוף הרבה בב"א, ורק בקטניות ותבואה יש להצריך שינוי. ב. בפסולת מועטת כעצמות הדג או שנפל דבר בקערה מותר ליטלו ביד, או בכף ומזלג וכן בבירת קטניות כגון אורז וכיו"ב, ולכתחלה לא ישאיר ברירתן ליו"ט, ואם ידע מעיו"ט שיצטרך לזה כתב בבה"ל דכמדומה שנהגו לשנות וליטול האוכל, ולכאורה פשוט המושג דאף ככה"ג לא יפיש בטריחא, ומ"מ בנמלך ביר'ט או שבאו אורחים אפשר להקל כדרכו בפסולת מתוך אוכל. ג. נפל זבוב בכוס יטלנו עם משקה כמו בשבת, אבל מעיקר הדין ג"ז מותר, וכן ברירת היין מע"ג השמרים יניח מעט סמוך לשמרים, אבל מעיקר הדין ג"ז מותר. ד. וכן מותר לסנן היין מן השמרים במשמרת, ולכתחלה לא ישאיר הסינון ליו"ט, ואם השאיר ישנה מעט כגון להפוך המסננת אם אפשר או לסנן לתוך טבלה, בד"א כשכבר נסתנן עיקר סינונו מן החרצנים והזגים, דהסינון הראשון מלאכת עבודה היא שנעשית לימים רבים [כ"נ]. ה. וכן מותר לנפות הקמח פעם שני', וכן קמח שקונין כהיום מותר, וישנה קצת שינה ע"ג השולחן ולא לתוך כלי, וה"ה ע"ג נילון מותר, ובנפל לתוכו צרור או קיסם לדעת המ"ב ינפה בכלי בשינוי ולא ביד, ולדעת הרבה פוסקים עדיף להוציאן ביד, עי' ס"ק כ"ח בזה, דכ"נ עיקר, וכתב במ"ב דיכול להוציא עם מעט קמח שסביבו, כדס"ל בשבת דשרי כה"ג, ועמש"כ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בשבת סי"ד סק, ובקמח מצות אם החתיכות מרובות נראה שלא ינפה בנפה אפי' בשינוי, ויכול ליטול ביד ולאכול החתיכות, או להוציא הקמח הדק כאוכל מתוך פסולת, ואם הקמח דק ורוצה דק ביותר לתינוקות אפשר דלא חשיב פסולת. ו. וכ"ז באוכלין אבל כלי אכילה דינן כמכשירין וכל שיכול לעשותן מעיו"ט אסור לבררן ביו"ט, מיהו אם נפל כלי לאשפה או לברר הכלים אחר הסעודה מסתברא דחשיב מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט.

סי' תק"י ס"ג אין מסננין את החרדל במסננת שלו, במ"ב ס"ק י"ב צידד דמהני שינוי אגבא דפתורא כמו בשונין קמח, [לשון המ"ב על ד"א שלא כדרכו ויתכן דכונתו ביד או בתמחוי, ודברינו על שינוי דע"ג השלחן], ולכאורה פשוט שאין ללמוד היתר לשינוי כזה מהא דמצינו בשונין דקמח, דהתם לאו בורר גמור הוא ואיכא

תנאי דשרו, ושינוי קל כזה מהני רק לעובדין דחול, אבל בבורר גמור לא התירו בכלי כ"ז שחייבין ע"ז בשבת, ויתכן דכונתו ע"י תמחוי וכיו"ב, ולכאורה כלי שראוי לסנן החרדל דינו כמסננת, וצ"ע.

שם במ"ב כתב בשם המ"א דאם לא ה' אפשר מעיו"ט מותר, וכבר העיר בבה"ל דכאן איסורו משום מלאכת עבודה ואף באו"נ אסור לכו"ע, וכ"כ בא"ר ועי"ש עוד, ולענין א"א במכשירין לא מהני טירדא שלא הספיק כמש"כ סק"ז, ורק באו"נ עצמו דמעיקר הדין אפי' יכול מעיו"ט מותר, ומחמירין כדעת תו' כמ"ש הרמ"א סי' תצ"ה ס"א, בזה אפשר להקל כרש"י דגם טירדא מתרת.

לא. בתו' שבת צ"ה א' הקשו כיון דמלאכת בונה הותרה במגבן, נימא מתוך שהותרה לאו"נ הותרה נמי לשאר צרכים, ואם נפל ביתו ביו"ט מותר לבנותו כדי שלא יצטרך לישב בשמש או בגשמים, ויוכל לאכול בביתו, ותיורצו דאסור מדרבנן משום עובדין דחול כמו טחינה והרקדה, ובאמת מצינו שהתירו גם בנין ממש דלר"א תולין המשמרת ביו"ט שבת קל"ז ב' אע"ג דלרב יוסף תלה חייב חטאת משום אהל, ומ"מ תוספת אהל עראי אסור לר"א, והנה דעת תו' דכל מלאכה שמצינו לה היתר באו"נ אמרינן בה מתוך לשאר צרכים, ורק מלאכות שאין בהם צד היתר לאו"נ אסירי מדאורייתא כגון קצירה וכתובה ומחיקה.

אבל לדעת הרמב"ן ר"פ א"צ הדבר פשוט דבניית בית מלאכת עבודה היא ואף לאו"נ ממש לא הותרה, וכמו קצירה שלא הותרה אף לאכילת הפרי, ואין הדבר תלוי אם מצינו למלאכה זו היתר באו"נ, אלא כל מעשה נדון לפי ענינו אם הוא ממלאכת עבודה או בסדר היום, ולכן אע"פ שמגבן מסדר היום וכן תליית משמרת, מ"מ בנין אסור מדאורייתא, וכן תפירת בגדים אסורה ותפירת מולייאתא מותרת, ועשיית סכין אסורה ותיקון פגמתו מותר, ועי' לעיל ס"ק כ"ז ולק' ס"ק ל"ו, ועי' ביצה ל"ב ב' בנין קבע אסרה תורה, ומבואר דאף לצורך יו"ט אסור מדאורייתא, דאבנים של ביהכ"ס חשיב צורך.

לב. כ"ה ב' ת"ר אין הסומא יוצא במקלו, פרש"י דהוי דרך חול ואיכא זילותא דיו"ט, ולשיטתו י"ב א' דהוצאה לגמרי הותרה אפי' שלא לצורך, ע"כ דרך משום עובדין דחול שייך לאסור, אבל בסברא נראה דאף לפרתו' חשיב המקל צורך גמור להליכת הסומא, וע"כ דאסורו רק משום עובדין דחול, וכ"מ מדקתני לה דומיא דרועה בתרמילו וכיתוף כסא, וכ"מ מדמייתו לה בגמ' אפיסקא דלא יביאנה במוט ובמוטה, והיינו שעצם הטלטול מותר להביאה איברים איברים, אלא שלא יעשה כדרך חול, ודכוותה מייתו בגמ' האי ברייתא, וכ"נ בראש"י ור"ן שפי' כאן כרש"י, אע"ג דלעיל י"ב א' פ' כתר.

אבל הרמב"ן שבת קכ"ד ב' הביא הא דאין יוצאין בכסא משום דלאו צורך גמור הוא, והביא היר' דרך איסטניס מותר, וסיים דמ"מ מי שאינו אסטניס אינו חייב ע"ז, וכן לשון הרשב"א בעבוה"ק ש"ג ס"ז אין הסומא יוצא לרה"ר במקלו שהרי אפשר לו לצאת בלא מקל ונמצאת הוצאת המקל שלא לצורך, והרא"ה י"ב א' כתב שאסור מדרבנן כיון שאף בחול פעמים שמונע עצמו מלצאת במקל.

וצ"ע מי גרע מכדור שכ' תו' י"ב א' דשרי להוציאו לשחק בו, וכ"כ ברמ"א סי' תקי"ח ס"א, וצ"ל דדוקא במקל דאיכא זילותא דיו"ט בצירוף מלאכת הוצאה אסורה, ועי' להלן ד"ה ולהאמור.

מקל שהולכין בו הסומין כהיום לגשש אם אין מכשולות בדרך אפשר דמותר לצאת בו, דמקל דברייתא מיירי ליישר הליכתו ויכול לילך לאט בלא מקל, אבל מקל גישוש ענין אחר הוא ולא מצינו שאסורו, מיהו יש מקום לדון כיון דחיונין שהחמירו לחשוב המקל כעובדין דחול, אע"פ שגם יישור ההליכה לתרוצי סוגיא צורך גמור הוא, שמא כל מקל אסור, ומ"מ במקל המיוחד שראוי רק לשימוש זה יש להקל.

שם ואין יוצאין בכסא, בפשוטו דוקא ברה"ר קאמר, וכ"מ ברמב"ן שבת שם, וכ"מ ביר' פ"ק דמייתי לה לענין היתר הוצאה, וכ"מ ברשב"א הנ"ל דמקל דסומא דוקא ברה"ר אסור, וכ"כ במ"ב סי' ש"א ס"ק ס"ח דבחקר ובמבוי מותר, וכ"כ בסי' תקכ"ב סק"ב, ודכוותה מיירי בכסא דאסור, ואף לפמש"כ דהאיסור משום עובדין דחול, היינו בצירוף המלאכה דע"י שעושה מלאכה בעסק גדול איכא זילותא דיו"ט, אבל במקום שהטלטול מותר ליכא זילותא כ"כ.

אבל קשה דהא מייתנין בסמוך ממרימר ומ"ז דמכתפי להו בשבתא דריגלא, וכיון דמיירי בשבת ע"כ דאף במקום שהטלטול מותר אסור לכתף, וכ"כ הרא"ה דמיירי ברה"י ובעיר המעורבת, וגדולה מזו בפרש"י דמיירי בתוך ביהמ"ד, ואפ"ה אי לאו ביעתותא או דוחקא דציבורא אסור, והי' אפשר לומר דרך כיתוף אסור ברה"י

והיינו דקאמר ובלבד שלא יכתף, דלשון ובלבד פ"י אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלא אמרינן כן כשזהו מה שבא להשמיענו, אלא כשזהו איסור ידוע, והיינו דכיתוף באלונקי אושא מילתא שמתאספין רבים לישא האפריון כפי' הרמב"ם או שטרחתו מרובה, אבל אין נראה כן בסתמות הגמ' אלא מתפרש שהכל ענין אחד והוכיח סופו על תחלתו דאף בלא איסור מלאכת הוצאה אין יוצאין בכסא ואין מכתפין, וכ"כ מהא דמייתי מדאפיק משמשא לטולא ומטולא לשמשא דבפשוטו באותה רשות ה' ד"ז, וכן בירו' מייתי שם עובדות של כיתוף בשבת וש"מ דאף במקום שאין מלאכת הוצאה אסור, וכ"כ המ"א סי' ש"א ס"ק כ"ז בדעת הטור, אלא שבשע"ת כתב בשם נו"ב שכ"כ רק ליישב הטור, אבל לדעת ש"פ מותר, וכ"כ בא"ר שם דמב"ח וט"ז בשם מהרש"ל משמע דשרי, ונראה דאין להקל שהרי רש"י פ"י מכתפין בביהמ"ד והעתיקו בעבוה"ק, וכן ברא"ה מבואר דאסור אף ברה"י, וכן בירו' הביאו כמה עובדות שהתירו נשיאה בסדינא בשבת לדרוש בציבור ורופא לבקר חולים, וש"מ דבלא זה אף ברה"י אסור דומיא דשבת, וכ"כ בשע"צ סי' תקכ"ב אות ה'.

ובאמת גם בסי' תקי" ס"ח פ"י הטור דמ"ש המביא כדי יין ממקום למקום מיירי אף במקום המעורב, כמ"ש המ"א שם הובא במ"ב ס"ק כ"ט בדמבואות דשכיחי רבים מיחזי כעובדא דחול, וכן בירו' רפ"ד אמתני' שם מבואר כן, ולפמ"ש בירו' שם דהיתור הולכת התבן הוא רק למ"ד דלנפש בהמה ג"כ הותרה מלאכה, א"כ מדרסתי' בתלמודן ש"מ דמתפרש שפיר דברה"י קאמר, וכ"כ באו"ז שם דתלמודן פליג על הירו' בזה, ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם, וכעין זה במתני' י"ד ב' בהא דמשלחין מוקים בירו' דר"ש כר"ע, ולפנינו לא פ"י בגמ' דידן כן, וש"מ דאף ברה"י אסור כמו שהוכיח מזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כדעת הרי"ף והרשב"א, ועי' בזה לק' ס"ק ל"ג.

ולחאמור יש להחמיר בנשיאת כסא במבוי וברה"ר המעורבת, אבל בתוך הבית מסתברא דמותר, אע"פ שברש"י ורשב"א נראה דביהמ"ד ג"כ אסור שלא לצורך, בזה יש להקל דדוקא בביהמ"ד דאושא מילתא אסור, ואף סומא במקלו יש מקום להחמיר כיון דתני להו בהרי הדרי, וערשב"א הנ"ל מיהו דוקא במבוי ורה"ר שעירבו כיון שרבים מצויים שם, ובמ"ב כתב להקל בזה, כמ"ש לעיל.

שם משמשא לטולא, יש לעי' מה צורך יש לרבים בטלטול זה, ואפשר דלצורך הרבים ישב בחוץ, ואי לאו דמפקי ל' למקום נוח ה' חוזר לביתו, ובפשוטו שמשא וטולא באותה רשות.

שם כסא מה אתון ב', פרש"י מה אתם אומרים בו, וצ"ע דהא איהו שלח משמי' דריב"ל דרבים צריכין לו מותר, ומאי הדר בעא מיני', ואם נימא דגלודקי לאו היינו כסא, י"ל דבעא מיני' אם כסא כגלודקי, דאם גלודקי כעין מטה י"ל דבזה ניכר טפי שהוא חלש וצריך לזה, אבל כסא הוי טפי עובדין דחול, ובעורר משמע שגלודקי הוא שרפרף וזה פחות מכסא, ועי' פ"י ר"ח דמשמע עד"ז קצת, שוב הערוני דאפשר דבעא מיני' אם נוהגין היתר למעשה בכסא כמו ששלח להם, או שמחמירין בזה, ולכאורה גם בחולין ק"י ב' יש לפרש כן כבדא מה אתון ב', וזה מיושב טפי בסתמות הגמ'.

שם אדאזיל להתם כו' כי סליק כו', בפשוטו קודם שהלך כבר נודע לו שמת, וערש"י.

שם ובלבד שלא יכתף, פ"י דלצורך הרבים סגי בלא כיתוף וא"כ אין היתר לכתף, וזהו לשון ובלבד שלא יוסיף בעובדין דחול שלא לצורך דלענין זה הו"ל כאין רבים צריכין לו שידוע שאסור.

שם אלונקי, פרש"י שהכסא על זרועותם כנגד כתפותם, והא דמהני לביעתותא פ"י בערוך ערך אלונקי שנסמך בידי' על ראשיהם, ולכאורה הענין דע"י שנותנין ידיהם על כתפותיהם מתקרבי' זל"ז וקרובין לידי', ויש לעי' א"כ גם כשנושאים אותו בידיהם למטה יתקרבו זל"ז ויסמך עליהם, והרמב"ם פ"ה ה"ג פ"י דאלונקי היינו כאפריון והיינו בתוך תיבה סגורה כמ"ש סוטה ע"ש, ובזה מיושב דלא בעיתא וגם המשא גדול יותר.

שם ואמרי לה משום דוחקא דציבורא, לכאורה לאו בדינא פליגי אלא דל"ב סבר דלא הוה להו ביעתותא, ויש לעי' מאי מהני כיתוף לדוחקא דציבורא, ושמא ע"י שנישא למעלה מפנין לו מקום, וברש"י נראה שע"ז יכולין לרוץ מהר.

ולכאורה לשני הלשנות אין להיתר כיתוף בלא צורך גמור, וצ"ע ברמב"ם שסתם להיתר, ובשו"ע סי' תקכ"ב ס"ב, וזה ע"פ מ"ש בב"י דלטעמא דדוחקא דציבורא בכל גונא מותר, ולכאו' ג"ז טעם המתיר, שו"ר בלח"מ שפ"י דבכל מקום שרבים צריכין לו איכא טירחא דציבורא וזהו דוחקא דציבורא, וצ"ע, וברא"ה פ"י שלא ישמטו הציבור וילכו מפני עיכוב הזמן.

בשעה צ"ש שם אות ח' דן בהוצאת כסא בפ"ע אחר אדם חשוב פן יצטרך לישב עליו בהליכתו, ולכאורה פשוט שמותר אף בכל אדם, ורק הוצאת אדם ע"ג כסא אושא מילתא ומיחזי כעובדין דחול, תדע דאפי' במבוי המעורב אסרינן וזה אין שייך בכסא בפ"ע, ואף הרמב"ם שגרס אחר האיש כמ"ש בשם החת"ס וכ"ה בכת"י, נראה דפי' שיוצאין לקראתו בכסא ע"מ לנשאו ע"ג הכסא, אבל כסא בפ"ע ודאי מותר.

לג. י"ד ב' מתני' בש"א אין משלחין ביו"ט כו' בבעה"מ והשגות הראב"ד מבואר דמתני' מייירי אף דרך רה"ר, וכ"מ ברמב"ן שבת קכ"ד ב' ובעבוה"ק ש"ג ס"ח וברא"ה י"ב א', וכ"מ בירו' דשריותא דר"ש רק משום דנפש בהמה במשמע, ולפי"ז אפשר לומר דברה"י הכל מותר אף בשורה, ואפי' במבוי דשכיחי רבים, דלא אסרו אלא כשעושה מלאכה כבחול וגם מיחזי כמוליך לשוק, אבל כשאין סרך מלאכה דאורייתא לא אסרו משום מיחזי לחוד, אבל במ"א סי' תקט"ז סק"א כתב דבשורה אפי' בחצר אסור, וכ"כ במ"ב שם סק"ו בשם האחרונים דבמבוי אפי' מעורב אסור, ועי"ש בשעה"צ לענין חצר, ולפי"ז יש לנקוט דכולה מתני' אף ברה"י דהא דקתני סתמא ובלבד שלא יעשנו בשורה מוכיח דבכל גונא דשורה אסור מייירי מתני', דלא משמע שנתחדש בשורה איסור גם במקום שמשלחין כל דבר, דא"כ לא הו"ל להתייחס למתני', אלא לומר ת"ר אין משלחין בשורה, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמאיסור שורה יש ללמוד דמתני' אסרה אף בדליכא משום הוצאה, וצ"ע במ"א שם שכ' דברליכא משום הוצאה משלחין כל דבר.

ברם עיקר הדבר שהתירו שלוח בדבר שמסתמא לא ישתמש בו ביו"ט צ"ע מ"ט, הרי יש לחשוב הוצאה זו לצורך חול, דמ"ש הרמב"ן שם שמא ילמד הלכות תפילין מהתפילין ששלח לו רחוק מאד, יותר מהואיל דמיקלעי ל' אורחים וכן התירו לשלוח בהמה אפי' סמוך לשקעה"ח דלא אמרו שיהא שהות לשחטה, ואי משום הואיל, למאן דלית ל' הואיל מא"ל, והב"י בשם השלמה וכ"ה בבעבוה"ק פי' דהצורך יו"ט הוא בזה ששמת בקבלת הדורון, ולפי"ז ה"י ראוי להתיר כל דבר, אלא דהיכא שמחוסר מלאכה האסורה ביו"ט, גזרו שלא לשלוח, משום דניכר שאינו ליו"ט או שמא יעשה מלאכה.

ואכתי קשה לב"ש דלית להו מתוך, ולא הותרה מלאכה לשאר הנאות מא"ל, וצ"ל לדידהו שאסור לשלוח מנות אלא קודם הסעודה וכן סלתות בזמן שקרוב שיאפה אותם, וקצת ל"מ כן, מיהו עצם ההיתר של הנאה זו לא הוזכר בגמ', וצריך ראי' דהנאה זו חשיבא צורך המתיר הוצאה, ובירי' משמע דהנאת דורון לא מהני שהרי כתבו דר"ש מתיר בתבואה רק משום דסבר כר"ע, ומ"ט לא אמרו דמשום הנאת דורון שרי.

ולכאורה כיון שלמדנו מההיא דשורה דאף ברה"י אסרה מתני' שלוח תבואה וכיו"ב, אין לנו מקור לומר דכולן מותרין לשלוח דרך רה"ר, דכיון דתנא דמתני' עסיק בדיני שילוח שאסורין אף ברה"י, מנלן דהמותרין כולן מותרין ברה"ר בסתמא, דילמא דרך רה"ר צריך לברר אם זה לצורך יו"ט, מיהו י"ל דלא הו' סתמי מלפרש בגמ' ובלבד שלא יוציא דרך רה"ר.

ולהאמור מותר לשלוח מאכל בהמה ביו"ט, אם מתני' ברה"י דוקא, ה"נ ברה"י, ואם הנאת דורון מתרת דרך רה"ר, ה"נ מותר, ולא נחלקו אלא בשעורים שסתמן לאדם ומחוסרין מלאכת תיקון, וכן חייטים סתמן לטחינה וכן עדשים בקליפתן, כ"נ דבהכי מייירי, עי' להלן, אבל בירו' תלו היתר דמאכל בהמה בפלוגתא דר"ע וריה"ג, ומוכח מזה דמייירי דרך רה"ר ושהנאת דורון אינה מתרת ההוצאה, דמשום דרך חול אין לאסור במאכל בהמה שאף ביו"ט צריך להאכילה, ואיכא נמי הנאת דורון בכך, וכ"מ בירו' שאסרו לשלוח תכשיטין, אבל צ"ע מ"ט, ושמא בשבת קאמר.

הרשב"א נקט בדעת הרי"ף דהלכה כר"ש דשרי לשלוח תבואה, וכתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמוכח מזה דמפרשי מתני' ברה"י, דהא קי"ל דלנפש בהמה אסור להוציא ביו"ט כמ"ש הרשב"א בש"א, אבל קשה דבעבוה"ק משמע דכולהו שרו אף ברה"ר, וש"מ דטעמא דשמחת הדורון מהניא אף למאכל בהמה, ואע"פ שהוא עצמו אסור להוציא לצורך בהמתו, ולפי"ז מפרש הרשב"א דתלמודן פליג על הירו' בזה דלתלמודן מהני שמחת הדורון להתיר הוצאה, וצ"ע מנלן לחדש כן נגד הירו', מאחר דתלמודן מתפרש שפיר ברה"י, ולא סברא פשוטה היא, וגם הרמב"ן והרא"ה לא ס"ל דמהני שמחה זו להתיר, דאטו נימא נמי שהשמחה שיש לבהמתו מה לאכול ג"כ תתיר, וא"כ כש"כ שהשמחה להציל מן הגייס תתיר שחיטת העגל, עי' בגמ' כ"א א'.

ולפי"ז נראה דיש להחמיר שלא לשלוח דרך רה"ר אלא דבר שקרוב שיצטרכו לו ביו"ט, אבל לא תפילין ולא בגד שיש בו כלאים, ואף לא בהמה חי' ועוף וסלתות כשקרוב הדבר שלא ישתמש בזה ביו"ט, אבל הרמ"א

בסי' תקט"ז ס"ג כתב דכל הני וכיו"ב אפי' דרך רה"ר מותר לשלחן, והגרא"א ציין לזה מהירו', ולכאורה שם מוכח איפכא דשמחת דורון אינה מתרת, ומוקים דר"ש כר"ע, והנדרן בדאורייתא וקשה להקל, מיהו כיון דאיכא הואיל אין כאן איסור דאורייתא, ומ"מ ראוי להחמיר, וצ"ע.

לכאורה לב"ש אסור לשלח בהמה אפי' ברגלי' ביו"ט, דלא נאמר משלחין דוקא בידו, וש"מ דאף בלא הוצאה אסור, אבל בירו' משמע דדוקא בטוענו על כתיפו אסור, אבל מוליכו ברגליו מותר דלא מינכר בין מוליכו לדורון או מוליכו להשקותו, - בפשוטו לב"ש אסור לשלח תפילין, דכש"כ הוא מבהמה, אבל י"ל דכיון שהתפילין אינם חסרים תיקון לא אסור, ובהמה שאני שצריכה שחיטה.

שם תנא ובלבד שלא יעשנו בשורה, לשון זה משמע שהוא מדברי ב"ה, דנחי דהתרנו לשלח כל הני דמתני', מ"מ לא יעשנו בשורה, ולפ"ז י"ל דמנות דשרו ב"ש אף בשורה מותר, שאין דרך לשלוח מנות כך לשוק, מיהו אם ב"ש שרו נמי ינות שמנים וסלתות ע"כ דאסרי נמי בשורה, וכ"מ בפוסקים דכולן אסורין בשורה.

הרי"ף השמיט בעיא דרב אשי, ואפשר משום דלא שכיח, ובשו"ע סתם להקל, ולכאורה הי' נראה דבספק דרבנן כזה שלא ידעינן אם גזרו אין להקל אלא במקום הצורך קצת, אבל כאן יכול לשלחם בערבוביא או שיתנו ריוח ביניהם, ובבית המקבל יתחברו, והר"ן נתקשה בטעם המחמירין, ובשעה"צ אות י"א הביא דהיש"ש מחמיר, וצ"ע וביורו בשאר מקומות כה"ג.

הרי"ף הביא ברייתא דר"ש ודקדקו מזה הרשב"א והרא"ש דהלכה כר"ש, ולכאורה אפשר לדחות דאשמועינן דאע"פ שראויין למאכל אדם ובהמה אסרי רבנן, ואע"ג דשרינן תפילין, היינו מפני שאינם חסרים מלאכת חול לתקנם, מיהו אם ר"ש מפרש דברי ת"ק הלכתא כותי', ואין הכונה דת"ק שאסר היינו כוסמין ושיפון, אלא דלא בכל גונא ראויין החטים ללודיות, והיינו דקאמר ר"ש מתיר בתבואה ולא קאמר סתם כמ"ש בשם הגר"א, דבכל מין ממיני התבואה יש אופנים שמותר, מיהו אפי' אם ר"ש מתיר לעולם ובכל המינים שפיר נקט בתבואה לומר דלאו בכל מילי מתיר אלא דוקא בתבואה, שההיתר מפני שיש אופני שימוש בתבואה, ולא מפני שאינו חושש לצורך יו"ט כלל.

הא דתני בברייתא דר"ש עדשים צ"ע ל"ל טעמא דעסיסיות הרי של בית ר"ג מנהגן תמיד לבשל עדשים כדחנניא לעיל, ולא נחלקו רבנן בזה, וצ"ל דמירי בעדשים בקליפתן דומיא דחטים ושעורים, ולפ"ז שפיר גרסינן במתני' קטניות ברישא, כמו שהוא לפנינו וברא"ש ורא"ה וכ"מ ברמב"ם ועי' עבוה"ק, ועי' שבת ע"ו ב' דקליפי עדשים מתבשלות עמהם, ואפשר שזהו עסיסיות, אבל סתמן מחוסרין דשה וקילוף, באופן שזה מלאכת עבודה, וכן הזכירו בשבת שם פול בהדי עדשים, וכ"ה בירו' כאן.

במ"ב סי' תקט"ז סק"ה הביא מא"ר ונה"ש דמחמירין שלא לשלוח תבואה לחבירו ביו"ט אפי' במקום שיש עירוב ואפי' כשחבירו צריך התבואה לבהמתו, ויש כאן לבאר שאם חבירו מבקש ממנו שישלח לו אין זה בכלל משלחין דמתני', שהר"ז עושה שליחות לחבירו, וכמו שחבירו יכול ליקח תבואה לבהמתו ממקום שההוצאה מותרת, יכול לבקש ממנו שישלח לו, ורק במקום ששולח לו בתורת דורון והמקבל יחליט אם יקחם לבהמתו או לאכילה, בזה שייך לאסור כיון דסתמן לאכילה, אבל כל שנתייחד לצורך בהמתו אין לאסור, וכ"נ בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה.

בהא דאסרינן סנדל המסומר ולא אסרינן תפילין, י"ל משום שכל אדם לובש סנדל ביו"ט ויש לחוש שילבשו או שיאמרו דמותר ללבשו, אבל תפילין אין לחוש שניח תפילין בגלל ששלחן לו, ועתו' ט"ו א' ד"ה ה"ק.

כתב המ"א בסי' ש"ו ס"ק ט"ו דאסור ליתן מתנה בשבת ויו"ט, מיהו לצורך שבת מותר כמ"ש בסי' שכ"ג ובסי' תקט"ז, וסיים דצ"ע מה שנוהגין ליתן במתנה כלים לחתן הדורש, ובמ"ב ציין לדברי הא"ר ושם כתב דחשבינן ל' קצת מצוה לכבוד התורה ולשמח חתן וכלה ולפעמים הם עניים, ויש לתמוה דמהא דמשלחין תפילין מבואר דאף שלא לצורך יו"ט מותר, ובין אם הטעם מפני שמחת הדורון ובין אם ילמד מזה הלכות תפילין, יש להתיר מה"ט גם בחתן, לשלוח ספרים וכלים, ואפשר לחלק דכאן הדורון לכבוד יו"ט כענין משלוח מנות בפורים, אבל בחתן הדורון לחתונתו ואין השמחה מתייחסת ליו"ט, ולכן נראה כנותן מתנה השייכת לחול בשבת, ומ"מ נראה דצריך רא"י לאסור בכה"ג, והמיקל יש לו על מי לסמוך וכמ"ש בא"ר.

ובעיקר הדברים נראה דדורון לא גזרינן ב' משום מו"מ ול"ד להקנאת לולב והקנאת אוכלין משום עירובי תבשילין, והתפסת מטלטלין לכתובה, דבכל הני המטרה חלות הקנין ודמי למו"מ, אבל בדורון עיקרו הכבוד

והשמחה בנתינת הדורון, ואם לא יצטרך לזה בשבת לא איכפת לי שיחול הקנין רק במוצאי שבת, ובכ"ה ג לא גזרו אטו מו"מ, ואמנם במו"מ יש לאסור ליתן בשבת אפי' שחלות הקנין יהא במוצ"ש, שהנתינה לשם מו"מ, אבל כשהנתינה לשם דורון ואין לו ענין בקנין, ל"ד למו"מ.

לה. כ"ה א' מתני' בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ יש שהות כו' למאן דאית לי' הואיל התירו כאן לכתחלה משום הפסד ממון, ונראה דאין הטעם מפני שלא העמידו דבריהם במקום הפסד, אלא דפעולת הצלה אינה נראית כהכנה לחול, כיון שזוהי הפעולה הנדרשת כעת, ולא ראו לאסור ע"י הואיל אלא כשעוסק לצורך חול, ועי' להלן בדין הבאת האיברים מן השדה.

שם רע"א אפי' כזית חי מבית טביחתה, פשטות הגמ' שאין כאן מחלוקת בשרייתא דאכילה בלא בדיקה, ויש לפרש דת"ק שהצריך צלי, ממילא יבדקנה ע"י אחר בזמן שהבשר נצלה, ולכן לא הוצרך להזכיר מבית טביחתה ופולגתתם רק אם סגי בהואיל לאכילת בשר חי, ואפי' דעתו לאכול חי בטלה דעתו, ואמרינן דניכר שעוסק לצורך חול, ולהאמור אפשר להקל כהרמ"א דא"צ שהות לבדקה מלבד זמן הצליי', דלכו"ע סגי בזה שיכול לבדקה ע"י אחר באותו הזמן, ועמ"א וא"ר ובהגר"א סי' תצ"ח ס"ו.

נראה דאין להוכיח משמעתיך בדמקום איסור דרבנן לא אמרינן הואיל מדאורייתא, כיון שאינו עתיד לאכול ביו"ט, דכאן הנדון לכתחלה לשחוט ע"ד כן, וכמו שלא התירו רבנן על סמך אכילת בשר חי כיון שאינו ראוי ומצוי, ה"נ לא התירו ע"ס אכילה בלא בדיקה, אבל מדאורייתא אמרינן הואיל גם בכ"ה ג, ובמשה"ק הגרע"א ז"ל דלר"ע סגי בכזית לכלבים, כתב אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה דמרבנן לא שרינן לכתחלה משום אכילת כלבים דמינכר שכוונתו לצורך חול, כמו כזית חי לת"ק, ועי' לעיל כ"א א' דאמרינן טעמא דחזי לכלבים, אלא דשם מתפרש לענין שלא יהא איסור דאורייתא ועוד דכיון שאם תמות ג"כ חזי לכלבים אין להתיר שחיטה, כ"כ שם.

שם שחטה בשדה לא יביאנה במוט כו' יעו' ברשב"א דאבהמה מסוכנת קאי, והביא מחלוקת אם גם בשחט בריאה אסור להביאה במוט, ויש לעי' היכי שרינן לטלטלה שלא לצורך, ולמאן דאית לי' הואיל ניחא דאיכא פסידא להניחה בשדה, אבל למאן דלית לי' הואיל צריך לאכול כזית מכל אבר ואבר, וצ"ל דאח"כ, אלא דמתני' כוללת גם כששחטה לצורך אכילה, ולכן לא פרט דיני מסוכנת ששחטה להצלה, ולמ"ש הרמ"א סי' תקי"ח ס"א בדמקום חשש גניבה הוצאה מותרת והיינו אף בלא הואיל ניחא אף באין דעתו לאכול, ודברינו להחולקים שהביא במ"ב שם, ולמאי דקי"ל דאמרינן הואיל מבואר סתמות הגמ' והפוסקים דשרינן הוצאה בטעמא דהואיל במקום הפסד, ובבה"ל סי' תצ"ח ס"ו הוכיח דאף הפשט שרינן בהתירו סופן משום תחלתן כשצריך לכזית, עי"ש.

כשצריך לנתח איברים איברים ע"כ להפשיטה תחלה, וש"מ דאף הפשט שרי במסוכנת כמ"ש הרמ"א שם. פשטות הדברים כפי' הרמב"ם דכל בהמה אסור להביאה במוט דרך חול, דדוחק לומר שהאיסור רק במסוכנת דאטו כו"ע ידעי שהיתה מסוכנת, ועוד דמתני' כוללת כששחטה בשחרית וכשעתיד לאכול ממנה הר"ז כבריאה, ויש לדחות שאין דרך לשחוט בהמה בשדה דהוי טירחא מרובה להביאה לעיר, וממילא ידעו שהיתה מסוכנת ושחטה להצלה ולא לצורך אכילה, ומ"מ כ"נ שהאיסור משום זלזול בנשיאת משאות כההיא דריש פ"ד, וכ"מ מדמיינו הכא בגמ' הא דאין יוצאין בכסא.

ומסתברא דשינוי לא מהני כיון דאושא מילתא, וכ"כ במ"ב ס"ק מ"ד אבל בבריאה כתב בס"ק מ"ה להתיר ע"י שינוי לצורך, ולכאורה כשצריך לאורחים נעשית המסוכנת כבריאה שהרי שטחה לצורך, עי"ש.

לה. שו"ע סי' תקי"ח ס"א בהגה או שמתירא שלא יגנבו או שאר פסידא כו', במ"ב סק"ו כתב דנכון להחמיר כהפוסקים דלא שרו טלטול במקום פסידא, אבל בהחזרת המחזוריים כתב דהתירו סופן משום תחלתן, ולא מצאנו טעם זה בגמ', אלא שכתבוהו הרא"ש והראב"י"ה (עי"ש שדן למה לא הזכירו עולא), ובמרדכי בשם מהר"ם אסר.

מיהו דבדאיכא הואיל אפשר להקל, שהרי מצינו שהתירו במסוכנת שחיטה והוצאה משום הפסד בדאיכא הואיל, כמשנ"ת לעיל ס"ק ל"ד, וכשצריך לכזית התירו להפשיט כל הבהמה דילמא מימנע ולא שחיט כמ"ש בבה"ל סי' תצ"ח ס"ו, ולכאורה גם מה שאמרו בירוש' שרא"י טלטל המפתח מפני שהי' לו פלפלין באוצר, לא הצריכו דוקא שעתיד להשמש בפלפלין אלו, אלא משום הואיל התירו, מיהו התם י"ל שהצורך קרוב יותר.

ובבגה"א ציין לדברי התוספתא שהתירו ב"ה חזרת כלים שלא לצורך, והרא"ש פי' דהיינו למצוה ולשאר צרכים, והגרא"א ציין מכאן מקור להתירו סופן, וצ"ע.

בגמ' ט' ב' אמרו דרשב"א מתיר החזרת הסולם, ולא נתבאר במאי פליגי, אבל לכאורה מיירי אף בדליכא משום הוצאה, דהאיסור שיאמרו להטיח גגו הוא צריך, שייך גם במבוי המעורב, וא"כ לא שמענו דין הוצאה (דהא ב"ש ודאי לא שרו לשאר צרכים, ואמנם הואיל נראה דחשיב או"נ ממש מ"מ מסתברא דב"ש מחמירי טפי), ועי' שיטת ריב"ב שציין בשעה"צ אי קי"ל דמותר להחזיר, ובראבי"ה כתב דקי"ל כמתני' דאסור להחזיר, אבל בלולב וספרים כתב דמותר, וי"ל דלא מיירי בהפסד גמור, גם יתכן דתנא דמתני' אינו מחלק בין הולכה לחזרה.

והנה המנהג להחזיר הלולב (והשופר) לביתו ביו"ט, ולצורך נטילת נשים מותר להוציא לכתחלה כמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בדף י"ב ס"ק י"ד, אבל גם כשא"צ לבני ביתו נהגו להחזיר, ולפשמנ"ת כיון דאיכא פסידא להניחן בביהכ"נ שיתקלקלו או יגנבו, יש להתיר מטעם הואיל דאי מיקלע מי שלא בירך, או שיתגלה ספק בדין, ואין להצריך ליטלו לביתו כדרך גדילתו כדי שיהא בזה קצת מצוה כאנשי ירושלים, כיון שהעלים יתייבשו ואיכא פסידא, ואפשר דאפי' אם אין הפסד בדבר לא הצריכו להחמיר ליטול כדרך גדילתו, דכשהסדר הרגיל להחזיר לביתו, משום פסידא, לא מיחזי כעוסק לצורך חול, ובכה"ג לא הצריכו להחמיר שלא לסמוך על הואיל, וכמש"כ לעיל ס"ק ל"ד דזהו הטעם שהתירו במסוכנת, ופשטות הדברים שאף בזמן הגמ' לא השאירו הלולבים בביהכ"נ ביו"ט, שלא הוזכר ד"ו אלא בחל בשבת, ושמא החזירו דרך גדילתן דאיכא קצת מצוה כאנשי ירושלים, אבל באנשי ירושלים מבואר שמסרום לבניהם או לעבדיהם אע"ג דפטירי, והיינו דבכה"ג שהסדר הרגיל להחזיר לביתו ולא להשליכו ברה"ר, לא החמירו בדאיכא הואיל, ויש לדחות שההיתר מפני שחזרו ונטלוהו כשבאו לביתם.

ביו"ט שהולכו הלולב לביהכ"נ הי' למצות נענועים דהא מדאגבהיה נפק בי', ולא מיירי שנטלו דוקא שלא כדרך גדילתן או בכלי, וש"מ דאף למצוה דרבנן שרינן הוצאה, וכ"מ ממנהג אנשי ירושלים שלא היתה מצוה גמורה אלא חיוב מצוה, וכ"מ בהא דאמרו חולין פ"ה א' דאם נשים סומכות רשות, הו"ל כודאי צורך יו"ט, ועי' שאגת ארי' סי' ק"ו ק"ז.

במה שדן בשאג"א סי' ק"ח אם אמרינן הואיל בדברים שהותרו רק מתוך, כבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם שאין שום סברא לחלק ביניהם, דמאחר שנתגלה לנו שהתורה התירה מלאכה לצורך זה, אמרינן דא"א לחייב על מעשה כזה בדאפשר דמיקלעי לי' אורחין, וכש"כ לדעת הרמב"ן והרשב"א שאין שום יתרון לאו"נ טפי משאר צרכים, ולא הותר זה מתוך זה עי' לעיל סק"ג, וגדולה מזו מצינו בפסחים מ"ז ב' דאמרינן הואיל לכיסוי דם ציפור שלא הותר אלא בכח דחיי' דעדל"ת.

לו. חולין פ"ד ב' אין מכסין את דמו מק"ו ומה מילה כו' א"ל תקיעת שופר בגבולין תוכיח כו' יש לעי' לרבנן באמת מ"ש תקיעת שופר ממילה, ולתירוצ' בתרא דתו' דבשופר הנדון באיסור דרבנן ניחא, דמדמו כיסוי דהוי משאצל"ג או מוקצה לתקיעה דהוי נמי שבות, משא"כ מילה דאסירא מדאורייתא, אבל לתירוצ' קמא אם התירו הוצאה לצורך שופר דטומטום, למה לא התירו מילת ספק שמיני, ומדבריהם ז"ל נראה דבאמת הוצאה אסורה לצורך טומטום, אלא שלא גזרו שמא יעבירו, ובשאגת ארי' סי' ק"ז מסיק להתיר הוצאה לצורך ספק, ועי' להלן.

ובספר מלאכת יו"ט בהשמטה אות פ"ט הובא בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק (ואינו תח"י) כנראה נקט בפשיטות דהוצאה לצורך ספק מותרת, והק' מ"ש מספק מילה, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה תירץ דלולב הוי ודאי מצות היום, וספק אם יצא יד"ח, אבל ספק דמילה הוי ספק אם זה ממצות היום והר"ז כספק לחול, ועי"ש עוד.

אבל קשה א"כ מאי מייתו חכמים לר"י מתקיעת שופר, נימא להו דשאני התם שהיא ודאי מצות היום, משא"כ מילה וכיסוי.

ונראה מזה דהוצאה באמת אף לספק מילה שריא, ורק המילה עצמה אסורה בספק, דמילה מלאכת עבודה היא לתקוני גברא ומלבד חבורה חשיב כמב"פ דהוי תיקון חשוב טפי מחתיכת יבלת ולא הותרה אלא ע"י

דחיי' דמילה בזמנה כמו שדוחה שבת, וכ"כ רש"י שבת קל"ג א' ד"ה ואין, ול"ד לחבורה דשרינן בכתובות ז' א' דלא חשיבא בעילה מלאכת עבודה, וסגי בצורך זה להתיר חבורה, וה"ה כל מלאכות דאמרינן בהו מתוך, אבל מילה אינה ניתנת משום מתוך אלא שודאה דוחה יו"ט כמו שדוחה שבת, ולכן בספק נועי' שבת כ"ד ב' וה"ה שבות דדקר נעוץ ושבות דתקיעה כל הני מלאכת עבודה הן ולא שרו מדין מתוך.

ולפ"ז מותר להוציא עפר לכסות דמו של כוי, כמו שמותר להוציא שופר לספק תקע, דכיון שהאדם צריך לזה אין מגרע מה שצריך לזה מטעם ספק, ולא דנו בשמעתין אלא במלאכות שלא הותרו ביו"ט כלל, כחופר גומא והשמעת קול ומילה, והוצאת קטן למולו ג"כ חשיבא צורך, אע"פ שהמילה עצמה בכח דחיי'.

אבל מדברי הרמב"ן שבת קכ"ד ב' שכתב טעמא דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט מפני שאינו נהנה בעשייתה מחמת גופה אלא מפני המצוה, מבואר שאם ה' נהנה מזה ה' מותר מדין מתוך, ולא ס"ל דכמלאכת עבודה חשיבא, ולפ"ד הרמב"ן משמע דאף הוצאה לצורך ספק שופר ולולב אסור כיון דלא מתהני גופי' מעשיית המצוה, מיהו בדאיכא הואיל אפשר דיש להקל אף להרמב"ן, ומילה שאני דליכא הואיל, דלא גזרו חכמים לאסור בהואיל אלא כשמתעסק לצורך חול, אבל לא בעוסק בספק מצוה.

ומילה שלא בזמנה דמיא לשריפת קדשים שאינן ממצות היום, ורצונו לעשות המצוה לא משוי לי' צורך, כמו שצורך בהמה אינו מתיר.

שם תוד"ה תקיעת, בשאג"א סי' ק"ז הרבה להקשות על פי' קמא דנקטו דאסור להוציא שופר לצורך טומטום למ"ד דנשים אינן סומכות, ואמאי כיון דמספק חייב לתקוע הר"ז צורך גמור בודאי, (וכנוטל רפואה שספק אם תרפאנו), ועוד דכיון דאיכא הואיל בהוצאה זו אין לאסור לטומטום, דלא יבא לידי איסור, ובודאי שאין לאסור לתקוע שמא יעבירונו בזמן שאין טעמא דהואיל, ועוד כיון דהא דנשים רשות מהני להתיר, ה"ה דחייב הספק ודאי צריך להתיר.

ולתירוצו בתרא דמייתי משבות דתקיעה צ"ע מאי מייתי הרי שבות דתקיעה הוה דחי גם בשבת, והתם משום הוצאה אסרינן, וא"כ לא מצאנו דבר שאינו דוחה שבת וספיקו דוחה יו"ט, ואפשר דלאחר שאסור תקיעה בשבת הרי מי שרוצה לתקוע ולצאת החיוב דאורייתא, נפגש רק בשבות דתקיעה, ובלולב במקצה, שלא אמרו אסור אלא ביטלו המצוה, ונשאר איסור דרבנן, ונמצא שמשום שבות נמנע מלקיים המצוה, וביו"ט לא אסרו בספק משום שבות זו, וא"נ י"ל דעיקר ההוכחה שהתירו איסור דרבנן לצורך ספק, אע"פ שאין היתר דמתוך לאיסור זה, ואילו שבות אחר של שמא יעבירונו אפי' ודאו אינו דוחה שבת, ואין זו הוכחה גמורה אלא פירכא דהתירו לצורך ספק איסור דרבנן ביו"ט, שו"ר בשאג"א שביאר דיש טעם למה לא אסרו משום שבות דתקיעה בשבת, אבל לא משום דשבות זה קיל טפי, וא"כ לגבי ספק ביו"ט הר"ז באותו נדון אם ספק דאורייתא דוחה ודאי דרבנן.

לז. שו"ע סי' תקט"ט ס"ו אין נוקבין נקב חדש בחבית ביו"ט, כתב המ"א דלפמ"ש בתשו' הרא"ש הטעם מפני שאפשר לעשותן מעיו"ט, א"כ אם לא ה' אפשר לנקבה מעיו"ט מותר, וכ"כ במ"ב ס"ק כ"ח, ועי' לעיל סק"ז כתבנו דאין להקל בה' טרוד או שלא ידע מעיו"ט, ולא אמרו אלא בדבר שנפגם ביו"ט וכיו"ב, ולפ"ז בחבית לעולם אפשר מעיו"ט, אא"כ נימא דנמלך להשתמש ביו"ט ג"כ חשיב א"א לעשותו מעיו"ט, אבל דברי המ"א והמ"ב כמ"ש בריש הסימן להקל כדעת רש"י דבה' טרוד או שלא ידע ג"כ מותר.

ולפ"ז דמדמו לה למכשירין ה' מקום לדון בקופסאות שימורים וכיו"ב שמתקלקלין בפתיחתם דחשיב א"א לעשותן מעיו"ט, וכן בשקית חלב שתשפך אם יפתחנה וכיו"ב, מיהו אפשר דכל עשיית כלי חשיב אפשר לעשותו מעיו"ט עי' לעיל ס"ק י"ב ועי' להלן.

אבל עיקר הדבר צ"ע דבפשוטו נקב חדש בחבית כעשיית כלי דמי וחשיבא מלאכת עבודה דאף לאו"נ ממש אסור, ואפשר דהרא"ש אזיל בשיטת תו' דאף לבנות בית ה' מותר לצורך אר"י, ואסור מדרבנן משום עובדין דחול דבר הנעשה לימים רבים, ולפ"ז בחבית אין לאסור, אבל לדעת ש"פ דאסור מדאורייתא מלאכת עבודה ה"ה עשיית כלי, ולפ"ז אפי' בא"א מעיו"ט אסור לנקוב ביו"ט, ומסתברא דאף להרא"ש דוקא נקב שאיסורו מדרבנן דמוציא ואינו מכניס, כמ"ש שבת קמ"ו א', אבל עשיית כלי ממש כנקב שמוציא ומכניס אין להתיר, דמודה הרא"ש דתיקון מנא אסור, וע"כ דנקב בחבית חשיב כשימוש, כההיא דשובר אדם את החבית, וא"כ בקופסאות שימורים ושקיות דחשיב עשיית כלי, אין היתר דמכשירין.

ועו"ק בדברי המ"א שמתיר לעשות פתח בחבית, דכיון שיכול להסיר המגופה אין בזה שריותא דמכשירין, שהרי גם עכשיו יכול להגיע לאוכל בלא מלאכה, וזה גרע ממכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, [ועוד יש לדון בקופסאות ושקיות דלא חשיב שימוש במלאכה עצמה, שזה כסילוק המעכב, שאינו צריך לעשיית כלי אלא לסתור המפריע, משא"כ בעשיית נקב שמשמש בפתח זה, ובהסרת מפריע שאינו נהנה מהמלאכה עצמה לא קי"ל כר"י, כמבואר כ"ב א'].

כתב הגרע"א ז"ל בגליון הט"ז סי' תק"א סק"ז וז"ל לענ"ד לטלטל להוציא הפתילה הישנה מפני חדשה הוא היתר גמור, דטלטול מוקצה לצורך או"נ בלי שימוש קי"ל דשרי כדלק' סו"ס תק"ט, וז"ל הח"א כלל צ"ב ס"ב ונ"ל דאם השפופרת סתום בחלב מותר לנקותו בסכין וכיו"ב, וכונתו דאין לחוש לשמא ימרח ותיקון השפופרת, אבל משום מוקצה פשיטא דשרי, ואף בשבת שייך לדמות כיו"ב להדחת כלים, ולפ"ז מה שמצוי היום בנרונים חדשים שנשארת חתיכת פח משיירי הנר הראשון, מותר ליטלו ביו"ט, וע"י סכין וכיו"ב נדון כניעור כיון שאינו מטלטלו להדיא, ומהני אף למ"ש בכה"ל סי' תרל"ח ס"ב לכתחלה לנער המוקצה ביו"ט.

הא דקי"ל בסי' תק"ט ס"ז ובסי' תקי"ח ס"ג דטלטול מוקצה לצורך או"נ מותר, ה"ה שאר צרכים כגון שצריך להוריד מוקצה מבגדיו באופן שאינו בסיס וא"א בניעור, וכן להסיר מוקצה המפריע לפתוח דלת תיבה וכיו"ב, ובמ"ב סי' תקי"ח ס"ק כ"ד התיר ליטול מפתח מארנק שיש בתוכו מעות, ושם התיר אף להחזיר הארנק למקומו דהתירו סופו משום תחלתו, מיהו דוקא טלטול בעלמא אבל שימוש במוקצה אסור, כמ"ש במ"ב סי' תק"ט ס"ק ל"א, ולע"כ.

המנהג להשתמש בגז מרכזי ולהדליק ביו"ט אע"פ שמניע השעון, ומכיון המספרים למדה כמה שלקח, וכמו שנהגו בשימוש במים בזמן שהמשאבה של גוים, ומשום לקיחה במדה אין כאן כיון שאין מקח בכל רגע, וכאילו חבית של מוכר מונחת ברשות לוקח ונוטל ממנה כל צרכו וסופר כמה כוסות לקח, ומשום כותב ליכא כיון שגלגל המספרים במקומו כל הזמן, ומ"מ לא הי' ראוי להתיר אי לאו שנעשה בכח שני.

בדיני יום טוב

בדין מתוך

ביצה כ"א ב' לא יחם אדם חמין לרגליו אא"כ ראויין לשתי'

א. ביצה כ"א ב' מתני' בש"א לא יחם אדם חמין לרגליו אא"כ ראויין לשתי', פי' תו' בשם ירו' דהיינו דוקא כששותה מעט ומרבה לרחוץ רגליו, וכבר כתב הרשב"א דהיינו כדתניא לעיל י"ז א' ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד, ויש לעי' דא"כ מה ראו ב"ש להשמיענו ד"ז הכא, הרי אף לצורך חול שרי כה"ג, וכש"כ דשרי לצורך רחיצה דיו"ט, וי"ל דהי' מקום לאסור במרבה לצורך רחיצה, שלא ישתמש בזה ביו"ט, גזירה שמא יחמם לרחיצה, אבל לצורך חול לא גזרו.

ולכאורה הי' נראה דלא שרינן לעיל אלא נחתום שממלא חבית כדרכו, וכן

אשה ממלאה קדירה, שגם בחול כשצריך לקיתון אחד עכשיו, ממלא כבר כל החבית שיהא מוכן, וכן האשה בקדירה, דטריחא להו מילתא להכין מעט מעט, ובכה"ג אין כאן הערמה לבשל לצורך חול, אלא זהו סדר הרגיל, ובזה מהני מ"ש הר"ן דבאו"נ שרי מרבה בשיעורין, ובצירוף מש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכל חתיכה בכלל הספק שהיא ליו"ט, אבל אם ממלא אדם הדוד העשוי לרחיצה, לא התירו אע"פ שנוטל ממנו כוס לשתי', דמינכרא דעשייתו שלא לצורך שתיי', אף אם צריך באמת לכוס אחד.

ולפ"ז לצורך חול אסור להחם בכלי גדול כשניכר שהוא לצורך חול, והיינו דאשמועינן ב"ש דלצורך רחיצת רגליו התירו, וכן במדורה אף אם משתמש בה להחם קיתון כנגדה כמ"ש בירו', אפ"ה לצורך חול כה"ג

לאוקומה דכשנתנו הסילון החליטו שלא ישנו ממנו, דלמה יחליטו כך במים הראויין לשתי, וכיון דדעתם גם לשתי יש להתיר הכל, א"ו אסורין ברחיצה כשדעתו רק על רחיצה, והיינו באינן ראויין לשתי, ולמסקנא אף בשותה מהן אסורין להשתטף כל גופו כמ"ש במ"ב סי' תקי"א ס"ק י"ב, ושפיר סתם תנא דאסורין ברחיצה, ולע"כ בסוגיא שם, אבל לפו"ר יתכן דסילון מיקרי מחמם לרחיצה, ול"ד לנחתום שמותר למלא חבית וכמש"כ לעיל, וה"נ הסילון שמקלח כל הזמן מוכיח דלאו לשתי בלבד נעשה, וא"כ כשנעשה בהיתר לצורך שתי ונמלך י"ל דשרי.

בדברי הרשב"א בשם הירושלמי

הרשב"א הביא דבירו' איכא תרי לישני, ולל"ב מתירין ב"ש אף כשאנו שותה אם ראויין לשתי, ולפנינו חסר זה, ותוכן הדברים נראה שם דלל"ק ראויין דמתני' היינו שהחמום גם לצורך שתי, ולפ"ז לא שמענו לב"ה דשרו אף באינן ראויין לשתי כלל, דב"ה ארישא קיימי דאמרי ב"ש שצריך לשתות מהן, ואמרו ב"ה דא"צ לשתות, אבל אכתי ראויין לשתי בעינן, ולפי זה במדורה לכו"ע בעינן שיהא קומקום כנגד המדורה, דלא מהני ראויין לקומקום אלא בעינן ראויין לשתי, ולל"ב דלב"ש סגי בראויין, ע"כ דלב"ה אף ראויין א"צ, ולפ"ז במדורה לב"ש בעינן קומקום, ולב"ה אף בלא קומקום שרי, דב"ש בל"ב כב"ה בל"ק, ומזה נראה דגרסת הרשב"א נכונה ולפנינו חסר בפיתרא בתרא פירושא דרישא דמתני', [וערמב"ן שבת ל"ט ב' שו" דלהירו' שאר הנאות אסורות], ולפ"ז ודאי משמע דתלמודן כל"ב דהא לב"ה א"צ ראויין לשתי כלל, שו"ר בשעה"צ סי' תקי"א אות ז' עי"ש.

יש לעי' למאי איצטריך לאשמועינן הא דעושה מדורה אליבא דב"ה, הא אפי' בהנאת אבר אחד ובאינן ראויין לשתי שרו ב"ה, וקצת דוחק לומר דאתא למיסתם כב"ה, דהא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה, וי"ל דבמדורה ניכר שאינו

אסור, שאין דרך לבשל ע"ג מדורה, וניכר שעיקר עשיית המדורה שלא לצורך הבישול, ולצורך חול כה"ג אסור, ורק להתחמם כנגדה ביו"ט שרו בירו' בצירוף הנחת קומקום כנגדה.

בראיות התו' דלב"ש לא סגי בראויין לשתי אלא צריך שיטתה מעט

בתו' שבת ל"ט ב' הוכיחו דלא סגי לב"ש בראויין לשתי בלבד, שהרי מדורה ראוי' לחמם כנגדה מים ואפ"ה אסרי ב"ש, [ובירו' מוקים לה כב"ש ובנותן קומקום כנגדה], ולכאורה יש לדחות דלא מהני ראויין אלא בדבר שדרכו בכך, כגון בשתי' שאם צריך לשתות מחממן כך, וא"כ המלאכה כדרכה לאוכל נפש, אלא שהחסרון בכונתו כאילו חסרון מבחון, אבל מדורה שאין דרך לבשל עלי', לא הויא בדין ראוי' לאוכל נפש, דניכר שעשייתה לצורך אחר, ואפי' אם נימא דלענין מלקות פטור בכל ענין, כדמשמע לכאורה מהואיל דחרישה פסחים מ"ז ב', אבל בטעמייהו דב"ש דאסרי מדרבנן [עי' תו' פסחים מ"ז ב'] ולא סמכי על הואיל במדורה, שפיר יש לקיים כן, ויותר מזה שהרי אם יצטרך לחמם קרוב הדבר שלא יחמם במדורה, ואילו בחמין אם יצטרך הרי ישתה מהם, וכן לכסות דם צפור יקח מן החרישה [ובזה מיושב משה"ק הגרע"א ז"ל ע"ד תו' פסחים ה' א' דנימא הואיל לענין גחלת דחזיא לאורחים], ובירו' ג"כ משמע דמאן דמצריך ראויין לשתי מצריך שיהא קומקום כנגד המדורה, ולא סגי במה שראוי' המדורה לחמם קומקום, עי' בסמוך.

ובתו' שם הוכיחו עוד דלא סגי לב"ש בראויין לשתי מהא דס"ד לאוקומי מתני' דאנשי טברי' כב"ש, והרי מתני' במים הראויין לשתי' כדקתני ומותרין בשתי', ואפ"ה אסורין ברחיצה, ולכאורה יש לדחות דלמאי דס"ד הוה מוקמינן מתני' דאסורין ברחיצה כשאין ראויין לשתי', דע"כ משמע דבכל ענין אסורין ברחיצה, ואמאי הרי אם שותה מהם מעט מותר, ולא מסתבר

ודאתאן עלה אפשר לקיים לתלמודן מתני' כפשטה דב"ש שרו בראויין לשתי' לחד, כיון דמדאורייתא אף באינן ראויין שרו, ולא החמירו חכמים אלא בשניכר שעושה לרחיצה, וטעמא דמילתא יש לפרש דכיון שאין קבע לשתי' כדתניא שבת קי"ח א', כל שראויין לשתי' אמרינן דילמא מימליך ושתי', והואיל כזה אמרינן לכו"ע, ורק באורחים פליגי רבה ור"ח פסחים מ"ו ב', [והירור] לטעמי' דמחמיר בשאר הנאות כמ"ש הרמב"ן, וגם שם איכא לישנא אחרינא, וכ"נ דבתלמודן ס"ד דב"ש שרו במדורה, ובירור' לשני הלשונות לא שרו ב"ש במדורה אלא ע"י קומקום שמתחמם כנגדה, וע"כ דתלמודן דלא כירור], ולפ"ז אפשר דדוקא שיעור לרגליו שרו.

ומיושב נמי הא דרב פפי סבר כתובות ז' א' דלא אמרינן מתוך להתיר מוגמר וביאה, וע"כ דסבר דרחיצה וחימום שרו בלא מתוך, מיהו בתו' תירצו שם ועו"ל שהי' סובר שלא הותרה שלא לצורך אלא בדבר הרגיל, וק"ק דלולב נמי אינו רגיל, דהא בעינן שיוזמן שיצטרך לעשות מלאכה וזה אינו רגיל, מיהו י"ל דהולכה לביהכ"נ נמי מצוה אע"פ שכבר יצא בה דמסתבר דב"ה שרו גם בזה וכן נהגו כדתנן במתני' בחל בשבת אבל בסברא יותר יש להתיר הנאת הגוף דדמיא לאו"נ, אפי' באינו רגיל, טפי מלולב וס"ת, - עיקר הדבר דס"ד דטעמייהו דב"ה משום דאין עירוב והוצאה ליו"ט אפשר לסמוך מהא דרפרס יומא ס"ו ב' דסבר דאין עירוב והוצאה ליוהכ"פ וכש"כ ליו"ט, ואמנם בכריתות י"ד א' מסקינן דלא כרפרס, אבל ביומא סתמו בגמ' כותי', ושפיר י"ל דרב פפי נמי סבר הכי, ולכן לא נסתייע ממתני' דהוצאה, ורחיצה וחימום סבר דכאו"נ דמו.

לב"ש דלית להו מתוך אם גם הואיל לית להו הרמב"ן והרשב"א שבת ל"ט ב' כתבו דב"ש דל"ל מתוך כש"כ דל"ל הואיל, וכבר תמה הגרע"א ז"ל דבפסחים מ"ז ב' מוכח דאף

לצורך או"נ, וגם אוושא מילתא טפי, ואם נימא דרחיצה כאוכל נפש ממש ושריא בלא מתוך, קמ"ל דה"ה חימום, (אע"פ שלחימום אין זכר לדבר מכשמן בעצמותיו, מיהו אפשר שגם רחיצה אינה כסיכה, לענין יוהכ"פ, אבל כאן רחיצה או"נ כסיכה).

אם סברת מתוך מוכחת ממתני'

ב. ברם עיקר הדבר דנקטו הראשונים ז"ל דבמתני' מוכח דאמרינן מתוך, כבר תמה הרשב"א א"כ מאי פריך רבה י"ב א' ממאי דבמתוך פליגי כו', הא במתני' מבואר בהדיא דלב"ה אמרינן מתוך, ומ"ש הרשב"א דברייטא לא שמיע להו צ"ע דהא הנדון אי ב"ה שרו מדין מתוך, או דמודו דלא אמרינן מתוך בשאר מלאכות, ורק בהוצאה התיירו, וד"ז מוכח במתני' דשרי, וגם דוחק לומר דכונת הגמ' דמהתם ליכא למשמע מינה אבל שמעינן לה מהכא, דא"כ לא הו"ל לאתויי הא דר' יוחנן, מאחר דכו"ע מודו שהדין אמת, מיהו מדנקט ר"י ראיתו מהוצאה מוכח שפי' כן מתני' דהתם, אבל אכתי' לדידי' תיקשי מ"ט לא מייתי לה ממתני', ועו"ק דהא איבעיא לן בגמ' דילמא ב"ש שרו במדורה, ובלא מתוך איך אפשר להתיר הנאה שאינה אוכל נפש.

ולכאורה נראה מזה כדעת הרמב"ם שם בפ"א ה"ט דרחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתי', ור"ל דאף בלא מתוך שרינן להו, וב"ש אסרי מדרבנן כיון שאינן או"נ ממש, א"נ י"ל דרבה סבר דאף לב"ש אמרינן מתוך ברחיצה וחימום, אבל הנאה רוחנית קטן ולולב וס"ת אף לב"ה לא אמרינן בה מתוך, וטעמא דשרי משום דאין עירוב והוצאה ליו"ט, והנאה דגיד דמיא להנאה רוחנית כיון שאינו ראוי לאכילה אלא נהנה שמניח דעתו שמכוין לאכלו, מיהו אכתי' לא נתיישב בזה הא דאיבעיא לן דילמא מודו ב"ש במדורה, למאי דקי"ל דבמתוך פליגי, וע"כ כתירוצ' קמא דרחיצה וחימום כאו"נ גמור דמו, [ועי' לק' סק"ה בדעת הראב"ד], ועי' לק' סק"ג.

אב"ל מדברי הרמב"ן נראה דסברת מתוך היינו דמסתבר לן דלאו דוקא או"נ התירה תורה אלא ה"ה כל הנאות הצריכות לכל נפש, ואין יתרון להיתר האוכל שממנו למדנו לשאר הנאות, אלא מהיתר התורה באוכל, מסתבר לן שהכונה הנאות שלצורך היום, וא"כ אין חילוק בין הנאת אכילה להנאת רחיצה, וזהו שכ' הרמב"ן שבת ל"ט ב' וב"ה מתירין דעבדו הנאת הגוף דרחיצה כאוכל נפש כדשרו מדורה כו' ושרינן חבורה כו' ומשמע דטעמא דכולהו משום דאית להו לב"ה מתוך כו' וזהו שכ' שם קכ"ד ב' בביאור מתוך, וז"ל כלומר מתוך מלאכת אכילה בצורך כל נפש הותרה נמי כל מלאכת הנאה בצורך כל נפש, עכ"ל, והיינו דקים לן שכל הנאות בכלל אותו היתר ממש, ולא שעיקר ההיתר באוכל וממנו הותרו שאר הנאות, וזהו שכ' בתוה"א בענין ההוצאה דבעינן הנאה דגוף ממש דומה לאכילה לאפוקי תפירת בגדים ללובשן וכיו"ב דלאו הנאה הנכנסת לגופו של אדם כגון אכילה היא, ומבואר מזה דאם בגדים כאו"נ הוה שרינן תפירה אע"פ שאין כיו"ב באו"נ עצמו, [מיהו בזה יש לדחות דתפירה נעשית לימים רבים ואף באו"נ עצמו יש לאוסרה].

ולפ"ז מובן טפי בעיא דגמ' כ"א ב' אי מודו ב"ש בהנאת כל הגוף, ואי לית להו מתוך מ"ל הנאת אבר מ"ל הנאת כל הגוף, אבל לפי' הרמב"ן אין זה כלל, שכל נדוני מתוך, שוין, דאפשר לומר שהנאת רחיצה ודאי בכלל מתוך, דמסתבר להשוותם, אבל הנאת אבר אחד אינה בכלל, דלא דמיא לאו"נ, [וזה כסברת הרמב"ם דרחיצה כאו"נ, אלא דלהרמב"ן כל מתוך היינו דהו"ל ג"ז כאו"נ, ויש לדון בכל ענין בפ"ע], ואפשר נמי לומר דמדאוריתא מודו ב"ש בכל הנאות הגוף, ולא נחלקו אלא בהוצאת לולב וס"ת שהם הנאות רוחניות, מיהו למסקנא דעת הרמב"ן דב"ש ל"ל מתוך כלל, ולכן כתב דדוקא בדעתו לשתות מהן שרו, וכן מצינו בכתובות ז' א' דסבר ר"פ דלא אמרינן מתוך במוגמר וביאה, ואע"פ שהם הנאות הגוף.

ב"ש דס"ל דמבשל גיד לוקה מ"מ אהבערה לא מיחייב משום הואיל, ואין לומר דרבה לטעמ' ביצה י"ב א' מוקים לה כב"ה, דאדרבה רבה סבר דאף ב"ה ל"ל מתוך, ועכ"פ ש"מ דמאן דל"ל מתוך שפיר אית לי' הואיל, ובאמת אין ענין הואיל ומתוך תלויין זב"ז, וע"כ כונתם דב"ש דמחמרי בשריותא דשאר הנאות ביו"ט, ודאי מחמרי דהואיל אסור מדרבנן, שהרי אפי' ב"ה דאמרי מתוך, מודו דהואיל אסור אלא שאינו לוקה, ולפמש"כ לעיל דב"ש מדרבנן הוא דאסרי לרחיצה, שפיר י"ל דבהואיל שרו, מיהו מסתברא דהיינו דוקא בשתי' שהדבר קרוב ואין זו הערמה גמורה, וקרוב הדבר דרב חסדא מודה בזה שאינו לוקה, וכמשנ"ת.

מה שנקטנו דמאן דלית לי' מתוך, אינו מתיר אלא או"נ ממש, ומאן דאית לי' מתוך הרי הוא מתיר כל הנאות, אין זו סברא פשוטה, וגם תליא בהגדרת סברא דמתוך, וכמשי"ת בסמוך, דאמנם לפרש"י דהתורה התירה או"נ בלבד ומתוך זה הוסיפה להתיר מלאכת או"נ לשאר הנאות, לפ"ז למאן דלית לי' מתוך אין שייך לחלק איזו הנאה, אבל אם מתוך היינו דמסתברא דה"ה הנאות השוות לאכילה, שפיר יש לחלק איזו הנאה שוה לאכילה ואיזו לא.

בביאור סברת מתוך

ג. סברת מתוך ביאר אאמור' (שליט"א) זללה"ה בביצה י"ב א' סק"א דבאותן מלאכות שהתירה תורה לצורך או"נ, קים להו לחז"ל שבעין יפה התירתי תורה אף לשאר צרכים, אבל יסוד ההיתר תלוי באו"נ עצמו, ומלאכה שאינה באו"נ א"א להתירה לשאר צרכים, דכ"ה לשון מתוך שהותרה הוצאה כו' מתוך שהותרה הבערה כו', שאחרי שהותרה המלאכה הזו לצורך או"נ הותרה נמי לשאר צרכים, וכ"מ ברש"י שם שהוצאה לגמרי הותרה מדין מתוך, והרי ודאי דשאר מלאכות לא הותרו, ותו' וש"פ לא נחלקו עליו בהגדרת מתוך, וכ"מ בתו' שבת צ"ה א' כמש"ש.

בדברי הרשב"א בזה

בסדר היום, ואמנם לאו דוקא אוכל אלא ה"ה כל הנאה בצורך כל נפש, אבל דוקא מלאכה שבסדר היום, ולכן הוצאה והבערה ושחיטה דמיקרו סדר היום כדחזינן שהותרו באו"נ, ה"ה דשרינן להו בשאר הנאות, ולאפוקי בנית בתים וכיו"ב, שאין להתירן באו"נ ולא בשאר צרכים, אבל אי משכח"ל מלאכה בסדר הרגיל לשאר צרכים ג"כ מותרת, אף אם לא מצינו דכוותה באוכל ממש, ונמצא שהתורה גילתה לנו בלשון או"נ איזה סוג עבודות מותרות שאינן נקראין מלאכת עבודה, אבל אין כונתה אוכל דוקא, וזהו שאמרו מתוך דמלאכות אלו ידעינן שהם מסדר היום ושפיר עבדינן להו גם לשאר צרכים, ואין זה תלוי בסוג מלאכה מהל"ט מלאכות אלא בסדר עשייתה, ויש בונה דמותר כמגבן ויש לישא האסורה כעשיית טיט.

ודאתאן עלה אפשר נמי לומר דלא התירה תורה אלא מלאכות שבאו"נ ממש שהם הנקראין מסדר היום וזהו שגילתה תורה במ"ש או"נ ולא הנאת נפש, ואמנם אין התורה מחשיבה את האו"נ טפי מהנאת נפש אבל סוג מלאכות המותרות קבעתן לפי או"נ שהם מלאכות של סדר היום ולא מלאכת עבודה, ובזה נתיישבו הדברים בין כדעת תוס' בין כדעת הרמב"ן ואין חילוק גדול ביניהם בהגדרת מתוך [ולר"י דמכשירין מותרין נוספים עוד מלאכות שהם בכלל או"נ כגון כחילת עין עי' כ"ב א'].
ל"ז א' ורמינהו משילין פירות כו' בקו' תו' מ"ט
לא הקשו ממתני' דשרי הוצאה ביו"ט

ד. ביצה ל"ז א' ורמינהו משילין פירות כו' כבר הקשו בתו' מ"ט לא פריך לאלתר ממתני' דב"ה מתירין הוצאה ביו"ט, ומה שתירצו דההיא מדאורייתא צ"ע דנהי דמתני' מתפרשא דאף באיסורין דרבנן שוין הן, אבל ודאי דאין בין יו"ט לשבת מתפרש שאין ביניהם מדאורייתא ואפי' מדרבנן, ועוד דמתני' דמגילה מפרשינן לה בדאורייתא כמ"ש בתו', [וכ"כ תו' שבת קכ"ב א' וכ"כ הרשב"א מגילה שם] ומ"ט

ל"שון הרשב"א שבת ל"ט ב' מדשרו ב"ה להחם לרגליו מסבר סברי דהנאת הגוף הרי הוא כאו"נ ובכלל אשר יאכל לכל נפש הוא, ומה"ט נמי הוא דשרו מדורה להתחמם כנגדה כו' וכל הנאה השווה לכל נפש הרי היא בכלל אשר יאכל לכל נפש כדאיתא בפ"ק דביצה כו' וזה מפורש בדברי הרמב"ן הנ"ל, ויש לדקדק בדברי הרשב"א ביצה י"ב א' שהביא דעת רש"י דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה אפי' שלא לצורך כלל, ומסיק כדעת תו' דלא אמרינן הותרה נמי שלא לצורך אלא בשיש צורך היום קצת, עי"ש, ומשמע דמתפרש מתוך כפרש"י, אלא שלא לגמרי הותרו שלא לצורך, דאל"כ הול"ל שאין ענין היתר שלא לצורך, דלא אמרו אלא דשאר הנאות כאו"נ דמו, וממילא אין שום סמך היתר שלא לצורך או"נ ושאר הנאות הנפש, ובאמת הרמב"ן בשבת קכ"ד ב' הנ"ל כתב כן כדי לבאר שאין במתוך היתר שלא לצורך, אלא ביאור דאו"נ לאו דוקא, עי"ש.

ובמ"ב סי' תקי"א סק"א הביא דברי הרשב"א בעבוה"ק ש"ג ס"ה שכתב דמדורה להתחמם היא בכלל או"נ, וכל מידי דהנאת הגוף בכלל או"נ, ועי"ש בשעה"צ שהביא דעת הרמב"ם דרחיצה וסיכה כאו"נ, ודעת תו' והר"ן דברחיצה נמי בעינן מתוך, ובאמת גם ברשב"א מבואר כן במתני' כ"א ב', ועי"ש בב"ח, והנה המ"ב הבין דכונת הרשב"א בהנאות הגוף לאפוקי הנאת מצוה כלולב וכיו"ב, דבזה ודאי בעינן מתוך, אבל לפמשנ"ת הרשב"א מפרש כל ענין מתוך, לומר דלאו דוקא או"נ אלא כל הנאות בכלל, וכל מה שהזכירו בו בגמ' מתוך מפרש שזה בכלל או"נ, ואף לולב וס"ת בכלל זה, וזהו שכ' בחידושי דרחיצה מדין מתוך, וכתב ג"כ דרחיצה כאו"נ, שו"ר דגבי לולב כתב בעבוה"ק מתוך ע"ש.

עוד בביאור התירא דמתוך

ובעת נראה לפרש לשון מתוך, שבא להבדיל בין מלאכת עבודה למלאכה הרגילה

שם אלא אר"פ ל"ק הא ב"ש הא ב"ה כו' לכאורה בהצלת פירות ב"ש וב"ה שוין, דלצורך יו"ט מותר ולצורך חול אסור, וקשה א"כ מ"ט משילין לב"ה טפי מלב"ש, ועי' לק' סק"ו.

לרבה י"ב א' דבערוב והוצאה פליגי, ודאי דמתני' דלא כב"ה, וסוגיא דשמעתין רב יוסף ור"פ איירו בה דאינהו ס"ל דבמתוך פליגי, ר"י י"ב א' ור"פ כתובות ז' א'.

יש לתמוה לרפרם דאמר יומא ס"ו ב' אין עירוב והוצאה ליוהכ"פ מ"ט לא תני לה במתני' דמגילה ז' ב' אין בין שבת ליוהכ"פ כו', ושמא כיון דמדרבנן אסור לא נחא לי' למיתנייה, מיהו ל"ק דלדיד' ע"כ מתני' דאין בין יו"ט לשבת כב"ש, ואתיא נמי הא כב"ש, וכמדומה שכ"כ בגבולא.

בפלוגתת הראשונים אם בגדים הוי כאו"נ

ה. כתב הרז"ה י"ב א' דהוצאת בגדים לב"ש אסורה דלאו או"נ הוא, ודמי למדורה דאיכא הנאת גופו ולא או"נ הוא, ובאמת י"ל דבגדים גריעי מרחיצה וחימום, ואולי אף בחורף שמתחמם בהם, ועכ"פ כשלוכשן רק לצניעות וכבוד, ונפ"מ דאפי' נימא דרחיצה כאו"נ אבל בגדים לא, וכ"כ הרמב"ן בתוה"א ענין ההוצאה דמדורה להתחמם בה דמיא להנאת הגוף כאכילה, לאפוקי תפירת בגדים ללובשן דלאו הנאה הנכנסת לגופו של אדם כגון אכילה היא, אבל הראב"ד בהשגות על הרז"ה כתב דמלבוש כאו"נ ממש דמי, ואף לב"ש דל"ל מתוך שרי, ונראה מזה דס"ל דרחיצה וחימום נמי כאו"נ ממש דמו, ואפ"ה אסרי ב"ש מדרבנן, ורק בהנאה רוחנית כלולב וס"ת פליגי, וצ"ע בזה כיון שהרז"ה הזכיר שם מדורה דפליגי בה ב"ש, והראב"ד לא חלק ע"ז, ועכ"פ הדבר פשוט דבגדים מותר לטלטלן ברה"ר ביו"ט לב"ה, וכדתנן דמשלחין כלים.

ולשון הרמב"ן שכ' לחלק בין בגדים למדורה צ"ע, דהא ודאי בגדים ג"כ בכלל הנאת הגוף השווה לכל נפש דאמרינן בהו מתוך, והא

לא פריך התם, וגם ראוי לפרש מתני' דהכא ודהתם כחד תנא, לענין הדאורייתא מיהא, ואין לומר דאה"נ הו"מ לאקשווי מזה אלא דעדיפא לי' לאקשווי מדרבנן כיון דמתני' מיירי בדרבנן, דהא רב יוסף מוקים למתני' כר"א והיינו כב"ה דפלוגתת ר"א ור"י מתפרשת אליבא דב"ה ג"כ, והו"ל לפרושי דמתני' כב"ש, ועוד מ"ט לא אייתי נמי מתני' דבש"א לא יחס חמין לרגליו וב"ה מתירין, וכן במדורה, ובירו' ג"כ הקשו אמתני' ממשילין ומחותמות ומצרכי מילה ולא הקשו מהוצאה ורחיצה, ועוד דמדקאמר מגילה ז' ב' מתני' דלא כר"י ש"מ דאתיא כרבנן דר"י, ואע"ג דס"ל כב"ה.

ולכאורה מוכח מזה כדעת הרמב"ן והרשב"א דכל פלוגתא דמתוך היינו אם שאר הנאות ג"כ בכלל או"נ דכתיב בקרא, דב"ה סברי או"נ משל הוא, והכונה כל הנאה וצורך כל נפש, וכיון שכן כל הני בכלל או"נ דמתני', ור"פ תירץ דב"ש דאסרי הוצאה מחמרי טפי בטלטול דמשילין (ודבקעת), וב"ה דשרו משילין א"א לומר שזה בכלל או"נ שהרי להצלה בעלמא מטלטל להו, ורק מתני' דביצה מוקמינן כב"ש, כיון דקתני אין בין אהא דקאמר כל אלו ביו"ט אמרו כו', אבל מתני' דמגילה מתפרשא באיסורא דאורייתא, ואתיא שפיר כב"ה.

וראיתי בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שכתב ליישב עד"ז גם לפרש"י ותו' דשאר הנאות הותרו מכח שריותא דאו"נ, דמ"מ כיון דמקרא דאך אשר יאכל לכל נפש נלמד שריותא דכל מלאכות שסתמן באו"נ להתירין אף לשאר הנאות, מתפרשא מתני' דאין בין יו"ט לשבת אלא מלאכות אשר יאכל לכל נפש שהותרו לכל הנאות, ולפי' הרמב"ן נחא טפי, וגם יש סברא למעט שאר הנאות מאו"נ, טפי ממכשירי או"נ, ומנלן דמתני' דלא כר"י, אבל לפי' הרמב"ן נחא, וכן בסברת מתוך אם יסוד ההיתר מכח או"נ, הי' מקום להתיר מכשירי או"נ בלא קרא דלכם.

דלא שרינן תפירה, היינו מפני שאין זה מסדר העשיי' של או"נ, דומה לקצירה וכיו"ב, ואף במדורה כה"ג לקצוץ עצים אסור, ולא הו"ל להרמב"ן לחלק דבגדים אינן נכנסין לגופו של אדם, וצ"ע.

אם מותר לטלטל מוגמר מרשות לרשות באינו שוה לכל נפש

לכאורה נראה דמוגמר אסור לטלטלו מרשות לרשות אף כשא"צ הבערה כגון להביא ערסקאות שמלאין בעשן המוגמר, עי' כ"ב ב', דכיון שאינו שוה לכל נפש לענין הבערה ה"ה לענין טלטול, וק"ק בסתימת הפוסקים שלא הזהירו מלטלטל בשמים וכיו"ב, [ולדעת רש"י ותו' בסברת מתוך, עי' סק"ג] הי' אפשר לומר דלא ממעטינן מוגמר אלא שאינו בדין או"נ ממש, אבל מלאכות שהותרו לאו"נ מותרין אף לדבר שאינו שוה לכל נפש מדאורייתא, ורק מדרבנן אסור להניח מוגמר על האש כיון דאימעיט מקרא, אבל בטלטול לא חילקו בהיתר טלטול איזה הנאה, שאין ניכר מה מטלטל, אבל הדברים מחודשים ובפשוטו אימעיט מוגמר אף ממלאכות שהותרו לאו"נ, ואפשר דלהריח מעט הוי בכלל שוה לכל נפש, ורק לגמר הבית ממעטינן, דבתו' ביצה י"ב א' כתבו דאף לשחק בכדור שרי, וכ"ה ברמ"א סי' תקי"ח ס"א ותענוג דהרחת בשמים לא גרע משחוק בכדור, אבל לגמר הבית לא חשיב צורך לכל נפש, וצ"ע בזה, ועי' לק' ס"ק י"ג.

י"ב א' אין מוציאין לא את הקטן כו' אם לב"ה מותר גם להחזיר הלולב וחס"ת

ו. **י"ב א'** מתני' בש"א אין מוציאין לא את הקטן כו' וב"ה מתירין, פשטות הדברים דלב"ה מחזירין את הקטן ואת הלולב וס"ת למקומן, דלא משמע שמוליכין לולביהן לביהכ"נ ומניחין אותם שם, ותניא סוכה מ"א ב' ראב"צ אומר כך הי' מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו כו' משגר לולבו ביד בנו כו' ובפשוטו היינו ביו"ט

דראב"צ הי' בזמן החורבן ומעיד על מנהגן קודם תקנת ריב"ז, וש"מ שמותר להחזיר הלולב לביתו וכן ס"ת לא היו משאירין בביהכ"נ, ולפמ"ש הרא"ש בשמעתין דמותר להחזיר המחזוריים דהתירו סופן משום תחלתן ניחא, אבל לא מצינו כן בגמ', ובמרדכי בשם מהר"ם כתב דאסור להחזירין שלא לצורך יו"ט, ואפשר דמדאורייתא אמרינן הואיל דאי בעי למיקרי בס"ת או לחזור וליטול הלולב מותר, השתא נמי חזי ל', או לאדם שלא נטל לולב, ולא אסור מדרבנן כיון דלא חשיב כמתעסק לצורך חול, אלא שגומר הוצאתו לצורך יו"ט וחזור למקומו, ולדעת הרמב"ן שבת קכ"ד ב' משלחין תפילין שמא ילמד מהן המקבל הלכות תפילין, וכש"כ בס"ת ולולב דאיכא שריותא דהואיל, מיהו שם אינו יודע דעתו של המקבל, והרשב"א פי' דשליחת דורון חשיב שמחת יו"ט והוי לצורך אבל אין בכלל זה שמירת הס"ת והלולב, וע"כ צ"ל דטלטול לצורך חשיב משום הואיל, ועי' בסמוך, ולדעת רש"י דכל הוצאה מותרת מדאורייתא ניחא, דהחזרתן למקומן לא אסור מדרבנן, ועי' לק' ס"ק ל"ה עוד בכ"ז.

עוד יש לעי' בהא דמוקמינן ל"ז א' מתני' דמשילין פירות ביו"ט כב"ש דשרו הוצאה, ולכאורה מה ענין זה לב"ה הרי הפירות או"נ אף לב"ש, והצלתו לצורך חול דאף לב"ה אסורה, וא"כ מאי מהני הא דב"ה שרו טלטול לצורך שאר הנאות, להתיר הצלה דאו"נ שלא לצורך יו"ט, ולפרש"י דהוצאה לגמרי מותרת ניחא, וכן אם נימא דהצלה מהפסד ג"כ חשיבא הנאה להתיר מלאכה מדאורייתא ניחא, עי' רמ"א סי' תקי"ח ס"א שהתיר טלטול כלים שלא יגנבו, אבל במ"ב שם הביא דכמה פוסקים חולקין ע"ז עי"ש, [ועוד דמגג לגג אסור אף במקום הפסד, ולצורך יו"ט מותר, וש"מ דהפסד לא מיקרי צורך יו"ט, וצריך ראי' שהתירו מלאכה משום הפסד], וצ"ל דבאמת בהצלה זו אין להתיר לב"ה טפי מלב"ש, אלא דלב"ש שאין היתר ביו"ט אלא או"נ משוינן כל הגזירות כמו בשבת,

יו"ט ואפ"ה פסק דא"צ ע"ח, ומשמעות הגמ' יש לדחות דודאי לב"ש יש עירוב ג"כ, אבל לב"ה י"ל דידע שאין עירוב ליו"ט, וכמו שצדדנו דמה"ט הזכיר רבה עירוב בדבריו.

שם ב' א"ל פוק תני לברא כו' בפשוטו לא שמיע לי' ברייתא דר"ע פסחים ה' א' שהרי רבא ג"כ מעיקרא לא שמיע לי' ולא רצו להאריך בגמ' בזה כיון דלקושטא דמילתא קי"ל כב"ה, ועמש"כ הגרע"א ז"ל דלא אתיא ברייתא כר"ע, דלדידי' אין חילוק מלאכות ביו"ט, ואפשר לומר דבישול גיד יש לדמותו לשאר הנאות ולא להנאה של מצוה, וא"כ י"ל דבדר"ע שמענו רק דביעור חמץ לא חשיבא הנאה המותרת כיון שהיא מצוה בלבד, אבל אכתי גיד שדעתו לאכלו י"ל דפטור, אבל ב"ש דשמעינן להו דאסרי אף בקטן (ואף ברחיצה וחימום) י"ל דה"ה דאסרי בגיד ולוקין עליו.

במכשירי או"נ

כ"ח ב' הוא ולא מכשיריו, מ"ט ס"ד דמכשירין הוי כאו"נ

ז. **כ"ח ב' מ"ט דת"ק** כו' הוא ולא מכשיריו, משמע דאי לאו מיעוטא היו גם מכשירין בכלל או"נ, והטעם משום דכל מלאכת או"נ היינו הכשרת האוכל וכל שנצרך לאכילה יש להתיר, ול"ד למילה וקרבנות שמעשה המילה וההקרבה שהם מעשה המצוה זוהי המטרה המתרת, ולכן מכשירין לא חשיבי כגוף המצוה, אבל במלאכת או"נ הכל הכשרה לאכילה, ולכן כל מעשה שנעשה באו"נ עצמו מיקרי או"נ אע"פ שאינו בתיקון האוכל כגון טלטול האוכל, עי' רמב"ן שבת קכ"ד ב', ואי לאו מיעוטא הוה מרבינן אף מכשירי או"נ.

שם לכם לכל צרכיכם, גבי שביעית מרבינן מלכם לכל צרכיכם סוכה מ' א' וממעטין נמי בתו"כ ולא לאחרים, וכן במכות י"ג א' מרבינן מלכם לכל צרכיכם וממעטין ט' א' לכם ולא לגרים, וה"נ ס"ל לר"י לענין יו"ט, והטעם משום דלכם משמע לשון מתנה לכם, ולא משמע

אבל לב"ה דבסתם הוצאה לא אתי לידי חיוב דאוריתא, לא גזרו על טלטול וטירחא כ"כ, בדברך כלל ההוצאה לצורך יו"ט, וכמו לענין מוקצה דבקעת דמשנינן הכי שבת קכ"ד ב'.

ואין עירוב והוצאה ליו"ט, בלשון עירוב בבאן, ואם מועיל עירוב ביו"ט להתיר טלטול שלא לצורך

שם גמ' ואין עירוב והוצאה ליו"ט, אפשר דנקטו עירוב לומר דאף מדרבנן לא אסרו הוצאה ביו"ט, ועירוב הוא לשון מושאל על תקנה דרבנן, אבל רפרם הזכיר עירוב יומא ס"ו ב' ובפשוטו ביוה"כ"פ אסור מדרבנן, ואם נימא שלא תיקנו עירוב ליו"ט ניחא טפי, דידע רבה שאין עירוב ליו"ט, והקשה דילמא משום דאין הוצאה ליו"ט כלל.

ויצונו ברשב"א ובר"ן אם תיקנו עירובי חצירות ליו"ט, דכיון דשלא לצורך לא שכיח, י"ל שלא גזרו בחצירות כלל אטו רה"ר, ואף בלא עירוב מותר שלא לצורך, והא פשיטא שאם אסור שלא לצורך בחצירות תיקנו לזה ע"ח, דלא משמע שיש חומר ביו"ט מבשבת שא"א לטלטל שלא לצורך, מיהו קשה דהא איכא טלטול דדבר שאינו שוה לכל נפש שהוא לצורך ואסור מדאוריתא, וי"ל שאינו מצוי לגזור מחמתו, שו"ר בשטמ"ק בשם הריטב"א דלא מהני עירוב ביו"ט דלא ניחא להו לחז"ל בטלטול שלא לצורך, ולא תיקנו עירוב לזה, אבל בחידושי הרא"ה כתב דלא תיקנו אבל אי עביד מהני, וכדעת הרשב"א והר"ן דעכ"פ עם עירוב מותר, והרי לדבר שאינו שוה לכל נפש ודאי יש לתקן עירוב, שו"ר בב"י בשם הר"ן בפ"ב דליכא ספיקא דמהני.

בשו"ע סי' תקכ"ח ס"א פסק דא"צ ע"ח ביו"ט, ולטעמ' דפסק דמדאוריתא כל הוצאה מותרת אפי' שלא לצורך כלל, באמת אין לתקן ע"ח, והרמ"א בסי' תקי"ח ס"א לשיטתו שם דשלל"צ אסור מדאוריתא שפיר הצריך ג"כ עירוב מה"ט, מיהו הרא"ש סבר דבעינן צורך

לעשות מעיו"ט כל המכשירין, והיינו משום דקשיא ל' דלא אשכחן דכוותה בדאורייתא לחלק באיסורי מלאכה בין נתקלקל מעיו"ט לנתקלקל ביו"ט, והיינו דגדר מלאכה ראוי להיות במלאכה עצמה ולא בטרדת האדם או בזמן שאירע הקלקול.

ואפשר דיש לנקוט מה"ט דבאמת יש מלאכות שמוגדרות כאפשר לעשותן מעיו"ט, ואסורות אף כשאירע שא"א לעשותן מעיו"ט, ואותן שמצוי שצריך לעשותן ביו"ט מיקרו מלאכות שא"א לעשותן מעיו"ט ומותרין מדאורייתא בכל גונא, ורק מדרבנן איסורי כשהוא חי' יכול לעשותן מעיו"ט.

תנור שנפל ביו"ט אם מותר לבנותו

ולפ"ז גריפת תנור ושפוד שנרצם וסכין שנפגמה כיון שמצוי שצריך לעשותן ביו"ט, מיקרו א"א לעשותן מעיו"ט, אבל לבנות תנור לאפי' אף כשנפל התנור ביו"ט אסור, [עי' תו' שבת צ"ה א' לענין בנין אהל ובית לשבת בו מפני השרב והשמש], דבנין תנור מיקרי אפשר לעשותן מעיו"ט אבל השחזת סכין שמצוי שאע"פ שהכין מעיו"ט צריך לחזור ולתקנו בזה שרי ר"י מדאורייתא בכל גונא, דע"כ אין מתפרש שא"א לעשותן מעיו"ט כפשוטו דודאי אפשר לעשות כל המכשירין מעיו"ט, אלא יש לפרש שא"א להחליט שע"י עשייה מעיו"ט לא יצטרכו לעשותן ביו"ט, וזהו א"א לעשותן להשלים עשייתן.

ויש מקום לדון לפ"ז דאפי' מדרבנן מותר במלאכות שדרך לחזור ולעשותן אע"פ שעשאו מבעו"י, דבאמת בגמ' לא הוזכר דאיירי בנפגמה ביו"ט וכן בשפוד ותנור, וגם הרי"ף והרא"ש סתמו בזה, [וכ"כ המ"מ פ"ג ה"י בדעת הרמב"ם, אלא שדבריו אליבא דרבנן] וצ"ל שסמכו ע"ז שהעתיקו דברי ר"י רק במכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט, וכיון שד"ז פשוט בראשונים ז"ל ברש"י ורשב"א ורא"ה ור"ן, אין לחדש פלוגתא בזה, אבל לפי דבריהם אין מקור

לשון מיעוט ולא לנכרים, אלא דממילא שמעינן שלא ניתן אלא לכם, ורבנן לא מסתבר להו לחלק במכשירין, ולכן ע"כ מוקמי קרא למיעוטא עכו"ם (ובהמה).

שם כתיב הוא וכתוב לכם, בשבת כ"ד ב' דריש רבא מלבדו למעוטי מילה שלא בזמנה.

שם כאן במכשירין שאפשר לעשותן כו' יש לעי' היכן מרומז בדר"י חילוק זה, וי"ל מדלא קאמר רי"א אף מכשירי או"נ דמתפרש אין בין יו"ט לשבת אלא או"נ ומכשיריו, אלא נקט ר"י מתיר אף מכשירי או"נ, משמע דלא כייל להו בסתמא כאו"נ עצמו, אלא שמתיר גם במכשירין, ויותר נראה דקים לגמ' ממקו"א דלא התיר ר"י כל מכשירי או"נ.

בגדר מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט

לכאורה נראה דמכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט היינו דלא מצי כלל לעשותן, ואמנם כל המכשירין אפשר לעשותן מעיו"ט שאף האו"נ עצמו אפשר לעשות מעיו"ט, אבל נפגם ביו"ט שלא חי' שייך תיקון זה מעיו"ט או שצריך לכבות נר שהודלק לצורך יו"ט, חשיבי שפיר שא"א מעיו"ט, אבל אם נפל טיח לתנור מבעו"י ולא ידע אסור לגרפו כיון שהי' אפשר לעשותו מבעו"י וכש"כ אם חי' טרוד מבעו"י דודאי אין נחשב עי"ז שא"א לעשותן מבעו"י, אבל רש"י ד"ה הלכה כתב דלא שרינן אלא בנתקלקל ביו"ט או שהי' אתמול טרוד, ובד"ה ואחד גריפת תנור כתב ולא חי' יודע מבעו"י, ואם נימא דהאיסור שלא להשהות מלאכתו ליו"ט, אבל אף בעבר ושהה אינו חייב על מלאכות דמכשירי או"נ נחא דכל שאין איסור בשהיתו מותר, אבל פשטא דמיעוטא משמע דבדאפשר מעיו"ט אסור.

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בספר שבת סי"ט סק"א כתב דאפשר דבאמת לאו דלא תעשה כל מלאכה ליכא אף בדאפשר מעיו"ט אלא דנתחדש לאו הבא מכלל עשה להשתדל

במתני' ועוד אר"א כורתים עצים כו' ק"ל א']. וא"כ אין לדקדק מהא דעשיית כלי אסורה כמש"כ דחשיבא מלאכה שאפשר לעשותה מעיו"ט, ועוד דבאו"נ עצמו ג"כ יש לאסור גוונא דעשיית כלי, כגון תפירת מלבושים להראב"ד דחשיב או"נ, ולכו"ע נמי מדין מתוך, ואע"פ שאו"נ עצמו מותר אף באפשר לעשותו מבעו"י, וש"מ דאיסור עשיית כלי לאו באפשר לעשותו מבעו"י תליא, אלא משום דחשיב מלאכת עבודה.

כ"ח א' אין משחזין את הסכין כו' אם יש איסור דאורייתא בהשחזה

ח. כ"ח א' מתני' אין משחזין את הסכין כו' רש"י פי' בגמ' דמשחזת של אבן אסורה משום דמיחזי כמתקן בחול, משמע שכל השחזה לאו דאורייתא היא, וכ"כ הרשב"א והרא"ש דפלוגתא דלישני בגמ' הוא בדרבנן, ומשמע דמפרשי דכולה מתני' מדרבנן וכנראה מפרש"י, דאם משחזת של אבן אסורה מדאורייתא, מנין פשיטא לן דל"ב של עץ מותרת מדאורייתא, ובדעת הרא"ש אפשר לדחות דכונתו דהא דמחמירין שלא להורות כר"י הוי מדרבנן, אבל בשעמדה מעיו"ט יש להחמיר כל"ב, אבל פשטות דבריו ז"ל דבפלוגתא דלישני קי"ל כדברי המיקל כיון שהנדון בדרבנן, דאם בעיקר פלוגתתם הלכה כדברי המחמיר, אין הדבר פשוט להקל לדין אליבא דר"י, בזמן שבעמדה מעיו"ט מחמירין.

אבל דעת הרמב"ם והר"ן דבמשחזת של אבן אסור מדאורייתא, דאפי' אליבא דר"י ס"ל דאסור, ועכ"פ לרבנן, וכ"נ דעת הרי"ף והרמב"ן דמשחזת של אבן אסורה מדאורייתא לרבנן, ונפ"מ בעמדה מעיו"ט.

אם מוכח מעובדא דרבא דהלכה כל"ב

ולפ"ז אפשר דיש להחמיר כל"ב בעמדה מעיו"ט, דהא חזינן דרבא סבר דמשחזת של עץ אסור לרבנן לחדדה, שהרי לא רצה להורות בפומא דדיקולא, ויותר מזה דאם פומא

לחלק במכשירין גופייהו שיש שמותרין מדאורייתא בכל ענין, ויש שאסורין בכל ענין, וצ"ע.

בדעת רש"י דה"י טרוד מבעו"י ג"כ מותר

וכ"ז לדעת רש"י דבה"י טרוד או שלא ידע ג"כ מותר, אבל הר"ן הביא בשם תו' דדוקא בנפל הטיח ביו"ט מותר לגרפו לר"י, וצידד דגם כונת רש"י שלא ידע מבעו"י שעתיד ליפול, כעין מש"פ רש"י בסכין שעמדה, מיהו רש"י כתב דאפי' בטרוד מבעו"י מותר, וכש"כ בדלא ידע, והר"ן לא העתיקו, וכן הרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ו כתב דבנפלו מעיו"ט אסור לגרוף, וסיים נפלו ביו"ט כו' גורף ואינו נמנע אם נפלו שם ביו"ט, וזה כמפורש לאפוקי מפרש"י דבנפלו מבעו"י אסור, ואע"פ שבחדושי העתיק לשון רש"י ולא העיר ע"ז כלום, כאן נתכוין לאפוקי מפרש"י, וצ"ע בבה"ל ס"י תק"ז ס"ד ד"ה כיון שכתב דאע"פ שהר"ן מפקפק בפרש"י בשם תו' כיון שהרשב"א והמאירי העתיקו פרש"י משמע דס"ל כותי', ולפמש"כ דברי העבוה"ק כמפורשין דלא כרש"י, והר"ן צידד דגם דעת רש"י אינה כן, וכ"ה בשטמ"ק, ואף בסכין שעמדה דפרש"י דמותר אע"פ שהרגיש בזה קצת מבעו"י, חלקו עליו הרא"ה והר"ן ור"נ בן הרמב"ן בשם הרז"ה, ובאמת בלא ראי' מפורשת אין לחדש בגמ' דטירדא, ולא ידע, חשיבי א"א מבעו"י.

ולפ"ד דוקא דבר שנתקלקל ביו"ט שלא ה"י שייך כלל לעשותו מעיו"ט מותר, מיהו צריך להגביל ההיתר, דעשיית כלי אסור, אע"פ שנשבר ביו"ט, או נתחדשה אפשרות העשיי' ביו"ט, אבל לפי מה שצידדנו שיש מלאכות שמוגדרות כאפשר לעשותן מעיו"ט ואסורין אף כשאירע שא"א לעשותן מעיו"ט, ניחא טפי, ומיושב נמי שמוגדר איזו מלאכה אסורה וכמשנ"ת.

מיהו אף לר"א שבת קל"ז ב' דמכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט ג"כ מותרין, מ"מ מסתברא דעשיית כלי אסורה, [ועיי"ש

אמשחות של עץ, והי' משמע מזה דמשחות לגמרי אסורה, ופומא דדיקולא וכן פומא דריחא כע"ג סכין דמי, ויש לדחות דבאמת אף משחות של עץ מותר להסיר שמנוניתה, אלא שאז יהא ניכר דכונתו לחדדה, ואמנם כשכונתו רק לשמנוניתה מותר, אבל כשבאמת כונתו לחדדה, ירגישו מיד בדבר כשיעשה כן במשחות של עץ, והב"י בסי' תק"ט כתב דמשחות של עץ ופומא דדיקולא שוין, דסתם משחות אינה של עץ ואף אם ייחדה לכך הרי היא כפומא דדיקולא, וכן כתב במ"ב שם ס"ק י"א, דמשחות של עץ מותר, וכתב בשעה"צ דכ"מ בפוסקים, וכ"כ בחידושי בן הרמב"ן בדעת הרי"ף דריחים כמשחות של עץ דמי, אבל בפשוטו אם ריחים חשיב שינוי הר"ז דומה למשיאה ע"ג חבירתה, וא"כ אין לנו מפורש בגמ' היתר במשחות של עץ, ומדרבא משמע דאסור, ואם באנו למעוטי בפלוגתא צ"ל דלחדדה אסור במשחות של עץ לעיני רואים, דהו"ל כהוראה להיתר, וכמש"כ, ועי' בסמוך דעת הרי"ף, או שלא הי' מצוי משחות של עץ אצל רבא, שו"ר ברש"ש שאפשר לפרש דיקולא קלחת, ובסברא מיושב כן טפי מסל, וא"כ הו"ל של חרס או אבן או של מתכת, ומצינן שפיר למימר דה"ה משחות של עץ.

בדעת הרי"ף והרמב"ם

הרי"ף הביא עובדי דרבא ורבה שחידדו אפומא דדיקולא ודריחא ואמרו דלהעביר שמנוניתא קא מכווני, ואח"כ הביא מימרא דרבא דסכין שעמדה מותר לחדדה ופי' דהיינו אפומא דריחא ודיקולא, ומשמע דמפרש שהוראה זו של רבא לא הויה בגדר הוראה כר"י, דאשמועינן בגמ' עיקר הדין, אבל הכונה שיעשה בהסתר באופן שנראה כמעביר שמנוניתא, ולפי"ז ס"ל כל"ב דר"י א"ש דרק להעביר שמנוניתא בשינוי מותר לרבנן, ורק כה"ג עבדינן לר"י, אלא דלרבנן אסור לחדדה ולר"י מותר, ולפי"ז לל"ב פליג ר"י א"ש אר"ה ולא שרינן במשחות אפי' של עץ.

דיקולא שינוי כסכין ע"ג חבירתה, [וכ"מ במלחמות כ"ב א' וברשב"א בשמעתין], א"כ מבואר דאף בסכין ע"ג חבירתה אסור לחדדה, והר"ז מפורש כל"ב דר"י א"ש.

וכבר דנו בזה הראשונים ז"ל, דהרא"ש כתב דלא קי"ל בהא כרבא, דבשל עץ מורין כר"י, וכל"ק דר"י א"ש, וכבר תמה ביש"ש איך פליג אדרבא בזה, ובחדושי בן הרמב"ן כתב דריחים הוי כמשחות של אבן, וא"כ מבואר בדאביי כל"ק דאף בשל אבן שרי להעביר שמנוניתא ובשל עץ לחדד, וכ"כ בשטמ"ק בשם הריטב"א, וכתב שם דגרסי' בעובדא דדיקולא רב יוסף, וא"כ הלכה כרבה לגבי רב יוסף דשרי אף בשל אבן להעביר שמנוניתא ובשל עץ לחדדה, וכ"כ בשם בעה"ע, מיהו דברי הרא"ש לא נתיישבו בזה, דמשמע שמסכים לדברי הרי"ף דפומא דריחא אינו כמשחות של אבן, וא"כ לא מצינו מ"ד דשרי להעביר שמנוניתא במשחות של אבן, ואיך נחדש מדנפשינן הלכה ואין מורין כן בשל אבן דלא כרבא ודלא כרבה, וצ"ל דהרא"ש גופי' סבר כהריטב"א דריחא היינו משחות של אבן, וע"ז אמרו הלכה ואין מורין כן, ואמנם אין זה מתיישב עם דברי הרי"ף, וצ"ע, ובחדושי הרא"ה נקט דרבא ורבה פליגי בתרי לישני דר"י א"ש אליבא דר"ה, וריחא כמשחות של אבן, וקי"ל כרבא וכל"ב דר"ה דלחדדה בכל משחות אסור לרבנן, וה"ה לר"י בעמדה מבעו"י, ולהעביר שמנוניתא רק בשל עץ מותר, ובעמדה ביו"ט הלכה ואין מורין כן דאפי' בשל אבן מותר לחדדה, ומורין רק בשל עץ להעביר שמנוניתא.

לשיטת בתרא מה דין משחות של עץ

לשיטת בתרא דר"י א"ש לא שמענו אם מודה לר"ה בדין משחות של עץ, ובפשוטו לית לן לחדש פלוגתא ביניהם, דמשמע דר"ה סבר דמשחות של עץ כע"ג סכין דמיא, ור"י א"ש לא איירי בד"ז, אבל יש לדקדק מהא דרבא מעבר לה אפומא דדיקולא, ומ"ט לא מעבר לה

הוראת החכם שמבעו"י היתה פגומה, אלא שהוא לא ידע ובאמת פשטות דברי הרמב"ן במלחמות פ"ב כ"ב א' דלר"י אף באבן שרי אלא דלא קי"ל כן, ולא התירו מדרבנן אלא בשנינו, וג"ז אין מורין כן, עי"ש, ולפ"ז לא הי' ראוי לגזור בהוראת חכם שמא ישחיו, וכן השיג הרמ"ן על הרמב"ם פ"ד ה"ט, וכ"נ בחידושי ר"נ בן הרמב"ן שלר"י אף בשל אבן מותר, והעתיק גם הא דחיישינן שמא ישחיו.

בדעת הר"ן דמשחזות של אבן אסור מדאורייתא

מ. דעת הר"ן דלהשחיו במשחזות של אבן אסור אף לר"י מדאורייתא צ"ע, דאם תיקון סכין אסור מדאורייתא לחידודו, כש"כ שיש לאסור השוואת פגימה בכל דבר שהוא, שזה תיקון גדול יותר מחידודו, וכן שפוד שנרצם לפרש"י שנשבר, [והר"ן כתב שם דקמ"ל דליכא עשיית כלי בחד מהני, וצ"ע מ"ט], ופשטות הדברים דבמתני' ובגמ' לא שמענו אלא השחזה כלהעביר שמנוניתא ולחדד, שזה אינו תיקון גמור, ולדעת רש"י והרשב"א והרא"ש אין בזה איסור דאורייתא כמש"כ סק"ח, אבל לתקן פגימה ודאי חשיב תיקון גמור מדאורייתא וקמ"ל ר"ח דג"ז שרי אליבא דר"י, [ועי' לק' ס"ק י"א] והיינו נמי דקמ"ל בסכין שעמדה דמותר לחדדה אע"פ שזה תיקון גדול, וכמ"ש הר"ן, וכן פשטא דמילתי' דר"ח מאן תנא אין משחזין היינו דלר"י אין איסור השחזה כלל, דאל"כ מנ"ל דמתני' דלא כר"י דילמא מיירי במשחזות של אבן, וגם אפשר דר"י גזר אטו של אבן, ולכאור' הר"ן יחידאה בזה דדעת ש"פ מסכמת דלר"י מותר אף באבן, עי' רז"ה ומלחמות ורשב"א ורא"ה וריטב"א ובן הרמב"ן וכ"ד המ"מ והטור וכ"ה בשטמ"ק בשם בעה"ע, ומדברי הרמב"ם שכ' גזירה שמא ישחיו במשחזות אין הכרח שהרי גם הרמב"ן והרשב"א הביאו פי' זה וס"ל דלר"י מותר מדאורייתא, מיהו ממש"פ דאין מורין מה"ט משמע קצת כהר"ן, שו"ר בהגהמי"י שם אות ט' בשם תו' דגם ר"י אוסר בשל אבן.

וכ"נ דעת הרמב"ם שלא הביא שריותא במשחזות כלל אלא אפומא דדיקולא וריחיא, וכתב ע"ז שאין מורין ד"ז לרבים, וצ"ל כמ"ש הר"ן דס"ל דמשחזות אסורה אף לר"י, דמתקן מנא אסור ביו"ט לכו"ע, ודעת הר"ן דדוקא משחזות של אבן אסורה לר"י, וזה כפי' הבי' דסתם משחזות של אבן, ופומא דדיקולא וריחיא ומשחזות של עץ שוין, וכ"מ ברשב"א דמשחזות של עץ חשיב שינוי, [מיהו מה שחידש פלוגתא בין ר"י ורבנן בדין עמדה מעיו"ט צ"ע, דמנלן לחדש פלוגתא דלא תליא בפלוגתתם בדין מכשירי או"נ, ועוד דמתני' מתפרשת אפי' מעיו"ט דהא לרבנן אין חילוק ביניהם, ולל"ק דר"י א"ש הא שרינן במשחזות של עץ לחדדה, ולמה ס"ל דאין מורין כן, וצ"ע, ועשטמ"ק בזה, ולע"כ].

העולה לדינא בהשחזות הסכין

נמצינו למידין דסכין שעמדה ביו"ט מותר להשחיוה במשחזות של עץ או ע"ג חברתה או ע"ג אבן, אבל אין מורין כן לחדדה אלא להעביר שמנוניתה, דלא מצאנו מי שאוסר במשחזות של עץ, דאף אם נימא דהרי"ף והרמב"ם אוסרין וכמו שצדדנו מסתברא דהיינו מדרבנן, ואפשר להקל [ולפמ"ש דדיקולא יורה גדולה אפשר דכו"ע שרו בשל עץ, דלא שינה רבא בדיקולא של עץ, אלא של אבן חרס או מתכת], אבל אם עמדה מעיו"ט אין להתיר בכל הני אלא להעביר שמנוניתה, דכל מה שאין מורין כר"י היינו משום דאסור לרבנן, ודברי הרא"ש שצייד דלא קי"ל כרבא צ"ע, וכן דברי הרשב"א לא נתפרשו, ויש להחמיר, וכבר כתבו כן האחרונים ז"ל הובאו בשעה"צ שם אות י"ד, ובמשחזות של אבן יש להחמיר דבכל ענין אסור כדעת הרי"ף והרמב"ם והר"ן, וכ"מ ברמב"ן שהסכים לפי' הרמב"ם דאיסור להראות סכין לחכם הוא שמא ישחיו במשחזות, ויש לדחות דהתם בסכין שהיתה כך מבעו"י, דכ"ה פשטות הדברים שעדיין לא שחט בה ביו"ט, וא"כ

דגרס קמי דאבא] וא"כ י"ל דרבא לגמרי כר"ח ס"ל.

שם ב' אפומא דדיקולא, מהו דיקולא

שם ב' אפומא דדיקולא, פרש"י סל, ולפ"ז משמע דשל עץ נמי בעי שינוי, וברש"ש העיר מפרש"י חולין צ"ח א' דדיקולא היינו יורה שמבשלין בה, עי"ש בתו', ולפ"ז הו"ל של חרס וכיו"ב, ובמציאות מיושב כן יותר, וא"כ אין רא"י דבעי שינוי בשל עץ, עסק"ח.

שם וא"ל להעביר שמנוניתה, ג"ז ה' אמת, אלא שנתכוין להוסיף לחדדה, ואפשר דרצה רבא שירגיש שכונתו לחדדה אלא שאין מורין כן, ובכה"ג אפי' אם ה' אומר בפירוש דאין כונתו לחדדה לא חשיב שקר, כיון שיודע שיראה ממעשיו איפכא, מיהו אפשר שאם ניכר בודאי, הו"ל כהוראה.

שם לחדדה קא בעי מר כו' לעיל גרסינן בדר"נ לחדדה קא עביד מר, ואפשר דהכא בריחא פשיטא שמתחדדת ע"י השפשוף, אלא שאם כונתו להעביר שמנוניתה מותר, אבל לעיל סתמא אינה מתחדדת אא"כ משפשוף בחזק, וחזיתי לדעת' דלחדדה קא עביד דגם בריחא אפשר להבחין כונתו לפי מעשיו, ויש ללמוד מזה דלהשיאה ע"ג חברתה אף למאן דשרי רק להעביר שמנוניתה כל"ב דר"י א"ש, א"צ לדקדק שלא תתחדד דכיון שאין כונתו לזה לא אסרו, ולכאורה סתמא דמילתא מתחדד, אלא די"ל דלאו פ"ר הוא, וצ"ע.

מהו להראות סכינינו כו', בפ"י הראשונים בשורש הספק

שם איבעיא להו מהו להראות סכינינו כו', לפרש"י והרי"ף והר"ה יש לשאול מאי שייטי' הכא הו"ל לשנות ד"ז בסוף סוגיין, דהא אין זה ענין לר"י ורבנן, אבל להרמב"ם דגורנין שמא ישחיו במשחות ניחא, וי"ל דהמשך הסוגיא מיירי בשפודין, ולכן סידרו בגמ' תרי מימרי דרב יוסף יחד, ואח"כ סיימו בדר"ח.

ובנפגמה מעיו"ט נראה דמדאוריתא אסור להשוות הפגימה משום מכה בפטיש או בונה, ואפי' בשינוי אין להתיר, דתיקון פגימה לכולהו לישני בכל גונא אסור, וכן בעמדה מבעו"י, ואפי' לא ידע כמש"כ לעיל סק"ז להחמיר בזה, ובלא עמדה אלא שרוצה לחדדה יותר ג"כ אין להתיר אפי' בשינוי, ורק להעביר שמנוניתה בשינוי מותר.

מאן תנא דבמשחות אסור, בגירסת הראשונים ז"ל

י. שם גמ' מאן תנא דבמשחות אסור, ברי"ף ורא"ש ורשב"א הגירסא מאן תנא דהשחזה עצמה אסורה, ונראה דה"פ דכל הני לישני פליגי אם של עץ בכלל השחזה, וכן ע"ג סכין, וכו"ע מודו דהשחזה הגמורה אסורה, ומאן תנא דאסר דלא כר"י, דלר"י אף ההשחזה הגמורה מותרת, וכן מתפרש לגרסא דידן מאן תנא דבמשחות אסור דלא כר"י דהיינו מה שנקרא משחות כדרכה, ובר"ן משמע דמפרש מאן תנא שכל משחות אסור ואין היתר אלא ע"ג חברתה, ולהכי לא אמר מתני' דלא כר"י דמתני' אתיא שפיר כר"י ובשל אבן, וכדר"ה, אבל פשטות הדברים כפי' הרשב"א וש"פ דנקט האי לישנא לאידך גיסא לומר דלר"י אף של אבן מותר, וכמשנ"ת דמאן דשרי של עץ משום דלא חשיב ל' משחות, אבל אם מעיו"ט כל השחזה אסורה, אין לסתום אין משחזין ויתפרש של אבן, דהא גם של עץ בכלל השחזה.

שם דרשינן משמך כו' פרש"י דהיינו בלשון שאלה האם אנו יכולין לדרוש בשמך דהלכה כר"י, וכונתו משום דרבא סבר דאין מורין כן, ומסתמא לא דרש כן בשמו, ופשטות הלשון משמע שכבר דרשו כן בשמו, ועי' כתובות, מיהו י"ל שבאותה שעה ה' ר"ח גדול הדור ודרשו ההלכה כדעתו, אבל רבא גופי' לא ס"ל להורות כן, ולגרסת הריטב"א בשטמ"ק הוה קאי ר"נ קמי' דרב יוסף, [וכ' בהגהות פורת יוסף

פי' דקמ"ל דאע"פ שעמדה לא חשיב תיקון כלי, וכ"ה פשטות הדברים דכיון דכי לא פסקה אגב דוחקא אסור, איכא רבותא דעד שיעור זה מותר, והשחזה דמתני' מתפרש בדרך הרגיל שלא עמדה, ואפשר דלתנא דמתני' בעמדה אסור להשיאה ע"ג חבירתה.

בפשוטו נראה דג' דרגות הן, א' סכין שלא עמדה אלא שרוצה לחדדה יותר והיינו מתני' דפליגי לישני אם מותר לחדדה ע"ג עץ, ובזה מהני שינוי לרבנן, ב' סכין שעמדה, שאין כאן פגם הניכר לעין לחשבו תיקון גמור, ומ"מ לרבנן אפשר דאסור אפי' ע"ג חביתה, [אפי' נפרש מתני' כל"ק דמותר לחדדה ע"ג חביתה], ג' סכין שנפגמה שיש כאן פגימה הניכרת לעין, ולרבנן יש לאסור לתקנה אפי' ע"י שינוי דסו"ס מתקן מנא הוא ביו"ט, ואפשר דבזה אף ר"ח לא דרש הלכה כר"י, אלא באנו למחלוקת ר"י ורבנן, ומתפרש סתמא דהלכה כרבים.

אבל הרמב"ם בפ"ד וכן בשו"ע סי' תק"ט ס"ב השהה כל האופנים יחד ובכולהו שלא במשחות של אבן מותר ואין מורין כן, ובשל אבן אסור, וצ"ע דפגימה בשל עץ יש להחמיר יותר מחידוד בשל אבן, כיון שעושה תיקון גמור, ובנפגמה מעיו"ט אין שום היתר להחליק הפגימה, וצ"ל כונתו בנפגמה ביו"ט ואליבא דר"י, ולפ"ז הי' לו להעתיק שריותא דמשיאה ע"ג חביתה אפי' היתה כך מעיו"ט, וצ"ל שסמך דלהעביר שמנוניתה פשיטא דמותר לר"י שהרי לא נחית לבאר דהנדון רק ביו"ט, וע"ג משחות של אבן לא מצינו בהדיא דמותר להעביר שמנוניתה, ואמנם במתני' ראה התנא צורך להשמיענו דלהעביר שמנוניתה שרי, י"ל דהיינו לרבנן שאין שום היתר השחזה ביו"ט, אבל לר"י דבנפגמה ביו"ט שרי, אין לאסור להעביר שמנוניתה אפי' שהיתה מעיו"ט, - וזה כדעת הב"י דהרמב"ם פסק כר"י, אבל לדעת המ"מ צ"ע מ"ט שרי להחליק פגימה ביו"ט, הא בפשוטו חשיב תיקון גמור, ועי' לעיל סק"ט.

סתמות הגמ' נראה יותר כפי' הרז"ה דלשאר פירושים הו"ל לגמ' לפרושי צדדי הספק, דגזירת תחומין רחוקה ואינה מובנת בסתמא, וכן אוושה מילתא דפרש"י צע"ק, שהרי כך היא דרך השוחטין ביו"ט, ולא דוקא בטבח שאלו בגמ', ואף בסכין קטנה שראוי רק לעופות אסור, וכן גזירה דשמא ישחיו צ"ע, דאחר שיביאנה לחכם וימצאנה פגומה ישאירנה אצל החכם, דהו"ל טלטול שלא לצורך, דסתמא פגומה מעיו"ט, ועכ"פ יורנו החכם שלא להשחיתה, וא"א לסתום בגמ' על כונת גזירה זו, אבל לפי' הרז"ה נוחא דמיבעיא לן אם יש להקדים הכשר הסכין ג"כ מעיו"ט, ול"ד לטריפה שאין שייך בה תיקון ולכן אין ההוראה אלא גילוי מילתא, אבל בסכין יש מקום להצריך שתהא מתוקנת לגמרי מבעו"י, עם ההכשר של החכם, דכיון ששייך תיקון לפגימתה, הרי ההוראה כהשלמת התיקון, מיהו ת"ח דחזי נפש' אינו מוגדר כתיקון אלא כבידור, כיון שלגבי נפש' אין ההוראה נצרכת מפני הכבוד אלא גילוי המציאות, וכמ"ש הר"ן.

שם ומשאילה לאחרים, יש לעי' פשיטא ומאי ס"ד שאם ראה לעצמו לא יוכל להשאילה לאחרים, ואפשר דרואה את של עצמו אף כשא"צ לשחוט, ועיקר כונתו כדי להשאילה לאחרים, דמ"מ כיון שהסכין שלו חשיבא ראיתו לעצמו, [וכן אם צריך לשחוט רשאי ליקח סכין מאחרים ולהחזירה להם].

סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט

יא. שם ואר"י סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט, בפשוטו כל השחזה היא מפני שהסכין עומדת קצת, ולכן פרש"י דה"ק סכין שעמדה לפני יו"ט מותר לחדדה ביו"ט, דאל"כ הו"ל סכין שעמדה ביו"ט מותר לחדדה, ואמנם לא מיירי בעמדה לגמרי לפני יו"ט, אבל מ"מ לשון זה שלא הדגיש שעמדה ביו"ט משמע דאפי' עמדה קודם, [מיהו גם בדרש ר"ח בסמוך נקט הכי וש"מ דליכא למידק מינה], אבל הר"ן

בדיני שפוד שנתקלקל

דשפוד של מתכת חשיב כלי אף כשאינו מחודד, מפני שיכול לתחבו בכח, וסתם שפוד ניכר צורתו שעשוי לכך, אבל חתיכת עץ אין עליה שם כלי בלא החידוד, וחשיבא תיקון גמור, וגם סתמא דמילתא שפוד של עץ שנשרף ביו"ט מחליפו ואינו מחודדו, וא"כ פשטא דברייתא ל"ד א' בתיקון דמעיקרא, וכן פסק הרשב"א בעבוה"ק ש"ב דבשל עץ אסור לחודו, משום דמתקן מנא, ולפמ"ש"כ יש לקיים כן גם לפרש"י.

בדין אולורי ריחא

כ"ב ב' מחלוקת לגמור כו' מ"ט מוגמר אינו כהנאת הגוף

יג. **כ"ב ב' אר"א** מחלוקת לגמור כו' פרש"י דלגמור בגדים חשיב כעוסק בתיקון הבגדים ולא באו"נ, וכבר הק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דודאי מיירי בבגדים שרוצה ללבשן ביו"ט, ורוצה ליהנות מן הריח, וא"כ מ"ט לא חשיבא הנאת הגוף, ואפשר דכל כה"ג מכשירין מיקרי כיון שאינו עוסק בעשיית הריח, אלא בהכנת הכלי הנותן ריח, ואמנם לר"י דמכשירין מותרין, ג"ז מותר, דא"א לעשותן מעיו"ט שהריח נודף והולך לו, [ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פ"י משום דמוליד ריח, ולפ"ז למסקנא דרבא לא חייש לאולודי ריחא שרי ר"ג אף לגמור, וסתמו בגמ' משום דקי"ל כרבנן וכדמסקינן דאף להריח אסור א"נ רבא דוקא בפירות שרי אבל לא בכלים ובית].

הרי"ף וכן בפ"י ר"ח פ"י דלגמור היינו הבית או כלים, ונראה דהיינו בית דומיא דכלים, שיקלט הריח בכתלים ויתקיים זמן ממושך, ולהריח היינו לפזר הריח באויר בלבד, ומיושב בזה דסתם הנחת מוגמר היינו בבית ולא תחת הבגדים, [ע"י שבת י"ח א' ומניחין מוגמר תחת הכלים כו'], והיכי ס"ד מעיקרא דדוקא תחת הכלים קאסרי רבנן, וגם למסקנא אין זה מענין המשנה כ"כ להזכיר דלא פליגי בגימור כלים, וגם הגמ' הו"ל לפרושי לגמור את הבית או לגמור את הכלים, ולפ"ד ניהא דבבית עצמו יש לגמור

יב. שם דרש ר"ח כו' באנו למחלוקת כו' לכאורה החידוש בהני דחשיבי א"א לעשותן מעיו"ט, כיון שמצוי שמתחדש פגימה ביו"ט ע"י השימוש, ולא מהני מה שתיקנו מעיו"ט, וכן שהשפוד נרצם, אבל קלקול אחר אע"פ שאירע שנעשה ביו"ט, לא חשיב א"א לעשותו מעיו"ט, כיון שבדרך כלל תיקון כזה אם נעשה מעיו"ט א"צ לחזור ולעשותו ביו"ט.

שם אר"י א"ש שפוד שנרצף אסור לתקנו ביו"ט פשיטא כו' פרש"י דהאיסור משום טירחא שלא לצורך, ותמוה לומר ע"ז פשיטא, ואדרבה קרוב להתיר דכיון שנוח לו לצלות בשפוד מתוקן, ניהא ל' בטירחא זו טפי מלטרוח לצלות בשפוד שנרצף וראיתי בחידושי הרא"ה שכ' דמיירי שנרצף בעיו"ט דאל"כ לא הוה פריך פשיטא, ודוחק לאוקומי סתמא דגמ' בהכי, ולפמ"ש"כ לעיל דטעמא דשפוד שנרצף מפני שהדבר מצוי שאע"פ שתיקנו מעיו"ט צריך לחזור ולתקנו ביו"ט, י"ל דנרצף אינו דבר המצוי ע"י השימוש ביו"ט, וחשיב אפשר לעשותו מעיו"ט, ואולי זה בכלל דברי הרא"ה.

שם ל"צ דאע"ג דמפשיט בידיו, דס"ד דלא חשיבא מלאכה, דכיון שבקל מחזירו לא בטל שם כלי ממנו ע"י העיקום, ולא מיקרי עשיית כלי ע"י היישור.

להלכה בשפוד שנרצף ביו"ט וא"א לעלות בו

ולענין הלכה כתב בבה"ל סי' תק"ט ס"א ד"ה אות, להחמיר בשפוד שנרצף אפי' נרצף ביו"ט ואינו יכול לצלות בו כיון דחשיב תיקון מנא, וכדעת הרז"ה והר"ן, ולפמ"ש"כ י"ל דכל עשיית כלי מיקרי אפשר לעשותו מעיו"ט, וא"צ לחדש דין נוסף בעשיית כלי לר"י, אלא דרק קלקול שחוזר ונהי' מחמת השימוש ביו"ט חשיב א"א לעשותו מעיו"ט, מיהו אפשר דבזה אף לר"א שבת קל"ז ב' אסור וכמ"ש"כ סק"ז.

הרז"ה חילק בין שפוד של מתכת לשפוד של עץ, ואפשר לחלק כן אף בנשבר ראשו,

לאכילה וואפער שהתיקן בעשן כבישול וכדי שלא יפגם מעשנין בריח טוב וליכאורה לפי הרי"ף אין סברא לאסור מפני שמכבה, דאם אינן ראויין לאכילה דבר השוה לכל נפש הוא, ואפשר לומר דלאו דוקא להכשירן לאכילה קאמר אלא להשביחן בבשמים וכדפרש"י.

אבל באמת סוגית הגמ' שאמרו טעמא דמכבה וע"ג חרס מותר, או טעמא דאולודי ריחא, משמע דעישון הפירות דבר השוה לכל נפש מיקרי, דאל"כ הרי האיסור בהבערת הגחלים לצורך חימום החרס או הבשמים, ומ"ט דנו בגמ' רק על הנחת המוגמר ע"ג האש, ונבאמת הרמב"ן במלחמות כתב דאסור לעשות להן מדורה בפ"ע אלא להניח ע"ג אש הדלוק לקדירה, אבל בגמ' הדבר סתום, וגם הו"ל לאסור ע"ג חרס משום מבעיר הבשמים, ודוחק לומר דהו"ל כלאח"י, ועכ"פ אין להתיר כלאח"י כזה, דסו"ס הבערה גמורה יש כאן, ונהרא"ה פ"י שאינן נבערין באש אלא כלין מאליהן, וליכאורה גם מצב זה חשיב הבערה או בישול, שנשרפין מהחום בפחות מדרגה של אש, ועוד מ"ט לא נחלקו אמתי' אם מותר לגמר ע"ג חרס, ועמהרש"א שכ' דאה"נ אלא משום דרבא כשמואל ס"ל דעישון הפירות כאו"נ, ועי' מלחמות דרבא כרבי ירמיה עי"ש, ועוד דמה השיב רבא מידי דהוה אבישרא אגומרי, הרי אין הנדון אם כיבוי מותר אלא אם עישון פירות מיקרי או"נ.

בביאור דברי מאן דאסר משום מכבה

ולכאורה נראה לפרש דמאן דאסר משום מכבה סבר שפיר דכאו"נ דמי, אבל הכיבוי כמכשירין דמי, כיון שאינו נהנה מן הכיבוי עצמו, אלא מן ההבערה שאחרי', ודמי קצת לכיבוי דליקה ומחמת ד"א דמדמינן לעיל א' לפלוגתא דר"י ורבנן, ול"ד לבשרא אגומרי שהוא האוכל עצמו, וחשיבא התעסקות באו"נ, אבל בבשמים לעשן הפרות ס"ל דדמי למכשירין, ורבא סבר דלגמרי דמי לבשרא

ויש להריח, ונע"ע בפ"י ר"ח דיש נוסחאות דלהריח מותר, והיינו דלא פריך לרב אסי מהברייתא, וכמו שהוא בפ"י ר"ח, ולפ"ז להריח הוי שוה לכל נפש, ורק לגמר את הבית חשיב אינו שוה לכל נפש, אבל הדברים מחודשים דאם ריח כזה שוה לכל נפש, ה"ה אם עושה באופן שיוצא ריח כזה מהכותל זמן ממושך, וע"כ דכל ריח אינו שוה לכל נפש].

אם כל מוגמר חשיב אינו שוה לכל נפש

שם מחלוקת להריח כו' והטעם דהוי דבר שאינו שוה לכל נפש כדפרש"י מההיא דכתובות ז' א', ויש לעי' בשלמא למאן דממעט נפש בהמה לעיל כ"א א' ע"כ לכל נפש מיותר וממעט מוגמר, אבל אם מרבינן מיני' נפש בהמה מגלן למעוטי נמי מוגמר, ולא משמע דפליגי נמי בהא, וגם ר"ע לא הזכיר דמכל דייק לה, וי"ל דלכו"ע כל נפש לא מרבה בהמה אם אינה בכלל נפש, ור"ע מנפש גופי' מרבה לה, ואייתר ל"י כל למעוטי מוגמר, מיהו צריך טעם למה מיעטו ד"ז, ואפשר דמוגמר היינו ריח חזק ועשן שאין נהנין מזה אלא הרגילין בו, כענין טיטון שהזכירו האחרונים ז"ל, ולפ"ז ריח מועט שרי, דהיינו להביא ענפים מרה"ר ליהנות בהם, עי' ל"ג ב', וכבר הזכרנו מזה לעיל סוסק"ה עי"ש, אבל לשון הראשונים ז"ל משמע משום דלאו כו"ע צריכין לזה, וכדפריך התם מצבי, ולמאי דמשני לא שרינן אלא מידי דאכילה, דהכי משמע לישנא דקאמר אנא דבר הצריך לכל נפש קאמינא (שו"ר לשון בן הרמב"ן י"ב א' יש בני"א דלא ניחא להו מוגמר), ואפשר שאצל רובא דעלמא עושין מוגמר רק במאורעות מיוחדין, ולכן לא חשיב מסדר היום, ולפי טעם זה יהא מותר לטלטל ענפי בשמים דרך רה"ר, וצ"ע.

מהו לעשן, אם הנידון משום שאינו שוה לכל נפש

יד. שם איבעיא להו מהו לעשן, פרש"י לעשן פירות לקלוט מטעם הבושם, ולשון הרי"ף מהו לעשן את הפירות כדי להכשירן

ורב יהודה ורבה הם חידשו דמשום הבערה הוה שרי.

בדין לגמר הבית והכלים

וּלְפִי'ז לגמר הבית והכלים ואפי' להריח בלבד אסור, דלא התירו אלא לעשן פירות, ואפי' מצא חרס שנתחמם ע"ג האש שתחת הקדירה אסור לגמר עליו, [ותדע דר"ג לא מצא עצה לגמר אלא בערדסקיאות של ברזל לראב"צ, מיהו י"ל שהוצרך לאש גמורה, ולעשון פירות סגי במעט עשן], ובמ"ב סי' תקי"א ס"ק כ"ב כתב דבגחלת של עץ אסור משום מכבה ובשל חרס משום אולודי ריחא ובשעה"צ אות כ"ח צידד להתיר בגחלת של מתכת, אלא שהביא מדברי הרא"ה להחמיר במוגמר מדרבנן, ולפמשנ"ת לעיל יש לאסור במוגמר מעיקר הדין משום הבערה, אבל משום אולודי ריחא ליכא למיסר במגמר להריח, שאין דבר שנולד בו ריח, וגם מצינו שרבה לא חשש לזה, וכל שמותר להבעיר אין בו משום מכבה, וכ"ה בשו"ע שם ס"ד דלא שרי אלא לעשן פירות, אלא דבמ"ב נקט דאיסור מוגמר משום מכבה ואולודי ריחא, ובפירות התירו משום דחשיב או"נ וכבישרא אגומרי, ולכן דן להקל בדליכא אולודי ריחא ומכבה, אבל לפמש"כ האיסור משום הבערה מעיקר הדין, וא"כ אין להקל כלל, ולעומת זה בעישון פירות יש להקל אף להבעיר לצורך זה, וכן הביא במ"ב ס"ק כ"ה דעת האחרונים ז"ל אלא שהביא דיש מן הפוסקים דס"ל שאין להבעיר לצורך זה, והיינו הרמב"ן והר"ן.

לְשׁוֹן הרמב"ן והר"ן וכיון שכיבוי אין כאן הבערה אין כאן, ויש לפרש כונתם משום דחשיב הבערה כלאח"י כדפרש"י, [והיינו שאין דרך להבעיר ע"ג גחלת של עץ או חרס אלא ע"ג האש], וה"ק וכיון שכיבוי אין כאן והבערה נמי ליכא דכולהו אמוראי לא חיישי לזה, מש"ה מותר, שו"ר במחזה"ש סי' תקי"א סק"ז שפי' דר"ל הבערת הגחלים שאחר הכיבוי, דכיון דלא חשבינן הגחלים כנכבו, לא חשבינן הבערתן

אגומרי, ולפי גרסת הרי"ף היינו משום דלא חשיב לי' כיבוי כלל, ודלא כר"ה דאומר תחלתו מכבה וסופו מבעיר, וכן רבה דאמר טעמא דאולודי ריחא משמע דמודה לטעמא דמכבה, אלא שהוסיף דע"ג חרס נמי אסור, [ויעוד דאם רבה מדמה לה לבישרא אגומרי לענין מכבה, א"כ רבא לא הוסיף על דברי רבה אא"כ נימא כפרש"י דמבישרא אגומרי שמעינן נמי דליכא משום אולודי ריח, ועמ"ש בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם הרא"ה ור"ח], וכבר כ"כ הרא"ה בדעת רבא דאיצטריך לטעמא דבישרא אגומרי לאפוקי דלא דמי לכיבוי בקעת, ולמש"כ גם בדבר יהודה ורבה מתפרש כן, וכ"נ ברי"ף שהזכיר רק טעמא דמכבה, והיינו משום דמשו"ה ס"ד לאסור, אבל הבערת הגחלים והבשמים מותרת, משום דהכשרת הפירות לאכילה הוא, והו"ל או"נ, ובזה מיושב כל משה"ק לעיל.

וַיֵּשׁ להסתפק לפ"ז ר"ה דאמר מפני שמכבה מאי קסבר, דאי קסבר דלאו שוה לכל נפש הוא, לא ה"י צריך להזכיר טעם לאיסור, דפשיטא דהיינו הבערה של הגחלים והבשמים מלבד מכבה, וכמו שא"צ לפרש טעם במתני', אבל ר"נ דא"ל מפני שמבעיר, ע"כ סבר דהבערתן אסורה וש"מ דמדמי לה למוגמר, וא"כ הו"ל לר"ה למימר לי' אנא דוקא מפני שמכבה קאמינא, אבל הבערתו מותרת, ואפשר דה"נ קאמר, ור"ה ור"נ נחלקו בטעמי' דרב דאסור, ואר"ה מפני שמכבה, וא"ל ר"נ דהאי מבעיר מיקרי, ונימא מר מפני שמבעיר והיינו דטעמי' דרב משום דלאו שוה לכל נפש הוא, דאי משום מכבה אין לאסור דעיקרו הבערה, וכבישרא אגומרי, וא"ל ר"ה דתחלתו מכבה מיקרי, ורק סופו מבעיר, ולכן שייך לאסור משום מכבה, ורב יהודה שהתיר ע"ג חרס ס"ל כר"ה, וכן רבה, אלא שהוסיף טעם אחר לאסור, ויתכן דר"ה קיבל טעם האיסור מפני שמכבה, וס"ל דלאו דוקא נאמר טעם זה, אלא לפי שתחלתו מכבה, ולפ"ז ר"ה ור"נ ס"ל דלאו שוה לכל נפש הוא כמוגמר,

דשרי, י"ל דה"ה בשיראי, וראיתי במלחמות ובר"ן שכ' בטעמא דליכא משום אולודי ריחא לרבא מפני שאינו מתכוין לכך אלא למתק את הפירות, ויש להסתפק אם כונתם משום ריחא דחרס וע"ז אמרו שאינו מתכוין לכך, או דגם בפירות העישון מתקנם, אלא כדי שלא יהא טעמם פגום ע"י העשן, מעשנין אותם בבשמים, דכיון שלוקחין בשמים לעישון ע"כ כונתן לריח, אלא די"ל שלא זוהי עיקר הכונה, ולשון רש"י משמע דעיקר הכונה לריח, אבל לשון הרי"ף והרמב"ם משמע שהעישון מתקן לאכילה מעין בישול, נלשון השו"ע ליתן ריח טוב בפירות למתקן לאכילה, מיהו אפשר דלשון למתקן ר"ל להטעימן], ולשון הרי"ף כדי להכשירן לאכילה.

ואפשר דאף כשכונתו ליתן ריח טוב בפירות כיון שאין כונתו שיריחו בהם, אלא שיהיו ערבים בשעת אכילה, מיקרי אינו מתכוין לאולודי ריחא, משא"כ בשיראי דכונתו לאולודי ריחא, (מיהו גם שם אין כונתו שישמשו כבשמים).

בדין אם אינו מתכוין לריח

ולפ"ז לדינא יש להתיר כשאינו מתכוין לריח, כגון שנותן האתרוג בתוך בגד, דאף אם נימא דרבה אסר משום דמוליד ריח בחרס, ולדידי' אע"פ שאינו מתכוין אסור, לא קי"ל כותי' בהא אלא כרבא דבאינו מתכוין מותר, והמ"א בסי' תרנ"ח סק"ב הק' ע"ד מהרש"ל מהא דרבה, ולפמ"ש"כ מבואר ברמב"ן ור"ן דבכה"ג מותר, אע"ג דקי"ל סחופי כסא אשיראי אסור, ועי' להלן.

שם ומ"ש מקוטמו כו' התם ריחא מיהא איתי' ואוסופי הוא דקא מוסיף כו', יש לעי' מ"ט קרי לי' אוסופי, הרי אינו אלא פותח שיצא הריח הכנס לחוץ, וכי שייך לשאול מ"ש מפותח קופה של בשמים ומריח בה, וי"ל שבמקום הקטימה והמלילה מתקבץ הריח מחלקי העץ הסמוכין, ששרף הלח המריח מתמצה למקום הקטימה והמלילה, ויוצא וריחו נודף, ולכן חשיב

שבסוף כמבעיר, וזה מיושב בלשונם ז"ל, אבל קשה דלכאורה סופו מבעיר על הבשמים קאי ולא על הגחלים, דהבערתן לאו מכחו אלא מהאש שהיתה שם כל הזמן, ובמ"א שם פי' דהיינו מפני שלא הבעירם ע"ש.

כ"ג א' משום דקא מוליד ריחא, הנידון משום החרס או הפירות

מו. כ"ג א' רבה אמר ע"ג חרס נמי אסור משום דקא מוליד ריחא פרש"י שמוליד ריח בחרס, וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דבפשוטו אין דעתו על הריח שנקלט בחרס, אלא דלפרש"י שבבישרא אגומרי ג"כ איכא אולודי ריחא ע"כ מבואר בגמ' דכל ריח שנקלט אסור, אבל הדבר תמוה לחוש לקליטת ריח בשאין דעתו ע"ז כלל, ולפי' הרא"ה לא הוזכר אולודי ריחא בבישרא אגומרי, ואף הכא האיסור משום אולודי ריחא בפירות, שדעתו ע"ז, וזהו פשוט הגמ' שלא הוזכר נדון על החרס ומתפרש על הפירות, ועי' להלן.

שם רבה ור"י דאמרי תרויהו סחופי כסא אשיראי כו', לכאורה משמע דרבה לטעמי' דאסר ע"ג חרס, אבל יש להסתפק אם ר"י נמי כרבה ס"ל, או דבההיא כרבא ס"ל מידי דהוה אבישרא אגומרי, ונפ"מ לענין הלכה למאי דקי"ל כרבא אם מותר לסחופי כסא אשיראי, והרי"ף והרא"ש השמיטו ד"ז, וכן בשו"ע סי' תקי"א ס"ד השמיטו המחבר, והרמ"א העתיק ד"ז מהאור"ז, ולשון הגמ' סתום שלא אמרו רבה לטעמי', אבל שנו דבריהם קודם מילתי' דרבא, ויש בזה קצת משמעות דרבא פליג בסתמא גם ע"ז.

אם בפירות יש סברא להקל משום שאינו דבר המתקיים

והנה בפשוטו יש לחלק דבפירות לא חיישינן לאולודי ריחא דמידי דאכילה הוא ואין חשיבות אולודי ריחא אלא בדבר קיים, כמו שאין צביעה באוכלין, אבל לפרש"י דלרבה ג"כ הנדון משום ריחא דחרס ופחמין, א"כ רבא

כ"ג דיש להקל בנתנו מעיו"ט במים, ליטול בהם ידיו ביו"ט.

בדין טיטון אם הוה כמוגמר

פי' תקי"א ס"ד בה"ל ד"ה אין, בדין שתיית טיטון, ועיקר טעם כולם משום דעכשיו שהרבה רגילין בזה נעשה שוה לכל נפש כו' וכ"ז דוקא באותן מקומות שהעולם רגילין בזה כו', יש לעי' דלכאורה במוגמר לא מהני אם כל העולם יתרגלו במוגמר, כיון שבעצמותו אינו נצרך לכל נפש, וכש"כ דלא תלוי במנהג המקום, ואם בטיטון מהני מנהג המקום שפיר יש להתיר בכל מקום, דש"מ דחשבינן ל' כצורך לכל נפש, וצ"ע, ובפשוטו נראה דטיטון ליכא למילף ממוגמר, שהוא ענין אחר ולא תלוי במפונקים, שהרגילין בזה צריכין לזה ביותר כאוכל נפש, ופעולתו גם במעיים ולא רק בהנאת הנפש כמוגמר, מיהו אפשר דהנאת השאיפה כהנאת מוגמר חשיבא, אבל משהורגל בזה ומצטער במניעתו וכן אם צריך בזה לפעולת המעיים יש לדמותו לרפואה דחשיבא שוה לכל נפש במצב זה, כדחזינן ביצה כ"ב א', גבי כחול, דלר"י שרי.

שבת קל"ד א' ואין ממתקין אותו בגחלת כו' אם כל מלאכה אסורה לצורך מיתוק החרדל

טז. שבת קל"ד א' ואין ממתקין אותו בגחלת והתניא כו' כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ, בפשוטו משמע דכל מלאכה אסורה לצורך מיתוק חרדל, והא דהזכיר בישראל אגומרי היינו לענין מלאכת מכבה, וה"ה דהו"מ לאקשווי מ"ש ממבשל בשר, [שור' במלחמות דהקושיא מבשרא אגומרי שאפשר לצלותו ע"ג שפוד ולא יכבה, וה"נ אפשר בגחלת של מתכת, אבל מלאכת המיתוק שריא כמו בישול, וע"כ צ"ל כן לגרסת הרי"ף, וער"ן שמיישב כן גם לפרש"י], אבל יותר מיושב דרק משום דבמלאכת מכבה אינו נהנה מן הכיבוי הוא דאסרינן, דהו"ל כעין מכשירין, וכמבואר ביצה כ"ב א', וכמש"פ לעיל ס"ק י"ד בההיא דביצה

שמוסיף ריח במקום זה, ומ"מ לא קרינן ב' מוליד ריח בענף הבשמים, כיון שהוא ענף מבושם ואוסופי הוא דקא מוסיף, אבל שיראי מבושמים אסור להוסיף בהם ריח, (ואי הוה גרסינן סחופי אסא דהיינו לשפשף הדס ע"ג שראי הוה ניחא הענין טפי, דכסא לשון סתום הוא, והוה ניחא טפי דהיינו מלילה ע"ג שיראי, ושפיר הזכירו מ"ש ממלילה בעלמא).

שם רבא אמר אפי' ע"ג עץ נמי מותר מידי דהוה אבישרא אגומרי, רש"י פי' דאיכא נמי אולודי ריחא בפחמין, אבל הרא"ה פי' דבישרא אגומרי נאמר רק כלפי מכבה, ורבא כר"י ס"ל דלא חש לאולודי ריחא, והיינו נמי דא"ל ר"א לאמימר דמשמי' דגברא רבה אמינא ל' דלא חש לטעמא דאולודי ריחא, וכ"נ בפי' ריח, ולפ"ז לא ביאר רבא בדבריו מ"ט לא חש לאולודי ריחא, ואפשר לומר דדוקא באוכלין ס"ל דמותר, או מפני שאינו מתכוין כמ"ש הרמב"ן, אבל טעמא דאוכל נפש לכאורה אינו מועיל לאולודי ריחא, דבישום בגדים ג"כ להנאת יו"ט נעשה, ואפ"ה כיון דאולודי דבר חדש הוא אסור, ויש לדחות דבאוכל עצמו עדיף, דבפשוטו היינו דמחלק רב יהודה בין בישרא אגומרי לעישון פירות, עי' לעיל ס"ק י"ג י"ד.

בדין אולודי ריחא במים

בדין אולודי ריחא במים ע"י עירוב שמן או מים המבושמין כבר הביא בשע"ת סי' תקי"א סק"ד בשם ח"צ וא"ר דאין אולודי ריחא באוכלין ומשקין, ועוד דבכה"ג שמערב מים או שמן במים, כיון שהשמן המבושם מעורב כאן, הו"ז כתערובת יבש ביבש שהבשמים הם המריחין בכל מקום שהם, ולא נולד ריח במים אחרים, ורק בקולט עשן וריח שנתבטל, מיקרי הריח דבר חדש, וע"ג אדם ודאי דמותר להתבשם בשבת כההיא דאמרינן שבת נ' ב' דאמימר ורב אשי משו בברדא ובפשוטו נעשה גם לריח דתילתא אסא וגם סיגלי לכאורה לריח אם זהו דודאים, וכבר כתב במ"ב סי' קכ"ח ס"ק

בטעם ההיתר דבישרא אגומרי

שם א"ל התם לא אפשר כו' לפ"ז בישרא אגומרי יש בו משום מכבה, [וכן בסברא דנהי דלא נחא ל' סו"ס פ"ר הוא, ולא מהני סופו להבעיר], אלא דמותו משום דלא אפשר, וכ"מ בביצה כ"ב ב' דיש משום מכבה במוגמר ובישרא אגומרי בדר"ה ור"נ ור"י ורבה, ומאותו טעם דשרי בבישרא אגומרי ה' בדין להתיר בחרדל, אלא משום דאפשר מבעו"י אסור.

אבל הרי"ף בביצה שם גרס התם לא קא מכבה, והיינו משום דבבישרא עתידין הגומרי להבעיר ולצלוח הבשר, אלא שברגע הראשון מכבה, אבל הכא הגחלת נכבית לגמרי בתוך החרדל, ולפ"ז פליג רב יוסף אכולהו אמוראי דביצה הנ"ל, וס"ל דבישרא אגומרי לאו מכבה הוא, וכתב הרמב"ן דס"ל כרבא שם, אבל קשה דאכתי הו"ל לגמ' לשנויי אליבא דכולהו אמוראי מ"ש מבישרא אגומרי, ואמימר נמי סבר התם דיש בו משום מכבה, עכ"פ עד דשמעה מרב אשי (משמ' דרבא), [ועי' להלן בזה], ולפמשנ"ת לעיל ס"ק י"ד מתפרש שפיר דאף לרבא יש בו משום מכבה ולצורך או"נ שרי, וכיון דלא מצינו בגמ' חולק על דברי האמוראים דסברי דיש בו משום מכבה, ואב"י נמי סבר הכי, לית לן לחדש דרב יוסף פליג והוזכרו רק דבריו בגמ', וזה מסייע דגרש"י עיקר, והיינו דמייטנין בתר הכי מהו לגבן, אע"פ שאינו ענין לסוגיין, אלא לפי שגם בזה התירוץ משום דלא אפשר מייטנין ל' הכא.

ויש לעי' לפי' הרמב"ן דבישרא אגומרי אם ה' בו משום מכבה אסור כיון שיכול לצלותו בשפור, א"כ למה הזכיר חילוק בין חרדל לבשר, דמיתוקו תיקון כטחינת חטים עי"ש, הרי אפשר לקיים דחרדל כבשר לכל דבר, אלא שבחרדל מכבה הגחלת, וכיון שיכול בשל מתכת אסור ולשון הרמב"ן והוינן משום דקס"ד [דאסור משום] דאין כיבוי זה לצורך כו' והיינו

כ"ב ב', דעיקר הצורך הוא בחימום של הגחלת ולא בכיבויה, והיינו דא"ל אב"י מ"ש מבישרא אגומרי דשרינן כיבוי לצורך או"נ, וא"ל משום דלא אפשר, ולר"י הדבר פשוט דהו"ל מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט, אבל אף לרבנן כיון דלאו מכשירין ממש חשיבי, ומדרבנן הוא דמחמרינן, שפיר מחלקינן אם יכול לעשותן מעיו"ט, ולפ"ז מותר לחמם גחלת של מתכת לצורך מיתוק החרדל, ובאמת הדבר רחוק שיודמן גחלת של מתכת שנתחממה שלא לצורך החרדל, ולא הו"ל לגמ' למיסתם שריותא דגחלת של מתכת, אם החימום אסור.

אבל מדברי הראשונים ז"ל משמע דלא שרינן מלאכה לצורך מיתוק החרדל, אם כפרש"י מפני שאפשר מבעו"י, וכמו לגבן, או כפי' הרז"ה בביצה כ"ג א' דלא הוי שוה לכל נפש, או כפי' הרמב"ן במלחמות שם שמלאכת תיקון היא כטחינת חטים ונעשית הרבה ביחד, מיהו לפי' הרשב"א דטעמא משום דאפשר בגחלת של מתכת, עי' עבוה"ק ש"ב ס"ו י"ל דמותר לחמם הגחלת של מתכת, ועי' להלן ע"ד המ"א סי' תק"י סק"ו.

שם כאן בגחלת של מתכת כו', פרש"י דכיון שאינה עושה פחם אין בה משום כיבוי, והיינו מדאורייתא במלאכה הצריכה לגופה, וכ"כ בריטב"א הנדמ"ח, ולכאורה נראה דגחלת שנותנין בחרדל אין בה שלהבת, שלא תשרוף החרדל, ובמתכת כשאין בה שלהבת אין בה אש אלא חום, דמתכת אדומה שורפת ואין ממתקין בה במצב זה, וגם מיד כשנוטלין אותה מן האש כבתה אדמומיתה, ולכן אין בה כיבוי אלא צינון, וכמו עששיות של ברזל שמטילין לתוך הצונן לכהן גדול ביוהכ"פ יומא ל"ד ב', משא"כ בשל עץ, ועי' שבת מ"ב א' מכבין גחלת של מתכת כו', וכ"כ במ"א סי' תק"י סק"ז, דמתכת אינו שורף ור"ל בוער כמ"ש במ"ב ס"ק ט"ו.

מכבה דיינינן, שאינו נהנה בכיבו, א"כ מותר לעשות מלאכה למיתוק החרדל.

בירוי ביצה פ"ד ה"ג אית תנא תני ממתקין כו' מ"ד ממתקין בשנתנו ע"ג הגחלת ומ"ד אין ממתקין בשנתן את הגחלת עליו, ובפשוטו ה' נראה לגרוס איפכא דכשנתן הגחלת על החרדל אינו מכבה, דהו"ל כנותן גחלת ע"ג קרקע, אבל כשהחרדל סותמה מלמעלה הרי הוא מכבה, והרשב"א בעבשה"ק ש"ב ס"ו סיים אבל ממתקין אותו ע"ג גחלים של עץ ואינו חושש, משמע שר"ל דכיון שהגחלים מרובין אינו מכבה, וכמו בישרא אגומרי, ואולי גרס כן בירו', ועכ"פ מתפרש בירו' דכשאינו מכבה מותר, אבל משום שינוי אין להתיר כיון דסו"ס מכבה, ולא מצינו שריותא דשינוי אלא אם המיתוק ה' אסור, אבל כאן המיתוק מותר בגחלת של מתכת, ומשום מכבה דאסור לא מהני שינוי.

מיהו במ"א סי' תק"י שם ובמ"ב שם כתבו להתיר ע"י שינוי, והיינו לפירושם דכל מלאכה אסורה לצורך המיתוק, אבל אם רק כיבוי אסור מפני שאינו נהנה מן הכיבוי עצמו, לזה לא מצינו שריותא דשינוי, כמו שאין מכבין את הנר ואת הבקעת בשינוי, מיהו התם מכבה גמור הוא, אבל כאן הכיבוי כבישרא אגומרי שעיקר הפעולה חימום ע"י הגחלת.

בדין כיבוי

ל"ב ב' ואין גורפין תנור וכירים כו' הטעם באיסור גריפה

יז. **ל"ב ב'** מתני' ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין, טעמא דאיסור גריפה לא נתבאר בגמ', ורש"י פ'י משום דמתקן מנא, דגם ע"ז אמרו מ"ט משום דמתקן מנא, והא דהדרו בגמ' ואין גורפין כו' היינו משום דתני ר"ח כו' קאי רק ע"ז, ודוחק, דממילא הוה שמעינן מדמסיים לאפות אא"כ גורפו, ש"מ דע"ז קאי, וגם בסברא לא חשיב תיקון מנא בסילוק אפר ועפר תלוש המונח ע"ג התנור, שהתנור מתוקן, וכמוציא פת מן התנור דמי, ובתו' כ"ח ב' דחו

דאמרי' מ"ש מבישרא אגומרי שיש בו כיבוי ואינו לצורך כו', עי"ש, וצ"ב היכן מצינו שחזור בגמ' מהבנת האיסור במיתוק החרדל, ואולי כ"כ ליישב לדעת האמוראים דסברי שיש משום כיבוי בבישרא אגומרי ואפ"ה בחרדל אסור, ולעיל נתקשינו בזה, אבל אכתי הדבר סתום שהרי בגמ' לא מצינו חולק על אביי ור"י בטעמא דחרדל, וצ"ע.

הערות בדברי הפוסקים במיתוק חרדל

מ"א סי' תק"י סק"ו והבערה נמי ליכא דמיירי שצלאוהו במדורה שעשה לצורך הבישול כו' כבר תמהו הגרע"א ז"ל ובמחה"ש דלצלות בשר מותר להבעיר, ודברי הרמב"ן לענין עישון הפירות, מיהו אפשר דכונת המ"א לענין חימום הגחלת לצורך החרדל, דאם אסור לעשות מלאכה לצורך מיתוק החרדל צ"ל שחימם הגחלת באש שעשאה לצורך בישול, וונימא דמשום מחמם מתכת נמי ליכא, כיון שאינו מחמם שיעור הראוי להתיכו, וצ"ע בזה, עי' מכתב מרן זלה"ה הנדפס בחו"ב שבת סי' י"ח ס"ק י"ד], ועמש"כ לעיל דבאמת לפרש"י והר"ז והרמב"ן משמע דאסור להבעיר כדי לחמם הגחלת של מתכת, ולדעת הרשב"א י"ל דמותר, ועי"ש עוד.

מ"ב שם ס"ק י"ד ובשעה"צ, עמש"כ לעיל סק"ז דאין להקל בה' טרוד מעיו"ט או שלא ידע שיצטרך לזה, וכ"ה פשטות הדברים דאין היתר בגחלת של עץ, ודומיא דמגבן שאמרו טעמא דאפשר, ופשוט דאפי' לא ה' אפשר כלל אסור, ועוד דלעולם חשיב אפשר בגחלת של מתכת כיו"ט גופי', [אא"כ נימא שחימום הגחלת אסור, אם ה' יכול מבעו"י, אבל עכ"פ הא עדיפא מלכבות גחלת של עץ].

בבהגר"א סי' תצ"ה ס"א פ' דאיסור מיתוק חרדל מפני שנעשה לימים הרבה דומיא דמגבן, ולפ"ד כל מלאכות אסור במיתוק החרדל, ומיירי בשיש לו גחלת שנתחממה בהיתר, אבל לפי מה שצדדנו דדוקא משום

פר"י דטעמא משום אשוויי גומות, ובאמת סתם תנור טוח בטיט במקום האפיי, ואינו משווה הגומות בעפר, ובמקום הנחת העצים אין לו ענין באשוויי גומות, ואין לחוש לכך, ועוד שאם אשוויי גומות אסור מדאורייתא אין לחלק בגזירה בין יכול לאפות או לא, ותו' פי' בתנור חדש שגמר תיקונו הוה מכה בפטיש, וצ"ע דהא מיירי התם בא"א לעשותן בעיו"ט, וע"כ שכבר נגמר תיקונו קודם יו"ט, ובשמעתין ודאי מתפרש בתנור ישן, ולא במאורע של תנור חדש, וכדמתפרש בדנפל אריחא שהקלקול נתחדש ביו"ט, וכן פשטא דמתני' וגמ' בכל תנורים מיירי, דסתם גריפה מאפר וגחלים, וע"כ שכבר נגמ"מ, ועק"נ סק"א ובבה"ל סי' תק"ז ס"ד ד"ה כיון דלדעת תו' והרא"ש מתני' מיירי בישן ור"ח בחדש, (ועי' להלן בזה).

וברא"ש מבואר דהאיסור משום טלטול מוקצה, ופי' כגון שנפל לתוכו מן הטפילה והטיח של התנור, וכן פרש"י, והיינו כעובדא דר"ח, אבל בפשוטו סתם גריפה מאפר וגחלים מתפרשא, ודרך לגרפו כדי שיבער יפה, כענין שאמרו שבת מ"א א' דומה לתנור שהסיקוהו ע"ג אפרו, ואע"פ שיש תועלת לאפיייתו בזה, לא התירו טלטול מוקצה לתיקון התנור דהו"ל מכשירין, וכמו שפוד שגרצף דאסרינן כ"ח ב' כשיכול לצלות בו, ויש לפרש כן גם בדעת הרא"ש, אלא שכונתו לחלק בין גחלים דאיכא כיבוי לגריפה דמתני', אבל ה"ה באפר וגחלים שכבו.

שם אבל מכבשין, טעם ההיתר, ובדברי הב"י דקאי באפר חם

שם אבל מכבשין, בפשוטו מתפרש דהני שאין גורפין מותר לכבשן, דכיון דלאו טלטול גמור הוא התירו, דחשיב קצת טלטול מן הצד, וגם חשיב התעסקות ביישור התנור ולא בטלטול האפר, וקאי בין על האפר בין על הטפילה והטיח, אלא דסתמא דמילתא לא מהני כבישה

בטפילה ואריח שהם קשים, ולכן פרש"י אפר ועפר, אבל הדבר פשוט דמתני' מתפרשת דנהי דגריפתן לחוץ אסורה כבישתן בתוך התנור מותרת, ויש לתמוה דהב"י סי' תק"ז פי' דמכבשין אאפר שאינו מוקצה קאי שעדיין חם הוא וראוי לצלות בו, וה"ה דגריפתו מותרת אי לאו משום מכבה, ואיך יסתום התנא אבל מכבשין על דבר אחר בלי לפרש, ואנן ניקום ונימא דבאפר צונן אסור, וברש"י ור"ן מפורש דאעפר נמי קאי, והטור שפי' באפר היינו מפני שאריח אינו נכבש, ועפר אינו מצוי בתנור, אבל ודאי דכונתו באפר שהוא מוקצה, דנהי דאין גורפין מ"מ מכבשין, וכבר כתב בבה"ל סי' תק"ז ס"ד דמרש"י והאו"ז והרא"ה ור"ן ומאירי שפי' דמכבשין אעפר וטיח קאי נראה דמותר לכבש במוקצה אף כשלא יתחרך הפת, ועי"ש מש"כ בדברי רש"י ור"ן בזה, ולפמש"כ גם דעת הרא"ש והטור נראה דמכבשין במוקצה דלא אסרו הכבישה, וכ"נ ברמב"ם, ובפיה"מ פי' תרויהו אאפר, וש"מ דמה שאסור בגריפה מותר בכבישה.

ומהא דשרי כבישה בכירה יש ללמוד דאע"פ שלא יתחרך כלל מותר, שהרי כירה דרך לשפות הקדירה ע"ג מבחוץ, כמ"ש בטוש"ע סי' רנ"ג ס"א, ובקדירה ליכא חריכה כלל, ובפרט מבחוץ, ומש"ה קתני כירים לרביתא דאבל מכבשין.

הא דמני ר"ח לעיל כ"ח ב' גריפת תנור בהדי תיקון הסכין והשפוד, ואם הטעם רק משום מוקצה ל"ד לאינך דהוי תיקון כלי, כבר דקדקו כן בתו' שם אטעמא דאשוויי גומות, ולכאורה נראה דר"ח הכי קאמר אחד תיקון הסכין ואחד תיקון השפוד והתנור הכל בכלל מכשירין, ובאנו למחלוקת ר"י ורבנן, ולא נחית להשוותם באיזו מלאכה נעשה התיקון, אלא לומר דמכשירין נינהו, שהרי הבערת העצים להסקה מיקרו או"נ עצמו, וקמ"ל דתנור וסכין ושפוד מכשירין נינהו, ועי' בסמוך.

בדברי הבה"ל שנקט בדעת הרא"ש דגריפת תנור ישן שרי לבוע

בבה"ל סי' תק"ז ס"ד ד"ה כיון, נקט בדעת הרא"ש דגריפת תנור דאר"ח כ"ח ב' מיירי בתנור חדש, אבל גריפת תנור ישן שרי אף לרבנן, שהתירו מוקצה לאו"נ ולכן אף בנפלו לתנור מעיו"ט שרי, וכ"כ בק"נ פ"ד אות א' בדעת הרא"ש, ועי"ש שתמה ע"ד מהרש"ל שלא פי' כן, ובפשוטו הדבר תמוה לאוקומי דברי ר"ח בגריפת תנור חדש שלא הוזכר רמז לזה בגמ', ומתפרש סתמא דהיינו גריפה דמתני', וכפרש"י והר"ן, ובפרט שתנור חדש מעיו"ט הוא והיכי שרי לר"י, ודברי הרא"ש סתמן כפרש"י דסוגיין כר"י, ולרבנן אף טלטול מוקצה לא שרינן לצורך מכשירין, ולפ"ז מיירי בנפל לתנור ביו"ט כעובדא דר"ח, וכדמתפרש אפר וגחלים שכ' הרא"ש והטור דלא הי' יכול לגרפן מעיו"ט, ודכוותה בטיח וטפילה שנפל לתנור, מיהו הרא"ש כתב דאפי' לרבנן שרי לגרופ האפר דהו"ל כאו"נ עצמו, ויש לפרש הטעם דכיון שאופין על רצפת התנור הו"ל כקדירה שמותר להדיחה משייריה אע"פ שהם מוקצין, מיהו השירים בטלין לקדירה ולא חשיב טלטול מוקצה, אבל גריפת הגחלים והאפר והעפר כנטילת אבנים מן הקדירה דמי, וצ"ע, ועכ"פ גריפת תנור דמתני' והגמ' ור"ח כולוהו מיירי בחד גונא בטלטול מוקצה לתקן התנור והו"ל בדין מכשירין, [כיון שעיקר האפי' אינה במקום הגחלים, כ"ה דעת הרא"ש, וברשב"א מפורש דדוקא בנעשו ביו"ט מותר, ולפ"ד לרבנן א"א לחזור ולאפות בתנורים שלנו, ויזהר מעיקרא שלא יפלו גחלים במקום נתינת הפת, ומעט אפר י"ל דשרי לכבד, כמו כיבוד הבית והדחת קערות, וכן יש להחמיר כהרשב"א אף בטלטול מוקצה לתיקון התנור, דכמכשירין דמי, ובבה"ל שם כתב להחמיר רק משום טעמא דתיקון מנא, ועפ"ז נקט דדעת הרמב"ן דאיסור גריפה משום תיקון מנא, אבל לפמש"כ אף אם הטעם משום מוקצה או טירחא לא שרינן אלא לר"י].

בק"נ שם הק' מתני' דקתני אין גורפין אבל מכבשין היכי דמי, אם אין שום תועלת בזה פשיטא דאסור ומ"ט מכבשין, ואם יש תועלת היינו חשש חריכה דשרו בגמ', וי"ל דיש לו תועלת בגריפה שלא יסיקנו ע"ג אפרו, ויכול לסדר העצים בקל, וכן באפי"י א"צ לטרוח ולדקדק להדביק הפת במקום מסוים דוקא, וגם אפשר דכל שמתרחק מן האפר יפה לו אע"פ שגם במקום זה אינו מתחרך, ולצורך זה התירו לכבש במתני', ובלא מתני' הוה ס"ד דחשיב תיקון התנור והתעסקות בהיתר כהדחת קערות וכבוד הבית, או דבכלל או"נ הוא, ושפיר איצטריך לאשמועינן דאסור.

במ"ש הרשב"א לפרש היתר בגריפה אע"פ שמכבה דהוי צורך או"נ

הרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ו כתב דגריפת תנור דשרי אע"פ שמכבה הגחלים היינו מפני שא"א לאפות בע"א והו"ל כיבוי לצורך או"נ כבישורא אגומרי, ויש לעי' מי דמי הא בבישורא אגומרי עוסק כבר בתיקון האוכל, אבל גריפת התנור תיקון התנור הוא, ואפי' בעישון פירות סברי אמוראי כ"ב ב' דל"ד לבישורא אגומרי, ופירשנו הטעם מפני שהבשמים שנותן אינם האוכל עצמו, וכש"כ בתיקון התנור, ובפשוטו היינו מימרא דר"ח דתיקון התנור כתיקון הסכין והשפוד וכמש"כ לעיל, ואפשר דכונת הרשב"א רק אליבא דר"י, ולפ"ז אם הוסקו מעיו"ט אסור, וי"ל דג"ז מיקרי אי אפשר מבעו"י, כיון שהי' צריך להשתמש בתנור לאפי', ומשגמר לאפות הו"ל כנפגם הסכין ביו"ט, אבל אם הי' יכול לגרופ מבעו"י באמת אסור, והרי הרשב"א מדמי לה לבישורא אגומרי וגם בזה אמרו בגמ' שבת קל"ד א' משום דלא אפשר לגרש"י.

למה לא פירשו הראשונים גריפה במתני' בגחלים ומשום כיבוי

יש לעי' מ"ט לא פי' הראשונים ז"ל גריפה דמתני' בגחלים ומשום מכבה, שהרי סתם

של מתכת שאין בה משום כיבוי כדאמר שבת מ"ב א' קל"ד א', וכ"מ בהדיא לעיל כ"ג א' דע"ג חרס ליכא משום מכבה, (ועמ"ב סי' תק"י ס"ק ט"ו), ויכול לשפוך הצונן מבחוץ או מבפנים במקום שאין גחלים, וי"ל דסתמא דמילתא שופכין הצונן מבפנים ויש שם גחלים, ואם במכבה אסור לא הו"ל לתלמודא למיסתם דמפיגין לצורך אפי".

אם יש חיתור להנמיך את אש הגז

ולפ"ז אם האש גדולה בתנור ואינו יכול לאפות מותר לכבות מקצת גחלים, וה"ה להנמיך אש הגז, ולא אמרו שידליק אש אחר, ועמ"ב סי' תקי"ד סק"ז, ואפשר דהפגת התנור עצמו קיל טפי, משא"כ לכבות חלק מהגחלים, דכיבוי מקצת של כל הגחלים עדיף מכיבוי גמור של מקצת גחלים, ומ"מ להנמיך הגז דמי טפי להפגת התנור, וצ"ע בזה, ודוקא באופן שאינו יכול להעמיד הכלי על מקצת האש, דומיא דתנור שע"כ מכניס הכל בתנור, וכ"מ ברא"ש כ"ב א' ובעבוה"ק שם (מהירו').

ל"ב ב' מוחטין את הפתילה ביו"ט כו', הרשב"א והרא"ש כתבו דאע"פ שמכבה מותר לצורך האור, ולכאורה הי' נראה דהפחם שמוחטין אינו בוער בעצמו, אלא שכח הנר שדולק מלמטה גובר גם במקום הפחם וכשיסיר הפחם ישאר כח האש במקום זה, ובכה"ג לא מיקרי כיבוי, וראיתי בט"ז סי' תקי"ד ס"ק י"ב שכ' שאין הפחם דולק כלל, ולפ"ז כונת הרשב"א והרא"ש להתיר אף חלק הפתילה שדולק, ולכאורה נראה דכל מה שנכלל במוחטין אינו בכלל כיבוי, דהיינו שאף חלק הפתילה השחור שנשרף לגמרי ואינו מאיר אין בנטילתו משום כיבוי, וצ"ע, - ולפמש"כ אפשר דעיקר החידוש בתיקון הפתילה, ואף כשהנר כבה איצטריך לאשמועינן, וכמ"ש תו' כ"ב א' ע"ש.

כ"ב א' הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר וכו'. יד. כ"ב א' הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, והמסתפק הימנו חייב משום

גריפת תנור לא מיירי במאורע שנפל אריח או טיה ועפר, ועובדא דר"ח י"ל ג"כ דכיון שצריכה לגרוף האריח ע"כ תגרוף גם גחלים, ומיושב בזה דהו"ל מלאכה גמורה לתיקון התנור, ולא הוצרכו לפרש בגמ' שהדבר ידוע דגריפת תנור מן הגחלים והאפר, וי"ל דסתם גריפה אחר אפי"ה היא, כדתנן בפ' כירה עד שיגרוף, ומתני' בגריפה דקודם אפי", ואז בסתמא אין אש בתנור וע"כ דהגריפה משום מוקצה, ודומיא דעובדא דר"ח, מיהו לפ"ז מיושב יותר כדעת הרשב"א דאף משום ריפתא מעלייתא מותר לגרוף ולכבות, דפשטא דגמ' יש לפרש גם כשגורף כשיש גחלים.

עיקר הדבר דנקטו הראשונים ז"ל דבגריפה איכא משום כיבוי גמור, יש לדון בו דאפשר דלא הוי אלא גרם כיבוי, מיהו אם גורף כדרכו מסתברא דאיכא נמי כיבוי גמור, ועי' כ"ב א' גר"ח והרי"ף קינסא שרי, ופי' בעצים שלא אחז בהן האור, אבל אחז בהן האור אסור, מיהו אכתי י"ל דלאו כיבוי גמור הוא, ומ"מ אסור מדרבנן, ועי' באחרונים סו"ס תקי"ד שחילקו בין מחיטה בידים לבין ניפוח שאינו מכבה בידים.

ל"ד א' ואין מפיגין אותן בצונן כו' ואם בשביל לאפות מותר

ל"ד א' ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות הר"ז מותר, פי' ששופך מים צוננין על התנור למעט חומו שלא תשרף הפת, והרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ו הביא מכאן דמותר לכבות לצורך או"י, וכ"כ הרא"ה דל"ד לבקעת כ"ב א' דכאן משתמש בחום התנור שיהא מזוג, ולא חשבינן ל"י כמלאכה בדבר אחר שמונעת השריפה, כגון אם יכבה חלק מהגחלים, דמיעוט חום התנור המלאכה בחום התנור עצמו, וכ"ה בטוש"ע סי' תקי"ז ס"ה בשם מהר"ם מרוטנבורג שמותר לשרות במים המכבדת שמכבדין בו התנור אע"פ שמכבה, ויש לעי' מנין פשיטא להו ז"ל שיש משום כיבוי בהפגת התנור, הרי בפשוטו התנור שנתחמם דמי לגחלת

כל השמן מהנר הר"ז בכלל מכבה, כיון שכבה מיד, ה"ה דהשואב מעט ג"כ בכלל מכבה.

בביאור הא דחשיב מבעיר ומכבה

בעיקר הא דחשיב מבעיר ומכבה אפשר לדון דאף כשלא נשתנה האש מחמת זה, מ"מ חשיב שמעט מן השמן שהוא נתן עתה נשרף מיד והו"ל מבעיר, וכן המסתפק ממנו חשיב כמושך מעט שמן ממקום האש, דכל נוזל באשבורן מיקרי כולו תערוכת מיד, וכל טיפה כנמשכת מכל הנר חשיבא, וחשיב מבעיר מעט מן השמן שנתן, וכן מכבה כשמושך מעט, וזה ע"ד סברת הרא"ש, אלא דלהרא"ש מסתברא דכש"כ חתיכת עץ שדולקת שאסור לחתוך חצי השני [וכ"מ בב"י סי' תקי"ד וביש"ש] וזה קשה קצת מטלית ושידה דאע"פ שאחזו בהן האור מותר לכבות חציין, וצריך לחלק בין ייחדן לכך או שהאש שורפתן שלא מרצונן, [שו"ר שכ"כ בבית מאיר ובשעה"צ אות כ"ב בשם הפמ"ג] אבל למש"כ זהו דין מיוחד בשמן ומשקין שכולן משתתפין באש, (מיהו י"ל דנתינת מים עדיף מלחתוך דחשיב פעולה חיצונית, כעור של גדי, ול"ד למחיצה בשמן שהיא פעולה בשמן, ואמנם לחתוך השידה והטלית אסור להרא"ש, וכ"ד החולקים על הב"י עי' שעה"צ אות כ"ד, שו"ר בספר מרן זללה"ה סל"ח סק"ז דס"ל שפעולת הפרדה כפעולה בגוף הדבר דמי, רצ"ע).

ולפ"ז ביאור הדברים דהנותן שמן בנר ומערב כל השמן שפיר יש לחייבו מדאורייתא מיד כשהגיע שמן מהנר למקום האש, כיון שמעורב בו גם מהשמן שהוא נתן עתה והו"ל מבעיר, וה"ה אם מוציא שמן באופן שנמשך מעט מן השמן שבמקום האש הר"ז מכבה אותו מקצת, שהרי שמן שבמקום האש ככוער באש דמי, לפמש"כ שהמושך כל השמן חייב משום מכבה, כיון שהשמן הוא חלק מהבעירה, וכיון דאיכא גונא שחייב משום מבעיר ומכבה ממש, שפיר שנו כן בברייתא אף אם ברוב פעמים אינו

מכבה, בפשוטו משמע שחייב שניהם שוה, ויש לעי' דלכאורה לא דמי דנותן שמן חייב מדאורייתא מפני שמבעיר השמן, ואע"פ שאינו כוער מיד, הר"ז כמבשל שנמשך זמן הבישול וחייב, אבל כיבוי שייך לחייב רק אם נעשה כיבוי מיד בנטילתו, ואפי' בעצים נפרדים כגר"ח והרי"ף קינסא דמשום מכבה שרי לענין מבעיר יש לחייב, וא"כ לא דמו דמכבה מתייחס לאש הקיים, ומבעיר שייך גם למה שיבעיר לאחר"ז [ובאמת מה"ט יש חילוק בין גרם כיבוי לגרם מבעיר, וא"כ ג"ז בכלל קושית תו"], ונראה דנפ"מ אם קדם וסילק השמן הנוסף קודם שנבער, כדין הדביק פת בתנור ורדה אותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת, ובעצים כה"ג פטור, אבל בשמן חייב, דכמו שהמסתפק מכבה מיד כך הנותן שמן מבעיר מיד, בין לפרתו שמוסיף אורו מיד, בין לפי הרא"ש דחשיבי השמן והפתילה כגוף אחד, דמצב זה נהי' מיד עם נתינת השמן לנר.

ולפ"ז אפשר דכולה מדרבנן הוא דחייב, ואמנם המבעיר חייב מדאורייתא לאחר"ז, אבל מה שמתחייב בנתינתו מיד היינו מדרבנן.

בביאור דברי התו' מ"ט חייב

יש לעי' במה דנקטו תו' דחייב מפני שמכבה האור מיד, דלכאורה אינו מכבה אלא שמונע מהאש לשרוף יותר שמן, והר"ז כאש גדולה ששורפת הרבה קש בב"א, שאם יטול הקש מסביבה מכהה וממעט מגדלה מיד, ובפשוטו אין כאן כיבוי אלא מניעה מלהמשיך השריפה, ונראה דלאו קושיא היא דאף בכל מכבה ע"י מים או עפר אינו אלא מונע המשך השריפה, דשלהבת אין לה קיום בפ"ע אלא ע"י המשך השריפה, וע"כ דכל דבר שהאש שולטת בו חשיבא ההפרדה והמניעה מלשרוף בשם מכבה, וה"ה נטילת ריבוי השמן מפי הנר, מיהו אכתי י"ל דהשמן לא מיקרי דולק כלל, ול"ד לגחלת שהאש שולטת בה, אבל מ"מ כיון שאם ישאב

סק"ו [ולכן הק' דיותר יש לאסור בקערה משפופרת], ונפ"מ דלפמש"כ אין מקור לאסור ביצה שעומדת באויר מלמעלה ומנטפת, דאפי' מסתפק ממנה אין זה מכבה, שאין לשמן הזה קשר עם הנר כלל, אבל לפי מרן ז"ל אסור.

בענין דליפת גז, ובגז שכבה האש ביו"ט

גז שהנוזל מתנדף ודולק האויר היוצא, אם מסתפק ממנו, ברוב פעמים אין האש מתמעט, כגון שמדליק עוד להבה, וה"ה בפותח הברז בלא להדליק, ואם סוגר פתח הגז מיד מתמעט וכבה, ולדעת הרא"ש מסתבר דדמי לשעוה, דכיון שאין פתילה השואבת, לא חשיב כל הגז כמשותף באש, וכן למש"כ לעיל אפשר שרק החלק העליון מתנדף, אבל התחתון אינו משתתף כבנר דנימא ששואב מכל הנוזל, מיהו אין זה מוכרע ואפשר דבין להרא"ש בין למש"כ דינו כשמן, דכח הנודף כשאיבת הפתילה דמי, וצ"ע ובירור, - גם יש לברר במה שנוהרים שלא להסיר קדירה מעל האש מפני שע"י האויר האש גדילה, [ואם רוצים להסירה בשבת מניחין אותה ע"ג פח וכיו"ב, ושמעתי מאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כמדומה בשם מרן זללה"ה דלאו פ"ר הוא ובשעת הצורך אפשר להקל כיון שאינו מתכוין], ויש להסתפק אם עי"ז שורפת יותר גז או שרק גודלת מפני החמצן שנוסף לה, ויתכן דלא חשיב מבעיר כיון שגוף הדולק אינו מבעיר יותר, או"ד סו"ס האש גדלה עי"ז, ולע"כ.

נר שניקב והשמן נשפך ממנו אם נותן ידו שלא יצא השמן הר"ז כמוסיף שמן לנר, דכח ראשון הוא, ולפ"ז אם להבה אחת של הגז נכבית ועדיין שני' דולקת אם סוגר את זו הר"ז כמוסיף שמן לשני', מיהו בגז כיון שנודף למעלה אפשר דסגירתו רק כגרימא חשיבא, וכנותן כיסוי שלא יגלשו המים למעלה, ומ"מ אסור דהו"ל כמבעיר מדרבנן, אבל אם אין אש דולקת יש מקום להתיר טלטול מוקצה של הסגירה מדין גרף כיון שהריח קשה, וכש"כ במקום שיש תינוקות או זקנים שהריח קשה

חייב ע"ז מדאורייתא, וכגון ההיא דזקפיה לשרגא שפיר י"ל דחייב מדאורייתא.

בקו' הרא"ש מ"ט גזרו בשפופרת של ביצה שמא יסתפק ממנה

והרא"ש הק' משפופרת של ביצה מ"ט גזרינן שמא יסתפק ממנה ולכאורה נראה שהשפופרת נוגעת בשמן שבנר, וכדמשמע בגמ' שבת כ"ט ב' דבקערה מפסיק כלי, אבל בשפופרת לא מפסיק, ובכה"ג חשיבא כל השפופרת כאשבורן עם הנר, [וכמו שביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה במשפך מלא יין שאע"פ שהוא יורד ומשתווה עם הכלי מיקרי אשבורן, עי' ע"ז, וכן בעירוב מקואות ע"י סילון מלא מים, עי' בספר פסחים ס סק בההיא דמקואות פ"ז מ], וכיון שכן כשמסתפק ממנה הר"ז כנוטל מן הנר עצמו, ואע"פ שבאמת בכה"ג לא נטל מן השמן שסמוך לאש כלום, מ"מ כיון שברין אשבורן הו"ל כשמן שבנר יש לאסור מדרבנן ככל מסתפק משמן שבנר, ובקערה שבצד הנר כיון שראש הפתילה בתוכה י"ל דגזרו אטו נר, וגם אפשר דשאיבת הפתילה פועלת בכח של גישתא ובת גישתא, עי' ע"ז ע"ב ב' ובכה"ג י"ל ג"כ דחשיבא הקערה כמחוברת לנר ע"י הפתילה, עי' ע"ז שם, ובאמת בגמ' אמרו דס"ד דר"י מודה לרבנן בקערה, וש"מ דאיסור קערה לא קיל מאיסור שפופרת, ונראה מזה דחוזר ע"י הפתילה השמן מהנר אף כשמסתפק מן הקערה.

כבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בספר ביצה דמהרא"ש והיש"ש משמע דמפרשים כמש"כ שהביצה נוגעת בשמן, וכשנחסר השמן מהנר נוסף מהשפופרת, ואם השפופרת פתוחה למעלה בכה"ג סותם פיה שלא יכנס אויר וישפך הכל בב"א, או שעושה נקב קטן שרק מטפטף, וכ"כ הרע"ב שהשפופרת נכנסת בתוך הנר, וזהו לשון על פי הנר שמונחת בפיו ממש, ולא על גבי הנר מלמעלה, מיהו מרן זללה"ה פ"י שהשפופרת מטפטפת מלמעלה, כמ"ש בסל"ח

איצטריך הרא"ש לאשמועיןן אלא בשנשאר פתילה דולקת בנר הראשון, ויש לפרש הטעם כיון שהפתילה הזו קרובה לכבות הר"ז גרוע מממעט אורה שכ' תו', וכמו שאם מכבה הפתילה בהיות בנר חייב, ה"ה שהוצאתה ככיבויה, ולפ"ז אם עושה מחיצה בנר ומשאר מעט שמן לפתילה אחת והרבה לשני' שפיר דמי, דכיון שאינו כמכבה הפתילה ואינו מוציא השמן ממקום הפתילה הדולקת אין איסור להרא"ש, אבל להתו' אסור כיון שממעט אורה ע"י הפרדתה מריבוי השמן, ועמ"ב סי' תק"ב ס"ק י"ט ושע"צ אות כ'.

להרבות פתילות בנר הדולק

שו"ע סי' תקי"ד ס"ב בהגה ומותר להוסיף פתילות לנר דולק כו' יש לעי' הרי הפתילה שואבת תחלה מהשמן ואח"כ מדליקה, וא"כ הר"ז כמסתפק ממנו שיעור שאיבת הפתילה, ומאי מהני שמדליקה אח"כ, ואיכא לאוקומה כגון שמכניס פתילה שספגה שמן ואינה בולעת עכשיו, כ"ז שלא הדליקה.

שם ס"ג במ"ב ס"ק כ"ג וכן נוהגין וכמה אחרונים כתבו דנכון להחמיר כו' לכאורה נראה דלמ"ש בבה"ל ד"ה שמדליקים דהכא מיירי ששני החציים דולקים, א"כ לא שייך לחשבו כמכבה, אלא כמבעיר שלא לצורך, וא"כ אין זה שייך לדברי הרא"ש שכתב דכשעושה מעשה בשמן ובפתילה מיקרי מכבה, דכאן הוא פעולת מבעיר, ואף דכונתו כדי לכבות מ"מ אין שייך ע"ז שם מכבה, וה"ה במוסיף פתילות לנר דולק דס"ב, שגם שם כתב במ"ב ס"ק י"ח ובבה"ל דראוי להחמיר כהרא"ש, ולכאורה הי' נראה דאין זה ענין להרא"ש כיון שפעולתו הבערה, ואטו המושך פתילה לחוץ שיגדל אורה שייך לקרותו מכבה, אף שכונתו שתכלה מהרה דסו"ס אין זה כיבוי אלא הדלקה, ומגלן לחלק בין אותה פתילה לפתילה אחרת, שו"ר לשון הרשב"א בעבוה"ק ש"ג שכ' דלרבות בפתילות לקרב כיבוי אסור שג"ז גורם לכיבוי שלא

להם, וכן שמעתי מאמו"ר (שליט"א) זללה"ה להקל בזה, אבל כשהאש דולקת אין להקל אלא ע"י גוי, ואף בגז מרכזי יש לחוש לזה, כשדולק בבית אחר, ואע"פ שהגז הזה שנעצר בפתח מסתמא לא יחזור לבעור באש של הבית השני, דמ"מ גורם שלא יצא גז מהכלי המרכזי, נמיהו המוסיף שמן בנר למוצ"ש הר"ז כמדביק פת בתנור שתאפה במוצ"ש דפטור כמ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שבת ס ס"ק דהר"ז כרדה אותה קודם החיוב, דמוצ"ש כלא נגמרה המלאכה בשבת דמי, וא"כ בגז כה"ג כיון שיש הרבה אין חיוב, אבל לפמש"כ דבשמן מיד משתתף כל השמן שבכלי בפתילה, אפשר דחשיב מבעיר אף בדאיכא שמן מרובה, ונסתפקנו לעיל אם גז כשמן ופתילה לענין זה, וא"כ חמיר טפי גם במרכזי, ולענין זה שנבער מכולו ודאי יש לרמות גז לשמן], וצ"ע בכ"ז.

ביאור דברי הרא"ש שאין ליטול פתילה דולקת מנר אחד וליתנה באחר

כתב הרא"ש ואין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר, דמיד שסילקה מן הנר הו"ל מכבה ומה הועיל אם חזר והדליק, ויש לעי' אם כונתו כשנשארה עוד פתילה דולקת בנר הראשון או לא, דממה שכתב דמה הועיל אם חזר והדליק משמע שלא כיבה השמן שבנר הראשון, והיינו שנשארה שם פתילה דולקת, וא"כ הכיבוי רק בפתילה שנטל, ויש לעי' א"כ למה חשיב כיבוי הרי כל מה שדולק ימשיך לדלוך והר"ז כממשיך השמן לפתילה אחרת דלא חשיב מכבה, ואם נימא שהנר הראשון נשאר עם השמן בלא פתילה, ואפ"ה כיון שמעביר הפתילה לנר אחר מלא שמן ס"ד דלא מיקרי מכבה אלא מבעיר ניחא, ויתיישב בזה מ"ש הרמ"א בסי' תק"ב ס"ב שמותר ליטול עץ מצד זה ליתנו בצד אחר, כיון שכל המדורה תמשיך לבעור כדמעיקרא, ולא אסר הרא"ש אלא כשהשמן שבנר הראשון לא ידלק יותר, אבל פשטות הדברים דהא פשיטא דאסור, שהר"ז כנוטל השמן מהנר ומוסיף אח"כ שמן אחר, ולא

ועדיין אין מיושב למה אפיק לי' אביי בלשון איבוד ממון, ולא הזכיר עיקר הנדון דמיבעיא לי' באיבוד חפצים ואוכלין הצריכין לו ליו"ט, ואפשר דאביי סבר שרבה יחלק בין איבוד אוכלין לאיבוד חפצים, וכן בחפצים עצמן אם צריכין לו או לא, ולכן נזהר שלא לפרש בדבריו איבוד אוכלין או חפצים או בית, שאם יאמר רבה דמותר לא ידע במה התיר לו, ולכן סתם דבריו שהוא כולל הכל בשאלתו חוץ מנפשות, ויתיישב בזה הא דפתח היכא דאיכא סכנת נפשות לא קמיבעיא לי כו' דלכאורה פשיטא ומיותר, אלא לומר שאינו מוציא מן הכלל אלא נפשות, וגם ידע דברייתא אסרה לחוס על הבקעת, ולכן אמר דשאלתו בדליקה גדולה אלא שאין בה סכנת נפשות.

דברי ר' אלחנן שבמרדכי שמותר לכבות משום הפסד ממון, ולהלכה בזה

אבל במרדכי בשם הר' אלחנן פי' דמשום הפסד ממון נמי שרי לר"י וכלישני' דאביי משום איבוד ממון, ונראה במהרש"א הטעם דכיון שנפשו עגומה עליו מיקרי צורך יו"ט, שכ' דבקעת שהוא הפסד מועט אין נפשו עגומה עליו, [ולפנינו במרדכי ליתא ולפי'ז מה שסיים עכ"ל נראה ט"ס אבל כן ראיתי מועתק מראבי"ה דהותר לכל הנאת נפש כגון עשן שנפשו קצה בו או איבוד אח"כ כיו"ב שנפשו עגומה עליו] וכן הביאו הרשב"א והר"ן שי"מ כן, ולכאור' הי' נראה דאפי' אם נקיים לישני' דאביי כפשטי' דמשום איבוד ממון ג"כ מותר, מ"מ אין לעקור ברייתא מפשטה דמיירי בבית שדר בו וקדירה שמבשל בה, וא"כ לדינא הכל אסור, אבל הראשונים ז"ל לא פ"י כן.

ולענין הלכה דעת ריה"פ דלא כהר' אלחנן, ה"ה רש"י והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והרא"ש ובדעת הר"ן אין הכרע, וכ"כ המ"מ בדעת הר"ף והרמב"ם, וכבר כתב בשעה"צ סי' תקי"ד אות י"א דבעישון הבית ליכא לטעמי' דהרמ"א דרוה"פ מקילין, וצ"ע ברמ"א שם ס"א

לצורך או"נ, ולכאורה טפי הו"ל לאסור משום מבעיר שלל"צ, וצ"ע, ועי' לק' ס"ק כ"א דאפשר דלהבעיר שהיא פעולה חיובית מותר, כיון שיש לו צורך יו"ט בזה.

כ"ב א' ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדירה מותר, ובדין כיבוי משום איבוד ממון יט' כ"ב א' ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדירה מותר, פשטות הברייתא והגמ' דבבית שדר בו מיירי וכדפרש"י, דסתם ברייתא דעישון הבית דוחק לאוקומה בבית אחר, וכן קדירה סתמא מיירי בשיש בה תבשיל ועומדת ע"ג האש שהבקעת שם, ועוד מדלא אוקמו ברייתא כרבנן ובבית שדר בו, ועוד דאי תרוייהו באיבוד ממון מה לי איבוד בקעת מה לי איבוד קדירה.

ולפי"ז יש ללמוד מהברייתא דמשום איבוד ממון אסור לכבות אף לר"י, דזהו פשטות הברייתא דלחוס על הבקעת אסור, אבל להציל הבית שיהא לו מקום לדור או שיוכל לדור בלא עשן וכן שלא יתעשן התבשיל מותר, דעישון הקדירה לא משמע הפסד ממון ודכוותה עישון הבית, וא"כ אין לנו מקור להתיר משום הפסד ממון.

אבל קשה דאביי בעא מיני' דרבה איבוד ממון ומותיב לי' מברייתא זו דשרי, ואפשר דלישני' דאביי איבוד ממון נאמר כלפי איבוד נפשות, אין כונתו הפסד ממון אלא בדליכא אלא איבוד ממון ולא נפשות, אבל הדבר פשוט שבדליקה נשרפין כל חפצי הבית והאוכלין שבתוכו, ולא הוציא אביי מתוכן אלא הנפשות, ולכן לא הוצרך לבאר דבחפצים ואוכלין הצריכין לו מיירי, וכ"כ הרשב"א והר"ן בדעת רש"י דמשום הפסד ממון אסור אפי' לר"י, וכ"כ בחדושי הרא"ה וז"ל פי' איבוד ממון לאו דוקא דמשום הפסד ממון לא שרינן איסורא, אלא ה"ק דאיכא איבוד אוכל נפש, וכ"כ בחדושי בן הרמב"ן, וכן לשון המלחמות כיבוי הדליקה משום איבוד כלי תשמישו שאוכל בהם.

כלי גרע מהצלה, דתיקון כלי מתייחס לכלי טפי מלשימוש שעושה בו, ולכן חשיב תיקונו מכשירין, אבל הבאת כלי מתייחס לשימוש שנהנה בו, ובהצלה לא חשיב שעושה כלי אלא כמביא כלי להשתמש בו, כ"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסק"ד, ונמצא לפ"ז שהחסרון שבכיוי שהיא משאצל"ג ואינה מתיקוני האו"ג, זוהי הקולא שבה לדעת הר"א דלא חשיבא כעשיית בית וכלי.

כיוי להציל אוכלין מהדליקה

ב. בדין כיבוי לצורך הצלת אוכלין מן הדליקה והצלת תבשיל שבקדירה מחום הבקעת יש כאן שני נדונים, א' אוכלין שבתוך הבית, ב' אוכלין שמתבשלין כעת ע"ג האש, ובנדון א' יש לנקוט דלרבנן אסור, דכיון דשרינן כל צרכי היום מדין מתוך, ואפ"ה הצלת הבית והחפצים אסורה, מנלן לחדש דאוכלין עצמן עדיפי, אבל אכתי אפשר דבזה מקילינן כר"י, כענין שמצינו בגריפת תנור דכיון שהאוכל עצמו מתחרך התירו, כמ"ש הרמב"ן משום דאתי לאימנועי משמחת יו"ט, ה"נ אפשר דלהציל האוכלין עצמן התירו, ובנדון ב' עי' להלן.

ובאמת לשון הרמב"ן במלחמות ולשון הרשב"א בעבוה"ק שכתבו באיסור כיבוי הדליקה משום איבוד כלי תשמישו שאוכל בהם, ובעבוה"ק ואפי' נפלה דליקה אינה מכבה מפני הצלת ממונו ומפני הצלת כלי תשמישו, מלשונות אלו משמע שבכוונה לא הזכירו אוכלין בהדיא לאיסור, והרשב"א מסיים דבמעשנת תבשילו מותר לכבותה, ולא ביאר דין אוכלין הנשרפין, ומדברי המ"מ פ"ד ה"ד מבואר שפי' דברי הרשב"א דבהא מקילינן כר"י, וכנראה פי' כן גם דברי הרמב"ן, שכ' ותירצו שלא כל המכשירים שוין ויש שהלכה בהם כר"י ומתוך כך אסרו לכבות את הבקעת כו' אבל בשביל שלא תתעשן הקדירה ותבשילו שהוא מכשיר או"נ ממש מותר והוא שאין לו מקום לפנותה וזהו דעת הרשב"א כו', ומשמע מזה שהציע

שכתב להקל אם ישרף הבית ולא יהא לו מקום לאכול, ובמ"ב סק"ט מחלק בין ישרף הבית ליתעשן, דכיון שבדוחק יוכל לאכול לא שרינן ליה, וזה דומה למ"ש בסי' תק"ז ס"ק כ"ג, ובשעה"צ אות ל"ו לענין כיבוי בגריפת תנור, דדוקא אם ישרף הפת לגמרי מותר אבל אם רק יתחרך מעט ולא יהא הפת יפה לא התירו כיבוי, אבל אין מקור לחילוק זה דרש"י מירי כשלא יהא לו בית וישב בשרב ובגשמים, וע"ז קיימו דברי הר"א להתיר, ודעת הראשונים הנ"ל כרש"י, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בדף י"ב א' סק"ד דיש להחמיר בעישון הבית ושריפת הבית ואיבוד כלי תשמישו של יו"ט דכולהו חד דינא אית להו.

בבאור ההיתר לר' אלחנן

מעמי' דה"ר אלחנן דחשיב בית שדר בו או"נ עצמו, משמע דהיינו מפני שהאכילה בבית וכלים, זהו גוף ההנאה, ואפי' להנאת דיור של שינה ושיבה יש להתיר מדין מתוך, וכמו שהביא ע"ז במרדכי מדברי ר"י בפ' המצניע דמן התורה מותר לבנות בית, ומשמע דאף לרבנן קאמר דחשיב הבית עיקר צורך היום, ובנפל בשבת לישתרי אפי' מדרבנן, ותירצו דאסור מדרבנן משום עובדין דחול, וש"מ דס"ל דהדיוור זוהי ההנאה עצמה כאכילת האוכלין, וא"כ מדין מתוך יש להתיר בנית בית, ול"ד לחידוד סכין שהשימוש בסכין לשחיטה אינו גוף ההנאה ולכן הו"ל הכנת הסכין להכנת הבהמה בדין מכשירין, ובאמת אין חילוק לרבנן בין הצלת אוכלין להצלת בגדים והצלת בית כבגדים, אלא דלדעת רש"י וש"פ נקטינן דהצלת אוכלין ג"כ אסורה לרבנן, שהכיבוי אינו מסדר עשיית או"נ והו"ל בכלל מכשירין, ואה"נ דמותר להביא כלים לאכול בהן מרה"ר לרה"י, וכן להביא מחצלת להגן מפני החמה, והנדון מיוחד בהצלה מפני שאינו נהנה מעשייה של המלאכה אלא מסילוק המעכב, אבל קשה דלפי' הר"א הדין נותן שיהא מותר לחדד סכין קטנה שעל השלחן, לפמ"ש המ"א דכלי אכילה ג"כ מותרין, וצ"ל דעשיית

העולה מדברי הראשונים בהנ"ל

נמצינו למידין דבנדון א' שכתבנו משמעות הרא"ש והתו' להקל וכן במ"מ לדעת הרשב"א וכמ"ק ברמב"ן, וכ"ד היש"ש, ובנדון ב' דעת הרשב"א בחידושו והרא"ש להקל לרבנן, ודעת אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שלא התירו הרשב"א והרא"ש אלא בנדון ב' אבל בנדון א' אסור, ונראה שהב"י והיש"ש לא נחתו לחלק בזה, וכד' המ"מ לפמשנ"ת, ולכן השוו דלהרמב"ם והרי"ף אף שלא תתעשן הקדירה אסור, דלא קי"ל כר"י, ולא ס"ל שיש אופן בכיבוי דשרי אף לרבנן, ובאמת דעת הרי"ף דבישורא אגומרי אינו מכבה, ועמש"כ בזה ובהיא דמפיגין את התנור לעיל ס"ק י"ז.

ובחדושי הרא"ה ור"נ בן הרמב"ן מבואר דאף להציל אוכלין מן הדליקה אסור, ובן הרמב"ן ביאר דכיון שסתמא יכול ליטול הקדירה מן האש אף שאירע שא"י להסירו אין להתיר מפני אותו דבר, ונראה כונתו דלא חשיב סדר הבישול בכה"ג, וכמו שבהצלת קדירה ואוכלין מן השריפה יש לאסור לרבנן, ה"ה דלא קרינן ב' או"נ להתיר כר"י, וסיים ע"ז מפי אבא מורי נ"ר, ובאמת מסתבר שאין כיבוי בקעת סדר האפי"ה אלא שיש לדמותו למפיגין את התנור בצונן וכמשנ"ת.

לענין הלכה בדין כיבוי להצלת אוכלין

ולענין הלכה המחבר פסק בכולן לאיסור, והרמ"א כתב להקל כשא"א להציל הקדירה או לבשלה בע"א, וכתב להקל גם אם ישרף הבית ולא יהא לו מקום לאכול, והמ"א כתב דה"ה אם לא יהא לו כלים במה לאכול, וכתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאין להקל בשריפת הבית וכלי תשמיש, ורק בא"א לבשל הקדירה בע"א, ולהציל אוכלין מן הדליקה ס"ל ג"כ להחמיר, דלא התירו אלא בסדר הבישול, מיהו נראה דהמיקל בזה יש לו על מי לסמוך, דכ"נ קצת דעת תו' והרא"ש ודעת המ"מ בדברי הרשב"א, וכן הרמב"ן נזהר שלא לאסור בזה,

הדברים ע"ד הרמב"ן דיש מהם שהלכה כר"י, שפי' גם בדעת הרמב"ן דלא אסרו אלא הצלת כלי אכילה ולא אוכלין עצמן.

והק' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ד שהרי בחדושי הרשב"א מבואר דכדי שלא יתעשן התבשיל אף רבנן מודו, וכתב דאפשר שהמ"מ דקדק ממ"ש הרשב"א דביכול להשליכה לחוץ אסור לכבותה, ואם הכיבוי כאו"נ עצמו, א"כ בזה א"צ להדר בדאפשר בע"א, אבל אי אתיא כר"י בעינן דוקא מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט, וה"ה דבעינן שא"א לעשות עתה בע"א, מיהו גם הרא"ש כתב ד"ז דוקא כשא"א בע"א, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהחמירו כן בכיבוי כמו שהחמירו בחרדל שבת קל"ד א' בדאפשר.

והנה דעת הרשב"א בחדושו וכ"נ דעת הרא"ש דהיכא דאינו יכול לבשל בע"א שרי אף לרבנן, דזהו מסדר האפי"ה והבישול, ומקור דבריהם מההיא דמפיגין את התנור בצונן כדי לאפות לק' ל"ד א', ומבישורא אגומרי דשרינן מכבה שבת קל"ד א' משום דלא אפשר כגרש"י, כ"כ הרשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ו ומה"ט התירו הרשב"א והרא"ש בפ"ד ס"ח גריפת תנורים שלנו אע"פ שמכבה, דכל שהוא בסדר האפי"ה הר"ז בכלל או"נ.

אבל אין ללמוד מזה להתיר כיבוי להצלת אוכלין מן הדליקה, דא"א לחשוב זה כסדר האפי"ה, ולרבנן בודאי יש לאסור, אבל אם נימא דהא דשרי לכבות עישון התבשיל הוא משום דבהא קי"ל כר"י, אפשר דאף להצלת אוכלין מותר, דכיון שמציל או"נ עצמו הקילו, כלשון הרא"ש א"נ במידי דלאו או"נ ממש החמירו טפי, משמע דבהצלה כה"ג באוכלין יש להתיר כר"י, וכן בתו' ד"ה ההיא כתבו כתירוצ' זה, וזו נראה דעת המ"מ הנ"ל, ולשון הרמב"ן והרשב"א הנ"ל.

לתועלת הצלת המבושל ע"י הכיבוי, ושייך לראות הכיבוי כמעשה חיובי שהוציא התבשיל מתוך האש או שהביא את החורש לבית, ומאותו טעם ששייך לומר דאף לר"י אסור מפני שלא תיקן עי"ז מכשירין, שייך לומר דאף לרבנן חשיבא מלאכת או"נ, כיון שאין שם אחר לתיקון המלאכה הזו.

שם א"ל אפשר בבית אחר, יש לעי' פשיטא וממילא מובן דהשאלה כשאין לו בית אחר, ותיקן ה"ט"ז בסי' תקי"ד סק"ב דכיון דהלכה כר"י דמותר אלא שאין מורין כן לא רצה לומר לו אסור, ועדיין אין זה מיישב דטפי הול"ל שיעשה מחיצה דיש בזה חידוש קצת, ואפשר בזה דכיון שהי' בדעתו לומר נמי הא דמחיצה ודכלי, לכן הקדים עצה דבית אחר, שזהו הראוי טפי ממחיצה שהנר מאיר קצת, ובכפית כלי יש לחוש שיכבה, ואמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דקמ"ל דאף לר"י אם יש לו בית אחר אסור, דחשיב כמכשירין שאפשר בע"א, ויש בזה חידוש דבפשוטו טריחא לי' מילתא טובא לפנות מטתו לבית אחר ואפ"ה לא שרינן לי' לר"י, וא"כ כש"כ שצריך לשאול סכין מאחר ולא להשחיתה ול"מ כן, עי' מלחמות, וי"ל דלא מחייבין לי' להזקק לבריות, אבל לטרוח בביתו צריך, ואפשר דבכלל בית אחר שיוציא הנר לבית אחר דליכא טריחא כ"כ, שו"ר במ"ב שם סק"ה שהעתיק ואיתא בגמ' דאפי' אין לו בית אחר להוציא שם הנר כו' אסור.

וכתב אמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהא דלא אמר להוציא הנר לחצר י"ל דחושש שיגנב או שלא עירב ואסור להוציא הנר לרה"ר לצורך ד"א כמו שאסור כיבוי, וכ"כ בשם קה"י להחזור.

אם מותר להביא מחיצה מרה"ר או דהוי כסילוק הנר

ויש להסתפק אם מותר לטלטל כלי או מחיצה מרה"ר לביתו, מי אמרינן כיון שהכלי עושה פעולה חיובית הר"ז כמכניס מטה לצורך

וכ"ד היש"ש בזה והסכמת האחרונים כהרמ"א, והגדון בדרבנן, [ואפי' יש לו מה לאכול אלא שעתיד לאכול ממה שהציל] ואמנם ראוי להחמיר כיון שלהרי"ף והרמב"ם אסור וכ"מ ברא"ה ובן הרמב"ן, ואין הדבר מפורש ברשב"א להתיר, וגם בעישון הקדירה כשאין לו מקום לבשל יש מקום להחמיר דמאורע לא חשיב סדר הבישול, אבל בגריפת התנור והפגתו בצונן סתם בשו"ע סי' תקי"ז ס"ד ה' להתיר והמ"מ גופי' כתב שכן נהגו אע"פ שמכבה, וא"כ תלוי ענין הבקעת במציאות אם הוא בסדר הבישול או מאורע.

שם מהו לכבות את הנר כו', ביאור הספק

כא. שם גמ' בעא מיני' אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר כו' הספק הוא מפני שמלאכת הכיבוי אינה תיקון בצורך יו"ט אלא סילוק המפריע, ולא שייך לומר שעשה אוכל נפש או הנאת נפש, שאינו נהנה מגוף המלאכה, וה"ה דיש להסתפק לכבות את הדליקה שלא תשרוף האוכלין, [ולהמתירים הצלת אוכלין יש לפרש דהתם האוכלין כנתקנו ע"י הכיבוי, אבל לא ניתקן בבית כלום, ואם מכבה דליקה שלא תשרוף הבית משום דבר אחר הר"ז כהצלת בית לדירה ולאכילה], ולפ"ז יש מקום להסתפק אף לר"י כיון שאין כאן תיקון מכשירי אוכלין, אלא סילוק מפריע, והר"ז נלמד מלכם לכל צרכיכם, ובאמת הרא"ה פי' דקי"ל כר"י בדין מכשירין ולא בדין לכם לכל צרכיכם ולכן בהני דשמעתין אסור, [אבל הדבר קשה לחדש מדנפשינן פלוגתא, ולפסוק בדברי התנאים דלא כחד מיניהו], אבל לשון הגמ' משמע דאף לרבנן יש מקום להתיר.

ויש לפרש הטעם (כעין שנתבאר לעיל סוס"ק י"ט בדעת הר' אלחנן) דנהי דבגדרי המלאכות לא חשיב תיקון האו"נ, אבל בתועלת שנעשית ע"י הכיבוי הר"ז כתיקון או"נ, שאין בין הנאת הדלקת הנר להנאת הכיבוי שום חילוק, וכן אין חילוק בין תועלת הבישול

בשבת ס סק ע"ש, אבל מעשה הכחילה חשיב שיש בו מעשה, ולכן אסור בשבת, ומיבעיא לי' ביו"ט.

ולפ"ז נראה דרפואה סתמא אסורה ביו"ט אף לר"י כיון שאפשר לשחוק הסממנין מעיו"ט, לא מיבעיא בהי' חולה מעיו"ט (דומיא דכחילת עינים שמיירי בסוף החולי) אלא אפי' חלה ביו"ט לא פלוג רבנן, ויתכן דמדאוריתא לא מהני מה שלא עלה בדעתו שיצטרך, כיון שסוג מכשירין אלו אפשר לעשותן מעיו"ט, אבל מעשה הכחילה א"א לעשותו מעיו"ט, ולכן לר"י שרי, ועי' להלן.

שם איתבי' אין מכבין את הבקעת וכו'

שם איתבי' אין מכבין את הבקעת ושני לי' כדשנין, מבואר דסבר ר"א דאף לרבנן אפשר להתיר הכחילה דחשיב כצורך עצמו ולא כמכשירין, ויש לעי' אם כל רפואה פשיטא לי' דאסור משום דהו"ל מכשירין מ"ש כחול, ואם רפואה כאו"נ, א"כ גם שחיקת סממנין מותר, וגם צ"ב מ"ט חשיב מכשירין הרי האדם נהנה בזה שנתרפא מכאב העין, ובשטמ"ק בשם הרא"ה כתב שאינו נהנה מהכחילה עצמה אלא מסלק ממנו המנוע, וכתב גם דע"י שמגיה אורו נהנה יותר מהאכילה וכעין הכשר הוא לאו"נ, וכ"ה לשון הרמב"ן בתוה"א שער המיחוש דמאן דאכיל לי' עינא לא חזי שפיר ולא מתהני מאכילה, ומשמע הענין דהא דהתירו כל צרכי האדם מתוך או"נ היינו יצירת הנאת חיוביות, אבל סילוק כאב לא דמיא לעשיית או"נ ולא מרבינן הנאה כזו, אע"פ שהיא נצרכת לאדם יותר, אבל בכלל לכם לכל צרכיכם שפיר מרבינן לי', והא דס"ד להתיר אף לרבנן אפשר דסבר שהסרת כאב לא גריעא מהנאה חיובית, ולפ"ז סבר דכל רפואה נמי מותרת, דמאי דשרי לרבנן שרי אף באפשר מעיו"ט, ואפשר דנקט כחול שהוא גם מאכל בריאים ושוה לכל נפש, עי' להלן בזה, א"נ כיון שא"א לעשותו מעיו"ט, משא"כ שחיקת סממנין עצמה דאסור אף באו"נ

ד"א, או"ד כיון שכל הצורך בו הוא סילוק הנר, לא עדיף מסילוק הנר עצמו דחשיב מכשירין, ומצינו כע"ז בשו"ע שם ס"ב בהגה לענין להוסיף פתילות לנר שיכבה במהרה, דדנו שם הפוסקים מדין גרם כיבוי אבל לא משום מבעיר שלל"צ, ונתקשינו בזה לעיל סוס"ק י"ח, ולמש"כ י"ל דפעולה חיובית לצורך כיבוי מותרת, דחשיב כמבעיר לצורך ד"א, ויש לדון רק משום גרם כיבוי כיון שהכיבוי אסור, ולכן כתב שם הרשב"א לאסור מה"ט, ולפ"ז בעשיית מחיצה וכפיית כלי דליכא כיבוי מותר להביאן דרך רה"ר לצורך זה, אבל בפשוטו נראה דאסור, דאין זה מסדר היום לאו"נ ושאר הנאות, אא"כ נחלק באיסור הוצאה והבערה דקיל טפי, וה"ה להביא כלים מלאים מים או ריקנים לחצוצ' בפני הדליקה, וסתמות הפוסקים הי' נראה דמותר, ויש לדון בזה לפמש"כ, וצ"ע, ולפמש"כ לק' ס"ק ל"ד דהיכא דאיכא הואיל שרינן לכתחלה במקום פסידא, י"ל דבדרך כלל יש בהבאתן שריותא דהואיל, (מיהו לפי הסברה שכתבנו שם ל"ד כ"כ, ומ"מ כיון דלאו צורך חול י"ל דלא גזרו).

רפואה ביו"ט

שם מהו לכחול את העין ביו"ט, ביאור הנדון

כב. שם מהו לכחול את העין ביו"ט, בכחילת עין יש משום שבות דצובע כדאמר שבת צ"ה א', וכשמתכוין לרפואה איכא נמי משום שחיקת סממנין, עי' שבת י"ח א' ובתו' שם, ויש לעי' אם כונתו לשאול בכל רפואה ביו"ט מ"ט נקט כחילת עין דוקא, ואי לרבנן דילמא ג"ז שרי, אכתי הו"ל לגמ' לפרושי דאף בלא איסור צובע אסור.

ונראה דהכא מיירי בחולה שאב"ס דרפואה מותרת לו בשבת, כדאמר בסמוך שמותר אמירה לנכרי לכל צרכיו, וכיון דהותר שבות דאמירה לנכרי ה"ה שבות דרפואה, וכמ"ש הרמ"א בסי' שכ"ח סל"ז, והיינו דחשיב שבות שאין בו מעשה שאינו אלא אכילה ושתי' או סיכה, וכמ"ש במ"ב שם ס"ק קכ"א וכמשנ"ת

מכשירי שאר הנאות, ואפשר דקושטא קאמר דאף בלא מתוך הר"ז בכלל מכשירי או"נ דלר"י מותר [ונפ"מ לבית שמאי], ולפ"ז נחא הא דשרי לכתחלה, והק' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הרי מלאכת צביעה לא הותרה באו"נ דנימא מתוך, ולפמ"ש הרמב"ן נחא דל"ל דמכשירי או"נ ג"כ בכלל הפסוק, וא"צ בזה שיהא באו"נ עצמו, (ואמרין נמי מתוך שהותרה מלאכת צביעה למכשירי או"נ הותרה נמי לשאר צרכים), ועדיין אין מיושב הא דמשמע דסבר רב אשי דאף לרבנן מותר, מיהו לדעת הרמב"ן ודעימי' שנתבאר לעיל סק"ג לא בעינן מלאכה שיהא דכוותה באו"נ כלל, עי"ש, וי"ל דלצד ההגהת האור בכלל או"נ הר"ז כרחיצה וסיכה, והיא גופה כאכילה בלא מתוך עי' לעיל סק"ב בדין רחיצה דפליגי בזה, שו"ר דלרב שבת ע"ה א' מציינו צובע באו"נ דכל שוחט חייב נמי משום צובע.

שבת קל"ד א' מ"ש כמון ביו"ט כו' אם הטעם משום הואיל

כג. שבת קל"ד א' א"ל אביי לר"י מ"ש כמון ביו"ט דחזי לקדירה יין ושמן חזי נמי לחולה בשבת, רפואה ביו"ט חשיבא מכשירי או"נ כמבואר ביצה כ"ב א', או כמכשירי שאר הנאות המותרות ביו"ט, ולפ"ז לרבנן אסור לשחוק כמון לצורך זה ביו"ט, ולר"י מותר היכא דא"א לעשותן מעיו"ט, וכאן במילה אפשר לעשותן מעיו"ט וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מה' מילה ה"ז הובא במ"מ פ"ב מה' שבת הל' י"א, וא"כ אף לר"י אסור, ויש לתמוה א"כ מאי מהני דחזי לקדירה סו"ס השתא לא לקדירה שחיק ל', ואי משום דאמרין הואיל אכתי מדרבנן אסור כיון שאינו עושה לצורך או"נ, ועוד לר"ח דלית ל' הואיל פסחים מ"ו ב' מאי איכא למימר, וכבר הק' כן אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ותירץ דמוקים לה כר"י דשרי לכתחלה עין ביו"ט, ואכתי קשה דהא באפשר לעשותן מעיו"ט מודה ר"י דאסור.

כה"ג כיון שאפשר מעיו"ט כדין מיתוק חרדל, מיהו דוחק לומר דמספק"ל בכל רפואה ביו"ט, וצ"ל דדוקא כחול ס"ד שיחשב כאו"נ כיון שהוא ג"כ מאכל בריאים ודמי לרחיצה וסיכה אבל כל רפואה פשיטא ל' דמכשירין חשיבא.

בשמי"ק בשם הריטב"א כתב דהא דשרינן למיכחל עינא ביו"ט שני ולא חיישינן לשחיקת סממנין כיון שביו"ט מותר לשחוק פלפלין ותבלין לצורך יו"ט, משא"כ בשבת ששחיקתן אסורה דבר תורה ולית בהו מתוך, וצ"ב כונתו, דלכאורה ר"ל הואיל וחזו לקדירה, אבל בפשוטו אין כל הסממנין שוין, וכחול של עין אפשר שאינו ראוי לשום מאכל, וגם כתב דביו"ט ראשון אסור כיון שאינו יודע אם תהא ההנאה מגעת ביו"ט, והדברים צ"ת דודאי יודע שיהנה מזה ביו"ט ואפ"ה אסור מכשירין כה"ג, אבל ביו"ט שני התירו כיון דעיקר הדין אף ביו"ט ראשון הלכה כר"י, וכמ"ש במלחמות וברשב"א בשמו שלא סמכו ע"ד ר"י בזה אלא ביו"ט שני, מיהו מה שהזכירו הרשב"א והריטב"א טעמא דשחיקת סממנין בכחול צע"ק לפמ"ש"כ דזה אסור אף לר"י כיון דאפשר מעיו"ט, והכא מיירי בחולה שאב"ס שאיסור רפואה מותר בו, והנדון רק משום צובע.

מ"ט רפואה הוי שוה לכל נפש

רפואה שוה לכל נפש מפני שכל אדם במצב כזה צריך לה, וכענין נשיאת חולה ברה"ר עי' רמב"ן שבת קכ"ד ב', והרמב"ן בתוה"א שער המיחוש הביא י"א דלא חשיבא שוה לכל נפש אלא בכחול שהוא מאכל בריאים, וסיים ואין לי לחלק כו', ודבריו מתפרשים דכל רפואה מכשרת האדם לאכילה ביו"ט, ומש"ה קרי ל' מכשירי או"נ, דמאן דכאיב ל' עינא לא אכיל שפיר ומאן דכאיב ל' ליבא לא אכיל כלל, וצ"ב למה הוצרך לזה, הא בפשוטו הצורך להתרפאות מן הכאב שוה לכל נפש במצב כזה, ואף אם לא הי' מביא לאכילה כלל מיקרי

בכיווי נר ודליקה, וכ"כ הרא"ה והר"ן, מיהו י"ל דמשאצל"ג חמירא טפי, ואפשר שלא התיר אלא בחולה שאב"ס דכי היכי דמותר אמירה לגוי בשבת הקיל נמי ביו"ט שני, אבל בשאר צרכים לא.

ובי"ז בכחילת עין דלר"י מותר, אבל שאר רפואות שגזרו בהם משום שחיקת סממנין אין לנו מקור כלל להתיר, שהרי אף לר"י השחיקה אסורה בדאפשר מעיו"ט, ולא התירו אף לדידי' רפואה ביו"ט כשאנו בגדר חולה שאב"ס כמש"כ ס"ק כ"ב, אבל במ"ב סי' תצ"ו סק"ה ו' פי' דברי השו"ע שהתירו כחילה ורפואה במקום שבשבת ויו"ט רפואה אסורה, ולמש"כ אין לנו מקור לזה, ובהרגיש במיחוש או בחולי מעיו"ט בודאי יש להחמיר דהא מעיקר הדין אסור אף לר"י, וכמשנ"ת לעיל שם.

במלאכות שלא הותרו לצורך או"נ

ל"א א' מתני' אין מבקיעין עצים כו' אלא בקופיץ, אם חשיב שינוי

כה. ל"א א' מתני' אין מבקיעין עצים כו' אלא בקופיץ, פרש"י דקופיץ לאו כלי אומן הוא לבקיעת עצים, ובפשוטו שינוי זה אינו פוטר ליחשב מלאכה כלאח"י, אלא דלא להוי כעובדין דחול, וכ"מ בגמ' דס"ד דקרדום וקופיץ מדהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי, ואם כל ההיתר משום כלאח"י היכי ס"ד להתיר בהאי גיסא דקרדום, אבל בעובדין דחול כיון דחזו קופיץ ניכר שאינו כלי האומן, וכ"כ במלחמות ר"פ אין צדין דבקיעת עצים אפי' בקופיץ מלאכות גמורות הן וכנגדן בשבת חייבין עליהן סקילה, וכ"נ דעת הר"ן שם ובשמעתין, [דשם כתב דשינוי דיכת המלח מלאכה גמורה היא, וכאן הביא דברי הראב"ד דמדמי שינוי זה למלח, ואמנם מה"ט פי' הר"ן טעמא אחרינא בהיתר בקיעת עצים], אבל הראב"ד בפ"ד מהיו"ט ה"י הק' היכי שרי לבקע הא הו"ל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, וכש"כ לרבנן דכל מכשירין אסורין, ותירץ דע"י

ובאמת לישני' דאביי דאמר חזי לקדירה חזי לחולה ל"מ כלל דר"ל משום הואיל, דהא בשבת אין שייך הואיל כלל, וגם לא הי' סותם בפשיטות טעמא דמהני רק אליבא דרבה, (דהא אביי כר"מ מוקים לה ולא שמענו דס"ל כר"י במכשירין, וא"כ ר"ח ע"כ דלא מוקים לה כר"מ), ונראה מזה דשחיקת הכמון למילה מותרת משום פיקו"נ כדאמר לעיל קל"ג ב', אלא דבדבר דנראה כחילול שבת ויו"ט הצריכו רבנן לשנות, כיון שמילה מצוי' ופשע שלא עשה מע"ש, וכמ"ש המ"מ שם דהיינו טעמא דהצריכו לשנות, ואף למ"ש שם בשם הרמב"ן דאף בפיקו"נ צריך לשנות, י"ל דלעיסה בשינים בכמון אינה יפה ככמון שחוק, ואי לאו דמיחזי כחילול שבת שלא בהכרח וכנ"ל, לא היו מצריכין שינוי זה, ולכן ביו"ט דלא מיחזי כחילול יו"ט התירו לכתחלה בלא שינוי, והיינו דפרין אביי דאף טריפת יין ושמן לא מיחזי כחילול שבת כיון דלחולה מותרת, [וביו"ט טריפה מותרת מדרבנן אף בלא חולי, כ"נ דהאיסור משום תיקון אוכלין כמאן דרוצה לבשל, עי' רש"י שבת ק"ט א' פפועי ביצי, ולכן ביו"ט שרי, והרמב"ן בתוה"א כתב עובדין דחול ויש לפרש דבריו כמש"כ].

שם התם לא בעי ליכא כו' אם אף לחולה לא שרי ר"מ ליכא, והדבר סתום שאמר טורפין ולא הזהיר דלא כל טריפה מותרת, וי"ל דכיון שאין צורך יותר מעירוב סתם לא הוצרך לפרש, ויתכן שאם הי' צורך לחולה הי' מתיר אף ליכא, אלא דכיון שלא הוצרך להתיר א"א להתיר למילה משום דחזי לחולה דכו"ע ידעי שא"צ לזה, ועמש"כ בזה ובהמשך הסוגיא בשבת ס סק.

ביצה כ"ב א' אמימר שרא למיכחל עינא כו' אם בשאר רפואות ג"כ שרי

כה. ביצה כ"ב א' אמימר שרא למיכחל עינא ביו"ט שני כו' במלחמות ורשב"א כתבו דביו"ט שני סמיכנן אדורי, ולפ"ז ה"ה

בביאור דברי הרמב"ן בהיתר בביקוע עצים משום שדרך סעודה הוא

הרמב"ן במלחמות שם ביאר שדרך סעודה הוא לבקע ולדוך בכל יום, ולכך הר"ז בכלל או"נ ממש, כמו שמותר להוליך סכין אצל טבח, ואע"פ שהסכין עצמה מכשירין היא, מ"מ כיון שדרך סעודה בכך הר"ז בכלל עשיית או"נ, וה"נ כל מלאכה שהיא בסדר הרגיל להכנת או"נ, והר"ן בר"פ אין צדין העתיק דברי הרמב"ן והשמיט הא דביקוע עצים, מפני שהוא חולק בזה ודעתו דעצים דמו לסכין ותנור כיון שאינו נהנה ממש מהם, וחשיבי רק מכשירי או"נ, וזהו שכ' הר"ן ליישב דעצים לחימום כאו"נ דמו כיון שנהנה מהם.

ובאמת יש לשאול לדעת הרמב"ן דלכאורה גריפת התנור וחיזור הסכין ג"כ מסדר הרגיל הם, וי"ל דעצים א"א בלא ביקוע וכל כישול מצריך עצים אחרים, משא"כ פגימת סכין וגריפת תנור, ואפשר דסכין ותנור שהם קיימין גם לאחר השימוש בהם לאו"נ, הרי התיקון מתייחס לכלים ולא לאו"נ, אבל עצים שמכנין לשריפה אין המלאכה נקראת תיקון העצים אלא הכנת המאכל, ואמנם חיוב המלאכה דטוחן מפני תיקון העצים הוא, אבל זה שהעצים נשרפין וכלין לצורך האוכל, מחשיב כל הפעולה כעשיית או"נ, וגם אפשר לראות בקיעתן כאתחלתא דשריפתן, כמו שהמבקע עצים שבתוך המדורה מיקרי מבעיר ולא טוחן, וה"נ כשמבקען כדי להבעירן מיד, ועי' בסמוך.

ויש לשאול לדעת הר"ן מ"ש מוציא סכין מרשות לרשות דחשיב או"נ, הרי אינו נהנה מהסכין עצמה, וי"ל דהבאה חשיבא כשימוש השחיטה עצמה, הגע עצמך כשהבהמה צוארה על המיצר בין רה"י לרה"ר ומגביה הסכין הסמוך לו לשחוט, הרי פעולה זו היא חלק מהשחיטה אע"פ שהגביהה מרה"ר לרה"י, שגדר המלאכה אינו משנה את הפעולה, וה"נ כל

שינוי התירו כיון שא"א לאפות ולבשל בלא עצים, ומבואר מדבריו דכיון דאיסור דרבנן הוא הקלו לצורך יו"ט, ולשון הרשב"א והרא"ש שכתבו דלבקע עצים דקים מלאכה גמורה דאוריתא היא משמע שחייבין עלי' אף בקופיץ, ולפ"ז מתפרשים דבריהם לחלוק על הראב"ד שכ' דההיתר משום דקופיץ שינוי הפוטר הוא, אלא הטעם מפני שחתיכות גדולות לא חשיבא מלאכת טוחן, אבל לשון התו' שהביא הרשב"א דמלאכה שא"צ היא משמע שאם היתה צריכה מותר, וכן לשון הרא"ש טרחא שלא לצורך הוא.

בדעת תו' והרא"ש דביקוע עצים הוי כאו"נ

ונראין הדברים דבאמת התו' והרא"ש ס"ל דביקוע עצים כאו"נ ממש דמי, ואף בלא שינוי מותר מדאוריתא, אלא דשלא לצורך גמור אין לעשות מלאכה, והבין הרא"ש דכונת הראב"ד דעצים כמלח ממש דמו כיון שא"א לבשל בלא עצים, ולא שהשינוי הוא המתיר [וכתב דלא ידענא לאיזה שינוי נתכוין, דהול"ל ע"י קופיץ, ולשון שינוי משמע בהטייה וכיו"ב, אבל אין כאן השגה ע"ד הראב"ד, דהרא"ש הבין שכונתו דעצים כמלח ממש ולא משום שינוי הוא מתיר], אבל הרשב"א הביא דברי התו' ליישב בזה קושית הראב"ד, דלשונו בעבוה"ק משמע דלא שרינן בביקוע מלאכה דאוריתא כלל, שכ' בטעמא דלא לבקע אלא קורה משום דעצים דקים הוי מלאכה דאוריתא, מיהו אין הדבר מוכרע בדעת הרשב"א, ואפשר דסמך נמי על השינוי להתיר מדאוריתא, אלא שהתו' שהביא שכתבו דמלאכה דאוריתא היא ע"כ לא ס"ל כהראב"ד בזה, וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בדף י"ב א' סק"י דלהרשב"א דמלאכת טוחן לא הותרה לאו"נ ע"כ דהשינוי הוא המתיר או שהחתיכות גדולות דוקא, ועי"ש דנקט בדעת הרשב"א דהשינוי אינו פוטר כאן.

ביקוע שלא לצורך, והיינו אף במבקע לחימום דחשיב או"נ.

במ"א סי' תק"א סק"ג כתב דמודה הר"ן דחימום הותר רק מתוך דאו"נ, אלא דמ"מ אחר שהותר חימום, מותר נמי לבקע לצורך חימום, וכיון שהותרה מותר נמי לצורך בישול, ולא ביאר איך הותר לבישול מתוך חימום, ולעיל כתבנו בשם אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דכונת הר"ן משום הואיל, אבל דברי המ"א בזה סתומין, ועמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ג' אפשרויות בטעמי דהר"ן, ואולי כונת המ"א כפי' השני שם ועפמ"ג, וצ"ע, ובבבגר"א כתב דמהרי"א סתור תירוץ הר"ן, וכנראה לא ס"ל תירוץ המ"א, והיינו משום דהואיל ג"כ אינו מתיר מדרבנן, וכמש"כ לעיל, ובלא הואיל לא יועיל הא דחזי לחימום.

לענין הלכה באיזה אופן מותר לבקע

לענין הלכה סתם בשו"ע סי' תק"א ס"א דאין היתר ביקוע אלא לחתיכות גדולות שאין בהם משום טוחן מדאורייתא, וכדעת המרדכי בשם ראבי"ה, וכבר הק' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דדעת הראב"ד והרמב"ן וכ"נ דעת תו' והרא"ש והר"ן והטור דאף טחינה גמורה הותרה לצורך בישול, אלא דהיכא דיכול להבעיר בלא טחינה אסור לטחון שלא לצורך גמור, וכנראה האחרונים ז"ל לא ראו דברי המלחמות והרא"ה דחשבי לביקוע כאו"נ ממש, וא"כ גם דברי הרא"ש מתפרשים לדעת תו' ההיתר מפני שאינו מבקע חתיכות דקות, שהרי אין יישוב אחר אלא כהראב"ד או כתו', מיהו לפמשנ"ת לעיל פשיטא לי' להרא"ש אף בדעת הראב"ד כתירוץ הרמב"ן דביקוע עצים בכלל או"נ כיון שא"א לבשל בע"א, והיינו מפני שזה דרך הרגיל לבקע ולדוך, והיינו דמדמי לה למלח, וכ"נ דעת תו' והטור שרק משום שלא לצורך אסרו, אבל דעת הרשב"א, דלא הותרה טחינה דאורייתא וראוי להחמיר כיון שסתם ביקוע מן הקורה מתפרש לחתיכות גדולות, וא"כ אין לנו מפורש

הבאת סכין כיון שלסכין אין משמעות בפעולה זו הרי הכל מתייחס לשחיטה, שאין חשיבות המלאכה בעצם השינוי מקום אלא בצורך האדם, ולכן חשיב כעוסק בצורך השימוש בסכין ולא בהעברת סכין, משא"כ תיקון הסכין ותיקון העצים, ולדעת הרמב"ן גם תיקון העצים כהעברה כיון שאין חשיבות לתיקונם, אלא אדרבה זהו תחלת איבודן וכמשנ"ת. – וערשב"א ור"ן ר"פ ר"א דמילה סברא כזו דתיקון הסכין כיון שעוסק בעשית כלי חמירא טפי מהוצאה, ע"ש.

בדברי הר"ן דעצים לחימום חשיבי או"נ, ושרי אף לבטל משום מתוך

הר"ן תירץ דעצים לחימום חשיבי או"נ כיון שנהנה מהם עצמם, וכיון דלבקען לחמם שרי אף לבשל בהן שרי משום מתוך, ובפשוטו ר"ל משום הואיל, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"י [ועמש"ש בדברי הר"ן] ועי' להלן בזה, ויש לשאול כשה' חם בשבועות כתקופת תמוז דא"צ חימום מא"ל, ודוחק לומר דמשכח"ל מקיז דם ויולדת שצריכין לזה, שאין ראוי להתיר בהואיל רחוק כזה, וגרוע מאורחין כיון ששם הוא סדר הרגיל, עי' תו' פסחים מ"ו ב' סוד"ה דבדלא שכיח כלל לא אמרינן הואיל, ואף אם מדאורייתא פטור מ"מ אין ראוי לחכמים להתיר על סמך זה, ובלא"ה צ"ל להר"ן שכאן התירו מדרבנן מפני הצורך, וצ"ע דלא שמענו שהזהירו בגמ' לבקע קודם יו"ט, ועו"ק דאכתי לר"ח דלית לי' הואיל פסחים שם מאי איכא למימר וצ"ע, ועי' להלן, והר"ן סיים דכיון שמבקעין עצים לצורך עשיית כלים לא התירו לבקע אלא ע"י שינוי, משמע שצריך טעם למה אסרו כדרכן, וצ"ע דהא ודאי הואיל אינו מתיר מדרבנן, וצריך טעם למה התירו וצ"ל מפני הצורך כמ"ש הראב"ד, אבל אין שייך לשאול למה אסרו כדרכן, וי"ל שהוצרך לטעם זה במבקע עצים לחימום, דהו"ל או"נ ממש, למה אסרו כדרכן, ואח"כ הביא בשם התו' לאסור

בעינין שיהא למלאכה זו היתר באו"נ כמשנ"ת לעיל שם, א"כ סגי בצורך דמצות כיסוי להתיר מלאכה ביו"ט, ויש לתמוה למה לא פ"י כן סוגיין כפשטה, ע"י בחידושי הר"ד הנדמ"ח בשם הרמב"ן וער"ן, ונראה דהוה פשיטא להו דחרישה מהמלאכות האסורות מדאוריתא בכל גונא, וכמ"ש במלחמות רפ"ג דביצה, אבל למ"ש שם הר"ן בשם הרמב"ם דכל המלאכות מותרות מדאוריתא לצורך או"נ, אפשר לפרש דה"ה לצורך כיסוי וכמ"ש, וכבר כתב כן מרן זללה"ה או"ח סי' קכ"ד בהערות פסחים מ"ו ב' ע"ד תוד"ה רבה, (ושם הזכיר נמי דחשיב מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט כיון דאסרינן ל"י לשחוט ע"מ שלא לכסות, ולפי טעם זה הו"מ לאוקומי מתני' כרבנן דמכשירין אסורין).

בקו' תו' מאי פריך כתישה מי שרי

מיהו קשה א"כ מאי פריך כתישה ביו"ט מי שרי, כי היכי דחרישה שרי לצורך כיסוי ה"ה כתישה, וכבר הקשו כן בתו', אלא דתירוצם לא מהני לפמ"ש"כ דלאו מדין עשה דוחה ל"ת אתנין עלה, ואפשר דאף אם יזדמן לו דם ציפור לא מורינן ל"י מדאוריתא לכתוש הרגבים אלא ליקח עפר כתוש ממקו"א, ונמצא שאין כאן הואיל כיון דאפי' אי מיקלעי ל"י אורחים לא יתן להם מזה, ולא דמי לחרישה שכבר עשה המעשה אבל לענין כתישה הנדון קודם הכתישה, ושפיר אמרינן דלא הועילה החרישה לכיסוי כיון שאינו עתיד לכסות בעפר חרישה זו, ואמנם משכח"ל כשלא יהא לו עפר אחר ויצטרך לכתוש, אבל מ"מ שפיר אמרו בגמ' ליישב הא דחורש חייב מפני שאינו עתיד לכתוש, (וכ"כ בתו' הרשב"א והרא"ש הנדמ"ח דאע"ג דשרינן גם כתישה בדלית ל"י, מ"מ הואיל לא אמרינן על זה). - מ"ש תו' עדל"ת או משאצל"ג מקורם מסוגיא דביצה ח' א' ב'.

מיהו פשטות הגמ' ביצה ח' ב' משמע דכתישה לצורך כיסוי אסירא מדאוריתא, דהא שרינן התם מלאשצל"ג ואפ"ה פרכינן אכתישה

בגמ' היתר טחינה, וכדעת המרדכי בשם ראב"ה וכו"כ באו"ז ה' יו"ט סי' ש"ס בשם ריב"א וכו"כ בשם"ג בשם הרי"ד, ודעת הריא"ז שם כהרמב"ן, (ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דמן הקורה אף אם מבקע חתיכות קטנות לא מיקריא מלאכת טוחן, דרק ביקוע קטנים לקטנים מיחזי טוחן, וכאן עיקר המלאכה פירוק הקורה הגדולה לחתיכות ולא לריסקן, ואמנם מסתברא שא"צ לדקדק בביקועים שיהיו גדולים, אבל אם מכויין לבקעה לחתיכות קטנות דוקא לכאורה חשיב טוחן, וצ"ע).

שו"ר בגמ' י"ט ב' השתא סלותי מסלתינן כו' ורש"י פ"י דהיינו ללקט עצים מן המחובר, אבל אי מפרשינן לחתוך עצים לחתיכות דקות כדמתפרש בשבת ע"ד ב' האי מאן דסלית סילתי יש לדקדק מזה דביו"ט אסור, שאם גם ביו"ט שרי ואפ"ה נו"נ אסורין א"כ מאי קושיא, (והכי משמע שבת ק"נ ב' שזוהי מלאכת חול, מיהו התם אין ראי' דהא מיירי בשבת), אלא שזוהי מלאכת חול ידועה, ולכך נקטוה למשל דדינו כחול, ולפ"ז יש לאסור.

פסחים מ"ז ב' אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור

כו. פסחים מ"ז ב' אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור, פשטות הגמ', דמצות כיסוי מיקרי מסדר הכנת או"נ והרי היא מותרת כמו שהותרה שחיטה לחובת היום כעולת ראי', ולכל הפחות כעולת נדבה, דאמרינן מתוך שהותרה מלאכה לאו"נ הותרה לחובת היום, כדאמר ביצה י"ב א', והיינו מפני שמצוה זו ניתנה בסדר עבודות היום הרגילות באו"נ, וע"כ נעשית בסדר הכנת האו"נ, ולפ"ז אינו ענין לעשה דוחה ל"ת שהזכירו בתו', ואפשר דתו' לשיטתם דלא אמרינן מתוך אלא במלאכות שמצינו להם היתר באו"נ, כמבואר בדבריהם שבת צ"ה א' לענין בונה דמצינו במגבן, וכ"נ מדבריהם ביצה י"ב א' כמשנ"ת לעיל סק"ג, אבל לדעת הרמב"ן והרשב"א דלא

לכיסוי באופן הרגיל, כיון דעיקר מתני' מתפרשא יש חורש משהו אחד, ולית לן לפרושי דחייב מפני המשך התלם שחרש.

אם יש מלאכות שלא הותרו אפי' לצורך או"נ

כו. בפלוגתא הראשונים ז"ל אם יש מלאכות שלא הותרו אפי' לצורך או"נ כזריעה וקצירה, או דבכל אופן שמזדמן שהם עושין או"נ מותרין מדאורייתא, 'עו' תו' ג' א' סוד"ה גזירה ובמלחמות ור"ן ר"פ אין צדין, וברשב"א שבת צ"ה א' ובעבוה"ק ריש ש"א, וברמב"ם פ"א ה"ד ה' ובמ"מ שם.

והנה בתלמודן לא הוזכרה דרשא דמלישה ואילך, שפי' בירו' מדסמך לה לושמרתם את המצות דשימור בעינן רק מלישה ואילך, ובפשוטו התירו בורר וטוחן בקטניות ותבלין ומלח, וכן התירו משמר ביו"ט בין למ"ד משום בורר בין למ"ד משום מרקד, ולא הזכירו בתלמודן שהם מלאכות שלא הותרו ביו"ט, וכן ביקוע עצים דחייבין משום טוחן במחתכן דקין, ואפשר דהירו' גופי' לא פסק כברייתא זו, מיהו לענין טוחן משמע דלכו"ע הוא או דאסמכתא בעלמא היא, ועי' כ"ט ב' בדין שונין קמח ובדין נטילת צרור.

ועוד מצינו בתלמודן שבת קל"ד א' דאי לאו דאפשר מע"ש הוה שרינן מגבן כמו לישה אע"פ שחיובו משום בונה, וכן בר"פ תולין קל"ז ב' שרינן לר"א אהל דתליית משמרת משום מכשירי או"נ, ולרב יוסף שם חייב חטאת, עי' תו' שם בזה, אבל עכ"פ מדרבנן לא גזרו בדיני בנין ואהל כמו בשבת, וש"מ דמדאורייתא שרו, וכמ"ש תו' שבת צ"ה א', וכן חידוד הסכין ביצה כ"ח ב' בפשוטו חיובו משום מכה מכה בפטיש או בונה, וכן כחול דאיסורו משום צובע והתירו לר"י ביצה כ"ב א', [מיהו לרב שבת ע"ה א' מצינו כן בשוחט דחייב משום צובע], ולכאורה אם באנו לומר שיש מלאכות שלא הותרו כלל ביו"ט, הי' ראוי לומר דבונה ומב"פ וצובע

דאין עשה דוחה ל"ת אלא בעידנא, ועוד, עי"ש, וע"כ דכתישת עפר מלאכת עבודה היא ואסורה אפי' לאו"נ.

ואפשר דחרישה דוקא מותרת משום דם ציפור, דפשטא דמצות כיסוי היא ע"י מעשה חרישה, שמכסה הדם שע"ג קרקע בעפר, וסתם עפר נוטלו מן הקרקע, וכיון דשחיטה מותרת ואיכא מצות כיסוי הר"ז כהותרה חפירה במשאצ"ג, וממילא פטור אף בצריכה לגופה, ולפ"ז ניהא הא דפרכינן כתישה ביו"ט מי שריא, דחרישה דוקא מותרת, ולפ"ז אפשר לקיים דזריעה וכתובה וכיו"ב אסורין מדאורייתא אף לצורך או"נ, ועי' ביצה ח' א' ב', ובאמת יש לשאול למ"ד משאצ"ג חייב איך חופר בדקר ביו"ט.

שוב נראה דאין לנטות ממאי דפשיטא לראשונים ז"ל שאין כיסוי ממצות היום ואע"פ שנעשית בסדר היום בשחיטה דאו"נ, מ"מ אין לה שום קשר עם היום, ואמנם במלאכה דאיכא מתוך, הרי גם מצוה זו כצורך, וכעולת נדבה דמי, אבל חרישה וכתובה שיש להתירם רק מכח מצות כיסוי, אין לנו לחדש כן, ואף דהי' מקום להתיר לדעת הרמב"ם דכל המלאכות מותרות, מ"מ כיון דכתישה אמרו בגמ' דאסורה ע"כ דכאן לא התירו, והטעם משום דחרישה וכתובה עפר מלאכת עבודה הם, שו"ר בטורי אבן חגיגה י"ח א' באבני מלואים עי"ש ובהגהות ר"ב פרנקיל שם כתב דרבה ס"ל דלא בעינן בעידנא לענין עדל"ת, ולע"כ.

מ"ש רש"י דחזי לדם ציפור אי מזדמני ל' צפרים וחיות טובא, היינו משום דתלם אחד יש בו עפר הרבה, מיהו בסברא יש מקום לומר דלא אמרינן הואיל אלא בדבר קרוב דאי מזדמן ל' ציפור אפשר דשחיט לה, אבל אי מזדמני ל' חיות ועופות טובא הרי לא שחיט להו, ולומר דמזדמן ל' שאחרים ישחטו והוא יכסה, לא מצינו דאמרינן הואיל כולי האי, וגמ' לא בעי לשנויי דתלם אחד הוי טפי מהצריך

וכיו"ב, אבל אם אירע במלאכה אחרת צורך או"נ כגון קצירה לאכילה מיד או חרישה לכיסוי הדם, י"ל דאסור, כיון שמלאכה זו עיקרה לימים רבים ומיקריא מלאכת עבודה ואסורה, ויתבאר להלן בס"ד.

אם ממה שמצינו גזירות דרבנן במלאכות או"נ מוכח ששייך דאורייתא באו"נ

בגמ' מצינו גזירה שמא יעלה ויתלוש וגזירה שמא יסחוט ביצה ג' א' כ"ה א' וכן גזירה שמא יחתוך זמורה שם ל"ו ב', [מיהו נראה דזמורה כמכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, ואפשר דגרע מינה ובכל ענין אסור] ואמרו חגיגה י"ז ב' קצירה ביו"ט מי שרי, וכן אמרו שם על אסיפה י"ח א', ואמרו יבמות ק"ד א' על חולב יו"ט דאיסור לאו לא גזרו ב' רבנן, ואמרו שבת צ"ה א' גבי הרודה חלות דבש ביו"ט סופג את הארבעים, וכבר דנו בזה הראשונים ז"ל עתו' ורשב"א וריטב"א הנדמ"ח שבת צ"ה א' וכתו' הרשב"א פסחים מ"ו ב' כתב בשמא יתלוש דכולה חדא גזירה היא, ועי' מלחמות פ' חבית בההיא דיבמות, [ולדעת הרמב"ן אף בשבת איסורו רק מדרבנן, ועבה"ל סי' תק"ה], ועשעה"צ סי' תצ"ה אות י"ח בההיא דחגיגה, וכבר נתבאר כ"ז היטיב בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ביצה כ"ג ב', ועי"ש עוד בביאור הירו' ובראית היש"ש מהא דאין נותנין מזונות לפני הדגים גזירה שמא יצוד, ומכ"ז משמע שיש מלאכות שאסורין מדאורייתא אף לאו"נ ממש.

ונראה ליישב דבאמת מלאכת קצירה מיקריא מלאכת עבודה ואעפ"כ מותרת מדאורייתא לאכילה לאלתר, דסתם קצירה אינה נעשית לשעתה לאכילה אלא אדם קוצר שדהו כאחת או עכ"פ לכמה ימים, ואין מלאכה זו מסדר האכילה, ולכן יש לגזור שמא יעלה ויתלוש כדרכו לכמה ימים, [ואף דבזמורה אין לחוש לתלישה מרובה י"ל דכל התלישות אסורות בשוה, ועוד י"ל דכמכשירין שאפשר

אסורין, שהם נראין מלאכת עבודה טפי מבורר וטוחן.

אם יתכן באותה מלאכה שמקצת מלאכות אסורין לצורך או"נ ומקצתן מותרין

ולכאורה נראה מזה שלא נאמרה הלכה באחת מל"ט מלאכות שלא תותר אפי' לאו"נ, אבל עדיין י"ל דקצירה אסורה אפי' לאו"נ, כיון דמעשה קצירה נראה כמלאכת עבודה, וכן זריעה, ונפ"מ דלא כל מלאכת זריעה וקצירה אסורה במוחלט, אלא דאפשר שהנותן חיטים ושעורים במים דחיובו משום זורע עי' זבחים צ"ד ב' וכמ"ש בשו"ע סי' של"ו סי"א אינו חייב ע"ז ביו"ט כששוראן לאכילה, וכן הי' אפשר ברודה חלות דבש שיחשב מלאכת או"נ אף לר"א, וה"ה בונה דאפשר שבנין בכל ענין בכלל מלאכת עבודה, אבל מגבן שמיוחד לאו"נ מותר, וכן תליית משמרת שענין זה מיוחד למכשירי או"נ, אבל בית לדור בו בכלל מלאכת עבודה הוא, ועי' ל"א ב' פוחת לכתחלה ונוטל, וכן קצירה ותלישה אפשר דאסורין מדאורייתא כיון דסתם מלאכה זו נעשית לאוצר ואינה בסדר הכנת המאכל, ולכן אפי' נוטל עתה לאכילה אסור, וכן מפרק וסוחט אפשר שיהא אסור משום דש, ומ"מ חליבה מותרת כיון שהוא בסדר האכילה, וכן תפירה ביו"ט אסורה, ואפ"ה התירו תפירת העופות בשו"ע סי' תק"ט ס"ג, (וערמב"ן בתוה"א שהזכיר להתיר תפירה משום מתוך, הובא לעיל סק"ג), ואמנם אפשר שאיסור תפירתן רק מדרבנן, דאין קיום לתפירת אוכלין, וכמדומה שכ"כ החו"ד בקה"י שם, [ואין הדבר פשוט כיון שזה תועלת חשובה וקושר כה"ג אפשר דמיקרי של קיימא, עי' סי' שי"ד ס"ח ט' ובירו' שם ועי' שי"ז ס"ג ולע"כ], אבל מ"מ מדרבנן אין להתיר כל שאיסורו אטו תופר גמור, אם איתא דשבת ויו"ט שוין בזה מדאורייתא, וע"ע ל"א ב' מתיר ומפקיע וחותר, וכ"ז מיושב יותר אם מדאורייתא שייך היתר או"נ בכל המלאכות, אלא דבעינן שיהא באופן שניכר שזוהי מלאכת או"נ, כתפירת העופות ותליית משמרת ומגבן

עליהם, ולפי מה שציידו הראשונים ז"ל דקאי רק אמכבד ואמרבץ י"ל דקמ"ל דלא הוי בכלל מכשירין דשרי ר"א, ואע"פ שנהנה בגופו דלא מצטער מהבלא, אבל הדבר קשה לחלק הבריייתא ולאוקומי סיפא אמציעתא לחוד, ואיכא למימר דברדייה אין חידוש ביו"ט ומתפרש בדליכא הואיל, ונקט יו"ט לרבותא דמכבד ומרבץ בלבד, - שו"ר גבי קוטס קיסם לחצוץ בו שיניו דאר"א ל"ג ב' ביו"ט סופג את הארבעים, ובפשוטו חשיב שפיר צורך יו"ט לטלטל קיסם דרך רה"ר, ואפ"ה בקטימתו סופג את הארבעים.

חולב ביו"ט אם שייך בו דאורייתא

והנה הראשונים ז"ל נקטו דחולב ודאי מותר מדאורייתא אפי' לר"א, וא"כ ע"כ דהא דביו"ט חייב לא בא להשמיענו אכולהו בבי דרישא, ולכן שייך לאוקומה דיו"ט חייב בחולב בהמה טמאה ולנכרי, וכן בחלות דבש כה"ג, ומכבד ומרבץ בכל האופנים חייב וזהו החידוש וכמש"כ, [ועפ"ז פירשו נמי דרבנן מודו בחולב, והרמב"ן פליג ע"ז, עמ"ש קמ"ד ב'], אבל יתכן לקיים דלר"א אף חולב ביו"ט חייב, דחליבה לא מיקריא מסדר הכנת או"נ, דסתם חולב מגבן ומחבץ והר"ז כקצירה דחשיבא מלאכת עבודה אף בפירות שמתקלקלין כתותים וירקות, ערמב"ן ור"ן ר"פ אין צדין, וכש"כ מגבן ומחבץ דשייך להגדין כמלאכת עבודה, ולפ"ז מתפרשת כולה ברייתא דביו"ט חייב בכל גונא ואפי' בכרוגרת כדקתני בהדיא, וקמ"ל דאע"פ שצורך יו"ט הוא, מ"מ אין זה ממלאכות או"נ, ולרבנן כולהו משום שבות בין בשבת בין ביו"ט, [והא דא"ל אביי לר"י מהו לגבן מסתברא ידיע דאסור מהאי ברייתא, ומשו"ה לא אמרו בעא מיני' אביי מר"י, אלא זוהי הקדמה לשאלתו מ"ש מלישה, וא"ל התם לא אפשר, וה"ה בחולב אם ה' בגדר לא אפשר ה' מותר אפי' לר"א, אלא דכיון דאפשר, הדינן לחשוב החולב והמגבן כמלאכת עבודה, מיהו הר"ן שם הוכיח מזה דלא קאי סיפא דיו"ט אמגבן], ולפ"ז נמצא לאידך גיסא דאף בבורר ומפרק ובונה איכא גוויי דאסירי מדאורייתא.

מעיו"ט היא] וכן חליבה וסחיטה וצידה הם מלאכות גדולות שאינן נעשות לשעתן בסדר האכילה אלא הצייד צד הרבה ונותנן ברשותו ומוכר לבנ"א וכן החולב מגבן ועושה חמאה ומוכר לאחרים חלב, ולכן מלאכות אלו בסתמא יש בהן איסור לאו, ושייך לאסור יניקה אטו חליבה שיש בה איסור לאו וכן סחיטה וצידה, וכן רדיית חלות דבש היא התעסקות לרדות כוורתו לכמה ימים. משא"כ אפי' ובישול שאדם מתעסק בהן לשעתן לפי צרכו בכל יום.

ולפ"ז מיושב בכל הני דוכתי דגזרו מדרבנן דכיון דסתמן של מלאכות אלו באופן האסור מדאורייתא שפיר גזרינן אטו דאורייתא, אבל עדיין י"ל שאם תולש פרי לאכלו לאלתר מיקרי שפיר או"נ, וכן החולב והסוחט, והני מדרבנן הוא דאסירי, ומיושב בזה הא דהחורש לכסות דם ציפור פטור, [ועי' סוס"ק כ"ו חזרנו מזה], וכן מה שהתירו רבנן הרבה מלאכות בדבר שאין דרכו לימים רבים, גם כשיש באותה מלאכה אופנים שאסור לגמרי, כגון בונה ומכה בפטיש כיון דמדאורייתא הכל מותר לצורך או"נ, ובזה מיושב שלא הזכירו בגמ' גדר נוסף מלבד או"נ.

בהא דרודה חלות דבש ביו"ט לוקה וליכא הואיל

אבל עדיין לא נתיישב בההיא דר"א שבת צ"ה א' דקאמר ברודה חלות דבש דביו"ט לוקה ארבעים, ואמנם לא קשה הא דקאמר סתמא חייב, משום דסתמו רודה יותר מצורך יו"ט והו"ל מלאכת עבודה, ואפי' ביו"ט גופי' לא אמרינן הואיל על כמות גדולה שאינו עתיד לתתה לפני אורחים, אבל אכתי קשה משה"ק אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם דמשמע שהי' מקום לימר דאע"פ שבשבת חייב חטאת ביו"ט פטור, והיכי ס"ד שיהא פטור ביו"ט אי לאו משום דאו"נ חשיבא, והיכי דמי אי לצורך חול אף או"נ אסור, ואי לצורך יו"ט השתא נמי פטור, א"ו נראה מזה שיש מלאכות דליו"ט פטור משום או"נ, ויש שאפי' לאו"נ חייבין

ובדין קצירה ומרקד לא מצינו חולק בירו' דאסירי מדאורייתא, אבל נראה שם דלר"י דמכשירין מותרין ה"ה דמותר לרקד, נמצינו למידין דלא קי"ל כדרשא דעד ושמרתם את המצות, אבל מיעוטין דדריש חזקי' שפיר יש לקיים לפי הירו', ובתלמודן כ"ח ב' מבואר דממעטין מכשירין מהוא לבדו, וש"מ דפליג אדחזקי', מיהו במיעוטא דאך וגו' לא מצינו בתלמודן דפליג, וא"כ מיעוטא דקצירה יש לקיים אף לתלמודן, ובשבת כ"ד ב' ממעטין מילה שלא בזמנה מלבדו [שו"ר בק"נ פ"ג אות ד' שכ' דתלמודן דריש רק הוא, ולבדו מיותר וצ"ע], והרמב"ן במלחמות כתב דפליגי רק במשמעות דורשין דכו"ע מודו דממעטין טחינה והרקדה, וכו"ע מודו דאף באותן שנתמעטו יש אופנים שמותרין, כדיכת מלח ותבלין עי"ש, מיהו שם משמע דבבורר פליגי, ואפשר דר"ל לבר מבבורר, מיהו מה שיישב הרמב"ן דאין בכלל מיעוטא דטחינה כל הטחינות [וכ"נ בשבת קמ"ד ב'], לא משמע כן בירו', דהא פריך מברירה דמתני' ומשחיקת פלפלין ולא משני דהני מסדר אכילה נינהו, ועמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ליישב הדברים.

ולאמור נמצא דבבורר אף להירו' נקטינן דמותר, וממילא לא קי"ל כדרשא דעד ושמרתם את המצות, אבל בטוחן ומרקד להירו' אסור מדאורייתא, ולתלמודן אף בזה מותר, דלא ס"ל דרשא דהוא לבדו למעטן, וגם פשטא דתלמודן דדיכת תבלין ומלח ושחיקת פלפלין טחינה כדרכה מיקריא ומותרת, אבל בקצירה להירו' אסור, וגם בתלמודן מבואר דאסור לגמרי ובפשוטו היינו מדאורייתא, ואפשר דילפינן לה מאך, או מסברא כמ"ש הרמב"ן.

ובדין טחינת קמח וברירת צורות מן התבואה והרקדת קמח דעת הרמב"ן דמדאורייתא אסורין דכיון שדרך לעשותן לימים רבים מיקרו מלאכת עבודה, אבל בירו' משמע דמאן דאסר ברירת חטים אינו מתיר ברירת קטניות כדרכו, וכן שחיקת פלפלין, ולפ"ז לתלמודן יש לנקוט

ולפ"ז מיושב נמי ההיא דיבמות קי"ד א' כפשטה דחליבה ביו"ט איסור לאו, ואמנם לרבנן אינו אלא משום שבות לדעת הרמב"ן, הא לפ"ד ה"ה בשבת, ושפיר אמרו דרק באיסור לאו התיירו, וכ"כ בבה"ל סי' תק"ה דהריב"ש לא ברירא לי' דחולב מותר מן התורה ביו"ט, וכ"ד הרשב"א בעבוה"ק דאסור, אע"פ שבחדושו נקט פשוט כהרמב"ן דשרי משום או"נ, ומ"מ קשה לקבוע כן כיון דהרמב"ן כתב בפשיטות דהיינו ממש או"נ, ואע"פ שקיים ברייתא כולה רק כר"א, ונקט בדעת הרי"ף והגאונים דהיתר גמור הוא משום דהו"ל או"נ ממש וצורך שמחת יו"ט, ורק בלמשקה אסור עי"ש, וגם יש בזה סברא דחלב טוב לשתותו ביזמו, וצ"ע.

בסוגית הירושלמי בדין בורר טוחן ומרקד

בסוגית הירושלמי כבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמבואר שם דרק לר"ג בורר אסור, ומפרש התם דר"ג סבר דאינו בורר כדרכו אלא מדיח ושולה, [ואפי' גרסינן אף מדיח, מתפרשים דבריו אדב"ש, והי' פשוט לירו' כן כיון דמדיח ושולה אינו דרך ברירה וכש"כ הוא מבבורר כדרכו], והקשו מהא דבית ר"ג היו שוחקין את הפלפלין בריחים שלהם, ואם טחינה מותרת ע"כ דלא אתיא ברייתא כותי' אפי' אם אוסר לבורר, [שו"ר בפ"י ר"ח הנדפס על הגמ' העתיק בניחותא מותר לשחוק ואסור לבורר, אבל בהגהות ע"ש הגר"א הנדפס בסוף הירו' כתב דבתמיה] ומשני שלא התיירו טחינה כדרכה, דהיינו ששחיקת פלפלין לא דמיא לטחינת חטים, וכמו שלא הקשו מדיכת מלח ותבלין, א"נ ר"ל שאף בריחים שלהם לא שחקו כדרכו, ובתור הכי מיייתנן דחזקי' פליג ולא ממעט ברירה מקרא דושמרתם, אלא מקרא דהוא לבדו וממעט רק קצירה וטחינה והרקדה, ולפ"ז ניחא הא דבורר כדרכו, וכן המשך הסוגיא בירו' דברירה ושימור הותרו מכללן, וש"מ דשימור אין חיובו משום מרקד, ולפ"ז אפשר דר"ג מתיר טחינה כדרכה, ולחזקי' פליגי רבנן ואסרי טחינה מדאורייתא,

ולא הי' אפשר מעיו"ט, ולפי' אחרים שבר"ן י"ל דכיון שאינו יכול לאפות בלא זה התירו, וכ"מ בחדושי הרא"ה דכנראה זהו אחרים שבר"ן.

שם א"ל כ"ש דאסור דהו"ל כבור, פי' דבניפוי ניכר שזה ניפוי שני, אבל מלאכת בורר נעשית כדרכה, ופי' הרא"ה דרבינא סבר דאי חיישת לאסור בקיסם או צרור מפני שהניפוי לצורך ברירה גמורה, כש"כ דיש לאסור ע"י ברירה ביד, דנעשית טפי המלאכה כדרכה, אבל מאן דשרי שונית ה"ה דשרי ביד, דע"כ התירו משום שמחת יו"ט, ועוד, עי"ש [שו"ר דהרא"ה לא הזכיר ידו כלל, עי' להלן], ויש להסתפק למאי דשרינת שונית בנפל לתוכן צרור, אם ה"ה בידו, או דאכתי לא שמעינן אלא שונית דניכר שאינו כמלאכת מרקד, וכמ"ק ברש"י וכ"כ במ"מ פ"ג הי"ד בדעת הראב"ד דאסור ליטול הצרור ביד ומותר לחזור ולנפות, ובדעת הרמב"ם והרשב"א כתב דאף ביד מותר, וכן יש ללמוד מהשמטת הרי"ף והרא"ש, שו"ר בב"י וד"מ שנחלקו בזה.

והנה הטעם לאסור בורר בקמח הוא כדאמרו בירור' דמלישה ואילך מותר וברירה קודמת לטחינה וריקוד, מאן דשרי ברירה כ"ש דשרי טחינה והרקדה, (מיהו בירור' שם אפשר דמדמי ברירת קטניות למרקד כיון שנעשה בבית, אחר הכבירה בשדה מריבוי העפר, כ"נ), ועוד דהבורר נעשה כדרכו וכדפרש"י, אבל יסוד הנדון מפני שתקון החטים והקמח בכלל מלאכת עבודה כיון שנעשה לימים רבים, וכמ"ש במלחמות ריש פרקין, וכבר הביא כן בבה"ל סי' תק"י ס"א בשם הגר"ז שזהו החילוק בין קטניות לקמח.

למאן דמתיר לטנות אם ה"ה להוציא ביד

ולפ"ז מסתברא דמאן דשרי שונית מפני שא"א לאפות עם הצרור והקיסם, מתיר אף הוצאתן בידו, דבאמת מצב זה של הקמח הוא כבר לאחר כל התיקונים של בורר טוחן ומרקד, ולכן אף כשנפל שם צרור אינו בכלל בורר

דלא אסירי מדאורייתא, אבל הרמב"ן נקט דבריו ע"ד הירור', לומר דכונת הירור' רק בדבר הנעשה לימים רבים, וזה צ"ע, מיהו כיון דבתלמודן לא הוזכר מיעוטא לקצירה, משמע טפי דמימעטא משום מלאכת עבודה, וא"כ אפשר שאף טחינת חטים בכלל זה.

ביצה כ"ט ב' ת"ר אין שונית קמח ביו"ט כו' ובטעם הניפוי פעם שני'

כה. **ביצה** כ"ט ב' ת"ר אין שונית קמח ביו"ט כו' הלשון מתפרש שהדבר ידוע שאין מגפים קמח בתחלה אחר טחינתו, ונחלקו אם מותר לנפותו פעם שני', ויש לעי' היכן הוזכר איסור ניפוי קמח, ואפשר לומר כדתנן גבי קטניות י"ד ב' אבל לא בטבלא ולא בנפה, אבל בירושלמי מבואר דהרקדת קמח אסורה מדאורייתא, וכמ"ש הרמב"ן במלחמות והר"ן בריש פרקין, ושם בירור' הביאו הא דשונית קמח בשינוי עי"ש, ולפ"ז מתפרש איסור ניפוי פעם שני' משום דפעם ראשונה דאורייתא היא, וכמ"ש הר"ן בשם אחרים (והר"ן לשיטתו בריש פרקין דהכל מדרבנן), ורש"י לשיטתו שם גבי צידה האסורה משום דאפשר מעיו"ט.

ובפשוטו הניפוי פעם שני' לנקותו משיירי מורסן קטנים, אלא דכיון שהוא כבר ראוי לאפי' כך אין בזה משום עיקר מרקד, וזהו לשון ליפותו שפרש"י, דלא משמע שהניפוי השני אינו לצורך ברירה כלל, והכי משמע מדבר יוסף דאמר ריפתא מעלייתא בעינא והיינו בלא שום פסולת, ועי' רמ"א סי' שי"ט ס"י שמותר לסנן יין או מים צלולין במשמרת אע"פ שיש בו קסמין דקין הואיל וראוין לשתות בלא"ה, וזהו המצב של קמח קודם ששונית אותו, אבל אם נפל קיסם או צרור גדול אינו ראוי לאפות עמו, ולכן התירו בברייתא, ועי' להלן, שו"ר ברא"ה, עי"ש, (שו"ר בב"ח בשם יראים וסמ"ג הא דשונית שמא נפל שם צרור).

שם ושיוין שאם נפל לתוכן צרור או קיסם ששונית, לפרש"י ההיתר מפני שנפלו ביו"ט

להתיר אף ביד, וכבר ביאר מכ"ז בנ"א כלל פ"ד ע"ש.

ולכאורה גרסא זו מחוורת יותר דאין להתיר הוצאת קיסם וצורר ע"י נפה וכברה כדאסרין במתני' י"ד ב' גבי קטניות, [והרא"ה כתב בטעם המתירין משום דמיחזי ומוכח דלצורך שעה הוא, ועוד דמימנע משמחת יו"ט וכבר הביא דבריו במ"ב שם סק"ח ליישב מ"ט שרי הכא בנפה וכברה], אבל א"כ בורר גמור הוא ולא הול"ל דמיחזי כבורר, ונראה מזה דבאמת אין לו ענין לנפות כל הקמח כדי להוציא הצורר ולכן לא חשיב ניפוי בנפה וכברה, אלא דכיון שכבר צריך לבורר, מפני הצורר, [שנפל ביו"ט או משום שא"א בלא"ה], התירו לו לשנות בנפה מפני שרוצה ליפותו, ואדרבה יותר נוח לו ביד, [ושינוי דגבה דפתורא לא משוי לי' כלאח"י אלא היכר ליו"ט].

ובאמת כל הני מהולתא דהדרן בנהרדעא לא מצינו שהזהירום שאם נפל לתוכן קיסם או צורר אסור, וש"מ דמסקנא דבכל ענין מותר לשנות, [ואמנם אפשר שמזה למד הראב"ד דע"י שינוי מותר, וסבר שלכך שינוי בכל שוין, משום דבנפל קיסם בעינן שינוי דוקא, אבל גם שינוי זה אינו מועיל בקטניות, דבשבת כה"ג מלאכה גמורה היא], וש"מ דאין בזה איסור דנפה וכברה, והשינוי הוא רק להיכירא דיו"ט.

לענין הלכה, ובקמח שבזמנינו

ולענין הלכה כתב במ"ב שם ס"ק י"ב להחמיר שלא להוציא בידו ושלא לנפות אלא בשינוי דע"ג השלחן או להפוך הנפה, ולפמשנ"ת אין איסור דרבנן בברירה זו דמיקריא או"נ, וכברירת קטניות, אלא דמ"מ משנין מעובדא דהרקדה דחול, ולדעת הרבה פוסקים עדיף ביד, ולדעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והרא"ש ג"כ מותר ביד, וא"כ לא מצאנו מי שאוסר, [דהמ"מ הבין הראב"ד לפי גרש"י, אבל לפי גרסא השני' אדרבה לדעת הראב"ד עדיף ביד], וקמח שקונין היום דינו כשונין ומותר

צורות מן הכרי, [מיהו אם צריך שינוי אף בנפל צורר וקיסם, יש להצריך שינוי אף בנוטל בידו], ואין לנו לחדש איסור מדרבנא דלא אמר אלא כ"ש משונין, ואין לומר בברייתא דשונין לשמעין ברירה ביד וכש"כ שונין, דלאו כ"ש הוא, דיש גם סברא שלא להתיר ניפוי בנפה, אלא דרבנא סבר שאין ראוי לחלק כן, אבל אין לדייק אם התנא אשמועין ששונין, דברירה ביד אסורה, ובאמת לשון הברייתא דתני קמיה דרבנא ק"ק דקתני אבל נפל כו' בורר בידו, דמשמע שבזה אין דין הרישא דאין שונין, דאל"כ הול"ל ואם נפל כו', ואפשר דלבתר דברי רבינא מתפרשא הכי אבל נפל כו' שונין, ואפי' בורר בידו אם ירצה.

בפר"ח סי' תק"ו ס"ב כתב דלגרש"י יש לאסור ברירה בידו, והרשב"א שהתיר גרס דרבנא אברייא דושון קאי, לומר דאדרבה יותר יש להחמיר בנפל צורר או קיסם שיש תועלת של ברירה בניפוי זה, משא"כ בשונין סתם דנאפה כך גם בלא הברירה, וכ"מ בחדושי הרא"ה דרבנא א"ל לתנא דשרי לדברי הכל בנפל כו' דכ"ש דאסיר כו' ע"ש, ובחדושי המאירי מסיים דלכן א"ל שיטלם בידו, והיינו שלא יכורר בנפה אלא ביד, וכ"ה בשאלות פ' בשלח תני תנא קמי' דרבנא שונין א"ל כש"כ דאסור דמיחזי כבורר, והיינו ששנה לפניו הברייתא דושון, [וצ"ע שבפ' אמור העתיק רק הא דתניא שמותר לשנותו], ולפ"ז מובנים דברי הראב"ד שכ' דבנפל קיסם אסור דס"ל שרבנא אמר דושון שאין שונין גרסינן, אבל ע"י שינוי מותר, [וה"ה דביד מותר], שו"ר שכ"כ בב"י מהכל בו, וכ"כ במאירי בבית הבחירה ובאורחות חיים בשם הראב"ד, והמ"מ הבין דבריו לפי גרסת רש"י וע"כ דאברירה ביד קאי אע"פ שלא הזכיר יד, וכן יש לפרש דברי הרשב"א דבנפה וכברה אסור לבורר הקיסם או צורר דהו"ל בורר בכלי, אבל בידו מותר, והמ"מ הבין דבריו לפי גרסת רש"י דבכלי ודאי מותר, אלא שהוסיף

שינוי ה"ה בנפל צרור, וממילא גם אין להצריך שינוי טפי מגבא דפתורא דמשמע דכל הניפויין שוין, וזה דלא כח"א שחשש להחמיר דבעינן שינוי גמור.

ומה שמשמע במ"ב כאן ובסקט"ו דגבה דמהולתא חשיב שינוי גמור לפטרו מחטאת כה"ג בשבת, לכאורה נראה דאין בזה משום כלאח"י, דסו"ס משתמש בנפה שימוש המועיל יפה, ואע"פ שניכר שעושה שלא כדרך, אבל אין המלאכה נקראת כלאח"י עי"ז, ולא מהני אלא להיכירא דלא ליהוי כעובדין דחול, וכמ"ק מהרשב"א דבכל ענין חייב מדאורייתא בנפה.

שם במ"ב ולדעה זו ה"ה דאין ליטול ביד הפירורין כו' משמע דלנפות ע"ג השלחן מותר, [וכ"כ בח"א כלל פ"ד], ולכאורה נראה דאדרבה במצות כתושות הדרך לברור בנפה וכברה, ודמי להרקדה ראשונה, כיון שהחתיכות מרובות ודמו לסובין בקמח, ואפשר דמה"ט אסר מהרי"ל, ועבה"ל סי' תק"ד ס"ג שכ' בשם הח"א שהדרך לבררם ביד, ונראה הטעם מפני שאף החתיכות הכתושות גדולות מעט ואינן עוברות דרך נפה של קמח, ולכן נראה דבשעת הצורך עדיף ליטלם ביד מלנפות אפי' אגבה דמהולתא, וטוב לאכלם מיד דהו"ל כאוכל מתוך פסולת, שו"ר במ"ב סי' תק"ד סק"כ שכ' דאפי' ביד אסור, ומתפרש וכש"כ בנפה, ולא התיר אלא עם מעט קמח באופן שאף בשבת מותר, ואין זה מתאים עם הדמיון להא דאסרינן הכא בידו, שהרי כאן מבואר דלכו"ע שרי בשינוי שאינו בדין כלאח"י, וכמשנת', מיהו כהיום בדרך כלל מיירי שכתשן מעיו"ט, ועי' בה"ל סי' תק"י ס"ב בזה.

שם סק"י י"ב וה"ה אם נפלו זבובים כו' וה"ה השותה שכר כו' לפמש"כ בשעה"צ אות י"א בשם הגר"ז ושכ"ה במלחמות וברא"ה וכ"כ בבה"ל סי' תק"י ס"ב, אין איסור בורר ביד אלא בקמח שדרך לבררו לימים רבים, ואף בזה עיקר

לנפותו ע"ג השלחן, ובשעת הצורך יכול להוציא הפסולת בידו.

הרי"ן כתב דקי"ל כת"ק ומודה ת"ק דבשינוי שרי, ולפי' אחר שכתב קי"ל כר"פ וכריב"ב אלא דמחמירין לשנות, ולכאורה נראה דפשטות הדברים כפי' בתרא, דאין דרך לסתום אין שונית כשאפשר ע"ג השלחן, וכן רבר"ה דרש סתמא דשונית והיינו לומר דהלכתא כר"פ וריב"ב, ולפ"ז אף בנפל קיסם או צרור אין לנפות בלא שינוי, וכ"ה פשטות הגמ' שהיו מנפין בנהרדעא בכל האופנים בשוה, [ודלא כהח"א שכתב להחמיר לאידך גיסא דבנפל צרור בעינן שינוי גדול, עמ"ב סק"ט], וכן להראב"ד לא התירו בנפל צרור אלא דוקא בשינוי, ואמנם לדידי' בלא נפל מקילינן טפי, אבל פשטות הגמ' דכולהו מהולתא מיירו בחד גונא, בין בנפל בין בלא נפל.

הערות ע"ס המ"ב בדין ניפוי קמח

מ"ב סי' תק"ו סק"ח, ביאר טעמא דשרי לשנות בנפל צרור, מפני שאין כונתו ליפות הקמח אלא ליטול הצרור, ולעיל כתבנו דעיקר כונתו ליפות הקמח, דליטול הצרור נוח לו טפי ביד אלא דכיון שבלא"ה צריך לברור התירו לו לנפות, וזהו החידוש דקתני בושין דהניפוי מותר, ומה"ט אין כאן איסור נפה וכברה, כיון שאין תועלת הניפוי בנפה לצרור והקיסם, דיותר נוח ביד, ולכן אין ע"ז חשיבות מלאכה טפי, [ואם נפלו הרבה צרורות וקיסמין פעמים שחוזר למצב של הרקדה ראשונה דאסור לגמרין], משא"כ בקטניות שהם צריכין ניפוי מעפר ותבן, ונפה הוי טפי דרך מלאכה, מיהו ברשב"א משמע דנפה אסור, וכ"ה לגרסת הרא"ה דנפה חמירא טפי, אלא שמסקנתו דשרי.

שם סק"ט ויש מחמירין כו' היינו כשיטת הראב"ד לגרסתו, אבל לפמשנת' לעיל אף לגרסא דידן אין לחלק בצורת הניפוי בין נפל קיסם או לא, דקי"ל כר"פ וריב"ב דשונית, ודכוותה אמרו ושוין, ואם בניפוי סתם בעינן

שהמיעוט בטל ברוב, ואם רוצה לטרוח לא חייבוהו להחמיר וליטול האוכל, ולרשב"ג נוטל האוכל למנוע טירחא, [ומשמע דמשום מלאכה לא הצריכוהו ליטול האוכל, ואפשר דמיירי לבו ביום דבלא"ה חייב, אבל בפשוטו משמע דאף כשבורר ואוכל מיד לא חייבוהו למנוע מלאכה ולמנוע טירחא, וצ"ע דבכה"ג ראוי לחייבו לבורר האוכל דהו"ל מלאכה שלא לצורך יו"ט כלל].

והר"ן הביא מפרשים דנפיש האוכל בטירחא וזוטר בשיעורא, והוא מהרא"ה, [וכ"ה בתו' ובריטב"א הנדמ"ח ובחידושים ע"ש הר"ן שבת קמ"ב ב'], ואמנם לשון הגמ' ק"ק דטפי הול"ל דנפיש הפסולת בשיעורא וזוטר בטירחא, שיש לו להסביר לשון פסולת מרובה דמיירי בזוטר בטירחא [ולא להסביר שהאוכל מרובה בטירחא דלשון אוכל מרובה לא הוזכר כלל, ועי' להלן ד"ה שוב נראה דבאמת אין מתפרש כן, ומיושב נמי לשון הגמ', ע"ש], אבל בסברא ובסוגיא דשבת קמ"ב ב' מיושב טפי כפי' זה, דקמ"ל רשב"ג דכיון שהפסולת מרובה הר"ז מוקצה, ויש לטרוח בהיתירא אע"פ שטרחתו מרובה, ובהא פליגי רבנן עלי', והיינו דפרכינן מעיקרא מי איכא מאן דשרי דבלא תועלת של מיעוט טירחא אף רבנן מודו דבהיתירא טרחינן, ולפ"ז אשמועינן רשב"ג בדיני מוקצה דיש להחמיר שלא לטלטל מוקצה, ואוכל מרובה שאני שאין ע"ז שם מוקצה, דבטל קצת לאוכל, ולפ"ז נחא דבאוכל מרובה בשיעור וזוטר בטירחא פשיטא דנוטל אוכל ואוכל, שאין לעשות מלאכה שלא לצורך כלל, מיהו אם צריך לבורר לאח"ז דבלא"ה עושה מלאכת בורר אין לאסור משום מלאכה, אבל אכתי טירחא שלא לצורך היא, ומאי טעמיהו דרבנן, ועוד דבב"ה קתני בורר כדרכו, ואטו בטרחא יתירא כדרכו מיקרי, הרי כדרכו מתפרש מה שנוח לו יותר, [וכ"מ בריטב"א שבת שם].

הדין דשרי וכמש"כ לעיל דלא מצאנו מי שאוסר לדינא, דקמח אחר הרקדתו הרי תיקונו כאו"נ ודמי לקטניות ועדיף מינייהו, [ורק חטים קודם טחינתן בוררין אותן לימים רבים, וה"ה כבירת קטניות מריבוי העפר שעושין קודם הכנסתן לאוצר ולפ"ז אין חילוק בין דגן לקטניות, ובבה"ל שם סיים דלפ"ז בדגן אסור, וזה צ"ע, מיהו עי' לק' ס"ק כ"ט מהתוספתא], וא"כ כ"ש שמותר ליטול הזבוב מהמשקה והשכר מהשמרים, תדע שאפי' ליתן יין למשמרת התירו ועבה"ל סי' תק"י ס"ד שדרך לעשותה לפי שעה, וכ"כ הרא"ש והטור דקליפי אגוזים ל"ד לעצמות וקליפין שנפרדו, והנה פשיטא להו דפסולת דקתני ה"ה בעצמות [וקליפין] וסתמא דמילתא אין שייך לבררם אלא ביד, [ובאמת תמוה מ"ש יין מעורב בשמרים דמותר וצף ע"ג שמרים אסור, ונראה כוונתו מפני שאפשר מעיו"ט, וה"ה ביין כה"ג, אבל לפ"ז ל"ד לזבוב, וצ"ע].

ביצה י"ד ב' פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי

כמ'. ביצה י"ד ב' פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי רש"י פי' דאף אוכל מתוך פסולת אסור כה"ג, והדברים מחודשים דמהיכי תיתי יבטל האוכל לקסמין ולעפרורית אפי' מרובה מן האוכל, וערא"ש שכ' דקליפי אגוזים אינם מבטלין את האגוזים, וא"כ הו"מ לאוקומי באגוזים, [לשון הרא"ש שאינם כפסולת צ"ל לאו דוקא, ור"ל לענין ביטול וכ"ה ברי"ו נ"ד ח"ב וכ"כ בט"ז ומ"א סי' תק"י], ובכל אוכלין שדעתו ליטול האוכל אין סברא שיבטל כלל, שו"ר בד"מ סי' תק"י שכ' דבסי' שיי"ט נתבאר שרבים חולקים ע"ד הטור בזה, ויש לפרש [כמ"ש הב"י בדעת הרמב"ם] מי איכא מאן דשרי לטלטל הפסולת שלא לצורך דבין משום טירחא בין משום מוקצה עדיף ליטול האוכל.

ומשני דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא, דבזה משום מוקצה אין איסור כ"כ כיון

ביאור פלוגתת רשב"ג ורבנן

ולפי זה נחלקו רשב"ג ורבנן היכא דאיכא טירחא טפי בהיתירא, אם כבוד יו"ט למנוע טירחא עדיף או דכדי למנוע איסור מוקצה עדיף לטרוח בהיתירא, והיינו דמיתנין שבת קמ"ב ב' דמתני' דלא שריא ליטול האבן מעל החבית והצריכה לטרוח בהגבהת החבית כולה ואח"כ להטות האבן, אתיא כרשב"ג דס"ל דאע"פ שטירחת ההיתור מרובה הכי עדיף, ופריך דהתם החבית מרובה מן האבן ואף לרשב"ג בכה"ג דאוכל מרובה מן הפסולת נוטל הפסולת, ומשני דהתם אין האבן בטלה לאוכל המרובה שבחבית כיון דקיימא בפ"ע, והו"ל כפסולת מרובה לענין חשיבות שם מוקצה שעלי' וחשיב כטורח באיסורא, וכ"כ תו' שם בשם ר"ת ור"י וכ"ה בתו' הרא"ש שם והריטב"א הנדמ"ח וחי' ע"ש הר"ן בשם הרא"ה, ולשון הרמב"ן והרשב"א שם סתום אבל בריטב"א הביא דהרמב"ן מפרש כפירושו, עיי"ש שכ"כ בתחלת הסוגיא ולא בשנויא דלא משתקיל כו' אבל הכי מסתברא כיון שהריטב"א העיד דגרסת כל הספרים שלהם כגרסת התו' לא משתקיל עד דשקיל ל' לאבן, ולא מסתבר שהרמב"ן פשוט ל' איפכא, וגם הי' צריך לפרש הענין לפרש"י, [ומ"ש הרמב"ן דהא צריך למישקלה לחבית כדמפרש ואזיל, אין כונתו להביא לשון הגמ' עד דשקיל לה לחבית, אלא לבאר דהא דמחייבין ל' למשקלה לחבית טירחא היא].

ובאמת לפרש"י תמוה דמעיקרא פרכינן למה הטריחוהו ליטול כל החבית ולאפוש טירחא בהיתירא, הרי יכול בקל לטרוח באיסורא ליטול האבן, ומשנינן דלאו טירחא יתירא היא כיון שבלא"ה צריך ליטול החבית כולה, וא"כ קושיא מעיקרא ליתא דהתנא עדיפא ל' קתני שיטול החבית שבלא"ה צריך ליטלה, ולמה יטלטל פעמיים גם האבן וגם החבית, ועו"ק דאטו כללא הוא שצריך להגביה החבית הרי פעמים דצריך רק כוס אחד ונוטל מפיה, ומתני' משמע דדוקא מגביה החבית ולא האבן בשום

אופן, ועו"ק דבכה"ג דאבן שע"פ חבית אין סברא שיתיר ת"ק דרשב"ג לטלטל המוקצה ולהוסיף בטירחא, ול"ד לפסולת דקטניות שבטלה ואין עלי' שם מוקצה כ"ז שהם מעורבין, וע"כ דטירחת נטילת החבית מרובה וא"כ לא משני מידי, [ועמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשבת סכ"ו ס"ק מ"ח ביישוב דברי רש"י], וצ"ע.

שוב נראה דיש לפרש לא צריכא דנפיש בטירחא דאין הכונה מאי מרובה דנפיש בטירחא, אלא דהא דאמרין דפסולת מרובה לרבנן שרי ליטול הפסולת, מיירי בדנפיש בטירחא ליטול האוכל, ומש"ה שרו רבנן ליטול הפסולת, וכן מיושב הלשון לא צריכא ולא קאמר מאי מרובה דנפיש בטירחא, וגם מיושב האמת דמתפרש מרובה כפשוטו, דהפסולת מרובה בשיעורא, וקמ"ל דאע"ג דנפיש בטירחא ליטול האוכל בורר האוכל, ושיעור הלשון ל"צ דנפיש בטירחא ותו לא, אלא שהוסיף לבאר דאע"ג דזוטר בשיעורא נפיש בטירחא לפי שהדבר נראה זר קצת.

בדעת הראשונים דפסולת מרובה בורר האוכל אף בנפיש בטירחא

ולענין הלכה דעת כל הראשונים ז"ל דפסולת מרובה על האוכל לעולם בורר האוכל, ולא הזכירו בגמ' נפיש בטירחא אלא באוכל מרובה על הפסולת, דלפרש"י והרא"ש בפסולת מרובה על האוכל הכל אסור, ולפרתו' וש"פ לרבנן בטירחא דאוכל מרובה, נוטל את הפסולת, ולרשב"ג נוטל את האוכל, וק"ל כרשב"ג דסתים לן תנא בשבת כותי', וגם כאן משמע בגמ' דמיתו ל' להלכה, וכ"מ בלשון הרמב"ם ועבוה"ק ושו"ע דפסולת מרובה בכל ענין אסור ליטול הפסולת.

ויש לתמוה בלשון המ"ב סי' תק"י סק"ח י' שכ' טעמא דבורר פסולת או אוכל תלוי בטירחא, ומשמע מדבריו דפסולת מרובה בשיעורא וזוטר בטירחא אזלינן בתר טירחא,

דבורר ואוכל לאלתר, נולעולא שבת ע"ד א' בכל לבו ביום בורר ואוכל קרי ל', יש לדקדק מזה דמליל יו"ט ליומו אסור, וכיו"ב בשבת חייב אף לעולא, דלמוצאי יו"ט לא איצטריך לאשמועינן דאסור, וכ"כ הרא"ה, (אלא שכ' דמשום מוקצה אסור ליטול פסולת והול"ל דמשום בורר אסור ועי' להלן דמבשלן תחילה וא"כ הו"ל בורר), וכתב בדבריו רשב"ג גרסינן בגמ' דברי הכל בורר אוכל, ול"ג ואוכל, וכ"ה לפנינו בשבת קמ"ב ב', [אבל כאן בגמ' כתוב לשון אחר], וזה מוכיח דהא דואוכל לאלתר לא אמר רשב"ג כיון דטעמו משום מוקצה ולא משום איסור בורר, וכ"נ בירו' דבעי אליבא דב"ש אם עשה כן בשבת אם חייב, והיינו משום דאוכל לאלתר, מיהו קשה דע"כ צריך לבשל הקטניות כעדשים וכיו"ב ובשבת כה"ג לא חשיב דרך אכילה, וע"כ דאף לב"ש הותר בורר, והרשב"א דנקט דאף ב"ה לא שרו אלא לאלתר, אפשר דסמך אלישנא דב"ש בורר אוכל ואוכל וב"ה לא פליגי אלא אבורר אוכל, [מיהו קשה דהא צריך לבשלן ולא לאלתר הוא, וצ"ע], מיהו למאי דקי"ל דפסולת מתוך אוכל אפי' לאלתר חייב, א"כ אין יתרון במה שיאכל לאלתר, וממילא בכלל כדרכו דב"ה דא"צ שיאכל לאלתר, שו"ר בריטב"א הנדמ"ח על ביצה ע"ש.

שם בקנון ובתמחוי, בשבת שם ל"ג קנון, ועי"ש בריטב"א הנדמ"ח ובחי' ע"ש הר"ן דקנון אסור, וכן בירו' כאן ל"ג קנון, ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בזה, ולע"כ.

אף מדיח ושולח, מ"ט דב"ה דאסרי, ומ"ט לא הדיחו מעיז"ט

שם רג"א אף מדיח ושולח, משמע דב"ה אסרי, ופי' הרא"ה דהו"ל עובדין דחול, והב"י בסי' תק"י הביא דרי"ו פסק כר"ג וכתב דמש"פ ל"מ כן וכן בפיה"מ כתב דאין הלכה כר"ג, ובמאירי הביא דאית דל"ג אף מדיח, והיינו דר"ג פליג אב"ה וסבר דרק מדיח ושולח מותר, אבל לא בורר כדרכו, וכ"מ בירו' דמוקים ברייתא

אבל זה אינו, דבפסולת מרובה בשיעורא ליכא מאן דשרי לדינא דקי"ל כרשב"ג, ואפשר לפרש דבריו דרק בשוין כתב כן, אבל בפסולת מרובה בכל ענין אסור, ולא פי' טעם האיסור, שהוא משום מוקצה, ולא כפרש"י שהכל מוקצה אלא דאית לן למיטרח בהיתירא, אבל מ"ש בסק"י דבקליפות הלזים ובטנים נוטל איזה שטרחתו מעוטה צע"ק דבפסולת מרובה יש להחמיר שלא ליטול הפסולת, וצ"ל דמיירי שהאוכל בתוך הקליפה ולא חשיבא מוקצה אלא עם נטילת הקליפה, והו"ל כאוכל מרובה לענין זה, וכן משמע בהדיא מדברי הרא"ש, שו"ר בח"א כלל פ"ב ס"ב שכבר הק' דבפסולת מרובה לא אזלינן בתר טירחא ע"ש.

לענין הלכה אימת אזלינן בתר טירחא

נמצינו למידין דבפסולת מרובה בכל ענין בורר אוכל דוקא, אפי' טירחתו מרובה [מלבד בלזים ובטנים שהאוכל עדיין בתוך הקליפה שעדיין אין הקליפה מוקצה והו"ל כאוכל מרובה], ובאוכל מרובה אזלינן בתר טירחא, וכן בשניהם שוין, ואם רוצה להחמיר על עצמו לטרוח ולא לעשות מלאכת בורר מסתברא דרשאי, דהא לא טירחא גדולה היא שיהא בזה איסור משום יו"ט, ועי' עבוה"ק ש"א ס"ה שכ' דנוטל אוכל או פסולת בד"א כששניהם שוין בטורח ואפי' הי' האוכל מרובה בשיעורו, נור"ל דאז דרך ברירה ליטול הפסולת, ואין מדבריו ראי' לאסור לטרוח ע"מ להמנע ממלאכת בורר, אבל בט"ז ובמ"ב משמע דההידור בטירחא עדיף, ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שבת ס"ד סק"ב שנסתפק בזה אם ב"ה פליגי אב"ש ומצרכי דוקא כדרכו, או דמודו שיש הידור בבורר אוכל ואוכל אלא שא"צ, וכתב דמדברי המ"ב משמע דלמנוע טירחא עדיף.

בש"א בורר אוכל ואוכל, אם לב"ה גם צריך לאלתר

שם במשנה בש"א בורר אוכל ואוכל, תרתי קתני דבורר האוכל ולא הפסולת, ועוד

רבים כבחול, שהרי אין כאן שינוי דמשוי למלאכה כלאח"י, וכיון דלא שרינן לי' בנפה וכברה שוב לא יעשה לימים רבים, דביד אינו עושה אלא כפי הצריך לתבשילו.

לענין הלכה בדין ברירה ביו"ט

נמצינו למידין דבורר ביו"ט בדבר שדרך לעשותו ליומו הר"ז מותר לבו ביום, אפי' מליל יו"ט ליומו דבכלל או"נ הוא, ומ"מ בכלי המיוחד לברירה כנפה ומסננת אסור, [אבל בכלי המיוחד לקילוף נראה דשרי שאין דרך לקלף פירות לימים רבים כלל, ול"ד לקילוף חטים ושעורים], ולפ"ז מותר לבורר עצמות הדג וכן להוציא הפסולת מן הקערה, וכן מותר לבורר אורז וכיו"ב ולהוציא הפסולת בידו, מיהו לכתחלה לא ישאיר הברירה ליו"ט, ואם השאיר (ע"מ לבורר ביו"ט) דהיינו שהי' דעתו מעיו"ט לבשלו ביו"ט ולאפוקי נמלך ביו"ט [כ"נ] כתב בבה"ל שהמנהג כמדומה להוציא האוכל מן הפסולת, וצ"ע בזה כיון דבגמ' חזינן דאין לאפושי בטירחא, וכן מותר להוציא זבוב שנפל בכוס ביו"ט, אבל במ"ב כתב להוציא עם משקה כבשבת, וכן מותר להוציא השכר מעל השמרים והשומן מעל החלב, אבל במ"ב כתב להשאיר מעט כבשבת, וכן מותר לסנן היין מן השמרים במשמרת, ולכתחלה לא ישאיר לעשות כן ביו"ט, ואם השאיר יסנן בשינוי מעט, כגון שיהפוך המסננת, (אם שייך), או שיסנן לתוך טבלה, ואם נמלך לשתות עוד ביו"ט יכול לסנן כדרכו, וכ"ז ביין שכבר נסתנן עיקר סינונו ועכשיו מסננו מהשמרים, אבל לסנן יין מהחרצנים והזגין נראה דאסור, דמלאכה זו נעשית לימים רבים, וכן מותר לנפות קמח פעם שני', [וקמח שקונים כהיום ג"כ דינו כפעם שני'], וינפה ע"ג השלחן ולא לתוך כלי, (וה"ה דמותר ע"ג ניילון שטוח, ופשוט), ובנפל לתוכו צרור או קיסם כתב במ"ב דעדיף לנפות בשינוי מלהוציא בידו, ולדברי המ"ב יכול להוציא עם מעט קמח שסביבו, וכן יכול להוציא הקמח הטוב אע"פ שאינו לאלתר שהרי צריך לאפותו עוד, וכן הדין בחתיכת מצה

דאסרה בורר כר"ג, וכן מחק בהגר"א [הנדפס בסוף הירו'] תיבת אף, ויש ללמוד מהירו' שאין בזה איסור דאורייתא אף בשבת, בין בנתינת המים להפריד, ובין בשליית הקסמין מלמעלה, דהא מוקמינן ברייתא כר"ג דלוקין על ברירה ביו"ט, ואפ"ה מדיח ושולה, והמ"א בסי' תק"י סק"ד הביא דברי היש"ש והב"י לאיסור, שו"ר בא"ר שכבר העיר מהירו' בזה.

והנה פשטא דמתני' בשהי' יכול לבררן מעיו"ט דסתמא הכי הוא, ולא הצריכו אפי' לכתחלה לבררן מעיו"ט, כדקתני כך הי' מנהגן של בית ר"ג כו', ולשון זה אינו מתפרש במאורע שלא יכלו להכין מעיו"ט, ונראה הטעם משום שהדרך לברר הקטניות סמוך לבישולן, מלבד הברירה שעשו קודם הכנסתן לאוצר, דלא מיירי הכא בברירה הראשונה, והרי ברירה זו כענין שונין בקמח לק' כ"ט ב', ויש בזה משום כבוד יו"ט שלא להצריך בישול בלא ברירה נוספת סמוך לבישול כדרכן בחול, וגם לא רצו להטריח לבורר מעיו"ט שלא כדרך הרגיל, וכ"כ בבה"ל סי' תק"י ס"א בשם הרא"ה דקטניות אין דרך לתקנן כולן כאחד אלא כדי קדירתו, וכיון דסדר הבישול הוא הו"ל בכלל או"נ, [שו"ר בתוספתא סופ"א אם היו צורות מרובין על האוכל וקצת משמע מזה דכל ברירת קטנית מותרת, וכן בירו' הוכיחו מזה לברירת חטים של קודם הטחינה, וקצת משמע כן בגמ' דאמרינן הא בגילי הא בעפרא, ומתפרש דכוותה בפסולת מרובה נוטל האוכל, ולא משמע לאוקומה רק בקליפין וכיו"ב, וצ"ע].

ובבה"ל סי' תק"י ס"ב הביא קושית הט"ז כיון דאפשר מעיו"ט ניבעי שינוי להסוברים כן בסי' תצ"ה ס"א, ותיריך בבה"ל דהשינוי הוא מה שאין עושין בכלי, ומ"מ כתב דבאוכל מרובה שדרך ליטול הפסולת עדיף ליטול האוכל משום שינוי, ולכאורה זה דלא כב"ה לפמ"ש"כ דמתני' מתפרשא ביכול מעיו"ט, דהא מפרש בטירחא, וכ"כ שם במשמעות המחבר והרמ"א, וי"ל דעיקר השינוי כדי שלא יבא לעשות לימים

בזה יש לסמוך דטירדא ג"כ מהני, וכמ"ש רש"י כ"ח ב'.

בקו' תו' שבת צ"ה שיחא מותר לבנות ביתו שנפל ביו"ט לאכול בו

לא. בתו' שבת צ"ה א' הקשו כיון דמלאכת בונה הותרה במגבן, יהא מותר נמי לבנות ביתו שנפל ביו"ט כדי לאכול בתוכו, ותירצו דאסור מדרבנן משום עובדא דחול כמו טחינה והרקדה, ובאמת מצינו אהל ממש שהותר לר"א במשמרת שבת קל"ז ב' ולרב יוסף חייב חטאת ומ"מ תוספת אהל אפי' עראי אסור ר"א ביו"ט, עי"ש בגמ', והנה דעת תו' משמע דכל מלאכה שמצינו לה היתר מדאורייתא, אמרינן בה מתוך לכל צרכי היום, ורק מלאכות שאין להם שום צד היתר אסירי מדאורייתא לשאר צרכים, כגון קוצר וכותב.

אבל לדעת הרמב"ן וש"פ הדבר פשוט דבניית בית מלאכת עבודה היא, וכן עשיית כלים, ואפי' לאו"נ עצמו אסורה, כמו קצירה שאסורה אע"פ שזהו ממש או"נ שנוטל הפרי מן האילן לאכלו, וה"נ בשאר מלאכות לא מהני מה שיש היתר במלאכה זו לענין אחר, אלא בכל מעשה לפי ענינו דיינינן אם זוהי מלאכת עבודה או מסדר היום, ולכן אע"פ שמגבן ותליית משמרת מותרין, מ"מ בנין גמור אסור, וכן תיקון פגם הסכין ושפוד שנרצף ג"כ חשיב בנין גמור בכלים או מכה בפטיש, ומ"מ לר"י מותר כיון שקלקולים אלו נעשין פעמים רבות בסדר היום במלאכת או"נ, ואינה מלאכת עבודה, משא"כ עשיית סכין, וכן תפירת בגדים אף דלבישתן בכלל שאר צרכים דאמרינן בהו מתוך, עי' לעיל סק"ג, מ"מ חשיבא מלאכת עבודה שלא הותרה אפי' לאו"נ ממש, משא"כ תפירת המולייאתא לצלי דחשיבא שפיר בכלל או"נ, וכמ"ש בשו"ע סי' תק"ט ס"ג, וכ"מ ביצה ל"ב ב' בנין קבע אסרה תורה כו' וגזור רבנן כו' והתם מיירי לצורך היום.

שבקמח מצות, ובזה יכול גם ליטלו ולאכול החתיכה, ובאמת לסננו מריבוי החתיכות צ"ע דאפשר דדמי לנפה וכברה, וגרע מניפוי שני כיון שהחתיכות מרובות, (ועמ"ב ס"ק י"ד לענין כשהנפה השני דקה מן הראשונה), מיהו אם הכל דק ומסננו לדקה מן הדקה לתינוקות, אפשר דיש להקל כניפוי שני.

וכ"ז באו"נ אבל בכלים וכיו"ב אפי' רוצה להשתמש בהם ביו"ט הר"ז בדין מכשירין, והיכא דיכול לעשותן מעיו"ט ודאי אסור, ובאינו יכול לעשותן מעיו"ט צ"ע באיזה מכשירין התירו לנהוג כר"י, ונפ"מ אם מותר לברור כפיות לחד ומזלגות לחד אחר הסעודה דתערוכת זו ביו"ט נעשית, (ובוררן לצורך יו"ט), וכן להוציא כלי שנפל לאשפה, ובהצטרף עוד סניף אפשר להקל בדין מכשירי או"נ.

סי' תק"י מ"ב ס"ק י"ב דאם מסנן על ד"א שלא כדרכו מותר ודומיא דס"ב כו' אם ר"ל על השלחן וכיו"ב כעין ניפוי קמח סי' תק"ו, לכאורה פשוט דאסור בין בקטניות בין בחרדל דלא מצינו שהתירו כאן בשינוי כי האי דמהני רק שלא יהא עובדין דחול, ול"ד לניפוי קמח דראוי אף בלא ניפוי ולא חשיבא מלאכה, אבל בקטנית מלאכה גמורה היא, ואף בחרדל יש תיקון גמור, ואם כונתו בכלי אחר ג"כ צ"ע, דכל שראוי לסנן החרדל דינו כמסנת שלו, וצ"ע.

שם במ"ב בשם המ"א בדין אם לא הי' אפשר לסנן מבעו"י, ובבה"ל העיר דכאן לא מהני כיון שאיסורו משום מלאכה, וכבר העיר כן בא"ר, ועי"ש עוד, והנה חרדל אינו נפגם מעיו"ט וע"כ דלא הי' אפשר היינו מפני טירדא, ובדין מכשירין נראה דאף כשלא הי' יכול מפני טירדא וכיו"ב אין להקל, דלא אמרו אלא בדבר שמציאותו נפגמת מעיו"ט, אבל טירדא לא מהני, וכמש"כ לעיל סק"ז דלא חשיב עי"ז מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט, מיהו לענין להחמיר באו"נ כדעת תו' דבעינן שא"א לעשותן מעיו"ט,

ברין יציאה בכסא ושלוח מנות

כ"ה ב' אין הסומא יוצא במקלו, בטעם האיסור
לכ"ב כ"ה ב' ת"ר אין הסומא יוצא במקלו,
 פרש"י דהוי דרך חול ואיכא זילותא
 דיו"ט, [וכ"מ מדמייתי לה אפיסקא דלא יביאנה
 במוט ובמוטה, דמתפרש שהטלטול מותר
 איברים איברים ורק בדאושא מילתא אסור],
 ולפירושו י"ב א' דהוצאה לגמרי מותרת אפי'
 שלא לצורך, ע"כ דהכא טעמא משום עובדין
 דחול, אבל הרמב"ן שבת קכ"ד ב' הביא הא
 דאין יוצאין בכסא משום טלטול שלא לצורך
 כלל, שכתב היר"ו פ"א ה"ז דאיסטניס מותר
 לטלטלו וסיים ומיהו שלא לצורך כלל כגון מי
 שאין דרכו בכך ואינו איסטניס אסור אבל אין
 חייבין עליהן כו' וכן לשון הרשב"א בעבוה"ק
 ש"ג ס"ז אין הסומא יוצא לרה"ר במקלו שהרי
 אפשר לו לצאת בלא מקל ונמצאת הוצאת
 המקל שלא לצורך, מיהו קשה לחשוב ד"ז
 כשלא לצורך הנאתו, ומי גרע מכדור שכתבו
 תו' י"ב א' דשרי להוציא לשחק בו, וע"כ צ"ל
 דדוקא מקל והליכה ברה"ר דיש בזה זילותא
 דיו"ט אסור, אלא שאם הי' צורך גמור היו
 מתירין, וכ"נ ברא"ש ור"ן דאע"ג דס"ל דבעינן
 צורך יו"ט בהוצאה, מ"מ פ'י כאן משום דרך
 חול וזילותא דיו"ט, והרא"ה י"ב א' כתב דאסור
 מדרבנן כיון שאף בחול פעמים שמונע עצמו
 מלצאת במקל, ויש לפרש דהינו דוקא בכה"ג
 דמקל דאיכא זילותא דיו"ט, וכן יש ללמוד
 מדקתני לה דומיא דרועה בתרמילו וכיתוף ע"י
 כסא.

ברין מקל של סומא שמגושש בו הדרך

והנה האיסור במקלו מפני שיכול להלך בלעדו,
 שיש לו יציבות מעצמו, אלא כיון שאינו
 רואה ניחא ל' בסיוע, ושפיר מורין ל' שביו"ט
 ילך לאט בלא מקל, אבל מקל שהולכין בו
 הסומים כהיום לגשש וליישר הדרך לפניהם
 אפשר דשרי, שזהו ענין אחר שהמקל כבן לוי'
 וחשיב שפיר צורך גמור, ואין לאסרו ממקל
 דתרוצי סוגיא שאפשר בלעדו לצורך זה גופא,

וצ"ע כיון דגם לתרוצי סוגיא הי' נראה להתיר,
 וא"כ חזינן שהחמירו בענין מקל להילוך דאושא
 מילתא, ויתכן דכל מקל בכלל, וצ"ע.

ואין יוצאין בכסא, אם הוא גם ברה"י

שם ואין יוצאין בכסא כו' בפשוטו דוקא ברה"ר
 קאמר, דומיא דסומא במקלו שאין לאסרו
 בחצר ובמבוי, [וכ"כ במ"ב סי' ש"א ס"ק ס"ח
 וסי' תקכ"ב סק"ב], וכ"מ ברמב"ן ורשב"א הנ"ל,
 וכ"מ בירו' פ"ק דהנדרן אם הותרה הוצאה
 לצורך זה, [מיהו הוזכר שם עוד כמה עובדות
 לענין שבת, וש"מ דגם ברה"י אסור], ואף
 לפמש"כ דהנדרן משום עובדין דחול, מ"מ היינו
 בצירוף איסור הוצאה, אבל במקום שטלטול
 מותר, ליכא זילותא דיו"ט, אבל קשה דהא
 מייתנין בסמוך ממרימר ומ"ז דמכתפי להו
 בשבתא דריגלא, והיינו ע"כ במקום שהטלטול
 מותר, וכ"כ הרא"ה דמירי ברה"י ובעיר
 המעורבת, ומשמע דגם בזה דוקא משום
 ביעתותא ודוחקא מותר, וגם רש"י פ"י דמכתפי
 להו בביהמ"ד, ונראה מזה דאף ברה"י אסור
 לצאת בכסא, וכ"כ המ"א סי' ש"א ס"ק כ"ז
 בדעת הטור, וע"ש בשע"ת בשם נו"ב ובשעה"צ
 אות ע"ג, [שו"ר בא"ר שם שכ' דמב"ח וט"ז
 בשם רש"ל משמע דשרין], אבל הדבר סתום
 בגמ' דאם הסוגיא מתפרשת באיסור הוצאה
 בסומא ורועה וכסא, באיזה מקום נאסר בתוך
 רה"י [מיהו בהא דאמר משמשא לטולא ומטולא
 לשמשא משמע שאף ברה"י אסור דבסתמא
 העבירו בחצר ממקום למקום].

ואפשר דהא דאמרין ובלבד שלא יכתף
 מתפרש שזהו איסור אחר, דאל"כ
 הול"ל אבל לא יכתף, [וכמ"ש אאמו"ר
 (שליט"א) זללה"ה שבת ס סק דלשון ובלבד
 נאמר באיסור ידוע ולא כשזהו הנדרן שלפנינו
 ובא להשמיענו דאסור], ומתפרש דכיתוף
 באלונקי מיחזי כעובדין דחול וזילותא דיו"ט גם
 בלא איסור טלטול דגם בשבת אסור, א"נ דיש
 בזה טירחא מרובה, [שמתאספין הרבה בנ"א יחד

במקום שיש משום הוצאה אוושה טפי אע"פ שההוצאה מותרת ויש ללמוד מזה דדוקא במקום רבים דומיא דשדה.

לענין הלכה בדין נשיאה בכסא

נמצינו למידין דאין להתיר נשיאה בכסא על הכתף אפי' ברה"י, עכ"פ במבוי דשכיחי רבים, ואפי' שלא על הכתף משמע דאסור, [ואמנם בירו' משמע דהאיסור רק משום הוצאה, אבל גם שם הוזכר שהתירו לבר גירנטי אסיא לצאת טעון בסדינא בשבת לבקר החולים, וכן שם לדרוש בציבור בשבת, וזה מתפרש בתוך העיר המוקפת], דכ"מ ברש"י ורשב"א ורא"ה וכו"מ במ"א סי' ש"א ס"ק כ"ז, [ועי' שעה"צ סי' תקכ"ב אות ה' משמע דנקט דאפי' ברה"י אסור], וצ"ע, מיהו בתוך הבית מסתברא להקל, ונימא דביהמ"ד שאני דאושא מילתא, ופשטות הגמ' נראה טפי בדרך לביהמ"ד ולא בתוך הבית, וכפי' הרא"ה.

שם משמשא לטולא ומטולא לשמשא, יש לעי' מה רבים צריכין לו יש בטלטול זה, ושמא לכבוד הציבור הביאו למקום הצל ואח"כ החזירו לשמש להתחמם בה, וסתמא דמילתא ברה"י הוה, דלא הניחוהו בחמה וצל ברה"י, (אלא אפשר שנשאו למקום אחר ששם הי' צל, והעבירו דרך רה"י), ומסתברא דמשימשא לטולא בימות החמה ומטולא לשימשא בימות הגשמים, וישב במקום זה לצורך הרבים שלא יכול לקבלם בביתו, ואם לא ששינה מקומו לא הי' שוהה במקום זה.

שם כסא מה אתון ביי, מה נסתפק אחר שכבר אמרו שרבים צריכין לו מותר

שם גמ' כסא מה אתון ביי, פרש"י מה אתם אומרים בו, ויש לעי' מאי קמיבעיא לי' הרי שלח ריב"א דרבים צריכין לו מותר, ובפשוטו היינו בכסא, כדפריך בגמ' איני כו', (ולא משמע דלא שמיע לי' הא דשלח, דא"כ הוה תלמודא מפרש דאע"ג דנח נפשי' כבר הקדים ושלח), ולכאורה נראה מזה דגלודקי לאו היינו כסא,

אם נימא דהיינו אפריון כפי' הרמב"ם], ולפרש"י אף בתוך בית המדרש אסור אי לאו משום ביעתותא או דוחקא, אבל הדבר סתום ויותר מיושב אם מעיקרא ס"ל לגמ' דבעיר מעורבת ג"כ אסור, וכדמשמע ההיא דמשמשא לטולא, [ולשון ובלבד שלא יכתף יש לפרש מפני שאין משנה לצורך רבים אם יטלנו כך או בכתף, וא"כ לכיתוף אין היתר כלל, ומתפרש ובלבד שלא יעשה מה שאין הצורך מתירו], מיהו מדברי הפוסקים ל"מ כן, אלא מתפרש סתמא באיסור הוצאה דוקא, וכמ"ש בא"ר הנ"ל וכן בשע"ת שם בשם הנו"ב שהמ"א כ"כ ליישב דברי הטור אבל לדעת ש"פ מותר ברה"י, ואמנם ברא"ה מפורש לאיסור וכן מוכח מפרש"י וכן בעבוה"ק שם העתיק פרש"י שמכתפין מפני כבוד הציבור שעומדין מפניו, וש"מ דאף בתוך ביהמ"ד בעינן שריותא דדוחקא, אבל סתמות הפוסקים צ"ע.

ובאמת דעת הטור גם בסי' תק"י ס"ח דמה שאמרו המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה דהיינו אף במקום המעורב כמ"ש המ"א הובא במ"ב ס"ק כ"ט דבמבואות דשכיחי רבים מיחזי כעובדא דחול, וכן העתיק כמה מהלכות יו"ט כה"ג בשבת מה"ט, ודכוותה מתפרש גם איסור יציאה בכסא, [ואפשר דגם בסומא ורועה סבר כן], ובירו' רפ"ד ג"כ פי' מתני' משום הוצאה וקסבר אפי' נפש בהמה במשמע, ותלמודן דסתים בזה מתפרש דאפי' ברה"י אסור, וכ"כ שם באו"ז דבתלמודן משמע שהאיסור משום עובדא דחול ולא משום הוצאה, עמ"ש בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם, וכעיי"ז יש בההיא דמשלחין במתני' י"ד ב' דירו' מוקים דר"ש כר"ע, ובתלמודן סתים לה ופי' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בדעת הר"יף והרשב"א, דמשמע דאף ברה"י אסור, עי' לק' ס"ק ל"ג.

שו"ר דמהא דמייתי לה אמתני' דלא יביאנה במוט ובמוטה ואיברים מותר, מוכח דמשום דרך חול קאמר ולא משום הוצאה, וא"כ סתמות הגמ' אף בלא הוצאה, [מיהו יש לדחות

ודעת הר"ף נראה שקיצר, כיון שאין ענין אלונקי ידוע וסתם איסורא ושריותא בכסא, ואין בכלל היתר זה לכתף, ולפ"ז לדינא אין להתיר כיתוף בלא ביעותותא, [ועי' גרסת ר"ח אנא כתפתי' אכתופי למר שמואל], ובשו"ע סי' תקכ"ב ס"ב סתם להיתירא, וזה ע"פ מ"ש בב"י דלטעמא דדוחקא דציבורא בכל גונא מותר, וצ"ע דג"ז טעם המתיר, אבל בלא צורך אין להתיר, שו"ר בלח"מ שפי' דכל שרבים צריכין לו איכא טירחא דציבורא להמתין לו, וזהו דוחקא דשרינן בגמ', וכ"נ שפי' ברא"ה שלא ישמטו הציבור וילכו, וצ"ע. – עי' שעה"צ אות ח' בדין יציאה בכסא כדי לישב עליו אם יצטרך, ולכאורה פשוט דשרי אפי' בכל אדם, [ומוכח כן לפמשנ"ת דשמעתין מיירי אף במבוי המותר בטלטול], והרמב"ם כנראה גרס אין יוצאין בכסא אחר האיש וכ"ה בכת"י וכ"כ בשם החת"ס, ונראה דגם לפ"ז הנדון הוצאת האיש ע"ג הכסא, דמתפרש שמוליכין הכסא אצלו ע"מ לנושאו עליו, אלא מפני שאמרו אין יוצאין בכסא אחר האיש משמע שיוצאין לקראתו והכסא עמהם, אבל הענין אחד, וא"כ בכסא לישב עליו לפוש אף להרמב"ם פשיטא דשרי.

י"ד ב' אין משלחין ביו"ט כו' אם יש איסור לשלוח בלא איסור הוצאה

לג. י"ד ב' מתני' בש"א אין משלחין ביו"ט כו' בבעה"מ והראב"ד וכן ברמב"ן שבת קכ"ד ב' והרשב"א בעבוה"ק ש"ג ס"ח והרא"ה י"ב א' מבואר דמתני' מיירי אף בהוצאה דרך רה"ר, והכי משמע בירו' דתלי לדר"ש אם נפש בהמה במשמע, ולפ"ז אפשר דבלא איסור הוצאה הכל מותר, ואפי' בשורה, דלא מיחזי כמוליך לשוק אלא כמוליך ברה"ר, ואין לחדש איסור במבוי המעורב, אע"פ ששייכא קצת סברא דמוליך לשוק, מ"מ י"ל דלא אסרו אלא כשעושה מלאכה והוי נמי פרהסיא טפי, אבל במ"א סי' תקט"ז סק"א כתב דבלא איסור טלטול מותר לשלח כל דבר, ובשורה אפי' בחצר אסור, ובאמת אם בשורה אסור בכל

ובעא מיני' נהי דשלחת לן גלודקי, אכתי כסא מה אתון בי', וכ"נ בפי' ר"ח, [ותלמודא דלא משני כסא שאני, סמיך אמסקנא דכסא נמי מותר], ואפשר דגלודקי הוא כעין סדין ששוכב בו, וניכר שמפני חולשתו נישא, עי' ירו' עובדי דמיטעון בסדינא, ובעא מיני' כסא מאי דהוי טפי עובדין דחול, והיינו שהשיבו לו בשם ר"א דה"ה כסא ובלבד שלא יכתף ליטלו על הכתף, אבל סדין לא שייך על הכתף, ובערוך פי' גלוגדקא הדום רגליו, וא"כ אפשר שזה שרשרף דהוי פחות מכסא, שוב הערוני דאפשר שמתפרש מה אתון בי' אם נוהגין היתר כאותו זקן, או שנוהגין להחמיר בזה, וכעין שאמרו חולין ק"י ב' כבדא מה אתון בי' וזה מיושב יותר בפשטות הגמ'.

שם אדאזל להתם כו' כי סליק כו' בפשוטו קודם שחזר לא"י כבר ידע שמת, ועי' רש"י.

שם אלונקי, פרש"י שהכסא על זרועותם כנגד כתפותם, והא דמהני לביעותותא פי' בערוך ערך אלנקי שנשמך בידיו על ראשיהם, והיינו דבכה"ג הנושאים קרובים מאד לכסא, משא"כ כשאין ידיהם מחוברין לכתפותיהם זל"ז, כל אחד מתרחק מן הכסא כמלא ידו, וק"ק דאכתי יכולין להתקרב ולנשאו סמוך לו, ולמה צריך להתיר כיתוף, וברמב"ם פ"ה ה"ג משמע דאלונקי היינו כאפריון דהיינו בתוך תיבה סגורה, כמו שאמרו סוטה י"ב א' עי"ש, וזה מיושב טפי שבתוך האפריון לא בעיתא, משא"כ בכסא שבאור.

שם ואמרי לה משום דוחקא דציבורא, אם ב' הלישנות פליגי

שם ואמרי לה משום דוחקא דציבורא בפשוטו לא פליגי אלא דאמרי דלא הוה להו בעותותא אלא דדחקין ציבורא, ואכתי לא נתפרש מאי מהני כיתוף טפי מנשיאת הכסא לענין דוחקא דציבורא, ושמא ע"י שנישא למעלה מפנין לו מקום, ולשני הלשונות אין להתיר בלא טעם גמור, וצ"ע ברמב"ם מ"ט פסק להתיר,

מקום, יש לדקדק דמתני' כולה אף ברה"י, דאין לשנות ובלבד שלא יעשנו בשורה אם דין שורה הוא אף במקום שמשלחין כל דבר, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמאיסור שורה יש ללמוד דמתני' אסרה שילוח אף במקום שאין איסור הוצאה, והיינו משום דנקט דבשורה ודאי אסור אף בדליכא איסור הוצאה, וכן נקטו האחרונים ז"ל כמ"ש במ"ב שם סק"ו.

מ"ט התירו הוצאה כשאין לו צורך בדבר הנשלח, ביישוב הדברים

ברם עיקר הדבר שהתירו שילוח בדבר שמסתמא לא ישתמש בו ביו"ט, צ"ע איך אפשר להתיר בזה איסור הוצאה, הרי לא הגבילו שלא ישלח בהמה סמוך לשקיעה"ח, והתירו לכל אדם אע"פ שבדאי לא יתעסק בשחיטתו, והתירו תפילין אע"פ שלבישתן אסורה ביו"ט, וודאי שא"א לחשבן בכלל או"נ, ומ"ש הרמב"ן שילמד מזה הלכות תפילין זהו רחוק במציאות, ואי משום הואיל אכתי למאן דלית ל' הואיל מא"ל, והב"י בשם השלמה וכ"ה בעבוה"ק פ' דהצורך יו"ט בזה ששמח בקבלת הדורות, ולפ"ז ה' ראוי להתיר כל דבר, אלא דדבר שחסר מלאכה האסורה, גזרו שלא לשלוח, (שמא יעשה מלאכה או) דניכר שהוא לצורך חול, אבל אכתי קשה לב"ש דלית להו מתוך ולא הותרה לשאר הנאות מלאכה, למה התירו הנאת משלוח דורות, מיהו מנות י"ל שקרוב הדבר שישתמש בהן ביו"ט, ואכתי סמוך לחשיכה ואפי' אחר הסעודה מאי איכא למימר, וכן סלתות (אם נימא) דמודו ב"ש בזה (אם מנות היינו אפי' בשר חי כדמשמע בירו' ירך גדולה, וכן שנינו בכורות פ"ה מ"א ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור, ובשבת קמ"ט ב' אבל לא על המנות של חול ביו"ט, ועמ"ש בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה), סתמא דמילתא אינו הולך לאפות, וגם עצם הדבר להתיר משום הנאת דורות צע"ק דלא דמי לאו"נ.

ולכן מיושב יותר דמתני' לא מיירי בהיתר מלאכת הוצאה, שזה תלוי לפי הענין אם

יש להניח שיש בזה צורך יו"ט, ועיקרה בדין שילוח מתנות ביו"ט דדמיא למו"מ כמ"ש המ"א סי' ש"ו ס"ק ט"ו דאסור ליתן מתנה בשבת ויו"ט [מיהו עמש"כ להלן בזה דהכא משמע דשרי], וגם אוושא מילתא כדרך חול, [וכדאסרו בשורה מה"ט] ולכן רק דבר שמוכן להנאתו התירו ב"ה דמשום שמחת יו"ט התירו, משלוח מנות ובגדים, והרחיבו ההיתר לכל שנאותין בו בחול, [שכנראה נהגו כן ביו"ט ומזה תיקנו כן בפורים], אבל דבר שחסר מלאכה לתיקונו ניכר דרך חול כיון שהמלאכה אסורה והוא עומד למלאכה זו, משא"כ תפילין שאינם מוקצה גמור, וניכר שהוא דורות ולא כשולח להשלים המלאכה, (וסנדל המסומר שאני שצריך ללבוש סנדל, ויש לחוש שילבשנו או שיאמרו שמותר ללבוש, משא"כ תפילין שאין חשש שילבשם, שלא יטעו שיש מצוה, ועי' תו' ט"ו א'), ולפ"ז אפשר דב"ש נמי שרו לשלוח תפילין, דהא דאסרו בהמה וחי' חיים היינו משום שחסרה תיקון דשחיטה, ואפי' שחוטטין שלימין נראה דרך חול, [ואמנם הקשו בירו' שירך של שור הגדול גדולה מגדי קטן, וי"ל דלא פלוג], אבל בדבר שלם שא"צ תיקון, י"ל דמודו.

בדין שילוח מאכל בהמה

ולפ"ז מאכל בהמה ודאי מותר לשלח, ולא נחלקו בשעורים אלא מפני שסתמן לאו לבהמה, וכן חטים סתמן לטחינה, [וכן עדשים בקליפתן ססתמן לדישה וקילוף, עי' שבת ע"ו ב' חוץ מקליפי עדשים שמתבשלות עמהם, אבל סתם עדשים שנינו לעיל בברייתא כך ה' מנהגן של בית ר"ג מביאין דלי מלא עדשים, כ"ג, ועי' ירו' שהזכירו פול, וכן בשבת שם שנו בברייתא פולין ועדשים], ובירו' משמע לכאורה דעיסיות ונדיות שמות בע"ח הם, ולפ"ז ניתא דתלי לה בפלוגתא דנפש בהמה, אבל אין נראה כן אלא יש לפרש ככתלמודן דיכול להכין מהם מאכל אדם עיסיות ולודיות, [וצ"ע ברא"ש שכ' דתלמודן פליג על הירו', והרי גם בירו' כתוב ככתלמודן], ופלוגתתם אם סגי בתליי' שישתמש

ביותר], ולפ"ז יש להחמיר שלא לשלוח תפילין דרך רה"ר וקרמלית, ואפי' בהמה חי' ועוף כשודאי שלא ישחטם לפי הענין, אבל הרמ"א בס"י תקט"ז ס"ג כתב דכל הני וכיו"ב אפי' דרך רה"ר מותר לשלוח, והגר"א ציין לזה מהירו', וצ"ע דבירו' מוכח דשמחת דורון אינה מתרת ואף תכשיטין אסרו שם, וע"כ דתלמודן פליג, [לכן בההיא דהמוליך תבן פשיטא להירו' דהיינו ברה"ר ובר"ש, ודלא כסתמא דתלמודן], וכיון דיש כאן חשש דאוריתא ראוי להחמיר, מיהו למאי דקי"ל דאמרין הואיל אפשר דשרי מדאוריתא, וכיון דלית לן רה"ר הו"ל גזון בדרבנן, ומ"מ ראוי להחמיר, וצ"ע.

הרי"ף הביא ברייתא דר"ש ודקדקו מזה הרא"ש וכן הרשב"א דהלכה כר"ש, ואפשר לדחות דמייתי לה לומר דאע"פ שראויין למאכל אדם אסרו רבנן, דלא נימא דבמקום שנהגו לעשות מהן לודיות מותר, דכיון דסתמן לטחינה אסור, ומהא דשרינן תפילין אין ראוי דכאן טעם האיסור משום דלמלאכת חול קיימי, ולא משום דליכא צורך יו"ט, מיהו אם ר"ש מפרש דברי ת"ק ניהא דפסק כותי', ואפשר דזהו לשון מתיר בתבואה דר"ל שיש אופנים שמותר בתבואה, וכמ"ש בהקדמת ספר פאת השלחן בשם הגר"א, וכונתנו כאן דבחטים גופי' יש שאסור כשידוע שאי אפשר או שאין דרך לעשות מהן לודיות, ובכה"ג שייך לומר דר"ש מפרש דברי ת"ק, אבל א"א לומר דכונת ת"ק על שיפון וכוסמין ושבולת שועל, דאין לסתום עליהו אבל לא תבואה, ואם ר"ש פליג י"ל דבכוסמין נמי מותר ואטו כי רוכלא ליחשבינהו, אלא שאם הי' שונה ר"ש מתיר סתם הי' משמע דאינו חושש לזה שאינו ראוי ביו"ט, לכן הוסיפו בתבואה לומר שיש לו היתר מיוחד בתבואה ולא מפני שמתיר כל דבר.

הא דתני ר"ש עדשים צ"ע ל"ל טעמא דעסיסיות הרי סתמן מתבשלין כדרכן, וכדתניא לעיל כך הי' מנהגן של בית ר"ג מביאין דלי מלא עדשים כו', ולכן צ"ל דמיירי בעדשים

בהן היתר, אלא דתליי' דלבהמה לא מהני אלא למ"ד דנפש בהמה מותרת, ומוכח מזה דלהירו' הנדון משום הוצאה, או דעכ"פ מתני' מתפרשת אף דרך רה"ר, מיהו שם אסרו לשלוח תכשיטין אע"פ שמותר ללבשן, וזה דלא כתלמודן דאפי' תפילין שרו, וא"כ י"ל דבהא פליגי דהירו' מיירי בהוצאה ותלמודן ברה"י, [מיהו צ"ב מ"ט אסרו תכשיטין, ויתכן דנדון דתכשיטין בשבת בלבד נאמר, ומיירי בלא הוצאה], וכ"נ דלב"ש אף להוליך בהמה ברגליה לדורון אסור, דמאי פסקא דמשלחין בהמה על כתפיו, וש"מ דאף בלא הוצאה אסור, ובירו' באמת משמע דלא אסרו ב"ש אלא בטוענו על כתפיו אבל במוליכו מותר, דלא מינכר בין מוליכו לדורון למוליכו להשקותו.

ומדברי הרי"ף והרשב"א שפסקו כר"ש הוכיח אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמפרשי מתני' דאף ברה"י אסור, דהא לצורך בהמה קיי"ל דאסור להוציא וכמ"ש הרשב"א בעבוה"ק ש"ג ס"ח, ואפ"ה שרי לשלח שעורים וע"כ היינו ברה"י, מיהו מדברי הרשב"א בעבוה"ק ש"ג שם משמע דכולהו שרו אף ברה"ר מטעמא דשמחה היא לו בהבאת הדורון, כמ"ש שם, ולכן נהי דהוא עצמו אסור להוציא לצורך בהמתו, אבל מותר לשלוח דורון ממאכל בהמה דלא גרע מתפילין שאין בו צורך היום כלל, ורק בשעורים דסתמן לאדם פליגי, ולפ"ז פליג תלמודן על הירו' בטעם ההיתר של משלחין אם בעינן צורך יו"ט או דסגי בשמחת הדורון, והרמב"ן והרא"ה ג"כ לא ס"ל שריותא דשמחת הדורון, וקשה לסמוך מדנפשינן לחדש טעם כזה אחרי שבירו' מבואר דלא ס"ל טעם זה.

להלכה אם יש להתיר שילוח דרך רה"ר

ולאמור הי' נראה לדינא דאין לנו בתלמודן אלא היתר שילוח ברה"י, ובדין הוצאה מרה"י לרה"ר בעינן שיהא צורך יו"ט אצל המקבל או עכ"פ קרוב לזה, [ואולי אף הואיל דאורחים מהני, אבל לא דבר רחוק

בהיתר כשאנו שולח בתורת דורון

מ"ב סי' תקט"ז סק"ה הביא מא"ר ונה"ש דמחמירין שלא לשלוח תבואה ביו"ט אפי' כשחבירו צריך ליתן תבואה לבהמתו היום, [ובמקום שיש עירוב], ויש כאן לבאר דהיינו דוקא כששולח בתורת דורון והמקבל מה שירצה יעשה, אבל אם ביקש ממנו חבירו שילוח לו שעורים לצורך בהמתו, אין זה בכלל משלחין דשמעתין, שאין כאן שילוח ע"י הנותן אלא השליחות של המקבל, וודאי דמותר ליקח לצורך בהמתו בכל מקום שטלטול מותר, ואפי' בתורת מתנה יכול לשלוח לו לפי בקשתו, ובשעה"צ אות ט' כתב דלצורך יש להקל, וסתם צורך היינו שחבירו מבקש ממנו לצורך בהמתו, ולפמש"כ זה לכו"ע מותר, וכ"כ בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה.

ל"שון הגמ' ובלבד שלא יעשו בשורה משמע שזהו לישראל דב"ה, דנהי דהתרנו משלחין בהמה חי' ועוף מ"מ בשורה אסור, ולפ"ז אפשר דמנות דשרי לב"ש, ה"ה דשרי בשורה, שאין דרך להולין מנות לשוק, מיהו י"ל דלשון ובלבד מתפרש שיזהר מן האיסור הפשוט יותר, וא"כ שפיר יש לקיים דאף לב"ש אסור, וכ"מ בפוסקים, ולמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דב"ש שרו נמי יינות שמנים וסלתות וכן פשוט דלא גריעי ממנות, אין סברא להתיר בשורה.

הר"יף השמיט בעיא דר"א, ואפשר דלא שכיח כ"כ, ובשו"ע סתם להקל דהו"ל ספיקא דרבנן, ולכאורה אין להכניס עצמו שלא לצורך כלל בספיקא דרבנן, דשפיר יכול לשלחן בערבוביא או שיהא ריוח גדול ביניהם, ואצל בית המקבל יתחברו יחד, דלא מסתבר שבספק דרבנן אין שום ענין להחמיר, ואפי' נימא דבספק לא גזרו רבנן, אכתי היכא דמספקא לן אם גזרו יש מקום יותר להחמיר, [וער"ן שנתקשה בטעם המחמירין], וצ"ע ובירור, ועשה"צ אות י"א דהיש"ש מחמיר.

בקליפתן דומיא דחטים ושעורים, [ועמש"כ לעיל מההיא דשבת ע"ו ב', וצע"ק], ולפ"ז אפשר לגרוס במתני' קטניות כמו שהוא לפנינו וברא"ש ורא"ה וכ"מ ברמב"ם, ועי' רשב"א בעבוה"ק.

בדברי המ"א באיסור ליתן מתנה בשבת, ובדין מתנה לחתן

כתב המ"א בסי' ש"ו סק"ט דאסור ליתן מתנה בשבת ויו"ט אם לא לצורך שבת וצ"י לסי' תקט"ז דמשלחין דורון ביו"ט, וכתב דצ"ע מה שנוהגין ליתן במתנה כלים לחתן הדורש, ובא"ר כתב דחשבינן ל' קצת מצוה לכבוד התורה ולשמח חתן וכלה ולפעמים הם עניים, (וציינו במ"ב שם), ולכאורה מדשרי לשלוח תפילין מפורש דאע"פ שאין בו צורך יו"ט מותר, ובין אם הטעם מפני ששליחת הדורון שמחה היא ובין אם יכול ללמוד מזה הלכות תפילין, יש להתיר מה"ט לשלוח ספרים וכלים, ולא מצינו שחילקו בין יו"ט לשבת דכל שבות דמו"מ שוין ביו"ט ושבת, וכמו שצ"י המ"א גופי' ללמוד ממשלחין ביו"ט דשרי לצורך שבת, ול"ד למתנה שניתנת לצורך גביית חוב או לשינוי בעלים לבשל מיו"ט לשבת ואתרוג וכיו"ב, דכל הני שייכי במו"מ שהמטרה הקנין ושינוי הבעלות, אבל שליחת דורון עיקרה הכבוד והשמחה שבמתנה ואפי' יחול הקנין במוצאי שבת ניחא ל' בהכי, ולכן לא שייכי במו"מ, וגם יש להתיר משום כבוד שבת ושמחת יו"ט, ולכן נראה דכונת המ"א רק בחתן שהמתנה הניתנת אינה ענין לשבת אלא לחתונתו ובר מצוה, ולכן נראית הניתנה בשבת כצורך חול שניתן בשבת, אבל שליחת דורון לאורח בשבת בכל מילי שרי אפי' בגדים ותפילין וכיו"ב, וכש"כ לשלוח לו ספר במתנה שיכול לעיין בו בשבת, מיהו המיקל גם בדורון לחתן אין למחות בידו כמ"ש בא"ר, ובאמת אין לנו מקור לאסור דלא דמי למו"מ וכמשנ"ת, ואדרבה הפשטות נראה דכל דורון שרי.

בשחיטת מסוכנת

כ"ה א' בהמה מסוכנת לא ישחוט וכו'

לד. כ"ה א' מתני' בהמה מסוכנת לא ישחוט
 אא"כ יש שהות כו' למאן דאית לי'
 הואיל התירו כאן משום הפסד ממונו אפי'
 מדרבנן, דבעלמא לא שרינן משום הואיל אלא
 שאינו לוקה, וכ"ה בטוש"ע סי' תצ"ח ס"ו,
 ונראה הטעם מפני שפעולת הצלה אינה נראית
 כהכנה לצורך חול, אלא זוהי פעולה הנדרשת
 בשעה זו, ולכן אם מדאורייתא מותר, לא ראו
 חכמים לגזור בזה במקום הפסד, ועי' להלן בדין
 הטלטול מן השדה לעיר.

שם רע"א אפי' כזית חי מבית טביחתה, יש
 להסתפק אם רבנן פליגי אר"ע בשרייתא
 דבית טביחתה, או דבזמן שהבשר נצלה כבר
 אפשר לבדקה ע"י אחר, ורק ר"ע דהתיר חי
 הוצרך לפרש שרייתא דבית טביחתה, ובפשוטו
 נראה דת"ק מודה לזה, דאי משום הואיל הרי
 מעיקר הדין ודאי מותר בלא בדיקה כדמוכח
 בגמ' דקי"ל כר"ה, ואם דעתו לאכול בלא בדיקה
 למאן דל"ל הואיל, ג"כ א"א לאסור, ול"ד
 לאכילת בשר חי שזה דבר משונה, ולא רצו
 להתיר לרבנן על סמך זה, וכמו שצריך שיעור
 כזית, ולפ"ז אפשר להקל כהרמ"א שם דאפי' אין
 שהות לבדקה מותר, וא"צ לדחוק דקי"ל כר"ע
 בהא או שהם גם דברי ת"ק, עי' מ"א וא"ר
 ובהגר"א, אלא הטעם דבזמן הצליי' יבדקנה ע"י
 אחר, וכמש"כ.

נראה דאין להוכיח משמעתין דלא אמרינן
 הואיל במקום איסור דרבנן, דהיינו אם
 יש איסור לאכול קודם בדיקה, די"ל דכי היכי
 דלת"ק אין האפשרות לאכול חי מתרת, ה"ה
 דהאפשרות לאכול באיסור דרבנן אינה מתרת,
 אבל מדאורייתא שפיר אמרינן הואיל גם בכה"ג,
 ועמ"ש הגרע"א ז"ל י"ב א', ובמש"ש דלר"ע סגי
 בזה שיכול להאכיל כזית לכלבים, נעי' ב"ב כ'
 א' דמשום צעב"ח לא פסיק אבר מגופה בחיים,
 ויש לדון דלכלבים הו"ל לנבלה דהו"ל מקלקל,
 וכ"מ בגמ' כ"א א' דחזי לכלבים מתיר שחיטת

העגל מדאורייתא, וש"מ דלא אמרינן שצריך
 לנבלה, כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלא
 שרינן מדרבנן משום אכילת כלבים כמו דלא
 שרינן לת"ק משום אכילת בשר חי, דמינכר
 שעיקרו לצורך חול, ובפרט במסוכנת שאם תמות
 ג"כ חזיא לכלבים.

שחטה בשדה לא יביאנה במוט כו' מ"ט שרי
 לטלטל כל הבשר שלא לצורך יו"ט

שם שחטה בשדה לא יביאנה במוט כו' יעוי'
 ברשב"א דאבהמה מסוכנת קאי, אלא
 שהביא מחלוקת אם אורחא דמילתא נקט שאת
 המסוכנת הוצרך לשחוט בשדה, או דדוקא
 מסוכנת אסור להביאה במוט, ולפ"ז מבואר
 שמותר להביאה מן השדה איברים איברים, ויש
 לעי' בשלמא שחיטה שרינן משום שא"א לכזית
 בשר בלא שחיטה, אבל טלטול שלא לצורך היכי
 שרי, ולמאן דאית לי' הואיל י"ל דלהשאירה
 בשדה הרי"ז ג"כ הפסד, אבל למאן דלית לי'
 הואיל צריך לאכול כזית מכל אבר ואבר, ואפשר
 דאה"נ, ולהסוברים דלאו דוקא מסוכנת מיושב
 טפי דתו לא צריכין לפרט דיני מסוכנת, דמתני'
 כוללת אף כששחטה כדי לאכלה, ושמא יכול
 להביא כל האיברים ע"מ שיבחר אח"כ מאיזה
 יאכל הכזית.

ומ"מ למאי דקי"ל דאמרינן הואיל וא"צ לאכול
 מתפרש סתמות הגמ' והפוסקים דכל
 מסוכנת ששחטה יכול להביאה מן השדה לעיר
 איברים איברים, ואע"פ שאינו עתיד לאכול
 ממנה, וש"מ דבמקום הפסד שרינן מטעם הואיל,
 [וכ"נ בגמ' כ"א א' דמתירין להכין לנכרים
 בדאיכא הואיל, ולע"כ].

וכ"ז הוצרכנו להסוברים דהוצאה אסורה במקום
 הפסד, אבל למ"ש הרמ"א בסי' תקי"ח
 ס"א דבמקום חשש גניבה או שאר פסידא חשיב
 צורך המתיר בהוצאה, ניחא בפשיטות לכו"ע,
 שהרי הרמ"א מתיר אף בדליכא הואיל.

ובבבד"ל שם ד"ה כדי מוכח דאף מלאכה גמורה
 דהפשט שרינן בהתירו סופן משום

כמשנ"ת לעיל ס"ק ל"ד, והתירו הפשט דאוריתא בשצריך לכזית משום הואיל דאורחים כמ"ש בבה"ל סי' תצ"ח ס"ו, והטעם דילמא מימנע ולא שחיט, וה"נ יש בזה סמך להתירו סופן משום תחלתן, מיהו מדמימנע ע"כ דגם בזה יש פסידא אם לא יפשיט, ולכאורה גם מ"ש בירו' שהיתר טלטול המפתח שהי' בידי ר' אבהו משום פלפלין שבתוכו, לא מיירי דוקא כשיצטרך לפלפלין כשיחזור מביהמ"ד, אלא סגי לי' בהואיל להתיר טלטול, מיהו אפשר שהי' הואיל יותר קרוב מאורחין וחשיב כבר כצורך שיהא מזומן לתבל תבשילו.

ובבהגר"א סי' תקי"ח ס"א ציין לדבריו התוספתא פ"א שהתירו ב"ה חזרת כלים ריקנין שלא לצורך, והרא"ש מפרש שלא לצורך אכילה אבל לצורך מצוה [או שאר צרכים], אבל הגר"א פ"י שזהו היתר החזרת כלים, וצ"ע.

ומצינו בגמ' ט' ב' דרשב"א מתיר החזרת הסולם אחר נטילת היונים, ולא נתבאר במאי פליגי, ופשטות הדברים דלא מיירי במלאכת הוצאה, אלא דלצורך הגוזלות התירו הא דנראה כלהטיח גגו, אבל לא לצורך הסולם, ובוזה שפיר אפשר לקיים דלתנא דמתני' דין ההולכה והחזרה שוין, עי' שיטת ריב"ב בזה ציינו בשעה"צ סי' תקי"ח אות ל"ב (ואין ספר צל"ח ושעה"מ תח"י), ובראבי"ה כתב דקי"ל כמתני' דאסור להחזיר, ונראה דלא הוה פסידא כ"כ בהשאת הסולם.

אם מותר להחזיר הלולב לביתו שלא לצורך ב"ב והנה המנהג להחזיר הלולב והאתרוג לביתו (שלא כדרך מצות נטילתו), ביו"ט, וכשצריך לאשתו לברך אף לכתחלה מותר להוציא כמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בדף י"ב א' ס"ק י"ד, אבל גם כשא"צ לזה נהגו להקל, ולפמשנ"ת כיון דחשיב הפסד להניח בביהכ"נ שיתקלקל או יגנב אפשר להקל בדאיכא הואיל, דאפשר שיצטרך לאורח לברך עליו, או

תחלתן בדאיכא הואיל, ויש מזה סמך להחזיר המחזורים סופן משום תחלתן, וכ"כ הרא"ש, ועי' בזה לק' ס"ק ל"ה.

לכאורה כדי להביאה איברים איברים ע"כ להפשיטה ולנתחה, וא"כ מתפרשת סתמא דמתני' דאף במסוכנת מותר להפשיט, ועי' ברמ"א שם.

אם גם בריאה אסור להביא במוט

שם שחטה בשדה כו' פשטות הדברים כפי' הרמב"ם דכל בהמה אסור להביאה במוט דרך חול, דדוחק לומר שהאיסור מפני שידוע שהיתה מסוכנת, דאטו כו"ע ידעי ד"ז, [ויש ליישב דסתמא אין שוחטין בשדה, ולכן ידעו דמסוכנת היתה], ואפי' ידעו אכתי מתני' כוללת גם כששחטה בשחרית, וסתמא דמילתא יאכל ממנה ביו"ט, וא"כ מה בכך שידעו דמשום סכנתה שחטה, [מיהו י"ל דסתמא במסוכנת מביאה שלא ע"מ לאכול, ולכן יש זלזול ביו"ט], וכ"נ בגמ' דמייתו עלה הא דאין יוצאין בכסא, והיינו משום עובדין דחול, ובפשטו לא מהני לזה שינוי, וכמ"ש במ"ב ס"ק מ"ד בשם הפמ"ג, ובס"ק מ"ה חילק בין בריאה למסוכנת, [ולכאורה אם צריך לאורחים הר"ז כבריאה, שהרי שחטה לאכילה, אא"כ נתחדשו האורחים אחר השחיטה, ודוחק], מיהו במקום פסידא מסתברא דשרי.

בהוצאה ביו"ט

בדין טלטול לצורך הפסד ממון

לד' שו"ע סי' תקי"ח ס"א בהגה או שמתירא שלא יגנבו או שאר פסידא כו' במ"ב סק"ו כתב דנכון להחמיר כהפוסקים שאין להתיר טלטול משום הפסד ממון, אבל בהחזרת המחזורים התירו סופן משום תחלתן, והנה טעם זה לא מצינו בגמ', ובמרדכי בשם מהר"ם אסר, אבל כ"ז בדליכא הואיל, אבל אם אפשר שישתמשו בהן יש להקל, כיון דמצינו שהתירו במסוכנת לשחטה ולטלטלה בדאיכא פסידא,

סברא לחלק ביניהם לענין הואיל, עי"ש ס"ק י"ד
ע"ד השאג"א בזה.

חולין פ"ד ב' אין מכסין את דמו כו' בביאור הסוגיא

א. חולין פ"ד ב' אין מכסין את דמו מק"ו ומה
מילה כו' א"ל תקיעת שופר בגבולים
תוכיח כו' מבואר כאן דלרבנן יש חילוק בין
ספק מילה לספק תקיעת שופר, ולתירוצו בתרא
דהתוד"ה תקיעת, יש לחלק בין מילה דהויא
דאוריתא לתקיעת שופר דרבנן, אבל לתירוצו
קמא הרי הוצאה דאוריתא היא, ומדבריהם ז"ל
נראה דבאמת הוצאה אסורה, לא מיבעיא לר"י
דאפי' תקיעת שופר אסורה לספק, אלא אפי'
לרבנן לא התירו הוצאה אלא תקיעה שהיא
גזירה דאטו הוצאה התיירו.

ובאמת לתירוצו קמא קשה דהוצאה לצורך
טומטום חשיב צורך ודאי מספק
וכמוציא רפואה שספק אם תרפאהו, דכיון
שמספק נוטלה בודאי הרי הוצאתו לצורך גמור,
ובלא"ה אין ראוי לגזור על טומטום לחודי'
איסור תקיעה כיו"ט, ועוד דהא משום הואיל לא
יעבור על איסור דאוריתא, ודוחק לומר שגזרו
שמה יעביירו בזמן דליכא הואיל דרחוק שידמין
כן, ולא הו"ל למיגזר, ועוד דכיון דצורך דרשות
דנשים מתיר אין לאסור לצורך ספק דאוריתא,
וכבר הביא אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק
י"ד מדברי השאג"א שנתקשה בדבריהם.

ולתירוצו בתרא קשה דלכאורה אין האיסורין
שוין, דהא דאין ודאו דוחה שבת היינו
משום חשש הוצאה, אבל איסור דתקיעה הו'
דוחה שבת, והא דספיקו דוחה יו"ט היינו איסור
תקיעה, ואין מזה פירכא למילה וכיסוי, ואפשר
דאיסור תקיעה ברה"ה שחל בשבת למי שרוצה
לקיים הדאורייתא, הוא משום גזירה דהשמעת
קול, וכן בלולב משום מוקצה, וגזרו כן אחר
שביטלו המצוה משום שמה יעביירו, שיחזרו
האיסורים הללו למקומן, ונמצא שהודאי מצוה
נפגש עם האיסור תקיעה ואינו מבטל, א"נ י"ל

שיתעורר לאדם ספק וכיו"ב, ופשטות הדברים
שאף בזמן הגמ' לא השאירו הלולבים בביהכ"נ
כיו"ט, שלא הוזכר זה אלא בהולכה דשבת, ויש
לדחות שהיו מוליכין אותן דרך גדילתן דיש בזה
קצת מצוה כאנשי ירושלים, אבל גבי אנשי
ירושלים תניא שהיו נותנין אותן לעבדיהם
להוליך לביתם אע"ג דפטירי, (ושמא ה"י זה
בזמן שהיתה מוקפת כדין רה"י, אבל א"כ למה
היו מוליכין לולביהן להר הבית בשבת),
ולפמשינ"ת יש להתיר משום הואיל, ושמא התם
חזרו ונטלוהו כשבאו לביתם.

ויש להסתפק אם ראוי לנטלו כדרך גדילתו
למנוע טלטול, או דכיון שהתירו החזרתו
משום הואיל אין לחדש להחמיר בדרבנן כיון
שלא גזרו, ובדרך כלל איכא פסידא בהולכה זו
שיתייבשו העלין וגם עלול ליפול, ולכן יש
להקל, אבל אפשר דבלא"ה לפמשי"כ ס"ק ל"ד
דטעם ההיתר מפני שבמקום הפסד זהו סדר
היום, ואינו כטורח לחול בטעמא דהואיל, א"כ
י"ל דחזרת הלולב לבית אין לאסרה כלל מדרבנן
בדאיכא הואיל, שאין זה כטירחא לצורך חול,
אלא השלמת ההוצאה המותרת, ומה"ט יש
להתיר אף שלא במקום הפסד, אלא שלא מצינו
בהדיא, ומ"מ מהני שלא יצטרך לטרוח ולהוליכו
באופן שאינו טלטול.

בפשוטו טלטול הלולב לנענועים הוא לבתר
דנפק ב"י, דהא לא איירי בשלא כדרך
גדילתו, ולא בכלי, ע"י סוכה מ"ב א', וש"מ
דשרינן הוצאה לצורך מצוה דרבנן, ועי' שאג"א.

בפסחים מ"ז ב' פרכינן דלימא הואיל על
חרישה דחזי לכיסוי דם ציפור, ואע"פ
שההיתר משום דחיית איסור יו"ט, (או מתוך,
למצות כיסוי), וא"כ כש"כ דאמרינן הואיל
להתיר הוצאת לולב וס"ת, אע"פ שהתירן משום
מתוך, וכן פשוט לדעת הרמב"ן והרשב"א דאין
שום חילוק בין או"נ לשאר הנאות כמשנ"ת
סק"ג, ואף לדעת תו' דשאר צרכים נלמדו מאו"נ
כבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שאין

דאיסור תקיעה דיו"ט נדחה, אבל מלאכה דאוריתא לא שמענו, וא"כ מתפרשת הגמ' דר"י יליף שבות ממלאכה דאוריתא, דאין להתיר איסור דרבנן בספק, ורבנן אהדרו ל' שמצינו בשבות שהתירו, מיהו מהא דל"ג שמא יעבירונו בטומטום, משמע קצת דמדאוריתא שרי, עי' לעיל בדברי התו', ויש לדחות דההיתר משום הואיל.

ולאחמור נמצא שאין כאן קושיא על דין ידוע דשרי מלאכה לצורך ספק במצות שופר ולולב, אלא מסתמות הפוסקים והמנהג דשרינן הוצאה לצורך ספק, והטעם משום דקים לן דמשום מתוך שרינן לכל צרכי האדם, וספק מצוה נמי צורך גמור הוא, והקושיא דגבי מילה נמי נימא מתוך שהותרה חבורה לשחיטה ה"ה למילה וכדילפינן מינה גבי בתולה כתובות ז' א'.

אם במילה שייך היתר דמתוך

ונראה מזה דלגבי מילה לא מהני שריותא דמתוך, דתיקון המילה מלאכת עבודה היא, ואף לצורך או"נ יש לאסור תיקון כזה, [שיש כאן תיקון גמור לימים רבים, ויש בזה מב"פ מלבד חבורה] ומצות מילה בזמנה דחיא יו"ט כדדחיא שבת, וכמ"ש רש"י שבת קל"ג א' ד"ה ואין עי"ש, ומ"מ הוצאת התינוק לצורך מילה מותרת, דמאחר שהותרה מילה הרי ההוצאה לצורך האדם, ואף שצרכו הוא מצות מילה, אבל הרמב"ן שבת קכ"ד ב' הזכיר טעמא דמילה שלא בזמנה משום דמצוה גרידא היא ולא מתהני בעשייתה מחמת גופה, ולא כתב דמלאכת עבודה היא, והיינו משום דס"ל דרק משום דחשיבא צורך היום שרינן הוצאה לצורך מילה, דעי"ז הו"ל כאו"נ, אבל אם משום דחיי' מותרת, אין להתיר מכשירין דידה, כי היכי דלא שרינן בשבת.

ובאמת ודאי מילה שלא בזמנה יש לדמות לשריפת קדשים דלא אמרינן בה מתוך, אע"פ שהבערה מותרת, ולא שרינן כל צורך האדם, והיינו משום שאין לו שום צורך ביום זה

דמייתי מינה דעבדי רבנן כה"ג להתיר ספק ביו"ט, אע"פ שהוא ספק איסור, ודכוותה בשבת העמידו דבריהם, ולא נחית לפרטי טעם הגזירה אלא באופן כללי שאין להעמיד דבריהם במקום ספק מצוה, אף כשבשבת העמידו דבריהם.

ולפי תירוץ בתרא יש לנקוט דהוצאה לצורך טומטום מותרת אף לרבנן, ורק על איסור תקיעה דנו שהוא איסור מוחלט, אבל הוצאה דמשום צורך מותרת, הרי הצורך לתקוע משוי ל' הוצאה לצורך, ואין נפ"מ מאיזה סיבה הוא צריך לתקוע.

בקו' המלאכת יו"ט מ"ש ספק מילה מספק שופר ולולב

והקשה בספר מלאכת יו"ט הובא בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק י"ד (ואינו תח"י) מ"ש ספק מילה מספק שופר ולולב, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה תירץ דשופר ולולב הוו ודאי מצות היום, וספק אם יצא, אבל מילה היא ספק מצות היום, והר"ז כספק לצורך חול, אבל בודאי מצות היום כ"ז שיש לו ספק הרי עיסקון במצות היום.

ובאמת קושית המלאכת יו"ט זוהי תשובת חכמים לר"י דתקיעת שופר תוכית, והיינו שהוכיחו לו שאין זה כלל דספק מצוה אינו דוחה יו"ט, דהא בתקיעת שופר דוחה, וה"נ י"ל בכיסוי דכוי, ולפ"ז אם נמצא חילוק בין שופר למילה, הרי בטלה תשובת חכמים לר"י, דמאי מיתו משופר למילה, הרי כיסוי דמי למילה שאינו ממצות היום, ומש"ה הדין נותן שאין ספיקו דוחה יו"ט, (ואם כיסוי כמצות היום חשיב, כיון שהוא בא אחר שחיטה שלצורך או"נ, א"כ מעיקרא מאי מיתו ממילה לכיסוי), וכיון דבגמ' מדמינן מילה לשופר, צריך טעם מ"ש דבמילה לא דחיא ובשופר דחיא.

והנה לתירוץ קמא דהתו' דלא התירו אלא גזירת שמא יעבירונו, י"ל דבאמת אין ספק דוחה יו"ט, ולתירוץ בתרא לא מצינו בגמ' אלא

הסכין במשחזת, ועי' ל"ב ב' אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר, מ"ט משום דקא מתקן מנא, ושם א' במשנה אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי, ושם ל"ג ב' ואם קטמו כו' ביו"ט סופג את הארבעים, ועי"ש בסוגיא כי תניא ההיא במוסתקין, ואפשר דהרא"ש לרווחא דמילתא נקט טעם זה, ולפ"ז אין היתר כלל, ואף אם הרא"ש ס"ל בזה כהתו' שבת צ"ה א' דבונה מותר מדאורייתא לצורך אורו, אין להקל בזה דעת רוה"פ דמלאכת עבודה היא ואסורה מדאורייתא.

בדין פתיחת קופסאות שימורים ביו"ט

ולפ"ז לא שייך להקל בפתיחת קופסאות ושקיות שימורים ביו"ט אע"פ שאפשר להחשיבן א"א מעיו"ט כיון שיתקלקלו ע"י פתיחתן, דפתיחתן עשיית כלי ולא הותר מדאורייתא כלל, ומסתברא דגם הרא"ש מודה בעשיית כלי גמור, ורק בנקב שמוציא ואינו מכניס יתכן דסבר להקל, ואף לקלקל הכלי לא מצינו היתר כיון שעשייתו אסורה מדאורייתא.

עוד יש לדון דפתיחת קופסאות לא חשיבא שימוש בכלי, דעיקר כונתו להסיר המפריע מלהגיע לאוכלין, ול"ד לעשיית פתח שמשמש בפתח עצמו להוציא בו יין, ואם נימא דפתיחת הכלי כהסרת מפריע דמי, הרי בזה לא קי"ל כר"י כדאמרינן כ"ב א' גבי כיבוי, ופי' שם דבעינן שינה מהמלאכה עצמה.

שקית קשורה אם מותר לקורעה ולפותחה

מצינו קולא ביו"ט בסילוק תריסין אפי' לצורך יחיד ואפי' בציר מן הצד, כ"כ במ"ב סי' תקי"ט סק"ה בשם האחרונים ז"ל, ועכ"פ בציר באמצע ג"כ כתב המ"א בסי' שי"ג סק"ט דבשבת אסור, וביו"ט מותר, ובזקיפת מנורה קי"ל בסי' תקי"ט ס"ב להקל ביו"ט ברפוי ואינו רפוי, אבל בזה הביא אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הרבה חולקים ואוסרים אף ביו"ט, ומצינו לר"מ ל"א ב' פוחת לכתחלה באהל עראי, אבל לא קי"ל כותי', ולע"כ בכ"ז, וחותמות שבכלים

דוקא, והר"ז כצורך חול, אבל ספק מילה בזמנה אפשר לדמותה לשופר ולולב.

ולדעת הרמב"ן משמע דאף הוצאה לצורך ספק שופר ולולב אסור, ואפשר דבדאיכא הואיל אף להרמב"ן מותר, ולכן מילה אסורה דאין בה הואיל, אבל הוצאת שופר ולולב אית ב' הואיל, ולפמשנ"ת ההוצאה לצורך ספק מילה ג"כ מותרת, דכל דבר שעושהו ביו"ט ההוצאה לצרכו מותרת, אלא שהמילה עצמה אסורה.

והא דמדמינן בסוגיין שופר למילה היינו משום דהשמעת קול דשופר אין בה שריותא דמתוך, וכן כיסוי בדקר נעוץ, ולכן לא מהני להו ספק מצוה, אבל הוצאת עפר לצורך כיסוי דכוי אפשר דמותר, כמו הוצאה לתקיעה דטומטום.

עשיית נקב בחבית

שו"ע סי' תק"ט ס"ו אין נוקבין נקב חדש בחבית לז. **שו"ע סי' תק"ט ס"ו** אין נוקבין נקב חדש בחבית ביו"ט, מקור הדברים בב"י מתשו' הרא"ש וכתב הטעם דהו"ל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, ועפ"ז כ' המ"א והעתיקו במ"ב סקכ"ח דאם לא הי' אפשר לו לנקבה מעיו"ט מותר, ואין מורין כן, כדין מכשירין דהשחזות סכין, ועי' לעיל סק"ז כתבנו דאין להקל במכשירין שהי' טרוד או שלא ידע בהן מעיו"ט, ודוקא בדבר שנתחדש ביו"ט מיקרי א"א לעשותן מעיו"ט, ואם נמלך להשתמש בזה ביו"ט, אפשר דלא מיקרי א"א לעשותן מעיו"ט, ועוד נראה דכיון שיכול להשתמש בנקב ישן או להסיר המגופה מיקרי בכל גונא כאפשר לעשותן מעיו"ט, דכל שאפשר להגיע לאוכל בלא מלאכה אינה דוחה יו"ט, ולפ"ז צ"ע באיזה אופן משכח"ל שיהא מותר.

ברם עיקר הדברים דמשמע שמכשירין דעשיית נקב חדש מותרין ביו"ט צ"ע, דנקב חדש דינו כעשיית כלי דחשיבא מלאכת עבודה שלא הותרה אפי' לאור"נ ממש, כדאמרינן בכמה דוכתי דמתקן מנא אסור, [עי' ר"ן כ"ח ב' בחידוד

לא מפקיע וחותר, אע"פ שבחול הי' מפקיע וחותר, וכ"כ במ"ב סי' שי"ד ס"ט להתיר קשרי פירות כעין של שפוד דסתמא מפקיעין, [מיהו עי"ש ס"ק מ"ד בשם הפמ"ג והגרע"א ז"ל] מיהו יש לחלק דאותן חותמת שדרך להפקיען ולחתוך סתמא לאיבוד קיימי, ולכן המתיר לא חשיבא מלאכה שהוא כמפקיע וחותר אבל היכא שגוף הכלי קשור ועם פתיחתו נשאר הכלי שלם, נמצא שיש תועלת בהתרת הקשר, וגם אין הפעולה מתייחסת רק לאוכל כקליפי אגוזים, שוב שמענו דבשעה"ד במקום מניעת שמחת שבת וי"ט אולי יש להקל, והכונה להפקיע ולא להתיר, (א"ה, ונדפס המכתב בזה בחו"ב שבת סי"ז סקט"ז).

מתיר ומפקיע וחותר אף בשבת, אבל להפקיע ולחתוך הכלי עצמו אין להתיר לדעת המחבר בסי' שי"ד ס"א, ולפ"ז שקית אוכל קשורה אסור לחתכה, [ואפשר דבזה כו"ע מודו לאיסור אם נימא דפתיחת הקשר אסורה דהו"ל קריעת תיקון להגיע לאוכל ויש לדחות דמ"מ כיון שיש כאן פתח שיכול להתירו אף אם נאסור מדרבנן מ"מ חשיב מקלקל], אבל לפתוח הקשר אפשר דיש להקל בשעה"ד לצורך שמחת יו"ט, ואע"פ שהרבה פעמים קורע השקית ואינו טורח בפתיחת הקשר, מ"מ אין לאסור פתיחתו, דאף חותמות שבכלים פעמים מפקיע וחותר ומותר להתיר הקשר, וכן בחותמות שבקרקע מתיר אבל

סימן ד

בענין הוקצה למצותו

שם אמר רב מנשיא בריה דרוניא משמיה דשמואל, כ"ה גרסת ר"ח והראשונים, ול"ג בריה דרבא, דהא אבבי ורבא מיירו בתר הכי, וגרסת כל הראשונים משמיה דשמואל.

שם סיפא אתאן לסוכה דעלמא

שם סיפא אתאן לסוכה דעלמא, נראה דהאי תירוץ קושטא הוא אף אם מועיל תנאי דאיני בודל על עצי סוכה, דמ"מ הברייא מתפרשת בתנאי של הנאה מסוכה דעלמא הנופלת, שאם מיירי בסוכת החג שהתנה איני בודל מהן כל ביהש"מ, אכתי הו"ל כסוכה של כל השנה דפליגי רבנן ור"ש, ופשטות הברייא דאתיא לאשמועינן שאם התנה להשתמש כשתפול מודים חכמים לר"ש שהיא מותרת, אבל להשמיענו שאין דין סוכת החג בהתנה ולכן לא מודה בה ר"ש לחכמים, אין זה מענין הברייא דמיירי במקצה, ואין מענין הברייא דבהתנה לא חשיבא סוכת החג, וזה פשוט שאין לפרש בברייא שאם התנה שני תנאים יחד, איני בודל ואיני מקצה מדעתי אם תפול.

ביצה ל' ב' מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ב' ביאור הדרשא

א. ביצה ל' ב' מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה [לשון כל שבעה מתפרש שמשמשי מצוה של רגע נאסרת כל שבעה ולא מהני להקצותה רק לשעה אחת, ולדעת הרמב"ן קמ"ל עוד שאפי' נפלה נשאת באיסורה, שאם הכונה רק כ"ז שהיא קיימת, לא היה לו להזכיר כל שבעה אלא סתמא דמתפרש כ"ז שהיא סוכה], שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לד', יש לעי' היכי דרשינן מלד' ומחג, הרי בכל הרגלים כתיב חג וכתוב לד' ועשית חג שבועות לד' חג המצות לד', ואפשר דהדיוק מפני שכתוב אחד אומר חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, וכיון שכתוב אחד אומר לך וכתוב אחד אומר לד', ש"מ לדרשא אתא, וריב"ב הוסיף שהדרשא מתפרשת דומיא דחגיגה שהיא קדשים קלים ויש בה איסור הנאה מדאורייתא, [כמ"ש אאמו"ר זללה"ה בריש מעילה עי"ש], אבל לא דריש מחג הסוכות לחוד.

להפקיעה, משא"כ נוי שרבנן תיקנו לאסרו, וכיון שלא בדל ממנו ולא ייחדו לא תיקנו בזה, ולפי סברא קמא שייך בצד רחוק גם בסוכה עצמה שלא תתבטל למצוה, אלא דסתמא כיון שמקיים בה מצוה אסורה, ולפ"ז ניחא טפי שהשוו אותם בגמ' בגדר ההלכה, וזה תלוי גם בהערה הראשונה הנ"ל, ולא חזרתי לעיין בכל מה שכתבנו בע"א בזה].

שם וסוכה דמצוה לא, בקושיית תו' וברמב"ן

שם וסוכה דמצוה לא והתניא סיככה כהלכתה כו', הקשו בתו' מאי מדמה נוי סוכה לעצי סוכה, הרי סוכה אסורה מדאורייתא, ונוי סוכה משום ביזוי מצוה איסורו מדרבנן, אע"פ שנלמד מכיסוי הדם, כ"כ הרמב"ן שבת מ"ה א' בשם תו' כדבר פשוט, וא"כ שפיר י"ל דבזה מהני תנאי, ותירץ הרמב"ן דלענין תנאי אין לחלק ביניהם, דראוי להשוות דין נוי סוכה לסוכה, [הן בגלל שהנוי נטפל לסוכה, ערמב"ן מגילה כ"ה ב' שכתב דחל שם שמים על הנוי, והן] מסברא דכל שנחשב מצוה שעה אחת שוב לא בטל שם מצוה מיניה כל שבעה, כמו בסוכה שנפלה שדעת הרמב"ן שנשארת באיסורה מדאורייתא, שעדיין היא במצוה שיכול לחזור ולבנותה, ושפיר הקשו בגמ' מדרבנן לדאורייתא, וכן באתרוג בסמוך מדמינן מדרבנן לדאורייתא, [דרך בסוכה יש דין איסור' מדאורייתא ולא באתרוג ושאר מצות].

[הוספה], במה שהשוו בגמ' עצי סוכה לנוי סוכה, והקשו הראשונים סוכה דאורייתא ונוי דרבנן, העיר ב"א הר"א נ"י די"ל דהא דחל שם שמים על הסוכה היינו דנעשית חפצא דמצוה כציצית, ולאפוקי דלא נימא שהיא כבית בעלמא, וענין כבוד המצוה סברא דאורייתא היא גם באתרוג וציצית, ולפ"ז כולן שוין, ומצינו ברמב"ן מגילה כ"ה ב' דחל שם שמים על הנויין, מיהו פשטות הגמ' דחל שם שמים ודומיא דחגיגה משמע טפי מחוטי ציצית ואתרוג, וכמו שנקטו הראשונים, וכלשון הרמב"ן

[הוספה], במה שביארנו דאיני בודל פירושו איני מבטל נוי זה לסוכה, אלא משאירו לעצמי ומשתמש בו בסוכה לנאותה כמו כלים נאים, שאינם חלק מהסוכה ומ"מ מתקשטת בהם, ואפי' אם חושב בדעתו שלא ישתמש בהם כל החג, מ"מ השאיר לעצמו זכות לעשות בהם כרצונו, כיון שלא ביטלם לסוכה, ותנאי דסוכה נופלת בסוכה דעלמא היינו שנותן דעתו להשתמש בהם אם יפלו, אבל אין שייך לעשות תנאי כשבאמת כן מקצה דעתו מהם, ואמנם גם בסוכה מה שמשאיר לעצמו זכות שאינו מבטלם לסוכה זה בגלל שרוצה שאם יהא מאורע שירצה להשתמש בו לצרכו יהא רשאי, אבל לא מיירי דוקא כשבאמת יש לו מחשבה אמיתית כזו.

אבל פשטות הדברים כנראה מפרש"י דאיני בודל ואיני מקצה דעתי הכל אחד, דמיירי שנותן דעתו להשתמש בהם אם יפלו או אם ירצה, אלא שבסוכת החג צריך להתנות שאינו מקצה מדעתו מתחלת ביהש"מ, ואמנם התנאי מועיל מפני שהנוי א"צ להתבטל לסוכה, וכשנותן דעתו ע"ז לצרכו כל ביהש"מ אינו מתבטל לסוכה, אבל הנתינת דעת היא אמיתית במציאות, ולא רק גדר בהלכה, שאם באמת מבטלו לעולם לסוכה אין מתאים לשון איני בודל, כיון שמודיע שבאמת הוא כן בודל להשאירו למצוה כל החג.

ולפ"ז צריך מבחן מחדש בהרבה מקומות שכתבנו בענין זה, ונתעוררתי לזה ע"י ב"א הר"א נ"י.

עוד העיר בגדר איני בודל דלא מהני בעצי סוכה אלא בנוי, שכתבנו להלן שתי סברות, א' דבסוכה עצמה דבמציאות זוהי סוכתו הרי הוא באמת בודל, ולכן לא מהני איני בודל, משא"כ בנוי שאינו הכרח שיעשה נוי לסוכתו, ויכול לקיים המצוה בלא נוי, ב' דבסוכה עצמה התורה מקדשתה, וכיון שהיא סוכה באמת הרי היא מתקדשת מכח התורה, ולא כל כמיניה

ועצי סוכה הקדש גמור לשמים הוו, וא"צ בזה למילף מדם].

בלשון סיככה כהלכתה

לשון סיככה כהלכתה, בא לומר כדרכה חסדא סוכה י' א', דסדין דנוי בטל לסכך, והיינו דקאמר סיככה כהלכתה לומר דמיירי שאין שום חסרון בסכך כגון שנושר או שיש עליו חמה או שהנוי משלים את הסיכוך, אלא הסכך בשלימותו וכל הני לנוי, אבל קשה לפרש דקאי לענין להסתפק מן הסכך שסיככה כהלכתה, דא"כ הול"ל סוכה שסיככה בקנים וכיו"ב, ועיטרה כו', דלישתמע דקאי גם על הסכך, ועי' מלחמות, ובתוספתא סוכה פ"א ה"ד לא הוזכר סיככה כהלכתה רק תלה בה כו'.

שם אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג

שם אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג, כל שבעה משום איסור הנאה דביזוי מצוה, ומותרין בטלטול בחוה"מ, וביו"ט אחרון רק איסור טלטול [ומותר ליהנות מהם אם לא יזיזם ממקומם ולא יכלה אותם, מיהו עצים להסקה שנפלו לתנור אסור להסיקם משום מוקצה ביצה ד' ב' אע"פ שאינו מזיזם ממקומם], משום מיגו דאתקצאי ביהש"מ, ואם לא התנה איני בודל בביהש"מ הראשון תו לא מהני תנאה אפי' ליו"ט אחרון דבהכרח נאסר ביהש"מ.

שם הכל לפי תנאו, למה לא שנו כבתוספתא

שם הכל לפי תנאו, בתוספתא פ"ג ה"ז אם אמר לכשארצה אטול הר"ז מותר, ויש לעי' למה שנו בברייתא כאן ולעיל הכל לפי תנאו ולא אמרו מותר, ואמנם לא הוזכר מה התנה, אבל אכתי הלשון סתום, ואפשר שבא לומר שיכול להתנות על מקצתן ולקיים מקצתן, ואפשר דכיון שצריך להאריך ולפרש איני בודל כו', ניחא ליה למיסתם, (תירוצ' זה לא מהני בברייתא קמייתא אלא להרי"ף).

בדין אם מהני תנאי בגוף הסוכה

שם אביי ורבא דאמרי תרווייהו באומר איני בודל מהם כל ביהש"מ כו' אבל עצי סוכה דחלה קדושה עליהם אתקצאי לשבעה, אביי ורבא לא הזכירו לחלק בין נוי לגוף הסוכה, רק ביארו דברייתא מיירי כשלא חלה עליה קדושה כלל, דמעיקרא התנה שאינו בודל מהם כלל, [ויש לעי' מהו לשון כל ביהש"מ, טפי הול"ל באומר איני בודל מהם לעולם, שהרי אם ביטלן לסוכה שעה אחת שוב לא יהא להם היתר כל שבעה, וצ"ל דלרבנותא קאמר שאפי' בביהש"מ לא בדל מהם, לומר שלא נתבטלו לסוכה אפי' שעה אחת, ועמש"כ בזה לקמן ס"ק י"ד], ולפ"ז י"ל שגם בעצי סוכה אם יאמר איני בודל מהני, אבל מהא דלא הדרו בהו בגמ' מהא דמשני דסיפא אתאן לסוכה דעלמא, משמע דלא מהני תנאי לסוכה עצמה, ולעומת זה לישנא דאביי ורבא משמע שאין החילוק בין נוי לסוכה עצמה, אלא די"ל דאביי ורבא לא נחתו לפרש ברייתא קמייתא, [אלא דברי רב ששת משמיה דר"ע, או שמה שאמרו בגמ' אבל עצי סוכה כו' זה לשון של סתמא דגמ', ואביי ורבא] רק ביארו דלא מהני תנאי שרוצה להשתמש בנוי סוכה, אלא תנאי שאינו מבטלן לסוכה כלל.

והרי"ף באמת פירש בברייתא קמייתא ג"כ דמהני תנאה כדאביי ורבא, וכ"מ בתוספתא הנ"ל דקתני אין נוטלין עצים מן הסוכה אפי' ביו"ט האחרון של חג, הרי דמיירי בסוכת החג ומסיים אם אמר לכשארצה אטול הר"ז מותר, ולא מפרש בסוכה רעועה ונופלת, מיהו זה לא יתכן להתיר ליטול עצים מסוכה עומדת, דהא סתור אהלא, וצ"ע למה השמיט הרי"ף כל זה, [ועי' בסמוך ד"ה והנה], והתוספתא מתפרשת שפיר כדאוקמוה בגמ' ברעועה שנפלה, וכהרי"ף דמהני תנאי.

[והנה] הרי"ף לשיטתו דתנאי מיירי בסוכה של מצוה, י"ל דכיון שכ"ז נפ"מ רק לר"ש לא הביא אוקימתא דרעועה, [שור"ר שכ"כ

בסוכה של גוי, אלא דסוכה שבנאה גוי כשרה ומשכח"ל שהישראל שכרה או שאלה ממנו לכל שבעה, אלא דסתמות הדברים שיוצאין בסוכה שהיא עדיין של גוי, וכמו שהבין הרשב"א שנכנס לתוכה באופן עראי, ולר' אליעזר סוכה כ"ז ב' דבעינן דוקא סוכה לשבעה אין יוצאין בסוכת גנב"ך אא"כ ייחדה לשבעה, ובכה"ג גם נאסרת הדוקצה למצותה, ועמש"כ לקמן סק"י בדברי השעה"צ אות ג', ובתר הכי כתב דה"ה דמהני תנאי בסוכה דמצוה שאינו מקדשה, ובזה כתב להחמיר למעשה.

והנה אאמור' זללה"ה הקשה למה לא יועיל תנאי לעשותה כסוכת גנב"ך ורקב"ש, דהיינו שאינו מייחדה לסוכה של מצוה, ובאמת מה שהתיר הרשב"א בסוכת רקב"ש וגנב"ך הוא מפני שבמציאות נכנס שם רק לשעה קלה, והנודן בתנאי דסוכה הוא כשדעתו לדור שם בקביעות כל שבעה אלא שאינו רוצה לייחדה, כמו בנויי סוכה שרוצה ליהנות מהם כשירצה, אע"פ שדעתו כעת להשאירם כל שבעה, וכן בסוכה באומר לכשארצה אטול, אבל עתה אין דעתו ליטול, ולכן יש מקום לומר דלא מהני תנאי דהו"ל כמתנה עמשכ"ב דהיינו שהוא כבא לבטל מצות התורה בכח תנאי, דהתורה אמרה שתחול קדושה והוא מתנה שלא תחול קדושה, משא"כ ברקב"ש וגנב"ך שבאמת אינו מייחדם למצות סוכה, שהם משמשים לצרכם, ואין הדבר תלוי בעשייה לשמה, אלא במציאות אם משמשת רק לסוכה או לשאר צרכים, ושימוש בה עראי, ובזה א"צ להתנות בהדיא דהמציאות מוכיחה כן, והנודן הוא כשצריך תנאי ובלא תנאי היתה נאסרת, בזה י"ל דלא מהני תנאי.

ונראה דיש לנו כיו"ב לענין מזוזה ומעשר ועירוב לר' יהודה דס"ל דסוכת החג בחג חייבת במזוזה וקובעת למעשר ואוסרת החצר בלא עירוב, והדבר פשוט שהאוכל באופן עראי בסוכת גנב"ך אינו מתחייב במזוזה ואינו קובע למעשר, למדנו מזה דסוכת החג היינו דוקא כשהיא באמת מיוחדת לצורך החג, וכיון

בתשובות הרא"ש כלל כ"ב ס"ח], אבל הרא"ש דמוקים לה בסוכה דעלמא, וקתני דמהני תנאי הו"ל לפרושי דהיינו בסוכה רעועה, מיהו הרמב"ן בשבת כתב ע"פ הירושלמי דמהני תנאי אף בסוכה בריאה, שו"ר בתשובות הרא"ש, ולע"כ].

ולפמשנ"ת לעיל באמת לא הדרין מאוקימתא דשמואל דסיפא אתאן לסוכה דעלמא, דברייא דהתם מייירי להיתר טלטול, וסוגיא דהכא להיתר הנאה, וכשאמרו ושויין לאיסור טלטול, אמרו שאם התנה הרי הם שוין להיתר טלטול, וזה משכח"ל רק בסוכה דעלמא כשהתנה שדעתו עליה כשתפול, אבל אם התנה שלא תקדש אכתי לרבנן אסורה בטלטול, ואין ענינו של התנא לפרש מתי אינה סוכת החג לענין איסור"ג, ואמנם מעיקרא שאלו בגמ' ומי מהני בה תנאי, אבל למסקנא אע"ג דמהני בה תנאי לא הדרין מאוקימתא דשמואל, דבתנאי דאיני בודל לא חשיבא סוכת החג כלל, ואין מענין התנא לסיים דהיכא דלא הויא סוכת החג, לא מודה ר"ש, ועוד דאפשר שאין זה דבר הגון להתנות לבטל דין סוכת החג מהקדושה שקבעה לה תורה, ועי' להלן בזה.

מידו לפמשנ"ת לקמן סק"ב דאסור להתנות איני בודל בסוכה עצמה, שהוא מבטל רצון התורה, לפ"ז נראה עיקר בגמ' דלא מהני תנאי, ותוכן הגמ' דכיון דאביי ורבא פירשו שהתנאי איני בודל, ממילא מובן דבעצי סוכה לא שייך לומר איני בודל, שהרי משתמש בהם למצוה, אבל נוי שייך לומר שאינו מייחדן לנוי הסוכה, אלא מכבד את הסוכה באופן עראי בפירות שלו.

בסוכת גנב"ך ורקב"ש שנכנס בהם שעה אחת לאכול או לישן

ב. הרשב"א בחדושו הקשה סוכת גנב"ך ורקב"ש שנכנס בהם שעה אחת לאכול או לישן למה יתקדשו לכל שבעה, וכתב דאפשר שבאמת דינם כסוכה דעלמא, וכן מסיק בעבוה"ק, [ובאמת אין מפורש בגמ' שיוצאין

ביום, ואמאי לא נימא שיעשה תנאי שאינו בודל ממנו כלל, אלא ודאי כיון דנפק ביה למצוה הר"ז מציאות של מצוה, ותו אית בה משום ביזוי מצוה, ואע"פ שאם יכנס לבית חבירו ויבקש ממנו רשות ליטול אתרוג המיועד לאכילה ע"מ לצאת בו [בחוה"מ דלא בעינן לכן], דבאמת לא יאסר דלאו כל כמיניה לייחד אתרוג של חבירו למצוה, והרי אתרוג זה כסוכת גנב"ך שיוצאין בה ואינה מתקדשת, ואעפ"כ כשהוא מיוחד למצוה הוא מתקדש, ולא כל כמיניה לבטל ממנו קדושה זו, (זכר לדבר האומר רגלה של זו עולה דפשטה קדושה בכולה, ואם היא של שותפין לא פשטה, דמניעה של אחרים אינה הוכחה לקבוע גדר ההלכה על פי זה, כמו אדם ששאל בגד מחבירו שאינו רשאי לקרוע בגדו של חבירו כשהגיע למקום מקדש, שהוא כאנוס שאינו יכול לקרוע, אבל כשיכול לקרוע חייב לקרוע).

ועוד נראה דכמו שבנר חנוכה הדבר פשוט דלא שייך תנאי לבטל קדושתו, כך בסוכה הדבר פשוט שבשעה שהסוכה משמשת למצוה לא יתכן להשתמש בה לצרכו שימוש שאינו מהמצוה, ויש לעי' איך שטח מנימין עבדו של רב אשי בגדו ע"ג הסוכה, ובחגיגה כה"ג אסור מדאורייתא, וצ"ל דלא אסרו אלא שימוש שמבטל את המצוה להסתפק מהם להדיוט, ואפשר דכל שימושי בית בסוכה חשיבי מצוה, וכיון שדרכו של אדם לשטוח בגדיו על גג ביתו, ה"נ ג"ז בכלל תשבו בסוכות, שו"ר בט"ז סי' תרל"ח סק"ג הובא במ"ב סק"ד שכתב שרק שימוש שמבטלה ממצוה אסור, ובפמ"ג הביא רא"י ממנימין, וכתב גם הטעם דתשבו כדדורו, מה שעושה בדירה עושה בסוכה, וציין שם לדברי המג"א סי' תרכ"ח סק"ו שכתב בשם הראשונים שדרכן ה' להניח דברים ע"ג הסכך ולתלות בו, עי"ש, ועמשנ"ת לקמן סק"י"א שמדברי הראשונים אין נראה כהט"ז, וכמ"ש במ"ב סק"כ"ה עי"ש.

שאמרה תורה סוכת דירת קבע בעינן הרי סוכת המצוה כבית, אבל שפיר יוצא יד"ה בסוכה הראויה לדירת קבע אע"פ שאינו דר בה בקבע, וה"ה לענין קדושת הסוכה אין ללמוד מן הפסוק אלא בסוכה כזו שהיא באמת דירת קבע, וכדקרינן לה סוכת החג, בין בדר' יהודה בין בברייתא דושין, דטעמא משום דר"ע וריב"ב, ולפ"ז אם מהני תנאי בכל סוכה אפי' של מצוה, ה"ה שלא תתחייב במזוזה ולא תקבע למעשר, דהתנאי אומר שאינה סוכת החג, [ועמש"כ לעיל בהוספה סק"א ויש לדון לפ"ז אם התנאי מפקיע שם המצוה, או שמוסיף כח הדיוט בסוכה].

בדין תנאי באופן שדעתו לדור בסוכה כל שבעה

מידה נראה שאסור לעשות תנאי שאינו אמיתי, דהיינו שבאמת דעתו לדור בסוכה זו כל שבעה, רק הוא רוצה לשמור לעצמו זכות להשתמש בה אם ירצה, ואף אם האמת שזה חל, דע"י התנאי בטל ממנה שם סוכת החג, אבל לא שפיר עביד, שהרי התורה אמרה חג הסוכות שבעת ימים לד', שחל שם שמים על הסוכה, שהתורה נתנה קדושה במצות הסוכה, והוא מבטלה בתנאו והוא כמבטל מצות הסוכה המושלמת, ואף האוכל בסוכת גנב"ך מפסיד משהו, אבל זוהי המציאות שלו שחסר לו בסוכת החג, אבל לבטל את החשיבות שנתנה התורה לסוכה והקדישתה כחגיגה, יש בזה עוול מסוים.

ומד"מ נראה דפשטות הגמ' דלא מהני תנאי בסוכה של מצוה, דכיון שיש בזה עוול נגד רצון התורה, א"א לומר שד"ז נלמד מסתמות הגמ' גבי נוי סוכה, דה"ה בסוכה עצמה, ואמנם אביי ורבא לא הזכירו שהחילוק בין נוי לסוכה עצמה, י"ל שאביי ורבא ביארו רק הברייתא דנוי, וסתמא דגמ' הביאו דברי אביי ורבא וסיימו על זה דבסוכה עצמה לא שייך ענין זה, דסו"ס הוא משתמש בה למצוה, ול"ד לנוי שאינו מוכרח לייחדו לגמרי לסוכה.

ובן הוא פשטות הגמ' באתרוג דלרב אסי לא שייך לאכול אתרוג שיצא בו למצוה בו

בטעם שאסור להסתפק בנוי סוכה

ולמת דחמירי טפי, ולפ"ז מתפרש דקודם שיצא בו פשיטא דמותר לכו"ע [ונכמש"כ לקמן סק"ד בשם הריטב"א דר"ח מטביל ביה קודם נטילתו], ויוצא בו ומתקדש בברכתו ויחד עם זה פוקעת קדושתו, אבל באתרוג אחד שייחדו לשבעה נאסר מיום ראשון לכל הימים, ולא נתפרש מש"פ רש"י שאיתקצאי בביהש"מ, גם לא נתפרש מ"ש תו' דביום ראשון גם לרב נאסר כל היום, והיינו כפרש"י דאתקצאי בביהש"מ, אבל למש"כ שנאסר רק בנטילתו א"כ הדברים כפשטן שגם ביו"ט ראשון יוצא בו ואוכלו לאלתר, ואף אם נימא דאיתקצאי למצותו בביהש"מ מ"מ כיון שהוא מותר בטלטול למצותו ולאחר מצותו, מסתברא דלא אמרינן כיון דאתקצאי ביהש"מ, דהא לא איתקצאי אלא להנאה ולא לטלטול, ולכן צ"ב בדברי התו', שו"ר דעת רש"י ל"ג א' ב' שהדס מתקדש מאליו בכניסת יו"ט, ולא כדעת האו"ז, ועמש"כ בזה לקמן סק"י י"ד.

המשך דיני אתרוג נתבאר להלן בסוגיא דסוכה מ"ו ב'

בדין אם מהני יחוד לאתרוג

ד. **סוכה מ"ו ב'** א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסור כו', משמע שאם נטל אתרוג בראשון נאסר כל שבעה, וכ"מ בסמוך בדר"ז אתרוג שנפסלה אסור לאוכלה כל שבעה, ואע"פ שלילות מפסיקין אפ"ה חשיבא כולה חדא מצוה, ולא מהני לומר שמייחדו רק ליום זה, אם באמת דעתו להשתמש בו בשאר ימים, ודוקא בהפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים פליגי רב ורב אסי לקמן בשמעתין דנהי דהזמנה לאו מילתא היא, אבל כשהשתמש בו למצוה, א"א להפקיע מצותו אא"כ באמת נגמר זמן מצותו, שו"ר בתוד"ה אתרוג שכתבו בדעת ר' חנינא שהתנה בראשון שאינו מקצהו כולו ליום שני וש"מ דמהני, והיינו מפני שבאמת אינו עתיד לצאת בעודף הזה למחר, אבל אם דעתו לצאת בו אינו יכול להתנות, ובפשוטו י"ל דר"ח מטביל ביה קודם שיצא בו, והי' אתרוג מיוחד

הרמב"ן שבת כ"ב א' כתב שני טעמים מ"ט אסור להסתפק בנוי סוכה, הרי כשמשמש כבר סילקן מן המצוה, א' דאיתקצאי למצוה ואין לו רשות לסלקן מן המצוה, ב' דהוי ביזוי מצוה שאכילת חולין חשיבא ליה טפי מהמצוה, משמע שאין ביזוי אם משתמש ביחד עם המצוה, מיהו בנר חנוכה הביזוי להשתמש עם המצוה.

שם ומ"ש מהא דאתמר הפריש שבעה אתרוגים כו'

ג. **שם ומ"ש** מהא דאתמר הפריש שבעה אתרוגים לשבעת הימים, דין הוקצה למצותו דאתרוג הוא מדרבנן, שלא הקדישה תורה חפצא דמצוה אלא סוכה, וביאר הרמב"ן דשפיר מיייתי מדרבנן לדאורייתא דלענין השיעור מתי נקרא שעברה המצוה אין לחלק ביניהם, ונראה דהקושיא ומאי שנא היא רק מרב אסי, אבל מרב שהוקצה למצותו הדבר מובן דבסוכה המצוה נמשכת כל שבעה.

ביאור פלוגתת רב ור"א, ואם אתרוג נאסר רק בנטילתו בפירש"י ותו' בזה

שם אמר רב כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו לאלתר ורב אסי אמר כל או"א כו', טעמיה דרב אסי מפרש בגמ' כיון דמפסקי לילות מימים, וכיון שכל היום ראוי למצוה זו, הר"ז כבתוך שבעה של סוכות, ורב סבר דשאני סוכה שעדיין הוא בחיוב סוכה כל היום, ולא נשלמה מצותו עד כניסת ליל שמיני, אבל באתרוג מכי אנבהיה נפק ביה, ושוב אין לו שום מצוה ביום הזה, [ועי' להלן סק"ה בסוגיא דסוכה מ"ו ב' בדין אתרוג שנפסל אליבא דרב].

ובפשוטו האתרוג מתקדש רק בנטילתו, דבמצוה ודאי הזמנה לאו מילתא היא, שהטעם משום ביזוי מצוה, וזה לא שייך בהזמנה, [וכ"כ בשו"ע סי' תרנ"ג ס"ב, ועמשנ"ת בזה לקמן סק"י י"ד], ול"ד להזמנה לקדושה

שם ומ"ס לכולי יומא אתקצאי, בסברת פלוגתתם ואי פליגי במקדש

שם ומר סבר לכולי יומא אתקצאי, פי' לכל הזמן שראוי למצוה, דיש בזה משום כבוד המצוה, דניכר שהוא חפצא של מצוה ואסור לבזותו, כמו שסוכה קדושה מדאוריתא כל שבעה, ולאחר שבעה פוקעת הקדושה כיון דלא חזיא למצותה, ורב סבר דאזלינן בתר קיום המצוה, ולאחר שקיים הו"ל כלאחר החג, ומהא דפליגי בלולב שבמקדש, שמענו שאף במצוה דאוריתא פליגי, אא"כ נדחוק דסיפא דמתני' לא מיירי במקדש, דבסברא דוחק לומר שנהגו כן במקדש, עי' להלן.

שם מיד תינוקות שומטין כו', בירו' בזה, וביאור המנהג

שם מיד תינוקות שומטין כו', בירושלמי לא אמר אלא קטן הא גדול לא, ופשטות הדברים שהכל עושין התינוקות, דהיינו שהם אוכלין את האתרוגים של עצמם, ורש"י הביא מפרשים כן, ודחה דבריהם מפני שמצא גירסא במדרש ששמט את האתרוגים מן התינוקות, ולפנינו במדרש בחוקתי שאסף את האתרוגים שהתינוקות מקלקלין ביום הושענא, דהיינו שהם אוכלין מהם מעט ומשליכין הנשאר, ושומטין את לולביהן היינו שהתינוקות משליכין את לולביהם כדפרש"י שומטו ומניחו בקרן זוית.

ויש לעי' מאי אתא תנא לאשמועינן, ומהיכן נעשה מנהג זה, וי"ל דלר"י קמ"ל דאתרוג של קטנים שרי בשביעי, ולר"ל קמ"ל דה"ה גדולים, וצ"ל שעושין כן לשמחה ואין זה ביזוי מצוה, והיו משחקין באתרוגים וגם משליכין הלולבים, וקמ"ל מתני' דבתינוקות שרי, ור"י דייק מזה דתינוקות דוקא, כיון שזהו חידוש המשנה דשרי, ולא אשמועינן רבותא טפי, וחזינן מזה דאף לר' יוחנן יום שביעי קיל טפי, דגם מה שהתינוקות מנענעין נקרא חפצא דמצוה [וכדחזינן שאמרו למלך בחלום להתרפא באתרוגים שהיהודים מתפללין בהם, והביאו לו

לשני, שו"ר שכ"כ הריטב"א ל"ו ב', וי"ל דמשמע להו שמטביל באתרוג דמצוה מפני חביבותו, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה שעשה כן להראות שאין זה אלא זכר למקדש.

במש"פ רש"י דאתרוג לא חזי לביהש"מ מפני שיצא בו שחרית, ובדין נטלו בראשון ועדיין לא נטלו בשביעי אם הוקצה בביה"ש

מש"פ רש"י דאתרוג לא חזי לביהש"מ מפני שיצא בו שחרית, טעם זה מהני לאתרוג שייחדו לשביעי ונעשה תשמישי מצוה ע"י שיצא בו שחרית, אבל אכתי יש לדון בנטלו בראשון ועדיין לא נטלו בשביעי מאי, דהא צריך ליטלו ביהש"מ מספק מצוה כמ"ש במ"ב סי' תרנ"ב סק"ב, שו"ר בריטב"א ובר"ן דפטור מספק דרבנן עי' להלן, [ולכאורה גם ביו"ט דשמיני עצרת לא חשיב מוקצה, דאתרוג חזי לאכילה, והדס לריח ולולב וערבה לנוי], וא"כ מעיקרא מייחדו גם לביהש"מ של שביעי, ואפשר לומר דאפ"ה לא מקצה ל' לביהש"מ בסתמא, שלא אמרו לכולי יומא אתקצאי אלא לענין מה שהוא בסדר הנטילה, ולא במאורע שלא נטל כל היום והמתין לביהש"מ.

וכן הדין לר"ל דאתקצאי למצותו בלבד והיינו לשביעי עד שנטלו, ואם אירע שלא נטלו בשביעי עד ביהש"מ, נשאר באיסורו בביהש"מ, [לפי הצד שצריך ליטלו גם בביהש"מ של יו"ט], ואפ"ה מעיקרא לא אתקצאי להכי, ובכה"ג אם אירע שלא נטלו כלל, יש להסתפק אם אמרינן דהו"ל מוקצה כמו סוכה.

שו"ר בריטב"א ובר"ן שכתבו דלא אתקצאי לביהש"מ, כיון שפטור משום דספק דרבנן לקולא, ובטעמא דלוי כתב דבמקדש חייב משום ספק דאוריתא [מיהו לפ"ז הו"מ למימר בגמ' סוכה דאוריתא ואתרוג דרבנן], א"נ כיון דהא דהוקצה לכולי יומא חומרא היא לא החמירו בזה בביהש"מ.

שם ולוי אמר אתרוג אפי' בשמיני אסור, בפרש"י ובפ"י תו'

שם ולוי אמר אתרוג אפי' בשמיני אסור, פרש"י כיון שביהש"מ אסור משום ספק יום, וכן נראה ממה שלא פירשו בגמ' כלום ש"מ דטעמיה דאתרוג כסוכה, ואמנם ביאר אביי לר"פ החילוק אבל אין זה חילוק מוכרח, דסו"ס אסור להשתמש בזה כל ביהש"מ, [וגם משכח"ל כשלא יצא יד"ח ביום, כמש"כ סק"ד], אבל מ"ש תו' שהטעם משום גזירה קשה דהו"ל לגמ' לפרושי שיש כאן טעם מחודש של גזירה, ועוד מדאמרינן קם אבזה דשמואל בשטתיה דלא משמע שיש כאן שיטה הלכתית ולא סברא של גזירה, שאין נאמר ע"ז שיטתיה דלוי, וכן ר"ז דקם בשיטתיה דאבזה דשמואל לא משמע דשיטתיה היינו שאין לגזור, אלא משמע שיטה בהלכה דאמרינן מיגו דאתקצאי.

שם קם ר"ז בשיטתיה דאבזה דשמואל, ק"ק מה ענין להזכיר את ר"ז בלשון קם בשיטתיה, הרי היה כמה דורות אח"כ, ואפשר שזה כדי לחזק דעת אבזה דשמואל, דלא נימא שנקבעה הלכה כלוי מפני שבר פלוגתיה הודה לו, א"נ לומר דר"ז כאבזה דשמואל ולא כרב, ע"י בסמוך.

בירושלמי בדין אתרוג שנפסל ביו"ט הראשון, ודין סוכה שנפלה

שם דא"ר זירא אתרוג שנפסלה אסור לאוכלה כל שבעה, בירושלמי אמר רב דאתרוג שנפסל ביו"ט הראשון מותר לאוכלו, ומשמע מיד, ושאלו מ"ט אתרוג בשביעי רק דתינוקות מותרין, ותירצו דאתרוג שנפסל לא חזי לשום אדם, ואתרוג בשביעי חזי למי שעדיין לא יצא יד"ח, והנה בסוכה שנפלה דעת תו' ביצה ל' ב' שאסורה מדרבנן, ודעת הרמב"ן שבת מ"ה א' שאסורה מדאורייתא, אלא די"ל דסוכה ראויה לחזור ולבנותה משא"כ אתרוג שנפסל, ולפ"ז אם נתפוררו העצים ואינם ראויין לכולם מותר להסיק בהן, והו"ל כחגיגה שמתה, מיהו במעילה

אתרוגי התינוקות], ועיקר חידוש המשנה בלשון "מיד" שהיו עושין כן מיד בגמר המצוה, [ולפרש"י קשה דהול"ל שומטין את הלולים ואת האתרוגים מידי התינוקות, ואוכלין אותן, וגם עיקר המנהג לפירושו תמוה שאין יפה לגדולים לנהוג כן, לא בחטיפה ולא באכילה, אלא שרש"י נדחק מפני גרסתו במדרש, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה שכבר העיר בזה], ופשטות המשנה שאף במקדש היו עושין כן, שהרי זה סיום להנהגת המקדש דרישא, וק"ק שהכניסו שם תינוקות והיו משליכין לולביהן במקדש, מיהו עובדא דמדרש רבה היה בגבולין.

שם מאי לאו ה"ה לגדולים לא תינוקות דוקא, דס"ל שלא היו מקילין באתרוגין של חינוך מה שאסור לגדולים, אבל ידע שרק התינוקות נהגו כן.

שם אתרוג דלא חזי לביהש"מ כו'

ה. **שם** אתרוג דלא חזי לביהש"מ כו', פ"י שאינו עומד ליטלו בביהש"מ משא"כ סוכה שאפי' אם אכל בשחרית עדיין צריך סוכה לביהש"מ, וכמשנ"ת לעיל.

שם לא אתקצאי לביהש"מ כו', פ"י תו' לעיל י' ב' דבאמת הוא אסור כל ביהש"מ משום ספק יום, אבל כשדנים למחר האם הוא הי' מוקצה בתחלת היום השמיני, בזה אמרינן דכלפי שמיא גליא שהיה מותר, וכיון שאין מצוה מעשית בביהש"מ לא מיתסר למחר כיון שבאמת הי' מותר בתחלת יום שמיני, אבל סוכה שיש מצוה מעשית בביהש"מ הרי במציאות הי' חיוב סוכה בשעת ביהש"מ, ולצד ששעה זו היא לילה, נמצא שנתקיימה מצות סוכה בתחלת ליל שמיני, ואמנם נתקיימה מספק, אבל סו"ס ראינו בה קיום מצות סוכה, ובאותה שעה אסורה בהנאה, ומה שאמרו תו' מחמת יום שעבר, היינו כשהאיסור הוא שמא זה עדיין יום שביעי, אבל כשהאיסור מפני שכעת מקיימין בה מצות סוכה הרי האיסור מפני שעה זו עצמה.

ביצה ל' ב' תוד"ה אבל, מה שייך מוקצה בחוה"מ וקו' לפר"ת ופר"י

ו. **ביצה ל' ב' תוד"ה אבל**, וקשה דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורין היינו מטעם מוקצה כו', יש לעי' מה שייך מוקצה בחוה"מ, הרי כל מוקצה מותר בחוה"מ, ואיסור מוקצה של טלטול שייך רק בשבת ויו"ט, ובגמ' מיירי בכל שבעה שהוא חוה"מ, וע"כ דהוקצה למצותו היינו נתייחד למצוה שאסור ליהנות מהם, כענין שמצינו מוקצה לע"ז ע"י שיחדוהו לע"ז, וה"נ הוקצה למצותו לקדושתו או לכבודו שלא לזלזל במצוה, אבל אין שייך כאן מוקצה של טלטול כלל, ועי' להלן בדעת הרמב"ן שכ"כ, שו"ר ברשב"א בשמעתין שביאר כן.

שם בא"ד ותירץ ר"ת דמה שאמר מה חג כו', יש לעי' למה ביארו בגמ' דין המותר על השיעור, ולא ביארו תחלה עיקר הדין שהוא השיעור, ועוד דמנלן דמיירי שעשה יותר מהשיעור הנצרך למצוה, וסתמא בכל דוכתא צריך לשנות ההלכה כשעשה השיעור המוכרח למצוה, ואח"כ להוסיף הדין כשעשה יותר מכשיעור, ובגמ' אין רמז לזה, ועוד דדין הדפנות אינו ברור שנאסרין מדאורייתא ופשטות הגמ' דבדין הסכך מיירי למאי דמוקמינן לה בסוכה שנפלה, ועוד דבשיעור הנוסף על שתים כהלכתן יכול לומר אני בודל בסוכה כמו בנוי סוכה, כיון שאינם הכרחים ליחשב מן הסוכה, ועוד דמאן מפסיק מי העיקר ומי הנוסף, ולא מסתבר שיהא תלוי בסדר עשייתו, כיון שבשעת קיום המצוה בסוכה כולם משמשים בשוה, ולכן פשטות הדברים שכל הסכך נכלל הדפנות להסוברים שנאסרין] חשיבי סוכה ונאסרין, דודאי לא מסתבר שמודדין הסכך היתר על צילתה מרובה ולהתירו מדאורייתא, והרי לענין סתירת אהל פשיטא לגמ' שהכל אסור, וממילא גם לענין חג הסוכות תעשה דין כולו כסוכה, והר"ן חילק שאם עשה ארבע דפנות כאחת כולן אסורות, ואם מתחלה עשה שתים וטפח וישב בה בסוכות

ס"ו סק"ג הבאנו פלוגתא בקק"ל שמתו אם נשארו באיסורין מדאורייתא], אבל יותר נראה דרב לשיטתו שמקצה רק למצותו, וכיון שנפסל בטלה מצותו, אבל למ"ד שהוקצה לכל שבעה, הר"ז חפצא דמצוה כסוכה, ולכן אפי' נפסל אסור, שגופו נעשה איסור הנאה, ולפ"ז ניחא דקם ר"ז כאבוב דשמואל ולא כרב, מיהו א"צ לזה דכיון דאמר כל שבעה הוי דלא כרב דלדידיה יש להתירו בשחרית אע"פ שלא יצא בו, דכיון שאינו ראוי לא גרע מיצא בו, ושמא הי' מקום לדחוק דכל שבעה הכונה אפי' בשביעי, אבל רק שחרית.

שם ואר"ז כו' משום דאתי לאגמוריה שיקרא, למה בלא"ה מותר להבטיחו בשקר

שם ואר"ז לא לקני איניש כו', הביאו כאן דיני אתרוג של התינוקות, אגב מתני' דתינוקות שומטין את לולביהן.

שם ואר"ז לא לימא איניש לינוקא דיהבינא לך מידי ולא יהיב ליה משום דאתי לאגמוריה שיקרא, יש לשאול ואי לאו האי טעמא למה מותר לו להבטיחו בשקר, ואפשר לומר דמיירי כשנתכוין ליתן לו ואח"כ אירע שחזור בו כגון שאין לו וכיו"ב, ובגדול כה"ג פטור מליתן לו, ואפ"ה בקטן ישתדל יותר לקיים כדי שלא ילמד לשקר, א"נ י"ל דמיירי באופן שהקטן חייב לעשות את הדבר בלא לקבל פרס, ובזמן שהוא מסרב במקום להענישו עד שיקיים, מבטיח לו פרס, והוא פטור מליתן לו כיון שסירובו הי' שלא כדין, אפ"ה כדי שלא ילמד לשקר קאמר שיתן לו.

שם אמר אביי שמיני ספק שביעי אסור

שם אמר אביי שמיני ספק שביעי אסור, בפשוטו כל היום אסור מפני שהוקצה לכל שבעה והר"ז ספק שבעה, ומרימר דשרי כיון דלמעשה אין נוטלין לולב בשמיני לא מקצה ליה ליום זה, שהרי הוחלט מעיקרא לא לקיים המצוה בשמיני.

אם דעתו לפדותו, דסו"ס הוא פטומי מילי שקובע בדברים שאינם שלו, ואפי' לר"מ דאמר שדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה ב"מ ט"ז ב', מסתברא דתנאי לאו כלום הוא, דדוקא במקח לחבירו שייך גמירות דעת להתחייב, אבל תנאי עם עצמו לא שייך בשאינו שלו, ועוד דסוכה שנפלה הר"ז כמתנה על ההקדש כשיפדנו חבירו דלאו בידו הוא כלל, ומסתברא שזו כונת הרמב"ן שכתב לכשיפדה ולא לכשאפדנו.

שבת מ"ה א' ושון בסוכת החג בחג כו', בתו' רמב"ן וש"ר בזה

ח. **שבת מ"ה א'** וממאי דר"ש היא כו' ושון בסוכת החג בחג כו', בתוד"ה עד מוצאי יו"ט כו' כתבו דזה לא אתי כר"ש, דלדידה שרי ביו"ט אחרון.

והרמב"ן כתב דעיקר מאי דמיינן דר"ש אית ליה הוקצה למצותו מסוכת החג בחג, היינו מיו"ט אחרון דאסור לר"ש, דסוכת החג בחג משמע כל החג ואפי' יו"ט האחרון, ונראה דאין כונתו דלשון סוכת החג משמע גם יו"ט האחרון, דהא סוכת החג בחג לענין מזוזה וקביעות מעשר אינה כוללת יו"ט האחרון, אלא דבריתא דקתני ושון בסוכת החג בחג משמע דר"ש שוה לרבנן בכל דיני סוכת החג בחג וסתמא זה כולל גם יו"ט האחרון.

ויש לעי' איך אפשר לפרש הבריתא חוץ מיו"ט אחרון בדעת ר"ש כמ"ש תו' והרמב"ן בשם ר"ת, הרי פלוגתתם שייכא רק ביו"ט אחרון, דביו"ט ראשון מן הדין אסורה ואפי' בחוה"מ, ואפי' נפלה מערב שבת חוה"מ היא מוקצה בשבת, שאפי' ירצה מבעו"י ליהנות אסור לו, ונשארין מוקצה, ואין מקום להזכיר בזה דשון בדיני מוקצה, שהרי אין איסורם משום מוקצה אלא מן התורה, ומה שייך לומר מודה ר"ש דלא אמרינן יושב ומצפה בזמן שאפי' נפלה מבעו"י אסורין, וע"כ קמ"ל דמודה ר"ש בהוקצה למצותו דאמרינן מיגו דאתקצאי לביהש"מ, וכמו שביאר הרמב"ן שם דבהקצאה דמצוה מודה

ואח"כ הוסיף דפנות לא מתסריי, ולכאורה זה שייך רק במתנה אני בודל מהן וכמ"כ.

שם בא"ד ור"י פי' דודאי כ"ז שהסוכה בעמידה כו', יש לעי' הרי בנוי סוכה כשהתנה מותר להסתפק אפי' כשהסוכה עומדת, ודכוותה ראוי לפרש דין עצי סוכה דלא מהני תנאי, וזה נפ"מ בכל שבעה דליכא מוקצה ואין להתייחס כאן בעיקר החילוק, מה שיש נפ"מ לענין שמיני כשנאסר בביהש"מ מדין טלטול מוקצה, דהשתא בדין קדושת המצוה קיימין, ועוד דחגיגה שמתה אסורה בהנאה ובפשוטו היינו מדאוריתא, ונחלקו בזה הראשונים עמ"ש"כ מעילה ס"ו סק"ג, וא"כ ה"ה סוכה שנפלה, ועוד שהרי עדיין ראוייה למצותה שיכול לחזור ולבנותה, והר"ז כדמי חגיגה שאסורין מדאוריתא, ועוד דבאתרוג שנפסל אר"ז סוכה מ"ו ב' שאסור כל שבעה אע"פ שאיסורו רק מדרבנן ואין לו תקנה להכשירו, ועוד דלא מהני תנאי בעומדת להתירה לאחר נפילה כמ"ש הרמב"ן שבת מ"ה א'.

והרמב"ן כתב בשבת מ"ה א' דעצי סוכה בין קיימת בין נופלת אסורין בהנאה כל שבעה מן התורה בלא איסור מוקצה, ולשון אתקצאי כל שבעה אין הכונה לדין מוקצה כלל, אלא מלשון ייחוד והקצאה למצוה, ומה שדימו בזה דין מוקצה בשבת מ"ה א' זהו לענין שמיני עצרת.

בקושית הרשב"א מ"ט לא מהני תנאי בעצי סוכה

ז. **הקשה** הרשב"א למה לא מהני תנאי בעצי סוכה, הרי בקדושת דמים מהני תנאי, ולאביי אפי' בקדוה"ג, והדברים צ"ב דהא דמהני תנאי היינו בקדושה שחלה ע"י האדם, והוא יכול להתנות איזו קדושה הוא מקדיש, אבל דבר שהנקדש מן השמים מהיכי תיתי שיועיל תנאו כלום, וזו כונת הרמב"ן במלחמות ובשבת מ"ה א' שכתב דלא מהני תנאי כשתפול, דהו"ל כמתנה על ההקדש לכשיפדה, והכונה שאין לו שום בעלות להתנות על הקדש שאינו שלו, אפי'

מיתסרי איך יאסר נוי שלהם, ודחה דדילמא מן הצד היינו ג"כ בסכך אלא שהנוי בצידי הסכך באופן שאינו יושב תחת הנוי, נויש לדון בזה דלצד שהנוי פוסל את הסכך ואין ישנים תחתיו אין לזה מעלת סכך והו"ל כדפנות, וע"כ שגם בדפנות יש דין נוי, ודוחק להעמיד סדינין המצויירין בפחות מג"ט של הסכך מן הצד שישנים תחתיו דהו"ל דילמא בפחות מג"ט, ועי' לקמן ס"ק כ"ד בדין נוי של דופן עקומה].

והנה נראה מדבריו דקדושת הנוי מפני שהוא נטפל לסכך או לדפנות, והוא מקבל קדושה כמותן, ואמנם אין קדושתו מדאורייתא כמבואר שבת כ"ב א', אבל מדרכנן החשיבו הנוי כדין הסוכה מדאורייתא.

ברם יש לדון דטעמא דדפנות אינם מתקדשות הוא מפני שאינם מהוים את הסוכה, דהא דפנות הסוכה עשויות כבית, והחילוק בין בית לסוכה הוא בסכך, ולכן הדפנות אינם מתקדשות, אבל באמת ענין התקדשות הסוכה הוא המקום המקודש שהוא מעון לשכינה, ואין הענין בסכך עצמו שהקדושה מחמתו, אלא שחלות הקדושה באופן מעשי חל רק על הסכך שהוא המהווה את השינוי של המקום מבית לסוכה, ולכן יש בו גם דינים שיהא מדבר שאינו מק"ט וגידולו מן הארץ, וכיון שכן הרי הנוי שבא לקשט את כלל הסוכה הוא נחשב דבר מצוה בזה שמקשט את המקום הזה באופן כללי, וא"צ שיתבטל לסכך או לדפנות, וזו נראה כונת המג"א בסי' תרל"ח סק"ט שכתב שגם להרא"ש נוי דפנות מתקדש כנוי סכך, והביא כן בשם תשובת הרא"ש, דכונת התורה לקדש את כלל הסוכה והנוי שמקשטה ומכבדה הוא תשמישי מצוה, שו"ר דיש גורסין במג"א דנוי הסכך הן, שאף נויי הדפנות באין לייפות הסכך.

וא"ת מ"ט לא נאסור הדפנות כמשמשי סוכה, שהרי אין סוכה בלא דפנות, ולמה לא יחשבו לכל הפחות כנוי, י"ל דדפנות הסוכה אינם נראין כדבר מיוחד שעשה לצורך המצוה,

ר"ש דלא אמרין אדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו, אבל הרשב"א בשבת והר"ן בביצה נקטו כדעת ר"ת דר"ש פליג ביו"ט אחרון, והרמב"ן גופיה לא אמר דלא שייך כלל לפרש דשויין רק בשבעת הימים, ועי' לקמן ס"ק י"ב בדברי המ"ב סק"ו, שו"ר בר"ן שבת מ"ה א' שחלק ע"ד הרמב"ן, ולע"כ.

מה שהביאו בגמ' ברישא ברייתא דנוי סוכה, היינו מפני שהוזכר שם בהדיא יו"ט אחרון, וממילא מתפרש הא דשויין ג"כ לענין יו"ט אחרון, ולפמשנ"ת גם ברייתא דשויין מתפרשת בדיני מוקצה ולא בדיני סוכה ל"ד, וממילא היינו ליו"ט אחרון.

ביצה ל' ב' מנין לעצי סוכה, כמה הוכחות דהיינו סכך

מ. ביצה ל' ב' מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה כו', לשון עצי סוכה מתפרש שבא ליטול עצים להסקה מן הסכך, דדפנות אינם סתמא מעצים, ולמה החליט ר"ע לקראם עצים ולא אמר סוכה אסורה סתם, אבל אם מיירי רק על הסכך נחא, וכן הוכיח הרא"ש בפ"ק דסוכה י' א' מהא דילפינן סוכה י"א ב' דסכך גידולו מן הארץ מחג הסוכות מקיש סוכה לחגיגה, והיינו כדרשא דריב"ב דשמעתין, ודרשינן לה רק לסכך, וכן הא דבעינן לר"ש ט' א' סוכה לשם חג מהאי קרא, ילפינן לה רק לסכך, וכן דין תעשה ולא מן העשוי, וכן בשמעתין לעיל אין נוטלין עצים מן הסוכה פשיטא לן דהיינו סכך, עד דדחיק למקומה בסמוך לדפנות, ור"מ משני שא"צ לדחוק דסמוך לדפנות, אלא מיירי באיסורייתא של סכך, וכיון דבכל דוכתא סוכה היינו סכך הרי פשטות הגמ' בסכך בלבד.

בראית העיטור אם דפנות מתקדשות, ודעת הר"מ בזה

מיהו העיטור הביא ראי' מסוכה י' ב' דדחינן בגמ' שנוי סוכה מיירי מן הצד, ופרש"י דהוי נוי לדפנות, ואם איתא דדפנות גופייהו לא

ש"ע סי' תרל"ח ס"א עצי סוכה אסורין כו' ע"ס
הש"ע ומ"ב

י. **ש"ע** סי' תרל"ח ס"א עצי סוכה אסורין כל
שמונת ימי החג כו', הסכמת
הראשונים שקדושת הסוכה מדאורייתא, ופוקעת
מאליה לאחר שבעה, דבהדיא כתיב שבעת ימים
לד'.

שם מ"ב סק"א ואפי' עשה סוכה אחרת כו', פי'
דהראשונה אסורה מדאורייתא, אף
להסוכרים שסוכה שנפלה אסורה רק מדרבנן.

שם סק"ג ובשעה"צ אות ג', ז"ל ר"י כל מה
שכתבתי דינו כמו כן בסוכה ישנה אפי' לא
חידש בה דבר ואפי' שלא נעשית לשם סוכה,
ונראה דודאי כל סוכה שלו שייחדה למצות
סוכה נאסרת ומה שהזכיר הרשב"א שלא נעשית
לשם קדושת סוכה כונתו שאם נעשית למצוה
מובן שמתקדשת אפי' בשימוש אכילה אחת,
אבל כאן שלא נעשית למצוה אינה מתקדשת
כשאין דעתו להפקיעה משימושה הרגיל, ועמ"ב
סק"ט שחילק כן שאם ייחדה לכל החג מתקדשת
אע"פ שלא עשאה לשם חג, ואם לא ייחדה
לשבעה אינה מתקדש בשימוש פעם אחת.

והנה לעיל סק"ב ביארנו דסוכת גוי אע"פ
שיוצאין בה יד"ח מ"מ אינו יכול
להקדישה מכח קיום המצוה, וכיון דאשכחן
כה"ג בסוכת גוי, שייך לומר דה"ה בסוכת נשים
ובהמה, שאין כונתו להפקיע השימוש שלהם
בזה שקיים בהם מצותו לפי שעה, אבל
כשמייחדם למצוה אפי' של גוי ששכרה ממנו
לשבעה, שפיר מתקדשת, וה"ה סוכת רועים
וקייצים אע"פ שהוא עצמו הרועה, מ"מ כיון
שהוא דר בביתו ואין כונתו לישב בסוכות
במקום המרעה, שפיר יש לדמותם לסוכת גוים
ובהמה, אע"פ שיש לו אפשרות לקדשם.

ומסתברא שאין הנוי מתקדש בסוכה זו, דלא
שייך להטפיל לה נוי בזמן שהיא
עצמה אינה סוכה מקודשת, ואע"פ שכתבנו
בסק"ט דשייך להטפיל נוי לדפנות, מפני שהנוי

אלא הדפנות הם הבית הקבוע שהסירו תקרתו
ונתנו עליו סכך, וחשיב ביתו של כל השנה, אבל
הנוי הוא דבר נוסף שניכר שנעשה לכבוד
הסוכה, ואפי' נוי שבקרקע הסוכה שפירס
שטיחין נאין אפשר שיאסר, אע"פ שסוכה צריכה
קרקע עי' סוכה ל"א א', ואילו הקרקע עצמו אינו
נאסר ולדעת האוסרים את הדפנות הרי גם כותלי
הבית שפיחת מעזיבתן מתקדשים.

ל"שון הרמב"ם שכתב בין עצי דפנות בין עצי
סכך ודאי משמע שהכל דאורייתא, דאיך
אפשר להקדים הדרבנן לדאורייתא, ועוד דכיון
שכ"כ בפשיטות ודאי דמפרש כן בפסוק, שאין
דרכו להעתיק מה שאינו מפורש ולחדש שדפנות
כנוי זוהי סכרא ולא דבר מפורש, ועוד דלשון
הרמב"ם פ"ו הט"ו ט"ז נראה שאין תנאי מועיל
אלא בנוי, אבל לא בדפנות ובסכך, והוא מפרש
בגמ' עצי סוכה בין עצי דפנות בין עצי סכך,
ובנוי הוא מסיים ואם התנה עליהם כו' ולא חלה
עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה, [וכן
הועתק לשון זה בשו"ע ס"ב], ש"מ דדוקא בהני
מהני תנאי ולא בסוכה עצמה, וש"מ דדפנות
כסוכה עצמה.

בדעת ר"ת דשיעור סוכה דאו' והשאר דרבנן,
ובתו' הרא"ש שדוקא בסכך

התו' בביצה ל' ב' העתיקו דעת ר"ת דשתיים
כהלכתן ושלישית טפח אסירי מדאורייתא,
והשאר מדרבנן, וע"ז אמרו בגמ' לשון מוקצה,
אבל בתו' הרא"ש שבת מ"ה א' כתב וז"ל ותירץ
ר"ת דוקא בכדי הכשר סוכה אסיר מדאורייתא
וטפי מהכשר סוכה משום דאיתקצאי למצותו,
וכונתו בסכך בלבד, והיינו לכאורה בעובי הסכך,
ועי' בסמוך, ובירושלמי ג"כ הזכירו תנאי בסכך
המעובה יותר מהשיעור, והב"י הביא מהרא"מ
שהקשה מתו' בביצה שהם לתלמידי ר"פ, וכ"כ
ר"י בשם תו' כהרא"ש, אלא שהוא כתב דיותר
מז' על ז' אינו אסור אלא מדרבנן, וזה מחודש
דכל זע"ז כסוכה גמורה חשיב, ואיך שייך לומר
שזה יותר מהצריך להכשר סוכה.

לא כל שימוש הוי ביזוי, מיהו ערמב"ן שבת כ"ב א' דהרצאת מצות הוי שימוש כל דהו ואפ"ה אסרוהו, ועי' להלן בדין הדס של מצוה, ולפ"ז נראה שאין להקל כהט"ז.

מיהו כבר כתבנו לעיל סק"ב דמעובדא דמנימין י' ב' מבואר שמותר להניח בגד ע"ג הסכך להתייבש, אלא דיש לפרש שכל שימושי דירה שאדם עושב בביתו מותר בסוכה משום תשבו כעין תדורו, וחשיב שימוש המצוה, ולא היתר שימושי חול בסוכה שלד', וכ"כ בפמ"ג, ולפ"ז מ"ש במ"ב דלסמוך עליה ולהניח עליה שום דבר מותר קושטא הוא מדין מצות הסוכה, ולא מפני ששימוש זה אינו מבטל ממנה המצוה.

והנה אין לדמות סוכה לחגיגה לענין שימושי הדיוט, דחגיגה נתקדשה לשימושי שמים, ולכן אם מניח עליה דבר הר"ז נהנה מהקדושה, אבל סוכה נתקדשה לצורך המצוה של דירת האדם, אבל אכתי יש שימושים דלא חשיבי דירה ויש לאוסרם אף באופן שאין השימוש מבטל את המצוה, שו"ר במ"ב ס"ק כ"ה ובשעה"צ אות ל' דלא פשיטא ליה לנקוט כהט"ז, עי"ש, והט"ז גופיה בסק"ג נוקט כהמתירים לשיטתו, ואדרבה מדברי שניהם יש ללמוד דלא ס"ל כהט"ז, ועי' בסמוך.

ומצינו בהדס של מצוה שאסור להריח בו סוכה ל"ז ב' אע"פ שאינו מבטל מצותו, וכתב הריטב"א בשם הרא"ה דבסכך של הדס מותר להריח בו, כיון שאינו בא לשמש אלא מעשה עץ בעלמא לא אקצייה אלא מהבערה שלא לפחות הסכך, וה"ה לגוי, [כן מתפרש בלשונו וכן מפורש בחדושי הרא"ה, וצ"ע במ"ב ס"ק כ"ה בשם הפמ"ג א"א סק"י שלא כ"כ], אבל מריחא לא אקצייה, והריטב"א סיים וכן עיקר, אבל הר"ן כתב מסתברא דה"ה להדס של סכך וגוי, אבל יש חולקים כו', ועי' להלן ד"ה ולהאמור, ועכ"פ כו"ע מודו שאין האיסור דוקא במקום ביטול המצוה, וזה דלא כהט"ז, וכבר כ"כ בשעה"צ הנ"ל.

מתייחס לשיבת הסוכה, אבל זה דוקא בסוכה קדושה, אבל סוכה שאינה מתקדשת, אין מקום לחשוב הנזי של הסוכה.

מיהו לענין שימוש של בזיון ככלי אכילה ובישול צ"ע אם יש איסור בסוכה כזו, ועי' מ"ב תרל"ט סק"ו ובשעה"צ אות י"ג להחמיר שלא לברך בשעה שהקדירות בסוכה, אבל אכתי י"ל דהיינו בסוכה דמצוה שיש איסור לנהוג בה בזיון, אבל הנכנס לסוכה גוי ובהמה אין לו מצוה לנקות הסוכה, כיון שסוכה זו לא נתקדשה ליקרא סוכה לד', ואמנם זה מחודש שיש שתי מצוות של סוכה, אבל ע"כ כ"ה לפמשנ"ת ברשב"א, [והערוני דבתו' סוכה כ"ט א' משמע דכלי אכילה ובישול אסורין משום כעין תדורו שיש להם בית בפ"ע ולא משום קדושה, ולפ"ז בסוכת עראי כגנב"ך בלא"ה אין מעלת כעין תדור].

שם בה"ל ד"ה בין עצי דפנות כו', עמשנ"ת לעיל סק"ט דנראה דלהרמב"ם הוי דאורייתא, ולהרא"ש ורי"ו בשם תו' הדפנות מותרות, וכתב בשם רבותיו להחמיר, וגוי דפנות כתב המ"א דאסור לכו"ע, וכ"כ במ"ב ס"ק כ"ד בשם הרבה אחרונים, אלא שכתב בשעה"צ דאילו ראו דחיית העיטור לא היו כותבים כן, ולפמשנ"ת לעיל סק"ט כל נזי שבסוכה כנוי הסכך דמי ואסור לכו"ע.

שם מ"ב סק"ד, בדין לסמוך עליה או להניח עליה דבר, ובדין הדס של סכך אם מותר להריח בו, והדס של נזי

יא. שם מ"ב סק"ד ואין נאותין היינו דרך ביטול שבוה תבטל קדושתה כו', כ"כ הט"ז סק"ג, אבל הדבר צ"ת בין מדאורייתא בין מדרבנן, דבדין קדושת סוכה מדאורייתא אין להחליט מסברא לחוד להתיר הנאה שאינה דרך עשיית המצוה, ובדין ביזוי מצוה הרי מצינו שאסור להרצות מצות כנגד נר חנוכה, אע"פ שאין המצוה מתבטלת בזה, וא"כ אין להתיר שום שימוש שיש בו משום ביזוי המצוה, ואמנם

ובאמת בסכך אפי' לא הי' עשוי לריח יש לאסור מפני שנקרא עליו שם שמים, ולא חשיב שלא כדרך הנאתו אפי' באתרוג, ולכן אי משכח"ל סכך כאתרוג שמוותר להריח בו במצוה ובנוי, אפ"ה בסכך אסור כדין חגיגה, ועמש"כ ס"ק י"ט בדברי התו' שבת כ"ב א' בזה.

ל"שון הרמ"א בסוף ס"ב אם סיכך בהדס כו' מותר להריח בו כו' ויש אוסרים בהדס, צ"ע למה העתיק דעה ראשונה בסתמא בזמן שהר"ן כתב דמסתברא לאיסור ויש חולקים, ובאמת דעת המתירים מחודשת שאין לסברא זו מקור בגמ', וסתמות הדברים שכל התלויין בסוכה אסורין אפי' להריח בעשויין לריח, ואמנם כ"כ המ"ב בשם הפמ"ג דלנוי אסור, אבל אין כן דעת הראשונים כמפורש ברא"ה וכ"נ בריטב"א ובר"ן דאין חילוק בין סכך לנוי, ובמ"ב ס"ק כ"ו הביא דהט"ז פסק להתיר והעתיקו בדה"ת, והדברים צ"ת דהט"ז לשיטתו שבמ"ב סק"ד, וזה דלא כשתי השיטות, ואדרבה בסכך יש כאן נדון בדאורייתא, ובנוי הנדון בדרבנן, ובמ"ב ס"ק כ"ה כתב בשם הפמ"ג לאסור בנוי ולמש"כ כל האוסר בנוי אסור בסכך, וכן עיקר.

מ"ב סק"ה בדין סוכה שנפלה, וסק"ו בטעם דסתירת אהל, ואם מהני תנאי לשמיני לכשיפלו

יב. שם מ"ב סק"ה ואפי' נפלה הסוכה כו' היינו דאפי' להפוסקים דסברי דמן התורה אינה אסורה אלא בעודה קיימת כו', פי' שהתורה אסרה סוכה כל שבעה, וכיון שנפלה הסוכה הרי אין כאן מצוה והו"ל כלאחר שבעה, ואכתי יש לחלק בין אם יכול לחזור ולבנותה דשפיר מחויב בדבר, אבל נפ"מ בסוכה שנשברה באופן שא"א לבנותה דאפ"ה אסירא מדרבנן, שהעצים נאסרו, והנה ד"ז מבואר בגמ' דבסוכה שנפלה יש דין סוכת חג, דהא לא מהני תנאי לכשתפול, וכ"מ בגמ' סוכה מ"ו ב' דאתרוג שנפסל ג"כ אסור כל שבעה, אע"פ שלא שייך

ויש לבאר מה שאמרו בגמ' שם דהדס כיון דלריחא קאי כי אקצייה מריחא אקצייה, אתרוג דלאכילה קאי כי אקצייה מאכילה אקצייה, ויש לשאול אטו בדעתו תליא מילתא הרי הוא אינו מקצה מדעתו כלום, שאין לו ענין שלא להריח בהדס של מצוה, אלא דאנן חשבינן ליה ביזוי מצוה, ואם זה ביזוי להריח בחפצא דמצוה מה מהני לזה הא דאתרוג לאכילה קאי, סו"ס הוא מריח בחפצא דמצוה.

ונראה ביאור הדברים דכל שמשמש בחפצא דמצוה לצורך הדיוט בעיקר שימוש, הר"ז מגלה שצרכו חשוב כמו המצוה, וזהו הביזוי שאינו מקדש את החפץ לדבר מובדל ומקודש למצות ד', אבל אם משמש שימוש צדדי שאינו עיקר החפץ, אין זה מראה שהוא מחשיב צורך ההדיוט כצורך המצוה, שעיקר השימוש מקצוהו לצורך המצוה, ורק הדבר הצדדי שנעשה דרך אגב משתמש להדיוט, ואין זה פוגע בכבוד המצוה, ויש ברמב"ן שבת כ"ב א' לשון כזה שהשימוש לצורך הדיוט הוי ביזוי למצוה שמראה שעדיף ליה רשות ממצוה, אלא שהרמב"ן שם מיירי כשמסלקה מן המצוה לגמרי, וכאן מיירי כשרק מריח בהדס, ואעפ"כ כל שמשמש עיקר שימוש להדיוט, הר"ז נראה כנוטל כולו להדיוט והו"ל ביזוי ע"ז.

ול"שון הגמ' אקצייה יש לפרש דכיון שהאדם הסיח דעתו מעיקר הנאתו לצורך המצוה, הרי כשחוזר ונוטלו לצרכו הר"ז ביזוי המצוה שחוזר בו לקחתו לעצמו, אבל מה שלא הי' דעתו עליו מעיקרא ולא אקצייה למצוה, אין כאן חזרה ליטול דבר מצוה לצורך הדיוט.

ול"האמור פשטות הדברים דהדס של סכך ונוי אסור להריח בו, שבכל דבר לפי ענינו הרי הוא מוסר כולו למצוה, ואין הדבר תלוי אם המצוה צריכה הדס דוקא, דסו"ס אקצייה כולו למצות סכך ונוי, ולא תלוי בכונת הבעלים אלא במציאות החפצא שמוסר כולו למצוה וכמש"כ.

בדין הוא שיהני תנאי לנוי בשמיני אפי' לא נפלו, שהרי א"צ לסתור אהלא בשביל להסתפק מפירות שתלאן לנוי, ובאמת במ"ב ס"ק י"ג מבואר דאפי' נפלו בחוה"מ אסורין כל שמונה, והרי כשנפלו הו"ל כהתנה עליהם בשמיני, שו"ר בחדושי הר"ן שבת מ"ה א' שחלק ע"ד הרמב"ן, ול"ע בסוגיא שם, שו"ר ברא"ה שג"כ כתב דמהני תנאי לשמיני.

שם בשו"ע ואם אחר שעשה השיעור מן הדפנות כו' בדעת הראשונים בזה

יג. **שם** בשו"ע ואם אחר שעשה השיעור מן הדפנות כו', יש לעי' אם הוסיף ע"מ שיתקדש הר"ז כעשה ארבעתן סתם, ואם הוסיף ע"מ שלא יתקדש, ה"נ יכול להחליט שיתקדש רק מה שהוסיף, ומה שעשה תחלה לא יתקדש, שהרי הקדושה חלה כשנכנס לסוכה ויכול לקבוע מה שירצה, וכ"כ בבה"ל ד"ה סתם.

ועיקר חילוקן של ר"ת הרי חלקו ע"ז הרמב"ן והרשב"א ולפ"ד כל הסוכה מתקדשת, ואם יש חלק שאינו מתקדש הרי הוא כנוי שלא בדל ממנו ביהש"מ, והוא מותר כל שבעה, ואין בו מוקצה, ור"ת הרי חידש דבהני איכא איסור מוקצה ולא איסור קדושה דאוריתא, וזה תמוה דאיסור מוקצה ליכא בחוה"מ, וגם דברי המחבר שהעתיק שהם מותרין לגמרי צ"ב, שהרי ר"ת יישב בזה לשון מוקצה שבגמ', לומר שהאדם מקצהו, והתורה אינה מקדשתן מפני שהם תוספת על עיקר המצוה, מיהו אכתי אין זה ברור מנלן מה קידשה תורה, אם הדבר תלוי במציאות ולא בדעת האדם.

ובבה"ל ד"ה ואם כתב דהר"ן מפרש בדעת ר"ת דהיינו שהוסיף הדפנות אח"כ, ולדעת ר"ת מיתסרי מדרבנן ולהר"ן מותרין, והדברים מיוחדים שכל עיקר דברי ר"ת ליישב לשון מוקצה שבגמ', דאיכא גונא דאסורין מדרבנן משום מוקצה, אבל לא שמענו מי שמתיר לגמרי חלק מן הסוכה, שו"ר בר"ן שבת מ"ה א' בחידושים שחלק על הרמב"ן, ולע"כ.

להחזירו למצותו, וכ"ש עצי סוכה דאסירי מדאוריתא, מיהו בירושלמי מתיר רב אתרוג שנפסל, והיינו לשיטתו דאוכלו לאלתר.

אבל דעת הרמב"ן דסוכה שנפלה אסורה מדאוריתא, וכן הדין בחגיגה שמתה דאסורה בהנאה מדאוריתא, דכיון שנתקדשו העצים נשארין באיסורן כל שבעה כדין קדשים שמתו, וכ"ה פשטות הגמ' מהא דאתרוג שנפסל דאע"פ שאיסורו מדרבנן הרי הוא אסור כל שבעה.

שם במ"ב אסור ליהנות ממנה מטעם מוקצה דאיתקצאי בביהש"מ של תחלת החג, לפ"ד הרמב"ן והרשב"א לאו משום מוקצה הוא דאין שייך מוקצה בחוה"מ כלל, ולא בביהש"מ תליא מילתא, אלא שנתקדשו לשמים ברגע שקיימו בהם המצוה, ואע"פ שהזכירו בגמ' לשון אתקצאי ואקצייה, הכונה נתייחדו ונתקדשו, וכן מש"כ בשעה"צ אות ז' דכל ימי החג כיומא אריכתא דמי כדאיתא בגמ', לפי' הרמב"ן בעצי סוכה נאסרו מן התורה לכל שבעה מכת התורה ורק בנוי סוכה דשייך לומר איני בודל, בזה אמרו בגמ' דלא שייך לומר איני בודל ממחר, דכיון שנאסרו שעה אחת נאסרו לעולם, ול"ד לאתרוג.

שם סק"ו העתיק הטעם דסתירת אהל, אבל להרמב"ן והרשב"א האיסור מדאוריתא, ולא שייך איני בודל רק בנוי שלא קדשתו תורה, ואיסורו מדרבנן משום ביזוי מצוה, ובזה אם לא ייחדו למצוה אינו מתקדש ואינו נאסר.

ולפ"ז מ"ש במ"ב בשם הר"ן דלשמיני מהני תנאי לכשיפלו צ"ע, דתנאי מהני רק בסוכה של כל השנה, דאיסורן משום מוקצה ולזה מהני דעתו, אבל בסוכת החג בחג מבואר בגמ' דלא מהני דעתו אפי' לשמיני, דהיינו דקתני ושויין בסוכת החג, וע"ז אמרו בגמ' דלא מהני תנאי, וערשב"א ביצה ד' א' שכתב דסוכה דמצוה חמירא ולא מהני תנאי, ועמשנ"ת לעיל סק"ב, ועוד דאי מהני תנאי לעצי סוכה שיפלו

שמצינו בירושלמי שמברכין לעשות סוכה, ובתלמודן סוכה מ"ו א' שמברכין שהחיינו בעשיית הסוכה, ועי"ש בתו' מהירושלמי ובטעמא דמברכין שהחיינו, לפ"ז י"ל דבכניסת החג הסוכה נעשית חפצא דמצוה בגלל שהיא מיוחדת לדירת האדם, וכדכתיב חג הסוכות שבעת ימים לד', ול"ד לכיס של תפילין שאינו מוגדר בזמן ולכן אין בו אלא מחשבה, אבל סוכה שזמנה קבוע והאדם חייב להכין לו מקום לדור בו שבעת ימים, הרי בכניסת היום נקבע שזוהי סוכתו, ולכן מברך עליה שהחיינו ולהירושלמי לעשות סוכה, וכן הדין אם לולב צריך אגד שצריך לאגדו קודם החג דשפיר מתקדש מאליו בעה"ש של יו"ט שנעשה ראוי למצותו, [שוב הערוני דמשמע שמתקדש בכניסת יו"ט, ולילה אינו מחוסר זמן לענין זה, כמו באתרוג לשבעה ימים, ולע"כ], דכל כה"ג עדיף מהזמנה, דענין הזמנה הוא דעת האדם בלבד ויכול לשנותו אם ירצה, אבל מצוה שזמנה קבוע ונצטווה בה לעשותה כעת, י"ל דמשהגיע זמן המצוה הרי הוא מוחלטת ליקרא חפצא דמצוה, מיהו למאי דקי"ל א"צ אגד אינו מתקדש אלא בזמן קיום המצוה, (עי' לעיל דצ"ע בסוגיא אם אגד משום הזמנה), ואפי' נימא דלולב שקדושתו מדרבנן בכל ענין בעינן מעשה המצוה דוקא, אבל אכתי בסוכה שמתקדשת מן התורה, שפיר מתקדשת בכניסת ליל ט"ו, וכן הנויין שלה מתקדשין עמה, ולכן צריך ליבדל ממנה בביהש"מ של כניסת החג, אע"פ שעדיין לא ישב בה.

ולשון רש"י בגמ' שם שהקדושה חלה בכניסת היום, ולא הזכיר דמיירי כשהוא יושב שם בתחלת היום בביהש"מ, ומשמע שהיום מקדשו ולא הישיבה דוקא, [שו"ר ברש"י סוכה ל"ג א' ב' מבואר שכניסת יו"ט מקדשת את ההדס, והיינו אם צריך אגד וא"א לאגדו ביו"ט, וצ"ע בסוגיא שם, מיהו עסק"ג דמשמע שרש"י אומר כן גם באתרוג], ובאמת לא משתמיט בכל הראשונים שהזכירו תנאי נוסף לביהש"מ דדוקא

ולענין הלכה נראה דלמאי דקי"ל שדפנות אסורות יש לאסור כל הדפנות, כמו שיש לאסור כל הסכך, כמ"ש בבה"ל ד"ה עצים, בפרט שלפי דבריהם הנדון בדאורייתא.

שם ס"א בהגה וכו' לא מיירי אלא בסוכה שישב בה פעם אחד בו, ובמ"א בדין סוכה משנה שעברה

יד. שם ס"א בהגה וכו' לא מיירי אלא בסוכה שישב בה פעם אחד בו, מקור הדברים באו"ז בשם השאלות שאלתא קכ"ו, ולענין הדס מפורש כן בשו"ע סי' תרנ"ג ס"ב, ומקורו מאו"ז הנ"ל שכתב מהשאלות שתי ההלכות יחד סוכה שלא ישב בה והדס שלא הגביהו לצאת בו, ובאמת בסברא הזמנה דמצוה קיל מהזמנה דקדושה שנחלקו בזה אביי ורבא בסנהדרין מ"ז א', אבל במצוה לכו"ע הזמנה לאו מילתא היא, (ועי' בסוכה ל"ג ב' דמשמע לפו"ר דאי לולב א"צ אגד אע"פ שיש מצוה לאגדו הזמנה בעלמא היא ולא חשיב הדס של מצוה, והערוני דמיירי רק לענין תולמ"ה של האגד, אבל דיחוי יש בכל הדס בכניסת יו"ט, ולע"כ).

ברם לשון הגמ' ביצה ל' ב' באומר איני בודל מהם כל ביהש"מ אומר דרשני, דלמה הזכירו ענין ביהש"מ, ולמה לא אמרו שבשעת כניסתו לסוכה אמר איני בודל מנויי הסוכה, הרי ביהש"מ אינו קובע כלום אא"כ הוא נמצא בסוכה בזמן ביהש"מ, וצריך לומר שאינו בודל כל ביהש"מ, [והא פשיטא דבכל שעה שנכנס לישב בה מתקדשת הסוכה ומתקדשין נויי הסוכה עמה, אפי' תלאן בחוה"מ ולא היו בביהש"מ, ומסתברא דכיון שכבר נתקדשה בכניסתו ביו"ט, א"צ ליכנס לתוכה לאחר תליית הנויין, אבל בפשוטו נכנס בה לאחר תפלת ערבית, והו"ל למיתני איני בודל בשעת כניסתו, ועמש"כ לעיל סק"א].

ולכן יש מקום לדון דסוכה שאני שהתורה מקדשת את הסוכה בכניסת החג, דכיון

כמש"כ לעיל דבסוכה א"צ ישיבה, ובמ"ב סק"ט כתב דכיון שיש אחרונים מפקקים בדברי המג"א טוב להחמיר, ונראה דמיירי דוקא כשהסכך ג"כ קיים והסוכה כשרה, וכבר כתבנו שהדברים מחודשים אלא דבלא"ה ראוי להחמיר בזה בהזמנה לחוד, מיהו כל הנדון הוא אם נאסרת בהזמנה לחוד בכניסת ליל ט"ו, אבל לאסור כל השנה אין מקור וכמש"כ, וצ"ע בסכ"א ס"א בבה"ל ד"ה אבל, ועמש"כ בזה לקמן ס"ק כ"ג.

שם בה"ל ד"ה דהזמנה, הביא בשם מו"ק להקשות שאם לא ישב בסוכה בביהש"מ לא מיסתר לכוליה יומא, ועמשנ"ת לקמן ס"ק ט"ז שאין בסוכה ענין אתקצאי בביהש"מ כלל, שזה נאמר רק לענין מוקצה דשבת, אבל לפמשנ"ת ברמב"ן ורשב"א הוקצה למצותו אינו שייך לביהש"מ אלא כל רגע שנעשה בו המצוה משוי ליה חפצא דמצוה ונאסר לכל זמן המצוה, באתרוג ליומו ובסוכה לשבעה, ואין שום חילוק בין ביהש"מ לאמצע היום, אלא דבסוכה אם חל האיסור מעצמו בכניסת היום הרי ברגע של תחלת ליל ט"ו הסוכה מתקדשת, ולכן צריך לומר איני בודל כל ביהש"מ, כלומר משעה שיש להסתפק שמתחיל הלילה.

שו"ע ס"ב, בדיני נויי סוכה, וביאור תנאי דאיני בודל ופרטיו

מו. **שו"ע** ס"ב וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכה כדי לנאותה, עצי סוכה אסורין מדאורייתא ונוי רק מדרבנן, עצי סוכה לא מהני תנאי ונוי מהני תנאי, ולכן לשון וכן מטעה קצת.

שם שתולין בסוכה, דוקא בחיבור נעשין חלק מהסוכה, אבל דבר תלוש המונח בסוכה לא נעשה חפצא דמצוה, ובמ"ב סק"י כתב דה"ה תלוי בדפנות, ועמש"כ סק"ט דיתכן שגם בקרקע הסוכה שייך דין נוי, אלא שאין מצוי שמדביקין בה קישוטים, ועכ"פ ענין הנוי מתייחס לכלל הסוכה, ולא דוקא למקום שתלאוהו בו, כגון

כשהוא יושב בסוכה הדין כן, וכולם ביארו בגמ' שצריך להבדל בתחלת היום, דאל"כ נאסר לכל שבעה, וביותר הראשונים שהזכירו מיגו דאתקצאי ביהש"מ, דמשמע דביהש"מ לחוד תליא מילתא, שאם הוא נכנס רגע אחרי ביהש"מ תו לא אתקצאי, ולא משמע כן כלל, ואמנם לדעת הרמב"ן לא תליא בביהש"מ אלא בייחודו למצוה בכל רגע משבעת הימים, אבל רש"י והראשונים שהזכירו ביהש"מ ודאי משמע דלא תליא במעשה ישיבתו בסוכה, שו"ר בביכורי יעקב סק"ח דמוקים לכולהו בישובו ביהש"מ בסוכה, ועבה"ל ד"ה דהזמנה ובמש"כ בזה להלן.

ומכ"ז זה נראה דיש לחוש להחמיר כל שהתנה לאחר ביהש"מ, אע"פ שעדיין לא נכנס לתוכה, וכן שלא ליטול ממנה כלום גם קודם שנכנס לתוכה, אבל אתרוג דא"צ אגד אינו נאסר אלא במצוה, [מיהו הערוני בלשון הפריש שבעה אתרוגים דמשמע שחל משהו בהפרשה, וכן יוצא בה ואוכלה לאלתר משמע שבגלל שיצא בה אוכלה ולא משמע דמותר כל הזמן בין קודם נטילה בין אח"כ], שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה סוכה י' א' שציין בכמה מקומות שיש לדון דנאסרין קודם עשיית המצוה, ושם השווה הדס לסוכה, וציין לחזו"א נגעים סי"א סק"ח.

כתב המג"א בסק"ב דסוכה שישב בה שנה שעברה לא חשיבא ישיבה לאסרה בשנה זו, דכשעבר החג בטלה ישיבתה, ובשע"ת בשם א"ר כתב שד"ז צ"ע, ולא נתפרש טעמם שהדבר פשוט שבטלה מצותה לגמרי ואין נקראת חפצא דמצוה כלל, וא"צ שום תנאי לבטלה, ואפי' יקדישנה בהדיא לכל השנה ולשנה הבאה פטומי מילי בעלמא הוא, שהתורה מקדישתה והתורה מפקיעה קדושתה, כדכתיב שבעת ימים לד', שו"ר בבכורי יעקב שהקשה מהא דהוזכר איני בודל בביהש"מ בלא ישיבה בסוכה ומוקים לה בגונא דהמ"א, והדברים מחודשים לאוקומי לסתמא דגמ' בכה"ג, ואין ללמוד מזה אלא

הימים שתולה נוי בסוכה ולא התנה שאינו בודל ממנו הוא נאסר לכל שבעה, וכן כל סוכה שבונה בחוה"מ נאסרת מדאורייתא.

וכבר ביאר אמו"ר זללה"ה הדברים בסוכה י' א' דמה שחידש האורחות חיים הוא דלא סגי באיני בודל ביהש"מ ראשון כיון שיכול האיסור לחול בביהש"מ השני, ולאפוקי דלא נימא שהאיסור חל רק בתחלת החג בביהש"מ ראשון, אבל באמת לדעת הרמב"ן והרשב"א אין מקום להזכיר ביהש"מ לענין חלות האיסור, דבכל רגע חל האיסור עד סוף החג, וצריך להקדים לומר איני בודל קודם שיחול האיסור בחג, והאיסור חל מאליו בתחלת הלילה, [אם יושב כבר בסוכה, או אפי' אינו יושב כמשנ"ת לעיל ס"ק י"ד], וכל שחל האיסור אינו פוקע, והאר"ח חידש שצריך להדגיש שאינו בודל כל שמונת הימים, אבל אם נאסר שעה אחת בכל שעה שהיא נאסר לכל שבעה ע"ש.

נמצא לדינא נוי סוכה שאמר קודם תלייתו או קודם ביהש"מ איני בודל הימנו [וכמשנ"ת ענינו לעיל], ונתכוין שכל החג יהא במצב זה אינו נאסר, אבל כל שביטלו לסוכה שעה אחת בכל זמן שהוא, אע"פ שהי' דעתו ליהנות בהם אח"כ, תו לא פקעה קדושתם, אא"כ התנה מתחלה, שלא תחול קדושה בהם אפי' רגע אחד, ואז מותר ליהנות בהם גם בשעה שהם תלויין, אבל כל שיש רגע שאסור ליהנות מהם, תו לא פקעה כל שבעה.

שם מ"ב ס"ק כ"ב ובשעה"צ אות כ"ג, לפמשנ"ת לעיל כל שאמר איני בודל סתם או שאמר איני בודל כל ביהש"מ של יו"ט ראשון הרי כונתו שלא יהא בודל כלל, ואין סברא להחמיר עליו בדיוקי הלשון, שהרי יודע הוא מה בלבו, וכל לשון זה אמרו מפני שכך כתוב בהלכה שהרוצה ליהנות יתנה כך, ואיך נדקדק עליו דבלשון יו"ט ראשון כונתו לאפוקי שאר ימים, ונראה שאם יודע דכונתו להפקיע האיסור כל שבעה א"צ לחוש לזה.

אם חיבר עמוד לקרקע ותלה בו פירות דג"כ נאסרין כדין נוי.

שם מ"ב ס"ק י"ב דביזוי הוא למצוה כשמתפק מהם, פי' הרמב"ן שמראה שצורך רשות שלו חשוב יותר מן המצוה, שהרי נוטל מהנוי ומשתמש לצרכו, ואם נפלו הרי המצוה להחזירם, ואם נפלו ואינם ראויין להחזירן כגון שנתקלקלו ואינם יפין לקישוט בהם, הי' מקום להתירן אבל נראין הדברים דההקצאה מקדשתן כאתרוג דאע"פ שנפסל נשאר בקדושתו, כדאר"ז סוכה מ"ו ב', ואיכא מ"ד בירושלמי דאתרוג שנפסל מותר, אלא דאפשר דהיינו רק לרב לשטתו, עי' לעיל סק"ה, ובחוט"י ציצית שנקרעו איתא בשאלתות שדינם כלולב לאחר סוכות.

שם בה"ל ד"ה אסור, מש"כ דהאיסור חל רק בביהש"מ עמשנ"ת לקמן דהאיסור חל בכל רגע ע"י היום לכל שבעה.

שם ס"ק ט"ז בשעה שתלאם בא לאפוקי דלא נימא דוקא סמוך לביהש"מ, וה"ה אם מתנה קודם שתלאן שכל מה שיתלה אינו בודל ממנו, שפיר דמי.

ענין איני בודל פירושו שאינו מבטל הנוי לסוכה ליחשב חלק מן הסוכה, אלא מקשט הסוכה בחפצים שלו, כמו שמוכן שמי שיש לו עטרה יפה לראשו ודעתו ללובשה בחג, דאע"פ שתולה אותה בסוכה כונתו לקשט את הסוכה בבגד שלו, ולא להפכה כחלק מן הסוכה, ואפי' אם דעתו להשאירם כך כל חג הסוכות מ"מ השאיר לעצמו זכות בעלות שאינו מטפילן לסוכה, וכמשנ"ת.

שם מ"ב ס"ק י"ח ובשעה"צ אות כ"א, דעת הפוסקים כאן שהאיסור חל בביהש"מ בלבד, ויכול לחול בכל ביהש"מ מחדש, או שחל רק בביהש"מ הראשון, אבל באמת דעת הרמב"ן והרשב"א ודעימייהו שאין מושג ביהש"מ בדיני נוי סוכה והוקצא למצותו, דבכל שעה משבעת

דכעין תדורו מותרין, ולכן מותר להניח בגד על הסכך להתייבש, וכן לתלות מנורה על הסכך.

שם מ"ב ס"ק כ"ה כ"ו, נתבאר לעיל ס"ק י"א, דיש להחמיר שלא להריח בין בנוי ובין בסכך.

שו"ע סי' תרמ"ט ס"ה בדין תנאי באתרוג וערבה

פז. שו"ע סי' תרמ"ט ס"ה בהגה ומותר לתתלה להתנות על אתרוג כו', לדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א אין ענין איתקצאי ביהש"מ באתרוג, וכן הדין בעצי סוכה ונוי סוכה, ולמאי דקי"ל סי' תרל"ח ס"א דלא מהני תנאי בעצי סוכה, ה"ה דלא מהני תנאי באתרוג שיצא בו יד"ח, דלא אמרו אלא בנוי שיכול להתנות שלא יתבטל לסוכה, אבל באתרוג שקיים בו מצותו לא מהני תנאי, [ואמנם י"א דמהני תנאי בעצי סוכה וה"ה באתרוג היינו שיוצא בו כדין אתרוג של חבירו, אבל העיקר נקטינן דלא מהני תנאי כשיצא בו יד"ח, עמשנ"ת לעיל סק"ד], וכבר כתב הריטב"א שר"ח הטביל בו קודם שיצא בו יד"ח, וגם לפי' תו' שאכל אתרוג שיצא בו היינו שאכל את החלק שלא יצא בו מעיקרא, ואמנם זה דוחק גדול שיצא בחלק מסוים בכח ברירה, שהרי אינו יודע איזה חלק יטביל בו, גם בסוכה קשה כן למ"ש רי"ו בדעת ר"ת שרק ז' על ז' נאסר מדאורייתא והא לא ידעינן איזה זע"ז נאסר, וגם צריך להגיע למחיצות החיצונות לכולם.

וכן בסי' תרס"ד ס"ט מבואר בשו"ע דמהני תנאי להשתמש בערבה של הושענא, והמ"א סק"ט כתב דתליא בפלוגתא אם מהני תנאי לאותו יום, ובכה"ל ד"ה אם, כתב דמהני תנאי להתיר להשתמש בערבה ביום השביעי, וכל דברים אלו לפי' רש"י ותו' דמפרשי הגמ' בענין איתקצאי ביהש"מ, ושהדבר תלוי בדעתו אם הקצה אותם למצותן, ולכן מהני תנאי.

אבל לדעת הרמב"ן ודעימיה כל אתרוג והדס שיצא בו יד"ח לא מהני שום תנאי של

שם ס"ק כ"ד הרבה אחרונים השיגו ע"ז כו', מיהו לאו מחד טעמא, דעת הט"ז שהדפנות נאסרין מדין נוי וכן הנוי שלהם, אבל דעת המ"א דנוי שע"ג הדפנות הוא ג"כ נוי הסכך ולכן הוא מתקדש אפי' אם הדפנות עצמן אינן מתקדשות, וכמשנ"ת לעיל סק"ט.

שם אנן סהדי שלא תלאן לשם מתחלה להיותן שם תמיד על כן לא אתקצו כלל כו', אם נוטלן בלילה ומחזירו ביום לא נגרע מקדושתן כלום, ואפי' נוטלם להצניעם בלבד, סו"ס ביטלן לרגע לסוכה, ואין דעתו להסתפק מהן אלא להצניען, אלא הנידון כאן מפני שצריך לסלקן בשבת וביו"ט, ואם הוא מקצה אותן למצותן אסור לטלטלן, ולכן אנן סהדי שאינו מקצה אותן כדי שיוכל לטלטלן, ולפ"ז אין הדבר תלוי במ"ש במ"ב להיותן תמיד, אלא תלוי אם משאיר לו זכות שימוש כדי שלא יהיו מוקצה.

בדין תנאי דאיני בודל, נקטינן שאפשר לעשות התנאי בכל שעה שירצה קודם שקיעה"ח, ולשון השו"ע בשעה שתלאם, ופי' במ"ב ס"ק ט"ז לומר שא"צ להסמיך התנאי לשקיעה"ח, אבל אפשר להתנות עד שקיעה"ח, ונראה דאף קודם שתלאם יכול להתנות שמה שעתיד לתלות אינו בודל ממנו, ובכל שעה יכול להתנות אפי' כמה ימים קודם, שאין הסוכה מקדשתן בע"כ.

מיהו לענין מעשה הקישוטים שהאדם מבטלן לסוכה, אין תועלת להתנות עליהם איני בודל, שהרי באמת הוא בודל, וגם אם יפלו אין לו שום צורך להשתמש בהם, ובשבת ויו"ט בלא"ה הם מוקצין, דכיון שאסור לפרקן מן המחובר אפי' נפלו אסורין, ורק אם תולה פירות או מנורת קישוט שיתכן שירצה להשתמש בה במקום אחר בחוה"מ, בזה יש תועלת להתנות שאינו בודל, וגם כשהם אסורין בהנאה היינו דוקא הנאה שאינה חלק מדיור הסוכה, אבל רשאי להגביה הסדינין עם הקישוטים בשבת ויו"ט לפתוח חלון וכיו"ב, וכל שימושי דירה

אפשרויות אם רב אסי אסר רק מעות או כל תשמיש, ודעתו שם דרב אסי סבר מותר להשתמש לאורה ואסר רק מעות, עי"ש].

אב"י יש לעי' במה דנקטו הרמב"ן והרשב"א דלהרצות מעות כנגד הנר פירושו ברחוק מן הנר שאינו נראה כנהנה מן הנר, ולכאורה הי' נראה דכנגד פירושו באופן שנראה כמשתמש בנר, כמו כנגד המדורה וכנגד מחניך קדוש וכיו"ב, דבכל הני ניכר שהוא מתייחס אליו, ולכן נראה כמשתמש בנר, אבל המשתמש באור שמתפזר בבית לא מיחזי כשימוש בגופו, אע"פ שנראה כהדליקו לצורכו, מיהו בירושלמי הנ"ל חזינן דמאן דאסר הרצאת מעות אסר נמי כל שימוש באורו, שו"ר ברא"ש שפירש בהרצאת מעות שידיו סמוכות לידיו לנר לעיין בהם יפה, ועי' מ"ב סי' תרע"ג סק"י שהסכימו הט"ז ומ"א דמרחוק ג"כ אסור, והדברים מפורשים ברמב"ן ורשב"א.

ברמב"ן ורשב"א בדין להחליף ממצוה למצוה אחרת, ובחת"ס בדין אתרוג דנוי סוכה לצאת בו ידי מצוה

כתבו הרמב"ן והרשב"א דלהחליף ממצוה למצוה אחרת חשיב ביזוי מצוה, ולכן אסור לאכול סעודת שבת ולקרוא בתורה לאור נר חנוכה, דמיחזי כמאן דלא חביבא ליה הך מצוה ועביד מצוה אחרית, ודבריהם בנהנה מן הנר עם המצוה ביחד וכל שכן במבטל השימוש של המצוה לגמרי שאין להתיר אפי' לצורך מצוה, [ועי' שו"ע סי' תרע"ג ס"א ובבה"ל ד"ה ויש], ומכאן קשה למ"ש החת"ס הובא בבה"ל סי' תרל"ח ס"ב ד"ה כל, שמותר להוריד אתרוג שהיה תלוי לנוי סוכה וליתנו לאדם שאין לו אתרוג לצאת בו, דמנוי למצוה גופה לא חשיב ביזוי מצוה, ומדבריהם מבואר דמצוה למצוה אסור בפרט כשמבטל את הראשונה, דלאו כל כמיניה למעט בנוי הסוכה בשביל מצוה אחרת, ואמנם רשאי ליטלו בסוכה ולנענע בו, אבל לבטלו ממצותו צריך ראי' להתיר, וגם יתכן

איני בודל, דהא ע"כ נעשה בהם המצוה, וחל עליהו קדושה מדרבנן, ואין לנו תנאי אלא בנוי סוכה שלא חלה עליהם קדושה מעולם, ונראה לדינא שאין להקל בשום תנאי להתיר אתרוג והדס וערבה ביום נטילתו, לא כולן ולא מקצתן, ולא התיר ר' חנינא להטביל אחר נטילתו בו ביום כלום, ולא מהני תנאי לאתרוג שנוטלו בראשון אם דעתו ליטלו גם בשני, ורק בשבעה אתרוגים מהני להתירו למחר, וכבר נתבאר מכ"ז לעיל בסוגיות.

שבת כ"ב א' אר"י אר"א אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, בטעם האיסור ובראשונים כ"א ב'

י"ז. שבת כ"ב א' אר"י אר"א אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, הא דאמרינן כ"א ב' אסור להשתמש לאורה פרש"י כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה, וכאן אמרינן דהרצאת מעות כנגד נר חנוכה הוי ביזוי מצוה, ומבואר מזה דמשום הרצאת מעות לחוד לא יאמרו דלצורכו הוא מדליק, שאין אדם מדליק נר לשימוש מועט כזה, וגם אין חשש שמא יטה, כיון שאם הנר יפה אין לחוש שיתקלקל ברגע והו"ל כראשי פרקים דשרי, ואם הנר אינו מאיר לא יבא להטותו כדי שיוכל להשתמש בו שימוש מועט, שרק מתוך שימוש מרובה חיישינן שישכח ויטה, [שו"ר בירושלמי הובא ברמב"ן מבואר שאם אסור להרצות מעות לא יבא להטות, וש"מ דחיישינן שמא יטה בשימוש מועט כזה, או דמזה ילפינן בק"ו שאסור להשתמש לאורה, ועי' להלן].

וכ"כ הרמב"ן דאפי' הרצאת מעות דליכא משום שמא יאמרו לצורכו הוא דאדלקה אסור, מיהו ברמב"ן ורשב"א לעיל כ"א ב' מבואר דאיכא ביזוי מצוה במשתמש לאורה, ולפ"ז ר"ה ור"ח דאמרי מותר להשתמש לאורה פליגי ארב אסי דאסר להרצות מעות, וביאר הרשב"א דס"ל דליכא ביזוי מצוה אלא במשתמש בגופו ולא במשתמש לאורו, [שו"ר בתו' הרא"ש שכתב שני

עליו מדרבנן, וכן מצינו בתמיד פ"ק שהתורם את הדשן מהלך לאור המערכה, וי"ל שג"ז צורך קרבן, מיהו בני מאיר נ"י העיר דמערכה של מזבח שלא נעשית להאיר קיל טפי, ויש בזה סברא דהמדליק נר ונהנה בו מועל, כיון שנעשה להאיר הרי ההנאה השלמת המעילה, אבל המערכה שלא נעשית להאיר לא מיחזי כמעילה, [ועי' לקמן סק"כ ד"ה להדליק נר מערבי מהמערכה דשרי אפי' ע"י קינסא], וכה"ג אמרו פסחים כ"ו א' לענין צילו של היכל דלתוכו עביד, וכן מראהו של היכל דמיחזי כאידוותא דימא מותר להסתכל בו וליהנות ממנו, שאינו דבר סתר דמיחזי כנוטל המראה מהקדש, והרי מצינו שהיו מראין לחה"פ לעולי רגלים, וכן מראים להם את הכרובים, ואפשר דהני צורך גבוה חשיב לקרבם לאביהם שבשמים כשמראה להם חיבתם לפניו, וכן הנס בלחה"פ כבוד גבוה הוא, ותו לא חששו למי שיתסכל בכונה ליהנות.

שם מתקיף לה ר"י וכי דם קדושה יש בו, ע"ס הגמ'

יג. שם מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו, פי' דבשלמא בסוכה ונר חנוכה שייך ענין קדושה שיש בהם שם שמים, אבל הדם שמכסין אותו לא מחשיבותו הוא, אלא החשיבות מפני שזה מעשה מצוה, ואמנם ל"ד דהתם קיום המצוה בביוזי, וכאן השימוש בחפצא של המצוה הוי קצת ביוזי, מ"מ מייתי מינה רב יוסף שיש ענין כבוד במצוה בלא קדושה בחפצא, והיינו דמתקיף ע"ד שמואל שאמר שאין מקום לאיסור אלא מכח קדושה.

שם במה ששפך יכסה, לשון הכתוב כסיפור דברים ולא כציווי, דהול"ל שכאשר ישפך את דמו יכסהו בעפר, והשתא מתפרש [שאישי כי יצוד ישפוך דמו ויכסה, א"נ] שכן ה' מעשה ששפך וכיסה, ובסיפור דברים מתפרש שמי ששפך כיסה, שהרי לא הוזכר כאן אדם אחר, וכן במה ששפך יכסה, כיון שזה נכתב באופן שאין הפסק ביניהם דכמו שלא ה' כאן אדם

שחייב להחזירו לנוי סוכה, ומסתברא שאם יתלנו בסוכה אחרת ג"כ שפיר דמי, וא"כ יכול לתלותו בעירו במקום שהביאו לצאת בו.

שם וכי נר קדושה יש בה, ובסוכה נ"ג א' אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה

יח. שם כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל וכי נר קדושה יש בה, משמע שאם ה' בו קדושה מובן שאסור ליהנות ממנו, ובסוכה נ"ג א' תנא אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה, ובתו' שם הביאו דבירושלמי פריך ולא היו מועלות, לאו דאריב"ל הריח והמראה והקול אין בהם מעילה, והקשו דבתלמודן בלישנא בתרא אמרינן מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, ותירצו דבוררת לאו דוקא אלא יכולה לברור, ובאמת בירושלמי הגירסא יכולה אשה לברור חיטיה לאור המערכה, אבל שם מפורש שבוררת ממש ומותר, אלא ששנו יכולה מפני שאין להחליט בעדות שעשו כן, ומן הענין משמע דמערכה של בית השואבה קאמר, [דא"צ לעשות נס שתאיר אש המערכה למרחוק, משא"כ במנורות שנעשו להאיר, ועי' להלן דמערכה של מזבח שלא נעשית להאיר בלא"ה אין בה מעילה], וק"ק לשון מערכה על המנורות, ואפשר דמייתי ממערכה דמזבח להתיר גם מנורות השואבה, דבאמת בסברא י"ל דמנורות דשואבה חולין נינהו, שהרי באו להאיר לבני אדם, ובירושלמי פריך רק מאור המערכה, מיהו מהא דמדליקין מבלאי מכנסי כהנים, וקי"ל בגדי כהנים שבלו מועלין בהם, ש"מ דחשיבי צורך קרבן כמ"ש תו' לעיל כ"א א' ד"ה שמחת, דכיון דילפינן לה מקרא דושאבתם מים בששון ש"מ דצורך קרבן חשיבי.

מיהו קשה כיון דבתלמודן תניא אשה היתה בוררת חטים כו', הרי סתמות הגמ' שמותר, ונראין הדברים דכיון שמעילה ליכא רק מדרבנן אסרו, י"ל דלא אסרו אלא בסמוך שרואה את הנר ומשתמש בו, אבל האור המתפשט בכל ירושלים אינו מתייחס לנר לגזור

אלא משום שחל שם שמים על הסכך, ועמשנ"ת ס"ק י"א בזה בדברי הרמ"א סי' תרל"ח ס"ב.

שם ע"ס הגמ', בדין הדלקה מנר לנר

ב. שם טעמיה דרב משום ביזוי מצוה, דמשוי לנר כשמש להדליק אחרים.

שם דקא מכחיש מצוה, נראה לפרש שממעט מזוי אורו כשמכניס לתוכו פתילה שלא נדלקה, ובזה מיושב מה שאמרו בספרי בהעלותך ואצלתי מן הרוח למה משה דומה באותה שעה לנר שמונת ע"ג מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום, דבאמת אין הנר מתמעט כלום, אלא שבשעה שמדליקין ממנו מתכסה אורו מלהאיר יפה, וזה אינו חסרון ברוח של משה רבנו, דלא שייך שם מיעוט אורו.

שם מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק, כתב הרמב"ן דהיינו דוקא נר חנוכה מנר חנוכה דחדא מצוה היא, אבל שאר שימושים ממצוה למצוה נמי אסור, דהחשבת מצוה אחת טפי מחברתה חשיב ביזוי.

שם ב' אמר רבה גזירה שמא לא יכוין משקלותיו, מבואר כאן דרבה עבד כשמואל בקינסא, דהא מיישב הבריייתא לשמואל דשרי בקינסא, שו"ר דבדפו"י הגרסא רבא והכי מסתברא דרב אויא בזמן רבא, ולא בא רבה לתרוצי לקושתיו, ולפ"ז לא שמענו דעת רבה בזה.

בתה"ד סי' ק"ז למד מכאן דאין להדליק בקינסא כשיש חשש שיכבה, והובא בשו"ע סי' תרע"ד ס"א, ולכאורה לא דמי דמאורע שנכבה אינו מגלה למפרע דלאו שפיר עבד, דהא חוזר ומדליקו, ש"מ שמעשה זה ראוי לעשותו, וחשיב שפיר דבר מצוה אבל כששקל ונמצא שאינו מכוון הרי שוב אינו משתמש בו למע"ש, ונמצא ששקל כנגדו בחנם, וראיתי בט"ז סק"ב שהקשה מ"ש מנר עצמו, ובזה י"ל דנר עצמו כבר התחילה המצוה, וכמ"ש בא"ר, אבל עיקר החילוק דאיגלאי מילתא שמשקל זה לא

אחר לא ה' כאן מכסה אחר, אלא מי ששפך כלומר היד ששפכה היא תכסה.

שם ה"נ שלא יהיו מצות בזויות עליו, פ"י שיהיו מקודשות בעיניו, שדרך כבוד הוא להחשיב המצוה כדבר קדוש שאין הדיוט משתמש בו, ואמנם אין זו דרגה של ביזוי, אבל ההקצאה מייחוד הדבר שאינו של הדיוט מכבדת המצוה בעיניו.

שם בעו מיניה מריב"ל מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה, הספק מפני שנוי אינו גוף המצוה, ואין זה הוקצה למצותו כ"כ, ופשט להו מנר חנוכה שג"כ הרצאת המעות אינה מבטלת מהמצוה כלום ואפ"ה אסור, וה"ה להסתפק מהנוי שהמצוה קיימת רק ממעט בכבודה.

שם אמר רב יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא, ע"כ ריב"ל לא ידע הבריייתא, אלא דכיון שלמד נוי סוכה מנר חנוכה משמע דס"ל שזה כעין קדושה, [שו"ר שכ"כ הרמב"ן דריב"ל סבר דמשום שחל שם שמים על הנר הוא דאסור ומשום קדושה], והיינו דמתמה רב יוסף שבגלל שתלה תניא בדלא תניא פירש הטעם משום קדושה, אבל השתא דידעינן דסוכה תניא ונר חנוכה נלמד מסוכה הר"ז מחזק יותר כדברי רב יוסף שהענין משום ביזוי המצוה, והיינו דקאמר אלא אמר רב יוסף דלאו משום קדושה הוא, דהא דם אין בו שום קדושה, והאיסור מפני כבוד מעשה המצוה, ואבוהון דכולהו דם.

שם תוד"ה אבוהון, הא דלא קאמר אבוהון דכולהו עצי סוכה כו', יש לעי' הרי עצי סוכה עצמן נתקדשו, ואיסורן לאו משום ביזוי מצוה אלא משום קדושה שחל שם שמים עליהם, וזהו מה שבא ר"י לאפוקי מריב"ל, וא"כ לא נתפרשו דבריהם בזה, [ואפ"י להריח מעצי סוכה אסור אע"פ שאין המצוה מתבטלת בזה, שלא הוזכר דרך להסתפק מהם אסור, אלא כל שימוש שאינו כעין תדורו, ולא משום ביזוי לחדר

רב מודה במנורה דכיון שמצותה להדליק מנר מערבי, הרי זהו כבודו להדליק ממנו דוקא, ואין בזה ביזוי כלל, אלא שהי' מקום להוכיח מזה שציותה תורה כך דלהדליק מנר לנר אין זה ביזוי, ורב דחי דאש קודש היא וזהו כבודו, ולא חשיב ביזוי אלא כשהוא משרת לעשות מעשה שאפשר בשל חול, ובאמת גם בגמ' לא הקשו אלא מכח דקביעי' ומוכרחים קינסא.

אם לא היו קבועין מביאין הנר הכבוי אצל הדולק, ועמש"כ בזה לקמן ס"ק כ"א.

לענין הלכה נחלקו הראשונים אם קי"ל כשמואל וקינסא נמי שרי, והנה רבה ודאי סבר בדעת שמואל דקינסא שרי, דהא משני גזירה שמא לא יכוין משקלותיו, ולא משמע שמכח ספק הוא מפרש כן, דהא אביי אמר דרבה עביד כשמואל, ומשמע דברור שזה דלא כרב, ולפ"ז דהבדרי' ודאי פליג ארבה, שהרי הוא מסתפק בדין מדליקין מנר לנר בלא קינסא אם מותר, ואף להמפרשים דהספק אליבא דרב אנתי זה דלא כרבה, דהא לרבה רב שרי מנר לנר בלא קינסא.

ולפ"ז יש לנקוט דקינסא אסור, דכיון דרהבדרי' לא ס"ל דרבה שאם מקבל דברי רבה דהלכה כשמואל, הרי רבה סבר דבקנסא פליגי, וכיון דרהבדרי' מספק"ל, הרי דבריו מתפרשים כפשוטו דאם הדלקה עושה מצוה מותר מנר לנר, אבל קינסא אסור, ודוחק גדול לפרש דכונתו שנלמד מדרב לשמואל, שאין לנו סיבה לפסוק כשמואל נגד רב באיסורי מאחר דדחינן דברי רבה, ולא הו' סתמי בגמ' מלפרש דהשתא דקי"ל הדלקה עושה מצוה, מותר אף קינסא כדשמואל, ונמצא מסקנת הגמ' דרק מנר לנר שרי.

ויש לעי' דבציצית וגרירה פסקינן כשמואל, וש"מ דקי"ל כרבה, דלית הלכתא הכא כרב באיסורי, וא"כ למה בנר לא קי"ל כותיה, ואפשר דרהבדרי' סבר דרק מנר לנר פליגי, אבל זה דלא כרבה, שו"ר בפמ"ג סט"ו שהקשה כן.

שייך למצוה כלל, וזו גם כונת הט"ז, ועריטב"א דבקנסא אי ממליך ולא משתמש בו כלום אין זה ביזוי כ"כ, ולפ"ז כ"ש אם הרוח כיבאתו.

שם והלא כל ארבעים שנה כו', פי' דעמוד האש הוא השכינה וא"צ לאש המנורה, וזה דבר מוחשי להוכיח מזה, לענין אור בהיכל, וצ"ב בקושיית תו', ועריטב"א.

שם והא הכא כיון דקביעי' נרות כו', וא"ת אם נוטל בקינסא נמצא שאינו מדליק מנר מערבי אלא מנר חולין, וי"ל דמצינו שמדליקין ממוזבח העולה ומיקרי אש המזבח, ש"מ שאין הקינסא מגרע אם האש עצמה מהמזבח, כמו בנר ששבת דאזלינן בחר מקור האש.

שם תרגמה ר"פ בפתילות ארוכות, לכאורה דוחק להדליק המנורה בצורה כזו שאינה מכובדת, ואפשר שרק נר הסמוך למנורה נוטל מהמערבי ואח"כ הסמוך לו נוטל מהשני, וא"צ פתילות ארוכות כ"כ.

ויש לעי' מאי קושיא מנר מערבי הרי אין מצות נר ביום, ומה שנשאר דולק אינו נר של מצוה, [ועי' בסמוך שזה אינו], ושפיר מדליקין ממנו, ולפמש"כ שהשני מדליק את השלישי א"כ הראי' מן השני שכבר הודלק למצותו, [ושו"ר דמהא דנר מערבי שכבה חוזרין ומדליקין אותו ביום, משמע שיש מצוה בהדלקתו, וכ"כ הרמב"ן שמדליקין שתי נרות מזרחיות גם בבקר, ושפיר חשיבי נרות של מצוה], וכן יש להוכיח מנר מערבי עצמו שמדליקין אותו מן הסמוך לו שכבר הודלק למצותו.

בתמיד פ"ו מ"א תנן שאם נר המערבי כבה מדשנו ומדליקין ממוזבח העולה, ומבואר שאין איסור להדליק אש ע"י קינסא מהמערכה שעל המזבח, וי"ל דשאני מערכה שעשויה לכלות העצים ואין בהדלקה ממנה ביזוי, שהוא כמדליק עץ נוסף למערכה, שלכך נעשית מתחלתה.

מקינסא, ואמנם הזכיר שם שמושך הפתילה של הדולק, אבל הנר עם הפתילה מותר, עמש"כ בזה בסמוך ומסתברא שכל שמוליכו כשמש להדליק אחרים הוי ביזוי גדול, ולא שרינן אלא שאחרים יבואו אליו, ולשון הריטב"א שם אינו מובן שכתב למה צריכין לאוקומה בפתילות ארוכות יטלו הפתילה של נר מערבי, ומה הרויח בזה סו"ס בעינן לאוקומה שנר מערבי פתילתו ארוכה, ואם כונתו שיוציאנה לגמרי מן הנר זה לא יתכן שהרי מפסיד ממדתה, וזה יכול לעשות בכל הנרות, אלא דלאו הדלקה ראויה היא, ומה שהוכיח דנר עם הפתילה שרי לא נתפרש אם כונתו להוכיח לנר המערבי צ"ע היכי משמע, הרי אי לא קביעי נוטל הנר שאינו דלוק ומביאו אצל הדלוק, עכ"פ למדנו מדבריו שאין לעשות את הנר של המצוה כשמש ההולך להדליק נרות, שו"ר בהגרא"מ הלוי על פרש"י כ"ב ד"ה והא.

מסתברא שמותר להעמיד גפרור מעל הנר ועי"ז תתחמם הגפרית וידלק, דכיון שאינו נוגע באש לא חשיב שימוש בנר, ול"ד למרצה מעות דכיון שהנר בא לעשות אור, הר"ז כמשתמש בו להאיר לו, אבל חוס הנר הוא שימוש צדדי שלא כדרך וכריח האתרוג דמי דליכא ביה משום ביזוי מצוה, וראי' לדבר ממ"ד אכחושי מצוה, וזה שייך רק כשנוגע באש של הנר, ודכוותה בביזוי מצוה, ומשכח"ל בפתילה שטבלה בשמן אפרסמון שהאש נתפס בו מרחוק, כדאמר שבת כ"ו א', דמ"מ לא חשיב שימוש בנר.

שם מ"ב סק"ט, באמת ברמב"ן ורשב"א מבואר דשימוש מצוה אחרת חשיב ביזוי מצוה, אבל בנר חנוכה יש לאסור להשתמש לאורו מפני שהרואה אומר לצרכו הוא מדליק, וזה שייך גם בדבר מצוה, מיהו ודאי דיש להחמיר שלא להדליק מנר חנוכה כלל, אבל שאר נרות שנעשו לשמש את ההדיוט במצותן, שפיר יש להתיר להדליק זה מזה, כמו שמותר לאכול סעודת שבת לאור נר של תלמוד תורה, ול"ד לנר חנוכה שמשמשין לפרסומי ניסא.

שו"ר בדפדפו"י הגרסא רבא וכמש"כ לעיל, ולפ"ז אין לנו ראי' בדעת רבה, ואפשר דרבה עבד כשמואל רק בנר עצמו ולא בקינסא, ובהבדרי" סבר דאם הנחה עושה מצוה לא קי"ל כרבה, ולפ"ז שפיר פסקינן בכולהו כרבה, ומ"מ יש לקיים דברי רהבדרי" כפשטן דכי היכי דלא שרינן מנר לנר למ"ד הנחה עושה מצוה, ה"ה וכ"ש דקינסא אסור, ודוחק לפרש דכונתו אליבא דרב ואנן קי"ל כשמואל והכל מותר, דודאי מאי הוי עלה למעשה קאמר, ולא שרינן לשמואל אלא נר ולא קינסא.

שו"ע תרע"ד ס"א, **בדין הדלקה מנ"ח ומנר שבת כא.** **שו"ע** סי' תרע"ד ס"א ויש מתירין גם בזה אא"כ הוא בענין שיש לחוש כו', מבואר דבנר חנוכה עצמו אפי' יש לחוש שיכבה מותר והיינו מפני שהמצוה התחילה מיד בהדלקה, ואע"פ שמחזירו למקומו, מ"מ כבר נעשית מצותו, מיהו אם אינו עומד ברוח שנושבת כעת לא אמרינן דכבתה אין זקוק לה, ועמשנ"ת לעיל סק"כ ע"ד הט"ז סק"ב, ועי"ש בפלוגתת הרמב"ן והר"ן בקינסא.

שם בהגה ונהגו להחמיר כו' דעיקר מצותו אינו אלא נר אחד, לפ"ז מנר שני לשלישי שרי, מיהו פשוט הגמ' וכ"מ בראשונים דשרי להדליק נר חנוכה שני מראשון, דודאי חשיבא אותה מצוה, ובאמת גם דינו של הנר הראשון משתנה ועי"י הנר השני, הראשון ג"כ נעשה מהדרין ומראה את תוספת הנס ואת המוסיף והולך.

שם מ"ב סק"א אכן היה להם פתילות ארוכות כו', בגמ' משמע שרק ר"פ חידש במקדש שהפתילות ארוכות, אבל בנר חנוכה דלא קביעי ניחא בפשיטות, והיינו שמטלטל הנר עם הפתילה שבתוכו ומדליקה, וכיון שמקומו קרוב (באותו טפח) ניכר שאין כאן אלא מעשה הדלקה, אבל מ"ש בשעה"צ אות ד' בשם א"ר שנוטל הנר הדולק ומביאו אצל המונח ומדליקו, יעוי' בריטב"א שבת שם שכתב שזה יותר ביזוי

ולפ"ז מיושב דאין לחדש איסור בגלל הבגד שהרי הבגד הוא חול גמור, ולא דמי למזוזה בבית דלא שרינן מבית לבית, דבית ששם ד' נקרא עליו יש בזה כבוד שמים, ולכן אסור להניחו בלא מזוזה, משא"כ בגד בלא ציצית שאין חיוב לשמור על כבוד הבגד.

ובהעמק שאלה בשאלות פרשת שלח סי' קכ"ו הביא ראי' ממנחות מ"א ב' דמבואר בגמ' דלרב אף בגד שיש בו שמונה חוטין אסור ליטול ממנו חוטין ולהעבירן מיד לבגד אחר, ואמאי הרי הבגד הראשון נשאר כשר בד' חוטין, ונטלו ממנו רק היתרים, וש"מ שהאיסור רק בגלל החוטים, ובאמת בשמונה חוטין גם בגלל החוטין ק"ק דאין לאסור להוציא חוטין מיתרים, בפרט כשבא להכניסן בבגד אחר לעיקר המצוה, וצ"ל דכשהטיל שמונה חוטין בקשר אחד, נעשו כל החוטין חפצא דמצוה, [וזה כדעת הסוברים שאם הוסיף חוטין לא נפסל, עי' מ"ב סי"א ס"ק ס', וכאן חזינן דכיון דלא הוי כל תוסף הרי הם חפצא דמצוה וחייבין בכבודם], וכשמתירן הרי הם נעשין חול ויש בזה פגיעה בכבודם.

דעת השאלות דבמזוזה ג"כ שרי אם נוטלה כדי ליתנה מיד בבית אחר, ולפ"ז הברייתא דב"מ פ' השואל תליא בדרכי ושמאל דלרב מבית לבית ג"כ אסור ולשמאל שרי, ול"מ כן מסתמות הגמ', דהא כשנוטלה בידו כונתו לקובעה בבית אחר או למוכרה שיקבענה הלוקח, והו"ל לפרושי בגמ' דהא דלא יטלנה בידו ויצא היינו דוקא כשאין דעתו לקובעה מיד, ובפלוגתא דר"ש, ולכן סתמות הדברים דלכו"ע אסור, ויש לפרש הטעם כמש"כ לעיל דבמזוזה, האיסור מפני שמוריד שם שמים מן הבית, וזה ממעט בכבוד שמים, ואין זו פגיעה במזוזה עצמה כ"כ, כיון שהיא נשארת בקדושתה, ובזה חוטי ציצית גריעי שנעשין חוטי חול בעלמא, ובתו' כתבו שני תירוצים בזה, וכיון דלרב אסור במזוזה אף להשאלות, ובגמ' סתמו בזה הרי סתומה כפירושה דלכו"ע אסור.

בבה"ל סי' רס"ג ס"א ד"ה שתי הקשה איך אפשר להדליק נר מנר בנרות שבת, הרי אפי' מהדרין ליכא טפי מנר אחד, ותירץ דכל שמתוסף אור הוי עונג שבת ושמחה, וחשיבי כולוהו מצוה, ובאמת שבת עדיפא מחנוכה, דנר שבת כמכשיר לעונג שבת, ונהי דנתחדש בה ברכה על ההדלקה, אבל עיקר המצוה היא האור, ולא חשיב הנר חפצא דמצוה כנר חנוכה, ולכן כמה נרות שמדליק ענינם כנר אחד שכולן משמשינן בשוה, וכדנהיגין ע"פ הרמ"א שהרבה נשים מברכות בחדר אחד.

ואמנם בשבת מ"ה א' אמר בנר שבת הוקצה למצותו ומדמו לה לנוי סוכה דכעין שמן שבנר קאמר, אבל לכאורה נראה שלענין מוקצה למצותו דמודה בה ר"ש באמת הם דומים, דיש דחייה בידים ויש דחייה לשם מצוה, ובזה ודאי דנר שבת מצוה וחובה לדחותו משימושי הדיוט בשמן, ואפי' הדליק הרבה נרות בהרבה מקומות בבית הדין כן, אבל לענין להדליק מנר לנר זה תלוי במעלת הקדושה ויש לחלק ביניהם כמש"כ דנר שבת צורך הדיוט מיקרי לשלום בית ועונג שבת, כמ"ש המג"א בס' קנ"ד ס"ק כ"א דאפי' נר של שבת אין בה קדושה ומותר להדליק ממנה, ובס' תרע"ד הביא המג"א נוסח מרדכי שנהגו להחמיר עי"ש.

שבת כ"ב א' בפלוגתא אם מתירין ציצית מבגד לבגד

כב. שבת כ"ב א' רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד ושמואל אמר מתירין, שמואל לא שרי אלא מבגד לבגד, מדלא קאמר אין מתירין אפי' מבגד לבגד, ש"מ שאין כאן נדון אלא בכה"ג ורק בזה התיר שמואל, וכ"ה בשו"ע סט"ו ס"א, ויש ללמוד מזה שהנדון מפני ביזוי החוטין של הציצית, שזה עדיף מלפרש שיש כאן שני נדונים, א' החוטין ב' הבגד, אלא דרב חשש לבזיון החוטין בזמן שמתירן, דמשוי להו חול, ולא מהני ההבטחה שחזור וקושרן בבגד אחר.

במ"ב בדיני הסרת ציצית מהבגד

מ"ב סט"ו סק"ג, שמבוזה טלית של מצוה בחנם, לעיל נתבאר מהשאלות שהביזוי לחוטין עד שיחזור ויקשרם בבגד השני, ומזוזה שאני שכאילו מבטל כבוד ד' מהבית הזה שאין בו מזוזה, ועי' בסמוך.

שם אם לא שנתבלה הטלית, זה מבואר בגמ' מנחות מ"א ב' דילמא דאי בלאי, אלא דהתם קאמר דרב מודה, ולא קאמר בגונא דשמואל מודה דאסור.

שם ומותר להסיר כו', כ"ז נאמר לפי' תו' שהביזוי הוא לבגד, אבל לפי' השאלות שהביזוי הוא לחוטים, אין ראי' להתיר, וכ"כ בשם הגר"ח מואלזין ז"ל שלא הוה ניחא ליה להתיר כ"ז שהם כשרין אפי' נקרעו מעט, מיהו אפשר דכל שאינו מסין לטלית אחרת אלא לצורך טלית זו אין לאסור אם מחזיר החוטין השלמים ומסיר רק החוט שנקרע, דסו"ס אינו ראוי להידור מצוה אלא לגרדומין, והכי מסתברא שלא אסרו ביזוי החוטין אלא כשהחוטין מושלמין מצד עצמן, אבל אם יש חסרון בחוטין שאינם נאים או ישנים או קרועין, אין כאן טענה של ביזוי מצוה, כיון שרוצה לקיים מצוה בהידור.

בדין שימוש בחוטי ציצית הקשורים בבגד, ודין זריקת חוטי ציצית וסכך ודפנות, ועוד

כג. מ"ב סכ"א סק"ד ובה"ל ד"ה אבל, הנה בלילה דלאו זמן ציצית מצינו דכוותה בגמ' סוכה מ"ו ב' דאע"ג דמפסקי לילות מימים בלולב, אפ"ה האתרוג אסור כל שבעה, אא"כ הפריש אתרוג אחר לשאר הימים ומה"ט הלילה ודאי לא מפסקי לציצית, דחשיבא המצוה מזומנת אלא שהלילה אינו ראוי, [וכ"ז להסוכרים דכסות יום בלילה פטורה, ולהסוכרים דחייבת בלא"ה זמן ציצית הוא], אבל לולב ושופר וסכך לאחר החג לא חשיבא חפצא דמצוה, משום דלא שייכא המצוה כלל לשום אדם כעת, והמצוה של שנה הבאה היא מצוה

מתחדשת, אבל ציצית מצותה כל השנה ואתרוג כל שבעה אלא שהלילה אינו זמנם, ועמש"כ לעיל ס"ק י"ד ע"ד האחרונים שחולקים על המג"א בסי' תרל"ח.

אבל באמת דברי הבה"ל כאן צ"ע, שהרי נדון האחרונים שחלקו על המג"א הוא רק אם חל קדושה בכניסת החג בלא מעשה מצוה, אבל קודם החג ליכא קדושה כלל, וא"כ במשך השנה לכו"ע שרי.

שם סק"ב שנפסקו או שהתירן מהטלית, אבל אסור להתירן כדי להשתמש בהן כדלעיל סט"ו ס"א דאפי' להניחן לצורך מצוה לאחר"ז אסור, אבל כדי להשתמש בהן זהו דין האיסור להסתפק בנוי סוכה ובכל המצוות.

ומי"ש וה"ה מקודם שעשען כו', זה קיל טפי דלא חל עליה שם מצוה כלל, מיהו עי' שע"ת סק"א להחמיר בזה.

שם סק"ג יכול לזרקן לאשפה אבל אסור לעשות בהן תשימש מגונה כו', אשפה של ימינו נקרא מקום מגונה, ואין לזרקן אלא בשדה ובאשפה של עצים וכיו"ב, וכ"כ הרמ"א בסמוך, אלא שהמ"ב כותב כן בדעת המחבר ג"כ, מיהו אם עוטפם יפה ואח"כ נשרפין י"ל דהו"ל כסתם אשפה דשרי להמחבר.

שם סק"ו אפי' בדפנות הסוכה היינו במיוחדין לכך אבל המסיר גג ביתו ומסכך עליו, לא מיקרו כותלי הבית דפנות סוכה לנהוג בהם שום כבוד.

ובדין הסכך והלולב ראוי לזרקן ע"פ השדה ולא לאשפה דידן, וכמדומה שכן נהגו, ואם עוטפם יפה יתכן דיש להקל כדעת המחבר.

שם ס"ק י"ב לקנח פניו מן הזיעה בטלית קטן או לקנח המשקפיים רגילין להקל, דזה משימושי בגד, וכמו להניח בגד ע"ג הסכך, להתייבש שזה משימושי דירה, וכן מטו משמיה דמרן זללה"ה.

כד. דינים שנתבארו

בדיני הסכך והדפנות

א. עצי סוכה אסורין בהנאה כקדשי שמים וכקרבן חגיגה כל שבעת ימי החג, ואסור להסתפק מהם ליטול עץ לצרכו, ולחצוץ שיניו בקיסם מהסכך, וכל שימושים שאינם תשמישי דירה, איסור זה מדאוריתא והוא פוקע מאליו לאחר החג. – ביאור המצוה שהסוכה נקראת כבית ד' והיא מקום קדוש, ולכן הדברים המהווים את הסוכה חל עליהם דיני קדשי ד'.

ב. עצי סוכה היינו הסכך, אבל הדפנות נחלקו הראשונים אם הם אסורין, ונבסברא אם הסיר תקרת הבית וסיכך עליו הר"ז מחודש לומר שכותלי הבית נתקדשו, ונחלקו האחרונים בדעת האוסרים אם זה מדאוריתא, - קרקע הסוכה אינה נאסרת.

ג. לדינא אין לחלק בין אם הדפנות בשלישית רק טפח או ארבע שלמות, וכן בסכך אין חילוק בין סכך עבה וסוכה רחבה, הכל נאסר באותו חומר מדאוריתא (ולמ"ד דפנות מותרות נפ"מ רק בסכך), בתחלת ליל ט"ו או בשעה שנכנס בה לקיים המצוה, עי' דין ז'.

ד. אין תנאי מועיל בגוף הסוכה להחירה בהנאה, ולא אמרו אלא בנוי.

ה. מותר להשתמש בסכך שימושי דירה, כגון להניח בגד ע"ג הסכך להתייבש, שכל ישיבה של דירה מצוה היא ולצורך זה הוקצה מתחלה, ואין צ"ל שמותר להשען על הדפנות ולתלות מנורה ע"ג הסכך, - סיכך בהדסים וכיו"ב אסור להריח בהם, ויש מקילין, ומותר ליכנס בסוכה אע"פ שנהנה מן הריח, ולא אסרו אלא כשמתקרב להריח שנראה כמשתמש בהם.

ו. סוכה שנפלה או ענף שנפל אסור להשתמש בו, אפי' באופן שא"א לחזור ולבנותה, ונחלקו הראשונים אם אסורה מדאוריתא או מדרבנן.

ז. הסוכה נאסרת מאליה בכניסת ליל ט"ו, והרמ"א כתב שאינה נאסרת אלא כשנשתמש בה למצוה, ויש להחמיר, וה"ה אם בנאה באמצע החג נאסרת מיד או בכל שעה שנכנס בה, ואין חילוק בין ביהש"מ ראשון לכל שעה משבעת הימים כדעת הרמב"ן.

ח. סוכת גנב"ך ורקב"ש שנכנס לשם באופן עראי אינה מתקדשת, ואם קיבלה מן הגוי לכל ימי החג מתקדשת, אבל בסוכה שלו כיון שעשאה למצות סוכה אע"פ שדעתו לישב רק מקצת ימי החג מתקדשת.

ט. אסור לסתור סוכתו שלא לצורך המצוה, ואם רוצה לישב במקום אחר מסתברא דשרי לפרקה ולבנותה במקום השני, וזה באופן שהצורך מתיר מלאכה זו בחוה"מ, ואין להוריד חלקים מן הסכך שמבטלן ממצותן, ותנן סוכה מ"ח א' גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו, ופרש"י מפני שאם יצטרך לאכול צריך סוכה, ואפשר שיש איסור לבטל הסוכה שנקרא עליה שם שמים.

בדין נויי סוכה וד' מינים

א. נויי סוכה דינם כתשמישי מצוה ונאסרין כל שבעה, ולכן אם תלה פירות אסור לאכלן עד לאחר החג, וכן מנורת נוי אסור להשתמש בה במקום אחר, וכן אסור להריח בהדסים התלויים בסוכה, אתרוג התלוי מותר להריח בו ואסור לאכלו.

איסור זה מדרבנן, וביארו בגמ' הטעם שלא יהיו מצות בזויות עליו, דהיינו שאדם צריך להתייחס לחפצא דמצוה כדבר קדוש לד', ואמנם קדושתו רק בזמן המצוה, וכדאשכחן בסוכה שקדשוה מן השמים, ובשאר מצות קדשום חכמים שהאדם ירגיש שמצות ד' היא דבר חשוב ומקודש, שאנו מתקדשים בו, ולא כחפצי הדיוט שלנו.

ב. כל נוי המחובר לסוכה בין לסכך בין לדפנות מתקדש עמה, ואפי' חיבר עמוד בארץ וקבע

אבל אם ביטלן שעה אחת נאסרו כל שבעה, ויכול להתנות אפי' בשחרית של עיו"ט או קודם לכן שכל הנוי אינו מבטלו לסוכה, ואע"פ שדעתו להשאירו כך מהני תנאו, מיהו למעשה לפי הרגיל אצלנו הרי אין לנו שימוש בקישוטים, שבשבת ויו"ט הם מוקצים משום שהם מחוברין, ובחזו"מ מותרין בטלטול בכל ענין, ואם תלה פירות מהני התנאי להשתמש בהם, (ומשכח"ל נפ"מ בקישוטים ג"כ, שא"צ להחזירם בנפלו, ויכול להעבירם מהסכך לדפנות, ועוד, אלא שבאופן הרגיל אין תועלת בתנאי זה).

ח. סדינים המצויירין שרגילין להכניסן לבית בלילה מפני הגנבים כתב הט"ז דהוי כהתנו, דאל"כ יאסרו בשבת משום מוקצה, אבל אם נפ"מ רק בחזו"מ, כגון שתלאן לאחר יו"ט, הרי זה שמכניסן לבית בלילה אין זה תנאי שיהא רשאי ליהנות מהן. – להזיז סדין שתלוי בו קישוטים או פירות, כדי לעבור או לפתוח חלון, חשיב טלטול כלאחר יד, וסתם קישוטים מתבטלים לסדין והו"ל כסדין המצויר בשבת דעלמא דשרי.

ט. אחר החג הכל מותר מדיני קדושת סוכה, מיהו משום מוקצה אסורין גם בשמיני משום דאתקצאי בביהש"מ.

י. עצי סוכה [היינו הסכך והדפנות של הסוכה, אבל העושה סוכה בתוך ביתו אין נזהרין אחר החג מלעשות תשמישי גנאי בבית כנגד הכתלים], וארבעת המינים מותר לזורקן לאחר החג, דתשמישי מצוה נזרקין, אבל אסור לנהוג בהם מנהג בזיון, ואין להשליכם במקום שבנ"א דורסין עליהם, ויש לזיהר שלא לדרוס עליהם, ואין להשליכם לאשפה שלנו דהוי דרך בזיון רק להשליכם לשדה, או למקום אשפה שאוספין עצים שאינם מאוסין, ואם עוטפן יפה דליכא בזיון יש להקל במקום הצורך.

פשטות הדברים שגם נוי סוכה בכלל תשמישי מצוה שלא לנהוג בהם בזיון אחר החג, דכיון שבזמן החג הוקדשו למצותן אין לבזותן,

בו פירות לנוי מתקדשין, אע"פ שהעמוד אינו מחובר לדופן או לסכך, שכל נוי הקבוע ומחובר לסוכה נאסר, ואפי' שטיח מצוייר המחובר לקרקע הסוכה מתקדש עמה. – המסמרים והסיכות אפשר שהם בגדר תשמיש דתשמיש ומותרין. – קישוטים תלושים ועציצים אינם נאסרין שלא נעשו חלק מהסוכה, והרי הם ככלים נאים.

ג. נוי סוכה שתלויין מבחוץ אינן נאסרין, ונוי שתלוי תחת דופן עקומה שדינו שאין ישנים תחתיו, צ"ע אם מתקדש, דלענין תשמיש בזוי תחת דופן עקומה כמדומה שצידד אאמו"ר זללה"ה להחמיר, וה"נ אם דפנות מתקדשות מדאורייתא הרי גם דופן עקומה חשיב דופן.

ד. נוי שנפל נשאר באיסורו כל שבעה, ומצוה לחזור ולתלותו במקומו, ואסור להורידו סתם כל שבעה שמבטל מצות הסוכה אע"פ שלא נהנה, וז"ל הרמב"ן שבת מ"ה א' ואפשר דאפי' בסוכה נופלת כו' אם בא להשתמש בעיטורין איכא ביזוי מצוה דהא צריך לחזור ולבנותה ולעטרה בהן, (יש לעי' מה דין נוי שנפל תוך שבעה לענין שמיני, דכיון שאינו עומד לתלותו ביהש"מ י"ל דאפי' מתרמי ליה סעודה לא נאסר נוי זה, וסתמות הדברים לאיסור, ולע"כ). – עליון ופירורין שנופלין מהסוכה ונויה מסתברא דאסורין, ואין לנהוג בהם בזיון, ומשליכן בשדה.

ה. מסתברא דמותר להעביר נוי מסוכה לסוכה, ואפי' מסכך לדפנות, אלא שבזה יש להחמיר לדעת הרמ"א דנוי דפנות לא קדוש.

ו. נוי סוכה מתקדש בביהש"מ של כניסת החג, וכן בכל שעה מן החג משתלאה נאסר, ויש להחמיר שאפי' עדיין לא ישב בה נאסרת עם הנוי שלה.

ז. אם רוצה שלא יאסר הנוי, ויהא מותר להסתפק ממנו, יתנה קודם ביהש"מ של יו"ט או קודם שתולה אותן שאין מבטלן לסוכה, ומשאיר לעצמו זכות שימוש בהם לכשירצה,

י"ג. אם התנה ביום שני שאינו מיוחד למצוה אלא חלק מהאתרוג המעקב, ומהשאר אינו בודל, דעת תו' שמותר לאכול השאר, ויש להחמיר דכל שיצא בו לא מהני שום תנאי והכל אסור.

י"ד. אתרוג שיצא בו בסתמא או שדעתו לצאת בו כל שבעה, נאסר לכל שבעה, ומותר בשמיני, ואפי' נטלו רק בשביעי נאסר לכל היום עד לאחר ביהש"מ. – אפי' נפסל בראשון או בשני ואינו ראוי למצותו נשאר באיסורו כל שבעה.

בדיני ציצית

א. חוטי הציצית כ"ז שהם בבגד אסור להשתמש בהן לצרכו, כמו נוי סוכה ואתרוג והדס, ולכן אסור לקשור דבר עם חוטי הציצית, ולא לשחק עמהם, [ואם מנענעם בידו כמתעסק יתכן דלא הוי ביזוי, וראוי להחמיר]. – יש ליזהר שלא יגרור ציציותיו ע"ג קרקע, וכן אם נוגעין בארץ בשעת ישיבתו אע"פ שאינם נגדרים, מ"מ דרך כבוד הוא להגביהם, דלא גרע מקצות מבגדיו שאינו מניחם ליגע בקרקע.

ב. לאחר שנפסקו מותר לזורקן כדין נוי סוכה ואתרוג לעיל, ואסור לנהוג בהם בזיון, ועמ"ב סכ"א סק"ז שאם נפלו לאשפה א"צ לחזר אחריהם, והמחמיר לגנוז תע"ב. – חוטי ציצית קודם שהטילן בבגד אין בהם קדושה, אעפ"כ כתב השע"ת סכ"א סק"א דכיון שטוויים ושזורים לשם ציצית אפשר שאין לנהוג בהם בזיון. – ציצית שהוטלו בבגד ועדיין לא לבשום יש להחמיר בקדושתן, דלמ"ד חובת מנא כבר קיים מצותו, ולמ"ד חובת גברא מ"מ נעשה חפצא דמצוה.

ג. מותר להעביר חוטי ציצית מבגד לבגד אם שניהם בר חיובא, ואם אין דעתו להטילן כעת בבגד אחר אסור להתירן מבגד זה, האיסור מפני שמבזה את החוטים שהופכם ממצוה לחול, כ"מ בשאלות, אבל הפוסקים נקטו שהאיסור בטלית שמניחה בלי ציצית, ונפ"מ אם חותך כנף אחד

אע"פ שדברי הפוסקים נאמרו בחפצא דמצוה שציוותה תורה במין זה דניכר טפי כבוד המצוה, משא"כ בנוי שכל חפץ מתאים להיות נוי, דסו"ס ה' בהם קדושה, העירו דבשלמא בקישוטים וסדינין המצוירין ניכר כבוד הסוכה, אבל בפירות שתלאן בסוכה אין רגש לזכור בהם קדושת הסוכה, ומסתברא שאין לחלק בין נוי הניכר לאינו ניכר, אבל יתכן דנוי אינו כחפצא דמצוה בעצמו.

ומסתברא שיש חילוק בין נוי סוכה ששימושן מתכלה במצוה ואח"כ נזרקין, דבזה נעשה כל מהותן מצוה, לבין סדינין המצוירין ושאינן מצוירין שמשמשיהן לכמה צרכים, אע"פ ששימשו לסוכה מ"מ בטל מהם שם נוי סוכה לאחר החג, ולפי טעם זה יש מקום להתיר גם יינות שמנים וסלתות שתלאן בסוכה, כיון ששימוש הסוכה היה בצורתן, והם משמשיהן בגופן לצורך הדיוט.

שמעתי מאמור"ר זללה"ה שתיבות ברוך אתה בבואך שתולין בסוכה דינם כפסוק לכל דבר וצריכין כיס בתוך כיס, ויש ליזהר הרבה בקישוטים שיש בהם פסוקים ודברי קדושה שצריכין גניזה, וכן נרתיקי לולב וערבות, ויש להמנע מלהכין קישוטים כאלו, ודינים אלו נתבארו בקונטרס כבוד כתבי הקדש. – נרתיקי אתרוגים ולולבים אין בהם שום דינים, אע"פ שיש כבוד המצוה בקופסא של כסף.

י"א. אתרוג של מצוה מותר להריח בו ואסור לאכלו, הדס של מצוה אסור להריח בו, איסור זה מדרבנן כמו בנוי סוכה ואפי' התנה שיוכל ליהנות ממנו לא מהני, אבל אם ייחד אתרוג אחד ליום ראשון ואתרוג אחר ליום שני, מותר לאכלו בליל שני, וכן הדין בכל הימים.

י"ב. אתרוג והדס נאסרין רק לאחר נטילה שקיימו בהם מצוה, אבל לא בהזמנה לחוד, אפי' אגדו דקי"ל א"צ אגד, מיהו ברש"י ותו' משמע שנאסרין בביהש"מ של כניסת יו"ט, אבל בשו"ע סתם לקולא.

הדולק, וכגון שמקום ההדלקה ראוי למצות הנר השני, דאל"כ לא יצא יד"ח שהדלקה עושה מצוה, ונפ"מ בשני בני"א שדרים בבית אחד בשני חדרים ויש להם פתח אחד לרה"ר, או שדרים בבית אחד ואין רוצין לצאת זה מזה אלא להדר כל אחד לעצמו, ובפשוטו גם המהדרין מבני ביתו יכולין להדליק משלו, אלא שהאחרונים אוסרין, ובני ביתו זה מזה שרי.

ג. פשטות הדברים שמדליקין נר שני מנר ראשון דתרוייהו פרסומי ניסא ניהו, ואין מגרע מה שיוצא יד"ח בראשון, אבל האחרונים נקטו להחמיר בזה, אבל שלישי משני מדליקין, - נר שכבה אין מדליקין אותו מנר חנוכה דקי"ל ככתה אין זקוק לה, ואינו נר של מצוה, כ"כ במ"ב, מיהו בסברא יש לדון שכאשר מדליק נר שלישי מנר שני הרי השלישי מחזק את השני שמודיע פרסומי ניסא שהיום יום שלישי, והר"ז תועלת של כבוד הנר השני, וכן כה"ג בכל האופנים של נר מנר. - אחר שדלקו כשיעור חצי שעה מותר להדליק מהם לצורך נר שכבה וכל מצוה אחרת אפי' ע"י גפרור.

ד. נרות שבת כתבו להחמיר שדינו כנר מצוה, ואין להדליק ממנו גפרור אלא נר מנר, וזה בגדר מנהג ובמקום הצורך יש להקל, [ואין להדליק נר שבת מנר חנוכה], - להדליק אש מנר של יו"ט לצורך בישול לסעודת יו"ט דינו כצורך חול, ומ"מ היכא דאי אפשר יש להקל, דלא חמיר דין נרות שבת ויו"ט כ"כ.

ה. נר ביהכ"נ אין מדליקין ממנו נר של חול, ולאחר התפלה שבאין לכבותן מותר.

ו. נר נשמה שמדליקין ליארצייט מותר להדליק ממנו חול, כ"כ במ"ב סי' קנ"ד ס"ק נ"ו.

ומעגלו שהבגד נפטר מציצית, אבל גורם ביזוי לחוטיין.

ד. אם רוצה להחליף החוטיין בנאים יותר, או חדשים, או שנפסקו ונשארו גרדומין ורוצה להחליפן בשלמים, מותר להתירן, כ"כ במ"ב, והגר"ח מואלזין ז"ל לא הוה ניחא ליה להתירן כ"ז שהם כשרים משום גרדומין, דעי"ז משליך החוטיין הכשרים, ולא נהגו כן שאין למעט בכבוד המצוה בגלל כבוד החוטיין.

ה. בבגד עצמו אין שום קדושה, אעפ"כ כתבו שלא לנהוג בו ביזין, אפי' לאחר שהוציא הציצית ממנו, כמ"ש הפמ"ג שלא לעשות מכנסים מטלית קטן, אבל שימושי בגד רגילים כגון לצחצח המשקפים בבגד אפשר להקל שאין זה משפיע על נקיון הבגד, וכן בשעת הצורך אולי אפשר לקנח בו זיעת הפנים, וכן מוטו משמיה דמרן זללה"ה שמן הדין מותר.

בדיני מדליקין מנר לנר

א. אין מדליקין מנר חנוכה נר של חול, ואפי' להדליק גפרור להדליק ממנו נר חנוכה אסור, וכ"ז מפני כבוד הנר להראות שהוא מקודש ומובדל ולא ניתן ליהנות ממנו, כלשון מס' סופרים גבי נרות חנוכה הנרות הללו קדש כו', ובמקום שתתבטל המצוה מסתברא שיש להקל. - אם הגפרור נדלק מהחום העולה מן הנר ואינו נוגע בשלהבת יש להקל, (ונפ"מ נמי בנר של יו"ט אלא שביו"ט יש אוסרין להדליק גפרור ככה"ג משום נולד, עי' מ"ב סי' תק"ב סק"ד ואפשר דכיון שיש כאן אש קיל טפי עי"ש).

ב. מותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה באופן ישיר, והיינו שיביא הנר שאינו דלוק אצל

אדר תשפ"א

תוכן ענינים

מפתחות	א.....
סימן א	בענין סמוך ונראה, ובדין כרך שחרב ולבסוף ישב.....ח
סימן ב	בדיני פורים שחל בשבת.....יד
סימן ג	בדיני קריאת המגילה שלא בזמנה שצריכה עשרה.....כה
סימן ד	בענין בן עיר ובן כרך.....לה
סימן ה	בדיני תשמישי קדושה וכבוד הספרים.....נב
סימן ו	בדיני קדושת בית הכנסת.....סד

מפתחות

סימן א

בענין סמוך ונראה, ובדין כרך שחרב ולבסוף ישב

א. לולי הדרשא דסמוך לכרך נידון ככרך מה היה הדין בבתי הסמוכים לחומה, ובדין סמוך לבתי הסמוכים לכרך.

ב. בטעמא דסמוך ונראה נידון ככרך, ובמה שקרא חזקיה בטבריה ב"ד וט"ו אע"ג דסמוכה לחמתן. בדברי הגר"א דין נראה עמו הוא דווקא תוך מיל. ביאור הדרשא מקרא דמדינה ומדינה, ואם כפר נטפל לעיר ועיר לכרך.

ג. שיעור מיל אם הוא רק לסמוך או גם לנראה. אם מורדין שיעור מיל מן הריבוע או מן החומה, ודין עיר גדולה מאד שמקצתה סמוכה לכרך.

ד. ג' ב' בשלמא נראה כו' כגון דיתבה בראש ההר, בהא דאוקמי בכה"ג אע"ג דכל שהוא במרחק מיל הוא נראה. אם צריך שהעיר תראה מן הכרך. כשיש בתיים שמסתירים את חשיב נראה.

ה. שם אר"י ביושבת בנחל, ביאור הענין. החילוק בין רואה שהוזכר באכילת מע"ש לראיה המוזכרת לענין מגילה ושופר. בדברי הר"ן והמאירי בביאור נראה עמו ובדברי השעה"צ בזה.

ו. לענין הלכה מה נקרא נראה עמו, ומה שיעור המרחק, ודין מקצת העיר נראית.

ז. לפי המבואר בפסוקים שהיו עיירות רבות מוקפות בא"י למה לא החמירו בכל א"י לעשות ב' ימים. אם יפו היתה מוקפת חומה, ודין שאר עיירות שבאזור זה.

ח. ג' ב' כרך שחרב ולבסוף ישב נדון ככרך, ביאור החידוש, ואם כפרים מקדימין במוקפין.

סימן ב

בדיני פורים שחל בשבת

א. ד' א' מאי איריא פורים אפי' יו"ט נמי, ביאור הקושיא

ב. ד' ב' בכל שנה ושנה, ביאור הדרשא. - ביאור פלוגתא דרבה ור"י אם טעמא דאין קורין בשבת משום גזירת טלטול או משום שעניניהם של עניים כו'. - אם התקנה שלא לקרא מגילה בשבת היתה תקנה מוקדמת משעה שתיקנו קריאת המגילה. - ביאור הטעם דבקריאת התורה ושאר מגילות לא חיישינן לשמא יעבירונו, ואם רבה ור"י פליגי ומ"ט מר לא אמר כמר. - בענין קריאת המגילה במקדש. - לר"י מ"ט לא תיקנו שיתנו מתל"א בער"ש ויקראו בשבת. - שם תנ"ה כו', ביאור הראיה. - ה' א' אבל שמחה אינה נוהגת כו', זה מבוי במתני' דקתני מותרין בהספד ובתענית.

ג. בענין פורים שחל בשבת פשטות הדברים משמע דלתלמודן עושין סעודה ומשלוח מנות בשבת. - להירו' שעושין הסעודה ביום ראשון אם צריך לעשותה דווקא ביום, ואם דין יום זה כפורים לכל דיניו, ומתי זמן משלוח מנות. - ביאור מ"ש בירו' שסעודת ר"ח מאחרין ולא מקדימין.

ד. למעשה קי"ל כהירושלמי שהסעודה ביום ראשון, שוב נראה ליישב סתמות הדברים ושאיין הדבר זר כ"כ לעשות סעודה בין ראשון, ולפ"ז אף לתלמודן יש לקיים כהירו' דהסעודה ביום ראשון, וכ"מ ממה שלא ביארו בגמ' איך יעשו היכר בסעודה לכבוד פורים, וגם לא נתבאר בגמ' מה עם משל"מ, ואם יש לחוש לחילול שבת ע"י שישתכרו, ועוד דהא שואלין ודורשין כו' כדאמר ד' א' לידע שהיום פורים כדפי' הרמב"ם והטור, ומשמע שאין סעודה ומשל"מ.

ה. בדין משל"מ העיקר דחיובו ביום א', ובדברי מרן ז"ל אין הכרע כ"כ מה דעתו, ומ"מ יש להחמיר לשלוח גם בער"ש.

בזמנה אם מעכב עשרה ע"י להלן סק"ו). –
 בחידושה דהראב"ד דאחר שקראו עשרה בביהכ"נ
 אפשר לקרותה ביחיד, במש"פ מרן ז"ל שכ"מ
 ממתני' דהיה עובר אחורי ביהכ"נ, ולכאורה שם
 חשיב בעשרה ממש וכמ"ש הר"ן, בראיה שהביא
 מרן ז"ל מהא דשנינו לא יאמר אקרא חציה עם
 הציבור, ואם צריך לשמוע הכל עם הציבור או דסגי
 ברובה, ונ"מ ג"כ בקורא בכתובה בין הכתובים אחר
 ששמע רובה ממגילה כשרה.

ד. בקושיית הראשונים מ"ט לא שנו במתני' כ"ג ב'
 בכל הני שאין עושין בפחות מעשרה גם מקרא
 מגילה לרב אסי, והוכיח הרז"ה דרב אסי רק
 לכתחילה קאמר, וצ"ע ד"ל ששנו רק דברים שאסור
 לעשותם בפחות מ' או דלאו אורח ארעא בפחות
 מ', ובדברי הרמב"ן שתי' דבמגילה א"צ שכל
 העשרה יצאו יד"ח בקריאה זו. – מה שאמרו י"ט
 ב' הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא
 ומוקמין לה בציבור צ"ע מ"ט לא יצא עכ"פ מדין
 יחיד, וי"ל ע"פ היר' דקריאה בציבור דומה לקריאת
 הפטרה שענינה לימוד בלבד וחסר בפרסומי ניסא. –
 [ביאור הטעם שצריך לפשוט המגילה כאיגרת, ואם
 יש לפשוט גם מה שקרא כבר או רק מה שעתידי
 לקרא]. – בהוכחת רה"ג ממתני' דהיה כותבה כו'
 דמשמע דא"צ עשרה, ויל"ד דמיירי בקורא עם הש"ץ
 או במקום שיש עשרה.

ה. בספק האו"ז אם שלא בזמנה צריך עשרה בני
 מצוה, והיינו נשים ועבדים, אבל קטנים פשוט
 דאין מצטרפין, וגם בנשים ועבדים צ"ע דבשום
 דוכתי לא מצינו דמצטרפין לעשרה, ובכל שא"ר
 מבואר דפשוט להו שצריך עשרה אנשים גדולים,
 וצ"ע במג"א ובפר"ח בזה, מיהו יש לפרש בדעת
 האו"ז דס"ל דדין עשרה שנאמר כאן ענינו רק משום
 פרסום, ולא כדבעינן בעלמא עשרה לדבר שבקדושה
 שזה נלמד מונקדשתי.

ו. בתשו' רה"ג ובמכתם בשם רש"י מבואר דפשיטא
 שקורין לנשים ביחיד אף שלא בזמנה, וכן משמע
 ביר' ובתוספתא, ויש לפרש משום דחשיב לא
 אפשר. – יחיד שלא בזמנה שאינו יכול לאסוף עשרה
 אם קורא בברכה. – עיירות המסופקות שקוראין
 ב"ד בברכה נראה ד"ח חשיב בזמנה. – עשרה
 שנתקבצו יחד וקוראין כל אחד במגילה בפ"ע אי

ו. מוקף שקורא ב"ד אם יכול להוציא פרוז, ובדין
 משל"מ ומתל"א אם יכול פרוז ליתן למוקף
 ואיפכא.

ז. מה שמקדימין הקריאה כשחל בשבת אם הוי
 כתשלומין או דחיבו מוחלט לער"ש. – קטן
 שהגדיל בליל ט"ז אם חייב בסעודה בט"ז.

ח. ט"ו שחל בשבת לענין תענית חלום, ודין יום א'
 לענין הספד ותענית ותחנון ולמנצח ועשיית
 מלאכה ולדיני אבלות.

ט. דינים שנתבאר.

סימן ג

בדיני קריאת המגילה שלא בזמנה שצריכה עשרה

א. ה' א' אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפילו
 ביחיד כו' ורא"א כו', משמע דלכו"ע יש דין
 עשרה בקריאת המגילה ונחלקו מתי צריך עשרה, ויש
 לפרש דהיינו מדקתני דבני כפרים נכנסין לעיר ביום
 הכניסה לשמוע מגילה, דהיינו בעשרה, ונחלקו רב
 ור"א אם דין עשרה הוא בכל קריאת המגילה או רק
 לבני כפרים ולמקדימין לער"ש, (ובענין אם בן עיר
 יכול להוציא בן כפר קודם י"ד). – ביר' מבואר דדין
 עשרה שלא בזמנה הוא לעיכובא. – הא דתנן איזוהי
 עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין עיקרו לומר
 שאם הכפר יש בו עשרה בטלנין אין דינו ככפר אלא
 כעיר.

ב. שם שלא בזמנה בעשרה, פ' משום שאינו יום
 פורים ואין מתפרסם בו הנס כשקורא ביחיד. –
 כשחל בשבת ומקדימין לער"ש אי חשיב בזמנה או
 שלא בזמנה, וביר' בפלוגתא אמוראי בזה. – שם
 ומי אמר רב הכי כו' ער"ש זמנם, למה לא פירשו
 בגמ' כונת רב דכשחל בשבת הו"ל ער"ש זמנה
 וקורין אותה אפילו ביחיד. – למסקנא דשלא בזמנה
 בעינן עשרה פשוט הדברים דהיינו בין כשחל י"ד
 בשבת בין כשחל ט"ו בשבת.

ג. בדברי הראשונים אם לרב אסי דין עשרה הוא
 לעיכובא, ובפשוטו בזמנה לרב אסי כשלא בזמנה
 דאף בדיעבד מעכב עשרה, (ולענין לדין שלא

בעיר המסופקת חובתו ודאי ואינו יוצא מהם לכתחלה, - בדין בן עיר שהי' בכרך ע"מ להשאר בט"ו ונמלך וחזר לעירו בסוף י"ד, - פ"ח והרי"ף בנמלך באונס או ברצון צ"ע דראוי לתנא לפרש דין העושה כמחשבתו ולא מאורע של נמלך, - בפסקא שברי"ף נראה שיש ט"ס.

ד. ירושלמי פ"ב ה"ג נחא בן כרך כו', ביאור הסוגיא בירושלמי ואם עקר דירתו דוקא או לא, ואם ליל ט"ו הכונה בכניסת ליל ט"ו, - בדין נתחייב כאן וכאן ונפטר כאן וכאן, - ובדין המפרש והיוצא בשיירא כו' בירושלמי בכ"ז, ועס"ק י"ב עוד בזה.

ה. בדין בן כרך שהי' בעיר בכניסת ליל י"ד ע"מ להשאר בה י"ד וט"ו ונמלך וחזר בליל י"ד לכרך אם חייב לקרא בי"ד, - ובדין הי' דעתו לחזור ונמלך בליל י"ד להשאר אם מתחייב, - ובדברי הראשונים ז"ל בביאור דברי הרי"ף בזה.

ו. עוד בביאור הגמ' בדברי רבא, איך מתפרש לשון לא שנו הרי רבא ביאר מה ששנינו עתיד לחזור, ואין כאן אוקימתא לומר לא שנו, - ואיך מתיישב לשון עתיד אם הכונה מיד באותו הלילה, - שם אמר רבא מנא אמינא לה, לפי מה שפירשנו רבא הוסיף שגם בן יומו נקרא פרוז, ובראשונים נראה שרבא חידש דאזלינן בתר מקום המצאו בי"ד, ורק זה קובע בדין ב"כ וב"ע.

ז. שיטת הראב"ד והרא"ש שאף בכן עיר שהלך לכרך יום י"ד קובע, שאם נמצא בכרך ביום י"ד נקבע דינו ככן כרך לקרא בט"ו, להראב"ד חייב להשאר שם ולהרא"ש קורא בט"ו אפי' חזר לעירו, וכמה דברים מתיישבין לפ"ז, והריטב"א הרחיק פי' זה, ואין בדבריו קושיא על הראב"ד שמצריכו להשאר בכרך, ומ"מ פשטות הגמ' דרבא קאי אבן כרך שקורא בי"ד מקרא דהיושבים בערי הפרוזות וכדעת רוה"פ.

ח. בביאור דברי ר"ח והרי"ף דמתני' מיירי שהי' עתיד לחזור ולבסוף נתעכב, ודעת מרן זלה"ה דהכל תלוי במחשבתו בכניסת ליל י"ד, ואמנם יש סברא שאין פורים מתחיל באמצע הלילה, דכל יום נקבע בתחלתו, מיהו י"ל דכל שהוא חוץ לביתו הרי"ז בגדר איגלאי מילתא כפי מה שיעשה לבסוף, ובנדון אם תלוי בכניסת ליל י"ד, ואם בעינן שיהא לבסוף

חשיב קריאה בעשרה, וכשהש"ץ קורא להוציא כל מי שירצה אם יכול היחיד לקרוא בעצמו עם הש"ץ.

ז. דינים שנתבארו. - שלא בזמנה אם מעכב עשרה. יחיד שאינו יכול לאסוף עשרה. דין ט"ו שחל בשבת. לכתחילה קורין בעשרה אף בזמנה. דין י"ד בעיירות המסופקות. דין נשים בזמנה ושלא בזמנה. נשים וקטנים אם משלימין ל'. צירוף ט' ששמעו לאחד שלא שמע. דין פרוז שבא לכרך בי"ד ודין מוקף שקורא בי"ד. פרוז שבא לכרך בי"ד שחל בער"ש ע"מ לשהות שם בשבת.

סימן ד

בענין בן עיר ובן כרך

א. י"ט א' מתני' בין עיר שהלך לכרך כו', בגמ' משמע דדינא דמתני' ידעינן בלא דרשא דפרוז בן יומו קרוי פרוז, וא"כ משמע דמתני' מתפרשת בחיוב עיקר ביתו, ורבא הוסיף שאף בן יומו מתחייב, כמו חומרי מקום שהלך לשם, וא"כ הא דבן כרך חוזר וקורא בעירו ידעינן בלא רבא, ורבא חידש בכן כפר שכבר קרא חובת י"ד, אבל י"ד וט"ו שני נסים הם.

ב. שם גמ' אמר רבא לא שנו כו', רבא קאי אבן כרך שהלך לעיר, וקמ"ל דסיפא מיירי בעתיד לחזור בלילי י"ד, אבל רישא בליל ט"ו, ואיך מתפרש בלשון המשנה בסתמא, - שם למה לי למכתב היושבים כו', משמע דהיושבים היינו יושבים עראי, ויתכן נמי איפכא דהפרזים מתפרש עראי והיושבים הם התושבים הקבועים, - שם מוקף מנלן, לפמ"ש"כ קשה דלא אשכחן בהדיא שמוקף בן יומו קורא בט"ו אחר שקרא בי"ד ומאי בעי מנלן, ואמנם הראשונים למדו ד"ז מהירושלמי, וש"מ דבתלמודן לא מתפרש כן, - שם ברש"י ד"ה אלא שתלה הדבר ביצא מן העיר, ואע"פ שבדרך הוא ג"כ פרוז, ובירושלמי ביוצא בשיירא בזה, - שם ואמר רבא בן כפר כו' בדין חזר לכפר בלילה ואם חייב לקרא ביום.

ג. הא דאזלינן בתר יום בפשוטו הטעם משום דליחשב בן יומו בעינן לילה ומקצת היום כמו בנזירות ובספירה דמקצת היום ככולו, ולא משום מצות מגילה שעיקרה ביום, ובלשונות הראשונים ז"ל בזה, - בדין בן עיר שהי' בכרך ודעתו לחזור בליל ט"ו לעירו לפרש"י חייב בודאי בי"ד, ולפ"ז אם הוא

ג. שם אמר רבא מריש הו"א כו', מה שפרש"י שהבימה תשמיש של המפה צ"ב, דודאי האמת שהמפה משמשת את הבימה, ועיקר המקבל את הספר זו הבימה, גם צ"ע מאי מהני נגיעת עראי של הס"ת בבימה, וביאר אאמו"ר זללה"ה בזה דכיון שכולה מיוחדת לס"ת סגי בנגיעת עראי לשנותה מתשמיש לתשמיש עצמו, והרמב"ם פ"י שהנדון בס"ת המונח בנרתיקו וקמ"ל דחשיב השלחן תשמיש הספר ולא תשמיש הנרתיק, ובפשוטו כמה כיסויין על הספר או על הבימה כל שקבועין כך, הוה כולוה תשמישין גמורין, ויש לפרש כורסא שיושב עליו תופס הספר, דכורסא לשון כסא, והיינו שרשיפא להדום רגליו, מיהו יש מפרשים כורסא מה שאנו קורין בימה, ושרשיפא כעין דוכן שעומד הקורא עליו, ולמש"כ צ"ע אם מהני כמה מפות להתיר להשען על הבימה, רק יש לדון משום לב ב"ד מתנה כיון דאורחיה בהכי, והאם כשלב ב"ד מתנה למקצת חולין הותר הכל.

ד. שם כורסא, פרש"י בימה של עץ, והיינו שלחן שקורין עליו, מה שאנו קורין בימה, ובדברי הר"ן מ"ט עדיף ארון מהבימה, וצ"ע ביישוב הדברים, שם תיבה זוטרת, מה החידוש בזה, שם פריסא לספרי, יש לפרש שפריסא זו דספרי היא כיסוי ולא וילון, שם הני לאו לכבוד עבידן, במשמש עטיפא אפי' נייר מתקדש, וכאן הנדון שיחשבו כאידרונא.

ה. ברכות כ"ה ב' בית שיש בו ס"ת או תפילין, בנדון אי גרסינן תפילין ברישא, ואם ריב"ל פליג על הברייתא, ובפולוגת הראשונים בדין כלי בתוך כלי בס"ת, מיהו שאר כל ספרים מותר, ובדברי המ"ב שהחמיר בעשוין בגלילה, בדין ארגז שיש בו מ"ס, ובדין גבוה י"ט אפי' אין בו מ"ס, וביש לו תקרה מהני אף לס"ת, וכ"מ בירושלמי, מחיצה הנדה ברו"מ אם מהני ליחשב כיסוי.

ו. שם כ"ו א' אימר דאריב"ל כו', במגיעות לתקרה הו"ל כבית אחר, ואם סגי במחיצה אחת ושיעורה, בדברי המ"א בדין מחיצה שיש בה נקבים, בדין מדף גבוה י"ט ואין לו מחיצות.

ז. שם כ"ה ב' או שיניחם כלי בתוך כלי, בטעמא דבעינן כלי נוסף, האם זה כדי לכסות את כליין, שם אבל בכלי שהוא כליין כו', הטעם מפני שכולן

בעיר בהאיר המזרח, - בדברי הראשונים ז"ל דקריאת היום עיקר ובסוגיא כ' א' ה' א', - מסקנת מרן ז"ל דבתר מחשבתו אזלינן בין אם נתקיימה לבסוף או לא נתקיימה ואם נכנס לאחר כניסת י"ד לא מהני שנשאר שם, ויש משמעות בראשונים דבתר מעשה אזלינן.

ט. מ"ב סי' תרפ"ח ס"ק י"ב, בדין הי' דעתו להשאר עד האיר המזרח ולא נשאר, ובדין הי' דעתו לחזור ולא חזר, ואם יש שיעור מקצת היום.

י. בספר מרן זללה"ה סי' קנ"ב סק"ו בדינים העולים.

יא. עוד בביאור הסוגיא אם לתלמודן יש ענין נתייב כאן וכאן, או שהפסוק מלמדינו שאין יתרון לעיקר ביתו והכל נקבע לפי המצאו בפורים, וא"כ אין לחדש שני פורים בשנה אחת, - ובדין בן כרך המפרש ויוצא בשיירה, - ובדין נפטר כאן וכאן.

יב. הערות ע"ס הירושלמי, - ובדין בן כרך אם מוציא בן עיר ובדין משלוח מנות ומתנות לאביונים מבין עיר לבן כרך, ואם המחמיר בעיירות המסופקות יוצא יד"ח במשלוח מנות למי שאינו נוהג שמחה ביום השני.

יג. לענין הלכה לא זכינו להלכה ברורה, וכמעט בכל האופנים צריך לקרא מספק, וא"א לברך מספק, ונתבארו לפרטיהם בפנים.

סימן ה

בדיני תשמישי קדושה וכבוד הספרים

א. מגילה כ"ו ב' ואלו הן תשמישי קדושה כו', לכאורה נרתיק ק"ו מדלוסקמא, אם גרסינן תפילין גם ברישא הרי סתמא היינו עם הבתים, בדין כלי שהוא כליין אם החיצון בדין תשמישי קדושה, והרכבה ראשונים ל"ג תפילין ברישא, שם ורצועותיהן, נראה דחשיבי משמשי הפרשיות ולא משמשי הבתים, יש לעי' מ"ט לא נשנה נרתיק המזוזה, ובמאירי פירש שזהו דלוסקמי מזוזה דרישא.

ב. בדין הבתים של התפילין אם הם תשמישי קדושה או קדושה עצמה, ונפ"מ בשל יד דליכא שייך, ובשבת כ"ח ב' מבואר דיד וראש שוין, ובסברא נראה שרק הכתב הוי קדושה עצמה, ובדברי אאמו"ר זללה"ה שהשי"ן מלמד שכל הבית גוף הקדושה.

זללה"ה כתב דנפ"מ במורא, - שם קדושתן אף כשהן שוממין בירושלמי משמע דדוקא שוממין ואולי קאי על שטיחת פירות, ומיושב דלא קתני ביהכ"נ אע"פ שחבר.

שם אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן כו', בגרסת הרמב"ם ואין אוכלין, ותרתי קתני, וקצת ראי' לפרש"י מרב אסי דבסמוך, וכל מקום לפי ענינו עי' ברכות ס"ב א' לענין לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, ועיין כ"ט א' לענין ביה"ק, וכלל הברייתא שביהכ"נ ביתו של הקב"ה ולא גרע מבית של אחר.

ג. שם ב' ואין מספידין בהן הספד של יחיד כו', ביאור האיסור, ומהו ההיתר בשל רבים, - שם ה"ד הספידא דרבים כו', דה"י משמע צרת רבים, - שם מחויר"ח כו', מ"ט לא אמרינן אר"ה, ובפשוטו נראה שהם היו המספידין, - שם אבל קורין כו', יש לעי' פשיטא.

ד. שם חסורי מיחסרא והכי קתני כו', מ"ט לא קתני ד"ז בהדיא, והאם רבנן פליגי על ר"י דמתני', - שם כדי שלא יעלו בהם עשבים, איך מועיל לזה הכיבוד והריבון, ואם מיירי במרוצף א"צ ריבון, - שם אבל בחורבנן מניחין כו', משמע שהכל ענין הזנחה, וכיון שרואין בריבוי הזמן של ולזולו נותנין לבם לבנותו, - כ"ט א' והתניא אינו תולש כו', בשו"ע לא הוזכר לא יתלוש.

ה. כ"ח ב' אר"א בתי כנסיות שבבבל כו', ענין התנאי שנשאר בשותפות של הדיוט עם ההקדש, ואין ביד ההדיוט לבטל לגמרי זכויות ההקדש, ומהא דחכמים מותרין ליהנות בביהמ"ד שמעינן שאין האכילה קלות ראש, אלא ההשתמשות כעושה בתוך שלו, וזה ע"ד פי' הרמב"ן, וראיות שהתנאי מועיל בישובן, והביאו הא דרב אסי מיד בסיום הבריתא, ולא כדי להסמיכו לחורבנן, ולכאורה התנאי מועיל להשתמש כשנמצאים שם, אבל נהגו גם להכניס עניים מבחוץ, כמבואר בפסחים, וכן חזן הכנסת, - במ"ש תו' דזריעה הוי ק"ר, והאם איסור הזריעה בתל, משום כבוד או ממון ביהכ"נ, - בבה"ל סי' קנ"א סי"א בג' חילוקי דינים בתנאי ביהכ"נ, ואם יש מקור לסעודת סיום וחתן בביהכ"נ, ובירושלמי א"א לגרוס בשבתות.

בדין תשמישי הקדושה, או משום דבטלי טפי כדלעיל כ"ג א', ובדברי הפוסקים דכלי החיצון אינו בדין תשמיש קדושה ואפ"ה אינו חוצץ, בדין כיס המיוחד לציצית ותפילין שנחלקו האחרונים בזה, שם אמר רבא גלימא אקמטרא, כשהכיסוי על הכלי מובן יותר לקולא, וי"ג גלימא בקמטרא, והפוסקים התירו גם שני כיסויים בלבד.

ת. מ"ב סי' מ' סק"ז, בדין מזוזה שבתוך צוה"פ מן האגף ולפנים, מעיקר הדין נראה שא"צ כיסוי, ונוהגין לכסותה בבגד, בדין שני כיסויין של זכוכית, ואם אינו רואה אותם אע"פ שגלויים במקומם מותר, שם בדברי החכמ"א שמהני כלי שעשאו כדי שיהיו שני כלים, וזה יתכן רק כשאין שום תועלת בכלי הנוסף, כגון דבק ע"ג הגרתיק, מיהו יתכן שהוא בטל לגרתיק.

ט. מ"ב סי' ר"מ ס"ק כ"ט, בדין ספרי הדפוס, ובדין דבר אחד של הלכה או פסוק אחד, ולענין קדושה בעלמא ודאי קדוש, והגדון אם בעינן כלי בתוך כלי או שזה דוקא בדבר חשוב שהכלי מתבטל אליו, וקצת יש לדון לקולא דברף אחד סגי בכיסוי.

י. דינים העולים

יא. שבת ק"כ ב' אסור לעמוד כו', מ"ט לא אמרו שיטבול בבגדי, ובהא דשרינן לעיל י' א' בתפילין במקצתן ערומים.

יב. בדיני כבוד הספרים כשאין ערותו מגולה, עוד בעניני הכבוד, ופרטים בזה.

סימן ו

בדיני קדושת בית הכנסת

א. מגילה כ"ח א' ועוד אר"י כו', ברישא חידש ר"י דשמו עליו אוסרו, והוסיף שאף בחורבנו שמו עליו, - שם ואין מספידין בתוכו, ס"ד שזה מותר בחורבנו, - שם ואין עושין אותו קפנדריא, לכאורה הול"ל בו, - שם והשימותי כו' בביאור הדרשא, בסברא נראה דדוקא כשהבנין קיים אסור, אבל הקרקע ותל לא צריך לנהוג בהם כבוד, ובוה מיושב היא דיבמות ו' ב' דבמקדש ג"ז אסור, אבל בראשונים משמע שאף בחרב קדוש, ואאמור

ת. שם כ"ט א' מאי קפנדריא כו', - שם אם הי' שביל מעיקרא כו', ביאור ההיתר, - שם הנכנס ע"מ שלא כו', באיזה אופן מותר, - שם בגרסת הראשונים מצוה לעשות קפנדריא, וביאור המצוה ומ"ט דקרא, ועוד בכ"ז.

ט. שו"ע סי' קנ"א ס"א מ"ב סק"א, ובמ"ש מ"ב סק"ב דצורך פרנסה אסור, ובדיבור קצר לצורך, - בדין רבנן ותלמידיהן.

ו. שם ואין ניאותין כו' אמר רבא כו', למה אמר רבא דבריו על בבא זו, - ובנדון אם ביהכ"נ כביהמ"ד.

ז. שם כי הא כו' מייתי מינה דלפעמים שרי, שם אמרי האי דעיילין כו', ההיתר כשהכניסה נצרכת ללימוד, ולא למנוע צער הגוף של הגשמים, - בחילוק שבין לקרא לחבירו לבין נכנס מפני הגשמים ולומד שם ובאיזה אופן מותר, - שם ואי לא לימא לינוקא כו', למה לא יקרא ק"ש.

מפתחות ע"ס הש"ס

מגילה

שם וטהר מלטמא כ"ח בהיסט, זבים ס"ה סק"ד, וס"ו סקט"ו.

ח' ב' כל ימי לרבות מצורע מוסגר, נגעים ס"ח סק"ז.

שם הא לתפון בגידין כו', הל' תפילין ס"ב סק"ה.

י"ח א' וממאי דהאי זכירה קריאה היא, ערכין ס"א סקט"ו

י"ח ב' כדי לגמור את כולה מהיכא דקאי לסיפא או"ד מרישא לסיפא, ברכות ס"ז בדין שהה כדי לגמור את כולה ס"ה סק"א.

י"ט א' שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה כו', כל הענין, הל' תפילין ס"ב סק"ד.

שם מתני' בן עיר שהלך לדרך כו', סי' ד' סק"א.

שם גמ' אמר רבא ל"ש אלא שעתיד לחזור בבלי י"ד, וכל הענין, שם סק"ב, ו'.

י"ט ב' בדין שיעור התפר, הל' תפילין ס"ב סק"ה.

כ' א' כיון דבעיא ספירה כו', נדה סל"ח סק"ז, וסל"ט סקי"ט.

כ' ב' הא קי"ל דעד צאת הכוכבים יממא הוא, שבת ס"ט סק"ו.

כ"ה ב' או שיניחם כלי בתוך כלי, וכל הענין, סי' ה' סק"ז.

כ"ו א' אימר דאריב"ל דלית ליה ביתא אחרינא, שם סק"ו.

כ"ו ב' מתנה פליגי בה כו', ב"מ ח"ב ס"א סקי"ג.

שם ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי סת"ם כו', שם סק"א .

שם ורצועותיהן, שם.

שם אמר רבא מריש הו"א האי כורסיא כו', שם סק"ג, ד'.

שם דלו תיבואת כו' דהו"ל כ"ע העשוי לנחת כו', כלים

ב' ב' דאריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון כדרך סי' א' סק"א.

שם עד כמה, שם סק"ג

שם כמחמתן לטבריה מיל, שם.

ג' ב' בשלמא נראה כו' כגון דיתבה בראש ההר, שם סק"ד.

שם אלא סמוך אע"פ שאינו נראה היכי משכח"ל, שם.

שם אר"י ביושבת בנחל, שם סק"ה.

שם אריב"ל כרך שחרב ולבסוף ישב נדון כדרך, שם סק"ח.

ד' א' ואריב"ל פורים שחל להיות בשבת כו' מאי איריא פורים כו', סי' ב' סק"א.

שם ב', בכל שנה ושנה, שם סק"ב.

שם אר"י אמר מפני שעניניהם של עניים כו' תנ"ה כו', שם סק"ב.

שם דכו"ע מיהא מגילה בשבת לא קרינן, שם.

שם מ"ט אמר רבה הכל חייבין בקריאת המגילה כו', שם.

שם גזירה שמא יטלנה בידו כו', שם.

ה' א' אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה, שם.

שם אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפי' ביחיד כו', סי' ג' סק"א.

שם שלא בזמנה בעשרה, שם סק"ב.

שם ומי אמר רב הכי, שם.

שם לא לענין מקרא מגילה בעשרה, שם.

ה' ב' דברים המותרים כו', נדרים ס"ג סקי"ז

שם בעי חזקיה כו' טבריה כו' ערכין ס"ה סק"ב וסק"ד.

ז' ב' אין בין יוהכ"פ כו', כתובות ש"י ח"א.

ח' א' הא לענין כלים כו', נדרים ס"ז סק"ב וסק"ז

שם מנה הכתוב שתיים וקראו טמא כו', זבים ס"א סק"ז.

סי"ז סק"א וסק"י.

כ"ז ב' מכירת בהכנ"ס על תנאי כו', ערכין ס"ד סק"ב
כ"ח א' מתני' ועוד אר"י ביהכ"נ שחרב, וכל המשנה,
סי' ר' סק"א.

שם גמ' ת"ר בתי כנסיות כו', שם סק"ב.

שם ב' א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הם עשוין,
שם סק"ה.

שם ואין נאותין בהן אמר רבא חכמים ותלמידיהם מותרים,
וכל הענין, שם סק"ו, ז'.

שם ואין מספדין בהן הספד של יחיד כו', שם סק"ג.

שם אר"י אימתי בישובן אבל בחורבנן כו', שם סק"ד.

כ"ט א' מאי קפנדריא כו' שם סק"ח.

שם והתניא אינו תולש ומאכיל כו', שם סק"ד.

ברכות

כ"ה ב' דתניא בית שיש בו ס"ת או תפילין כו', סי' ה'
סק"ה.

זבחים

קי"ב ב' בעי ר"י בעומד על שפת הנחל כו' סי' א'
סק"ה.

מפתחות ע"ס ירושלמי מגילה

פ"א ה"ד, סי' ב' סק"ג

פ"א ה"ט פתוחה מראשה סתומה, הל' תפילין ס"א
סק"ד. וע"ע ס"ב סק"א.

שם תיפורה של תפילין הללמ"מ, הל' תפילין ס"ב סק"ח.

שם תולין בספרים כו', הל' תפילין ס"ג סק"ה. פשטא

פ"ב ה"ג, סי' ג' סק"א, סי' ד' סק"ד, י"ב.

פ"ב ה"ד, סי' ג' סק"ד.

פ"ד ה"א שאסור למתרגם לסמוך על העמוד, בסוגיא
דלפני המתפלל סקי"ב.

פ"ד ה"ד, ערכין ס"א סק"ח

פ"ד הי"ב בית שיש לו שני פתחים נותן ברגיל כו', הל'
מזוזה ס"ד סק"ה.

פ"ד הי"ב שלא יטלנה בידו משום מעשה שהיה, הל'
מזוזה ס"ג סק"י.

מפתחות ע"ס שו"ע, ונו"ב

מ"ב סי' מ' סק"ז, סי' ה' סק"ח.

שו"ע סי' קנ"א ס"א, סי' ר' סק"ט.

ביה"ל שם סי"א ד"ה אבל, שם סק"ה.

מ"ב סי' קנ"ד סק"ט, סי' ה' סק"ד.

שם סי' ר"מ סק"ג, שם סק"ה.

שם סק"ב ט, שם סק"ט.

שם סק"ל ג, שם.

מג"א סי' תי"ט, סי' ב' סק"ג.

שם בשעה"צ אות ד' ה', שם.

ב' סי' תרפ"ח סקי"ב, סי' ד' סק"ט.

עה"צ שם אות ה', סי' א' סק"ה.

שם אות י"ז, סי' ד' סק"ט.

סימן א

בענין סמוך ונראה, ובדין כרך שחרב ולבסוף ישב

נראין, הרי הם ככרך, - ועי' להלן עוד דקדוק מלשון מיל.

בטעמא דסמוך ונראה נידון ככרך, ובמה שקרא חזקיה בטבריה בי"ד וט"ו אע"ג דסמוכה לחמתן ב. בטעמא דנדון ככרך ביארו הרשב"א והריטב"א דכיון דהחילוק בין מוקפות חומה לפרזים הוא משום דמיגנו ומיכסו כדאמר ה' ב', אלו הסמוכין ונראין עמו מיגנו ומיכסו אגב הכרך, שבשעת מלחמה מתכנסין כולם לכרך הסמוך, ונמצא שאמת הוא שגם במלחמות דאחשוורוש היו אלו בכלל יושבי כרכים, ערמב"ן.

ובזה יש ליישב משה"ק מרן זללה"ה שם למה קרא חזקי' בטבר' בי"ד מספק, הרי טבר' סמוכה לחמתן כדאמר כחמתן לטבר' וחמתן מוקפת חומה כדאמר בירושלמי, [ולתלמודן אפשר דחמת לאו היינו חמתן דקרי לי' ו' א' חמי גרן], ולמש"כ י"ל דכיון דטבר' עצמה מוקפת חומה אינה נטפלת לחמתן, שא"צ להגנת חומת חמתן, ואף אם ים אינו כחומה לענין מגילה, מ"מ סגי בזה שלא תדון טבר' כחמתן, וכן כרך שישב ולבסוף הוקף י"ל שאינו נדון ככרך הסמוך לו שהוקף ולבסוף ישב, מיהו יתכן שרק בימי ר"י ורחב"א נתקברו הבתים של טבר' וחמתן עד מיל, דבתוספתא וירושלמי עירובין פ"ה ה"ז מצינו דבראשונה ה' פחות ממיל בין טבר' לחמתן, ועכשיו טבר' וחמתן עיר אחת, וצ"ל שבימי רבי שוב נחרבו דהא מוקמינן דרבי שקרא בטבר' בט"ו דלא כחזקי', ושמא טבר' העתיקה היתה רחוקה מטבר' שסמוכה לחמתן, עי' ירושלמי שם בדר' יוחנן, ומרן זללה"ה תירץ שנוספו בתים חוץ לחומת חמתן, ועי"ז נסמכה

לולי הדרשא דסמוך לכרך נידון ככרך מה היה הדין בבתים הסמוכים לחומה, ובדין סמוך לבתים הסמוכים לכרך

א. ב' ב' דאריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך, יש להסתפק אי לאו דרשא דמדינה ומדינה מה ה' הדין ככרך שנוספו בתים סמוך לחומה מבחוץ, מי אמרין כיון דכולה עיר אחת דינה ככרך, או"ד אי לאו קרא הוה מדמינן לה לגמרי לבתי ערי חומה, ורק מה שלפנים מן החומה קרוי מוקף, ונראין הדברים כצד האחרון, דמי שנתחבר לעיר מוקפת חומה אינו מוגן בחומה ואינו חשוב כתוך העיר, וכ"מ בירושלמי פ"א ה"א דמהא דכרך וכל הסמוך לו והנראה עמו נדון ככרך שמעינן שדין מגילה אינו כדין בתי ע"ח, דהתם בעינן שלפנים מן החומה דוקא, וכן בתלמודן ה' ב' דפשיטא לן דלא דמי לבתי ע"ח לענין שים כחומה דמי, היינו מהאי דריב"ל, (וערמב"ן בטעמא דמילתא), ולק' ג' ב' בעינן הוקף ולבסוף ישב מהאי קרא דבתי ע"ח, וכ"מ להמפרשים דסמוך היינו בתוך עיבורה של עיר, ונראה עמו היינו מיל, עי' ר"ן וב"י ובהגר"א, לפ"ז מפורש דריב"ל קרי לבתים המחוברים לעיר סמוך לו.

ויש להוכיח מזה כמ"ש מרן זללה"ה בסי' קנ"ג סק"ב דבעינן סמוך לחומת הכרך, ולא מהני סמוך לבתים שניתוספו חוץ לכרך, דהני נמי רק מדין סמוך הם ככרך, ולא מהני סמוך לסמוך למהוי ככרך, ועי"ש סק"א דלפירושו מוכח כן מחמתן וטבר', מיהו נראה שאין בתים שנוספו מגרעין, כגון שהם מסתירין שלא יראו מן הכרך כפר הסמוך, דכיון שבלא הבתים היו

שאינו נראה עמו, כמו יושבת בנחל דטפי ממיל לא מצטרפא, ויושבת בהר מצטרפא אפי' טובא, ועוד דבתוך עיבורה של עיר לא מיקרי סמוך והו"ל למיבעי בסמוך עד כמה, ועוד ראי' מדאמרינן ר"ה ל' א' דקרוכה פרט ליושבת חוץ לתחום, ואע"ג דקתני רואה, וש"מ דרואה מיקרי אף חוץ לתחום, מיהו יש לחלק בין רואה לנראה עמו, וכבר תמה המ"מ ע"ד הרמב"ם פ"א ה"י וכנראה הרמב"ם נזהר מפני השמטת הרי"ף, והרי"ף קיצר בדבר שאינו מצוי, ועי' להלן, וכ"כ הרשב"א והריטב"א דנראה עמו לית לי' שיעורא.

אם מודדין שיעור מיל מן הריבוע או מן החומה, ודין עיר גדולה מאד שמקצתה סמוכה לכרך
שם כמחמתן לטבר' מיל, יש לדקדק אמאי לא קאמר והוא דקיימי בתוך התחום כדאמרינן בההיא דר"ה, ונראה מזה דבאמת לא מהני בתוך התחום, וכמ"ש מרן זללה"ה בסק"ג דאף דלענין תחומין מודדין אלפים אמה מן הריבוע, מ"מ לענין מגילה בעינן דוקא אלפיים מן החומה, [ולמש"כ לעיל דטבר' בנחל, א"כ קמ"ל נמי היכי משכח"ל סמוך ואינו נראה].

ומישמע דעיר שסמוכה בתוך מיל אע"פ שהיא גדולה מאד דינה ככרך, שהרי לא נאמר שיעור אלא לריוח שבין שתייהם, וכמ"ש מרן זללה"ה בס"י קנ"ג סק"א, וה"נ מסתברא דכיון שתחלת העיר ככרך, לא מחלקינן עיר אחת לשני זמני קריאה.

ג' ב' בשלמא נראה כו' כגון דיתבה בראש ההר, כהא דאוקמי בכה"ג אע"ג דכל שהוא במרחק מיל הוא נראה

ד. ג' ב' בשלמא נראה אע"פ שאינו סמוך משכח"ל כגון דיתבה בראש ההר, יש לדקדק למאי איצטריך לפרושי בראש ההר, הרי לא משכח"ל מרחק מיל שאינו נראה כדפרכינן, וא"כ כל שרחוק יותר ממיל הו"ל נראה ואינו סמוך, ומרן זללה"ה שם סק"ג תירץ דאשמועינן אע"פ שבמישור אינו נראה במרחק כזה, מ"מ אם יושבת בראש ההר מהניא ראיתה שתהא

חמתן מיל לטבר', וזה לא מהני להחשיב טבר' כסמוכה.

בדברי הגר"א דדין נראה עמו הוא דווקא תוך מיל

ובבהגר"א סי' תרפ"ח סק"ו נקט דחמתן וטבר' רואין זא"ז, ודקדק מזה דרואין דוקא תוך מיל, ובאמת בירושלמי משמע בהדיא דאי לאו דחמתן עצמה מוקפת הואי, הי' מתפרש דרחב"א לדינא גבי חמתן, וזה ודאי קשה אם איתא דרואין זה את זה, [משא"כ לתלמודן דסימנא בעלמא הוא], מיהו י"ל דטבר' כיושבת בנחל הואי, דהא אמרינן עירובין ס"א א' דבני גדר יורדין לחמתן, וש"מ דחמתן למטה, וטבר' נמוכה ביותר כמ"ש שבת ק"י ח' ב' ממכניסי שבת בטבר', א"נ י"ל דה"ק כמחמתן לטבר' דהו"ל גם סמוך וגם נראה עמו ועיקרו משום שיעור מיל דסמוך נקטי'.

ביאור הדרשא מקרא דמדינה ומדינה, ואם כפר נטפל לעיר ועיר לכרך

דרשא דמדינה ומדינה משמע ברש"י דה"ק מדינה ועיר שלה ומדינה ועיר שלה, ונמצא דעיר ועיר כולה בחד דרשא מתפרשא, אבל הרשב"א והריטב"א פי' מדינה ואת אשר נטפל לה שזה נקרא ומדינה דוא"ו מפרש לשון חיבור וטפילות, ולפ"ז פי' שגם בעיר ועיר יש ענין טפילות דכפרים נטפלין לעיר, וזוהי דרשא מחודשת שלא הזכיר דינה בגמ', וגם טעם הטפילות דשייך בכרכין ליכא כ"כ בעיירות, ועטו"א בזה, - ונמצא לפרש"י מפורש בפסוק שעיר נטפלת לכרך, ולהרשב"א לא שמענו דאפי' עיר, דשמא דוקא שיעור מועט נטפל, ולשון הטושו"ע סי' תרפ"ח ס"ב כפרים, אבל כבר כתב במ"ב סק"ה דה"ה עיירות, ועי' להלן.

שיעור מיל אם הוא רק לסמוך או גם לנראה

ג. שם עד כמה, פרש"י דאסמוך בעי, וה"נ מסתברא, דנראה ידוע דתליא בראי' ולא במרחק, דיש שרחוק יותר ונראה עמו ויש קרוב

החילוק בין רואה שהוזכר באכילת מע"ש לראיה המוזכרת לענין מגילה ושופר

ובזבחים ק"ח ב' בעי ר"י בעומד על שפת הנחל ורואה בתוך הנחל ואינו רואה אם דינו כרואה את שילה, ונראה דהתם בראית העינים תליא מילתא ואפי' צופה מרחוק מהניא לי' ראית עיניו דחשיב כאוכל בקדושה, ולכן במידי דמפסיק אינו אוכל, ובעומד ורואה יושב ואינו רואה מספק"ל לר"פ, [בפשוטו הספק רק כשיושב], ור"י מספק"ל בנחל דהינו בתוך המים ולא כיושבת בנחל דהכא, אלא במים ממש דבזה י"ל שאינם קובעים מקום לעצמם ועיקר מקומן כשפת הנחל, אבל בעיר היושבת בנחל פשיטא דאינו אוכל, [ואפשר דר"י פשיטא לי' דיושב אוכל, א"נ מיירי כשעל שפת הנחל גם יושב רואה ובנחל גם עומד אינו רואה], (מיהו אין כ"ז מוכרע ויתכן דבשילה ג"כ בתים אינם מפסיקין, ורק הר מפסיק, מיהו עיר אחרת אפשר דמפסקת אף בבתים, אבל באותה העיר שרואה אפשר דמותר לאכול גם בתוך הבית, דהו"ל מקום אשר תראה, ולפ"ז אף ביושבת בנחל מספק"ל, וצ"ע).

אבל ראי' דמגילה ושופר ענינה טפילות המקום דכיון שרואה ושומעת וקרובה ויכולה לבא הרי היא כמוה, [ובפשוטו סגי ברואה את ירושלים, וכש"כ ירושלים עצמה דקורין, והא דתנן במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה היינו עיקר התקנה, אבל אגב מקדש קראו בכל ירושלים ובכל עיר שרואה כו', והיינו בזמן שב"ד במקדש, ערש"י ר"ה שם ורמב"ם פ"ב מהל' שופר ה"ח, ולע"כ כלל בגמ' שם], ובמגילה הקלו דסגי בנראה עמו, אבל לא סגי בכח הראי' של הקורא, אלא שהעיר תחשב נראית עמו, וכבר כתבנו שלא נתבאר שיעור בזה כיון שתלוי בתנאים נוספים מלבד המרחק כגון גודל הכרך וגבהו, ומ"מ לא סגי בכל הרואה אלא בנראית עמו.

נידונית ככרך, ולפ"ז המרחק אפי' טובא, מיהו נראה דאכתי אין להוכיח מזה דאף אי בעינן נראה עמו ונטפל אליו, מ"מ מצטרפין טפי הר ובקעה ממרחק כזה במישור, דאף דלגבי תחומין מודדין בחבל, מ"מ לענין נראה עמו מודדין בקו אירי, ועוד דאף במרחק יותר המבט על הר ובקעה מצרף יותר, וגם נטפל יותר, ואמנם נקט הר משום דמצרף טפי, אבל עדיין לא נלמד מזה לראי' מרחוק מכח גובה ההר.

אם צריך שהעיר תראה מן הכרך

במושי"ע מבואר דמפרשי כגון דיתבה, העיר הסמוכה לכרך, אבל בר"ן משמע דבעינן נראה מן הכרך, וא"כ מתפרש שהכרך בראש ההר, מיהו י"ל דכל רואה נראה וממילא שניהם אחד.

כשיש בתים שמסתירים אם חשיב נראה

שם אלא סמוך אע"פ שאינו נראה היכי משכח"ל, [פי' דלא משמע לי' לאוקומי בגונא רחיקא, שעיר שלימה בנחל, וע"ע בחזו"א שם], נראה לדקדק מזה דבתים שמסתירים אינם מפסיקין, דאל"כ משכח"ל בפשיטות כשיש עוד כפר באמצע ובתיו מסתירין את הכרך, מיהו סתמא דמילתא בתוך המיל בכל ענין רואין.

שם אר"י ביושבת בנחל, ביאור הענין

ה. **שם** א"ר ירמי' ביושבת בנחל, (ר"י לשיטתו ב' ב' דהשיעור מיל הוצרך ליישב דלא נוקמה בסמוכה פרסה וכיו"ב), נראה דנחל אינו שם לבקעה שתחת ההר, אלא למקום נמוך מקרקע העולם, ולכך המים זורמים שם, והיינו דמשני שהכרך במישור ואז היושבת בנחל לא חזיא, משא"כ אם הכרך הי' בהר אז גם היושבת בבקעה חזיא לי', וגבי שופר חזינן בר"ה כ"ט ב' דבעינן רואה מלבד סמוכה, ולכן איצטריך לאשמועינן הכא דא"צ.

אלא ביאור מ"ט א"צ שיעור מרחק בנראה, מפני שהחיבור והשיתוף נעשה ע"י ראית העינים ולית בי שיעורא, וכנראה מקורו ברשב"א שכ' ודוקא לסמוך אבל נראה לית לי' שיעורא אלא כל שהוא נראה, ומה שביאר ומשתתף עמו בעיניהם יש לפרשו כמש"כ שלפי ראות העין נראה שהוא עמו, ולאפוקי אם צופה ממרחק שאינם משתתפין יחד ע"י רא' זו.

בשעה"צ סי' תרפ"ח אות ה' העתיק מהריטב"א דבעינן שיהא משתתף עמו בעיניו, ופי' כן כונת הר"ן, וכבר כתבנו שלשון זה תיקן הרב המגיה בכור לזהב, והגרסא בעיניהם נכונה וא"צ להגיה, ובעיקר הדברים נראה שאין הדין נקבע לפי היחס עכשיו בין העיירות, שהרי טפילות הסמוכין לכרך היא מפני חומתו, וא"כ עכשיו שאין לעיר חומה ליכא טפילות כלל, ועלינו לדון האם העיר הסמוכה הזאת היתה מוגנת ע"י הכרך בזמן יהושע, שבשעת מלחמה היתה מטלטלת כולה לכרך הסמוך, אבל שיתוף העינים עכשיו אינו קובע, (ואין זה ענין לסמיכות הבתים דתלוי עכשיו כמ"ש בחזו"א), וכיון שאין מקור לד"ז אין להמציא דאיכא מ"ד הכי, ואין לנו אלא משנת מדברי הר"ן ומאירי דבעינן נראה עמו שבעיניים נראים כאחד, ומה"ט פשוט דלא מהני נראה עמו לתוספת שחוץ לחומה, כיון שאנו דנים על נראה עמו בזמן יהושע שהיתה נטפלת לכרך, מיהו כבר נתבאר מדברי מרן זללה"ה שאף בזמן יהושע לא מהני נראה עם התוספת שחוץ לכרך.

לענין הלכה מה נקרא נראה עמו, ומה שיעור המרחק, ודין מקצת העיר נראית

ו. **ולענין** הלכה כתב במ"ב ובשעה"צ דהעיקר כהסוברים דנראה אפי' רחוק ממיל, והיינו דמברכין בט"ו, דלא שייך להחמיר בה כספק ולברך ב"ד, ומשמע דאין קורין ב"ד, ואין הא"ר תח"י, מיהו לא נתבאר מה נקרא נראה עמו, ואמנם אין זה נקבע במרחק בלבד אלא לפי תמונת העיירות, כגון בהר ועמק דנראין

בדברי הר"ן והמאירי בביאור נראה עמו ובדברי השעה"צ בזה

והר"ן כתב די"מ דבעינן שתחשב מתחומי העיר דוקא, והכי דייק לישנא דקאמר נראה אע"פ כו' ולא קאמר רואין אותו מן העיר, ואפשר דלישנא הנראה עמו דייק וכמש"כ, א"נ מדאיצטריך למתני אע"פ שאינו סמוך משמע דעמו ג"כ קרוב להיות סמוך, וסיים ומ"מ אינו נראה שאם הי' רחוק כו' ור"ל אפי' לא נקבל שני הפירושים, [ומה שהוגה אפי' לפי' קמא אינו נכון, וכן מה שהוגה ואפי' מופלג כמה אינו נכון, ובב"י ליתא], מ"מ מרחק כמה פרסאות ודאי לא מצטרפין, ובמאירי כתב דנראין הדברים בנראה עמו שהוא מאותו מחוז וטפל לאותו כרך ע"ד מ"ש בחשבון ובכנותיה בית שאן ובנותיה, ויש לפרש בששטח כל אותו כפר (ה)נראה עמו להדיא כו', ואח"כ הביא הרמב"ם דהשיעור מיל וכתב דל"מ כן בסוגיא, [ועשה"צ סי' תרפ"ח אות ז' דנפ"מ נמי לתקנות ומסים של הכרך, ולפ"ז פשוט דראי' מרחוק אינה מצרפתן].

נמצינו למידין מהר"ן ומאירי דנראה עמו היינו מקום שנראה שהוא עמו של הכרך, דכך מתפרש לשון כרך וכל הנסמך אליו וכל הנראה שהוא עמו, דכשני המקומות רואין זא"ז מתחברין יותר להיות כאחד, וכן בסברא שאין ראית הכרך כראית שילה אלא מדין טפילות לכרך ולכן בעינן סמיכות מסוימת וכמשנת, שו"ר דעיקר לשון נראה עמו יש לפרש רואין זא"ז, ומתפרש כמו מתראה עמו פנים אל פנים, אלא דשינוי הלשון לדיוקי דלא סגי בראית אדם, אלא בעינן צורה שהעיירות נראין זו עם זו.

בריטב"א כתוב לשון זה ודעת רבותי דלסמוך הוא דמשערין במיל כו' אבל בנראה כל שהוא נראה עמו ומשתתף עמו בעיניהם ולית לי' שיעורא, ונראה דר"ל שהחיבור נעשה ע"י ראית העינים ולית בי' שיעורא במרחק המקום, [ומה שהוגה בעיניהם אינו נראה, ועי' להלן בזה], וגם הלשון משמע שלא הוסיף כאן דין

דבריו גם ב"ב מוקפת חומה הוא), ובזמנינו שהיישובים רצופים קרוב שנפגשים בעיר המוקפת חומה, ונעשין עיר אחת, אלא דמיקרא תיקנו דניזיל בחר רובא.

אם יפו היתה מוקפת חומה, ודין שאר עיירות שבאזור זה

מזה דלא הוזכרה יפו שימה חומתה הי' נראה שאינה מוקפת חומה, ואין לומר שהזכירו טבריה מפני שהם גרו בטבריה, כיון שהזכירו כן לענין בתי ע"ח שאינו למעשה בזמנם ועוד דיפו עיר נמל גדולה ויש להזכירה, (ואף לר"ל בירושלמי שם שכל העיירות שמנה יהושע היו מוקפות חומה, הרי לא הוזכרה יפו במנין הערים ביהושע אלא מול יפו), מיהו י"ל שבנו חומת אבנים גם בצד הים שלא יבואו אויבים באניות, וטברי' שאני שהים שלה בתוך ערי א", א"נ מעשה שהי' כך הי', אבל אין נראה כן שעיר נמל פתוחה יותר לים, וחומה מגבילה את שימוש הנמל, ואין דרך לבנות חומה בצד הים, שזה כמיותר, ותניא קדושין נ"ז ב' שלא יעמוד ביפו ויזרקנה לים, ולכאורה ראי' מזה שאינה מוקפת חומה שאין מצורע רשאי ליכנס לעיר מוקפת חומה, ומש"פ רש"י חומתה על הים ר"ל גבולה, וזה מוכח שם שזו כונתם וכ"ה בגמ' שם, ויש לדחות דבקדושה שני' לא קדושה, וכן צידד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה די"ל דנקטו יפו ללמד דקדושה ראשונה לא קדושה לע"ל, ומותר ליכנס לתוכה, מיהו למש"כ בלא"ה קרוב הדבר שבשטח גדול כזה היו עיירות מוקפות חומה, ואם לוד שנקראת היום היא באזור שהיתה העיר מעיקרא, כדתנן בפ"ה דמע"ש שהיתה מהלך יום אחד למערב מירושלים, ואונו סמוכה לה, ואריב"ל ד' א' לוד ואונו וגיא החרשים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו ולשון הפסוק הוא בנה את אונו ואת לוד ובנותיה משמע שהם סמוכות זל"ז בחלקו של בנימין, [ובקושיית תו' למה מנה אונו, בירושלמי ריב"ל לא מנה אונו ושאלו למה לא מנה אונו ותיצו מפני שכבר נכתב במשנה בערכין], א"כ

טפי כחד, אבל לא נתבאר שיעורו, שלא ידענו מה נקרא רואין ומה נקרא נראה עמו, ובאמת נראה לית לי' שיעורא אלא לפי הסברא דנקטינן דנראה עמו נטפל ג"כ, ויש לשער באופן שאילו היתה המוקפת עיר הבירה אם היו נטפלין אליה בעניניהם במרחק כזה, כגון במסים ותקנות שכ' בא"ר, ואם מוגנים על ידה בשעת מלחמה כמ"ש הראשונים ז"ל, (ויתכן דטפי מפרסה כיון דחשיב דרך שבחזקת סכנה הר"ז מוכיח שאין קשר בין העיירות, אבל סתמות הרשב"א והריטב"א ז"ל שכתבו דלית לי' שיעורא דאפי' יותר, וער"ן ועחז"א), ואפשר דהנטפלין לעיר יש בהם משום לא תתגודדו אם יפרדו מן העיר, [ועי' ירושלמי פ"א ה"א בדין כרך שאין קורין בו, ובחזו"א סי' קנ"ד סק"ג לדינא בזה], ואם נכנס בריבוע הכרך ודאי שפיר דמי, דעדיף מסמוך תוך מיל.

ואם מקצת העיר נראית עמו לא מחלקינן עיר אחת לשני ימים, וכן פירשו הראשונים ז"ל דטעמא דליכא משום לא תתגודדו משום דשתי עיירות הן, כדמפרש יבמות י"ד א', וסתמות הדברים דהחלק שסמוך ונראה נדון ככרך, וממילא כל העיר ג"כ, ובמאירי הזכיר שיהא שטח כל הכפר נראה עמו אבל ל"מ כן סתמות הדברים, דאפשר שלא הי' דרכם בעיירות גדולות כאנטוכיא מפני שהיו צריכין להתפרנס בשדות וכרמים שסביב העיר ולכן נקבע הדין בסתמא בכל עיירות, וצ"ע דלפי הסברא ראוי לקבוע לפי הענין.

לפי המבואר בפסוקים שהיו עיירות רבות מוקפות בא"י למה לא החמירו בכל א"י לעשות ב' ימים

ז. נראה שאם הי' פורים מדאוריתא היו צריכין לעשות שני ימים בכל ארץ ישראל בזמנינו, לפי שהיו ערים מוקפות רבות בא"י כדכתיב ששים עיר בממלכת עוג לחוד, וכתיב ערים גדולות ובצורות בשמים, ואיכא מ"ד בירושלמי פ"א ה"א שהעיירות שנמנו בחלוקת השבטים ביהושע היו מוקפות חומה, (ולפי

דתרוייהו לפמ"ש הרשב"א וכמבואר בירושלמי, [אע"ג דקתני כפרין ועיירות גדולות קורין ב"ד, היינו משום דבמתני' מיירי בכפרים של י"ד דהיינו כל חילוקי הדינים שמונה והולך במתני']. ונראה דלא ס"ד שאם חרב פעם אחת שוב לא יחשב כרך לעולם, אלא כיון דחזינן שכרך זה אין בו כדי להושיב עשרה בטלנין, שהרי גם אותם שהיו בו לא החזיקום אנשי העיר וחרב הכרך, ס"ד דבעינן שיהיו שם שנים עשר חדש או ל' יום או שיהא להם בה דירה, וקמ"ל דכל שחזר וישב דינו כלא חרב ואין לו קולא דכפרים, וכלפי שהזכירו במימרא הקודמת דאתו לה מעלמא לא מהני, ומשמע אפי' שבשבוע של פורים יש שם עשרה לא מהני, קמ"ל הכא דמ"מ אם נתיישבו שם קורין בו בט"ו מיד, וה"ה בעיר גדולה ב"ד ונקט לה בכרך אגב שאר המימרות.

ומשמע דלתלמודן פשוט שגם במוקפין יש דין הקדמת כפרין, עד שלא רצו לפרש שזהו חידושו של ריב"ל במימרא הקודמת, ואמרו מאי קמ"ל תנינא, והיינו משום דמתני' כוללת תרוייהו בכפרים שאין סברא לחלק ביניהם, אבל בירושלמי פ"א ה"ד אמרו דנדון כעיר והיינו לענין שכפרים מקדימין, וק"ק למה הוצרכו לתקנתו קלקלתו ולא כפשוטו דכרך ועיר גדולה שוין לדין כפרים מקדימין, וכמו שלא אמרו בעיר תקנתו קלקלתו, ואולי ר"ל שאין להקדים לקרות כעיר אם יהא צורך בכך, אבל מצות פורים שלהם בט"ו.

יש שתי עיירות מוקפות סמוכות לאיזור ב"ב, ומצינו בגמ' שסמכו על קריאת השמות אע"פ שנחרבה א"י, וכן הרמב"ן סמך על קריאת שם בית לחם בימיו, ולא נשתנו השמות בעיקרי א"י מזמן הרמב"ן, ולוד עיר עתיקה ידועה שזה שמה, ולר"ל בירושלמי אף בני ברק מוקפת הואי, וכל שנוסף עוד סרך ספק סגי בזה להפקיע הכלל דאזלינן בתר רוב, וחזר הדין לספק האמיתי שקרוב לחוש באיזורי היישוב הגדולים.

שו"ר דבתו' קדושין שם הבינו דיזרקנה חוץ לחומה היינו חומה ממש, וקשיא להו שהרי אינו נכנס לעיר המוקפת חומה, ובחזו"א נגעים ס"א ס"ק י"ד פי' דודאי אפשר לטהרו בעיר שאינה מוקפת חומה ולשלחה ממנה, אלא דמשמע לתו' לשון הברייתא דמשכח"ל שמטהר חוץ לחומה ונכנס ומשלחה מתוכה, ובמל"מ הבין שמשלחה דוקא מעיר מוקפת חומה, וזה מחודש טובא, אבל לפי דבריו יפו מוקפת חומה היתה שהרי צריך לשלחה מעיר המוקפת חומה.

ג' ב' כרך שחרב ולבסוף ישב נדון ככרך, ביאור
החידוש, ואם כפרים מקדימין במוקפין

ח. ג' ב' אריב"ל כרך שחרב ולבסוף ישב נדון ככרך, דעת תו' שאין דין כפרים מקדימין במוקפין, וצ"ע מ"ט, הרי הטעם שזה בשניהם, ודעת הרשב"א דה"ה בכפרים הדרים במוקפות מימות יב"נ, ומפרשים דקמ"ל שדינו ככרך דהיינו כעיר גדולה, דהא חזינן במתני' דכרכין המוקפין הוו דומיא דעיר גדולה, וכפרים היינו

סימן ב

בדיני פורים שחל בשבת

מקום לקושיא אפי' יו"ט, דלעולם פורים דרבנן
הוי רבותא.

והא דס"ד דגזרינן משום דרבה היינו מפני
שרגילין שיש לכל אחד מגילה לקרות בה,
ויש לחוש שיביאנה עמו לדרשא, להבין בה
ולדייק בלשונה כונת הדורש, ואין לחוש לזה
ביו"ט שאין הדרשא מתייחסת לדבר מסוים
כמגילה, וגם מגילה מצויה אצל כל אחד.

ויעוי' בכורות נ"ח א' ששואלין ודורשין
בהלכות הפסח ל' יום קודם, וא"כ הר"ז
בפורים, אלא דהתם בבא לשאול הלכה, וכאן
בדרשא ברבים.

ד' ב' בכל שנה ושנה, ביאור הדרשא, ואם גזירה
דרבה כבר היתה בזמן מורדכי

ב' ד' ב' בכל שנה ושנה, פי' אאמור'
(שליט"א) זללה"ה שזהו פסוק מיותר
דהול"ל בכל שנה בלא תיבת ושנה (או לעולם),
ומתפרש בכל שנה שיהא שוה, אע"פ שאין יום
הפורים שוה בה, וכאילו נאמר בכל שנה ושנה
בין כשחל בחול בין כשחל בשבת, ובזה מיושב
טפי דדייקי לישנא, דה"ק קרא אפי' כשחל
בשבת שאין קורין בו את המגילה תנהגו כבכל
שנה, ומבואר מזה דגזירה דרבה הואי כבר בזמן
מורדכי, דלכאורה בשופר ולולב אנשי כנה"ג
תקנוה, ובמגילה אע"פ שהיתה קודם בית שני,
כבר היו אנשי כנה"ג והם תיקנוה ומעיקרא
תקנוה כך, וכ"מ לטעמיה דרב יוסף דמתחלה
לא קראוה בשבת, וצ"ע ברש"י ה' א' ד"ה ערב,
שכתב דתקנוה אחרי אנשי כנה"ג, ודין פורים
וקריאת המגילה כתב דאנשי כנה"ג תקנוה, והם
כתבוה לדורות.

ד' א' מאי איריא פורים אפי' יו"ט נמי, ביאור
הקושיא

א. ד' א' ואריב"ל פורים שחל להיות בשבת
כו' מאי איריא פורים אפי' יו"ט נמי
דתניא כו', נראה דהשתא ס"ד דנקט שבת משום
דכשחל בחול אין דרשא כלל, שאין הציבור
נאספין לדרשא אלא בשבת ויו"ט, ועי' לקמן ז'
ב' שאף רבנן טרידי בסעודת פורים, וא"כ עיקר
המימרא לומר דשואלין ודורשין בפורים וקבעי
מאי איריא פורים, ומשני פורים איצטריכא ליה
כו', ולכאורה הו"מ לשנויי מהו דתימא
בדאורייתא דוקא דורשין אבל בפורים דרבנן לא,
אלא שהי' פשוט לגמ' מסברא דראוי לדרוש
בפורים כמו בשאר יו"ט, בפרט שדיני יו"ט
דורשין ג"פ בשנה ואפ"ה דורשין בשבועות,
וכ"ש פורים שהוא פעם אחת בשנה, ועוד
דאכתי קשה מאי איריא פורים אפי' חנוכה נמי,
ולכן תירצו קושטא דמילתא שבא להשמיענו
שאין לגזור משום דרבה, ולשונו ג"כ משמע כן
מדלא קאמר כשם ששואלין ביו"ט כך שואלין
בחנוכה ובפורים, ובכלל השאלה מאי איריא
פורים שחל בשבת, הא ה"ה יו"ט שחל בשבת,
דאין סברא לחלק ביניהם, מיהו יתכן שאם הי'
שונה פורים סתם הי' משמע שחייבין לדרוש
אף בחול, ובעיקר הדברים נראה שאין כאן
קושיא אלא בירור דברים שאין כונתו להוסיף
פורים ליו"ט.

ויתכן לפרש מאי איריא פורים שחל בשבת
אפי' יו"ט נמי, פי' מה ראה להשמיענו
בפורים הרי גם ביו"ט דורשין ואיצטריך
להשמיענו דין השבת, או דכיון שדורשין ביו"ט
ממילא ה"ה כשחל בשבת, אבל גם לפ"ז אין

- הוספה -

אם התקנה שלא לקרא מגילה בשבת היתה תקנה מוקדמת

די' ב' דכו"ע מיהא מגילה בשבת לא קרינן, רש"י לקמן ה' א' ד"ה ע"ש כתב שחכמי ישראל שאחר כנה"ג תיקנו להקדים, ולכאורה משום טעמא דעיניהם של עניים נשואות לא היו עוקרים תקנת אנשי כנה"ג ממקומה, ואם לר"י ה' זה מעיקר התקנה יש לנקוט דאף לרבה כן, ואם גזירת לולב ושופר היתה מאנשי כנה"ג, שפיר תיקנו מעיקרא שלא יקראו בשבת, דבמגילה דרבנן ראוי יותר לגזור, שלא לחדש מצוה במקום חשש תקלה, ועי' להלן מש"כ לדייק מדברי התו' בזה.

טעמא דבקה"ת ושאר מגילות לא חיישינן שמא יעבירונו, ובביאור פלוגתא דרבה ור"י

שם מ"ט אמר רבה הכל חייבין בקריאת מגילה ואין הכל בקיאים במקרא מגילה, בקריאת התורה ובשאר מגילות אין חייבין אלא ציבור, ולכן אין חשש שמי שאינו בקי ילך אצל הבקי, אבל כאן שהכל חייבין אף היחידים שאינם בקיאים לכך חיישינן.

שם גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד כו', לכאורה במגילה החשש רחוק, חדא שסתם בנ"א יודעים לקרא, ואין הולכין אצל בקי ללמוד לקרא, והרי אדם זה שיש לו מגילה בביתו סתמא יודע לקרא, וקריאת המגילה דבר ממושך הוא, ואין הבקי יושב שעה שלמה לשמוע את האיניו בקי איך הוא קורא את כל המגלה, וסתמא מברר ענינו קודם הפורים.

ונראה דמה"ט פליג רב יוסף אע"פ שמודה לשופר ולולב, ורבה סבר דלענין שלא לתקן חיוב מדרבנן סגי בחשש רחוק לשנות התקנה, ואמנם לא היו מבטלין שופר ולולב בחשש כזה, אבל שלא לתקן מדרבנן סגי בהכי. ובתו' כתבו דר"י אמר טעם נוסף למקדש, ומשמע מזה שפשיטא להו שלטעמיה

ביאור פלוגתא דרבה ור"י אם טעמא דאין קורין בשבת משום גזירת טלטול או משום שעיניהם של עניים כו'

שם ר"י אמר מפני שעיניהם של עניים כו' תניא נמי הכי כו', יש לעי' ר"י מ"ט לא אמר כרבה, [ובתו' כתבו דנפ"מ במקדש עי"ש, וצ"ע דנראין הדברים דאף לרבה אין קורין במקדש בזמן אחר מכל ירושלים וכל מוקפין חומה דעלמא, ול"ד ללולב ושופר שבשאר מקומות אין נוטלין כלל, אבל כאן שצריך לקבוע זמן למוקפין דעלמא, ממילא גם מקדש בכלל], ורבה מ"ט לא אמר כר"י, ואפשר דסתם מגילה נקראת בציבור, וכמו שלא גזרו בקרה"ת לא גזרו במגילה, שהאינו בקי הולך לביהכ"ג לשמוע מקרא מגילה, ואינו הולך אצל בקי ללמוד עתה מקרא, וסתמא כשיש מגילה בידו יודע לקרא, ורבה סבר דמדרבנן החמירו אפי' בצד רחוק יותר, שבטעם כל דהו ראוי לתקן שלא יקראוה בשבת, שאין מבטלין שום מצוה אפי' דרבנן, אלא שמקדימין אותה, ורבה לא אמר כרב יוסף דס"ל שלא אמרו עיניהם של עניים נשואות אלא בימות החול שיכולין ליתן מתנות ואין נותנין, אבל בשבת מידע ידעי דמשום שבת לא יהבי, שהדרך ליתן מעות שזו הנתינה היותר משובחת, שהעני יכול לבחור בזה מאי דניחא ליה, ולא רצו לתקן שיתנו בשבת מנות לאביונים, חדא משום הוצאה שאין העניים מצויין בכל חצר, ויש חשש שישלחו לו המתנות לביתו שבחצר אחרת ויעבירו ברה"ר, ועוד דדמי למו"מ, כמו אין מקדישין, וגם י"ל דלא סגי בטעמא דנשואות אלא להקדים מתנות לאביונים, לבני כפרים, אבל לשנות קריאת המגילה של כל העיר מחמת זה לא מצינו.

יש לעי' מה אמרו תניא נמי הכי כו' הרי גם רבה מודה בזה, ועוד דהא מתני' היא ה' א' אע"פ שאמרו כו' ומתנות לאביונים, וי"ל דתנ"ה קאי רק על הטעם שעיניהם נשואות, כמו וכדתניא, אבל אין זה תניא כותיה, שו"ר במלחמות ר"פ כירה מ"ש ע"ז עי"ש.

השבת, וזה מקור ג"כ לסעודה, ויש להוסיף דכיון שעושין סעודה ביום ראשון, א"צ לתקן להקדים מתל"א, שעדיין יהא להם שמחת פורים מהמתנות בסעודה של יום ראשון.

שם תנ"ה כו', ביאור הראיה

שם תניא נמי הכי אע"פ שאמרו כו' אלא הואיל ואמרו כו', יש לפרש דהתנא נקט אע"פ שאמרו כו' וכוונתו אע"פ שאמרו שקריאת כפרים קודם פורים היא, ואין עושין שמחה אלא בזמנה, וא"כ הי' ראוי שמתנות לאביונים יהא ביום השמחה, אפ"ה גובין בו ביום כו' מפני שעניניהם של עניים כו', והגמ' מפרשת הענין ואינה משנה הברייתא.

והנה בברייתא זו שמענו ששינו להקדים מתל"א לזמן מקרא מגלה, אבל לשנות מקרא מגילה משום מתל"א זה חידוש גדול, ורק רב יוסף חידש לה, ואין לזה רמז בברייתא, ולכן אין מזה קושיא לרבה, ומ"מ הביאו סייעתא לעיקר דברי ר"י ששקדו לחלק המתנות בזמן קריאת המגילה, ולכן לא אמרו תניא כותיה דר"י, אלא תניא נמי הכי, ופסק הרי"ף כרבה לגבי רב יוסף כבכל דוכתא, ועוד רא"י מדריב"ל ד' א' דאמרין מהו דתימא נגזור משום דרבה, ש"מ שטעם זה עיקר. (עד כאן)

הי' א' אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה, ג"ז מבואר במתני' דקתני מותרין בהספד ובתענית ש"מ דלא עבדינן פורים אלא בזמנו.

פורים שחל בשבת משמעות הגמ' דמצות שמחה ומשלוח מנות בשבת

ג. **פשוט** הגמ' דפורים שחל בשבת דין שבת ודין כפרים שוין שאין שמחה אלא בזמנה, דהא קרינן לשבת ג"כ שלא בזמנה, [דאין הטעם מפני שבני הכפרים כיחידים, משא"כ כשכולם קורין בע"ש, אלא הטעם משום שרק בזמן שעושין שמחת פורים איכא פרסום, משא"כ כשקורין בלבד שאינו מפורסם, והי'

דרבה ג"כ גזרו כן מעיקרא, שאם רק לטעמיה דר"י תיקנו כן, א"כ טעמיה דר"י עיקר שנקבע בעיקר התקנה קודם שגזרו על שופר ולולב, וא"צ למצוא נפ"מ במקדש.

ולענין מקדש כבר כתב אמו"ר זללה"ה דמסתברא שכל הדרין בירושלים חייבין לקרא בע"ש ואינם יכולים לומר שנקראנה למחר במקדש, ובאמת נראה שלא קראוה במקדש, שענין שופר ולולב במקדש שייך לעבודת ביהמ"ק, אבל קריאת המגילה אינה מעבודת התפלה, ואף אם יעשו אותה במקדש, אין לזה פטור של אין שבות במקדש, (ואין עיניהם של עניים נשואות למקרא שבמקדש, שאין מעות בהר הבית, ואין מביאין עמהם לשם מתנות אחרות, אלא שמעיקרא תיקנו כך וזה כולל מקדש).

לר"י מ"ט לא תיקנו שיתנו מתל"א בער"ש ויקראו בשבת

שם רב יוסף אמר מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, יש לעי' בשלמא ככפרים כיון שרואין שקראו אותה ולא חילקו להם קשה להם, אבל כאן יכולין לתקן שמחלקין בע"ש וקוראין בשבת, ומה"ט לא איתותב רבה מהברייתא דבבני הכפרים מודה רבה שעניניהם נשואות, וי"ל דמ"מ נוח לעניים לבא במקרא מגילה ולא לחזור על הפתחים ביום חול, דכיון שקראו כולם יודעים ונותנים, ואפשר עוד שאם יתנו קודם המגילה לא יהא בזה היכר שניתן למצות פורים ולא לצדקה בעלמא.

שו"ר דפשטות הדברים שאי לאו הא דעניניהם של עניים נשואות, היו נותנים מתל"א לאחר השבת, שהחיוב חל בשבת וא"א ליתן ולכן הדין נותן שמשלימין את חיובם לאחר השבת, והשתא הוי ממש דומיא דבני הכפרים שתיקנו שלא יקראו מגלה בלא מתנות לאביונים, ואמנם יכולין לתקן שיתנו בע"ש, אבל בלא תקנה לא יתנו אלא לאחר השבת, ומזה למד מרן זללה"ה דשייך לקיים מצות הפורים לאחר

מצינו שאמרו כן, יש מקום לומר שלא חששו שיוליכו מנות ברה"ר, שהכל יודעים שאין מוליכין אוכלין חוץ לחצר ולמבוי, ורק בחפצא דמצוה כשופר ולולב ומגילה חששו שיחשוב דבמצוה עסיק, ולא יזכור איסור שבת או שיחשוב שמותר, אבל אוכלין זהו דבר הידוע בכל שבת שאין נושאין משאות, וגם כיון שלכל מסורה מתפרסם הדבר, וכל אחד יודע למי הוא עתיד לשלוח מחר, ולא ירבו במשלוחים אלא לשכנים, וגם אין צורך בבקי במשלוח מנות לחוש בהם משום דרבה, ולענין מתל"א מיד כשחששו לשופר ולולב חששו נמי למגילה, וממילא תוקן ענין מתל"א, ומדברי רב יוסף נראה שלא הי' מעולם מתל"א בשבת, אף שאפשר לקיים ע"י מנות גם בשבת, וא"כ גם לא קראו מעולם בשבת, ואם הי' זמן שקראו בשבת נתנו ג"כ בשבת שלא מצינו תקנה לאחר מתל"א לאחר השבת.

ונראין הדברים דלתלמודן לא חיישינן אם הסעודה בשבת, דלא בעינן היכירא כ"כ, וכמו ביו"ט שחל בשבת, ושפיר ניכר הדבר ע"י ריבוי שמחה ומנות, והעיקר שיזכור לשמחה ביום הנס, וכ"ה פשטות הדברים שאין עוד יום משתה שאסור בתענית ואומרים על הניסים, והרי הדברים סתמן כפירושן שעושים הכל בשבת, מיהו זה נכון גם להירושלמי שהסעודה בט"ז, אבל אין זה דין של עוד יום שנצטוו לעשותו יום משתה, ומותר במלאכה ובתענית משום כבוד היום, אלא שאם השלמת הסעודה רק ביום ממילא לא שייך להיות בתענית, אבל מותרין בהספד, וע"י בסמוך.

להירושלמי שעושין הסעודה ביום ראשון, אם צריך לעשותה דווקא ביום, ואם דין יום זה כפורים לכל דיניו

אבל להירושלמי פ"א ה"ד שעושין הסעודה ביום ראשון צ"ע מהו גדר הדברים, האם יום ראשון נעשה יום משתה ואסור בתענית כפורים, או שזוהי מצות סעודה בלבד, ואם

פשוט לגמ' ד"ז ולא רצו לחלק כן לתרוצי לדרבן, וא"כ מבואר בגמ' דשמחה בשבת, ואין להפריד משלוח מנות משמחה כענין שמצינו משלוח מנות בעזרא, ואמנם שם משום עירובי תבשילין הוא, מ"מ כ"ה הפשטות דמשלוח מנות בכלל שמחה, שהיא הסעודה ובני הכפרים שולחין בפורים עצמו, וכן בשבת, ומשום דרבה לא חששו מפני שאין זה מאורע של אינו בקי, וכו"ע ידעי שאין מטלטלין אלא באותה חצר כמו בכל שבתות השנה, משא"כ ההוא דאזיל לבקי שטועה בדבר מצוה, וא"א שיסתמו בתלמודן ויסמכו שנבין דמאחרין אותה, והרי בגמ' אמרו תנ"ה מכפרים לשבת, אבל הרי"ף והרא"ש לא העתיקו ברייתא דידן דס"ל דקיימא רק אבני הכפרים ולא כשחל בשבת, ולכן סמכו על הירושלמי, אבל אם הברייתא גם אשבת א"כ כמפורש בתלמודן דהכל בשבת, חוץ ממשל"מ ומ"ל, אח"כ ראינו בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז ולע"כ.

שוב נתבאר בזה לקמן סק"ד ליישב תלמודן עם הירושלמי.

- נמצאו בזה עוד דברים -

פשטות הדברים משמע דלתלמודן עושין סעודה ומשלוח מנות בשבת

בענין פורים שחל בשבת סתמא דתלמודן שלא הזכירו כלום משמע שהכל עושין בשבת מעיקר התקנה, אלא שהקדימו מגילה משום דרבה ומשום עיניהם של עניים, [ובזמן רבא קידשו ע"פ הראיה ר"ה כ"א א' וא"כ משכח"ל י"ד שחל בשבת, ולא הוו סתמי מלפרש], ומרן זללה"ה בסי' קנ"ה סק"א כתב טענות חזקות שאין ראוי לתקן משלוח מנות בשבת, שזה קרוב לגזירה דרבה טפי ממגילה, וגם מיחזי כעובדין דחול שכולם נושאין משאות בשבת, ועי"ש, מיהו נראה שעדיין אין בזה לקבוע שכ"כ הדבר פשוט שלא הוצרכו לפרש ד"ז בגמ', ואף שהם טעמים טובים לשנות התקנה, אבל כ"ז שלא

משתה דסעודה לחוד, אבל אם יש רק מצות סעודה יש סברא לומר דמשלוח מנות בכלל הסעודה, והכי מסתברא שאין להקדימה עם מתל"א, שאין משלוח מנות אלא בזמן שמחת הסעודה, אבל אם משלוח מנות בשבת יש לזה מקום, אף אם חייבו בסעודה לאחר השבת, ומ"מ אם נקטינן שאין משלוח מנות בשבת אין לחדש משל"מ קודם יום הפורים, וכ"כ מרן זללה"ה שאם הי' זמן שקראו המגילה בשבת הרי המשלוח מנות בראשון שאין להקדימו לפורים, אלא דכיון שהקדימו המגילה ומתל"א סבר דה"ה משלוח מנות, וזה מחודש שאין לחלק את יום הפורים, ומתל"א שאני שאף ב"א עושין כן, וז"פ שאין עושין כן במשל"מ, וכ"ד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, אבל מרן זללה"ה כתב דמשל"מ בהדי מתל"א עבדינן, וכתב אאמור"ר זללה"ה דנהגין להחמיר לשלוח בשני הימים.

ביאור מ"ש בירו' שסעודת ר"ח מאחרין ולא מקדימין

סעודת ר"ח שהוזכרה בירושלמי שם מתפרשת כפשוטה כענין שמצינו בשאול מחר חודש ונפקדת וגו' וכן למחרת החודש השני, אבל סעודת עיבור החודש נעשית רק בליל עיבורו לפרסם הדבר כדאמר סנהדרין ע' ב', ולא שייך בזה תשלומין כלל, ע"ש, ואמנם גם בזה פליג הירושלמי אתלמודן דלתלמודן אין חיוב אכילה בר"ח כלל, ולפ"ז לא מסתבר לעשות סעודה לאחר ר"ח כשאין חיוב בר"ח, וכיון דע"כ לא מיתניא להו האי ברייתא דירושלמי אר"ח, ה"ה דלא מיתניא להו אפורים, מיהו הראשונים כתבו דבתוספתא גרסינן רק סעודת פורים וס"ל דאתיא כתלמודן דבר"ח אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, והנה הרי"ף העתיק לשון ר"ח, אבל קשה למה לא פ"ה הר"ח שכ"כ ע"פ התוספתא, וכבר כתבנו דסתמא דתלמודא דסעודת פורים ומשלוח מנות בשבת, שזהו בזמנה שאמרו בגמ' וסתמא אתרוהו קאי.

עשאה בלילה ג"כ שפיר דמי לפ"ז, כיון שאין הענין בימי משתה, שזה משתייך ליום, דחשיב טפי, (מיהו יתכן שיש יתרון לשמחת היום אבל זהו טעם מחודש, ואינו מדין ימי דאמרינן בפורים, אלא ששוב אין לנו לעשות סעודת התשלומין שלא תהא במעלתה כבפורים), ומסתברא דכיון שיש מצוה לסדר שולחנו במוצ"ש, אין ראוי לעשות התשלומין בלילה, דכיון שאנו שוקדים שיהא היכר שהסעודה לכבוד פורים ולא לכבוד שבת, יש להמתין ליום ראשון, דבלילה שייך ג"כ לשבת.

- הוספה -

[וכעת ראיתי במג"א סי' תי"ט לענין ר"ח שחל בשבת שכתב להמשיך סעודה שלישית ללילה, ובשעה"צ אות ד' ה' בשם יעב"ץ שכתב לצאת במלוה מלכה, ואמנם דבריהם מחודשים דהמשך של סעודת שבת לא מהניא, ולא מלוה מלכה, אבל נראה מדבריהם דפשיטא להו שיוצאין יד"ח בלילה אע"פ שבר"ח גופה מסתברא שאין יוצאין בלילה דאכתי לא נתברר שהוא ר"ח, וכמו לענין יעלה ויבא, ואף בליל שני דר"ח דידעינן שהוא ר"ח כמו לענין יעו"י, ומה"ט גם בדין תשלומין צריך ראי' דמהני בלילה, מיהו כיון שאינו קובע ביום כלום רק שמזכיר חיוב סעודה המוטל עליו, י"ל דבלילה ג"כ מהני שאין יתרון ליום אלא כשהוא יום שמחה, וכאן זה רק סעודת שמחה, אבל בסעודות של שבת צריך ראי' דמהני, מיהו כבר כתבנו לעיל דכיון שיש מצות מלוה מלכה מסתבר שצריך לדחות הסעודה ליום ראשון, ונראה פשוט שא"א להשלים אלא ביום הסמוך, ולא ביום שני כמו הבדלה במוצאי יו"ט שא"א טפי מיום ראשון]. - ע"כ -

מתי זמן משלוח מנות

ולענין משלוח מנות אם יום ראשון נעשה ימי משתה, פשיטא שעושין משלוח מנות ביום המשתה, שאין לחדש יום שמחה לחוד ויום

- נמצאו בזה עוד דברים -

שם אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה, בפשוטו משמע שגם כשחל בשבת כן, ובד' ר"ח והרי"ף

ה' א' אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה, זה סיום הברייתא לענין בני הכפרים, אבל אין כאן מקור לענין פורים שחל בשבת שמקדימין מקרא מגילה, מה הדין לענין שמחה, אבל מסתמות הגמ' שהביאו ברייתא זו לסייע לר"י, משמע שדינם שוה, וע"ז אמרו ששמחה אינה נוהגת אלא בזמנה, ולא שייך לשמחה בשבת ולעשות סעודה ביום ראשון, שאין שמחה אלא במקום סעודה, וכיון שלא הוזכר בגמ' אפשרות אחרת, הרי"ז כמפורש ששמחה בשבת, ואמנם גם בירושלמי בריש פרקין אמרו אבל לעשות סעודה אינן עושין אלא ב"ד ובט"ו, אבל הדיוק כאן מסתמות הגמ' שלא רמזה לנו חילוק ביניהם, ויש לדחות דלענין שלא להקדים השמחה הם שוין, ומה שאין שמחה ניכרת בשבת זהו ענין אחר ואין לדייק נדון זה מהגמ'.

אבל ר"ח והרי"ף פירשו במתני' דמאחרין ולא מקדימין קאי גם על סעודת ר"ח ופורים ומילה שלא בזמנה, ואין לזה מקור בתלמודין רק ע"פ התוספתא שבגרסתם וכ"ה בירושלמי, ושם ביארו הטעם משום דכתיב לעשות אותם ימי משתה, ושבת כבר עשויה קודם לכן, מיהו קשה דודאי סעודת פורים בעיא שמחה ולא סעודת שבת, ושפיר מינכרא שמחת פורים גם בשבת, ועוד דימי שמחה ויום טוב לענין מלאכה ודאי לא נאמרו ביום ראשון, דאין שמחת פורים לאחר פורים, וכבר כתבו הראשונים דבתלמודין לא ס"ל האי ברייתא דהא קתני בה ראש חדש ואנן קי"ל דר"ח אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל.

ומ"מ לענין מעשה כבר הוכרעה הלכה שעושין הסעודה בראשון, והדין נותן שמשל"מ הוא לסעודה ושולחין ביום ראשון, אלא שמחמירין כדעת מרן זלה"ה לשלוח גם בע"ש,

שוב נתבאר לקמן סק"ד ליישב תלמודין עם הירושלמי.

עוד בענין סעודת פורים בשבת

ד. **שוב** נראה לקיים דברי הירושלמי אף לתלמודין דסעודת פורים משלימין אותה לאחר השבת, ונבאר הדברים כל נדון בפ"ע.

א. התמיה הגדולה היא איך סתמו בתלמודין שיש מושג כזה של סעודת פורים ביום שאינו פורים לשום דבר, וזו באמת תמיה על הירושלמי, ואם נבין טעמיה דהירושלמי, לא נתמה כ"כ על סתימת הבבלי, והנה בירושלמי היה פשוט לאחר הדרשא שאין שייך סעודת פורים בשבת, שעושין אותה לאחר השבת, שהרי כבר נהגו כן בר"ח, וביאור הדברים דימי הפורים אינם כיו"ט מדאורייתא, ואמנם הם דברי קבלה אבל זו הסכמה על ימים אלו שקבעו בהם להודות ולעשות זכר לנס, וכיון שא"א לעשות סעודה זכר לנס בשבת עושין אותה סמוך לפורים, שיום י"ד וט"ו הם ימי ההסכמה לעשות בהם שמחה זכר לנס, ואין ביום המנוחה שמחה עצמית, אלא שהסכימו לעשות כן ביום זה, ושפיר קבעו שאם א"א ב"ד וט"ו תדחה לט"ז, כדין ט"ב שחל בשבת שנדחה לעשירי, שאינו בחומרת ט"ב מפני שנדחה ממקומו, אבל אכתי שייך לעשותו סמוך ליום העיקרי שהוא ט"ב, וה"נ הסעודה נדחית ממקומה וזה עדיף מלבטלה לגמרי, ול"ד ליו"ט שחל בשבת שאין היום הזה הסכמת חכמים אלא יום קבוע מן התורה ואין לנו שום ענין לעשות לו תשלומין, מיהו קשה מ"ט לא דימו ר"ח ליו"ט שלא יעשו לו תשלומין, וי"ל דבר"ח הסעודה מתייחסת להתחדשות המולד, וזה כבר היה קודם ר"ח, ונמשך כל זמן חידוש הלבנה, [כדחזינן בברכת הלבנה שהיא כהקבלת פני שכינה, מיהו א"א לאחר יתר מיום אחד כדאשכחן בהבדלה במוצאי יו"ט], ולכן שייך לעשותה גם מיד אחר ר"ח.

ודאי ליכא, ג' האם יש לחוש לחילול שבת כשישתכרו עד דלא ידע.

ואם הסעודה ביום ראשון, ניהא א' שלא הוצרכו לבאר מתי המשל"מ שהוא חלק מהסעודה, ב' ניהא הא דאי לאו טעמא דרב יוסף הי' מתל"א בראשון שהוא בהדי משל"מ וסעודה, שענינו לתת לאביונים לצרכי סעודה, ולא הוצרכו לבאר שאין מתל"א ומשל"מ בשבת לפי שאין הסעודה בשבת, מלבד חשש הוצאה ועובדין דחול, כי אין כאן דחייה אלא שאין זה זמנם כלל.

ג. מהא דשואלין ודורשין בפורים שחל בשבת בענינו של יום ד' א', ופרש"י שדורשין באגדתא של המגילה, והרמב"ם והטור פי' לידע שהיום פורים, משמע קצת שאין ניכר פורים בשבת בשמחה ומשל"מ, מיהו בגמ' אין הדבר ברור אם מעיקר הדין חייבין לדרוש הלכות פורים כהלכות החג, וקמ"ל דשרי בשבת, והראשונים הקשו שכבר קיימו המצוות בע"ש וכו' ביום, מיהו אכתי נפ"מ לסעודה ומשל"מ בראשון.

ד. ראית מהרלב"ח מהסוגיא ל' א' כבר דחו אותה דבכל ענין חשיב הפורים של ט"ו עשייה, בין אם הסעודה נעשית בו או שנדחת מכחו לראשון, דהעשייה היא קיום מצות פורים, ופרטי הדינים שקבעו חז"ל דין פורים שחל בשבת הכל מכח מצות פורים של יום השבת, [וביאור הדברים בסוגיא שם דשמואל סבר שראוי לקרא זכור בפורים טפי מבשבת שלפניו, שזו קריאה בעתה לשמור ולקיים למעשה, אלא שצריך לקיים הדרשא דנזכרים ונעשים, ולזה סגי בעשייה כל דהו ולכן סגי במצוות המוקפין, וכשחל י"ד בשבת סבר רב הונא דחשיב קודם עשייה לכו"ע, ור"נ אמר עדיין היא מחלוקת, אבל הכל סברות לקיים הענין החשוב של קריאת זכור בפורים], ובקרבן נתנאל העיר שגם בירושלמי פ"ג ה"ד אמרו דבעינן זכירה קודם לעשייה, אע"פ שלהירושלמי הסעודה בט"ו.

וגדר הדברים שקבעו חכמים לעשות סעודת שמחה זכר לנס, וקבעו לעשותה בי"ד ובט"ו, ואם א"א לעשותה בהם לא ביטלוה לגמרי, וכיון שכתוב במגילה שאין לעשותה בשבת, ה"ז בדין נדחה, כמו ט"ב וי"ז בתמוז וצו"ג שג"כ כתובין בנביאים ויש בהם דין נדחה לאחר השבת.

ולפ"ז אין התמיה גדולה כ"כ על סתמא דתלמודן, כיון שדין נדחה ידוע מזמן עצי כהנים חגיגה והקהל וט"ב, ומצות המשתה והשמחה היא כמצוה בפ"ע, והרחיבה לכל היום, ובמעשה מצוה מסוים הדבר מובן שזה כמו חגיגה והקהל שאם אי אפשר לעשותו בזמנו עושין אותו למחר, וקביעות היום היא כדבר נוסף מתי לעשות את המשתה, וכיון שחייב הסעודה של שמחה לזכר הנס הוא דבר ידוע קודם תקנת פורים כמו שנהגו כל ישראל מעצמם, ממילא מובן שהיא נדחת למחרתם, כמו כל הדברים שבמתני', ועדיין יש לשאול מניין פשיטא לן שאין המשתה של שבת מועיל לפורים, ושפיר י"ל דסברא היא, מלבד הדרשא שבירושלמי, כיון שחייב לבסומי ועד דלא ידע הוא רק הידור במצות הפורים, וסעודת שבת רגילה אין בה לכבוד פורים כלום, וכמו שמובן מסברא שדוחין סעודת ר"ח שחל בשבת, ויש להוסיף שבבבל לא היה הדבר נוגע למעשה כיון שלא היו שם עיירות המוקפות מימיות יהושע, ולכן לא האריכו בזה.

ב. אם הסעודה בשבת, חסר בגמ' א' איזה היכר יעשו לכבוד פורים, ב' מה עם המשלוח מנות, אם חיישינן שמא יעבירם ד"א והרי במתל"א הי' פשוט דליתא בשבת, ואם משל"מ בשבת היו צריכין לבאר מה החילוק ביניהם, ואמנם יש לחלק דעניים לא שכיחי בכל חצר, אבל מנות יכול לשלוח לשכניו, אבל אכתי יש בזה מקום לדון, משום חשש טלטול ועובדין דחול, וכיון שמתל"א לא הוצרכו לפרש דפשיטא דליכא א"כ אין זה פשוט שיש משל"מ בשבת, אבל אם אין סעודה בשבת פשיטא דמשל"מ

שמשל"מ חלק מהסעודה, וכן עשו בני הכפרים שרק מתל"א מקדימין, ואמנם לדידהו הוי משל"מ ביום הפורים עצמו, אבל למדנו שאין הקדמת העניים מחייבת יותר, ועוד דכשחל י"ד בשבת ומקדימין הכפרים ליום הכניסה ודאי מסתברא שמשל"מ עם הסעודה, שאין להקדימה כ"כ שלא לצורך.

שזיר בספר אאמו"ר זללה"ה ה' א' על המשנה שהביא מדברי הראשונים והאחרונים שמשל"מ חלק מהסעודה, וכיון שא"א לשלוח מנות בשבת לכך אין עושין הסעודה בשבת, וכ"כ במ"ב סי' תרפ"ח ס"ק י"ח, ונהכנה"ג שציין מרן זללה"ה שכתב שמשל"מ בע"ש היינו שאם הסעודה בשבת אין לשלוח מנות בשבת אלא בע"ש, אבל אם הסעודה באחד בשבת מודה שמשל"מ בזמן הסעודה, ולפי"ז משל"מ באחד בשבת, וכן עיקר, אלא שיש לעשות משלוח אחד בע"ש כדעת מרן זללה"ה.

מוקף שקורא ב"ד אם יכול להוציא פרוז, ובדין משל"מ ומתל"א אם יכול פרוז ליתן למוקף ואיפכא

ו. בדין מוקף שקורא ב"ד אם יכול להוציא פרוז לכתחלה, דבעלמא כשחל ט"ו בחול הדבר ספק בירושלמי, אם נקרא אינו מחויב בדבר שאינו יכול להוציא את הפרוז, או"ד כיון דמוקף שקרא ב"ד יצא יכול גם להוציא את הפרוז, אבל כאן שמצותו לקרא ב"ד הרי הוא מחויב בדבר, או"ד סו"ס אינו קורא ביום הראוי שהוא ט"ו, וקריאתו כדן נדחה שהוא חיוב קלוש יותר.

ולכאורה נראה דהקדמת קריאת המגילה אינה כדן נדחה, אלא חיוב גמור מיקרי, דכיון שנתברו ימים אלו מקראי לקרותם לכתחלה, ש"מ שהם ימי קריאה מעיקר הדין ולא מכח נדחה, וראיה לזה מהא דלת"ק דרבי כשחל י"ד בערב שבת מקדימין עיירות ליום הכניסה כדי שיקדמו למוקפין, וש"מ שימים אלו הם ימי חיוב גמור ולא בגדר נדחה, שלא היו מפסידים

בדין משלוח מנות אם מקדימין לער"ש או מאחרין ליום א'

ה. בדין משלוח מנות, מלבד שמסברא הדבר פשוט שהמנות הם לצורך הסעודה, הרי אם כאשר קראו את המגלה בשבת, ודאי שמשל"מ ה' עם מתל"א בראשון ובפרט שהסעודה בראשון, ואף למאי דנקטינן שמעיקרא כך תיקנו להקדים המגלה לערב שבת, מ"מ יש לקבוע דין המשל"מ כאילו ה' זמן שקראו בשבת והקדימוהו, וכיון שכן אין לנו להקדים אלא מתל"א, כמו שבני כפרים מקדימין רק מתל"א, וה"ה בחל בשבת בין לרבה בין לרב יוסף, שמעיקר הדין היו מתל"א ומשל"מ באחד בשבת, וכשהקדימו לא הקדימו אלא מתל"א, וכן בסברא דכיון שהמתנות לצורך הסעודה, בהדי סעודה עבדינן להו, ועוד דמנות בשר מבושלות שנשלחו קודם השבת יתלקלו עד זמן הסעודה, משא"כ מעות לאבינונים, ועוד דמתל"א גופייהו בדיעבד הוא דשרינן לאקדומינהו, וכל מה שאפשר לאוקומי אדיניה מוקמינן, ולכן לענין משל"מ נשאר הדין לעשותם בראשון, והאחרות חיים והכל בו והמאירי כתבו דסעודה אינה בשבת מפני שא"א לשלוח מנות בשבת, הרי דפשיטא להו שמשל"מ אינו חלק נפרד מהסעודה, וכ"כ בספר המכתם ויש שם ט"ס בתחלת הדיבור וצ"ל מאחרין במקום מקדימין שזו העתקה מהרי"ף ופשוט.

ומרן זללה"ה כתב דמשל"מ עבדינן בע"ש ביחד עם מתל"א, ועיקר דבריו לדחות דברי הק"נ דכתב דמשל"מ בשבת וסעודה באחד בשבת, אבל אח"כ הביא דברי הר"ן ו' ב' וכתב דמדבריו אין הכרע אם משל"מ בע"ש או באחד בשבת לחזק השמחה, ואפשר דבזה חזר בו מפשיטתו לעיל לעשותו בע"ש, דשם עיקר כונתו לאפוקי מהק"נ שכתב לעשותו בשבת, ולכן סבר מרן זללה"ה דעדיף לקיים ולא יעבור גם במשל"מ בהדי מתל"א, אבל לגבי הנדון אם משל"מ בע"ש או באחד בשבת הרי כתב שאין הכרע מדברי הר"ן, והרי מצינו כמה ראשונים

מיתלא תלוי אם באמת נשאר בעיר בשבת, אבל בן עיר אפי' עזב את העיר והלך לכרך קודם שבת כבר יצאו יד"ח, כיון שבאותה שעה הי' חיובו מוחלט, והשינוי שהלך הוא מכאן ולהבא, מיהו אם החליט כבר בי"ג לעזוב את העיר, לא יקרא לבני העיר, ואם קרא ואח"כ עזב, צ"ע אם יצאו.

קטן שהגדיל בליל ט"ז אם חייב בסעודה בט"ז עוד כתוב שם דקטן בן כרך שהגדיל בליל ט"ז חייב בסעודה, כמו שחייב לצום בתשעה באב שנדחה למוצ"ש אע"פ שהגדיל רק בליל עשירי, שבמוחלט קבעו חז"ל יום זה לתענית, ואין חסרון במה שנקבע כן מכת נדחה, ונהנידון שיתחייב כגדול ולא כמצות חינוך, ונפ"מ לענין תענית חלום שחלם כשהוא גדול, וכן אם אפשר לצאת בו במשלוח מנות, מיהו יש לחלק דשאני מוקף שאינו דבר מוחלט והוא תלוי בגברא היכן היה בזמן החיוב, וכיון שאם הי' פרוז בשבת הי' פטור, מנלן דמהני מידי מה שהיה קטן בעיר זו בשבת, ולא דמי לת"ב שזה דין ביום ואינו תלוי בגברא כלל, ובפרט בחיוב הסעודה של ט"ז שאינו גדר ביום זה, אלא חובת גברא לעשות סעודה, ואם שבת בעיר וחזר לביתו מן העיר לכרך במוצ"ש הרי הוא פטור מן הסעודה, וא"כ מנלן דקטן שהגדיל חייב, ויש מקום לומר דחובת הסעודה חיילא על כל ישראל כאילו יש חיוב ביום זה דהא אם היה שוטה בשבת מסתברא דחייב בסעודה, וקטן שאני שחסר בגברא ולא רק בדעת, ואפי' נחייב בקטן שהגדיל, אכתי בגר שנתגייר בט"ז מסתברא שפטור, ומצינו בירושלמי פ"ב ה"ד מעתה גר שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר, ולא שאלו כן אלא בבן עיר ובן כרך שנקבעת דירתו בהאיר מזרח.

ט"ז שחל בשבת לענין תענית חלום, ודין יום א' לענין הספד ותענית ותחנון ולמנצח

ח. ט"ז שחל בשבת דין יום השבת כדין פורים לענין תענית שאפי' תענית חלום אין

לבני עיירות קריאה עיקרית שלהם ולעשותם בגדר נדחה.

מיהו לענין מתל"א לתת בי"ד לעני בן כרך יש לדון בזה דכיון שעיקר מתל"א לצורך הסעודה, הרי כעת הוא מקבל מטעם עיניהם של עניים קודם הזמן הראוי, וא"כ עדיף ליתן לבן עיר שזהו זמנו, או"ד כיון שקבעו המצוה כך לבני הכרכים, אין לחדש בזה חסרון, מיהו משל"מ בודאי לא יתן לבן כרך, שאין זה פשוט שזמנו הוא, וגם שימושיו לסעודה שלאחר ט"ז הוא שימוש של נדחה, ומוקף יכול ליתן לעני פרוז בשנה זו.

ושמעתי בשם אאמו"ר זללה"ה דמסתברא שבשנה זו יכולין הפרוים ליתן לעני מן המוקפים, ולמעשה התיר לסמוך ע"ז רק בצירוף שמסתמא נותנין ליותר משני אביונים, דהיינו שהאביון השלישי יהא מן המוקפין, ולענין מקרא מגילה יש שמועה שג"כ יש להחמיר מפני שחיוב המוקפין כדין נדחה, ולפמש"כ יש להקל בשעה"ד, ובפרט בעיירות המסופקות דיש להקל שמוציאין את הפרוז הודאי, אע"פ שבשאר שנים מחמירין בזה לכתחלה.

מה שמקדימין הקריאה כשחל בשבת אם הוי כתשלומין או דחיבו מוחלט לער"ש

ז. כתב אאמו"ר זללה"ה במכתב דבן כרך שקרא בביהכ"נ בי"ד בע"ש ומת קודם שבת שכולם יצאו יד"ח, ולא אמרינן דאיגלאי מילתא שהבעל קורא לא היה בן כרך, דחיוב ההקדמה הוא חיוב מוחלט מדרבנן לזמן הזה, ואין העתיד עוקרו למפרע, מיהו נראה דבן כרך שבא לעיר ביום י"ג כשחל י"ד בשבת [וזה משכח"ל רק בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי' ע"מ להשאר בעיר בשבת ומת קודם השבת או שחזר לכרכו קודם שבת לא יצאו יד"ח, דכיון שאינו בן עיר אלא שרוצה להיות בן עיר אע"פ שהוא מחויב לקרא בי"ג ע"ש העתיד, אבל עדיין זה בגדר כונה כיון שהוא משנה את מקום מגוריו האמיתי, וזה

ג. בשבת אין לעשות משלוח מנות, ומ"מ יש דין שמחה בשבת ונפ"מ גם שאסור להשלים בתענית חלום כמו בפורים, עי' תשב"ץ ח"ג סי' רח"צ, ואומרים על הנסים רק בשבת, וקורין ויבא עמלק במפטיר.

ד. ביום ראשון עושין הסעודה ביום, לפי שבלילה יש מצות מלוה מלכה, ואין ניכר מספיק שזו סעודת פורים, אבל אם עושין שתי סעודות בלילה, שפיר יוצא יד"ח בשניה, שאין הסעודה ביום ט"ז דין ביום, דהא לא קרינן ביה ימי משתה ושמחה, ומ"מ עדיף ביום דשמא כעין מצוה הראשונה תיקנו, וכן משלוח מנות יתן לכתחלה ביום שהוא זמן הסעודה, (ואם המתין עד ליל שני שוב אין לו תשלומין).

ה. יום ראשון דינו כיום חול, ומותר בהספד ומלאכה ואין מתענין מפני מצות הסעודה ונפ"מ לחתן ויארציט, וצ"ע לענין תענית חלום, ונוהג בו אבלות אפי' בפרהסיא והאבל מתפלל כש"ץ, ואומרים למנצח וא"א תחנון אפי' בעיירות המסופקות, דכל שמצותן לעשות סעודה א"א תחנון, דתחנון רשות ומקילין בו בכל כה"ג.

ו. מה שאמרו חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו', אפשר שאין זה נוהג ביום ראשון, דסו"ס אין זה יום פורים ואין בו מצות שמחה, רק מצות סעודה לתשלומין בעלמא, מיהו כיון שנוהג גם משל"מ, סתמות הדברים שיש מצות שמחה בסעודה זו.

ז. פרוז מוציא את המוקף בקריאת י"ד, ובשעה"ד אף מוקף את הפרוז, כיון שחייבו גמור מדרבנן לקרוא ביום זה, ובעיירות המסופקות יש להקל יותר לצאת הפרוז מהספק.

ח. מתנות לאביונים [ומשלוח מנות ביום י"ד] יתן פרוז לפרזים ומוקף יכול ליתן אף לפרזים, ואם נתן פרוז מתנות לאביונים למוקף מסתברא דיצא, ופרוז שנתן לספק יש להקל יותר שיצא.

מתענין בפורים אע"פ שמתענין בשבת, מיהו צ"ע אם בט"ז מתענין תענית חלום, או שביטול המצוה ג"כ חמור כפורים, ואפשר דדמי לט"ב שנדחה דקיל טפי, ואם משכח"ל בכה"ג שצריך להתענות יאכל הסעודה בליל מוצ"ש, וישתדל שהסעודה תהא ניכרת שהיא לכבוד פורים, או שיאכל שתי סעודות.

ביום ט"ז מותרין בהספד ותענית אלא שחייב הסעודה מבטל התענית, ואומרים בו למנצח, [וא"א תחנון אפי' בערים המסופקות דשמחת הסעודה ג"כ פוטרת מתחנון, דתחנון רשות ובטעם כל דהו מיפטר], וחתן ויארציט אין מתענין בו כיון שחייבין בסעודה, [אבל לגבי הפרזים דינו כט"ז בכל השנים], ויש בו כל דיני אבילות אפי' במוקפין ודאי, ומותר בעשיית מלאכה שאפי' בע"ש נראה בירושלמי שהכרכין מותרין במלאכה אע"פ שקורין את המגלה.

מסתברא שאין חייב לבסומי עד דלא ידע אלא בפורים עצמו ולא בט"ז.

ט. דינים שנתבאר.

א. ט"ו שחל בשבת כרכין המוקפין קוראין את המגלה בערב שבת וכן נותנין מתנות לאביונים בו ביום, והם מותרין בעשיית מלאכה ביום י"ד כמו בכל השנים, וכן מותרין בתענית חלום אף להשלים, (עמ"ב סי' תרצ"ה ס"ב דבפורים יאכל לפני השקיעה כמ"ש תו' ברכות מ"ט ב' ועוד ראשונים אבל הרמ"א שם סתם בזה).

ב. סעודת פורים ומשלוח מנות אין יוצאין יד"ח בשבת כיון שבלא"ה אוכלין בשבת ואין ניכר סעודת פורים, ועושין הסעודה ביום ראשון ט"ז אדר, ולענין משלוח מנות מבואר בראשונים ואחרונים שמצוה זו שייכת לשמחת הסעודה וא"כ מצותה ביום ראשון, אבל החזו"א השווה אותה למתנות לאביונים שלא ראה דברי הראשונים בזה, ויש להחמיר משלוח אחד בע"ש והשאר ביום ראשון.

סימן ג

בדיני קריאת המגלה שלא בזמנה שצריכה עשרה

כלומר עד שיהא שם עשרה, וכונתו לירושלמי הנ"ל, - ובתו' יבמות י"ד א' כתבו שמתכנסין בכפר וקורין שם, וזה דלא כרש"י במתני'.

ולא אמור מפורש במתני' כדבר פשוט שבני הכפרים צריכין עשרה, ולכן קורין רק ביום הכניסה, אבל אכתי לא נתיישב בירושלמי למ"ד שא"צ עשרה אפי' לבני הכפרים, ושם הניחו ד"ז בקושיא, ואפשר דמכח קושיא זו יש לפרש דפלוגתתם רק בנדחה משבת לע"ש או ליום הכניסה לרבי, דכיון דלא יהבינן להו אפשרות לקראה בזמנה הו"ל ע"ש כזמנה, כיון שהוא זמנם של כל ישראל בעיקר הדין, ורק לבני הכפרים בעינן עשרה.

ולפ"ז מיושב דנחלקו רב ורב אסי אם דין עשרה ידוע בכל קריאת המגילה, או שזה דין שנתחדש לבני הכפרים, או למקדימין לע"ש.

בירושלמי לפנינו ה"ד כפר שאין בו עשרה תקנתו קלקלתו ונעשה כעיר, ובפשוטו מתפרש דפחות מעשרה אינם יכולים לקרות שלא בזמנה וע"כ נעשין כבני העיר שקורין רק ב"ד, ונמצא שקלקולו של הכפר שאין בו עשרה בנ"א, תקנתו ליחשב כעיר לקרא ב"ד, ומבואר כאן דפחות מעשרה שלא בזמנו מעכב, שו"ר באור גדול במשניות בזה.

הא דתנן איזוהי עיר גדולה כו' ר"ל דכפר שיש בו ' בטלנין דינו כעיר

הא דתנן איזו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין, פי' דענין כפרים הוא שנכנסין לעיר הגדולה, וקאמר שאם הכפר עצמו עיר גדולה אינו יכול לקרא ביום הכניסה, ולכן קבעו במתני' ענין עיירות גדולות, ולא אמרו סתם עיר וכפר, [כדמתרגמינן ובנותיה וכפרנהא],

מקור הדין שצריך עשרה הוא מהא דבני הכפרים נכנסים לקרא בעיר

א. ה' א' אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפי' ביחיד שלא בזמנה בעשרה, רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה, יש לעי' היכן מרומז במשנה או בברייתא ד"ז, הרי משמע שרב ורב אסי מודו דאיכא דין עשרה ונחלקו אם בזמנה צריך עשרה, ומהיכן יהא פשוט לן ד"ז, ונראה דענין נכנסין של בני הכפרים הוא כדי לקרא בעשרה, דאם יכולין לקראה ביחיד מה ענין יום הכניסה לכאן, ורש"י פירש במתני' שאין בקיאין לקרא, וזה דוחק, חדא דבן עיר אינו יכול להוציאם שאינו בר חיובא, ועוד שיכולין לקרא לו שיבא לכפר, אלא הטעם כדי שיקרא בעשרה, וזהו מ"ש בירושלמי סוף ה"ג דמ"ד שבני הכפרים צריכין עשרה ביום הכניסה הקשה למ"ד דא"צ עשרה למה צריכין ליכנס יקראו אותה במקומם, וש"מ שיום הכניסה הוא לצרפם לעשרה שא"א לקבצם בכפר והם ממילא מתקבצים בעיר, ולפ"ז מפורש במתני' ענין העשרה שלא בזמנה.

שו"ר שכ"כ הרשב"א ב' א' שכן עיר אינו יכול להוציא בן כפר קודם י"ד, וכתב שקורין ביום הכניסה מפני שמתקבצין בעיר בעשרה, והריטב"א ב' א' ד"ה ולענין כתב מהרא"ה בשם רבותיו דשפיר מיקרי בר חיובא כיון שהוא מחיובי י"ד, ול"ד למ"ש בירושלמי פ"ב ה"ג דבן עיר אינו מוציא בן כרך, ובירושלמי נסתפקו אם בן כרך מוציא בן עיר, וא"כ י"ל דלכו"ע בן עיר מוציא בן כפר, כיון שהוא מחויב בחיוב של בני הכפרים שהוא ב"ד אלא שהקלו להם להקדים את החיוב של י"ד, וסיים שם מיהו משמע בירושלמי שאין בן עיר קורא לבן כפר לבדו

זמנה, וגם המקור להצריך עשרה נלמד משלא בזמנה כמשנ"ת, אבל מ"מ כיון דאיכא שלא בזמנה שנוגע למעשה לא יתכן לסתום הדברים ויתפרש דפשיטא דבהקדימה לע"ש מיקרי בזמנה.

ובירושלמי סוף ה"ג נחלקו בזה ר' בא בשם רב יהודה כל שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בעשרה, ואנן חמין רבנן אפי' ביחיד, ר' אבונה בשם רב אסי כל שאמרו ידחה ליום הכניסה ובלבד בעשרה, ובפשוטו בא ר"א בשם רב אסי ליישב דמה שנהגו רבנן ביחיד היינו בהקדם משבת לע"ש ומה שאמרו בעשרה היינו לבני הכפרים שמקדימין ליום הכניסה.

ובפסברא מיושב מאד לחלק בזה, דכיון שכל ישראל קורין ביום זה, ואין אפשרות אחרת הר"ז כבעשרה, כיון שמתפרסם ע"י כולם, אבל היכא שמקדימין ליום הכניסה שזה עסק של יחידים בזה בעינן עשרה דוקא.

ובתר הכי מייתי ר"ח אמר איתפלגון רב הונא ורב יהודה חד אמר ובלבד בעשרה וחורנה אמר אפי' ביחיד, פי' דפליגי אפי' בבני כפרים שמקדימין ליום הכניסה, מתיב מ"ד ובלבד בעשרה למ"ד אפי' ביחיד עד שהוא במקומו יקרא, פי' א"כ למה צריך ליכנס לעיר לקרוא ביום הכניסה יקרא בעירו ביחיד, בשלמא אם בעינן עשרה קים להו לרבנן דלא מכנשי בי עשרה אלא בעיר ביום הכניסה, אבל אם אפשר ביחיד למה תלאוהו ביום הכניסה, ולא תירץ מידי, ומשמע מזה דבמקדימין ליום הכניסה לכו"ע בעינן עשרה, ונחלקו רק בשלא בזמנה של ע"ש דכו"ע קרו בהאי יומא, אם ג"ז דינו שלא בזמנה.

שם ומי א"ר הכי, למה לא פי' בגמ' כונת רב דבשחל בשבת הו"ל ער"ש זמנה

שם ומי אמר רב הכי, דשלא בזמנה בעשרה והאמר כו' אלא לאו ה"ק שלא בזמנם בזמנם מה זמנם אפי' ביחיד אף שלא בזמנם כו',

לומר שהקולא של בני הכפרים הנכנסין נאמרה רק כ"ז שאין בהם עשרה בטלנים, אבל אם יש בהם עשרה בטלנים דינם כעיר גדולה שקורין בי"ד בכל גוונא, [ואפשר הטעם דכיון דאיכא עשרה בטלנים שאינם עוסקין במלאכה א"כ לעולם יש שם עשרה שקורין בכפר בי"ד, וא"צ להקדים ליום הכניסה], ובדלית בהו עשרה בנ"א כלל דינם כעיר, והויא קלקלתו תקנתו, שבגלל שהוא גרוע נהפך להיות כעיר גדולה, וכמשנ"ת.

ולפ"ז מתני' מתפרשת כך, עיירות גדולות לעולם י"ד כרכים לעולם ט"ו, אלא שהכפרים מקדימין, ואיזה הם כפרים כל שאין בהם עשרה בטלנים, ובתנאי שיש בהם עשרה בנ"א, לכן לא קתני איזהו כפר, דלא כל פחות מעשרה בטלנים הוי כפר, אבל כל עשרה בטלנים הוי עיר גדולה.

אם נחלקו רב ור"א גם כשחל בשבת, דחשיב שלא בזמנה, וביר' בזה

ב. שם שלא בזמנה בעשרה, הטעם דכיון שיום זה אינו פורים ואין עושין בו משתה ושמחה ומותר במלאכה, אין ניכר פרסומי ניסא ביחיד, שהרי הוא כקורא בכתובים ולא מתפרסם כקריאת נס פורים, ומה"ט פשיטא לגמ' דאף כשחל בשבת דינה כשלא בזמנה כשקורין אותה בע"ש או ביום הכניסה, דכיון שאותו יום אינו פורים, לא מתפרסם הנס אלא בעשרה, ועוד דכיון דרב אסי מצריך עשרה גם בזמנה, ממילא מתפרש דרב מודה לו בכל מה שלא נקרא בזמנה, והדבר פשוט ד"ג לא מיקרי בסתמא בזמנה, ולמעוטי בפלוגתא עדיף דרב מודה לו בכל שלא בזמנה, שהרי חש לדרב אסי אפי' בזמנה, ועוד למאי דנקטו הראשונים שבזמן רב ורב אסי לא הקדימו ליום הכניסה הואיל ומסתכלין בו כדלעיל ב' א', א"כ סתמות פלוגתא דרב ורב אסי ודאי מיירי גם בחל בשבת והוקדם לע"ש כיון שזו הנפ"מ למעשה, ואמנם אין קושיא אם הזכירו שלא בזמנה גם כשאינו נוגע למעשה בזמנם, שהרי עיקר פלוגתתם לענין

פורים הוא, וגם בן כרך שקרא ב"ד אמרו בירושלמי שיצא, וא"כ י"ל דא"צ עשרה, ובירושלמי כאן ה"ג אמרו מפני מה אמרו חל להיות לכרכים בשבת קורין בע"ש דאר"ח ר"ה רב בשם ר' חייא רבה הכל יוצאין ב"ד שהוא זמן קריאתה, ועפ"ב ה"ג דבן עיר אינו מוציא בן כרך, אבל בן כרך נסתפקו שם דאפשר שמוציא בן עיר מכח הא דר' חייא, ומ"מ הדבר צריך ראי' דכיון שאין נוהגין שמחת פורים ביום זה בכרך, לא מינכרא מילתא וצריך עשרה, וא"א לחשבה בסתמא בלשון בזמנה, ופשטות הירושלמי כל שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בעשרה שזה כולל גם בני ט"ו שנדחו ל"ד, וכ"כ בהדיא העיטור והרשב"א והרא"ש והריטב"א והר"ן והמ"מ, ועוד ראשונים רבים.

שז"ר בספר מרן זללה"ה שנקט בדעת הרמב"ם דכרכין שחל ט"ו בשבת וקורין ב"ד כיון שהוא יום פורים מיקרי בזמנה, ותמה על השעה"צ אות נ"ט שכתב שבגמ' מבואר דחשיב שלא בזמנה, שהרי הגמ' ב"ד שחל בשבת כדמסיים דקמ"ל שאין מקדימין ליום הכניסה, [מיהו באמת גם במוקפין ת"ק דר' יוסי סבר שמקדימין ליום הכניסה ואיצטריך לאפוקי מינייהו], ונראה דאמנם למסקנא כן הוא מימרא דרב, [וגם כולל ט"ו כמש"כ], אבל אכתי לס"ד דאתי למימר ששלא בזמנה ביחיד כונתו לשני הימים, ולמסקנא דלא מיירי בהכי נשאר הדין דתרוייהו שלא בזמנה, וכמש"כ לעיל דכיון דפליגי בזמנה למעוטי בפלוגתא עדיף, ורב מודה לרב אסי כל שאינו בזמנם ממש, והרי לאו סברא פשוטה היא ד"ד זמנה הוא בזמן שבני הכרך נוהגין בו כיום חול, שאין בו שמחה ומותרין במלאכה, וממילא סתמו כפירוש דלאו זמניה הוא.

בדברי הראשונים אם לרב אסי דין עשרה הוא לעיכובא

ג. **כתב** רש"י בדברי רב אסי שמצוה לחזור אחר עשרה משום פרסומי ניסא אבל אי לא

יש לעי' אדרבה מדקאמר דע"ש זמנם ש"מ שיש חילוק בין בזמנה לשלא בזמנה, וקמ"ל דכיון שכו"ע קרו בע"ש הו"ל זמנה, אבל בני הכפרים בעו עשרה, והרי בירושלמי מצינו חילוק זה, ומ"ט לא משני הכי.

ונראה דאה"נ הו"מ לשנויי הכי, אבל פשוט לגמ' שלא זוהי המימרא שאמר רב, שגם אם האמת דרב סבר שקורין אותה בע"ש ביחיד, אבל לא זו כונתו במימרא זו, דהו"ל קורין אותה בע"ש אפי' ביחיד, ולא להזכיר זמנם ולהתכוין לשיטתו דבזמנה אפי' ביחיד, שהרי רב אסי פליג עליה, ואיהו נמי חש לדרב אסי, ואיך יסתום בלשונו דע"ש זמנם, ויתכוין לענין שא"צ עשרה, הרי לשון זמנם אינו מבאר ד"ז, ועוד דהו"ל ע"ש אע"פ שאינו זמנם כזמנם דמי, אלא ודאי ה"ק ע"ש זמנם ולא יום הכניסה.

למסקנא דשלא בזמנה בעינן עשרה אם היינו דוקא כש"ד חל בשבת או גם כשט"ו חל בשבת

שם לא לענין מקרא מגילה בעשרה, מבואר כאן מסקנת הגמ' דכשחל פורים בשבת קורין בע"ש בעשרה, מיהו סתם לשון פורים שחל בשבת מתפרש י"ד, שבימי רב קידשו ע"פ הראי', [ואמנם בדרך כלל נזהרו שלא יהא י"ד בשבת כמ"ש בירושלמי סוף ה"ב לית כאן חל להיות בשבת דא"כ צומא רבה בערובתא, ובה"ג שם אמרו לית אפשר ואין אפשר כמתניתה, שאם יארע כן יעשו כמתנאי', והיינו דמשכח"ל יוצא מן הכלל, וכן בתלמודין אמרו בביצה ד' ב' ידיעין בקביעא דירחא שהורגלו לקדש החודש בהתאם לסדר שיסד הלל, אלא שיש יוצא מן הכלל, מיהו בזמן רב עדיין לא היה קביעות שיסד הלל בנו של ר"י נשיאה נכדו של רבי], וכ"מ לקמן ל' א' דלשון זה מתפרש על י"ד שחל בשבת, ובבבלי לא היו עיירות שמוחזקות כמוקפות מימות יהושע, ואם הכונה רק לט"ו היו אומרים ט"ו שחל בשבת.

ולפ"ז יש מקום לדון דט"ו שחל בשבת ומקדימין ל"ד עדיף, דסו"ס י"ד יום

בין שלא בזמנה באותו חומר מתפרש, והרי בני הכפרים שאין להם עשרה אין להתיר להם להקדים, אלא שהראב"ד והרז"ה גופיהו ס"ל דבדלא אפשר בכל ענין קורין אפי' ביחיד, אפי' ביום הכניסה וממתינין ל"ד לקרותה בזמנה אפי' ביחיד, וכ"כ רש"י שם אין קורין אותה אלא בעשרה, ודכוותה אמר רב אסי דבזמנה כשלא בזמנה דבעינן עשרה דוקא, ומה ענין יש בקריאה בעלמא, שאינה אלא זכר למצוה, ונפ"מ לענין ברכה שאם קורין אותה ביחיד רק מפני שאין איסור בקריאתה אין מברכין עליה, וכ"כ בספר האורה לרש"י דשלא בזמנה אין מברכין בפחות מעשרה.

בחידושיה דהראב"ד דאחר שקראו עשרה בביהכ"נ אפשר לקרותה ביחיד

בספר המכתם [וממנו כנראה העתיק בארחות חיים וכל בו ונמו"י], כתב בשם הרז"ה דההיא דר' יוחנן י"ט ב' מיירי ביחיד שכנס עשרה לביתו, ומשמע בין שיצאו בין שלא יצאו שלא אמרו אלא בביהכ"נ, וכן תירץ בעיטור, ובשם הראב"ד כתב דכיון שקראו עשרה בביהכ"נ כבר נתפרסם הדבר, ושוב יכול היחיד לקרותה ביחיד ואפי' במגילה הכתובה בין הכתובים, ובזה יישב ראיית הראשונים, וכנראה זו הוספה לראב"ד שהרי בכתוב שם ובהשגות כתב דרב אסי לכתחלה קאמר, וכ"כ הרז"ה, והתירוצן שכתבו בשם הרז"ה מקצתו בעיטור ומקצתו במלחמות.

מיהו חידושו של הראב"ד מסברא להתיר ביחיד לאחר שקראו במקום אחד בציבור באותה העיר, אין לו מקור בגמ', [כנראה מצא רמז לזה בברכות ל' א' דבמקום שיש חבר עיר היחיד פטור מתפלת המוספין], ולא יתכן לחדש כן מכת הקושיא בההיא דר' יוחנן י"ט ב', וכבר כתב היד אפרים שכל הראשונים שלא תירצו כן פליגי על הראב"ד, ומרן זללה"ה כתב דשפיר דייקי לה מסתמות הגמ' בזה, [ולכאורה נראה דעובדא דלוי בר שמואל י"ט א' אם הואי ביחיד, היה זה לאחר שקראו בביהכ"נ, ואפ"ה דייקו מזה הרי"ף וש"פ, אלא שאין ברור מה שאמרו בגמ' ומחו לה אמוחא אם הכונה לסייע הא דלוי בר שמואל דשפיר עבד, והיינו שקרא לפניו בביתו, או דהעובדא הואי בציבור והגמ' מפרש דמחו לה אמוחא בציבור שנו, כמו בעובדא

אשכח עשרה לא אמר רב אסי דלא ליקרי שאין איסור בקריאתה ביחיד אלא מצוה לקרותה בעשרה, וצ"ע בכונתו ז"ל, דהא ודאי בני הכפרים שאין להם עשרה אין קורין אותה לרב ביום הכניסה וממתינין ל"ד לקרותה בזמנה אפי' ביחיד, וכ"כ רש"י שם אין קורין אותה אלא בעשרה, ודכוותה אמר רב אסי דבזמנה כשלא בזמנה דבעינן עשרה דוקא, ומה ענין יש בקריאה בעלמא, שאינה אלא זכר למצוה, ונפ"מ לענין ברכה שאם קורין אותה ביחיד רק מפני שאין איסור בקריאתה אין מברכין עליה, וכ"כ בספר האורה לרש"י דשלא בזמנה אין מברכין בפחות מעשרה.

והרז"ה כתב דרב אסי לא אמר אלא לכתחלה, [ואף שלא בזמנה יצא ביחיד, וזה קשה דכיון שלא התירו אלא ביום הכניסה, אין לנו מקור לחדש שיוצאין יד"ח קודם י"ד, מיהו לגרסת הרז"ה בסמוך שהמפרש והיוצא בשיירא קורא ב"ג, וכתב הרז"ה דה"ה ב"א וי"ב יש מקום לדון שיצא ביחיד בדיעבד שלא בזמנה, ועדיין י"ל שלא נפטר וחוזר וקורא ב"ד, ויוצא בשיירא שאני שאין לו מגילה בידו בזמנה], והראב"ד בכתוב שם כתב כל זה משלי אות באות, וכן דעתו בהשגות פ"א ה"ז דלכתחלה אף בזמנה יש להדר אחר עשרה, והיכא דלא אפשר ודאי קרי ביחיד.

והרמב"ן במלחמות דייק מחדש רב לדרב אסי ש"מ דרב אסי לעיכובא קאמר, ולכן חש רב לדעתו אע"פ שרב פליג עליה, אבל משום הידור לחוד לא ה' חושש לדבריו, [ובפשטו חזר רב וקרא בעשרה אע"פ שכבר קראה ביחיד, דבזה שייך לומר הוה עובדא וחש לה, שאם המתין לעשרה י"ל דמשום הידור בלחוד עשה כן, ואין כאן עובדא מיוחדת, שהרי לעולם קראה בעשרה, אלא שניכר שהמתין יותר, [ואם היה אומר בהדיא שחש לדרב אסי היו מביאים לשונן], אבל אם חזר וקראה ניכר שפיר דחש לה], ועוד מדלא קאמר מצוה בעשרה, דמשמע לשון הידור, ולעיל כתבנו דבין בזמנה

אח"כ עם הציבור, ולכאורה קשה לומר דהו"ל לגמ' להקשות לרב אסי מבריייתא זו, דבכל מצי לשנויי שאפי' עם הציבור לא יקרא, גם אפשר שאם שמע רובה עם הציבור יכול להשלימה ביחיד, שאין זה דין בכל תיבה אלא בקריאה באופן כללי, שיתפרסם ענין הקריאה, ולענין ההידור לכתחלה לרב ודאי מסתבר כן, אלא דבלא בזמנה או לרב אסי קשה לחדש חילוקים להכשיר מקצתה ביחיד, אע"פ שזה מסתבר, אבל כ"ז שלא מצאנו שחילקו אין לנו לחלק בלא ראי', [שו"ר בחזו"א תשובות וחידושים סי' קכ"ה שכתב דא"צ כל תיבה יוצאה מעשרה אלא צריך לקרוא בועידת עשרה העוסקים במחשבתם במאורע של המן, שאם היה צריך עשרה במצות הקריאה הי' צריך דוקא בני חיובא, אלא דסגי שהמקום יהא בפרסום הנס וא"צ עשרה לקריאה ודקדוק הדיבור, ע"ש, ועפ"ז שייך גם לומר דבשמע רובה בציבור ג"כ סגי, שו"ר בחזו"א סו"ס קנ"ה שאף אם היחיד מתאחר וגומר קריאתו אחר הציבור מיקרי בציבור, שכן הוא המציאות בזה שכותבה עם קריאתו שודאי מתאחר, ויש לחלק דזה שכותבה הו"ל כיחיד שמאריך בתפלתו אחר הציבור שהכל המשך זכות הציבור, אבל אם הלך לביתו באמצע תפלתו י"ל דתו לא חשיב המשך תפלת הציבור], ונפ"מ נמי לכתובה בין הכתובים דבציבור יש להחמיר כן בכולה, אבל כשיחיד משלים מקצתה אם נימא דמהני, הר"ז נפ"מ שיכול להשלימה בכתובה בין הכתובים, שו"ר בטורי אבן שכתב סברא שיועיל קריאת חציה עם הציבור, כמו פורס על שמע שהתחיל בציבור והלכו מקצתן שגומר, ונראה דכאן עדיף.

בקו' הראשונים מ"ט לא שנו במתני' כ"ג ב' שאין מקרא מגילה בפחות מי', לרב אסי

ד. הקשה הר"ז למה לא שנינו במתני' כ"ג ב' בכל הני שאין עושין בפחות מעשרה גם מקרא מגילה לרב אסי, והוכיח מזה דרב אסי לכתחלה קאמר, וצ"ע מאי קושיא הרי ע"ז התירין כדפרש"י שאין איסור לקרא מגילה

דבסמוך, שלמדו מזה שזה רק הידור, ובדיעבד יצא, ולפ"ז רב יהודה שפיר העיר לו שזה שלא כדין, ובאמת ר"י אמר שמואל דלא יצא, אלא דאפשר שלא ידע דמחו לה אמוחא להא דר' יוחנן, וממילא גם דברי שמואל נדחין דביחיד מותר, ובציבור יצא, ובשו"ע סי' תרצ"א ס"ח פסק דלא יצא, והר"ז והר"ן כתבו דיצא, וכבר דן בזה מרן זללה"ה בסי' קנ"ה סק"ב, ועי"ש שכתב דאפשר דלהרי"ף שלא בזמנה לא יצא, אבל הראב"ד כתב כן לדחות ראית הרי"ף כן נראה מלשונם שהראב"ד הכריע ליישב הכל, ולפ"ז לא קי"ל כהראב"ד נגד כל הראשונים.

ומרן זללה"ה שם כתב דמקור דברי הראב"ד ממתני' דהיה עובר אחורי ביהכ"נ או שהי' ביתו סמוך לביהכ"נ, ופי' הטעם דיצא מפני שכבר קראו הציבור והי' עמהם ממש, אבל הר"ן כתב דכששומע מן הש"ץ חשיב בעשרה ממש אע"פ שאינו עומד עמהם, ולכאורה פשוט כן דשומע קריאה המתפרסמת, ואין לחדש דמהני מה שיש עשרה שקראו לעצמם, להחשיב גם קריאתו של זה קריאה מפורסמת, ור"ה גאון בתשובה שבשבה"ל הוכיח מהא דנוהגין לקרא לנשים, וכן הוכיחו הרבה ראשונים מהמנהג לקרא ביחיד, וכ"ז אינו ראי' לפ"ד הראב"ד שהרי בתחלה קוראין אותה בביהכ"נ.

ובעת' ראיתי בבה"ל סי' תרצ"א סי"ח ד"ה צריך שכתב שתירין הר"ן דחוק, וכ"כ בבהגר"א שהר"ן דחק בזה, ולהראב"ד ניחא, ולא נתפרשו דבריהם דודאי כיון ששומע מש"ץ שקריאתו בעשרה יוצא כמו שיוצא בקדיש וקדושה, ואפי' להסוכרים שאינו יוצא בדבר שבקדושה אכתי י"ל דלענין פרסומי ניסא סגי בזה ששומע קריאה של עשרה.

ומרן זללה"ה הביא ראי' ממה שאמרו י"ח ב' לא יאמר אקרא חציה [האחרון] עם הציבור כו' משמע דחציה הראשון לא יקרא אח"כ עם הציבור, ועי"ש שאין זו ראי' מכרעת רק דהו"ל לגמ' למימר אקרא חציה הראשון

י"ט ב' שפי' מ"ש לא אמרו אלא בציבור משום דבעינן פרסומי מילתא, ומשמע כונתו דכשאינה ניכרת חסר בפרסום, ולא משום כבוד ציבור כמ"ש ר"ת וש"פ], ולפי טעם זה גם בנאספין לצורך יחיד בעינן שתהא ניכרת, שו"ר בעיטור והשלמה שכתבו דבציבור המתאסף לצורך יחיד קורין במגלה שבין הכתובים.

ובירושלמי פ"ב ה"ד אמרו היתה כתובה חומשים אין קוראין בה ברבים, א"ר תנחומא מפני ההדיטות, וביאר במכתם שלא יאמרו שקורא בהפטרות ככל שבת ויו"ט, ולפ"ז רק בביהכ"נ שייך טעם זה, ולפ"ז בציבור שנו הוא טעם מחודש שרק בציבור צריך היכר שלא יטעו שזו קריאת לימוד בלבד, אבל ביחיד עצם הקריאה מוכיחה על החיוב המיוחד, [ובזה מובן מה שכתב הר"ף וכתב ר"ה גאון מנהג דחזי לנא דמאן דקרי לה למגילה קורא ופושט כאגרת, אבל קורא וכורך כס"ת לא חזי לנא, ולפמשנ"ת הענין הוא שיהא ניכר שאין זו כקריאת הפטרה שהיא חובת ציבור של לימוד התורה, אלא קריאת מגילה היא חיוב פרסומי ניסא והלילא, ולא לימוד בלבד, ומאותו טעם שלא יקרא בכתובה בין הכתובים מאותו טעם לא יכרכנה כס"ת, מיהו מה שנהגו לפשוט גם מה שכבר קראו צ"ב, דעיקר ההיכר במה שלא קראו, והי' ראוי לכרוך מה שקראו ולא יצטרכו להמתין לאחר הקריאה עד שיגללוה כמ"ש במ"ב סי' תר"צ ס"ק נ"ז, אלא שכבר נהגו להדר שיהא ניכר כל הזמן על כולה שהיא אגרת].

ובזה מיושב מה שאמרו י"ט ב' דהקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא, ומוקמין לה בציבור ולא ביחיד, ואיך יתכן שלא יצא גם בציבור כדן יחיד, ומרן זללה"ה כתב בס' קנ"ה סק"ב דבאמת לדעת רש"י דעשרה לא מעכבי בטל ד"ז דלא יצא, ולפמשנ"ת שיש חסרון בקריאה בציבור, שחסרון זה ליכא ביחיד, א"כ יש לקיים דבציבור לא יצא כלל וגרע מיחיד, כיון שקריאה בציבור קריאתו דומה לקריאת הפטרה ובאמת גרע מיחיד בעלמא,

כלימוד בכתבי הקודש, אבל כל הני השנויים במתני' אסור לעשותם בפחות מעשרה אם משום הזכרת ש"ש או שאין מוציאין יד"ח בפחות מכאן, או דלאו אורח ארעא ולא שייך הענין כלל בפחות מעשרה, ואין מקום למנות שם מגילה, מיהו י"ל דנפ"מ במגילה ג"כ לענין ברכת המגילה שאם אינו יוצא יד"ח אינו מברך עליה, והול"ל אין יוצאין יד"ח מגילה בפחות מעשרה.

והרמב"ן תירץ דבכל הני דמתני' בעינן עשרה שחיביין במצוה זו, כיון שהם חובת ציבור, ובדליכא עשרה שלא יצאו יד"ח אין מברכין אותן, משא"כ במגילה שאפשר לכנס עשרה שכבר יצאו יד"ח שישמעו ביחד עם היחיד ויצא יד"ח, דאיכא פרסומי ניסא, [וכע"ז הזכיר באו"ז לתרץ אם נימא דא"צ עשרה גדולים וסגי בכל עשרה בנ"א שמתפרסם הנס אע"פ שאינם בדין עשרה לדבר שבקדושה באינן דמתני', ונפ"מ בנשים שהם חייבות, ועמש"כ לקמן בדין נשים אם משלימות לעשרה], מיהו קשה א"כ מה הוכיחו מר' יוחנן שיש קריאת המגילה ביחיד, הרי משכח"ל שכינס העשרה לצורך היחיד, דבכה"ג ליכא משום כבוד ציבור ושפיר קורין אותה במגילה הכתובה בין הכתובים, והרמב"ן כתב בזה דיחיד שקורא בעשרה שנתקבצו לשמוע עמו, צבור הוא שקורין, ודינו כציבור, והדברים מחודשים להחמיר כן לדינא, אלא דפשטות הלשון דבציבור משמע לאפוקי יחיד ממש, ולא עשרה שבאו לצורך היחיד, [ויש שגורסין בהדיא אבל ביחיד יצא, וגם יתכן שאם אין שום קריאה ביחיד לא היו מחלקים בין ציבור זה לציבור דעלמא, ורק לבתר דאפשר ביחיד מסתברא דה"ה עשרה שבאו לשמוע עם היחיד, והרמב"ן ג"כ מודה בזה למאי דקי"ל כרב, ורק אליבא דרב אסי [או שלא בזמנה לרב] ס"ל דכיון שצריכין את הציבור הזה להשלים לעשרה דינם כציבור, ואפשר דס"ל להרמב"ן דבציבור שאמרו היינו דכל היכא דבעינן פרסומי ניסא, בעינן גם שתהא ניכרת לציבור, [שו"ר בעיטור ובריטב"א

מעשרה, ומבואר מזה בהדיא דמספק"ל גם בנשים שחייבות, דאם איתא דבזה פשיטא ליה דהוי עשרה א"כ מיושב המשנה דלא מני להו, דהא הכא לא בעינן עשרה אנשים, וכן תחלת לשונו מפורש שהספק אם צריכין עשרה [אנשים] בני מצוה כמו כל הטעונים עשרה, ולא נתפרש מי הם אלו שאינם בני מצוה דמספק"ל דמצטרפין, הרי הדבר פשוט דקטנים לא מצטרפין, שהרי הם פטורין מן המצות, ולהמציא שקטנים בני י"ב עושין פרסומי ניסא, איך אפשר לחדש כן בלא גמ', ולמה סתם הדברים, וע"כ צ"ל דמספק"ל רק בעבדים ונשים שהם חייבין בקריאה ואינם נמנין לעשרה, ואינם בני מצוה להצטרף לעשרה בעלמא, שו"ר במ"ב ס"ק ס"ג שהביא כן בשם הפמ"ג, [ועי' סי' תרפ"ח סק"כ שהזכיר אפשרות של צירוף קטנים, דשם אין אפשרות של ציבור, ובלא"ה אינו מברך, לכן הזכיר שלכה"פ יקח עשרה קטנים, וצ"י שם לסו"ס תר"צ], ועי' בסמוך.

ועיקר הספק תמוה דלא אשכחן בשום דוכתא להחשיב נשים למנין עשרה, ובודאי כשאמרו בגמ' עשרה הרי פירושו ככלל דוכתא, [ועי' סנהדרין ע"ד ב' אין פרהסיא פחותה מעשרה בגמ', ופשוט דנשים לא חשיבי עשרה, דהא ילפינן לה מקרא דונתקדשתי בתוך בני ישראל, ומצינו בגמ' זיל אייתי לי בי עשרה ואימא קמייהו, שזהו שיעור לפרסום הדבר, אבל הענין מתקיים רק בגדולים בני דעת שיש חשיבות למעמד זה, ולא מהני עשר דעות בעלמא], וכדפשוט לכל הראשונים שהקשו ממתני' כ"ג ב' ולא תירצו כן, והטור בסי' תרפ"ט הביא בשם בעל העיטור דנשים אינם משלימות לעשרה כמו בבחמ"ז, והביא מחלוקת רש"י ובה"ג אם נשים מוציאות את האנשים, אבל לא הביא מי שסובר שנשים משלימות לעשרה שלא בזמנה, שאין לנו לפקפק במשמעות לשון עשרה שבגמ' שהכונה עשרה גדולים, וכ"כ בארחות חיים וכל בו ועוד בשם העיטור שאינן מצטרפות, וצ"ע במג"א סי' תר"צ

ושפיר קבעו חכמים שלא יצאו כלל וצריכין לחזור ולקרות, כדי לחזק ד"ז, א"נ יתכן מפני שבאמת חסר בפרסומי ניסא דדמי לאפטרותא.

בהוכחת רה"ג ממתני' דהיה כותבה כו' דמשמע שקורין אותה ביחיד

בשבה"ל הביא תשובת רה"ג שהוכיח ממתני' דהיה כותבה דורשה ומגיהה אם כיון לבו יצא, ש"מ שקורין אותה ביחיד, [ובפשטו הראי' מרב אסי דאף בזמנה בעשרה, אבל באמת בירושלמי פ"ב ה"ב אמרו היה כותבה הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה, נאמר ב"ד בכרכים, ופי' בקה"ע כשחל ט"ו בשבת וקורא אותה ב"ד שהוא מותר בעשיית מלאכה, [א"נ בכפרים שהקדימו קריאתן], ואפשר שהכונה למוקף שקראה ב"ד שיצא בדיעבד להירושלמי, אבל זה דוחק לאוקומי מתני' שנשנית סתם בעושה שלא כדין, ולמדנו מכ"ז דמיתקומא שפיר מתני' בקורא שלא בזמנה], וכאן לא מהני תירוץ הרמב"ן, שאם כינס עשרה בנ"א שישמעו עמו אין לך כיון לבו גדול מזה, ויש לדחות דמירי בקורא עם הש"ץ בביהכ"נ או במקום שיש עשרה שומעים, ואינו יוצא בשמיעתו כיון שהוא קורא בפיו, וכדתנן בר"ה במי שהי' ביתו אחורי ביהכ"נ ושמע קול שופר או קול מגילה, אבל בכה"ג אם קורא לעצמו בביתו, לא מהניא ליה קריאת ביהכ"נ, אבל אם הוא נמצא עם הציבור מהניא ליה קריאת עצמו ליחשב כציבור, כ"כ מרן זללה"ה בס' קנ"ה סק"ב, אבל רה"ג הוכיח מכאן דלכו"ע מהניא קריאתה ביחיד.

בספק האו"ז אם שלא בזמנה צריך עשרה בני מציצה

ה. **באו"ז** סי' ש"ע כתב מיהו מספק"ל שלא בזמנה שצריכה עשרה אם צריכה עשרה שיהיו בני מצוה כמו הטעונים עשרה, או"ד הואיל ואינו אלא משום פרסומי ניסא אע"פ שאינם בני מצוה איכא פרסום טובא, והובא במג"א, וכתב ליישב בזה הא דלא מני מגילה בהדי הני שאין עושין אותן בפחות

מפני שאין להם בקי ובפורים אינו מתפנה לקרא להם, ודוחק, שאין לקבוע הלכות ע"פ שאינם בקיאים, דכמו שיש בקי בעיר, יכולין ללמד כן לבני הכפר.

ולמדנו מזה שאף שלא בזמנה לא קראו לנשים בעשרה, דאם איתא שיש זמן שקוראין לנשים בעשרה אנשים גדולים, בטלה ראי' ר"ה גאון מקריאת הנשים, [שאינו מביא ראי' ממנהג דורו, אלא דלא משתמיט שיזמינו אצל הנשים עשרה אנשים, וש"מ שאין מושג כזה כלל], וכן בירושלמי פ"ב ה"ה אמר בר קפרא שצריך לקרותה בפני הנשים ובפני הקטנים, ואמרו שכן קרא ריב"ל לבני ביתו, ומהלשון מכנש בנוי ובני ביתו וקרי לה קומיהון, משמע שלא אסף עשרה, לא לכתחלה בזמנה ולא שלא בזמנה.

ונראה דנשים חשיבי לא אפשר, וכשאמרו נשים חייבות במקרא מגילה הכונה לשמוע בביתם, ולא עלה על הדעת ענין הבאת נשים לשמוע בציבור, [ולשון ר"ה גאון והלא כל הנשים חייבות במקרא מגילה וכי בעשרה קורין אותה להם אלא כל אדם משמיע אותה לאנשי ביתו בכל ברכותיה ביחיד כו', וכן מנהג בכל ישראל כו' ועוד מצאתי בירושלמי ריב"ל עבד כן מכניש בנוי וב"ב וקרי לה קומיהון, ולכן לא הקשו מזה לרב אסין], וכ"מ בתוספתא דמפרשי ימים קורין ב"ד, ומתפרש הדבר ביחידים, ולא משתמיט שמפרשי ימים לא יקראו מגילה, וכן פשוט להרבה ראשונים שלא יתכן שיחיד יפטר ממצות מגילה, וזה חיוב גמור בתקנת חכמים וממילא גם יברך על קריאתה.

ויש לפרש הדברים דחיוב בעשרה מעכב, אבל העיכוב הוא שאם קראה ביחיד צריך לחזור ולקראה בעשרה, אבל בא"א ודאי נשאר חיוב קריאה ביחיד מעיקר התקנה, דעשרה הידור הוא ואינו בדין שיפסיד המצוה בשביל ההידור, וכ"כ הר"א מן ההר בדעת הר"ף דאפי' בדיעבד לא יצא כלומר אם הוא במקום שיכול לאסוף עשרה, אבל אם הוא בספינה דלא אפשר, בכה"ג לא

ס"ק כ"ד שהביא דבנשים נחלקו הראשונים שבטור, ובקטנים נסתפק באו"ז, אבל לא מצינו כן בטור אלא שלשונו משמע כאילו שמי שאומר שמוציאות את האנשים הם גם מצטרפות, אבל בב"י הביא בשם הר"ן דאם מוציאות את האנשים הם גם מצטרפות, [וקשה דאשה כשרה לקרוא בתורה אי לאו כבוד ציבור, ובודאי שאינה משלימה לעשרה, וכן קטן], וכן באו"ז לא נסתפק בקטנים, והפ"ח כתב דעשר נשים מהני לשלא בזמנה אבל לא קטנים, וצ"ע מנלן לחדש ענין עשר בנשים.

שו"ר בנמו"י שכתב דברי הראב"ד דבמקום שיש ציבור היחיד א"צ עשרה, ובמקום שאין ציבור בעיר ודאי צריכין להתכנס האנשים והנשים שכולן מצטרפין לקרות המגלה ולקרותה בעשרה לפרסומי ניסא, ואין ספק דכולן מודים דהיכא דלא אפשר בשום צד בעשרה ודאי קורא אותה ביחיד, עכ"ל, ונראה שהם פירשו לשון בעשרה כמו בפני עשרה פי' בפרסום, ולא נתכוונו לדין עשרה כלל, אלא זהו פרסום שלמדוהו מדיני עשרה בעלמא, אבל לא נתכוונו לעשרה כלל, וכמו שלא מנו ד"ז במתני' כ"ג ב', אלא כענין שאמרו זיל איתי לי בי עשרה ואימא קמיהון, אבל נראה שגם בענין הפרסום הרי מה שנעשה בפני עשרה בני חיובא יש לזה משמעות חשובה יותר.

בתשו' רה"ג ובמכתם בשם רש"י מבואר דפשיטא שקוראין לנשים ביחיד

ו. ברם עיקר ענין קריאה לנשים נראה בתשובת ר"ה גאון שבשבה"ל דפשיטא ליה שאין קורין להם בעשרה, והוכיח מזה דבדלא אפשר א"צ עשרה, וכ"ג דבני הכפרים קרו ביום הכניסה בעשרה, ולנשים קראו ביחיד, אלא דאפשר שקראו להם ב"ד ביחיד, וכ"כ המכתם בשם רש"י שמביאין אחד מבני העיר לקרא לנשים בכפר, ולא משמע כלל שקראו שם בעשרה, שא"כ למה קראו ביום הכניסה אותם עשרה יקראו בכפר בזמנה, מיהו לרש"י הטעם

ולענין מעשה נראה דמברך ב"ד, בדאי אפשר לכנס עשרה, ונשים כא"א דמו, כפי הטעמים שכתב מרן זללה"ה להקל בנשים, ואמנם לפמשנ"ת לעיל צ"ע בכל הטעמים, אבל יש ליישב טעם ראשון שכתב דכמה ראשונים ס"ל שכל הגדון רק לכתחלה, ואין הכונה שזה הידור לכתחלה אלא באמת זה חיוב גמור המעכב, אבל אכתי לא נפטר מחיובו לקרא ביחיד בדאי אפשר, שאין מצב כזה שאדם פטור מקריאתה לגמרי, והיינו כמש"כ בדעשרה מעכב, ואעפ"כ מברך בדאי אפשר.

עירות המסופקות נראה דחשיב לדידהו י"ד בזמנה

נראה דטבריה שקורין ב"ד ובט"ו, וה"ה לכל הערים המוספקות שמברכין ב"ד, חשיב י"ד בזמנה, שהרי נוהגין כל דיני פורים ביום זה, ולא יתכן לומר דלגבי הספק ט"ו שמקדימין ל"ד יחשב שלא בזמנה, דודאי מיפרסמא מילתא מכח מצות י"ד שנוהגין בו.

עשרה שנתקבצו יחד וקוראין כל אחד במגילה בפ"ע אי חשיב קריאה בעשרה

כתב מרן זללה"ה בסו"ס קנ"ה דאף עשרה שקורין כל אחד במגלה בפ"ע, כיון שנתקבצו לקריאת המגילה יחד חשיבא קריאה בעשרה, והוכיח כן מהיה כותבה דורשה ומגיהה, שהוא כותב מגילה ביחד עם קריאתו ובדאי אין הציבור ממתנין לו, וש"מ דחשיבי ציבור בכה"ג, כמו בתפלה שאחד מקצר ואחד מאריך, ולכאורה אין מזה ראי' אלא בציבור שיש בעל קורא המוציא את כולם, וזה מאגד את כל השומעין ליחשב עשרה יחד, ואע"פ שאין כולם מצייתים לו, אבל עשרה שנתאגדו יחד לקרא במקום אחד בשעה אחת, אפשר שחסר בדין עשרה, ולענין תפלה הרי הם מתאגדים לשמוע קדושה וחזרת הש"ץ וברכת כהנים, אבל לענין פרסומי ניסא י"ל שצריך דבר המאגד, ואמנם כשהש"צ קורא להוציא כל מי שירצה הרי מצב זה מאגדם, ובאופן זה יכולין גם לקרא בעצמם

איירי דודאי קורא אותה ביחיד, וכונתו בברכה דכיון דחיוב גמור הוא מדרבנן לקרותה ואפי' ביחיד מברך עליה, [ובאו"ש כתב שחייב כמו הלל כיון דקריאתה זו הלילא], וכ"כ בעיטור דאטו יחיד שלא משכח עשרה מי לא קרי, ואמנם כ"כ גם בדעת רב אסי, אבל הענין כמשנ"ת.

ובעיטור הביא ברייתא דברכות ל' א' בהשכים לצאת לדרך דמביאין מגילה וקורא בה, ופי' דהיינו בעשרה, ולכאורה אין זו פשוט הברייתא, שהמשכים קודם זמן תפילין סתמא אין לו עשרה וש"מ דבדאי אפשר קוראה ביחיד.

ומצינו כע"ז בנר חנוכה שאם הניחה על שלחנו לא יצא כיון שאפשר בחוץ, וחזור ומברך בחוץ לקיים מצותו, [כדאמרינן שבת כ"ב ב' הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום, וש"מ דהדלקת פנים לא מהני מידי, ויש לדחות, אבל כ"נ פשוט הדברים], אבל בשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו ומברך עליה, דלפרסומי ניסא להדליק בחוץ חוזר ומברך, אבל בדא"א מברך גם על שלחנו, וה"ה הכא מצות עשרה מעכבת לרב שלא בזמנה ולרב אסי אפי' בזמנה, משום פרסומי מילתא, אבל נשאר עיקר החיוב לקראה אפי' ביחיד ואפי' שלא בזמנה, מיהו בכפרים הנכנסין ואין להם עשרה אין להם רשות להקדים כיון שיכולין לקראה בזמנה.

וכן פשוט לכל הראשונים שהיחיד שאינו יכול לכנס עשרה חייב בקריאתה, [והיינו אף להמפרשים דלרב אסי לא יצא היינו שחייב לחזור ולקרות, אבל בדא"א חייב לקרותה ביחיד], כמשנ"ת, ואם אינו מברך עליה, א"כ אין זה חיוב גמור מדרבנן רק הנהגה טובה, ולכן נראה שהפשוט שמברך עליה, מיהו קשה מהראשונים שלא תירצו הא דמגילה הכתובה בין כתובים בכה"ג, ואפשר לומר דבדא"א פשיטא שיקרא בכל מגילה, ומזה הוכיחו דמיירי ביחיד אפי' בדאפשר, ויש לדחות דמיירי ביכול להשיג מגילה אחרת ואינו יכול לכנס עשרה.

אסי, ומשמע שראוי לחזור ולקרותה בעשרה, וצ"ע בזה, וזה תלוי מה הפירוש דחש לה רב להא דר"א.

דין י"ד בעיירות המסופקות

ה. עיירות המסופקות אם הם מוקפות חומה, כיון שמן הדין מברכין ב"ד, הר"ז כבזמנה אף לגבי החיוב של ט"ו, דסו"ס איכא פרסומי ניסא ע"י חיוב י"ד של כולם, אבל לא מהני למוקף שיבא לקרוא בעיר ביחיד, דכיון שאינה עירו לא מהנו ליה אנשי העיר, אבל אם יאסוף עשרה מהם ויקרא לפניהם שפיר דמי.

דין נשים בזמנה ושלא בזמנה

ו. נשים קורין אותה ביחיד דחשיבי כא"א לאסוף בשבילן עשרה בנ"א, ומרן זללה"ה התיר להן לברך ב"ד בדאיכא עשר נשים, וכבר כתבנו בדין ג' להקל גם ביחיד, ובזמנה לא נהגו להדר אחר עשר נשים, ויש להקל גם ב"ד כנ"ל.

נשים וקטנים אם משלימין לה'

ז. י"א שנשים משלימות לעשרה שלא בזמנה, ונראה שאין להקל בזה לאנשים, ואצ"ל דקטנים אינם מצטרפין, - יש מקילין לקראה ביחיד לאחר שקראו עשרה באותה העיר, ואין להקל.

צירוף ט' ששמעו לאחר שלא שמע

ח. תשעה שכבר יצאו יד"ח יכולין להשלים לעשרה, ליחיד שלא שמע, אם מקשיבים המגלה, ואם דילגו תיבות ג"כ מהני כיון ששומעים כאן את תוכן המגלה, ויתכן דמהני לשמוע רובה בביהכ"נ ולגמור מיעוטה בביתו, ביחיד, ואם דילג איזה תיבות משלימן אח"כ כסדרן אפי' ביחיד, ואם קראה עם הציבור וקרא לאט ונמשכה קריאתו לאחר הציבור באותו בית כתוב בחזו"א דחשיב בעשרה.

עם הש"ץ, ואף לכותבה, ולדורשה ולהגיהה, אבל סתם עשרה שנכנסו למקום אחד, ואין דבר המקשרם רק הידיעה שנכנסו לצורך זה, י"ל שחסר בכח העשרה, מיהו י"ל שג"ז מהני.

ז. דינים שנתבארו

שלא בזמנה אם מעכב עשרה

א. מגילה שלא בזמנה לכו"ע בעשרה, ונחלקו הראשונים אם זה מעכב בדיעבד, ולהסוברים שזה מעכב אינו יכול לברך ביחיד, ואם קרא בפחות מעשרה צריך לחזור ולקרא בעשרה.

יחיד שאינו יכול לאסוף עשרה

ב. יחיד שאינו יכול לאסוף עשרה כגון שהוא בספינה או בעיר שאין בה עשרה, חייב לקראה ביחיד, ונראה שחיוב גמור הוא מדרבנן, גם להסוברים דעשרה לעיכובא, ומברך עליה, אבל למעשה כתב במ"ב סי' תר"צ ס"ק ס"א לקראה בלא ברכה, ועי"ש בשע"צ אות ס"א, מיהו למעשה אין לנו שלא בזמנה אלא כשחל ט"ו בשבת, ובזה יש מקום להקל כדלקמן דין ג'.

דין ט"ו שחל בשבת

ג. חל ט"ו בשבת בני הכרכים קוראין ב"ד ולדעת רוה"פ חשיב שלא בזמנה וצריכין לקרא בעשרה, ואם אינו יכול לקרא בעשרה, וכבר קראו הציבור באותה העיר, חייב לקרא ביחיד וגם יכול היחיד לברך על קריאתו ביחיד, כיון שקורא ב"ד שהוא יום פורים לרוב העולם, אבל אם יכול לקרא בעשרה אינו מברך, ואפי' אם כבר קראה ביחיד חייב לחזור ולקרא אותה בעשרה, אלא שאינו חוזר ומברך מפני שי"א שי"ד חשיב בזמנה, וכבר יצא יד"ח ביחיד, וי"א שחיוב עשרה רק לכתחלה.

לכתחילה קורין בעשרה אף בזמנה

ד. לכתחלה צריך לחזור אחר עשרה גם בזמנה, שהרי רב גופיה שמתיר ביחיד, חש להא דרב

דין פרוז שבא לכרך בי"ד ודין מוקף שקורא בי"ד
 ט. פרוז שיצא ביום י"ד לכרך, א"צ עשרה לקרא
 שם כיון שאצלו יום זה פורים לכל דבר,
 [ומיושב מתני' דבן עיר שהלך לכרך שקורא שם
 כמקומו, מיהו לרב אסי צריך לאוקומה בעשרה,
 או דאנוס בכל ענין חייב, ועי' טו"א], ומוקף
 שקורא שלא בזמנו בי"ד, כגון שחל ט"ו בשבת
 או שהוא אנוס, לא מהני שיכנס לעיר ויקרא שם
 ביחיד, דכיון שאצלו יום זה אינו בדין פורים
 צריך עשרה בזמן קריאתו כמש"כ בדין ה'.

פרוז שבא לכרך בי"ד שחל בער"ש ע"מ לשהות
 שם בשבת
 י. פרוז שנסע לשבות בעיר המוקפת חומה
 בשבת ועדיין לא קרא המגילה קוראה בכרך
 ביחיד, כיון שיש עליו חיוב פורים מפני שהיה
 פרוז, ואע"פ שעתיד להתחייב כאן גם מדין
 מוקף והו"ל לדידיה שלא בזמנה, מ"מ עכשיו
 הוא פרוז, וכ"כ אאמו"ר זללה"ה במכתב, אלא
 דשם מיירי לאחר שקרא בעיר, שאינו חוזר
 ומתחייב.

סימן ד

בענין בן עיר ובן כרך

בי"ד, מתחייב כשהוא נעשה מוקף בן יומו, וד"ז אינו מבורר במתני' ובדרבא, אבל הי' פשוט לגמ' שדינן שוה כמשמעות המשנה, ולכן שאלו מוקף מנלן, ומה שהשיבו סברא הוא כו', יש לדון בזה דלא דמי, שהרי הפרוז בן יומו עדיין לא קיים פורים בשנה זו, אבל המוקף בן יומו כבר קיים פורים בי"ד, מ"מ פשיטא לגמ' שהטעם מפני שמקומו מחייבו כמצוה נפרדת, ולכן אין חילוק אם כבר קיים המצוה בשנה זו, דחשבינן לשני הימים כשתי מצוות על שני נסים נפרדים, ועי' להלן מה שנראה מדברי הראשונים בזה.

וא"ת כיון שאמרנו שמוקף שקרא בי"ד חוזר וקורא בט"ו, א"כ מאי קמ"ל רבא בבן כפר שהלך לעיר, פשיטא הא אפי' קרא בי"ד שהוא עיקר פורים חוזר וקורא בט"ו, כ"ש שאם קרא בי"א שחוזר וקורא בי"ד, שהרי לא קרא ביום הפורים, וי"ל דבן כפר שקרא בי"א הרי קרא את הקריאה של י"ד, וס"ד שאין ענין לחזור ולקרא אותה קריאה בי"ד, אבל בן כרך שקרא בי"ד, עדיין לא קיים מצות פורים דמוקפין כלל, וזה הי' פשוט לגמ' שחוזר וקורא בעירו, [ועי' להלן סק"ה ד"ה אבל הראשונים כו'].

שם אמר רבא כו', קאי אבן כרך שהלך לעיר, וקמ"ל דסיפא מיירי בעתיד לחזור בלילי י"ד

ב. שם גמ' אמר רבא ל"ש אלא שעתידי לחזור בלילי י"ד, לפמשנ"ת מיירי רבא בבן כרך שהלך לעיר, ולולי דברי רבא הוה מפרשינן כולה מתני' בלילי ט"ו, ויש לעי' מ"ט סתם רבא דבריו כאילו כולה מתני' בלילי י"ד, דמשמע סתמא דארישא נמי קאי, וי"ל דהא פשיטא דבן עיר שחוזר בליל י"ד לעירו לא מיקרי הלך

י"ט א' מתני' בן עיר כו', ברבותא דרבא בבן כפר שכבר קרא חובת י"ד

א. י"ט א' מתני' בן עיר שהלך לדרך כו', בגמ' משמע דדינא דמתני' ידעין גס בלא דרשא דהיושבים בערי הפרוזות, ונראה ביאור הדברים דרבא חידש שאדם מתחייב שני פורים בשנה אחת, אבל ממתני' הו"א דשייך רק פורים אחד, וזה שפיר יש לקיים מסברא שנקבע לפי המקום שהוא שם בפורים, שהרי אין מצות פורים ומוקפין קשורה במקום מגוריו העיקרי, לומר שבגלל שדר בעיר זו מצותו ביום זה, אלא שקבעו זכר לשני הנסים לפי פורים ומוקפים, ושפיר קבעו ד"ז לפי מקום מגוריו בפורים, שאין ראוי שיהא הוא שונה מכל ישראל שבמקום זה, וכ"ש לפי האמת שפרוז בן יומו ג"כ נקרא פרוז.

ורבא חידש דאפשר שיתחייב בשני ימי פורים בזא"ז, כגון בן כרך שהלך לעיר וחזר לעירו קודם כניסת ליל ט"ו, או קודם עה"ש של יום ט"ו, וכן בן עיר שהלך לדרך קודם כניסת ליל ט"ו, דילפינן מהפסוק דפרוז בן יומו מיקרי פרוז, וחוזר ומתחייב בכרך בעיקר חיובו, וטעמא דמילתא לפי שאנו דנין את שני הימים כשני נסים נפרדים, ושפיר מתחייב אדם בשני הימים, ואע"פ שמעיקרא לא נתחייבו אלא באחד מהם, אבל כשאירע שהוא פרוז או מוקף גמור ביום זה, שפיר מתחייב בשני הימים.

ביאור הדברים דהא פשיטא לן שהנמצא בביתו בכרך ביום ט"ו חייב לקרא עמהם, וזה לא הוצרך רבא להשמיענו, אלא קמ"ל שאף מי שיעשה פורים בט"ו חייב גם בי"ד כשהוא פרוז בן יומו, ומזה ילפינן שגם מי שעשה פורים

הקבוע, אבל לקבוע שמי שאין לו פורים אחר קורא עמהם, זה אינו מוגדר כבן יומו, אלא פרוז גמור חשיב, או מוקף גמור, וזה שמענו ממתני' גם בלא רבא וכמשנ"ת.

אבל הראשונים ז"ל פירשו מוקף בן יומו בבן עיר שהי' בכרך י"ד וט"ו, דמיקרי בן כרך מפני יום זה, וזה מיושב יותר בפשטות הגמ', ולכאורה קשה דהא זהו דין המשנה ולשון הגמ' משמע דהיינו מחדושיה דרבא, ואפשר דהשתא מפרשינן דתנא דמתני' יליף לה מהאי קרא, וא"כ בפסוק זה מבואר רק שאפשר להשתנות לפרוז ולא למוקף.

ולפ"ד הראשונים ז"ל לא שמענו שמי שקיים פורים ב"ד חוזר ומתחייב בט"ו, אבל בעקר דירתו לכרך, או שחזר לכרכו בכניסת ליל ט"ו נקטו שחוזר ומתחייב וכמש"כ, אבל אין ללמוד מזה למי שקיים י"ד בעירו כדין פרוז שחוזר ומתחייב כדין מוקף בן יומו, ואף שראוי להחמיר, מ"מ צ"ע אם הוא יכול להוציא את בני הכרך כיון שחיובו ספק.

ברש"י ד"ה אלא, ובירושלמי בזה

רש"י ד"ה אלא אם קודם עמוד השחר יצא מן העיר כו', יש לעי' מאי מהני יצא מן העיר הרי גם חוץ לעיר דינו כפרוז, והרי אם דעתו לצאת לעיר אחרת פרוזת ודאי שדינו כפרוז, וי"ל דכיון שחוזר לכרך שלו שוב אינו נחשב כפרוז בן יומו, שהליכתו בדרך משוי ליה עראי במקום הילוכו, ולא מיקרי יושב בערי הפרוזות כלל, וה"ה המהלך במדבר לכוון ביתו, אבל המהלך במדבר ואינו מגיע לכרך בט"ו, הרי הוא פרוז גמור דילפינן ליה ממתני', ואף בלא מימרא דרבא הוא חייב ב"ד, וצ"ע בריטב"א בזה ולע"כ, שו"ר בירושלמי פ"ב ה"ג דמיייתי עלה קרא דפרוז הי' באותה שעה, ואם הכונה שם בעתיד להגיע לכרך בט"ו, א"כ מבואר דאף בכה"ג קורא ב"ד, ולכאורה זה דלא כדמשמע מרש"י.

מעירו כלל, ולכן הי' פשוט דרישא מיירי שלא יהא בעירו בלילי י"ד.

ולפ"ז פירוש המשנה אם עתיד לחזור למקומו קודם שיהא נחשב עמהם, דהיינו בן עיר שהלך לכרך ועתיד לחזור קודם יום ט"ו ובן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור קודם יום י"ד, וכ"מ ברש"י, [וכ"מ בריטב"א דלפ"ז מתני' מתפרש עתיד לחזור למקומו קודם חלות הפורים של המקום שהוא שם כעת], ולא הוצרך לפרש אלא מה שחידש דבלילי י"ד קאמר, אבל הא דברישא מיירי בלילי ט"ו זה נתפרש גם קודם מילתיה דרבא.

שם למה לי למיכתב היושבים בערי הפרוזות, לכאורה משמע דדריש היושבים עראי והיהודים הפרוזים הם הקבועים שנקראין כן ע"ש מקומן, אבל אפשר לדרוש איפכא הפרוזים עראי אע"פ שאינן יושבים קבוע שם, וכן נראה בירושלמי, ואחי ה"ר יעקב שליט"א העיר דהפרוזים קמ"ל אע"פ שאינם יושבים כגון בן עיר שהלך לכרך ועתיד לחזור בליל ט"ו, והיושבים קאי אבן כרך שאין עתיד לחזור.

שם מוקף מנלן בהא דפשיטא לגמ' דה"ה מוקף בן יומו, ובביאור מוקף בן יומו

שם אשכחן פרוז מוקף מנלן, הלשון משמע שד"ז מבואר דה"ה מוקף בן יומו, והרי במתני' לא שמענו אלא בן עיר שנשאר בכרך עד יום ט"ו, וזה לא חשיב בן יומו, כיון שלא קיים עדיין מצות פורים, ועיקר חידושיה דרבא הוא בהא דמתחייב גם ב"ד וגם בט"ו וכמש"כ לעיל, וי"ל דמתני' מפורשת שדינם שוה, ואם מפרש רבא דפרוז בן יומו נקרא פרוז אפי' בחזר לעירו בט"ו, ממילא מתפרשת מתני' דה"ה מוקף בן יומו שבא מעירו, אע"פ שאין אופן כזה במתני', אבל לבתר מימרא דרבא כוללת מתני' גם בן עיר שהלך לכרך ביום י"ד שקורא עמהם אם אינו עתיד לחזור קודם יום ט"ו.

לפמשינ"ת לא מיקרי בן יומו אלא כשיום זה נוסף עליו מלבד חיובו במקומו

בדין חזר לכפר בלילה

שם ואמר רבא בן כפר שהלך לעיר בין כך כו', משמע שאם דעתו לחזור בלילה קורא בלילה בעיר וכשחזר לכפר א"צ לקרא ביום, וכמ"ש רש"י קורא עמהם בלילה, ובאמת בני הכפרים אינם קורין בלילה, לסתמות פרש"י ב' א', וא"כ עדיין לא קרא קריאה זו, ואם נכנס ביום לעיר י"ל שקורא בעיר, וצ"ע בזה, שו"ר בריטב"א דביום פטור, ובבא בלילה דעת רש"י שא"צ לקרא ביום, וחלק עליו, וצ"ע.

בטעמא דאזלינן בתר יום, ובראשונים בזה

ג. הא דאזלינן בתר יום א"צ לומר דהיינו מפני שעיקר הקריאה ביום, אלא דמקצת היום ככולו היינו דוקא מקצת היום ולא סגי במקצת הלילה, כמו בנזירות וספירה, וה"נ ליקרא פרוז בן יומו בעינן כל היום אלא דמקצת היום ככולו, ואפי' אם קריאת המגילה היתה רק בלילה, ובאמת במתני' מיירי עיקר בקריאת הלילה, שזהו ששנינו שאם עתיד לחזור למקומו קודם שיאיר היום לא יקרא כעת בעיר וע"ע בזה לקמן סק"ו, [ולפי' ר"ח והרי"ף דמיירי בנתעכב אין ראי' זו דהא איכא לאוקומה בקריאת היום], וע"כ דלאו משום דקריאת היום עיקר אתינן עלה, וצ"ע בלשון הרשב"א, ולשון הר"ן ובן יומו היינו בליל ט"ו וקצת מן היום, מתפרש כמש"כ דכל הלילה ומקצת היום זהו הנקרא בן יומו, ולשון הרמב"ם פ"א ה"י לחזור למקומו בזמן קריאה משמע זמן קריאה של לילה דהא כל היום זמן קריאה הוא, והרמב"ם כתב אחר זמן הקריאה, ולא משמע אחר תחלת הזמן, אבל לפי' המ"מ כונת הרמב"ם שיצא מהמקום שהוא שם קודם שיתחיל זמן הקריאה, וס"ל דיום עיקר.

בדין בן עיר שהי' בכרך ודעתו לחזור בליל ט"ו לעירו, ובדין אם הוא בעיר המסופקת אם יוצא מהם לכתחלה

בן עיר שהלך לכרך ודעתו לחזור בליל ט"ו לעירו חייב לקרא בי"ד בכרך, וא"כ אם הלך לעיר המסופקת אינו יכול לצאת יד"ח לכתחלה

מבני אותה העיר, כיון שחיובו גמור בודאי, ובני העיר ספק, ומה"ט רשאי לכתחלה לחזור לעירו בליל ט"ו, כיון שכבר נתחייב חיוב גמור בי"ד.

ולפ"ז תושב פרוז ודאי שהי' בב"ב בכניסת ליל י"ד ודעתו לחזור לביתו בליל ט"ו, חייב בי"ד בודאי בכל המצוות בב"ב, אבל תושב ב"ב שדעתו לעקור בליל ט"ו לעיר פרוז אינו נפטור מט"ו, אע"פ שהוא בפרוז מכניסת ליל ט"ו עד יום ט"ז, דלא מהני עקירה לעיר אחרת אלא לחיובו ביום נוסף כפרוז בן יומו או מוקף בן יומו, וכ"כ מרן זללה"ה בן עיר שהלך לכרך כו' ואם דעתו בכניסת ליל י"ד לחזור לעירו קודם האיר המזרח בט"ו קורא בי"ד לילה ויום, וא"כ בנמצא בעיר המסופקת, הוא חייב בודאי, והם חייבים בספק, וא"כ לכתחלה צריך לקרא בעצמו ואינו יוצא יד"ח מהמסופקים, לא למגילה ולא למשלוח מנות, שוב שמעתי בשם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה להקל בזה כיון שכמה פוסקים סוברים לקולא בספיקת הירושלמי שמוקף מוציא פרוז, [ואפי' לצד זה בירושלמי במשלוח מנות אין יוצאים, כיון שאצלם זהו ספק פורים, וכן צ"ע במתנות לאבינונים], ועוד שב"ב הספק אין לו מקור מוסמך, [ואדרבה יש סמך שיפו פרוז], וכיון שמברכין על קריאתה סגי בהכי לצאת יד"ח, וצ"ע אם ראוי להקל לכתחלה.

בדין בן עיר שהי' בכרך ע"מ להשאר בט"ו ונמלך וחזר לעירו בסוף י"ד, ובפ"י ר"ח והרי"ף

בן עיר שהי' בכרך ע"מ להשאר י"ד וט"ו, ואח"כ נמלך וחזר לעירו בכניסת ליל ט"ו, הפסיד הפורים כיון שזה כעקר דירתו שהרי חזר לעיקר ביתו, וחובתו להשאר בכרך כדי לקיים מצות פורים, אבל בן כרך שבא לעיר בכניסת ליל ט"ו חייב שם בכל המצוות כאילו הי' בכרך, ועי' להלן בביאור הירושלמי.

פשמות המשנה לא מיירי בנמלך, אלא במי שנשאר בדעתו כדמעיקרא, דאין ראוי לשנות מאורע של דיני נמלך, ולא לשנות עיקר

ליל ט"ו, כבר נפטר כיון שביום י"ד לא הי' בעיר פרזית, ולפי' זה פליג ר' יוסה אר' יודן ואר' יוסי, וזה שייך אם נפרש מימרא דרבא אכולה מתני', אבל הדברים מחודשים, דבפשוטו בכה"ג קורא בכרך ב"ד.

לשון בעי בירושלמי בהרבה מקומות פירושו אמר, ולא איבעיא, שו"ר שכ"כ מרן זללה"ה בסי' קנ"ב סק"ב.

שם בירושלמי רבב"ח בעי בן עיר שעקר דירתו לילי חמשה עשר נתחייב כאן וכאן, משמע דוקא עקר דירתו, אבל בנעשה מוקף בן יומו אינו מתחייב, דכיון שכבר יצא ידי הפורים בעיקר דירתו אינו חוזר ומתחייב, ולא דמי לבן כרך שהלך לעיר שעדיין לא יצא ידי פורים, ולכן חייב ב"ד כפרוז בן יומו, וכשחזר לכרכו חייב בט"ו כיון שזהו עיקר ביתו, ומזה למדו לעקר דירתו, אבל בן עיר שלא עקר דירתו אינו חוזר ומתחייב, וכ"נ מדברי הראשונים שפירשו בגמ' מוקף בן יומו כגון שהי' בכרך ב"ד, וא"כ לא שמענו דין הי' בעיר ב"ד אם נעשה מוקף בן יומו. – שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' קנ"ב סק"ב שכתב דעקר דירתו לאו דוקא, והוכיח כן מדקאמר מתני' היא, והרי מתני' מיירי בבן יומו, ולפמשנ"ת בסמוך לר' יודן בן עיר שהלך לכרך קורא שני ימים אם נשאר בכרך, ומזה ילפינן בכ"ש לעקר דירתו, וכ"כ בשם הריטב"א, שו"ר ברשב"א ה' א' שפירש לשון עקר דירתו שהלך לכרך ע"מ שלא לחזור לביתו בלילה, וכפי' מרן ז"ל.

ולכאורה היינו נמי בעיא דר' יודן דבסמוך, אלא ששם אמר שנתן דעתו לעקור דירתו, וכאן אמר שעקר דירתו, והנה ר' יודן אמר לעיל אמתני' לית כאן בן עיר, ואפשר דס"ל דבן עיר שהלך לכרך קורא גם ב"ד וגם בט"ו, והספק כאן לפי שקריאתו ב"ד היתה מושלמת וקיים הכל בודאי, משא"כ בהי' בכרך ב"ד וט"ו שגם קריאתו ב"ד לא היתה כפרוז ודאי, כיון שהי' דעתו להשאר בכרך לט"ו, ונמצא

הדין הקבוע בשנשאר בדעתו, וצ"ע בכונת ר"ח והרי"ף בזה. – מ"ש הרי"ף בן עיר שהלך לכרך אמר רבא כו' כתב הרמב"ן שזוהי פיסקא דמתני', וכונתו על הסיפא, והאמת נראה שיש כאן ט"ס וצ"ל ובן כרך שהלך לעיר וכמ"ש בפ"י ר"ח, והקדים פיסקא דסיפא, במקום לשנות הלשון בתוך מימרא דרבא כדפי' ר"ח.

ירושלמי פ"ב ה"ג ביאור הסוגיא בירושלמי, ובדין עקר דירתו, ובדין נתחייב כאן וכאן ונפטר כאן וכאן

ד. ירושלמי פ"ב ה"ג נחא בן כרך שהלך לעיר כו' א"ר יודן לית כאן בן עיר כו' א"ר יוסי אוף כאן [בר"ח ורמב"ן הגירסא אית כאן, וזה מיושב כנגד לית כאן], בעתיד להשתקע עמהם, לכאורה ר' יודן סבר שלא נתחדש אלא חיוב נוסף שקורא עמהם ב"ד, אבל בן עיר שהגיע זמן חיוב עיקר ביתו אינו נפטר מ"ד, וממתני' שמעינן רק שיתחייב גם בט"ו, או שבן כרך מתחייב גם ב"ד, אבל אינו נפטר מעיקר חיוב ביתו, וא"כ בבן עיר לא שייך נדון עתיד לחזור למקומו לענין י"ד, וגם לא לענין ט"ו דלא תלוי בעתיד, אלא במציאות אם נשאר שם, ור' יוסי חידש שאם דעתו להשאר בכרך ביום ט"ו נפטר מחיוב י"ד, אע"פ שי"ד הוא עיקר ביתו וט"ו הוא עראי ומוקף בן יומו לחוד, וכ"מ במלחמות כפי' זה, (והנוסח שהעתיק בפ"י ר"ח נראה שאינו לשון הירושלמי אלא פירוש שהוסיף ר"ח, וכן צ"ל פי' למה שנינו אם עתיד כו', ועי' מלחמות).

שם א"ר יוסה והוא שיצא קודם לשהאיר מזרח אבל אם יצא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר, אפשר לפרש דקאי אנמלך, דהיינו בן עיר שהי' בכרך ביום י"ד מכניסתו ע"מ להשתקע ביום ט"ו, ונמלך וחזר לעירו קודם ט"ו, אם חזר לעיר ביום י"ד אינו מתחייב בעירו, וכבר נפטר כאן כדין מוקף, ונפטר מדין מוקף כיון שאינו שם, ויתכן לפרש דבן עיר שהי' בכרך יום י"ד, אע"פ שהי' דעתו לחזור לעירו ביום י"ד קודם

בזמן קריאתה במקומו, א"כ אין לחייבו ב"ד, וע"כ דר"ל שלא עקר דירתו למקום שמפרש לשם, וק"ק דפשיטא שאם עקר דירתו נעשה פרוזי בים ובמדבר, שאין לו זיקה למקום החדש שלא דר בו מעולם.

כ"ז נכתב לפו"ר, שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה סי' קנ"ב, ועס"ק י"ב.

בדין בן כרך שהי' בעיר בכניסת ליל י"ד ע"מ להשאר ונמלך וחזר בליל י"ד, ובדין הי' דעתו לחזור ונמלך

ה. בדין בן כרך שבכניסת ליל י"ד הי' דעתו להשאר בעיר, ונמלך וחזר לכרך קודם שהאיר המזרח, בפשוטו פקע חיובו ממנו, דכיון שענין פרוז בן יומו הוא חיוב נוסף, ועתיד לקרא בט"ו במקומו, אין המחשבה לחוד מחייבתו, עד שיהא בעיר בהאיר המזרח, וכן בן עיר שהי' בכרך בליל י"ד ע"ד להשאר שם בט"ו ונמלך וחזר לעירו קודם שהאיר המזרח בי"ד חזר לחיובו בעירו, דכיון שאין עקירת יום י"ד עיקר זמנו, לא סגי במחשבה עד שתבטל ממנו האפשרות לחזור, דהיינו משהאיר המזרח ששוב אינו חוזר ליחשב בן עיר, כמ"ש בירושלמי בגר שנתגייר.

והראשונים ז"ל ביארו בדעת הרי"ף דנאנס לא משוי ליה פרוז בן יומו, ומשמע דבנמלך ורוצה להשאר שם שפיר מתחייב כדין פרוז בן יומו, אע"פ שנמלך רק לאחר כניסת ליל י"ד, דסגי במקצת הלילה ובתחלת היום, [דיום פורים אינו לגמרי כיום שבת ויו"ט, ואזלינן שפיר בתר עיקר היום, כמו שביום אשר נחו אפשר שהתחילה המנוחה בלילה, ולא בשקיעה"ח, ואף שזה מחודש, אפשר להבין כן מהירושלמי והראשונים], ואף שיש לדון בזה דליחשב בן יומו בעינן תחלת הלילה דוקא, אבל לענין לעקור ממנו דין בן יומו סגי בזה שבמצאות לא הי' שם, ולענין מקום עיקר דירתו מסתברא דסגי במקצת הלילה ומקצת היום אפי' בנמלך, דכיון שחזר לביתו יש מקום לחייבו אפי'

שמעיקרא הי' לו כח שני ימים, אבל כשכבר יצא יד"ח בעירו בי"ד י"ל דשוב אינו מתחייב, וההוכחה ממתני' היא דוקא לר' יודן לשיטתו דמתני' מיירי בקרא בי"ד וקורא עמהם בט"ו, אבל לר' יוסי מיירי מתני' שקורא רק בט"ו, ולא שמענו כלל דין הקורא בי"ד ועקר דירתו, מיהו צ"ב למה לא הביאו הא דרבב"ח דלעיל שנתחייב כאן וכאן בכה"ג, שו"ר ברשב"א וריטב"א בזה.

לשון הירושלמי לילי חמשה עשר משמע שהדין נקבע לפי האיר המזרח, ולא לפי כניסת ליל ט"ו, וכדאמר לעיל דבהאיר מזרח כבר נפטר, אבל אפשר לדחוק דבתחלת ליל ט"ו קאמר.

שם ובן כרך שעקר דירתו בליל י"ד, צ"ל בליל ט"ו כמ"ש בגהש"ס מהרי"ז, [או דגרסינן ביום י"ד], ומיירי שעקר בסוף יום י"ד ובכניסת ליל ט"ו כבר הי' בעיר, או דבהאיר מזרח תליא מילתא, ואמנם אם לא עקר דירתו אע"פ שהי' בעיר מתחלת ליל ט"ו קורא בט"ו כמקום עיקר דירתו, אבל בעקר דירתו אין לו שום זיקה לכרך, ולכן נפטר כאן וכאן.

בדין המפרש והיוצא בשיירה

שם בירושלמי אבל המפרש כו' בעתיד לחזור כו', מבואר כאן חידוש שקורא רק בי"ד, אע"פ שעיקר ביתו בכרך, ואפי' אם ב"כ שהלך לעיר קורא גם בט"ו היינו שבידו לחזור לכרכו, אבל המפרש ויוצא בשיירה ניתק מביתו ופרוז הי' באותה שעה, א"נ הא דקורא ב"כ עם בני העיר היינו שנותנין עליו חומרי בני העיר, משא"כ במפרש ויוצא בשיירה, שאין שם בני העיר שקורין בי"ד, ואפ"ה כיון שאין בידו לחזור לכרכו אמרינן דפרוז הי' באותה שעה, ולפ"ז דב"כ שהי' בעיר אינו חוזר וקורא בט"ו, אבל המפרש בים ס"ד שיקרא רק בט"ו, כיון שאין לו מקום כעת, ושפיר י"ל דעיקר ביתו קובעו ככן כרך, מיהו צ"ב מה שאמרו בעתיד לחזור למקומו, שאם זה כמו במתני' שעתידי לחזור

שם אמר רבא רבא מנא אמינא לה, ברבותא דרבא, ובראשונים בזה

שם אמר רבא מנא אמינא לה כו' דפרוז בן יומו נקרא פרוז, אפשר לפרש דנקרא פרוז לגמרי ולא מוקף, וכל חיובו הוא ביום י"ד כבן עיר לכל דבר, כפשטיה דקרא שהיהודים הפרזים והיושבים בערי הפרוזות שוים, ולא חיוב נוסף ליושבים עראי, ואפשר לפרש דסגי בזה שהוא פרוז לחיובו גם בי"ד, אע"פ שעיקר חיובו בט"ו בביתו כיון שעתיד לחזור לשם בליל ט"ו, וכבר נתבאר לעיל סק"ב מדברי הראשונים ז"ל דמוקף בן יומו שאמרו בגמ' היינו בן עיר שהי' בכרך י"ד וט"ו שדינו כבן כרך, אע"פ שעיקר ביתו בעיר, ולפ"ז מתפרש מוקף בן יומו שזהו עיקר חיובו, ודכוותה יש לפרש גם פרוז בן יומו שזהו עיקר חובתו, שתקנת פרוזים ומוקפין לא ניתנה לפי קביעות ביתם אלא לפי מציאות המצאם ביום הפורים.

ולפ"ז לא נתבאר בגמ' שחזור ומתחייב בביתו בט"ו, ולכן נסתייעו הראשונים ז"ל לד"ז מהירושלמי שעקר דירתו, וה"ה דחזר לביתו לא גרע מעקר דירתו.

ולפ"ז דיליף רבא מקרא שעיקר חיובי פורים בתר המקום שנמצא שם בפורים אזלינן, ולא בתר עיקר קביעות ביתו, א"כ פשוט דבן עיר שהלך לכרך אינו קורא בי"ד כיון שאינו יושב בערי הפרוזות, ומיקרי מוקף כיון שיושב בן יומו בכרך, [אבל הולכי דרכים ומפרשי ימים י"ל דאזלינן בתר עיקר ביתם אם יגיעו לביתם בט"ו, דכיון שלא קביעי בשום מקום, לא חשבינן להו יושבים בערי הפרוזות], מיהו בן כרך שיצא לעיר בכניסת ליל ט"ו י"ל דחייב אע"פ שהוא בעיר, דלא מהני מה שהוא בעיר אלא לקבוע מקום חיובו, ולא לפטרו לגמרי, וה"ה בן עיר שדעתו להיות בי"ד בכרך ובט"ו בעיר, דחייב בי"ד אע"פ שאינו בעיר, דלא מהני מקום המצאו אלא כשהגדון מתי יומו, אבל כשעדיין לא קיים מצות פורים אזלינן בתר עיקר ביתו, אע"פ שאינו שם.

באמצע היום, אלא שביארו בירושלמי דבהאיר המזרח כבר נפטר, אבל כל שחזר לביתו קודם שהאיר המזרח מתחייב בביתו, וזהו שאמרו בירושלמי עקר דירתו בלילי ט"ו, דבאמת סגי בעקר באמצע הלילה, ואין צ"ל בחזר לביתו דעדיף מעקר דירתו, דבביתו אמרינן דאיגלאי מילתא שנשאר בעיקר דירתו וחייב כמקומו, דשאר מקומות הוו עראי לגבי קביעות ביתו.

עוד בביאור הגמ' בדברי רבא לא שנו כו', ובלשון עתיד אם הכונה מיד באותו הלילה

ו. **עוד** בביאור הגמ', אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד, לשון לא שנו משמע אוקימתא דלא מיירי אלא בכה"ג, ולכאורה אין כאן אוקימתא דהא ודאי עתיד לחזור למקומו דקתני היינו בימי הפורים, דלא מיירי בעקר דירתו שבטל ממנו שם עירו הקודמת ולא מיקרי למקומו, וא"כ הו"ל לרבא למימר מאי עתיד לחזור, בלילי י"ד, שדבריו הם ביאור למשנה ולא אוקימתא.

ונראה דכיון דרישא מתפרש אם עתיד לחזור בליל ט"ו, ובלא רבא הוה מפרשינן נמי סיפא דבן כרך בעתיד לחזור בליל ט"ו, לכך פירש דהא דקתני בבן כרך עתיד לחזור היינו דוקא בעתיד לחזור מיד בליל י"ד, ואפשר לומר בלשון אחר דבאמת דינא דקורא כמקומו תלוי בעתיד לחזור ליל ט"ו, אבל הא דמשמע דבעתיד לחזור למקומו אינו קורא עמהם, ד"ז הוא דוקא בעתיד לחזור בלילי י"ד, אבל אין עתיד לחזור בלילי י"ד אע"פ שעתיד לחזור בליל ט"ו ולהתחייב במקומו אפ"ה קורא עמהם, ולפ"ז גם לרבא עתיד לחזור דרישא ודסיפא היינו ליל ט"ו, אלא שלענין קורא עמהם דסיפא תליא בליל י"ד.

ויש להוסיף דלשון עתיד לחזור למקומו לא משמע שדעתו כעת לחזור, ואילו לאוקימתא דרבא מיירי מתני' בליל י"ד ועתיד לחזור מיד באותו לילה, ולכן נופל לשון לא שנו.

בשיטת הראב"ד והרא"ש והטור דאף בבן עיר שהלך לכרך יום י"ד קובע

ז. הראב"ד והרא"ש והטור פירשו מילתיה דרבא אכולה מתני', דאף בן עיר שהלך לכרך תליא מילתא ביום י"ד, מיהו בדבריהם נראה שנקבע דינו כמוקף כשהי' בכרך ביום י"ד, אבל אפשר לפרש ע"פ הירושלמי שנקבע דינו שאינו בן עיר, כיון שלא הי' בעיר בהאיר המזרח, דכמו שהנמצא בעיר נקרא פרוז, כך הנמצא בכרך בהאיר המזרח אינו חוזר להיות בן עיר כשחוזר לשם, וכמו שאמרו בירושלמי פ"ב ה"ג בגר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח שאינו מתחייב, וכן אמרו שם והוא שיצא קודם שהאיר המזרח אבל אם יצא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר, ופירושו דכל שנכנס קודם האיר המזרח למקום שכעת קוראין בו, מתחייב שם, וכל שנכנס לשם לאחר שהאיר המזרח אינו מתחייב, שכבר עבר יומו, ולכן בן עיר שהי' בכרך בי"ד וחזר לעירו ביום י"ד אינו מתחייב בעירו, וחייב לחזור לכרך כדי לקיים מצות פורים, ולדעת הרא"ש כבר הוחלט דינו כבן כרך וקורא בט"ו אפי' נמצא בעיר, ולא מפני שהוא באמת בן כרך, אלא כדי שלא יפסיד מצות פורים נתחייב כדין בן כרך, ויותר מיושב כמו שנראה ברבב"ד שחייב להתעכב בכרך לקיים מצות פורים, [וכ"כ הט"ז סק"ו בדעת הרמב"ם, אבל בשעה"צ ס"ק י"ג כתב דס"ל כרש"י עי"ש], אבל אם יצא ולא נתעכב נפטר כאן וכאן והפסיד מצות פורים, כמ"ש בירושלמי.

ומיושב בזה דכולה מתני' בעתיד לחזור בליל י"ד מיירי, ורבא אכולה מתני' קאי, וקורא עמהם דבן כרך היינו דבי"ד חייב לגמרי, וקורא עמהם דבן עיר היינו שאינו קורא כמקומו, וממילא חייב לקרא עמהם שלא יפסיד מצות פורים, ומדפרזו בן יומו נקרא פרוז שמענין שאם אינו בפרזים ביומו אינו נקרא פרוז, ומ"מ לא שמענו שנקרא מוקף כשישאר בט"ו בכרך, וע"ז אמרו סברא הוא, מיהו מהאי קרא הי' מקום למידק איפכא שבין הקבוע בפרזים ואינו שם

שם אשכחן פרוז מוקף מנלן, אפשר דאי לא מימרא דרבא הו"א שאין עיקר החיוב אלא במקום דירתו הקבועה, ורבנן החמירו על מי שמפסיד מצות מקומו שלכל הפחות יקרא עמהם, ורבא חידש שעיקר מצותו ביום זה מן הפסוק, ולכן הקשו מוקף מנלן.

(מיהו עדיין היה מקום לפרש מימרא דרבא דכולה מתני' מיירי רק בדין חומרי מקום שהלך לשם, אבל עיקר חיוב ביתו ודאי נשאר עליו, וזה ע"ד מש"פ לעיל סק"א, והכי קתני בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם חוזר למקומו בלילה אינו קורא עמהם, ואם לאו שחוזר ביום קורא עמהם, ופירושו קורא אף עמהם מלבד חיובו בעיקר ביתו, ולפ"ז בבן עיר שהלך לכרך היינו שהלך מעירו אחר פורים, ובא לכרך ליל ט"ו, ובן כרך שהלך לעיר היינו ליל י"ד, וקמ"ל תנא שאין נותנין לו חומרי מקום שהלך לשם על קריאת הלילה לחוד, אא"כ נשאר שם ביום.

אבל קשה דא"כ הול"ל במתני' אם אינו עתיד לחזור למקומו קורא עמהם (ואם לאו פטור), דהא דקורא כמקומו אמת הוא בכל ענין דהגדון רק אם קורא אף עמהם, ולשון המשנה משמע שהגדון אם קורא כמקומו או רק עמהם.

ואפשר לומר דבאמת המשנה מיירי בעיקר חיובו, ורבא הוסיף חומרי מקום שהלך לשם, ויתיישב בזה הא דאמר לא שנו, ולפ"ז מתני' קתני בבן עיר שהלך לכרך שאם אינו עתיד לחזור למקומו בט"ו קורא רק עמהם, ובבן כרך שהלך לעיר אם אינו עתיד לחזור למקומו בט"ו קורא רק עמהם, ורבא הוסיף דבעתיד לחזור בליל י"ד אינו קורא עמהם, ובעתיד לחזור ביום י"ד קורא אף עמהם ואף כמקומו, וכן בבן עיר שהלך לכרך ליל ט"ו קורא אף עמהם, ומ"מ העיקר נקטינן כנראה מדברי הראשונים ז"ל דבהאי קרא קמ"ל שעיקר הפורים נקבע ע"פ מקום המצאו ביומו, וכמשנ"ת לעיל, ונתבאר עוד בזה לקמן ס"ק י"א).

העיר, הרי עמידתו בעיר כמהלך בדרך ואינו נקרא פרוז בן יומו, לאפוקי אם מתעכב בהסכמה אע"פ שהוא אנוס להסכמה זו, וכל שדעתו ה' לצאת בלילה ולא יצא בלי סיבה מחודשת שצריך בגללה להשאר בעיר, רק עיכוב בדרכו בזה אמרו דלא חשיב פרוז בן יומו, אבל אם מעיקרא ידע שהדרכים סתומות ונאלץ להשאר כאן בלילה חשיב שפיר פרוז בן יומו, וכן בנמלך להשאר מחמת צורך, אפי' מחמת חולי, כל שבמצב זה ה' נשאר מדעתו מיקרי שפיר פרוז בן יומו, כיון שעכשיו נשאר כן מדעתו, ולא באו לאפוקי אלא היכא שהמעכב חיצוני ולא מצרכיו.

והריטב"א כתב בדעת הרי"ף דדוקא בה' דעתו כך מתחלת ליל י"ד, אבל אם נאנס ונתעכב שם אינו נעשה פרוז בן יומו, וממה שתלה הדברים בדעתו בתחלת ליל י"ד, משמע שאפי' אח"כ נתעכב ברצון אינו נעשה פרוז בן יומו, אבל מהצעת הדברים משמע שהחסרון מפני שזה נגד רצונו, וכל שינוי באונס ממחשבתו הראשונה מיקרי שלא מדעתו, וסיים ע"ז דלא נהירא כלל, ובאמת זה פשוט דכל שהי' דעתו מתחלת ליל י"ד להשאר ביום י"ד אע"פ שעשה כן מחמת אונס גמור של חולי וכיו"ב ומצפה כל שעה שיבריא וילך לביתו, מיקרי פרוז בן יומו, וכל הנדון כשנשתנו תכניתיו לאחר כניסת ליל י"ד, ובזה ג"כ הדין נותן שאין לחלק אם נשתנו מרצון או מאונס, ולשון הראשונים שנשתנו מאונס דוקא, משמע כמש"כ שהעיכוב בעיר הוא באפשרות היציאה, דמיקרי כמהלך בדרך שבעיר, אבל אם החליט להשאר לדור בעיר מאונס, מיקרי שפיר פרוז בן יומו, וכ"ה לשון הראב"ד שלא הזדמן לו דרך ונתעכב באונס.

בדעת החזו"א דהכל תלוי במחשבתו בכניסת ליל י"ד, ובדברי הראשונים דקריאת היום עיקר אב"ל מרן זללה"ה ביאר בסי' קנ"ב סוסק"ו דהכל תלוי בדעתו בכניסת ליל י"ד, ובכל שינוי מחשבה נופל לשון אונס אע"פ שעושה כן

כעת, ובין היושב עראי ב"ד בפרזים שניהם עושין את יום י"ד, ולפ"ז אם עתיד לחזור למקומו קודם האיר מזרח של ט"ו קורא ב"ד בכרך, וכדעת רש"י וש"פ.

בדברי הריטב"א

והריטב"א הרחיק פי' זה שאינו בדין שיקבע דינו כמוקף ביום י"ד, שלא מצינו אלא ששיבתו בערי הפרזים בזמן ששם פורים שישפיע גם עליו, אבל היושב בכרך ב"ד הר"ז כבי"ב וי"ג שאין לחשבו מוקף ע"ז, ולכאורה לפמש"כ בדעת הראב"ד שביום י"ד נקבע שאינו פרוז ולכן הוא מחויב לילך לכרך בט"ו כדי לקיים מצות פורים ל"ק כ"כ, אבל הריטב"א כתב דכופין אותו להתעכב שם ולקרא עמהם יום ט"ו, ואפ"ה דחה פי' זה, וכנראה פי' הא דכופין אותו היינו לקיים מצות פורים, וה"ה שחייב לקיימה בכל מקום שילך לשם, [וכ"נ בדבריו בד"ה ואמר רבא], וכדעת הרא"ש.

מידו אכתי לפמש"כ הרי פשטא דגמ' דקורא עמהם אבן כרך קאי, דבן עיר עדיין תלוי אם ישאר בכרך בט"ו, אלא שמחויב להשאר ולקרא עמהם, וכן לשון הגמ' מוקף מנלן כו' משמע שדר בכרך בן יומו, ולא שחייב להשאר בכרך מפני שלא קיים עדיין מצות פורים, וזה כפרש"י והרמב"ן שאם עתיד לחזור בליל ט"ו קורא בכרך ב"ד כמקומו, וכ"ד ר"ח [והרי"ף] והר"ז והרשב"א והריטב"א והר"ן, וכ"כ המ"מ בדעת הרמב"ם, וכ"כ בשו"ג בשם הריא"ז.

בביאור דברי ר"ח והרי"ף דמתני' מיירי שהי' עתיד לחזור ולבסוף נתעכב

ח. כתבו ר"ח והרי"ף דבעתיד לחזור בליל י"ד ונזדמן ונתעכב ולא חזר קורא בט"ו כבני מקומו, וביאר הרמב"ן כמו שמצינו דלא ייחבין חומרי מקום שהלך לשם אלא כשאין דעתו לחזור, אבל עמד שם כמה שלא לדעת לא עלה לו, מיהו לא דמי להתם שאין שיעור מתי דעתו לחזור, וכאן הנדון על יום י"ד לחוד, אלא הכונה דכל שנתעכב מפני מעכב ביציאה מן

אע"פ שעודנו שם, וכן פרש"י בבן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהם דהיינו אע"פ שדעתו לצאת לכפר בלילה קורא עמהם קריאת הלילה כדפרש"י, [והריטב"א חלק ע"ז שאין לו רשות להפטר בחזרתו לכפר, ויש לזה סברא דלא מצינו חיוב קריאת לילה בלבד, ויש ליישב פרש"י דכיון שבאמת אצלו זהו יום פורים למשתה ומשלוח מנות, אינו מתחייב אלא בזמן שהוא בעיר, ונראה מדברי הריטב"א שאפי' נכנס שם באמצע הלילה הדין כן, [וזה כ"ש מבן כרך כיון דסו"ס אצלו פורים היום], ורק בנכנסין ביום ביאר שם שכבר חל עליהם חיוב קודם בואו עי"ש, ומרן זללה"ה שם כתב בדעתו דתלוי בכניסת ליל י"ד], ובדין קריאת הלילה ע"כ לקבוע לפי מחשבתו כעת, ולא חיישינן שתשתנה מחשבתו ויצא קודם היום.

ולפ"ז אם בכניסת ליל י"ד חשב להשאר ביום י"ד וחזר בו פטור מלקרא עמהם, ואף לאחר שקרא בלילה אם חזר בו ויצא קודם עה"ש פטור מחובת היום, ואפי' חזר בו במחשבה בלילה פטור מלקרא בלילה, וה"ה איפכא אם חשב לצאת בלילה וחזר בו, חייב לקרא בלילה וביום, שאין המחשבה קובעת אלא המעשה, אלא שלקריאת הלילה צריך לסמוך על מחשבתו שעתיד להשאר עד הבקר.

ואם נימא דבמתני' לא שמענו קריאת לילה כלל, כדתנן כ' ב' כל היום כשר לקריאת המגלה, שעיקר החיוב הוא ביום כדילפינן כ' א' מקרא והימים האלה נזכרים ונעשים, ביום אין בלילה לא, (וגם איכא פרסומי ניסא טפי, וקריאתה במקום הלל שמצותו ביום וכדאמרין קריאתה זו היא הלילה), מ"מ נקט שפיר לשון עתיד כיון שנקבע דינו מיד, וגם נפ"מ לבן כרך שהלך לעיר שע"כ נדון ע"פ העתיד, [מיהו י"ל דריב"ל חידש שתי קריאות, אבל לתנא דמתני' ס"ד דקוראין פעם אחת ביום או בלילה, וקמ"ל דכשר עד שקיעה"ח ואין להחמיר בזמן ק"ש או חצות, דכהלל חשיבא ולא כתפלה, ומ"מ הי' מקום לומר דסגי בקריאת הלילה ג"כ, ואפשר

מרצונו, ויסוד הדברים מלשון הגמ' עתיד לחזור, דמשמע שהדין נקבע כעת לפי דעתו ולא לפי המציאות מה שאירע אח"כ, ומה שנקטו הראשונים אונס זהו לבאר למה נשתנית מחשבתו, ובאמת לפי סברא זו אין חילוק אם השינוי מאונס או מרצון, ואם המחשבה הראשונה היתה מאונס או מרצון, ואין לנו לחדש מכח דברי הרי"ף אלא ההכרח דלא מהני שינוי דעת אחר כניסת ליל י"ד, דלש"פ נראה דלא מיירי בגמ' בנשתנו מעשיו ממחשבתו, וא"כ מסברא יש לקיים דבתר תחלת י"ד אזלינן, שאין יום הפורים משתנה באמצע הלילה, כמו כל יום שבתורה שהוא יום שלם.

ברם אין הדברים מוכרעים, שהרי לא הוזכר בראשונים כלל ענין זה של כניסת היום, וכולם נקטו רק עיכוב מאונס, [והריטב"א שהזכיר קצת מזה בדעת הרי"ף חלק עליו, ודברי הרא"ש שתלה בדעתו ביציאה מביתו יש לפרשם כמש"כ שהגדון אם הלך לשהות בעיר לאיזה צורך, או שאירע עיכוב של הדרכים, ולא נחית למאורע של שינוי רצונו, מפני שנתחדש צורך להשאר בעיר, וסתם עיכוב הינו חיצוני], ונראה מדבריהם דכל מי שנמצא בעיר אחרת בכניסת ליל י"ד, הרי הדבר תלוי במציאות אם חוזר לעירו בלילה או ביום, דכיון שהוא כאן בכניסת הלילה ונשאר גם ביום קרינן ביה פרוז בן יומו, ומחשבתו לצאת מכאן אינה קובעת הדברים במוחלט, ולא דמי למי שחושב לצאת מביתו בליל י"ד או בליל ט"ו דהתם קביעות ביתו עיקר מוחלט, והרצון לעקור אינו משנה, אבל הנמצא בעיר אחרת ורוצה לעקור משם, הרי הדבר מיתלא תלי מה שיהא בסוף, ולא הוציאו מן הכלל אלא מעכב חיצוני בדרכו, שזה כמהלך בדרך, וד"ז אין לו מקור בגמ' לפי ש"פ, אלא שקיימוהו הראשונים ז"ל לדינא, והרז"ה והריטב"א חולקים ע"ז.

ומה שאמרו בגמ' לשון עתיד לחזור היינו מפני שהגדון על קריאת הלילה, וכמו שפרש"י דבעתיד לחזור א"צ לקרא עמהם בלילי י"ד

אונס של עיכוב הדרך שגם בהיותו עדיין בעיר הוא בגדר מהלך ולא בגדר יושב.

עיקר החילוק דמחוז לביתו מיתלא תלי, מבואר בדברי מרן זללה"ה דבנמצא בביתו לא מהני דעתו לשנות, ובנמצא חוץ מביתו מהני דעתו לחזור לביתו אע"פ שחזור באמצע הלילה.

בדברי המ"ב בדין ה' דעתו להשאר עד האיר המזורה ולא נשאר, ובדין ה' דעתו לחזור ולא חזר

מ. מ"ב סי' תרפ"ח ס"ק י"ב בן עיר שהלך לכרך אם ה' דעתו בעת נסיעתו כו' אף שלבסוף רואה שהוא מוכרח להתעכב שם כו', מ"ש הרא"ש דעתו בשעת יציאה מביתו אין כונתו שאותה שעה קובעת, אלא זהו ביאור המציאות, דיציאה מביתו היינו המטרה שלצרכה הלך לכרך, ונתעכב היינו סיבות חיצוניות שאינם לרצונו ולא למטרת בואו לכרך, ויש בזה כמה אופנים דפעמים שהלך לדבר עם חבירו בליל פורים ונודע לו שאינו בכרך עד למחר, דהתם חשיב שיצא על דעת להשאר בכרך, עכ"פ אם נודע לו קודם כניסת ליל י"ד, ואפי' נודע לו שאין אפשרות לצאת מן הכרך בלילה ובהכרח נשאר עד הבוקר, ולא נקרא אונס אלא מעכב חיצוני שמונע היציאה, וגם בזה יש לדון מתי נקרא כמהלך בעיר ולא כיושב בעיר, ובשעה"צ אות ט"ז נראה דכל שינוי מרצונו הראשון מיקרי אונס, והיינו שינוי של מעכבים שמוכיחים שאינו רוצה להשאר כאן, ומרן זללה"ה השיב ע"ז דאין לחלק בין הכרח של פחד וחולי להכרח של הרווחת ממון, דכולהו כרצון חשיבי, וכיון דמבואר דבכה"ג קורא כמקומו, ש"מ דכונתו של תחלת ליל י"ד קובעת.

שם להתעכב שם גם על יום ט"ו מ"מ אינו נקרא בשם מוקף כו', לדעת מרן זללה"ה בכה"ג קורא גם בט"ו, כיון שידע בכניסת ליל ט"ו שישאר שם עד עה"ש.

דסבור מינה שבגמ' ה' א' היו רוצים להקשות עליו ממתני', ולפי שלא הבינו לשון לשנותה ס"ד דהיינו המשניות, ואפשר כמ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דסבור שצריך ללמוד אף המשניות, שהרי יודעים היו מנהג ישראל שקורין ושונים בלילה וביום, שו"ר בפמ"ג מ"ז סק"ו שהעיר דממתני' שמעינן קריאת לילה ומאי פריך ועמש"ש].

במסקנת החזו"א דבתר מחשבתו אזלינן, ובדין נכנס לאחר כניסת י"ד

ומרן זללה"ה בסי' קנ"ב סק"ה מסיק עיקר לדינא דאזלינן רק בתר מחשבתו בכניסת ליל י"ד, אבל במ"ב הביא דברי הט"ז, וכ"כ בפמ"ג בשם א"ר בדעת הראשונים, והפמ"ג דן בזה, ופשטות הראשונים דכולה שמעתין מיירי כשנשאר בי"ד, ואין לנו מקור דאף בלא נשאר נקרא פרוז בן יומו, ויסוד מרן זללה"ה בסברא דלא יתכן שפורים יתחיל או ישתנה באמצע הלילה, דכל יום נקבע בתחלתו, ובודאי סברא אלימתא היא, אבל י"ל דכל אדם שהוא חוץ לביתו מיתלא תלי מה שיהא במציאות, וכיון שה' בעיר בתחלת הלילה, אם לבסוף ישאר איגלאי מילתא שהתחיל יומו בכניסת ליל י"ד, ולא מיקרי שהתחיל פורים באמצע הלילה, והגע עצמך אם באמת ה' מסופק בכניסת י"ד, האם לא נימא איגלאי מילתא, לפי המציאות, השתא נמי דין פרוז בן יומו נקבע רק לפי המציאות, חוץ מנאנס של הרי"ף, ואפי' ה' דעתו לחזור ונשאר מתחייב בי"ד, כ"ז שנמלך כן בלילה.

מיהו אם נימא דבה' דעתו לחזור בלילה ונמלך להשאר אינו נעשה פרוז בן יומו, וכדמשמע במ"ב שם, א"כ הפשטות כדברי מרן זללה"ה דה"ה לאידך גיסא נשאר בחיובו אע"פ שיצא קודם עה"ש, דהא חזינן שדעתו אלימא מן המציאות לקולא, וה"ה לחומרא, אבל דברינו הם ע"פ הנראה בראשונים דלעולם בתר המציאות אזלינן, ולא הוציאו מן הכלל אלא

שיעור מקצת היום

וראוי להחמיר גם בזה לקרא, כיון שכ"נ דעת הר"ז והריטב"א, ולש"פ דלא מיירי בגמ' בנתעבב אע"פ שהסכימו לדעת הרי"ף אין לזה מקור בגמ'.

יצא מכרכו אחר כניסת ליל י"ד נשאר בן כרך ואינו קורא ב"ד, אע"פ שהי' דעתו מתחלה לצאת, שאין לנו אלא מי שהי' בעיר בכניסת ליל י"ד, [ואפשר דסגי ביצא מן הכרך לילך לעיר, אם נימא שהדרך אע"פ שהוא במקום פרוז, לא משוי ליה פרוז בן יומן], אבל בעיקר ביתו לא מהני דעתו לצאת, ולא דנו בירושלמי אלא בדעתו לעקור דירתו, — ד"ז אינו פשוט כ"כ, אם נימא דמהני נמלך בלילה לחייבו, וא"כ י"ל דמהני אפי' יצא מכרכו בלילה, דמקצת לילה והאיר המזרח סגי לחשבו פרוז בן יומו, וכ"נ בריא"ז, ודברי מרן זללה"ה הם לשיטתו שאף בנמלך אין דינו משתנה, מ"מ אפשר להקל בזה.

חזר לכרכו קודם כניסת ליל ט"ו נתחייב גם בט"ו, זה נלמד בק"ו מעקר דירתו שחייב כאן וכאן, אבל לענין ברכה אם הי' דעתו לצאת מכרכו בלילה ויצא קודם האיר המזרח, יש להסתפק אם חייב, כיון שכבר קיים מצות פורים, [ולפמשנ"ת לקמן ס"ק י"א יש להסתפק לענין ברכה אפי' בעקר דירתו ואפי' חזר לכרכו קודם כניסת ליל ט"ו ע"מ להשאר שם ונשאר, דג"כ י"ל שאינו חוזר ומתחייב לתלמודן].

ואם נשאר בעיר בליל ט"ו ודעתו ליכנס לכרכו קודם האיר המזרח נראה דחייב בט"ו כיון שהוא בן כרך, משמע אע"פ שלבסוף לא נכנס, ולכאורה נראה כיון שכבר קיים מצות פורים אם לא נכנס בליל ט"ו לכרכו פטור.

ואם דעתו הי' להשתקע בעיר כו', היינו אע"פ שלבסוף חזר לכרכו בליל ט"ו, וצ"ע בזה די"ל דבביתו חוזר ומתחייב ויקרא בלא ברכה.

בן כרך שיצא לעיר קודם כניסת ליל ט"ו ע"מ שלא לשוב עד האיר המזרח נפטר מט"ו, לא מצאנו בירושלמי אלא עקר דירתו, אבל יצא בעלמא קשה לומר שפטור, ואם חזר בלילה הי'

שם בשעה"צ אות י"ז, ויש מן האחרונים כו', לשון מקצת היום הוא כדאמרינן בעלמא מקצת היום ככולו דהיינו משהו, והדין נקבע בעה"ש דהיינו האיר המזרח שבירושלמי, וכ"מ בריטב"א, וכן פשוט בגמ' וראשונים דדוקא בלילה ממש.

שם ואפי' אם אח"כ חזר לעירו כו', פשטות הדברים לפי הירושלמי שנפטר כאן וכאן, ולכן חייב להשאר בכרך כדי לקיים מצות פורים, ואם חזר לעירו לא יברך, ונראה שצריך להשאר עד ט"ו שחרית, ואם חזר בליל ט"ו לא יברך בעירו.

בחזו"א סי' קנ"ב סק"ו בדינים העולים

י. בספר מרן זללה"ה סי' קנ"ב סק"ו בדינים העולים, (ולא זכיתי לעי' בדברי מרן זללה"ה בביאור הירושלמי והראשונים, ונרשמו ההערות לפור' עפמש"כ לעיל וצ"ת).

בן כרך שהלך לעיר כו', יש כאן ג' תנאים, א' שיחא בעיר בכניסת ליל י"ד, ב' שיחא דעתו בכניסת הלילה להשאר עד האיר המזרח, ג' שבאמת נשאר שם עד הבקר, [ואין חילוק אם נשאר ברצון או באונס, כל שיודע בכניסת י"ד שזהו המצב ההכרחי להשאר עד הבקר], נעשה פרוז בן יומו, וקורא ב"ד בברכה, תנאי ג' אינו מוסכם והכרעת מרן זללה"ה דא"צ שבאמת ישאר שם עד הבוקר, כיון שכך הי' דעתו בכניסת הלילה, ויש להחמיר ולהשאר עד הבקר, ואם חזר לכרך בלילה לא יברך שם ויקרא בלא ברכה, אבל אם חזר ביום קורא ומברך אפי' בכרך, שכבר נתחייב במקצת היום.

ואם היתה דעתו בכניסת הלילה לחזור באותו לילה, ונמלך ונשאר עד הבקר, לכאורה חזר לדין עיר לכל דבר, אבל דעת מרן זללה"ה שדעתו בכניסת י"ד קובעת ופטור, ויקרא בלא ברכה, אלא אם העיכוב בדרך יציאתו ולא בנמלך אלא שאיסתתום דרכא בזה יש להקל שלא יקרא,

ואם נשאר בכניסת ליל ט"ו בכרך ע"מ להשאר עד האיר המזרח חייב גם בט"ו, אבל אם לבסוף נמלך וחזר לעירו בלילה י"ל דפטור ויקרא בלא ברכה, שהרי כבר קרא בי"ד, ולא מיקרי מוקף בן יומו אלא כשהי' שם בהאיר המזרח, אבל אם לא קרא בכרך בי"ד מפני שנתכוין להשאר עד ט"ו, ונשאר בליל ט"ו וחזר לעירו קודם עה"ש י"ל דחייב כיון שהוחלט דינו כבן כרך, וצ"ע בזה כיון דקרו ליה מוקף בן יומו, א"כ י"ל דצריך שיהיה שם בהאיר המזרח.

בן עיר שנכנס לכרך בסוף י"ד כו' אם עקר דירתו לשם חייב, [לענין ברכה אף בעקר דירתו צ"ע דאפשר לתלמודן לא ס"ל כהירושלמי וכ"נ דעת כמה ראשונים, עס"ק י"א], עקר אחר כניסת ליל ט"ו אם הי' דעתו לזה מבעו"י י"ל דחייב, וזהו ספק בירושלמי, ובריא"ז נראה שחייב, ואם הלך לשם בכניסת ליל ט"ו ונשאר בהאיר המזרח י"ל דחייב, ויקרא בלא ברכה, [וכעת ראיתי במאירי שכתב שאין בו שום חיוב לדברי הכל], ואם חזר לעירו בלילה פטור, ואם נתכוין להשאר ונמלך וחזר בלילה לעירו י"ל דפטור, ולדעת מרן ז"ל חייב ויקרא בלא ברכה.

ואם בכניסת ט"ו היתה דעתו לחזור ונמלך ונשאר בט"ו בכרך, י"ל דחייב כדן מוקף בן יומו, שהרי הי' שם בכניסת ליל ט"ו, ומרן ז"ל נקט דפטור, ויש כאן קולא כיון שכבר קיים מצות פורים בי"ד, וצ"ע בזה.

אם לתלמודן יש ענין נתחייב כאן וכאן או שנקבע לפי מקום המצאו בפורים

יא. עוד בעיקר ענין נתחייב כאן וכאן שהכריעו הראשונים ע"פ הירושלמי דאדם אחד מתחייב שני ימי פורים באותה שנה, נראה שר"ח והרי"ף והרמב"ם ורש"י וכ"כ בשם התו' לא ס"ל ענין זה כלל, שהרי במתני' מתפרש או קורא עמהם או קורא כמקומו, ולא שקורא אף עמהם, ולא מתפרש קורא כמקומו אף כמקומו, ולא יתכן שממירא דרבא יהא פשוט שמתחייב כאן וכאן ולא יפרשו רמז מזה בגמ',

נראה שמברך, [ותדע שאפי' בן עיר שהלך לכרך ודעתו שלא להיות שם בליל ט"ו קורא בי"ד, אע"פ שהוא במקום שעדיין לא חל החיוב ויכול להיות שיתחייב שם בט"ו, ואפ"ה אמרינן דקביעות ביתו מחייבו בי"ד אע"פ שנמצא בכרך, כ"ש זה שעדיין לא קיים מצות פורים ויצא לעיר, שקביעות ביתו מחייבו כעירו בכל מקום שהוא, ונתעוררתי לזה מבני יוסף נ"י], ומרן ז"ל גופיה חשש דשמא עקר דירתו דוקא ולכן כתב בבן עיר שנכנס לכרך ולא עקר דירתו שלא יברך, וזה מחייב שכאן יקרא בלא ברכה.

שם בדיני בן עיר שהלך לכרך

בן עיר שיצא לכרך ודעתו בכניסת ליל י"ד להשתקע עד האיר המזרח של ט"ו נפטר מי"ד, ואפי' אם חזר לעירו בליל י"ד, ד"ז צ"ע, ותלוי בנדון הנ"ל דכל שחזר לעירו מתחייב כעירו, וכ"ש מבן כרך שנשאר בעיר בנמלך שחייב לפמש"כ לעיל, ויקרא בלא ברכה, ואם חזר בליל י"ד וקרא בעירו ולא חזר לכרך עד האיר המזרח של ט"ו פטור, ולענין אם חייב לחזור לכרך בכה"ג שכבר קיים מצות פורים יש להסתפק, אבל כיון שדעת מרן ז"ל שפטור מי"ד, א"כ עדיין לא קיים מצות פורים.

ואם נשאר בעיר בכניסת ליל ט"ו ע"מ להיות בעיר עד אחר האיר המזרח נפטר מט"ו, בזה י"ל שלא יועיל אם יחזור לכרך אחר כניסת ליל ט"ו דכיון שהוא בביתו לא חשיב מיתלא תלי, מיהו אם הדין מחייבו לקיים מצות פורים י"ל דמיתלא תלי, ויש תועלת שיחזור בליל ט"ו לכרך וישאר עד האיר המזרח, ויקרא עמהם לילה ויום בלא ברכה.

ואם דעתו לחזור לכרך קודם האיר המזרח כו', אם במציאות לא חזר עד שהאיר המזרח י"ל דפטור, ויקרא בלא ברכה.

ואם דעתו בכניסת ליל י"ד לחזור לעירו קודם האיר המזרח בט"ו דינו כבן עיר, ואם נמלך בליל י"ד להשאר עד ט"ו צ"ע אם מברך בי"ד בכרך.

שהוא שם, אבל המהלך במדבר נטפל לעיקר ביתו, אבל בירושלמי פ"ב ה"ג אמרו שהוא קורא ב"ד, ובפשוטו עיקר החידוש על בן כרך, וערשב"א ה' א' בביאור הירושלמי ועריטב"א בשמעתין, ולפי הלשון בירושלמי פרוז ה' באותה שעה משמע דר"ל שא"צ טפילות לעיר, אלא אפי' בים ובמדבר מיקרי פרוז, ויש לפרש דהיינו באין עתיד לחזור למקומו בליל ט"ו, וקמ"ל שבמדבר דינו כפרוזה ולא כדין ביתו, וצ"ע בירושלמי שאמרו בעתיד לחזור למקומו דלשון זה משמע שחזור בשעת חיובו.

ולפ"ז בן עיר שהלך לדרך בכניסת ליל י"ד ע"מ להשאר שם ביום ט"ו, ונמלך וחזר לעירו ביום י"ד נפטר כאן וכאן, דכיון דאזלינן בתר מקום המצאו בפורים הרי לא ה' שם, ואפשר שזהו מ"ש בירושלמי שאם יצא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר, שאינו חוזר ומתחייב בעירו כשנכנס שם באמצע יום י"ד, אבל הלשון שאמרו והוא שיצא קודם שהאיר המזרח צ"ב אהיכא קאי, ואולי חסר בירושלמי וצ"ל והוא שיצא קודם כו' כבר נתחייב כדין פרוז בן יומו, וזה קאי אבן כרך שהלך לעיר וכדרכא, ובתר הכי קאמר דה"ה בבן עיר שהלך לדרך אם חזר לעירו לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר, ואמנם חייב לחזור לדרך לקיים מצותו, אבל בעיר הוא פטור, וכבר כתבנו בזה לעיל סק"ז ע"ש, אלא שכתבנו שם דלישניה דרבא משמע דקאי אבן כרך שהלך לעיר, וא"כ בן עיר שהלך לדרך מיירי כשנשאר בדרך בט"ו, ודין חזר לעירו ביום י"ד לא נתבאר בגמ', ודעת רוח"פ שבדעתו לחזור ביום י"ד קורא בדרך כמקומו, ואין זה סותר למש"כ דאזלינן בתר מקומו בפורים, דמ"מ כיון שידענו שלא יהא כאן בט"ו, ע"כ לעשות פורים וקורא בדרך ב"ד כמקומו.

הערות ע"ס הירושלמי

יב. ירושלמי פ"ב ה"ג ניחא בן כרך שהלך לעיר כו', פי' דמשמע ליה שהלך קודם שנתחייב בעירו, אבל בן עיר שהלך לדרך

ולכן הפשטות דהפסוק של פרוז בן יומו לא בא להוסיף עליו חיוב פרוז בן יומו, אלא לומר שתקנת מוקפין ופרוזה לא נתקנה לפי עיקר ביתם אלא לפי המצאותם ביום הפורים, דכיון שבאמת אין סיבת החלוקה שייכת היום לבני הפרוזה והכרכים, דאפי' להרמב"ן שהפרוזה נהגו יו"ט מעצמן, מ"מ הדריש עכשיו בפרוזה אינם שייכים יותר לנס מהכרכים, ואין המוקפין שייכים לשושן, וקבעו התקנה לפי המקומות שיהא זכרון לשני הניסים, והעדיפו שכל אדם מישראל ישמח עם אחיו במקום המצאו, ולא לפי מקום מגוריו, וקרא קאמר שהיהודים הפרוזה היינו הנמצאים שם כעת אפי' היושבים יום אחד, וכן במוקפין, ואין שום יתרון למקום ביתם, אלא לפי מקום המצאם ביום הפורים.

ולפ"י ביאור זה אין מקום לשני פורים בשנה אחת אפי' בעקר דירתו, שהרי אין יתרון לעיקר ביתו לקבוע חיובו, וא"כ אם בלא עקר דירתו ונכנס בן עיר לדרך בכניסת ליל ט"ו פטור, אי אפשר שיסמכו בגמ' דעקר דירתו שאני, וכן בחזר לכרכו קודם כניסת ליל ט"ו אינו חוזר ומתחייב, שהרי באמת אין יתרון לעיקר ביתו, ומה ששייך לדון הוא רק אם נאמר דקרא דהיושבים בערי הפרוזה בא להוסיף עוד חיוב מלבד עיקר ביתו, וכמש"כ סק"א ו' שהי' פשוט שחייב בעיקר ביתו, ובא רבא להוסיף עוד חיוב, וכבר נקטנו עיקר כנראה בראשונים דמוקף בן יומו שאמרו בגמ' קאי אמתני' דבן עיר שהלך לדרך והתם מיירי כשעדיין לא קרא ב"ד, וש"מ שהפסוק בא ללמדנו מתי עיקר חיובו ולא חיוב נוסף, (שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' קנ"ב סק"ב דאפשר דהירושלמי מתפרש בלשון קושיא למה אינו מתחייב כאן וכאן).

בדין בן כרך המפרש ויוצא בשיירה, ובדין נפטר כאן וכאן

ולפ"ז בן כרך המפרש ויוצא בשיירה ועתיד לחזור למקומו בליל ט"ו י"ל שאינו קורא ב"ד, דהא מפרשינן קרא שדינו כבני העיר

שאצלו עדיין אינו פורים חשיבא קריאת מצוה, והיינו משום דקריאת י"א י"ב היא של חייבי י"ד, וחשיבי בני העיר מחויב בדבר, שהרי אף לבני הכפרים שמחת פורים היא בי"ד, אבל בחיוב אחר של פרזים ומוקפין יש לדון דחשיבי אינו מחויב בדבר ואין זו קריאת מצוה, אע"פ שהגברא בר חיובא, וע"ז אמרו דלגבי בני הכרכים חשיב י"ד קריאת מצוה ושפיר י"ל שמוציאין את בני העיר, ונשאר הדבר בספק.

ובמ"ב סי' תרפ"ח סק"ח משמע דספיקא דרבנן לקולא ובדיעבד יצא, אלא דהפר"ח ס"ל דלתלמודן אין חילוק ובתורויהו לא יצא, מיהו צ"ע מהו בדיעבד, דבפשוטו כל שיכול לחזור ולקרא לא מיקרי בדיעבד, ונפ"מ רק שאינו חוזר ומברך, ולפ"ז אין לנו מקולא של בדיעבד נפ"מ כ"כ, וסתמות המ"ב משמע שא"צ לחזור ולקרא, וד"ז צ"ע, גם אפשר דלא מקילינן בדברי קבלה בספק.

בדין משלוח מנות ומתנות לאביונים מנן עיר לבן כרך

ונראה דלענין משלוח מנות בודאי אין יוצאין אלא במי שאצלו היום פורים, דמשלוח מנות ענינו משמחת הסעודה, וכל שאינו מחויב בשמחה אינו בכלל מצוה זו, ואף מתנות לאביונים אמר מן זללה"ה שאין יוצאין של זה בזה, ונאע"פ ששייך מצות צדקה בכל עניים, ובני הכפרים נותנין בזמן קריאתה, וא"כ שייך לדון שיקבלו בני הכרכים מבני עיירות וישתמשו בהם בט"ו, אבל איפכא לא, ומ"מ בלא ראי' אין להקל אף לא בעניי כרכים בי"ד, ולכן אף להמקילין במקרא מגילה בדיעבד, אין להקל במשלוח מנות ומתנות לאביונים.

אם המחמיר בעיירות המסופקות יכול ליצאת במשלוח מנות ומתנות לאביונים למי שאינו נוהג שמחה ביום השני

ויש להסתפק במי שמחמיר בעיירות המסופקות שאין להם ספק ידוע, כגון יפו ובני ברק הסמוכה לה, ושולח מנות למי שאינו נוהג

צריך לקרא בי"ד כעירו, אפי' הלך בי"ג לשם, ונפ"מ רק שאם נשאר בכרך בט"ו קורא גם עמהם, או שכבר יצא יד"ח פורים בי"ד.

שם אר"י לית כאן בן עיר כו', ולפ"ז משמע שכן עיר שהלך לכרך קורא רק בי"ד, ושוב אינו מתחייב בכרך.

שם אר"י (אוף) [אית] כאן בעתיד להשתקע, פי' שאינו קורא בכרך בי"ד כשעתיד להשאר שם בט"ו.

שם אר"י והוא שיצא כו', אם קאי אבן כרך שנשאר בעיר עד האיר המזרח של י"ד, הול"ל כבר נתחייב בעיר, ושוב אינו חוזר ומתחייב בכרך, ועמש"כ לעיל, שו"ר בספר מרן זללה"ה סק"ג בזה.

שם גר שמל כו' אבל שוטה שנשתפה חייב, ורק לענין גר קשיא ליה שאין ראוי שיפטר ממצותו אע"פ שלא הי' לו האיר מזרח כאן, ודכוותה ההולך לעירו ביום י"ד ראוי שיתחייב ויקרא שם.

שם רבב"ח בעי כו', בפשוטו עקר דירתו דוקא, אבל בהליכת עראי אינו חוזר ומתחייב, וה"ה בן כרך שעקר דירתו ליל ט"ו דוקא, ועסק"ד אם בעינן בכניסת ט"ו דוקא, מיהו הרשב"א ה' א' מפרש עקר דירתו שדעתו להשאר במקומו החדש בהאיר המזרח, ולאו דוקא עקר דירתו, ובסמוך דקאמר מתני' היא משמע דמתני' שמעינן דין עקר דירתו, ובאמת לא שמענו ממתני' אלא הלך באופן עראי, ולהמפרשים דעקר דירתו לאו דוקא ניחא.

בדין בן כרך אם מוציא בן עיר

שם בן עיר מהו שיוציא בן כרך כו', אפשר שהספק הזה נולד מדינו של רבב"ח, דכיון דחזינן ששייך להתחייב כאן וכאן ש"מ ששתי מצוות הן, וא"כ יש להסתפק אם מיקרי מחויב בדבר.

והנה להמפרשים שבני העיר קורין לבני הכפרים בי"א י"ב י"ג, חזינן דאף מי

שם אבל מפרשי ימים כו'

שם אבל מפרשי ימים כו', בפשוטו ענין בפ"ע הוא, ומייתי התוספתא שנשנית כן, וא"ר מנא דקמ"ל אפי' הוא בן כרך ועתיד לחזור למקומו, והטעם מפרש ר"פ משום דפרוה הי' באותה שעה, מיהו אם חוזר בליל ט"ו הר"ז תלוי אם דין פרוה בן יומו נאמר גם במדבר או רק בעיר, ואם נימא דדוקא בעיר, אבל במהלך בדרך כיון שאין לו מקום לא קרינן ביה היושבים בערי הפרוזות, א"כ מיירי דוקא באין עתיד לחזור בליל ט"ו, דבזה אמרינן דפרוה הי' באותה שעה, ועדיין צ"ע.

לענין הלכה בפרטי הדינים

יג. ולענין הלכה לא זכינו לדבר ברור שכמעט בכל האופנים יש ספיקות למעשה.

בדין בן כרך הנמצא בעיר בכניסת י"ד בן כרך שנמצא בעיר בכניסת ליל י"ד ודעתו להשאר בעיר עד האיר המזרח של י"ד, ונשאר שם עד האיר המזרח של י"ד, קורא בליל י"ד וביום י"ד בברכה, ואם לבסוף יצא קודם האיר המזרח מן העיר, קורא [בלילה אם לא קרא עדיין וגם] ביום בלא ברכה, ואם בכניסת ליל י"ד חשב לחזור בליל י"ד, ולבסוף נמלך להשאר עד האיר המזרח קורא בלילה וביום בלא ברכה, ואפי' נכנס לעיר באמצע הלילה ודעתו להשאר שם עד האיר המזרח קורא בלילה וביום בלא ברכה, ואפשר להקל בזה כיון שהי' בכרך בכניסת ליל י"ד ושם עיקר ביתו, ובהי' דעתו לכך בכניסת ליל י"ד יש להחמיר ולקרא בלא ברכה בעיר לילה ויום.

בדין חור לכרכו קודם כניסת ט"ו וברין חור בליל ט"ו

חור לכרכו קודם כניסת ליל ט"ו, חייב לקרא גם בכרך, מיהו אם כבר נתחייב ב"ד בעיר וקרא שם יש להסתפק אם חייב בברכה בכרכו, שאין הדבר ברור שיש חיוב פורים בשני ימים,

שמחה ביום זה אם יוצא יד"ח, מי אמרינן כל ישראל שוין, או"ד ענין משלוח מנות הוא חלק מהסעודה, ומי שאינו נוהג לעשות שמחה אינו בכלל מצוה זו, וכן במתנות לאביונים שאינם שומעים מקרא מגילה ביום השני, דלא שייך לומר שעניניהם נשואות למקרא מגילה, ובמדה מסוימת גרע מעבריינן שאינו שומר פורים, כיון שמן הדין רשאי לפטור עצמו, וא"כ אינו בכלל מצוה זו, ולעומת זה לא מצונו חילוק בבר חיובא, ונראה דראוי להדר בזה כיון שטעם התקנה לא שייך בהו, וכמדומה דעת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכיון שיודע שמקבל המנות והמתנות משום פורים שפיר דמי, וצ"ע, שוב שמעתי אומרים בשם אאמו"ר זללה"ה שאין ליתן משל"מ ומתל"א למי שאינו נוהג פורים ביום זה, וקריאת המגילה יצא מרן זללה"ה ביום שני בב"ב ממי שלא נהג פורים באותו יום.

שם בירו' בן עיר שנתן דעתו לעקור דירתו כו', ביאור הספק

שם ר"י בעי בן עיר שנתן דעתו לעקור דירתו לילי חמשה עשר, לא נתפרש מקום הספק וכי מפני שדעתו לעקור יפטר, וע"כ הנדון אם מתחייב כאן וכאן, והרי כבר פשטנו לעיל דחייב, ויעוי' ברשב"א וריטב"א שדנו שיפטר בי"ד מפני שנתן דעתו לעקור דירתו, ואין הדברים מיושבים לנו, ואם נימא דר"י קאי אדרבב"ח נוכל לומר שהכל דברי ר"י, וקאי אבעיא דרבב"ח מאי מספק"ל הא מתני' היא, [ובעי' לשון בעיא ולא דין מוכרע], ור' יודן לשיטתו דאמר לית כאן בן עיר שהלך לכרך, דלדידיה מיירי כשהלך לכרך בליל ט"ו שקורא עמהם מלבד מה שקרא בעיר בי"ד, וא"כ מאי מספק"ל לרבב"ח, ומשני דמתני' כשהי' בכרך מי"ד ודלא כר' יודן דלעיל דאמר לית כאן בן עיר, וא"כ מתני' מיירי כשעדיין לא קרא בי"ד, מיהו צ"ב מאי מספק"ל אחר שכבר פשטה רבב"ח.

והרא"ש והטור חייב לקרא בט"ו ופטור מ"ד, להראב"ד חייב להשאר בכרך לט"ו ולהרא"ש והטור קורא בעיר בט"ו, ואמנם נקטינן עיקר כדעת רש"י ורוה"פ, אבל יש מקום להחמיר.

בדין בן עיר הנמצא במקום שהוא ספק כרך ונפ"מ נמי לבן עיר שנמצא במקום שהוא ספק כרך וחוזר לעירו בליל ט"ו, דלדעת הראב"ד והרא"ש והטור שחיובו בט"ו הפסיד מצותו לצד שהעיר מוקפת, [ואם הוא מבני הספק כרך לכו"ע אסור לו לצאת משם קודם האיר המזרח של ט"ו], ולעומת זה יש לחוש שאינו יוצא מקריאת בני הכרך המסופק לפי הירושלמי אם נקטינן הספק לחומרא, ועי' לעיל ס"ק י"ב דמשלוח מנות ומתנות לאביונים צריך לשלוח לודאי פרוז, כיון דלדעת רש"י ורוה"פ דינו כודאי פרוז.

[הוספה לפו"ר ונפ"מ] אם יכול להוציא בקריאתו בן עיר שבא לדרך ב"ד, מיהו תושב בני ברק שהי' בעיר בכניסת ליל י"ד ובהאיר מזרח הי' בבני ברק, יכול לצאת מבין עיר שנמצא בב"ב ב"ד וחוזר לעירו בט"ו, שהוא יותר בן עיר מתושב ב"ב שהי' בב"ב בהאיר המזרח].

- מכתב -

כמה אופנים בדין הנמצא במקום שקורין ואעלו אי"ז זמן קריאתה אם חייב לקרא עמהם

י"ד שחל להיות בשבת שקורין ב"ג (או ב"ב) אם בא בן כרך לעיר בכניסת ליל י"ג הדבר תלוי בדעתו שאם עתיד לחזור למקומו אינו קורא ב"ג, ואם דעתו לישאר בעיר קורא עמהם, ומ"מ אם מת לא נפקע חיובו למפרע, דהי' חיובו מוחלט כחיוב בני הכפרים מפני דעתו, מיהו בבן העיר ודעתו שלא להיות בעיר ב"ד יש להסתפק אם קורא עמהם, או דסגי שיקרא עם בני הכרך בט"ו, ואם אין דעתו להיות בכרך, ודאי חייב עם בני העיר, ורק מפני שיהא לו פורים אחר אפשר שאין לו דין הקדמה, ואפשר דדעתו לעקור מעיקר דירתו לא מהני, והכי מסתברא, ונפ"מ בבן כפר שדעתו להיות בעיר

מיהו אם יצא מן העיר בליל י"ד אע"פ שחייבנוהו לקרא ב"ד כפי דעתו בכניסת ליל י"ד, מ"מ י"ל שיכול לברך בכרכו, כיון דלדעת כמה פוסקים פטור מ"ד ועיקר חיובו ט"ו, ולדעת מרן זלה"ה בכל ענין חייב בט"ו, חזר לכרכו בליל ט"ו ונשאר שם בהאיר המזרח חייב לקרא בכרך בלילה וביום בלא ברכה, ואם הי' דעתו לכך מתחלת ליל ט"ו דינו כנכנס בתחלת ליל ט"ו.

[הוספה לפו"ר] מה שכתבנו שכן כרך מברך ב"ד בעיר, אמנם הכי נקטינן, אבל באמת אין הדבר ברור לתלמודן באופן שדעתו לחזור לכרך בהאיר המזרח של ט"ו, א"כ י"ל שהוא בכלל עתיד לחזור למקומו ואינו מתחייב ב"ד, כ"נ לפו"ר, ולע"כ].

בדין בן עיר הנמצא בכרך בכניסת י"ד ובדין חוזר לעירו

בן עיר שנמצא בכרך בכניסת ליל י"ד ודעתו להשאר שם עד האיר המזרח של ט"ו פטור מ"ד וקורא בט"ו בכרך בברכה, בד"א כשנשאר שם כפי מחשבתו, אבל אם חזר לעירו בליל י"ד ונשאר שם קורא ב"ד בלא ברכה, ואם חזר אח"כ לדרך בכניסת ליל ט"ו ונשאר עד האיר המזרח קורא שם בלא ברכה, וכן אם הי' בעיר ב"ד ויצא לדרך בכניסת ליל ט"ו ע"מ להשאר שם בהאיר המזרח קורא שם בלא ברכה, ואפי' נמלך וחזר לעירו בלילה כבר נתחייב להחמיר בט"ו, ואם נכנס לדרך רק בליל ט"ו ג"כ ראוי להחמיר כשנשאר שם עד האיר המזרח, ויש מקום להקל בזה, ואם נמלך וחזר לעירו קודם האיר המזרח פטור לגמרי כשנכנס בלילה.

בדין בן עיר הנמצא בכרך בכניסת י"ד ודעתו לחזור קודם ט"ו

בן עיר שנמצא בכרך בכניסת ליל י"ד ונשאר שם עד שהאיר המזרח של י"ד ודעתו לחזור לעירו קודם ליל ט"ו או קודם האיר המזרח של ט"ו, לדעת רוה"פ קורא בכרך בברכה ב"ד ופטור מט"ו, וג"ז אינו מוסכם דלדעת הראב"ד

בי"ד הוא בקרא בי"ב והעיר קוראה בי"ג כשי"ד חל בשבת, ובא בי"ג לעיר ע"מ לישאר בשבת, ובזה י"ל דתו לא מתחייב בשל י"ד שכבר קרא מדין בן י"ד בקריאה שקודם פורים, מיהו אפשר דבנכנס לכרך בכניסת ליל י"ד ע"מ לישאר שם בט"ו, פקע ממנו כל דיני י"ד לענין על הנסים ועוד, והו"ל כבן כרך, ואם דעתו לחזור קודם ט"ו הרי דינו כבן י"ד, ונמצא שא"א להתחייב באמצע היום ליקרא בן כרך אא"כ אינו נקרא בן עיר, וכמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, והיינו דתירתי דסתרי ליכא בדין נתחייב כאן וכאן, ורק כשאפשר לשכוח מהי"ד שייך חיוב ט"ו, והכי מסתברא. (כ"ז נכתב קודם סימן ג')

בטעם הדין דט"א בזמנה צריך עשרה, ובדין מקומות המסופקים אם צריך עשרה

בענין שלא בזמנה, בסברת הדברים נראה דדוקא כשאנו נוהג פורים ביום זה במשתה ומשלוח מנות, כמו בני כפרים, יש חסרון פרסומי ניסא שחסר בהלילא דמגילה, שזה נראה כקריאת מצוה בתורה, ולכן צריך תוספת פרסום, אבל אם היתה השאלה נקבעת במקומות המסופקין שנוהגים מספק גם ביום י"ד א"צ עשרה לפרסומי, כיון שנוהגין פורים גם ביום זה ובפרט שיום זה הוא עיקר החיוב, ומברכין עליו, וכן בטבריא, אלא דכיון שכבר נקבע הדין למוקפין דחשיב שלא בזמנה אין בידנו לשנות הדין מפני ספק שלנו, אע"פ שמבחינת הטעם לא היו מצריכין ככה"ג, וקרוב הדבר דחשיב כבזמנה, וצ"ע.

בי"ד דאפשר שא"צ לקרא עמהם ביום הכניסה, דזמני ההקדמה אינם קובעים הלכות רק ימי הפורים עצמם, וזה עדיף שהרי יקרא בי"ד (ולא בט"ו).

ולפ"ז יש לדון בשחל ט"ו בשבת ובן עיר בא לכרך בכניסת ליל י"ד ע"מ לישאר בכרך עד האיר מזרח של י"ד אם נימא דנפטר מי"ד, וגם מט"ו, אם דעתו לחזור לעיר קודם כניסת ליל ט"ו, מה דינו לענין מגילה בי"ד, ואפשר לומר דחיוב מגילה זו הוא מוחלט ממ"נ ואף כשממ"נ פטור, דחיוב מגילה של קודם פורים שייך בכל ישראל, מיהו לקושטא דמילתא חייב כדין י"ד כיון שעתידי לצאת מהכרך קודם כניסת ליל ט"ו, או האיר מזרח של ט"ו, ומ"מ גדר הדברים שאין מחשבה שלא להיות לא בן עיר ולא בן כרך יכולה לפטור, ושפיר נקבע חיובו במוחלט עתה בחיוב זה של מגילה קודם פורים, כפי הראוי לו במצב זה, אבל מחשבה לקבוע אם הוא בן עיר או ב"כ שפיר מהני, אלא דבמקום קביעות דירתו י"ל דלא מהני מחשבת עקירה.

ולפ"ז בן כפר שקרא בי"ג ובא ועקר דירתו לכרך בי"ד ואין דעתו להיות בכרך בט"ו שחל בשבת, אינו קורא בי"ד דאין הדין מחייבו לישאר כאן, וממילא אינו קובע דינו במוחלט עתה, ואם דעתו לישאר קורא עמהם ואפי' מת יצאו בקריאתו, שו"ר במכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שנוטה דאף בדעתו לישאר שם פטור, ולכאור' נראה דבמוקפין כה"ג חייב, ומה שיש

סימן ה

בדיני תשמישי קדושה וכבוד הספרים

ב"ז ב' ואלו הן כו', לכאורה נרתיק ק"ו
מדלוסקמא

א. מגילה כ"ו ב' ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי ספרים תפילין ומזוזות, ותיק של ס"ת כו', יש לעי' השתא דלוסקמי שהיא כעין תיבה קטנה היא תשמישי קדושה, תיק של ס"ת שהוא ארגו העץ העגול שהס"ת נתון בתוכו שהוא כמלוכש עליו, כ"ש דהוי תשמיש קדושה, ודוחק לומר זו ואצ"ל זו קתני, ואולי נאמר שתיק הוא כלי של עור [כ"ה סתם תיק בכלים סוף פט"ז], שמניחין בו הס"ת עם הארגו של עץ, וקמ"ל דלא חשיב תשמיש דתשמיש, ולפ"ז דלוסקמי מיירי בנותנין בו הקלה, ולא את הס"ת עם העץ, ובאמת כן הוא שאין הדרך ליתן כלי גדול כזה בדלוסקמא, [שו"ר במו"ק כ"ד ב' דלוסקמא הניטלת בכתף עי"ש], מיהו אם הי' הדרך ליתנן בכלי כדלוסקמא היה ג"כ בדין תשמישי קדושה, אלא לפי שאין הדרך כן, לכן לא הוה שמעינן תיק מדלוסקמא, אבל צ"ע במציאות אם קורין תיק לכלי שהס"ת מונח בתוכו, או לכלי עור שמכניסין העץ בתוכו, מיהו בתפילין שמחופין עור דאמרינן שבת ס"ב א' דחשיב כיסוי [בשל יד], א"כ יש חידוש בנרתיק אע"פ שהוא ככיס בתוך כיס, ודכוותה בתיק של ס"ת, שו"ר שגם דלוסקמא של תפילין מתפרשת עם הבתים, מיהו הדלוסקמא עשויה לשני התפילין ובשל ראש איכא שי"ן, אבל נרתיק מתפרש גם בשל יד

לחוד.

בדין כמה כלים שהם כליין אם החיצון בדין
תשמישי קדושה

ובאמת בסברא נראה דכמו שאמרו בברכות כ"ה ב' דבכלי שהוא כליין אפי' עשרה מאני כחד מאנא דמי, ה"ה דלענין תשמישי קדושה לא אמרינן שהכלי החיצון משמש את הכלי הפנימי, אלא כמו אדם שלובש עשרה מלבושין דכולהו חשיבי מלבוש ידיה, ה"נ לענין תשמישי קדושה כיון שהם כליין, הו"ל כולהו תשמישי הספר והתפילין, ובתפילין הרי מבואר כן דנרתיק תפילין, דודאי מיירי גם בשל יד, ואע"פ שאין בו שי"ן, וש"מ שכל הכיסויין שהם כליין דינם כתשמישי קדושה, שו"ר בחדושי ר"א מן ההר שכתב בדברי רבא דכיון שהכסא סובל הספר ולא המפה אפי' יתנו על הכסא כמה מפות לכבוד התורה הכל בטלים להכסא, ועמשנ"ת עוד בזה לקמן סק"ג.

אם גרסינן תפילין בבבא דרישא והיינו עם
הבתים, ובג' הראשונים

שם דלוסקמי ספרים כו', פי' או תפילין או מזוזות, שאם מיוחדים גם לספרים אין מה להוסיף תפילין ומזוזות, ולכאורה דלוסקמא של תפילין היינו עם הבתים דדוחק לפרש דמיירי בפרשיות של תפילין, וא"כ גם כאן מבואר דלא חשיב תשמיש דתשמיש, ואפשר לומר דלוסקמא עשויה ודאי גם לשל ראש, כיון שהיא כלי גדול עשויה לכמה זוגות, אבל נרתיק משכח"ל נרתיק המיוחד לתפילין אלו ומיוחד לשל יד בלבד.

אבל בשמעתין מבואר דדלוסקמי תפילין נגזין, ואע"פ שמונחין בהן עם הבתים, דדוחק לפרש דלוסקמי פרשיות שעתידין ליכנס בתוך הבתים, ואמנם דלוסקמי מזוזות ע"כ סופן לקבען במזוזות הבית, אבל א"א לסתום דלוסקמי תפילין על פרשיות בלי הבתים, ובשלמא תפילין של ראש י"ל משום שי"ן, אבל פשטות משמע שאף בתפילין של יד כן, ואין נראה לומר דהטעם משום דסתם דלוסקמא של תפילין מניחין בה זוגות, דודאי משמע כל תפילין בכלל אפי' של יד אחד, ומזה משמע דהבתים הוו גוף הקדושה.

ובשבת כ"ח ב' ג"כ ילפינן לבתים שכשרין רק מעור בהמה טהורה משום שי"ן, ופשיטא לן דה"ה תש"י, והגרע"א ז"ל הקשה מנלן, אבל בגמ' הדבר פשוט שהרי תירצו דלרצועות איצטריך, ולא אמרו דלשל יד איצטריך, ואם הבתים חשיבי גוף הקדושה הרי הם ג"כ בכלל המותר בפיו של הפרשיות, מיהו נראה דאין ראיה משם שהרי הוכחת הגמ' היא משי"ן של ראש, וכמו שנוכל ללמוד מזה שהבתים הוו גוף הקדושה של יד כמו של ראש, נוכל ג"כ ללמוד מזה דעור הבתים מבהמה טהורה דודאי סתמות ההלכה מתפרשת שנבין ששניהם יהיו מאותו עור, וכיון דשל ראש פשיטא לן דבעי עור בהמה טהורה, ממילא ידעין דה"ה של יד, אע"פ שהם תשמישין בלבד, ואף בשל ראש אפשר שרק הצד שיש בו שי"ן מיקרי גוף הקדושה, וסגי בכיסוי על השי"ן.

בסברא נראה שרק הכתב הוי קדושה עצמה

ובסברא נראה שאין שום דבר נחשב גוף הקדושה רק השמות או כתבי הקדש דהיינו הפרשיות בלי ההזכרות וה"ה הגליונות, אבל הבתים הם ככיסוי לגוף הקדושה, וא"כ יש לפרש בשמעתין דדלוסקמי תפילין חשיבי ג"כ תשמיש לפרשיות, שהתפילין שמצותן בבתים חשיבי כגוף אחד עם הפרשיות לענין שמירתן,

וכעת ראיתי שבשאלות ויראים ובסמ"ג ומאירי ואגודה ל"ג תפילין בבבא דרישא רק ספרים ומזוזות, ולפ"ז י"ל דדלוסקמא היא כלי קטן וספרים לאו בס"ת שהוא גדול ועושין לו תיק בפ"ע, ובמזוזה י"ל דהיינו הנרתיק שקובעו במזוזות הפתח, ע"י להלן בשם המאירי.

שם ורצועותיהן, נראה דחשיבי משמשי הפרשיות ולא משמשי הבתים

שם ורצועותיהן, נראה דהרצועות חשיבי משמשי הפרשיות, שכך היא ההלכה להניחן בתוך הבתים ולקשרן ברצועות, ואין שימוש הקשירה מתייחס לכיסוי לומר שהרצועות משמשות את הכיסוי, ולא דמי לשימוש שמירה ששייך לומר שהכלי החיצון משמר את הפנימי, וגם בזה צדדנו לעיל שכמה כיסויים יש לחשוב שכולן משמשין.

מ"ט לא נשנה נרתיק המזוזה

יש לעי' למה לא שנינו נרתיק של מזוזה, והנה ביאר במ"ב סי' קנ"ד ס"ק ט"ז בשם הפמ"ג דארון נפרד מהבנין אע"פ שבנאו בחומה שהוא רק לשמירה בעלמא וחשיב עשוי לכבוד, [ולפ"ז צ"ע בכונת השעה"צ אות ט"ז ולע"כ], וא"כ נרתיק של מזוזה אף אם הוא קבוע בעומק הכותל חשיב תשמישי קדושה, וכ"ש נרתיק של מזוזה התלוי על העץ של המזוזה כבזמנינו, דחשיב תשמישי קדושה, ואפשר דכיון שאינה ניטלת משם פשיטא דחשיבא תשמישי קדושה, והחידוש אפי' של ס"ת ותפילין שיכולין להניח בהם דברים אחרים, שו"ר במאירי דגרס דלוסקמי ספרים ומזוזות, ופירש דהיינו בית המזוזה כמו גובתא דקניא, ב"מ ק"ב א'.

בדין הבתים של התפילין אם הם תשמישי קדושה או קדושה עצמה

ב. בדין הבתים של התפילין אם הם קדושה עצמה או תשמישי קדושה, הנה בשבת ס"ב א' מבואר דהבתים הוו כיסוי לפרשיות, והא דאין נכנסין בהם לביהכ"ס היינו משום שי"ן,

מ"ב ס"ק כ"ו], והשולחן שהס"ת עליו נקרא תיבה או כסא וכורסיא], גם קשה דמה שלפעמים מניחין הספר בלא מפה הר"ז מאורע שאינו לרצון כ"כ, ולמה יחשב עי"ז תשמיש הס"ת, וי"ל בזה דכיון שעיקרו רק לצורך הס"ת, סגי במאורע לחשבו תשמיש הס"ת עצמו, ומ"מ הדברים מחודשים, מיהו גם פ"י הר"א מן ההר שרבה חזר בו מסברא ל"מ כן.

שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה שביאר הדברים כמש"כ דבאמת שימוש עראי לאו כלום הוא, אבל כאן שהוא באמת מיוחד לצורך הס"ת, אלא שאינו נוגע בס"ת ממש, ולענין זה סגי במה שנוגע בס"ת אפי' באקראי, ובפרט כאן שבסברא ראוי לומר דתיבה עיקר והמפה בטלה לתיבה, וסיים דבזה ניחא מנהג העולם שמניחין טלית תחת הס"ת לפעמים, ואין חוששין לו לתשמיש קדושה, כיון דשימוש כמאורע לא מקדש ליה, אלא די"ל דהוי כהנתנו, כיון שידוע שצריך לו ללבישה.

בפי' הרמב"ם שהנדון בס"ת המונח בנרתיקו

והרמב"ם בפי' מס"ת ה"ד כתב דאע"פ שמניחין הס"ת עם התיק שלו בארון או במגדל חשיבי תשמיש קדושה, ולא ביאר הטעם מפני שפעמים מניחין אותו בלא התיק, [והכס"מ פי' כן בדעת הרמב"ם אלא שלא ביאר הטעם, ועי"ש אאמו"ר זללה"ה בזה], וראיתי מובא מספר ראשון לציון לבעל האור החיים שהרמב"ם מפרש שעיקרו להניח עליו את הפרוכת, ולפעמים מניחין עליו גם הספר, ולפי' זה ניחא דכל עיטוף הספר כספר, וכל עיטוף הבימה כבימה, ולא חשיבי תשמיש דתשמיש, ולשון השו"ע יו"ד סי' רפ"ב סי"ב אע"פ שאין מניחין בו ס"ת כשהוא לבדו אלא כשהוא בתיק, לא משמע כהכס"מ שהטעם מפני שפעמים מניחים אותו בלא תיק, והגר"א בס"ק כ"ח כתב דבארון בכל ענין הוי תשמיש קדושה, ורק ע"ג כסא הוצרכו לטעם שמניחין עליו בלא הפסק, ולכן בזה לא הזכיר בשו"ע אע"פ שאין מניחין

וממילא המכבדם כמכבד הפרשיות חשיב, וזה אפי' אם נימא דספר שנתנו עם הנרתיק בדלוסקמא לא חשיב הדלוסקמא תשמיש הספר, מ"מ בתפילין שזוהי מצותן חשיבי הבתים כגוף אחד עם הפרשיות, ולא משום דחשיבי הבתים גוף הקדושה, שאם יוציא הפרשיות מהם דינם כתשמישי קדושה, אבל כ"ז שהם בתוכם מתייחסת השמירה לפרשיות.

אם השי"ן מלמד שכל הבית גוף הקדושה

וראיתי בספר אאמו"ר זללה"ה כאן בשמעתין שכתב דבאמת בית של ראש ושל יד שוין, והשי"ן שהזכירו בגמ' הוא רק סימן שהבתים אינם ככיסוי בעלמא, דכיון שהצריכה בהם תורה דינים מיוחדים בריבועם ותפירתן ועוד, ואפי' הצריכה כתיבת שי"ן על אחד הבתים, הר"ז מוכיח שהבתים עם הפרשיות כגוף אחד, ולא כדבר חיצוני שמכסה את הפרשיות, שהרי ניתנה הלכה שיהא מקצת שם כתוב על הבית, וש"מ שהוא מקושר עם הפרשיות, ונקראין יחד גוף הקדושה, ומ"מ יש יתרון מסוים לשל ראש כיון שכתוב בו שי"ן, וכ"כ בספר שבת ס"ב א' דבאמת אין יתרון קדושה בשי"ן כמו שאין קדושה בש' ד', אלא זה גילוי שהבית אינו כיסוי סתם, אלא חשיב כגוף הקדושה, ועמש"כ בזה לעיל סק"ה בסוגיא דשבת.

שם אמר רבא מריש הו"א כו', במה שפרש"י שהבימה תשמיש של המפה

ג. שם אמר רבא מריש הו"א האי כורסיא כו', מה שפרש"י דהמפה הוה תשמיש הס"ת והבימה תשמיש של המפה, קשה כמ"ש בחדושי ר"א מן ההר שעיקר המשמש הוא הכסא שהוא המחזיק את הס"ת וכל המפות טפילין לכסא, והרי האמת כ"ה שהמפה משמשת את הבימה, ואיך שיך לומר שהבימה משמשת את המפה, [מה שכתבנו בימה זה מה שקורין היום בימה לתיבה שהס"ת עליה, וכ"נ ברש"י שפירש כורסיא בימה, אבל הפוסקים קורין בימה לגובה הקרקע שעולין במדרגות למקום התיבה, עי']

שמשמש לס"ת עצמו ליחשב תשמיש דס"ת עצמו, מיהו מ"ש בשעה"צ סי' קנ"ד אות ח' דפעמים שנשמט קצת המטפחת מתחתיה והשלחן משמש לס"ת, זה מחודש, דשימוש כזה שמתגלה קצת השלחן בטעות, לא משוי ליה תשמיש קדושה של ס"ת עצמה, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה שכבר תמה בזה, ועיי"ש מ"ב ס"ק י"א דאקראי בעלמא אינו מקדש, וע"כ דס"ל דשלחן כיון שעשוי להניח עליו ס"ת סגי בשימוש עראי שמתגלה המפה לחשבו תשמיש קדושה.

אם מהני כמה מפות להחזיר להשען על הבימה, ואם אמרינן דלב ב"ד מתנה כיון דאורחיה בהכי ולחאמור לא מהני כמה מפות להחשיב הבימה תשמיש דתשמיש, ואם באנו להתיר להשען על הבימה, י"ל דכל צורך הקריאה אינה נוגדת את הקדושה, וכמו ששייך לומר שהכסא שיושבין עליו עם הספר חשיב תשמישי קדושה, כיון שמוניחין עליו ס"ת לפעמים, ומ"מ שרי לישיב עליו לצורך הספר, או דחשיב כהתנו, ובמ"ב סי' קמ"א סק"ה הביא משערי אפרים שהקורא נשען על השלחן לראות בראש העמוד, ובסק"ד כתב שישען על השלחן ולא על המפה, אבל באמצע הקריאה ע"כ הוא נשען על המפה, וש"מ שאין זה פוגע בתשמישי קדושה לצורך הקריאה, או דהוי כהתנו, וכן מה שרגילין להניח הנביא והמגילה ע"ג המפה הוי כהתנו, וגם נותנין חומשים וסידורים הנדפסים, ואפשר שהתנאי הזה אינו מבטל מן המפה דין תשמישי קדושה, אלא כיון שדרך בית הכנסת לפי הצורך הוא כך, אין זה פוגע בקדושה.

אם מהני תנאי לתשמיש שמשמש רק לקדושה שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה שכתב שאם רגילין ליתן מפה נוספת על הבימה קודם הנחת הס"ת הוי כהתנו שהמפה הקבועה על הבימה לא תחשב תשמישי קדושה, וכ"ש השלחן דהיינו הבימה עצמה, וזה כפי מה שנקטו הפוסקים שהכל תלוי בהפסק בין הספר לכלי,

כ"כ שם בס"ק כ"ט, ובאמת בגמ' מבואר שאין עושין מתיבה כורסא, וש"מ דארון חשיב טפי תשמיש קדושה, אע"פ שאין מוציאין אותו מהתיק, ומזה חילק הגר"א בין מונח בתוכו למונח ע"ג, אבל הדברים סתומים בגמ', ופשטות הדברים דבארון הוי קבע, ובכורסא זימנין בלבד, ולפי' הרשל"צ נחא.

בביאור לשון כורסא אם הוא כסא או בימה

ולכאורה יש ללמוד מפשטות הגמ' דאין חילוק אם הס"ת עם התיק או בלי התיק, שהרי בארון הוא מונח עם התיק כמ"ש הגר"א, ואין להמציא חילוק בזה בין הארון לבימה, וא"כ יש לפרש דכורסא אינו הבימה שקורין בס"ת כשמונח עליה, ורק לפעמים מניחין עליו הס"ת, ואפשר שהוא כסא שהתופס הס"ת בידו יושב עליו ומיושב לשון כורסא כפשוטו, שו"ר שכן פי' הר"י מלוניל ונמו"י, אבל לפ"ז חזינן שאע"פ שיושבין עליו, עדיין דינו כתשמישי קדושה, [ועי' בסמוך ד"ה ולהאמור], ועי' מ"ב ס"ק ל"ב שכסא זה דינו כביהכ"ג ולא כתשמישי קדושה, ומהא דעושין מתיבה כורסא למדנו שכורסא קטנה מתיבה, וזה מיושב יותר בכסא מבבימה, [ויש לדחות דסתם ארון נותנין בו כמה ספרים], וכן לשון כורסא ודרגא לכורסא שגרסו הראשונים מוכיח שהוא כסא לשבת עליו, ודרגא לעלות או להדום רגליו, [מיהו בה"ג גרס דרגא לתיבה אסור, ואפשר דגרס דרגא ומפרש דדרגא לתיבה, וכ"נ בנמו"י], וכ"ה בשו"ע סי' קנ"ד ס"ו אין עושין מתיבה כסא כו' אסור לעשות ממנו שרפרף עי"ש, אלא ששם פירשו כסא לשלחן שאנו קורין בימה, עי' מ"ב ס"ק כ"ו.

וכן האי פריסא דעייפי ליה מבואר שעיקר שימוש אינו להניח ס"ת עליו, אלא שלפעמים מקפלין אותו ומניחין ס"ת עליו, ודכוותה מתפרש בכורסא, ואע"פ שהשימוש לס"ת עראי כבר נתבאר לעיל בשם אאמו"ר זללה"ה דכיון שעיקר הכלי משמש לס"ת, אלא ששימוש תשמיש דתשמיש, בזה מהני זימנין

שם למיעבדיה פריסא לספרי שרי, יש לפרש כיסוי לספר ולא כפרוכת דמעיקרא, וקמ"ל דלחומשים אסור אע"פ שכיסוי לספר עדיף מפרוכת שמשמשין טפי לקדש, ואע"פ ששימושן לס"ת הוא רק עראי.

שם הני לאו לכבוד עבידן, בדין נייר המשמש עטיפה אם מתקדש ובדין בריכה של ספרים

שם מהו דתימא הני לא לכבוד עבידן, פי' שארון הקדש ידוע שבונים אותו יפה ויש כבוד במבנהו, אבל ארגז של ספרים אין ניכר בו כבוד כ"כ, וס"ד דהו"ל כאידרונא בעלמא כגוסת הרי"ף, ונראה דעטיפה גמורה חשיבא תשמיש אף לנטורי בעלמא, ורק בארגז ס"ד דכאידרונא דמי, שהספר כמונח בחדר, שאין החדר נטפל ליחשב תשמיש הספר, אבל בשקית העוטפת את המזווה וכיו"ב אע"פ שאינה עשויה לכבוד אלא לשמירה מ"מ תשמיש קדושה היא.

במ"ב סי' קנ"ד סק"ט הביא משוירי ברכה בשם ר"י בן הרא"ש דארון ספרים שלנו מיקרי תשמיש דתשמיש כיון שהספרים עטופים בכריכה, והדברים מחודשים דהכריכה כחלק אחד עם הספר, יותר מנרתיק של ס"ת כיון שאפשר להוציא הס"ת מתוך הנרתיק, ווגם בזה מבואר ברמב"ם ובשו"ע דחשיב משמיש הס"ת, ועמשנ"ת בזה לעיל אבל הכריכה עם הספר, כמו העץ חיים שהקלף של הס"ת כרוך עליו, דודאי הבימה חשיבא תשמיש הס"ת עצמו, אף אם הקלף אינו נוגע בבימה, מיהו ארונות הספרים כהיום הוי כהתנו, וכמ"ש אאמו"ר זללה"ה, ואפשר דהספרים שבזמן ר"י בן הרא"ש היו כרוכים כעטיפה, וככלי בפ"ע דמי, ועפמ"ג סי' מ' א"א סק"ב שאוסר גם בזה לענין כלי בתוך כלי, והובא במ"ב שם סק"ד.

ברכות כ"ה ב' בית שיש בו ס"ת או תפילין, אי גרסינן תפילין ברישא, ובדעת ריב"ל

ה. **ברכות כ"ה ב'** דתניא בית שיש בו ס"ת או תפילין כו', בשאלתות גרס ספרים

אבל לפמ"ש"כ עיקר המשמש את הספר זו הבימה עצמה והמפות נטפלין לבימה, ולא מהני תנאי שלא יתקדש, כיון שבאמת הם עשויין רק לס"ת, הר"ז כמתנה על נרתיק של תפילין שלא יהא בדין תשמישי קדושה, אע"פ שמשמש רק לקדושה, מיהו פשטות השו"ע סי' קנ"ד ס"ח דמהני תנאי בכל ענין, וא"צ שבאמת יהא נועד לשימוש חול, אלא עצם הדבר שמתנה שיוכל להשתמש בו חול מתירו להדיוט, ובבה"ל שם ד"ה וא"א לזוהר כתב בשם הפמ"ג דבדבר שאפשר לזוהר אין לב ב"ד מתנה ומשמע שהשותפות של צרכי חול אינה מבטלת ממנו שם תשמישי קדושה, והתנאי מהני רק למה שהתנו או שלב ב"ד מתנה.

שם כורסיא, בפרש"י בימה של עץ ובדברי הר"ן מ"ט עדיף ארון מבימה

ד. **שם** כורסיא, פרש"י בימה של עץ, והנה כורסיא לשון כסא, וכ"ה בשו"ע סי' קנ"ד ס"ג וס"ו, ופירשו דזהו מה שקורין היום בימה, וק"ק מ"ט קרו ליה כסא, ואפשר שקורין כסא לבימה מלשון כסא מלכות שמושיבין הס"ת עליו, ומ"ש בגמ' שאין עושין מתיבה כורסיא כתב הר"ן הטעם מפני שהבימה עשויה רק לשעה ונראה דאין כונתו בשעת קריאת התורה, דכיון דסו"ס משמש לס"ת לא חשיב הורדה מקדושה, אלא ר"ל כיון שרק במאורע כשמתגלה המפה הוי תשמיש, א"כ עיקרו תשמיש דתשמיש, מיהו לפמ"ש"כ לעיל סק"ג דהבימה עם המפות הוו כגוף אחד, ע"כ לפרש הכורסיא בענין אחר, ובדוחק י"ל שהאדם התופס בס"ת יושב ע"ז.

שם מיעבדה תיבה זוטרת שרי, פי' שהתיבה הגדולה בלה חלק ממנה ונשארו מעט עצים לעשות ממנה תיבה קטנה, וקמ"ל דשרי אע"פ שחלק מהעצים מתפרקים, ונראין בבזיון קצת, א"נ קמ"ל דתיבה זוטרת לא הוי הורדה מקדושה.

[שהרי לא אמרו שרואין הס"ת מעבר למחיצה, וסתמא מכוסה הוא], ואפ"ה דוקא מחיצה, ודוקא בדלית ליה בית אחר, דסו"ס המחיצה אינה מגעת לתקרה ואינה חולקת את המקום כבית אחר.

ולענין הלכה בשו"ע או"ח סי' ר"מ ס"ו סתם דדוקא מחיצה מהני, ובדליכא בית אחר, וביו"ד סי' רפ"ב ס"ח כתב ג"כ הכי וסיים והרמב"ם מתיר אף בס"ת, דכיס בתוך כ"ג מהני,

בדין ספרים העשויין בגלילה

במ"ב שם ס"ק כ"ג כתב דספרים העשויין בגלילה דינם כס"ת, ואין נראה כן מדברי הראשונים כמשנ"ל לעיל מהשאלות ועוד, ואמנם תו' בברכות כתבו להחמיר בחומשים, היינו דסו"ס תורה נינהו, וגם בזה התו' יחידאה, ואין לנו אלא ס"ת, וכ"נ במגילה כ"ו ב' דקמטרא עשוי לספרים שלהם שעשויין בגלילה, וע"ז אמר רבא דגלימא אקמטרא שרי.

בדין ארגז שיש בו מ"ס ובדין גבוה י"ט

במ"ב שם ס"ק ל"ג הביא דברי המג"א וחכמ"א להקל בארגז שמחזיק מ' סאה שא"צ כיסוי נוסף והנה משכח"ל שמחזיק מ"ס ואין מחיצותיו גבוהות י"ט ברוחב ד"ט, ובזה יש לדון אם מהני לחצוץ כמו דמהני לטומאה, שגדר הטהרה היא משום דהו"ל כאהל, אבל אם נאמר דבכלי מתכת כזה אינו חוצץ כמו לענין טומאה, א"כ קשה לחלק לענין ספרים בין עץ למתכת, (ועוד דבפתוח לאהל אינו חוצץ בפני הטומאה, וא"כ הנדון רק בתיבה סגורה, ועי' להלן).

אב"י אם יש לו מחיצות גבוהות י"ט ברוחב ד"ט דהו"ל רשות בפ"ע, כמו כילה גבוהה עשרה סוכה י' ב' דתניא הא למה זה דומה לעומד בבית, לכאורה הי' נראה דכבית אחר דמי, ואמנם לענין סוכה אמרו שם דלא אתי אהל ארעי ומפקע אהל קבע לר' יהודה, אבל תיבה סגורה היא שפיר אהל קבע, שהרי היא קבועה

או תפילין כו', ומסיים אריב"ל ס"ת לא סגי ליה בהכי אלא עושה לו מחיצה עשרה טפחים, וכ"כ המכתם בשם הראב"ד דל"ג ס"ת, ודין ספרים כדין תפילין, וכ"כ תו' והרא"ש ותרי"ו והרשב"א והרא"ה והרבה ראשונים דלדינא לא סגי בכלי בתוך כלי לס"ת, ומהם שפירשו דהברייתא לצדדין קתני ס"ת עד שיוציאם ותפילין כלי בתוך כלי, ולפ"ז מבואר בברייתא הא דאמר מר זוטרא דמחיצה עשרה ג"כ דוקא בדלית ליה ביתא אחרינא, שהרי לגבי ס"ת הזכיר רק יוציאם.

מידה פשוטת הגמ' לא משמע דמפרשינן הברייתא לצדדין, שאין דרך הגמ' לסתום בכה"ג, ולעיל גבי עביט תניא ג"כ עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה, והתם לא אשכחן הידור להוציא בדאפשר ליה, [מיהו עמש"כ בברכות ס סק בזה], ויש לפרש דנקט שיוציאם לומר שאין עצה אחרת אפי' בשעה"ד אלא כלי בתוך כלי, וכ"ש מחיצה עשרה דחשיב כהוצאה, [ועמ"ש אאמו"ר זללה"ה בזה], מיהו לפ"ז קשה דריב"ל פליג על הברייתא, ואמנם משו"ה גרס השאלות בבריתא ספרים ולא ס"ת, ולשון הגמ' אריב"ל משמע שלא אמר דבריו על הברייתא, ואפשר דלא שמיע ליה הברייתא, ומ"מ תפסו בגמ' למעשה להחמיר כותיה.

בפלוגתת הראשונים בדין כלי בתוך כלי בס"ת

והרמב"ם בפ"י מס"ת ה"ז כתב דמהני גם כלי בתוך כלי, וצ"ע בלשון הגמ' דמשמע דוקא ס"ת צריך מחיצה, וש"מ דלא מהני כלי בתוך כלי, והריא"ז כתב וס"ת שאינו ראוי להניחו בכלי עושה לו מחיצה כו', משמע שהוא ענין של כבוד, אבל אם הכניסו כלי בתוך כלי שפיר דמי, [וכ"נ בראבי"ה], וקצת משמע מדבריהם דבכלי בתוך כלי אין צריך להוציאם לבית אחר אפי' בדאית ליה, [וזה כגרסת עושה לו מחיצה, ולא כגרסתנו צריך לעשות לו מחיצה], אבל הדברים מחודשים דודאי מחיצה עדיפא מכלי בתוך כלי, דהו"ל כבית אחר,

שיעור מחיצה דמהני לכיסוי ומחיצה הנדה ברו"מ

מחיצה י"ט מהני וא"צ כיסוי נוסף, ואפי' אין בינה לכותל ד"ט דלא גרע מתוך הכותל דשרי, [ובס"ת ביש לו בית אחר צריך להוציא], ולפ"ז אף בארון שאין בו דע"ד סגי ברוחב ד' או ג', ועי' מ"ב סי' פ"ז סק"ט ובכה"ל שם אם צריך מחיצה מכותל לכותל, וכתב שם להקל בדרכנן, - מחיצה פחותה מ"ט אינה חשובה ככיסוי אע"פ שאין רואין הספרים, וצ"ע במ"א סי' שט"ז סק"ג בזה, שו"ר במ"ב סי' ר"מ סק"ל הביא דבריו דוילון שנע ונד ברוח נהי דלא הוי מחיצה אבל כיסוי מיהא הוי, וכ"כ שם ס"ק ל"א, והדברים מחודשים דמחיצה באמצע החדר אם אין בה י"ט או שאינה עומדת ברוח מצויה לא חשיבא כיסוי לחצי החדר, ועוד דכיסוי המטה לא מהני, אם הספר חשיב מגולה, וא"כ מאי מהני וילון שסביב המטה, וצ"ע.

שם כ"ו א' אימר דאריב"ל כו', במגיעות לתקרה הו"ל כבית אחר, ואם סגי במחיצה אחת

ו. **שם** כ"ו א' אימר דאריב"ל דלית ליה ביתא אחרינא, לכאורה משמע שאף ד' מחיצות לא מהני, דסתם מחיצה סמוך לכותל, דהו"ל ג' או ד' ואפ"ה הצריכו ביתא אחרינא, וגם הי' לו להכיר אפשרות דד' מחיצות, מיהו במחיצות המגיעות לתקרה הו"ל כביתא אחרינא, ועי' עירובין ע"ב א' דמחיצות שאין מגיעות לתקרה אפי' ד' מחיצות אינם מחלקים את החדר, ואמנם יש בזה כמה שיטות שם, וקיי"ל בסי' ש"ע ס"ג שתלוי במגיעות לתקרה, וחזינן דבאין מגיעות לתקרה לא חשיבי כחדרים נפרדים, ובדפנות שיש עליהם גג מסתברא דדינו כמגיעות לתקרה.

מיהו בדלית ליה ביתא אחרינא משמע דסגי במחיצה אחת, ועמ"ב סי' פ"ז סק"ט, והכא נמי יש לזהר שלא יראה הספרים באלכסון כנגד הפרוץ.

ועומדת כך תמיד, ובסוכה כה"ג לכו"ע לא יצא יד"ח, וכן מצינו באהלות פ"ד דמגדל שבבית אין טומאה נכנסת בתוכו, ויש לדון ולהתיר אף בס"ת, דהו"ל כבית אחר, ולא דמי למחיצה עשרה שאין לה גג, ואינה חולקת רשות לעצמה לענין טומאה ולענין צירוף תפלה וכיו"ב, אבל תיבה סגורה בגג ודפנות יש לחשבה טפי כבית בפ"ע, ומסתמות דברי המ"א ומ"ב שהזכירו גבוה ג' אמות ברוחב אמה, משמע שאף בענין זה דנו להחמיר, ולא נתפרשו הדברים דלכאורה גובה י"ט ברוחב דע"ד עדיף ממ"ס וכמ"כ, וצ"ל דמיירי כשאין לארון דלתות שיחשבו כמחיצה אבל קשה דבכה"ג אינה חוצצת באהל המת, וצ"ל כונתם בתיבה סגורה, ובדליכא גובה י"ט, דהא במחיצה שרו בהדיא, ושיעור מחיצה י"ט ברוחב ד"ט ודאי מהני, ואף בג"ט סגי לרבא עירובין ט"ז ב' ולרוה"פ שם קיי"ל הכי.

ולפ"ז נראה דארון גבוה עשרה ויש בו רוחב דע"ד [ועי' להלן בזה], א"צ כיסוי, אע"פ שאינו מחובר לכותל, וטוב לכסותן מבפנים, דהיינו להניח עליהם בגד אם אפשר, ותפילין לעולם מכוסות הן, והרצועות א"צ כיסוי, ובאינו גבוה עשרה והוא סגור יש להצריך כיסוי מבפנים או מבחוץ, אפי' מחזיק מ"ס, וכתב בשעה"צ סי' ר"מ אות ט"ז דבספרים שאינם על קלף כתפילין ומזוזות מי שמיקל בזה בלא כיסוי אין למחות בידו.

שו"ר בירושלמי פ"ג ה"ה דאיכא מ"ד דכרוך במפה מותר, ריב"ל עושה לו כילין, מבואר שעשה לו כילה גבוהה עשרה ורוחבה ד', וש"מ דארון כזה דינו כבית לעצמו, (ועי"ש דלריב"ל לא שרי בחלון גבוה עשרה ועי' בזה לקמן סק"ז).

שני ארונות עם דלתות, ואין בכל אחת עשרה טפחים חשיבי ג"כ כמחיצה י"ט כיון שכלפי החדר יש שתי דלתות צמודות שביחד הם י"ט.

שם כ"ה ב' או שיניחם כו' בטעמא דבעינן כלי נוסף אם הוא כדי לבסות את כליין

ז. **שם כ"ה ב' או שיניחם כלי בתוך כלי, יש לעי' מהו הענין בכלי בתוך כלי, ולכאורה הענין דכשרואים את הכלי של הקודש, ניכר שיש כאן קדושה, וקמטרא הוי תשמיש קדושה כדאמר מגילה כ"ו ב', אבל כשגם את הכלי אין רואין, מותר, ולפ"ז הי' ראוי לומר דבכלי שאינו כליין סגי בכלי אחד, וכ"כ הראב"ה, אבל בגמ' ל"מ כן, ועוד מצינו ראשונים דגרסי גלימא בקמטרא, דהיינו שעוטף הספרים בתוך הקמטרא, ובזה הרי ניכר כליין מבחוץ.**

ויש לפרש דתרוייהו בעינן, שהרי תשמישי קדושה אין בהם איסור כניסה לביהכ"ס כדמוכח שבת ס"ב א', אע"פ שהפוסקים לא הקילו בתפילין של יד, וא"כ עצם ראית הקמטרא אינה איסור, ורק מפני שזה מוכיח על הקדושה שבתוכה, אסור, וא"כ כשהקדושה בתוך כלי, הו"ל כקמטרא לחוד, כמו אם הקדושה היתה בתוך כמה כלים, והקמטרא מבחוץ, ומ"מ בכלי אחד שאינו כליין לא סגי, כיון שאילו ייחדו לכך היה מתקדש, השתא נמי כקדושה ניכרת קצת חשיב.

שם אפי' עשרה מאני כו', בטעמא דמלתא, ובדברי הפוסקים דכלי החיצון חשיב תשמיש דתשמיש

שם אבל בכלי שהוא כליין אפי' עשרה מאני כחד מאנא דמי, בפשוטו יש ללמוד מכאן שכולן חשובין תשמישי קדושה, ולא תשמיש דתשמיש, כמו שהלובש עשרה בגדים זעג"ז חשיבי כולהו בגדים לענין בית המנוגע, ולענין טלטול בשבת כשאורחיה בהכי, וכמשנ"ת בזה לעיל סק"ג, וכ"כ הראב"ה דהטעם מפני שהם קדושים, וע"ע לעיל כ"ג א' דאמר אביי שיש חילוק בין כליין לענין טפח ופירשו דכליין בטל טפי לגבייהו ולכן צריך טפח, והיינו כאביי

בדברי המ"א בדין מחיצה שיש בה נקבים

ובמג"א סי' ר"מ ס"ק ט"ו כתב דמחיצה שיש בה נקבים וחלונות כעין סריגה כיון שרואין הספרים מתוך הנקבים לא מהני, וסיים דבסי' ט"ו סק"ג משמע קצת דשרי, [ושם פי' שהספרים למעלה מ"ט ונראין מע"ג המחיצה], ובאמת הדברים מחודשים דלא מצינו שתי הלכות במחיצות, ואין בזה אלא ענין של הרגשה, וכלשון השע"צ אות י"ב דאיכא קצת בזיון, אבל מן הדין מחיצה מהניא, וכ"ע דעת המ"ב ס"ק כ"ה להקל וכתב שבמקום הדחק יש לסמוך ע"ז, ומהא דסגי בכיסוי לס"ת כמ"ש בשע"צ שם מוכח שהמחיצה חשיבא מחיצה, ובבה"ל ס"ו ד"ה אסור כתב דברואה מחדר אחר מודה המג"א דשרי, והביא מנה"ש דהמ"א פליג גם בזה, ודחה הבה"ל דס"ת יוכיח שחדר אחר עדיף ממחיצה, מיהו באמת דברי הנה"ש מובנים כיון שענין הראיה בחדר אחר או מעבר למחיצה זהו חילוק רק בהרגשה, ולא בעיקר הדין, ובשע"צ אות י"ב כתב דאיכא בזה קצת בזיון, ולכן בס"ת צריך לכסות, ונפ"מ בנקבים קטנים שאין ניכר להדיא אע"פ שאפשר לראות דשרי, שו"ר משו"ת שער אפרים שדימה זה לערוה בעששית, ובפשוטו לא דמי דכמו ברואה הספרים בבית אחר שכתב בבה"ל להקל, ובערוה ג"ז אסור, ה"ע מותר לראות הספרים, והנדון רק בהתייחסות המקום אם חשיב שהספרים באותו חדר.

בדין מדף גבוה י"ט ואין לו מחיצות

מדף גבוה עשרה [ורחב דע"ד] ואין לו מחיצות כתב בבה"ל שם ד"ה עד שדינו כלמטה כיון שאין לו מחיצות, וכ"כ במ"ב סי' פ"ז סק"ט בשם הח"א ושם כתב בלשון אפשר אפי' רוחב ד"ט, ולכאורה מבואר כן בגמ' שם ברכות כ"ה ב' גבי מטה גבוהה עשרה דמהני ליושב על המטה רק אם נתנו תחתיה, וש"מ דמטה גבוהה י"ט היא כחד עם הבית כיון שאין לה מחיצות.

לתפילין, ולא דמי לגלימא אקמטרא שאין הגלימא נחשב כעיטוף בגד לקמטרא, ולכן מובן יותר שהוא בטל, ב' דאע"פ שהחיצון כליין והוא תשמישי קדושה וניכר שיש כאן ספרים שרי, מיהו יותר נראה כגרסא גלימא אקמטרא שזהו הדבר שבהוה לפרוס גלימא על הארגו, וקמ"ל דכיון שהארגו מכוסה שפיר דמי, וגם לשון גלימא נאמר על בגד עליון שמכסה כולו, כמו שאמרו שנראה בו כגולם, ובפנים הול"ל סודרא וכיו"ב, ולפ"ז אין לנו מקור להתיר כיסוי תחלה ואח"כ כלי, דאפשר שהכיסוי מתבטל לספר, וגם אין לו חשיבות כיון שהוא רק כיסוי, משא"כ ע"ג הכלי, שא"צ לזה חשיבות כלי, ודי בזה שהוא מכוסה, וכן אין ראי' להתיר שני כיסויים, ובמ"ב סי' ר"מ ס"ק ל"א כתב להתיר בזה, [אבל בבה"ל סי' מ' שם כתב דצ"ק ושכפוסקים לא חילקו בזה], ונראה דלכתחלה יכסה הכלי מבחוץ, או שיכניס הספרים בתוך הבגד ויעטפם סביב שדינו כבתוך כלי, כמו שמצינו לענין הפרשת חלה כשנותן המצות בתוך סדין שנחשב כבתוך כלי.

בדין מוזהה שבתוך צוה"פ מן האגף ולפנים

ח. מ"ב סי' מ' סק"ז כתב המג"א דה"ה במוזהה הקבועה לפנים בחדר צריך כלי בתוך כלי, בפשוטו היינו בתוך חלל הפתח מן האגף ולפנים, דמוזהה מבפנים ממש לא שכיח, ולכאורה מעיקר הדין תוך צוה"פ אינו כלפנים ממש, וכ"מ בירושלמי פ"ג ה"ה דמי שמתיר ס"ת בכיסוי מתיר גם במונח בחלון, שהיא גבוה עשרה טפחים, אלא שריב"ל לשיטתו דמצריך בית אחר עושה לו כעין כילה בפ"ע, וש"מ דעובי החלון כמחיצה, מיהו דוקא בגבוה עשרה ובפשוטו ה"ה פתח (ואפי' באופן שהמוזהה למטה מי"ט), דבעינן שיהא מקום לעצמו ולא חורי הבית, ואמנם יש מקומות שקבעו עובי הפתח והחלונות ככפנים לענין קדושה, אבל סתמן חשיבי כמחיצה, וכמדומה שכן שמעתי מאממו"ר זללה"ה דמעיקר הדין כלחוץ דמי, אלא שמחמירין לכסותה בבגד וכיו"ב.

דשמעתין, ולפ"ז י"ל דמה"ט לא הוה כליין כשני כלים כיון דבטלי טפי לתפילין והוה ככלי אחד.

אבל הפוסקים נקטו דכלי בתוך כלי אפי' כליין חשיב החיצון תשמיש דתשמיש, (ואינו קדוש כמו מפה שע"ג השלחן במגילה כ"ו ב'), מיהו הרי בס"ת בנרתיקו כתב הרמב"ם דלא חשיבא התיבה תשמיש דתשמיש, וא"כ הדבר תלוי בתמונת הדברים, אם זה שימוש אחר כנרתיק ושלחן, אלא ד"מ שכל הפסק משוי ליה לחיצון תשמיש דתשמיש.

בדין כיס המיוחד לטלית ותפילין

ונפקא מינה חומרא בכיס המיוחד לטלית ולתפילין יחד, שהמ"א בסי' מ' סק"ב כתב שדינו ככליין וצריך עוד כיסוי, ובא"ר כתב בשם מהריט"צ להקל, כיון שמיוחד גם לטלית, [וכ"נ לדקדק מדין כליין כ"ג א' דודאי שעם הטלית לא בטל לגביהו וש"מ דלא תליא מילתא במזומן לכך, אלא אם מתבטל לתפילין], ובבה"ל סמ"ב ס"ג, ד"ה תפילין כתב להוכיח מכלי בתוך כלי שהוא כליין שהחיצון תשמיש דתשמיש ואין בו קדושה, ואפ"ה לא משוי ליה כיס בתוך כיס, וה"נ הכא הכיס של הטלית, [וראי' בשם מהריט"צ דבייחדו מתחלה לשניהם הוי מזומן להם ואסור שדייק מלשון הרמב"ם שכתב כלי מזומן להם, אבל לפמש"כ ג"ז מותר והכל תלוי במיוחד להם שהוא קדוש, אבל מזומן עם החולין אינו כליין], אבל לפמש"כ שכל הכלים שהם כליין דינן כתשמישי קדושה, א"כ בטלית יש להקל, ובבה"ל סי' מ' שם ד"ה בית כתב שהשמיט קולא דא"ר, מפני שאין זה שעת הדחק שהרי יכול להניח הטלית למעלה.

שם אמר רבא גלימא אקמטרא, כשהכיסוי על הכלי מובן יותר לקולא, וי"ג גלימא בקמטרא, ובדין שני כיסויים

שם אמר רבא גלימא אקמטרא ככלי בתוך כלי דמי, כמה ראשונים גרסי גלימא בקמטרא שהחיצון כליין, ויש בזה שני חידושים, א' דהעיסוף שעל התפילין נקרא ככלי, ולא מתבטל

בדין שני כיסויין של זכוכית

שם במ"ב דלכו"ע לא מהני שני כיסויין של זכוכית ליחשב כלי בתוך כלי, ולכאורה הי' נראה דמעיקר הדין מה שמועיל לכיסוי אחד מועיל לשני כיסויין, וכן במחיצה של זכוכית, אלא דכמו שהחמיר המג"א במחיצה שמלאה נקבים כיון שרואין הספרים דך הנקבים, יש מקום להחמיר גם בזכוכית, ועמש"כ סק"ו דמעיקר הדין התם ג"כ שרי, ואם הוא אינו רואה המזוזה אע"פ שהיא נראית לתוך החדר, אפשר שיש להקל בשני כיסויין של זכוכית, כגון ניילון וזכוכית, אבל בסתמא כה"ג כליין הוא, עי' בסמוך, ומ"מ בשעה"ד גם זכוכית לחוד חשיב ככיסוי אחד, ואם מקילין בכיסוי אחד שאינו שקוף בצירוף תוך צוה"פ, יש להקל גם בזכוכית כשאנו רואה המזוזה, (כגון בצורך גדול).

בדברי החכמ"א דמהני כלי שעשאו כדי שיהיו שני כלים

שם במ"ב כתב בחכמ"א כו' כגון שכרך המזוזה בניר כו', כבר כתבו בשם מרן זללה"ה דלא מהני, שאין הדבר תלוי בכונתו, אלא כל שביטלו למזוזה הרי הניר נעשה כליין עי"ז, ועמש"כ לעיל סק"ד שדינו כתשמישי קדושה ולא אמרינן דלנטורי בעלמא עביד, מיהו אם משכח"ל כיסוי פנימי שלא יהא בו שום תועלת למזוזה רק להסתירה, באופן שאפי' יכוין לכליין לא יחשב כליין מפני שאין בזה תועלת י"ל דמהני ליחשב כיסוי אע"פ שהוא קבוע ומתבטל למזוזה, אבל סתמא דמילתא כל כיסוי נוסף יש בו תועלת למזוזה, וכיון שמבטלו הו"ל כליין, מיהו בכיסוי חיצוני כגון ניר דבק ע"ג הנרתיק של המזוזה י"ל שאין בזה תועלת, והוא רק מפסיד הנוי של הנרתיק, ובוזה אפי' בקביעות אינו נעשה תשמישי קדושה, ושפיר יש לסמוך עליו משום כיס בתוך כיס, מיהו אפשר שהוא בטל לכלי ואינו נחשב כיסוי בפ"ע.

בדין ספרי הדפוס, ובדין דבר אחד של הלכה, ואם בעינן כלי בתוך כלי, ובדין דף אחד אי סגי בכיסוי

מ. מ"ב סי' ר"מ ס"ק כ"ט, ה"ה כל הספרים הן בכתביה או בדפוס יש בהן קדושה, בסברא הקדושה נקבעת לפי המציאות, וכיון שיש כאן ספר של כל התורה אין מגרע מה שנעשה ע"י קוף, ולפ"ז כל קטע ואפי' משפט של ד"ת בכתב או בדפוס דינו כספר, וזה ע"פ מאי דנקטינן דפסוק שכתוב ע"ג קלף ג"כ צריך כלי בתוך כלי, מיהו יש לדון בזה דנהי דלענין לנהוג בו כבוד ואסור להכניס לביהכ"ס בלא כיסוי, מבואר כן בגמ' שבת ס"ב א' בשייך של תפילין, ובשו"ע יו"ד סי' רפ"ג ס"ד שאסור לרקום פסוקים בטלית, ופי' הרמב"ם מפני שמביא הפסוקים לידי זלזול, וכתב אאמו"ר זללה"ה בגיטין ו' ב' דכמו לענין שרטוט ולענין מגילה השיעור ג' או ד' תיבות, ה"ה לכל הדינים משיעור זה דינו כפסוק שלם, ועמש"כ ס"א ס"ק ט"ו דכשיש לתיבות תוכן בפ"ע, כמו לא תרצח, אפשר דבב' תיבות ג"כ יש קדושה, ואין ללמוד ד"ז משרטוט ומגילה.

מידה לענין כלי בתוך כלי יש מקום לדון שלא הצריכו כן אלא בדבר חשוב שטופל אליו את הכלי, אבל בפסוק בלבד, ואפי' שם ד' גמור בקדושתו י"ל דלא בעינן כלי בתוך כלי, כיון שאין הכלי נטפל ליחשב כליין של הפסוק או של השם, ובכה"ג י"ל דבכלי אחד או כל כיסוי סגי, מיהו עטיפת ניילון שנצמד לפסוק מתבטל שפיר כמו כליין בעלמא, (ומצינו בגמ' כ"ג א' דבעינן בכליין כלי שיש בו טפח דבפחות מזה הוא נטפל לתפילין והוי כגופן, ואין שייך ענין זה בפסוק בפ"ע).

וכ"ז בכתוב ביד"א בקדושה, אבל במעשה קוף י"ל ג"כ שחסר בחשיבותו לענין להצריך כלי בתוך כלי, דאפי' אם יש לאו דאורייתא דלא תעשון בשם המודפס כשמאבדם דרך בזיון, אבל

מלמעלה הר"ז כשתי שקיות זה בתוך זה, וה"ה אם עטפם בבגד תחלה ונותנן בשקית, ואף בשני כיסויין זע"ז מתירין הפוסקים וטוב להחמיר שהספרים יהיו בתוך הבגד ויעטפו אותם בו כבתוך כלי, כגון שיתנם בתוך סדין ויקבץ הקצוות ויכרכנו, ואח"כ יכסהו בבגד נוסף.

א. ארון ספרים פתוח ודין כריכת ספר

ז. ארון ספרים פתוח שבחדר כורכו בסדין מכל הצדדין וא"צ לכרוך הצד שסמוך לכותל, ויחזור ויכסנו בסדין נוסף, ואם יוכל לקשור הסדין למטה ולמעלה ויחשב כמחיצה עדיף טפי, - הכריכה אינה כיסוי, ובלא"ה הרי הספר מגולה בג' צדדין.

ב. שני כיסויים למזוזה

ח. מזוזה צריכה שני כיסויים, ולא מהני שקית ניילון שבתוך הנרתיק כיון ששניהם מיוחדים למזוזה, ולכן צריך לכסותה בבגד ע"ג הנרתיק, [דהיינו שיתקע מסמר מעל המזוזה ויבלוט קצת ובשעת הצורך יתלה עליו הבגד כמטפחת וכיו"ב], ואם ישים ניר דבק ע"ג הנרתיק כיון שאינו מועיל למזוזה י"ל דלא נעשה כליין, אבל יתכן שהוא מתבטל לנרתיק, אבל אם ישים על הנרתיק ניר רגיל וידביקנו לעץ של מזוזת הדלת הוי כיסוי טוב אפי' קבוע כך, - אפי' במזוזה שקופה מועיל כיסוי נוסף ליחשב כשני כלים, - מעיקר הדין בתוך צוה"פ א"צ כיסוי, דהו"ל כמחיצה, ומ"מ כתבו הפוסקים להחמיר.

ט. ספרים של גמרא והלכה ודבר אחד של הלכה

י. כל הספרים אפי' של גמרא והלכה ואגדה צריכין כלי בתוך כלי, אפי' של דפוס ואפי' כתבן קוף, אבל פסוק אחד בלא שם, או הלכה אחת או כמה תיבות מפסוק שיש להם תוכן מובן של ד"ת, יתכן דסגי להו בכיסוי, או בכלי אחד.

יא. תשמישי קדושה

יב. תשמישי קדושה כגון נרתיק של תפילין וכיו"ב א"צ כיסוי, (מיהו עמ"ב סמ"ג סק"כ שהמחה"ש מסתפק בזה).

אכתי חסר בחשיבותו ולא מצאנו שהצריכו בזה כלי בתוך כלי, ואף דבספר שלם מסתברא להחמיר, אבל בדף אחד או פסוק אחד י"ל דבכיסוי סגי.

יג. דינים העולים

א. ארון עם דלתות

א. ארון עם דלתות גבוה י"ט, ויש ברחבו ד"ט, [או אפי' ג"ט], א"צ כיסוי לספרים המונחים בתוכו כשהדלתות סגורות, אפי' מונחים למטה מי"ט, - וא"צ שיהא בעומקו ד"ט, ודי ברוחב הארון ד"ט כולל כל הדלתות ועובי הדפנות, וכן לי"ט מצטרפין השולים והגג אבל לס"ת בעינן דע"ד לכתחלה.

ב. מחיצה המתירה ושאינה עומדת ברו"מ

ב. מחיצה י"ט ברוחב ד"ט או אפי' ג"ט ג"כ מתירה, [ולס"ת רק בשעה"ד], באופן שאין גופו רואה את הספרים, או שיכסה את הספרים בכיסוי אחד ומותר, כיון שיש מחיצה והם מכוסין. - בפוסקים מבואר דאף מחיצה שאינה עומדת ברו"מ דינה ככיסוי, וא"כ בספרים מכוסים ומחיצה הו"ל כשני כיסויים, וצ"ע.

ג. מחיצה העשויה נקבים

ג. מחיצה העשויה נקבים גדולים יש להחמיר לכסות הספרים ובנקבים קטנים אפשר להקל, - אם רואין הספרים מעל המחיצה טוב לכסותן.

ד. ארגז נמוך מעשרה

ד. ארגז נמוך מעשרה טפחים צריך כיסוי על גביו, ואם מחזיק מ"ס יש מקילין וצ"ע.

ה. מדף גבוה מעשרה

ה. מדף גבוה מי"ט ואין לו מחיצות אפי' רחב דדע"ד דינו כבתוך החדר, וצריך כלי בתוך כלי.

ו. כלי בתוך כלי

ו. כלי בתוך כלי מתיר ג"כ, חוץ מבס"ת, ויש מחמירין בחומשים על קלה, היו נתונים בארגז או בשק ושקית וכיו"ב וכיסה אותם בבגד

ובעיקר הדברים כל דבר שאין עושין בפני אדם חשוב, אין עושין בפני כתבי הקדש, כדאמרינן מפני לומדיה עומדין מפניה לא כל שכן, ואמרו מו"ק ט"ז ב' שאפשר לנדות אשה שפשטה רגלה בשוק, ועברה ת"ח ולא נכנעה מפניו, וכ"כ הרמב"ם ולא יגלה ערותו כנגדו ולא יפשוט רגליו, ולא יניחנו על ראשו כמשי ולא יחזיר אחוריו לס"ת, (ואפי' על גג ביהכ"נ אסרו בתשמישי גנאי), וכתוב ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו, והתם מיירי כשהכהן לבוש מכנסים, ולמדו מזה נזיר מ"ה א' ק"ו שלא יגלה ראשו פתח אהל מועד, וערמב"ם שאף לא בעזרת נשים כנגד הפתח, [וכן הי' אומר אאמור"ר זללה"ה לכסות הספרים במקום שמסתפרים], למדנו מכ"ז שיש להתייחס לחפצי קדושה כלדבר שיש בו רוח חיים, שבאמת גם באדם הרוח חיים שצריכין לכבד הוא חלק הנשמה, ובחפצי קדושה שורה ג"כ רוח הקודש, ולשון הרמב"ם פ"י מס"ת הי"א כל מי שישב לפני ספר תורה ישב בכבוד ראש ובאימה ופחד, שהוא העד הנאמן על כל באי העולם שנאמר והיה שם בך לעד, ויכבדנו כפי כוחו, אמרו חכמים הראשונים כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות, למדנו מזה אימה ופחד מדבר הדומם, והיינו כבוד הקדושה השורה על התורה, (ועבה"ל סו"ס פ"ג).

ואמנם אין להתייחס לגילוי הגוף כאיסור גמור, שהרי הזכירו ערום והרמב"ם העתיק גילוי ערוה, אבל יש ללמוד מזה רוח הדברים, להזהר בכבוד כתבי הקדש בכל עניני צניעות, כמו לפני ת"ח.

ופשוט שאסור לסדר נקיון התינוק בפני הספרים, ואפי' תינוק שא"צ להרחיק מצואתו, ובמקום צורך גדול שאינו יכול לכסות ארון הספרים, יכסה התינוק בסדין וכיו"ב, ויחליפו תחת הסדין.

שבת ק"כ ב' אסור לעמוד כו', מ"ט לא אמרו שיטבול בבגדיו, ובדין תפילין במקום שמקצתן ערומים

יא. שבת ק"כ ב' דקסברי אסור לעמוד בפני השם ערום כו' הב"ע לאהדורי אגמי כו', יש לעי' יטבול בבגדיו כדאמר ביצה י"ח א' נדה מערמת וטובלת בבגדיה, ויכול ללבוש מכנסים בלבד, ועיקר הקושיא לר"י דשרינן ליה לטבול כדרכו ולא מחייבין ליה ללבוש מכנסים, ואפשר דסתם מי מערה סרוחין, ואל מחייבין ליה לטנף בגדיו משום חשש זימנין דמשתלי, א"נ כיון שבגדיו נתלכלכו יבא לפשוט בגדיו, ושוב יש חשש שיהא בפני השם ערום, ויתכן שלא רצו להנהיג טבילה בבגדים משום חציצה.

ל"שון דקסברי אסור, אפשר דהיינו מפני שהשם כתוב על בשרו, ואינו ביזוי כעומד ערום בפני השם שלא הי' לו לבא לכאן ערום,

במזבח כתיב אשר לא תגלה ערותך עליו, ובבגד"א יו"ד סי' רפ"ב סק"ג הביא מזה לס"ת עי"ש.

יש לעי' בהא דתניא לעיל י' א' מקום שבנ"א עומדים ערומים ולבושים כו' ואינו חולץ תפילין כו', ואיך יעמוד עם התפילין בפני הערומים, וצ"ל דמיירי כשהופך פניו מהם באופן שאינם מגולין כנגד התפילין, וכ"כ במ"ב סי' מ"ה סק"ה לענין בית הטבילה, ועי"ש דכתבי הקדש דינם כשם השם לענין זה.

בדיני כבוד הספרים כשאין ערותו מגולה, ועוד בענין כבוד הספרים

יב. כתב הרמ"א בסי' ער"ה סי"ב שנהגו לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני נרות שבת משום ביזוי מצוה, ויש לדקדק מזה דבפני כתבי הקדש אסורין מן הדין, ואע"פ שהם קטנים, ובאמת גם בק"ש סי' ע"ה ס"ד כתב המחבר דכנגד ערות קטן אסור, אלא שהרמ"א הכריע כיש מתירין, ולענין כבוד כתבי הקדש לכו"ע ראוי להזהר.

סימן ו

בדיני קדושת בית הכנסת

מצוי בביהכ"נ שחורב ונפרץ משני צדדין, ונעשה מעבר.

שם ואין עושין אותו קפנדריא, לכאורה הול"ל ואין עושין בו קפנדריא, ומהו הלשון עושין אותו, (ואפשר לומר שמרמז שלפעמים מותר כגון שנכנס שלא ע"מ קפנדריא, ועדיין אין בזה כדי יישוב), ונראה דקפנדריא הוא שם דבר, כמו גשר, וה"נ מסילה שמחברת שני מבואות למנוע עיקוף סביב נקראת קפנדריא, וכשמשתמש בביהכ"נ למעבר נמצא שעשאו קפנדריא, וע"י לקמן סק"ח.

אם דוקא כשהבנין קיים אסור או אף בחרב

שם שנאמר והשימותי את מקדשיכם, קדושתן אף כשהן שוממין, ברישא דקרא כתיב ונתתי את עריכם חרבה והשימותי וגו', ובפשוטו בביהכ"נ שחורב ונשאר רק הקרקע אין בו דינים של קדושה, [אלא דמ"מ הקרקע רכוש ביהכ"נ וצריך לקנותה מז' טובי העיר כדלעיל כ"ו ב'], וכן לשון שממה לא שייך בחרב לגמרי, דאין כאן בית שומם אלא שהבית איננו, ולשון שומם קאי על בית או מקום, וכ"כ בגמ' שהי' ראוי לכבדו ולרצו ולתלוש העשבים גם בחורבנו, ואין מקום לזה בתל עפר, ובזה חלוקין בתי כנסיות מבית המקדש דילפינן יבמות ו' ב' מקדש דומיא דשבת שיש דין מורא מקדש גם בביהמ"ק חרב, דהתם נשאר דין קדושה על הקרקע, וכאן אין דין זה, אבל נשאר דין קדושה על הבנין אע"פ שהוא שומם, שו"ר בספר אממור"ז זללה"ה נדפס כ"ט א' שכתב דמורא איכא רק במקדש, ויישב בזה דרשא דיבמות ע"ש, [שו"ר בראשונים דנקטו דתילא דרבינא דינו כבחורבנו, ובפשוטו תל היינו שחורב הבנין לגמרי, וש"מ

מתני' ועוד אר"י כו', ר"י הוסיף שאף בחורבנו שמו עליו

א. מגילה כ"ח א' מתני' ועוד אר"י ביהכ"נ שחורב כו', יעוי' בתו' דקאי אהא דאר"י מוכרין אותו לשם חצר דוקא, ואסור למוכרו לרפת בקר, דנהי דהלוקח מה שירצה יעשה, אבל יש גם חומרא דהמכירה הראשונה רק לשם חצר, ויש להוסיף דכולהו קצת מחד טעמא נינהו דר' יהודה אמר דכ"ז ששמו עליו אסור אפי' לרפת בקר, ועוד אר"י דאפי' חרב עדיין שמו עליו, שרק מכירה מפקיעתו, אבל אין שמו פוקע לחוד אע"פ שחורב, וז"ל התוספתא בדברי ר"י לא אסרו אלא שלא יהא שם הראשון קרוי עליו, והשתא ניחא דר"י הוסיף עוד מענין הסברא שאמר ברישא, מיהו לא תליין זב"ז, דשפיר קי"ל כר"י בסיפא ולא ברישא.

שם אין מספידין בתוכו כו', ביאור רבנותא דהספד

שם אין מספידין בתוכו כו', נראה דאיצטריך לאשמועינן דאפי' דברים אלו שאין בהם קלות ראש אסור, וכ"ש אכילה ושתיה ואינך דחשיבי קלות ראש, [כמ"ש רש"י, ועי' סק"ב], ועוד דקדושתן אף כשהן שוממין מתפרש קדושה גמורה לכל דבר, ובהספד יש חידוש דס"ד שיש בזה ג"כ משום עגמ"נ, וזה מתאים לביהכ"נ שחורב, והמלאכות שהוזכרו בחבלים ומצודות שייכי במציאות לעשותן בתוכו רק בביהכ"נ שחורב, וס"ד דשימושים אלו אין בהם זלזול כ"כ, כיון שאין אדם עוסק שם במלאכתו, אלא המצודה פרוסה, וכן לשטוח על גגו פירות אין נראה כזלזול, [ועי' להלן בזה], והפשלת חבלים אינה שימוש בגופו כ"כ, וכן קפנדריא

ששטחות בגדיהן להתייבש על גג ביהמ"ד, והיינו מפני שהי' ביהמ"ד של רבים, ובזה נתייבש למה שנינו ביהכ"נ שחרב ולא שנינו אע"פ שחרב, כיון שיש דין אחד שנוהג רק בחרב, ועי' שו"ע סי' קנ"א סי"ב בדין עלייה שעל גג ביהכ"נ.

שם עלו בו עשבים לא יתלוש, פי' אע"פ שבקדושת ביהכ"נ בבנינו ראוי לתלוש העשבים מפני כבודו, קמ"ל שכבוד זה אין נוהגין בו בחורבנו מפני עגמ"נ, וכ"מ בגמ', דהיינו דקאר"י אימתי בישובן כו'.

שם אין אוכלין בהן כו', בגרסת הרמב"ם ואין אוכלים ובביאור מהו קלות ראש

ב. שם גמ' ת"ר בתי כנסיות [ובתי מדרשות] אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן כו', פרש"י דל"ג ואין אוכלין דכולהו פירושא דקלות ראש הן, והרמב"ם גרס ואין אוכלים כו' דהיינו לא זו אף זו, דק"ר דהיינו שחוק והיתול ושיחה בטלה, וקמ"ל דאפי' אכילה ושתייה דלא חשיבי ק"ר אסור.

והנה מצינו בסמוך שאמרו מאי קלות ראש חשבונות, וש"מ דסתם קלות ראש שהוזכר בביהכ"נ אין הכוונה לקלות ראש האסורה בכל מקום, והכי קאמר התם דאע"פ שעשאוהו על תנאי, וא"כ מותר לאכול ולשתות בהם אעפ"כ אסור קלות ראש, ועי' קשה מאי ניהו, דהא קלות ראש דאכילה ושתייה שרי, ומשני דהכוונה לחשבונות, ומדלא מפרשינן קלות ראש כפשוטו להרמב"ם, ש"מ דאין זה בכלל ק"ר שהוזכר בברייתא.

וכן לקמן כ"ט א' ת"ר בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש אין מרעין בהן כו', [ויש גורסין גם שם ואין מרעין בהן], ולמדנו מזה דקלות ראש שהוזכר כאן היינו כנגד כובד ראש, אלא שלא רצו לומר שחייבין לנהוג בכובד ראש, דכולי האי לא אמרו, אבל הכונה בקלות ראש שיהא קרוב לכובד ראש, ולא מיירי כלל בשחוק

דנקטו שגם בזה יש קדושה, ועי' לקמן סק"ה ע"ד תוד"ה בתי כנסיות, שו"ר בראב"ד פי"א הי"ז שכתב לחלק בזה עי"ש].

ולפ"ז הדרשא מעיקר הא דמיקרי מקדש שומם, שאם ע"י שהוא שומם בטלה קדושתו, אין להזכיר את השממה, אלא את החילול וביטול קדושתו, שזה כמו שחרב לגמרי, ואפשר גם דהול"ל ואת מקדשיכם אשומם וכמש"פ במצפה איתן, [שו"ר שכ"כ בתו"ט, ובתורע"א הביא ממהרי"ט דשומם נקרא רק אחר זמן ממושך, וש"מ שעד שנעשה שומם נקרא מקדש], אלא שאין דקדוק זה מוכרע, שאם הי' כתוב והחרבתי את עריכם במקום את עריכם חרבה, לא הי' שינוי במשמעות, והכל בנוי על לשון מקדש שומם דמתפרש שיש כאן מקדש שמוגדר כשומם.

פשוט המשנה דקדושתן אף כשהן שוממים ולכן אסור לעשות כל הדברים הללו, ואין צ"ל שכשהן מיושבים שאסור לעשותן, וכמשנ"ת לעיל למה נשנו דברים אלו בחורבנן, ויש לתמוה דבירושלמי פ"ג ה"ג אמרו הדא דתימא בביהכ"נ דיחיד אבל ביהכ"נ של רבים אפי' בנוי אסור, והובא ברמב"ן ורשב"א, ומה ראו לפרש דהחרב חמור מהבנוי, הרי בהדיא קתני קדושתן אף כשהן שוממין וכ"ש כשהן מיושבים.

ואפשר דדייקי מדלא קתני אע"פ שחרב כו' משמע שיש כאן דינים שנוהגים רק בחרב, ואמנם ודאי דאין מספידין נוהג גם בבנוי כדתניא בברייתא, וכן מצודות וחבלים פשיטא דאסורין בבנוי ולא שייך לדון בהם, וכן קפנדריא, אבל לשטוח על גגו פירות יש מקום לימר דבחורבנן חמיר טפי, דכיון שאין כעת שימוש בתוכו הרי השימוש שעל גגו משוי לתוכו ג"כ כחול, ובזה אמרו בירושלמי דבביהכ"נ של יחיד בבנינו מותר לשטוח ע"ג פירות, ודוקא בביהכ"נ של יחיד, וזה נלמד ממה שהביאו בירושלמי דר' יוחנן הי' מקלל הנשים

לכבודו לכל הפחות כבית פרטי, ולכן בהספד של רבים שהוא הספד חשוב, וגם צורך של כולן, וגם צריך בית גדול, בזה הקלו כיון שזה מאורע, וגם אינו זלזול כ"כ.

שם ה"ד הספידא דרבים מחוי ר"ח כגון הספידא דקאי ביה ר"ש, לכאורה נראה דהשאלה היתה איזה מת שייך לרבים שיהיו הכל קרוביו, ומשני דסגי בזה שבאין רבים להשתתף בו, כגון שעומד בו גדול הדור, ואע"פ שאין הרבים שותפים באבילות ומספידין.

ואפשר דהשאלה היתה כמה חשיבי רבים, והשיב דבעינן רבים טובא, כגון דקאי ביה ר"ח או ר"ש.

ונראה דמיירי שר"ש ור"ח הם המספידים דומיא דרפרם ור"ז, אבל בזה שהם משתתפים ושומעים ההספד לא אתו כולי עלמא, וזהו לשון דקאי ביה שעומד ומספיד בו, דאל"כ הול"ל דיתבי ביה או דאתי להתם, מיהו לשון הרמב"ם משמע שהוא רק נמצא בו.

שם מחוי ר"ח כו', ביארו הראשונים שכל אחד אמר כן לכבודו של חברו, לומר שזהו הדמות של גדול הדור שהכל באין לכבודו, ונראה שזה גם מבואר בלשון מחוי ולא אמרו אר"ח כמו בעלמא, אלא שהדגים הדברים לכבודו של ר"ש, ואמר כגון שמגיע אדם גדול כר"ש.

שם אבל קורין בהן ושונין בהן, יש לעי' פשיטא, הרי זהו כבוד ביהכ"נ, ואפשר שהחידוש שמכניסין שם תינוקות ללמדם מקרא, וכ"מ בסמוך בגמ' וברש"י עמ"ש נימא ליה לינוקא כו', אבל הלשון סתום שלא הזכירו דמקרינ לתינוקות, א"נ שמא ס"ד דמקום תפלה לחוד ומקום תורה לחוד, ודוחק, דהא חזינן דעדיף לצלויי היכא דגרסי, ש"מ שזהו מקום השכינה לתפלה במקום רינה, ושמא ס"ד דביהכ"נ אין עושין אותו ביהמ"ד כדר' יוחנן כ"ז א', וקמ"ל דללמוד בתוכו שרי.

וק"ר שאין מקום להזכיר ד"ז כאן, דבכל דוכתא אסור.

ומה ששנינו ברכות ס"ד א' לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח כו', לכאורה אין אכילה ושתייה בכלל קלות ראש לענין זה, וגם אין לפרש שחוק וקלות ראש שזה אסור בכל מקום, וכתב אאמו"ר זללה"ה בספר כלילא דוורדא בשם המאירי דהיינו לגלח ולעמוד ערום, וכמ"ק בסוגית הגמ', ועי' פיה"מ שפי' מענין שחוק, היפך כובד ראש.

כלל לא דכל הנך איסורים

לכאורה כלל לא דכל הני להתייחס לביהכ"נ כבית של הקב"ה, ולכל הפחות כבית פרטי של אדם אחר, שאין נכנסין לשם לעשות צרכים פרטיים, כבית של הפקר שעומד לרשות הציבור, ואין נכנסין לשם אלא ברשות בעה"ב, והיינו לצורך דברים של בעה"ב, ואפי' למיקרי גברא אין ליכנס בלא לימוד כדאמרינן בסמוך.

שם ב' ואין מספידין כו', ביאור האיסור ומה ההיתר בשל רבים

ג. שם ב' ואין מספידין בהן הספד של יחיד כו' ומספידין בהן הספד של רבים, פרש"י מפני שצריך בית גדול להכניס את הרבים, ולפ"ז הר"ז כמו תנאי שאם יהא צורך לרבים בבית גדול ישתמשו בו, והדברים מחודשים דפשטות הדברים דהספד של רבים הוי הספד חשוב, כגון של תלמיד חכם שמת כדפרש"י [וזה לשיטתו בדר"ח ור"ש], וא"כ הספדו גופיה מצוה שהיא מצרכי ביהכ"נ, אבל באמת גם בגמ' דספדיה ר"ז לההוא מרבנן הוצרכו לטעמא דאתו כו"ע, וש"מ דלא תלוי בהספד החשוב, אלא בהספד שרבים משתתפין בו, ואמנם בסתמא זה גם הספד חשוב, אבל לא סגי בחשיבותו לחוד.

והנה האיסור בהספד של יחיד אינו משום קלות ראש, אלא דמשוי ליה כבית של הפקר שמשמש לכל מטרה, וזה גופיה זלזול, שצריך

העשבים ענינם שוה, וניחא שהכניסו כ"ז בחסורי מיחסרא.

כ"ט א' והתניא אינו תולש ומאכיל אבל תולש ומניח כי תנן נמי מתני' תולש ומאכיל תנן, פשטות הדברים ה' נראה שרשאי לתלוש ולהניח, אבל אם ירצה שלא לתלוש שפיר דמי, דיש לקיים מה ששנינו לא יתלוש כפשוטו, אבל הרמב"ם וטוש"ע סי' קנ"א ס"י העתיקו עלו בו עשבים תולשין אותן ומניחין אותן במקומן, ולא הזכירו כלל הא דלא יתלוש, וצ"ע, שו"ר במ"ב שם ס"ק כ"ט שהביא מפיה"מ להרמב"ם שהכונה שמותר לתלוש אותם ובלבד שיניחם במקומם.

כ"ח ב' א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הם עשויין, בביאור ענין התנאי

ה. **כ"ח ב' א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הם עשויין**, מדלא פירש מהו התנאי, משמע שכל מהות הביהכ"נ על תנאי, וזה משמע כפי' ר"ח שכל שעה שירצה יחזור לקדמותו, ואפשר שזה כענין שאמרו ביצה ל' ב' ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו, שאמר איני בודל מהם כל ביהש"מ, וה"נ אמרו שאינם בדילין ממנו להקצותו למצותו, ונותנין דעתם להשתמש בו אם ירצו, [שו"ר שכ"מ בשו"ע סי' קנ"ד ס"ח ע"פ הירושלמי דמהני תנאי להשתמש דברי חול עם דברי קדושה עי"ש].

ולפ"ז ענין התנאי הוא כמו שותפות של חול עם ההקדש, דהיכא שהוקצה למצותו לגמרי אסור כל הנאה, אבל אם התנו שיש להם ג"כ זכויות של חול בביהכ"נ, רשאין להשתמש בהן בשעת הצורך, דודאי משמע שהתנאי הוא בשעה שמתפללין בתוכו, שאם הכונה שרשאין לבטל ממנו שימוש ביהכ"נ, ויחזור הבית לקדמותו ליחשב כחול, א"כ גם חשבונות יש להתיר, אבל אם התנאי הוא ביישובו, הדבר מובן שאין להתיר בתנאי השותפות לעשות בו קלות ראש דחשבונות, שאין שימוש זה מצרכי האדם ההכרחיים, וגם נעשה בריבים, והו"ל זלזול

שם חסורי מיחסרא והכי קתני כו', מ"ט לא קתני ד"ז בהדיא ואם פליגי רבנן על ר"י דמתני'

ד. **שם אר"י** אימתי בישובן אבל בחורבנן כו' חסורי מיחסרא והכי קתני כו', יש לתמוה למה השמיט התנא הא דמכבדין ומרביצין וסמך על דברי ר"י שהזכיר להניח העשבים, ואפשר דכיון שהחידוש דקדושתן אף כשהם שוממין זהו חידושו של ר"י במתני', ולא שמענו לת"ק דס"ל דין קדושה בשוממין, לכן שנינו בשמו רק מה שאמר שאין מכבדין אותן בחורבנן לענין עשבים, ומזה מובן דר"י סבר שהן בקדושתן, אבל לדעת ת"ק יתכן שפקעה קדושתן, ולכן מניחין אותן בלא כיבוד, ואף שהאמת דלא פליגי רבנן עליה, מ"מ לא רצה התנא לשנות כן מדנפשיה, ועוד דכדי שיהא מבואר דר"י מחלק רק בדין עשבים ולא אכולה ברייתא, להכי סתם דין עשבים ברישא, ומתפרש טפי דר"י מיירי רק בעשבים.

שם כדי שלא יעלו בהם עשבים, לכאורה כיבוד וריבון אינו מונע עשבים, ואם מיירי ברצפת אבנים י"ל דכשאין מכבדין מצטבר עפר ומעלה עשבים, אבל ריבון הוא רק ברצפת עפר, [וסתם כיבוד לכבוד ולא מפני עשבים], ואפשר דה"ק מכבדין ומרביצין ותולשין כל עשב שמתחיל לצמוח מעט, כדי שלא יעלו עשבים רבים.

שם אבל בחורבנן מניחין אותן לעלות כו' מפני עגמת נפש, משמע דאי לאו משום עגמ"נ היו מכבדין ומרביצין אותן גם בחורבנן שזהו ג"כ כבוד ביהכ"נ, וענין העשבים שגידולן מוכיח שהביהכ"נ חרב זמן מרובה, והעשבים גם מוסיפין בחורבנו שנהפך לשדה, וזה מעורר הלבבות, משא"כ כשהוא בנוי ומהודר שאין שמים לב שכבר נחרבו מזמן.

מיהו מהא דתניא לקמן כ"ט א' תולש ומניח משמע שההזנחה לחוד מעוררת עגמ"נ, וכשתולש ומניח העשבים ע"ג קרקע איכא ג"כ עגמ"נ, ולפ"ז מה שאין מכבדין ומה שמניחין

הברייתא, אמרו דבבבל עשו תנאי על כל האמור בברייתא זו, דהיינו שלא הקצום למצות ביהכ"נ לחוד, מיהו פרטי התנאי לפי הענין, [שו"ר בר"ן שהזכיר דיוק זה], ולדעת הרמב"ן התירו רק במקום הצורך, ולפמשנ"ת לעיל אפשר שעיקר ההיתר למה שנצרך עם שימושי התפלה והלימוד, ולאפוקי שלא יבא מביתו או מרה"ר ליהנות מביהכ"נ, ולכן הוצרכו אמוראי להיתרים אחרים כדי ליכנס לביהכ"נ, או להספיד בו, מיהו מדאיצטריך למעוטי חשבונות [של רבים] ש"מ דכוותה באכילה מותר, שו"ר במג"א סי' קנ"א סק"ב שכתב לגבי ת"ח שרק מה שנצרך מתוך שימושי ביהכ"נ וביהמ"ד התירו, וכתב שזה נקרא מדוחק, וזה מסייע קצת למש"כ שגם התנאי הי' כה"ג.

והראשונים הביאו ראייה מאורחים דאכלו ושתו בבי כנישתא, ויש לעי' א"כ בארץ ישראל צ"ל שלא אכלו שם, ולא משמע שמנהג הקידוש היה רק בבבל, [שו"ר בריא"ז שכתב שבבבל היו מצויין אורחים], ומצינו גם חזן הכנסת שהי' לו דירה בביהכ"נ, ויתכן שבא"י בכל עיר הי' ביהכ"נ אחד שמיוחד גם לאורחים, והוא הי' על תנאי, ועכ"פ תקנת הקידוש היה בשביל המקומות שהאורחים ישנים בביהכ"נ, והתו' לשיטתם נקטו שהם אכלו בחדר הסמוך לביהכ"נ, אבל כבר נתבאר במקו"א דביהכ"נ שיש בו בית דירה לחזן, פשטות הדברים שהדירה בביהכ"נ, ולכן חייב במזוזה ומתעבר עם העיר, וכבר הובא מזה בספר אאמור"ר זללה"ה עירובין ס"ו סק"ט.

במ"ש תו' דזריעה הוי ק"ר, ואם איסור הזריעה בתל משום כבוד או ממון ביהכ"נ

בתו' ד"ה בתי כנסיות כתבו דזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמ"נ, וכ"ה בטוש"ע סי' קנ"א סי"א, פי' שזה מבטל את הביהכ"נ לגמרי ומשוי ליה כשדה, וזהו הגנאי שבזה, מיהו לפי מה שצדדנו לעיל סק"א דהא דקדושין בחורבנן היינו כשהבית קיים אלא שהוא שומם, כדתנן

בקדושת ביהכ"נ, אבל דברים ההכרחיים לא נאסרו אלא מכח הוקצה למצותו, וכיון שהשאינו לעצמם זכות בעלות, ממילא לא הוקצה למצותו, וכ"ה בשו"ע סי' קנ"ד ס"ח דמהני תנאי להשתמש דברי חול על הבימה וכיו"ב.

והנה מצינו דרבנן שרו להשתמש בביהמ"ד לצרכיהם, וש"מ דלא חשיבי קלות ראש שימושים אלו, ולכן מהני נמי תנאי למהוי כדידהו, כמו לרבנן, אבל מה שאסור לרבנן אסור גם בתנאי, ומיושב בזה הא דלא עיילו אמוראי מפני הגשמים, שלא התירו לרבנן אלא כשהם בביהמ"ד ללמוד, אבל אם נכנסים רק לצרכיהם לא התירו, והשתא שלא הי' דעתם ליכנס ללמוד, אין להם להשתמש בביהכ"נ לעשות בו צרכיהם, וכן התנאי מועיל רק למהוי כבי רבנן לפי הצורך, ואפי' לקרא לחבירו, כיון שאין זה מצרכי ביהכ"נ יש לדון אם זה בכלל התנאי, שהרי יכול ללמוד מעט.

ראיות שהתנאי מועיל בשובן

כ"ז ע"ד פי' הרמב"ן ודעימיה, דאין חילוק בין יישובן לחורבנן, והתנאי הועיל גם ליישובן, דסתם שימושי חשבונות לא נעשין בבית חרב, ומעיקר מה שאסור רק חשבונות מבואר דמיירי בשעה שביהכ"נ בקדושתו, וכן מאידך מימרא דרב אסי דביהכ"נ שעושין בו חשבונות מוכח דלא מיירי במאורע של ביהכ"נ שחרב, [וגם הא דמלינין בו מת מצוה היינו שגם ממתפללי ביהכ"נ ימותו, ולא יהא מי שיטפל בהם, וזהו הנקרא מת מצוה שאין לו מטפלים, אבל בביהכ"נ שחרב אין אדם נכנס שם ולא יהא שם מת מצוה, מיהו אפשר שמכניסין בו את המת לשמרו עד הבקר כשימצאו מטפלין, וקאמר דכיון שהנהגתם בו בבזיון יתבזו גם מתי העיר בתוכו], וכבר הוכיח כן אאמור"ר זללה"ה מכמה קושיות ע"י"ש.

ומה שהביאו בגמ' מימרא דר"א סמוך לביאור דברי ר"י דמיירי בחורבנן, אין הכונה להסמיכם לדברי ר"י, אלא מיד שגמרו ביאור

שבתות ור"ח דא"כ מאי ס"ד שלא יצטרכו בדיקה, אבל אם זו סעודה מצומצמת לחכמים שעלו לעבר השנה י"ל שהחשש שנשאר חמץ רחוק שכל הענין אינו מצוי וגם עבר זמן רב, ואם בכל עיבור ר"ח אוכלין שם י"ל ג"כ שהי' מצומצם ומעט בנ"א וכבר עברו שבועים מראש חדש], ובמ"ב סק"כ כתב שהנוהגין להקל לעשות סיום הש"ס בביהמ"ד מפני שאין להם מקום אחר מרווח לזה אין למחות בידם, עי"ש בשעה"צ אות י"ד, ועדיין אין ללמוד מזה לקידוש של חתן שאינו ממצות ביהמ"ד.

שם ואין נאותין בו' אמר רבא כו', בהא דאמר רבא דבריו על בבא זו, ובנדון אם ביהמ"ד כביהמ"ד

ו. **שם** ואין נאותין בהן אמר רבא חכמים ותלמידיהם מותרין, יש לדקדק מ"ט שנה מימרא זו על פיסקא דואין נאותין בהן, ולפמ"ש המג"א שם סק"ב שלא התירו להם אלא במה שנפגש מתוך השהיה בביהמ"ד כגון אכילה ושתייה ולאפוקי מפני הגשמים, י"ל דקמ"ל דרק עד נאותין שרי, ודוחק, דסתם נאותין דהיינו קישוט אינו מצוי ברבנן להצריך להתירו בביהמ"ד, [שו"ר בשעה"צ אות ט' מ"ש בענין קישוט וטיוול], וסתמא דמילתא אכולהו קאי שאם יהא בזה צורך כביתם שרי, אלא שבמציאות אין הדבר מצוי שיצטרכו לזה מתוך שהייתם בביהמ"ד אלא באכילה ושתייה, ואפשר שלכך הביאו פיסקא דברייתא לפי שלא רצו לשנות כן בסתמא דהוה משמע דקאי אביהמ"ד שבבבל, ולכן הקדימו פיסקא דברייתא לשנות דברי רבא, לומר דקאי על דין הברייתא שבכל מקום, ולא על תנאי דבבל.

שם דאריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן, וכיון שהתנא השווה שניהם [כגרסת הראשונים] ש"מ דלא קיימא כולה האי ברייתא אלא בשאר בנ"א, ולגרסא דידן דקתני רק ביהמ"ד רבא ודאי קאי אביהמ"ד, ועי' ר"ן, ובירושלמי פ"ג ה"ג

שהוא ראוי להספיד בו, אבל כשאין בנין ורק המקום קיים אינו בקדושתו, ונשאר בו רק זכות הממון של הביהמ"ד, לפ"ז האיסור לזרוע הי' מפני קדושת הממון, אבל הראשונים שהעתיקו שהביאו ראיה משם אפשר שפירשו שרצה לזרוע בתוך הבית, או דס"ל שהקדושה קיימת גם בחורבנו לגמרי כמו במקדש, והיינו שהקרקע ג"כ כמקדש, (ועי' מ"א סי' קנ"א ס"ק ט"ו דפשיטא ליה שגם בקרקע לחוד הדין כן, ועי"ש בפמ"ג ובהגהת נתיב חיים).

בבה"ל בג' חילוקי דינים בתנאי ביהמ"ד, ואם יש מקור לסעודת סיום וחתן בביהמ"ד

בבה"ל סי' קנ"א סי"א ד"ה אבל כתב בדבר שאין בו קלות ראש כלל מהני לזה תנאי, אבל כל השנויים בברייתא מיקרו קלות ראש, דאפי' ליכנס בו מפני הגשמים מיקרי קלות ראש, וכ"מ במג"א ס"ק י"ד בהדיא, וכתב אאמו"ר זללה"ה שהכונה ליכנס לקרא לחבירו, וכ"נ בבה"ל ד"ה לא מהני תנאי, [דכיון שאין אפשרות אחרת לא הוי קלות ראש, שהרי אותו אדם נמצא בביהמ"ד, משא"כ בנכנס מפני הגשמים, דמשוי ליה כבית של הפקר שכל הרוצה נכנס בו לצרכו], ולפ"ז מה שדנו בגמ' מה יעשה כשצריך לקרא לחבירו היינו בעיקר הדין, אבל בבבל א"צ לזה, מיהו י"ל דכיון שהתנאי מועיל רק לשעת הדחק, א"כ הכא שיכול ללמוד בתוכו אין סיבה להתיר.

ומסיק שם דאפשר שיש להקל ע"י תנאי להאכיל עניים כשהמקום דחוק, ולפ"ז ביהמ"ד שרגילין לקדש ולאכול שם חשיב כהתנו עליו, כיון שכך נהגו מעיקרא, אבל עיקר ההיתר לזה לא נתברר, שהרי הראשונים לא התירו אלא מדוחק ובמקום מצוה, אבל לקבוע היתר לאכילת כל הציבור בביהמ"ד לא מצינו דמהני תנאי, מיהו רש"י לא חילק בדבר, ומטעם סעודת מצוה אין להתיר כיון שאין הסעודה שייכת לביהמ"ד, ול"ד לעיבור השנה שקובעין ומעברין אותה בביהמ"ד ועושים סעודה לענין הזה, [ואין לגרוס בירושלמי

האדם צריך לו, ואם נכנס ללמוד דבר שצריך צילתא אפי' עשה כן לינצל מן הגשמים יש להתיר, כמו שמותר בנכנס ללמוד בקביעות קצת, אע"פ שעשה כן רק לינצל מן הגשמים, דסו"ס השתא צורך ביהכ"נ הוא, ורק כשלימודו עראי ואינו צריך לביהכ"נ בשביל לימוד זה, בזה יש לאסור.

שם ואי לא לימא ליה לינוקא כו', יש לעי' הרי אין מי שאינו יודע לומר שמע ישראל, וצ"ל דקמ"ל שגם בשהיה מותר, ובאמת אם לא הי' עצה יש להתיר בלא לימוד, שאין זה זלזול כיון שהביהכ"נ גורם וכמש"כ לעיל.

כ"ט א' מאי קפנדריא כו'

ח. **כ"ט א'** מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה מאי כשמה כו', בברכות ס"ב ב' הביאו זה כפולוגתא דאמוראי, ועי"ש בגליון הנדמ"ח, ועמשנ"ת לעיל סק"א שהשאלה היתה מהו השם דבר שנקרא קפנדריא, דהכי משמע לישנא שלא יעשנו, ומשני שכך קורין לשביל או גשר המקצרים את הדרך, וזה מובן מתוכן התיבה כדמפרש ואזיל.

ביאור ההיתר אם הי' שביל מעיקרא

שם אר"א אם היה שביל מעיקרא מותר, לכאורה אם הי' השטח פרטי שברשותו לחסום המעבר, אין להקל בביהכ"נ, אלא מיירי באופן שהיחיד אינו רשאי לקלקל המעבר שהחזיקו בו רבים, וקמ"ל דבכה"ג אף בביהכ"נ שרי, שהתירו לבנות ביהכ"נ על שטח השביל, אם לא ימנע מהרבים את המעבר, ואין ד"ז מוגדר כזלזול בביהכ"נ, כיון שרק בזכות היתר זה הי' אפשרות לבנות כאן את ביהכ"נ.

אי מהני לקרא פסוק כדי להתיר קפנדריא, ובדין שהיה הרבה בתוכו

שם ארנב"י הנכנס ע"מ שלא לעשות קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא, קמ"ל דלא חיישינן למראית העין, ויש לעי' לאיזה צורך נכנס, אם לתפלה הרי מצוה נמי איכא, כגרסת הראשונים

מפורש בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ולתלמידיהם, והובא בשע"צ אות י"ב.

ז. שם כי הא דרבינא כו', לשון כי הא בא לומר דהא דאסור היינו כמו שנתפרש בעובדא זו, שאם צריך את ביהכ"נ לצורך הלימוד שרי, אע"פ שנכנסין מפני הגשמים, אבל מפני הגשמים לחוד אע"פ שעוסק בתורה בפנים אסור.

שם אמרי האי דעיילינן כו', ההיתר כשהכניסה נצרכת ללימוד ולא למנוע צער הגוף של הגשמים

שם אמרי האי דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מיטרא כו', פי' לא מפני צער הגוף של הגשמים, אלא מפני שהגשמים מפריעים צילתא דשמעתתא, ונמצא שכניסתן לצורך הלימוד.

ויש ללמוד מכאן דלא מהני מה שהם לומדים בביהכ"נ, בגונא שהיו יכולים ללמוד חוץ לביהכ"נ, דנמצא שהכניסה רק לצורך גופן, ויש לעי' אמאי אסור, סו"ס הם לומדים בביהכ"נ, ואין זו קלות ראש אע"פ שכונתם להנצל מהגשמים, ונראה שאם נכנסין ע"מ ללמוד בקביעות מסוימת מותר, אבל אם נכנסין רק לשעה קלה עד שיפסקו הגשמים, הר"ז ניכר שלשימוש גופן הם נכנסין, ואיכא זילתא דביהכ"נ.

בחילוק שבין לקרא לחבירו לבין נכנס מפני הגשמים ולומד שם, ובאיזה אופן מותר

ומה שהתירו לקרא לחבירו לא דמי כלל, דהתם אינו משתמש בביהכ"נ כלל, וגם הביהכ"נ גורם שלא יוכל לדבר עם חבירו עד שיכנס לתוכו, [וזה דומה להי' שביל מעיקרא דמותר, וה"נ כשביהכ"נ גורם שצריך ליכנס בתוכו], ובמ"ב סי' קנ"א סק"ד ובשע"צ אות ב' כתב לחלק בין אם יש לו עצה אחרת ליכנס לבית של חול, אבל נראה דכונתו כמש"כ, גם מש"ש דיש חילוק בין אם עסק בתורה מקודם, לכאורה החילוק אם הלימוד צריך את הבית, או שרק

והכונה מצוה לצאת כנגדו ולא לשוב לאחוריו, אע"פ שמיחזי כקפנדריא, ונראה דאפי' גרסינן מותר היינו לענין הריוח של קפנדריא, שע"ז אין שייך לשון מצוה, אבל מצוה לצאת בפתח השני מה שנראה כקפנדריא], ועי"ש שהביא מרש"י ביחזקאל שד"ז הוא דוקא במועדים כדי להתראות בעזרה יפה יפה, ובאמת שלא במועדים אין הנשיא נכנס בעזרה כלל אלא עומד אצל מזוזת השער ורואה את העבודה, ולכן אין שייך כי נכחו יצא, ומהא דלמדו משם לביהכ"נ נראה שאין זה מענין להתראות בעזרה, אלא כמש"כ שהוא כרוצה רק ליכנס ולא לחזור ולצאת, ולכן כשיוצא נכחו, לא ניכר חזרתו, וקפנדריא שאמרו לשון מושאל הוא, וענינו שלא לחזור על עקבו אלא להתקדם ולצאת בפתח שכנגדו.

בש"ע סי' קנ"א ס"א ובמ"ב דצורך פרנסה אסור, ובדיבור קצר לעצור

פ. שו"ע סי' קנ"א ס"א מ"ב סק"א וכתב בסמ"ק שבעון קלות ראש כו', לכאורה מקורו מיבמות צ"ו ב' אבל שם לא הי' ענין ק"ר, וצ"ע.

שם מ"ב סק"ב היינו אפי' כו' לצורך פרנסה כו', יעוי' מ"ש אאמור"ר זללה"ה מדברי הרמב"ם באבות, ובאמת לשון שיחה בטילה הוא לשון הרמב"ם שביאר כן ענין הקלות ראש, וממילא פשוט שכונתו למה שנקרא לדבריו שיחה בטלה, ועסק"ב דלפרש"י לא קאי ע"ז קלות ראש דברייתא.

ובפשוטו כמו שמותר לשאול ולהשיב שלום לכל אדם בין הפרקים של ק"ש, כ"ש

שמותר כן בביהכ"נ, וסתמא בביהכ"נ מיירי וקתני שואל ומשיב, וה"ה שיש להתיר לומר אסותא, ומ"ש שאין אומרים אסותא בביהמ"ד היינו משום ביטול תורה כמשנ"ת בספר אאמור"ר זללה"ה ע"ד הרמב"ם בזה, מיהו שיחה של

בסמוך, ושמא מיירי בנכנס לקרא לחבירו ודוחק, וי"ל שנכנס לצרכי ביהכ"נ או ללמוד דליכא מצוה לצאת בפתח שני, ולמדנו מכאן שלא מהני לקרא או ללמוד כדי להתיר קפנדריא דבהדיא קאמר שנכנס ע"מ שלא לעשותו קפנדריא, אבל אסור ליכנס כדי לעשותו קפנדריא, אע"פ שהכניסה עצמה מותרת, שו"ר שכבר כתב אאמור"ר זללה"ה הוכחה זו, וכתב שאין להקל בקריאת פסוק, וצידיד דאף במתכוין לתרוייהו אסור, ונראה שאם שהה הרבה בתוכו שלא ניכר שכניסתו ע"מ לצאת בפתח השני אין לאסור.

שם בגרסת הראשונים מצוה לעשות קפנדריא, ביאור המצוה ומ"ט דקרא

שם וא"ר חלבו אר"ה הנכנס לביהכ"נ להתפלל מותר גרסת הרי"ף והרא"ש מצוה, והדבר מפורש בפסוק שכך ראוי לעשות, ולכאורה המצוה להמשיך בכניסתו כל הזמן ולא לחזור לאחוריו, אע"פ שכבר השתחוה, מ"מ כשחזור לאחוריו נראה כעין חזרה מסוימת, וגם הי' ראוי שיהלך לאחוריו ככהן גדול ביהכ"פ, אבל כשממשיך כניסתו כל הזמן אע"פ שממשיך ליציאה שפיר דמי, וכשנכנס להשתחוות או להתפלל הו"ל טפי עומד לפני המלך שאין ראוי לחזור בהפיכת פנים, וללכת כל העזרה לאחוריו לא יתכן מפני רוב הנכנסין, ולכן העצה להמשיך לכוון השני, ויש בזה כבוד שעוסק כל הזמן רק בכניסה, וכ"ה לשון הכתוב כי נכחו יצא, ואפשר לכלול זה בלשון הרי"ן שנראה כמחבבו, מיהו משמע דוקא להתפלל כמו להשתחוות שעומד לפני המלך, (אבל אם שני הפתחים באותו צד, אין ענין לשנות מהכניסה להיציאה, וכדחזינן דקרי לה קפנדריא).

וכעת ראיתי בספר אאמור"ר זללה"ה שהוכיח כגרסת מצוה, שהרי הכתוב חייבם לצאת בשער שכנגדו, אע"פ שנוח לו לשוב בדרך שבא בה, וש"מ שאין זה היתר דקפנדריא אלא מצוה וחיוב, [ועוד דלשון קפנדריא כאן הוא מושאל,

פרנסה כמו חשבונות יש לאסור, אבל דיבור קצר כמו שאילת שלום לצורך ידיעה חשובה לכאורה לא הוי קלות ראש, ובחיי אדם כלל י"ז ס"ה הביא דברי הזוהר על דברים בטלים, ולשון הזוהר דאישתעו מילין דחול, ואפשר דהיינו כשעוסק בזה ולא בהזכרת כמה תיבות, ועמ"ב סק"י בשם האר"י.

בדין רבנן ותלמידיהון

שם בשו"ע ות"ח ותלמידיהם מותרין כו', פי' אלו שלומדים כל הזמן בביהמ"ד הזה, ויש לצרף שבזמנינו רוב מקומות כהתנו דמי, כיון שהורגלו לאכול שם בסיום וכיו"ב, ואף אם התנאי אינו מועיל לזה כשאפשר בענין אחר, מ"מ אפשר לחשוב הביהכ"נ כנעשה על תנאי.

במסכת

מועד קטן

תוכן הענינים

בדין תוספת שביעית.....	נדפס בשביעית ס"א
בדין עבודות בשביעית.....	נדפס בשביעית ס"ד

מפתחות.....	א
סימן א	בענין איסור מלאכה במועד, סחורה.....ט
סימן ב	בגדרי דבר האבד ובדיני שינוי לפו"ר.....סה
סימן ג	בענין הערמות, כיון מלאכתו במועד ומעשה אומן.....פא
סימן ד	באיסור גילוח וכיבוס במועד, ובדין נטילת צפרנים.....קא
סימן ה	בענין מתאבלים עמו.....קכד
סימן ו	הערות ע"ס המסכת.....קלא
	ד' א' ביאור מי קילון.....קלא
	ח' א' ואר"ח אפי' צורין כו'.....קלא
	כ"ב ב' בדיני שמחת מריעות וסעודת מצוה באבל.....קלב
	בדין כניסה לבית השמחה בלא לאכול.....קלג
	עוד בביאור ההיתר בשמחה של מצוה.....קלג
	בגדר איסור כניסה לשמחה באבל.....קלד
	בקריעה על ערי יהודה, מה הם ערי יהודה.....קלד

בענין קריעה ופרימה, ע"ע מש"כ במכות כ"ב ב'

מפתחות

סימן א

בענין איסור מלאכה במועד, סחורה

אם יש איסור ליטול שכר על עבודות המותרות במועד. באלל לא מצאנו חילוק בין מלאכה בשכר לבחנם. מ"ט דבר האבד של אבל לא יעשו בני ביתו אלא אחרים. במה שנתבאר בראשונים שאיסור ליטול שכר גם במלאכה המותרת. לענין הלכה בנטילת שכר במלאכות המותרות במועד.

ט. שם שרשווי הוא דקא משרשו ל', כמה פי' בזה. בפ' רש"י והרא"ש. בפ' הריטב"א. בפ' הנמו"י ורי"ו.

י. במש"כ הרמ"א שיש חילוק בין שכר בדבר האבד לשאר צורכי המועד. בהיתר נטילת שכר במקום מצוה.

יא. י"ג א' שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו. אם מותר לייצר כלים ע"מ למוכרן. שם מאי לאו לאתויי שכר פעולה. שם לאתויי מאי, במה נחלקו רבא ור"נ. בביאור אין לו מה יאכל. אם למסקנא מתני' דהכא לאתויי שכר פעולה. מ"ט הוצרך לאשמועי' דשרי שכר פעולה במו"מ אחר שכבר נשנה בסופר. בפ' הריטב"א וסייעתו דשכר פעולה הנידון על בעה"ב אם מותר להעביד את הפועל.

יב. שם איתיביה אביי כו'. איך פירשו רבא ור"נ הך מתני', ולאיוזה צורך מותר ללוות למסקנא. אם מותר לעדים לחתום על השטר.

יג. י"ב ב' ואם אין לו מה יאכל קוצר כו' אם מיירי שאין לו מעות. אם גם לאחרים מותר לעשות מלאכתו כשאין לו מה יאכל. עשיית יי"ש ע"י גוים אם יתן הריוח לעניים. שם רב אין לו מה יאכל הוה, מ"ט לא קנה בשוק. שם אדם חשוב שאני, אם בדבר האבד יש חומרא דאדם חשוב.

יד. בשיעורא דאין לו מה יאכל אם הוא בצמצום או בהרווחה. אם יש חילוק לדינא באין לו מה יאכל בין סחורה למלאכה.

טו. י"ג א' מוטיב ר"ש כו'. בדברי הריטב"א במה שהתירו ביי"ד.

א. חגיגה י"ח א' לא מסרן הכתוב אלא לחכמים כו' אם איסור מלאכה בחוה"מ דאורייתא איך התירו דבר האבד. ביאור דברי הרמב"ן שיש מלאכות האסורין מדאורייתא ויש מדרבנן. במ"ש הרמב"ן דכירושלמי להתיר האסורין מדרבנן. מו"ק י"ב א' ואין למידות זו מזו כו' אם היינו רק בדרבנן.

ב. מה ההיתר לבשל ליו"ט שני של גלויות. אם מותר לבשל לגוי בחוה"מ.

ג. י"ט א' ת"ר כותב אדם תפילין וכו' אם היינו רק לצורך המועד. אם כונת הירושלמי שלא הותר אלא לצורך המועד. לדידן שאין מניחין במועד אם יש היתר לכתוב.

ד. בגדר איסור שכר פעולה המותרת בחוה"מ, וביו"ט באו"נ, ומה הדין בהבלעה. נטילת שכר על מכשירי או"נ. מ"ט מותר ליטול שכר על צרכי רבים ודבר האבד. בדברי המג"א שיש איסור ליטול שכר שבת גם על שכירות בתים.

ה. שם ר"י אומר כותב כו' כדי פרנסתו, האם שרי לעצמו. בגדר כדי פרנסתו. בדברי התו' בדעת ר"מ ור"י. בגדר הערמה לר' יהודה. י"ח ב' מתני' רי"א כותב אדם תפילין כו' איך מתפרשא רישא.

ו. לענין הלכה בכתיבת תפילין. עשיית תפילין וקשירת ציצית במועד. אם מותר להטיל ציצית בטלית חדשה לכבוד יו"ט.

ז. י"ח ב' מתני' ואין מגיהין וכו' אפי' בספר העזרה. שם רי"א כותב אדם תפילין ומזוזות וכו' מ"ט ספרים אסור. בדעת הריטב"א דלצורך המועד גם ספרים מותר. לענין הלכה להגיה ס"ת במועד ולכתוב לכתחילה. שם וטוהו על יריכו תכלת כו' מ"ט נקט תכלת.

ח. י"ב א' ר"ח להו לאבונגרי כו' הנידון על המלאכה ולא על השכר. העיקר דמיירי בנכרים.

כשיותר בזול. לטרוח אחר מציאה ולהביאה לביתו. קניית כלים שלא לצורך המועד.

סימן ב

בגדרי דבר האבד ובדיני שינוי לפו"ד

א. מו"ק י"א ב' מי שהפך את זיתיו, ביאור ההפסד בזיתים הפוכים. שם ואירעו אבל, נחלקו בגמ' אם מיירי גם באבל או רק במועד, והסברא להתיר באבל, שאינו עושה כן אלא מחמת ההכרח ואינו פוגע באבילות, והסברות לחומרא באבל, ובדברי מרן זללה"ה לגבי חתן. שם ר' יוסי אומר זולף כו' היינו הוצאת השמן מהבור. שם תניא כותיה דרשבדר"א, תיובתא דר"א לא הוי.

ב. י"ב א' ר"א עושה לו לימודים, פ"י בנסרים, וכאן לא התיר ר"י להתקדם במלאכתו. שם וצריכא, בדרי"א אין קושיא, והצריכותא בדרי"א יוסי שאמר וכן כו', מהו נפיש פסידה בשמן, ולענין סגירת החביות ההפסד יותר ביין, וברש"י כת"י והמפרש, ונראה שההפסד להשאירו בבור. מוכח בצריכותא דפלוגתא ר"י ור"י בהפסד מועט כמבואר בירו'.

ג. שם אר"י ב"א מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד דלא כר"י, מזה מבואר דלאו בהכי פליגי, ומיושב דאיצטריך רב יוסף לומר הלכה כר' יוסי והרי הלכה כר' יוסי מחברו. הא דדייקין דר' יוסי א"צ שינוי מדהוסיף כדרכו, ול"ד לבית השלחין. בהא דאמר רב אשי י"א א' דלית ליה לר' יוסי הא דאין פטיש מכה בירושלים מנ"ל.

ד. שם בעו מיניה מרנב"י מהו למישע חביתא דשיכרא כו', הנידון דליכא פסידא כ"כ אם לא יהיו מרוחות, ואם הפירוש לטוח החבית בטיט או בופת או סגירת החבית, וכ"מ בדשמואל שאמר אין זופתין חביתא, וק"ק דקרי לחמרא הפסד מרובה, ולגר"ח נחא. לעיל ד' א' אר"י דצדין אישות משדה הלבן שלא כדרכו והכי קי"ל והטעם שהחמירו מפני שזו מלאכת השדה כחורש וזורע, ואם קי"ל בזה כו' יהודה או כרשב"א אליבא דת"ק. שם כמאן דלא כר' יוסי, לפמש"כ שלא שמענו בהדיא דר' יהודה פליג נחא, וברש"י כת"י ובתו' הרא"ש. שם זופתין כווא, ה"ד שהוצרך לזפתה במועד שאין דרך למלאות בכלי

טז. י"ג א' מתני' אין לוקחין בתים כו' בדעת המ"מ דדוקא אלו אסורין משום אושא מילתא. בדעת תו' דכל מו"מ אסור במועד ואפי' דברים שאין בהם אושא מילתא. מ"ט נקטו במתני' דוקא הני. בהא דא"י בתוספתא דמעכו"ם מותר לקנות שדות בתים כו'.

יז. י' ב' פרקמטיא כל שהוא אסור, מה הוסיף בכל שהוא. מה חידש רבא אחר שינוי במתני' איסור סחורה. מהו ליקח ע"מ למכור לצורך המועד. באופן שללוקח הוי דבר האבד ולמוכר לא. סיכום האפשרויות בחידושא דרבא.

יח. שם ובדבר האבד מותר, מהו אבד. שיירא שעוברת ויקנו ביוקר אם חשיב דבר האבד. בדברי הרמב"ן שמחלק בין לקנות חפץ לשימוש משיירא למניעת ריוח בפרקמטיא ומציאה. בת"י קמא דהראב"ד.

יט. בדברי השו"ע שהתיר לקנות ולכבוש דבר שלא ימצא אחר המועד. בשו"ע בדין קניית חביות ותיקונן.

כ. בדין האם מותר לעשות מקח קודם המועד שיחול בחוה"מ. מ"ט להלוות לגוי בריבית במועד חשיב דבר האבד.

כא. י' ב' רבינא הוה מסיק זוזי כו' איזה גביית חוב חשיב כפרקמטיא. אם הלואה שלא לצורך המועד מותרת. דין גביית הלואה להלכה. אם טירחא לבוא שנית אחר המועד חשיב כדבר האבד.

כב. בראיית הרמב"ן דמניעת ריוח לא חשיב דבר האבד.

כג. שם תניא נמי גבי ע"ז כה"ג וכו'. אם בתלמודן מבואר התיירא דשיירא. אם מותר לקנות ביריד כדי למכור לאחרים.

כד. בירושלמי שהביא הרא"ש.

כה. שו"ע סי' תקל"ט ס"ד בדין הלואה דשולחנות והחלפת מטבעות.

כו. בביאור שו"ע סי' תקל"ט ס"ד ה' ו' י"ב. בן חו"ל שנזדמן לא"י במועד אם מותר לקנות שם

אבוד אסור. סברת איסור מחובר. שם ואם אין לו מה יאכל, אם הכונה למכור או להשתמש במה שקצר, ודוקא חיטין אבל לקצור ירקות לאכול מותר. שם א"ל יחידאה היא ולא ס"ל כותיה, בריטב"א שחולק על משקין בית השלחין, ושיש לחלק. שם אפי' מקצתו אבוד, אם הפסד מועט או שאין ידוע שמעורב בהכל. שם ואי ר' יוסי ידוש נמי בפרות כו' אפשר דהקושיא למאי דס"ל לר"א י"א א' דלר' יוסי מותר פטיש, מיהו י"ל דרך בפטיש אסור ולא כל אוושא כפרות. גם לר' יהודה י"ל דא"צ שינוי בא"ל מה יאכל אלא שאי"ז מפורש. שם א"ל ה"נ כיון דכל יומא לאו בפרות כו' לא הזכיר עיקר הטעם דלאו משום שינוי אלא דאוושא מילתא, ומתפרש שאם יש שני דרכים רגילים דרך לעשותו יש לעשותו באופן שלא אוושא. לשון ובלבד מוכיח דלאו משום שינוי אלא משום אוושא, בעושה לרבים מותר אפי' בפרות שכן דרכו.

ט. שם ובלבד שלא יערים כו' הוזכר רק בשכר דסו"ס זה לצורך המועד, ואם יש לו חרש אסור. ול"מ שישתה קצת ובספר אאמו"ר זללה"ה בזה כששותה כל החדש.

שם רב חצדו ליה חצדא כו' אין בזה מכשול כיון שקצרו לו מעט דרך אכילתו, שם ושמואל לא סיימיה קמיה, אפשר דסבר שהתיר במקצת מן החדש לצורך המועד. שם שבקיה והדר אתא, ר"ח ל"ג אתא, והיינו שחזר לביתו. בהשמטת הפוסקים משום דלייט אביי, אבל בהני דר"י דבסמוך מודה אביי.

י. שם מתני' וכולן אם כווננו כו' כולל שני האופנים שלא יצילום קודם המלאכה ואם עשו מלאכתן יאבדו שלא ירויחו.

יא. י"א א' עושין מעקה לגג ולמרפסת, מדלא קתני שנפל משמע שעדיין לא בנאו, ומשמע שדוקא מעקה ולא להשלים ביתו. בירור' לגג שלשה ולמעקה עשרה נדצ"ל איפכא דמרפסת ג' שרק עובר בו ואימעט ממעקה. ובתוהרא"ש וריטב"א שלא מיירי במצות מעקה, ובה"ל שש"פ לא חילקו, וכ"מ סתמות מתני' ול"ד לציצת ותפילין שאין בהם צורך הדיוט.

יב. הא דכותל חצר שנפרץ ז' א' בונה כדרכו משמע גם לר' יהודה, וטעם הדבר, ובטעם דבגינה אף

קטן כזה לימים רבים, ובשו"ע משמע שזו חבית קטנה, ובב' לשונות בירור'.

ה. בפסחים נ"ה ב' נחלקו ר"ה ורב אמי בתרנגולת שמרדה תוך ג' לשיבתה שההפסד מועט, בפרש"י שהביצה ראויה רק למי שדעתו יפה, ובפר"ח שאינה ראויה לגדל אפרוחים, וקשה שבלא"ה אחר כמה ימים אינה ראויה לגדל ולא התירו, ומ"מ הוא נידון מיוחד של הפסד ולא הפסד כספי. במה שהשמיט הר"ף בדפו"ר אם מפני שאין מצוי או שפסק כרב אמי מסתמות המשנה, והרא"ש כתב דתלוי בפלוגתא אם חוה"מ דאו', וזה מחודש, ובפשוטו כיון דר"ה גדול מר"א הלכה כמותו. בפסק הר"מ בתרנגולת שמתה.

ו. י"ג ב' מחפין את הקציעות בקש רי"א אף מעבין, ביאור הפלוגתא, ונראה דבחול כונסן לאוצרו ולא התירו אסיפה במועד, בחידוש דמחפין בירור' שמותר לקצור ור"י לחומרא דרך מעבין, ובירור' כיני מתני' מעבין, אבל לתלמודן ר"י לקולא. שם חד אמר מחפין איקלושי, חיפוי כיסוי קל, ומעבין הקציעות עצמן והחי' דיש בכמין כרי דהוי כאסיפה, שם מעבין אסמוכי פר"ח עצים עבים.

ז. ו' ב' מתני' צדין את האישות כו' ביאור הנידון דכעבודת השדה דמי. שם ובשביעית, בשדה האילן שמפסיד השורשים מיחזי כעביד נטירותא לפירי, ויותר נראה שהנידון כבמועד משום מלאכת השדה. שם וחכ"א גי' הגמ' וראשונים ר"י אומר, ובפסק השו"ע דרך בשדה הלבן הסמוכה לאילן מותר כדרכו, ומ"ט החמירו בשדה הלבן להצריך שינוי. שם ומקרינן את הפרצה, ל' תקרה שאינו סותם אלא נותן כמין קיריו, ולקמן י"א א' קרי ליה מעשה הדיוט. לדעת הרמב"ן דטירחא מרובה בשבת אסורה מדאו' נחא מה שהחמירו כ"כ בטירחא. שם והם חונקין זא"ז מה הנידון הרי מותר ליתן רעל לפניהם, וא"כ הנידון טירחא לחפש חורין והוצאה. ז' א' כיצד שלא כדרכו נועץ שפור כו'.

ח. י"ב ב' ר"ה חצדו ליה חצדא כו' ע"י ישראלים וצ"ע ברש"י כת"י שכתב ע"י נכרים. שם ושלא לצורך המועד אסור, אפי' או"נ. שם דבר שאבוד במועד כו' תיבת במועד אין מובן וליתא בתוספ' ברי"ף וברא"ש. שם אבל במחובר לקרקע אפי' כולו

קליה. שם אמר רבינא כמאן מדלינן כו' היינו שנקבעה הלכה כשינויא דר"א וכו' יוסי.

טז. י"ג א' מתני' אין לוקחין בתים כו', היה מקום להתיר משום שאין נמכרין לרבים כאחת, ולא מיחזי כפתיחת השוק למסחר, ועוד דאין איסור הבאתן לבית במועד שהעבד והבהמה הולכין מעצמן. ולגרסת הירושלמי אבנים, י"ל לרבותא שמותר לצורך המועד, אע"פ שנראה כעוסק בבנין במועד. שם או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, בגמ' פ' ר"ג דהיינו לצורך הסרסור או הבלבד או הפועל המוליך את המקח, דס"ל שלצורך המוכר לחוד מתפרש לצורך המועד וא"צ דרגת אין לו מה יאכל, ועוד שכשיש לו הפסד ריבית נכרי וכיו"ב ג"כ יש להתיר למכור.

יז. שם גמ' בעא מיניה רבא מר"ג שר פועלה שאין לו מה יאכל מהו, פ' שפועל העוסק במלאכתו כבחול זהו חילול המועד החמור ביותר. שם מאי לאו לאתויי שר פועלה, דס"ל דבלשון לצורך המוכר מבואר לצורך אכילתו, וא"צ ממש שאין לו כזית פת. שם א"ל לא פרושי קא מפרש, ויש לדקדק למה אמר כן במוחלט, ולשון איתביה אביי מ' על הלשון המוחלט. שם איתביה אביי כו', פ' דאיתביה לרבא למאי דשמעין בבלבד דשרי, ממילא גם ברישא מתפרש כן וכדר"ג. שם לאו לאתויי שר פועלה ש"מ, לכאורה יש לדחות דוקא שר פועלה של צורך שנוצר במועד, שכבר נצרך להלואה, אבל להשכיר לשאר מלאכות הוי טפי זלוול במועד, וכמו שאמרו בירושלמי אר"י כו' או שאין לו מה יאכל לבלבד, א"ל ר"י אם אומר את כן נמצאת מתיר את האומנות במועד כו', וביאור דברי הירושלמי, ואפשר דהיינו טעמיה דרבא, ודרב ששת דאיתביה מברייטא, דמוקים למשנה זו כבירור.

יח. שם מוטיב רב ששת וחכ"א שלש אומניות עושין כו' שכן הדיט תופר כדרכו כו', דמלאכות שמותרין גם במועד לא מינכר זלוול ב"ד לצורך המועד. שם מתקיף לה ר"פ אלא מעתה בנין לישתרי כו' מתקיף לה רבינא אלא מעתה לבלבד לישתרי כו', פ' דלא אמרינן שכן אלא מלאכות שהם צורך המועד הרגיל, כמו ספרין וכובסין, וכן ההדיט תופר כדרכו, אבל במאורע שכותלו נוטה ליפול, או קידושין וגירושין, אין זה נחשב מסדר המועד. שם

לר' יוסי רק מקרינן, ובמש"כ אאמור"ר זללה"ה בזה. שם מעשה הדיט אבל לא מעשה אומן כפל הלשון מעשה הדיט ולא טיח, אבל לא מעשה אומן אלא בהוצא ודפנא ולכך קיי"ל כתרוייהו דל"פ. בשינוי הלשון דבמתני' קתני מעשה הדיט כו' ולעיל קתני מקרינן ובתרוייהו אותו פירוש. שם שפין את הסדקין כו' במעגילה אבל לא במחלצים, ה' משמע שלוחץ המעגילה ביד וברגל ובגמ' ל"פ כן, ובדברי הירושלמי ובגמ' הריטב"א. בריטב"א שכשדולף הבית שרי כדרכו.

יג. שם הצייר והצינור כו' פ' הנך כלים, וקמ"ל דבכולן שייך דבר האבד, שם שנשברו מתקנן במועד, הא דתנן במועד לומר אע"פ שנשברו קודם המועד. שם וכל כבשין כו' אפשר משום שהוא קצת דבר האבד. שם תנא צר בצרור ואינו טח בטיט, בפ' הראשונים שמניח האבנים בלא טיט ומחודש שמניחין כן, וה' אפשר שרק אין טחין מבחוץ, ובירור' אבן ע"ג אבן כו'.

יד. שם ורמינהי עד ימיו ה' פטיש כו', קשה דעיקר דברי התנא להתיר מלאכת אומן ושפיר אפשר שלא מתיר כשנשמע קול הפטיש, ובאמת אי"ז סתירה אלא מדתנן סתמא מתקנן משמע כרגיל בפטיש. ומנ"ל דתיקן גם בכל העולם. בירור' נחלקו אם ביטל בסוף ימיו ולפ"ז מתפרש לגנאי שראוי לבטל כבר מתחלה וממילא בכל העולם אסור, אבל בר"פ משמע שהוא רק גזירה. שם [אר"ה] ל"ק הא בדנפחי הא בדנגרי, היינו פטיש של נגרים, וצ"ע בריטב"א שפ' מנעול של עץ. שם מתקיף לה ר"ח יאמרו קלא רבה כו' ביאור הקושיא. שם אלא אר"ח ל"ק הא במגלי הא בחציני, לכאור' חציני גם יש להתיר שהוא פסל שו"ר בב"ק תרי גוויני חציני. שם ר"פ אמר קודם גזירה כו', משמע ליה כן בסתמא דמתני', ובמש"כ אאמור"ר זללה"ה ששנה משנה קדומה וסמך שנבין שאחר התקנה אין לעשות בפטיש.

טו. שם אמר ר"א הא ר' יהודה הא ר' יוסי כו', עד השתא פירשנו תקנה פרטית בפטיש, ור"א הפך הענין לשינוי בדבר האבד. וסבר ר' יוסי שלא תיקן או שלא נתקבלה תקנתו. ולר' יהודה תקנה מיוחדת בפטיש אלא שלר' יוסי אין שום שינוי גם בדנפיש

ז. שם בדיתא לבאי כוורא כו' האם היו מחוסרים צידה. האם שייך בזה היתר של דבר האבד. בקו' האחרונים על הרמב"ם ושו"ע שהתירו לצוד גם שלא לצורך המועד. אם יש היתר לצוד ע"מ לכבוש שלא לצורך המועד. שם הני נמי מתאכלי אגב איצצא.

ח. י"ג ב' איבעיא להו הן החמירו ע"ע כו' באור הספק.

ט. הערות ע"ס המשנ"ב בדין צידת דגים.

י. י"א א' ה"ד הדיוט כו' בגדר תפירת הדיוט. בדברי הרא"ש בדין תיקון בגדיו ומנעליו. אם מותר לתפור המנעלים בשינוי. להלכה בדין תיקון המנעלים. בדברי הירושלמי בבאור טעמא דרבנן שאסרו לתקן מנעלים. תיקון בגד שנקרע בע"פ אחר חצות במעשה אומן. לתפור בגד לתינוק לצורך מילה במעשה הדיוט.

יא. י"א א' רב שרא כו' למיגדל אוהרי. אם מותר לעשות בחוה"מ נרתיק שאוגדין בו הלולב ומיניו.

יב. בדין צחצוח מנעלים דידן. בדין מעשה אומן שכהיום הוא נמסר לכל אחד לעשותו.

סימן ד

באיסור גילוח וכיבוס במועד, ובדין נטילת צפרנים

א. י"ג ב' מתני' ואלו מגלחין במועד. י"ד א' תוד"ה ומנודה. בתוד"ה ושאר. בקו' תו' מ"ט תנן ואלו.

ב. שם הבא ממדנה"י, ה"ה הבא למדנה"י.

ג. י"ד א' מטפחות הידים כו' בגדר ההיתר. במנהג להחמיר במטפחות. מטפחות הספרים, בפ"י הירושלמי דהיינו של ספרי הקודש. בפ"י המפרשים מטפחות המגלחין, ולענין הלכה.

ד. שם במתני' הזבים והזבות כו' האם גם בימי טומאתן מותרין. לענין הלכה בכיבוס כתם ללבישת לבנים.

ה. בדין כיבוס בגדי קטנים. ההיתר לגלח קטן אם הוא רק כשהשער מצער. בדין גילוח קטן שהגיע לחינוך. מ"ט בט' באב אסור לגלח הקטנים.

אלא אר"א מועד ארבעה עשר קא רמית כו', מפרש לדר"פ ורבינא ומסייע לר"נ, שהמלאכות שהותרו היינו משום פסידא ולא משום שנחשב כצורך המועד דנידוק מינייהו להתיר בי"ד, אבל שלש אומניות שההיתר שלהם משום צורך יו"ט התירום גם בי"ד. וא"כ מסקינן כאביי דשרינן שכר פעולה שאין לו מה יאכל, וצ"ע בפרש"י כת"י והמפרש דשרייתא דאין לו מה יאכל משום צורך יו"ט, דהכא אמרינן דאף שאין נראה כצורך המועד שרינן משום דדמיא לפסידא ולא משום צורך יו"ט כספרין וכובסין. מי שיש לו מה יאכל אינו רשאי לעשות מלאכה לאין לו מה יאכל. בבה"ל דאפי' מצי ללוות מיקרי אין לו מה יאכל.

סימן ג

בענין הערמות, כיון מלאכתו במועד ומעשה אומן

א. י"ב ב' ובלבד שלא יערים, איזה הערמה באו לאסור כאן. שם ושלא לצורך המועד אסור, מה הוסיפו בהך לישנא. אם גם כשמשתמש בחדש במועד נחשב הערמה. בטעמי' דהרמב"ם דפסק כריבר"י להתיר הערמה. בטעם הדבר שהתירו כאן הערמה.

ב. בבאור הא דמותר לכיון מלאכתו במועד לטחון קמח. במש"כ הרא"ש להתיר גם קוצר ומעמר. בראיית הגר"א להתיר כיוון מלאכתו מהא דהוכיחו בביצה י"ט ב' מקציצת עצים במועד להקרב נז"נ. בראיית החו"ב לדינא כהרא"ש. בהיתר נטילת צפרני בהמה.

ג. בגדר דין הקנס למכוין מלאכתו במועד. בפלוגתת הראשונים אם יאבדו היינו קודם שעשה מלאכה או אח"כ.

ד. ביאור הפלוגתא אם מותר לקצוץ דקל רק לצורך הנסורת שלו. ר"י שרא למיעקר כיתנא כו' האם מיירי לצורך המועד.

ה. י' ב' הני תמרי תוחלני כו' באיזה תמרים מיירי, ובמאי פליגי.

ו. י"א א' וכל כבשים שהוא יכול לאכול מהם במועד כובשן, בביאור ההיתר. אם יש ללמוד היתר לבשל מחוה"מ ליו"ט שני.

סימן ה

בענין מתאבלים עמו

א. מו"ק כ' ב' וכשם שמתאבל עליהם כך מתאבל על שניים שלהם דברי ר"ע, האם האבלות על השניים היא מעיקר הדין או רק מפני כבוד האבל. - שם כך מתאבל על שניים שלהם, רק על קרוביו ממש ולא קרובי קרוביו, בספיקת תו' באחיהם ונשותיהם. - בדעת הר"מ דדוקא בקרובה של שאר, ואף שאין קרוביו, ודעת חכמי הצרפתים שדוקא קרוביו. - בדין מתאבלין עליו מדרבנן, ובאו"ז בזה. - שם בברייתא ואחותו הנשואה בין מאביו בין מאמו. - שם חכמים היינו ת"ק.

ב. שם א"ב עמו בבית, בהא דס"ד למיתב עליה שבעה ושלשים, בדין גילוח שלא בפניו ובחילוק בינו לנעילת הסנדל ושאר דינים. - בגדר עמו בבית ברש"י כת"י בשם ר"ח ובתו', בדעת רמב"ן שגם בחוץ נוהג, ולא התיירו שלא בפניו אלא דברים שבצינעא קו' לזה. - במד"ר בזה. - בדין קריעה למתאבלין עמו.

ג. שו"ע סי' שע"ד ס"ו בהגה ומ"מ נהגו שכל קרובי המת הפסולים לו לעדות מראין קצת אבלות כו', בפ"ת בשם שו"ת אדני פז בדליכא מתאבלים כאן, ובמה שחלק עליו בפ"ת, בלשונות הראשונים בזה. - בדין קובר מתו ברגל אם מתאבלין עמו לאחר הרגל, בפ"ת בזה, - בדין חל שבת באיסור חג של פסח

ד. באחרונים בדין סעודת שמחה, ובדין קרובי האבל שהם קרובי החתן.

ה. בדין רחיצה בצונן כל גופו לכבוד שבת, ובשאר השבוע. - בדין רחיצה בסבון. - בדין רחיצת פניו ידיו ורגליו בחמין לכבוד שבת. - בדין רחיצה במקום מצוה. - בדין שני בשני בתשו' משאת בנימין ובש"ך - בדין מכובסין.

ו. שם במשנה ושאר כל אדם אסורין. אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס. בהנך דמותרין ברגל אם גם במשמר מותרין.

ז. שם בעי ר"ז כו' או"ד כיון דלא מוכחא מלתא לא. בדין איזורו מוכיח עליו. מי שיש לו רק בגד אחד לשבת אם חשיב כאין לו אלא חלוק אחד. כיון דאומן הוא מוכחא מילתא, האם היינו כל בעל אומנות או רק ספר. בדברי התוס' בדין חולה שנתרפא ברגל.

ח. בדין גילוח או כיבוס מועט. מסקנת הדברים בדין כיבוס כתם בבגד.

ט. שם הבא ממדנה"י לא יגלח כו' באיסור יציאה לחו"ל. שם מתני' דלא כר"י. האם האיסור הוא יציאה מא"י, או ליכנס לסכנה לפרוש בים. בגדר בא ממדנה"י.

י. י"ח א' מי שאין לו אלא חלוק אחד כו'. שם מתני' דאית לי תרי ומטנפי. בתרי ומטנפי אם רשאי לכבס תרויהו או רק אחד.

יא. שם כלי פשתן מותר לכבסן בחוש"מ, בטעם ההיתר. מהיכא יליף ר' יוחנן שריותא דכלי פשתן. שם מתיב רבא מטפחות הידים כו'.

יב. שבת קי"ג א' מתני' מקפלין את הכלים כו'. איך סתם התנא ההיתר ולא פי' כל הנך חילוקים. כמה ששנה דין קיפול והצעת המטות בחד בבא. קיפול בגדים בחוה"מ.

יג. הערות בדין כתיבת אגרות במועד. י"ג ב' מחפין את הקציעות כו' פליגי בה כו'. בדין כתיבת חנווני על פנקסו, ועוד דיני כתיבה לצורך המועד.

יד. הערות בענין נטילת צפרנים במועד.

מפתחות ע"ס המסכת

מועד קטן

שם ואם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר כו', סי' א' סק"ג.
 שם ובלבד שלא יערים, סי' ב' סק"ט, סי' ג' סק"א.
 שם תנאי היא דתנאי אין מערימין בכך כו', שם.
 שם ואם הותר מותר, שם סק"ג.
 שם רב חצרו ליה חצדא כו' סי' ב' סק"ט.
 שם אר"ח קוצץ אדם דקל כו' שם סק"ד.
 שם שבקיה והדר, שם.
 שם מתני' וכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו, סי' ב' סק"י.
 שם ר"י שרא למיעקר כיתנא כו', שם.
 שם אפקריה ר"י לפרדיסיה ההוא שתא, שם.
 י"ג א' מתני' אין לוקחין בתים כו', סי' ב' סק"ז.
 שם או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, שם.
 מתני' אין לוקחין בתים כו' סי' א' סק"ז.
 שם בעיא מיניה רבא מר"ג שבר פועלה שאין לו מה יאכל מהו, ס"א סק"א, ס"ב סק"ז י"ח.
 שם מותבין ר"ש כו' מתקיף לה ר"פ כו', שם סק"ח.
 י"ג ב' מתני' מחפין את הקציעות כו', ובגמ' שם, סי' ב' סק"ו.
 שם איבעיא להו הן החמירו כו' סי' ג' סק"ח.
 שם מתני' ואלו מגלחין במועד כו' סי' ד' סק"א.
 שם הבא ממדה"י כו', שם סק"ב.
 י"ד א' מטפחות הידים כו' סי' ד' סק"ג.
 שם הזבים והזבות כו' שם סק"ד.
 שם הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין, שם סק"ו.
 שם גמ' ושאר כל אדם מ"ט אסורין כו' שם.
 שם בעי ר"ז אבדה לו אבידה כו' שם סק"ז.
 שם כיון דאומן הוא מוכתא מילתא, שם.
 שם רי"א הבא ממדה"י לא יגלה מפני שיצא שלא ברשות, שם סק"ט.
 י"ז ב' ת"ר כשם שאמרו אסור לגלח במועד כו', ס"ד סק"ח.
 שם אמר עולא הלכה כו' יהודה באבל והלכה כו' יוסי במועד, שם.
 י"ח א' שמואל אמר הלכה כר"י במועד ובאבל דאמר שמואל כו', וכל הסוגיא, שם.
 שם אר"א אר"י מי שאין לו אלא חלוק אחד כו', ס"ד סק"י.
 שם א"ל ר"י לר"י אסברה לך כו', שם.
 שם שלח ריב"י ב"ג משמיה דר"י כלי פשתן כו' שם סק"א.

ו' ב' מתני' צדין את האישות, וכל הסוגיא, סי' ב' סק"ז.
 שם ז' א' ומקרינן את הפירצה במועד, סי' ב' סק"ב.
 י' א' ה"ד הדיוט כו' מאי מכליב כו', סי' ג' סק"י.
 י' ב' רבא שרא לכסכוס קירמי כו', שם סק"ג.
 שם ואמר רבא הני תמרי תוחלני מיגזרינהו שרי כו', סי' ג' סק"ה.
 שם, כפרקמטיא האבד דמי, שם.
 שם, ואמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור, סי' א' סק"ז.
 שם, אריב"א ובדבר האבד מותר, שם סק"ח.
 שם, רבינא הוה מסיק זוזי כו' שם סק"א.
 שם, א"ל כיון דהאינא הוא דמשכחת להו כו', שם.
 שם, תניא נמי גבי ע"ז כה"ג הולכין ליריד כו', שם סק"ג.
 י"א א' רב שרא לרחב"א למיגדל אוהרי כו' סי' ג' סק"א.
 שם, מתני' עושין מעקה לגג ולמרפסת, וכל המשנה, סי' ב' סק"א.
 שם, הציר והצנור והקורה כו', שם סק"ג.
 שם בגמ', במתני' תנא צר בצרור ואינו טח בטיט, שם סק"ג.
 שם ורמינהי עד ימיו ה' פטיש, וכל הענין, שם סק"ד.
 שם רב אשי אמר הא ר' יהודה הא ר' יוסי כו' שם סק"ו.
 שם וכל כבשים כו', סי' ג' סק"ו.
 שם בדיתא לבאי כוורא כו' שם סק"ז.
 שם הני נמי מתאכלי אגר איצצא, שם.
 י"א ב' מתני' מי שהפך את זיתיו, ע"ס המשנה, סי' ב' סק"א.
 שם גמ' תניא כותיה דרשבדר"א כו', שם.
 י"ב א' אר"ח א"ר הלכות מועד כהלכות כותים כו', ס"א סק"א.
 שם ר"ח שרא להו לאבונגרי כו' סי' א' סק"ח.
 שם שרשווי הוא דקא משרשו ליה, שם סק"ט.
 שם מתני' רי"א עושה לו לימודים, סי' ב' סק"ב.
 שם גמ' וצריכא דאי אשמוענין קמייתא כו', שם.
 שם אר"י ב"א מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד דלא כו' יוסי, שם סק"ג.
 שם בעו מיניה מרנב"י מהו למישע חביתא דשיכרא כו', שם סק"ד.
 שם זופתין כוזא, שם.
 י"ב ב' ר"ה חצרו ליה חצדא במועד, וכל הענין, סי' ב' סק"ח.

י"ח ב' מתקיף לה אביי כו' שם.
 שם מתני' ואין מגיהין אות אחת כו' סי' א' סק"ז.
 י"ט א' במשנה וטוה על יריכו תכלת לציציתו, שם.
 שם ת"ד כותב אדם תפילין כו' שם סק"ג, ד', ה'.
 כ' ב' וכשם שמתאבל עליהם כך מתאבל על שנים
 שלהם דר"ע, כל הסוגיא, סימן ה' סק"א וסק"ב.
 לעצמו, שם סק"ה ו'.

מפתחות ע"ס השו"ע ומ"ב

סי"ג, שם סק"כ	או"ח
סי"ד, שם סקכ"ה	שו"ע סי' תקל"ב ס"א, ס"ד סקי"ח.
מ"ב סי' תקמ"א סקי"ג, סי' ג' סק"י.	שם סי' תקל"ג ס"א, סי' ג' סק"ב.
שו"ע סי' תקמ"ב ס"א, סי' א' סק"י.	ס"ג, סי' א' סקי"ט, ס"ג סק"ה.
שו"ע סי' תקמ"ה ס"ב, שם סק"ז.	מ"ב סי' תקל"ג ס"ק כ"ג, ס"ג סק"ט.
ס"ג, שם סק"ו.	מ"ב סי' תקל"ד סק"ו, ס"ד סק"ג.
ס"ז, סי' ג' סקי"ב.	מ"ב סי' תקל"ז סק"ל, ל"ב, סי' ג' סק"ט.
מ"ב שם סקי"ט, ס"ג סוף סקי"ב.	שו"ע סי' תקל"ט ס"ד - ו', ס"ב בהגה, סי' א' סקכ"ו.
מ"ב סי' תס"ח סק"ח, ס"ג סק"י.	ס"ז, שם סק"כ
יו"ד	ס"ט, שם סקי"ט
סי' שע"ד ס"ג בהג"ה, ס"ה סק"ג.	סי"ב, שם סקכ"ו

מפתחות ע"ס הש"ס

שבת קי"ג א' מתני' מקפלין את הכלים כו' ובגמ' שם, סי'
 ד' סקי"ב.
 ביצה י"ד ב' מתני' אף לא מנעל לבן מפני שצריך אומן,
 סי' ג' סקי"ב.
 חגיגה י"ח א' לא מסרין הכתוב אלא לחכמים כו'. ס"א
 סק"א.
 פסחים נ"ה ב' בפלוגתא ר"ה ור' אמי בתרנגולת שמרדה
 תוך ג' לשיבתה, סי' ב' סק"ה.

סימן א

בענין איסור מלאכה במועד, סחורה

תוכן הענינים בקצרה

א. חגיגה י"ח א' לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך כו' איזו מלאכה אסורה ואיזו מותרת, לפ"ז מלאכות שאמרו חכמים שהם אסורין היינו שכך כונת התורה והו"ל דאורייתא, ויש לעי' א"כ איך התירו בדבר האבד, וצרכי רבים, ואין לו מה יאכל, הרי לא מסר הכתוב לחכמים להקל מפני הצורך, ונראה דהא דשרי בדבר האבד אין זו קולא מפני הפסד ממונו, אלא זוהי הגדרה של סוג השביתה, דכשארם בוחר לעצמו יום מנוחה היינו שלא יעסוק במלאכה מרצונו, אבל אם יארע לו הפסד שיהי' מוכרח להציל ממונו לא ימנע מזה, וזוהי הדרגא של שביתה שחייבה תורה בחוה"מ, שלא יעשה בו מלאכה אלא במקום הכרח גמור, כגון שהדבר אבד, או שאין לו מה יאכל, וכן צרכי רבים חשבינן להו דבר האבד, שאם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר, ומצינו בכריתות ט' א' דת"ר גר תושב עושה מלאכה בשבת לעצמו כישראל בחולו של מועד ר"ע אומר כישראל ביו"ט כו' ופרש"י דהיינו להתיר דבר האבד, וש"מ שזוהי הגדרה של שיעור השביתה, ולשון הגמ' י"א ב' אפי' במועד דאיסור מלאכה דאורייתא במקום פסידא שרו רבנן, היינו דאוקמוה אדאורייתא.

כתב הרמב"ן במו"ק דיש מלאכות שאסרום חכמים בכונת התורה והם אסורין מדאורייתא, ויש שאסרום בדרגת איסור דרבנן, כגון מלאכת אומן לצורך המועד דמותרת מדאורייתא ואסורה מדרבנן, וכן הצלת דבר האבד בטירחא מרובה דיש שאסרו מדרבנן, (ויש שם ט"ס והכונה כמש"כ), ובע"ז כ"ב א' כתב דמן התורה אסור רק עבודת קרקע וכיו"ב שטרחתן מרובה, ונראה דדבריו במו"ק עיקר, וכן העתיקו המ"מ, ועי' מו"ק ב' א' י"ב ב' בדין מחובר, ובסברא הדבר פשוט שיש לעשות הרחקות מדרבנן כמו בכל המצוות, ולשון המ"מ פ"ז ה"א שהרמב"ן הטיל פשרה כו' אין הכונה במה שחידש שיש איסורין מדרבנן, אלא שהגדיר הדברים וגם ביאר הירו' שרצו להתיר אלו שאסורין מדרבנן, (ועי' תוה"א בענין מלאכה ד"ה וצע"ק).

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ביאר דזהו מ"ש מו"ק י"ב א' אמר אביי נקטינן הלכות מועד כהלכות שבת יש מהן פטור אבל אסור ויש מהן מותר לכתחלה, ור"ל דאע"פ שמסרן הכתוב לחכמים לא קבעו כולן בדרגה שוה, אלא הגדירו האסורין מדאורייתא והאסורין מדרבנן, ולפי שלא יכול להזכיר חיוב בחוה"מ נקט המותר לכתחלה, והרמב"ן בע"ז שם דייק מאביי שאין לאו ומלקות בחוה"מ ועי' בסמוך עוד בזה.

הרמב"ן ביאר מ"ש בירו' שרצה ראב"מ להתיר מלאכה בחוה"מ דהיינו מלאכות שאסרום מדרבנן, ולכאורה היינו דוקא הני דטירחא, אבל הני דגזירה אטו מלאכה דאורייתא, לא נאסרו כדי שיעסקו בתורה, גם אין להתירן, ואפשר דעיקר כונת הירו' להתיר פרקמטיא דבהכי איירי התם וזה קיל טפי משאר גזירות דרבנן, כיון דהחשש הוא רק שמא יכתוב, ובהני כשעושינן עיסקא מותרין לכתוב לצורך, ועמ"מ פ"ז הכ"ב, ובהני אסרו מפני הענין הכללי של שמחת יו"ט, וכיון שפוחזין שפיר יש להתיר.

מו"ק י"ב א' אר"ח א"ר הלכות מועד כהלכות כותים כו' לומר שהן עקורות ואין למידות זו מזו, דאמר שמואל זופתין כוזא כו', נראה דרק בגזירות דרבנן אמרו שאין למידות זו מזו, ששיערו בכל דבר טירחא כנגד הפסד כמ"ש הרמב"ן בשם הראב"ד, וזהו שחילקו בין כוזא לחביתא, אבל בדאורייתא כלל גמור ולמידין זה מזה.

ואפשר דהיינו דקאמר אביי, הלכות מועד כהלכות שבת, דכמו שבשבת התירו ג' דברים לכתחלה, גם דברים שראוי לאסור מדרבנן, אלא שהתירו מפני הצורך, ה"נ במועד כה"ג יש שהתירו לכתחלה דברים שהי' ראוי לאוסרם מדרבנן, ובשבת הכלל שהתירו במקום צער כמפיס מורסא ועקרב שלא תישך, אבל במועד עקורות הן, וכל דבר נדון בפ"ע לפי הענין, ודברי אביי כביאור להא דרב, ומבואר מזה דרק במילי דרבנן אמרו כן.

ב. כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מו"ק ב' א' דלפי כל הילפותות בחגיגה י"ח א' נראה דכל מה דחשיב מלאכה לענין שבת ויר"ט חשיב מלאכה לענין חוה"מ דהא מיר"ט ילפינן, ולפ"ז שלא לצורך המועד ושלא בדבר האבד כל הל"ט מלאכות אסורות, ע"ש, ולפ"ז המבשל מחוה"מ לחול בדליכא הואיל, ואין בזה תוספת שמחת יו"ט, קעבר איסור דאורייתא, ויש לעי' א"כ לר"ח פסחים מ"ו ב' דלית ל' הואיל איך מבשלים ומכנינים לצורך יו"ט שני של גליות, הרי מדאורייתא ודאי חול הוא, ולצורך עירוב תבשילין מכניין באופן שבודאי לא יאכלנו ביו"ט ראשון, שו"ר בטור סי' תקל"ט הביא י"א דאסור להכין, וכתב דכדי שלא יזלזלו בו יש להתיר, והגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סי"א דייק מהטור דאף מלאכה גמורה כבישול שרי, ואכתי לא נתבאר טעמא מאי שרי מדאורייתא.

ולכאורה נראה מזה דמה שמוסיף להכין ליום או יומיים נוספים חשיב שפיר מסדר היום ואין ע"ז שם מלאכה, וכמדומה שבדרך כלל אופין בחוה"מ גם בכמות שישאר למוצאי יו"ט, והיינו מפני שזהו סדר הרגיל, [שו"ר בבה"ל סי' תקל"ג ס"א בשם הח"א בזה שבשעה"ד אפשר להרבות כיון שלחם אחד לצורך המועד, ונדחק למצוא היתר, וש"מ דבאמת אסור, ולא חשיב סדר הרגיל אלא כשעושה בהרווחה שאפשר שיצטרך לזה במועד], שוב נראה מדברי הרמב"ן דממתני' י"א א' דשרינן לכבוש יש ללמוד גם היתר בישול ואפי", עי' מש"כ בהלכות יו"ט ס"ב סק"ו.

ושפיר התירו לצורך יו"ט שני אפי' במכוין להדיא, ואוקמוה אדאורייתא, א"נ טעמא דשרי הטור הוא משום הואיל, ובדברים שאסור לעשותן ביו"ט כגון מו"מ לקנות האוכלין ליו"ט אפשר דחשיב כדבר האבד לגבי זה, דע"כ צריך להכין היום.

יש להסתפק אם מותר לבשל לצורך נכרי בחוה"מ, דלכא' נראה דכל מה שמיעטה תורה בפירוש ביו"ט יש להתיר בחוה"מ, כגון מכשירין דאימעטו מהוא לבדו, ביצה כ"ה ב', ועכו"ם ובהמה דאימעטו מלכם שם כ"א ב' וקצירה מאך אשר וגו' בירו' שם פ"א ה' דכיון שהוצרך למעטן ש"מ שהם קרובין לכלל או"ג ולא אימעטו אלא ביו"ט, מיהו נראה דלא איצטריך מיעוטא ביו"ט, אלא בישראל המארח את הגוי או שולח לו דורון, שהמלאכה היא של הישראל, אבל לבשל משל גוי בשביל גוי הר"ז כמבשל לחול, שו"ר בח"א כלל ק"ו סי"א שכ' לאסור אף לבשל כדי לשלוח דורון, וצ"ע בזה לפמש"כ, שו"ר במ"א סי' תקל"ב סק"ח דאסור לגלח גוי (ומשמע טעמו משום מלאכת אומן, מיהו כל מלאכה אסור שלא לצורך המועד), ואין להוכיח מזה כהח"א, ועי' לק' ס"ק כ"א בדין להלוות לגוי שלא ברבית.

ג. י"ט א' ת"ר כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו כו' ר"י אומר מערים ומוכר כו' לר"מ ור"י דמניחין תפילין בחוה"מ כמ"ש תו', וכדמוכח שבת ס"א א' דלא אסרו מדרבנן אלא בשבת דילמא מיפסקי, מתפרשא הברייתא לצורך המועד, דכיון שיש בהם צורך במועד מהיכי תיתי להמציא בדבריהם עוד חידוש דשרי אף לאחר המועד, וגם לא מסתבר שיהא שוה דין צורך המועד לאחר המועד, והרי ודאי דבכלל דבריהם גם לצורך המועד, ועוד דאף מדאורייתא יש לאסור שלא לצורך המועד, בדליכא הואיל, ועוד דמשמע היתר המכירה פשוט, והחידוש בהערמה, והרי שנינו י"ג א' אין לוקחין בתים שלא לצורך המועד, ועוד דמה ראו צורך להתיר הערמה כשאין בזה צורך המועד, א"ו ר"מ ור"י מיירו לצורך המועד.

ולפ"ז אין לנו לחדש מדברי ר' יוסי וסתמות הגמ' שפסקו כותי', דה"ה דשרי שלא לצורך המועד, דהא אתפילין דר"מ ור"י קיימין, וגם לא שמענו מאי קסבר ר"י בדין שבת ז"ת או לא, ומתפרשים דבריו בתפילין דומיא דמזוזת ודומיא דציצית, ואמנם אי קי"ל דחוה"מ לאו ז"ת ה' ראוי שיפרשו ד"ז בגמ', אבל כיון דלא קים לן דעתו של ר"י בזה, ופשיטא לגמ' דכולה מיירי לצורך המועד, דאל"כ הרי הכל אסור, שפיר מתפרש בסתמא דמיירי בדאיכא צורך המועד לכל חד כדאית ל', שו"ר בנמו"י שפי' דהיינו טעמא דר"י פליג ולא שרי אלא לפרנסתו, משום דס"ל חוה"מ לאו ז"ת, מיהו זה צ"ע דבפשוטו ר"י שרי אף לעצמו, ועי' בזה לק' סק"ה.

וממה שאמרו בירו' דרב פתר לה להניח קשה לחדש היתר כתיבה שלא לצורך המועד, ובפרט שהירו' ס"ל דמניחין תפילין בחוה"מ כדמשמע מההוא דאבד תפיליו והוצרכו לכתוב לו לצורך המועד, כ"פ הראשונים ז"ל, וכ"מ בירו' פ"י דעירובין ה"א דר"י סבר שבת ז"ת, ואמר התם דמיעוטי דשבת ויר"ט לא מחזורי דהיינו שאינן דבר תורה, וא"כ קשה לומר שבשינויא דלהניח נתחדש היתר כתיבה שלא לצורך המועד, אלא יש

לפרש דפתר לה דלעצמו דמתני' אתי למעוטי להניח לאחר המועד, ולא למעוטי לאחרים לצורך המועד, והיינו מפני שידוע שלעצמו לא יכתוב שלא לצורך, אבל לצורך אחרים עלול לכתוב בשביל להשתכר, ומתפרש לעצמו כמו לצרכו, וה"ה כל צורך המועד, ובאמת לא הוזכר שם ענין שכר ושמא כתב לו בחנם, ומתפרש פתח לה להניח כדי להשתכר, וכ"מ בירו' שפתח לה נמי בטוויית תכלת להניח, ולא מסתבר שיתירו כ"ז, א"ו דלהניח אסור קאמר, וכבר ביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מכ"ז, ועי"ש מ"ש ליישב ברייתא דתלמוד דמבואר דלעצמו למעוטי אחרים, אבל שם נקט דלהסוברים שאין מניחין תפילין בחוה"מ ע"כ מבואר בשמעתין דשרי שלא לצורך המועד, והביא שכבר תמה במשכנ"י למה נקטו הראשונים ז"ל דשרי בכה"ג, ואינו תח"י.

ולהאמור לדידן דלא מניחין תפילין בחוה"מ יש חשש דאורייתא בכתיבת תפילין שלא לצורך המועד, אא"כ נימא הואיל דחזי למי שנהוג להניח, ואפשר דלא אמרינן הואיל שיגיע בן חו"ל לא"י, ובפרט אם הבאים לכאן ג"כ אינן מניחין, והמ"א והמ"ב שכו' להקל מיירו בחו"ל שנהגו להניח, ואין ללמוד מזה לדידן, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הזכיר שיהא הפסד המצוה כדבר האבד ויהא מותר לצורך זה, ואפשר דלא מיקרי דבר האבד כשאין כאן דבר הנפסד אלא שלא יהא לו מה יאכל לאחר המועד, וה"ה הפסד המצוה דבר חיצוני ואינו מוגדר כמלאכת דבר האבד, מיהו פעמים שעיי"ז נעשה סדר היום לעסוק בזה, אבל זה שייך רק במידי דאכילה שדרך לאפות לכמה ימים, עסק"ב, שו"ר בשו"ע סי' תקמ"ה ס"ב שכ' דחשיב דבר האבד ביטול קריאת התורה ות"ת, ועי' בזה לק' סק"ז.

אבל מדברי הראשונים ז"ל נראה דהקלו אף לצורך אחר המועד מיד, כמ"ש במ"ב סי' תקמ"ה סק"י מדברי המ"א, ועי"ש בשע"צ אות י' דבטור ולבוש משמע דרך מפני שמניחין תפילין בחוה"מ שרי, ונכ"כ ברי"ו דלעצמו אסור וכ"מ בנמו"ה הנ"ל, אבל סיים דזה אינו כיון שברייטב"א ותשו' הרא"ש מבואר ע"פ הירו' דאף לצורך אחר המועד מיד שרי, ובאמת כ"מ ברמב"ם פ"ז הי"ג שכותב לעצמו, מיהו בקין אורה כתב לפרש דעתו שמניחין תפילין בחוה"מ, וכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן בשם הראב"ד, דשרי לצורך אחר המועד, וצ"ע, - שו"ר דלאחרים מסיק במ"ב לאסור אפי' בחנם לאחר המועד, ולפמשנ"ת יש להחמיר אף לעצמו.

ד. שם גמ' ת"ר כותב אדם תפילין כו' ולאחרים בטובה דברי ר"מ ר"י אומר מערים ומוכר את שלו כו', ויש לעי' כיון דחשיב צורך המועד מדמותו לכתוב לעצמו ומותר למכור לאחרים, א"כ מ"ט אסור לכתוב ע"מ למכור, מ"ש מציידין ודשושות וגרוסות שעושין מלאכה ע"מ למכור, וי"ל דלצורך או"צ הקלו טפי, וכמו שהתירו מלאכת אומן, אבל כאן שעושה ע"מ למכור הר"ז כעובד בשכר, ולפ"ז יש מכאן סמך להתיר נטילת שכר כשעוסק באו"צ, כמו שצידד בבה"ל סי' תקמ"ב ס"א.

ואכתי צ"ע מ"ש משומרי פרה וזרעים שנוטלין שכן בהבלעה אפי' בשבת וכש"כ במועד, ולצורך מצוה יש מתירין אף בלא הבלעה, כמ"ש בשו"ע סי' ש"ו ס"ה וכן נהגו העולם כמ"ש במ"ב שם, ומדאמר טעמא דבאבונגרי משום דלא שקלי אגרא י"ב א' משמע דבהבלעה נמי אסור, ועכ"פ בתפילין ומזוזות ודאי אסור אף בהבלעה, דהיתר הבלעה מהני רק כשהאיסור מפני הכבוד, דבהבלעה לא מיחזי כשכר שבת, אבל כשהאיסור מלאכה במועד יש לקבוע לפי האמת, ועי' לק' סק"ח י', דאם האיסור משום עובדין דחול, י"ל דסגי בדלא שקיל אגרא כבחול.

ולכאורה נראה מזה דלא אסור ליטול שכר אלא במלאכה גמורה שהותרה לצורך המועד, דע"י השכר נעשית כמלאכת עבודה, אבל במלאכה המותרת בשבת כשמירה וכיו"ב, אינה נעשית מלאכת עבודה ע"י השכר, שהעושה מפני השכר הר"ז כעובד לצורך חול, ולא הותרה מלאכה במועד אלא לצורך המועד, אבל השומר פירות לצורך חול ג"כ מותר בשבת ובמועד.

ולפ"ז יש להסתפק במלאכת בישול וכיו"ב שאסורה לצורך חול, אם חשובה מלאכת עבודה ע"י נטילת שכר, או"ד כיון דאו"צ ביו"ט הותרה, אינה נעשית כמלאכת עבודה, דהא שרי לכיון מלאכתו ביו"ט ובמועד, ובשאר מלאכות אסור, וכ"ה סתמות הפוסקים דמשרתים המבשלים ביו"ט ג"כ נוטלין שכרם בהבלעה.

ולהאמור נראה דאף מכשירי או"צ יש להתיר בשכר, דכל שהתירו בו מלאכת אומן, ש"מ דלא חשיבא מלאכה במועד, וכן בסברא יש להשוות איסור נטילת שכר למלאכת אומן, שע"י שנוטל שכר הו"ל מלאכת עבודה כאומנין בחול, ובמקום שהתירו מלאכת אומן יש להתיר להדיט להשתכר כאומן, וכן צידד בבה"ל שם

דהספרין והכובסין כשעושין במועד עושין בשכר, וכשעושה בשלו ע"מ למכור מצאנו כן בהדיא בצידיין ודשושות כמ"ש"כ לעיל.

ויש לעי' מ"ש צרכי רבים דמותר ליטול שכר כדאמר ר' א' וכ"כ בבה"ל סי' תקמ"ד ס"א דכל צרכי רבים כמצוה דמו ומותר, וכן בדבר האבד כתב הרמ"א סי' תקמ"ב ס"א דמותר לעבוד בשכר קצוב, ונראה דכל מקום שמחייבין אותו לעשות המלאכה רשאי ליטול שכר, דהאיסור הוא לילך ולעבוד במועד כדי להשתכר, דזהו עובדין דחול לחפש אחר מלאכה במועד בשביל השכר, אבל כשיש לחבירו הפסד מורין ל' לעבוד משום השבת אבידה, וכן בצרכי רבים דחשיב נמי כדבר האבד וגם מוטל עליו לעשותן עם הציבור, ולכן אף כשנוטל שכר לא נעשית עי"ז מלאכת חול, דעיקר האיסור הוא המלאכה ולא הרווחת השכר, וכמשנ"ת לעיל דבשמירה וכיו"ב מותר להרווח, מיהו אם משתדל לעבוד מפני השכר בזמן שיש אחרים שיעשו, יש בזה ג"כ זלזול במועד, ועי' סק"ח.

ואפשר דמה"ט כתבו הפוסקים דמילדת מותרת ליטול שכר שבת כמ"ש במ"ב שם ס"ק כ"ד, דכיון שמחויבת לעשות המלאכה אין זלזול בשבת עי' נטילת השכר, דלא נעשית המלאכה עובדין דחול עי' השכר, ויש בזה לימוד זכות על החזנים שנוטלין שכר שבת וכמ"ש במ"ב שכן נהגו, דכיון שחייבין להתפלל והגדון אם בחנם או בשכר, רשאיין ליטול שכר, מיהו לפרש"י דשומרי פרה זורעים לעומר ופרה אדומה ש"מ דאף לצורך מצוה אסור שלא בהבלעה, אבל הראשונים פירשוה בשל הדיוט.

נמצינו למידין שאין איסור לעבוד בשכר במועד אלא במלאכה האסורה בשבת ויו"ט, ובמקום שאין מוטל עליו לעשות המלאכה, אלא שעשה בגלל השכר, אבל כשצריך לעשותה לא מחייבין ל' לעבוד בחנם, ועמשנ"ת עוד בכ"ז לק' סק"ח ט' י'.

במ"א סי' ש"ו סק"ז כתב דאף בשכירות בתים אסור ליטול שכר שבת, וכן בהלווה מעות לגוי בריבית, והובא במ"ב שם ס"ק י"ט, ולכאורה תמוה דלא מצינו בגמ' אלא כשעוסק במלאכה דבזה כשנוטל שכר שבת הר"ז זלזול בשבת, שנעשית שמירתו מלאכת עבודה כבחול, אבל בריוח שנעשה ממילא אין זלזול בשבת, שלא נעשית השבת כיום מלאכה עי"ז, והר"ז כמצודה שניצוד בה בשבת, ואין כאן גזירת מו"מ כיון שאין עסק מיוחד בשבת, ושמא נאמר דהשוכר כעובד לצורך המשכיר בשבת דמי, אבל ממה שאסרו בגמ' לשמור אין ראי' לזה כלל, תדע דבגמ' אמרו שבשבת פטור מן השמירה, ואטו נאמר שהשוכר נעשה שואל בשבת.

ונראה דמה"א למד דבריו ממה שהזכיר בדבריו שם הא דאמרין כתובות ס"ד א' דאין מוסיפין לאשה על כתובתה כנגד יום השבת משום דמיחזי כשכר שבת, וש"מ דאף ריוח בלא מעשה אסור, ועדין יש לדחות דאשה משועבדת לבעלה במלאכות, ולכן במורד חשבינן לה כעושה ולא מקבלת שכר, ולכן מחייבין ל' לשלם כנגד מלאכתה, ועי"ש ברי"ף בשם ירו' שהתוספת בגלל המלאכות ועי"ש דלתלמודן מיירי באינה מורדת ממלאכות, וגם שם לא אמרו אלא מיחזי כשכר שבת, וא"כ צריך ראי' לאסור להרויח בשבת, וצ"ע.

ה. שם ר"י אומר כותב ומוכר כדרכו כדי פרנסתו, פשטא משמע דר"י מוסיף ע"ד ר"מ ור"י דיש אפשרות אף למכור לאחרים כדי פרנסתו, אבל לעצמו ודאי שרי, והרי כל ההיתר של כדי פרנסתו בריוח הוא מפני שזוהי מלאכה המותרת לעצמו כמ"ש המ"מ פ"ז הי"ג, וכן מתפרש לשון כדרכו דא"צ הערמה, וצ"ע בנמו"י שפי' דר"י סבר דחיה"מ לאו זמן תפילין ולעצמו לא חשיב צורך המועד, אבל לאחרים התירו כדי פרנסתו, וצ"ל הטעם כיון דצורך מצוה הוא, ולהגאונים דהיינו אין לו מה יאכל ניחא, וכ"כ ברי"ו נ"ד ח"ה, ולפ"ז במזוזה לצורך המועד מודה דשרי, שו"ר בכ"מ ובהגר"א שכ"כ גם בדעת הרמב"ם, אבל הרמב"ם גופי' פסק דלעצמו שרי, ולמה מותר לעצמו שלא לצורך המועד, וכבר ביאר בקרן אורה בכ"ז, עי"ש.

יש לעי' מנלן דר"מ ור"י פליגי אר' יוסי, הרי בסתמא לא מיירי באין לו כדי פרנסתו, ובפרט להרמב"ם והגאונים דהיינו שאין לו מה יאכל, וא"כ י"ל דר"מ ור"י מיירו ביש לו כדי פרנסתו, וצ"ל דמענינו הוא נלמד מדסתם ר"מ דרק בטובה שרי, ולר"י רק בהערמה, ור' יוסי אמר כותב ומוכר כדרכו ש"מ דלר"מ ור"י ג"ז אסור, וה"ק ר"י אומר כדי פרנסתו אף כדרכו מותר, ומודה ר' יוסי לר"י דמותר להערים ביותר מכדי פרנסתו, דהא משמע דלאוספי אתא, והו"ל להפוסקים להעתיק דשרי לאחרים בטובה או בהערמה אף ביותר מכדי פרנסתו, ועמ"ב סי' תקמ"ה ס"ק ט"ו שהביא דלהטור שרי לאחרים יותר מכדי פרנסתו בטובה, ולהרמב"ם ר"י לחומרא ואסור, אבל שריותא דהערמה לא הביאו כלל.

ואם נפרש דכדי פרנסתו היינו שיעור מועט שלא יעסוק במלאכה מרובה אלא כפי הצריך לו ליומו או למועד, אבל אין הדבר תלוי אם יש לו לפרנסה אלא דהגבילו מלאכה זו כפי השיעור שנראה כעוסק לצורך היום, הוה ניחא טפי, וכן הביא בקרן אורה בשם י"מ שבר"י, אבל אין זה פשטות הלשון, גם ברי"ר צע"ק בזה דלצורך אחר המועד פשיטא שאין להתיר ביש לו מה יאכל, ושם מיירי אי חוה"מ לאו זמן תפילין.

לשון כדי פרנסתו ל"מ שאין לו מה יאכל, ובגיטין י"ב ב' דייקנין לישנא דקאמר גיזון מתפרנס מיבעיא לי, ופרש"י גיזון משמע מזונות כדי חייו ופרנסה היינו כל שאר צרכיו, וכ"מ ב"ב קל"ט א' עי"ש, ואם הכונה כדי מזונו לא הול"ל כדי פרנסתו, ועוד דרישא דמתני' קתני בשטרי חוב דאין לו מה יאכל שרי, ול"מ כלל דהיינו כר' יוסי, ולא הזכירו בגמ' דמתני' דלא כר"מ ור"י, והו"ל לפרושי דר' יוסי שרי בכל מילי, וגם בגמ' פסקו הלכה כר"י ולא משמע דהיינו הא דאמרינן י"ג א' שכר פעולה דאין לו מה יאכל שרי, ועוד דמשמע דר"מ ור"י פליגי אר"י, ואין במשמעות דבריהם לאסור אף מאורע שאין לו מה יאכל, ואין סתמו ד"ז, ומכ"ז צ"ע לפי הרמב"ם והמ"מ בשם הגאונים דר"ל באין לו מה יאכל, מיהו עי' שבת ס"ט ב' שהוזכר דעוסק בכל יום כדי פרנסתו, וי"ל שזה כולל גם צרכי כסות וכיו"ב, ובכ"מ ובהגר"א פי' דלהרמב"ם ר"י לחומרא, ור"ל אינו כותב אלא כדי פרנסתו, וכבר כתבו תו' דל"מ כן, גם בגמ' משמע דפסקו כר"י לקולא, וכבר הרחיב בזה בקרן אורה עי"ש, וכבר הכריע הרמ"א ס"ג דאף להרווחה שרי, ובכלל זה גם צרכי כסות וכלים.

הא דשרי כדי פרנסתו פי' במ"מ דהיינו מפני שזוהי מלאכה המותרת לעצמו, ומשמע מדבריו שאף בפועל כה"ג מותר, ולכאורה אבונגרי שאכלו אצל ריש גלותא זהו כדי פרנסתו, ואפ"ה לא התירו להם בשכר, ונראה מזה דהמ"מ לא ס"ל כלל לאסור מלאכה בשכר, מיהו כאן י"ל דכיון שעושה בשלו ואח"כ מוכר, לא חשיב עובדין דחול כעושה אצל חבירו בשכר, ויש להסתפק לדעת המ"מ אם מותר לבשל שלא לצורך המועד כדי להשתכר כדי פרנסתו בריוח.

י"ח ב' מתני' ר"א כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, בברייתא בגמ' משמע דכו"ע מודו לד"ז, לפום פשטה דר' יוסי לקולא, ורישא מיירי להניח או למכור שלא לצורך המועד, ויש לעי' א"כ מ"ט סתים לה רבי בשם ר"י, וי"ל דר"י כולל בזה גם היתר הערמה, דבכל ענין לעצמו שרי, ומתפרש כלפי מ"ש ברישא שאין היתר כתיבה לאחרים כלל, מ"מ ע"י לעצמו שייך היתר, ולר' יוסי אין לשנות לשון זה דכותב לעצמו כיון דאף כותב ע"מ למכור מותר, ולכן שנה ד"ז בשם ר"י וה"ה לר' יוסי ור"מ, ומתני' לא מיירי בכדי פרנסתו, ולכן לא חשיב דסתם כר' יהודה ולא כר"י, וצ"ע בריטב"א שפי' דלר"י אף להניח לעצמו מותר, ובהא פליג ת"ק, ולא משמע כן בברייתא, וצ"ע.

הא דשרי ר"י בהערמה נראה דהיינו דוקא כשבשעת כתיבה מכין באמת לעצמו, ולא סגי כשאין לו בשעת כתיבה אם חשב למכור גם את אלו.

דבריו תו' כבר האריך בקרן אורה, ועמ"ש אמו"ר (שליט"א) זללה"ה, ומ"ש תו' בשם תו' דר"מ אינו מתיר אלא בהערמה, צ"ל אפי' בהערמה, ומתפרש כפשוטו דר"י מוסיף אר"מ, ור' יוסי אר"י, ודעת תו' שלפנינו דר"י אוסר לאחרים אפי' בטובה, ורק לעצמו שרי, והיינו דקתני במתני' ר"א כותב אדם תו"מ לעצמו.

ו. שו"ע סי' תקמ"ה ס"ג כותב אדם תפילין כו', במ"ב סק"י פי' דלעצמו שרי אף לצורך אחר המועד, ולאחרים אסור אפי' בחנם, כמ"ש בס"ק ט"ו, ול"מ כן בגמ' דמתפרש אחרים דומיא דידיו, ואי מפרשינן לאחרים רק לצורך המועד ה"ה לעצמו, אלא דהמ"ב נקט דלהרמב"ם אסור לאחרים לגמרי אפי' בחנם ולצורך המועד, ומהטור אין היתר אפי' לעצמו אלא לצורך המועד, ולכן אין להקל כותי' לאחרים אלא לצורך המועד, ולפ"ז הכותב לעצמו לאחר המועד ולאחרים כדי פרנסתו בהרווחה הוי ג"כ כקולא דהרמב"ם והטור, מיהו לפי הריטב"א ודעימי' שרי אף לאחרים לאחר המועד, דומיא דלעצמו, ובשעה"צ אות י' נסתייע מדבריהם להתיר לעצמו לצורך אחר המועד.

נמצינו למידין לדעת המ"ב דלאחרים שלא לצורך המועד אסור אפי' בחנם, וכן ראוי להחמיר דפשטא דשמעתין לצורך המועד דמניחין תפילין בחוה"מ וכמ"ש בקר"א, ולצורך המועד כשהסופר עשיר כתב דהדבר במחלוקת להטור שרי בחנם ולהרמב"ם אסור, וכדי פרנסתו לכו"ע שרי, ונראה דיש להקל אף במערים ומוכר

את שלו ואפי' בעשיר, ונפ"מ במזוזה וציצית לצורך אחרים למועד, ולצורך אחר המועד אפי' לעצמו יש להחמיר, ובמ"ב מיקל בזה.

שם בהגה ואינו אסור רק כתיבה אבל עשייתן שרי, פי' הנחת הפרשיות בבתיים ותפירתן והטלת הציצית בקשריהן וגדילתן, וכמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בכונת תו' דזה מוכח מדכותב לצורך המועד ע"כ שיתקנם כראוי למצותן, עי"ש, והנה הב"י והמ"א התירו בדיעבד אף בכיון מלאכתו במועד, וא"כ לדעת הרמ"א, י"ל דהטלתן שרי לכיון לכתחלה כיון דקילא מכתובה וטווייה, אבל הט"ז הק' שתו' כתבו כן בלשון שמא, וא"כ י"ל דטווייה והטלה שוין, וא"כ אין לכיון לכתחלה לעשותן במועד.

ויש להסתפק ביש לו טלית למצוה ורוצה להטיל בבגד חדש אם ג"ז צורך מצוה, דבתפילין כה"ג מסתברא שאין לכתוב חדשות משום נוי מצוה לחוד, אבל בבגד אין למנוע ממנו ללבוש הבגד החדש, וא"כ הנדון של הציצית הוא כאילו לבוש כבר בבגד והטלתן מצוה, ונראה דבהטלה לבגד כמצותן יש להקל, שהרי הרמ"א פסק דעשייתן מותרת, והר"ז ככל צורך המועד בלאו מלאכת אומן דשרי אבל בטוויית החוט צ"ע, ולכתחלה לא יכוין מלאכתו במועד אבל אם הי' טרוד אפשר להקל, ובמ"ב מיקל אפי' כיון מלאכתו במועד, מיהו מה שמיקל אף לצורך אחר המועד יש להחמיר וכמש"כ לעיל, ועי' שעה"צ סי' תקמ"א אות כ"ג כ"ד בגדר כיון מלאכתו במועד, ולע"כ.

ג. י"ח ב' מתני' ואין מגיהין אות אחת אפי' בספר העזרה, הא דנקט אפי' ספר העזרה היינו מפני שממנו מגיהין שאר ספרים, וכמש"ש הרמב"ם פ"ז מס"ת ה"ב דס"ת של המלך מגיהין ממנו, ולכן הגהתו חשובה מאד, ואפ"ה כיון שאפשר אחר יו"ט אסור, וכ"כ הרמב"ם פ"ז הי"ג שזו מלאכה שאינה לצורך המועד, אבל גם בספר העזרה קורין בחוה"מ בהקהל, ויתכן שקורין בו הכהנים או אנשי מעמד, אלא דאפשר להביא ספר אחר לצורך זה.

ומדהשמיט ר"י בסיפא ספרים משמע שאפי' לעצמו אסור, ואף כשצריך לקיים מצוות כתיבת ס"ת, דכיון שכתובת ספר שלם עסק גדול הוא, עלול לבטל בזה לגמרי שביטת המועד, ולכן לא התירו בספרים כלום, ומיושב בזה משה"ק בשעה"צ סי' תקמ"ה אות א' מ"ש מצות כתיבת ס"ת ממצות תפילין ומזוזה, ולמה לא התירו להגיהו כדי לקיים המצוה, ולמש"כ נחא שגדרו בכל דיני ס"ת שלא לחלק בין מלאכה מרובה למועטת, ועוד דלא חשיב ביטול המצוה בס"ת כמו בתפילין ומזוזה, שאינו יכול לתקן המצוה של היום כלל.

אבל הריטב"א מפרש מתני' שלא לצורך המועד ובוה התיר ר"י רק תפילין ומזוזה לעצמו, אבל לצורך המועד אף ס"ת שרי, וספר העזרה אין קורין בו במועד, וכ"נ דעת הרא"ה שהביא המ"מ שהתיר הגהת ספרים לעצמו, וה"ה דשרי לכתוב ס"ת להשלימו במועד, ואין כן דעת המ"מ, וכ"נ דעת ש"פ דלעיל סק"ג, דלעצמו דתפילין היינו לצורך המועד דומיא דמזוזה וציצית, ואתיא כמ"ד דחוה"מ זמן תפילין.

ובשו"ע סי' תקמ"ה ס"ב כתב דלצורך המועד מותר לכתוב ומותר להגיה, והיינו משום דס"ל שאין מניחין תפילין בחוה"מ, וא"כ מתני' שלא לצורך המועד, ולכן דוקא לעצמו או כדי פרנסתו, ודוקא תפילין ומזוזה, אבל לצורך המועד הכל שרי, וחשיב ליה נמי כדבר האבד ביטול קריאת התורה ות"ת, אבל לפמשנ"ת לעיל סק"ג דמתני' כולה לצורך המועד דוקא, א"כ מוכח דאע"פ שיבטלו אחרים מצות תפילין לא מיקרי דבר האבד, והטעם מפני שאין כאן דבר הנפסד שיהא ניכר שעוסק בהצלה, וכמו שצריך מעות לשלם חובותיו שריבית אוכלת בהן דלא חשיב דבר האבד להתיר כל מלאכה במועד, כיון שאין המלאכה בדבר הנפסד, [שו"ר בבה"ל סי' תקל"ט ס"ד שכ' דבכה"ג מותר למכור פרקמטיא לשלם חובותיו דחשיב דבר האבד], וה"ה בהפסד מצוה שנגרם מחוסר ס"ת תפילין ומזוזה, ועי' קרן אורה שנקט עיקר דשמעתין לצורך המועד דוקא, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בשם משכנ"י, ואינו תח"י.

ולענין הלכה כיון שהנדון בדברבנן, דמדאורייתא כל שלצורך המועד שרי, יש להקל במקום שאין ס"ת לקרות בו, וא"א להביא ממקור"א, ובבה"ל ס"ב ד"ה שאם, כתב להקל אף כשיש שני מגינים באותו ביהכ"נ, דמותר לתקן לצורך מנין שבעזרה, וקשה לחשוב ד"ז כדבר האבד, וראוי להחמיר, וכן לכתוב ספר שלם ראוי להחמיר, אלא שבשו"ע סתם להקל, ולכוין מלאכתו במועד ודאי אסור.

גם מה שנקטו הפוסקים דהפסד הזמן שאינו לומד חשיב דבר האבד לא מצאנו לזה סמך בגמ', לפמש"כ דהפסד מצות תפילין ומזוזה אינו מתיר כתיבתן לאחרים, אבל אם עוסק בסוגיא וצריך את הספר להשלמת

בירורה, חשיב שפיר דבר האבד כיון שישכח מה שנתברר לו עתה, וכן כתיבת חידושים מותר מה"ט, ואם הכתיבה מסייעתו לבירור הדברים ג"כ יש להקל שאין זו כתיבת מלאכה אלא הנאה של צורך המועד, (ועי' מש"כ בנמו"י י"ג א' בשם רש"י בטעמא דשרי באין לו מה יאכל), ולא גרע מאגרות של שאילת שלו' שהתירו לשמחת המועד, כ"ז לפי מה שהי' נראה, וכמ"ש המ"מ בדעת הרמב"ם דלא ס"ל כהרא"ה, ויש לזה סמך להחמיר מדברי הרשב"א בתשו' שבב"י, וכן מהגר"א, אבל לפי מה שסתם בשו"ע יש להקל בכל ענין לצורך ת"ת של המועד, וכן שמענו בשם מרן זללה"ה להקל.

שם במשנה וטוה על יריכו תכלת לציציתו, למאי דמסיק הב"י והרמ"א דה"ה לבן, יש לדקדק מ"ט נקט תכלת, וי"ל דקמ"ל דציצית תכלת אסורה, דציציה הויא טפי עובדין דחול, שהיא עסק גדול ביורה וסממנין ודרך לעשות הרבה ביחד, ועוד קמ"ל דאע"פ שניכר שזה תכלת לא שרי האי תנא אלא על יריכו ולא באבן ובפלך.

ת. י"ב א' ר"ח שרא להו לאבונגרי דבי ריש גלותא למיעבד להו עבדתא כו' כתב הריטב"א וז"ל האי עובדא דאבונגרי דבי ר"ג קשה מאד, אי מלאכות המותרות במועד הן כי נקטי אגרא מאי הוי, ואי במלאכות האסורות אפי' עבדי בחנם גמור אסור, והביא שני פירושים א' בגוים ובמלאכות האסורות, וההיתר הוא משום דהוי כקבולת וכאריסות, ב' בישראל ובמלאכות המותרות ומ"מ אין לעשות מלאכתו כבחול כדי להרויח השכר, וסיים דהיינו דוקא בדאפשר לעשות המלאכה ע"י אחרים דהיינו נכרים או עבדיו וב"ב.

וכפי' בתרא פי' הרא"ש והמרדכי והובא בטור ורי"ו, וכפי' קמא דמירי בנכרים פי' הנמו"י והמאירי והרי"ו בשם הראב"ד, וכ"נ בר"ח, וכן יש ללמוד מהשמטת הרי"ף והרמב"ם ד"ז, וכן צ"ל לדעת הרא"י והכל בו שהתירו לעבוד בשכר, ועי' לק' סק"ט, איך מתפרש בנכרים לפי' הנמו"י ואיך להריטב"א.

ולכאורה נראה לפרש דהאבונגרי עשו מרצונם מלאכות לטובת הריש גלותא, ובשבת כה"ג כיון שעושה לטובת הישראל אסור, כדתנן שבת קכ"ב א' ואם בשביל ישראל אסור, והיינו דקמ"ל דבזה הקלו במועד, וכן פי' ר"ח שזהו כעין דורון שמביאין לריש גלותא, והא דקאמר שרי להו לאבונגרי, והק' הריטב"א דהול"ל שרא להו לבי ר"ג, י"ל דבשבת כה"ג צריך למחות בידם שהרי עושין בשל ישראל וכמ"ש במ"ב סי' רע"ו ס"ק י"א, וכאן התיר להם לעשות ולא מיחה בהם, ועוד דשפיר נקט לשון קצרה כמו ששנו בסמוך מקבלין קיבולת במועד והיינו נכרי מישראל, וכבר כתב בקר"א דמדמייתי לה באמצע דיני קיבולת דנכרי ש"מ דבנכרי מיירי, וכן משמע לשון הגמ' דההיתר בעשיית המלאכה ולא בנטילת השכר, דא"כ הול"ל שרא להו למיכל גבי', ועוד דהול"ל לבאר עיקר הענין איך היו נוטלין שכר באכילה או בניכוי, ועיקר זה חסר מן הספר, אבל לפי' ר"ח שלא היו נוטלין כלום והחידוש במלאכה שהיו עושין ניחא, ואמנם מצינו סוכה ל' א' אוונגרי ישראל אבל כאן מוכח דנכרים הוו אי גרסינן כאן ג"כ אוונגרי, והיינו שעיקר עבודתם הי' באחריות מו"מ של צרכי ריש גלותא, והיו מסייעין אותן בעיקר במלאכות האסורות.

ולפי' זה אין לנו מקור לאסור לעבוד בשכר במועד, לא מיבעיא במלאכות המותרות להשתכר בשבת ויו"ט בהבלעה, דודאי יש להתיר במועד בלא הבלעה, אלא אפי' במלאכות גמורות שהותרו לצורך המועד, אין לחוש איסור בקבלת שכר, דמה שמצינו בגמ' בהדיא הוא רק היתר פשוט בצרכי רבים ו' א' דמוזלי גבן שכר פעולה, וכן באין לו מה יאכל י"ג א' הנדון בעשיית המלאכה אבל נטילת השכר פשיטא דשרי, וכ"ה סתמות הדברים שכל האומנין נוטלין שכר מלאכתן, בין העוסקין בדבר האבד או בצורך המועד, בין העוסקין בכיבוס ותספורת, ולא הוזכר איסור שכר כלל, וכן הציידין והדשושות והגרוסות עושין ע"מ למכור ולהרויח במלאכתן, ומה"ט קשה לפרש שכאן הי' הדבר פשוט לגמ' לאיסור והוזכר רק ההיתר של שכר מזונות.

והרא"ש הביא מקור לאיסור שכר מהא דכותב אדם תפילין ומזונות לעצמו ולאחרים בטובה ולא בשכר, והדבר קשה לומר שסמכו בגמ' דנדע איסור מהתם במלאכות המותרות, דהתם כתיבה מלאכה גמורה היא ואפי' בשכר מזונות אסור, כמבואר בגמ' דבטובה לאפוקי נמי מזונות, עי' בסמוך בבביתא דרבי, ואיך התירו כאן בשכר מזונות, ועוד דקי"ל התם דכדי פרנסתן בריוח שרי לכל צרכיהם במועד, ולמה לא הוזכר כאן היתר זה, ובפרט דסתמא הני אבונגרי שאכלו בשכר פעולתן, הי' זה בכלל כדי פרנסתן, ועוד דהתם אפי' אין לו מי שיכתוב עבורו אסור להם לכתוב וכאן התיר הריטב"א בשאין לו מי שיעשה לו בחנם.

ובאמת נראה דל"ד לכותבי סת"מ דהתם אפי' לעצמו אסרו בספרים, והטעם מפני שזה צורך המצוי תדיר, ואם נתיר להם לצורך אחרים הרי הם יעסקו במלאכתם כבחול כל המועד, ותדע שהרי באו"נ ומכשירי או"נ כה"ג מצינו שמותר בציידין ודשושות לעבוד ולהשתכר מזה, וכאן נמי כותבין בשלהם ואח"כ מוכרין, וע"כ דכתיבת סופרים חמיר טפי, ועוד תדע דבאמת ה' ראוי להתיר להם בשכר כמו בכל דבר האבד, ומי גרע מצות תפילין ומזוזות ממלוח שאינו מאמין ללוח דמתפרש שהסופר נוטל שכרו, וע"כ דכתיבת סת"מ חמיר טפי מהטעם שכתבנו, וכן למש"פ הריטב"א דהני אבונגרי עבדי בניכוי חובות שלהם, ג"כ נראה דבכותבי תפילין אסור כה"ג, וע"כ דהתם שאני, וא"כ להמפרשים שמעתין בנכרים, ודאי דבישראל מותר ליטול שכר בכל דבר.

ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דמהא דאבל אסור להשתכר במלאכת בניו ועבדיו יש ללמוד איסור להשתכר אף במועד, דהא התם הם לעצמם מותרין במלאכה ורק מפני שמעשה ידיהם שלו אסורין במלאכה כמ"ש הרמב"ן, וש"מ דלהשתכר ממלאכה אסור באבל, וה"ה במועד, ולכאורה נראה דהתם ג"כ אין האיסור מפני השכר, אלא שאסור להם לעבוד בשליחותו, וכל שמעשה ידיהם שלו הרי"ז כעוסקים בשליחותו, תדע דאבל שהוא אומן והגיע שעת הרגל שמותר לו לספר ולעשות מלאכתו, מותר לו גם לקבל שכרו כמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה י"א ב' וכן דקדק בבהגר"א, וש"מ דכל שמחויב במלאכה לעשותה אין נוסף איסור בנטילת השכר, דכל האיסור לעסוק במלאכה, ואף שלוחו אסור כדין אמירה לעכו"ם דאסור במועד, וה"ה דאסור לישראל לעשות מלאכת האבל במועד כמבואר י"א ב' ובמס' שמחות, ומטעם זה אסורין בניו ועבדיו לעשות מלאכתו או מלאכת אחרים בשכר, אבל לא מפני ריוח השכר אלא מפני איסור המלאכה, מיהו אם עושים בחנם או שהשכר לעצמם שרי, שאין זה מתייחס לאבל דנימא שעובדין בשליחותו, וכ"מ בתה"ד סי' רפ"ט הובא בשו"ע יו"ד סי' ש"פ סכ"ב דמשרתת שהיא אבילה מותרת לבשל לצורך בעה"ב בין בשכר בין בחנם, מפני שמלאכות אלו מותרין לאבל, וש"מ דמפני השכר אין לאסור, ואדרבה שם הוזכר דאפי' בחנם שרי, ור"ל שאינו מחויב במלאכה זו כ"כ, וכש"כ אם מקבלת שכר שמושעבדת, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה פ"י דשם מיירי שלא תפסיד שכרה אם לא תעבוד בימים אלו, וההיתר מפני שהיא כאחד מבני הבית, ולא חשיבא מלאכת פועל, עי"ש, מיהו לכתחלה אין לה להשכיר עצמה בימי אבילה ואפי' בחנם אסור, דלהזמין עצמה למלאכה לא גרע מפרקמטיא דאסור, ול"ד למועד שע"כ יעבוד בזה ישראל, ורק כשהיא כבר מושכרת הרי"ז בסדר היום, וממילא גם השכר מותר, דכל שראוי לעשות המלאכה אין איסור בריוח השכר.

ובזה יש ליישב מ"ש בטוש"ע סי' ש"פ דמלאכת דבר האבד של האבל לא יעשו בניו ועבדיו אלא אחרים, ותמה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דכיון דהמלאכה מותרת להרווחת האבל, אין חילוק בין בניו לאחרים, ולמש"כ דהמלאכה בשליחותו אסורה, י"ל דבניו ועבדיו נראין כשלוחיו טפי מאחרים, מיהו עדין צריך ראי' דאסור, ושמא משמע ל' להטור מלשון מס' שמחות שהוזכר בזה רק שריותא דאחרים, מכלל דבניו ועבדיו אסורין.

ולהאמור יש לנקוט בדעת ר"ח והרי"ף והרמב"ם דכל מלאכה המותרת, אף בשכר שרי, וכותבי תפילין שאני, וכן לדעת הנמו"י והמאירי ורי"ז בשם הראב"ד, וכ"כ בהדיא בש"ג בשם ריא"ז והב"י בשם הכל בו.

ולפי' הרא"ש והריטב"א בשם תו' למדנו איסור מחודש דלעבוד בשכר חשיב עובדין דחול כענין שכר שבת, ויש להסתפק אם כונתם גם במלאכה המותרת בשבת ויו"ט, או דרך בצירוף שזה מלאכת עבודה אסור להשתכר כדרך חול, ולפמ"ש הריטב"א דבניכוי חוב מותר, מסתברא דה"ה בהבלעה, דלא גרע משבת כה"ג, ומ"מ הדבר קשה שיסתמו בגמ' ד"ז שהוא איסור מחודש וא"א להתייחס לזה כדבר ידוע, וכן קשה למ"ש הריטב"א דבדליכא מי שיעשה בחנם שרי בשכר, א"כ איך סתמו בגמ' דהנודן באבונגרי הוא מפני שיש לריש גלותא פועלים, וצ"ל דסתמא דמילתא היו לו עבדים מרובים ולא הוצרך לאבונגרי.

ולענין הלכה כתב בבה"ל סי' תקמ"ב ס"א להקל כדעת הריטב"א באו"נ ומכשירי או"נ, וכבר כתבנו דבהני מפורש שעושין מלאכתן לצורך אחרים כדתנן בציידין ודשושות וגרוסות, ועוד דכל שהתירו מלאכת אומן קרוב להתיר אף בשכר, ודעת אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דלא מצאנו חולקים על הריטב"א, (מיהו עי"ש שדייק מהרמ"א לאיסור), וא"כ בכל מילי יש להתיר לעשות בשכר, כשאין בעה"ב מוצא מי שיעשה לו, וכן הביא בנ"א דברי הריטב"א, ולכאורה אין בעה"ב מחויב לבקש חסדים שיעבדו לו בחנם, כמו שפועל שאין

לו מה יאכל א"צ לבקש צדקה, וע"כ דוקא כשיכול ע"י גוי או ב"ב הוא דאסור להשתכר בפועל דעלמא, וכן נוטה בבה"ל להתיר בספרים וכוונתו, וכן בדבר האבד התיר הרמ"א שם, וכן בצרכי רבים וצרכי מצוה כמ"ש בבה"ל סי' תקמ"ד ס"א, ואפשר דאף בכל מלאכות המותרות בשבת ויו"ט מותר, וכן בהבלעה או במזונות או בניכוי חוב יש להתיר, וכן לצורך הרווחה דפועל יש להתיר.

ונמצא שאין לנו איסור אלא במלאכה שלצורך המועד (ואינה או"י ומכשירין) ואינה של מצוה ולא דבר האבד, ויש לבעה"ב אפשרות לעשותה בלא שכירות פועל, או שאין לו צורך כ"כ בעשייתה, וגם בזה המיקל יש לו על מי לסמוך, וכל מקום שמורין לפועל לעשות המלאכה, שרי ליטול שכר, מיהו ד"ז יש לקיים מסבא שלא יחפש לעשות מלאכה כדי להשתכר כשאפשר בלא מלאכתו, שזה נוגד שביתת המועד, ואף באבל כה"ג אסור, ויש לדמות איסור זה לפרקמטיא שלא לצורך המועד, אלא דכאן סו"ס לצורך המועד הוא, ובוזה חמיר אבל ממועד, דאין שייך שריותא דצורך המועד, וכל שאין מלאכתו דוקא נצרכת אסור, בין הוא בין בניו ועבדיו ואשתו, ואם כבר נשכרו מקודם יש להתיר במלאכות המותרות, ומלאכות המותרות ואין לצורך המועד יש לאסור, אפי' לבשל שלא לצורך המועד אסור.

ט. שם גמ' שרשויה הוא דקא משרשו ל', לשון זה מתפרש דמשרשו לריש גלותא, ופי' ר"ח דכעין דורון הוא שנותנין לריש גלותא, ואפשר לפרש מלשון הרווחה כמו משרשי ל' ב"מ מ"ב ב' דאשתרשי לה מקום דינר גיטין ל"ה ב', והענין שאינם כפועלים אצל ריש גלותא אלא ריוח והנאה הם נותנין לו משלהם אדעתא דנפשיה, ואי גרסינן להו, מתפרש לבני בי ר"ג, ומבואר מזה דר"ח מפרש לה בגוים, שאינן נוטלין שכר כלל, והנודן בהיתר המלאכה, וכ"ה לשון הגמ' בפשטות דהנודן על המלאכה ולא על השכר כמ"ש סק"ח.

ורש"י והרא"ש פ' שאוכלין בדמי מלאכתן, ואין במשמעות שרשויה לשון אכילה אלא לשון הנאה, וה"פ כיון דלא יחייב אלא אגרא אלא הנאה בעלמא לית לן בה, וכן פ' בערוך ע"ש, ואמנם בעלמא אף מזונות כשכר כדאמרינן בסמוך בשבת בטובה ביו"ט במזונות, מ"מ לענין עובדין דחול מהני שפיר הא דאין נוטלין שכר כדרך חול.

והריטב"א פ' שמנכין מחוב שיש להם, ויש לתמוה מה לי מעות בעין מה לי פרעון חוב, ולפי' בתרא דמיירי בישראל י"ל דלא מיחזי כעובדין דחול, וכדאשכחן כתובות ס"ד א' דכשפוחתין מכתובתה לא מיחזי כשכר שבת, אבל בגוי שעוסק במלאכת ישראל מאי מהני פרעון חוב טפי ממעות בעין, ומלשון הריטב"א משמע שהם בוררין לעצמן לעבוד כדי לפחות מחובם, וריש גלותא א"צ לעבודתם דוקא, ובכה"ג חשיב להו כאדעתא דנפשיה, ומ"מ קשה להקל בגוי, אבל בישראל יש להקל, במלאכות המותרות.

לפי' הריטב"א בנכרי מיירי שעושין בתלוש במקום אחר, דאל"כ אפי' בקבלנות אסור, אבל לפמש"כ דאדעתא דנפשי' עביד, יש להתיר אף בביתו, וכ"ה פשטות הדברים דעבדי גבי ריש גלותא.

בנמו"י וברי"ו מפרשים שהאבונגרי משגיחין על פועלים שעושין בהיתר בשביל הריש גלותא, כגון אריסין או קבולת בתלוש במקום אחר, ולפעמים מסייעין אותן, ומרויח ריש גלותא בזה שגומרין מלאכתן מהר, אבל עיקר הרייח לפועלים, והדברים סתומין שלא הזכירה עבודת פועלים נוספים, ואם הם משגיחין מטעם ריש גלותא א"כ מינכר דשל ר"ג היא ויש לאסור וצ"ע, ועפ"מ"ג סי' תקמ"ב במ"ז.

י. שו"ע סי' תקמ"ב ס"א בהגה ודבר האבד מותר לעשות אפי' בשכר קצוב, באמת חילוק זה אין לו מקור, דהכל בו שהתיר בדבר האבד מתיר אף בתפירה כמ"ש הב"י בשמו, אלא שהד"מ כתב דלא לשווייה טועה נפרש דהא דמתיר בתפירה היינו בשכר מזונות, והשתא דנתברר שלהרבה ראשונים אין מקור לאסור נטילת שכר, ממילא דברי הכל בו כפשוטו, ולא מחלק בין דבר האבד לצורך המועד שאינו אבד, וכ"מ בריטב"א וברי"ו בשם הרמ"ה שדין שניהם שוה, וכן בשם"ג בשם ריא"ז התיר גם בצורך המועד, מיהו בסבא י"ל דדבר האבד כיון שמחויב לעשותו מותר נמי ליטול שכר, וזהו שציין בבהגר"א ברייתא דאבל, ויש לפרש כונתו דבהגיע שעת הרגל ואין שם אומן אלא הוא רשאי לעשות מלאכתו וליטול שכר, דכ"ה פשטות הגמ' דדומיא דאחרים הוא שנוטלין שכר, וכן בסבא שא"א לחייבו לעבוד בחנם.

ובבהגר"א הטעים עוד דכמו שהתירו לבעה"ב לעשות מלאכתו ע"י פועל שאין לו מה יאכל, כך התירו לפועל ליטול שכר ע"י בעה"ב שיש לו דבר האבד, וביאור הדברים דכמו שלא חייבו את הפועל ליטול צדקה ואת

בעה"ב ליתן לו צדקה, כך לא חייבו את הפועל לעבוד בחנם בדבר האבד ואת בעה"ב לבקש חסדים שיעשו לו בחנם, ובאמת מה"ט יש להתיר כל צורך המועד ע"י פועל בשכר, ורק כשבעה"ב אינו זקוק לפועלים, אין לפועל להמציא עצמו לעבודה כבחול, וזה יש לקיים גם בדבר האבד.

הבי"ב בסי' תקמ"ד הביא בשם תו' ו' א' דבמקום מצוה מותר ליטול שכר, והעתיקו המ"א שם סק"ה ובבה"ל ס"א, ויש לעי' א"כ מ"ט כותבי תפילין אסורין לכתוב בשכר, וע"כ החילוק כמ"ש לעיל דהיכא דמורין ל"י לעשות המלאכה אפי' בחנם, שרי ליטול שכר, ובתפילין אם אינו רוצה לא מחייבין ל"י שיכתוב, ונמצא שעושה מלאכתו בגלל השכר, ודברי התו' צ"ע דמאן דאסר שכר פעולה באין לו מה יאכל, אין הטעם מפני השכר אלא מפני המלאכה, שהרי כותבי תפילין לכו"ע קי"ל דשרי כדי פרנסתו שהוא יותר משיעור מה יאכל, ובוזה לא דנו האמוראים כלל, אלא במלאכה גמורה שאין בה מצוה ולא צורך המועד ורק מפני שכר פעולה שייך להתירה, בזה דנו אם המלאכה מותרת אבל השכר פשיטא דשרי, גם מה דנקטו דאיכא לאוקומי שב"ד שולחים רק מי שאין לו מה יאכל צ"ע דודאי כל פועל נשכר לב"ד, ולא רק אם יארע מי שאין לו מה יאכל, ועוד שהם רשאים בכל מלאכה ולא מוזלי גבן, וצ"ע.

בבה"ל סי' תקמ"ב ס"א כתב להקל באו"נ ומכשירי או"נ ליטול שכר, וטעמו מפני שלא מסתבר שכל המלאכות שהוזכרו קצירה וטחינה וכו' יצטרך לעשות בעצמו, והרי לא ימצא מי שיטרח בחנם במלאכות כאלו בדרך כלל, ונראה דעתו ז"ל דבשאר צרכי המועד לא איכפת לן אם לא יעלה בידו לעשותן אבל הדבר קשה דלא משמע שיצטרך לקרות הפרצה ולתקן הציר והצנור והקורה בעצמו, כשאינו דבר האבד, ולא משמע שנחייבו לישאר כך אם לא ימצא בחנם, וגם אין לחייבו לבקש חסדים כמו שאין מחייבין ליטול צדקה, ואמנם זה מסייע לריטב"א דבכל מלאכה כשאין לבעה"ב פועלים בחנם או נכרים, מותר בשכר, מיהו לעיל סק"ד כתבנו מקור להקל מצידין ודשושות, וכן מסברא דע"י השכר נעשה מלאכת אומן, ובמכשירי או"נ דשרי מלאכת אומן שרי נמי בשכר.

דינים העולים: א. צרכי רבים מותר לעשות בשכר (בה"ל תקמ"ד ס"א), ב. צרכי מצוה ג"כ מותר (שם), ג. דבר האבד ג"כ מותר (רמ"א תקמ"ב ס"א), ד. וכן לצורך או"נ ומכשירי או"נ, וכן ספרין וכובסין במקום שהותר מלאכת אומן, (בה"ל תקמ"ב ס"א כשאין לבעה"ב בחנם ועי' בסמוך), ה. ולצורך המועד דעת אמור"ר (שליט"א) זללה"ה להקל כהריטב"א וכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן, דכשאין לבעה"ב פועלים נכרים בחנם מותר לעשות לו בשכר, ונראה שא"צ לבקש חסדים מבנ"א, וכל שאין לו ב"ב או עבדים שעושים לו בחנם מותר בשכר, ו. וכן יש מקום להקל במלאכות שמותרות בשבת ויו"ט כשמירה ולימוד תינוקות, כמ"ש סק"ד, ז. אם אינו מקבל שכר בהדיא אלא בהבלעה או שמנכין מחובו או שמקבל מזונות, ג"כ יש להקל, ח. אין לפועל להשתדל לעבוד במועד כשביל השכר גם באופן המותר, אם אפשר שתעשה המלאכה ע"י אחר באופן המותר יותר, כגון ע"י נכרי או פועל שאין לו מה יאכל, וכ"כ בבה"ל סי' תקל"ז סט"ז ד"ה לבצרו בשם הלבוש וסייע דבריו מהריטב"א הנ"ל, ועי' נשמת אדם שכ' בדבר האבד להקל יותר, ט. כותבי מזוזות לצורך המועד מותרין לכתוב לאחרים כדי פרנסתן בריוח לכל צרכי המועד.

בדיני אבל לא קאימנא כעת, אבל לפמ"ש"כ ה' נראה דבכל אופן שבניו ועבדיו של האבל חייבין לעשות המלאכה, כגון שהם מלמדים ואין מלמד אחר או שהדבר הפסד לתינוקות להחליף מלמד לזמן קצר, כמ"ש סברא זו בפ' תלמיד ה"ר יחיאל, ככה"ג מותר לאבל לקבל שכרם, שאין האיסור בשכר אלא במלאכה, ולפ"ז ה' נראה דדבר שאינו מלאכה לגבי אבל לעצמו, רשאים בניו ועבדיו לעשות לאחרים בשכר, כגון לשמור פירות ולהדיח כוסות וקערות, ול"מ כן, ואפשר דהאיסור בזה משום פרקמטיא, שמציע בניו ועבדיו לעבודה, וכדאסרינן בבהמתו וספינתו, אבל אם כבר היו מושכרין תחלה י"ל דשרי כיון שצריכין לעסוק במלאכתם, וזה אפי' נימא דבמלאכה גמורה אסורין, דהיינו באופן שאין הפסד לבעה"ב אם לא יעשו, דמ"מ יש לחלק אם זוהי מלאכה לגבי אבל, או שהאיסור רק שלא להסיח דעת מאבילות, ובפ' תלמיד ה"ר הנ"ל וכן בר"י כתבו דמלמד ששכרו האבל לשנה לא ילמד כיון שההפסד רק של האבל, ומיירי כשאין דבר האבד בזה, אבל חזינן דאפי' בלימוד שאינה מלאכה אלא איסור ת"מ, מ"מ אסור לשכרו לעבוד, ושמא מיירי כשמקבל תינוקות חדשים מבני העיר, דהו"ל כנשכר מחדש בשליחות בעה"ב, וצ"ע בכ"ז.

יא. י"ג א' בעא מיני רבא מר"נ שכו פועלה שאין לו מה יאכל מהו, לכאורה הול"ל מי שאין לו מה יאכל מהו שיהא מותר במלאכה להשתכר, ויש לעי' האם התירו כאן מפני הדחק, או דכיון שמשכר מהמלאכה הר"ז כמלאכה שלצורך המועד, ובאמת באבל מצינו דאפי' אין לו מה לאכול כלום אסור במלאכה ג' ימים ראשונים, כמ"ש כ"א ב' ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה, ועי' תוה"א, וש"מ שצורך זה אינו מתיר, מיהו כאן י"ל דהבינו חז"ל שזוהי דרגת השביטה שהצריכה תורה, וכמש"כ סק"א, ועי' להלן דבריטב"א ורי"ו ונמו"י משמע שהנדון על בעה"ב אם מותר לו לעסוק במלאכתו ע"י פועל שאין לו מה יאכל, אבל הפועל לעצמו בודאי מותר כדתניא י"ב ב' קוצר ומעמר ודש וזורה כו', וכ"ה לשון הרמב"ם ומותר לעשיר לשכור פועל עני כו', ויתבאר להלן בס"ד.

ומדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה נראה דמספק"ל אם השכר שבא ע"י הפעולה משוי לה כמלאכה שלצורך המועד, כאילו מכח הפעולה עצמה בא המאכל, או"ד כיון שהשכר הוא דבר חצוני, נהי דמתגלגל מזה שכר לצורך המועד, אכתי א"א להגדירה כמלאכת או"נ, (עי' נדרים ל"ב א' דמקום שנוטלין עלי' שכר מיקרי הנאת מאכל כיון שמביא לידי מאכל).

ולפ"ז י"ל דאומן שאין לו מה יאכל אסור לייצר כלים ע"מ למכור כיון שאין שכר יוצא מתוך פעולתו עד שיזדמן לו לוקח, ול"ד לבלל שעושה אצל בעה"ב, וכן הכותב תפילין ומזוזות לאחרים י"ט א' מיירי דקאי גברא שצריך להם, דהר"ז כאן לו מה יאכל שעובד בקבלנות דג"כ מותר אע"פ שבמלאכה הראשונה עדיין אינו ראוי לשכר, דלבסוף השכר מתייחס לכל המלאכות, אבל לעשות ע"מ שיזדמן קונה יש לדון שאין כאן עדיין שכר פעולה להחשיבה כמלאכת המועד, ופשטות הפוסקים נראה דמותר, וי"ל דמ"מ חשיב כמתעסק לצורך המועד מתחלה.

שם א"ל תניא או לצורך המוכר שאין לו כו' לאתויי שכר פעולה כו', לכאורה א"א ללמוד מלאכה ממו"מ, שאפי' בשבת אין איסורו מדאורייתא, אלא דחזינן שהמטרה של שכר פעולה מחשיבה העיסקא כלצורך המועד, ושפיר מקיימין כן גם בדאורייתא, מיהו אפשר לפרש דלאתויי שכר פועל ממש קאמר, עי' בסמוך.

וביאור הדברים שהמעות שמקבל המוכר עבור נכסיו לא מיקרי שכר פעולה, דכמו שהבית מיקרי צורך המועד אצל הלוקח, כך המעות צורך המועד למוכר, וכאילו קיבל פירות בשווי הבית, ולכן מעיקר המשנה אין ראי' לשכר פעולה, אלא דבעי לאתויי שכר פעולה כגון שהסרסור מרויח במקח, או שהמוכר עוסק בפרקמטיא, ומכירתו לצורך הריח, דבזה הריח מיקרי שכר פעולה שיוצא מתוך המו"מ, ומזה למד ר"נ לכל שכר פעולה, מיהו בר"ח ועוד ראשונים פ"י דלאתויי שכר הבלבל שיכתוב שטר המקנה או הסבלים שיעבירו המקח ללוקח, ולפ"ז היא מלאכה בפ"ע ואינה ענין למקח, ובשו"ע ס"י תקל"ט ס"ב מבואר שג"ז מותר, ועי' להלן.

שם לאתויי מאי, פ"י אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דטעמי' דר"נ דלא ס"ל דפרושי קא מפרש הוא מפני שהדין אינו אמת, דודאי ראוי להתיר לבעה"ב לקנות צרכי החג בשוה כסף, אע"פ שיש לו מה יאכל, וא"כ מ"ט קתני שאין לו מה יאכל דוקא, א"ו לאתויי שכר פעולה, מיהו ע"כ לומר דרבא סבר דבעה"ב ג"כ אסור למכור אם יש לו מה יאכל, שהחמירו בכל מכירה כפרקמטיא, וכן צ"ל לרבא שהחמירו שלא יכתוב שט"ח כשיש לו מה יאכל, ואם אינו מאמינו ע"כ לא ילוה, עי' להלן, אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה נקט דרבא ג"כ מודה דשרי, דלא מסתבר ל"י למעבד פלוגתא בזה, ומתפרש לפ"ז אין לו מה יאכל אורחא דמילתא וכולל כל צרכי החג.

ויש להטעים הדברים דנדון שכר פעולה לצורך אכילה הוא במלאכת אומן או בפרקמטיא, מפני שלא התירו מלאכת אומן אלא לצורך או"נ או מכשירי או"נ, וכשאין לו מה יאכל אם נחשוב השכר כתוצאה של הפעולה הר"ז כעושה או"נ ממלאכה זו, ושפיר התירו אבל מדאורייתא כל שלצורך המועד אפי' מלאכת אומן מותר, ולכן גם הצורך במעות מתיר לצורך המועד, אבל מדרבנן דבעינן שיהא לזה הגדרת או"נ, מספק"ל אם אפשר להחשיבה כמלאכת אומן לצורך או"נ, ואם שכר פעולה אסור ה"ה דפרקמטיא אסורה כמלאכת אומן, והיינו דס"ד דרבא לאסור שלא לצורך אכילה אפי' במכירה דג"ז מלאכת אומן אלא שהמעות שמקבל המוכר הם תוצאה מהפעולה וזה מותר אף במלאכת אומן, ולמסקנא חשבינן דמי המקח כמלאכת הדיט, ורק ריח הסרסור והלוקח ע"מ למכור מיקרי מלאכת אומן.

ולפ"ז נראה דאין מה יאכל כולל כל צרכי אכילה לשמחת יו"ט, כדין מלאכת אומן למכשירי או"נ, דכיון דנקטינן שהשכר פעולה כתוצאה מן המלאכה חשיב, נמצא שזוהי מלאכה לצורך או"נ, וכל עניני אכילה מותרין, ויתבאר לקמן ס"ק י"ד.

לכאורה נראה דלמאי דמסיק אב"י דשכר פעולה שרי, מתפרשא נמי מתני' בשכר פעולה, דכיון שהאמת שאף לצורך הסרסור מותר אין לשנות ד"ז רק במוכר, דאפי' אם לא הי' שונה או לצורך המוכר כלל נמי ידעינן דבאין לו מה יאכל שרי, דלא גרע משאר מלאכת אומן, וגם בשכר פעולה יש מעין פרקמטיא, א"ו הא קמ"ל דלצורך המוכר מותר לכל צרכי המועד, אפי' כסות וכלים, או לצורך מי שאין לו מה יאכל, וכיון דלר"נ מתפרשא הכי, יש לנקוט דכ"ה למסקנא דקי"ל כר"נ, אבל בשו"ע סי' תקל"ט סי"ב העתיק דינא דמתני' לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, ובשט"ח פ"י הרמ"א בסי' תקמ"ה ס"ו דתרת"י תקני, וכ"ה ברמב"ם דגבי שט"ח בפ"ז הי"ב לא הצריך אין לו מה יאכל, וגבי מוכר כתב שאין לו מה יאכל, ושמא משמע להו לישני' דרבא דאמר לא פרושי קא מפרש דקושטא קאמר, וקשה לדחות מזה דברי ר"נ למאי דקי"ל כותי', שו"ר בנמו"י ובחדושים ע"ש הר"ן שפי' דלמסקנא מתני' תרת"י קתני.

ואת כיון דאשמועינן בלבד דשרי מלאכה גמורה באין לו מה יאכל למאי איצטריך לאשמועינן כן גם במו"מ, הרי מלאכה גמורה חמירא טפי, וי"ל דכאן עיקר האיסור נעשה ע"י המוכר והלוקח לצורך הפועל, אבל בלבד הוא כותב לצורך שכרו, ובאמת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נתקשה בזה מנלן דשרי לצורך שכר הסבלים שיובילו המקח לקונה, הרי אין שכר זה תוצאה מהמקח, והר"ז כקונה שדה ע"מ להעביד בה פועל שאין לו מה יאכל דמסתברא דאסור, וי"ל דמיירי שרק ע"י הפועל נגמר המקח שאם אין מי שיוליכנו לא יקנה, וכן בלבד שאם לא יכתוב שטר מקנה לא יקנו, ולכן חשיבא כחלק מהמקח להחזיר העיסקא בכה"ג, מיהו במלאכה גמורה כה"ג באמת יש לאסור, כגון לזרוע כדי שיהא לפועל מה להשקות, אע"פ שאם לא ישקה לא יזרע לאיבוד.

שו"ר בריטב"א שפי' הנדון אם מותר לבעה"ב לעסוק במלאכתו כגון ליתן לפועלים לבנות ביתו או לעסוק במו"מ, לצורך מי שאין לו מה יאכל, שפי' כלום התיירו לבעלי הממון לעשות מלאכתם בשביל כך אפי' שלא לצורך המועד ול"ד לצורך המוכר שהוא בעל הממון כו' וכן לשון הרמב"ם פ"ז הכ"ד ומותר לעשיר לשכור פועל עני שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד כדי שיטול שכרו כו', וכע"ז בנמו"י וברי"ו, שהזכירו הנדון על בעה"ב ולא על הפועל, וכן בפ"י הנדמ"ח ע"ש רש"י (וכמדומה שאינו לרש"י אע"פ שרוב מקומות מפרש כמ"ש הראשונים בשם רש"י), וכ"ה לשון רי"ו בשם הראב"ד הובא בב"י סו"ס תקל"ז דמותר לפועל לעשות בדבר האבד כי היכי דמותר לבעה"ב כשאין לפועל מה יאכל, והובא בבהגר"א סי' תקמ"ב ע"ש.

ונראה דקשיא להו בשמעתין אחר שהמקח חל מה איסור עושה הפועל בהולכתו לבית הקונה, (ואע"פ שאינו לצורך המועד מ"מ אין לו להניחו אצל המוכר או בשוק, וחשיב כטלטול דבר האבד), וע"כ דהנדון על המקח עצמו, וזה אינו נעשה ע"י הפועל, ולפ"ז הנדון בכתובת שט"ח אם מותר ללוה ליתן לבלבד לכתוב שטרו, אבל הפועל לעצמו כיון שאין לו מה יאכל מותר לעסוק במלאכה, ולפמ"ש הנמו"י בשם רש"י דכיון שאין לו מה יאכל אין המלאכה טורח אצלו, יש לזה מקום, וכן לטעמא דדבר האבד י"ל דהפועל חשיב כמתעסק בדבר האבד להחיות את נפשו, משא"כ בעה"ב, ודוחק, אלא די"ל דמהכא ילפינן שמותר לפועל לעבוד בדבר האבד של בעה"ב, וכמ"ש הב"י סו"ס תקל"ז בשם הראב"ד הובא לעיל, ועי' נ"א כלל ק"ה שפי' כן.

אבל פשטות הסוגיא ל"מ כן שהרי ר"ש הק' ואי ס"ד שכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי כל מלאכות נמי לישתרו דהא איכא שכר פעולה כו', ותיקשי נמי לדיד' שהרי הפועל לעצמו ודאי מותר בכל המלאכות, ואין לומר שיש חילוק בין פועל בשלו לעושה לאחרים, דהא ר"פ פריך מכותל הגוהה כו' שבונה בשלו, וכן בסברא דכיון שהפועל מותר אין לאסור בעה"ב משום ממצוא חפצך, ואין לגזור אטו ישראל כדגורנין באמירה לגוי י"ב א', דכיון שיש כאן היתר מיוחד לישראל לא מיחליף, ועוד דמלאכה גמורה לא שרינן לבעה"ב בשביל הפועל, וצ"ע.

ומ"מ יש ללמוד מדבריהם ז"ל דכל שאין לו מה יאכל יכול לעשות כלים ע"מ למכרן, וכל מלאכה שירויח ממנה לבסוף לאכילתו במועד, דלא בעינן שהשכר יצא מפעולה זו, אלא דלצורך שאין לו מה יאכל אף מלאכה גמורה מותרת, כסברות שכ' הנמו"י בשם רש"י דלא היא מלאכת טורח או דחשיב כדבר האבד, וכ"מ ברמב"ם פ"ז הכ"ד שכ' וכל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל הר"ז עושה כדי פרנסתו, וכן עושה סחורה כדי פרנסתו, ומותר לעשיר כו', ולשון זה מתפרש דכל מלאכה מותרת, והיינו נמי סופר שכותב כדי פרנסתו שם הי"ג, ועי' לק' ס"ק י"ג.

יב. שם איתיבי' אביי אין כותבין כו' ש"מ, אי גרסינן או שאין לו כו' הדבר מפורש דלאו פירושי קא מפרש, ואפי' ל"ג או מדלא קתני ואין לו משמע דתיתיב קאמר כמ"ש ברש"י שאין מתיישב לשון שאין ארישא דאינו מאמינו, ערש"ש ורגמ"ה הנדמ"ח, וכ"מ בירו' דגרסינן או.

ויש לעי' ורבא מאי קסבר, וכן ר"נ מ"ט לא אהדר לי' ממתני', ובירו' מצינו פלוגתא בזה דאיכא מ"ד שאין לו מה יאכל ללבלר וכדאביי, ואיכא מ"ד ואם אינו מאמינו למלוה ישנה, שכבר לזה ועתה אירע לו חשש שיפסיד חובו דהו"ל כדבר האבד, כגון דאזלי סהדי למדה"י או שחושרו או שלא הספיק לכתבו קודם המועד, או שרוצה ללוות עתה מפני שאין לו מה יאכל, דאכתי אין כאן דבר האבד כי יכול הוא שלא להלוות לו, מ"מ מותר לו להלוות ועי"ז יעשה החוב כדבר האבד שמותר לכתוב שט"ח, אבל אם יש לו מה יאכל וצריך לשאר צרכי המועד אסור להלוות ע"מ שיכתוב דהרי הוא כמכוין לעשות דבר האבד במועד, מיהו למסקנא שרי ללוות לכל צורך המועד, כיון דקאי אלבלר, וכן לרבא ההלואה ודאי מותרת לכל דבר, אבל לא ע"מ שיכתוב שטר.

וא"ת א"כ מ"ט סתמו בגמ' כאביי, וי"ל דא"ה ליתני חדא ואם אין לו מה יאכל ואינו מאמינו הר"ז יכתוב וממילא גם חוב ישן בכלל ההיתר הזה שהוא מדין דבר האבד, א"נ י"ל דפשיטא לגמ' דאף ביש לו מה יאכל שרי ללוות ולא חשיב כעושה דבר האבד בידים, א"נ מלוה ישנה חשיב מכוין מלאכתו במועד, ולא ניחא לי' לאוקומי סתמא בנאנס מלכתוב.

נמצינו למידין למסקנא שמותר ללוות לכל צרכי המועד, ואפי' אם צריך לפרוע חובו שזמן פרעונו במועד יכול ללוות לצורך זה, ואף לכתוב אם אינו מאמינו, וכ"כ במ"א בשם הראשונים ז"ל הובא במ"ב סי' תקמ"ה ס"ק ל"ז.

כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבשמאמינו וכותבין השטר לשכר הלבלר שאין לו מה יאכל אסורין העדים לחתום דלדידהו אין זה צורך המועד, וכן הלוה, שהרי המלוה מאמינו, וק"ק סתמות הדברים שהיו צריכין להזכיר ד"ז, ופשטא משמע שאותו שטר שנכתב באינו מאמינו נכתב באין לו מה יאכל, וגם לא ימהר הלוה לשלם שכרו כ"ז שאין לו תועלת מהשטר, ולכאורה יש ללמוד מזה דחתומת ידו של אדם מעשה הדיוט הוא ושרי בצורך כי האי, בק"ו מאגרת שלומים שפי' הרמב"ם והרמב"ן דמותרין משום דהו"ל מעשה הדיוט, ומיקרי שפיר צורך המועד שהרי אף במאמינו צריך שטר אלא שמאמינו עד לאחר המועד.

יג. י"ב ב' ואם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר כו' הרמב"ם פי' דאע"פ שיש לו לקנות בשוק מיקרי אין לו מה יאכל, דניחא לי' בשלו, ובהשגות הרמ"ך פ"ז ה"ו כתב דיש לפרש אין לו מה יאכל כבכל דוכתא, וכתב הב"י וכ"כ בשם הריצ"ג דדייק מדאמרין אדם חשוב שאני, ואם אין לו מה יאכל ממש איך ס"ד דאדם חשוב אסור, א"ו מיירי ביכול לקנות בשוק, ויש לדחות כמ"ש בריטב"א שהי' לו ללוות והינו חטים או מעות לקנות בהם, ומתפרש שפיר באין לו ממש, ולכאורה כאן אין לו מה יאכל היינו פת שהרי צריך לחטים אלו, ועי' להלן דבירו' משמע שאין לו כלל אפי' בשוק.

ויש לעי' מ"ט לא מיתנין מהכא לק' י"ג א' שאף מלאכות האסורות הותרו באין לו מה יאכל, וש"מ דשכר פעולה נמי שרי, וי"ל דשאני מלאכת אר"נ שהתירו בה אף מלאכת אומן, אבל קשה למאי דמסקינן דאין לו מה יאכל שרי בכל מלאכה א"כ מאי רבותא דקמ"ל הכא דשרי, ואין לומר דרק לר' יוסי איצטריך, דמשמע שאף עבודות התלוש בכלל החידוש עד טחינה, ולכאורה מוכח מזה דכאן התירו אפי' יש לו לקנות בשוק, מיהו אם נימא דע"מ למכור אסור לעשות מלאכות אפי' אין לו מה יאכל, אא"כ הקונה מזומן והשכר מובטח, י"ל דהיינו דקמ"ל דבאר"נ מותר, עס"ק י"א בזה.

ואם נימא דדוקא באין לו לקנות מותר, יש ליישב משה"ק הריטב"א מ"ש טחניה מקצירה הרי גם בזה בעינן צורך המועד דוקא, ותירץ דטחניה שרי בריוח יותר, ובתלמיד ה"ר יחיאל מפריש פ"י דטחניה שרי אף בדניחא ל"י ביפות, אבל קצירה דוקא באין לו, ולמש"כ י"ל דטחניה שרי אף במוצא לקנות, אבל קצירה אסור, ולר"י י"ג ב' דהחמירו על עצמן שלא למכור הדבר מצוי שאין לו לקנות, אבל בריטב"א משמע ג"כ שאין לו מעות, ואפ"ה לא פ"י חילוק זה בין טחניה לקצירה, ומ"מ שניהם אמת.

שם רב אין לו מה יאכל הוה, הדבר רחוק שיעדיף להעסיק פועלים בכל המלאכות יותר מליקח בשוק, ואף בלא אדם חשוב ראוי להמנע מיד, ולכאורה משמע שאף לקנות לא ה"י לו, וש"מ דאין לו מה יאכל מתפרש ככלל דוכתא שאין לו לקנות, וק"ק מ"ט לא מכר התבואה מחוברת, ואפשר דרב לא רצה לקנות בשוק מפני שחשש שלא שמרו החיטים יפה מחשש חמץ, דהא חצדא דחיטי בפסח הוה, וקודם פסח לא מטא זימני או משום חשש חדש שיבאו לאכלו, ושמואל ס"ל דהו"ל לרב ליקח מהמדקקים.

ממה שאמרו בירו' דבעושה לצורך רבים מותר לדוש בפרות יש לדקדק דמירי כשאין בשוק, דהא איהו לרבים כשוק דמי, וש"מ דאין לו מה יאכל כפשוטו, וא"כ גם ברא"ש וריטב"א שהעתיקו הירו' מתפרש כן, וכ"מ ברש"י שכ' דר"ה יש לו מה יאכל הוה, והתם בשעורים מירי וע"כ דהינו מעות לקנות, אבל בשו"ע סי' תקל"ז סט"ו העתיק לשון הרמב"ם דאפי' יכול לקנות בשוק והעתיק גם הירו', ויש מקום להחמיר ביש לו מעות ויכול ליקח שלא להקל בגלל הרוצה בקב שלו לחוד.

בעובדא דרב מבואר שאף אחרים מותרין לעשות לצרכו כשאין לו מה יאכל, דהא חצדו ל"י פועלים, ואם נימא דהיתר זה ככלל אין לו מה יאכל א"כ גם בשכר פעולה כה"ג מותר, ולפמ"ש הנמו"י בשם רש"י דמי שאין לו מה יאכל לא הוה טירחא גבי' א"כ טעם זה ליכא לגבי אחרני, אבל לטעם דדבר האבד שייך שפיר גם לאחרים, מיהו י"ל דכאן ענין אחר הוא וחשיב צורך המועד להתיר המלאכה בין לו בין לאחרים, דסו"ס מלאכת או"נ היא, ובתלמיד ה"ר יחיאל פ"י דרב חצדו ל"י גוים, ולפ"ז י"ל דישאל אסורין, אבל א"כ הו"ל לגמ' לפרושי דע"י גוים עבד, וגם בדר"ה נקטו לשון חדרו ל"י, אף דהוה דבר האבד דשרי בישראל.

ובבה"ל סי' תקל"ג ס"א כתב לנהוג בעשיית יי"ש כמ"ש בבה"ט בשם תשו' בית יעקב להתיר עשייתו ע"י גוים ויתן הריוח לעניים, ולכאורה יש לזה סמך בההיא דרב, אבל יש לחלק בדרב השדה שלו והמלאכה מתייחסת לצרכו, אבל אם מבטיח הריוח לאין לו מה יאכל אין בזה כדי להתיר, וכ"כ אאמור"י (שליט"א) זללה"ה דמי שיש לו מה יאכל אינו רשאי לעשות מלאכה ע"מ שהשכר למי שאין לו מה יאכל, וכ"כ בבה"ל סי' תקמ"ב ס"ב שדן בעשיית מלאכה לצורך בניו הסמוכים על שולחנו שאינו חייב במוזנותיהם מן הדין, ולא אמר דכיון בעושה לצרכם אף באחר מותר ע"י"ש, ולפ"ז צ"ע במ"ש בס"י תקל"ג להתיר ע"י שהריוח לעניים, ואפשר דבאמירה לגוי יש בזה סמך להקל, וצ"ע, וגם בזה דוקא כשהעניים עדיין לא קיבלו מן הצדקה כדי פרנסתם שאם קיבלו הרי אינם בגדר אין לו מה יאכל, ובעינן שיוציאו דמי הריוח לצורך המועד.

שם א"נ אדם חשוב שאני, מבואר כאן דבדבר האבד לא אמרינן כן, מדלא משני הכי בחצדי דשערי, ולא משמע דאי נמי הדר לדמעיקרא, וכ"מ בדר"ה דשערי שרי, והטעם מפני שניכר דהפסיד, אבל שאין לו מה יאכל לא ידוע לכולם, ועובדא דר' ינאי שאני דאינו מצוי שיגמר רק בחוה"מ סוכות ולכן חשבו דשהייה במתכונן, ועב"י ובדק הבית סו"ס תקל"ז.

והרמב"ם והטור וכן בשאלות פ' ברכה, לא הביאו הא דאדם חשוב שאני, ופ"י הבי' דנקטינן כרב לקולא ובפרט דבחד לישנא אף שמואל מודה, אבל בפ"י ר"ח נראה דנקט כהאי שינויא, וכ"נ מדמיתו בתר הכי עובדא דר"א דאיכפד מה"ט, והר"ף והרא"ש הביאו שני התירוצים, ולכאורה אין חידוש בעובדא דרב, ולא משמע דמיתו לה לומר דאף אדם חשוב מותר, שו"י בשבת נ"א א' דהתם נמי ר"א הוא דאיכפד אר"ג, וא"כ הו"ל יחידא כנגד ר"י נשיאה ור"נ ורב יוסף, ולשון הגמ' שם והוא סבר אדם חשוב שאני משמע דלא קי"ל הכי, וכדלעיל י"א ב', וכ"כ במ"א סי' רנ"ז ס"ו דאף אדם חשוב מותר להטמין צונן והובא במ"ב, אבל בר"ח שם נקט כתירוצין זה, וכ"נ ברי"ף ורא"ש שהעתיקו הגמ' לאשמועינן הא דאדם חשוב, ובריטב"א הנדמ"ח שם אחר שביאר הטעם דאדם חשוב שאני סיים וזה כלל גדול, וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' קנ"ב סק"ב דפשיטא דאסור, והשיגו הפר"ח דהו"ל ר"א יחיד לגביהו, ובתו"ש סי' רנ"ד כתב לחלק דבשבת אמרינן והוא

סבר משמע שאינה הלכה, אבל הכא אמרינן לשון מוחלט לומר דלענין בישולי עכו"ם נקטינן כר"א, ובאמת כל דבר נדון לפי עניינו.

יד. שיעור אין לו מה יאכל לא נתבאר בהדיא, וממה שהזכיר הנמו"י דכדי פרנסתו הוי טפי מלחם ומים דקדק המ"א סי' תקמ"ב ס"א דאין לו מה יאכל היינו לחם ומים, ועפ"ז חילק בין אין לו מה יאכל שנוכר גבי פרקמטיא לבין זה שהוזכר גבי מלאכה, וכבר תמהו ע"ז דהרמב"ם כתבם יחד דבתרומתו שרי כדי פרנסתו, ולהרמב"ם ודאי מסתבר דהוי טפי מלחם ומים דבגיטין י"ב ב' אמרינן דפרנסה הוי טפי ממזון, וא"כ כדי פרנסתו מתפרש כצרכו לשמחת יו"ט, וכן פשוט להרמב"ן בתוה"א ש' דאבל אין קולא דאין לו מה יאכל כבמועד, אלא עני ממש שאין לו במה יתפרנס ע"ש, וכלשון הגמ' כ"א ב' אפי' עני המתפרנס מן הצדקה.

וכבר הביא הב"י בס' תקל"ט דברי המרדכי דבירו' משמע דאינו ר"ל אין לו מה יאכל ממש אלא יש לו בצמצום ורוצה למכור ולהרויח כו' וסיים שם הב"י דגם ברמב"ם אפשר לפרש כן, וכן העתיקו הרא"ש והריטב"א דברי הירוש', ולא משמע כלל דס"ל לחלק בין אין לו מה יאכל דמכירה לההיא דשט"ח, ובבה"ל שם צידד דלהירו' דאסר שכר פעולה באין לו מה יאכל מתפרש אין לו מה יאכל בריוח, אבל לתלמודן מתפרש אין לו ממש, ול"מ כן, דהא ר' ירמיה מתיר אף בירו' שכר פעולה, ולא משמע דפליג בפירושא דאין לו מה יאכל, וגם משמע שם דלמאן דאסר אין שום אפשרות להתיר מלאכות אפי' אין לו מה יאכל כלל.

ובתלמודן ג"כ לא משמע דרבא ור"נ פליגי בפירושא דאין לו מה יאכל, ואמנם לא מסתבר דלרבא אסור לבעה"ב למכור נכסיו לצורך כל הוצאת הסעודות, ומה"ט יש לנקוט דלכו"ע אין לו מה יאכל היינו להוצאות אכילה כדרכו במועד.

ולענין הלכה כבר הביא במ"ב פלוגתת האחרונים בזה, ונראה דבשיעור שנותנין לעני מן הצדקה בודאי יש להקל דמותר לו לעשות מלאכה ולא להתפרנס מן הצדקה, ובגיטין שם מבואר דאף להרווחה נותנין מן הצדקה, וכן אם דרכו בכל יו"ט באופן מרווח יש להקל כפי דרכו, אבל אין להקל כדי למשתי קונדיטון אם אין דרכו בכך, ואפשר דהירו' מיירי שהי' דרכו בכך, או בבעה"ב המוכר, ודוקא למידי דאכילה אבל לא לכסות וכלים אפי' אין לו וצריך ליטול מן הצדקה, ואפי' מוצא ללוות מותר.

ואפשר לומר שהדבר תלוי בשני הפירושים שנתבארו לעיל ס"ק י"א, שאם היתר שכר פעולה לאין לו מה יאכל שמפני הדחק התירו מלאכה גמורה, בעינן שיהא דחק גמור, אבל אם ההיתר דחשיבנן שמלאכה זו לצורך המועד כיון שמשכרה יהי' לו מה לאכול יש להתיר כל ששכרה לצורך או"נ, דנעשה כמכשירי או"נ שהתירו לה מלאכת אומן.

לשון שישתכר וירויח שבטוש"ע אפשר לפרשו שימצא מי שישכרנו ועי"ז ירויח פרנסתו.

טו. י"ג א' מוטיב ר"ש כו' מתקיף לה ר"פ כו' אלא כו' יש להבין מה חידש ר"א, ומאי קסבר ר"ש, ובריטב"א כתב דר"פ ורבינא ג"כ נתכוונו לדברי ר"א, וק"ק סתמות הגמ', ונראה דר"ש לא קשיא לי' מדבר האבד דלא חשיב שהמלאכה הותרה, כיון שניכר בה שהיא בדבר האבד, אבל כשאין לו מה יאכל לא מינכר ההיתר, ור"פ השיב דאין ללמוד ממאורע שאין לו מה יאכל כמו שאין ללמוד מדבר האבד, ומייתי מבני הכותל שאז אין ניכר שהי' נוטה ליפול והתירו סופו משום תחלתו כדי שלא ימנע, ועריטב"א בשם תו' שכ' דמייתי מהא דבונה כדרכו, ואפשר שכונתם כמש"כ שבבנין אין ניכר שהי' נוטה ליפול מעיקרא, אבל במחיצה עראי ניכר שמפני דבר האבד בונה, ורבינא ניהא לי' לאתויי מלבלר שהוא מצוי שכותב בדרכו, וליכא טעמא דסכנה כבנין.

ולפ"ז כולהו אמוראי סברי דבאמת יליף התנא ממאי דאשכחן שריותא בהני להקל בהם ב"ד, ורב אשי אמר דלא יליף התנא י"ד ממועד כלל, ואף אי הוה משכח שריותא במלאכה אחרת במועד לא הוה יליף להתיר ב"ד שלא לצורך המועד, ומייתי הני תלתא שהם מותרין אף במועד לצורך המועד בבאין ממדה"י וכו', וכן תפירה מותרת, ואיסור מלאכת אומן בתפירה סברא דרבנן היא משום דרך חול ולא מדאורייתא בעיקר המלאכה, ושפיר יש להקל בזה ב"ד.

יעוי' בריטב"א בביאור לישנ' דרב אשי, ועיקר הדברים דכיבוס ותספורת מותרין לצורך המועד, ורק משום גזירה אסרום חכמים, ולכן ב"ד לא גזרו לצורך המועד, וכן תפירה שאסרו מעשה אומן משום דרך חול,

לא אסרו ב"ד כיון שמלאכת תפירה מותרת אף במועד, ודרך חול אין לאסור ב"ד, ויש להסתפק בדבר האבד שאמרו לעשות מעשה הדיוט כגון מקרין את הפירצה במועד, מה דינו ב"ד, דאפשר דנקט הני ג' בדמכוין מלאכתו נמי מותרין.

טז. י"ג א' מתני' אין לוקחין בתים כו' יש לעי' מ"ש הני דנקט, הו"ל למיתני סתמא אין לוקחין שום דבר אלא לצורך המועד, ובמ"מ דקדק מזה דדוקא הני דאושא מילתא אסורין, [וצ"ל דאף אבנים אושא מילתא, דמבואר בירו' ורי"ף דגרסי הכי], אבל שאר דברים כל שהוא צריך להם לעצמו מותר ללוקחם אפי' שלא לצורך המועד, ויש לעי' א"כ מ"ט מוכרין פירות רק לצורך המועד, וגם מהא דהצריכו צינעא משמע שאין כל מכירה מותרת באלו, תדע דתבלין מותרין אפי' בפרהסיא כדאמרינן לק' ב', ועו"ק דהא אמר רבא י' ב' פרקמטיא כל שהוא אסור, והיינו בפשוטו אף כשלוקח לעצמו, ושמא מפרש לה במוכר דרך קבע, [וכמ"ש הרמ"א שנהגו בצנעא וכ"כ בבהגר"א], אבל הלוקח לצרכו מותר ללקחו מבעה"ב או מגוי, שו"ר בלח"מ שפ" דהני אף משיירא אסורין ליקח, ובבהגר"א סי' תקל"ט סי"ב כתב דמפני המוכרין בקביעות דאומנותן בכך אסרו שלא לצורך המועד, וצ"ע.

אבל בתו' כתבו בשם הר"י דכל מילי אסורין, וכ"כ המ"א סי' תקל"ט סי"ב בשם הרמב"ן והרא"ש וכ"מ בריטב"א שהעתיק הרמב"ן דבשיירא מותר לקנות ורק לצרכו, וכ"כ הגר"א דש"פ חולקין, ומ"ש הרמ"א דנהגו פ"י המ"א דכונתו שאינו מנהג ראוי, וכ"מ בכל בו שממנו מקור הדין שכ' תחלה פלוגתא הראשונים בזה וז"ל ולתקן המנעלים בחוה"מ אסור אבל לקנות חדשים מותר כך פ"י ריב"א, אמנם אומר מפי הרש"מ שראב"ה אסור לקנות חדשים במועד כו' נראה להר"ם להביא רא'י מ"ש במו"ק אין מביאין כלים מבית האומן בחוה"מ אפי' כליו שהם שלו כו' כ"ש בכלים חדשים כו' והר"פ כתב מיהו נהגו העולם עתה לקנות כלים חדשים אבל אין לוקחין בתים כו' ומוכח מזה דכונתו אף שלא לצורך המועד, שהרי מותר ליקח כלים מבית האומן לצורך המועד, כדנתני י"ג ב', וכן מדמסיים אבל אין לוקחין בתים כו' אלא לצורך המועד, וש"מ דלישני' דהרמ"א כמ"ש פ"י המ"א דנהגו אע"פ שראוי להחמיר, ובאמת ה' נראה דהריב"א שהתיר היינו לצורך המועד וכלפי תיקון המנעלים כתב כן, והתם מתפרש לצורך המועד, וכ"כ בב"י סי' תקל"ט, ובסי' תקמ"א בשם התשב"ץ כלשון זה, וכ"כ הסמ"ק דאסור לתקן המנעלים מפני שאפשר בחדשים, ולפ"ז צ"ע בהמשך דברי הכל בו שם, אבל עכ"פ אין מקור שיש מנהג להתיר לקנות חדשים שלא לצורך המועד, וצ"ע, וכן מסקנת האחרונים לאיסור.

ויש לעי' א"כ מ"ט נקט הני במתני', ובתו' פ"י דקמ"ל דאפי' הני שרו, אבל לפ"ז הו"ל לוקחין בתים לצורך המועד, ומ"ט קתני אין לוקחין, (מיהו ברי"ף ורא"ש גרסי נמי אבנים וכמבואר בירו', ובוה ודאי החידוש דאע"פ שניכר צורך חול שרי, וכמשה"ק בירו' עי"ש), ואפשר דהי' מקום לומר דרך דברים הנמכרין בשוק אסור, כדי שלא להנהיג השוק כבחול שזה יגרור מלאכות האומנין והותרו המועדות, אבל דברים גדולים כבתים ועבדים שנמכרין ע"י בעה"ב במאורע מיוחד לא אסור, וגם יש בזה קצת משום דבר האבד דלאו בכל שעתא משתכח לקנות, ובהמה אין מלאכה בהכנתה למכירה, והרבה נלקחין לאכילה וגם אינה מצוי' כפרקמטיא, ועוד מצורף לזה החידוש דאף הני שרו לצורך המועד, ואע"ג שעיקר קנייתן לחול, ול"ד לשאר צרכי המועד שעיקר המקח לשימוש המועד, אבל קניית בית ועבד אינה מתייחסת לשבוע זה, וניכר עסק של חול, וגם אושא מילתא, והרמב"ן כתב גבי איסור פרקמטיא לסחור ולמכור לאחרים וזהו ששנינו אין לוקחין בתים כו' ויתכן שר"ל דבית שלא לצורך המועד ע"כ ע"מ למכור הוא, דאל"כ ישתמש בו מיד, וכן עבד, ודוחק, וכנראה לאו דוקא דמתני' דהכא לסחורה קאמר, אלא דזהו בכלל האיסור ששנינו.

ובתוספתא שנינו דלוקחין כל אלו מן הגוים, ואם נימא דהתם אף כשאנו דבר האבד מותר, י"ל דנקט הני כלפי גוי דשרי, ולומר דהתם כדי לסלקו מא"י ולהכניס העבדים לקדושה, אבל מסקנא דגמ' ע"ז י"ג ב' דמשום מעוטייהו הוא דשרי, ומשמע שהכל מותר, ועי' בזה לק' ס"ק כ"ג.

יז. י' ב' ואמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור, יש לעי' מאי קמ"ל מתני' היא אין לוקחין בתים כו' מוכרי פירות כו' וכולהו לא שרו אלא לצורך המועד, ולצורך המועד יש להתיר אף לקנות ע"מ למכור, דמוכרי פירות וירקות אינם בעלי הגינות (ולשון הגמ' תגרי טברי', ותגר לוקח מזה ומוכר לזה), ואעפ"כ מותרין לקנות ע"מ למכור לצורך המועד, ואם נימא כמו שציידר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה י"ג ב' דדוקא פירות

מותרין ליקח ע"מ למכור, כיון שע"כ צריכין למכור פירות וירקות טריים שנלקטו מן הגינות במועד, אבל כסות וכלים מוכרין רק מה שברשותן מקודם המועד, נחא דקמ"ל דאפי' ליקח ע"מ למכור לצורך המועד אסור, אבל גם אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם כתב בדבליכא לאחרים שרי, וכ"נ סתמות הפוסקים דכל לצורך המועד מותר, עי' רמ"א סי' תקל"ט ס"ה ומ"א סק"ח.

ובנמו"י כתב דכל שהוא אפי' שו"פ אסור, ויש לעי' מהיכי תיתי נחלק בזה, ומלשון הרמב"ם שהשמיט כל שהוא משמע דמפרש כל שהוא אינו מלשון משהו, אלא כל סוג שהוא בין למכור בין לקנות, ועדיין לא נתיישב מאי קמ"ל, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה פי' דממתני' ס"ד שהלוקח הוא שאסור, מפני שמתעסק בצרכי חול, אבל המוכר שכונתו להריוח ומרויח במועד אין כאן התעסקות לצורך חול, דאינו כלוקח אבנים לבנין ובהמה למלאכה, וחשיב שפיר כסדר היום, ולפ"ז איצטריך לאשמועינן דאף כשהלוקח מותר הרי המוכר אסור, ומשכח"ל במוכר לגוי דאסור, דבמקום שהישראל מותר לקנות הדין נותן שאף למכור לו מותר, והדברים סתומין שלא פי' דאיצטריך לגוי.

ולדעת הרמב"ן דאף משיירא אסור לקנות ע"מ למכור נחא, דמצינו חומרא בפרקמטיא אף במקום שמותר ליקח, אבל בשו"ע סי' תקל"ט ס"ה סתם להתיר אף ע"מ למכור, ואם נימא דישראל שעובר בשיירא אע"פ שהוא מותר למכור במקום זה מפני שאצלו זה דבר האבד, מ"מ אין לישראל למכור לו כשלמוכר אין ריוח בזה, ול"ד לדבר האבד בעלמא שמותר לעשות מלאכה אצל חבירו להציל יינו ופשתנן שהישראל נפסד, אבל כאן הרי"ז כמניעת ריוח, ואע"פ שהתרנו ללוקח [או למוכר בכה"ג] מ"מ אין המוכר נותר עי"ז, נחא דמשכח"ל כה"ג דאסור מפני המוכר לחוד, אבל בפשוטו כה"ג חשיב הפסד להולך בשיירא ומותר למכור לו, ואולי בא להשמיטנו דאף גביית חובות של פרקמטיא אסור וכמ"ש תו' בעובדא דרבינא, ומתפרש דכל דבר שהוא מעניני פרקמטיא אסור.

ואפשר דכיון דמתני' קתני בתים ועבדים איצטריך לאשמועינן דהכל אסור, ואי ממתני' דמוכרי פירות ס"ד דצינעא אתא לאשמועינן, דאע"פ שמוכרין לצורך המועד בעו צינעא וגם בצינעא דוקא לצורך המועד כיון שמוכרין כדרך חול שאומנותן בכך, ורבא אשמועינן דאפי' בבעה"ב ובכל דבר אסור, ולאפוקי מהמ"מ פ"ז הכ"ב, עי' לעיל סקט"ז, וצ"ע.

שו"ע סי' תקל"ט ס"ה בהגה ותגר שקונה מזה ומוכר לזה וחוזר וקונה מותר דהוי דבר האבד, משמע דאף שלא לצורך המועד מותר, וצ"ע דהא היינו פרקמטיא שאסור בגמ', ובכל בו מבואר דבמוכרי פירות שלצורך המועד מיירי, אלא שמותר לחזור וליקח מיד במעות שמכר כדי שלא יפסיד הריוח, אע"פ שאינו יודע אם יצטרך עוד למועד, ושמא יזולו פירות מותר לחזור ולמכרם אפי' שלא לצורך המועד כדי שלא יפסיד, ואפשר הענין משום שתגר קונה הרבה ורווחו מועט כדתנן בפ"ב דמאי גבי סיטונות ובשינוי קל עלול להפסיד, ומ"מ הדברים מחודשים שלא מצינו היתר ליקח אלא לצורך המועד, וכבר תמה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ע"ד הרמ"א שהשמיט מהכל בו דמיירי בפירות, ופי' כונת הכל בו דרק מוכרי פירות מותרין ליקח ע"מ למכור אבל כסות וכלים אפי' לצורך המועד אסור, עי' לעיל בזה, והמ"א סק"ח ומ"ב ס"ק כ"ג פי' שאת העיסקא של יום זה לא יוכל להשלים למחר, שאם לא יקח מיד ע"מ למכור לאחר יפסיד הריוח של היום, וצ"ע דכל פועל ואומן כן הוא, וצ"ל דיפסיד הריוח שבא כבר לידו, וצ"ע.

ית. שם אריב"א ובדבר האבד מותר, פי' שהריוח שלו נפסד, והיינו דקמ"ל דאע"פ שאין החפץ עצמו נפסד, מ"מ ריוח של פרקמטיא ג"כ נקרא דבר האבד להתיר, ואפשר דדוקא בסחורה שעשוי' למו"מ, אבל בעה"ב שיודע שחפציו יזולו אפשר דאסור לו למכרן, כשדעתו לחזור ולקנותם בשעת הזול, ומ"מ צריך ראי' לאסור, ואין לפרש בפרקמטיא שגוף הדבר מתקלקל, דא"כ גם ברשות הלוקח תתקלקל, ואם הלוקח ישתמש בהן הרי זה לצורך המועד, מיהו משכח"ל שיש לו פירות אחרים וישתמש באלו שקרובין להתקלקל, ול"מ כן, וגם בכה"ג הדבר פשוט דשרי ליקח כדי להצילו מהפסד, א"ו החידוש דהפסד הריוח מיקרי דבר האבד.

והנה אם יודע שאחר המועד תבא שיירא ותמכור בזול מבואר בירו' שיכול למכור סחורתו עכשיו כדי שלא יפסיד מחירה, וז"ש הוה ידע דשיירתא עיילא ומוזלא עבידתי, וכ"מ בתוה"א, מיהו יש להסתפק אם בזמן שהשיירא בעיר לוקחין ביוקר, אם ג"ז כדבר האבד, כיון שמשתצא השיירא מן העיר יזולו הסחורות, אור"ד כיון שלא יפחתו משער שהיו קודם השיירא, הרי"ז מניעת ריוח, דמחיר שבשעת שיירא אינו קובע, שנאמר

מכח זה שנפסד כשיזולו בהליכתן, דמאורע אינו קובע את המחיר, וברייב"ש סי' ש"כ כתב דאף להרמב"ן מותר למכור בכה"ג, שהרי יש לו סחורה יקרה שעתידיה ליפחת, ופי' כן דברי ריב"ב שבירור, אבל לפנינו בירור נראה דע"י שיירא לעולם מוזל, וא"כ דין הוקר ע"י שיירא לא שמענו, שכל שיותר ממחיר הרגיל מיקרי ריוח, והא דמותר לקנות מן השיירא בזול, היינו מפני שהחפץ הזול ילך מכאן ומיקרי אבד, משא"כ כשנשאר עם סחורתו כדמעיקרא, מיהו י"ל דכל מו"מ עם שיירא מיקרי דבר האבד, בין לקנות בין למכור.

ולדעת תו' דבעינן שיהא נפסד מן הקרן, בכה"ג אסור, אלא שהרא"ש התיר בשיירא שאינו מצוי ומיקרי דבר האבד, וצ"ע דהא הירור' על שיירא קאי, והרא"ש כנראה ראה הירור' בהעתקת הראב"ד כי העתיק שמפורש שם דעבורי רווחא פסידא הוא, ועי' לק' ס"ק כ"ד, מיהו בשו"ע ס"ב מסיק לקולא, והיינו בשינוי גדול שאינו מסדר מו"מ הרגיל.

הרמב"ן מחלק בין לקנות בשיירא חפץ הצריך לו, דחשיב הפסד כיון שיתמעט ממנו בודאי המעות כשיקנה אותו חפץ ביוקר, ובין לוקח לסחורה דחשיב מניעת ריוח, דאפי' אם יקנה אותה סחורה ביוקר ויתמעטו דמיו באותה עיסקא, מ"מ הרי כשימכור סחורתו יחזרו דמים למקומן, ולא הפסיד אלא שנתמעט רווחו, אבל קשה דדגים שנמצאו בשפת הנהר סתמא דמילתא דעתם של המוצאים לקנות דגים במשך הזמן ובמקום זה ישתמשו באלו, והדין נותן דכמו שמותר לקנות דגים משיירא בזול, ה"ה שמותר ללקטם בחנם, ואין נראה ברמב"ן שמחלק בין שיירא למציאה, וצ"ל דכיון שאין דעתם עתה לקנות דגים אלא שירבו באכילתן מפני היציאה בכה"ג חשיב רווחא בעלמא, ואמנם אם ה' דעתו בודאי לקנות דגים לאחר המועד מותר לאספן במועד, וכ"ה לשון הרמב"ן ודעתו ודאי ליקח.

והראב"ד חילק בין מציאה לשיירא דביטול כיסו חשיב הפסד, אבל מציאה חשיבא ריוח, ולכאורה משמע דמחלק בין סוחר שמעותיו מזומנים בידו לצורך זה, ותמיד דעתו לקנות בזול כפי המזדמן, לבין מציאה, וה"ה בעה"ב שמניעת קנייתו לא מיקרי פסידא, שאין להחשיב מעותיו כעומדין לצורך זה, וזה היפך מסברת הרמב"ן, אבל הדבר קשה לחדש כן דלקנות ע"מ למכור מותר ולקנות לעצמו אסור, וצ"ל דכל מו"מ כיון שדעתו של אדם ע"ז והוא בדרך העולם, מיקרי פסידא אם לא נניחנו ליקח, משא"כ מציאה שבאה בהיסח הדעת ואינה מסדר הנהגת העולם לחשבה פסידא, וכ"כ במ"ב ס"ק כ"ד בכונת הראב"ד, וכ"מ בסי' תקל"ג ס"ג בהגר"א ורע"א דלתירוצ' קמא דהראב"ד מותר לקנות ע"מ לכבוש לעצמו, אבל הדברים סתומין בדגמ' לא הוזכר שריוחא דשיירא, ואם נקטינן דחשיבא דבר האבד הו"ל לפרושי דמציאה שאני, ועי' לק' ס"ק כ"ג דיריד של גוים חשבוהו בגמ' דבר האבד.

ויותר מיושב כתירוצ' בתרא של הראב"ד דכל שמחוסר מלאכה לא מיקרי דבר האבד במקום ריוח, אבל כשא"צ מלאכה עבורי רווחא כפסידא דמי, וביאור הדברים דכמו שצידת דגים מתוך הנהר לא חשיב דבר האבד, כיון שבטורח כזה מצויין תמיד, ואע"פ שמפסיד דגים של יום זה, ה"ה דכל שא"א לו ליהנות מהמציאה לבד, לא חשיב שמצא הדבר הראוי לו, אבל כשחסר רק הבאה לביתו חזינן ל' כמזומן בידו, וממילא השארתו בשדה כהשלכתו דמי ומיקרי דבר האבד כדאמר רבא בדגים, והרמב"ן השיג על הראב"ד דפעמים שהטירחא במו"מ יותר מכבישה, ומ"מ יש לחלק כן דהתם הטורח בהבאת מקחו, וכאן החסרון בעשיית גוף הדבר, ועוד כתב מרן זללה"ה בסו"ס קל"ה ע"ד הרא"ש דמו"מ לא מיקרי מלאכת טורח, אף אם עושה איזו מלאכה, עי"ש.

במה שהוכיח הרמב"ן מאבל דאסור להשכיר ספינתו ובהמתו, עמש"כ ס"ק כ"ב, ומהא דמדמינן יריד לדבר האבד יש לדקדק כהראב"ד כמש"כ ס"ק כ"ג.

יט. שו"ע סי' תקל"ג ס"ג ואם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד מותר לקנותו ולכבוש, בב"י פי' שנלמד משיירא, והיינו שאם ימצא אח"כ ביוקר ג"כ מותר, וה"ה ביין בשעת הבציר, דג"כ אפשר לקנותו אח"כ ביוקר, ואפ"ה התיירו, וכבר כתבו הגר"א והגרע"א דזה כתירוצ' קמא דהראב"ד, אבל לתירוצ' בתרא כיון שצריך לטרוח בכבישה אסור, ודברי המ"א סק"ו מתפרשים במו"מ בלבד בלא כבישה, אלא שקשה ע"ז מסיום דברי המחבר דמיירי בהיתר כבישה.

אבל לו"ד ה' נראה דיש לחלק בין רווחא דשיירא לפירות ויין בעונתן, דמי שאינו קונה ענבים בשעת בצירתן אע"פ שיכול לקנות יין ביוקר, חשיב הפסד גמור ולא רק מניעת ריוח, שפירות בעונתן זהו מצב מסוים טבוע

בסדר העולם והשער הזול אינו מאורע ולא הסכמת הסוחרים, אלא כיון שיש שפע ואין ביד בעלי הכרמים לטפל בכל הענבים ובכל היינות, לכן מוכרין בזול, וזהו השער של פירות בשעת בצירתן, ואח"כ זוהי מציאות אחרת שכבר היין דרוך או מגופף בחביות והתבואה באוצרות והכבשים כבושין, והמחיר היקר של אח"כ הוא מפני שזוהי מציאות אחרת ואינו אותו פרי של אתמול, וכל כה"ג מיקרי דבר האבד ממש ולא עבורי רווחא, ולכן בכה"ג יש להתיר לקנות ולכבש או לקנות ולדרוך כמ"ש בהג"א, ובוה מתפרשים דברי הטור ועי' להלן ביין, אבל משום יוקרא לחוד אסור, ובמ"ב סקט"ז כתב דה"ה יוקרא וכתב בבה"ל דכ"ז אינו מוסכם, ולמש"כ יש לחלק בין אם אינו נמצא שעתו שעברה או שנמצא ביוקר מפני שהלכה השיירא.

שו"ע סי' תקל"ט ס"ט ומותר לקנות לתקן החביות ולזפתן, במ"ב ס"ק כ"ט כתב דאפי' ימצא ביוקר אחר המועד מותר, וכלשון הרא"ש דכיון שלא ימצא כמו שמצא עתה מותר, וצ"ע דלחירוק בתרא דהראב"ד אסור לטרוח בכה"ג, ובבהגר"א ציין לדברי הרמב"ן דכיון שצריך לקנותו אחר המועד מותר, אבל למאי דקי"ל בס"ה כהראב"ד אין להתיר כבישה אף כשדעתו לקנותו אחר המועד, וע"כ דהכא כתיב קמא, מיהו למש"כ לעיל בההיא דסי' תקל"ג ס"ג דיש לחלק בין עונת הבציר לשיירא, ה"נ י"ל דכאן מותר לכו"ע, ואע"פ שלשון הרא"ש משמע להקל משום זולא וכמ"ש הב"י, מ"מ יש לחלק בין זולא של עונת הבציר שהיא כמציאות אחרת, לזולא של שיירא דשייכא בהסכמת הסוחרים, - עוד אפשר לחלק דחביות ע"כ יצטרך להכניס גם אם יקנה אחר המועד, ולכן משהשיג היין חשיב כבא רווחו לידו, משא"כ בכבשים שאם לא ימצא דגים רבים הרי לא יטרח בכבישה כלל, והמציאה גורמת הכבישה.

שם ובלבד שלא יכיון מלאכתו במועד, זה שממתין מלקנות עד המועד שאז יהא זול לא מיקרי מכיון מלאכתו, אלא הרי"ז כפרדיסא דלא מטא זימני' עד המועד, אלא ר"ל שממתין מלתקן חביותיו עד המועד בטענה שעדיין א"צ להם, וקמ"ל כיון דבודאי יצטרך להם יש לו לתקנם קודם המועד, וגם קמ"ל דלא חשיב כאו"נ דאפי' מכיון לעשותם במועד מותר.

ב. שו"ע סי' תקל"ט ס"ז המלוה את חבירו על חפץ או על סחורה על תנאי כו' שיהא קנוי לו יש מתירין ויש אוסרין, בטור מבואר דטעם האיסור שמא יערים, ונראה דבמערים אסור מעיקר הדין דזמן חלות המקח אינו ממצט מגדר המו"מ, דהו"ל כתנאי אם ירדו גשמים, שהעיסקא נשלמה, ולאידך גיסא אם החלות במועד והמו"מ נשלם קודם המועד ודאי יש להתיר, דאף בשבת דעת מרן זללה"ה בדמאי ס"ט סק"י דמותר, ואפי' נימא דאסור כיון שזה שאינו מבטל חשיב כמחליט הסכמתו בשבת, וכמ"ש הגרע"א ז"ל בתשו' סי' קנ"ט דחלות הקידושין בשבת אסור, וכן צידד אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה בביצה ל"ו א', מ"מ בחוה"מ יש להתיר כה"ג כיון שאינו עושה מעשה והרי"ז בכלל ממצוא חפצך דשרי במועד, וא"כ בנד"ד במערים יש לאסור, אבל כשאינו מערים הרי הלואה כמתחיל ועושה את כל המקח כשמחליט שלא לשלם חובו, והרי"ז כמשכון שמוחלט למלוה כשאנו משלם דלא מיקרי מו"מ כשמלוה על המשכון, ואף מרן זללה"ה כתב בדמאי שם דכשעושה מעשה להחליט החלות בשבת, כגון שמגביה התרו"מ שקרא עליהם שם מע"ש, אסור, ובאינו מערים מתחלה לשם מקח ומחליט בשבת שלא להחזיר החוב אסור, ואף במועד אפשר דאסור, ולע"כ בדין מו"מ בשבת.

ויש לעי' א"כ מאי מהני כשאנו לוקח ריבית על שבוע של חוה"מ, מ"מ הרי כבר החליט העיסקא מעכשיו שתתחיל לאחר המועד, ועי' טור ובי" בשם מהר"ם בסוף הסימן דמהני, וכן בשו"ע סי"ג, וצ"ל דכיון שאם יחזיר חובו מיד אחר המועד איגלאי מילתא דלא הואי כאן עיסקא, חשיב שפיר שהעיסקא נעשית אחר המועד, ומ"מ בסברא ה' נראה להחמיר כמו במערים דלעיל ס"ז, ושמא כיון שהמטרה הלואה הרי שבוע הראשון ה' אמת, והשבוע השני כמתחדש, ובהלואה הקילו, משא"כ כשמתחלה הלואה ואח"כ מקח.

בבהגר"א ציין טעם המתירין בס"ז משום דהו"ל כמקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד, ועי' מ"ב סי' תקמ"ג סק"ז דאף לישראל מותר, וכ"מ בתוספתא שהביא הרמב"ן בדין שטר אריסות וקבלנות, והיינו דליכא איסור ממצא חפצך במועד, אבל בשבת שנינו לא ישכור אדם פועלים בשבת, מיהו י"ל דגבי קיבולת לא חל קנין ואפי' כתבו שטר קנין, מ"מ הכל תלוי במעשה שלאחר המועד, אבל כאן שהנדרן עיסקא הרי הסיכום ביניהם זהו עיקר העיסקא.

ש"ע שם סי"ג להלוות לכותי בריבית לאותם שרגילין בו' דהוי דבר האבד, יש לעי' כיון דנקטין דבלא ריבית מותר והעיסקא רק ע"י הריבית, כיון שאם ילוה להם שלא בריבית לא יפסיד, ולמה חשבינן ל' כדבר האבד המתיר את העיסקא, ואם נימא דדעת הרא"ש דהלוואה גופה עיסקא היא ניחא, אבל בתשו' הרא"ש משמע דבלא ריבית פשיטא ל' דשרי, וצ"ל דרק שניהם ביחד אסורין, אבל כשצריך להלוות אין לאסור משום נטילת ריבית לחוד, וה"ה דמי שצריך להשאיל דאין לאסור ליטול שכר, כיון שמוכרח על עצם המסירה.

ולמדנו מהרא"ש דהמציאות שיש ישראלים שמקילין משוי ל' דבר האבד, אע"פ שאם היו כולם מחמירין היו מתרגלין הגוים ללוות קודם המועד, וגם דריוח שילך ליהודי אחר מיקרי פסידא ומתיר לזה לעשות מו"מ, ויש לדחות שהחשש שילכו אצל גוי, ועיקר הענין כי הגוי דחוק למעות, ולא ניחא ל' במחמירין עליו, והפסידא קרובה, כי מפני כעסו ילך לאחר.

כא. י' ב' רבינא הוה מסיק זוזי בו' מהו למיזל האידנא עליהו בו' משמע דמדין פרקמטיא מספקא ל', מדמייתי לה הכא, דאל"כ ה' אפשר לפרש דהגדון משום טירחא דמכוין מלאכתו במועד, שהרי נתכוין דוקא במועד מפני שהם מצוין בבתייהם, ויש לפרש לפ"ז שהי' חוב של פרקמטיא ולכן ג"ז חלק ממשא ומתן ואסור במועד, וכ"כ הטור, וזו כונת תו', ואע"פ שכתבו סחורת יין צ"ל דמי סחורת יין, אבל עובדא דב"מ מיירי שנוטל מהם יין, ומ"מ כאן קשה לפרש כן, שהרי מחזור בבתייהם לגבות חובות ולא משמע שזהו היין שנשאר מזמן הבציר, ולשון מסיק זוזי ג"כ ל"מ כן, וצ"ע ברא"ש שפי' שהלך לגבות יין, וכ"כ הב"י, ובשו"ע סי"ג הביא שתי דעות בד"ז, וכתב דעת הטור דאסור ול"נ שאם זקפו במלוה מותר, ועמ"א בשם ב"ח להחמיר, ובמ"ב כתב דכהיום שנתקלקלו החובות יש לסמוך להתיר.

ולענין גבית חוב של הלואה סתם בשו"ע ס"ב להתיר, ואם אינו צריך למעות כלל ובטוח בחובו יש מקום לבע"נ להחמיר כיון שבגמ' אמרו סתם מסיק זוזי, מיהו אין ללמוד מזה אלא שלא לטרוח אחר חובו, אבל אם נודמן לו הלואה או שהביא לו מעותיו, מותר לכתחלה לקבלם במועד.

בבהגר"א סי"ג כתב דהלואה מותרת אף שלא לצורך המועד, דרק משום כתיבה הצריכו אין לו מה יאכל במתני' י"ח ב', ואף דלמאי דקי"ל דלצורך המועד שרי אף ביש לו מה יאכל מ"מ צורך בעינן כמ"ש גם בבהגר"א סי' תקמ"ה ס"ג, היינו ג"כ מפני הכתיבה, ולכאורה אכתי אין ראי' משם דשרי שלא לצורך המועד כלל, מיהו ממה שהתירו הפוסקים הלואה לגוי בלא ריבית משמע דהלואה גופה שריא, אא"כ נימא שזה חשיב צורך הישראל ג"כ, עי' לעיל סק"ב, ועסק"כ, שו"ר דמקור דברי הגר"א ברא"ש, ועמש"פ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בדף י"ג א'.

שם א"ל כיון דהאידנא הוא דמשכחת להו בו' ש"מ דאף טירחא לילך פעם נוספת מיקרי דבר האבד, ויש ללמוד מזה דמי שנודמן לעיר אחרת מותר לקנות שם כדי שלא יצטרך לבא פעם נוספת.

כב. הרמב"ן כתב לסייע דמניעת ריוח אסורה, מהא דאבל אסור להשכיר בהמתו וספינתו אע"פ שמפסיד שכר יומו, ופעמים שלא ימצא שוכר לספינתו לזמן מרובה כזה, ולכאורה נראה דמניעת ריוח של היום שפיר אסוריהו חכמים כמו יומו של הפועל עצמו, דזה חשיב מסדר היום וכיון דבמועד יש לשבות לא חשיב בכלל יום פעולה, דאין חשוב הפסד כשכל ישראל נוהגין כן, ואטו משום שאפשר להשכיר לגוי יחשב הפסד, ומה"ט אף באבל לא החשיבו שכר יום כהפסד, אע"פ שיכול להשכיר לכולם, מיהו אכתי ריבית יש לדמות לשכר בהמה, ושפיר למד מזה הרמב"ן לאסור הלואה לגוי בריבית אם זה בכלל פרקמטיא, אבל אין ללמוד מזה לשירא, ועי' סוס"ק כ"ג ראי' מיריד לשירא.

כג. שם תניא נמי גבי ע"ז כה"ג הולכין ליריד בו' הרמב"ן בתוה"א פי' כה"ג דגביית חוב שהולכין לגבות החוב מבהמה שלהן, וכ"כ בתו' הרא"ש בשם הראב"ד, ונדחק לפרש דגם סנדל ופיתא דע"ז י"ג ב' בחובו הוה, ודוחק דסתם יריד אינו מקום לגביית חובות, וגם מכס ממו"מ הוא דנוטלין, ועירו' ע"ז שם, וכבר הביא הרמב"ן בע"ז שם בשם רה"ג וכן הביא הריטב"א כאן דביריד מוכרין בזול ולכן מותר ליקח דהוי דבר האבד, וחשיב מיעוטייהו כדי שלא ישלם להם במקו"א ביוקר, ולפ"ז מייתי לה אעיקר הדין דבדבר האבד מותר פרקמטיא, ויותר נראה דרב אשי מייתי לה דאע"פ שאין כאן דבר הנפסד אלא שהזמן הזה זול, חשיב דבר האבד, וה"ה כאן שבזמן הזה מוצא את הבע"ח, ורב אשי לשיטתו ע"ז י"ג ב' דכל מילי שרי.

ולפ"ז ברייתא הכי קתני הולכין ליריד של עכו"ם ולוקחין מהם כל דבר מפני שמוכרין שם בזול, ואפי' בהמה ועבדים ובתים שצריכין שטר והעלאה בערכאות מותר מפני שמציל מידם שלא יערערו על המכירה, כן פרש"י בע"ז, ואפשר דמציל מידם היינו שלוקח בשעת הזול, והיינו מיעוטייהו שאמרו בגמ', אבל ק"ק שלא הזכירו בגמ' גבי טעמא דמשום קדושה או מיעוטייהו לשון מציל מידם, וזה כפרש"י, ועי' להלן בדברי הבה"ל.

ולהאמור למדנו מקור לשירותא דשיירא בתלמודן, וכ"כ רה"ג בתשו' ללמוד היתר שיירא של חוגגים מיריד, ומדסתמו בגמ' יש ללמוד דלוקחין ביריד אף ע"מ למכור ויש בזה סייעתא לדעת הראב"ד והרא"ש וכ"כ המ"מ בדעת הרמב"ם דאף לפרקמטיא מותר ליקח משיירא, דבין אם הטעם משום מיעוטייהו בין אם הטעם מפני שמכניסין לקדושה יש להתיר אף ע"מ למכור לישראל, ובריטב"א כתב כאן דדוקא בלוקח לעצמו, אבל לא נתבאר משמעות לזה.

המ"א בסי' תקל"ט ס"ק ט"ו הביא משה"ג בשם תוספתא דמעכו"ם מותר ליקח מפני שהוא כמציל מידם, וכ"ה בתוספתא פ"א דלוקחין מן העכו"ם בתים ושדות ועבדים ובהמה, ושם הוזכר טעמא דמציל מידם קודם מ"ש דמעלה בערכאות, ומסתברא דחסר ברישא הולכין ליריד וכמ"ש בבה"ל שזוהי הברייתא שבגמ', וק"ק שלא סייעו בגמ' מדמיתניא במכילתין ש"מ דאף בחוה"מ שרי, ועכ"פ לפ"ז לא למדנו שירותא אלא ביריד שהוא זול, אבל עצם הליקחה מן העכו"ם לא מתרת מו"מ, ואף אם נקיים התוספתא כלשונה לא שמענו אלא בבתיים ושדות משום יישוב א"י ועבדים משום מצות, ובבהמה משום מיעוטייהו שמסייעתן ביישובן, וצ"ע בח"א שהעתיק דכל דבר מותר ליקח מן העכו"ם, ואולי מפני שהוזכר בשו"ע גם אבנים, אבל בשעה"ג וכן במ"ב דקדקו להעתיק רק הני השנויים בתוספתא, מיהו למסקנא דרב אשי ע"ז י"ג ב' מבואר שאין היתר מיוחד בבהמה, וערש"י עירובין מ"ז א' בזה, אא"כ נימא דמיעוטייהו היינו בהמה שיש בה לסייעם ביישובן, אבל מסנדלא ופיתא ל"מ כן, ועירו' שם, מיהו יש ללמוד מאמוראי שם דסברי דטעמא משום שמכניסין תחת כנפי השכינה דבתים ושדות ועבדים מותר אפי' ביוקר, וכ"מ גיטין ח' ב' בשדה דאפי' בשבת שרי, ועי' ירו' אמתני' י"ג א' בזה, וזוהי דעת הבה"ל דאין מקור להתיר מעכו"ם אלא בבתיים ועבדים או במקום הזול.

כד. רא"ש פ"א סכ"ג דגרסינן בירי' ר"י ור"א מפקדין לר"א הוה פריש כו' כבר העירו דחסר בירי' שלפני רבינו, והגרסא לפנינו ואילפא מורכא לך, וממילא מתפרש שהי' פורש לים, וא"ל שלא ימכור אא"כ חזור וישתה עמהם במועד, ואפשר שהי' דבר האבד ומ"מ אמרו לו שאין נכון לנסוע מביתו במועד, דהוי דרך חול, ורק אם יחזור וישמח במעות שהרויח מתירין לו, ואפשר שהי' בלא"ה נוסע, ואגב זה רצה לקנות שם סחורה, וא"ל שאם ישתה לאחר המועד אסור.

שם ר"י הו"ל ספרין כו' לכאורה אין להוכיח מזה לפרקמטיא בשביל שתיית קונדיטון, דאפשר שהי' בעה"ב המוכר ונצרך למעות הקרן ולא מיירי כשישתה רק מן הרייח, ובזה הו"ל כקונה צרכי יו"ט בשוה כסף כמשנ"ת לעיל ס"ק י"א מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, מיהו כל שלצורך סעודה כדרכו בלא"ה יש להקל.

שם לא הוה ידע דשיירתא עלתה כו' בתוה"א מבואר דגרס' כלפנינו הוה ידע כו' והיינו שרוצה למהר למכור קודם שתכנס השיירא ותמכור בזול, ואז יפסיד מערך סחורתו, ונחלקו אם בעינן שיפסיד מהקרן או אפי' מהרייח, ובריטב"א פי' דהיינו מהקרן עם שכר טרחתו, וכתב הריב"ש דקי"ל כמאן דמיקל, וכ"מ בתוה"א, ולפ"ז כל שנפחת מערך סחורתו שיעור מרובה שאינו בדרך מו"מ הרגיל, הרי"ז בגדר דבר האבד.

שם אלמא עבורי רווחא פסידא היא, משמע שזה לשון הירי', וכנראה הי' לפני רבינו רק העתקת הראב"ד והביאו בסכ"ח, וסבר שהוא לשון הירי', אבל זהו באמת לשון הראב"ד, וגם מ"ש רבינו לחלק בין פחת המצוי דבעינן שיפחת מן הקרן, ובין פחת דשיירא שאינו מצוי, וכמש"פ הב"י בשם תשו' הרא"ש, ד"ז צ"ע לגרסת הירי' שלפנינו דשיעורא דקרנא ואגרא נאמר על שיירא, והיינו שתלוי מה גודל השינוי שיעשה ע"י השיירא, וכמשנ"ת.

כז. שו"ע סי' תקל"ט סי"ד הלואה דשלחנות בקביעות וחילוף אסור, וזהו לשון תו' י' ב', וכונתם תרתי דהלואה אסור וחילוף מטבעות אסור, דכיון שקובע עצמו בחנותו כבחול הו"ל פרקמטיא, מיהו היינו דוקא כשמחליף שלא לצורך המועד, אבל מי שצריך למעות מדינה זו לצורך המועד יכול להחליף אצל שלחני, וכן מותר לגבות מעותיו מן הבנק לצורך המועד, ואע"פ שכותבין שובר, הרי שנינו דמותר, אבל ללוות בהיתר עיסקא לצורך המועד כיון שאינו עושה עיסקא במועד הרי"ז כמפרש לצורך חול ובדרך קבע כשולחני ובנק

אסור, ולכתחלה יש להוציא מהבנק הצריך לו למועד קודם המועד, ובפרט בבנק של ישראל שעושה המועד כחול בפרהסיא, ועי' לעיל ס"ק כ"א בדין גביית חוב שלא לצורך.

כו. שו"ע שם ס"ד אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקרן כו' ובריטב"א מבואר דאף שכן טירחתו בכלל קרן, וכ"מ ברמב"ן בתוה"א דאפי' אינו חושש להפסד הקרן מותר למכור, וכ"כ בריב"ש דקי"ל לקולא כריב"ב, וכללא דמילתא כל שעלול להוזיל במאורע מיוחד יותר מדרך הרגיל במו"מ, מותר למכור, ואע"פ שאינו פוחת מן הקרן, ואין תלוי באיזה מחיר הוא קנה, אלא כמה ערך הדבר בשוק לסוחרים, וכמה ללקוחות יחידים בשוק.

שם ויוציא יותר לשמחת יו"ט מותר למכור ונ"ל כו' בבהגר"א ציין לדין אין לו מה יאכל בסי' תקמ"ה ובמ"א סי' תקמ"ב, ובאמת בתלמודן אין מקור לקולא זו, וגם בירו' אין הדבר ברור דמיירי בסוחר, עס"ק כ"ד, ולכן יש לצמצם ההיתר רק אם חסר לו ע"מ להוציא כהרגלו, ובמידי דאכילה דוקא, מיהו אם צריך לדמי הקרן בזה אפשר להקל יותר, כיון שאינו מוכר מפני פרקמטיא לחוד, אלא שקונה צרכי המועד בשוה כסף, מיהו במאורע מיוחד קי"ל בס"ה דבלא"ה שרי.

שם ס"ה אם הוא דבר שאינו מצוי כו' גם באדם יחידי משכח"ל שאינו מצוי, כגון שהגיע אדם מחו"ל וקונה ביוקר באופן שאין זה מזדמן בסדר מו"מ הרגיל, ולפ"ז מ"ש הרמ"א בס"א דמזדמן לו ריוח מרובה שרי בצניעא, סתמא דמילתא ד"ז נארע באופן ששייך לחשבו דבר האבד, אבל כונת הרמ"א להתיר כשמזדמן כזאת אחר המועד, כמ"ש במ"ב.

נראה דאדם שמזדמן לעיר אחרת יכול לקנות שם מה שמשיג בזול או שאינו משיג ד"ז בעירו, דכדי שלא יצטרך לנסוע מיוחד חשיב דבר האבד וכדאמר בדריבנא י' ב' כיון דהאינדא הוא דמשכחת להו, ומותר להמתין מלקנות עד שיזדמן למקום זה במועד, ושמענו אומרים שמרן זללה"ה לא רצה למכור ספרו לבן חו"ל שנזדמן אצלו במועד ואח"כ חזר לחו"ל, ולמש"כ הו"ל דבר האבד, מיהו אין למידן הלכה מפי מעשה, דאפשר שבקל ה' יכול לקנות אחר המועד, או דיעד שקונה רק להרויח למוכר, או למיגרד מילתא, אבל משום אדם חשוב אין להחמיר ע"ח הקונה כדאמר רב אשי י"א ב', ורשאי בן חו"ל לכוין קנינו במועד כשהי' בא"י.

שם ס"ו מציאה אסור לטרוח ולחפש כו' יש לפרש דהכונה כשצריך לכבשן, אבל הטירחא והטלטול מותרין, דלגבי הוצאה חשיב דבר האבד להניח המציאה, ורק לגבי טירחת מלאכה אמרינן דכ"ז שלא ראוין הר"ז כלא מצא דבר הראוי לו.

שם סי"ב בהגה אבל שאר כלים נהגו לקנותן בצניעא, כבר כתבו המ"א והגר"א להחמיר בזה, וגם המנהג אינו מבורר אם ה' לצורך המועד, עמשנ"ת בזה לעיל ס"ק ט"ז.

בענין איסור מלאכה במועד, סחורה

וכן באין לו מה יאכל, וצרכי רבים, והרי לא מצינו שהתירו מפני הפסד ממון שום איסור ונהי דמסרן הכתוב לחכמים היינו לקבוע מה היא מלאכה, אבל לא להקל במקום הפסד, ואין לומר דגילתה תורה לחכמים להקל בדבר, דל"מ כן, ועוד דמצינו בכריתות ט' א' דת"ר גר תושב עושה מלאכה בשבת לעצמו כישראל בחולו של מועד ר"ע אומר כישראל ביו"ט כו', ופרש"י

אם איסור מלאכה בתוה"מ דאורייתא איך התירו דבר האבד

א. חגיגה י"ח א' לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך כו' איזו מלאכה אסור ואיזו מותרת, לפ"ז כל מה שקבעו חכמים לאיסור הר"ז אסור מן התורה, ויש לעי' נהי דנמסר לחכמים לקבוע גדרי מלאכות תוה"מ, אבל אכתי אין התירו בדבר האבד כל המלאכות

הכללי, ולא מכל פרט ופרט), ומ"ש המ"מ שהרמב"ן הטיל פשרה, אין הכונה שחידש דיש איסורין דרבנן, דזה פשוט, אלא שפי' כונת הירו' שרצו להתיר רק האסורין מדרבנן, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פי' דזהו מ"ש אביי מו"ק י"ב א' נקטינן הלכות מועד כהלכות שבת יש מהן פטור אבל אסור ויש מהן מותר לכתחלה, דר"ל שחכמים חילקו בדברים לומר מה נאסר מדאורייתא ומה מדרבנן ולא השוו כל דיני חוה"מ, דהי' מקום לומר כיון שנמסר לחכמים קבעו כל ההלכות בדרגא שוה, [נע"ש מ"ט לא הזכיר דיש מהן מן התורה, והרמב"ן בע"ז שם כתב דאין בחוה"מ מן התורה לא לאו ולא מלקות אלא איסור עשה רמז בו הכתוב, והיינו דאמרינן הלכות מועד כהלכות שבת יש מהן פטור אבל אסור כו'], וע"ע מש"כ בזה להלן.

במ"ש הרמב"ן דבירושלמי להתיר האסורין מדרבנן

מ"ש הרמב"ן דבירושלמי רצו להתיר האסורין מדרבנן, נראה דהיינו דוקא מה שאסרו מסברא בהבנת ענין חוה"מ, דהיינו למנוע טירחא ופרהסיא, אבל מה שגזרו אטו דאורייתא אין להתיר, דזהו מש"ש דכלום אמרו אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגעין בתורה, ועל אותם שאמרו טעם זה רצו להתיר, אבל לא אותן שאמרו משום גזירה, ולכאורה הי' נראה דעיקר כונת הירו' על איסור פרקמטיא, דסוגיא דהתם בהכי מיירי, ואמנם הזכיר לשון מלאכה, אבל עיקר הכונה על מו"מ שאין בו איסור דאורייתא, וזה באמת אסרו מפני הענין הכללי של חוה"מ ולא משום גזירה, ועי' מ"מ פ"ז הכ"ב.

מו"ק י"ב א' ואין למידות זו מזו כו' אם היינו רק בדרבנן

מו"ק י"ב א' אר"ח א"ר הלכות מועד כהלכות כותים כו' לומר שהן עקורות ואין למידות זו מזו דאמר שמואל זופתין כוזתא כו' לפמ"ש הרמב"ן מדאורייתא זופתין כוזא וחביתא, ורבנן אסרו חביתא משום טירחא, ולפ"ז הא דאין

דהיינו להתיר דבר האבד, וש"מ שזוהי דרגת שביתה מסוימת, ולא היתר מפני הדחק.

ונראה דענין המצוה מדאורייתא שיקבעו חוה"מ כימי מנוחה, וזהו דרך האדם בימי מנוחה שאינו עושה אלא מה שהוא מוכרח, כגון לצורך היום או שאירע לו דבר האבד, אבל אינו הולך לעשות מלאכה להרויח, ונמצא שהיתר דבר האבד זוהי הגדרה בשיעור המנוחה שצויתה תורה, וכן באין לו מה יאכל, וכן צרכי רבים חשבינן ל' דבר האבד שאם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר, ולשון הגמ' י"א ב' אפי' במועד דאיסור מלאכה מדאורייתא במקום פסידא שרו רבנן, היינו דאוקמוה אדאורייתא.

ביאור דברי הרמב"ן שיש מלאכות האסורין מדאורייתא ויש מדרבנן

כתב הרמב"ן במו"ק דמן התורה כל מלאכה לצורך המועד מותרת אפי' מעשה אומן וכל מלאכה לדבר האבד מותרת אפי' בטירחא, ורבנן אסרו מלאכת אומן בדבר שאין או"נ ואסרו דבר האבד בטירחא באופנים שנראה להם לאסור, [ונכתב וכן בדבר האבד כו' מותר מן התורה וזהו מסרן הכתוב לחכמים זופתין כוזא ואין זופתין חביתא והם הוסיפו לאסור בטריח, ונראה דט"ס הוא, דזהו מסרן הכתוב לחכמים אדלעיל קאי, שזוהי הבנת חכמים בכונת התורה, והם הוסיפו לאסור בטריח זופתין כוזא כו'], והובא במ"מ פ"ז ה"א ע"ש, ובע"ז כ"ב א' כתב דמן התורה אינו אסור אלא במלאכת עבודת קרקע וכיו"ב שטרחתן מרובה, אבל כנראה נקט עיקר כמ"ש בסוגיא במקומה, וכן העתיקו המ"מ.

ובמברא הדבר פשוט דכמו שבכל המצות עשו הרחקה לדאורייתא, ה"ה בחוה"מ, דנהי דמסר הכתוב לחכמים לקבוע מהו הדאורייתא, מ"מ שפיר קבעו חכמים מה אסור בדרגת איסור דרבנן, (ויתכן דמסרן הכתוב לחכמים ולא פי' פרטי הדברים, שאם היו מפורשים היו הגזירות דרבנן גדולות יותר, ועכשיו ההרחקות לפי הענין

למידות זו מזו היינו בדרבנן, אבל מדאוריתא יש כלל אחד ושפיר למידות זו מזו.

ואפשר דהיינו דקאמר אביי הלכות מועד כהלכות שבת יש מהן פטור אבל אסור ויש מהן מותר לכתחלה, דכמו שבשבת יש שהתירו במקום הראוי לאסור מדרבנן, כגון מפס מורסא משום צערא, וצד נחש ועקרב שלא ישכנו, ה"נ במועד התירו לפי מה שראו צורך ולא השוו מדותיהם בכל מקום, ולפ"ז היא מילתי דאביי כעין פירושא לדרב, אלא שבשבת ידענו הכלל דלא התירו אלא במקום צער, (או רק ג' דברים אלו, ועי' כתובות ס' א' שהתירו יניקה במקום צערא, ועוד), ובהלכות מועד שיערו טורח כנגד הפסד כמ"ש הרמב"ן בשם הראב"ד, ולכן אין למידות זו מזו, שאין כלל שוה בדבר.

מה ההיתר לבשל ליו"ט שני של גלויות

ב. כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה מו"ק ב' א' דלפי כל הילפותות בחגיגה נראה דכל מה דחשיב מלאכה לענין שבת ויו"ט, חשיב מלאכה לענין חוה"מ, דהא מיו"ט ילפינן, ולפ"ז שלא לצורך המועד ושלא בדבר האבד כל ה"ט מלאכות אסורות, ולכאורה לפ"ז המבשל מחוה"מ לחול בדליכא משום הואיל ואין בזה תוספת שמחת יו"ט, קעבר איסור דאוריתא, ויש לעי' א"כ לר"ח פסחים מ"ו ב' דלית לי' הואיל, איך מבשלים צרכי יו"ט שני בחוה"מ, ובפשוטו עושין כל המלאכות לצורך יו"ט שני כמו לחוה"מ, ואע"פ שהוא ודאי חול בזה"ז מדאוריתא, והרי עירוב תבשילין עושה בדוקא ע"מ שלא יאכלנו בראשון [שו"ר בטוש"ע סי' תקל"ט סי"א ובגליון הגרע"א ז"ל], ועוד דבדרך כלל אופין בחוה"מ באופן שישאר גם לצורך מוצאי יו"ט שהוא חול, ונראה מזה דלצורך יום או יומיים סמוך לאחר המועד חשיב שפיר מסדר עבודות היום, שכ"ה הדרך להכין לכמה ימים, וכיון דמדאורייתא לחול נמי שרי, שפיר מחלקינן מדרבנן דליו"ט שני כל הכנה מותרת, ואפשר

דלצורך יו"ט שני חשיב נמי כדבר האבד בדברים שלא יוכל לעשותן ביו"ט, שו"ר בטור שם הביא י"א שאסור להכין, וכתב דמותר כי היכי דלא לזלזלו ביה, ועבהגרא מ"ש בזה, ומשמע דלצורך מוצאי יו"ט אסור, ומ"מ כל מה שנהגו לעשות בריוח אע"פ שהטעם כדי שישאר, מ"מ אין לאסור אפי' למוצאי יו"ט, שו"ר בבה"ל סי' תקל"ג ס"א שכ' שבשעה"ד אם לא יוכל לאפות מיד אחר יו"ט אפשר להקל ע"י שפת אחד יהא לצורך המועד עי"ש, ומבואר דבאמת אסור, ועי' לק' ס"ב סק"ו כתבנו עפ"ד הרמב"ן שיש באפי"ו ובישול היתר כמו כבשין שיכול לאכול מהן.

אם מותר לבשל לגוי בחוה"מ

ויש לעי' אם מותר לבשל לצורך גוי בחוה"מ דלכאורה נראה דכל מה שמיעטה תורה בהדיא ביו"ט יש להתיר בחוה"מ, כגון מכשירין דאימעטו מהוא לבדו, וכן עכו"ם ובהמה דאימעטו מלכם, וכן קצירה שמיעטו בירו' מאן, ולפ"ז יש להתיר בישול וכל מלאכות לצורך גוי, אבל נראה דלא איצטריך מיעוטא ביו"ט אלא בישראל המארח את העכו"ם או שולח לו דורון, שהמלאכה של הישראל לצורך העכו"ם, אבל לבשל משל עכו"ם לצרכו יש לדמות לבשול לצורך חול, דכיון שהישראל רק כפועל, הרי צורך העכו"ם אינו צורך יו"ט וכחול דמי, ולכן אף בחוה"מ אין להתיר כה"ג, דהו"ל כמבשל לצורך חול, שו"ר בח"א כלל ק"ו סי"א שכ' לאסור אף לשלוח דורון, וצ"ע בזה, שו"ר במ"א סי' תקל"ב סק"ח שאין לגלח גוי, והתם מעשה אומן הוא, וגם לא מיקרי צורך הישראל, ועי' לק' ס"ק כ"א בדין להלוות לגוי שלא בריבית.

י"ט א' ת"ר כותב אדם תפילין וכו' אם היינו רק לצורך המועד

ג. י"ט א' ת"ר כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו כו' ר"י אומר מערים ומוכר כו' לר"מ ור"י דשבת זמן תפילין הוא, מניחין תפילין בחוה"מ, דנהי דבשבת אין מניחין מדרבנן היינו דילמא מיפסקי כדאמר שבת ס"א

מלאכה בחוה"מ, ובירו' עירובין פ"י ה"א משמע דסבר ר' יוחנן שבת ז"ת מדאורייתא וכבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מכ"ז, [ועי"ש שכתב דמברייתא דמיתנין מוכח דלעצמו למעוטי אחרים, וכתב ליישב הירו' לרב עי"ש, והביא דבתשו' משכנ"י סל"ז תמה ע"ד הראשונים שכ' להתיר שלא לצורך המועד], אבל נקט שם דמילתי' דר' יוסי מתפרשת גם על תפילין, ולכן אם באנו לקיים סוגיין כהסוברים דאין מניחין תפילין בחוה"מ, ע"כ נתבאר כאן חידוש זה שהתירו לצורך מצוה שלאחר המועד, ואמנם ודאי מיושב כן יותר בסתמות הגמ', אבל י"ל כיון שאין הלכה זו מוכרעת, וגם אפשר דר"י כר"מ ור"י ס"ל, לא נחתו לזה בגמ', ומתפרש כותב מה שצריך לצורך המועד, לכל חד כדאית לי', וממילא מובן דלמ"ד אין מניחין לא משכח"ל לצורך, ותפילין דומיא דמזוזה וציצית, וכולהו דוקא בצריך להן, ולא אמרינן הואיל להתיר כתיבתן לכתחלה, - שו"ר בנמו"י שפי' דבאמת מה"ט התיר ר"י רק כדי פרנסתו דס"ל לאו זמן תפילין הוא, ורק משום פרנסתו שרי לי' לכתוב ולמכור, וכ"ה ברי"ו נ"ד ח"ה, ועי' לק' סק"ה.

לדין שאין מניחין במועד אם יש היתר לכתוב
מיהו דעת הראשונים ז"ל להתיר אף לאחר המועד, כדי לקיים ד"ז אף אם חוה"מ לאו זמן תפילין, והתירו כדי שיהיו מזומנות לו מיד לאחר המועד, וערמב"ם פ"ז הי"ג שפסק דמותר לכתוב תפילין, ובכ"מ נקט דדעתו שאין הוכיח מניחין בחוה"מ, אבל לא מצאנו כן, ובקרבן אורה הוכיח מזה דס"ל שמניחין, וכ"כ בריטב"א וכ"כ הרא"ש בה' תפילין וכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן בשם הראב"ד, וכ"כ המ"א סי' תקמ"ה סק' ובמ"ב שם סק"י ובשע"צ האריך להוכיח, דדעת הפוסקים להתיר אף שאין מניחין בחוה"מ, ולכאורה יש בזה חשש איסור דאורייתא כיון שבודאי אינו לצורך המועד להסוברים שאין מניחין, ושמא נאמר הואיל ואי מקלע הנהוג להניח בחוה"מ, או שיקרא ק"ש

א', אבל בחוה"מ שפיר מניחין, ולפ"ז מתפרשים דבריהם לצורך המועד, דמנלן לחדש שהתירו כאן דבר שאינו לצורך המועד, וגם לא מסתבר שיהא הדין שוה בין לצורך המועד במזוזה וציצית, בין שלא לצורך המועד בתפילין, וכיון דלצורך המועד נמי לא שרינן לאחרים בשכר לר"מ ור"י, אין להמציא כאן היתר כתיבת תפילין שלא לצורך המועד, וגם מדאורייתא יש לאסור בדליכא הואיל, ועוד דמה ראו להתיר הערמה לכתוב לאחר לר"י אי לאו דצריך לי' למצות היום, וא"כ מתפרש תפילין דומיא דמזוזה בשצריך לו, ואעפ"כ לא התיר ר"מ בהערמה, ועוד דשלא לצורך המועד המכירה ג"כ אסורה כדתנן י"ג א' אין לוקחין כו' אלא לצורך המועד.

ול'הסוברים דאין מניחין תפילין בחוה"מ, מצינן למימר דלדידהו אין תפילין בכלל זה, שהדבר פשוט דלא מיירי אלא בצורך המועד, ומתפרש תפילין למ"ד מניחין, ומזוזה וציצית לכו"ע, ואם ר' יוסי סבר שבת לאו זמן תפילין וה"ה חוה"מ, יתפרשו דבריו לבר מתפילין, אלא שלא נחתו כאן לדון במחלוקת אחרת, ודכוותה מתפרשין דברי האמוראים שפסקו כר"י.

אם כונת הירושלמי שלא הותר אלא לצורך המועד

ול'האמור אין לנו מקור להקל לכתוב שלא לצורך המועד אפי' לעצמו, ומה שאמר בירו' פתר לה להניח נראה לפרש דה"ק, הא דקתני כותב לעצמו וטוה לעצמו לאו למעוטי לאחר אלא למעוטי להניח, ולעצמו ידוע שאינו כותב שלא לצורך, כיון שאינו רשאי למוכרו, ומפרש רב דלעצמו ר"ל שצריך לגופן, ובכלל ההיתר בין לו בין לאחרים בחנם, ועכ"פ אין לחדש מדברי הירו' הללו היתר בכתיבה שלא לצורך המועד, שזה דבר מחודש והו"ל לפרושי שראו צורך להתיר ד"ז, והרי אף תכלת התירו ולא משמע שג"ז צורך גדול להתיר

נ"ח א', וכיון דבשבת מותר כש"כ בחוה"מ, ואף בלא הבלעה יש מתירין לחזנים ליטול שכרן דהו"ל דבר מצוה, כמ"ש בשו"ע סי' ש"ו ס"ה ועי"ש במ"ב בשם האחרונים שנוהגין להקל, ולא משמע דבחוה"מ מותר לעשות מלאכה בהבלעה, מדאמרינן טעמא דאבונוגרי משום דלא שקלי אגרא, ומשמע דבהבלעה אסור.

ולכאורה נראה מזה דדוקא מלאכת עבודה שהותרה לצורך המועד אסור ליטול עלי' שכר, אבל מלאכה המותרת בשבת ויו"ט כגון שמירה (או או"נ ביו"ט), מותר ליטול עלי' שכר, והטעם משום דפועל שעושה מלאכה בשביל שכרו, זוהי מלאכת עבודה הנוגדת את השביתה, דברצונו ה' שובת ועושה מלאכה להרווחה ככל מלאכות השדה והבנין, אבל כשאנו עושה מלאכה האסורה אין כאן דבר שאפשר להגדירו כמלאכת עבודה ע"י השכר.

ולפ"ז יש להסתפק במלאכת או"נ ביו"ט מאי, דכיון דשלא לצורך יו"ט אסור ה"נ כשעושה בשביל השכר כשלא לצורך יו"ט דמי לגבי ידי', ולא מצאנו בגמ' אלא שמירה שאין בה עבודה כלל, או"ד כיון דמלאכה זו מותרת ביו"ט לא מחדשין לה שם מלאכת עבודה ע"י השכר, דאו"נ ביו"ט כהותרה דמי, טפי מצרכי המועד בשאר מלאכות, תדע שהרי לא התירו בזה מעשה אומן, וכן נראה סתמות הפוסקים שהמשרתים שנוטלין שכר חדש ושנה עובדים גם ביו"ט במלאכת או"נ.

נטילת שכר על מכשירי או"נ

ולכאורה אפשר דבחוה"מ אף מכשירי או"נ ומכשירי מכשירין [שו"ר דמכשירי מכשירין אסור מלאכת אומן כמ"ש הרמב"ן במצודה י"א א' הובא לקמן ס"ג ס"ק י"א], מותר ליטול עליהם שכר דכל מה שהתירו מלאכת אומן, חשיבא מלאכה המותרת במועד כאו"נ ביו"ט, וה"נ מסתברא דבמלאכת אומן סתמא נוטל האומן שכר על מלאכתו, ולפ"ז לעשות מלאכה בשכר אסור כמו מלאכת אומן,

מתוכן, מיהו המ"א מיירי למנהג רמ"א דמניחין, ובוזה איכא שפיר הואיל, להתיר כתיבתן מדאורייתא, והתירו מדרבנן לצורך מצוה, ולפ"ז לדידן יש להחמיר שלא לכתוב תפילין אפי' לעצמו, ואע"פ שלא יהא לו אפשרות להספיק לכתבן במוצאי יו"ט עד למחר, (ובפשוטו אין כאן היתר של דבר האבד, כיון שאין הדבר שנעשית בו המלאכה אובד, והר"ז כממנהר מלאכתו כדי שלא ישלם קנס על איחור התשלומין, דצורך חיצוני לא מחשיב המלאכה דבר האבד, והר"ז כמכשירי דבר האבד, [שו"ר בבה"ל סי' תקל"ט ס"ד שהתיר למכור לצורך זה], ולפ"ז אסור לעשות כלי להציל בו, ול"מ כן, דהא באו"נ שרינן אף הכנת הכלי, ויש לחלק, ויתכן דהכא גרע והר"ז כדבר שאינו אבד שאם לא יעשה כלי סופו ליאבד מפני חסרון הכלי המציל, דכיון שאין כאן דבר שנפסד עתה, אינו מותר במלאכה), וצ"ע, שו"ר בקרן אורה שהאריך בכ"ז וכתב דשמעתין מוכחא דחוה"מ זמן תפילין, ואף למ"ד שבת לאו ז"ת מדלא מייתי מתני' בסוגיא דעירובין צ"ו דר"מ ור"י סברי שבת ז"ת, ויש לדחות דהו"מ לדחויי דחוה"מ גרע, אבל לפי האמת אף חוה"מ פטור, ומ"מ פשטות הדברים בסוגיין דחוה"מ ז"ת.

בגדר איסור שכר פעולה המותרת בחוה"מ, וביו"ט באו"נ, ומה הדין בהבלעה

ד. **שם** גמ' ת"ר כותב אדם תפילין כו' ולאחרים בטובה דברי ר"מ רי"א מערים ומוכר כו', יש לעי' כיון דהכתיבה מותרת והמכירה מותרת, למה אסרו לכתוב ע"מ למכור, ומ"ש מצידין ודשושות וגרוסות שעושין ע"מ למכור, והרי ה"נ מיירי לצורך המועד לר"מ ור"י דמניחין תפילין בחוה"מ, ועכ"פ גם בכה"ג אסרו, וי"ל דלצורך או"נ התירו יותר כמו שהתירו מלאכת אומן, אבל שאר צרכי המועד לא התירו לעבוד בשכר, וה"נ כעובד בשכר דמי.

ואכתי יש להקשות מ"ש משומרי פרה וזרעים שנוטלין שכרן בהבלעה כדאמר ב"מ

זו, אין נטילת השכר גורם זלזול בשבת, ורק במלאכת הרשות נעשית ע"י השכר כמלאכת חול, מיהו לגבי שבת צרכי רבים ודבר האבד כמלאכת הרשות דמי לענין זה, דהא ברייתא מיירי בשומרי פרה אדומה וספיחי העומר לפרש"י, מיהו לש"פ מיירי בזרעים המחוברים ומשום קרקע מייחנן לה ע"ש, וא"כ יש לימוד זכות דחזנים כצרכי רבים].

בדברי המג"א שיש איסור ליטול שכר שבת גם על שכירות בתים

במ"א סי' ש"ו סק"ז כתב דאף שכירות בתים אסור ליטול שכר שבת שלא בהבלעה, ואף במעות שהלוה לגוי בריבית לא יטול שכר שבת, והובא במ"ב שם ס"ק י"ט, ולכאורה הדברים תמוהים דנהי דמצינו שהאדם אסור לעבוד בשבת בשכר דהו"ל עובדין דחול ע"ז, וגם אין זה כבוד שבת שנמנה כיום פעולה ושכר, אבל בשכירות בתים וריבית מעות אין שום פגם בשבת, והר"ז כשדה שמצמחת בשבת, ולא משתמיט בשום דוכתא שהשוכר חפץ לפי ימים דינו בשבת כשואל, ומקור דברי המ"א מדאמרינן בכתובות ס"ד א' דאין מוסיפין על כתובתה בשבת משום דמיחזי כשכר שבת, והרי התם אין שכר פעולה וש"מ דאף להרויח לפי ימים ע"י שבת אסור, והתם אמרו רק מיחזי, מפני שעיקרו קנס, אבל בשכירות בתים ומעות איכא ממש שכר על יום השבת, ולכאורה יש לדחות דאשה אצל בעלה כפועל חשיבא שהרי משועבדת לו, [ועי"ש ברי"ף שהביא מירוש' דמורידין שבעה דינרים כנגד שבעה מלאכות שמשועבדת לו, וכן בבעל כנגד ג' מלאכות שמשועבדת לה, וכתב דלתלמודן שמורדת רק מתשמיש אמרו טעם אחר, וא"כ מתפרש דשאר מלאכות שפיר עושה לו], ואפי' אינה עושה, מ"מ חשיבא כפועל, ונוטלת שכר על המצב הזה, כפועל שלא קיבל תשלום אחר על פעולתו, שהיא במצב שמשועבדת לו ואינה משוחררת לעצמה, ולכן מיחזי כשכר שבת כיון שהרויח מתייחס לאדם עצמו, אבל בשכירות בתים וכלים

או דכמלאכת אומן חשבינן לה, שפועל העובד בשכר כאומן דמי.

ובשמעתין כיון שעושה בשל עצמו ורק אח"כ הוא מוכר יש מקום להקל יותר שהרי מלאכה המותרת לעצמו היא, אלא שאצלו אינו צורך המועד, ושפיר מהני צורכו של חבירו להתיר עשייתה, ולא יחשב כפועל העובד אצל חבירו בשכר, כיון שעושה בשל עצמו, והיינו דקמ"ל ר"מ דאסור, ור"י מתיר רק בהערמה, שבזמן המלאכה עושה באמת לעצמו, ור"י מתיר כדי פרנסתו אבל לעבוד אצל חבירו אף כדי פרנסתו אסור ואע"פ שהמלאכה מותרת, [מיהו במ"מ פ"ז הי"ג כתב דטעם המתירין בהרווחה הוא דכיון שזוהי מלאכה המותרת לצורך עצמו, הקלו לעשות לאחר אפי' בהרווחה וכדי פרנסתו, ואפשר דכונתו ג"כ רק כשעושה בשלו וכמש"כ, או דס"ל דאין איסור עשייה בשכר כלל, עי' לק"פ].

מ"ט מותר ליטול שכר על צרכי רבים ודבר האבד

ויש לעי' מ"ש צרכי רבים דמותר ליטול שכר כדאמרינן ו' א' משום שכר פעולה דמוזלי גבן, ולא משמע שלוקחים אלו שאין להם מה יאכל, [ואינהו לא מוזלי גבן כיון שמותרין בעשית מלאכה], וצ"ע בתו' שם, וכ"כ בבה"ל סי' תקמ"ד ס"א, וכן בדבר האבד כתב הרמ"א בסי' תקמ"ב ס"א דמותר לעשותו בשכר, ועי"ש בבה"ל, ואפשר דבמקום שמחויב לעשות המלאכה, רשאי גם ליטול שכר ולכן במקום הפסד לחבירו או בצרכי רבים שמוטל על כולם לעשותן, א"כ הנדון אם לחייבו לעשות בחנם, ושפיר מתירין לו ליטול שכר על מלאכה שבודאי יעשנה, אבל בתפילין מיירי דלא מחייבין ל' לכתוב אם אינו רוצה, ונמצא שעיקר מלאכתו בשביל השכר, ועי"ז נעשית מלאכת עבודה, וכמש"כ, [ואפשר דמה"ט כתבו הפוסקים דמילדת מותרת ליטול שכר שבת כמ"ש במ"ב סי' ש"ו ס"ק כ"ד, דכיון שחייבת לעשות מלאכה

ומעות, אין לחדש שאסור להרויח על ידיהם בשבת, שאין מצווה על שביתת בתים וכלים, וצ"ע.

שם ר"י אומר כותב כו' כדי פרנסתו, האם שרי לעצמו

ה. שם ר"י אומר כותב ומוכר כדרכו כדי פרנסתו, פשטא משמע דמודה ר"י דלעצמו שרי, וקמ"ל דכדי פרנסתו אף לאחרים מותר, ועוד דעיקר ההיתר של כדי פרנסתו הוא משום דלעצמו מותר כמ"ש המ"מ פ"ז הי"ג, והובא לעיל סק"ד עי"ש, וע"כ דר"י מתיר אף לעצמו, וצ"ע בנמו"י שפי' דר"י מתיר רק כדי פרנסתו אבל לעצמו אסור דלא ז"ת הוא, [שו"ר שכ"כ בריו"נ נ"ד ח"ה] וצ"ל דמשום דמצוה היא התירו יותר ממזון פת ומים, ומזוזה דומיא דתפילין שלא לצורך המועד, ולפ"ז במזוזה וציצית מודה ר"י דשרי לצורך המועד, שו"ר בקרן אורה ביאר בכ"ז עי"ש, שו"ר בכ"מ ובהגר"א דגם להרמב"ם ר"י לחומרא.

ויש לעי' כיון דר"י לא שרי אלא כדי פרנסתו, א"כ אין ראי' דר"מ ור"י פליגי עלי' דאכתי נפ"מ בשצריך להן למועד ויש לו כדי פרנסתו, אם יכול למכור בהערמה כר"י, ולא שמענו דעתו של ר' יוסי בזה, ודברי ר"מ ור"י בסתמא אינם מתפרשים במי שאין לו כדי פרנסתו, וכש"כ להרמב"ם והגאונים שפי' באין לו מה יאכל, וי"ל דבלשון כדרכו אשמועינן דא"צ הערמה, וש"מ דמודה לר"י דשרי בהערמה, וממילא מתפרש דר' יוסי מיקל מכולהו, ולפ"ז הו"ל להפוסקים להביא גם דברי ר"י להלכה דמערס ומוכר את שלו, ביותר מכדי פרנסתו, דעכ"פ לצורך המועד במזוזה וציצית יש להתיר.

ואם נפרש כדי פרנסתו שזהו השיעור אע"פ שיש לו כבר כדי פרנסתו, שלא התיר ר"י אלא שיעור מועט שצריך להוצאות אותו היום, כדי שלא יעשה את המועד חול וגם לא מינכר שעוסק שלא לצורך המועד, הי' מיושב הכל, אבל אין זה פשטות הלשון, וגם הפוסקים לא

פי' כן, שו"ר בקרן אורה בשם הר"י שפי' כן בשם י"א, והסכים עמו, אבל ראיתי בריו"ד דהתיר אף דחוה"מ לאו ז"ת, וזה לא יתכן כיון דלעצמו אסר שם, וז"ל ואינו כותב תפילין לעצמו דחוה"מ אינו ז"ת, אבל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו כו' וכן פי' בה"ג דמיירי שאין לו מה יאכל, [לכאורה צ"ל אבל בה"ג פי' וי"מ דאפי' יש לו מוכר כדי פרנסתו ובלבד שלא יעשה חבילה כדי למכור בחול אחר המועד, וצ"ל דהני י"מ סברי חוה"מ ז"ת ומיירי בכותב לצורך המועד, ומפרש כדי פרנסתו כמ"ש, אבל לפ"ז למכור אחר המועד אפי' מעט אסור (שו"ר בזה בקר"א י"ג א'), וצ"ע, ומ"מ פשטות הלשון בגמ' דלא שרי אלא לפרנסתו ממש, וכדנקטו רזה"פ.

בגדר כדי פרנסתו

לשון כדי פרנסתו לא משמע שאין לו מה יאכל, ובגיטין י"ב ב' דייקנן לישנא דקאמר ניוזן מתפרנס מיבעיא לי', ופרש"י דניזון משמע מזונות כדי חייו, ופרנסה היינו כל שאר צרכיו, ואם כאן מותר רק למזון הו"ל למינקט כדי מזונו, אלא פרנסתו מתפרש בהרווחה ואף כל שאר צרכי יו"ט בכלל, כלשון רש"י גיטין שם, וכ"מ ב"ב קל"ט א' עי"ש, וצ"ע ברמב"ם פ"ז הי"ג ובמ"מ בשם הגאונים שפי' באין לו מה יאכל, וזה מאורע שאינו מצוי ואינו במשמעות סתמא דר"מ ור"י דפליגי ע"ז, ובפרט למאי דקי"ל דכל מלאכות מותרות בכה"ג כדאמר י"ג א', ואף דאיכא לאוקומה כו' יוסי, הדבר דוחק דנימא שסתם מתני' דקיימין עלה אתיא כר"י בשטרי חוב, ובתר הכי פליגי בסתמא בתפילין ומזוזות, ולא הזכירו מזה בגמ' כלום, ובכ"מ ובהגר"א פי' דלהרמב"ם ר"י לחומרא, וכבר כתבו תו' דהול"ל ר"א אינו כותב אלא כדי פרנסתו, ולשון הגמ' נמי משמע דהלכתא כר"י לקולא, וכבר הרחיב בזה בקרן אורה עי"ש, ובב"י סי' תקמ"ה כתב דהרמב"ם לשיטתו שאין מניחין תפילין בחוה"מ והו"ל כשאר מלאכות, וצ"ע שהרי לעצמו מותר, ומזוזות לכו"ע צורך המועד הוא, וכבר הכריע הרמ"א ס"ג דאף

דלר' יוסי שרי טפי, אבל הריטב"א פי' דר"י דמתני' מתפרש להניח, ולת"ק להניח אסור אפי' לעצמו, ול"מ כן בברייתא, וצ"ע.

לענין הלכה בכתיבת תפילין

ו. **ש"ע** סי' תקמ"ה ס"ג כותב אדם תפילין כו' במ"ב סק"י פי' דלעצמו שרי אף לאחר המועד, אבל לאחרים אסור אלא כשצריכין לזה במועד, ואפי' בחנם אסור לאחרים לאחר המועד, אא"כ אין לו מה יאכל דשרי כל המלאכות, כמ"ש בס"ק ט"ו, ולפ"ז מפרש סוגיין דלעצמו לא הוי דומיא דלאחרים, ול"מ כן, דאי לאחרים היינו לצורך המועד ה"ה דלעצמו לא שרי אלא לצורך המועד, אלא דבאמת אין כונתו דביאור הברייתא כן, אלא שא"א להקל כהטור לכתוב לאחרים כדי פרנסתו, אלא כשיטתו דמיירי לצורך המועד, אבל לעצמו אפשר להקל כהרמב"ם דלפי' הב"י מיירי לאחר המועד, ולפ"ז המיקל לעצמו לאחר המועד ולאחרים בהרווחה הוי ג"כ תרתי דסתרי מהרמב"ם והטור, אבל באמת הריטב"א וש"פ דשרו לאחר המועד שרו אף לאחרים דומיא דלעצמו, וכיון דמסיק בשעה"צ אות י' לסמוך על דבריהם ה"י לו להתיר אף לאחרים מה"ט, מיהו ע"פ היר"ו אפשר לחלק דלהניח שרי רק לעצמו, אבל בתלמודן אין מתפרש כן.

העו"ה לדינא ע"פ המ"ב והבה"ל דלא שרינן לאחרים שלא לצורך המועד בשום ענין, וכן ראוי להחמיר כיון דפשטא דשמעתין דחיה"מ חייב בתפילין, אבל לצורך המועד אפשר להקל אף במערים ומוכר את שלו, ובשעה"צ אות י"ח כתב דלהטור שרי בחנם ולהרמב"ם אסור, והעיקר נראה דאפי' במערים שרי, דיש לנקוט דר"י לקולא כמ"ש בקרן אורה, וכדנקיטנן לקולא בהרווחה, וא"כ לצורך המועד מותר בטובה ובהערמה וכדי פרנסתו בריוח לכל צרכי יו"ט גם כסות וכלים, ונפ"מ לדידן במזוזה וציצית, ולאחר המועד אף לעצמו ראוי להחמיר, ובמ"ב מיקל בזה.

להרווחה שרי, ולפמשנ"ת גם צרכו לכסות וכלים בכלל ההיתר, ומ"ש הרמ"א דכדי להניח במועד בכל ענין שרי, כבר הרחיב בבה"ל ובשעה"צ דאין להתיר לאחרים אפי' לצורך המועד אלא כדי פרנסתו.

בדברי התו' בדעת ר"מ ור"י

בדברי התו', יעוי' בקרן אורה שהאריך, ועמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בזה, ובד"ה ר' יהודה כתבו תו' דר"מ אינו מתיר אלא בהערמה וצ"ל אפי' בהערמה, ודעת תו' שלפנינו דר"י לא מתיר בשום ענין לאחר אפי' בחנם, וכסתם לשונו במתני', אבל למ"ש בשם התו' מתפרש כפשוטו דר"מ מתיר רק בחנם, ור"י מתיר בשכר בהערמה, ור' יוסי מתיר כדי פרנסתו אף בלא הערמה.

בגדר הערמה לר' יהודה

אפשר דאף לר"י אסור לחזור ולכתוב ע"מ להערים ולמכור, דהיינו שבזמן הכתיבה יודע שימכור גם את זה (ואפי' כדי פרנסתו), אבל אם בזמן הכתיבה חושב זה לעצמו ושוב נזדמן צורך יכול לחזור ולמכור, ולפ"ז ניחא שאין בדברי ר"י היתר בהערמה אלא דבר מועט דהיינו כדי תפילין ומזוזות פעם אחת, וה"נ מסתברא דאע"פ שצריך להן לעצמו לא שרינן בשניכר שאינו כותבן לעצמו.

י"ח ב' מתני' ר"א כותב אדם תפילין כו' איך מתפרשא רישא

י"ח ב' מתני' אין כותבין ספרים כו' ר"א כותב אדם תפילין כו' מברייתא דגמ' מוכח דכו"ע מודו להא דר"י, וא"כ מתפרשת הרישא שאין כותבין להניח או למכור שלא לצורך המועד אבל לצורך המועד מותר, והא דא"ל רבי בשם ר"י היינו משום דלר"י מותר להערים, ומתפרש דכלפי מ"ש ברישא שאין כותבין לאחרים כלל, מ"מ לר"י יכול למכור ולכתוב לעצמו, ולא חשיבא סתם מתני' דלא כר' יוסי כיון שאין במשמעות המשנה דמיירי באין לו כדי פרנסתו, וגם מה"ט נקט לה בשם ר"י, משום

עשיית תפילין וקשירת ציצית במועד

שם בהגה ואינו אסור רק כתיבה אבל עשייתן שרי, פי' הנחת הפרשיות בבתים ותפירתן, וכן קשירת החוטין וגדילתן, אבל לא העשיי' של גוף הבתים, וכמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכונת תו' דזה מוכח מדהתירו לכתוב ולטוות לצורך המועד, ע"כ שיגמור מלאכתן במועד, ולפ"ד הרמ"א אפשר דשרי לכוין מלאכתו במועד לצורך המועד בקשירת הציצית בבגד שהרי אף בטוויית החוטין הקילו הב"י והמ"א בכיוון מלאכתו כיון דצורך מצוה הוא, אבל הט"ז הק' דהתו' כתבו רק בלשון שמא, והיינו משום דאפשר שהכל דין אחד מהכתיבה ועד התפירה וכן מהטווייה עד הקשירה והגדילה, ולפ"ז לכתחלה אסור לכוין מלאכתו, ואם כיון מותר בדיעבד.

אם מותר להטיל ציצית בטלית חדשה לכבוד יו"ט

ויש לעי' אם יש לו טלית למצוה, ורוצה להטיל בטלית חדשה לכבוד יו"ט אם ג"ז מיקרי צורך מצוה, דבתפילין כה"ג כשיש לו תפילין למצוה מסתברא שאסור לכתוב, אע"פ שרוצה בחדשות לנוי המצוה, אבל בבגד אפשר דאין מחייבין אותו שלא ללבוש הבגד החדש, וא"כ הנדון לעשות ציצית הוא חיוב גמור לבגד החדש, שכאילו הוא לובשו וחסר רק הציצית, ונראה דבהטלת הציצית לבגד אפשר להקל, כיון דפסק הרמ"א דעשייתן מותר וננקוט דלאו מלאכת אומן היא, וא"כ לצורך המועד יש להקל, [אבל טוויית החוט אין להקל לפי הצד דלא חשיבא צורך מצוה בדאית לי' טלית למצוה], ולכתחלה לא יכוין מלאכתו במועד, ואם הי' טרוד אפשר להקל לצורך המועד, ובמ"ב מקיל אף בכיון מלאכתו ואף לצורך אחר המועד, ולפמשנ"ת לעיל אין להקל אלא לצורך המועד אפי' אין לו טלית אחרת ולא כיון מלאכתו, ועי' שעה"צ סי' תקמ"מ אות כ"ג וכ"ד בגדר כיון מלאכתו במועד, ולע"כ.

י"ח ב' מתני' ואין מגיהין וכו' אפי' בספר העזרה

ז. י"ח ב' מתני' ואין מגיהין אות אחת אפי' בספר העזרה, גם בעזרה משום צורך המועד בהקהל שקורא המלך במוצאי יו"ט הראשון של חג, [ואולי הכהנים קורין בו בשני וחמישי ובשבת, או אנשי מעמד], אבל אין צריך לזה דוקא הספר המיוחד הזה ואם נפסל יביאו אחר, ולכן אין הקריאה בו צורך המועד, והא דנקט אפי' בספר העזרה היינו שהגהתו חשובה ביותר, שממנו מגיהין שאר ספרים וממנו מגיהין ס"ת למלך עי' רמב"ם פ"ז מס"ת ה"ב, ואפ"ה אין זה צורך המועד כיון שיכול לתקנו לאחר המועד, אבל מיירי בשאין להם ס"ת אחר, דתיקונו נצרך מדין כתיבת ס"ת, ולא מדין הגהת ספרים, וכמש"פ הרמב"ם פ"ז הי"ג שזו מלאכה שאינה לצורך המועד.

שם רי"א כותב אדם תפילין ומזוזות וכו' מ"ט ספרים אסור

שם ר"י אומר כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, מדהשמיט ספרים ש"מ דאפי' לעצמו אסור, ואע"פ שמבטל מצות כתיבת ס"ת, לא התירו לכתוב במועד, דרק דבר מועט כתפילין ומזוזות התירו, אבל כתיבת ספר שהוא עסק גדול ועלול לבטל בזה כל שמחת הרגל אסור, ואפי' באופן שיכול לסיימו ברגל, שגדרו בכל כתיבת ספרים לאיסור, ובוזה ניחא משה"ק בשעה"צ סי' תקמ"ה אות א' למה לא התירו לתקנו כדי שיקיים מצות כתיבת ס"ת, ומ"ש ממצות מזוזה, ולמש"כ ניחא דכיון שאסור כתיבת ס"ת אע"פ שיכול לגומרה במועד, מפני שעסק זה עלול לבטל שמחת יו"ט, שוב לא חילקו בין אם צריך להשלים בו אות אחת או הרבה, ובאמת גם לא חמיר כמזוזה, דשם מבטל מצוה בידים כשדר בו בלא מזוזה, משא"כ בכתיבת ס"ת כיון דמקיימה לבסוף שפיר דמי.

בדעת הריטב"א דלצורך המועד גם ספרים מותר אבל בריטב"א משמע דמפרש דלצורך המועד אף ספרים מותר, ומתני' כולה בלהניח

לענין הלכה להגיה ס"ת במועד ולכתוב לכתחילה

ולענין הלכה מדאורייתא כל שלצורך המועד מותר, ובמקום שאין ס"ת לקרות בו וא"א להביא ממקו"א יש להקל להגיה במועד, [אבל כשאפשר להביא ממקו"א קשה להקל, וכמש"כ לעיל דבעזרה בשעת ההקלה ג"כ אסור להגיה מפני שיכול להביא ממקו"א, וצ"ע בבה"ל ס"ב ד"ה שאם, שהתיר אף להגיה כדי שיהא למנין שבעזרה ספר לעצמם, ולא יצטרכו לקחת משל ביהמ"ד, וכונתו כשהקריאה באותה שעה בשני המקומות, וחשיב צרכי רבים שלא לשבש המנינים, ומ"מ ק"ק להקל כיון דלהרשב"א לא חשיב צרכי רבים, וקשה לחשוב ד"ז כדבר האבד, ואמנם כיון שהנדון בדרבנן שפיר יש לסמוך על המקילין כמ"ש בשו"ע, אבל יש מקום לבע"נ להחמיר], ולכתוב ספר שלם שהמלאכה מרובה צ"ע, וגם בזה הרי סתם בשו"ע להתיר, וכן הסכימו הפוסקים, ולכוין מלאכתו במועד אסור דאין בזה שריותא דדבר האבד, גם מה שנקטו דאיבוד הזמן שאינו לומד מיקרי דבר האבד, לא מצאתי לזה סמך בגמ', [ע"י לעיל דנראה איפכא ממצות תפילין], אבל אם חסרון הספר גורם שלא יוכל להשלים הענין שעוסק בו, ה"ז דבר האבד שישכח הדברים שמסודרים אצלו כעת, והר"ז כעושה כלי להעלות בו פשתנו מן המשרה שמותר.

שם וטווח על יריכו תכלת כו' מ"ט נקט תכלת שם במשנה וטווח על יריכו תכלת לציציתו, וה"ה לבן, כמ"ש ב"י [וכן הגיה הרמ"א בס"ג, וע"כ גם כונת המחבר כן שהרי העתי ד"ז להלכה ואע"פ שאין לנו תכלת], ויש לעי' א"כ מ"ט נקט תכלת, ואפשר דקמ"ל דצביעת התכלת אסורה, ורק עבודה הסמוכה למצות ציצית התירו או משום שטווייה דבר מועט, וצביעה עסק גדול הוא ועושה הרבה ביחד לצורך חול, וכ"נ לדינא ויתכן דתנא דלא שרי באבן ובפלך נקט תכלת לרבותא דאע"פ שניכר שזה למצוה לא שרינן אלא על יריכו.

לאחר המועד מיידי, ור"י שרי להניח לעצמו בתפילין ומזוזות ולא בספרים, וכ"נ דעת הרא"ה שהביא המ"מ, וס"ל שלא הזכירו כתיבת ספרים מפני שסתמא אינן לצורך המועד, אבל אם יגמרם במועד דינו כהגהת ס"ת של עצמו דשרי לצורך המועד, ולהכי נקט ספר העזרה שא"צ לו במועד.

וכנראה זו דעת המחבר בסי' תקמ"ה ס"ב דלצורך המועד מותר להגיה ולגמור ס"ת, דמפרש מתני' דומיא דתפילין וס"ל שאין מניחין תפילין במועד, ולכן אין בזה אלא היתר דדבר מצוה, ולא התירו אלא לעצמו או כדי פרנסתו ולא התירו אלא תפילין ומזוזות, אבל לצורך המועד הכל שרי, דחשיב כדברי האבד שיבטלו קריאת התורה ות"ת.

מיהו לפמשנ"ת לעיל דמתני' כולה לצורך המועד דוקא, א"כ מוכח דלאחרים אע"פ שיבטלו ממצות תפילין אין בזה שריותא דדבר האבד, לפמש"פ הרמ"א סי' תקמ"ב ס"א דבדבר האבד שרי ליטול שכו', ובתפילין ומזוזות לא התירו אלא כדי פרנסתו, והטעם מפני ששריותא דדבר האבד נאמר רק בחפץ הנפסד דבזה ניכר שעוסק בהצלה, אבל אם צריך למעות מפני שריבית אוכלת בנכסיו, כגון שלוח מגוי בריבית, לא חשיבא המלאכה בדבר האבד אע"פ שמצילתו מהפסד, [שו"ר בבה"ל סי' תקל"ט ס"ד שכ' דחשיב דבר האבד, ובאין לו מה יאכל מצינו בשו"ע סי' תקל"ט סי"ב שהתירו פרקמטיא מפני הצורך שיגיע לפועל אחר עשיית הפרמטקיא, ויש בזה סמך דה"ה לדבר האבד הצורך שיגיע אחד עשיית המלאכה, ואולי כל מי שריבית אוכלת בנכסיו מיקרי אין לו מה יאכל כיון שהראוי שיתן כל מה שיש לו לשלם החוב, ולכן גם ע"י השימוש בהן למצוה לא חשיבא דבר האבד, כיון שאין כאן חפץ הנפסד להתיר ההתעסקות בו, [ול"ד לכתובת חידושים ששכחתן לא גריעא משכחה דגזירות ב"ד].

אבל לא בעושה ע"ד ישראל ואינו עתיד לשלם לו שכר, ולפ"ז האבונגרי היו עושין מלאכות האסורות במועד לצורך ריש גלותא מרצונם, ועיקר מלאכתם לא הו"ז ולכן לא חשיבי כשכורים לד"ז, ועי' ר"ח דגרס אבונגרי ועי' ר"ח סוכה ל' א' דאונכרי היינו הממונה בבית הנשיא בצרכיו, והתם בישראלים מיירי, אבל כאן מענינו הוא נלמד דבנכרים מיירי, וא"כ יש לפרש שעיקר עבודתם באחריות הפועלים וקניית הדברים לריש גלותא, והעבודות שעשו לו במועד שרשויו הוא דקא משרשו ל' כעין דורון, ויתכן שתמיד מסייעים בעבודות מרצונם.

אם יש איסור ליטול שכר על עבודות המותרות במועד

ולאמור אין לנו מקור לאסור לעבוד בשכר בעבודות המותרות במועד, לא מיבעיא באו"נ דאפי' ביו"ט שרי בהבלעה כמשנ"ת לעיל סק"ד, אלא אפי' במלאכות גמורות שהותרו לצורך המועד, והרי צרכי רבים נקטו ד"ז בפשיטות ו' א' דנוטלין שכר פעולה ומוזלי גבן, וכן באין לו מה יאכל פשיטא לן שנוטל שכר עבודתו, והנדון רק אם מותר לעבוד במלאכות האסורות לצורך זה, וכן בסברא שכל מלאכת דבר האבד לא ימצא מי שיעשה לו בחנם, וא"א לסתום שהמלאכה מותרת בזמן שתלוי' בחסדי הפועלים והאומנין, וכיון שכן א"א לפרש שכאן ה"ד דבר פשוט לגמ' לאיסור עד שהוצרכו להשמיע רק ההיתר, וגם ההיתר של שכר אכילה אינו פשוט כ"כ, נהי דשנינו בסמוך ביו"ט במזונות, אבל בפשוטו במקום ששכר אסור אף מזונות כשכר דמי, ותדע דר"מ אמר י"ט א' לאחרים בטובה, ובסמוך מבואר דבטובה הוי לאפוקי נמי מזונות, מדקתני בשבת בטובה ביו"ט במזונות, וש"מ דבמקום שאסור שכר אף במזונות אסור, [ויש לדחות דה"נ לר"מ ור"י אסור וההיתר רק משום דק"ל כר"י, ול"מ כן, שהרי לא אמרו שאין להם כדי פרנסתם, מיהו כיון שאוכלין שם תדיר דמי קצת לפרנסתן], וע"כ דהתם בכתיבת תפילין ומזוזות

י"ב א' ר"ח להו לאבונגרי כו' הנדון על המלאכה ולא על השכר

ח. י"ב א' ר"ח שרא להו לאבונגרי דבי ריש גלותא למיעבד להו עבדתא כו' לשון הגמ' משמע דהנדון על המלאכה עצמה, ולא הנדון אם אכילה והנאה כשכר דמיא, דאם הנדון על השכר בלבד הול"ל דשרו להו למיכל מדבי ריש גלותא, אע"פ שזה בשכר פעולתן, ועוד שאין לסתום אבונגרי בלי לבאר שהם אוכלין שם ואין נוטלין שכר, והול"ל לאבונגרי דאכלי בשכר פעולתן, אמר כיון דאגר לא שקלי לית לן בה, וכן מתפרש בפיר"ח דדורון בעלמא הוא והיינו שהמלאכה עושין האבונגרי מרצונם לשם דורון ולא שאוכלין בשכר פעולתן, [ורש"י גרס למיעבד עבדתייהו ומשמע שזוהי עיקר עבודתם, ולכן נדחק בזה].

העיקר דמיירי בנכרים

ולפ"ז יש לפרש דמיירי בנכרים כמו שהביא הריטב"א מפרשים כן, וכ"ה בנמו"י ובמאירי וכ"כ ברי"ו נ"ד ח"ה דהראב"ד מפרש לה בנכרים, וכן יש ללמוד מהשמטת הרי"ף והרמב"ם שזהו ענין מיוחד שהי' גבי ריש גלותא, וכן מדמייתי לה בענינא דקיבולת נכרי, וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ומשה"ק הריטב"א דהול"ל שרא להו לדבי ריש גלותא, ל"ק כ"כ דשפיר נקט לשון קצרה, וכן שנינו בסמוך מקבלים קיבולת והיינו נכרי מישראל (ועריטב"א בזה), ועוד דבשבת כה"ג אם עושה ע"ד ישראל בשל ישראל צריך למחות בידו עמ"ש במ"ב סי' רע"ז ס"ק י"א, וכאן התיר להם לעשות ולא מיחה בידם.

וביאור הענין דלא אסרו אלא כשהגוי עושה בשליחות ישראל אבל כשעושה אדעתא דנפשי' למצא חן בעיני ריש גלותא לית לן בה, דבזה קיל חוה"מ משבת דתנן שבת קכ"ב ואם בשביל ישראל אסור, [ואפשר שזה מרומזו בברייתא דבסמוך דקתני כללו של דבר ארישא דקיבל לומר דרק כששוכרו אסור בגוי,

וכ"כ בתה"ד סי' רפ"ט הובא בב"י סו"ס ש"פ ובשו"ע שם סכ"ב דמשרתת שעובדת בבית בעה"ב בשכר ואפי' בחנם מותרת לבשל שם בימי אכלה משום דבישול והדחת כוסות וקערות אינן בדין מלאכה לאבל, ולא דן בזה שמשתכרת בימי אכלה דאין איסור להשתכר, ואדרבה בחנם שייך יותר לחייבה שלא תסיח דעת מן האבילות, (וכ"כ הרמ"א שם שלא תבשל מה שא"צ בימי אכלה), וכן להשכיר עצמה בימי אכלה אין להתיר, ואפי' בחנם, אבל כל שעובדת מקודם לכן וזהו סדר יומה כיון שאין בזה משום מלאכה אין נוסף איסור כשמשתכרת וכן הדין בעבדו ושפחתו כל שעושין המלאכה בחנם מותרין אף בשכר.

מ"ט דבר האבד טל אבל לא יעשו בני ביתו אלא אחרים

ולפ"ז יש ליישב מ"ש בטוש"ע סי' ש"פ ס"ד דמלאכת דבר האבד של אבל לא יעשו בניו ועבדיו אלא אחרים, ותמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכיון דכל עיקר איסור מלאכה דבניו ועבדיו הוא מפני שמעשה ידיהם שלו, וא"כ בכה"ג שאחרים מותרין לעשות לו, ה"ה בנו ועבדו, אבל למש"כ שהאיסור הוא בעשיית המלאכה בשליחותו, ולא בריוח הממון, י"ל דאחרים לא חשיבי כ"כ כשלוחיו כמו בנו ועבדו, ולכן בדאפשר עבדין ע"י אחרים.

במה שנתבאר בראשונים שאסור ליטול שכר גם במלאכה המותרת

אבל הרא"ש והריטב"א בשם תו' והמרדכי פי' דמשום עובדין דחול אסור לעבוד בשכר אף במלאכה המותרת, וזהו ענין מחודש כמו שאסור ליטול שכר שבת ב"מ נ"ח א', ה"נ אין להשתכר כפועלים בימות החול, ויש להסתפק אם כונתם דוקא במלאכות האסורות ביו"ט דנהי דהותרו לצורך המועד, מ"מ בצירוף השכר הו"ל עובדין דחול, אבל מלאכת או"נ או שמירה שמותרת אף בשבת, לא נעשית כחול ע"י השכר, ולעיל סק"ד כתבנו להקל בזה ע"ש, ומסתברא

שאני, דלא חשיבי עבודות המותרות, ואף להמפרשים שצריך להן למועד, מ"מ ראוי להגביל ההיתר בזה, כיון שזה צורך המצוי תדיר, והם עובדים באומנותן כבחול, תדע שאפי' לעצמו לא התירו ספרים, כיון שעיסוקן מרובה, עי' מ"מ פ"ז הי"ג, ולעיל סק"ז ובאמת אף כשכותב לאחרים אינו כפועל שהרי עוסק בשל עצמו, וע"כ שזהו ענין אחר שעוסק באומנתו כבחול, משא"כ במאורע שצריך לעבוד אצל חבירו במה שאירע שצריך למועד.

והריטב"א כתב דכשאינו מוצא מי שיעשה לו בחנם מותר בשכר, ומזה ג"כ מוכח דלא דמי לתפילין ומזוזות דמילתא פסיקתא קתני שאסור לאחרים בשום ענין, ועוד דאין סתמו בגמ' שריותא דאבונגרי, ולא ביארו דעיקר ההיתר נצרך כשיש לו פועלים שעושין בחנם, וי"ל דריש גלותא סתמא יש לו הרבה עבדים לצורך מלאכתו, ומ"מ כיוון שמותר לפועל ליטול שכר, איך ננקוט שהדבר פשוט שאם בעה"ב יכול לטרוח בעצמו אסור לו לשכור פועל לצורך זה, ומי שרגיל במשרתים למה נחייבנו במועד לטרוח הכל בעצמו, וכן אין לחייבו לבקש חסדים מבנ"א שיטרחו במלאכתו בחנם, כמו שמי שאין לו מה יאכל אינו נוטל צדקה.

באבל לא מצינו חילוק בין מלאכה בשכר לבחנם

וגבי אבל ג"כ לא מצינו חילוק בין מלאכה בשכר לבחנם, דלא מצינו שאבל אסור להשתכר, והא דעבדיו ושפחותיו אסורין לעשות מלאכה ופי' הרמב"ן בתוה"א דהיינו מפני שמעשה ידיהם שלו, אין הטעם מפני שאסור לו להרויח, אלא דנמצא שעושין המלאכה בשליחותו, והרי אף בביתו אסור להם לעשות, מיהו אם בניו עושין בחנם לאחרים, הר"ז כעושין לעצמן, דכשואין מע"י אין שייך לאבל, ואמנם לפ"ז מלאכה המותרת לאבל לעשות אף הם מותרין לעשותה בין לו בין לאחרים בשכר,

בשבת ויו"ט מותר, כגון לשמור פירות וכיו"ב, ואפשר דאף בהבלעה מותר, וכן במקבל מזונות, וכן בניכוי חובות לפמ"ש הריטב"א, וא"כ ברוב מקומות אין איסור בנטילת שכר, וכל מקום שמחייבין לי' לעשות המלאכה, מותר ליטול שכר, והאיסור שייך רק כשיכול להשמיט מן המלאכה והולך לעבוד בשביל השכר, וזהו עובדין דחול, ועי' עוד להלן סק"י.

שם שרשויו הוא דקא משרשו לי', כמה פי' בזה

מ. שם שרשויו הוא דקא משרשו לי', לשון זה מתפרש שהם משרשין לריש גלותא, ופי' ר"ח כעין דורון, והיינו שעושין לו טובה בחנם, ולא אסרו מלאכת גוי אלא כשעובד בשליחות הישראל, ולא כשעושה ע"ד עצמו, וזה לא יתכן לפי' הרא"ש והריטב"א דמירי במלאכת ישראל, דא"צ לשום טעם דכשעושין שלא בשכר פשיטא דמותר, שכל הנדון לאסור הוא משום עובדין דחול דנטילת שכר, משא"כ אי מיירי בגוים שהנדון על המלאכה, וכן הוא פשוט הגמ' שהנדון על היתר עשיית המלאכה, ואפשר לפרש שרשויו מלשון הרווחה כמו דאשתרשי לה מקום דינר גיטין ל"ה א', וכמו ב"מ מ"ב ב' והא קא משתרשי לי', שהמלאכה שעושין לו לא חשיבא כמלאכת פועל אלא אדעתא דנפשי' קא מהני לי'.

בפי' רש"י והרא"ש

ורש"י והרא"ש פי' שאוכלין בדמי מלאכתן, ולא הוזכר ד"ז בלשון אכילה בגמ' אלא אמרו כיון דלא שקלי אגרא אלא הנאה בעלמא לית לן בה, ולא אמרו בגמ' איזו הנאה, וכ"ה בערוך ערך שרש שפי' מלשון הרווחה, דריוח זה שאוכלין עמהם לא משוי לי' כמלאכת פועל בשכר, וכבר כתבנו דבעלמא אכילה כשכר דמיא, כדמוכח בסמוך דרך ביו"ט במזונות, אבל שם חזינן דלא לגמרי כשכר דמיא, דרך במועד בשכר, ולכן מהני הכא לעובדין דחול, משא"כ בתפילין ומזונות דחמיר טפי, מיהו לכאור' בכה"ג קרוב לדמותן לכדי פרנסתו דשרי ר"י י"ט א',

שאם הי' שכיר חודש מותר, ואפי' במלאכות גמורות לצורך המועד, דכיון שלא נשכר לעבוד במועד אין זלזול ע"י השכירות כ"כ, וכמו שהתירו בשבת בדברים המותרין בשבת, ולכן אין ראי' משכיר דשבת להחיר כאן באו"ג, כיון שכאן הנדון רק בשכר בפ"ע, ולפ"ז ל"ד לכותבי תפילין ומזונות שהרי אף בהבלעה אסור, מיהו האבונגרי בפשוטו היו שם כל השנה, ואפ"ה אי שקלי או אסור.

וכבר נתבאר לעיל דגבי כותבי תפילין ומזונות אף במזונות אסור כדמוכח בגמ' דרך בטובה מותר, ובשמעתין מבואר בסמוך דטובה לאפוקי נמי מזונות, וכן נראה דבעל חוב ג"כ אסור, וא"כ קשה מ"ט הכא שרי, אלא י"ל דכאן רק משום עובדין דחול אסור, וכל שאין נראה כשכירות פועלים הרגילה התירו.

מיהו עיקר הפי' מחודש מאד בגמ', שהרי מצינו בגמ' בפשיטות דשכר פעולה מותר בצרכי רבים, ואיך יתייחסו לזה כאן כדבר פשוט לאיסור, ובפרט שזהו איסור מחודש של עובדין דחול, ואין לומר דסמכו אההיא דכותבי תפילין דע"כ התם ענין אחר הוא כמשנ"ת, והרי בדבר האבד ג"כ מותר כמ"ש הרמ"א בסי' תקמ"ב ס"א, וכן כשאין הבעלים מוצא בחנם מותר לפמ"ש הריטב"א, וסתמא דמילתא הכי הוא, אלא שיש כאן הוראה לפועל שלא יעמיד עצמו להשתכר כבחול אלא במקום הצורך, ואמנם דבר הגון הוא אבל א"א להבליע זה כדבר ידוע.

לענין הלכה בנטילת שכר במלאכות המותרות במועד

ולענין הלכה אם ננקוט כהריטב"א אין איסור אלא להעמיד עצמו למלאכה כבימות החול, אבל אם בעה"ב זקוק לפועלים מותר ליטול שכר, וכן בדבר האבד כמ"ש הרמ"א, וכן בצרכי רבים וכן בצרכי מצוה כמ"ש בבה"ל סי' תקמ"ד ס"א, וכן באו"ג ומכשירי או"ג כמו שצידד בבה"ל סי' תקמ"ב ס"א, ולפי מה שצדדנו לעיל סק"ד ה"ה כל שאינה מלאכה

בפי' הנמוזי וריז'

בנמוזי ובריז' פ' במלאכה שעובדין גוים בהיתר בשל ריש גלותא ומשכח"ל שהיו אריסין בשדה או בקבולת שבתלוש, והני אבונגרי ממונין להשגיח על האריסין שיעשו מלאכתן כראוי ובמהירות, ולפעמים מסייעין אותן, והסיוע לטובת האריסין, ובכה"ג לא חשיבי כעובדין אצל ריש גלותא, ופי' זה מחודש קצת, דענין האריסין סתום שלא הוזכר בגמ', ואם הסיוע לאריס פשיטא דשרי, ואם ע"י השגחתן ניכר שהמלאכה לריש גלותא יש מקום לאסור, שהרי בשליחות הריש גלותא הם משגיחין עליהם, וצ"ע, ועפמ"ג סי' תקמ"ב במ"ז.

במש"כ הרמ"א שיש חילוק בין שכר בדבר האבד לשאר צורכי המועד

י. **שו"ע** סי' תקמ"ב ס"א בהגה ודבר האבד מותר לעשות אפי' בשכר קצוב, באמת חילוק זה אין לו מקור, דהכל בו שהתיר בדבר האבד מתיר אף בתפירה כמ"ש ב"י בשמו, אלא שבד"מ כתב ליישב דמה שהתיר בתפירה היינו בשכר מזונות, וכ"ז מפני שהי' סבור כהב"י דד"ז מפורש בגמ' לאיסור, אבל כבר כתבו האחרונים ז"ל דלפי' הנמוזי וכן בריז' בשם הראב"ד אין מקור לאסור, וכ"מ בשה"ג בשם ריא"ז, וכן יש ללמוד מהשמטת הרי"ף והרמב"ם וכ"נ בפי' ר"ח דמיירי בגוי שהרי פ' דמשרשו לריש גלותא, ולפ"ז אין לחדש בכל בו חילוק בין דבר האבד לשאר צרכי המועד, מיהו בסברא יש מקום לחלק כן דכשהפועל צריך לעשות המלאכה לטובת הבעלים כדי שלא יפסיד, מותר לו ג"כ ליטול שכר, שהרי אין האיסור בשכר אלא בזה שמזמן עצמו למלאכה כבחול, אבל כשצריך לעשות המלאכה א"צ לעשותה בחנם, וזהו שציין בבהגר"א מההיא דאבל י"א ב' דאם הי' אומן לרבים וספר ובלן לרבים מותר לעשות בערב הרגל ומתפרש בשכר (וכ"מ ברש"י) כמו כל הני דעושין בברייתא שם, מדלא הזכירו שיעשה בחנם (ועי' דמשק אליעזר בזה, וכל

כיון שזהו סדר אכילתן תמיד, וק"ק שהוצרך להיתר מחודש, ויש ליישב דבכל גזא התיר להם.

בפי' הריטב"א

והריטב"א פ' שמנכין מחוב שחייבין לריש גלותא, ויש לתמוה דמה לי אם קיבלו המעות תחלה או שמקבלין אותן אח"כ, ס"ס דמי קא שקלי עבור מלאכתן, ולפי' בתרא דמיירי בישראל והחמירו משום עובדין דחול, י"ל דניכוי חוב קיל טפי, דלא מיחזי כשכירות פועל וגם חשיבי כמשועבדין קודם המועד, ולא כבא להשכיר עצמו במועד, אבל לפי' קמא דמיירי בגוי כל שעושין בשכר הרי הם כפועלים, ובאמת מצינו כתובות ס"ד א' דמחלקינן בבעל דפוחתין מכתובתה לא מיחזי כשכר שבת וכשמוסיפין לאשה מיחזי כשכר שבת, אבל התם רק מיחזי ולכן בפוחתין לא מיחזי, אבל כאן שהמעות ניתנין על המלאכה אין קולא אם הקדים להם המעות, ובריטב"א משמע קצת דריש גלותא אינו צריך למלאכתו כ"כ והם בוררין לעצמן לעבוד ולפחות מחובם, ובכה"ג מקילינן לחשבו כדעבדי בדידהו, ומ"מ קשה להקל בזה בגוי במלאכה, אבל בישראל שמשרת במלאכות המותרות, אפשר לצרף דעת הריטב"א למקילין בכה"ג, דיש לזה סמך בההיא דכתובות.

ולפרש"י והריטב"א מתפרש משרשי להו לאבונגרי, (אבל גם אם גרסינן להו אפשר לפרש שהם מרויחין לבני בי ריש גלותא).

מודברי הריטב"א יש ללמוד דניחא לי' עיקר הדין להתיר בגוי כה"ג, ואע"פ שעושין בשל ישראל, אבל אפשר דמפרש שהיו עושין עבודה במקום אחר, ולאפוקי דלא חשיבי כשכיר יום דאסור, וכ"מ בלשונו ז"ל, ולפ"ז בביתו אסור ע"י גוי, אבל קשה דבחוה"מ אפי' חוץ לתחום אסור, וצ"ל בעבודת תלוש, אבל אם נפרש דההיתר משום דאדעתא דנפשי' עביד, א"כ אף בביתו כה"ג מותר.

דדעת תו' דמאן דאסר מלאכה באין לו מה יאכל, ה"ה דאסר לו ליטול שכר במלאכה המותרת, וג"ז קשה דאפי' כדי פרנסתו שרי ר"י י"ט א' וקי"ל כותי', ולא נחלקו ע"ז האמוראים, וצ"ע.

בבה"ל סי' תקמ"ב ס"א צידד להתיר באו"נ ומכשירי או"נ ליטול שכר, וראיתו מכל המלאכות שהתירו לצורך המועד כגון הטחינה וקציצת עצים מן המחובר או להטיל שכר יצטרך הכל לעשות בעצמו דבודאי לא ימצא אנשים שירצו לעשות לו בחנם, ולכאורה ראוי' זו מוכיחה בכל צרכי המועד דלא מסתבר שיצטרך לקרות הפרצה בעצמו ולתקן הציר והצנור ולתפור בגדיו דוקא בעצמו, וכנראה דעתו ז"ל דבשאר צרכים כיון שאינו דבר האבד לא יעשה אם אינו מוצא בחנם, אבל או"נ אין ראוי לקבוע שלא יעשה אם אינו מוצא בחנם, מיהו פשוט הדברים שלא נאסר עשיי' המותרת לצורך המועד, ואם אינו יכול בעצמו ובחנם ע"כ ישכור פועלים, וזה מסייע לדברי הריטב"א, ועי' לעיל סק"ד טעם אחר להקל באו"נ טפי משאר מלאכות, (ועי' בדינים העולים שכתבנו בקיצור).

י"ג א' שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו

יא. י"ג א' בעא מיני' רבא מר"נ שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו, לכאורה הול"ל פועל שאין לו מה יאכל מהו שיהא מותר לעשות מלאכה, ובאמת בעלמא הדבר פשוט שאין להתיר שום איסור למי שאין לו מה יאכל, מיהו עי' לעיל סק"א ד"ל שזוהי דרגת השביתה שהצריכה תורה, ואפשר עוד דכאן הנדון אם שכר פעולה שמקבל מהמלאכה משוי' לה מלאכה שלצורך המועד, דאין חילוק אם הרייח מגיע מהמעשה עצמו או משכרו, או"ד דוקא כשהמלאכה עצמה נצרכת במועד, ולא כשמקבל דבר חיצוני עבור המלאכה, דלא התירו אלא מלאכה שהיא בעצמותה צורך המועד, כמו מלאכת או"נ ביו"ט, דאין שייך לחשוב שכר פעולה כאו"נ, ואף לא כמכשירי או"נ, וה"נ י"ל דלא חשיבא כמלאכת צורך המועד, וה"ה

פועל שעובד ואינו נוטל שכרו חשיב כדבר האבד), אבל בצורך המועד שאינו אבד אינו חייב לעשות מלאכתו, וזהו שכ' בבהגר"א דכמו שהתירו להעביד הפועל במלאכה כשאין לו מה יאכל, אע"פ שהמלאכה אסורה לבעה"ב, ה"ה דשרי ליטול שכר כדי לסייע לבעה"ב, והיינו דכמו שלא חייבו לבעה"ב ליתן לפועל מעות בלא מלאכה, כך לא חייבו את הפועל לעבוד בחנם, וכן לא חייבו את הפועל לקבל צדקה, ולא חייבו את בעה"ב לקבל חסדים מבנ"א שיעברו אצלו חנם.

מיהו האמת דלפי טעם זה ראוי להשוות צורך המועד לדבר האבד וכמ"ש הריטב"א דכל שבעה"ב זקוק למלאכתו, ראוי לסייעו, וכיון שצריך לעבוד רשאי ליטול שכר, וכשבעה"ב יש לו ב"ב ועבדים אין לפועל ליכנס מרצון במלאכה במועד, וד"ז ראוי אף בדבר האבד, ואף בצרכי רבים.

בהיתר נטילת שכר במקום מצוה

הביי בסי' תקמ"ד הביא בשם תו' ו' א' דבמקום מצוה מותר ליטול שכר, והעתיקו המ"א בסי' תקמ"ד סק"ה ובבה"ל שם, ויש לעי' א"כ מ"ט כותבי תפילין ומזוזות אסורין ליטול שכר, וע"כ החילוק דהתם אמרינן ל"י שלא יכתוב יותר מכדי פרנסתו, אבל בצרכי רבים מורינן שיתעסקו בזה עד שיתקנו, ונמצא שהנדון אם ליטול שכר או בחנם, ובזה ודאי שרי ליטול שכר, ודברי התו' שם צ"ע, דמאן דאסר באין לו מה יאכל היינו מפני שהמלאכה אסורה אף בחנם, אבל שכר רשאי ליטול, וכאן בצרכי רבים הרי המלאכה מותרת, [ועוד דלא משמע כלל דב"ד שולחין רק אלו שאין להם מה לאכול, ועוד דאינהו לא מוזלי גבן כיון שמתורין בכל המלאכות, מיהו בזה י"ל דלמסקנתם לכו"ע שרי אף ביש לו מה יאכל, וראיתי בט"ז שם סק"א שכ' דתו' סברו דלא חשיב צרכי רבים וההיתר רק משום מצוה, אבל במ"א מבואר דהנדון רק בנטילת השכר עי"ש, וכבר כ"כ במחה"ש], וי"ל

כאוכלין דמו לענין זה, אבל מעות שמקבל סרסור על המקח מיקרי שכר פעולה, והיינו לאתויי שכר פעולה דקאר"נ, דמשכח"ל במקח עצמו לצורך המוכר או לצורך אחר שאין לו מה יאכל והיינו הסרסור שנוטל שכר פעולה, או הסופר שיכתוב השטר מקנה, וכ"ה בפ"י ר"ח, ושם פ"י שכר הפועלים ומשמע להעביר המקח ללוקח וכ"ה בפ"י הנדמ"ח ע"ש רש"י ובהג"א, ובשו"ע סי' תקל"ט סי"ב, ואף במוכר עצמו משכח"ל שמוכר רק כדי להשתכר, ובמעוה המקח חוזר וקונה בתים ועבדים ורק השכר שהרויח מוציא לצורך המועד, והו"ל כשכר פעולה דסרסור.

שם לאתויי מאי, במה נחלקו רבא ור"נ

שם לאתויי מאי, פ"י אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דבאמת יש להתיר לצורך המוכר אף כשיש לו מה יאכל וצריך המעות להרווחה בשאר צרכי המועד, דלא עדיף לוקח שצריך לעבד ממוכר שרוצה לקנות במעות עבד לצורך המועד, וא"כ הא דקתני שאין לו מה יאכל אינו פירוש נכון, דלצורך המוכר בלא תוספת פירוש מדוקדק יותר, דמתפרש כמו לצורך המועד של הלוקח, ומש"ה סבר ר"נ דאתא לאתויי שכר פעולה דבזה דוקא כשאין לו מה יאכל שרי, ודחי רבא דפרושי קא מפרש, ויש להסתפק לפ"ז אם לרבא דוקא קאמר דלא שרינן לצורך המוכר אלא לאכילה, או דאורחא דמילתא קתני שמוכר לצורך הוצאות החג של המוכר, ולמאי דמסקינן כאביי נראה דקמ"ל דאפי' לצורך פרקמטיא של המוכר מותר, ומתפרש שאין לו מה יאכל דוקא, וכן ראוי לפרש בדרבא דלא נחלקו בפירושא דאין לו מה יאכל, ולפ"ז סבר רבא דצורך המוכר במעות במקחו כפרקמטיא דמי, וכן סבר דהלואה אסורה כפרקמטיא, ע"י להלן איך פ"י רבא מתני' דלקמן, (אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פ"י דאורחא דמילתא נקט, משום דלא ניחא ל"י לחדש פלוגתא בד"ז, דאף רבא מודה שמותר למכור לכל צרכי המועד של המוכר).

שבכלל הספק אם מותר לבשל לצורך אחר המועד בשביל שכר פעולה, ואע"פ שמלאכת בישול מותרת, מ"מ כאן ההיתר רק משום שכר פעולה, ומספק"ל אם זה מתיר, כ"ז מתבאר מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

אם מותר לייצר כלים ע"מ למוכר

ולפ"ז ה"י נראה דדוקא שכר פעולה שרינן למסקנא, אבל אומן שאין לו מה יאכל אסור לייצר כלים ע"מ למוכר, דאין המלאכה הזו יוצרת את השכר, וא"א להחשיבה כמלאכה שלצורך המועד, מיהו במלאכה האחרונה של השלמת הכלי, יש מקום לדון שאם הקונה מזומן ליקח, הר"ז כסופר הכותב שטר למלוה, ובאופן שכבר הוחלט המקח קודם המלאכה, מיהו בזה י"ל דכל המלאכה מותרת דלא גרע מאילו שכרו לעבוד אצלו, דגם בזה מותר אף אם התנה עם הפועל שאם לא יגמור כלי לא יקבל שכירות יומו, דמותר לעבוד בין בשכירות בין בקבלנות, אבל לעשות ע"מ למכור כשיזדמן קונה אפי' אין לו מה יאכל אסור, מיהו פשוטת הפוסקים דבכל ענין מותר ושפיר יש לקיים כן גם לפמשנ"ת דכל מלאכה מקרבת את השכר, ועיקרה לצורך המועד, וע"י להלן ובס"ק י"ב י"ג.

שם מואי לאו לאתויי שכר פעולה

שם א"ל תנינא או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל לאתויי מאי לאו לאתויי שכר פעולה כו' לכאורה אין ללמוד מכאן לעשות מלאכה גמורה דדילמא מו"מ שאני אלא ר"נ דייק עיקר הענין דשכר פעולה משוי ל"י כצורך המועד, אע"פ שאין הפעולה עצמה לצורך המועד, דאם השכר לא מיקרי כדבר היוצא מן הפעולה, לא היו מתירים כן אף לא במקח.

וביאור הדברים דמעוה שמקבל המוכר עבור הבית שמכר לא מיקרי שכר פעולה, אלא זוהי הפעולה עצמה, כמו שהלוקח מקבל בית לצרכו, כך המוכר מקבל מעוה לצרכו וא"צ שיקבל דוקא אוכלין תמורת מקחו, דמעוה

אחרים, אלא עני ממש שאין לו במה יתפרנס עושה ע"י עצמו כו' וכ"ה לשון הברייתא כ"א ב' ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה ולא אמרו אין לו מה יאכל, ובירו' אמרו שאין לו לאכול וסיימו תבא מארה לשכניו שהצריכוהו לכך, והיינו שאין לו ממש לאכול, [שו"ר בתוה"א בתחלת אות נ"ה דעני המתפרנס מן הצדקה נקרא אין לו מה יאכל].

ונראה דאף שכר פעולה של דבר שאינו מעשה אומן לא שרי אלא לשאין לו מה יאכל, מיהו דוקא כשאנו לצורך המועד, אבל לצורך המועד אפי' אם הפועל א"צ למעות כלל מותר באופנים שנתבארו לעיל סק"ח י'.

אם למסקנא מתני' דהכא לאתויי שכר פעולה

לכאורה נראה דלמאי דמסיק אביי דשכר פעולה שרי, מתפרשא נמי מתני' דמוכר לאתויי שכר פעולה, [שו"ר שכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן דלמסקנא תרתי קתני, שו"ר שכ"כ בנמו"י במתני'], דכיון דהאמת הוא דאף לצורך הסרסור מותר לקנות ולמכור, למה ישנה התנא ד"ז רק במוכר, ולא מצי למיתני או שאין לו מה יאכל, כיון דמוכר גופי' נמי לצורך מעות למועד מיירי, ולפמש"כ יש בזה נפ"מ לדינא דבעה"ב רשאי למכור בשביל כל צרכי המועד, ואפי' יש לו מה יאכל, וסיפא דאין לו מה יאכל מיירי בסרסור או בפועל שמשתכר בשכר פעולה, אבל בשו"ע סי' תקל"ט סי"ב העתיק דינא דמתני' דפרושי קא מפרש, ומתני' דאין כותבין שט"ח פי' הרמ"א סי' תקמ"ה ס"ו דתרתי קתני, והיינו דאם צריך למעות אפי' יש לו מה יאכל מותר ללוות ולכתוב, ולצורך הסופר בעינן דוקא אין לו מה יאכל, וכ"מ ברמב"ם פ"ז הי"ב שכ' מי שצריך ללוות במועד כו' ולא כתב באין לו מה יאכל, ובהכ"ד כתב מפני צורך המוכר שאין לו מה יאכל, ושמא לישני' דרבא דא"ל בפשיטות לא פרושי קא מפרש, משמע דנקט הכי בודאי, אבל קשה להכריע מזה דלא כר"ג, לבתר דנקטינן כפשיטותי' דאביי, ואדרבה

ונראה להטעים הדברים דפרקמטיא דינה כמלאכת אומן, וכמו שאסור בצרכי המועד מלאכת אומן, ה"ה שאסור להשתכר בפרקמטיא לקנות עבדים לצורך המועד, אבל לצרכי אכילה מלאכת אומן מותרת, וה"ה דשייך להתיר פרקמטיא שאין לו מה יאכל, ומספק"ל לרבא שכר פעולה של מלאכת אומן או של סרסור אם מותרת לצורך אכילה, אבל של המוכר עצמו לא חשיב שכר פעולה אלא המעשה עצמו גורם הריוח, ושפיר התירו לצורך אכילה, וכן לכתוב שטר רק על הלואה שלצורך אכילה שרי, והיינו דסבר רבא לפרושי מתני' דפרושי קא מפרש, ובאמת אסור לצורך המוכר אלא לצרכי אכילה שלו, ולמאי דדחי אביי ממתני' דלקמן מתפרש דהלואה מותרת אף לכל צרכי המועד, אף שיצטרך לכתוב שטר ע"ז, וה"ה דדמי המקח לצורך המוכר מותר לכל צרכי המועד, ואין לו מה יאכל לפרקמטיא ושכר פעולה איצטריך, [שו"ר דבמכשירי מכשירין לא שרינן מעשה אומן כמש"כ לקמן ס"ו ס"ק ט"ו מדברי הרמב"ן י"א א' בעשיית מצודות].

בביאור אין לו מה יאכל

ודאתאן עלה נראה דאין לו מה יאכל אין הכונה שאין לו לחם ומים, אלא לאפוקי שאר צרכי המועד בכסות וכלים ועבדים ובהמה לרכוב, דכמו שמלאכת אומן מותרת לצרכי אכילה, ה"ה שכר פעולה של מלאכת אומן ופרקמטיא, וכדי פרנסתו שאמרו י"ט א' היינו כל צרכי החג כמש"כ לעיל סק"מב"ב קל"ט א' גיטין י"ב ב' דמזון היינו אכילה ופרנסה כולל כסות וכלים, ולכן שפיר סבר רבא דפרושי קא מפרש, אבל לא מסתבר דס"ד דרבא שאסור למכור וללוות אלא מי שאין לו לחם ומים, [אמנם הלואה בלא שטר פשיטא דשרי, אבל מ"מ יש להתיר ללוות לכל צרכי אכילה דמועד וחשיב כדבר האבדן, וכן פשוט להרמב"ן בתוה"א בדיני מלאכה דאבל שכ' וז"ל וכל שהתירו חכמים במועד משום צורך המועד אפי' אין לו מה יאכל כולן אסורין באבל ואפי' ע"י

ע"י השכיר, והיינו דקמ"ל מתני' דג"ז מותר, עכ"פ במו"מ.

בפי' הריטב"א וסייעתו דשכר פעולה הנידון על בעה"ב אם מותר להעביד את הפועל

שו"ר בריטב"א ובנמו"י ובר"י ועוד, שפי' הנדון דשכר פעולה אם מותר לבעה"ב לעשות מלאכתו ע"י הפועל כדי שיהא לו מה יאכל, שהפועל עצמו ודאי מותר לו לעבוד לצורך אכילתו, או מפני שאין זו מלאכת טורח אצלו כמ"ש הנמו"י בשם רש"י, או מפני שזה כדבר האבד אצלו כפי' שני שכ' הנמו"י, וכל הנדון אם מותר לבעה"ב לעשות מלאכת חול ע"י פועל, (כמו שאסור ע"י עכו"ם), והמלאכה במתני' דאין לוקחין, היינו מו"מ, ובמתני' דאין כותבין היינו כתיבת השטר שנותן לפועל לעשות מלאכתו של כתיבת שטר, דהלואה גופה לצורך המועד והרי מאמינו, וזהו שפי' הריטב"א פי' שאין לפועל מה יאכל מהו כלום התירו לבעלי הממון לעשות מלאכתם בשביל כך אפי' שלא לצורך המועד ול"ד לצורך המוכר שהוא בעל הממון כו', וכן לשון הרמב"ם פ"ז הכ"ד ומותר לעשיר לשכור פועל עני שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד כדי שיטול שכרו כו', וכן בנמו"י כי שרינן במתני' דוקא מו"מ אבל מלאכה ממש לא כו' ואע"פ שאין בעל הפעולה צריך לה למועד אלא משום שירותי הפועל כו', [ויש לדחות בכונתו], וכן בפי' הנדמ"ח ע"ש רש"י שישתכר להוליכן לבית הקונה כו' התירו חכמים לקנות כדי שישתכר זה כו' כלומר שיקנה עבדים לצורך שאין לו מה יאכל כו' יקנה עבדים כדי שיכתוב הסופר את שטר המכירה כו', ובר"י פועל שאין לו מה יאכל מותר ליתן לו מלאכה לעשות כדי שירויח ממה שיאכל ואפי' שאין בעל המלאכה צריך לה למועד, ונראה דקשיא להו איך אפשר לכלול שכר פעולה במתני', הרי הפועל שמעביר המקח עוסק בדבר המותר, וכן שטר המקנה אם קונה עי"ז או שאינו מאמינו דהו"ל דבר האבד, וא"כ על מי חל האיסור במתני' וע"כ דהאיסור על

מסתבר לפרש דקמ"ל בצורך המוכר אפי' יש לו מה יאכל, דזה לא חשיב כפרקמטיא, וקמ"ל לצורך הסרסור או הפועלים.

מ"ט הוצרך לאשמועי' דשרי שכר פעולה במו"מ אחר שכבר נשנה בסופר

וא"ת כיון דאשמועינן בסופר שיכול לכתוב משום שכר פעולה למאי איצטריך לאשמועינן במו"מ, הרי איסור מו"מ קיל טפי, שאפי' בשבת אין בו איסור דאורייתא, וי"ל דקמ"ל דאע"פ שעיקר האיסור נעשה ע"י המוכר והלוקח, אפ"ה מותרין מפני שכר פעולה של הסרסור, ול"ד לסופר שהוא עושה המלאכה לצורך שכרו, ובאמת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הק' ע"ד הג"א מנלן דמותר לעשות העיסקא מפני שכר פעולתו של הפועל שמעביר המקח לבית הלוקח, הרי בזמן המקח אין עדיין שכר פעולה שמכשיר המקח כלצורך המועד, והר"ז כלוקח שדה ע"מ ליתן לפועל שאין לו מה יאכל להשקותה, והנה מקור דברי הג"א הוא מפ"י ר"ח וכו"ה בפי' הנדמ"ח ע"ש רש"י דבהכי מוקים ר"נ הא דתנן שאין לו מה יאכל, דמוכר עצמו היינו רישא, וע"כ באדם שלישי ולא משכח"ל אלא בכה"ג, [נועי' לעיל דמשכח"ל כשהמוכר דעתו רק על הריח, ודמי הקרן משאיר בעיסקא, דזוהי פרקמטיא דלא שריא אלא באין לו מה יאכל], ונראה דמייירי כשהוא נגמר רק ע"י הבאת הפועל או הסרסור, אבל אם נגמר המקח ביניהם, אין להתיר מפני שכר פעולת פועל, אבל בר"ח פי' שכר סופר שכותב שטר המקנה ומסתמא גמרו המקח במעות, וכן לשון הג"א והשו"ע ל"מ כן וכמו שביאר במ"ב ס"ק מ"ב, וכן בפמ"ג פי' דהיינו הסבלים, וי"ל דמ"מ מייירי באופן שאין גומרין המקח אלא אם יכתבו שטר מקנה או מפני השכיר שיביאנו לביתו, שאין דעתו לקנות אם לא יהא מי שיביאנו לביתו, והרי הוא כגומר את המקח, ואינו כשכיר של הלוקח להביא חפציו לביתו, ומשכח"ל כגון שגומרין ביניהם ליקח כך וכך חטים ולא משך אלא שהמוכר ישלחם לביתו ע"י השכיר, דבכה"ג המקח נשלם

מאמינו א"כ אין לו מה יאכל, דכיון שעייז יצטרך לכתוב הר"ז כגורם דבר האבד בידים ודינו כמכין מלאכתו במועד, ולא התירו אלא באין לו מה יאכל, (ולשון רש"י אינו מבואר אם כונתו שמותר ללוות בכל גונא או דכונתו שאין הלשון מתיישב שאינו מאמינו שאין לו מה יאכל), ומ"מ העיקר דגרסינן או.

איך פירשו רבא ור"נ הך מתני', ולא יזוה צורך מותר ללוות למסקנא

ויש לעי' ורבא מאי קסבר, וכן ר"נ מ"ט לא מייתי לי' ממשנה זו, וי"ל שפי' כמ"ש בירור' דשאינו מאמינו היינו כשכבר הלוח לו ועכשיו החוב דבר האבד כיון שאינו מאמינו, ומשכח"ל כשלא הי' יכול לכתוב קודם המועד, דלא חשיב מכין מלאכתו במועד, א"נ כגון שהעדים רוצים לילך מכאן או שנתעורר לו חשד על הלוח, או שעדין לא הלוחה אלא שאין לו מה יאכל ורוצה ללוות כעת לצורך המועד, וקמ"ל דשרינן ההלואה אע"פ שעייז יחשב החוב דבר האבד ויהא מותר לכתוב שט"ח, ולא חשבינן לי' כמכין מלאכתו במועד, וזה חידוש טפי מרישא שהחוב כבר כדבר האבד, וכבר כ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, (אלא שכ' דזו ואצ"ל זו קתני, והיינו משום שהי' לו לכתוב קודם המועד, או מפני שזה חשיב טפי צורך המועד שבלא זה לא ילוח לו, וגם נקט דמותר ללוות אפי' ביש לו מה יאכל עכ"פ לשאר צרכי המועד ואע"פ שיצטרך לכתוב עייז שט"ח, ולכן א"א לומר דפרושי קא מפרש, ולפמ"ש כ"ה לפי המסקנא דאין לו מה יאכל ללבלר, אבל לס"ד דרבא י"ל דאסור, ואפשר שכ"ד הירושלמי לדינא ועי' בסמוך בזה).

וא"ת א"כ מ"ט סתמו בגמ' כפשיטותי' דאביי, וי"ל דפשיטא לגמ' שאף הלוח לשאר צרכי המועד לא חשיב כמכין מלאכתו במועד, א"נ לאידך גיסא דכיון שלוח לפני המועד הי' לו לכתוב קודם המועד, ולא הו"ל למיסתם שריותא בכה"ג אף דמשכח"ל כשנאנס, ואפשר

הקונה והמוכר, וש"מ שהנדון אם מותר לעשות מו"מ לצורך הפועל, ודכוותה יתפרש בשט"ח אם מותר ליתן לסופר לכתוב שטר שלא לצורך המועד, וכן לבנות כותל וכיו"ב, ועי' נשמת אדם כלל ק"ה שפי' כן.

מיהו מאתקפתי' דר"ש חזינן דאם שכר פעולה אסור, ה"ה דאסור לפועל לעשות בשלו כדי למכור, דאי לדידי' שרי תיקשי נמי לר"ש דכל מלאכות יש בהן היתר כשעושה ע"מ למכור, וכיון שכן יש לפרש בעיא דרבא על הפועל עצמו, וכן בסברא דהיכא דהפועל מותר אין לאסור את בעה"ב כדין אמירה לעכו"ם, דליכא למיגזר שיעשה מלאכתו כהישראל הזה, וגם אינו מצוי לגזור בגללו, אלא יש לפרש דס"ל שאם הפועל מותר ה"ה דבעה"ב מותר בשביל הפועל, מיהו לעשות מלאכה גמורה ודאי אין להתיר לבעה"ב בשביל הפועל, ורק פרקמטיא או לשכרו לפועל, וא"כ יש לפרש כמש"כ דע"י פעולת הפועל נשלם המקח.

ומי"מ משמע מדבריהם דפועל שאין לו מה יאכל יכול לעשות כלים ע"מ למכור אף באופן שאין השכר פעולה מבורר בזמן העשיי', דלא בעינן שיחשב השכר כיוצא מן הפעולה, אלא שלצורך מי שאין לו מה יאכל התירו, אפי' מלאכה גמורה, כסברות שכ' הנמו"י דהו"ל דבר האבד או שאינה מלאכת טורח, וכ"מ ברמב"ם שם שכ' וכל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל הר"ז עושה כדי פרנסתו, וכן עושה סחורה כדי פרנסתו ומותר לעשיר לשכור פועל עני כו', ולשון זה מתפרש שריותא דפועל בכל דבר שיוכל להתפרנס מזה, והיינו נמי הא דר"י י"ט א' לפי' הרמב"ם בהי"ג.

שם איתיביה אביי כו'

יב. שם איתיבי' אביי אין כותבין כו' אי גרסינן או, הדבר פשוט דלאו פרושי קא מפרש, ואפי' אי לא גרסינן או, כיון דקתני שאין לו ולא קתני ואין לו, ע"כ דאו קאמר, אבל עיקר הדין הי' אפשר לקיים דלא שרינן ללוות באינו

י"ב ב' ואם אין לו מה יאכל קוצר כו' אם מיירי שאין לו מעות

יג. **י"ב ב'** ואם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר כו' יש לעי' איך מתפרש כאן אין לו מה יאכל, אם שאין לו מעות לקנות לחם למועד, או אפי' יש לו מעות מ"מ כיון שאין לו חטים ולחם בביתו, ויש לו משלו, לא מחייבין ל' ליקח מן השוק, והרמב"ם בפ"ז ה"ו פ' אע"פ שיכול לקנות מותר, ובהשגות הרמ"ך כתב דאין לו מה יאכל היינו כמו אין לו מה יאכל במתני' י"ג א' י"ח ב', אבל יש לו מעות ליקח אסור.

ולכאורה מהא דלא פשטין י"ג א' מהאי ברייתא דאין לו מה יאכל מותר לעשות מלאכה להשתכר, ש"מ דהכא שאני, וע"כ הטעם מפני שזו מלאכת או"נ לצורך אכילה במועד, וכמ"ש הרמב"ן דבאו"נ התירו אפי' מלאכת אומן, ולפ"ז למאי דפשטין דשכר פעולה מותר באין לו מה יאכל, יש לשאול מאי קמ"ל הכא, הרי גם קציר שעורים שלא לאכילה מותר, א"ו הכא מיירי ביש לו במה לקנות, ואפ"ה התירו לו כשצריך לחטים אלו לאכילה, ובזה דוקא או"נ שרי.

ואפשר לדחות דעיקר חידוש הברייתא הוא בקצירה דהו"ל עבודת מחובר, ולהאי תנא מחובר אסור אפי' בדבר האבד, וה"ה אין לו מה יאכל לפמ"ש הנמו"י דהיינו טעמא דאין לו מה יאכל שרי דהו"ל כדבר האבד, והיינו דקמ"ל דבאו"נ מותר, אבל אין נראה כן דמשמע דכל העבודות שאחר קצירה ג"כ איצטריך לאשמועין, דברישא קתני רק טחינה, וכאן קמ"ל דבאין לו מה יאכל שרי כל המלאכות שעד הטחינה, ואע"פ שהן בתלוש, דוקא אין לו מה יאכל שרי.

מיהו אם נימא דפועל אסור לעשות מלאכה לעצמו על מנת למכור, כיון שאין

דאם כהירו' הו"ל למיתני חדא דאם אין לו מה יאכל הרי"ז יכתוב, וממילא מובן דהיינו שאינו מלוה לו בלא הכתיבה, וע"כ ההיתר משום שאינו מאמינו והו"ל דבר האבד, א"נ דליתני חדא אם אין לו מה יאכל ואינו מאמינו הרי"ז יכתוב, [דגם ראוי להקדים שאין לו מה יאכל], וממילא גם חוב ישן מותר, דהא לצד זה נקטינן שאסור לכתוב כדי שיהא לו מה יאכל, ומדקתני תרתי ש"מ דאתא לאשמועין דשכר פעולה שרי.

נמצינו למידין למסקנא שמותר ללוות לכל צרכי המועד, וה"ה אם צריך למעות כדי לפרוע חוב וכיו"ב, דכל שצריך למעות לשימוש בזמן המועד מותר, וכ"כ במ"ב סי' תקמ"ה ס"ק ל"ז מדברי המ"א, עי"ש מ"ש מלשון רש"י ורי"ו.

אם מותר לעדים לחתום על השטר

כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכשכותב השט"ח לצורך הלבלי' שאין לו מה יאכל אסור לעדים לחתום, שהרי הוא מאמינו ואין בחתימתם צורך המועד, ונמצא שאין למלוה אלא טופס שטר, וצ"ע בסתמות הגמ' והפוסקים חדא דמשמע שכותבין שטר כמו באינו מאמינו, וגם סתמא לא ישלם שכר ללבלי' כיון שאין לו מזה תועלת כ"כ, והר"ז כמקדים שכר לכתובת השטר, דה"נ יוכל לכתובו לו לאחר המועד כשיהיו העדים מזומנין לחתום, ואפשר לומר שמוסר לו השט"ח בעידי מסירה, ודוחק.

מיהו י"ל שהלבלי' מקבל שכרו כיון שהשטר ביד הלוה ויוכל להחתים עדים מתי שירצה, ולפ"ז א"צ ללוות במועד כלל, כיון שעיקר התועלת ללבלי', והוא כותב שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו, ויותר נראה דחתימת העדים מעשה הדיוט הוא ושרי בכה"ג דחשיב צורך המועד שמותר מעשה הדיוט.

הגמ' דאף ע"י ישראל הוה שרי, דאל"כ הו"ל לפרושי דחצדו ל' גוים].

עשיית יי"ש ע"י גוים אם יתן הריוח לעניים

ובבבד"ל סי' תקל"ג ס"א ציין לדברי הבה"ט בשם תשו' בית יעקב שהתיר עשיית יי"ש ע"י גוים אם יתן הריוח לעניים, ולפמש"כ יש לזה סמך בגמ', דהו"ל כהנהו דחצדי בשביל רב שאין לו מה יאכל, אלא דיש לדחות ששם הוצרך לפירות אלו שקצרו, אבל אם נימא דמי שאין לו מה יאכל מותר בכל מלאכות, אפשר שמותר נמי לסייעו, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דאסור למי שיש לו מה יאכל לעבוד ע"מ שיחא השכר לאין לו מה יאכל, והביא גם מדברי רש"י הנ"ל וכתב דאף לש"פ אסור, ובשכר פעולה שאין קשר למלאכתו עם העני גרע טפי, [וכ"מ בבב"ל סי' תקמ"ב ס"ב שדן באין לו לזון בניו הגדולים ע"ש], אבל כשעובד בשל העני שעם פעולתו משתכר העני בשל עצמו כההיא דרב יש להקל יותר, מיהו בתשו' הנ"ל מיקל גם בנותן הריוח לעניים, וצ"ע, ובעינן שהעניים חסר להם ליו"ט ולא קיבלו מן הצדקה, וגם צריכין שיוציאו הריוח הזה למועד, ואם נותן רק מקצת הריוח בעינן שלא יוסיף במלאכות אלא יהא הכל בחביט אחת.

שם רב אין לו מה יאכל הוה, מ"ט לא קנה בשוק
שם רב אין לו מה יאכל הוה, הדבר דוחק לומר שבמקום לקנות בשוק העדיף להעסיק פועלים בקצירה ועימור ודישה וזרייה וברירה וטחינה, ואפי' בלא אדם חשוב ראוי להמנע מזה, ומשמע מזה שגם מעות לקנות לא ה' לו, וק"ק שהי' לו למכור התבואה מחוברת, ואפשר דלא רצה לקנות קמח מן השוק מפני שפסח ה' ולא היו שמורות כדין והו"ל אין לו מה יאכל כפשוטו, דבסוכות אין זמן קצירת חטים, וכ"מ בשמעתין שגם כבר הגיע זמן של שעורים אבל בחטים עדיין אפשר להמתין, ואפשר שקודם המועד לא קצר משום דלא מטא זימנא, (או משום איסור חדש, ואף אם בחו"ל מותר לקצור

במלאכה זו צורך המועד, ולא התירו אלא כשמקבל שכר על המלאכה דנעשית כלצורך המועד, ולאפוקי כשעדיין תלוי בדעת הלוקחים, דהויא רק מכשירי שכר פעולה, וזה לא התירו, לפ"ז י"ל דהכא מיירי באינו מוצא לקנות או מפני שאין מצוי בשוק או שאין לו מעות, ואפ"ה לא התירו אלא באו"נ.

ולפ"ז אפשר לפרש דטחינה מותרת אף ביש לו לקנות, אבל כל הני אסירי ביש לו לקנות ורק באין לו מה יאכל שרי, ואמנם בסתמא כיון שיש לו שדה אינו עני, י"ל דמיירי כשאין חטים לקנות, ור' יוסי לטעמי' י"ג ב' דמוכרי פירות החמירו על עצמן שלא למכור במועד, ומיושב משה"ק הריטב"א מ"ש צורך המועד דטחינה מצורך המועד דקצירה, ושם פ"י דטחינה שרי בריוח וקצירה ואינך דוקא בצמצום, [ולכאורה משמע בריטב"א דאין לו מה יאכל אף מעות אין לו ממ"ש דרב ה' לו ללוות, ולפ"ז הו"ל לשנויי כמש"כ דטחינה מותרת אף ביש לו מעות, משא"כ קצירה, וצ"ע], ובתלמיד הר' יחיאל פ"י דבטחינה יכול להעדיף יפות, משא"כ בקצירה.

אם גם לאחרים מותר לעשות מלאכתו כשאין לו מה יאכל

בעובדא דרב מבואר שאף אחרים מותרים לעשות מלאכתו באין לו מה יאכל, כדאמרינן דחצדו ל' חצדא, ואם נפרש דשריותא דאין לו מה יאכל דהכא דמיא לשכר פעולה שאין לו מה יאכל, א"כ מבואר שמותר לאחר לעבוד אצל אין לו מה יאכל כדי שיוכל למכור פירותיו, ולטעם שכ' הנמ"י דאין לו מה יאכל הוי דבר האבד ניחא, אבל לטעם שכ' בשם רש"י דאין זו מלאכת טורח אצלו, א"כ ע"י אחר יש לאסור, ואם נימא דכאן ענין אחר הוא שצריך לפירות אלו, ואע"פ שיש לו מעות לקנות, ליכא למילף מכאן [שו"ר בתלמיד הר' יחיאל שפי' דע"י גוים קצר, וכנראה לשון חצדו ל' דייק, וקים ל' מסברא שכן ראוי לעשות בדאפשר, וא"כ גם בדר"ה לעיל מיירי בהכי, ומ"מ סתמות

נשיאה, ולשון הגמ' שם והוא סבר אדם חשוב שאני, אבל בר"ח שם נקט ג"כ לדינא דאדם חשוב שאני, וכ"נ מדאייתי הרי"ף האי עובדא התם, דאין שום חידוש בדברי ר"נ, וע"כ דאייתי לה לסיומי דאיקפד ר"א, ובמ"א סי' רנ"ז ס"ו כתב בשם כנה"ג דאדם חשוב מותר, וכ"כ במ"ב, ובתו"ש סי' רנ"ד הביא דהש"ך בסי' קנ"ב סק"ב כתב דפשיטא דאסור, ועי"ש מ"ש בשם הפר"ח, כמ"ש דהו"ל אינהו רבים לגבי ר"א, ובריטב"א הנדמ"ח שבת שם אחר שפי' טעמא דאדם חשוב שאני סיים וזה כלל גדול, לומר דנקטינן הכי, [ועריטב"א כאן, ובדר' ינאי], והכי משמע מדמיתו הכא ההיא דר' אמי לסיועי לדשמואל, ובתו"ש שם צידד דבהטמנת צונן לא קי"ל כותי' מדאמרין התם והוא סבר אדם חשוב שאני, אבל בהני דשמעתין שאמרו כן במוחלט נקטינן כר' אמי, וכל דבר לפי ענינו, ולעיל י"א ב' אמרי' אראבד"ר והוא סבר כר', ועי' תו' עירובין ס"ט א' ובר"ח שם.

בשיעורא דאין לו מה יאכל אם הוא בעמיצום או בהרווחה

יד. **שיעור** אין לו מה יאכל כתב המ"א סי' תקמ"ב סק"א דהיינו שאין לו ממש לחם ומים, ודקדק כן מלשון הנמו", ובנ"א דקדק לשון רי"ו ועוד, דכ"ז שאין לו בהרווחה מיקרי אין לו מה יאכל, ובאמת לשון אפי' בהרווחה שכ' הפוסקים קאי אכדי פרנסתו דמותר למכור אפי' להרווחה, וכמ"ש המ"מ פ"ז הי"ג וכ"כ בשם רש"י, וא"כ משמע דאין לו מה יאכל היינו פחות מהרווחה, מיהו אין נראה דהיינו לחם ומים כדפשיטא להרמב"ן בתוה"א הובא לעיל סק"י י"א דאין לו מה יאכל אינו בדרגא שאם לא יעבוד ע"כ יתפרנס מן הצדקה, וכ"נ לפי' הרמב"ם והגאונים דכדי פרנסתו היינו אין לו מה יאכל, ובגיטין י"ב ב' מבואר דפרנסה הוי טפי ממזונות, ואף להרווחה זו נותנין מן הצדקה עיי"ש, ולפ"ז י"ל דכל שיעור שנותנין מן הצדקה לצורך זה מיקרי אין לו מה יאכל לכו"ע, ואפשר דכל אדם לפי דרכו, להוציא לחג,

דלא חזי לעומר, מ"מ יש לחוש שיבא לאכלו, עי' מנחות פלוגתא דר"מ ור"י, ולע"כ).

מ"ש בירו' דלצורך רבים מותר אפי' בפרות, לכאורה לא מיירי כשיש להם ליקח מן השוק, [דאיהו נמי כשוק דמי, ולא מיירי בפשוטו דבני ביתו רבים], ויש ללמוד מזה דאין לו מה יאכל כפשוטו ודלא כהרמב"ם, וא"כ גם הרא"ש והריטב"א שהעתיקו הירו' לא ס"ל כהרמב"ם, (וכ"מ בפרש"י שכ' דר"ה יש לו מה יאכל הוה, ובשעורים פשיטא, אלא די"ל שהי' צריך לדמיהן, וקמ"ל דמשום דבר האבד התייר), אבל בשו"ע העתיק תרוייהו, ומה שהוכיח הבי' מהא דאדם חשוב, פי' הריטב"א דהי' לו ללוות, והיינו מפני שאין לו מעות לקנות, וכן בסברא דאין להקל לטרוח כולי האי כשאפשר לקנות, ודרך כל אדם בכך, וצ"ע.

שם אדם חשוב שאני, אם בדבר האבד יש חומרא דאדם חשוב

שם א"נ אדם חשוב שאני, מבואר כאן דבדבר האבד לא אמרינן אדם חשוב שאני, מדלא משני הכי מעיקרא בחצדא דשערי, ולא אמר כאן ואבע"א חצדי דשערי ואדם חשוב שאני, וכ"מ מדר"ה דחצדי לי', והטעם מפני שדבר האבד ידוע לאינשי, אבל שאין לו מה יאכל לא ידעי, ועובדא דר' ינאי בסוכות הוה וסתמא דמילתא כבר נגמר קודם החג, ולכן טעו שהשהו במתכוין.

ובפי' ר"ח נראה שפסק כתירוץ בתרא דאדם חשוב שאני, ויש לזה משמעות מדמסיימי עלה עובדא דר"א דאיקפד מה"ט, (ואולי גם עובדא דר' ינאי, אלא דהתם דבר האבד הוה), והב"י בסי' תקל"ז כתב דלא הביאו הפוסקים הא דאדם חשוב משום דרב סבר דמותר וגם בדעת שמואל פליגי לישני, ובדרכנן עבדינן לקולא, וראיתו מהרמב"ם והטור, דהרי"ף והרא"ש הביאו הגמ', ולא השמיטו תירוץ בתרא, שו"ר בשבת נ"א א' דהתם נמי ר' אמי הוא דאיקפד אר"נ כה"ג וא"כ הו"ל יחידאה כנגד ר"נ ור"י

שיקנה במחיר הספרים עצמן, והו"ל כבעה"ב המוכר נכסיו.

אם יש חילוק לדינא באין לו מה יאכל בין סחורה למלאכה

שעה"צ סי' תקמ"ב אות י' י"ב, מ"ש דבירו' מחלק בין סחורה למלאכה, אפשר לדחות דרך מכירת חפציו שרי אבל לא דברים של פרקמטיא שלקחם מתחלה ע"מ להשתכר, אבל אין נראה כן דפשטות הירו' דשרי פרקמטיא בכה"ג, אבל מ"מ פשוט בירו' דאין לו מה יאכל מתפרש בשוה בשתי המשניות, וכן לתלמודן, וקשה לומר דלאוקימתא דרבא נשתנה פירושא דאין לו מה יאכל, [וועי'] לעיל דלמסקנא י"ל דהדרין גם במתני' דמוכר], וכבר העירו כן ע"ד המ"א, וילמד סתום מן המפורש דכ"ז שאין לו לצרכי החג לפי דרכו חשיב אין לו מה יאכל, דכ"מ ברמב"ן ובמרדכי, וכ"מ ברא"ש וריטב"א שהעתיקו הירו', וכ"נ להרמב"ם והגאונים, וכמשנ"ת.

לשון שישתכר וירויה שבטוש"ע אפשר דר"ל שיהי' לו מקום להשתכר, דהיינו כדי שישכרוהו ויוכל להרויח, ואין לשון ישתכר על השכר פעולה כמשמעותו בשאר מקומות. וברמב"ם כאן.

י"ג א' מותיב ר"ש כו'

מז. י"ג א' מותיב ר"ש כו' מתקיף לה ר"פ כו' מתקיף לה רבינא כו' אלא א"ר אשי כו', יש לעי' מאי קסבר ר"ש דלא קשיא ל' מהני, ומאי קאר"א מועד אארבעה עשה קא רמית הרי התנא מדמי להו, ומאי קסברי ר"פ ורבינא.

ונראה דר"ש לא קשיא ל' מדבר האבד כיון שניכר במלאכה שהיא משום פסידא, אבל כשאין לו מה יאכל ועושה כל מלאכה כדרכה אין ניכר טעם ההיתר, וס"ל דלא הו"ל לתנא לתלות טעם היתר י"ד מפני שהן מלאכות קלות שמצינו להם היתר, שהרי בכל המלאכות

כמו שגבאי צדקה נותנין לפ"ז, או שהשיעור כדין חיוב מזונות של בעל דתנן שנותן לה גם קטניות ופירות, מיהו דוקא למזונות ולא לכסות.

מיהו יש להסתפק אי קי"ל כמ"ש בירו' פ"ב ה"ג דאף למשתי קונדיטון מותר למכור, והמרדכי דייק מהירו' להתיר אף להרווחה, וכן העתיקוהו הרא"ש והריטב"א, ועי' לשון החינוך שהביא בנ"א שם, ולפמש"כ ס"ק י"א דדין שכר פעולה שאין לו מה יאכל כדין אוכל נפש, שפיר יש לקיים דכל שהוא לצורך אכילה מותר, אבל אם נימא דבשכר פעולה אסור כולי האי לצורך הרווחה, אין ללמוד מהירו' להתיר בפרקמטיא, דפשטא דתלמודן שדינם שוה, ואמנם ממילתי' דרבא דפרושי קא מפרש יש ללמוד דאין לו מה יאכל היינו כל צרכי אכילה של חג, דלא מסתבר שלא יוכל למכור נכסיו לצורך סעודה הראוי' לשמחת יו"ט, אבל קשה לחדש פלוגתא בין רבא ור"נ בפירושא דאין לו מה יאכל, וא"כ מתפרש בדר"נ ואב"י כמו לרבא, ומה"ט יש לקיים דלכו"ע שרי כצורך אכילתו ביו"ט, ולא רק לחם ומים, וכ"נ בירו' דפליגי אמוראי אם שכר פעולה שאין לו מה יאכל מותר, וכמו למ"ד דהלואה דשריא היינו באין לו מה יאכל מסתברא דכל צרכי סעודה בכלל, ה"ה דלמאן דשרי לשכר לבלר הדין כן, ובבה"ל שם ד"ה מה כתב לפרש דהירו' לטעמי' דשרי למשתי קונדיטון לא מצי לאוקומה לשכר לבלר, אבל לתלמודן דאין לו מה יאכל ממש ל"ק, ולכאורה נראה דר"י דירו' נשאר בדעתו דשכר פעולה שרי, וכמסקנא דתלמודן, וקושיא דר"י זוהי קושית רב ששת בתלמודן, וא"כ יש ללמוד מהירו' לתלמודן דכל לצורך שמחת יו"ט שרי, וכדי פרנסתו י"ט א' לאתויי כסות וכלים א"נ להרווחה יתירה, ועי' קרן אורה שכבר העיר ע"ד הנ"א, והעיר ע"ד הריטב"א שהעתיק הירו' דלקונדיטון שרי, ובדף י"ט א' פ' להרווחה היינו כדי פרנסתו, וצ"ל דהיינו הרווחה יתירה, - עי' לק' ס"ק כ"ד דאין ראי' דכונת הירו' לפרקמטיא, דיתכן לפרש

בזה טפי ממועד, וצ"ע בזה דאפשר דכל מלאכת דבר האבד שלא כיוון מלאכתו ל"ד, רשאי לעשותה מעשה אומן, ונקט תפירה דרשאי לכוין מלאכתו וכן כיבוס ותספורת.

י"ג א' מתני' אין לוקחין בתים בו' בדעת המ"מ דדוקא אלו אסורין משום אושא מילתא

פז. י"ג א' מתני' אין לוקחין בתים ועבדים ובהמה כו' במ"מ פ"ז הכ"ב פי' דדוקא הני אסורין משום דאושא מילתא, אבל שאר מילי מותרין כשצריך להם לעצמו ולא לשם פרקמטיא, [או בשיירא כשהשיגם בזול לדעת הר"מ והרא"ש], והא דמוכרי פירות כסות וכלים בעינן צינעא היינו מפני שאומנותן בכך, ודמי לאוושא מילתא דבתים או דדרך קבע גרע דנעשה המועד חול, אבל קשה מ"ט מוכרין פירות רק לצורך המועד, ולא משמע דלרבותא קאמר דאף כשמוכרין לצורך המועד צריכין צינעא, וגם מעיקר הדבר שהצריכו צינעא משמע שהמכירה מותרת רק לצורך המועד, שאם המכירה היתר גמור בכל גונא אין להצטנע, אבל כיון שיש בזה איסור והיתר עבדינן בצינעא, כדלעיל י"ב ב', וכ"מ לק' ב' דתבלין שניכר צורך המועד ועיו"ט האחרון מותר, ועוד דהא אמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור, ולא משמע דהיינו כשהקונה ג"כ כונתו ע"מ למכור, וגם הרי יכול למכור ממועד, ואפשר דמפרש שהאיסור רק על המוכר דרך קבע דזה מיקרי פרקמטיא, אבל הלוקח מותר, ונפ"מ בלוקח מגוי או מבעה"ב, שו"ר בלח"מ שפי' כונת המ"מ דאף משיירא אסור ליקח בהמה ועבדים דאושא מילתא, עיי"ש, וצ"ע.

בדעת תו' דכל מו"מ אסור במועד ואפי' דברים שאין בהם אושא מילתא

אבל בתו' כתבו בשם הר"י דה"ה שאר דברים וכ"כ המ"א והגר"א בסי' תקל"ט סי"ב ועיי"ש שכ"כ בשם הרמב"ן והרא"ש [ומ"ש הרמ"א שנהגו כ"ה בכל בו בשם הר"פ שכ' מיהו נהגו העולם עתה לקנות כלים חדשים,

מצינו היתר, ור"פ השיב דאין ללמוד ממה שמצינו היתר במאורע, דלא חשיבא עיי"ז מלאכה שהותרה, וה"נ אין לו מה יאכל, ורבינא סבר דממאורע של בנין לא קשה שאין הדבר מצוי וגם הצורך ניכר וגם מפני הסכנה שאני, אבל מכל הני השנויים במתני' דואלו כותבין במועד איכא לאתויי להתיר לבלר, א"ו דבר האבד שאני וה"נ שאין לו מה יאכל שאני.

ולפ"ז כולוהו אמוראי סברי דבאמת יליף התנא משריותא דמלאכות אלו להתיר בי"ד, אלא שאין ללמוד ממקום פסידא ומאורעות מיוחדים, ורב אשי השיב דאף אי משכח תנא שריותא גמורה בדבר שאינו לצורך המועד, לא הוה יליף להתיר בי"ד יותר מזה, כגון אם כתיבת הדיוט היתה מותרת שלא לצורך המועד, לא נלמד להתיר מזה גם כתיבת אומן בי"ד, דרק בהני שהם לצורך המועד ילפינן ממה שמצאנו היתר במלאכות אלו, ומה שהתירו במועד משום פסידא לא נתיר בי"ד שלא במקום פסידא, וזהו שהביא התנא מלאכות אלו שהותרו במועד לצורך המועד, ומה"ט שרינן להו בי"ד דכל עיקר איסור י"ד כדי שיתכונן לצרכי יו"ט, כן פי' הריטב"א, ולכן יש להתיר בו מלאכת אומן בהני שהותרו מלאכת הדיוט, וכן בהני דשרו מן הדין ומשום גזירה אסרום, דבי"ד לא גזרו שיכנס מנוול.

בדברי הריטב"א במה שהתירו בי"ד

ויצוי בריטב"א מ"ש בשם רש"י ותו' ומש"פ בלשון הגמ', ועיקר הדברים דכיבוס ותספורת חשבינן להו צורך המועד גמור להתירן לגמרי, אי לאו גזירה, ולכן בי"ד מותרין, וכן תפירת בגדים להדיוט כדרכו, חשיב צורך יו"ט גמור, ואסרו אומן משום דהו"ל כדרך חול, ולכן בי"ד יש להתיר, אבל מעקה לגג ולמרפסת שהתירו מעשה הדיוט משום סכנה, אין להתיר בי"ד מעשה אומן כיון שההיתר לא ה' מחמת צורך המועד, אלא מחמת פסידא וסכנה, ובי"ד החמירו שיהא פנוי לצורך יו"ט, ולכן לא התירו

בהא דאי' בתוספתא דמעכו"ם מותר לקנות שדות בתים כו'

בתוספתא פ"א ה"ח שנינו דלוקחין מן העכו"ם שדות בתים וכרמים בהמה ועבדים ושפחות מפני שהוא כמציל מידם, ואפשר דכלפי זה שנינו דבישראל אסור, דלא נימא שההיתר מפני הטעמים שכתבנו וה"ה ישראל, אלא דוקא בגוי משום מעוטינהו כדאמר ע"ז י"ג ב', אבל בישראל אסור, ומדקתני צורך המוכר ש"מ דבישראל דוקא מיירי, [מיהו בתו' הרא"ש בשם הראב"ד וכ"כ הרמב"ן בתוה"א דהא דלוקחין מהן שדות כו' מיירי בגביית חוב שמציל מידן, ודכוותה יש לפרש בתוספתא אף אי מיירי בחוה"מ, ועי' בראשונים ע"ז שם, שכתבו בשם ר"ה גאון דהו"ל כשיירא, ולע"כ, ועי' לק' ס"ק כ"ג].

בבה"ל סי' תקל"ט ס"ב כתב לפרש דהתוספתא אשמועינן רק היתר העלאה בערכאות וע"ז אמרו מפני שהוא כמציל מידם, ובאמת בגמ' י"א א' משמע שאין ד"ז שנוי גבי חוה"מ, אבל יש לדחות דכונת הגמ' לאתווי הא דהולכין ליריד, אבל הא דלוקחין דברים אלו, ידעו בגמ' דאף במועד מותר משום מיעוטינהו, ושירותא דיריד לדברים אחרים איצטריך, והענין דרק בבתים ועבדים ובהמה מיקרי מיעוטינהו, אבל קניית סחורתם בשאר מילי, שמחה היא להם שאם תשאר בידם ירקבו או שלא יוכלו להרויח בעשיית חדשים, ודוקא הני חשיבי מיעוטינהו, שהם דברים שאינם מצויין תדיר ומסייעין את האדם ביישובו, וסתמא בעה"ב מוכרן מפני ההכרח, ולפ"ז יתיישב נמי סוגיא דע"ז י"ג ב' דשרינן לקנות סנדל ביריד, ואע"פ שאין בזה משום מיעוטינהו, דיריד דבר האבד הוא והכל מותר, אבל הני דלוקחין אף שלא ביריד, קבעי מ"ט, עיי"ש בגמ' שהזכירו טעמא דמצות וקדושה, ומש"ה לא קתני הכא יריד בתוספתא דהני לעולם מותרין, ולא קאימנא כעת בעיון

ותחלה כתב בשם הריטב"א להיתר ובשם ראבי"ה לאיסור וכ"כ הר"מ, וש"מ כמ"ש המ"א דכונת הרמ"א שנהגו ולא שכן הדין וע"כ מיירי התם שלא לצורך המועד, דאל"כ הכל מותר ואף להביא מבית האומן ע"ש], וכ"מ בריטב"א י' ב' דרק בשיירא התירו לקנות לצרכי ביתו וכמ"ש הרמב"ן.

מ"ט נקטו במתני' דוקא הני

ויש לעי' א"כ מ"ט נקט במתני' דוקא הני, ופי' תו' דקמ"ל דאפי' הני שרו לצורך המועד, אבל לפ"ז הו"ל למיתני לוקחין בתים כו' לצורך המועד, ומ"ט קתני אין לוקחין, [מיהו בירו' וברי"ף ורא"ש גרסי נמי אבנים ולכאורה בזה החידוש דאע"פ שנראה ודאי לצורך חול לא חיישינן למראית העין], ואפשר דהי' מקום להתיר מכירת דברים מיוחדים שאינם מצויין תדיר, דאף אם נתיר מכירתן לא יפתח השוק במועד כבחול, דעיקר פרקמטיא בדברים קטנים, וגם יש בזה קצת משום דבר האבד כיון דלא משתכחי בכל יום, וס"ד דלא אסרו אלא פרקמטיא שתגרום פתיחת השוק כבחול, וזה יגרוור את בעלי המלאכה לעשות מלאכתן כבחול, משא"כ הני שהם מאורעות, וקמ"ל דאפ"ה אסור, וקמ"ל נמי דלצורך המועד שרי אע"פ שעיקר קנייתן לחול ושימוש המועד מועט הוא ביותר כלפי עיקר המקח וכן לצורך המוכר סתמא יש בשוויי הבית מאה פעמים צורך המועד ואפ"ה סגי בצורך זה להתיר המכירה.

מהרמב"ן במו"ק ובתוה"א נראה קצת שפי' דבמשנה זו קמ"ל איסור לקנות ע"מ למכור אפי' משיירא, דדברים אלו מי שאינו צריך במועד מסתמא לוקחם ע"מ למכור, ומש"ה נקט הני שאין בהם היתר, אלא לצורך המועד, דאם צריך בית ועבד יכול להשתמש בהם מיד, ודוחק.

שבין המחיר ששילם בקנייתו, דמעיכרא לצורך עצמו קנאו, ועכשיו נמלך למכרו, א"נ בלוקח מגוי, אבל אם נימא דהכל אסור ליקח, מאי קמ"ל רבא, וי"ל דנפ"מ במוכר לגוי דאסור, וכעובדא דשיירא שבירי, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאי ממתני' דמוכרי פירות כו' הו"א שהאסור על הלוקח לצורך שימוש אחר המועד שהוא מתעסק בצורך חול, אבל המוכר שכונתו להרויח הר"ז כמתעסק בסדר היום, כיוון שמגיע למטרתו היום, ולפ"ז נפ"מ רק למכור לגוי, דכשהישראל מותר ליקח מותר ג"כ למכור, ולא שייך לדון במכירה לעברייך.

מהו ליקח ע"מ למכור לצורך המועד

ואם נימא דאף לצורך המועד אסור ליקח ע"מ למכור, ורק מה שיש ברשותו קודם המועד מותר למכור, נחא דטובא קמ"ל, ובכל בו כתב דתגרי פירות מותרין ליקח ע"מ למכור, וכ"ה ברמ"א סי' תקל"ט ס"ה, וכ"ה פשטות הדברים דמוכרי פירות לאו מגינת דווקא הם מוכרין ואין הירקות ברשותן מקודם המועד, עי"ש במג"א סק"ח, אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה במתני' שם י"ג ב' כתב דכסות וכלים אסורין ליקח ע"מ למכור, ופירות שאני שצריכין למכור פירות טריים שקצרום במועד, אבל פשטות הפוסקים, דכל שלצורך המועד רשאים ליקח ע"מ למכור, [וגם אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם התיר כשאין להשיג במקו"א שיקנה מוכר זה אצל תגר או אומן המוכר הרבה בב"א], וכוונת הכל בו להתיר לתגר לחזור ולקנות מיד שמא יצטרכו למועד, ומותר לחזור ולמכור מה שלקח אע"פ שאין לו קונים עוד לצורך המועד, כדי שלא יפסיד ע"י שלקח, והרמ"א שם פי' דהוי דבר האבד, ופי' המ"א והמ"ב דרשאי לסחור שלא לצורך המועד מפני שאת העיסקא של יום זה לא יוכל להשלים למחר, ול"ד לסוחר שמוכר רק סחורתו ויוכל למכרה אחר המועד, ודוקא תגר [כ"כ בשעה"צ, ולא ביאר הטעם ויש לפרש מפני], שרווחו מועט ועלול להפסיד אם לא ימכור מיד, כענין ששינו בפ"ב בדמאי דסיטונות

בסוגיא דע"ז, מיהו בתלמודן נראה דהני נמי ביריד איתמר דקשה לסתום הולכין ליריד ולא לפרש דלוקחין הכל, ועי' לק' ס"ק כ"ג, - בח"א כלל קי"ב ס"ח העתיק דמן הנכרי מותר לקנות הכל, ואין לזה מקור דהמ"א קאי על דברי השו"ע שכ' בתים ועבדים ובהמה, וכ"ה בתוספתא שממנה מקור הדין, וכן דקדק לפרט במ"ב דוקא הני, והטעם כמש"כ שהם דברים המסייעין בישובו של האדם, אבל שאר מילי אסור, וכנראה סמך הח"א על מ"ש בשו"ע גם אבנים, והמ"א סתם בגוי להיתירא, אבל ע"כ אין אבנים בכלל, וכ"מ בשעה"ג שהעתיק רק אלו, מיהו למ"ש בבה"ל הכל אסור, ורק ביריד שהוא דבר האבד מותר, ועי' לק' ס"ק כ"ג דכ"נ עיקר.

י' ב' פרקמטיא כל שהוא אסור, מה הוסיף בכל שהוא

יז. י' ב' ואמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור, יש לעי' כל שהוא לאתויי מאי, ובנמו"י כתב דאפי' שו"פ אסור, ויש לעי' מהיכא תיסק אדעתין לחלק בזה, ושמא משום דלשון פרקמטיא משמע עסק חשוב מדלא קאמר מו"מ, לכך הוסיף דאפי' כ"ש, אבל הרמב"ם בפ"ז הכ"ב לא העתיק לשון כל שהוא, ונראה דמפרש דלשון כל שהוא ר"ל בכל אופן שהוא, וכתב בין לקנות בין למכור, (ואולי גם לגבות החובות של המסחר אסור, אם נפרש דמש"ה היה אסור בעובדא דרבינא עי"ש בתו', עי' להלן).

מה חידש רבא אחר שינוי במתני' איסור סחורה

ויל"ע מאי קמ"ל רבא, מתני' היא אין לוקחין בתים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד, וכן שינוי מוכרי פירות כו' לצורך המועד, ולפמ"ש המ"מ פ"ז הכ"ב שמותר לקנות שאר דברים אפי' שלא לצורך המועד כיוון דלא אוושא מילתא, י"ל דקמ"ל שהמוכר לשם ריוח בתורת עיסקא אסור, ומשכח"ל קונה שמותר בלוקח מבעה"ב שמוכר חפציו, דלא מיקרי פרקמטיא, כיוון שאין כונתו להשתכר בהפרש

המועד, לא נתבאר מאי קמ"ל רבא, דפרקמטיא אסור, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דס"ד שהמוכר מותר למכור כדי להרויח, אבל הלוקח לצורך חול אסור, ולפ"ז נפ"מ במימרא דרבא רק שלא למכור לגוי, והדברים סתומין, ולמ"ש הרמב"ן דאפי' משיירא אסור לקנות ע"מ למכור ניחא, אבל לא קיי"ל כן בשו"ע סי' תקל"ט ס"ה, וכן למ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמוכרי כסות וכלים אסורין לקנות ע"מ למכור לצורך המועד, ג"כ ניחא, אבל אין נראה דעת הפוסקים, וגם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מתיר בדליכא אחר, ואפשר דמשכח"ל שהלוקח מותר ליקח כגון שעובר כאן בשיירא, ומ"מ המוכר אסור למכור דאינו דבר האבד שצריך להשתדל להציל את הלוקח, ונשאר איסור פרקמטיא על המוכר, מיהו אם אין ללוקח מקום אחר לקנות יש לצדד להתיר גם בזה, ואולי בא לומר דאפי' גביית חובות של פרקמטיא אסור, וזהו לשון כל שהוא שאין לטפל בעניני פרקמטיא כלל, ויתפרש עובדא דרבינא כפר"ת דמעות עיסקא הוי.

שם ובדבר האבד מותר, מהו אבד

יח. שם אריב"א ובדבר האבד מותר, אין לפרש שהפירות מתקלקלין, דבזה אף הלוקח צריך להשתמש בהן מיד, והו"ל לוקח לצורך המועד, [מיהו משכח"ל שיש ללוקח פירות אחרים, ולוקח להשתמש באלו כדי שלא יפסיד המוכר, אבל לא משמע דמיירי בכה"ג, וגם אין בזה חידוש דהו"ל ככל מלאכת דבר האבד כיון שיש כאן חפץ נפסד], אלא מיירי שהחפץ עצמו אינו מתקלקל אלא שמחירו מוזל, ובפרקמטיא מיקרי דבר האבד כיון שכל עיקרו למכירה, כדי להרויח, אבל חפץ שבביתו אפשר דאסור למכור קודם שיוזל, ע"מ לחזור ולקנות אח"כ בזול.

שיירא שעוברת ויקנו ביוקר אם חשיב דבר האבד

ויש להסתפק אם גם שיירא שעוברת משוי לי' דבר האבד, דבשלמא אם יודע שאחר המועד יביאו למכור מסוג זה בזול ואפי' שיירא, שפיר חשיב דבר האבד שכבר לא יוכל למכור

לא חייבו אותם להפריש דמאי עי"ש, אבל הדברים מחודשים דבפשוטו ודאי אין להתיר לקנות ע"מ למכור שלא לצורך המועד, וזה מיקרי רק מניעת ריוח, ורק כשחזרתו בידו איכא חשש פסידא, ובכל בו מבואר דמיירי בתגר שמוכר לצורך המועד, וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם ע"ד הרמ"א שהשמיט תיבת פירות שבכל בו, ובאמת אפי' ל"ג פירות, מתפרש בתגרי דברים שלצורך המועד, וצ"ע.

באופן שללוקח הוי דבר האבד ולמוכר לא

ואפשר דמשכח"ל שהישראל מותר ליקח ואפי"ה אסור למכור, כגון שישראל עובר עם שיירא, ולדידי' לקנות כאן מיקרי דבר האבד, אבל המוכר יוכל למכור במחיר זה גם אח"כ, וכן משכח"ל כשהמוכר עובר בשיירא ואצלו למכור כאן הוי דבר האבד, אבל הישראל הקונה ימצא גם אח"כ לקנות, ואפשר דבכה"ג לא מיקרי דבר האבד שמתיר לישראל אחד לעשות מלאכה להציל את של חברו, דכיון דאי ישראל לא זבני במועד אין כאן דבר האבד, לא מורינן להו לקנות ולמכור כדי שבני השיירא ירויחו, אבל לגוי מותר למכור או לקנות ממנו, דמי שהדבר הפסד אצלו מותר למכור ולקנות, וכן נפ"מ למ"ש הרמב"ן דלצורך עיסקא אסור לקנות אף כשלא ישיג כ"כ בזול אחר המועד, וד"ז לא שמענו ממתני', דבגונא דמתני' כה"ג מותר לקנות, והרמב"ן כתב וזהו ששינוי אין לוקחין בתים כו' אלא לצורך המועד, ולכאורה מתני' מתפרשת שפיר בקונה לעצמו, אלא דלא מיירי בשיירא, ויתכן כונתו דבית שאינו לצורך המועד סתמא לעיסקא הוא, שאם אין לו בית הרי צריך לו למועד, וכן עבד לשמשו ובהמה לרכוב, ולכן סתם התנא באלו לאיסור בכל גונא אפי' בשיירא, משא"כ שאר מילי שקונה לעצמו מותר בשיירא.

סיכום האפשרויות בחידושי דרבא

סיכום הדברים דמאחר ששינוי אין לוקחין אלא לצורך המועד וכן מוכרין בצינעא לצורך

בדברי הרמב"ן שמחלק בין לקנות חפץ לשימוש משיירא למניעת ריוח בפרקמטיא ומציאה

עיקר חילוקו של הרמב"ן בין שיירא למניעת ריוח דפרקמטיא ומציאה אינו ברור כ"כ, שכתב דחפץ שצריך לעצמו מיקרי דבר האבד, כיון שלא יהא לו אלא חפץ זה ביוקר, ונמצא שרק נתמעט כסו, משא"כ בפרקמטיא שרק יתמעט רווחו, ואכתי קשה במציאה של דגים דודאי דעתו לקנות דגים גם אחר המועד, ואם שיירא מוכרת דגים בזול ראוי להתיר לקנות כשדעתו לקנות אחר המועד, וא"כ במה גרע שהדגים נמצאין בחנם, [ועי' להלן ד"ה ולתירוצו], וצריך לחלק בין היכא שעומד לקנות דגים ולמלחן, לבין מצב כזה שלא הי' קונה (אלא מעט) ועכשיו מוסיף לאכול דגים מפני שמצאן בחנם, או שימכרם לאחרים, דהתייחסות האדם לדגים אלו כשאר שוה כסף, משא"כ בחפץ מסוים שצריך לו, וכ"ה לשון הרמב"ן אבל אם הוא צריך כו' לאחר המועד ודעתו ודאי ליקח אותו.

ויותר מיושב בתי' בתרא דהראב"ד

אבל יותר מיושב בסתמות הגמ', [אם ננקוט כהירו' דמשיירא מותר ליקח, ע"כ] דמציאה דאסורה מפני שאינה מזומנת לו בלא מלאכה, דהא ודאי מותר לזכות מן ההפקר כל דבר, אלא שאינו יכול לעשות מלאכה מפני זה שהמציאה אבודה ממנו, ולכן אם המליחה מותרת חשיב שהמציאה מזומנת לו בלא מלאכה, אבל אם צריך לטרוח במלאכה האסורה ה"ז כלא הגיעה המציאה לידו, דכל דגים שבנהר ניצודין בחנם ע"י טירחא, ולא מיקרי דבר האבד, וה"נ בהני כל שחסרים טירחא, ונשיאת המקח מן השוק לא מיקרי חסרון מלאכה, דלא חשיב חסרון בדבר עצמו, דכל שמותר ליקח כשמשאירו בבית האומן עד לאחר המועד, שוב אינו בכלל פרקמטיא האסורה, וה"ה במציאה כה"ג, אבל צידה ומליחה חשיבי חסרון מלאכה בעיקר החפץ, והרמב"ן בתוה"א השיג על

סחורתו במחיר הקודם, אבל זה שעוברת שיירא וקונים ביוקר אפשר דלא חשיב שנפסד מה שבידו, אלא מניעת ריוח שיכול למכור ביוקר, ולפמ"ש תו' דדוקא כשמפסיד מן הקרן, הכא ודאי לא חשיב הפסד, אבל אף למ"ש הרמב"ן בתוה"א והריטב"א דלא אזלינן בתר קנייתו, אלא לפי ערך הסחורה כעת [ערמב"ן שם שאפי' מתמעט מהריוח מותר, והריטב"א כתב כשמפסיד שכר טרחתו], בזה יש לדון אם שיירא קובעת את ערך הסחורה, או שזה רק מאורע, וכיון שאחר המועד תחזור סחורתו למחיר שקודם השיירא, לא חשיב פסידא, אע"פ שבזמן השיירא חשיב כבא רווחא לידו, והכי מסתברא, אבל למאי דאמרינן בירו' שמותר לקנות משיירא ופירשו המפרשים כיון שמוכרין בזול, ואף הרמב"ן והריטב"א מודו דשרי בשצריך לחפץ זה, י"ל דה"ה כשהסחורה בידו דחשיב הפסד, מכ"ש דמעוץ בידו ורוצה לקנות, וכ"כ הבי"י סי' תקל"ט בשם הריב"ש דאף הרמב"ן מודה בזה, ושם ביאר דפלוגתא דאמוראי היא בירו', אבל לכאורה בירו' נראה דע"י שיירא לעולם הכל מוזל שהם מביאין עמהם סחורה ומוכרין בזול, ולכן לקנות מהם מותר, אבל למכור קודם שתבא השיירא מחשש שיוזל מחירה כשתבא השיירא, בזה אמרו שאם לא תפחת סחורתו מן הקרן לא מיקרי דבר האבד, ולפ"ז לא שמענו שיהא מותר למכור ביוקר לשיירא, שהרי זוהי מניעת ריוח, והא דשרי לקנות בזול מן השיירא זה מיקרי שפיר דבר האבד שלא תהא כאן השיירא, וגם יתכן דמיירי בחפצים שאין להשיגם כי אם אצל השיירא, ולא משום זולא לחוד, מיהו י"ל דכל עסק עם השיירא מיקרי דבר האבד, ורק במה שמוכר כדרכו מחשש פסידא דלמחר, בזה בעינן שיהא הפסד מן הקרן, אבל למכור לשיירא אפי' ליוקר שיותר מן הריוח מותר, ומ"מ צריך ראי' להתיר, דלכאורה שיירא דמיא למציאה, אא"כ נימא שדעתו של אדם ע"ז, וחשיב טפי דרך מו"מ ממציאה.

ג"כ מותר, וכתב שלמדו ד"ז מדין שיירא, ולכאורה נראה דכאן מתפרש בפירות שעכשיו עונתן, ואח"כ אינם בנמצא אלא אצל בעה"ב שכבשום, כי אינם משתמרים בלא כבישה, וכן ענבים בשעת הבציר ע"י הג"א פ"ב שהזכיר דריכה, או יין דרוך שלא הכניסוהו בחביות, וכה"ג מיקרי שפיר דבר האבד ולא מניעת ריוח, שזהו סדר העולם לקנות פירות וענבים ויין בעונתן ואם מאחר עונתן מיקרי פסידא, ולא מהני מה שיוכל להשיג אצל בעה"ב ביוקר, אבל שיירא זהו מאורע ואינו סדר קבוע, וכיון שמוצא לקנות הכל כקודם השיירא, זה יש לדמות לעבורי רווחא, ולכן לתירוצו בתרא דהראב"ד אין להתיר אלא לקנות אבל לא לטרוח בכבישה ודריכה, (וראיתי מועתק במכתם מהראב"ד שסיים וכן עיקר על תירוצו בתרא).

ויעו"י במ"א סק"ו ופשטות דבריו דלקנות בלא לכבוש קאמר, ואמנם קשה ע"ז מסיום דברי המחבר, ואפשר לפרשו כשלא יהא בנמצא כלל, וע"ד מש"כ, אבל בזה יש להתיר גם הליקוט, ובמ"ב סק"ט הוסיף וה"ה אם יתייקר אח"כ, ואמנם כ"ה לפי מקור הדברים לדעת הב"י, אבל לדינא יש לקיים רק כשלא יהא בנמצא כלל, והיינו על הדרך שכתבנו שתעבור עונת פירות אלו, אבל משום יוקרא לחוד לא שרינן כבישה, וכמ"ש בבה"ל בשם הגרע"א ז"ל.

בשו"ע בדין קניית חביות ותיקון

מושי"ע סי' תקל"ט ס"ט ומותר לקנות ולתקן החביות ולזפתן, יעו"י במ"ב סק"כ ט"ז דאפי' ימצא ביוקר אחר המועד מותר כמ"ש הב"י דזוהי כונת הרא"ש במ"ש שלא ימצא כמו שמוצא עתה, ויש לעי' בשלמא לתירוצו קמא דהראב"ד נוחא, אבל לתירוצו בתרא כיון שצריך לטרוח בתיקון החביות הר"ז כטורח דמליחה ולא שרינן רווחא בכה"ג, ובבהגר"א ציין לדעת הרמב"ן דכשקונה לצרכו מיקרי דבר האבד, אבל לכאורה לדעת הראב"ד אין להתיר בכה"ג בדאיכא טירחא, דבהא פליגי הראב"ד והרמב"ן

הראב"ד דמשכח"ל טירחא למדוד ולהעביר במו"מ טפי ממליחת דג אחד, ומ"מ יש לחלק אם החסרון בתיקון גוף הדבר או בהבאתו בלבד, ועמ"ש מרן זלה"ה בסו"ס קל"ה ע"ד הרא"ש.

בתי' קמא דהראב"ד

ולתירוצו קמא דהראב"ד דיש חילוק בין ביטול כיסו למציאה, לכאורה נמצא איפכא מסברת הרמב"ן, דכשקונה בזול להרויח במו"מ מיקרי פסידא, כיון שמעותיו מזומנים לצורך זה, אבל בעה"ב הקונה לצרכו לא מיקרי ביטול כיסו, שסברא זו שייכא בבעל עסק ולא בלוקח פרטי, אבל אין נראה כן להתיר לצורך עיסקא ולאסור לצורך עצמו, וכמ"מ בס' תקל"ג ס' ע"ש בבהגר"א ובהגרע"א ובבה"ל שכ' דלתירוצו קמא דהראב"ד מותר לקנות ולכבוש והיינו בלוקח לעצמו, וצריך לחלק דמו"מ הוי מנהגו של עולם, ולעולם טורח ומצפה לקנות בזול, ולכן המניעה כהפסד חשיבא, (וכן הזכיר הרא"ש לשון דרך כל אדם בתיירוצו בתרא, והרמב"ן העתיק שם דרך חול עי"ש), אבל מאורע של מציאה שאין דעתו של אדם ע"ז לא מיקרי פסידא, [שו"ר שכ"כ בב"י סי' תקל"ט קודם שראה הרא"ש, אבל הדברים מחודשים, דלא הו"ל לגמ' למיסתם כולי האי, שהרי לא הוזכר בתלמודן היתר שיירא, ובסברא מציאה כשיירה, ובמ"ב סק"כ כתב דזוהי כונת הראב"ד בתיירוצו קמא] ואפשר לומר כמ"ש הרמב"ן דפחת מעותיו כ"ש דחשיב הפסד, אבל לפ"ז היו הפוסקים צריכין לחלק במדת הצורך שלו בפירות, שאם קונה מפני שמשיג בזול, הר"ז כמציאה ואסור, ואם דעתו לקנות אף במציאה מותר, וצ"ע.

בדברי השו"ע שהתיר לקנות ולכבוש דבר שלא ימצא אחר המועד

יט. מושי"ע סי' תקל"ג ס"ג ואם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד מותר לקנותו ולכבושו, בב"י פי' שדינו כדין יין בשעת הבציר שאם לא ימצא אח"כ בזול כמו עכשיו

אע"פ שהחלות במועד, וכמ"ש מרן זללה"ה בדמאי ס"ט סק"י דאף לענין שבת יש להתיר בכה"ג, ועי' להלן בזה, אבל כאן מיירי כשבאמת המקח נהי' ע"י החלטת הלוח לאחר המועד, ובכה"ג בשבת יש לחשבו כמור"מ ע"י החלטתו שלא להחזיר חובו, ואמור"ר (שליט"א) זללה"ה בביצה ל"ו א' הועתק משבת סכ"ה לדף קנ"ו, כתב דמה"ט יש לאסור בשבת אף כשרק החלות בשבת כיון שע"י הסכמתו שלא לבטל חל ההקדש עי"ש שהביא כן מדברי הגרע"א ז"ל לענין קדושין בתשו' סי' קנ"ט, וכ"כ מרן זללה"ה שם כשהחלות תלוי במעשה ההפרשה בשבת עי"ש, והביא שם מההיא דעירובין ל"ו א' דבלא מעשה מותר, ולע"כ בכ"ז.

ובבהגר"א ציין ע"ז הא דמקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד י"ב א', ועי' מ"ב סי' תקמ"ג סק"ז דאף לישראל מותר, וכ"מ בתוספתא שהביא הרמב"ן דפליגי בכתיבת שטר אריסות וקבלנות, וש"מ שקביעת העיסקא מותרת, ודכוותה שנינו בשבת קמ"ט א' לא ישכור אדם פועלים בשבת, דליכא איסור דממצוא חפצך במועד, מיהו י"ל דבקיבולת קיל טפי שלא חל קנין בשום חפץ.

ויש לעי' במ"ש ר"י ומהר"ם [עי' רא"ש בתשו' וטור וב"י סו"ס תקל"ט והג"א סופ"ק] שיכול להלוות לגוי אם לא יקח ריבית על שבוע של חוה"מ, וכ"ה בשו"ע שם סי"ג שיוציא ריבית של שבוע ראשון לשמחת יו"ט, ולכאורה כאן כבר נגמר המור"מ במועד, וצ"ל דכיון שיכול להחזיר החוב תוך המועד אין כאן החלטה למור"מ, ורק ע"י רצונו להמשיך ולהחזיק המעות אחר המועד מתחייב בריבית, ולכן דיינינן ל' כקיבולת שעושה מלאכתו אחר המועד, אבל בסברא יש מקום לדמותו להערמה דיי"ז הנ"ל, דהתם נמי מתחלה הלואה היא ואח"כ נגמר המקח, וה"נ נגמר המור"מ של הלואה הריבית, שהרי נוטלו בודאי ע"ד כן.

וסתם בשו"ע ס"ה כהראב"ד, ואפשר לחלק בין תיקון החביות לכבישה, דכיון שצריך לקנות כמות זו של יין ע"כ צריך לתקן חביותיו לצורך זה, ולכן א"א לומר שאין היין מזומן לו להרויח כיון שחסר תיקון החביות, דזהו דבר שבלא"ה יצטרך לעשותו, משא"כ כבישת הפירות והדגים שאם לא ימצא מציאה זו לא יצטרך לכבוש כלל אלא יקנה כל פעם כדי צרכו, אבל האחרונים ז"ל לא חילקו בזה, ואתיא כדעת המחבר לעיל סי' תקל"ג ס"ג וכתירוצו קמא דהראב"ד לקולא כמ"ש בבה"ל שם, ולפמ"ש"כ לעיל שם דמיירי כשלא ימצא כלל אחר המועד, ה"נ כאן יש להתיר תיקון החביות מה"ט, אבל לשון הרא"ש משמע טפי דמשום זולא לחוד נמי שרי, אלא שכתבנו דהאי זולא של סדר העולם עדיף משירא, עיי"ש.

שם ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד, פי' שיועד שזמן מכירת היין יהא במועד, ומכוין תיקון חביותיו באותה שעה, דמימר אמר שעדיין לא הגיע הצורך בהם קודם המועד, וקמ"ל דג"ז מיקרי מכוין מלאכתו במועד, א"נ דלא נימא דחשיב טירחא באו"נ דשרי אף מכוין מלאכתו כמ"ש בסי' תקל"ג ס"א מהרא"ש, אבל זה שממתין מלקנות עד המועד שאז יהא זול, לא מיקרי מכוין, דהר"ז כפרדיסא דלא מטא זימני' קודם המועד, ועי' לק' סקכ"ו.

בדין האם מותר לעשות מקח קודם המועד שיחול בחוה"מ

כ. שו"ע סי' תקל"ט ס"ז המלוה את חברו על חפץ או על סחורה על תנאי שאם לא כו' שיהא קנוי לו יש מתירין ויש אוסרין, מבואר בטור דיש לאסור משום שמא יערים אבל מעיקר הדין מותר, ונראה דבמערים אסור מעיקר הדין דכיון שנגמר המור"מ ביניהם, אע"פ שהחלות יהא לאחר המועד, דינו כמור"מ, שהר"ז כמור"מ על תנאי אם ירדו גשמים או תנאי אחר, ולאידך גיסא אם נגמר המור"מ קודם המועד ראוי להתיר

מ"ט להלוות לגוי בריבית במועד חשיב דבר האבד

שוי"ע שם סי"ג להלוות לכותי לכותי בריבית לאותם שרגילים ללוות ממנו מותר משום דהוי דבר האבד, ופי' הרא"ש מפני שילכו לבית יהודי אחר וירגילום אצלו, [הענין מפני שהגוי דחוק למעות ולא ניחא ל' בסירובו של הישראל, ולכן חשיב הפסד קרוב מפני כעסו וירגיל אצל זה שעושה לו חפצון], ולמדנו מזה דחשיב דבר האבד אע"פ שאין כאן דבר הנפסד אלא שילכו לבית יהודי אחר, וגם למדנו דכיון דבמציאות איכא ישראלים שמקילין בדבר חשיב מציאות של דבר האבד, אע"פ שאם היו כולם מחמירין לא ה' פסידא, שהיו מרגילין עצמם ללוות קודם המועד, ויש לדחות דלאו דוקא נקט יהודי אחר דה"ה שיש לחוש שילכו לבית גוי אחר, ולשון הטור ילכו ללוות במקום אחר.

ויש לעי' כיון דנקטינן דלהלוות שלא בריבית שרי, ורק ע"י הריבית הו"ל בדין פרקמטיא, א"כ מ"ט חשיב דבר האבד, ילוה להם שלא בריבית בשבוע של חוה"מ וכמ"ש ר"י ומהר"ם, ונמצא שאין הדבר האבד מחייב להתיר הפרקמטיא של הריבית, והי' נראה מזה דדעת הרא"ש דהלואה בלא ריבית נמי חשיבא פרקמטיא, לדעת האוסרים, ולכן אין תועלת בהלואה בחנם אלא אדרבה בריבית עדיף כשמוציאה לצורך יו"ט, אבל לשונו ז"ל בתשו' שבב"י שם משמע שמותר אף בשכר כדין דבר האבד, אבל בחנם פשיטא דשרי, ומ"מ צ"ל טעמו דרק כששניהם יחד אסור אבל כשצריך כבר להלוות הרי השכר לבד ג"כ מותר.

י' ב' רבינא הוה מסיק זוזי כו' איזה גביית חוב חשיב כפרקמטיא

כא. י' ב' רבינא הוה מסיק זוזי כו' מהו למיזל האידנא עליהו כו' מהא דמייתי לה הכא יש ללמוד דהנדון משום פרקמטיא, [אבל עיקר הענין הי' אפשר לפרש דהו"ל מכוין מלאכתו במועד לטרוח ולילך לאותה העיר

ולחזר אחר חובותיו, ולא משום דגביית חוב לחודי' חשיב פרקמטיא], ויש לפרש דמוכר שמחזר לגבות חובותיו מהלקוחות הר"ז בכלל פרקמטיא, שג"ז חלק מטורח העיסקא, אבל גביית חוב של הלואה לא שייכא בכלל פרקמטיא, ויש לפרש כן בכונת תו' דמ"ש סחורת יין ר"ל דמי סחורת יין, דהא זוזי מסיק ולא יין, ולפ"ז רמז בעלמא הוא הא דמייתו מההיא דב"מ, דאותם שקיבלו ממנו המעות היו חייבין לו יין, ואם לא נתנו לו יין שוב אין אלו דמי עיסקא אלא חוב שניתן מתחלת ע"ד עיסקא, אבל הרא"ש פ"י שהלך לגבות היין שתמורת הדמים שנתן להם, ולישנא דמסיק זוזי ל"מ כן, גם עצם המעשה שמצויים בבתייהם בחוה"מ מתיישב יותר על גביית מעות ולא על סוחרי היין דבסתמא נותנין לו יינו בשעת הבציר, ואז הם מצויין בכל יום.

וכבר חלקו בד"ז הטור והב"י, ובשו"ע סי' תקל"ט ס"ג הביא דעת הטור דגביית חוב של סחורה אסור, וסיים ול"נ דכיון שזקפו במלוה מותר, והב"ח נקט כהטור והובא במ"א, ואמנם דברי הרא"ש מתפרשים כהב"י וכן מיושב אם זוהי עובדא דב"מ, אבל הטור נקט לאיסור כפשטא דגמ', מיהו כתב במ"ב ס"ק י"א דכהיום שנתקלקלו החובות חשבינן הכל דבר האבד.

אם הלואה שלא לצורך המועד מותרת

בבהגר"א שם ס"ב כתב לדקדק ממתני' י"ח ב' דהלואה גופה שריא אף שלא לצורך המועד, דרק בכתיבת שט"ח הצריכו שאין לו מה יאכל, מיהו אכתי אין ללמוד מזה שלא לצורך המועד כלל, דבטור סי' תקמ"ה כתב דוקא לצורך המועד, ובמ"א שם ס"ק כ"ג הובא במ"ב ס"ק ל"ז כתב דלצורך אחר המועד לכו"ע אסור ללוות, עי"ש במ"א, ואמנם כ"כ גם בבהגר"א שם, אבל דעתו דרק משום כתיבה בעינן צורך המועד, ואפשר שגם כונת המג"א דוקא משום כתיבה, ואמנם אם נימא דבלא כתיבה ג"כ ההלואה אסורה יש מקום לאסור להלוות לגוי

להשכיר חמורו וספינתו, אע"פ שמפסיד בודאי שכר יומו, וכן יפסיד שוכר הספינה לזמן מרובה, שאם לא ישכיר לו ישכור מאחר, ובאמת כל דבר שאוכל ואינו עושה מיקרי פסידא כדתנן ב"מ כ"ח ב', אבל לכאורה נראה דשפיר קבעו חכמים שמלאכה בחוה"מ אסורה ולא התירו משום פסידא דבהמה, דה"ע גם אדם שאינו עובד אפשר לחשבו הפסד, ולכן אין להתחשב בהפסד דשכר בהמתו וספינתו, וכן בשוכרי הספינות שאירע שנזדמן במועד דשפיר אפשר שיזדמן כמו כן אחר המועד, ומאורע של שיירא שאני שאינו מזדמן אלא לפרקים, וכן שמא יקדמנו אחר דאירוסין מיקרי מאורע, אבל בשטר אריסות וקבלנות אסור לכתוב לחכמים דר"י, שזה מסדר הקבלנות הרגילה, ולא מיקרי דבר האבד, ועי' לק' סוסקכ"ג מש"כ לסייע דעת הראב"ד, מיהו להלוות בריבית יש לדמות לשכר בהמתו דאסור, ואפי' אם יודע שילך לבית אחר, ורק אם יתרגל לעולם לילך לבית אחר י"ל דחשיב דבר האבד, אא"כ נחלק בין שכירות חפצים למעות בריבית.

שם תניא נמי גבי ע"ז כה"ג וכו'

כג. שם תניא נמי גבי ע"ז כה"ג כו' הרמב"ן בתוה"א פי' כה"ג דרבינא שהולך לגבות חובותיו ביריד, שכ' וז"ל ואי מסיק זוזי באינשי והאידינא משכח להו כו' לוקח בחובו בהמות עבדים כו' וכותב ומעלה בערכאין מפני שהוא כמציל מידם, וכ"כ בתו' הרא"ש בשם הראב"ד, וכתב לפרש הנהו דזבון סנדלא ופיתא דגבו בחובם, והדברים מחודשים דלא משמע כלל דביריד גובין חובות, אלא מו"מ הוא, [ולכאורה מגביית חוב לא לוקחין מכס, ויש ליישב דהו"ל כלוקח בחובו], וכ"מ בירו' פ"ק דע"ז, וכבר הביא הרמב"ן בע"ז י"ג א' דר"ה גאון פי' דלוקחין ביריד משום דהוי דבר האבד שמוכרין בזול, וזהו מעוטינהו שיריחו מעט, כי יצטרך לקנותו מהם במקו"א ביוקר, ומתפרש הולכים ליריד ולוקחין מהם כל דבר, ואמנם מעיקרא סברו בגמ' שם דדוקא הני שמכניסין תחת כנפי השכינה ולסלקן מקרקע א"י, אבל

אף בלא ריבית, אבל למש"כ סק"ב דדורון של ישראל לגוי מיקרי שפיר צורך המועד של הישראל, מה"ט יש להתיר גם להלוות לגוי, וכ"ה פשטות הפוסקים דשלא בריבית שרי, ועי' לעיל סוסק"כ בזה, מיהו לקבל פרעון חובו יש להקל יותר דניחא לי' להיות בטוח בממונו, משא"כ ללוות שלא לצורך המועד, שו"ר דמקור דברי הגר"א ברא"ש שכ' דקצת נ"ל ראי', ועמש"פ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בדף י"ג א'.

דין גביית הלואה להלכה

ולענין הלכה פסק בשו"ע ס"ב דחוב של הלואה מותר לתבוע בחוה"מ, והיכא דהמלוה ישתמש במעות לאיזה צורך במועד, פשיטא דשרי, וכן אם ניחא לי' להיות בטוח במעותיו, דזה לא גרע מצורך של הלואה, אבל אם בטוח במעותיו יש מקום לבעל נפש להחמיר שלא לתבוע חובו במועד, דבגמ' לא הוזכר אלא דמסיק בהו זוזי, אבל אין ללמוד מהגמ' לאסור אלא למיזל ולמתבעינהו שטורח בהליכה (לעיר אחרת) וחיוור אצל בע"ח, אבל אם נזדמן הלוה אצלו, וכש"כ אם הלוה הביא לו מעותיו, דודאי שרי לקבלם אף במועד.

אם טירחא לבוא שנית אחר המועד חשיב כדבר האבד

שם א"ל כיון דהאידינא הוא דמשכחת להו ביומי אחריני לא כו' מבואר כאן דזה שיצטרך לטרוח לילך פעמיים מיקרי דבר האבד, דבמועד מזומנים לו בביתם, וביומי אחריני אינו בטוח שיפגשם בבית, דהא לא מיירי במאורע מיוחד, מדלא הוזכר כן רבינא בשאלתו, אלא רב אשי קיים מסברא דבמועד ימצאם בביתם, ונפ"מ באדם שמזדמן לעיר אחרת לצורך מסוים, דחשיב דבר האבד אם לא יקנה שם מה שצריך לו, כדי שלא יצטרך לבא פעם אחרת.

בראית הרמב"ן דמניעת ריוח לא חשיב דבר האבד

כב. הרמב"ן הוכיח דמניעת ריוח לא מיקרי דבר האבד מהא דאבל אסור

בהמה ועבדים כו' מותר ליקח, אע"פ שצריך לכתוב שטר ולהעלותו בערכאות שלהם, דכיון שמותר ליקח, מותר ג"כ לכתוב, דאלי"כ יפסיד מקחו, ובבה"ל פי' דמפני שהוא כמציל מידם קאי על הכתיבה והעלאה בערכאות, (ולפנינו בתוספתא קתני ברישא מפני שהוא כמציל מידם), וכן פרש"י בעירובין ובע"ז, ולפ"ז מעוטייהו לא מיקרי מציל מידם, אבל יותר מיושב שזהו טעם על כל הברייתא דהולכין ליריד, ולכאורה להראשונים שפי' דגובה חובו מתפרש ההצלה גביית החוב, מיהו לשון הגמ' שלא הזכירו דמציל מידם היינו להכניס תחת כנפי השכינה או למעוטייהו משמע טפי כפרש"י, ולפ"ז יש לנקוט כמ"ש בבה"ל דאין היתר אלא ביריד דהו"ל כדבר האבד.

אם מותר לקנות ביריד כדי למכור לאחרים

פשמות הדברים דהא דשרי ליקח ביריד של גוים היינו אף ע"מ למכור לישראל אחר, בין אם הטעם משום שמכניסין לקדושה ובין אם הטעם משום מעוטינהו, ובזה אף למכור לגוי יש להתיר, ויש לסייע מזה דעת הראב"ד דמותר ליקח אף ע"מ להשתכר, דלשון הגמ' מתפרש דיריד כפרקמטיא האבד דמי, ובזה הרי אף להשתכר מותר, אבל הריטב"א פי' דדוקא בצריך לו מותר, ולא נתפרש לזה הכרח, אלא דכותב ומעלה בערכאות על שמו מתפרש סתמא לצרכו, ויותר נראה סתמות הדברים דאף להשתכר שרי כיון שהטעם משום מעוטינהו, וה"ה בחוה"מ.

בירושלמי שהביא הרא"ש

כד. רא"ש פ"א סכ"ג דגרסינן בירו' ר"י ור"א מפקדין לר"א דהוה פריש פי' פורש מלמכור כו' כבר העירו דחסר לפני רבינו הא דאילפא מורכא לך דהיינו אם הספינה ממתנת לך ותוכל לחזור אלינו לשנות עמנו, ולפ"ז מתפרש דהוה פריש שהי' פורש לים מלשון מפרשי ימים, ולכאורה משמע שלא התירו לו לנסוע אם לא יחזור במועד, אע"פ שהי' דבר

למסקנא הכל מותר משום מעוטינהו שמוכרין בזול, והא דנקט הני, משום דבהני כותבין בערכאות הבעלות, אבל במטלטלין אין דרך לכתוב שטר אמטלטלין ולפ"ז תניא נמי בע"ז כה"ג, קאי אשריותא דדבר האבד, ולא על עובדא דרבינא דוקא, אבל אפשר דרב אשי הוא דאמר כן לרבינא, דאף יום השוק בכלל דבר האבד מיקרי, וה"נ יומא דמשכח לבע"ח ידי' מיקרי דבר האבד, ולאפוקי דלא נימא דרק דבר הנפסד מיקרי דבר האבד, [וניחא בזה שלא הביאו ד"ז בגמ' לעיל, וגם רב אשי לשיטתו ע"ז י"ג ב'].
אם בתלמודן מבואר התירא דשיירא

ולפ"ז מצאנו בתלמודן היתר דשיירא, דיריד ושיירא היינו הך, ומתפרש דכה"ג דיריד כי היכי דשרי בע"ז, שרי בחוה"מ, [וכ"כ הריטב"א ובשם רה"ג], ואמנם כ"ה בתוספתא פ"א במכילתין, אלא דע"כ לא מיתניא בי מדרשא דרב אשי, מדלא מייתי מינה לחוה"מ, ולפ"ז מסתבר לגרוס שם הולכין ליריד וכמ"ש בבה"ל סי' תקל"ט סי"ב, דההיתר משום דבר האבד, כיון דמסקנת רב אשי ע"ז י"ג ב' דבבהמה ליכא משום מכניס תחת כנפי השכינה, וערש"י עירובין מ"ז א' שפי' בתים ושדות מפני שממעטין א"נ משום ישוב א"י ובהמה ועבדים ושפחות מפני שמכניסין לקדושה, ונפ"מ אם מותר גם כשאינו דבר האבד, ואמנם לרב אשי טעמא משום דבר האבד ואיהו מייתי לה הכא, אבל אפשר שגם הטעמים של שאר אמוראי קיימין להתיר בתים ועבדים, ועי' ירו' ע"ז פ"ק, ולע"כ, ועכ"פ אין להתיר ליקח מגוי אלא בתים ושדות ועבדים, אבל לא שאר מילי, ואף בהמה אין היתר, [ועי' ירו' במכילתין פ"ב ה"ד מהו ליקח בתים מן העכו"ם כו' בשבת מותר כו' וה"ה שדה כמ"ש גיטין ח' ב'], וכ"ז שלא ביריד, אבל ביריד שמוכרין בזול הו"ל כשיירא ומותר.

נמצינו למידין דהכי קתני הולכין ליריד של עכו"ם ולוקחין מהם כל דבר מפני שהוא כמציל מידם זה שקונה בשעת הזול, ואף

ש"ע סי' תקל"ט סי"ד בדין הלואה דשולחנות והחלפת מטבעות

כה. שו"ע סי' תקל"ט סי"ד הלוואה דשולחנות בקביעות וחילוף אסור, זהו לשון התו' י' ב', ותרת' מילי נינהו הלוואה דרך קבע, וחילוף מטבעות, ויש לבאר דהיינו דוקא למו"מ, אבל הרוצה להחליף מטבעות לצורך המועד מותר, דכמו שהתירו לכתוב לצורך הלואה, ה"ה שהשולחני מותר להחליף, והו"ל כמוכרי כסות וכלים לצורך המועד, מיהו הלוואה בריבית בהיתר עיסקא לצורך המועד צע"ק להתיר כיון שהלואה אסור לעשות עיסקא במועד ונמצא שזה כמפורש לאחר המועד, ומה שהתיר המ"א בס"ק י"ז היינו שלא בדרך קבע כשולחנות.

נמצינו למידין שמותר להחליף מטבעות לצורך המועד בבנק, וכן לתבוע חובו אע"פ שצריך לכתוב שובר, כיון שגובה לצורך המועד, וכדתנן דכותבין שובר במועד, [דהיינו להוציא כסף מן הבנק לצורך המועד] ועי' סי' תקל"ט ס"ב שמתיר גביית חוב בכל גונא, אבל ללוות מן הבנק בהיתר עיסקא לצורך המועד אין להתיר אלא באין לו מה יאכל, והיינו להוצאת סעודה כדרכו במועד, מיהו לכתחלה יש לגבות חובותיו קודם המועד כל מה שצריך למועד, ובפרט בבנק שעושה המועד כחול.

בביאור שו"ע סי' תקל"ט סי"ד ה' ו' י"ב

כו. שו"ע סי' תקל"ט סי"ד אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקצן כו' בריטב"א מבואר דאף הפסד טרחתו בכלל קצן, וכ"נ ברמב"ן בתוה"א וז"ל וכן היודע שתבא שיירא וחושש לפרקמטיאות שהן מוזילות מוכר אפי' להרויח, ואין צ"ל בחושש להפסיד הקצן שלו, עכ"ל, ולפ"ז גדר הדברים דכל שמוזילות כדרך המסחר הרגיל לא מיקרי פסידא, אבל אם ע"י מאורע איכא זול מיוחד מיקרי פסידא, ואין הדבר תלוי בקרנא ורווחא, אלא דכל שהוא בגדר ריוח לא מיקרי הפסד מיוחד, ואין הדבר תלוי בכמה הוא קנה מקח זה

האבד דזהו זלזול במועד לנסוע מביתו לסחורה, אבל אם יוכל לחזור במועד ניכר שפיר שהוא לצורך המועד, ואפשר שהי' נוסע בלא"ה, והי' דבר האבד אם לא יקנה שם סחורה בזול, וא"ל דאעפ"כ לא יקנה אם יתעכב עי"ז לאחר המועד, וכן משמע הלשון שהי' נוסע, והנדון רק אם ימכור או יקנה.

שם ר"י הו"ל ספרין כו' א"ל שרי מיחד את במועדא ואת שתי קונדיטון, לכאורה אין ללמוד מזה שמותר לסחור לצורך קונדיטון, ומתפרש שפיר שמדמי הקצן ג"כ ישתמש לצרכי המועד, ובכה"ג יש להתיר טפי, וכמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דבעה"ב המוכר חפציו לצורך המועד, הר"ז כקונה צרכי מועד בשוה כסף, והכי משמע לישנא דהו"ל ספרים, דלא מיירי בסוחר ספרים, [מיהו לא מיירי במוכר ספרים שלו דאסור ליקח בהם דברי חול, אלא כגון שגבאן בחובו וכ"ה הלשון הו"ל ספרים למיזבן ולא הוי סוחר ספרים].

שם לא הוה ידע דשיירתא עלתה כו' לפנינו בירו' וכ"מ בתוה"א גרסינן הוה ידע כו' ופי' שיודע שכשתכנס השיירא ימכרו בזול ולא יוכל למכור סחורתו כמחירה עכשיו, לכן א"ר מנא שתלוי אם תזול פחות מן הקצן [כ"ה בריב"ש], וריב"ב אמר דאף מן הריוח מותר, ועריב"ש ס' ש"כ שכ"כ להקל כריב"ב, וכ"מ ברמב"ן שם.

שם אלמא עבורי רוחא פסידא היא, משמע דגרס הכי בירו', ואפשר שראה הירו' בהעתקת הראב"ד וזהו סיוע לשונו של הראב"ד כמ"ש להלן סכ"ח, וכ"מ ברמב"ן בתוה"א בשם הראב"ד, והנה רבינו מחלק בין דבר שאינו מצוי כשיירא, ליום השוק המצוי דזהו דרך פרקמטיא ולא חשיב הפסד, וכמ"ש הב"י סי' תקל"ט מתשו' הרא"ש, אבל קשה דבירו' אמרו הא דקרנא ואגרא על שיירא, וא"כ מפורש דגם בשיירא דוקא בדפחת מקרנא למאן דמצריך כן, והיינו דשינוי מועט במחיר זהו בסדר מו"מ, ואפי' בשיירא כה"ג אין להתיר.

במועד, דהיינו שימתין מלקנות כיון שיועד שבמועד יזדמן לשם, וכמש"כ סוס"ק י"ט, ושמענו מספרים שמרן זללה"ה לא רצה למכור ספרו לכן חו"ל שנזדמן אצלו במועד, ואפשר מפני שיכול לקנותו קודם או אחר המועד, או דידע ב' שקונה להרווחה דמוכר, או למיגדר מילתא [או דאדם חשוב שאני, עי' י"א ב', והתם לא קי"ל כן, כיון שההפסד לאחרים], אבל עכ"פ מן הדין כשמזדמן בן חו"ל לא"י רק במועד, חשיב דבר האבד לקנות כאן, ושרי אפי' מכיון לכך, כיון שביאתו ע"כ במועד דוקא, (ועי' לעיל ס"ק י"ז אם חשיב דבר האבד כה"ג, ומ"מ בזה נראה להתיר).

לטרות אחר מציאה ולהביאה לביתו

שם ס"ו מציאה אסור לטרות ולחפש עלי' כו' צ"ע דבפשוטו ד"ז מותר, ורק באופן דמסיים דלאספם כדי לכבשם אסור, אבל לטרות לחפש ולהביא לביתו כיון שאין זו מלאכה האסורה יש להתיר אף במציאה, וטלטול לחוד אינו אסור מדהקשו בגמ' רק משום כבישה, והטעם משום דלגבי טלטול מיקרי דבר האבד שהם כבידו כבר, אבל כשמחוסרין כבישה כאילו לא מצאם דמי, כיון שאין לו ממציאה זו כלום בלא כבישה, (ויש לדחות דהכבישה היא המתרת והיא האוסרת), ויש לפרש כונת הטוש"ע לטרות בכבישה או במלאכה האחרת.

קניית כלים שלא לצורך המועד

שם ס"ב בהגה אבל שאר כלים נהגו לקנות בצנעא, מקור המנהג בכל בו, ובפשוטו צ"ב כונתו שם דמשמע שהריב"א התיר לקנות מנעלים חדשים לצורך המועד, אבל שלא לצורך המועד לא מצאנו מי שמתיר, וא"כ גם מ"ש הר"פ שנהגו העולם עתה לקנות כלים חדשים היינו לצורך המועד, וכ"כ בב"י ס"י תקמ"א בשם תשב"ץ שהוא העתק כל בו הנ"ל, אבל ממ"ש רא"י מכלים מבית האומן ל"מ כן, וצ"ע, ומ"מ מסקנת האחרונים להחמיר.

כמבואר בריטב"א, דכיון שחפץ זה שוה כך וכך, משערינן קרנא ורווחא לפי ערכו בשוק, ואע"פ שבא לידו מן ההפקר.

שם ויוציא יותר לשמחת יו"ט מותר למכור ונ"ל כו' יעוי' בבהגר"א שציין לסי' תקמ"ה ומ"א ס"י תקמ"ב בדרגת אין לו מה יאכל, ונראה דהיכא דצריך דמי הקרן ג"כ, בזה אפשר להקל כמ"ש בירו', אע"פ שלקחו להשתכר, כגון שקנה בית ע"מ להרויח במכירתו, דצריך מעות בריוח גם מגוף הבית, ואין הרווחתו רק מפני ריוח הבית אלא שאין מעות מזומנין לו מפני הקרן שמושקע בעיסקא, אבל אם יוציא בריוח רק מפני הריוח שבעיסקא, בזה יש לצמצם ההיתר רק אם צריך לשמחת יו"ט במידי דאכילה כפי דרכו במועד, וכ"ז שלא במאורע מיוחד, אבל במאורע מיוחד כשיירא ויריד שרי הכל בס"ה.

שם ס"ה אם הוא דבר שאינו מצוי תמיד כו' לכאורה גם באדם יחידי משכח"ל כה"ג כגון שנזדמן אדם מחו"ל שרוצה לקנות ביוקר או מפני מאורע מסוים, דכלל דמילתא כל שהוא מדרך מו"מ הרגיל אסור, כל מאורע מיוחד מותר, ולפ"ז מ"ש הרמ"א בס"א אם מזדמן לו ריוח מרובה במועד יכול למכור כו' סתמא דמילתא כה"ג הוא בכלל שריוח דשיירא, אלא שהרמ"א התיר אף באופן ששייך כה"ג גם לאחר המועד, וכמו שביאר במ"ב סק"ה.

בן חו"ל שנזדמן לא"י במועד אם מותר לקנות שם כשיותר בזול

נראה דאדם שנזדמן לעיר אחרת במועד ומוצא לקנות שם מה שאין מצוי בעירו, חשיב דבר האבד ומותר לקנותו שם, בין אם אינו נבמצא בעירו כלל בין אם משיגו שם בזול, דהו"ל איהו גופי' כשיירא שמותרין לקנות ולמכור, וכ"מ בדרכינא י' ב' שזה שיצטרך לחזור ולחפש אחריהם מיקרי דבר האבד, כמש"כ סוס"ק כ"א, ומותר אף לכיון מלאכתו

סימן ב

בגדרי דבר האבד ובדיני שינוי לפו"ר

כאן אדם מסוים שנפגם כבודו, (ובחתן שאסור בעשיית מלאכה כתב מרן זללה"ה באה"ע סי' ס"ד סק"ז דנראה דלא חמיר מחוה"מ דדבר האבד שרי, והיינו דלא דמי לאבל אע"פ שיכול לעשות ע"י אחרים, ואע"פ שפוגע בשמחתה, ובזה דמיא קצת לאבל, דלא חייבוהו בשמחתה כ"כ לבקש מאחרים, דהעיקר שיהא פנוי לשמחתה ולא יצא למלאכתו, מיהו עי' שו"ע אה"ע סי' ס"ד ס"א אם מהני מחילתה).

שם ר' יוסי אומר זולף כו'

שם ר' יוסי אומר זולף וגומר וגף כדרכו, לשון זולף מצינו בהוצאת יין מן הבור [במתני' י"ב א'], וכן בהוצאת השמן מן הבור [טהרות פ"י מ"ז], ולפ"ז קמ"ל שמותר לגמור עשיית השמן, ואף להוציאו מן הבור ולמלאות החביות ולסותמן, ונקט בשמן אותו לשון שנקט ביין שכבר בתוך הבור, לומר שדינם שוה.

שם גמ' תניא כותיה דרשבדר"א כו', תיובתא דרב אשי לא הויא, משום דמצי לאוקומי מתני' כרשב"ג, ומ"מ חזינן בברייתא דליכא למימר לא מיבעיא קאמר, דאף רשב"ג לא התיר אלא בדליכא אחר.

י"ב א' ר"א עושה לו לימודים

ב. י"ב א' מתני' ר"א עושה לו לימודים פי' שסותם הבור בנסרים [וכע"ז בכלים פ"ה מ"ט תנור שבא מחותך מבית האומן ועשה לו לימודים פי' נסרים שיחזיקו החרסים], בשביל שלא יחמיץ, כאן לא התיר ר"י להתקדם במלאכה כלל, שאינו חוסך ע"ז ממלאכתו בחול כלום, וניכר שהכל רק בגלל המועד.

מי שהפך את זיתיו, ביאור ההפסד בזיתים הפוכים

א. מו"ק י"א ב' מתני' מי שהפך את זיתיו, הזיתים מתרככין במעטן ועי"ז מוציאין שמן, וכשמגיע זמן הפיכתן צריך למהר להוציא שמן שלא יתקלקל עם בשר הזיתים שנתרכך ומתקלקל, ולכן מודה ר' יהודה שטוען קורה ראשונה להוציא עיקר השמן, ומניחה ע"ג הזיתים עד לאחר המועד.

שם ואירעו אבל, בפלוגתא בגמ' ובסברא להתיר באבל, והסברות לחומרא באבל, ובדברי מרן זללה"ה לגבי חתן

שם ואירעו אבל, נחלקו בגמ' אם מתני' מיירי גם באבל וגם במועד ובא להשמיענו שריותא דאבל ושריותא דמועד, ולא זו אף זו קתני, או לאידך גיסא דמתני' מיירי רק במועד וקמ"ל דאבל אסור אפי' לטוען קורה ראשונה, והו"ל כשאר אונסין, - הסברא להתיר דבר האבד באבל מפני שאיסור עשיית מלאכה ענינו זלזול של היסח הדעת שמשקיע כל ענינו בצרכיו ושוכח כל צער האבלות, שזהו המבחן אם הוא בצער ועושה רק ההכרח, או שנוהג באדישות כאילו לא אירע כאן דבר מיוחד, אבל בדבר האבד שעושה מחמת הצורך שאירע לו, לא חמיר כ"כ, שאינו מסיח דעת מרצונו רק מפני ההכרח, וזהו ג"כ הטעם במועד כמשנ"ת ס"ד סק"א, ועי' לקמן ט"ו ב' שהוקש אבל לחג לענין איסור מלאכה, ויש סברא דבאבל חמיר טפי מפני שאפשר ע"י אחרים, כ"ג בברייתא דרשב"ג ובראשונים, ויתכן דהיסח הדעת דאבל פוגע בכבוד המת גם מאונס, ולא דמי לחוה"מ שאין

שם וצריכא, וביאור נפיש פסידה בשמן, וברש"י כת"י והמפרש

שם גמ' וצריכא דאי אשמועינן קמייתא בההיא קאמר ר"י כו' ואי אשמועינן בתרייתא כו', בדר' יהודה אין קושיא כלל, שהרי ביין לא התיר להתקדם במלאכה שהוא רק מפסיד בגלל כבוד המועד, שמלאכת הנסרים הפסד עבורו, ואחר המועד מפרק הנסרים ומתחיל הכל כאילו לא עשה כלום, ובשמן התיר, אבל בדר' יוסי שאמר וכן מי שהיה כו' כלישניה דאמר ברישא הוצרכו למימר וצריכא, ואגב זה אמרו בדר' יהודה.

ויש לעי' מהו נפיש פסידה דשמן, הרי למנוע ההפסד המרובה גם ר' יהודה מתיר לטעון קורה ראשונה, ולענין סגירת החביות יתכן שיש הפסד ביין טפי משמן, שהרי שמן אינו מחמיץ כיון, ובירושלמי אמרו דר' יוסי חייש להפסד מועד ור"י לא חייש אלא להפסד מרובה, ומזה משמע שמילוי החביות וסתימתן בין ביין בין בשמן הוו הפסד מועד, וכן במסכת שמחות א"ל ר"י והלא אובדין הן, ובגמ' ג"כ אמרו באבל דשרי כדו לגוף, [ובירושלמי שם אמרו שלא התירו בצירת היין וסחיטתו אלא במאורע שחשב שיתקיים עד אחר הפסח, אבל סתמא פושע הוא], ורש"י כת"י והמפרש פי' דשמן דמיו יקרים ולכן הפסדו מרובה, ואפשר שההפסד בשמן להשאירו בבור, וכיון שממלאו בחביות ממילא צריך לסגן, שחביות פתוחות עלולות להפסד, עי' ב"מ כ"ג, ב' וכיון שנותן הכיסוי מחברו בטיט, שהמכסה עלול ליפול, [מיהו יש ראשונים ל"ג וגף בשמן, ובסברא נראה יותר להתיר וכמש"כ וגם נראה דנקט הלשון זולף וגומר בשמן אגב יין, ולכן מסתברא דגרסינן וגף, וכ"ה בהרבה ראשונים וגף גם בשמן], ועי' בסמוך דקרי לחמרא נפיש פסידה ולשיכרא אית ביה פסידא, ולמסקנא מתיר ר' יוסי בכל הפסד אפי' מועד, ור"ח גרס דגם שיכרא נפיש פסידה, וכ"מ קצת מההפרש בין שיתא לתמניא.

פלוגתא דר"י ור"י בהפסד מועד לפי המבואר בירושלמי

ויש לשאול אם פלוגתא דר"י ור"י היא בדין שינוי בדבר האבד, א"כ אין מקום לחלק בין הפסד מרובה להפסד מועד, שהרי אפשר לסלק את ההפסד בשינוי, וא"כ היכי עביד צריכותא דהו"א דברישא מודה ר' יהודה ובסיפא מודה ר' יוסי.

ונראה מזה דפלוגתא דר"י ור"י היא בהפסד מועד כמ"ש בירושלמי, וכן נחלקו באבל לענין אחרים שעושין לו וא"ר יוסי לר"י והרי אובדין הן אלא יגמור, וענין שינוי לא שייך בעשיית אחרים שמתירין במלאכה, ור' יהודה אינו מתיר בהפסד מועד לתקן אפי' בשינוי, [שו"ר לשון הרמב"ן בתוה"א ענין האבילות אות נ"ה שכתב דלא התיר ר' יהודה אלא בשינוי שלא יבא להערים], ועוד דייקו בגמ' מלישניה דר' יוסי שאמר כדרכן שאינו מצריך שינוי בדבר האבד, ולא שמענו מפורש דעתו של ר' יהודה בזה, שהרי במתני' לא התיר ר' יהודה כלל, וטענת הקורה אע"פ שאינה שינוי שריא לכו"ע, שו"ר בריטב"א י"א ב' בשם תו' דר"י לא התיר טפי מקורה ראשונה מפני שאין דרך לעשות כן בשינוי, ועוד דדייקנן מלשון כדרכו, עי"ש, ובתו' הרא"ש פי' שהשינוי בזה שאינו גומר מלאכתו, ועי"ש בביאור הירושלמי ובדברי הרמב"ן בתוה"א שם, ויש ראשונים שפי' טעמיה דר' יוסי שאם התחיל בהיתר גומר גם בלי הפסד, וזה קשה, ולא משמע כן בגמ', והובא בד"מ ובגליון הגרע"א סי' תקל"ז ס"א.

שם מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד דלא בר"י

ג. שם אר"י ב"א מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד דלא כר' יוסי, מלשון זה נראה שלא זהו עיקר פלוגתא דר"י ור"י, דאם בהכי פליגי פשיטא, ומה שייך לומר ע"ז מאן תנא, ועוד דהא ר' יהודה לא שרי טפי מקורה ראשונה אפי'

שאמר דלאחר הגזירה של יוחנן כה"ג אסור להכות בפטיש בדבר האבד, אע"פ שגף כדרכו.

ואפשר דכיון שבמשנה דציר וצנור מתפרש שמתקנן בלא שינוי ואפי' בהכאת פטיש כדפשיטא לגמ' הכי, עד דאזיבו עליה ממתני' דיוחנן כה"ג, ממילא המשנה ששנויה מיד בתר הכי דשרי ר"י כדרכו, היינו כתנא דמתני' דציר, ורב אשי חידש דר' יהודה הוא החולק על ר"י בזה, לפמשנ"ת דעיקר פלוגתתם בדין הפסד מועט, ולא בדין שינוי, ויש ראשונים שפי' דפליגי רק בדין שינוי, מיהו אכתי ק"ק אמאי לא משני דבירושלים לחוד גזר, מדלא קאמר ועד ימיו הי' פטיש מכה בחוה"מ.

שם מהו למיטע חביתא כו', ביאור הבעיא, ובלשון למיטע

ד. שם בעו מיניה מרנב"י מהו למיטע חביתא דשיכרא כו', לכאורה הנדון באירעו אונס וצריך למלאת השכר בחביות, והנדון אם מותר להכין החביות שיהיו ראויות להחזיק בהן השכר, דליכא פסידא כ"כ אם החביות לא יהיו מרוחות בט"ט יפה, נכ"נ לכאורה דלמיטע לטוח כלשון הכתוב וטח את הבית ומתרגמין וישוע ית ביתא א"נ בזפת ושעוה, עי' ב"מ מ' א' חפו בקירא חפו בכופרא, ופרש"י טחו החביות מבפנים בשעוה, וכ"ה בפרש"י כת"י, אבל מש"פ א"נ לשון מגופה צ"ע דדוחק לאוקומה בחביות שיש להם מכסה וחסר רק הטיט סביב, ובסברא הפסידא שאמר אביי מתאים יותר למירוח כל החביות (ועב"מ שם), מיהו ק"ק מדשמואל דאסר לזפת, שו"ר בר"ח שפירש הפסידא אם אינם סתומות יפה], ומדמי לה להפסד מועט דהלכה כר' יוסי, וק"ק דקרי לחמרא הפסד מרובה, והרי לעיל קרי לחמרא לא נפיש פסידה, וטפי הול"ל חמרא אע"ג דלא נפיש פסידה שרי ה"נ שרי, [ולגר"ח דגם שכר נקרא נפיש פסידה ניחא, והכונה הפסד ניכר], וגם חזינן הכא דהוצרכנו להלכה כר' יוסי גם לענין לא נפיש פסידה, ולא רק לענין שינוי כמש"כ לעיל,

בשינוי, וכבר נתבאר לעיל שכן מבואר מצריכותא דעבדינן לעיל.

ובזה מיושב הא דאיצטריך רב יוסף למימר הלכה כר' יוסי, אע"ג דקי"ל עירובין מ"ו ב' דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי, כיון דבדין השינוי לא שמענו מי הוא החולק על ר' יוסי, והי' מקום לומר דרבים פליגי עליה, ואין הדבר מוסכם שם אם הלכה כר' יוסי מחביריו או שרק נראין או מטין, וכ"מ לעיל י"א א' דסתם מתני' דסוף מע"ש ומתני' דסוטה מ"ז ב' דלא כר' יוסי, ושפיר איצטריך לאשמועין דהלכה כר' יוסי, מיהו עי' בסמוך דבגמ' דלמיטע חביתא דשיכרא ל"מ כן.

מהיכן דייקין דל' יוסי א"צ שינוי

הא דדייקין מר"י שא"צ שינוי היינו ממה שהוסיף לומר כדרכו, וטעמיה דר"י שא"צ שינוי במאורע של דבר האבד, ולא דמי למשקין בית השלחין, שזה מצב קבוע של דבר האבד, ושם יש מקום להצריך שינוי, שנמצא שכל ישראל עושין מלאכה, [שו"ר בריטב"א שכתב דמחובר שאני, ועמש"כ בההיא דצדין את האישות ז' א'], מיהו לעומת זה בבית השלחין כו"ע ידעי שזה דבר האבד, אבל כאן לא כו"ע ידעי שאירעו אונס, ועוד דאין ניכר על המלאכה שהיא דבר האבד כציר וצנור וקורה שנשברו, שמלאכת היין והשמן הם סדר עבודה רגילה, אבל בציר וצנור יודעים שנשברו, שהרי הבית כבר מיושב מזמן.

מנ"ל לרב אשי י"א א' דלית ליה לר' יוסי הא דאין פטיש מכה בירושלים

לעיל י"א א' מפרש רב אשי דלר' יוסי לית ליה הא דאין פטיש מכה בירושלים בחוה"מ, כיון שא"צ שינוי בדבר האבד, וכבר תמה אאמו"ר זללה"ה מנליה לרב אשי ד"ז, הרי הזכירו בהדיא ענין הפטיש דאושא מילתא ואיכא זילותא ברבים, ואין ראי' ממה שהתיר לגוף את החבית כדרכו, ובאמת נראה שזהו דעתו של ר"פ

ב"מ מ' א', ובפשוטו בכוזא לוקחין מן החנוני ומשתמשין מיד, ובשו"ע סי' תקל"ח ס"א מועתק ד"ז בדברי ר' יוסי בשמן וביין שממלא בורו בחביות קטנות, ומותר לזפתן, וצ"ל דהחביות גדולות ביותר, עד ששיעור כוזא ג"כ חשוב לשמור היין בתוכו בכוזא סתומה לימים רבים, וראיתי בירושלמי כאן ה"ב תרי לישני בשם שמואל אם זופתין חבית או כוזא, זפתין גרבא דזיפתא דקדקירא ולא זפתין כוזתא דזיפתא גלידא, ואית דמחלפין זפתין כוזתא שהיא לשעה ולא זפתין גרבא שהיא לשהות, ופי' בקה"ע שכוזתא לשימוש מיד וחשיב צורך המועד, וחבית לשהות וחשיב שלא לצורך המועד.

בסוגיא דפסחים נ"ה ב' בתרנגולת שמרדה תוך ג' לשיבתה

ה. בפסחים נ"ה ב' נחלקו ר"ה ור' אמי בתרנגולת שמרדה תוך ג' לשיבתה שההפסד מועט אם מחזירין אותה, ופרש"י שהביצה מקולקלת ואינה ראויה לכל אדם אלא למי שדעתו יפה ואינו איסטניס, אבל ר"ח פירש שההפסד הוא רק זה שאינה ראויה לגדל אפרוחים, ולפ"ז ההפסד מועט ביותר שבין ביצי דיכרא לבין ספנא מארעא ההפרש מועט ביותר, ועי' ביצה ז' א', דמשמע שאין ההפרש במחיר אלא שלא קיים תנאו והו"ל מקח טעות, ולפ"ז אינו ענין לנדון הפסד מועט דעלמא, מיהו לפרש"י יש כאן הפסד קצת, וסתמא יושבת על הרבה ביצים יחד, שכן דרכה לישב על עשר כאחת, ויש בזה כמה הפסדות מועטין, ולפי' ר"ח קשה דסתמא לא חשיב הפסד כלל מה שאינה ראויה לגדל אפרוחים, והרי לאחר כמה ימים בלא"ה לא יועיל לגדל אפרוחים ולא התירו משום זה להושיב שובכין, ומ"מ נראה שהוא נדון מיוחד של הפסד שיש בנ"א שלא נקרא הפסד אצלם שימוש כזה, ולכן מורינן ליה למוכרן לכאלו, או להשתמש בהם דלא מיקרי הפסד ממון אלא הפסד נעימות, ועמו"ק י"ב א' אי חיישינן לטירחא או לפסידא.

[שו"ר בריטב"א שפירש שהספק הי' אם אפשר לעשות בלא שינוי, עי"ש], ומשמע מזה דלזפת ולטוח החביות היינו כדרכן, ולהכניס לתוכן בלא זפת וטיח היינו שינוי, אבל לא מצינו ענין כזה בדר' יהודה כלל, מיהו שמואל דאמר אין זופתין חביתא סבר דר' יוסי לא שרי לזפת, ומשמע דלמישע אינו זפת, ובפי' ר"ח מפורש דלמישע היינו גף כדרכו, ופירש דהיינו סתימת החבית.

בהא דאר"י דצדין אישות משדה הלבן שלא כדרכו, ובטעם דקיי"ל הכי בשו"ע

לעיל ז' א' א"ר יהודה דצדין את האישות משדה הלבן שלא כדרכו, והכי קי"ל בשו"ע סי' תקל"ז סי"ג, ויש לעי' הרי הלכה כר' יוסי דא"צ שינוי בדבר האבד, ואולי מפני שזו מלאכת השדה החמירו יותר, וכדרכו נראה כחורש וזורע, כדחזינן שד"ז אסור גם בשביעית, מיהו בשדה האילן שההפסד גדול התירו כדרכו שההצלה יותר בטוחה ומהירה, ובמשנה שבגמ' נדפס וחכ"א במקום ר' יהודה, אבל בגמ' ובראשונים הגירסא ר' יהודה, ואפשר שלא פסקו כר"י אלא כרשב"א דמפרש לת"ק דמתני' דדוקא בשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן שרי כדרכו, שוב נתבאר בזה לעיל ו' ב'.

שם כמאן דלא כר' יוסי, לפמש"כ דלא שמענו בהדיא דר' יהודה פליג בד"ז, ניחא דקאמר כמאן דלא כר' יוסי, ולא קאמר כמאן כר' יהודה, וברש"י כת"י מפרש מאן תנא דלא בעינן שינוי כר' יוסי, ומפרש מאן תנא דלא [צריך] כר' יוסי, וזה דוחק, שו"ר בתו' הרא"ש י"א א' דגרס מאן תנא שינוי במועד לא, כלומר שא"צ שינוי במועד בדבר האבד כמאן כר"י.

שם זופתין כוזא, בביאור הענין היכי דמי

שם זופתין כוזא, יש לעי' היכי דמי, שהוצרך לזופתה במועד, וגם רחוק שבא למלאות בורו במועד בכוזא שהוא כלי קטן, ואין דרך למלאות יין בכלים קטנים כ"כ, לשמרם בתוכן ימים רבים, דהא בחבית יש מ"ח כוזא כדאמר

בהשמטת הרי"ף, וברא"ש

לענין הלכה פסק הרמב"ם כר"ה, והרי"ף דפו"ר השמיט כל הגמ', ונראה הטעם שאין הגדון מצוי, שברחה ולא תפסוה רק לאחר ג', וגם אין דרך להחזירה בכה"ג, ולא רצה להאריך ולהכריע במחלוקת האמוראים, מיהו אפשר מדסתם ש"מ שבכל ענין מותר והיינו כר' אמי, אבל ברישא לא פליג רב אמי, אא"כ נימא דל"ג דין ג' למרדה כיון שבמציאות אין תועלת בהחזרתה, ועבהגרא ולע"כ, והרא"ש כתב דתלוי אם חוה"מ דאורייתא, והדברים מחודשים, בדפשוטו כיון דר"ה גדול מר' אמי כדאמר מגילה כ"ב א' הלכתא כותיה.

בדברי הרמב"ם בתרנגולת שמתה

תרנגולת שמתה פסק הרמב"ם שאין מושיבין אחרת תחתיה, ונראה דה"ה שאין מושיבין אחרת תחת זו שמרדה, דכל תרנגולת שלא דגרה עליהם צריך טורח גדול להושיבה כמו בפרה צימרה מינה, וצ"ע אם הטעם מפני שזוכרתן, או שמפני החמימות היא מתחברת יותר בקל לישב עליהן, ולפ"ז צ"ב מ"ט מתה אין מושיבין אחרת תחתיה, מה בין זו לאחרת, מיהו דברי הרמב"ם קשים במשמעות המשנה דמיירי במועד ולא ביד, וכבר האריכו בזה. - ומשמע שגם לאחר שנתקרה אפשר לחזור ולחממה ויצא אפרוח ממנה, דאל"כ למה הוצרכו למעט שלא יחזירנה הרי אין בזה תועלת, אבל במציאות זה מחודש, ומסתברא שרק זמן מועט אחר ג' יש תועלת להחזירה, שו"ר במג"א סי' תקל"ו סק"ג שספק אם תועיל החזרה, ועי"ש בשם ריא"ז.

מחפין את הקציעות בקש רי"א אף מעבין, ביאור הפלוגתא

ו. י"ג ב' מתני' מחפין את הקציעות בקש ר' יהודה אומר אף מעבין, פירשו שמכסין אותן מפני הגשמים, ואמנם המים נוטפין דרך הקש, מ"מ הקש ממעט את ההפסד, וזהו שנחלקו אם התירו כיסוי עבה יותר שהוא מגין יותר, אבל

הטירחא מרובה יותר, וצ"ל שלא חשב שירדו גשמים בסוכות, ולכן לא הספיק לחפותן מעיו"ט, או אונס אחר.

ויש לעי' מה עושין בחול בכה"ג, דמשמע שהחיפוי בגלל חוה"מ, ונראה דבחול כונס את קייצו שאוסף הקציעות לאוצרו, דבחומה"ס זהו זמן שכבר מכניסין הקציעות, וזה לא התירו דהו"ל מלאכת השדה לאסוף הפירות, וזהו טעם האיסור במעבין להעמידן כמין כרי, דהו"ל כאסיפת הפירות לאוצר.

בחידוש מחפין ובירושלמי בזה

ויש לעי' מה חידוש יש בהיתר החיפוי בקש, אטו בשבת אסור לחפות את הקציעות, וכבר הקשו כן בירושלמי, והביאו מהא דפורסין מחצלת ע"ג לבנים, ותרצו שהחידוש שיותר לתלוש את הקש מן הקרקע לצורך זה, ושם אמרו דגרסינן ר"י אומר מעבין פי' רק מעבין דר"י לחומרא, ונראה דה"פ דת"ק אמר מחפין בקש דשרי לקצור לצורך החיפוי, וה"ה דשרי לצורך החיפוי העבה, כמ"ד בגמ' דחיפוי בין בקלוש ובין בעבה שרי, ור"י אסר לקצור אפי' לחיפוי, והתיר רק לעבות כשיש לו קש קצור לצורך זה, ולפ"ז י"ל דגרסינן אף מעבין דקמ"ל דשרי אף חיפוי עבה, ואמרו בירושלמי כיני מתני' מעבין דאמנם ר"י חידש דשרי עיבוי, וכלפי זה מתאים לשון אף, אבל לגבי ת"ק כיני מתני' מעבין, כיון שגם ת"ק מודה בזה, וקמ"ל ר"י דאסור לתלוש אפי' לחיפוי, ולא שרינן אלא לעבות כשיש לו קש קצור.

אבל בתלמודן דגרסינן אף מעבין הו"ל ר"י לקולא, דהא למ"ד דמעבין אסמוכי ודאי הוי ר"י לקולא, מיהו בבביתא דר"י תניא מעבין עושה אותו כמין כרי דברי ר"י, אלא דהתם לא קאי על ת"ק דאמר מחפין, וק"ק הלשון דהו"ל למימר מעבין את הקציעות עושה אותו כמין כרי דברי ר"י, ובתלמודן לא הוזכר ענין הקצירה של הקש, ואפשר דלכו"ע שרי או לכו"ע אסור, דהתנא לא מיירי בגדון זה.

הניכר לעין כל יותר מזה, שאינו עוסק אלא בהברחת המזיקים, וי"ל שצידת אישות ועכברים מלאכה קבועה היא בשדות, ולא מאורע רחוק, ולכן נחשבת צידתן כעבודת השדה, ועי' בסמוך.

שם ובשביעית, בשדה הלבן אין לבעלים הפסד אם יאכלו התבואה שבלא"ה היא הפקר, אם לא הביאה שליש, משא"כ בשדה האילן שמפסיד השרשים לכל השנים, והר"ז כמו בסיפא דמיחזי כמאן דעביד נטירותא לפירי, אבל יותר נראה שהנדון בשביעית כמו במועד משום מלאכת השדה, ואפשר שעושין חפירות רבות לתפסן, ונראה כחורש וזורע, וזהו האיסור בכדרכו, שו"ר בספר אאמור"ר זללה"ה עי"ש.

שם וחכ"א, בגי' הגמ' והראשונים

שם וחכ"א, גרסת הגמ' והראשונים ר' יהודה אומר, והוי ר"י לשיטתו דמצריך שינוי והיכר במקום הפסד, ובשו"ע פסק להתיר רק שדה הלבן הסמוך לשדה האילן, והיינו כרשב"א דס"ל דת"ק לא התיר בכל שדה הלבן אלא בסמוך לשדה האילן כ"ה לגרסת הרי"ף, ואכתי קשה למה החמיר ר' יוסי כאן להצריך שינוי בדבר האבד, דע"כ רבנן דר' יהודה ר' יוסי הוא, ואפשר דמלאכת השדה חמירה, [וקצת כה"ג חזינן בפרצה], ומ"מ בהפסד מרובה הקלו כדרכו כדי שימהר לתפסן, דהאופן של השינוי בברייתא הוא רחוק יותר שיתפסם, אבל לגרסת הגמ' שלפנינו דרשב"א קאי על דברי ר"י שהוא זה התנא שאומר בשדה הלבן שלא כדרכו, אבל לת"ק שרי כדרכו בכל שדה הלבן, כפשטא דמתני', ואתיא דר' יוסי כפשטה, וקי"ל כותיה, (מיהו אם גרסינן וחכ"א אתיא דרשב"א להלכה כחכמים), שו"ר בספר אאמור"ר זללה"ה בזה.

שם ומקרינ את הפרצה, בלשון מקרינ, ובטעם שהחמירו בטירהא

שם ומקרינ את הפרצה במועד, מקרינ לשון תקרה שאינו סותם את הפרצה אלא נותן עליה קירוי כמו גג על חלל שתחתיו, וזהו שפירש רב יוסף הוצא ודפנא, ובמתניתא תנא

שם גמ' חד אמר מחפין אקלושי, דחיפוי משמע כיסוי קל, כלשון חופה וחופף ומחפה, ומעבין את החיפוי קאמר, ולאידך מ"ד מתפרש מחפין בכל כיסוי שיהיה אפי' עבה, ואף מעבין את הקציעות עצמן וההידוש בכמין כרי נתבאר במתני' דהו"ל כאסיפת הפירות שהיא מלאכה האסורה במועד, ובהדיא אמרינן חגיגה י"ח א' חג האסיף שאסור לאסוף במועד, אלא הבא בזמן אסיפה, ולא דוקא משום דאיכא קוצר ומעמר והוצאה, אלא אף הטירחא הגדולה של האסיף אסורה, שו"ר בתו' י"ב ב' ד"ה מכניס עי"ש.

שם מעבין אסמוכי, פר"ח עצים עבים יותר מקש.

- נמצאו בזה עוד דברים במקו"א לפו"ר -

י"ג ב' מחפין את הקציעות כו' פליגי בה כו'
י"ג ב' פליגי בה רחב"א ור"א כו' לכאורה
האיסור לעבות הוא משום מעמר, שהי' לו לאוספם קודם החג, שהרי ידוע דאפשר שירדו גשמים, והתירו לחפותן ולא לאספם, ולעשותן כמין כרי הר"ז אסיפה במקצת, ולרבנן אסור, והא דאיכא מ"ד דלחפות באסמוכי אסור היינו משום טירחא, אבל בירו' אמרו כיני מתני' רי"א מעבין, פי' דר"י לחומרא שלא התיר חיפוי אלא להעמידן כמין כרי, ויתקלקלו התאנים העליונות בלבד שהם מגינות על התחתונות, וכשמעמידן בערימה נשפך רוב המים מהם במדרון, ואין מתקלקלין רק אלו שבחודה של ערימה, וכשמחפין אין מתקלקלין כלום, ופי' בירו' דאיסור חיפוי משום תלישת הקש ממחובר, ויתכן בתלמודן לפרש דמ"ד עושה אותן כמין כרי סבר דר"י לחומרא, כבירו', וניחא בזה שלא הוזכר בברייתא חיפוי, אלא מעבין, ולא תקני אף מעבין, אבל פשטות הגמ' ל"מ כן, והיינו משום דלכו"ע גרסינן אף מעבין, ולא כבירו'.

- עד כאן -

ו' ב' צדין את האישות כו' ביאור הנידון

ז. ו' ב' מתני' צדין את האישות ואת העכברין, יש לעי' מה הנדון הרי אין לך דבר האבד

ובתוספתא תניא בלא תיבת במועד, ועמשנ"ת בספר אאמו"ר זללה"ה בזה, שו"ר בר"ח וברי"ף ועוד ראשונים דל"ג תיבת במועד.

שם אבל במחובר לקרקע אפי' כולו אבוד אסור, בסמוך תנא דבתלוש אפי' מקצתו אבוד שרי, וכלפי זה אמרו כאן אפי' כולו אבוד.

איסור מחובר מתפרש משום דחשיב טפי מלאכת עבודה, שעבודת השדה אין אדם עושה ביום מנוחה, מיהו מצוינו שצרכי רבים התירו, דכיון שאינו עוסק במלאכתו קיל טפי.

שם ואם אין לו מה יאכל, אם הכונה למכור או להשתמש במה שקצר

שם ואם אין לו מה יאכל קוצר כו', בפשוטו אין הכונה דוקא לקציר חטים לאכול, אלא ה"ה כשרוצה למוכרין וליקח בהן יין, ואמנם אין לו מה יאכל אינו כולל כדי פרנסתו כדלקמן י"ט א', מ"מ גם יותר מפת במלח מיקרי אין לו מה יאכל, וע"כ שקוצר כדי למכור, ואפ"ה שרי, ולפ"ז שרי לטחון כדי למכור קמח דשכיחי טפי קופצים, שו"ר שהפוסקים סי' תקל"ז סט"ו פירשו לאכול חטים אלו שקוצר, ועי' מ"ב סי' תקמ"ב סק"ז פלוגתא בגדר אין לו מה יאכל, ועי' לקמן דמהא דבעושה לרבים מותר בפרות יש ללמוד דמיירי שעושה דבר מועט לצורך אכילתו.

ויש לעי' הרי ודאי קוצרין פירות וירקות לאכול במועד, דאטו אין אוכלין ירקות במועד, עי' לעיל ד' א' מדלין לירקות כדי לאוכלן, וי"ל דדוקא חטין וכיו"ב שאינם ראויים לאכילה מיד שמחוסרין הרבה מלאכות עד שיתקנם, אבל לקטוף לאכילה מיד שרי, ואפשר שלכך הזכירו בברייתא קוצר ומעמר ודש וזורה כו', שמה"ט אסרו את קצירתם, מיהו לפ"ז אין הענין במלאכה במחובר אלא רק חטים, והלשון לא משמע כן.

שאינו טח בטיט, דהוי נמי כסתימת תקרה, ולא כביטול הפרצה לגמרי, ולקמן י"א א' תנן שעושין מעקה מעשה הדיוט, ומפרשין נמי בכח"ג, ויש לדקדק בשינוי הלשון דקרי ליה התם מעשה הדיוט וכאן מקרין את הפרצה.

לדעת הרמב"ן בפרשת אמור דטירחא מרובה בשבת ויו"ט אסורה מדאורייתא באיסור עשה דשבתון, נחא טפי מה שהחמירו במועד כ"כ באיסור טירחא.

שם והם חונקין זה את זה, לכאורה אין איסור להניח רעל לפני נמלים בשבת, כיון שהן הורגין את עצמן והו"ל שלא תאכל, וכמדומה שכ"כ בספר מנוחה נכונה שמותר לפזר רעל לפני בע"ח, אלא דהתם אפשר שיברחו ולא שימותו, ולפ"ז האיסור כאן משום טירחא לחפש אחר החורין ולהביא העפר ממרחק, וכן משום הוצאה, ועמ"ש אאמו"ר זללה"ה לדון משום גרם הריגה.

זי א' כיצד שלא כדרכו נועץ שפוד כו', משמע שהיא בורחת מפני רעש וידוד הקרקע.

י"ב ב' ר"ה חצרו ליה חצדא כו', ע"ס הגמ'

ח. י"ב ב' ר"ה חצרו ליה חצדא במועדא, פי' קצרו שדהו ע"י פועלים ישראלים, ורש"י כת"י פי' נכרים וצ"ע מנ"ל, דהא ודאי ע"י ישראל נמי שרי, [עי' לעיל א' דכל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה], ואם היו נכרים דוקא היו מפרשים כן בגמ', ולא אמרו חצד חצדא כיון שלא עשה המעשה בעצמו, ואפ"ה אמרו לקמן בדרכ אדם חשוב שאני, דשדה של אדם חשוב שאני, שילמדו ממנו.

שם ושלא לצורך המועד אסור, כאן משמע שאסור לאפות ולבשל שלא לצורך המועד, דהא טחינה צורך או"נ היא, ושריא ביו"ט בשינוי, ואפ"ה אסורה שלא לצורך המועד.

שם דבר שאבוד במועד מותר לעשותו במועד, מה שהוזכר אבוד במועד אינו מובן,

והא דמקשה רק לר' יוסי, היינו משום דלר' יהודה מצינן למימר דמחמיר באין לו מה יאכל כמו בדבר האבד, אבל למסקנא י"ל דלר' יהודה נמי א"צ שינוי כאן דאין לו מה יאכל קיל מדבר האבד.

שם א"ל ה"נ כיון דכל יומא לאו בפרות דיישי האידנא נמי לאו שינוי הוא, לשון הגמ' סתום דהול"ל התם טעמא לאו משום שינוי אלא משום דאושא מילתא, והחסיר עיקר הטעם ואמר רק דלאו שינוי הוא, ונראה פירוש דנהי דר' יוסי אינו מטריח לעשות שינוי בדבר האבד, אבל שפיר מחייב לנהוג בהגבלה בדבר שדרך לעשותו, דשפיר מחייבין ליה שלא יעשה באופן שאושא מילתא, ואין זה טורח לחייבו לעשות בידים כיון דכל יומא נמי לאו דוקא בפרות דיישי, (וכהיום כיון שעושין רק במכונות תמיד אין דינו כפרות).

ונראה דלשון הברייתא "ובלבד" מוכיח שלא משום שינוי הוא, שאם התנא מתיר דבר האבד רק בשינוי א"כ עיקר ההיתר נקבע רק בשינוי, והול"ל קוצר כו' בשינוי, כמו בעלמא שלא כדרכו, ומדקתני ובלבד משמע שזה ענין אחר, כלומר שההיתר של הרישא בכל ענין, רק שלא ימציא לעשותו באופן גרוע, וזהו עשיה בפרות שהיא באופן יותר מפורסם מדישה כדרך ברגליו, (עי' בספר אאמו"ר זללה"ה שבת ס"א סק"ז בביאור לשון ובלבד בכל מקום).

ואפשר דה"ק הב"ע בעושה דבר מועט שאין דרך לדוש בפרות, ולכן אמרו שלא ידוש בפרות, אבל בעושה לרבים שצריכין לזה במועד, מותר אפי' בפרות, שדבר מרובה עושין בפרות, ומרומו כאן מ"ש בירושלמי ה"ד דבעושה לרבים מותר לדוש בפרות, דבכמות גדולה הוי שינוי לדוש ברגליו, ולפ"ז מבואר כאן דאין לו מה יאכל היינו לצורך אכילתו ממש שהוא דבר מועט.

שם א"ל יחידאה כו' בפ' הריטב"א דר"י פליג אמתנני' דבית השלחין

שם א"ל יחידאה הוא ולא ס"ל כותיה, פי' הריטב"א בשם רש"י וכ"ה בכת"י ובנמו"י דר' יוסי פליג אמתנני' דמשקין בית השלחין, והדברים צ"ב דא"כ מאי פריך רבר"ה מברייתא כשמבואר במתני' לקולא, ולמה לא השיב לו ר"ה דמתנני' איפכא נתן, ומזה נראה דר' יוסי מודה למתנני' דמשקין ולא חשיבא עבודה במחובר, אם מפני שרק תלישה מן המחובר כקוצר אסורה עמש"כ לעיל, [נשו"ר שכ"כ אאמו"ר זללה"ה וכן בקרן אורה, וק"ק דר' יוסי כללא קאמר ומשמע שזה כלל לכמה אופנים במחובר ולא רק קצירה], או דמלאכת דבר האבד שביצירה כבית השלחין יש להתיר, דדוקא מאורע של הפסד אסור, דחזו רבים שעוסק במלאכה במועד, ולא דנין אותו לזכות שאירע לו הפסד, אבל בית השלחין זוהי מציאות ידועה לכל באי עולם, ואין כאן אושא מילתא של מלאכה האסורה, והא דקים ליה דיחידאה הוא י"ל שזה מלשון הברייתא רשב"ג בשם ר"י.

שם אפי' מקצתו אבוד מותר, יש לעי' מה הפירוש מקצתו, אם הכונה הפסד מועט, ואפשר שמקצת מן הפירות יפסדו לגמרי, אבל אין ידוע מה יפסד שהכל מעורב, והתירו לעשות מלאכה בכולן, מפני ההפסד של המקצת, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה שציין לפסחים נ"ה ב' דפליגי בהפסד מועט, וכן להירושלמי דבהא פליגי ר' יהודה ור' יוסי.

שם ואי ר' יוסי ידוש נמי בפרות כו'

שם ואי ר' יוסי ידוש נמי בפרות כו', אפשר דסתמא דגמ' מקשה כן למאי דקי"ל כרב אשי דר' יוסי מתיר בפטיש, אבל ר"ה סבר דפטיש של נפחים אסור אף לר' יוסי כ"ה גי' ר"ה והראשונים י"א א' דגרסי אר"ה, ולדידיה י"ל דפשוט לאסור פרות, מיהו אין זה מוכרע וי"ל דרק בפטיש אסור, ולא כל אושא מילתא בפרות.

שם ושמואל לא סיימוה קמיה, יש לעי' וכי חשד את רב באיסורא, ולפמש"כ שקצרו מעט לצורך אכילתו של רב, אפשר דסבר שמואל דרב ניחא ליה בחדש והתיר לצורך המועד.

שם שבקיה והדר אתא, ר"ח לא גרס תיבת אתא, אלא שבקיה והדר פי' לביתיה, [שאין להזכיר מה שחזר לאחר המועד לקצוץ העצים], ועמ"ש אאמו"ר זללה"ה בזה], ומפרשים בגמ' דאע"פ שטרח לילך לשלנייא חזר לביתו, שראה שצריך לחשוש לדאביי, ומעיקרא סמך על רב טפי ולא חשש לדאביי.

הפוסקים השמיטו סוגיא זו, ומתפרש דליכא קולא זו דקוצץ אדם דקל כו', כיון דלייט עלה אביי, ורב אשי חזר בו, אבל בהני דרב יהודה דבסמוך שהתירו לקצור כולן בשביל חלק קטן כמש"כ אאמו"ר זללה"ה דמענינו הוא נלמד, דהוי דומיא דדקל, בזה מודה אביי דשרי כמבואר בהדיא דא"ל אביי לרב יוסף.

שם מתני' וכולן אם כווננו כו' יאבדו, אם מיירי בין קודם בין לאחר המלאכה

י. שם ומתני' וכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו, לכאורה מתני' כוללת שני האופנים, אם באו קודם שעשו מלאכתן, אמרינן דיאבדו ולא יצילום, ואם עשו מלאכתן יאבדו שלא יריוחו ממלאכתן, ואמנם לא קנסו גופן משום שבחן, שהרי נחלקו בזה אמוראי ב"ק ל' ב' ולא משמע שכאן פשוט לכו"ע שקנסו גופן משום שבחן, אלא הטעם משום דבדבר האבד הרי השבח הוא כולו, שאילו לא עשה מלאכתו הי' כולו אבוד, ותלוי בכל דבר לפי הענין, שאם הריוח מהמלאכה הוא מועט לא יאבדו את כולו, ונתבאר כל הענין בארוכה בספר אאמו"ר זללה"ה פלוגתת רש"י והרמב"ם ומשמעות המשנה והגמרא בזה, ולע"כ רק ציינתי אפשרות ליישב ששני הדיוקים נכונים.

י"א א' עושין מעקה לגג ולמרפסת

י"א. י"א א' מתני' עושין מעקה לגג ולמרפסת, מדלא קתני מעקה שנפל כמו מקרין את

שם ובלבד שלא יערים כו', הא דהוזכר רק בשכר, ובדין שותה מקצת

פ. שם ובלבד שלא יערים כו' מערים ושותה מן החדש, ענין הערמה הוזכר רק בשכר, והיינו שעושה חדש אע"פ שיש לו ישן, מ"מ כיון ששותה את החדש מותר, דסו"ס כל עשייתו לצורך המועד, אלא שאין זה צורך גמור, כיון שיש לו ישן, ולפ"ז אם יש לו גם חדש אסור, אא"כ יש לו אמתלא לבחור בחדש שעושה כעת, וכ"מ בסי' תקל"ג ס"א שאם יש לו קמח אסור לטחון אחר, אלא דקרי ליה הערמה, ולמש"כ בדאית ליה כיו"ב הר"ז הערמה ניכרת ולא מהני שיאכל את החדש.

ולפ"ז לא מהני שישתה מעט מן החדש שאין זה ענין להערמה שיודע שעושהו שלא לצורך, וזה שייך גם בטחינה וקציצה, ובברייתא אשכחן כן רק בשכר, וש"מ שאין היתר אלא כשמשתמש במה שעושה במועד, וההערמה היא במה שנראה כיש לו לצורך לזה, ובאמת יש לו ישן באוצרו, אלא שמערים ברוצה לשתות חדש, אבל אם יודע שלא ישתה אלא מעט אין זו הערמה שהרי יודע האמת בעצמו, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה דבשותה כל החדש לא מיקרי הערמה, וצ"ע בזה, והביא שם מבהגר"א שפי' כמש"כ, ולע"כ.

שם רב חצדו ליה חצדא כו', ע"ס הגמ'

שם רב חצדו ליה חצדא בחול דמועדא, למסקנא חצדו לו מעט הצריך לאכילתו, ולכאורה אין בזה מכשול דכו"ע ידעי מזה שקצר כך מעט שלצורך אכילה נעשה, ולא דמי לדבר הונא לעיל שקצר כל השדה ויחשדו שכונתו לריוח מלאכה, אבל לא מצינו שחשש ר"ה לזה, והטעם מפני שמשום הפסד עשאו, וכן ר' ינאי דבסמוך, ובזה לא אמרינן אדם חשוב שאני, אבל כשהסיבה צורך פרטי שלו, ויכול להשיג באופן אחר, בזה אמרינן דאדם חשוב יקח דרך הלואה וכיו"ב, ורב התיר בזה כיון שקצר רק דבר מועט, ושמואל פליג עליה בזה.

ומרפסת כיון שתוכו אינו בדין בית, מיהו מרפסת אין לה גג והפטור הוא המרפסת עצמה, ונתעוררתי לזה.

שור' בתו' הרא"ש בשם הראב"ד דלא מיירי מתני' בדאיכא מצות מעקה שהרי מרפסת פטורה ממעקה, אלא דעביד לה לצניעותא, וגג שהוא גבוה סגי ליה בג"ט, ולכאורה ג"ט לא מהני מידי לצניעותא אלא להיכר בלבד, ובריטב"א כתב דמיירי בגג הפטור, ועושה מעקה לשימור מנפילה, ובגג דלא רגילי ביה סגי בג"ט, [ולא אמר שהגג פטור מפני שאין רגילין בו, אלא דמיירי בגג הפטור מן הדין ועושה המעקה מרצונו לשימור, ובבה"ל סי' תק"מ ס"א העתיק שזהו טעם הפטור, וכבר העיר בזה בחזו"א שם].

והריטב"א כתב דלמצות מעקה שחייבת מדאורייתא למה לא יעשה כדרכו, ובבה"ל סיים דש"פ לא חילקו להקל טפי במצות מעקה, ובאמת קשה לשנות משנה עושין מעקה לגג, ולפרש דהיינו גג שפטור ממעקה, והדבר סתמו כפירוש דלא זו אף זו קתני עושין מעקה לגג שחייב מדאורייתא, ואפי' למרפסת שפטורה מדאורייתא, אלא שגרסת הירושלמי דלגג שלשה מוכיחה דלא מיירי במצות מעקה, והו"ל גג דומיא דמרפסת, אבל זה מוכיח לגרוס בירושלמי איפכא, אלא א"כ פשיטא ליה להירושלמי כהריטב"א דלמצות מעקה עושין כדרכו, וע"כ דהכא בדליכא מצוה, והרמב"ן כתב דשאינו אוכל נפש ומכשירין והוא לצורך המועד כגון כסות וכלים במלאכת אומן אסרו ובהדיט התירו כו' וכן שנינו בעשיית מעקה מעשה הדיוט מותר, ונראה דמפרש לה בגג החייב במעקה, שכן מתפרש סתמות לשון זה, ולא דמי לציצית ותפילין במתני' י"ט א' שאין בהם צורך הדיוט אבל מעקה צורך הדיוט ג"כ הוא, והסכנה לא חשיבא דבר האבד, כיון שאפשר להזהר בכמה ימים עד לאחר המועד.

הפרצה ו' ב', משמע שעדיין לא בנאו מעולם, ולפ"ז צ"ל שגמר לבנות ביתו סמוך ליו"ט ולא הספיק לבנות את המעקה עד המועד, ומשמע מזה דדוקא מעקה התירו, אבל אם בנה בית ולא השלימו אע"פ שרוצה להכנס בו במועד אסור להשלימו אפילו מעשה הדיוט, שלא התירו בנין בתים במועד, או דכיון שיש לו מקום לדור בדוחק לא כל רצון נקרא צורך, אבל כשהוא כבר דר בביתו חשיב המעקה צורך המועד.

בירו' לגג שלשה ולמעקה עשרה, ובתו' רא"ש וריטב"א, ולהלכה בזה

בירושלמי אמרו לגג שלשה ולמרפסת עשרה, וכן הובא בראשונים, ולולא שהראשונים לא תיקנוהו הי' נראה שהוא ט"ס וצ"ל לגג עשרה ולמרפסת שלשה, דבספרי ממעט בית שער אכסדרה ומרפסת מחיוב מעקה, וכלפי זה אמרו כאן בירושלמי ליישב לשון המשנה דמשמע שגם מרפסת חייבת במעקה כגג, דאע"פ שאינה חייבת במעקה עשרה טפחים, מ"מ יש מקום להצריך מעקה ג"ט, ומותר לעשותו במועד, [ובספרי אמרו מעגילו ג"ט ובית דורסו י"ט, ולא נתפרש ענינו ועראב"ד פי"א מה' רוש"נ ה"ג בזה, ועכ"פ מכאן אמרו בירושלמי דמרפסת בעיא מעקה ג"ט, דכיון שאינה חייבת במעקה סגי ליה בג"ט], ואפשר דמרפסת ככבש שמיעטו בספרי ממעקה מפני שהאדם יודע שהוא כעולה בסולם וזהיר בעצמו, וחשש הנפילה הוא במקום שמשמש בו שימושי דירה וחצר ואינו מרגיש שמגיע לקצהו, וכיון דמרפסת אינה עשויה לשימוש אלא למעבר לעליות סגי לה בהיכר של ג"ט, וכן בית שער ואכסדרה עשוין לכניסה [שור' בחזו"א יו"ד סי' רי"ד לחולין דף קל"ו א' עיי"ש], מיהו פשטות הספרי דממעט גג בית שער ואכסדרה דלא חשיבי בית, כמו בכל דוכתא דמרבין בית התבן ובית הבקר [כמו שהוא לפנינו בספרי וכהראב"ד ולא כהרמב"ם], וממעטין גג בית שער אכסדרה

כמעקה, אלא משום דבר האבד שלא יגנבו, ובה מובן שבנין גמור נראה כמתעסק לצורך חול.

שם שפין את הסדקין כו' בגמ' כאן ובירושלמי, ובריטב"א בזה

שם שפין את הסדקים ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל אבל לא במחלצים, לשון המשנה משמע שלוחץ המעגילה ביד וברגל ולא במחלצים, אבל לפי מה שפירשו בגמ' במעגילה פשיטא דאסור, אלא שמעגל ביד וברגל כעין מעגילה, והול"ל שפין את הסדקים יפה יפה ביד וברגל אבל לא במחלצים.

ובירושלמי אמרו תני ר' חייא השף שף ברגל והמעגל מעגל ביד, מתני' במעגילה קטנה ומה דתני ר"ח במעגילה גדולה, ואפשר דמ"ש בגמ' כעין מעגילה היינו מעגילה קטנה, שאין כובדה מיישר כמעגילה גדולה, רק דחיקת ידו על המעגילה הקטנה מישרת, ובה ניחא דקתני מעגילין אותן במעגילה של יד, שו"ר בריטב"א שהגירסא היותר נכונה דבמעגילה כעין יד ורגל שרי, ועי' בספר אמו"ר זללה"ה בשם רי"ו ובביאור דבריו.

וכתב הריטב"א דבדאיכא פסידא שדולף הבית שרי כדרכו, וכאן מיירי שעושה קודם הגשמים ומיקרי צורך המועד ולא דבר האבד והוי דומיא דמעקה.

שם הצייר והצינור כו', ע"ס המשנה

יג. שם הצייר והצינור והקורה והמנעול והמפתח, כל חמשה כלים אלו הם חלקים של הדלת וסגירתה, ציר הוא הברזל הבולט שנכנס במשקוף ובאיסקופה, והצינור הוא הברזל שתחת הדלת והוא כמו המשקוף מלמעלה שהדלת נעצרת בו, כך יש למטה באיסקופה ונקרא צנורא דדשא, ובכלים פ"א מ"ב נראה שכולם עשויין ממתכת, וקמ"ל דכל הני חשיבי דבר האבד אע"פ שאפשר לקיים נעילת הדלת מגנבים בלא ציר או צינור או קורה, וכן לנועלה מבפנים בלי מנעול, וקמ"ל דכל השלמת הדלת מותרת.

בהא דכותל חצר שנפרץ בונה כדרכו, ובטעם דבגינה אף לר' יוסי רק מקרין

יב. לעיל ז' א' אמרו דכותל חצר שנפרץ בונה כדרכו, וסתמא משמע דאף לר' יהודה דמצריך שינוי שרי, כיון שחסר במעלת השמירה במעשה הדיוט וכצידת אישות בשדה האילן דשרי כדרכו, ורישא אף לר' יוסי דקי"ל כותיה, מ"מ בגינה מקרין בלבד, ואפשר דכותל גינה לאו דבר האבד כ"כ הוא, או דמלאכת השדה שאני, שו"ר בספר אמו"ר זללה"ה שתיוקונים אלו אין ממהרים לתקנם, ולכן אין כ"כ ההיתר של דבר האבד ויש מקום להחמיר בו כשממהרים לעשותו במועד, וזה חילוק מחודש, ויש סברא לומר דהני בנין גמור הוא, אלא שאירע שצריך למהרו, וכיון שיש כאן בנין חשוב יש להמנע מזה בדאפשר.

שם מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן, לכאורה יש כאן כפל לשון, ואפשר שהתנא בא לרבות הוצא ודפנא וצר בצרור בלא טיח, דבגמ' מיייתי דרב יוסף ודברייטא, והפוסקים העתיקו שניהם משום דלא פליגי, ואפשר שזהו מ"ש התנא מעשה הדיוט דהיינו בלא טיח, אבל לא מעשה אומן דהעיקר שלא יבנה בנין גמור כדרכו, אבל יכול לבנותו יפה בהוצא ודפנא.

בשינוי הלשון דבמתני' קתני מעשה הדיוט כו' ולעיל קתני מקרין

יש לדקדק בלשון המשנה דלעיל ו' ב' תנן ומקרין את הפרצה במועד, וכאן קתני מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן, ובשניהם פירשו רב יוסף והבירייתא אותו פירוש, מיהו גם לעיל מבואר דמקרין לאפוקי כדרכו כדמסיים בשביעית, וא"כ שפיר מתפרש בתרוייהו היכי דמי שלא כדרכו, ובה אין דוחק אם הפירוש בשניהם שוה, אלא שבמעקה באמת הכל מותר, והאיסור מעשה אומן דנראה כעוסק במלאכתו, אבל בפרצה החסרון יותר בתוצאה של הבנין המושלם, שאינו משמש את האדם לצורך המועד

דמועד, ומדלא קתני שהיה פטיש מכה במועד משמע שרק בירושלים תיקן, ובמתני' התיר התנא מלאכת אומן ודבר האבד, ואם צריך לזוהר שלא ישמע קול הפטיש יעטפנו בבגד וכיו"ב, ומכל מקום אין זו סתירה בין המשניות, ולקושטא דמילתא כל האמוראים עד רב אשי מפרשים שתיקן רק בפטיש דאושא מילתא, ואין כאן גדר הלכתי כלל אלא בפטיש בלבד.

ונראה דאה"נ אין כאן סתירה, אלא מדקתני מתקנן במועד וסתם תיקונים אלה הם נעשין בפטיש, והתנא סתם לשונו משמע שאין כאן איסור בפטיש, ואמנם אין כאן סתירה בעיקר הדברים, שהם שני דינים שונים, אבל מ"מ השונה כאן מתקנן סתמא, הר"ז כשונה שמותר אפי' בפטיש, והו"מ לשנויי כאן בירושלים כאן במדינה, ומשמע דפשיטא לגמ' שתיקן בכל העולם, ואפשר מדלא קתני ומימיו אין פטיש מכה בירושלים ש"מ שהתנא מספר מה שהיה בירושלים, אבל מימיו אין פטיש מכה בכל העולם.

ובירושלמי נחלקו אם ביטל ד"ז בתחלת ימיו או בסוף ימיו, ומתפרש לגנאי שעד סוף ימיו לא ביטל קול הפטיש מירושלים, והי' ראוי שיבטלו מיד, ולפ"ז מובן יותר ששלא כדן נהגו כן, וממילא בכל העולם אסור, אבל ר"פ קרי ליה גזירה והוא מפרש שתנא דמתני' קמ"ל שמותר, וש"מ דמעיקר הדין מותר ויוחנן חידש חומרא מפני כבוד המועד דאושא מילתא.

שם ל"ק הא בדנפחי הא בדנגרי, בפר"ח ובפי' ריטב"א

שם [אמר רב הונא כ"ה גרסת הראשונים], לא קשיא כאן בדנפחי כאן בדנגרי, פטיש של נפחים שעשוי ליישר ברזל הוא גדול יותר ומשמיע קול גדול בפרט שהברזל בברזל, וקאמר דיוחנן גזר רק על פטיש גדול של נפחים ולא על פטיש של נגרים, וכן פי' ר"ח, וצ"ע בריטב"א שפי' דמתני' בציר ומפתח של עץ, וזה קשה שאין ציר מעץ מתקיים, ואין לשנות סתם

שם שנשברו מתקנן במועד, כולה מתני' עד השתא נמי במועד מיירי, וע"כ דה"ק אע"פ שנשברו קודם המועד מתקנן במועד והיינו דמסיים עלה ובלבד שלא יתכוון לעשות מלאכתו במועד, כלומר אע"פ שהתירי לך לתקן מה שנשאר קודם המועד ובלבד וכו', אבל אם היה טרוד ולא הספיק לעשות מלאכתו קודם המועד מתקנן במועד, כמו מכשירי או"נ ביו"ט לר"י.

שם וכל כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשין, פי' כבשין שיהיו ראויין לאכילה במועד מותר לכובשן אע"פ שאין דעתו לאכול מהם, וצ"ע מ"ט שרי מ"ש משכר דאסור לקמן י"ב ב', ואפשר שכאן יש איבוד הדגים והירקות והו"ל קצת כדבר האבד, ועי' ירושלמי בדבר האבד שאם לא יכבשם יאבדו מותר, וכע"ז בסוגית הגמ' כאן.

בפי' צר בצרור ואינו טח בטיט, ובראשונים

שם גמ' במתני' תנא צר בצרור ואינו טח בטיט, פי' הראשונים ז"ל שמניח האבנים זו ע"ג זו בלא טיט, וכן הוא בשו"ע סי' תק"מ ס"א, והדברים מחודשים שבונים כותל בלא טיט, ואם אין האבנים גדולות שכובדן קובעם יש לחוש שיפלו ע"ג בנ"א שהולכין למטה ברה"ר, מיהו מצינו בביצה ל"א ב' בית שעשוי מלבנים בלא טיט, וגם צ"ע איך זה מתפרש בלשון צר בצרור, והי' אפשר לפרש שמחברן בטיט זעג"ז ואינו טח עליהם טיט מבחוץ, ובירושלמי אמרו גבי מקרין את הפרצה אבן ע"ג אבן וצרור ע"ג צרור, וכדרכו היינו אבן ע"ג צרור וצרור ע"ג אבן, ואפשר דהיינו שלא נותן אריח ע"ג לבינה שמחזיק יותר, ואחר המועד מסתמא יחזור ויפרק הכותל ויבנהו יפה.

שם ורמינהי עד ימיו הי' פטיש כו' ביאור הקושיא יד. שם ורמינהי עד ימיו הי' פטיש מכה בירושלים כו' עד ימיו אין מכאן ואילך לא, יש לתמוה מאי פריך, הרי בפשוטו מודה יוחנן כה"ג שמן הדין מותר, ותיקן שלא ישמע קול פטיש בירושלים דאושא מילתא ואיכא זילותא

שם אמר ר"א הא ר' יהודה הא ר' יוסי כו'

כו'. שם רב אשי אמר הא ר' יהודה הא ר' יוסי דאריב"א מאן תנא שינוי בדבר האבד דלא כר' יוסי, דברי רב אשי מחודשים מאד, דעד השתא פירשנו תקנת יוחנן כה"ג תקנה פרטית בענין הפטיש, וחילקו בין הפטישים, וכן בדר"פ בלא פטיש כלל אפשר דשרי, ועכ"פ אין זו תקנה כללית בשינוי בדבר האבד, ורב אשי הפך ענין הפטיש לנדון כללי בכל דבר האבד אם צריך שינוי, ואחד מן השינויים הוא הפטיש, ולפ"ז חולק ר' יוסי על כל תקנתו של יוחנן כה"ג, ואע"פ שנשנית סתמא בסוף מע"ש ובסוף סוטה ההיא ר' יהודה היא ולא קי"ל כותיה, וסבר ר' יוסי שלא תיקן כלל או שלא נתקבלה תקנתו או שתיקן לשעתו, אבל לא יתכן לפרש דלר' יוסי דעד ימיו היה פטיש מכה באיסור, שאין מקום להזכיר ד"ז במשנה או בברייתא.

ונראה דלר' יהודה תיקן יוחנן כה"ג בפטיש תקנה מיוחדת משום דנפיש קליה, אלא דלר' יוסי אין שום דין שינוי אפי' בדנפיש קליה, וזה נלמד מדריב"א שאמר כלל שלא נמצא בשום מקום שינוי אליבא דר' יוסי, אבל לר' יהודה כל מקום לפי ענינו, ופטיש בכלל השינוי שחייבו לעשותם תמיד, ולא למד ר' יהודה מיוחנן כה"ג לעשות שינוי בדבר האבד דזה ידעינן בלא"ה, והוא חידש שאף במקום שרצינו להתיר בפטיש בלי שינוי, לא נתיר כן, ומיושב בזה שנקט פטיש רק לפטיש, ור' יוסי סבר דכיון שעד ימיו היה פטיש מכה בירושלים, לא סמכינן על תקנתו, וא"צ שינוי.

שם אמר רבינא כמאן מדלינן האידנא קביותא דדשא כמאן כר"י, כונתו לומר שנקבעה הלכה כשינויא דרב אשי וכו' יוסי, דלר"פ ור"ח אסור עכ"פ בפטיש.

י"ג א' מתני' אין לוקחין בתים כו' ב' טעמים בהא דס"ד להתיר, ובג' חירו' אבנים

כו'. י"ג א' מתני' אין לוקחין בתים כו', כל הני דמתני' היה מקום להתיר מתרי טעמי, חדא

מתני' מתקנן, ומתפרש בציר מסוג אחר שאין דרך לעשות כן, וכדתנן כלים פ"א מ"ב דכל הני ממתכת.

שם מתקיף לה ר"ח יאמרו קלא רבה אסיר קלא זוטא שרי, פי' שלא מסתבר שיוחנן תיקן גזירה כזו שנתת תורת כל אחד בידו, ויש מכה בחזק ויש בנחת, וגזירה כזו מביאה זלזול ופרצה, ולא מסתבר שתיקן כך, וכבר נתבאר הענין בספר אאמו"ר זללה"ה עיי"ש.

שם אלא אר"ח כו' בביאור חציני

שם אלא אר"ח לא קשיא הא במגלי הא בחציני, פי' שיתקנו הציר שנשבר בכלי שאינו פטיש, אלא במגל וכיו"ב, ולשון הגמ' הא במגלי הא בחציני ק"ק דבפשוטו גם בחציני יש להתיר, כיון שהוא ליישר העץ, לפמ"ש רש"י ביצה ל"ג ב' דחציני פסל, [שו"ר בב"ק קי"ט ב' דאיכא תרי גווני מעצד, ולפ"ז ניחא דהאי חציני דמי לנרגא גרזן, וכמבואר בביצה שם שעושין לו בית יד מענף עץ גדול], ועוד דברישא בשינויא דנפחא תפס האסור תחילה, [שוב נתיישב דחציני דמי לנרגא], והי' מקום לומר הא בנרגא הא במגלי וחציני, ועכ"פ כלים אלו כיון שאינם פטיש ניחא טפי דשרו ולא מיקרי קלא זוטא, שאין זה קול פטיש כלל.

שם ר"פ אמר כאן קודם גזירה כו', ר"פ משמע ליה דמתני' שריא בכל ענין, שלא יתכן שישימיט כאן התנא תקנת יוחנן כה"ג, ויסתום דשרי בכל ענין, אם איתא שתקנתו קובעת שלא לתקנם בפטיש, וע"כ דמתני' נשנית קודם תקנתו, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה שרבי סתם משנה את המשנה הקדומה כמו שנשנית בתחילה, שעיקרו לאשמועינן היתר מעשה אומן בדבר האבד, ובנדון הפטיש סמך שממילא נבין שלאחר תקנת יוחנן כה"ג, צריך לעשות כל זה בלא פטיש, ולפ"ז אפשר דר"פ מודה דשרי לתקוני במגלי, אלא דלא משמע ליה לאוקומי מתני' שנשנית סתמא דמיירי רק במגלי וכיו"ב.

שם או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, בפלוגתא ר"ג ורבא בזה

שם או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, לצורך המוכר לחדו ג"כ מתפרש לצורך המועד של המוכר, ולכן פירש ר"ג דהיינו לצורך הסרסור שאין לו מה יאכל, או לצורך הבלר או הפועל המוליך את הבהמה לבית הלוקח, ואפשר דלא ס"ל דפירושי קא מפרש משום דפשיטא ליה שא"צ דרגת אין לו מה יאכל אלא להרווחתו למועד נמי שרי, ועוד שאם למוכר יש הפסד של ריבית נכרי וכיו"ב ג"כ יש להתיר למוכר, [שנ"ר בספר אאמו"ר זללה"ה בארוכה בדין מוכר שצריך למעות מזומנים והוא עשיר], ובטוש"ע סי' תקל"ט ס"ב פסקו דדוקא באין למוכר מה יאכל שרי, וזה כרוב דפרושי קא מפרש, ופסקו נמי דשכר פעולה שרי, כדמיתי אביי ממתני' דשט"ח.

ביאור בעיא דשכר פעולה שאין לו מה יאכל

יז. שם גמ' בעא מיניה רבא מר"ג שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו, פועל העוסק במלאכתו במועד כבחול זהו חילול המועד החמור ביותר, שזה נגד כל השביתה, ול"ד למאורע של כל צורך אחר, ולכן מספק"ל לרבא דאסור, ואפי' להשתכר במלאכת כתיבה דאשכחן שהתירו בשט"ח וכיו"ב, כיון שהוא פועל להשתכר אסור, וזהו שהזכיר שכר פעולה ולא אמר מלאכת עבודה לאין לו מה יאכל מהו, ועריטב"א ונמו"י עוד בזה.

ויש חילוק בין פועל המזמין עצמו לעבודה במועד, אע"פ שהיא עבודה המותרת, לפועל שמוכרת לעבוד להציל דבר האבד של חבירו דשרי ליטול שכר, שכשיכול לא לעבוד הרי קבלת השכר קובעתו כיום חול, אבל באינו מאמינו שצריך לכתוב להציל המלוה מהפסד מותר ליטול שכר.

שם מאי לאו לאתויי שכר פעולה, כבר נתבאר במתני' דר"נ ס"ל דבלשון לצורך המוכר ג"כ מבואר דהיינו לצורך אכילתו והנאתו

שהאדם הלוקחן לצרכו אינו פוגע בכבוד המועד, שאין דברים אלו נמכרין לרבים כאחת, ולא מיחזי כפתיחת השוק למסחר, משא"כ מוכרי פירות כסות וכלים שמכירתן פתיחת השוק למשא ומתן ויש בהם איסור מצד המוכר ומצד ריבוי הלוקחים, וזהו שאמרו שם דאע"פ שמותרין לצורך המועד אפ"ה מוכרין בצנעא, [אבל בהני דמתני' אין דין צנעא כיון שאין שייך בהם פרהסיא דחנות, וצ"ע בתו' בזה], ושלא לצורך המועד אסורין למכור, לא בגלל חלות המקח אלא בגלל פתיחת השוק לרבים, ועוד דס"ד שאיסור מו"מ רק בהני דבעו הבאה לביתו אבל בהני דאין איסור הבאתן לבית במועד שהעבד והבהמה הולכין מעצמן, ס"ד דשרי דליכא אלא ממצאו חפצך דשרי במועד, משא"כ שאר דברים שאפי' לקחן קודם המועד לא יביאם לביתו במועד.

ולגרסת הירושלמי וכ"ה בר"ח ורי"ף דגרסינן במתני' אבנים, י"ל דלרבנותא דסיפא נקטיה שמותר ללוקחן לצורך המועד, אע"פ שנראה כעוסק בבנין במועד, ואולי ס"ד שלא התירו בכותל הגוהה אלא כשבונה מאותן אבנים שסתר את הכותל, וקמ"ל דשרי.

שנ"ר בספר אאמו"ר זללה"ה דס"ד שיהא מותר לקנות בתים ועבדים דחשיבי כדבר האבד, כיון דלא שכיחי כ"כ שיוזמנו כאלו שמתאימין לצרכו, ולפ"ז ניחא דלא קתני סתמא אין לוקחין שום דבר אלא לצורך המועד, מיהו אם אסור למכור במועד ממילא סתמא ימתין לו הבית לאחר המועד, אא"כ יזדמן מי שצריך לעבור דירה במועד.

שם אלא לצורך המועד, פי' אאמו"ר זללה"ה דבעינן צורך גמור למועד, ולא סגי במשתמש בהן במועד, ודומיא דצורך המוכר שאין לו מה יאכל, דהיינו צורך גמור, מיהו כל להשתמש בהם עיקר שימוש חשיב צורך המועד.

אבל להלוות ע"מ לכתוב אסור, מיהו אפילו לשכר הבלר יש מקום לחלק בין צורך שנעשה מכח הלואת המועד וכמש"כ.

ואפשר דבאמת היינו טעמיה דרבא, והיינו טעמיה דרב ששת דאותביה מבריייתא, דמוקים למשנה זו כבירושלמי.

אם מותר לעשות מקח שלא לצורך המועד שיהא לסופר מה יאכל

כתב אאמו"ר זללה"ה דלכאורה ה' נראה לו"ד הראשונים דהא דשרי כשאין לסופר מה יאכל, היינו דמה"ט שרי לסופר הזה לכתוב שטר, אבל אסור לעשות מקח שלא לצורך המועד כדי שיהא לסופר מה לכתוב, שלא התירו אלא לעושה את המלאכה שצרכו מתיר לו ע"ש, אבל לשון רש"י כת"י ופי' ר"ח משמע דשרי לקנות כדי שיהא לסופר מה לכתוב או לפועל מה להוליך לבית הקונה, כ"כ הרמ"א בסי' תקל"ט סי"ב מהג"א דשרי, מיהו אסור לקנות שדה בית השלחין כדי שיהא לפועל מה לעבוד, כיון שאין מלאכתו השלמת המקח.

שם מוה"ר רב ששת כו' שכן הדיוט תופר כדרכו, ושם באתקפתא דר"פ ורבינא

יח. שם מוה"ר רב ששת וחכ"א שלש אומניות עושין כו' שכן הדיוט תופר כדרכו כו', דמלאכות שמותרין גם במועד לא מינכר זלזול כשעושין אותן ב"ד לצורך המועד, ומוה"ר ר"ש דכל המלאכות משכח"ל היתר בשכר פעולה שאין לו מה יאכל, ול"ד לדבר האבד שניכר על המלאכה שהיא מלאכת הצלה, וליכא לדמויי לה מלאכה כזו באינו אבד.

שם מתקיף לה ר"פ אלא מעתה בנין לישתרי כו' מתקיף לה רבינא אלא מעתה לבלר לישתרי כו', פי' דלא אמרינן שכן להתיר ב"ד אלא מלאכות שהם צורך המועד הרגיל, כמו הספרין והכובסין שמלאכתן מותרת במועד אי לאו דחיישינן שיכנס למועד כשהוא מנוול, וכן ההדיוט תופר כדרכו, אבל מלאכות של מאורע

במועד, וכיון שא"צ ממש שאין לו כזית פת, א"כ לא נתחדש דין בסיפא.

שם א"ל לא פרושי קא מפרש, ויש לדקדק למה אמר כן במוחלט לר"נ, הול"ל דילמא, ולשון איתביה אביי ג"כ משמע שזה על הלשון המוחלט של רבא, מיהו להלכה קי"ל דפרושי קא מפרש, ומ"מ שרי שכר פעולה כדמייתי אביי.

שם איתביה אביי כו', יש לעי' מ"ט לא אמרו אמר אביי ת"ש, וברש"י כת"י כתב דגרסינן ת"ש, ואפשר דלמאי דשמעין בלבלר דשרי שכר פעולה, ממילא גם ברישא מתפרש כן וכדר"נ, כיון שהאמת הוא שג"ז מותר, והיינו דאיתביה אביי לרבא דמסיפא שמעין דפירושא דרישא נמי כר"נ, מיהו לא קי"ל בזה כר"נ וכמש"כ, ובנמו"י כתב דמסקנת הגמ' כר"נ ולא פרושי קא מפרש.

שם לאו לאתויי שכר פעולה ש"מ, בישוב דעת רבא עפ"ז

שם לאו לאתויי שכר פעולה ש"מ, ואין לפרש שאין ללוה מה יאכל דכיון שמאמינו ימתין לאחר המועד, ולכאורה יש לדחות דדוקא שכר פעולה של צורך שנוצר במועד, דנהי דמאמינו מ"מ צורך המועד מיקרי, כיון שהוא צריך למעות ההלואה והשטר חוב הוא השלמת ההלואה כתיקנה ובוה שרי לצורך הבלר, ואין ללמוד מזה להשכיר לכל מלאכות שבעולם שזה יותר זלזול במועד, וכמו שאמרו בירושלמי פ"ג ה"ד א"ר ירמיה אם אינו מאמינו ללוה, או שאין לו מה יאכל לבלר, א"ל ר"י אם אומר את כן נמצאת מתיר את האומנות במועד, [שאם נתיר כל המלאכות יש בזה זלזול במועד, אע"פ שרוב בעלי אומנות יש להם מה לאכול], אלא אם אינו מאמינו למלוה שעברה [דהו"ל דבר האבד כגון שאפי' לזמן קצר עד לאחר המועד אינו מאמינו, אבל לשיעבוד נכסים אסור לכתוב במועד, שאינו דבר האבד בזמן קצר כזה], או שאין לו מה יאכל למלוה הבאה, דבענין אחר אסור לכתוב אע"פ שאינו מאמינו, אע"פ שמוותר להלוות לו,

שכותלו נוטה ליפול, או שצריך לקדש או לגרש, אין זה נחשב מסדר המועד, ולכן לא שרי דכוותה בי"ד, ומה"ט לא קשיא נמי קושית רב ששת, שאין להתיר מלאכה שמותרת רק בגלל צורך הפועל שאין לו מה יאכל.

וכעת ראיתי בריטב"א שפי' דאיסור מלאכת י"ד כדי שיהא פנוי להכנת עונג ושמחת יו"ט, ולכן בהני שהם צורך המועד לא גזרו, וענין שכן מצינו יש לפרש כמש"כ שזה מלאכות שפחות ניכר בהם דבר שנוגד את המועד.

מי שיש לו מה יאכל אם רשאי לעשות מלאכה לאין לו מה יאכל, ובבב"ל דאפי' מצי ללוות מיקרי אין לו מה יאכל

מי שיש לו מה יאכל אינו רשאי לעשות מלאכה ע"מ לתרום את השכר לאין לו מה יאכל, דדוקא כשפועל לשכרו מיקרי עוסק לעונג יו"ט, אבל העוסק לנתינת צדקה פוגע במנוחת המועד, אע"פ ששמח בהזדמנותו למצוה זו, דמ"מ מצותו צדקה, ואינה מתייחסת לכבוד יו"ט.

בה"ל ס"י תקמ"ב ס"ב ד"ה ע"י הביא משאלתות דאפי' מצי ללוות מיקרי אין לו מה יאכל, דעציבא דעתיה למיזף, ונסתפק הבה"ל דשמא היינו דוקא כשרוצה לאכול מפירות שדהו, והדברים מחודשים דודאי אין לחייב את האדם ללוות דעציבא דעתיה וגם חושש שיצטרך למזונותיו של אחר המועד, ומכביד על עצמו בחוב כשדחוק לשכר יומו, ואטו ס"ד דמיירי כשהסופר אינו יכול להשיג הלואת דבר מועט של פשיטי דספרי, [ובלא"ה דברי הרמב"ם שהתיר בעשיר כדי שיהנה משדהו מחודשים טובא].

שמותו נוטה ליפול, או שצריך לקדש או לגרש, אין זה נחשב מסדר המועד, ולכן לא שרי דכוותה בי"ד, ומה"ט לא קשיא נמי קושית רב ששת, שאין להתיר מלאכה שמותרת רק בגלל צורך הפועל שאין לו מה יאכל.

שם אלא אר"א מועד ארבעה עשר קא רמית כו'

שם אלא אמר רב אשי מועד ארבעה עשר קא רמית כו', פי' הריטב"א שרב אשי מפרש מילתייהו דר"פ ורבינא ומסייע לר"נ, שאין להקשות למה לא אמרין כשם לענין י"ד אלא בשלש מלאכות, מפני שהמלאכות שהותרו משום דבר האבד, אינם מלאכות דחשיבי צורך המועד, דנידוק מינייהו להתיר גם בי"ד, שהם הותרו משום פסידא ולא מפני שהם מלאכות קלות יותר שנחשבין סדר צורך המועד, אבל שלש אומניות שהותרו לבאין ממדנה"י או להדיוט, שההיתר שלהם משום צורך יו"ט לכן התירום גם בי"ד, מיהו בעינן שתהא מלאכה שיש לה היתר במועד, שזה פחות פוגע בכבוד י"ד כי מלאכות אלו רואים לפעמים גם במועד עצמו.

בהא דמסקינן דשכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי, ובפרש"י כת"י והמפרש בזה

וכיון שנתיישה קושיית ר"ש, נשארה הוכחת אב"י דשרינן שכר פעולה לצורך הפועל שאין לו מה יאכל, ומה שפרש"י כת"י והמפרש דשרינן מלאכה למי שאין לו מה יאכל [בי"ד] משום דהוי צורך יו"ט אינו מובן, דאדרבה הא אמרין דשריותא דאין לו מה יאכל דמיא לפסידא שהתירו אף מלאכות שאינם נראות

סימן ג

בענין הערמות, כיון מלאכתו במועד ומעשה אומן

תוכן הענינים בקצרה

א. י"ב ב' ובלבד שלא יערים, פרש"י שלא יעשה הרבה ויאמר לצורך המועד אני עושה, ויש לעי' דכיון שיודע שכוונתו לאחר המועד מ"ט קרו לה הערמה, הרי הוא עושה בפירוש לאחר המועד, ולכאורה ה"י נראה לפרש דקאי רק אשכר, וכונת התנא שלא יערים לעשות חדש כשיש לו ישן, וכ"ה בפי' הגדמ"ח ע"ש רש"י (ואינו לרש"י), ובזה מיושב דפרכינן ורמיננה מבריתא דשכר, ולכאורה מאי קושיא הרי התם באמת ישתה מן החדש ונמצא שטרח לצורך המועד, וכאן אינו עתיד להשתמש במה שטחן, ואפשר דרש"י מפרש ששותה רק מעט מן החדש, ולמש"כ נ"חא.

מיהו לשון ובלבד משמע ובלבד שלא יערים להותיר, ואפשר לפרש שלא יערים להותיר את הישן, ויותר מיושב דבכלל שלא יערים כשיש לו בתוך ביתו קמח ומערים לעשות חדש ולהשתמש בחדש.

שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שפי' דכיון שאינו מברר מתחלה איזה למועד אלא ישתמש מקמח זה והנותר יהא לאחר המועד, מיקרי שפיר הערמה כיון שאי אפשר להגדיר שום חלק מהמלאכה כאיסור ודאי, וכה"ג פי' בהערמה דביצה י"ז ב' ודמלח גרמא גרמא שם ב', ולשון הרמב"ן במכילתין ובלבד שלא יערים כלומר לכיון ולהותיר לאחר המועד, ומתפרש ג"כ כפרש"י.

ויש לעי' א"כ מאי פריך מבריתא דשותה מן החדש, וי"ל דכיון דבההיא ברייתא קרי לה הערמה, הרי בכלל שלא יערים דכל הערמה אסורה, ומש"ה הסמיך התנא הא דלא יערים לשכר, ללמד דאף הערמה של שכר חדש אסורה.

מיהו נראה דאף ריב"ז לא שרי אלא בהערמה של שכר ששותה מן החדש, ודוקא בישן וחדש דלא מינכרא הערמה, שאין הכל יודעים דניחא ל"י בישן, אבל בשניהם חדש וה"ה בקמח לא שמענו שריותא כלל, מיהו לפרש"י שבת קל"ט ב' דהא דלא מוכחא מילתא היינו מפני שאין יודעים שיש לו ישן, אפשר דה"נ מערים ומשתמש בקמח שטחן במועד, ואע"פ ששניהם שוין, דלא מוכחא מילתא שיש לו עוד קמח בביתו, אבל להערים ולטחון יותר ממה שצריך ליכא מאן דשרי, דהערמה גרועה היא שהרי באמת טוחן שלא לצורך המועד, וגם י"ל דמוכחא מילתא שאינו צריך כ"כ למועד, וכ"כ במ"ב סי' תקל"ג סק"ט, כטעם האחרון דמוכחא מילתא, אבל למש"כ חמיר טפי.

לשון מערים מתפרש שפיר אף כששותה כל החדש שעושה כיון שההיתר מפני צורך המועד והרי יש לו, וכדנתיא י"ט א' מערים ומוכר את שלו וחוזר וכותב לעצמו, דאע"פ שכשכותב באמת כותב לעצמו, מ"מ מיקרי מערים כיון שגורם ברצונו שיצטרך לכתוב לעצמו, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בספר שבת קי"ז ב' דמלאכות שמתרין ביו"ט דהיינו או"נ ממש, בזה אע"פ שיש לו מותר לבשל ביו"ט כל שדעתו לאכול מה שמבשל עתה, אבל מלאכות שהותרו רק לחוה"מ חמירי טפי ולא הותרו אלא מפני הצורך, וכשיש לו, לא התירו, ואפשר שזהו לשון הברייתא שלא לצורך המועד אסור, לומר שרק הצורך שאין לו הוא המתיר, ולא סגי בזה שמשתמש במה שעושה עתה, א"נ לומר דאף בדיעבד אסור.

שם תנאי היא דתנאי אין מערימין בכך כו' פי' בתו' הרא"ש וכ"ה בגדמ"ח ע"ש רש"י דהיינו הברייתא השנוי' שבת קי"ז ב', וקאמר דכי היכי דפליגי התם פליגי נמי הכא, ולפ"ז הרי"ף והרא"ש שהעתיקו שם הברייתא ולא פסקו כריב"ז, ה"ה דהכא לא קי"ל כותי', וכ"כ הטור ובי", אבל בא"ר דקדק למה השמיט הרי"ף מתוך הברייתא תיבות דובלבד שלא יערים, דנהי דמסבירא לא נחדש היתר הערמה, אבל אין דרכו להשמיט כה"ג מתוך הברייתא, ובשבת קל"ט ב' הביא הרי"ף הא דמערימין בשכר, וכנראה נמנע מלהכריע

מה"ט, וכיון שאין הדבר מצוי לעשות שכר חדש שיהא מוכן מיד, או שטעמו כהישן, לכך השמיט כדרכו להשמיט דבר שאינו מצוי, וצ"ע.

הרמב"ם פסק כריב"ר, ומלשונו שכ' שאין הערמה זו ניכרת לרואה, מוכח כמ"ש המ"א סי' תקל"ג סק דסמ"ך אסוגיא דשבת דמייתי לה ומפרש האי טעמא, וכ"מ בתו' שם וכ"כ הריטב"א הנדמ"ח שם בשם תו' דתלמודא פריך מרבר"י משום דידע דקי"ל כותי', והריטב"א כתב דאפי' לא קי"ל כותי', מ"מ הרי רבר"ה ור"א דסברי דמערמין, ע"כ כריב"ר ס"ל, מיהו לכאורה אף לפי דבריו כיון דקי"ל כרבר"ה וכו', ה"נ קי"ל כריב"ר.

ולכאורה יש לדחות דאפי' אם אין הלכה כריב"ר, מ"מ כלפי מה שרב אשי חידש שבמקום שהותרה הערמה יש להקדים מעשה ההיתר דתליית רמונים, ע"ז הקשו דבמקום שריב"ר התיר, לא הצריכו ההיתר תחלה, וש"מ דסגי במה שיהא ההיתר לבסוף, ובד"ז לא נחלקו רבנן עלי' איך סדר הערמה המותרת, ולכן שפיר מייתי מריב"ר, ולפ"ז שריותא דמשמרת היא אף לרבנן דקילא תליית משמרת שהותרה לרימונים, משא"כ טחינה וקציצה והטלת שכר שהם בגדר דחוי' שהצורך הגמור הוא המתיר, ועי' שבת י"ח ב' דגיגית של שכר יש בה משום שביית כלים, ועתו' ע"ז ל"א ב', ועי' לשון הרמב"ן ריש פרקין.

נראה דטעמ' דריב"ר שהתיר הערמה הוא מפני שמוסיף בשמחת יו"ט, או במקום הפסד, דלא מיירי באדם שרוצה להרויח יום בטל להטיל בו שכר, אלא שקשה עליו לשתות כל השכר שבאוצרו כ"ז שאין לו אחר מזומן לצורכו, וכ"כ הריטב"א דלא נחלקו אלא באו"נ שהותרה בענין המועד וריבוי השמחה הוא.

וכו"ע מודו דעיקר טעם האיסור מתקיים אף אם נתיר להערים, שלא יעשה מלאכה לצורך חול כשנתיר לו לשתות החדש ולא יבא לכבות ולהביא כלים כשמוגבל רק כפי האורחים, וכן בתליית משמרת לרימונים, לא יבא להתיר אהל עראי, והגדון אם שרינן הנהגה של הערמה באיסורין, שלא יתרגלו לזלזל באיסורין.

ב. שו"ע סי' תקל"ג ס"א מותר לטחון קמח לצורך המועד אפי' כיון מלאכתו במועד, כ"כ הרא"ש והמרדכי, ובטחינה הדבר מוכח בגמ' דעד כאן ל"פ אלא במערים, דאין לך מכין מלאכתו יותר ממערים שיש לו ועושה יותר, וכשבאמת אין לו אע"פ שכיון מלאכתו אף רבנן מודו דשרי, ויש ללמוד מזה דמותר לכתחילה לכין מלאכתו, ואף אם אין זה כבוד ועונג, אבל מ"מ חשיב שפיר מסדר היום ומותר, ודמי לאו"נ ביו"ט, אע"ג דחמיר מיני' כמשנ"ת סק"א.

אבל הרא"ש כתב ד"ז גבי קוצר ומעמר כו' שלא התירו אלא באין לו מה יאכל, וכתב דבצורך אוכל לא אסרו כיון מלאכתו במועד, והנה זה ודאי גרע מטחינה, דלכתחלה אסור לעשות כן, כיון דמלאכות אלו אינן מסדר היום ולא התירום אלא בהכרח גמור שאין לו מה יאכל, ויש לעי' מנ"ל להרא"ש ד"ז, ובסברא נראה דפועל שאומנותו בבנין וכיון מלאכתו שלא יהא לו מה יאכל לא שרינן ל' לעסוק בבנין במועד, וא"כ מנ"ל דאין לו מה יאכל דאוכל עצמו מותר, ואמנם בסברא יש חילוק שכאן ניכר צורך המועד, אבל שפיר י"ל דכל שגורם בעצמו במתכוין לא יחייב ל' שריותא דאין לו מה יאכל, ויתפרנס מן הצדקה או ילווה, ואפשר דא"צ לגזור בזה כי אין לחוש שיהא כן לעצמו במתכוין, ולפ"ז בכל מלאכה נתיר לו כשאין לו מה יאכל, דשמחת יו"ט עדיף בכה"ג, כיון שאין לגזור כ"כ, ועי' בסמוך דעת הגר"א דרק דבר האבד אסור במכין.

בבהגר"א כתב בשם הרא"ש דרק בדבר האבד אסור כיון מלאכתו, אבל בדבר שהוא צורך המועד אפי' כיון מותר, וכ"כ אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה מדברי הרשב"א בתשו' בשם הראב"ד, וביאר הטעם דבמכין אין זה דבר האבד שאין כאן הפסד שנפגש עם מלאכת חוה"מ אלא שהוא הביא הפסד בזמן המועד, אבל צורך המועד שההיתר מפני שאין זו מלאכת עבודה של חול אלא שמתעסק בצורך היום, בזה אין לאסור מכין, אבל הקשה מצרכי רכיבה שכ' הרא"ש ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד, והובא בשו"ע סי' תקל"ז ס"א, ואע"פ שהוא צורך המועד, ושו"ר בהגהמ"י בשם סמ"ג דהיתר צרכי הרכיבה משום דבר האבד שיתקלקלו רגלי הסוס, ולפ"ז אפשר לקיים דכל צורך המועד מותר בדיעבד אפי' מכין, ועי' להלן בזה.

הגר"א הוכיח דאפי' מכין מותר ממ"ש ביצה י"ט ב' השתא סלוחי מסלתינן נו"נ מיבעיא, והרי נו"נ מכין להביאם במועד, וש"מ דלצורך אף במכין שרי, ולכאורה ה"י נראה דזה שמכין להביא קרבנותיו כשבלא"ה

עולה לרגל לא מיקרי מכוין מלאכתו, דיש בזה שריותא דדבר האבד, שלא יצטרך לנסוע במיוחד לזה, עי' לעיל ס"א סק"א מעובדא דרבינא י' ב', ואין להצריכו להקריב מיד בעיו"ט שאינו מיושב להקריבה ואכילת קדשים, ואפשר דכונת הגר"א להוכיח מדלא מפרשין קרא דקמ"ל דנו"נ שרי לכתחלה כאו"נ אף לכוין מלאכתו, וש"מ דסלתי מסלתינן אף במכוין מלאכתו, ויש לדחות דלא משמע לגמ' לפרושי קרא דלהו נדרים ונדרות עדיפי מסלתי סילתא, ומ"מ כ"ה פשטות הגמ' דכי היכי דנו"נ שרו במכוין מלאכתו כגון לתושבי ירושלים, ה"ה סלתי סילתא, וערמב"ן במלחמות והובא בר"ן רפ"ג דביצה דאף ביו"ט שרי לבקע עצים, ומה שמותר ביו"ט פשיטא דאף מכוין מותר, ומ"מ כונת הגמ' בסלתי מסלתינן להתיר כל מלאכות מכשירי או"נ בחוה"מ.

ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הוכיח מהא דשרינן לקצור ולעמר אע"פ שיכול לקנות בשוק כמ"ש הרמב"ם והובא בשו"ע סי' תקל"ז סט"ו, ש"מ דאף מכוין מלאכתו מותר דזה שאינו קונה כשיכול לקנות הו"ל כמכוין מלאכתו ואפ"ה שרי, ולמ"ש במ"ב הטעם משום דניחא לי' בקב שלו, אין כ"כ ראי', אבל עצם הדין דמותר אף במוצא לקנות אינו פשוט, וכמשנ"ת לעיל ס"א סק"ג.

בהגהמ"י בשם סמ"ג כתב (פ"ח הט"ו) דתיקון ברזלי הסוס נלמד בכ"ש מנטילת צפרניו, ולא הוצרכו להזכיר ד"ז בגמ' דהו"ל דבר האבד, כ"פ בתו' ריב"ם, וכ"מ בשם ריב"ר, עכ"ד, וכ"כ הריטב"א בשם תו' שלא התירו ליטול צפרני בהמה לרכוב אלא כשהוא רוצה לרכוב חוץ לעיר כי ללכת בעיר אין בו דבר האבד, וסיים דהכל לפי מה שהיא הבהמה, ומבואר דההיתר משום פסידא דבהמה, וכן הוזכרו תו' דמתקלקל, וכן בחידושי תלמיד הר' יחיאל הנדמ"ח שגם צפרנים וגם ברזלים הכל משום דבר האבד שינוק הסוס, ולפ"ז מבואר מ"ש דדוקא באדם שאינו למוד ללכת ברגליו, וצריך לרכוב לצורך המועד, והכונה כשמוכרח לרכוב דאז אפי' לא יתקנו ברזליו ירכב בלא ברזלים ולכן הו"ל דבר האבד, אבל כל שיכול להמנע מלנסוע לא חשיב קלקול הרגלים דבר האבד, כי אפשר לו שלא יסע, ולפ"ז צ"ע במ"ש בשו"ע דאף לטייל מיקרי צורך המועד לענין זה, ואמנם הטיול משמחת יו"ט, אבל א"א לחשבו הכרחי עד שיחשב נזק הרגלים כדבר האבד.

ולהאמור מ"ש שלא יכוין מלאכתו בצרכי הרכיבה נלמד ממתני' דדבר האבד, ומיושב בזה שלא התנו שלא יכוין בשאר מילי, וכמשנ"ת לעיל, מיהו צ"ע בדין ציר ומפתח מ"ט לא חשיבי צורך המועד, שאינו יכול לדור בלא זה, מלבד ההפסד דחשש גניבה, וגם הרא"ש הזכיר האוכף והרסן דליכא פסידא, ולע"כ בזה.

- הוספה לפו"ר -

ולכאורה נראה דיש לחלק בין מלאכת תיקון ועשיית דבר קבוע לעשיית דבר ששימושו רק במועד, כגון המתקן ציר וצנור וברזלי הסוס שיש לו תועלת לכל השנה מתיקון זה, דכיון שמכוין מלאכתו במועד הרי זה כעושה מלאכת חול במועד, ואמנם גם המועד נהנה מזה אבל אם כיון מלאכתו יש לאסור, אבל במלאכת אוכל שנאכל במועד לא שייך לומר שעשה מלאכת החול במועד, שהרי הכל ה' מלאכת המועד, וד"ז אינו פוגע בכבוד המועד, וה"ה מלאכת מים לרחיצה וכיבוס בגד שלובשו במועד, אבל הכנת סכין אע"פ שהוא מכשירי או"נ מ"מ זוהי מלאכת החול אלא שנהנה ממנו במועד, ובמ"ב סי' תק"מ סק"ט כתב דע דכל מה שהתירו לצורך המועד כמעשה הדיוט היינו דוקא שלא יכוין מלאכתו במועד, וצ"י למתני', ולכאורה ציר וצנור ההיתר הוא משום פסידא, מיהו בראשונים ואחרונים בהיתר דמכוין מלאכתו לשון אוכל דוקא, וצ"ע. (עד כאן)

ג. שם גמ' ואם הותר מותר, מבואר דאם עשה לכתחלה אסור, ונסתפק אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה אם מאבדין כל החטים והעצים או רק השבח שהריות מן האיסור, ול"ד לדבר האבד שאם לא ה' עושה המלאכה ה' נאבד כולו, ולכאורה נראה שאם א"א להפריד השבח מהקדן נאסר הכל, שהגדרת הקנס דלהוי כחפצא דאיסורא, וכן מצינו בע"ז י"ג א' בהמה תעקר פירות כסות וכלים ירקב, אע"פ שלא נהנה אלא ריוח המעות והמכס, וי"ל דחומרא דע"ז שאני, וכן בשדה שנתטיבה לא תזרע למוצ"ש, אע"פ שמפסיד כל אפשרות הזריעה בשנה ראשונה, ואף בדבר האבד בסך הכל הריות הוא רק בזה שעשה מלאכתו ביום שהוא בטל, אבל לא הריוח כל הפשתן והפירות, ואמנם כשהגיע המועד אסורנו עליו עשיית המלאכה מפני שכיון, מ"מ בקנס משעשה י"ל שדיינינן על הריוח בלבד, ומדקנסינן כולו יש ללמוד כמ"ש שאסור המלאכה

כחפצא דאיסורא וכיון שא"א להפרידם הכל אסור, ועי' להלן בזה, שו"ר דאפשר שד"ז תלוי בפלוגתא דב"ק ל' ב', אם קנסו גופן משום שבחן, ולע"כ שם.

ובזה מיושב הא דלא קתני יאבדו גבי ציר וצנור י"א א', דהי' משמע שכל מה שבבית יאבד, והאמת שלא נאסר אלא תיקון הציר, משא"כ במכניס פירותיו ומעלה פשתנו שהאבד הוא שנעשה בו מלאכה, וממילא נאסר כולו, וק"ק כיון שאם בא לישאול במועד מורינו ל' שלא יתקן המנעול והמפתח, נמצא שע"י שתיקן הרויח שמירת הבית ואין קונסין אותו אלא במנעול ומפתח, ואפשר שיחשוש שישברוהו לו במועד.

במה שנחלקו הראשונים ז"ל אם הא דתנן וכולן שכווננו מלאכתן במועד יאבדו, אם הכונה שלא יעשו המלאכה ותאבד מעצמה או שמאבדין אותה בידים, ערמב"ם ובמ"מ שם ובטור סו"ס תקל"ח, אפשר דנפ"מ בנדון הנ"ל, דלהרמב"ם דלשון יאבדו מתפרש שב"ד מאבדין אותן, א"כ מפורש שמאבדין גם הקרן, אבל להטור והרמ"ך שמניחין אותו ליאבד, א"כ אין מבואר במתני' מה הדין בעשה מלאכתו באיסור, דבזה י"ל שמפקירין רק הרויח.

אבל בעיקר הדברים כו"ע מודו דקודם שעשה המלאכה מניחה ליאבד, ומש"ה קתני לשון יאבדו אף להרמב"ם, ואחר שעשה המלאכה לכו"ע מפקירין, דפשוט הגמ' דכש"כ דמשעבד איסורא קנסינן ל', ומצינו קנס דהפקר בההיא דיוצאין על הכלאים פ"ק דשקלים, וכן בשביעית סופ"ט ודמיהן יתחלקו לכל אדם, וכן עשה ר' ינאי בפרדסי', עיי' לק' סק"ד, וא"כ אף להטור אין לחדש דמאבדין ממש משעשה באיסור, ול"ד לע"ז שאסורה לכולם, ואפשר דנפ"מ אם מפקירין הכל או רק לפי הרויח, ויתכן דתלוי בנדון קנסו גופן משום שבחן, ב"ק ל' ב', ולע"כ.

ד. שם אר"ח א"ר קוצץ אדם דקל כו' לכאורה מערים להשתמש בנסורת וכוונת לקצוץ הדקל, אלא כיון שהאמת שאף בחול לא הי' עושה בענין אחר, שרי, דרוצה לשמור הקורות לבנין וכלים, ורק הנסורת נוטל להסקה, ונמצא שבשביל הנסורת ע"כ לקוץ כמה אילנות, ולא שייך לשאול שיפסיד לעצמו ויבקע עץ אחד כולו, ומ"מ כיון שעיקר המלאכה נראית כביקוע עצים לבנין, לייט עלה אביי, וכבר ביאר בכ"ז אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מדברי הראשונים ז"ל.

שם שבקיה והדר, בר"ח ועוד ראשונים ל"ג והדר אתא, אלא דהדר לבית'י, וזה מיושב טפי, ועריטב"א, ועי' ב"י דק"ל דאסור כאביי, מיהו נראה דאי עבר לא קנסינן ל' דבאמת מותר ודי לו בלטותא.

שם ר"י שרא למיעקר כיתנא כו' כל הני עיקרן לצורך דבר האסור במועד, ולכן הי' מקום לאסור אף כשכוונתו לאיזה ענין מסוים לצורך המועד, כענין שאמרו ר' ב' אדעתא דארעא אסור אף כשכוונתו בע"א עיי"ש, דסתם פשתן לאניצי פשתן ולא לזרעונים, וכשזאת אפשר דאין סתמו לשכר, או מפני שגדל אהיזמי והיגי ועיקרן לעצים או לתיקון השדה, עי' שבת קל"ט א' ק"ז ב', וכן שומשמי חזו רק קצת גרגרים שנתייבשו, והיינו דק"ל דשרו, כ"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

שם אפקרי' ר"י לפרדסי' ההוא שנתא, משמע שאף בשנה שני' לא הקדים לקצור לפני המועד, ולכן ראו כולם שהוא חוזר ומשהה, והשהו גם הם, ולפ"ז תיקון ההפקר הי' שייך קצת גם לשדה של שנה שני', וכ"מ בירור' דסבר שיוכל להשהותו עד אחר המועד, ובמועד ראה שא"א להמתין, ולפ"ז יתכן דכו"ע עברו רק על איסור מכיון מלאכתו ולא על איסור מלאכה גמורה, דבמועד כבר הי' אבד ומותר מדאורייתא.

ה. י' ב' ואמר רבא הני תמרי תחלני מיגזרינהו שרי מייצינהו אסור, ר"פ אמר כיון דמתלעי כו' פי' הרא"ש מיגזרינהו מן הדקל לאכילה שרי, ויש לעי' פשיטא, ושמא ס"ד דקוצר בדקל כחטים דרך באין לו מה יאכל שרי, ונקט תחלני משום מייצינהו, ודוחק, דבשיעור מועט שאינו גודר כל פרדסו כל מלאכה אחת סמוך לאכילה יש להתיר, ושמא קמ"ל אע"ג דאוושא בדקל טפי, גם צ"ב במאי פליגי רבא ור"פ הרי רבא גופי' שרי כה"ג לק' י"א א', ועמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז.

ופשוט הגמ' נראה דלא מיירי במלקטן לאכילה ולא בהותיר מאכילתו, ואפשר לפרש ע"פ פי' ר"ח דמיירי בתמרים רכים, ובמכתם בשם ריצ"ג פי' תמרים שמנים מאד, והוי דבר האבד להשאירם ע"ג הדקל שלא יפלו וימאסו בקרקע, או שיתייבשו וכיו"ב, ומתחלה גודרן ע"מ לכבשן, ואמר רבא דהגדירה דבר האבד אבל הכבישה אסורה, ור"פ התיר גם הכבישה, ואפשר שההפסד אינו מצוי כ"כ, וגם הוא מועט כמ"ש

הריטב"א, וקמפלגי אם יש להתיר בכה"ג משום דבר האבד, ויתכן דכולי האי גם גדידה וגם כבישה לא התיר רבא, אבל בגדרום מעיו"ט שמא הי' מתיר.

שם כפרקמטיא האבד דמי, אפשר דנקט לשון זו בכל דבר שהריבוי מפסידו, דדגים מועטין ותמרים מועטין ופרקמטיא מועטת לא חשיבי אבודין במצב זה, ורק בסחורה מרובה הוזלת המחיר הפסד, וה"נ הני ראיון לאכילה והריבוי שאין לאכלו כולו גורם ההפסד, וגם אם הי' מוכרם לא הי' הפסד, וכמו פרקמטיא.

ו. י"א א' מתני' וכל כבשים כו' כתב הרמב"ן שהתירו באו"נ כעין הערמה אע"פ שאנו אוכל מהן במועד לפי שאדם מזמין כבשין בביתו ואוכל מהן על שולחנו ואין קבע לסיפוקן, ומשמע הענין שהשפע של אוכלין בביתו מיקרי לשמחת יו"ט, אם מפני שאוכל בהרוחה ממה שיש לו או שמא ירצה יותר לעצמו או לאורחים, ולפ"ז נראה דכש"כ אפי"ו ובישול דשרי, דכבשים סתמן לזמן מרובה, ואפ"ה שרי, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה נסתפק בזה דשמא כבשים דוקא התירו שאין בכבישה איסור דאורייתא, ומדברי הרמב"ן נראה דבכל או"נ שרינן כה"ג, וכ"כ בתוה"א בדיני מלאכה שאין במועד חילוק בין מלאכה שחייבין עלי' בשבת למלאכת פטור, שעשאוהו כחול להתיר בו מלאכה גמורה בדבר האבד ועשאוהו כיו"ט בשאינו אבד לאסור אפי' שבות, ושם הזכיר כבישת דגים כמלאכה גמורה, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ליישב דעת הרמב"ם ושו"ע סי' תקל"ג ס"ד שהתירו לצוד דגים ע"מ לכבשן, דחשיב צורך המועד שיהא לו אוכלין בריוח בביתו, והתירו אף מלאכת צידה.

ולפ"ז יש להתיר בפשיטות אפי"ו ובישול מחוה"מ ליו"ט שני, ואפי' לצורך חול, ועי' טור סי' תקל"ט ובחד ובגליון הגרע"א בשו"ע שם סי"א, וכן בכה"ל סי' תקל"ג ס"א התיר דוקא בשעה"ד כשאופה גם למועד ובתנור אחד, ועי' לעיל ס"א סק"ב, ולמש"כ התירו חכמים בזה, ומדאורייתא נמי לא מיבעיא למאי דקי"ל דאמרינן הואיל, אלא אף לר"ח חשיב זה כצורך המועד, מיהו יש מקום לפקפק דכבשין יש גם תועלת שלא יאבדו הירקות, ואמנם יכול לאכלן מ"מ יש בהיתר הכבישה סיוע לשמירה הירקות, ויש לזה רמז במשנה שנשנה דין כבשים בין דיני דבר האבד, והלכות מועד עקורות הן, אבל בגמ' משמע שאף בדליכא משום דבר האבד התירו גבי דגים לצוד ולכבוש.

ז. שם גמ' בדיתא לבאי כוורא כו' לשון הגמ' למיצד משמע שעדיין יש בזה משום צידה, מיהו ודאי שלא היו צריכין מצודה שהיו המים מועטין ביותר אלא שאפשר שיסחפו בחזרה לנהר כשיתמעטו מימיו, וכ"ה ברמב"ם ושו"ע סי' תקל"ג ס"ד שאף לצוד דגים מותר, אבל לשון הטוש"ע סי' תקל"ט ס"ו כגון נהר שהציף דגים על שפתו אסור לאוספם כדי לכבשם אא"כ יהיו ראויים לאכול מהם במועד, ומתפרש שא"צ אלא אסיפה, ועי' לשון הרמב"ן בתוה"א, ועכ"פ אין בצידה זו טורח טפי מאסיפה, ולדעת הראב"ד שהתירו במניעת ריוח כשאין טירחא, ה"נ אין לאסור משום צידה, אף אם יש שם מלאכה בשבת על הוצאתן ממים אלו.

אבל לשון הרמב"ן בתוה"א ובמו"ק משמע שהיתר הצידה משום דחזו למועד, שכ' דאסר רבא בתרוייהו לישני לצוד מהם אלא לדעת אכילה, ומשמע דהא דחזו אגב איצצא זה גורם היתר לצידה, ויש לדחות דכונתו על הכבישה, וכמו שביאר שם מדברי הראב"ד, והכא לא מיירי בצידה כלל ועכ"פ לא בצידה גמורה.

אך לשון הרמב"ם והשו"ע סי' תקל"ג ס"ד מתפרש דאף צידה גמורה התירו, וכבר תמה בזה המ"א, ועמש"כ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ובטוש"ע סי' תקל"ט ס"ו הנ"ל מפורש דלא הוה שם משום צידה וכן פי' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, וצ"ע דבמ"א סו"ס תקל"ג ג"כ משמע דנקט כן בפי' הגמ', וכבר ביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה מדברי המ"א סי' תקל"ז סק"ח ובבהגור"א וב"מ שם, ומדברי מרן זללה"ה בסי' קל"ה, ולענין הלכה יש להחמיר בצידה לצורך כבישה כל שאין כונתו לצורך המועד, אע"פ שדעתו לכובשן ואף לאכול מעט מהן.

שם גמ' הני נמי מתאכלי אגב איצצא, פי' שהמליחה מועלת אם ירצה לסוחטן, כענין שאמרו בסמוך תילתא מילתא ששליש בישולו נעשה ע"י מליחה, (ולא שליש מהדג דבזה אין חידוש), משא"כ ירקות שנמאסין באמצע תהליך הכבישה ואינן ראויין כלל, - שיתין איצצי פרו"ח מיני תבשילין כאלו, וה"נ מסתברא שאין דרך למנות ששים כבישות.

כתב הריטב"א דהני תרי לישני ל"פ בדינא, ואמנם ל"ב מודה לל"ק, אבל לכאורה ל"ק פליג וס"ל דלא מהני באפשרות דאיצטא כיון שאינם עומדין לכך.

ת. י"ג ב' איבעיא להו הן החמירו כו' אפשר דמספק"ל משום דהחומרא על הציבור שהרי לתועלת הציבור התירו, וכבר הקשו כן בירו' דבשלמא דשושות וגרוסות יכווין להכין הרבה מעי"ט, אבל ציירי דגים הרי ממעטין בשמחת יו"ט, ותיצו שם שצדין בחכה ומכמורת והחמירו שלא לצוד בחרם.

ויש להסתפק אי פליגי רבנן אר"י וס"ל שאינו מנהג טוב, או דס"ל שלא החמירו על עצמן, ואם נימא דפליגי ניהא מה שהעתיק הרמ"א בס"י תקל"ג סק שא"צ התרה על מנהג זה, מיהו אף להירו' משמע דצדין בחכה ומכמורת ופלוגתתם אם יש להחמיר שלא לצוד בחרם, וגם בזה מקיל לון ר"א מפני שממעטין בשמחת יו"ט, ולפ"ז שלא לצוד בחכה לכו"ע אינו מנהג טוב, אבל בתלמודן אמרו כל עיקר.

שם תוד"ה בשביל, עמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה וכ"מ ברמב"ן ריש מכילתין.

ט. מ"ב ס' תקל"ג ס"ק כ"ג מי שיש לו בריכה גדולה כו' לכאורה כונת הרמ"א כשרוצה לכבשן, אבל לאכלן במועד אין לאסור, ושם כונתו דלא סגי באוכל מעט, ובאמת ע"מ לכבשן שלא לצורך המועד אין להתיר כלל, וכמ"ש סק"ז.

מ"ב ס' תקל"ז סק"ל, לכאורה בחדא טירחא יש להתיר, ול"ד לדשושות וטוחן שצריכין להוסיף במלאכה. שם ס"ק ל"ב, לכאורה אף אם מתכוין גם לתועלת השדה יש להתיר, כיון שגם לצורך הדגים הי' עושה, ויתכן שכונתו ג"כ, - כשאנו פותח בצד השני הר"ז גריעותא לענין הדגים ומוכתא מילתא טובא, ולא רק שניכר גם רצונו שיתפשטו המים בשדה, דחזינן דדגים לאו דוקא ושדה עיקר.

י. י' א' ה"ד הדיוט כו' מאי מכליב כו' הרא"ש כתב דק"ל להחמיר כתרויהו דכל שיודע להוציא מלא מחט או לכוין אימרא נקרא אומן, וצריך לעשות שני שינויים להרחיק התפירות ואחת למעלה ואחת למטה, אבל הרי"ו כתב דדעת הרי"ף והרמב"ם דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכתב דלענין אומן אין נפ"מ בזה לענין פסק, נראה כונתו דכיון דמר אמר חדא הרי בכל חדא מינייהו מיקרי אומן, וה"ה לענין שינוי דבכל חדא מינייהו מיקרי שינוי, ולכן בזה יש נפ"מ לענין פסק, וכ"נ דעת ש"פ דסגי בשינוי אחד, או משום דלא פליגי, או משום דק"ל כו' יוחנן דמרחיק התפירות ולפי דבריו כש"כ דאחת למעלה ואחת למטה מותר שהוא שינוי גדול יותר, את"ל דפליגי, ואי לא פליגי קמ"ל עצה איך לקרב התפירות בהיתר.

והרמ"מ כתב בדעת הרמב"ם דר"ל מפסיע, ולפמ"ש כ"כ כשיני כלבתא, וכ"מ בהגהות סמ"ק דזה כש"כ ממפסיע, וכ"מ במאירי דהלכה כתרויהו וכ"נ דעת סמ"ג וסמ"ק, וכ"מ בירו' כר"י, ולענין הלכה מסיק בשו"ע ס' תקמ"א ס"ה דבענין תרויהו ש"כ הרא"ש והמרדכי והטור, ומ"מ נפ"מ שא"צ לדקדק כ"כ להגדיל השינוי, ונראה שאם הוא באופן שלא ירצה לקיימו כן מפני השינוי, סגי בזה.

יעו' בתו' ורא"ש בדין תיקון בגדים ומנעלים שנקרעו, והנודן אם יש להתיר בהם מעשה אומן משום דהו"ל דבר האבד וק"ל כר"י שא"צ שינוי בדבר האבד, ואע"פ שהדיוט יכול לתפור כדרכו, מ"מ אם זה דבר האבד י"ל דאומן ג"כ מותר, מיהו י"ל דלא אמר ר' יוסי אלא בדבר שאסור לגמרי והתירו רק משום דבר האבד ובה התירו לגמרי, אבל בדבר שיש היתר לאיסורו לא חשיב דבר האבד כיון שאפשר ע"י שינוי, וכש"כ בגדים שאפשר להדיוט כדרכו.

והרא"ש כתב דלא חשיב הפסד אע"פ שמתקלקל קצת ע"י הלבישה כשהוא קרוע, והביא בשם ריב"א ראי' מההיא דפסחים ג"ה ב' שרק עו"ר מותרין לתקן מנעליהם, ועי' רי"ו בשם הראב"ד דהתם שרי לאומן כדרכו, אבל בשינוי אף לכל אדם מותר, וגם דעת ריב"א כן דראיתו לענין להתיר לאומן ישראל או נכרי משום דבר האבד, תדע שהרי הרי"ו כולל בגדים בדבריו, עי"ש ברי"ו ורא"ש, וראיתו ממנעלים הקרועים דלא חשיב דבר האבד מדשרי רק לעו"ר, ומינה דלכו"ע אסור ע"י אומן בין בגדים בין מנעלים, וזהו שסיים הרי"ו דמדבריו כולם נלמד שרק ע"י שינוי מותר.

ולפ"ז כו"ע מודו לפסק הרמ"א בס"י תקמ"א ס"ד דע"י שינוי מותר לתקן מנעלים, וכ"ה ברמב"ן בשם ירו', ולענין הדיוט כדרכו כו"ע מודו דאסור במנעלים, כדמוכח בפסחים שם, ולא דנו אלא משום דבר האבד, מיהו עי' בהגהמ"י פ"ח אות ה' בשם ראב"ה שהקיל לכל אדם, וחלקן עליו עי"ש, והטעם שלא התירו

להדיוט במנעלים י"ל שכל תפירת מנעלים מעשה אומן הוא אם יכול לעשות כדרכו, ולכן לכו"ע מכליב דוקא, וכ"כ בבה"ל תקמ"א ס"ה, וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ע"ד המ"א והמ"ב ס"ק י"ב, שסתמו ע"ד הרמ"א בס"ד דה"ה הדיוט כדרכו, ולא ביארו דמנעלים אסור, ע"ש.

תו' בפסחים נ"ה ב' כתבו דלא חשיב דבר האבד מפני שאפשר לקנות חדשים, ור"ל דכיון שאין הדבר נפסד מעצמו לא שמענו בזה שריותא דא"צ שינוי בדבר האבד, אבל אין נראה דבכה"ג אם אינו רוצה לקנות חדשים צריך שיפסיד בלבישתו, ולפי דבריהם אם אינו מוצא לקנות חדשים, י"ל דמותר, וי"ל דכיון שאינו נפסד מעצמו ויש עצה בחדשים ה"ה דמצרכין לעשות ע"י שינוי, ובוזה מיושב שלא כתבו תו' דיש עצה ע"י שינוי כיון שכל דבריהם להתיר בלא שינוי כמו לעו"ר, ונתעוררתי לזה.

ובשעה"צ ס' תקמ"א אות ט"ז כתב דביכול לקנות חדשים אסור לתקן בלא שינוי אע"פ שנפסדין לגמרי, והדין עמו דכ"מ בתו' וסמ"ג ועוד ראשונים בפסחים שם, ואף כשאינו מוצא לקנות י"ל דאסור לפי' התו' שם שזהו רק משל דבר האבד כה"ג אין בו היתר בלא שינוי, ונתעוררתי לזה, ויש להחמיר בזה שלא להתיר תפירת מנעלים אלא בשינוי, אבל הדבקות מעשה הדיוט הוא, עכ"פ כשנעשין ע"י הדיוט.

בירו' פסחים שם אמרין דטעמיהו דרבנן דפליגי אריב"ר ואסרי רצענין מפני שעשירים היו ובבהמה היו עולין, פי' דכיון שרוכבין ע"ג בהמה אין העלי' לרגל גורמת שיקרעו מנעליהן, וצ"ע אם ר"ל דלרבנן אסור לעו"ר לתקן מנעליהן מפני שאינו מצוי קלקול, או דפשטות הדברים שלא חידש ריב"ר מסברא שהתירו לעו"ר, וע"כ דקבלה היתה בידם ולא נחלקו בזה, אלא דרבנן ס"ל שלא נהגו היתר ב"ד אלא בדבר המצוי במועד, וכ"ה לשון הירו' שכן דרך העולין מטומאה לטהרה כו' שכן דרך נזיר ומצורע כו' שכן דרך עו"ר כו', ואין זה מתפרש מפני שמצינו היתר לבאין ממדה"י כבתלמודן, אלא בענין שיהא הדבר מצוי ולכן נקטו שם נזיר ומצורע והעולין מטומאה לטהרה.

במ"ב ס' תס"ח סק"ח כתב בשם האחרונים שבע"פ אחר חצות מותר לתקן בגדים אפי' מעשה אומן, ולפו"ר מצאתי כן רק בשו"ע הגר"ז, ולא ידעתי מקור לחלק בין ע"פ לחוה"מ בד"ז, ובמ"ב גופי' שם ס"ק ל"א כתב להתיר תיקון מנעלים רק עד חצות, ולענין מעשה אומן הרי בגדים ומנעלין שוין, ולכן צ"ע להקל בזה.

מ"ב ס' תקמ"א ס"ק י"ג ובשעה"צ אות כ' כתב בשם הפמ"ג דאסור להכין בגד לתינוק לברית אפי' מעשה הדיוט כיון שאפשר לכרכו בשיראי, וצ"ע דבהדיא מבואר בריב"ש דמעשה הדיוט או אומן בשינוי שרי, ולא מצינו בצורך המועד שהצרכו שלא תהא לו עצה בלא"ה, וכיבוס שאני שאף לצורך המועד אסור בכל אדם, ולכן אף לאותם שהתירו לא שרינן אלא בגד אחד כמ"ש הרמ"א ס' תקל"ד ס"א, אבל ודאי דבגד לברית מילה מיקרי צורך המועד ומותר מעשה הדיוט, וכל התשו' בריב"ש שם רק להתיר מעשה אומן, ולא היו הדברים לפני הפמ"ג, ולכן יש להקל בזה.

יא. י"א א' רב שרא לרחב"א למיגדל אוהרי בחולא דמועדא מ"ט מעשה הדיוט הוא, פי' הראשונים ז"ל דהיינו לאורג מצודה מענפי ערבה או מהוצין, אבל לאורג ע"י חוטין מעשה אומן הוא, וכ"ה בשו"ע ס' תקמ"א ס"א, ויש ללמוד מזה לנרתיק שעושים ללולב מהוצין דמעשה הדיוט הוא ושרי, דיותר צריך אומנות לעשות מצודה מהוצין שלא תקרע, ואפ"ה חשבינן לה מעשה הדיוט, והי' מקום לדון דאף מעשה אומן מותר לצורך מצות היום, כיון דביו"ט דינו כאו"נ, אבל כיון דכסות ג"כ מותר ביו"ט מדין מתוך, ובחווה"מ אין דינו כאו"נ להתיר מעשה אומן למכשיריו, א"כ צריך ראי' להתיר למצות לולב, אבל מ"מ משום מעשה הדיוט מותר, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מדקדק להכין מעיו"ט אם יצטרך להחליף במועד, ואפשר דהיינו לרווחא דמילתא או כדי שלא לכון מלאכתו במועד.

יב. בביצה י"ד ב' תנן דמנעל לכן צריך אומן להשחירו, ואין זה ענין לצחצוח מנעלים שעושה הדיוט בביתו, אחר שהושחרו בצבע הקבוע ע"י האומן, והדין נותן שיהא מותר לצחצוח כדן מעשה הדיוט לצורך המועד, ומ"מ אומר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה שלא נהגו לצחצוח, וכן ראיתי מובא מספר קיצור של"ה בדיני ע"פ שאסור לסוך הנעליים שקורין שו"ך שמירין אחר חצות, ויתכן שד"ז משתנה לפי הטורח שבזה, וכהיום בצבע נוזלי אף שפשוף א"צ, ומ"מ המנהג להחמיר, ובח"א כתב דצובע וטווה

בחוה"מ כמו ביו"ט, אבל נראה שאין כונתו על צחצוח מנעלים, ועי' לעיל ס"א סק שלא התירו צביעת תכלת לציצית, אבל תיקון השחרות הרצועות להמניחין בחוה"מ יש להתיר.

יש להסתפק בדין מעשה אומן שכהיום הוא מעשה הדיוט, כגון צביעת מנעלין וחיבור כלים של פרקים ע"י הברגה וכיו"ב, אם נשארו באיסורן בדין מעשה אומן, ואם מפעיל מכונה שעושה מעצמה מעשה אומן מסתברא דאסור, אבל הגדון במעשה מועט שנעשה השלמת הכלי ע"י ההדיוט, ובזמן חז"ל הי' הכל ממעשה האומן, ומסתברא לקולא דבאמת החלק הזה מעולם לא הי' מעשה אומן, ובגיהוץ קפלים צידד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה להחמיר אע"פ שנעשה ע"י הדיוט, עי"ש בספר י"ב, אבל באמת קפלים גמורים גם היום אינם נעשין ע"י הדיוט.

בענין הערמות, כיוון מלאכתו במועד ומעשה אומן

להשתמש במה שטחן במועד, ואין לנו הערמה המותרת, למאן דשרי, אלא כשבאמת נמצא שטורח לצורך המועד, כגון שמשתמש במה שטחן במועד, מיהו בזה יש לדון משום דמוכחא מילתא, משא"כ בחדש וישן דלא ידעי כו"ע דניחא לי' בישן, ולפרש"י שבת שם דלא ידעי דאית לי' ישן, שייך לומר לא מוכחא מילתא אף בקמח, ועי' שעה"צ אות י"ג.

שם ושלא לצורך המועד אסור, מה הוסיפו בהך לישנא

ולא"האמור נראה לפרש הא דקתני ושלא לצורך המועד אסור, דהיינו שאם יש לו אסור לו לטחון אע"פ שעתיד להשתמש במה שטחן במועד, וזהו כפל הלשון לומר שהצורך הוא המתיר ולא סגי בזה שישתמש בזה במועד, ואפשר שבא לומר שאפי' בדיעבד אסור, וכדמסיים שרק אם הותר מותר, וסיפא אשמועינן שלא יערים בדבר שאינו ניכר דדילמא ניחא לי' בחדש, מיהו לשון ובלבד משמע אהא דואם הותר ובלבד שלא יערים להותר ומתפרש שמערים להותר הישן ע"י שישתמש בחדש, שו"ר דל"ק משה"ק דהו"ל רמאות דה"נ מתפרש הערמה דביצה י"ז ב' שעושה הרבה, ואח"כ יחליט איזה מהם יכרוך למועד, כמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם, וה"נ כל הנותר יהא במצב של שירים, ממה שישתמש במועד, כ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כאן, ומ"מ שפיר

י"ב ב' ובלבד שלא יערים, איזה הערמה באו לאסור כאן

א. י"ב ב' ובלבד שלא יערים, פרש"י שלא יעשה הרבה ויאמר לצורך המועד אני עושה, וקאי אהא דאם הותר ובלבד שלא יערים להותר, וכ"כ הרמב"ן במכילתין ובלבד שלא יערים לכיון ולהותר לאחר המועד, ויש לעי' דלכאורה האי הערמה רמאות היא, וא"כ מאי פריך מבריייתא דבסמוך דמערים ושותה מן החדש, הרי התם באמת מה שעשה הי' לצורך המועד, ואפשר דבחדא טירחא ג"כ אסור להערים, אע"פ שהאמת שמעשה זה לצורך המועד ג"כ, אבל קשה דהא ביו"ט נמי שרינן בחדא טירחא, וכו' אפשר דמפרש גם בחדש ששותה רק מעט מן החדש, ונראה דקשיא לי' מה שייך הערמה בעצים וקמח אי לאו בכה"ג, אבל בפירושים הנדמ"ח ע"ש רש"י (וכמדומה שאינו לרש"י) פי' דאשכר קאי, ולא פי' התנא מהי הערמה, ובבריייתא השני' נתפרש, ולפ"ז אף אי קי"ל כריבר"י להקל, מ"מ להערים ולעשות הרבה עכ"פ בשתי טרחות ודאי אסור, ובלא"ה צ"ל כן דהא מפרשינן שבת קל"ט ב' טעמא משום דלא (מינכרא הערמה) מוכחא מילתא, ואם עושה הרבה יותר מצרכו הרי מוכחא מילתא, ורק כדי צרכו לא מוכחא מילתא שיש לו ישן בביתו, או דילמא ניחא לי' בחדש, וכבר כ"כ במ"ב סי' תקל"ג סק"ט, אבל למש"כ בכה"ג גרע מהערמה הניכרת, כיון שאינו עתיד

שאינן הערמה זו ניכרת לרואה, וכ"מ בתו' שבת שם דקים לגמ' דהלכתא כהאי ברייתא, ובריטב"א הנדמ"ח הביא שם שכ"כ תו', וכתב דאין ראי' דהכי ס"ל לסתמא דתלמודא אלא כיון דרבר"ה שרי להערים ע"כ דאיהו כריבר"י ס"ל ורב אשי קאי על דבריו, ולכן הקשו מדברי ריבר"י, מיהו אף לפ"ז יש לנקוט דהלכה כריבר"י, דסגי בזה שרבר"ה ור"א כותי' ס"ל, וגם קי"ל כרבר"ה, אבל לכאורה נראה דהתם פרכינן מגונא דשרי הערמה למאן דשרי, ואין כונת הגמ' להוכיח מדקי"ל דשרי בהטלת שחר, אלא דאפי' אם אין הלכה כריבר"י מ"מ יש ללמוד מדבריו דהיתר הערמה הוא אף כשאין ניכר מתחלה שעושה לצורך המועד, ובפרט זה לא פליגי רבנן עליה דהא רבנן פליגי עליה דאף בדלא מוכחא מילתא אסור, וממילא גם בהערמה דרבר"ה אין להצריך כן, אבל אין לדמות היתר הערמה זו לזו, דבמשמרת אף רבנן מודו דשרי, דאיסורה קל שהרי לרימונים באמת מותר, ואילו בכל הני הצורך הוא המתיר לעשות מלאכה, דטחינה וקציצה מלאכות גמורות הן, ואף הטלת שחר יש בו משום מלאכה עי' שבת י"ח ב' גיגית של שחר, ועתו' ע"ז ל"א ב' וערמב"ן מו"ק שכ' כמדומה לי שהוא מעשה אומן, ולפ"ז אין ראי' משם לפסוק כריבר"י.

בטעם הדבר שהתירו כאן הערמה

נראה דטעמי' דריבר"י הוא כדי שישתה ביו"ט בריח ובשמחה, דבפשוטו הא דמערס הוא מפני שחס על השכר לשתותו כולו במועד, ואי שרינן ל' לעשות חדש ישתה בריח, (דלא מסתבר שמערים כדי לעשות מלאכה מפני שהוא בטל), וכ"כ הריטב"א דלא נחלקו אלא באו"ג, דהרווחה בענין המועד וריבוי השמחה הוא, ובהיא דהצלת חבית התירו משום פסידא, ושורש הדברים כיון דטעם האיסור מתקיים גם בכה"ג, דכיון שאינו מציל אלא ע"י אורחים מידכר דכיר, וכן במועד כיון שאינו עושה אלא לצורך המועד מותר, [וכן בתליית משמרת לרמונים, ג"כ התירו לשמחת יו"ט, ולא אתי

פריך מברייתא דמערס דמדקתני ובלבד שלא יערים משמע שכל ההערמות אסורות, ומש"ה מסמיך וקתני לה גבי שחר.

אם גם כשמשתמש בחדש במועד נחשב הערמה
ל"שון מערים שייך אף כשמשתמש הכל החדש במועד, דכיון שהצורך הוא המתיר ואינו צריך לזה מיקרי הערמה, ולק' י"ט א' תניא מערים ומוכר את שלו וחוזר וכותב לעצמו, ובזמן הכתיבה באמת כותב לעצמו, אלא שהערים לגרום מצב זה, וכ"מ בראשונים שבת קל"ט ב' שמערים ושותה החדש ואעפ"כ לת"ק אסור, ועמש"כ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שבת קי"ז ב'.

שם תנאי היא דתניא אין מערימין בכך כו' בפי' הנדמ"ח ע"ש רש"י וכן בתו' הרא"ש מפרשים דמייתי ברייתא דשבת קי"ז ב' דכי היכי דפליגי התם פליגי נמי הכא, ובר"ח הגרסא כדהתם משום ריבר"י אמרו, וכן מיושב לשון בכך, ולפ"ז הרי"ף והרא"ש שהעתיקו בשבת שם ברייתא כפשטה סברי דהלכה כרבנן, ויש לעי' א"כ למה השמיטו כאן דין הערמה, והטור ובי" ס' תקל"ג דייקו מזה דהערמה אסורה, ובאמת א"א לסמוך דמסתמא נבין שמותר להערים, אבל בא"ר דקדק מ"ט השמיטו הרי"ף והרא"ש מברייתא קמייתא תיבות ובלבד שלא יערים, דאין דרך להשמיט כה"ג כשהדין אמת, ובשבת קל"ט ב' הביא הרי"ף ברייתא דמערמין, ומ"מ קשה לומר שסמך כאן על ההיא דהתם, וצ"ל שלא הי' מצוי בזמנו חדש וישן, והשמיט ד"ז כדרכו להשמיט דבר שאינו מצוי, (או שהחדש אינו מוכן מיד, או דעדיף מישן), ונמנע מלהכריע כיון דבשבת שם מייתו לה.

בטעמי' דהרמב"ם דפסק כריבר"י להתיר הערמה

הרמב"ם פ"ז ה"ח פסק כריבר"י, וכתב במ"א ס' תקל"ג סק"ג דטעמו משום דפריך מינה סתמא דתלמודא שבת קל"ט ב', ובאמת לשונו מוכח כן שסיים בטעם שהוזכר בגמ' שם

צורך המועד, ולשון המ"א דבצורך אכילה לא גזר, ולשון בהגר"א בשם הרא"ש דדוקא דבר האבד אסרו כיון, אבל דבר שהוא צורך אפי' כיון מותר, ומשמע אף שלא במידי דאכילה, ומ"מ מלאכה גמורה שאינה לצורך המועד בעצמותה י"ל דגרע.

מיהו אפשר דמ"מ לא קנסו שאין לו מה יאכל שיטול מן הצדקה, ולא חששו שיגרסו לעצמו מצב זה בכונה, ולכן אם בא לפנינו מתירין לו לעשות מלאכה, דשמחת יו"ט חמיר טפי, אבל מצינו גם צורך יו"ט שאסרו בכיון, כמ"ש הרא"ש בתיקון רגלי הסוס הובא בשו"ע סי' תקל"ו ס"א, ועי' להלן דהראשונים הגדירו ד"ז משום דבר האבד.

בראית הגר"א להחזיר כיוון מלאכתו מהא דהוכיחו בביצה י"ט ב' מקציצת עצים במועד להקרבת נז"נ

בבהגר"א הוכיח מהא דאמרין ביצה י"ט ב' השתא סלותי מסלתינן נדרים ונדבות מיבעיא דאף במכיון מלאכתו שרי, שהרי נז"נ מכיון להביאם במועד, ולכאורה נראה דכיון שמכיון מפני שבלא"ה מגיע לירושלים הו"ל כדבר האבד, דאין להצריכו להגיע פעם נוספת בגלל הנו"נ, עמש"כ לעיל ס"א סקכ"א מעובדא דרבינא י' ב', ובשעה שמגיע עיו"ט אינו מיושב שיהא ראוי להתפנות להקרבה ולאכילת קדשים, ובהני דאכילה יש גם צורך יו"ט בשמחתן, ואפשר דכוונת הגר"א מ"ט לא מפרשינן קרא דאצטריך לאשמועינן דשרי לכיון מלאכתו בנו"נ, אם איתא דסלותי מסלתינן רק בא"א מעיו"ט, א"ו ש"מ דסלותי מסלתינן אף במכיון מלאכתו, מיהו י"ל דלא מפרשינן קרא במכיון, דלהוי עדיף מצרכי או"נ, ומ"מ פשטא מתפרש שהסדר הרגיל דסלותי מסלתינן ולא רק בדא"א, ודומיא דנו"נ שכ"ה הסדר הרגיל, וש"מ דאף מכיון מלאכתו שרי ואף לכתחילה, מיהו ערמב"ן במלחמות ביצה רפ"ג הובא בר"ן שם שכ' דאף ביו"ט שרינן לבקע מן הקורה באופן דחייב

לאיחלופי באהל עראי כיון דרק לרמונים שרין, והנודן אם התירו הנהגה של הערמה כשאגלאי מילתא שעשה דבר המותר, שהרי גם אורחים שיתירו ע"כ להציע לפניהם מאחר שהזמינם, מיהו דוקא באו"נ התירו כעין ההיתר ביו"ט דמותר לבשל לצורך יו"ט אע"פ שיש לו תבשיל בביתו, וה"ה מכשירי או"נ כתליית המשמרת, אם נימא שדינם שוה.

בבאור הא דמותר לכיון מלאכתו במועד לטחון קמח

ב. מושי"ע סי' תקל"ג ס"א מותר לטחון קמח לצורך המועד אפי' כיון מלאכתו במועד, כ"כ ב"י בשם הרא"ש והמרדכי, ולכאורה בדין טחינה הדבר פשוט דעד כאן ל"פ אלא אם מותר להערים והרי המערים מכיון מלאכתו כשיש לו, וש"מ דכשאין לו כו"ע מודו דשרי, ואף אם מערים נאמר דווקא בשכר וכמש"כ סק"א, מ"מ הדין אמת בכולהו, ורק משום דמינכרא הערמה אסור, וש"מ דאף לכתחילה מותר לכיון מלאכתו בכך, והיינו מפני שזוהי ממלאכת היום ואין זלזול המועד בכך, וכמו בישול ביו"ט, מיהו הני גריעי קצת כיוון דביו"ט חשיבי מלאכה, ולכן בערמה אסורה לרבנן, אבל מ"מ בדלית ליה מותר ואפי' לכתחילה.

במש"כ הרא"ש להחזיר גם קוצר ומעמר

אבל מ"ש הרא"ש ד"ז גם בקוצר ומעמר כו' באין לו מה יאכל, דבצורך אוכל לא אסרו כיוון מלאכתו במועד, בזה ודאי נראה דלכתחילה אסור, דמלאכות אלו חשבינן להו מלאכות גמורות שאינם מסדר היום ורק בצורך גמור שאין לו מה יאכל התירום, ויש לעי' מג"ל להרא"ש ד"ז, דלכא' גדר אין לו מה יאכל דמי לדבר האבד כיון שההכרח הוא המתיר, והוא גרם ההכרח בידים, ופועל שאין לו מה יאכל וצריך לעשות מלאכה גמורה צ"ע אם זה בכלל ההיתר, כיוון שצריך ד"ז לאכילה, ואין ללמוד ממלאכות אלו שהם באוכל עצמו דמינכר טפי

וגם בזה הכל לפי מה שהוא הבהמה, ומבואר דההיתר מפני נזק הבהמה, ולפ"ז מיושב מה שסיימו ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד, דהיינו כשריותא דדבר האבד דתנן הכי במתני', אבל לפ"ז צ"ע מ"ש הב"י וכ"כ בשו"ע סי' תקל"ו ס"א דלטייל מיקרי צורך המועד, ואמנם כן דג"ז משמחת המועד ולא מיקרי שלא לצורך, אבל סברא דדבר האבד לא שייכא בזה.

ולא האמור אפשר להשוות דברי הרא"ש עם דברי הראב"ד הנ"ל דכל שלצורך המועד לא אסרו אפי' מכוין, וכ"נ בבהגר"א, ודבר האבד שאני שלא שייך היתר מפני ההפסד, כשמכוין את ההפסד למועד, ועדיין צ"ע בדין ציר וצנור כו' שנשברו, מ"ט אין בהם שריותא דצורך המועד, דבפשוטו כדי לדור בביתו ג"כ צריך לתקנם, ולא רק מחשש איבוד ממון.

בגדר דין הקנס למכוין מלאכתו במועד

ג. **שם** ואם הותר מותר, מבואר שאם עשה לכתחלה אסור, ודינו כמכוין מלאכתו במועד שמאבדין אותה, ועי' בה"ל סי' תקל"ח ס"ו אם בזה קנסו בנו אחריו, ואמור"ר (שליט"א) זללה"ה נסתפק אם מאבדין כל החטים או רק כשיעור מה שנהנה ממלאכת חוה"מ, וכתב דאין רא' מדבר האבד שמאבדין כולו, דשם נהנה בכולו שאם לא המלאכה הי' אבד, ועי"ש דבמכניס פירותיו מפני הגנבים אינו ודאי, ומ"מ מאבדין את כולו.

והנה מצינו בע"ז י"ג א' בנושא ונותן בשוק של ע"ז בהמה תעקר פירות כסות וכלים ירקבו, ואע"פ שלא נהנה בכולו, מיהו י"ל דחומרא דע"ז הוא, וכן בשדה שנטייה דתנן לא תזרע למוצ"ש, והיינו שאין זורעין אותה כלל בשנה שלאחר שביעית, שהיא הנקראת מוצ"ש, וכ"מ ואע"פ שלא נהנה כ"כ, מ"מ מפסידין לו כל אפשרות הזריעה, וגם עיקר הדברים דבדבר האבד חשיב שנהנה כנגד כולו, יש לדון דאמנם כיון שאם בא לשאול קודם עשיית המלאכה אמרינן לי' דתאבד, נמצא שנהנה בעשיית

משום טוחן, ובמלאכות המותרות כיו"ט פשיטא לן דשרי, ומ"מ מתפרשת הגמ' דכל צרכי המועד עבדינן לכתחילה, (ואמנם משמע מזה דביו"ט לא שרינן אלא לבקע חתיכות גדולות, כמ"ש בשו"ע סי' תק"א ס"ב וכמשנ"ת במקו"א).

בראיית החו"ב לדינא כהרא"ש

וואמור"ר (שליט"א) זללה"ה הוכיח כדברי הרא"ש מ"ש הרמב"ם פ"ז ה"ו ובשו"ע סי' תקל"ז סט"ו דאף במוצא לקנות מותר לקצור, והו"ל כמכוין מלאכתו שהרי יכול לאכול בלא מלאכה, מיהו עיקר הדין שם אינו ברור עי' לעיל ס"א סקי"ג בשם הריטב"א, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהי' נראה דרק דבר האבד אסרו במכוין, דכיון שמכוין והיה יכול לעשותו מקודם המועד, אין זה דבר האבד, אבל מ"מ הרא"ש דתיקון ברזלי הסוס והאוכף ג"כ אסור לכיון, ש"מ דלא בדבר האבד בלחוד אמרו, וע"ש מהרשב"א בשם הראב"ד (בתשו' ח"ז) שכ' דאף בתיקון מנעלים שרינן במכוין כיון שזהו צורך המועד, ולכאורה גם מדברי הגר"א הנ"ל נראה כן, ולפ"ז מ"ש הרא"ש לאסור תיקוני הסוס, חומרא בעלמא היא, אבל אם עבר לא קנסינן לי'.

בחיתור נטילת צפרני בהמה

שו"ר בהגהמ"י פ"ח הט"ו בשם סמ"ג גבי הא דשרי נטילת צפרנים דכ"ש שמותר לתקן ברזלי הסוס דהו"ל דבר האבד ולא הוצרך להזכירה כ"פ בתו' ריב"ם, וכן מצאתי בשם ריב"ר, ע"כ, וכ"מ בפ' תלמיד ה"ר יחיאל הנדמ"ח, וכתב שם דתיקון הצפרנים ג"כ משום דבר האבד שינזק הסוס, ולפ"ז מבואר מ"ש הרא"ש דמיירי באדם שרגיל ברכיבה ואינו למוד ללכת ברגליו וצריך לרכוב לצורך המועד, דדוקא כשהרכיבה הכרחית חשבינן נזק הרגלים כדבר האבד, דאל"כ לא לירכוב ולא ליתזיק, וכ"כ הריטב"א בשם תו' שלא התירו ליטול צפרני בהמה לרכוב אלא כשהוא רוצה לרכוב חוץ לעיר, כי ללכת בעיר אין בו דבר האבד, וסיים

דאורייתא וכגרסא דגמ', אבל י"ל דלמסקנא ילפינן משביעית ובכל מילי לא קנסו בנו אחריו, וכ"כ ב"י סו"ס תקל"ח דהא קי"ל דאף בצורם און בכור דעבד איסורא לא קנסו, ועריטב"א מש"פ בלשון לא עבד איסורא, (ובמתני' נוסף עוד טעם דלא מיקרי איסור דאורייתא כיון דאיכא רק טירחא), אבל לשון הרמ"ך שהובא במ"מ, ל"מ כן, גם הטור סתם בזה, ואפשר דלשון תאבד משמע איבוד גמור כההיא דבהמה תעקר, ובמכוין ועשה מלאכתו באיסור מפקירין אותה ולא מאבדין, וכענין שאמרו בההיא דיוצאין על הכלאים התקינו שיהיו מפקירין כל השדה כולה, וכן בשביעית סופ"ט ודמיהן יתחלקו לכל אדם, [וכן עשה ר' ינאי בפרדיסיה, אלא דהתם ה' בשנה שני'], ולפ"ז ל"פ לדינא דלכו"ע קודם שעשה המלאכה תאבד ולא תעשה, ומשעשה באיסור מפקירין אותה, ויש להסתפק אם הוא ג"כ רשאי לקדום ולזכות בה.

מיהו אפשר דאיכא נפ"מ לדינא אם מפקירין כל הפירות או רק הרווח, דלהרמב"ם ודעימ' שהכל בכלל יאבדו דמתני' א"כ מפקירין הכל וכמשנ"ת, אבל אם מתני' מתפרשת שלא תעשה המלאכה, א"כ לא הוזכר מה עושין כשעשה מלאכה דכיון שלא תאבד אלא מפקירין, י"ל דלא מפקירין אלא כשיעור מה שהרווח, שהרי לא הגדירוה כחפצא דאיסורא, מדשרינן לכל לזכות בה.

ביאור הפלוגתא אם מותר לקצוץ דקל רק לעורך הנסורת שלו

ד. **שם** אר"ח א"ר קוצץ אדם דקל כו' פי' כיון שאין דעתו לקלקל הנסורים להסקה, א"כ אינו יכול ליטול ממנו אלא הנסורת שנופלת ע"י קציצת הדקל, ומיירי כשצריך לכל הנסורת, והיינו נמי עובדא דר"א דמשמע שהלך לקצוץ כמה עצים ביער, ומעץ אחד די להוציא להסקה יותר מנסורת כל היער, אלא שאף בחול לא יקלקל העצים לבקען להסקה, ונמצא שאין כאן הערמה, ומ"מ עיקר הפעולה מתייחסת לכריתת

האיסור, שלא תאבד, אבל אם באנו להעריך רווחו ע"י שמתחלה כיון מלאכתו, ואח"כ עשה המלאכה הרי לא נהנה אלא בזה שעשה מלאכתו במועד, וסגי בקנס שלא יהנה מן הזמן שעבד כשהי' בטל.

ולכאורה נראה דכל שאפשר להפריד הנאת האיסור מגוף החפץ באמת לא קנסינן ל' אלא לאסור מה שנהנה, אבל כל שא"א להפריד הנאת האיסור לחוד, אסרינן כל החפץ, ולא מחלקינן לאסור חלק כנגד חלק האיסור שבכולן, דגדר הקנס כאילו מה שנעשה ע"י מעשה האיסור הוי חפצא דאיסורא, וכיון שא"א להפרידו הכל אסור.

ובזה מיושב הא דלא קתני י"א א' גבי ציר וצנור כו' שאם כיונו מלאכתן יאבדו כדקתני י"ב ב', דהתם לא נאסר אלא תיקון הציר ולא כל מה שבבית, כיון שמעשה האיסור רק בציר, משא"כ במכניס פירותיו מפני הגנבים שכולן נאסרינן, ואי הוה קתני יאבדו גבי ציר ה' משמע שכל הנקרא דבר האבד אסור, ולפ"ז אם כיון מלאכתו ואעפ"כ יתקן הציר באיסור, ירויח שמירת הבית ולא יקנסוהו אלא בשבירת הציר, ואם לא עשה, ויקנסוהו שלא לעשותו כיון שכיוון מלאכתו, יפסיד כל הבית, ונמצא חוטא נשכר.

בפלוגתת הראשונים אם יאבדו היינו קודם שעשה מלאכה או אח"כ

במה שנחלקו הראשונים ז"ל אם הא דאמרו וכולן שכינו מלאכתן במועד הרי אלו יאבדו, היינו קודם המלאכה להניחה ליאבד או דלאחר שעשה מאבדין אותה, לכאורה פשוט דאף לאחר שעשה קנסוהו כמו בשביעית ובכור, אלא לפי שאמרו בגמ' דכאן לא עבד איסורא דאורייתא ובגיטין מ"ד ב' גרסינן דלא עבד איסורא, כמ"ש תו', מש"ה מפרשי סוגיין קודם עבירת האיסור, [ומש"ה כתבו רי"ו והנמו"י דבעבד איסורא דמלאכה כשאינו דבר האבד, קנסו בנו אחריו, ברי"ו כ"כ רק למ"ד חוה"מ

ובסוף ראה שאם יניחנו לאחר המועד יתקלקל, וכ"נ בירו' דהכי הוה עובדא בר"ש ב"ר ינאי.

י' ב' הני תמרי תוחלני כו' באיזה תמרים מיירי, ובמאי פליגי

ה. י' ב' ואמר רבא הני תמרי תוחלני מיגוריהו שרי מייציניהו אסור ר"פ אמר כיון דמתלעי כו' פי' הרא"ש ונמו"י מיגוריהו מן הדקל, והיינו כמו מגדרינהו דלשון גודר נאמר בתמרים, ולכא' אם לוקטן לאכילה פשיטא דשרי, ומיירי כשהותיר מאכילתו ורוצה לכבשן, ובהא פליגי, ויש לעי' במאי פליגי, ועמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בחידושי' דרבא ובביאור פלוגתתם לפי' זה, אבל לשון הגמ' לא משמע שאכל והותיר, אלא אע"פ שמתחלה לוקטן ע"מ למיציניהו מ"מ הלקיטה מותרת והכבישה אסורה, ור"ח פי' שהם תמרים רכים, ואפשר לפ"ז שאם מניחן ע"ג הדקל נפסדין ע"י שנופלין ע"ג קרקע ונמאסין, או שמתבשלין הרבה ונמאסין, [וכ"כ במכתם בשם הריצ"ג שהם תמרים שמנים מאד], ומשום דבר האבד התיר רבא למיגדרינהו, אבל בבית אינם נפסדין כ"כ, ור"פ סבר דיש לחוש שיתליעו ואף לכובשן מותר, ופלוגתתם אם חשש זה משוי' לי' כדבר האבד אם מפני שאינו בטוח שיתליעו ואפי' יתליעו רק מקצתן מתליעין, וכ"מ בריטב"א, דלהכי קרי לי' פרקמטיא האבד מפני שהפסדו מועט.

ואפשר דלשון פרקמטיא האבד נאמר כשההפסד מפני הכמות המרובה, דשיעור מועט ראוי לאכילה מיד, וכן לק' י"א א' גבי דגים, וכן בפרקמטיא ההפסד מפני ריבוי הכמות, שאם ימצא קונים לא מיקרי הפסד אצל כל אחד על המעט שקונה, וה"נ אם הי' מוכרם לא הי' הפסד, שכל אחד יכול לאכול המעט שקונה.

במו"ש"ע סי' תקל"ג ס"ג כתבו דאסור ללקטן כדי לכובשן, ומיירי כשאנים נפסדין אם ישאירם ע"ג הדקל, אבל באופן שנפסדין

העצים, ונטילת הנסורת נראית כהערמה, ואינה עיקר, ומש"ה לייט עלה אביי, וכבר ביאר בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מדברי הראשונים ז"ל עי"ש.

שם שבקיה והדר אתא, בפ"ח ועוד ראשונים ל"ג אתא, וזה מיושב יותר דשבקי' וחזר לביתו, ועריטב"א, - ולענין הלכה כיון דר"א הדר לביתו, יש לאסור כלטותא דאביי, ומ"מ אם עבר ועשה מותר, דאביי לא אמר דאסור.

ר"י שרא למיעקר כיתנא כו' האם מיירי לעורך המועד

שם ר"י שרא למיעקר כיתנא כו' כל הני עיקרן שלא לעורך המועד, דפשתן עיקרו לאניצי פשתן, ואף הזרעים אין דרכן לאכילה, והי' מקום לאסור אף כשכונתו לחפיפה, וכן כשותא אפשר דעיקרו שלא לשכר, עי' שבת קל"ט א' אם כישות כלאים בכרם מפני שהוא כעץ, ועי' שבת ק"ז ב' שגדל על היזמי והיגי, וצ"ב, א"נ אין דרך לעשות שכר לעורך המועד, וסתמו לאחר המועד, וכן שומשמי פי' שהנקצר אינו ראוי לאכילה ושמן במועד אלא נזיי דאית בי', וכיון שסתמן שלא לעורך המועד הי' מקום לאסור, כמו שאסור אביי קציצת דקל לעורך הנסורת, וקמ"ל דהני שרו, כ"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, ועי' י' ב' דבנראה אדעתא דארעא אסור שכונתו לעורך היתר.

שם אפקריה ר"י לפרדיסי' ההוא שתא, נראה מזה שגם בשנה שני' לא קטפו קודם המועד, וכיון דחזו כו"ע שאינו קוטפו, השאירו גם את שלהם, דלא תלו שפרדסו מתאחר גמר בישולו, ולפ"ז שייך הפרדס של שנה שני' ג"כ בגרם העבירה, ואפשר דלא עברו על איסור מלאכה אלא על איסור מכין מלאכתו במועד, כיון שא"א להשהותו אחר המועד, כדחזינן בדר"י שאפי' מטא זימני' רק במועד לא הי' יכול להשהותו כש"כ הני שמטא זימניהו קודם המועד, מיהו אפשר דדר"י נמי מטא זימני' קודם המועד אלא דסבר שימתין עד אחר המועד,

מזומנין בבית, ואמנם דבריהם מחודשים וכמשה"ק שם, מ"מ נלמד מדבריהם דכבשים לרבנותא שסתמן לזמן מרובה וכש"כ תבשיל (שהוא כמבוער).

אם יש ללמוד היתר לבשל מחוה"מ ליו"ט שני
ולפ"ז מיושב שאפשר לבשל מחוה"מ ליו"ט שני עי' טור סי' תקל"ט, ואף לצורך חול [עי' לעיל ס"א סק"ב], דכל שיכול לאכול מהן במועד מותר, ומדאורייתא מותר משום הואיל או דהרווחה דשמחת יו"ט מהניא נמי מדאורייתא, ובבה"ל סי' תקל"ג ס"א התיר בשעה"ד כשפת אחת למועד ובתנור אחד בפעם אחת, והגרע"א ז"ל בסי' תקל"ט ס"א כתב דמסתמות הטור משמע דאף לבשל דהוי מלאכה דאורייתא מותר, ולפמ"ש"כ יש בזה היתר מרווח.

ברם הואיל והלכות מועד עקורות הן, יש מקום לדון דכבשים דוקא התיירו, שמצטרף בזה גם שריותא דדבר האבד קצת, שע"י הכבישה משתמרין הדגים והירקות, ואמנם לא החשיבום ליה כדבר האבד ממש להתיר באינו יכול לאכול מהן, אבל בצירוף צורך המועד התיירו, ויש לזה רמז במשנה דקתני דין הכבישה באמצע דיני דבר האבד, דציר וצנור כו' שנשברו, ומי שהפך את זיתיו כו', הכל בדיני דבר האבד, ומה ראה לשנות באמצע דין הכבשים, ולמש"כ אפשר שבא לרמז דשימשו כאן גם בסברא של דבר האבד, ובאפ"י ובישול סתמא דמילתא לא שייך טעם זה, מיהו לפ"ז א"א לפשוט ממתני' להתיר כל"ב דרבא, דהתם ליכא טעמא דדבר האבד דאכתי לא הוו ברשותו הדגים, וי"ל דגם מניעת ריוח דדגים בכה"ג חשיב קצת כדבר האבד, לצרף לזה הא דחזו במועד, ומ"מ צריך ראי' לאסור מאחר שבגמ' יש משמעות לקולא, וכן ברמב"ן הנ"ל.

שם בדיתא לבאי כוורא כו' האם היו מחוסרים צידה

ז. שם בדיתא לבאי כוורא אזול כו"ע צוד אייתו כו' ואיכא דאמרי שרי להו רבא

מותר ללקטן כדי לכובשן, ובהכי מיירי לפי ר"ח וכמש"כ, וכ"כ בבה"ל שם דבשל ישראל כיון שנפסדין מותר ללקטן כדי לכבשן, וז"פ.

י"א א' וכל כבשים שהוא יכול לאכול מהם במועד כובשן, בביאור ההיתר

ו. י"א א' מתני' וכל כבשים שהוא יכול לאכול מהם במועד כובשן, וז"ל הרמב"ן עוד באו"נ התיירו כעין הערמה, כבשין שהוא יכול לאכול מהן כובשן אע"פ שאינו אוכל מהן במועד, לפי שאדם מזמין כבשין בביתו ואוכל מהן על שולחנו ואין קבע לסיפוקן כו' עכ"ל, ומשמע הענין שהשפע של או"נ בבית מועיל לשמחת יו"ט, אם משום דילמא מיקלעי לי' אורחים וכיו"ב שיצטרך לזה, או שמשמטמט בהרווחה במה שיש לו מעיקרא, וכענין הא דמטילין שכר, שכוונתו להרווחה וכמש"כ סק"א מדברי הריטב"א, ולפ"ז נראה דכש"כ לבשל ולאפות דשרי, ולרבנותא נקט כבשין דסתמן לזמן מרובה, ואמנם כבישה מלאכה דרבנן והני דאורייתא, מ"מ לא מצינו שחילקו בזה בכה"ג, וכמ"ש הרמב"ן בתוה"א שאין במועד חילוק בין מלאכה שחייבין עלי' בשבת למלאכת פטור, שעשאוהו כחול להתיר בו מלאכה גמורה בדבר האבד, ועשאוהו כיו"ט בשאינו אבד לאסור אפי' שבות, (ושם הזכיר כבישת דגים כמלאכה, וק"ק דהא אין עיבוד באוכלין, ולא משמע דמחלק בין דגים שנעשין עי"ז ראויין לאכילה לבין כבישת ירק שהוא כבר ראוי ומולחו שישתמר, וערמב"ם פכ"ב מה"ש הי"א דכובש אסור מפני שהוא כמבשל, מיהו גם בירק הראוי לאכילה שייך בישול), וכן נסתפק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אם כבשין דמתני' דוקא מפני שאיסור זה מדרבנן או דכל מלאכה אחרונה של הכנת המאכל בכלל ההיתר, ומדברי הרמב"ן הנ"ל נראה דכ"ש תבשיל ואפ"י שהם מזומנין לאכילה טפי מכבשים, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בדעת הרמב"ם והשו"ע שהתירו לצוד ע"מ לכבוש, וש"מ דהתירו מלאכה בשביל הצורך שיהיו פירות כבושים

דכונת הרמב"ן רק על צידה זו שלא הי' בה טורח, דעיקר היתר הכבישה כתב הרמב"ן דכעין הערמה היא, אבל להתיר צידה גמורה על סמך הערמה זו לא שמענו ממתני', ומהגמ'.

בקו' האחרונים על הרמב"ם ושו"ע שהתירו לצוד גם שלא לעורך המועד

וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בדברי הרמב"ם והשו"ע סי' תקל"ג ס"ד שכ' צד אדם דגים כל מה שיכול לצוד ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהם במועד, ומ"ש מטחינת קמח שאסור שלא לצורך המועד, וכבר תמה בזה המ"א שם סק"ז, ולפי דבריו משמע שדעתו לאכול מן הכבושים ע"י איצצא, אלא שלא החליט איזה מהן, ופשטות הגמ' שאין דעתו על איצצא כלל, ועוד דהו"ל בדין הערמה, והמ"א כתב דהא עדיפא כיון שאפשר שיהא יתרון באחד מהם, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז בהרחבה, וכיאר דהאפשרות שע"י הכבישה חשיב כלצורך אכילה כדי שיהא מזומן לו בהרווחה, [ויש לזה משמעות ברמב"ן כנ"ל ממ"ש גבי היתר כבשין וכאן, דחשיב צורך אכילה], ומ"מ דחה הדברים דפשטא משמע שהכבישה צריכה היתר, ולא שהיא המתיר, ועי"ש שהביא דברי המ"א בסי' תקל"ז סק"ח שתמה למה הצריך הטור בדגים לצורך המועד, ועי"ש בבהגר"א שחלק ע"ד וכתב דהכא נמי דוקא לצורך אכילה או משום דהוי דבר האבד, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב לפרש שהדגים ניצודין כבר, [ולא הזכיר לשון הטור בסי' תקל"ט הנ"ל דמוכח שפי' כן בגמ', ומזה מוכח דדברי הטור בסי' תקל"ז כפשטן דדוקא לצורך המועד מותר], ועי"ש דיש להחמיר וכמ"ש בבהגר"א, ועי"ש שכ"כ מרן זללה"ה אלא שכ"כ גם בדעת השו"ע ופי' הגמ' דלל"ב ג"כ רק בהרווחה לצורך המועד מותר, ונחקק כן מפני שפי' בצידה גמורה, אבל לפמ"ש מדברי הטור ניחא טפי.

מיצד מיזל אייתויי כו' לכאורה משמע שעדיין שם צידה על הדגים האלו, מיהו ודאי שלא היו צריכין מצודה, שהיו מים מועטין ביותר ואין הדגים יכולין לשוט אלא מעט, ומ"מ מיקרי צידה כיון שיכולין לחיות ולשוט במים אלו, ואפשר שיסחפו עם המים בחזרה לנהר, מיהו יש לפרש דלשון צידה לאו דוקא, אלא דתפיסת דגים חיים מיקרי הכי, ובאמת כבר היו מונחין ע"ג קרקע כענין שאמרו ב"מ י"ז ב' דאקפי אגמא כוורי, וכ"ה לשון הטוש"ע סי' תקל"ט ס"ו כגון נהר שהציף דגים על שפתו אסור לאוספם כדי לכבשם אא"כ יהיו ראויים לאכול מהם במועד, ולשון הרמב"ן בתוה"א פי' צף הנהר על כל גדותיו והדגים שטין על פני הנהר ויצאו לחוץ כו' והרי הנהר הזה שהוא קופה ודגים שלו ניצודין עכשיו בודאי והן אבידין ממנו אם לא יצוד לאלתר שלא ימתינו להם עד לאחר המועד, וקצת משמע כפי' קמא שאם לא יקחום לאלתר יחזרו לנהר, מיהו אפשר לפרשו ג"כ כפי' בתרא.

האם שייך בזה היתר של דבר האבד

והנה לפי' הראב"ד דדבר האבד אפי' במניעת ריוח כל שמגיע לו בלא טורח מותר, ה"נ אין בצידה זו משום טורח שהיא כאסיפה בעלמא, ואף אם שייך שם צידה בגלל שיכולין לחזור לנהר, מ"מ אין בהם טירחא טפי מאסיפה, אבל מדברי הרמב"ן בתוה"א ובמו"ק שכ' דאסור רבא בתרוייהו לישני לצוד מהם אלא לדעת אכילה כו' משמע דמפרש שזה שכובשן ויכול לאכול מהן במועד מיקרי כצידה לדעת אכילה, אע"פ שבאמת אין דעתו לכך, כמ"ש הרמב"ן לעיל אמתני' דהוי כהערמה, ואפשר לדחות דכונת הרמב"ן על הכבישה בלבד כדמתפרש בגמ', ומדלא שרי כבישה אלא בראוי לאכול במועד ש"מ שאין בזה שריותא דדבר האבד, ומ"ש לצוד אין הכונה על איסור הצידה אלא על ההבאה לרשותו לכבוש, דמשבאו מיקרי שפיר דבר האבד, כדאמר בל"ק, ומ"מ יש לנקוט

אם יש היתר לעוד ע"מ לכבוש שלא לעזר המועד

נמצינו למידין דאין להתיר צידה גמורה לצורך כבישה אם אין דעתו לצורך המועד, וכ"מ בברייתא י"ג ב' דצידי דגים עושין בצינעא, וצידי עכו החמירו על עצמן, והיינו צידי דגים כמ"ש הרמב"ן גיטין ז' ב' מהמדרש קול וגו' משער הדגים זה עכו, וע"כ דצידתן אסורה אע"פ שסתמן לכבישה אם לא יאכלום במועד, מיהו י"ל שהצידין שומרין אותן בביכרין של מים, אבל ללקטן משפת הנהר אף כשהם במים מועטין שאפשר שיחזרו לנהר מותר, - ועי' בה"ל סי' תקל"ג ס"ה בדין צידת דגים דאסור בפרהסיא, אבל מכירתן יש לדמות לתבלין, עי"ש.

שם הני נמי מתאכלי אגב איצא

שם גמ' הני נמי מתאכלי אגב איצא, פי' שיש תועלת ממליחתן אף אם יאכלם מיד ע"י איצא, לפרש"י דאיצא למשוך המלח, והרמב"ם פי' שסוחטם לרככך, וג"כ מתפרש שיש תועלת במליחה, אלא דדגים אינם נמאסין באמצע תהליך הכבישה ומהני המקצת שמלח, כדאמרינן תילתא מילחא ותילתא בשולא וטוויא. - ר"ח פי' שיתין איצצי שיתין מיני תבשיל שהוכנו ע"י מליחה באיצא, והכי מסתברא שאין מספר לסחיטות ולא הול"ל דעבדו לרבא ששים סחיטות ואכל, אלא שתין תבשלין כההוא דמגילה ז' ב' ב"מ פ"ד ב' ובשאר דוכתי, ועוד דאם אינן ראויין ע"י המליחה עד שיוסיף שישים סחיטות, מנלן דמיקרי ראויין בכבישתן.

כתב הריטב"א דהני תרי לישני לא פליגי בדינא, ויש לעי' בשלמא ל"ב מודה לל"ק, אבל ל"ק אם איתא דמהני אגב איצא מ"ט אמר טעמא דדבר האבד, ושמא י"ל דס"ל שהעובדא הואי ביום אחרון של חוה"מ ואז לא מהניא המליחה למועד, אם משום דלא עבדי איצא ביו"ט, או משום דיום אחד לא מהניא המליחה,

אבל בפשוטו פליג ל"ק וס"ל דכיון שאין דרך לטרוח באיצא לא מיקרי כבשין שיכול לאכול מהן במועד, והרי"ף העתיק שתי הלשונות משום דקי"ל גם כשריותא דל"ק, דלא פליג עלי' ל"ב.

י"ג ב' איבעיא להו הן החמירו ע"ע כו' באור הספק

ח. י"ג ב' איבעיא להו הן החמירו על עצמן כו' אפשר דמספק"ל אם חומרא היא לעצמן שאינן מוכרין כלל, או"ד כיון שממעטין בשמחת יו"ט אין זו חומרא, שאין ההיתר מפני פרקמטיא דידהו שיחמירו על עצמן, וכן אמרו בירו' ר"א מקיל לון שממעטין בשמחת הרגל, ולמאי דמסיק דלא עבדי כל עיקר י"ל שהיו טורחין לצוד הרבה קודם הרגל ולהניחן בביכרין, ולדשוש הרבה קודם הרגל, ובמכירת פירות נהגו כביו"ט שנותנין באמנה וכיו"ב, שו"ר בירו' עי' בסמוך.

ואפשר דרבנן פליגי אר"י וסברי דלאו חומרא היא כיון שממעטין בשמחת יו"ט, והמ"א בסי' תקל"ג סק הביא משה"ג בפ"ד דפסחים שאין זה מנהג ורשאיין לבטלו, והוא מירו' דר"א מקיל לון, וצ"ע דבתלמודן סתמו ד"ז ומדר"י מבואר דמנהג יפה הוא, ולמש"כ דרבנן פליגי עלי' נחא, שו"ר בירו' שאמרו נחא דשושות וגרוסות פי' שהיו עושין הרבה קודם החג אבל צדי דגים הרי ממעטין בשמחת יו"ט, ומשני שהיו צדין בחכה ובמכמורת ולא בחרם, ואפי' הכי חשיב להו דממעטין בשמחת יו"ט, ולפ"ז אם אינן צדין אפי' בחכה ומכמורת אף לר' יוסי אסור, ובזה יש לקיים שאינו מנהג טוב.

שם תוד"ה בשביל, עמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בזה, וכ"מ ברמב"ן ריש מכילתין שהתיר להם למכור תבלין כדרך התגרין למכור בשוק ולעטר השלחן שלהם בתבלין, ויש להסתפק לדעת רב כהנא אם ס"ל להתיר למכור בשוק בלא עיטור השלחן, או דס"ל שאין להתיר למכור בשוק כלל.

הערות ע"ס המשנ"ב בדין צידת דגים

מ"ב ס"י תקל"ג ס"ק כ"ג מי שיש לו בריכה גדולה כו' לכאורה דברי המ"א כשרוצה למלחן לאחר המועד, אבל כשכונתו לצורך המועד אין לחדש איסור כלל, וע"מ למלחן בלא"ה יש להחמיר כמשנ"ת לעיל, מיהו אם רוצה לאכול מעט ולמלוח השאר יש לדון דכאן מוכחא מילתא דכונתו למלוח, דמעט יכול לצוד במכמורת.

מ"ב ס"י תקל"ז סק"ל, לכאורה בחדא טירחא אין לאסור כשכונתו לצורך המועד, ואע"פ שנכנסין דגים הרבה, ולא דמי להערמה דדשושות וגרוסות וטוחנין שמוסיף במלאכה ע"ז, אבל כאן באותו פתח נכנסין ויוצאין מעצמן.

שם ס"ק ל"ב ואע"פ שממילא השדה שותה שרי דדשא"מ הוא, לכאורה יש להתיר אפי' מתכוין, מאחר דמשום דגים לחוד הוה עביד כן, - אדעתא דארעא שסותם פתח השני ובהכרח יתפשטו המים לשדה, וזה נוגד צרכו בדגים.

י' א' ה"ד הדיוט כו' בגדר תפירת הדיוט

י' א' ה"ד הדיוט כו' מאי מכליב כו' הרא"ש כתב דקי"ל כתרויהו לחומרא דבעינן שאינו יכול לכוין אימרא וגם להוציא מלא מחט, וכן בעינן שיפסיע ויעשה אחת למעלה ואחת למטה, אבל ברי"ו כתב דדעת הרי"ף והרמב"ם נראה דמר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ, וכתב דלענין הדיוט אין נפ"מ בזה לענין פסק, ור"ל דכיון דנקטינן דמר אמר חדא היינו דסתם הדיוט אינו יכול אפי' אחד מהם, ואין מצוי שיכול אחד מהם, ואי משכח"ל כה"ג הר"ז תלוי בסיבת הדבר שאם אינו אומן ואירע שיכול לכוין אימרא מותר, ואם הוא אומן ואירע שאינו יכול לכוין אימרא אסור, וזהו שתלה הרמב"ם באומן מהיר, אבל בתפירות יש בזה נפ"מ דסגי בחד מינייהו להתיר, שאם רוצה לתפור ביושר ירחיק התפירות, ואם רוצה לסתום

בקרוב יעשה אחת למעלה ואחת למטה, ובכל שינוי סגי להתיר, וזהו שסתם הרי"ף ולא ביאר הלכה כמאן, ובפשוטו הלכה כר' יוחנן דאיהו מרא דתלמודא טפי וקדים לרבה בר שמואל, והמ"מ פ"ז ה"ה פ"י לשון הרמב"ם שכ' מכליב דהיינו מפסיע כר"י, וביר' ג"כ מסיק כר"י, וכ"מ בסמ"ק דסגי באינו יודע חדא מינייהו, [ובמכליב כתב מכליב ולא פירש] ויש ללמוד מזה דמכליב ג"כ סגי בחד מינייהו, ובהגהות סמ"ק כתב דאומן יש להחמיר בחד מינייהו, ומכליב פ"י אחת למעלה ואחת למטה, ואיכא מ"ד דסגי במפסיע, ובאמת נראה דמ"ד מפסיע כש"כ כלבתא [את"ל דפליגי], וכיון שראוי לפסוק כר"י, כש"כ כלבתא דשרי.

נמצינו למידין דעת הרי"ף והרמב"ם לפי הבנת הרי"ו דסגי בכל שינוי בין מפסיע בין מכליב, וכ"נ דעת המ"מ הסמ"ג והסמ"ק והמאירי, ודעת הרא"ש והמרדכי והטור להחמיר בשני השינויים, ובשו"ע סתם בסי' תקמ"א ס"ה להחמיר, ומ"מ אם השינוי ניכר באופן שבודאי יתיר התפירה אחר המועד יש להתיר לכו"ע.

בדברי הרא"ש בדין תיקון בגדיו ומנעליו

יעו"י ברא"ש בדין תיקון בגדיו ומנעליו ומתני' מיירי בעשיית בגד מחדש כמבואר פסחים נ"ה ב' דלענין תופר הו"ל תחלת עבודה, ובנקרעו דנו מדין דבר האבד שע"י הלבישה יקרעו יותר, אבל בעיקר הדין פשיטא להו דאסור לתקן מנעליו להדיוט כדרכו במועד כמבואר בפסחים שם, וכ"כ תו' וכל הראשונים ז"ל בפסחים שם וכמ"ש תו' והרא"ש והסמ"ג והמרדכי וש"פ בשמעתין, ובתו' שם ובסמ"ג כתבו דלא חשיב דבר האבד מפני שאפשר בחדשים, דהיינו שאין הכרח שילבשם ויקרעו, ויהי' הפסד, ולפ"ז כשאין לו אחרים יש לדון דשרי, אבל לטעמי' דהרא"ש ג"ז אסור, (וההיא דפסחים לא מיירי בדבר האבד דמיירי כשאינו מתקלקל כלל ולכך דוקא עו"ר).

אם מותר לתפור המנעלים בשינוי

ויש לתמוה למה לא אמרו שאינו דבר האבד מפני שיכול לתפור בשינוי, כמ"ש בירוש' הרצענין מכליבין במועד, הובא ברמב"ן מו"ק, ומשמע דנקטו דלתלמודן אף בשינוי אסור, אבל מההיא דעולי רגלים אין רא", וכמ"ש רי"ו בשם הראב"ד דהתם שרי לאומן כדרכו, וכדתנן ריב"ר אומר אף הרצענין, דומיא דחייטים, שו"ר דל"ק דברא"ש בשמעתין הנדון לתקן בלא שינוי אבל בשינוי פשיטא דשרי כדין הדיוט התופר כדרכו ואומן מכליב, ודברי התו' בפסחים אם כונתם לאסור רק מנעלין ע"כ ס"ל דהחמירו בזה טפי, אבל אפשר כונתם ג"כ שלא להתיר בלא שינוי אבל בשינוי שרי, והביאו שאינו הכרח שיפסד שהרי יכול שלא ללבשם וממילא לא יפסדו, (ונתעוררתי קצת לזה), וכמו בכל דבר האבד שא"צ שינוי לר"י, מיהו יש לחלק שהרי כאן התירו בשינוי אף כשאינו דבר האבד, ולכן לא מיקרי שריותא דדבר האבד כ"ז שאפשר בהיתר גמור, משא"כ בפלוגתא דר"י ור"י.

להלכה בדין תיקון המנעלים

ולענין הלכה כתב הרמ"א בסי' תקמ"א ס"ד, דמותר לתקן בשינוי וקאי אבגדיו ומנעליו שהזכיר המחבר, וה"נ מסתברא דלצורך המועד כשא"א בע"א ע"כ ראוי להתיר תיקון מנעליו בשינוי, וא"כ אין ללמוד מסתמות הדברים איסור בזה, אבל הדיוט כדרכו אסור במנעלים כמ"ש כל הראשונים ז"ל, ולא נסתפקו אלא בדין דבר האבד כשיקרע יותר, וכבר ביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז, עי"ש שכ"ה בבה"ל אע"פ שבמ"ב שם העתיק ס"ק י"ב לשון המ"א ולא העיר דמנעלים שאני, ולפמש"כ הדבר מוסכם מכל הפוסקים הנ"ל לאסור בלא שינוי כשאינו דבר האבד, וכ"כ רי"ו, שו"ר בהגמ"י פ"ח אות ה' בשם ראבי"ה לפרש דעו"ר לאו דוקא, ועי"ש שהק' ע"ז וכתב בשם סמ"ג ותו' וריב"א לאיסור.

והמנעם שלא התירו במנעלים להדיוט, י"ל משום דעשיית מנעלים לעולם מעשה אומן הוא, והדיוט שיודע לעשותו, הרי הוא כיודע לכיין אימרא ומלא מחט, (וגם יכול להשיג חדשים בקל לפי מדתו, משא"כ בבגד).

בדברי הירושלמי בבאור טעמא דרבנן שאסרו לתקן מנעלים

בירוש' פסחים שם אמרינן בטעמייהו דרבנן דפליגי אריב"ר דעשירים היו ובבהמה היו עולין, פי' שהיו רוכבין ע"ג בהמה ולא היו צריכין לתקן מנעליהן מפני העלי"י לרגל, ודוחק לומר דס"ל דלרבנן אסור מה"ט, דודאי יש עניים שמרוב הדרך צריכין תיקון לסנדליהן וכן היו דורות שהיו עניים, ואפשר דר"ל דכיון שאין הדבר מצוי לא התירו ב"ד דומיא דהני, דס"ל דרק מלאכות שהורגלו לעשותן מותרין, וכ"ה לשון ריב"ר שם שכן דרך עו"ר להיות מתקנין מנעליהן וסנדליהן במועד, ובאמת בירוש' הזכירו בגילוח נזיר ומצורע ובכיבוס העולין מטומאה לטהרה ובתפירה כל הדיוט, דכיון שמלאכות אלו מצויין לעשותן אף במועד לא נהגו לאסורן ב"ד, וה"נ מסתברא מדלא נחלקו במועד גופי' בדין עו"ר, מיהו י"ל כיון שאינו נוגע בזה"ז לא נחלקו במועד.

תיקון בגד שנקרע בע"פ אחר חצות במעשה אומן

במ"ב סי' תס"ח סק"ח כתב דלתקן בגדים שנקרעו קצת מותר בע"פ אחר חצות וכתבו האחרונים דאפי' מעשה אומן מותר בזה, ולא ציין מי הם המתירין, ושלפני לא מצאתי, וגם הדין צ"ע דמנ"ל להתיר בזה טפי מחוה"מ, ובס"ק ל"א התיר לתקן מנעלים המקורעין עד חצות, ש"מ דאחר חצות אפי' לתקן אסור, ואפשר דכונתו בבגדים שהדיוט מותר לעשות כמעשה אומן וא"צ להכליב, דאע"פ שהחמירו במועד שכולן כאומנין כמ"ש הרמ"א בסו"ס תקמ"א, מ"מ בע"פ יש להקל, אבל אומן אסור כמו בחוה"מ, ולפ"ז מה שאסר ברצענין אחר חצות, ה"ה בבגדים, אלא שאף הדיוט אסור

חשיב מכשירי או"נ כתב הרמב"ן דחשבי למצודה מכשירי מכשירין, וכ"ה במ"א שם.

אם מותר לעשות בחוה"מ נרתיק שאוגדין בו הלולב ומיניו

ולכאורה יש ללמוד מזה לנרתיק שרגילין לאגוד בו הלולב שעושין מהוצין של לולב דמעשה הדיוט הוא ושרי, דאין נראה לחלק בין זה למצודה, אדרבה מצודה צריכה אומנות יותר, ויש מקום לדון דלאגד הלולב אף מעשה אומן מותר כדין מכשירי או"נ, כיון שהוא מצות היום, וביו"ט דינו כאו"נ מדאורייתא מה"ט, מיהו בלא ראי' אין לחדש כן, כיון דכסות נמי מותרת משום מתוך, ולא התירו בו מעשה אומן, ומ"מ יש להתיר משום דמעשה הדיוט הוא, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הורה להכינם קודם יו"ט, ואפשר דלרווחא דמילתא הוא, או שלא לכוין מלאכתו במועד כיון שיועד שקרוב שיצטרך לזה.

בדין צחצוח מנעלים בידן

יב. בביצה י"ד ב' תנן דמנעל לכן צריך אומן להשחירו, ואין זה ענין לצחצוח מנעלים אחר שכבר הושחרו בצבע הקבוע ע"י האומן, דזה מעשה הדיוט, ובח"א כלל כתב דצובע וטווה בחוה"מ דינם כביו"ט נועי' לעיל ס סק דאפשר דאף לציצית לא התיר צביעת תכלת, אבל נראה דלא נחית לענין צחצוח מנעלים, ומ"מ אמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה שלא נהגו לצחצח, וכן ראיתי מובא מספר קיצור של"ה בדיני ע"פ אחר חצות שאסור לסוך הנעליים שקורין שי"ך שמיר"ן, מיהו אפשר שהדבר משתנה לפי הזמנים, ובפרט כהיום בנוזל שא"צ שפשוף שאין כאן מעשה מיוחד, ולמעשה נזהרין בזה.

בדין מעשה אומן שכהיום הוא נמסר לכל אחד לעשותו

ויש להסתפק בדין מעשה אומן שכהיום הוא מעשה הדיוט, כגון צביעת מנעלין וחיבור

במנעלין כדרכו וכמ"ש בבה"ל סי' תקמ"א ס"ה עכ"פ היתר מעשה אומן בתיקון בגדים לא מצאתי בספרים שתח"י, שו"ר שכ"כ הגר"ז, אבל ל"מ מקורו.

לתפור בגד לתינוק לצורך מילה במעשה הדיוט

מ"ב סי' תקמ"א ס"ק י"ג תינוק שנולד בחג אסור לעשות לו בגדים חדשים במועד למול אותו ולא מיקרי צורך המועד כו' ובשעה"צ אות כ' כתב ולכן אסור אף מעשה הדיוט, פמ"ג, וצ"ע דברבי"ש סי' רכ"ו כתב בהדיא דאין להתיר משום מצוה שהרי אפשר בהדיוט או באומן מעשה הדיוט, וכן הוא פשטות הדברים דכל שהתירו לצורך המועד היינו כשישתמש בזה במועד ואע"פ שיש לו בגד אחר, דלא חשיב הערמה כיון שבאמת כונתו לצורך המועד, ולא מצינו שאסרו טפי מבגד אחד אלא בכיבוס כמ"ש הרמ"א סי' תקל"ד ס"א, והטעם משום דלכו"ע אסרו אף לצורך המועד ולכן אף לאלו שהתירו מפני שהיו אנוסים לא התירו אלא בגד אחד, אבל בכל מלאכות המותרות לצורך המועד כל שכונתו באמת למועד מותר, וה"נ כשתופר מעשה הדיוט לצורך המילה חשיב צורך יו"ט, (אלא דסתמא דמילתא מי שאינו אומן לא יתפור יפה, ולכן אמר שאפשר לעטפו בשיראי), ולא מצאנו שהגבילו היתר זה רק שיהא צורך גמור, ולשון הרמב"ם פ"ז ה"ה מי שצריך לתפור לו בגד לא משמע שאין לו אפשרות אחרת, וכיון שהדבר מפורש בריב"ש להיתר אין לנו מקור לאסור, וצ"ע.

י"א א' רב שרא כו' למיגדל אוהרי

יא. י"א א' רב שרא לרחב"א למיגדל אוהרי בחולא דמועדא מ"ט מעשה הדיוט הוא, פ"י הראשונים ז"ל דהיינו לארוג מצודה מענפי ערבה או מהוצין, אבל מחוטין אסור דמעשה אומן הוא, והיינו אוזלי לשון טווייה, וכ"ה בשו"ע סי' תקמ"א ס"א, וטעמא דלא

אלא דמה שהתירו סתמא אפי' בכתב של ספר העזרה שהוא מעשה אומן בעינן שיהא צורך גמור, (כמ"ש שם בספר) אבל לא הוזכר בגמ' חילוק בין הכתבים וכל שאין דעתו על הכתב להתקיים כספר חשיב מעשה הדיוט, עי"ש בכ"ז, (לפ"ר).

בדין כתיבת חנווני על פנקסו, ועוד בדיני כתיבה לצורך המועד

חנווני על פנקסו מותר לכתוב כדי שלא ישכח דהוי דבר האבד כמ"ש במ"ב סי' תקמ"ה ס"ק י"ט, ולהכין רשימה מה לקנות בחנות לצורך המועד יש להתיר במעשה הדיוט לצורך המועד, ואע"פ שאין לו הפסד אם ישכח, רק שיצטרך לטרוח לילך פעם נוספת, מ"מ לא מצינו שצריך לטרוח כדי למנוע מלאכה זו, וכן כשצריך לכתוב מס' טלפון לצורך המועד, ג"כ יש להתיר ואינו צריך לעשות בו סימנין, שיש בזה טירחא וגם חשש שישכח ויטעה, ומ"מ למעשה משתדלין להמנע מזה ככל האפשר, ולענין להשתדל שלא יצטרך החנווני לכתוב חובו, יש מקום לדון כיון שאם החנווני מאמינו, בדין הוא שלא יכתוב, כדתנן ואם אינו מאמינו כו' ה"ז יכתוב, א"כ ראוי לשלם במזומן, וכן להמנע מלכתוב צ"ק כשיכול לשלם במזומן או שהלה מאמינו, (מיהו אם יכול לקנות מיד עם הצ"ק הזה במקו"א, חשיב שפיר צורך המועד לחנווני כדי לשלם חובותיו), מיהו אם החנווני חושש לשכחה של הלכות הר"ז בגדר אינו מאמינו, ומ"מ כיון שאינו שוקל כל מקרה לעצמו ראוי לשלם אם אפשר. (לפ"ר)

כלים ע"י הברגה, אם נשאר בהם דין מעשה אומן לאסרו במועד, או דלפי הזמן הדבר משתנה, ואם מפעיל מכונה שעושה מעצמה מעשה אומן מסתברא דאסור, אבל מספקא לן בדבר מועט שנמסר להדיוט לעשותו בביתו, ונעשה עי"ז מסדר הנהגת האדם ככל מעשה הדיוט, וקודם לזה"ז ה' הכל חלק ממעשה האומן, ומסתברא לקולא, ולמעשה יש להחמיר, וכן צידד אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה גבי גיהוץ י' א' דלא מהני מה שיש מגהץ לכל אחד בביתו, דסו"ס עושה גיהוץ חזק כשל אומן, וכן בעשיית כלים ע"י הברגה שקונים החלקים עם הברגים ונמסר לכל הדיוט להשלים ההברגה בביתו, וצ"ע.

- הוספות לפ"ר -

בדין כתיבת אגרות במועד

יג. שו"ע סי' תקמ"ה ס"ז בהגה ובלוחות של שעה מותר לכתוב כו' בבהגר"א כתב דאף בשבת פטור, וצ"ע דברש"י שבת ק"ג ב' פ' לווחי פנקס של שעה, והרי חנוני כותב ע"ז ושפיר מתקיים, ובפשוטו יש לפרש כונת הרמ"א לצורך המועד, ובזה שפיר י"ל דלא חשיב מעשה אומן בכתיבה על שעה שאינה עשוי' להתקיים ימים רבים, וכן כל מה שהתירו בכתב משיט"א הכל רק לצורך המועד כמ"ש בבה"ל ס"ה ד"ה ואפילו, ולפ"ז אין להתיר באגרות של רשות אלא אם יגיעו למעונם במועד, (כשאינו דבר האבד), ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהיינו דוקא בצורך חשוב כגון במקומות המרוחקין ואין שיירות מצויות, ויש מקום לדון דבכל ענין גורמת האגרת שמחת יו"ט ויש להתיר במעשה הדיוט לצורך המועד,

סימן ד

באיסור גילוח וכיבוס במועד, ובדין נטילת צפרנים

תוכן הענינים בקצרה

א. י"ג ב' מתני' ואלו מגלחין, גבי אנשי משמר תנן לשון מספרין, דגילוח משמע כעין תער וסיפור משמע במספרים שנשאר קצת, ונראה דמשום נזיר ומצורע נקט לשון גילוח שמצותן בתער, ובמ"ב סי' תקל"א סק"ג כתב דה"ה סיפור הראש אלא שדרכן הי' לגלח, ועי' להלן בשם תו' שאין דרך לגלח.

י"ד א' תוד"ה ומנודה, תוכן דבריהם ז"ל דגילוח כעין תער ניוול הוא ואסור לעשותו במועד כיון שאינו נוי, ורק בנזיר ומצורע התירו למצותן, ומתני' דקתני ואלו מגלחין היינו תספורת של נוי ולא תער, והשתא יש חידוש בהיתר של נזיר ומצורע דאע"פ שאינו נוי מותר, וכתבו ועי"ל דכל המותרין רשאין לגלח בתער, ולפ"ז קשה מאי קמ"ל בנזיר ומצורע כו', ובאמת קשה לאסור גילוח כעין תער כיון שעקרי השערות נראין, וחשיב שפיר נוי, דלא מיחזי כקרח, והכהנים שמספרין מל' יום לל' יום ע"כ מגלחין בתער שהרי שיעור פרע הוא ל' יום מתער, וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בספר תענית דף, או דנימא דשיעור שיעור של ל' יום קאמר, ואמנם מגלחין בכל עשרים וכמה ימים.

בא"ד הקשו בשלמא למסקנא יש חידוש בנזיר ומצורע דאע"פ שהי' להם פנאי מותרין, וגם דל"ג שמא יהיו קרבנותיהן כדלק' ב' בגמ', אבל לס"ד שגם הם אסורין בשלא הי' להם פנאי מאי קמ"ל, וי"ל דס"ד דהא קמ"ל דאפי' הני דמצוה דוקא כשלא הי' להם פנאי, וזהו לשון העולין שעולין עתה מטומאתן.

ובתוד"ה ושאר, ביארו כמ"ש לעיל דק' הגמ' ושאר כל אדם מ"ט אסורין להסתפר, אבל גילוח גמור מובן דאסורין מפני שהיא מלאכה ואינה נוי המועד, ויש בזה דוחק דמתני' מגלחין קתני, ועי' כתבו די"מ דאף גילוח מיקרי צורך המועד שהוא נוי טפי מגידול שער, וסיימו דזה דלא כפי' קמא שכתבו לעיל בביאור המשנה.

י"ג ב' ואלו מגלחין, בתו' דקדקו על הוא"ו דואלו, שעדיין לא הוזכר איסור גילוח, ואפשר לומר דמתני' דעושה אשה תכשיטי' שמענין לה, שרק באשה התירו העברת שער, וש"מ דגילוח אסור, ואם נימא דבכלל תכשיטי' גם סיפור הראש ניחא טפי, אבל הגר"א בסו"ס תקמ"ו נקט דרק שבגוף מותרת, עוד יתכן דמתני' כוללת גם אנשי משמר ומעמד שכבר נשנה איסורן במס' תענית, דבחדא טעמא אסרו כולם.

בעיקר דברי הגר"א שאסר אשה בתספורת הראש צ"ע דהא באשה אין לגזור בראש כלל, ובברייתא שבירור' הובא בר"ח ט' ב' שנינו ונטלת שיערה וצפרני', ואמנם סתמא בדגוף מיירי, אבל למה לחדש איסור, כשעושה כן לצורך המועד, ובאבל שאני דלא התירו אלא נוי שמוכרחת בו, ולדעת השו"ע יו"ד סי' ש"צ ס"ה שפסק כהר"ף והרמב"ם אף באבל שרי, וה"ה בחוה"מ, ודברי הגר"א ע"פ הרמ"א שם, וכ"כ במ"ב בשם הפמ"ג לאיסור, ולכאורה נראה דלצורך מצוה יש להקל, וצ"ע.

ב. שם הבא ממדינת הים, היינו מחו"ל לא"י כדמתפרש בריש גיטין, ואמנם ה"ה מא"י לחו"ל וכיו"ב, אבל תנא בא"י קאי וקמ"ל לאפוקי מדר"י דאסר ביצא לחו"ל, ועמשנ"ת בזה לק' סק"ט.

שם ומבית השבי' והיצא מבית האסורין, בירושלמי אמרו הוינן סברין מימר כשהי' חבוש אצל גוים כו' אתא מימר לך ואפי' חבוש אצל ישראל, ונראה דקשיא לי' יתורא דמתני' דהיינו בית האסורין היינו שבי', וקמ"ל מיתורא דאפי' אצל ישראל.

שם והמצורע העולה כו' אבל נזיר בין טמא בין טהור מגלח, וקמ"ל דמצורע נוהג צרעתו ברגל, וכמסקנת הגמ' י"ד ב', ובפשוטו מצורע מותר בין בתגלחת ראשונה בין בשני' אפי' הי' לו פנאי, שגם הראשונה גורמת עיכוב קרבנותיו, וצ"ע במל"מ פ"ז מה' יו"ט בזה.

ג. י"ד א' מטפחות הידים כו' יש לדקדק מ"ט תני להו באמצע בנ"א המותרין לכבס בגדיהם, הו"ל למיתני בבא בפ"ע מטפחות כו' מותר לכבסן, ואפשר שבא לומר שאף הם בכלל הגזירה ורק מפני הצורך התירום, דהי' מקום לומר שמותרין לגמרי, דאין בהם משום ניוול, וגם צריכין תדיר, וקמ"ל שכשיש לו להחליף אסור לכבסן, וכ"כ במ"א סי' תקל"ד סק"ב, דעכשיו שנהגו להחליף מטפחות הידים רק משבת לשבת אם יש לו שנים לא יכבס, מיהו בעיקר דברי המ"א צע"ק דלכבוד שבת חוה"מ ג"כ נוהגין להחליף, ותלוי לפי הענין, ולפ"ז למדנו ממתני' דסדינין וכיו"ב אסור לכבסן, וז"פ, ואם נימא דטעמא דזבים וזבות משום טינוף, קמ"ל דדמו למטפחות הידים, א"צ קמ"ל דוכל העולים מטומאה כו' כולל גם בגדים שנטהרו וצריך לכבס חציצתן, או בגד המנוגע, וגם קמ"ל דמיירי במטפחות דשאר מיני, דומיא דבגדים, ואע"פ שדרכן בדפשתן. מ"ב סי' תקל"ד סק"ו וכתב ב"י בשם הכל בו ועכשיו נהגו בזה חומרא, וכן ראוי לעשות, העתיק ד"ז בספג כמ"ש בא"ר, אבל סיים שם דיותר נראה דקאי אכולהו, וכן נהגו כהיום להחמיר בכולהו, ועמ"ב ס"ק י"ד דבכלי פשתן נהגו להקל ע"י גוי כיון שהאיסור רק משום מנהג, ונראה דכש"כ בהני שלא הוזכר מנהג בש"פ והטוש"ע סתמו להיתירא, מיהו דוקא בצורך גמור.

שם מטפחות הספרים, בירר' מבואר דהיינו דספרי הקודש, והא דתני להו בין ידיים לספג נראה דהיינו לבאר דמיירי במטפחות שממשמשין בהם בידים לאחוז הספר, ולא במעילי ס"ת שאינם מתלכלכין במשמוש הידים כ"כ, וכן בכלאים פ"ט קתני למטפחות הספרים הכי, ובסיפא מסיים ומטפחות הספרים דהיינו של המגלחין אסורות משום כלאים, והיינו נמי מה"ט לומר באיזה מטפחות מיירי, ואמנם מעילי ס"ת שלנו יש לאסור בכלאים כיון שתופסין אותן על גוף האדם.

והראשונים ז"ל בשם רש"י פי' מטפחות המספרין, והדבר צ"ע דאין דרכן להתלכלך כ"כ, שבקל מנערין השער מהן, וגם אינן מצוין לספר כ"כ, וכה"ק בריטב"א, ולפ"ז לדינא אין להקל במספרין, ולא במטפחות ספרים שלנו, ודברי התו' י"ח ב' שו' דאף היר' ר"ל מטפחות המגלחין צ"ע, דאפי' מעיל של כה"ג מכבסו במ"ר, מיהו עי' זבחים צ"ה א' שמבליעו ברוק, ואולי כונתם דמתני' כיילא תרוייהו.

ד. שם במשנה הזבים והזבות כו' וכל העולין מטומאה לטהרה, אפשר לפרש שריותא דזבים וזבות משום דמיטנפי ואף בימי טומאתן מותרין, וכן הוזכר במאירי ובתלמיד ר"י מפריש, ויש לסייע ד"ז מדהשמיט מצורע שנשנה עמהם בכל דוכתא, מפני שהוא אסור לכבס בימי טומאתו, אבל ביר' גרס רק וכל העולין כו' וכ"מ שם מדלא מדמה בגדי קטנים לזבים וזבות כו', דדמו להו טפי וגם מפורשין במשנה, ובפי' תלמיד הנ"ל פי' כן, וכן לשון וכל משמע טפי סיומא דרישא, דאל"כ הו"ל להעולין כו', ועוד דא"א לסתום דכ"ז שהם בדין זבין מותרין, דרק בזמן זיבתן מותרין ולא בנקיים, אבל אי מיירי בזמן שנטהרין נחא, דע"כ צריכין להטבילין במים וגם להסיר חציצתן, והשמיט מצורע דפשיטא, שהרי ה' אסור לכבס בטומאתו.

ובתו' י"ח ב' מספק"ל אם וכל העולין מרבה ט"מ ונבילה, ומשמע דכיון דלא מטנפי אסור, או"ד כיון שצריכין להטביל בגדיהם שרי, ובמרדכי בשם הר"א[ב"ד] פי' דוכל לאתויי בעלת הכתם שנמצא במועד ובע"ק, ור"ל שנשפנו בגדיהם ע"ז, אלא שאין מרבין להתלכלך בזבים וזבות, ומדמרבא להו בוכל העולין, ש"מ שרק בזמן טהרתן מותרין לכבס בגדיהם.

ולפ"ז בזה"ו אין להתיר כיבוס אפי' לבעלת הכתם שנמצא במועד, דכיון דבזמן טומאתן אסירי, ואין טהרה לבגדים בזה"ו, אסור, אבל בשו"ע סי' תקל"ד ס"א הביא דין בעלת הכתם, ובמ"ב כתב דה"ה פירסה נדה ביו"ט, ופי' דעולין מטומאתן בזה"ו היינו כשלושבת לבנים, ולא מצאנו היתר לכבס לצורך לבנים, וכששעת וסתה במועד אף להמ"ב יש להחמיר דיודעת שתצטרך לזה, ודברי השו"ע שהשמיט נדות וכתב רק כתם שנמצא, משמע דמשום אונס הלכלוך קאמר, אבל במרדכי מרבה לה מוכל העולין כו', וצ"ע.

בריי"ו העתיק לדינא דנדות וזבות ויולדות מותרין לכבס, וש"מ דבזה"ו מותרין, והשמיט זבין וכל העולין ויש להסתפק אם כונתו משום לבנים או משום דמיטנפי, והד"מ כתב דלהחולקים על הרמב"ם בגילוח, ה"נ אסור, וכנראה ר"ל מפני שיכולה להכין הלבנים בטומאתה, וכ"כ בשע"צ אות ה', משמע שפי' דעולין היינו כשנטהרין ללבישת לבנים, אבל לפ"ז בנמצא במועד לא שמענו דפליגי שאין שייך להצריך שתקדים לכבס, ועמש"כ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ונקט בדעת רי"ז דתרתני קתני, ומש"ה העתיק בזה"ו רק נדות וזבות ולא כל העולין, וסמ"ג וסמ"ק העתיקו רק העולין.

ה. בדין בגדי קטנים הביאו תו' מירו' דהו"ל כמי שאין לו אלא חלוק אחד, ובתלמודן לא הוזכר היתר זה, ונראה הטעם משום דק"ל כל"ב דשמואל דאף גילוח מותר, ואע"פ שאין בהם טעם זה, דלא גזרו בקטנים כלל, ויש לפרש דהירו' סבר כל"ק דשמואל, וכבר כ"כ בקרן אורה, והפוסקים שהזכירו טעמא דהירו' היינו לומר דאף לל"ק מותר, ומדסתמו קטנים הרי עד בן י"ג בכלל כמו בגילוח כמ"ש במ"ב סי' תקל"א סקט"ז, וכ"כ בקר"א שם.

ולפ"ז בבגדי קטנים אע"פ שראויין ללבישה מותר לכבס לנוי, והי' ראוי להתיר לכבס הרבה ביחד כיון שצריך כולם למועד, ולא אסרו אלא בגדים שא"צ אלא אחד, אבל הרמ"א התיר בזה רק שמלפפין בהם, מיהו בזה"ז שמכבסין במכונה עדיף לכבס במלאכה אחת כל הצריך לו למועד, (וגם חשיב קצת דבר האבד שכבר מפעיל המכונה וגם מתכבס יפה כשיש הרבה), וכשניכר שהם של קטנים מותר אף לתלות בחור, וטוב למעט בזה אם אפשר.

המ"א בסי' תקל"א סק"ח הביא דברי הנמו"י שכ' גבי גילוח קטן פי' כשיש לו שער רב ומצטער, ומקור דברי הנמו"י ברש"י, הובא על הרי"ף ובריטב"א, וכונתו לבאר מ"ט צריך לגלח קטן שנולד במועד, אבל ודאי דאף לנוי מותר שאין לך בית האסורין גדול מזה, ודכוותה לל"ב בנולד קודם המועד, וצ"ל דכונת המ"א לאפוקי בקטן שנולד שלא לגלחו שלא לצורך כלל, דסו"ס יש בזה משום מלאכה.

הרמב"ן בתוה"א וכן הרא"ש כ"ו ב' והטור סי' ש"מ הביאו דעת הריצ"ג דקטן שהגיע לחינוך קורע על קרוביו מדין חינוך כשאר מצות, ולפ"ד ה' מקום לאסור גילוח קטן שהגיע לחינוך, אבל גם בהלכות אבל התירו לכבס בגדי קטנים אפי' הגיעו לחינוך דאין אבילות לקטן, וכן בת"ת, וכמבואר ביו"ד סי' שפ"ד ס"ה שפ"ט ס"ב שצ"ו סי"ג, ובאמת המחבר לא העתיק דברי הריצ"ג, וכן הפוסקים שלמדו מכאן שאין אבילות לקטן כלל נראה דפליגי עלי', גם ברמב"ן שם משמע שדבריו סותרין משמעות סוגיין, וכ"מ תענית י"ג ב' ע"ש ברש"י, ועי' תשו' מהר"ם מרוטנבורג סי' תל"ז, ובנה"כ סי' ש"מ בט"ז ס"ק ט"ו כתב דרק בקריעה מחנכין אותו, וי"ל הטעם מפני שהיא מצוה מוגדרת ולא חשיבא מעשה אבל וצער שתלויין בדעת, ובאמת גם הטעם של עגמ"נ ג"כ מתפרש שכזה שייך לעשות לקטן, אבל לא צער ואבילות, ומסתברא דרק קטן שמסתובב בין אנשים והוא גדול קצת מקרעין לו, וצ"ל דהגיע לחינוך של אבילות, הוא גדול יותר.

ולענין הלכה אף דבאבל מחמרין כהריצ"ג לענין קריעה, מ"מ לענין חוה"מ יש לדמות לאבל לענין כיבוס ושאר מילי דלא מחמרין עד בן י"ג, ובהלכות ט"ב סי' תקנ"א סי"ד כתבו להחמיר בתספורת וכיבוס לקטנים, ופי' משום עגמ"נ או חינוך, ובאבל לא החמירו כן, אלא שכאן באבילות כל ישראל נוהגין לצרפן לכלל, וגם יש שמחה לאביהם ביפוי שלהם, אבל בחוה"מ החינוך לנוי ושמחת יו"ט עדיף, וגם אין שייך לקנסם, שלא עליהם מוטל כיבוס בגדיהם.

ו. שם במשנה הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין, יש לפרש דאמגלחין ואמכבסין קאי, דכיון שסתמא מלאכות אלו מותרות דלצורך המועד הן, הוצרך לבאר שאסרו שאר בנ"א, ובריטב"א י"ז ב' י"ח א' לא כ"כ.

שם גמ' כדי שלא יכנסו כו' יש לדקדק מכאן דמשום מכיון מלאכתו לא אסרו, דהא שאר כל אדם דאסורין היינו שאינם אנוסין, מיהו י"ל כיון דטרידי לא חשיבי מכוונין.

שם אנשי משמר כו' לכאורה הכהנים ע"כ יגלחו משום פרע, ולובשים בגדי כהונה, ויש לדחות דבית אב של סוף שבוע לא ימהר, אבל משום לויים וישראלים תקון, מיהו עי' י"ז ב' משמע שגם שיער של שבוע אינו מכובד.

בפשוטו רגל חמיר ממשמר, דאיסורו מדאורייתא, וא"כ מי שיכול לגלח במשמרו ערב הרגל או ברגל עדיף שיגלח במשמרו, וצ"ע בסוגיא י"ז ב' דל"מ כן, גם צ"ע שם לתנא דברייתא מ"ט לא חשיב פושע כשלא גילח ערב משמרתו, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה תיין דאע"פ שגילח יש נוי לחזור ולגלח כמו כהן גדול שמגלח כל שבוע, וכמ"ק מדרשין לגלח בחמישי מפני כבוד השבת, ולא משמע שתיקנו מפני מי שעבר ולא גילח קודם משמרתו, ואכתי צ"ב לתנא דמתני' דסבר דחשיב דלא שלים משמרתו ברגל אכתי לישתרי מפני שעברו עליו ז' ימים משגילה וי"ל דבאמצע משמר לא התירו, ומשמע מזה דכל שהי' אנוס ערב הרגל

לא גזרו עליו אע"פ שהי' יודע ויכול להקדים קודם המשמר, ושוב לא רצו לפרוץ גילוח בזמן המשמר, שהרי לא היה אנוס קודם משמרו, וגם אם גילח ערב משמרו אין לו מה לגלח ערב הרגל, ולע"כ בכ"ז, ויתכן דהיתר דו' ימים רק בכהנים כיון שהם נראין לכל ישראל ברגל, ולכן לא התירו לאנשי מעמד ברגל, או שכל המעמדות מצטרפין יחד ברגל.

ג. שם בעי ר"ז אבדה לו אבידה כו' סבר ר"ז דכאן שהתירו באונסים פרטיים כמדה"י ונדר א"כ י"ל דלא חששו למוכחא מילתא, וכדחזינן בחלוק אחד, שטעם הגזירה יתקיים שפיר בהגבלה זו.

שם הא איתמר עלה אמר מבר"א כו' שכחו בגמ' מה השיב דמוכחא, ולמדו מדמבר"א ששנה כאביו דבעי באומן, וביאר אדר"י טעמא דאיזורו כו'.

בדין איזורו מוכיח עליו שהשמיטתו והרי"ף והרמב"ם בפשוטו הטעם כפי' ר"ח שמכסה גופו באיזור ולא הוצרכו לבאר שע"כ עושה כן, והוא ממילא בכל זמן, אבל הרא"ש פי' כרש"י שמעביר איזורו על בגד שעליו, או שמכבסו עם איזורו, [פי' זה דחוק דבפשוטו אינו עושה כן שזה מפריע בכיבוס], וזה תלוי במנהג והו"ל לפרושי, וי"ל דמשתיקנו שד"ז אינו בכלל האיסור, שוב לא הצריכו בכל פעם שיהא מפורסם, כמו שא"צ לפרסם שנדר או שבא ממדה"י, מיהו אם כהיום בכל האופנים לא מוכחא מילתא, ק"ק להקל, ואמרו"ר (שליט"א) זללה"ה פי' שמי שאין לו אלא חלוק אחד ידוע בעניותו, וניכר באיזורו כל השנה, וכ"מ בלבוש, ומ"מ אם מכבס לכלוך כשהבגד על גופו ודאי ניכר.

ויש להסתפק מי שיש לו בגד אחד שעשוי לשבת ויו"ט ומשונה משל חול אם חשיב דיש לו חלוק אחד בלבד, דמהא דאיזורו מוכיח עליו משמע שאין לו מה ללבוש וא"כ כשיש לו בגד חול אסור, מיהו י"ל דאורחא דמילתא בחלוק שהוא שוה לשבת וחול, ובמ"ב סי' ש"ב ס"ק י"ז לענין יש לו להחליף כתב דבגד חול לא מיקרי יש לו עי"ש שהוכיח כן, אבל שם משמע דאף צבעונין לא מיקרי יש לו, כ"ז שאין לו לבנים, ומ"מ מסתברא דכיון שיותר דרך חול הוא ללבוש בגד חול נקי מבגד המיוחד לשבת ויו"ט כשאינו נקי כ"כ, חשיב שפיר שאין לו אלא חלוק אחד, ואם מנקהו על עצמו יש להקל, מיהו אם יש לו ישן וכיו"ב אין להקל, דאף בההיא דמקפלין שבת קי"ג א' נסתפקו בזה בתו'.

שם כיון דאומן הוא מוכחא מילתא, פרש"י ותו' ספר, ובזה י"ל כיון שבקל מספר עצמו מוכחא מילתא טפי, אבל לחדש היתר בכל אדם מפורסם שמבקרין אותו ערב הרגל ק"ק, וה"ה כביסה לספר דאסור לפ"ז, אבל לשון הגמ' לי"מ דוקא ספר, וצ"ע, שו"ר בחדושים ע"ש הר"ן, מיהו כובס י"ל דאסור כיון שאין באין אצלו ערב הרגל כ"כ כמו ספר ומקזי דם וכיו"ב, ואין טיפולו עם בנ"א עצמן, ומיושב בזה משה"ק בקרן אורה על הריטב"א מסיפא דמכבסין.

בתוד"ה אומן נסתפקו בדין חולה שנתרפא, והדבר מפורש בתוספתא פסחים פ"ג דמי שעלתה מכה בראשו מותר להסתפר ברגל, והובא בבה"ל סו"ס תקל"א, וצ"ע שלא העיר מזה ע"ד השו"ע שם ס"ג שפסק לאיסור ע"פ תשו' הרשב"א שבב"י, וי"ל דמי שיש לו מכה בראשו חבוש ראשו ומוכחא מילתא טפי משאר חולי, או שרואין שיירי מכתו שלא חיתה כל צרכה, ומ"מ מאחר שהדין שנוי בתוספתא צריך ראי' לאסור, ובחידושי תלמיד ר"י מפריש כתב שריב"ם נסתפק בזה והר"י יחיאל פשיטא לי' דשרי דאונסא דגופי' מוכח שפיר.

ת. כתב הריטב"א במתני' דגילוח שסביב הנתק פשיטא דשרי דלא חשיב תספורת ולא שייך בי' גזירה שגזרו חכמים בגילוח, וכן כתבו בשם רש"י ועוד ראשונים, וצ"ע במ"א סי' תקל"א ס"ק י"ב שדן אם להתיר גילוח שסביב מכה, ובבה"ל שם צידד להחמיר בזה, ובפשוטו דמי לנתק שהתירו הראשונים ז"ל, ולקוטי פירס מיירי במקום שאין מכה שמגלח לצורך הקזת דם, וע"ז אמר שיש פיקו"נ אם ימנע מלהקזי.

ומ"מ מבואר מדברי כולם שאף דבר מועט בכלל האיסור, ולד' לחופף ומפספס וסורק שזוהי צורה אחרת, [מיהו לחלוש סתם שערות כמתעסק יש לאסור משום מלאכה שלא לצורך, ואע"פ שאין בזה גזירת גילוח], וכש"כ שאסור לכבס דבר מועט בבגדו שזהו מעשה יפוי כמו בכיבוס כל הבגד, ול"ד להני שבדבר מועט הענין אחר, וכן שמעתי מאמרו"ר (שליט"א) זללה"ה דמשאסרו הו"ל כמלאכת שבת בדיני כיבוס במים.

מיהו יש לעי' מי שיש רוב על בגדו או שנטנף בצואה מה דינו, דבסברא י"ל דדבר שדרך להוציא מיד קודם כיבוס כל הבגד, אין לחוש שישנהו, ואין מעשה זה בכלל הגזירה, וכ"ז שהמעשה מתייחס להוצאת

הלכלוך ולא לכלל הבגד, הר"ז נדון בפ"ע, וגם יש לחשבו מעשה הדיוט כיון שאינו מלבנו לגמרי, ודמי לכיבוס כלי פשתן, אבל כיון שאין לנו גדר היתר כזה, א"א לנקוט דסתמא שהוא מותר, ונראה דאין לדון בזה אלא בגדרי אין לו אלא חלוק אחד, דכל בגד שאין ראוי ללבשו כך, הר"ז כמאן דלית, וכה"ל לו חלוק אחר מכובס ואבד דמי, ואם יש לו רק בגד אחד כזה של שבת יכול לכבסו על גופו, בכל לכלוך שהוא, דלא גרע מסתם חלוק שמכבסו מפני שלבשו ז' ימים, ואם נטנפו שנים מכבס אחד מהם, ואפי' פשע ולא כיבס השני מעיו"ט, לא אמרו אלא בבגד שראוי ללבשו כך אלא שאינו מכובד, אבל טינוף גמור ורובב לת"ח כאין לו בגד דמי.

ט. שם גמ' ר"א הבא ממדה"י לא יגלת מפני שיצא שלא ברשות אמר רבא לשוט ד"ה אסור כו' יש להסתפק אם פלוגתתם בדין יציאה מא"י לחו"ל, ולכו"ע כל שיצא שלא ברשות אסור, או דלכו"ע להרווחה אינו איסור גמור ולא מורין בו היתר, ונחלקו מה הדין בכה"ג לענין גילוח, ובפשוטו מדנחלקו רק בפרקין משמע דפלוגתתם בדיני חוה"מ דוקא, וכן בברייתא דרבי מדלא מפרשין בפשיטות דה"ק כו"ע מודו דשלא ברשות אסור כי פליגי בדיני רשות, ש"מ דפלוגתתם במצב הממוצע הזה של הרווחה, ולפ"ז לכו"ע אין היתר גמור לצאת להרווחה, אבל בריטב"א כתב וק"ל כרבנן שהוא מותר, ומיהו ת"ח או אדם חשוב אין לו לצאת ואפי' להרווחה וכיו"ב והכי מוכח בכל דוכתא, עכ"ד, וכונתו להחייב דקדושין ל"א ב' לקראת אמא מהו, אבל רש"י פי' שם דסבור שרוצה לחזור, מיהו בגמ' אמרין דאמר דלארונה לא הוה נפיק, וכן בגיטין ע"ו ב' כי הוה מיפטרי כו' לפי שאסור לצאת כו', ועי' שלהי כתובות, ובמ"א כתב דלראות פני חבירו חשיב דבר מצוה, ואין להקשות ע"ז מההיא דגיטין דשפיר קבעו גבול זה כמקום פרידתן, והרמב"ם פ"ה ממלכים ה"ט כתב וכן יוצא הוא לסחורה, וסיים דאף ברעב אין זה מדת חסידות.

ולפ"ד מיושב הא דאמרין מתני' דלא כר"י, דפשיטא לן דמתני' ביציאת היתר דלא מיירי בעבריינן, ואי פליגי בדיני יציאה א"כ ממילא מתפרשת מתני' לכל חד כדאית לי, אבל לפמש"כ דאין זו יציאת איסור הרי סתמה כרבנן דבכל יציאה למדה"י מותר לגלח, - בפשוטו סגי במוכחא מילתא שהי' אנוס, מלגלח ערב יו"ט, וא"צ מוכחא שלא פשע ביציאתו באיסור.

הריטב"א כתב דל"ד מדה"י אלא ה"ה מחוץ לעיר, ומתני' לאפוקי מר"י, אבל בעיקר הדין כתב במ"ב סי' תקל"א ס"ק י"ב ממ"א ומחה"ש דבעינן מקום רחוק דמפרסמא מילתא, ולכאורה תלוי בשיעור הזמן שלא הי' בעיר.

ומ"ש הב"י מר"י דוקא שלא הי' ביישוב עיו"ט, ר"ל לאפוקי אם שבת ביו"ט בעיר והתחיל נסיעתו בחוה"מ, אבל אם הוא עובר בעיר באמצע דרכו א"צ להתעכב ולגלח, וכן אם אינו בקי בספר מתא.

בהא דא"צ שינוי בגילוח פי' הרמב"ן דגילוח ותכשיטין הנאת הגוף הם ועשאוים כאו"נ, וכיבוס מלאכת הדיוט היא, ובבה"ל שם ס"ד נתקשה בזה.

י. י"ח א' אר"א אר"י מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחוש"מ, יעוי' בתו' דאפי' לא כיבסו, וה"ה אם אבד השני המכובס, אבל אם אבד השני שאינו מכובס לא עדיף מאילו הי' קיים, אבל נפ"מ כשזה שלבש נטנף לגמרי ואבד השני דמותר לכבס זה שנשאר.

שם א"ל ר"י לר"י אסברה לך מתני' דאית לי תרי ומטנפי, יש לעי' מה הוסיף לו הרי מוכח כן דכשאין לו אלא אחד כולן מותרין, וי"ל דנראה לו דוחק לאוקומי במאורע ששניהם מטנפי, דסתמא מכבס הראשון שפשט, וסבר דעיקר התנא משום חד, וה"ה דבשנים דמיטנפי מותר, וא"ל ר"י דמתני' בכל הני לא מחייבין לי' לכבס הראשון שפשטו, שהיוצא לדרך לוקח כמה בגדים אבל אינו עוסק בכיבוסן, וכן באינך.

ומדאיצטריך לאוקומה דמיטנפי תרוייהו, ש"מ שאסור לכבס יותר מאחר, דאל"כ הול"ל במתני' שרי לכבסו תרי, ואמנם בפ"י ר"ח כ"כ, וכ"מ בירו' ובלחוד תרי דיהא שלח חד ולבש חד, אבל פשטא דתלמודן ל"מ כן, וכ"כ הרמ"א סי' תקל"ד ס"א.

בפשוטו טעמי' דר"י מפני שחלוק אחד הוי אנוס טפי מכל השנויים במשנה, שכאן הרי כיבסו כדין בעיו"ט, משא"כ הני דמתני' ששייך כיבוס ולא כיבס מחמת אנוס, ומש"ה לא חשיב לי' תנא ושייר מפני שמתני'

באלו שלא כיבסו מתי מותרין, והא דר"י כשיבס וממילא אינו בנדון הגזירה כלל, ומכיון שהתירו י"ל דאפי' לא כיבסו מעיו"ט מותר כמ"ש תו'.

יא. שם שלח ריב"י ב"ג משמי' דר"י כלי פשתן מותר לכבסן בחוש"מ, לשון הרמב"ן בתוה"א ענין האבילות (סי' ס"ט) שאין זיעה וטינוף יוצאה מהן לגמרי אלא כל שהוא מתטנפין וכל שהוא מתכבסין ולפיכך אמרו בחוש"מ כו' ולכאורה הענין שהם סופגים זיעה ולכלוך יותר משאר בגדים שבליעתן קלה ופליטתן קלה, ולכן מכבסין אותן בימה של טבר' וא"צ נברכת כובסין וסממנין, אבל צריכין להחליפן מהר, (ועי' זבחים צ"ד ב' זרק סודר למים חייב ולכאורה היינו מפשתן דומיא דזרע פשתן שם, דבפשתן ודאי מתכבס כך, ובשאר בגדים ג"כ יש לחוש לכיבוס בשריי' לחוד, ועי' ר"ח שבת ק"מ א'), מיהו אינם מתלבנין יפה בלא גיהוץ דחומרתא.

ויש לעי' למה סתמו דיני' דר"י במתני' אטו סברא פשוטה היא להתיר כיבוסן, ונראה דשנו ד"ז בברייתא תענית כ"ט ב' דגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ, ומינה שמעינן דכיבוס של א"י ג"כ אין בהם שהרי הוא כגיהוץ דבבל, וריב"ג איהו גופי' אמר עלה משמי' דר"י אע"פ שאמרו כו' עי"ש, ואמנם אין הכרח דשאני חוה"מ שיש בו איסור מלאכה וגזירה שלא יכנס מנוול, מ"מ כיון דאסורין לספר ולכבס שנאמר בשבוע של ט"ב במתני' שם אינו כולל בגדי פשתן, צריך ראי' דבשאר מקומות אף פשתן בכלל.

שם מתיב רבא מטפחות הידים כו' לא פריך מרישא מדקתני סתמא הרי אף פשתן בכלל, והטעם משום דהני סתמא של פשתן וכיו"ב שסופגין יפה ולאפוקי צמר ושיראין וכיו"ב, ועוד דברישא מיירי בבנ"א אבל בבבא זו דמיירי במינין הו"ל למיתני נמי כלי פשתן, ודחי אביי דכולה מתני' בשאר מינין.

שם ב' מתקיף לה אביי כו' בר"ח הגרסא א"ל אביי, וכ"נ דלשון מתקיף נאמר על מימרא שנתקבלה כבר בביהמ"ד, ואביי ה' בדור אחד עם בר הדיא, וא"ל דמעדות שלך לא שמענו כלום, אבל מהא דשלח ר"י ב"ג שפיר שמעינן, וקמ"ל שאין למידין הלכה ממנהג העולם אפי' נעשה בפרהסיא.

יב. שבת קי"ג א' מתני' מקפלין את הכלים אפי' ארבעה וחמשה פעמים, יש לעי' מאי רבואה בד' וה' פעמים, וי"ל דקמ"ל דאפי' שפושט לשעה מועטת ולובש מיד התירו לו לקפל, דלא נימא דוקא מלילי שבת לשבת שבזמן מרובה יתקלקל ויתקמט קמ"ל, ולפמש"פ בגמ' דהנדרון משום טירחא והתירו רק מפני הצורך שלא יתקלקל ניהא טפי עד"ז, שהתירו לטרוח כמה פעמים אע"פ שהצורך מועט.

שם גמ' אמרי דבי ר"י ל"ש אלא באדם אחד כו' בישנים לא כו' בצבועין לא כו' פרש"י דבישנים וצבועין הוי טפי תיקון מנא ע"י הקיפול, ולכאורה פשטות המשנה משום טירחא, ושנראה כמכין לצורך יום אחר, דומיא דהצעת המטות, דאל"כ לא ה' שונה דינם בב"א, וכן בדרי"ש, גבי יוהכ"פ, אבל אם הענין שקיפול בגדים הוא דרך הכנה להניח הבגד לזמן אחר וכטירחא דחול דמי ניהא, שאף הצעת המטות מענין זה, וכ"ה לשון הרמב"ם פכ"ב הכ"ב דאין מקפלין כדרך שעושין בחול בבגדים כשיכבסו אותן ולא התירו אלא בבגדים חדשים לבנים מפני שמתמעכין ומתלכלכין מיד, וכן בסברא אין תיקון מנא חשוב בקיפול, תדע שהוצרכו לשנות במתני' קמ"א א' מכבש של בעה"ב מתירין אבל לא כובשין, ואם גם קיפול אסור כש"כ מכבש בכל הבגדים.

ולהאמור נראה איפכא דבצבועין וישנים אין הקיפול מועיל כ"כ, או שאין הבגד נפסד כ"כ בלא קיפול, ולכן לא התירו אלא בלבנים חדשים שהתיקון של קיפול נצרך להם יותר, וכיון שהוא צריך לזה לכבוד שבת ואין לו להחליף אחרים התירו, ורא' לזה מדקי"ל מו"ק כ"ג א' דאבל מותר בבגדים לבנים ישנים וצבועים אפי' חדשים ורק חדשים ולבנים אסור שחידושן וחשיבותן ניכרת, ועי' רמב"ן בתוה"א שם דישנים לא סגי להו ככיבוס וגיהוץ עד שיניחם תחת המכבש, וש"מ דבצבועין וישנים אין הקיפול מועיל כ"כ ולכן אסורוהו שלא לצורך.

ולפ"ז ניהא דסתם תנא מקפלין את הכלים, אע"פ שברוב כלים אסור לקפלן, דכיון שאין האיסור משום תיקון מנא שפיר מתפרש דמקפלין את הכלים שיש צורך גמור בקיפולן, ולאפוקי יש לו להחליף וצבועים וישנים, שאין כ"כ צורך בקיפולן, אבל אם יש איסור בקיפול לא הול"ל סתם מקפלין, וי"ל לפרש"י דבאמת מתני' מיירי בקיפול דמשום טירחא, וה"ק מקפלין את הכלים שמותר לקפלן אפי' ד' וה' פעמים.

ובספר לקט יושר הביא שהתה"ד לא קיפל טליתו בחוה"מ, וזה שייך רק לסברא דתיקון מנא בישנים, אבל אם הנדון משום טירחא לא שייך בחוה"מ, ואדרבה כבוד המועד והטלית בקיפולה, מיהו אף לפרש"י בחוה"מ היתר גמור הוא ואפי' החלקת הטלית תחת המכבש מותרת, וכבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מו"ק י' דחומרא בעלמא היא ושגם מרן זללה"ה ה' נוהג בחומרא זו, ועי' לק' ס"ק י"ג בדין גיהוץ.

יג. מו"ק י' ב' רבא שרא לכסכסוי קירמי כו' קטורי בירי אסיר כו' ברש"י שלפנינו פ"י כסכוס גיהוץ וכ"כ בסמ"ג בשם ר"י שמחליקין את הבגדים באבן זכוכית לאחר הכיבוס והוא גיהוץ, ובקטורי בירי פרש"י שמחליקין בית יד של חלוקיהן, ומבואר דהחלקת כל הבגד מותרת, וצ"ע בב"י ס' תקמ"א שכ' דפרש"י בקטורי בירי כפר"י בכסכוס, הרי רש"י ג"כ פ"י שם גיהוץ, וע"כ דקיפול דבית יד שאני שמתקיים ומסדר הבגד בצורה מסויימת.

ביאור לשון גיהוץ שבגמ' יעוי' ברמב"ן בתוה"א (ס' ס"ט) בשם רה"ג שכ' דגיהוץ הוא עבורי חומרתא אמנא, והביא הא דאמרין כתובות י' ב' וגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם ואי אמרת נעביד גיהוץ מעברא לי' חומרתא, ומבואר מזה שהגיהוץ מנקה הבגד ע"י החומרתא ולכן יאבד הטיפי דמים שעליו, והר"ן כתב בתענית כ"ט ב' בשם ה"ר יהודה ב"ר שהגיהוץ אין עיקרו על הליבון אלא על חומרתא שמעבירין עליו על המכבש שמכבשין אותו שם, וגם הרמב"ן הביא מהראב"ד דדוקא כשנותן הבגד מיד אחר הגיהוץ לתחת המכבש, ואפשר שכובשין אותו עם החומרתא ועי"ז מתלבן ביותר, ועכ"פ גיהוץ הוא נתינת חומרתא (הנקרא מצקאלה בל"ע) ואינו ענין לנתינת כלים תחת המכבש לחוד, וכמבואר בברייתא מו"ק כ"ג א' כלים המגוהצין כו' וישנים שיוצאין מתחת המכבש, ועי"ש ברמב"ן דס"ל שרק ישנים צריכין מכבש לחדשן, ועשו"ע ס' תקנ"א ס"ג בשם הערוך.

וענין הקיפולין של קטורי בירי נראה שמכווץ הבגד בקיפולים סמוך לידים כדי שיחזיק בסוף הזרוע ולא יעכב ידיו ממלאכתו, כעין כוון שעושים ע"י גומי או רצועה בסוף השרוול, דה"נ נעשה ע"י כוון הבגד בקיפולים, וכן קיפול הצווארון, אבל אין זה ענין ליישור הבגד והחלקתו, וכ"כ הרמ"א בס' תקמ"א ס"ג דמותר להחליק הבגד באבן הזכוכית, ובמ"ב סק"ט כתב דאף להחליק בכלי ברזל כמו שנוהגין החייטין מותר, והיינו אע"פ שהברזל חם ומיישרו יפה דהא אף תחת המכבש מותר, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דכמדומה שנהגו להמנע מלגהץ בחוה"מ עי"ש, ואפשר שזוהי הנהגת חומרא (ק"ו מקיפול הטלית) (וראיתי מצינים בזה לערוה"ש ס' תקל"ד ואינו תח"י).

באיסור גילוח וכיבוס במועד, ובדין נטילת צפרנים

י"ג ב' מתני' ואלו מגלחין במועד

י"ד א' תוד"ה ומנודה

י"ד א' תוד"ה ומנודה, וגילוח הראש נמי אסור במועד כו' ואין לך ניוול גדול מזה, לכאורה כונתם שמגלח כעין תער ואין ניכר רושם שיער כלל, דנראה כקרח בראשו, וזהו שכתבו דגילוח של נזיר ומצורע כיון שהוא ניוול אין להתירו משום צורך המועד, ונשאר בו איסור מלאכה, והא דפריך בגמ' מ"ט היינו אשאר שמתפרין במספרים ולא כדלעת והאי חשיב צורך המועד כיון שיש בו נוי, ולפ"ז יש חידוש בנזיר ומצורע דמשום מצוה מותרין אף שאין בזה נוי ולא מיקרי צורך המועד, וסיימו דלפ"ז

א. י"ג ב' מתני' ואלו מגלחין במועד, לשון גילוח משמע בתער או כעין תער, ולשון המשנה גבי אנשי מעמד אסורין לספר, דזה משמע תספורת רגילה של נוי, ונראה דמשם נזיר ומצורע נקטי', שהם מותרין רק בתגלחת מצוה שלהם שהיא בתער, אבל עיקרה דמתני' בתספורת מיירי, ובמ"ב ס' תקל"א סק"ג במ"ש אין מגלחין כתב דה"ה סיפור הראש אלא שדרכן ה' לגלח, ואין נראה שהי' דרכם כך, וכמ"ש להלן מדברי התו', ונקט גילוח משום נזיר ומצורע וכמש"כ.

בתוד"ה ושאר

שם תוד"ה ושאר, תו"ד דקושיה הגמ' על תספורת דמספרים שהיא מלאכה ומ"מ יש להתירה לצורך המועד, [ואין הקושיא מפני שדבר קל הוא לספר במספרים ואין בו טורח, דמצינו גם מלאכות שאין בהם טורח שאסורות במועד], אבל גילוח גמור יש לאסור מפני שאין זה צורך המועד דהו"ל ניוול, וא"כ הקושיא אינה מ"ט אין מגלחין אלא מ"ט אין מסתפרין, וע"ז כתבו וי"מ דאף גילוח יש להתיר דאע"פ שאינו נוי כ"כ מ"מ מיקרי צורך המועד, טפי משיהא מגודל, [וכתבו ליישב ע"ז דהקושיא על מגלחין ולא על מסתפרין], וסיימו דלפי' קמא שפי' במשנה דגילוח גמור אסור מעיקר הדין א"א לפרש כן.

בקו' תו' מ"ט תנו ואלו

י"ג ב' במשנה, בתו' דקדקו על לשון ואלו מגלחין, דכיון דלא הוזכר איסור גילוח אין להמשיך לשון וא"ו, ועי' ריטב"א, ואפשר לומר דבמתני' ח' ב' דעושה אשה תכשיטי' במועד שמעינן דאיש אסור להסתפר, דבכלל תכשיטי' אף העברת שיער בסכין ובסיד, ואם כל תספורת מותרת מאי קמ"ל באשה, א"ו אף קישוט במועד אסור, וקמ"ל דאשה מותרת, ואם נימא דאשה מותרת אף לגלח הראש דלא גזרו בה משום חשש ניוול כמ"ש הריטב"א, [וגילוח שיער ניוול הוא לה כמ"ש הראשונים ז"ל גבי אבל, עי' טור וב"י יו"ד סי' ש"צ וכאן הנדון בגילוח של נוי שיש לה ריבוי שיער או לצורך אחר], ניחא טפי, ומיירי כשזה לצורך המועד, אבל בבהגרא סו"ס תקמ"ו כתב דגילוח הראש אף באשה אסור, וכ"כ במ"ב בשם הפמ"ג, וצ"ע מ"ט, בשלמא באבל י"ל דתוך ז' אסרו משום מלאכה, ואח"כ בתוך ל' אסרו תספורת של נוי, אבל במועד שהתירו כל תכשיטין יש להתיר אף תיקון שער הראש, וכמ"ש הריטב"א דאין דרכן להשהות תיקונן, וגם אין זה ניוול שנחוש שתשאר כך ביו"ט ראשון, ולשון ר"ח

כל הני שמותרין להסתפר במועד מ"מ אסורין לגלח כעין תער שזה אינו נוי ולא חשיב צורך המועד, ולכאורה אף הנזיר והמצורע שמגלחין בתער אינם נראין כדלעת שעדיין ראשי השערות נראין וחשיב שפיר נוי טפי מגידול שער, ובפרט של נזיר ומצורע, וכנראה זו כונתם במ"ש ועוד י"ל דנראה שמותר לגלח ראשו במועד דאף זה חשיב נוי בכל המותרין לגלח, וא"כ אין חידוש מיוחד בנזיר ומצורע בזה שמותרין גילוח גמור, ועמ"ש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בתענית דכהנים שמסתפרין מל' לל' היינו כעין תער דאל"כ צריכין למהר להסתפר תוך ל', כיון שכבר גדל בשיעור גידול ל' מתער.

שם בא"ד וא"ת מאי קמ"ל כו' י"ל דס"ד דאסור כו' ואי מיירי הכא כו' תו"ד דבשלמא למאי דמסיק בגמ' דאף בהי' להם פנאי מותרין משום שלא ישהו קרבנותיהן יש בזה חידוש, דס"ד דאסור אע"פ שעי"ז ישהו קרבנותיהן, [ולפ"ז צ"ל דס"ד דאסור (שלא) [אפי'] ישהו קרבנותיהן] שו"נ דכונתם למאי דסבר ר"י דכולן מותרין אף בהי' להם פנאי, וא"כ הדק"ל מאי קמ"ל בנזיר ומצורע, וע"ז תירצו דס"ד דהם אסורין כדי שלא ישהו קרבנותיהן, ולפ"ז א"צ להגיה בדבריהם, וסברא זו דשמא ישהו קרבנותיהן אמרו בגמ' י"ד ב', אבל עיקר הדבר אינו פשוט דהא רש"י פי' דמספק"ל רק בנזיר ומצורע, ואי מספק"ל גם באינך פי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהיינו כשהי' טרוד מחמת ביאתו ממדה"י, אבל למאי דס"ד דג"ז דוקא בלא הי' להם פנאי קשה א"כ מאי קמ"ל מתני', [דלא הוכיחו בגמ' מכח קושיא זו דאף בהי' להם פנאי מותר, דהא ר"י מספק"ל ולא פשט מכח זה], ותירצו דאפשר לפרש איפכא דקמ"ל מתני' דאף נזיר ומצורע דוקא כשלא הי' להם פנאי מותרין, והיינו דקתני העולין מטומאה לטהרה עתה, ונתיישב בזה משה"ק בתורע"א ע"ש.

ובפשוטו נראה דשתי התגלחות של המצורע מותרין אפי' הי' לו פנאי, דכל עיכוב יש בו משום השהיית הקרבנות, וצ"ע במל"מ פ"ז שחילק דלא חשיב משהה בתגלחת ראשונה, ולע"כ.

י"ד א' מטפחות הידים כו' בגדר ההיתר

ג. י"ד א' מטפחות הידים כו' יש לדקדק מ"ט קתני להו באמצע בני"א המותרין, ואמנם ניחא לי' לסיימי בהן מותרין ושאר כל אדם אסורין, אבל הו"מ למיתני בבא בפ"ע מטפחות כו' מותר לכבסן, ואפשר ללמוד מזה דרך במקום צורך גמור מותר לכבסן, דומיא דכל הני דמתני', ואם הי' שונה בבא בפ"ע הי' משמע שאלו אינן בכלל הגזירה, והי' מקום לומר גדר בזה, דרך אלו שהיו מכובסין קודם הרגל ונתלכלכו ברגל מותר לכבסן, דהשתא הו"ל אנוס, דומיא דאינך, אבל לא מצאנו שחילקו בזה, ובכל ענין שרי, וכ"מ בטור סי' תקל"א שכ' בשם ר"ת דבגילה ערב הרגל מותר בכל אדם, ועתו' י"ח א' גבי אין לו אלא חלוק אחד, והמ"א בסי' תקל"ד סק"ב כתב דעכשיו שנהגו להחליף מטפחות הידים רק משבת לשבת אם יש לו שנים לא יכבס, ולכאורה אין בזה כלל, ולכבוד שבת חוה"מ ג"כ מחליפין וכן ליו"ט אחרון, ומ"מ למדנו מדבריו ז"ל דרך לצורך גמור מחליפין, דהא מיירי במחליף לצורך המועד, ואפ"ה אסר ביש לו שנים, [אבל בסברא הי' מקום לדון דכיון דליכא בהני משום ניוול ל"ג כלל, ומ"מ סדינין וכסותות שאין מכבסין תדיר לא התירו כדי שלא יקבע מלאכתו ברגל], ואפשר דכונת התנא לרבות בגד העולה מטומאה לטהרה כגון שהיתה בו צרעת, או ה"ה שאר טומאות אם באדם כן, ומש"ה תנא לי' בתר מיני בגדים שיכלול הכל, א"נ לומר דטעמא דזבים וכו' משום דמטנפי כמטפחות, ולא משום דאנוסי כגילוח דרישא, וזה תלוי במש"כ לק' סק"ד.

[מירושלמי] ונוטלת שיערה וצפרני', [ומשמע שגרס כן בגמ', אבל ברי"ף ליתא, וכן נראה מגרסת מעברת סכין שלא התירו כל גילוח], ועמש"פ בזה הגר"א דר"ל רק שבגוף, וכ"נ לשון נוטלת שמגלחת כולן ודומיא דצפרנים], ולדעת השו"ע ביו"ד סי' ש"צ ס"ה שפסק שם כהרי"ף והרמב"ם יש להקל אף בחוה"מ, ולדעת הרמ"א שפסק שם להחמיר נקט הגר"א דה"ה בחוה"מ, ולנוי יש להחמיר ולצורך מצוה אפשר שיש להקל, וצ"ע.

שם הבא ממדנה"י, ה"ה הבא למדנה"י

ב. שם הבא ממדינת הים, היינו מחו"ל לא"י כדתנן בריש גיטין המביא גט ממדה"י, ולא הוצרך להאריך דה"ה הבא למדה"י, דתנא בא"י קאי וסתמא בא לביתו ברגל, ואמנם לדינא כל שיצא ברשות מותר, ולא מיקרי שלא ברשות אלא היוצא לטייל מא"י לחו"ל, כמ"ש בשו"ע סי' תקל"א ס"ג, ובשעה"צ שם אות י"ב הביא בשם הגר"א דבירו' משמע דכל שיצא שלא לצורך גמור מיקרי שלא ברשות, ועמש"כ בזה לק' סק"ט.

שם ומבית השבי' והיוצא מבית האסורין, יש לעי' היינו שבי' היינו בית האסורין, ונראה דזהו מ"ש בירו' הוינן סברין מימר כשהי' חבוש אצל גוים כו' אתא מימר לך ואפי' חבוש אצל ישראל כו' פי' דמייתורא דמתני' שמעינן לה דהול"ל רק בית האסורין ואף שבי' בכלל, אלא דאי תנא רק בית האסורין הוינן סברין מימר דוקא של גוים, מש"ה תני תרוייהו, ולפ"ז אינו מתפרש דמעיקרא ס"ד הכי בגמ'.

שם והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו, קתני לשון יחיד דאמצורע לחוד קאי, אבל נזיר בין טמא בין טהור מותרין לגלח, וכונת התנא ללמד דמצורע נוהג צרעתו ברגל, ואע"ג דדחו לדאי' דאביי י"ד ב' מ"מ לפי האמת זו כונת התנא, דהי' מקום לומר כבעיא דגמ' דרגל דוחה צרעתו, ומ"מ אינו מותר אלא באמצע הרגל, ולכן לא אמרינן שהי' לו לגלח ערב הרגל.

במנהג להחמיר במטפחות

שמבליעו ברוק תפל, וצ"ל כונתם שגם בגדי המגלחין יש להתיר מסברא, אבל כיון שבירור' מבואר דבשל ספר הקדש מיירי אין להמציא פי' אחר במתני'[, ולפ"ז נראה דאין להקל במטפחות המגלחין, ולדידן אף מטפחות ס"ת אסור שאינן עשויין למשמוש היד, והרי שנינו ספרים באמצע ללמד דטעמא משום משמוש היד ולא משום מצוה וכמש"כ, ולפמשנ"ת ממתני' דכלאים מצינו לשון מטפחות בתרוייהו באותו לשון, ומ"מ אותו ששונה בהדי ידים הם של ספרי קודש.

שם במתני' הזבים והזבות כו' האם גם בימי טומאתן מותרין

ד. **שם** במשנה הזבים והזבות כו' וכל העולין מטומאה לטהרה, אפשר לפרש דזבין זובות ונדות ויולדות אף בימי טומאתן מותרין דכמי שאין לו אלא חלוק אחד דמו כיון שמתלכלכין בימי טומאתן, וכן הוזכר במאירי ובתלמיד הר"י מפריש, ויש לסייע ד"ז מדהשמיט מצורע שנשנה עמהם בכל דוכתא, משום דאסור בימי טומאתו, אבל בירור' ל"ג הזבין והזבות כלל, ומשמע דאין לנו אלא העולין מטומאה לטהרה, וכ"מ מדלא מפרש טעמא דבגדי קטנים משום דדמו לזבים וזבות שזה יותר דומה מאין לו אלא חלוק אחד, וגם הדין מפורש במשנה, ובתלמיד הר"י באמת פי' כן בשריותא דקטנים, (ויש לדחות דבירור' ניחא לי' לאשמועינן אגב אורחא דינא דחלוק אחד), וגם בתלמודן לא דימו חלוק אחד לזבים וזבות, וכ"נ הלשון דקאמר וכל העולין, דאם זה דין חדש הול"ל והעולין, ולשון וכל משמע טפי סיומא ארישא, ועוד דטומאתן נמשכת אף משנטהרו מזיבתן ז' נקיים ולא הו"ל למיסתם דבימי זיבה מותרין לכבס, והא דהשמיט מצורע משום דפשיטא שהרי ה' אסור בכיבוס מעיקרא, ועיקר החידוש בהני שהיו מותרין בכיבוס וצריכין לחזור ולכבס קודם טהרתן, מפני שאינם יכולין ללבוש בגדים אלו משיטהרו או משום חציצה.

במ"ב סי' תקל"ד סק"ו וכתב ב"י בשם הכל בו דעכשיו נהגו בזה חומרא וכן ראוי לעשות, בא"ר הבין דכונת הב"י רק על מטפחות ספרי הקודש, וכתב דבכל בו קאי אמטפחות הספג, ולכן העתיקו במ"ב על ספג, וסיים ועי' בא"ר שסיים דיותר נראה דקאי אכולהו, ולפ"ז נהגו חומרא במטפחות הידים והספג, וכן המנהג היום, אבל ע"י גוי אפשר להקל כמ"ש במ"ב ס"ק י"ד לענין כלי פשתן, וד"ז בק"ו, דמנהג דכלי פשתן חמיר טפי.

מטפחות הספרים, בפי' הירושלמי דהיינו של ספרי הקודש

שם מטפחות הספרים, בירור' מבואר דהיינו של ספרי הקודש, [ועי' בסמוך ע"ד התו'], ויש לעי' א"כ מ"ט קתני להו בין ידים לספג, ונראה דטעמא ודינא קאמר דהיינו המטפחות שממשמשין בהם בידים, ולאפוקי מטפחות של ספרים שאין משתמשין בהם או מטפחות שעוטפין בהם ואינן עשויין למשמוש הידים, דלאו משום מצוה התירו, אלא מאותו טעם דשרו מטפחות ידים וספג, ותנא להו בתר ידים דמשום ידים התירו, וכמו מטפחות הידים של התופסין בספרים [שור' דבכלאים פ"ט מ"ג קתני ג"כ מטפחות הספרים כמתני' דהכא, ולבסוף מסיים ומטפחות הספרים אסורות משום כלאים, והר"ז מקור לשני הפירושים].

בפי' המפרשים מטפחות המגלחין, ולענין הלכה

ונראה דמכח קושיא זו פי' המפרשים דשל המגלחין קאמר, דלא הוה תני ספרים בין ידים לספג, אבל הדבר קשה דהמגלחין אינם מכבסין הבגדים בכל שעה, שמתנערין בקל, [ודברי התו' י"ח ב' שכתבו לדחות דאין מכבסין בגדי המגלחין במ"ר, לא נתפרשו כלל דכל בגדים דרך לכבסן במים מאוסים ולשטפן אח"כ, ואין בזה פגם בדרך כבוד כלל, ואפי' מעיל אמרו זבחים צ"ה א' דמכבסו במ"ר אלא

אם פי' המשנה משום דדייבי, אבל אם כונתו בזה"ז משום לבנים נחא, ושמא מפני שאינו מצוי השמיטו.

לענין הלכה בכיבוס כתם ללבישת לבנים

ולאמור צ"ע להתיר כיבוס ללבישת לבנים אפי' מצאה הכתם במועד, ועדיף ללבוש שאינם לבנים, ומ"מ קשה להחמיר כיון שסתם בשו"ע להקל, אבל אפשר דדוקא העתיק בעלת הכתם ולא נדה דכיון שהגיע עת וסתה במועד הי' לה להכין לבנים קודם המועד, ובמ"ב כתב בשם הח"א אף בפירסה נדה ביו"ט, וצ"ל באופן שלא הי' להכין תחלה, כגון שלא הי' בשעת וסתה, ולא התיר אלא בגד אחד, מיהו אם מצוי להתכלך יש מקום לדמותו לבגדי קטנים, ואמנם בפי' תלמיד הר"י מפרש למד בגדי קטנים מזבין וזכות, אבל לא מצינו כן בגמ' וכמש"כ לעיל.

בדין כיבוס בגדי קטנים

ה. בתו' ד"ה שאין הביאו מירו' דבגדי קטנים כמי שאין לו אלא חלוק אחד, ויש לדקדק למה לא פי' ד"ז בתלמודן, ולכאורה לל"ב דשמואל לק' ב' דקטן מותר לגלחו במועד אפי' נולד קודם המועד, ה"ה דיש להתיר לכבס בגדי קטנים אף בדלא מטנפי כ"כ, כגון שהם בני י"א י"ב, וכמ"ש במ"ב סי' תקל"א ס"ק ט"ז לענין גילוח דעד י"ג מותר, [ועי' להלן בדין חינוך], ואין לחלק בין גילוח לכיבוס, והירו' סבר כל"ק דשמואל דרק בנולד במועד מותר, ולפ"ז נחא דסתמו בתלמודן כיון דקי"ל כל"ב, ואף לל"ק מותר ברוב פעמים, ולא רצו להכריע בגמ' בהדיא כל"ב, לכן סתמו דממילא ש"מ שמותר, אבל אם הי' ההיתר רק משום דכחלוק אחד דמו לא הוו סתמי מלפרש בגמ'.

ולאמור לתלמודן יש להקל בכיבוס בגדי קטנים עד בני י"ג, [כשניכר שהם של קטנים דמוכחא מילתא], ואף כשיכולין ללבוש הבגד הראשון שלא נתכלך כ"כ, אבל הראשונים ז"ל העתיקו טעמא דהירו', ואמנם י"ל

ובתו' י"ח ב' כתבו דהעולין מטומאה לטהרה לאתווי מצורע, ומספק"ל בטמא מת ונבילה מאי, ויש לפרש דזבין וזבות פשיטא להו כיון דדייבי מטומאתן מותרין, וכן מצורע מפני שהי' אסור, אבל ט"מ ונבילה אין סיבה להתיר כיבוס בטהרתן, או"ד כל שנטמאו בגדיהם וצריכין להסיר חציצתן מותר לכבסן, ובמרדכי בשם הר"א פי' לאתווי בע"ק ובעלת הכתם, ובעלת הכתם היינו נדה, אלא שאינה רואה יותר ולא מיטנפי כ"כ, ובבע"ק יש חידוש שאין טומאתו ידועה, וכגון שנטנפו כליו דבזה שייך לחלק בין ט"מ לבע"ק.

נמצינו למידין דאם העולין מטומאה לטהרה אכולהו קאי אין לנו מקור להקל בזה"ז, די"ל שההיתר רק משום טהרת הטבילה של הבגדים, אבל הרי"ו בנ"ד ח"ה העתיק נדות וזבות ויולדות לדינא שמותרין, [והשמיט זבין דליכא נפ"מ בזה"ז], והוכיח מזה הד"מ דס"ל שגם בזה"ז מותרין, וכ"ה בשו"ע סי' תקל"ד ס"א ובעלת הכתם שנמצא במועד, אבל במ"ב שם סק"ח פי' לענין לבישת לבנים (עי"ש שכ"כ גבי נדה), ולפ"ד יש ענין עולין מטומאה לטהרה בזה"ז בתחלת הנקיים, ובמתני' מתפרש סתמא בסוף הנקיים, והד"מ סיים דלמ"ש המ"מ בדעת רש"י דכל שיכולין לגלח בימי טומאתן אין היתר דעולין מטומאה לטהרה, ה"ה דבזה"ז אין היתר בבעלת הכתם, נראה כונתו דכיון שאין הטבילה לטהרת הבגדים, א"כ יכולה לכבסן בימי טומאתה וכן ביאר בשעה"צ אות ה', ואמור"ר (שליט"א) זללה"ה פי' כונת רי"ו דאף בימי טומאתן רשאי לכבס, דמתני' תרתי קתני זבין וזבות משום דדייבי ומתכלכין וכל העולין כו' משום חציצה, אבל כנראה הד"מ פי' רק כשעולין מטומאה לטהרה, [אבל ק"ק דבנמצא במועד י"ל דכו"ע מודו כיון שלא ידעה מקודם, ומנ"ל להד"מ דפליגין ולפי' המ"ב בלבנים א"כ שייך בזה"ז, אבל במתני' ל"מ כן, דבלבנים אכתי בטומאתן קיימי, ודומיא דנדות קתני דאיירי בזמן טבילתן, וק"ק ברי"ו שהשמיט זבין

הדין ודאי דל"ק אף לנוי מותר דאין בית האסורים גדול מזה, ולל"ב כל קטן מותר לגלח לנוי כדמוכח בגמ' דאל"כ מצינו אבילות לקטן, ולהאמור צ"ע למה העתיק ד"ז לדינא בסתמא, וצ"ל דכונתו ג"כ רק לאפוקי שלא לצורך גבי קטן שנוולד.

בדין גילוח קטן שהגיע לחינוך

בדין קטן שהגיע לחינוך פשוט הגמ' שג"כ מותר לגלחו, מדסתמו קטן ולא פ"י שלא הגיע לחינוך, נזוה יש לדחות דכיון דמיירי בין בנוולד במועד בין קודם המועד הר"ז מובן דבלא הגיע לחינוך מיירי, וכ"מ מדמדמי לה לאבל דקתני סתמא מקרעין לקטן, ולא פ"י דהיינו שלא הגיע לחינוך, וכ"מ בשו"ע יו"ד סי' שפ"ד ס"ה וסי' שפ"ט ס"ב וסי' שצ"ו ס"ג דאין אבילות לקטן כלל, ובסי' ש"מ סכ"ז העתיק הא דמקרעין לקטן, אבל הרמב"ן בתוה"א ענין הקריעה (סי"ג) הביא הא דמקרעין לקטן מפני עגמ"נ הא שלא מפני עגמ"נ לא דא"כ נמצאת אבילות נוהגת בקטן, להריצ"ג אם הגיע לחינוך קורע על קרוביו כשאר מצות שמחנכין אותו בהן, עכ"ל, ומתפרש שדברי הריצ"ג כעין סתירה לדלעיל, ומ"מ לא דחה דבריו משמע דר"ל שאפשר לקיים הגמ' קודם שהגיע לחינוך, מיהו בגמ' לא משמע לחלק בין קריעה לכיבוס וגילוח, וא"כ למ"ש בשו"ע הנ"ל להתיר כיבוס ושאר עניני אבילות דליתנהו בקטן, ה"ה דקריעה רק משום עגמ"נ, וכ"נ מדלא חילק בשו"ע גבי קריעה בין הגיע לחינוך ללא הגיע לחינוך, ובנה"כ על הט"ז סי' ש"מ סקט"ו כתב דדוקא בקריעה חייבין בחינוך, [ואפשר הטעם מפני שהיא מצוה מוגדרת אבל עניני צער ואבילות לא חייבו בקטן], אבל לא מצאנו מקור לחלק כן, דבגמ' מתפרש דגילוח וקריעה שוין, ואמנם מה"ט השמיט המחבר דינ"י דהריצ"ג, וכ"מ במ"א ומ"ב בהלכות חוה"מ דכל קטן בכלל ההיתר אפי' הגיע לחינוך, וכ"מ תענית י"ג ב' הא נערה רשאה, ופרש"י דנערה בת חיוב אבילות היא וקטנה אינה חייבת ולא כלום, וכ"כ בתשו'

דלרווחא דמילתא הוא כיון שלא נפסק כל"ב, מ"מ הו"ל לפרושי בזה, אבל יש בזה סמך להקל אף בגדולים קצת, ובאמת אף בירו' ובראשונים סתם קטנים כולל עד בן י"ג, [ונתת דבריו לשיעורין לפי הזהירות של כל תינוק וסתמא היינו עד בן י"ג], וכיון שטעם זה מתיר לכל הלשונות שפיר נקטוהו, שו"ר בקרן אורה דמסיק דהירו' כל"ק, ומתיר לכבס עד שהגיעו לגדלות, והביא תוספתא דלענין כיבוס מועד ואבל שוין ואיכא ראי' דלא מצינו אבילות לקטן.

וכן מ"ש הפוסקים לכבס רק חלוק אחד, לכאורה בבגדי קטנים לצד דל"ג כלל יש להתיר אפי' הרבה בב"א, דרק בהני שהתירו משום שאין לו אלא חלוק אחד יש להחמיר בזה, אלא שהפוסקים לא הזכירו ד"ז דלקטן כיבוס מותר לגמרי, [ומשמע דנקטו כהירושלמי להתיר רק כשאין לו אלא חלוק אחד, וקשה לחדש דכיבוס אסור וגילוח מותר], וצ"ע, וכחיים שמכבסין במכונה עדיף לכבס הרבה בפעם אחת במלאכה אחת מלכבס כמה פעמים, וגם חשיב קצת דבר האבד כיון שבלא"ה מפעיל המכונה וגם מתכבס יפה יותר, ע"י לקמן שטעם זה התירו בפרהסיא, (ועריטב"א י"ב ב' ד"ה טוחנין קמח כו' בשם הרמב"ן), מיהו תלות בחוץ כביסה מרובה יש מקום להחמיר, ומ"מ בבגדי קטנים אפשר להקל כיון דמינכר.

ההיתר לגלח קטן אם הוא רק כשהשער מצער

המ"א סי' תקל"א סק"ח הביא בשם הנמו"י דהא דמותר לגלח קטן היינו דוקא כשיש לו שער רב ומצטער, ומקור דברי הנמו"י מפרש"י (שעל הרי"ף) ד"ה הנוולד במועד ושער מצער, ובריטב"א בשם רש"י כתב אם השער מצער, ופי' דלאפוקי אם צריך לגלחו לרפואה דודאי שרי, והנה כונת רש"י והנמו"י לבאר הענין בקטן שנוולד מה גידול יש שרוצה לגלחו, והרי סתמא אין חסרון נוי בגידולו, ולכן פ"י דמשום צער מוגלחו וגם הנמו"י כ"כ בדרך פירוש ולא כתב דוקא בכה"ג, אבל לענין עיקר

אסורין, וכבר כ"כ באור גדול על המשניות ע"ש.

אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס

שם אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, לכאורה משום כהנים לחודיהו א"צ לגזור, שהרי אסורין לעבוד בגידול פרע יותר מל' יום, ופחות מל' יום לא ניוול הוא, וכן משמשין בבגדי כהונה ואין גנאי בבגדי חול שבאין עמהם, אלא עיקר הגזירה משום ליום ומשום מעמד של ישראל, ויש לדחות דאותם של בית אב שבסוף שבוע מסייעים שם בבגדי חול כגון בהדחה והפשט וניתוח ובאכילת קדשים, ורשאין לגדל פרע, שו"ר בסוגיא י"ז ב' משמע דגידול שיער של שבוע ג"כ מתיר גילוח גבי שלים משמרתו ברגל, וכן בתכפוהו אבליו, [שוב שמעתי שכ"כ במאירי תענית י"ז א', ונראה דאין להוכיח מזה דשבעה ימים חשיב גידול, אלא דמי שרוצה לגלח בתום זמן משמרו, ולהתייפות לפי הרגשתו, קנסוהו שיקדים קודם משמרו, אבל רוב בנ"א לא מרגישין חסרון בזה, ועשה"צ ריש סי' תקל"א], ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם, - וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בספר תענית דאסורין ליתן לאחרים לכבס, דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן הרי סתמא דמילתא אינו מכבס בעצמו כדתנן כתובות נ"ט ב' ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה כו' ומכבסת, ולכאורה גדר האיסור כעין אמירה לנכרי במועד, שמא יבא לכבס בעצמו.

בהנך דמותרין ברגל אם גם במשמר מותרין

מהא דמדמי בסוגיין משמר לרגל יש ללמוד דה"ה דכל המותרין ברגל מותרין במשמר, וכן בסברא דמשמר קיל שאין בו איסור מלאכה, אבל קשה א"כ מ"ט בשלים משמרתו ברגל מותר לגלח לק' י"ז ב' הו"ל לגלח במשמרתו ערב הרגל, דטפי חמיר רגל שיש בו גם איסור מלאכה, ועו"ק שאם לא גילח ערב המשמר הרי

מהר"ם מרוטנברג סי' תל"ז דקטנים בני י"ב א"צ להתאבל אלא מקרעין להם.

מ"ט ב'ט' באב אסור לגלח הקטנים

ואמנם לדעת הריצ"ג יש מקום לאסור גילוח במועד בהגיע לחינוך, אבל למאי דקי"ל דכיבוס באבל מותר לקטן, ה"ה גילוח, וע"כ או דלא קי"ל כריצ"ג, או דקריעה שאני, וא"כ במועד אין לאסור טפי מאבל, ובסברא ג"כ י"ל דקטן כאנוס דמי, שגילוחו וכיבוס בגדיו מוטל על אביו, ולחנכו בכבוד יו"ט בכסות נקי' וגילוח עדיף, מיהו גבי ט"ב כתב בשו"ע סי' תקנ"א סי"ד דאסור לגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותם, ופי' שם משום עגמ"נ או משום חינוך, וצ"ע דגבי אבל לא הצריכו כן, ושמא י"ל דשמחה לאביהם ביפוי שלהם, משא"כ באבל שאחרים שאינם אבלים מכבסין ומספרין אותם, אבל מהא דבטלי קצרי דבי רב שמעינן שכולן אסורין לכבס לקטנים, וי"ל דבאבילות דט"ב שייך טפי חינוך מאבילות ידי' שדיה לצרה בשעתה, וכשיבין להתאבל יתאבל, משא"כ בט"ב, מיהו עיקר הדין אינו מוכרח, דקצרי דבי רב לא כיבסו לקטנים בדרך כלל.

שם במשנה ושאר כל אדם אסורין

ו. **שם** במשנה הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין, לכאורה קאי אף ארישא דמגלחין, ולפי שיש כאן תקנה לאסור, ואינה מהלכות שביתה דאורייתא, מש"ה מפרש בהדיא דשאר כל אדם אסור חכמים ואלו מותרין, אבל בריטב"א י"ח א' פ"י דקאי רק אכיבוס עיי"ש.

שם גמ' ושאר כל אדם מ"ט אסורין כו' כדי שלא יכנסו כו' ה"י אפשר לפרש דמשום מכוין מלאכתו במועד אסורה, וקמ"ל דרק משום שלא יכנסו כו' אסורה, ויש ללמוד מזה דלצורך המועד אף מכוין מלאכתו מותר, א"נ יש ללמוד מזה שאם ה"י טרוד אפי' אינו אנוס לא מיקרי מכוין מלאכתו, דהא הכא אף הטרודין אסור, וכיון דלא חשיבי מכוין מלאכתו, קבעי מ"ט

בדין איזורו מוכיח עליו

בדין איזורו מוכיח עליו שהשמיטוהו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש י"ל דכיון שלא התנה ר"י דדוקא בכה"ג מותר, יש ללמוד דבכל ענין מותר, דמאחר שהוציאו חכמים אופן זה מכלל האיסור, בגלל שבדרך כלל מוכחא מילתא, שוב לא הצריכו שיהא הדבר מוכח דוקא, כמו שלא הצריכו שיהא מפורסם שהלך למדה"י או שנדר שלא יגלח, מיהו אכתי י"ל דבזה"ז שאין איזורו מוכיח עליו כלל יש לאסור, דרק מאורע פרטי לא החזירו לאיסורו, אבל לא באופן שלא מוכחא בשום פעם, מיהו לפמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דקרוי להיות מפורסם שהוא איש עני ביותר, ונראה תמיד באותו חלוק, י"ל דבזה"ז נמי שרי, [וכ"כ בלבוש טעם זה], ועיי"ש שביאר הדברים, מיהו מהשמטת הרי"ף והרמב"ם אין רא' כיון דלפי ר"ח איזורו מוכיח במה שעומד ערום חגור באיזורו בלבד, וזה שייך גם בזה"ז, אבל בתו' הרא"ש פ' כרש"י בחולין ק"ח א', וזה אינו בזה"ז, [וק"ק לפר"ח דהול"ל גופו מוכיח עליו, וי"ל שזהו לשון נקי יותר, אבל לא מסתבר כ"כ כרש"י שמכבסו עם האיזור יחד, שאין זה נוח לכבס כן].

מי שיש לו רק בגד אחד לשבת אם חשיב כאין לו אלא חלוק אחד

ויש להסתפק מי שיש לו בגד אחד שעשוי לשבת ויו"ט ואינו דומה לבגדי חול, אם ג"ז חשיב אין לו אלא חלוק אחד, או"ד כיון שיש לו מה ללבוש אינו בכלל היתר זה, דאיזורו מוכיח עליו נאמר רק במי שאין לו מה ללבוש כלל, (ואם יש לו בגד ישן ודאי דלא חשיב אין לו אלא חלוק אחד), ואפשר דכיון שמעדיף ללבוש של יו"ט אע"פ שאינו נקי ולא ללבוש של חול אפי' נקי, הרי"ז כאין לו חלוק דמי, דכבוד יו"ט שלא ילבש בגד חול אפי' נקי דהו"ל טפי זלזול ביו"ט, שו"ר במ"ב סי' ש"ב ס"ק י"ז ובשעה"צ שכ' דבגד חול לא מיקרי יש לו

פשע דידע שאח"כ יכנס ברגל, ואם גילח ערב המשמר שוב אין ניוול ברגל, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה י"ז ב' שכ' דמשום דנוי הוא להסתפר כל שבוע כדחזינן בכהן גדול, לכן התירו לו, וולכאורה מהא דהתירו חמישי לכבוד שבת משמע כן, דלא משמע שהתירו בגלל מי שלא גילח קודם משמרתו ולפ"ז מיירי כשגילח ערב משמרו ולא הי' לו מה לגלח בערב הרגל, מיהו אכתי הי' יכול לגלח המעט שגדל, וי"ל שאין נוח לספר משהו כזה, מיהו אכתי צ"ב דאמרינן התם דלתנא דמתני' דלא שלים משמרתו ברגל כיון שכל המשמרות שוין בו אסור, ואמאי כיון שעברו שבעה ימים נשתרי, מאותו טעם שאנו מתירין ברגל, ואפשר לומר דבאמצע משמר שהי' אסור אין נראה לחלק להתיר, משא"כ ברגל שעדיין לא נאסר בו, אבל יותר משמע מזה דכל שהי' אנוס בערב הרגל אינו בכלל הגזירה, ולא אמרינן שהי' לו להקדים לגלח קודם ערב הרגל, ואע"פ שיודע שיהא אסור או אנוס בערב הרגל, דלא פלוג בזה ולא הטריחו להקדים תספורתו, וצ"ע, ולע"כ בסוגיא. — יתכן שכל המעמדות היו מתכנסין גם ברגל, כמו ליום וכהנים.

שם בעי ר"ז כו' או"ד כיון דלא מוכחא מלתא לא

ז. **שם** בעי ר"ז אבדה לו אבידה כו' או"ד כיון דלא מוכחא מילתא לא, ספיקא דר"ז כיון שהתירו כאן באונסין פרטיים א"כ י"ל דה"ה אבדה לו אבידה, ולא חיישינן ללא מוכחא מילתא כיון שבדרך הרגיל תתקיים הגזירה, ויגלחו קודם הרגל, וראיתו ממי שאין לו אלא חלוק אחד.

שם הא איתמר עלה אמר מבר"א איזורו מוכיח עליו, שכחו בביהמ"ד מה השיב אביי, אבל ידעו שהשיב דהתם מוכחא מילתא, (ומבר"א כאבדה ס"ל ולכן לא אמר דבריו הכא).

בדין גילוח או כיבוס מועט

ח. **כתב** הריטב"א י"ג ב' דגילוח שסביב הנתק פשיטא דשרי דלא חשיב תספורת ולא שייך ב' גזירה שגזרו חכמים בגילוח דאיתא בגמ', וכ"כ בשם רש"י ועוד ראשונים, והמ"א בסי' תקל"א ס"ק י"ב דן בגילוח שיער שסביב מכה כדי להניח רטי' עלי', ולכאורה דינו כנתק, וצ"ע בבה"ל שם שדן להחמיר בזה, וכתב לדחות התוספתא שהביא בנ"א דהתם מיירי שבגלל המכה לא יכול לגלח, ולכאורה ד"ז דמותר לגלח סביב מכה פשוט טפי, והלקוטי פרדס שהזכיר טעמא דפיקו"נ היינו מפני שמגלח קודם הקזת דם וס"ד שלא יקז כלל במועד, ועוד דבאמת גילוח זה אינו נוי ואי לאו פיקו"נ לא חשיב צורך המועד, דכיעור הוא שמגולח מעט במקום אחד.

ומ"מ משמע מדבריהם שאף דבר מועט בכלל האיסור, ואע"פ שאין לגזור בגלל זה, ול"ד לחופף וסורק שנעשה בצורה אחרת, ואע"פ שלצורך השרת נימין המדולדלין הוא מסרק, מ"מ אין זה בגזירת גילוח.

ולאחזקו"ה דאסור לכבס דבר מועט בבגד, כמו שאסור לגלח דבר מועט, וכיבוס חמיר טפי שכונתו לנקיות, משא"כ בנתק ומכה שאין כונתו לנוי של גילוח, וכל דבר מועט לא דמי לנוי של גילוח משא"כ כיבוס, וכ"ד אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכשאסרו כיבוס וגילוח חזר דינם כמלאכות האסורות במועד, וכל מה שנקרא מלאכה בשבת אסור במועד, [ושמעתי שכ"כ במאיר י"ד ב'], ובאמת גם מסתמות הדבריים אין מקום לחלק בין כיבוס מקצת או רובו, [ולא דמי לגילוח מקצת לצורך מכה ששם אין זה גילוח של יפוי, משא"כ בכיבוס מועט, דדמי קצת לגילוח ראשו קודם המועד והשאיר מעט דאסור להשלימו במועד].

מיהו יש מקום לדון ולהתיר הוצאת רבב מבגד שלבוש בו, דאל"כ אם נטנפו בגדיו ואינו יכול להתפלל משום נקיות, מה יעשה, וכן

להחליף, ושם מיירי בע"א מ"מ קצת סמך יש בזה, וצ"ע, ועי' סק"ח.

כיון דאומן הוא מוכחא מילתא, האם היינו כל בעל אומנות או רק ספר

שם כיון דאומן הוא מוכחא מילתא, פרש"י ספר, ואם נפרש דדוקא בספר מספק"ל ניחא טפי, דכיון שבקל מספר עצמו והחשד מעניני אומנותו מוכחא מילתא טפי, אבל לא שרינן לספר לכבס בגדיו, [מיהו עי' כתובות נ"ט ב'], או לכובס להסתפר, ובתו' משמע כן מדרנו להתיר כל בני העיר משום אונסא דספר, אבל לחדש דין מיוחד באומני העיר זהו מחודש יותר, אבל לשון הגמ' אומן לא משמע דוקא ספר, שו"ר בחידושים ע"ש הר"ן עי"ש, (ויש מקום לדון דדוקא אומן כספר ערב הרגל ומקזי דם שמטפל באנשים ערב הרגל ולאפוקי כובס, וכיו"ב, שאין מצויין אצלו כ"כ ערב הרגל, ובזה מיושב משה"ק בקרן אורה י"ז ב' על הריטב"א).

בדברי התוס' בדין חולה שנתרפא ברגל

בתוד"ה אומן נסתפקו בדין חולה שנתרפא ברגל אם מוכחא מילתא, ולכאורה הדבר מוכח בתוספתא פסחים פ"ג הל' י"ד דמי שעלתה מכה בראשו מותר להסתפר ברגל, והיינו שנתרפא ממכתו ברגל, והובאה בבה"ל סו"ס תקל"א, [ועיי"ש בשם הח"א דמתפרשא שמגלח סביב מכתו אבל ל"מ כן, אלא כמ"ש בבה"ל בשם המ"ב דמיירי במגלח כל הראש], ודוחק לומר דמכה בראש מוכחא טפי מכל חולה, ושמא מיירי בהי' חבוש בראשו מחמת המכה, וזה שפיר מוכחא מילתא, ולפ"ז לא נלמד מכאן דכיון שאינו יכול לגלח כל הראש ידחה גילוחו, דשפיר יכול להניח שיער שסביב המכה בלבד, ובשו"ע שם ס"ג כתב ע"פ תשובת הרשב"א דחולה אסור, אבל י"ל דחולה מוכחא מילתא טפי, ודמי לנודר שלא לגלח, וכ"כ תלמיד ר"י מפריש שריב"ם נסתפק וה"ר יחיאל פשיטא ל' דשרי, דאונסא דגופי' מוכח שפיר, ואבידה אונס חיצוני היא.

ללבישה כגון שאסור להתפלל כנגדן וכיו"ב, י"ל דהו"ל כאין לו אלא חלוק אחד.

שם הבא ממדה"י לא יגלח בו באיסור יציאה לחו"ל

ט. שם גמ' רי"א הבא ממדה"י לא יגלח מפני שיצא שלא ברשות אמר רבא לשוט ד"ה אסור בו יש להסתפק אם פלוגתתם גם בדין יציאה מא"י לחו"ל, דלר"י להרווחה אסור, ולרבנן מותר, או דבזה כו"ע מודו שאין נותנין רשות ואין אוסרין יציאתו, ולכאורה ה"י נראה מדפליגי רק במתני', ש"מ דפליגי ביצא בממוצע של ברשות ושלא ברשות אם מותר לו לגלח, וכן מהא דמפרשין בדרכי נראין דברי ר"י לחכמים כו' ולא מפרשין בפשיטות דכו"ע מודו בדיני גילוח דיצא ברשות מותר ושלא ברשות אסור, לא נחלקו אלא מתי יש לו רשות, משמע דפלוגתתם בדיני גילוח, והיינו במצב הממוצע, ולפ"ז אין היתר גמור לצאת להרווחה לחו"ל, והפוסקים כאן לא חילקו בזה, והרמב"ם בה' מלכים פ"ה ה"ט כתב וכן יוצא הוא לסחורה, ועי' קדושין ל"א ב' דאף לקראת אמא א"ל איני יודע וערש"י שם דסבור דלגמרי נתכוין לחזור לבבל, ועי' גיטין ע"ו ב' דהוה מיפטרי בעכו ולא חשבי ל' דבר מצוה, דשפיר ראוי לקבוע מקום הפרידה וקבעוהו בעכו, ועי' שלהי כתובות, מיהו בריטב"א כתב וקי"ל כרבנן שהוא מותר, ומיהו ת"ח או אדם חשוב אין לו לצאת ואפי' להרווחה וכיו"ב.

שם מתני' דלא כר"י

ולפ"ז ניחא טפי הא דאמרינן מתני' דלא כר"י, דמתני' לא מיירי בדעביד איסורא, ולכן אין בכלל מתני' היוצא לשוט מא"י לחו"ל, אבל מדרסתמה משמע דאף היוצא להרווחה בכלל, וכיון דלכו"ע להרווחה לאו איסורא הוא ע"כ מתני' דלא כר"י, אבל אם לר"י להרווחה נמי איסורא הוא, ע"כ שבקה למתני' דמיתוקמא רק בלמזונות, דלית לן לאוקומה בדעבד איסורא, מיהו י"ל דכיון שאין זה פשוט שקנסו בדעבד

בנמצא רבב על בגדו שאמרו בת"ח חייב מיתה, מה יעשה, ואמנם י"ל דמה שיעשה בשבת ויו"ט יעשה במועד, אבל אפשר לדון דמה שדרך האדם להסיר מיד ואינו מניחו עד שעת כיבוס, זה אינו בגזירת כיבוס, שאף אם משהה לכבס בגדו במועד, לא ישהה לכלוך זה על בגדו, (כענין שכ' הריטב"א בתכשיטי נשים שאין לחוש שישאר לרגל), א"נ י"ל דכל דבר מאוס יש להתיר מדין צער שמתבייש לילך כך, ולא אסרו אלא כיבוס נוי, שאפשר לחוש שישאירו כך ברגל ראשון, [ואף בשער אם יש דבר מאוס ונאלץ לגלח מעט יש לדון כן], וגדר ההיתר בזה דכ"ז שהמעשה מתייחס לכללך ולא לבגד, דהיינו כ"ז שיש בעין או שניכר הרבה שג"ז כבעין, הר"ז בכללך, וכשיש רק חזותא הר"ז בבגד, ולדינא צ"ע כיון שהדברים סתומין, וכשאין לו בגד אחר ליו"ט אע"פ שיש לו בגד חול אולי יש להקל לענין הוצאת הכתם שדינו כאין לו אלא חלוק אחד, [עי' סק"ז בזה], ועי' רמב"ן מו"ק שכתב דשריותא דכלי פשתן ושאר המותרין משום דהו"ל מעשה הדיוט, ולפ"ז יש לדון דה"ה הוצאת בעין של לכלוך, מיהו משמע דכונתו על כל כיבוס דאינו מעשה אומן, [ועי' טור בשם ר"ת דבכיבוס מעיו"ט שרי, ובמ"א סי' תקל"ב סק"א צירף דעתו לענין צפרנים].

מסקנת הדברים בדין כיבוס כתם בבגד

מסקנא דמילתא דבסברא ה' ראוי להתיר הוצאת כתם הבעין באופן שיצא עיקר המיאוס שלא יהא גנאי בלבישתו, אבל לא להלבין מקום הכתם לגמרי, והגדרת ההיתר דמעשה זה נעשה ע"י ההדיוט מיד ואינו ממתיך עד שעת כיבוס, ואין לגזור בזה כיון שאין לחוש שישאר כך ברגל, דבקל מסירו ואינו משאיר עצמו בגנאי כזה, וגם אין להחמיר עליו להשאר כך, כיון שאירע לו ד"ז ברגל, (כסברת ר"ת שבטור בכל כיבוס), אבל כ"ז שלא מצאנו חילוק זה, הרי הפשטות לאיסור, שא"א לסתום ד"ז, ובאין לו אלא חלוק אחד של יו"ט, אפשר שיש להקל, (ואם שניהם נטפנו באופן שאינן ראוי

ואינו דומה לההיא דריש מס' גיטין, ואורחא דתנא הוא דזימנן דלא דייק בהכי, עכ"ל, וערש"י ריש גיטין דכל חו"ל קרי מדה"י, ובאמת כאן בדקדוק כתב לשון זה לאפוקי מדר"י, ובמ"ב סי' תקל"א ס"ק י"ב הביא דברי המ"א ומחה"ש דבעינן מקום רחוק דמפרסמא מילתא, וסיים ע"ד הריטב"א בצ"ע, ולכאורה הפרסום תלוי בשיעור זמן שנסע מהעיר, וכיון דמלשון מדה"י אין לדקדק כמש"כ דלאפוקי מדר"י הוא, יש להקל באופן שהי' בדרך כל עיו"ט, דשיעור זה חשיב שפיר דרך רחוקה, - ומ"ש ב"י בשם רי"ו דדוקא כשלא הי' ביישוב עיו"ט היינו כשלא הי' טרוד בנסיעתו, כגון ששבת ביו"ט בעיר אחרת, והגיע לביתו בחוה"מ, אבל אם נסע בעיו"ט אפי' ממקום יישוב לא מחייבין ל"י להתעכב שם ולאחר נסיעתו לביתו, וכן אם אינו בקי בספר דההוא מתא חשיב שפיר אנוס.

בבה"ל שם ס"ד ד"ה ואלו מגלחין נתקשה למה א"צ שינוי כיון שאינו או"נ, והרמב"ן פ"י דגילוח ותכשיטין עשאוהו כאו"נ, דהנאת הגוף הוא ודומיא דאו"נ, וגבי כיבוס כתב דאפי' ביד הכובסין מלאכה של הדיוט הוא.

י"ח א' מי שאין לו אלא חלוק אחד כו'

י. י"ח א' אר"א אר"י מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחוש"מ, יעו' בתו' שאפי' לא כיבסו מעיו"ט מותר, וה"ה אם הי' לו חלוק אחר ואבד, ויש להסתפק אם הי' לו חלוק אחר שלא כיבסו ואבד, אם דיינינן ל"י השתא כאין לו אלא חלוק אחד, או"ד כיון דאפי' אם הי' לו החלוק לא הי' מכובס, השתא שאבד לא עדיף, ולכאורה פשוט דאסור, אבל נפ"מ כששניהם ראויין ללבישה ועכשיו נטנף אחד ואינו ראוי ללבישה, דלענין זה שמר חלוקו השני, וכיון שנאבד הו"ל כאין לו אלא חלוק אחד.

שם מתני' דאית ל' תרי ומטנפי

שם א"ל ר"י לר"י אסברה לך מתני' דאית ל' תרי ומטנפי, יש לעי' מה הוסיף לו הרי

איסורא לא הו"ל למיסתם היתירא ולאוקמה בדנפיק למזונות, שאין זה מצוי כ"כ, - לכאורה א"צ מוכחא מילתא לאיזה צורך נסע, דסגי בזה שידוע שהי' אנוס בעיו"ט, ואע"פ שאין ידוע אם צריך לקונסו שיצא.

האם האיסור הוא יציאה מא"י, או ליכנס לסכנה לפרוש בים

פשטא דתלמודן כהראב"ד דהאיסור רק מא"י לחו"ל, דתנא בא"י קאי, והכי מוכח בכל דוכתא, כונתו למקומות הנ"ל ובירו' וכדתנן ריש גיטין המביא גט ממדה"י ולא מצינו בתלמודן איסור משום סכנה שלא לפרוש בים, ובירו' לפנינו קתני תרתי דלר"י אסור לפרוש בים הגדול לכל אדם, ושם אסרו לכהן לצאת אפי' לדבר מצוה, וזהו שנסתייע הרא"ש מהירו' דהגדון באיסור יציאה לחו"ל או לפרוש בים, ואין הגדון משום שפשע ויצא בזמן שלא יוכל לגלח קודם הרגל, ובבהגר"א סי' תקל"א ס"ד כתב דבירו' משמע שאין איסור לצאת לחו"ל אלא לכהן, והגדון משום סכנה לפרוש בים עי"ש והעתיקו בשעה"צ אות י"ב, עי"ש, והנה אף להגר"א הגדון ביציאת איסור אם משום סכנה אם משום מא"י לחו"ל, ונחלקו איזה צורך מתיר ליכנס לסכנת ים הגדול, וכיון שבתלמודן לא הוזכר סכנת ים, יש לנקוט דהגדון לצאת לחו"ל, וכמו שהביא הגר"א דבשלהי כתובות מיייתי בתלמודן עובדא דר"ח ולא הזכירו כהן דוקא, וש"מ דבכל אדם אסור, אבל מחו"ל לחו"ל או מא"י לא"י אף להגר"א מותר לגלח כיון שלא יצא למקום סכנה ואפי' לטייל מותר, וכן מתפרש ברשותו ושלא ברשות, וצ"ע בשעה"צ שם שהביא דעת הגר"א וסתמת הפוסקים דהגדון מפני שיצא שלא לצורך כלל, וכנראה דייק ממ"ש הגר"א דבירו' נראה להיפך, שו"ר בקרן אורה בכ"ז עי"ש.

בגדר בא ממדנה"י

כתב הריטב"א במתני' דכל שבא מחוץ לעיר קרי מדה"י ואע"פ שאינו מקום רחוק,

עיו"ט מחמת אונס, והיינו בדאית לי' תרי, אבל בדאית לי' חד, מיירי שפיר כשכיבסו, וגם אין כאן גדר אונס דכלא הו"ל מה לכבס דמי.

שם כלי פשתן מותר לכבסן בחוש"מ, בטעם ההיתר

יא. שם שלח ריב"ז ב"ג משמי' דר"י כלי פשתן מותר לכבסן בחוש"מ, נראה הטעם מפני שסופגין הזיעה ולכלוך יותר משאר בגדים וזהו שכתבו דמיטנפי מהר, ומה"ט גם מתכבסין בקל, שבליעתן ופליטתן קלה, [ומה"ט סתם מטפחות ידים וספג של פשתן וכיו"ב ואין עושין אותן מצמר ומשי, עי' להלן, (ועי' זבחים צ"ד ב' זרק סודר למים חייב, וסודר של פשתן הוא, והיינו דנקט לי' בהדי זרע פשתן, שו"ר בר"ח שבת ק"מ א' פ'י' שסודר מצמר גפן, ובאמת בכל בגד אמרו שרייתו זהו כיבוסו)], והיינו דמכבסי' להו בימא דטבר' שא"צ נברכת כובסין וסממנין, שו"ר לשון הרמב"ן בתוה"א ענין האבילות (סי' ס"ט) שאין זיעה וטינוף יוצאה מהן לגמרי אלא כל שהוא מתנפין וכל שהוא מתכבסין ולפיכך אמרו בחוש"מ שאין בהם משום גיהוץ.

מהיכא יליף ר' יוחנן שריותא דכלי פשתן

ונראה דר' יוחנן יליף לה מברייטא דתענית כ"ט ב' דקתני וגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ, דכיון שאפי' גיהוץ של בבל מותר ה"ה כיבוס של א"י, וריב"ג הוא בעל המימרא התם משמי' דר"י עי"ש, ואע"פ שאין ללמוד תוה"מ דאסור משום מלאכה, מ"מ כיון שאין כלי פשתן בכלל מתני' דאסורין לספר ולכבס בשבוע שחל בו ט"ב, ה"ה שאינן בכלל כיבוס סתמא גם באנשי משמר ותוה"מ, שאין כיבוסן חשוב לגזור בו שמא ישהנו למועד, דבקל מתכבסין ואין כיבוסן מלאכה גדולה, וגם מתלכלכין בקל ויש להתיר כיבוסן, וכיון שיש בהם סברא להקל אם איתא דגזרו בהם הו"ל לפרושי, א"נ משמעות הברייטא דכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ כלל, ואמנם

בדר"י ג"כ מבואר דמתני' ביש לו יותר מחלוק אחד, שהרי אמר דבזה כו"ע שרו, וע"כ דמתני' לא מיירי באין לו אלא אחד, ונראה דסבר דדוחק לאוקומה בתרי ומיטנפי, דסתמא דמילתא אם יש לו שנים מכבס אחד כשלוש השני, ולומר שהתירו משום מאורע כשלא כיבס השני, זהו דוחק, ולכן סבר ר"י דעיקר ההיתר בהני כשאין להם אלא חלוק אחד, מיהו י"ל דגם בתרי ומטנפי ידע דשרי, אבל לא משמע לי' שנחתו להתירם משום כה"ג, וא"ל ר' יעקב שהדבר מצוי שבהיותו בדרך או בבית האסורין לובש מה שיש לו אפי' תרי, אבל אינו חוזר לכבס הראשונים.

בתרי ומטנפי אם רשאי לכבס תרוייהו או רק אחד

ולכאורה משמע מדאיצטריך לאוקומה בדמיטנפי תרוייהו שאינו רשאי לכבס אלא אחד מהם, דאל"כ הול"ל מתני' דאית לי' תרי ושרי לכבסין לתרוייהו, וכ"כ הרמ"א בסי' תקל"ד ס"א שו"ר בבהגר"א שכ' מקורו מגמ' זו, וכ"נ במרדכי, אבל בפ' ר"ח כתב דבדאית לי' תרי ומטנפי שרי למכבסיהו לכולהו, וכנראה מקורו מיר' שאמרו אריב"ב ובלחוד תריי' דיהא שלח חד ולבש חד, דהיינו דבמתני' לא התירו יותר משנים, וזהו החילוק בין הני דמתני' למי שאין לו אלא חלוק אחד, וכן ראיתי מובא מריצ"ג בשם גאון, אבל פשטא דתלמודן משמע איפכא דאל"כ הול"ל במתני' שרו תרי, בין מתווסן תרוייהו בין מתווס רק חד מינייהו, ובבגד אחד לשבעה ימים סגי.

בפשוטו טעמי' דר"י משום דסבר דמי שאין לו אלא חלוק אחד אנוס טפי מהני דמתני', [ומבואר מדבריו דאין לחייבו ללבוש בגד אחד יותר משבעה ימים, ולפ"ז כש"כ שאם נתלכלך בגדו בדבר מאוס שא"א ללבוש כן ויש לדונו כאין לו אלא חלוק אחד, וכאילו אבד אותו בגד ברגל], ונראה דלא חשיב לי' תנא ושייר, דמתני' מתפרשא במי שלא כיבס חלוקו

פרש"י דבישנים וצבועין הקיפול יותר מועיל לתקנן, ויש לעי' למה סתם תנא דמתני' היתר קיפול בזמן שברוב הבגדים יש בזה משום מתקן מנא, ולכאורה נראה איפכא דבצבועין וישנים אין הקיפול מועיל וניכר כ"כ, וכיון שאין בזה צורך גמור לא התירו, וכ"ה לשון הרמב"ם פכ"ב הכ"ב דהתירו בגד חדש לבן מפני שהוא מתמעך ומתלכלך מיד, דהיינו שהצורך שבהם מתיר, ולא מפני שהתיקון מועיל יותר וחשיב מתקן מנא, [והטעם לאסור משום טירחא ומלאכת הכנה, ולשון הרמב"ם כדרך שעושין בחול בבגדים כשיכבסו אותן], וכן יש להוכיח מהא דתניא מו"ק כ"ג א' כל ל' יום לגיהוץ אחד כלים חדשים ואחד כלים ישנים יוצאין מתחת המכבש כו' ראב"ש אומר לא אסרו כלים חדשים לבנים בלבד כו' ע"ש, ומבואר מזה דבצבועין אין ניכר חידושן אפי' מתחת המכבש חדשים, וכן בישנים אפי' לבנים, ורק בלבנים חדשים אסרו, ודכוותה בשמעתין החדשים הלבנים מתקלקלין יותר בלא קיפול, ולכן התירו, ועי' רמב"ן בתוה"א (סי' ס"ט) שהישנים צריכין מכבש לחדשן, (ולא סגי בקיפול).

איך סתם התנא ההיתר ולא פי' כל הנך חילוקים ולפ"ז ניהא דכולהו חד טעמא הוא שלא התירו קיפול אלא לצורך גמור כשאין לו להחליף והם חדשים ולבנים, ושפיר קיימו כן דבי ר"י מסברא דבהני שאין בזה צורך גמור אין להתיר, וכדחזינן בברייתא דשל בית ר"ג כו' ש"מ דלבנים דוקא התירו, ובשני בנ"א לא התירו דהו"ל טפי עובדין דחול, ולפ"ז אדרבה כל שהתיקון גדול יותר התירו טפי, ושפיר סתם התנא כיון שאין חשש מכשול דמתקן מנא אלא משום טירחא, וסמך שלא יתירו אלא במקום הצורך, וכן בסברא הדבר רחוק לחשוב קיפול תיקון מנא.

במה ששנה דין קיפול והצעת המטות בחד בבא ולפמשי"ב ניהא דתני לקיפול והצעת המטות בחדא בבא, דהכל ענין אחד של

אין מזה הכרח שהרי אביי ורבא דנו בזה, אבל ר"י שפיר משמע ל' הכי, ועכ"פ א"א לקבוע כן מסברא לחוד.

שם מתיב רבא מטפחות הידים כו'

שם מתיב רבא מטפחות הידים מטפחות הספרים כו' הני אין כלי פשתן לא, פרש"י מטפחות הספרים של פשתן, פי' דסתמא אין עושין מטפחות הידים מצמר וכיו"ב שאינן סופגין המים, ולכן סתמן של פשתן וכיו"ב ולא הו"ל לתנא למיסתם אם כל כלי פשתן מותרין, וכיון דנחית לסוגי בגדים הו"ל כל כלי פשתן ומטפחות כו', משא"כ ברישא דקאי אאנשים, וגם משום זה הק' רבא רק מסיפא, ודחי אביי דכולה מתני' בשאר מיני.

שם ב' מתקיף לה אביי כו' בר"ח הגירסא א"ל אביי, וכ"נ שהרי ה' בימיו, [ולשון מתקיף משמע על דבר שנתקבל בביהמ"ד ובא אביי לדחותו], ולפ"ז מתפרש שפיר דלא פליג אדר"י אלא דא"ל דמעובדא דמייתי אין ראי' להלכה, אי לאו דשלח ריב"ג משמ"י דר"י, והביא ד"ז בגמ' ללמדנו דאע"פ שנעשה הדבר ע"י רבים בפרהסיא, אין ראי' שזה ברצון חכמים.

שבת קי"ג א' מותני' מקפלין את הכלים כו'

יב. שבת קי"ג א' מתני' מקפלין את הכלים אפי' ארבעה וחמשה פעמים, יש לעי' מאי רבותא דד' וה' פעמים, וי"ל דה"ק אע"פ שפושט לשעה מועטת וחוזר ולובש, אפ"ה התירו לו לקפל לזמן זה, דלא נימא רק מלילי שבת ליום השבת שהוא זמן מרובה ויתקמטו הרבה, ולפמשי"כ בגמ' דהנדון משום טירחא ומלאכת הכנה, יש חידוש שהתירו ד' וה' פעמים, ואמנם גם אם לא ה' שונה ד' וה', לא היינו מחדשים איסור מסברא, מ"מ שפיר שנה התנא דמקפלין את הכלים אע"פ שעושה כן ד' וה' פעמים, וגם דלא נימא שרק לזמן מרובה מותר, (ועי' מאירי).

שם גמ' אמרי דבי ר' ינאי לא שנו אלא באדם אחד כו' בישנים לא כו' בצבועים לא כו'

בתועלת הגיהוץ

בעיקר ענין גיהוץ יעוי' ברמב"ן בתוה"א (סי' ס"ט) בשם רה"ג שכ' דגיהוץ הוא עבורי חומרתא אמנא, וכמ"ש כתובות י' ב' וגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם ואי אמרת נעביר גיהוץ מעברא לי' חומרתא, מבואר מזה דגיהוץ מנקה הבגד ככיבוס שלהם אלא שהוא מעביר גם כתמי הדם, ואפשר ששפשוף האבן שואב הבלוע ושורפו, ועכ"פ אינו ענין ליישור הבגדים תחת המכבש, וכמבואר בברייתא כ"ג א' כלים המגוהצין כו' שיוצאין מתחת המכבש, וערמב"ן שם בשם הראב"ד שכובשין אותן במכבש אחר הגיהוץ מיד, ודעת הרמב"ן שרק בישנים צריכין מכבש לעשותן כחדשים, אבל הר"ן תענית כ"ט ב' הביא בשם הריב"ר דעיקר הגיהוץ הוא בנתינתם תחת המכבש וז"ל שהגיהוץ אין עיקרו על הליבון אלא על חומרתא שמעבירין עליו על המכבש שמכבשין אותו שם כו', ואפשר דלא פליגי בביאור הדברים שהדרך להעביר החומרתא תחת המכבש או סמוך למכבש שנשאר החומר הזה תחת המכבש וזה מחדש ומלבין הבגד, אבל מכבש לחודי' אינו ענין לגיהוץ לכו"ע, [ועשו"ע סי' תקנ"א ס"ג מ"ש בשם הערוך, ויש לפרש דלאו כמכבש בלחוד הוא וכמשנ"ת].

בדין גיהוץ שלנו

וענין הקיפולין שפי' בקטורי בי ידי נראה דהיינו כווצים לצמצם הבית יד שיחזיק בקצה הזרוע, כענין מה שעושין כהיום ע"י גומי וכיו"ב, אבל החלקת הבגד בין פשוט בין מקופל אינה ענין לקטורי בי ידי, אע"פ שאינן מתפשטין עם לבישת הבגד, ומ"ש המ"א סי' תקמ"א סק"ה בעשיית הקיפול בצווארון, אינו ענין לגיהוץ הרגיל שהוא להשוות הבגד ולהחליקו מקמטיו, וכמ"ב במ"ב סק"ט דאף להחליק בכלי ברזל כמו שנוהגין החייטין מותר, ואמרו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דכמדומה שנהגו להמנע מלהגין בחוה"מ, וצייד דשמא הטעם משום דבברזל חם הקמטים מתקיימין ככקטורי בירי, עי"ש, מיהו למש"כ דאף במכבש מותר ליתן אין לחלק בזה,

טירחא לצורך היום, (בדבר הנראה כהכנה ליום אחר), ולא עריב נדון של תיקון מנא והכנה, מיהו אף לפרש"י מתני' בקיפול המותר שאין בו אלא משום הכנה, (אבל מהא דאסר ביש לו להחליף משמע שיש בזה משום תיקון מנא קצת לפרש"י), אחרי כותבי ראיתי בכ"ז בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה וכתב שם דמפרש"י נראה שהקיפול מועיל שלא יתקמט, ולכאור' לפ"ז לאו תיקון מנא הוא, ומ"מ ביאר שם שהאיסור משום תיקון מנא, ולפמש"כ האיסור משום טירחא של הכנה לזמן אחר ניחא דדמי להצעת המטות, וע"ש עוד בכל הסוגיא, ולע"כ.

קיפול בגדים בחוה"מ

ולאמור דליכא משום מתקן מנא בקיפול, אין להחמיר בזה בחוה"מ כלל, [ואף להחליק תחת המכבש מותר, דרק בשבת תנן קמ"א א' מכבש של בעה"ב מתירין אבל לא כובשין, ועי' להלן בזה], ובספר לקט יושר כתב שהתה"ד לא הי' מקפל טליתו בחוה"מ, וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מו"ק י' א' דחומרא בעלמא היא, ושגם מרן זללה"ה הי' נוהג בחומרא זו, אבל מן הדין מותר, והיינו אף לפרש"י דיש בזה משום מתקן מנא, ולא התירו בשבת בישנים כלל, מ"מ בחוה"מ אין לאסור, שהרי אף להחליקין באבן הזכוכית כתב הרמ"א בסי' תקמ"א ס"ג דשרי, עי"ש, ולהמפרשים בגמ' כסכוס קרמי גיהוץ והחלקה הר"ז מפורש בגמ' להיתר, ואף להמפרשים בע"א הרי קיפול פשוט יותר להיתר.

י' ב' רבא שרא לכסכוס קירמי וכו'

יג. מו"ק י' ב' רבא שרא לכסכוס קירמי כו' קטורי בירי אסיר כו' ברש"י שלפנינו פי' גיהוץ, וכ"כ בסמ"ג בשם ר"י שמחליקין את הבגדים באבן זכוכית לאחר הכיבוס והוא גיהוץ, ובקטורי בירי פרש"י שמחליקין בית יד של חלוקיהם, וכתב ב"י דזהו כפר"י בכסכוס, וצ"ע שהרי רש"י פי' כסכוס גיהוץ, וע"כ דהחלקה זו דקטורי בירי לא דמיא להא, וצ"ב.

אלא שזוהי הנהגת חומרא כקיפול הטלית, ומעיקר הדין מותר.

בענין נטילת צפרנים במועד לפז"ר

יד. מו"ק י"ז ב' ת"ר כשם שאמרו אסור לגלח במועד כך אסור ליטול צפרנים במועד דברי ר"י, הנדון במועד והנדון באבל לא תלוי זה בזה כדחזינן דפסק עולא באבל כר' יהודה ובמועד כר' יוסי, ומ"מ אפשר דר' יוסי סבר שסתם גילוח כולל צפרנים, ור' יוסי סבר שאינו כולל צפרנים, ובכל חד איכא טעמא דנפשיה.

וי"ש לפרש הנדון במועד מפני שאינו ניוול גדול לקנוס ע"ז שנכנס למועד בצפרנים מגודלות, שאין ניכר פגם זה לומר שפוגע בכבוד המועד, ועוד דאף כשנטלן ערב סוכות צריך לגלחן שוב בערב שמיני עצרת, וכיון דשרו במקצת מועד שרו בכוליה.

ובאב"ל הנדון מפני שאין זו התעסקות שפוגעת באבילות, שזה עסק מועט ואין ניכר שינוי גדול עם צפרנים או בלי, וגם זה מפריע לשימוש האדם שנתקע לכלוך בצפרנים, והכי משמע דהוי דומיא דשפה שהתיר רבי לקמן י"ח א' שהצורך בשימוש האדם משוי ליה כדרך חיי האדם ולא כהתקשטות.

והנה פשוט ומוכרח בדברי ר"י ור"י דפליגי בין ביד בין ברגל, דכיון דר' יוסי פליג דלא אמרינן כשם שאמרו אסור לגלח במועד כך אסור צפרנים, א"כ הדבר פשוט שאף דרגלים שרו, שאם יהי' מודה שאסור דרגלים הי' צריך למצא טעם מנליה שהתירו בידים, ועוד דבמועד אם התירו ידיים דאיכא ניוול כל שכן דרגלים דליכא למיקנס, וכיון דצורך המועד הוא אין טעם לאסור.

שם אמר עולא הלכה כר' יהודה באבל והלכה כר' יוסי במועד, יש לעי' מ"ט דעולא שחילק והכריע בין התנאים, ואפשר דבמועד הנדון אם חידשו חכמים לקנוס על צפרנים, ובזה

בלא ראי' לא קנסינן, ובפרט שיש בזה הפסד לכבוד המועד, אבל באבל גם אם צפרנים אינם ממש כתספורת מ"מ הדבר מבואר שגידול צפרנים הוא ענין אבילות וניוול דכתיב ביפת תואר ועשתה את צפרניה, והטיפול בהם הוא ענין התייפות, והרי כיחול ופיקוס ג"כ אסורין באבל, ולכן צריך ראי' להתיר, ולפ"ז אפשר דעולא הנהיג מכח ספק להקל כר' יוסי דבדלא ידעינן לא מחדשין קנס, ולא שהכריע נגד שני התנאים.

בירושלמי יש סברא איפכא דבמועד יש לקנוס מפני שזה ניוול ליו"ט, אבל אין בזה יפוי כ"כ לאסרו באבל.

י"ח א' שמואל אמר הלכה כר"י במועד ובאבל דאמר שמואל כר', הא דהקדים מועד י"ל דלא זו אף זו קאמר, וי"ל דה"ק הלכה כר"י במועד מפני שהכריע כר' יוסי וכדעולא, והלכה כר' באבל אע"פ שהי' מקום לאסור כדעולא מ"מ מכח ספק דהלכה כדברי המיקל, ומזה מוכח דשמואל לא ס"ל דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי דבשמעתין לא פסיקא להו כן, שהרי רק מכח ספק פסק כותיה באבל.

שם למישאל טעמא מיניה, פרש"י לדבר על לבו, ומצינו דלשון שואל בשלומי פירושו לברכו בשלום, כדתנן שלהי ברכות שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, והכונה לומר לו יברכך ד', ולשון ר"ה גאון בתשובה שבתה"א ענין ההתחלה שאחר התפלה ש"צ מכריז נשיילו רבנן טעימא, ואבלים אומרים ברוך דיין האמת והכל עונים עושה שלום במרומיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ונגשין ומנחמין אחד אחד ושנים שנים כאשר רוצים כו', משמע שבמקום שאילת שלום שאין אומרים באבל נקטו לשון שאילת טעמא וענינו לדרוש במצבו ולברכו.

שם מי מזלזלת ביה כולי האי, משמע דאע"פ שמותר מן הדין יש מקום לכבד ולהחמיר, ושמואל שקלינהו לטופריה חבטינהו לאפיה להראות שא"צ להחמיר.

נטילת צפרנים במועד דומיא דגילוח דכל הני שמגלחין במועד מגלחין במספרים וה"ה צפרנים, דהא ר' יהודה כשם שאמרו אסור לגלח קאמר, ומינה דכשאמרו מותר פשיטא שהכל מותר, [וכ"כ מ"א סי' תקל"ב סק"א, ועי' שעה"צ אות ב' בזה], וממילא ה"ה לכו"ע בצפרנים, ודין האבל בגנוסטרי ענין אחר הוא שאף בתכפוהו אבליו אמרו מיקל בתער ולא במספרים, שלא התירו לאבל אלא ההכרח ובלבד שלא יתייפה, וה"ה הכא בגנוסטרי, ועי' להלן בדבר הרי"ף.

שם ארשב"א הוה קאימנא כו', נראה דר' יוחנן נטל צפרניו קודם הרגל, ועכשיו בחוה"מ סמוך לשמיני עצרת גדלו כבר ונטלן בשיניו, שר' יוחנן לא הי' שוכח מליטלן ערב יו"ט, שו"ר בפמ"ג סי' תקל"ב מ"ז סק"א הקשה מזה להמתירין כשנטלן מעיו"ט, ותיירץ דהה"נ אין ראי' מכאן לשיטת ר"ת, אלא דמצרפינן להקל אף להמחמירין כר"ת.

שם וש"מ אין בהם משום מיאוס, הינו ליטלן כך בפני אחרים, וכדפרש"י כת"י דלא דמי לרק בפני חבריו, אבל לגבי האדם עצמו פשיטא דלא חשיב מיאוס.

שם וזרקנהו, יש שהעיר ללמוד מכאן היתר לזרוק בביהמ"ד דברים קטנים ע"ג קרקע, ואפשר דהיינו דוקא בזמניהם דשרי לרוק ואמרינן דומיא דביתו, אבל לפמ"ש אאמו"ר זללה"ה בברכות דהאידנא דקפדי על ריקקה בביתו מפני שהבית מרוצף ונקי, יש להחמיר גם בביהכ"נ, א"כ גם להשליך אין ראי' להתיר.

שם וש"מ מותר לזורקם, למסקנא ש"מ דלא חיישינן לאשה בביהמ"ד, ולא קמ"ל הא דכיון דאשתני שזו מציאות ידועה, והלשון משמע דהיתר הזריקה קמ"ל, ולעיל בדשמואל דחבטינהו קמיה, י"ל שזרקן לפניו ע"ג השלחן וכיו"ב ואספם אח"כ.

כתב הרי"ף דיש מוכיחין מכאן דבגנוסטרי אסור במועד ודחה מדלא קאמר שם

שם א"ל לית לך ברית כרותה לשפתיים דא"ר יוחנן מנין כו', יש לעי' מגלן דמשום שפתיו דאברהם אירע כן, הרי מעיקרא לא אמר לו הקב"ה אלא להעלותו ולא לשחטו, ועוד דאברהם אמר בלשון מוחלט, ופנחס אמר אילו היה, וענין ברית כרותה משמע שכח הדיבור יש לו השפעה בעולם, וכיון שהדבר נכון גם כשאינו ניכר לשעתו לכן אמר לשון ברית כרותה שיש הבטחה שהדיבור ישפיע בעולם, כמו ברית כרותה לו שכל המוללו מריח בו, נדה נ"ח ב', והנה אברהם אמר כן להסתיר מהם כי לא חשב שיצחק יחזור, ואפ"ה נתקיימו דבריו, וזהו ברית כרותה שמשפיע גם בלי כונה, ולכן גם כאן שאמר אי בדידה הואי השפיעו דבריו, ולשון שפתים דקאמר ולא קאמר דיבור הוא ג"כ לומר שאפי' דיבור בלא מחשבה משפיע.

שם סבור מינה דיד אין דרגל לא, יש לעי' למה סבור כן, הרי ר' יוסי ודאי התיר גם דרגל דהא ס"ל דלא ילפינן צפרנים מתגלחת, ועוד דודאי אבל ומועד שוין בדבריהם בביריתא, ובמועד אין טעם לאסור דרגלים כיון שהוא לצורך המועד, ולא עשה עוול במה שלא נטלם קודם הרגל, ונראה דכמו דקים לן דבגנוסטרי אסור, מפני שאסור לאבל להתייפות, וא"כ מה שהתירו נטילת צפרנים דיד הוא מפני הצורך, וברגלים ליכא צורך כ"כ, ועוד דמה"ט חשיב ברגלים טפי כמתעסק בהתייפות ככחול ופיקוס, ועובדא דשמואל ופנחס בידים הוו, וסבור דשמואל אמר הלכה כדברי המיקל רק מפני הצורך ומסיק דלא אסרו בצפרנים כלל.

שם ארחב"א אמר רב ובגנוסטרא אסור, לפמשנ"ת דעד השתא באבל קיימינן, לא הוצרכו לפרש דבר נמי רק באבל קאמר, ובסברא ג"כ פשוט שאין טעם לאסור גנוסטרי אלא באבל שיש בזה משום התייפות, אבל במועד אדרבא כל התייפות עדיפא טפי, וכיון שלא קנסוהו על מה שלא נטלן קודם המועד, [שהרי התירו בידי ובשניו ובגילוח הכל אסור], ראוי ליטלן בגנוסטרי וכבר נתבאר לעיל דר' יוסי התיר כל

ארבעה, ויש לשאול הרי הרי"ף גופיה אמר דלא נטל בגנוסטרי מפני שאין לו גנוסטרי בביהמ"ד, וי"ל דכונת הרי"ף להמדייקים מעובדא זו דאסור מ"ט לא מפרש הכי בגמ', ויש להוסיף דאמנם יש לדחות משום דלא הוה ליה התם, אבל אכתי אם האמת שלא נטלן בגנוסטרי מפני שאסור, הו"ל לגמ' לפרש האמת, אע"פ שאין הוכחה גמורה דיש לדחות דלא הוה ליה התם, אבל סו"ס זהו האמת, אלא ודאי ידעו בגמ' דגנוסטרי נמי שרי, וא"כ הי' ראוי שיטלם ר"י בגנוסטרי לכבוד המועד אלא דלא הו"ל וחשש שיתאחר בביהמ"ד או שמא ישכח כשבא לביתו סמוך ליו"ט.

וכן ביאר במלחמות דאיסור גנוסטרי משום התיפות דומיא דפיקוס דשרי במועד ואסור באבל, וכן בסמוך זוג בא מחמתן לפני רבי משמע שביקשו היתר קבוע למועד, ולא למאורע

של אבילות, והתיר להם בסתמא ש"מ דהכל שרי, [שו"ר שכ"כ הרא"ש בשם הראב"ד], וגם דומיא דשפה דהיכא דאסור גלוח אין היתר בשיניו טפי ממספרים, וכיון דשרי להו תרוייהו הר"ז מתפרש בכל גונא.

בשוי"ע ס"ב תקל"ב ס"א סתם דשרי בגנוסטרי, והרמ"א כתב דהמנהג כדברי יש מחמירין, והמ"א הקיל בנטלן קודם המועד, והרמ"א הקיל לטבילת מצוה, ובלא"ה יש מקום לדון להקל באשה כדין שאר גילוחין של קישוט.

ונראה שאם נוטלן בשיניו יכול להקל ליישרן אח"כ במספרים, דביישור הצפרנים אין איסור, וכן יכול להתחיל חיתוכן במספרים כדי שיוכל לתופסם בידיו ולחותכן, דחיתוך מקצת אינו מלאכה בשבת מדאורייתא, ואח"כ משחתכן מותר ליישרן במספרים.

סימן ה

בענין מתאבלים עמו

אבילות אביו על אחיו קודמת לאבילות בנו על בנו, כיון דסו"ס קרובו הוא ושייך שיתאבל עליו, ועוד שאם הטעם רק מפני כבוד קרוביו, הי' צריך לחלק דכשאין קרוביו חיים או שהם בעיר אחרת א"צ להתאבל, דלא מסתבר שתהא מחלוקת רחוקה כ"כ בענין כבוד קרוביו, ולשון כשם ג"כ מיושב יותר אם זו אבילות גמורה מעיקר הדין, דהיינו שהם עצמם חייבין להתאבל כדין קרוב שמת ולא מפני הקרוב שמתאבל עליו מדאורייתא, ואמנם מבואר בראשונים שגם אלו שהוסיפו עליהם חיובם רק מדרבנן, וכ"ש דכל השניים שלהם הוו מדרבנן אפי' לר"ע, אבל מ"מ חיובם בדין אבילות ואפי' שלא בפניהם, עתה"א סי' פ"א, ואפשר דסבר ר"ע שגזרו עליהם שיהיו בדין קרובים כמו שניות לעריות.

שם כך מתאבל על שניים שלהם, בדין קרובי קרוביו, ובקורבת שאר

שם כך מתאבל על שניים שלהם, לפמש"כ שהאבילות מעיקר הדין, הדבר פשוט שרק על קרוביו ממש חייב להתאבל, אבל לא על קרובי קרוביו שאינם קרוביו, כגון אשתו ואחיו מאמו וכיו"ב, שהרי אבילותו מדין קרובים ולא מפני המתאבל שהוא קרובו, ולפ"ז מבואר בגמ' שגם לרבנן דהאבילות מפני הכבוד שמתאבלים עמו, מ"מ אינו מתאבל אלא על קרוביו, שהרי אמרו דנפ"מ בין רבנן לר"ע הוא רק עמו בבית, אבל לא אמרו דנפ"מ לכל אבילות שאירעה אצל המתאבלים עליו, וננפ"מ זו קודמת לפרשה בגמ' שם אם האמת שבדברי חכמים שאמרו כל המתאבל כו' נוספו יותר משניים דר"ע עוד כאלו שמתאבלין עליהם, הול"ל איכא ביניהו דמתאבל עמו בכל שאר אבילות דידהו, ולא רק בשניים דידהו כר"ע, ואיכא ביניהו שלא בפניו, וש"מ

מו"ק כ' ב' וכשם שמתאבל עליהם כך מתאבל על שניים כו' אם האבילות על השניים מעיקר הדין

א. מו"ק כ' ב' וכשם שמתאבל עליהם כך מתאבל על שניים שלהם דברי ר"ע, יש לעי' האם האבילות על השניים היא מעיקר הדין או רק מפני כבוד זה שמתאבלים עליו, ואמנם אמרו בגמ' דלר"ע אף שלא בפניו חייבין להתאבל, אבל אכתי י"ל דפליגי אם מפני כבודו מתאבלין גם שלא בפניו, אבל לא פליגי בעיקר הענין אם אבילות נוהגת רק בקרובים גמורים, או בכל פסולי עדות, ועכ"פ שניים של הקרובים הגמורים.

והנה בסברא הי' נראה דלכו"ע אין מתאבלין אלא על קרובים גמורים, והשניים הם רק מפני הכבוד, אלא דר"ע ס"ל שהכבוד הוא גם שלא בפניו ממש, אבל פשטות הגמ' נראה דכו"ע מודו שמפני הכבוד זה רק עמו בבית, ואין לחדש פלוגתא בסברא זו עד כמה צריך לחוש לכבוד קרובו, אלא דברים כפשטן דכשם שמתאבל על אלו מעיקר הדין כך מתאבל על שניים שלהם מעיקר הדין, וכ"ע במס' שמחות דרע"א שניים להם מתאבל ואונן אבל לא מטמא, משמע דאיצטריך לאשמועינן אבל לא מטמא, ואמנם זה מפורש בפסוק, אבל הכונה אע"פ שלא מיטמא, וש"מ דמעיקר הדין הוא.

וכן יש לדקדק מרשב"א שאמר דאינו מתאבל אלא על בן בנו ועל אבי אביו, ובזה מתפרש הטעם מפני שהם באמת יותר קרוביו, ולא מפני שצריך לכבד את בנו, ובדואי דרשב"א ור"ע חדא שיטתא היא, (ואין לומר דלרשב"א תרתי בעינן, דודאי כל מי שצריך לכבדו יותר יש להשתתף באבילותו על כל קרוב שמתאבל, וא"כ

בדין מתאבלין עליו מדרבנן

יש להסתפק בהא דתניא כל המתאבלין עליו מתאבלין עמו אם זה כולל אלו שמתאבלין עליו מדרבנן, אחותו נשואה ואחיו מאמו, ולשון הברייתא נראה כמפורש דאכולהו קאי האי סיומא דכשם שמתאבל עליהם כך מתאבל על שניים שלהם, וממילא גם רבנן דמצרכי להתאבל עמו אכולהו קאי, (ומקום הספק היה מלשון הראב"ד בהשגות, אבל שם אינו קרוב שלו כלל, או שהיתה גרסת הראב"ד ברמב"ם בן בן בנו), שו"ר באו"ז שכתב דבאחים מן האם שהוסיפו עליהם פטורין, והדברים צ"ת.

שם ואחותו הנשואה בו

שם בברייתא ואחותו הנשואה בין מאביו בין מאמו, פי' בין מאביו לחוד בין מאמו לחוד, דבתרוייהו הוצרכנו להוסיפו עליהם וחיובם מדרבנן, ואפי' להגורסים מאביו ומאמו מתפרש כן, דהא ודאי מאביו לחוד מתאבלין, וע"כ דנקט אמו לומר אפי' מאמו לחוד, וכבר השיב כן הראב"ן לרבנו יואל אבי הראב"ה.

שם חכמים היינו ת"ק, ק"ק מ"ט לא אמר היינו ר"ע, וקצת יש לדקדק מזה דאף באבי אביו אינו מתאבל לרבנן אלא בפניו, דאכולהו תנאי קמאי פליגי, ועראבי"ה בזה.

שם בגדרי אבילות בעמו בבית

ב. שם איכא בינייהו עמו בבית, בסמוך אמרינן סבר למיתב עליה שבעה ושלשים, ויש לעי' מה שייד דין שלשים בפניו, אטו ס"ד שאסרו לגלח בפניו, ומותר לגלח שלא בפניו, הרי אין הדבר תלוי במעשה התגלחת אלא בהיותו מגולח, וכ"נ בירושלמי שטפילה לטפילה אסור בתגלחת, ונראה מזה דתגלחת חשיבא כל שעה כפניו, וזהו דחשב לנהוג דין שלשים לענין תגלחת, וכן בגדים מגוהצין, אבל אין ללמוד מזה לנעילת הסנדל ושאר דינים, וכ"נ בירושלמי שרב אמר לחייא בריה שכשיעלה אצלו יחלוץ מנעליו, וש"מ שהלך בשוק

דלא חייבו להתאבל עמו אלא באבלות שהוא ג"כ שייך בה, דסו"ס קרובו הוא ויש כאן צד אבילות אמיתית, אלא דלר"ע חייבוהו מן הדין, ולרבנן רק בהשתתפות עם קרובו האבל.

ובתודי"ה על שניים שלהם נסתפקו בדין אחיהם ונשותיהם, ולא נתפרש מה הספק, הרי אחיהם מבואר בגמ' במר עוקבא שחשב להתאבל על אחי אשתו, וש"מ דאף אחים בכלל, שלא מיעטו שאר קרובים אלא באשתו, וכן מבואר בירושלמי באחתיה דרב שבנו מתאבל עמו, ולעומת זה באשתו פשוט שאין מתאבלים עמו, דהא לר"ע מעיקר הדין קאמר דשניים ג"כ קרובים ידיה חשיבא, אבל מתה אשתו ואחיו מאמו כיון שאינם קרוביו אינו מתאבל עמו, וכמשנ"ת לעיל, ומ"ש בתו' ולא ידענא מאי שנא ג"כ צ"ב, ומשמע דנקטו דלר"ע ג"כ רק מפני הכבוד מתאבלין, וא"כ י"ל דלא תליא בקורבה, אלא לכבדו להתאבל עמו.

והרמב"ן בתוה"א (אות מ') הביא בשם הרמב"ם שאין מתאבלין עם זה שמתאבלין עליו אלא כשמתאבל על קורבה דשאר ולא שע"י נשואין, ובשם חכמי הצרפתים כתב דבעינן שיהיו קרובין גם לו, ולפמשנ"ת הדבר מבואר בגמ' דודאי ר"ע לא אמר אלא בשניים שהם קרובים שלו, ודכוותה אמרו רבנן שמתאבלין עמו, וצ"ע ברמב"ם שם שמבואר שבכל קורבה דשאר של הקרובים מתאבלין עמהם, אע"פ שאינם קרוביו של זה שבאו להתאבל עמו, והראב"ד השיג דכיון שבנו חייב רק מדרבנן לכן הוא פטור מלהתאבל עמו, ולפי מש"כ הרמב"ן מחכמי הצרפתים הדבר תלוי אם הוא קרובו או לא, ואפי' אחותו הנשואה שהוסיפו עליהם מתאבל עמו, וכ"מ בירושלמי בעובדא דרב דסתמא נשואה היתה, עי' רמב"ן (בסי' פ"א) שאחותו נשואה אבלותה מדרבנן וחלק על הרמב"ם בזה, ולהרמב"ם לשיטתו שאחותו מדאורייתא יתיישב הירושלמי.

כיון שהוא עמו בעיר ומקצת מהזמן הוא בפניו, לא עבדינן חוכא לנהוג אבלות זו רק שעה שהוא לפניו, ולא פטרוהו אלא בדברים שבצינעא שאין בנ"א רואים שאינו נוהג אבלות, וכ"כ הריטב"א.

והנה מקור דברי הרמב"ן ממר עוקבא, והתם אשתו עמו בבית הואי כל הזמן, ואי משום גיהוץ ותספורת, כבר כתבנו דכיון שניכר עליו שהוא מגולח ומגוהץ כפניו דמי, ולשון הגמ' עמו בבית, וכן באפה נהוג אבלותא שלא באפה לא תנהוג אבלותא, כ"ז כמפורש שאינו נוהג שום אבלות כשאינו בפניה, ובפרט באשתו שאין שום דברים שבצינעא שיכול לעשות בביתו, ואפ"ה אמרו שלא באפה לא תנהוג אבלותא, וש"מ דאע"פ שהוא דר עמה בבית יש מצב של שלא באפה וא"צ לנהוג אבלות, והיינו כשהוא חוץ לבית, (ונפ"מ נמי שמותר להכנס לבית השמחה, שלא אסרו עליו שלא בפניו כלל, וזהו מ"ש הראב"ה שאיסור שמחה הוא רק מנהג, עי' לקמן סק"ג).

ובמדרש רבה פרשת וישב פרשה פ"ד ויבך אותו אביו זה יצחק, ר' סימון אמר על שם כל המתאבלין עליו מתאבלין עמו, ושם ר' לוי אמר אצלו ה' בוכה וכיון שה' יוצא מאצלו היה רוחץ וסך ואוכל ושותה, ולמה לא גילה לו, אמר הקב"ה לא גילה לו ואני אגלה לו, ומשמע שגם לר' סימון, כשהיה יוצא מאצלו היה רוחץ וסך, ואמנם לא דמי כיון שיוסף לא מת, אבל מבואר שמקיימין דין מתאבלין עמו אע"פ שבחוץ אין מתאבלין כלל.

ולענין קריעה משמע בגמ' שאם לא קרע באפיה לא יצא, וצ"ע מ"ט לא סגי בזה שבגדו קרוע וידע שקרע עליו, וכבר הקשו כן בתו', [ותירוץ לא נתיישב יפה, לא בלשון הגמ' ולא בסברא, עי' להלן], ואין לומר דאמימר לרווחא דמילתא קרע באפי בריה, שהרי החמיר לחזור ולקרוע מעומד, ואם היתה קריעתו רק לרווחא דמילתא, אין טעם לחזור ולקרוע מעומד.

במנעלים עד שעלה אצלו, [וי"ל שהרמב"ן מפרש לה כשיבוא לעירו ולא דוקא כשנכנס אצלו], ולענין תגלחת הקשו שם על ר' מנא שגילח שלא בפניו, שהרי אמרו טפילה בטפילה אסור בתגלחת, אמר לון באינון דהוון גביה אנן לא הוין גביה, משמע שההיתר מפני שהוא בקיסרין ואינו בעירו כלל, אבל אם ה' בעירו אסור להתגלח אפי' שלא בפניו, דמציאותו שהוא מגולח מוכיחה שאינו מתאבל, והרי הוא נכנס אצלו בלא מנעלים ורואין עליו שאינו מתאבל שהרי הוא מתגלח ולובש מגוהץ, ואין ללמוד מזה לנעילת הסנדל שלא בפניו, וכ"כ הרמב"ן דבעיר אחרת אינו נוהג כלל, ונראה שזה מהירושלמי הזה דר' מנא אמר אנן לא הוין גביה, אבל למש"כ נראה שלכך הזכירו תגלחת לפי שנעשית שלא בפניו, ואיצטריך לאשמועין דאסור, אע"פ שנעילת הסנדל מותרת.

וכן פי' הראשונים עמו בבית כפשוטו, וכלשון רש"י כת"י בשם ר"ח בשעה שהוא נכנס לבית אחיו האבל וכשיוצא משם אין אבלות מוטל עליו, ובתו' נסתפקו אם כל הבית כפניה דמי, וכ"ה בפ"י ר"ח בבית עמה נהוג אבלות שלא בפניה לא תנהוג כלל, מיהו בפניה נהוג כל דיני אבלות כמ"ש תו', וכדמשמע שמביאין לו צודנייתא למיכל.

אבל הרמב"ן בתוה"א (סי' מ') כתב שנוהג אבלות גמורה כו' ולא כמו שנהגו עכשיו כשהוא נכנס לבית חולץ וכשהוא יוצא לשוק נועל, ואבל אין ניכר בהם, שיוצאין לשוק כשאר כל אדם, אלא נהוג אבלות גמורה וכן אינו מסתפר בבית אחר, ואינו מגהץ ולובש, ואע"פ שאמרו עמו בבית, כיון שהוא נראה עמו בבית נהוג אבלות גמורה, לא התירו אלא כגון דברים שבצינעא בתוך ביתו שאינו נוהג לעצמו, וכן בעיר אחרת אינו נוהג כלל, הא בפני אבל נהוג כמוהו בכל דבר, עכ"ל, [שו"ר בטור סי' שע"ד ס"ו שהעתיק כל לשון זה], מבואר דעתו דדברים שנוהג בהם בפניו, נהוג בהם גם שלא בפניו,

במנהג שכתב הרמ"א שכל קרובי המת הפסולים לו לעדות מראין קצת אבלות

ג. שו"ע סי' שע"ד ס"ו בהגה וכן נוהגין האידנא שלא להתאבל כלל עם המתאבלים כו' ומ"מ נהגו שכל קרובי המת הפסולים לו לעדות מראין קצת אבלות כו', בסברא ה' מקום לדון דחמיו וחמותו אינם בכלל זה, כיון שאינם קרובין דשאר, ואמנם מדינא דגמ' מתאבלין עליהן, אבל התם הוי משום כבוד אשתו, וכאן אתינן רק משום כבוד המת, והרי אינם קרובים דשאר, אבל מהאחרונים נראה שגם בחמיו וחמותו נהגו בכ"ז.

בפ"ת סק"ד הביא בשם שו"ת אדני פז דבדליכא מתאבלים כאן א"צ לשנות בגדיו בשבת הראשונה, ומשמע ליה לשון ומ"מ שכתב הרמ"א שזה המשך לעיקר הדין, ודחה דבריו מלשון הרמ"א בד"מ דמשמע אפי' אין כאן קרובים, ולא מצאתי ראי' לזה אלא ממ"ש שם בשם מהר"ם מפני כבוד המת, דמשמע שאין הטעם מפני הקרובים, ויש לדחות דנהי דהטעם מפני כבוד המת מאחר שהאבלים מחלו, אבל אכתי י"ל דדוקא כשהאבלות ידועה בעיר איכא זלזול בכבוד המת כשאינו מתאבל כלל, אבל אבלות שבעיר אחרת ואינה ידועה וניכרת במקום זה כלל, אין לחדש איסור מפני כבוד המת, וכ"נ לשון מהר"ם שכתב ומשנה מקומו כדי שירגישו הכל כו' ונהגו משום כבוד המת שגם שאר קרובין משנין את מקומן, ומשמע שמשנין עם האבל להראות שגם הם אבליים על המת, אבל כשאין שום אבלות על המת בעיר זו, אין לו להראות עצמו כאבל, ואמנם ודאי החמירו טפי מדינא דגמ' [דאפי' שני בשני כיון שפסול לעדות למת מתאבל עלין], ואפי' שלא בפניו מתאבלין עמו, מ"מ י"ל דהיינו בדאיכא כאן אבליים, אבל בלא זה לא הוי זלזול במת, דבפשוטו לא המציאו מנהג טפי מהגמ', אלא אמרו דאע"פ שמוחלין, מ"מ אין מזלזלין בכבודו, ועליו להראות שגם הוא מכבד את המת, מיהו שו"ר שהתה"ד הזכיר גם שמועה קרובה, ושמענו בשם

ובתו' פירשו שקרע תחלה מיושב, ולפ"ז הול"ל קרע עילויה מיושב, אתא בריה קרע באפיה מעומד ואידכר כו', ועו"ק איך הבין מתוך קריעת בנו לדין מעומד, ואיך ידע בנו שקרע מיושב, וסמך שיבין הרמז ע"י קריעתו, ואתא בריה משמע שאח"כ הגיע בנו, ולפי' תו' יותר מיושב אם באותו מעמד רמז לו לקרוע מעומד, וגם אמימר ה' תמיה על בנו למה המתין מלקרוע עד עכשיו, ולשון באפיה משמע שזה מדין באפה נהוג אבלותא, וגם עיקר סיפור הגמ' הוא לומר שקרע ג"פ, אבל אם חזר וקרע פעם שני' אין בזה חידוש כ"כ.

ובירוש'למי ג"כ הזכירו חיוב הקריעה כדין בפ"ע, ומשמע שיש בזה חידוש גם לבתר דידעינן איסור תגלחת, וערשב"א בתשובה שאם בא באמצע השבעה א"צ לקרוע, וש"מ דקריעה אינה בעיקר חיוב מתאבלין עמו.

[ואפשר דמעיקרא קרע אמימר מדנפשיה, ואח"כ החליף בגדיו לבגד שלם, וכשהגיע בנו ראהו בלא קריעה, ולכן חזר וקרע בפניו להשתתף עמו בקריעה, ואפשר שלא רצה לומר לו כבר קרעת, והעדיף לקרוע בפניו, ובפרט שעיקר החיוב מתחדש כעת, ומעיקרא קרע שלא מן הדין, אלא די"ל שכבר יצא יד"ח בזה, וערשב"א בתשובה ח"א סי' קל"ט שאם הגיע באמצע שבעה אינו קורע, שהרי האבל עצמו ה' יכול להחליף, עי"ש, וזהו מה שסיפור בגמ' שאפי' בהידור הזה החמיר לחזור ולקרוע מעומד, אע"פ שבקריעה הראשונה מסתמא קרע מעומד.

ולשון הגמ' אידכר דקרע מיושב, ה' משמע שנזכר מה שקרע מעיקרא מיושב, כדמשמע הלשון שנזכר מה שה' מזמן, אבל מה שאירע כעת אין נופל לשון אידכר, ונראה לפרש שנזכר כעת שאין קורעין מיושב, והזכירה על הדין ושימת לב על המעשה, ולא דאידכר השתא מאי דהוה מעיקרא, דה' לגמ' לפרש כן בסיפור קרע עילויה מיושב, ולבתר הכי אידכר.

באחרונים בדין סעודת שמחה, ובדין קרובי האבל שהם קרובי החתן

ד. הרמ"א לא הזכיר איסור סעודת שמחה, והב"ח כתב דכ"ש שאסור לילך לסעודת מצוה כגון ברית מילה, והובא בש"ך, [ובאמת אין זו סברא פשוטה ללמוד בק"ו, שהרי בתגלחת וצפרנים לא נהגו לאיסור, אע"פ שהם יותר חמורים ביסוד דיני אבלות, מיהו גם בזה יש מחמירין], מיהו לעיל סי' ש"ס כתב הרמ"א בשם הגהמ"י שהקרובים לשניהם אוכלים עם החתן כשירצו ולא עם האבל, והובא גם בב"ח שם, למדנו שבמקום שהם קרובים גם לחתן מותרין לאכול עמו בסעודת חתן, וכתב היש"ש בכתובות י"ז א' ע"ד הגהמ"י משמע דקרובים לאבלים לחוד אסורים לאכול עם החתן וכן המנהג, מבואר מדבריו שהמנהג שהקרובים של החתן אוכלים עמו אע"פ שהם קרובים לאבל, ובמקום מהרש"ל הרי נהגו כהרמ"א, שהרי זהו שכתב וכן המנהג דהקרובים לאבל לחוד אינם אוכלין בסעודת חתן, ועי"ש שכתב להקל בסעודה שלישית בשבת, כנראה שנהגו שכל ההעם משתתפין בה, לכבוד הדרשא של החתן, וכ"כ במהרי"ל דיש ללמוד מדברי הגהמ"י דרשאין קרובי האבל לסעוד עם החתן בשמחת נשואין, וסיים וכן הורה מהרי"ל למעשה.

ומקור הדברים בראב"ה [חלק נדפס בגמ' כתובות י"ז א' בשם ת"י, ואח"כ סיים], ומכאן נהגו נמי כשאדם קרוב של מת [וגם קרוב] או של החתן או של הכלה שדוחין קורבת המת מפני החי ונכנס לבית השמחה, ומיהו אינו איסור אפי' בלא שמחת נישואין אלא ניהוג, ולכאורה כונתו דאפי' כשנהגו אבלות עם המתאכלין עמו, אין האיסור אלא בפניו אבל מותר ליכנס לבית השמחה, ומ"מ נהגו איסור, [וזהו המקור למנהג אוסטרין, מיהו צ"ע אם מנהג הראב"ה הוא אף בדליכא אבלים כלל, שדבריו נאמרו בדאיכא אבלים, ועפ"ת שהובא לעיל סק"ג], אבל במקום שמחת חתן, הרי שמחתו דוחה לדין אבלות ואוכלין עם החתן,

אאמור"ר זללה"ה דכונתו כשגם האבלים עצמם שבמקום זה שמעו רק כעת, ולא מיירי במי ששמע בהיותו בעיר אחרת בתוך ל' לאחר שבעה שכבר קמו האבלים, דהא לא נהגו שום איסור במי ששמע לאחר שכבר ישבו שבעה, אלא שאין זה מצוי שנוכל לדייק בזה מהמנהג כלום, [ואולי לזה נתכוין הפ"ת שכתב לדייק מהד"מ], ועי' להלן בדברי הראב"ה.

בדין קובר מתו ברגל אם מתאכלין עמו לאחר הרגל

בפ"ת סי' שצ"ט סק"ד כתב בשם תשובת שיבת ציון לבנו של הגו"ב שהקובר את מתו ברגל חל על הקרובים דין מתאכלין עמו לאחר הרגל, [אע"פ שכבר עברה שבת הראשונה מהמיתה], ודחה דברי מי שרצה לומר דכיון שלא נהגו הקרובים אבלות ברגל כלל, שוב אין אבלות חוזרת עליהם לאחר הרגל, וכתב הטעם דכיון שהאבלות מפני כבוד האבלים הרי הם צריכין להתאבל עמהם לאחר הרגל, וזה כסותר לדברי הפ"ת הנ"ל בסי' שצ"ד סק"ד שכתב שאף באין אבלים חייבין להתאבל מפני כבוד המת, ובסברא ה' נראה שלא נהגו להראות אבלות אלא בתוך שבוע למיתה דמינכר כבודו יותר, אבל באבלות שלאחר הרגל, דין הקרובים כמו לאחר שבת ראשונה כיון שכבר עבר זמן מהמיתה, ואם באנו להחמיר להתאבל עם האבלים, א"כ כשאין אבלים בעיר יש להקל שבכה"ג ממ"צ א"צ להתאבל, מיהו אם עדיין לא עברה שבת ראשונה י"ל שחייבין להתאבל, דאנן לא מטעמא דהשואל בתשובה הנ"ל אתינן עלה, אלא מפני שכבר עבר זמן מהמיתה [ולאחר השבת הרי זה קיל מיום שמועה שהחמירו בה, כיון דסו"ס עברה כבר שבת ראשונה מהמיתה]. - אם חל שבת באיסור חג של פסח, יש מי שהעיר דכיון שחלה האבלות, הרי לאחר השבת הוזה כעברה שבת הראשונה דמי, וה"ה אם הי' יום שמועה בשבת, שמותרין לאחר השבת.

כיבוס ואטו תספורת], וה"ל לענין מתאבלים עמו
י"ל דרק ברחיצה כיון דמינכרא לרבים נהגו
איסור.

ובאמת ה"ל ראוי להתיר גם פניו ורגליו
בחמין לכבוד שבת, למאי דנהגינן
כהגר"א לרחוץ פניו ורגליו בחמין לכבוד
שבת חזון, והאחרונים שהחמירו כאן הרי
החמירו גם בשבת חזון, ואף באבל גמור ה"ל
ראוי להתיר לכבוד שבת, כיון דרחיצת שלשים
אסורה רק ממנהג, וכבוד שבת עדיף, אלא לפי
שלא שמענו הוראה מפורשת מהגר"א להקל בזה
נוהגין להחמיר, אף דמסתברא שזה רק חסרון
ידיעה, שלשיטתו נראה שהיה מורה להתיר,
דלהחמיר בכבוד שבת עדיף, מ"מ נוהגין
להחמיר, דסו"ס זה רק דחיה של יחיד ולא של
כל ישראל, כבשבת חזון, (והגר"א לא חילק בין
אבילות ישנה וחדשה לענין בגדי שבת), אבל
אכתי למתאבלין עמו נראה שהמיקל לא הפסיד,
וכ"כ בשם מהרש"ם.

ובמקום מצוה כגון בעל ברית וסנדק רשאים
לרחוץ כל גופו בחמין, וכן נהג
אמור"ר זללה"ה לכבוד שבת כשהיה סנדק,
שאפי' בט"ב נדחה קי"ל שרשאים לרחוץ בחמין
לכבוד הברית.

השי"ך הביא תשובת משאת בנימין ששני בשני
מותר לרחוץ בחמין, וחלק עליו מסתמות
התה"ד וד"מ שכל הפסולי עדות שוין, וסיים
דמ"מ הולכין אחר המנהג, והנה המשאת בנימין
נחשב כתלמיד הרמ"א ומהרש"ל ויש סמך קולא
בזה שכתב ע"ד התה"ד לחלק בין קרוב גמור
לאבל, לבין שני בשני למת, ואמנם נהגינן
כהשי"ך אבל יש בזה סמך לקולא במקום הצורך.

בגדים מכובסין לא שמענו להחמיר, שלא נהגו
אלא בבגדי שבת, שיש בהם קצת
שמחה, אבל במכובסין לא נהגו להחמיר.

ובלשון מהרי"ל מפורש דרשאים לסעוד בנשואין
ומתפרש אף בחול, וכ"נ לדעת כל ש"פ הנ"ל.

ולאמור נראה דרשאים לרקוד ולשמח את
החתן, שג"ז נדחה מפני כבוד החתן,
[ואפי' אם אינו קרוב של החתן, אם עי"ז ימנע
שמחת חתן, ג"כ יש מקום להקל], שלא נהגו
להחמיר במקום שמחת חתן.

מן האמור נלמד דקרובי החתן אע"פ שהם גם
קרובי האבל מותרין להשתתף בשמחת
הנשואין בין בנשואין עצמן בין בשבת, וזה
דוחה מנהג האבלות שכתב הרמ"א, כמבואר
בכל הפוסקים הנ"ל בהדיא, ואפי' קרובין לאבל
יותר מלחתן יש להקל כל זמן שהם פסולין
לעדות לחתן או לכלה, וכן בהעדר שמחת חתן
אם לא ישתתפו בשמחתו.

בדין רחיצה

ה. בדין רחיצה לכבוד שבת במנהג הרמ"א
נראה דיש להקל לרחוץ כל גופו
בפושטין גמורים, כמבואר בדבריהם שלא אסרו
אלא בחמין ואפי' לחוף ראשו, אבל כל גופו
בצונן לא אסרו, ולשון התה"ד שהוא מקור הדין
הזה, והובא בש"ך סק"ו, והכי נהוג שאינם
רוחצים כי אם בפושטים גמורים, והחכמ"א ועוד
אחרונים לא הזכירו חפיפת הראש, וכתבו שאין
רוחצין רק בפושטין גמורין, ומשמע שבכל
השבוע מותרין לרחוץ בפושטין גמורין כל הגוף,
ולא מצאנו מי שהחמיר בזה, דמה שהזכירו
חפיפת הראש הוא רק לענין חומרא דחמין, אבל
לא חילקו בקולא דפושטין גמורין שמותר כל
גופו, [ול"ד לשלשים שיש מחמירין בצונן כל
גופו, דהכא הרי נהגינן היתר בתספורת, והתם
נהגו איסור רחיצה גזירה אטו תספורת, ועוד דגם
בשלשים רבים מקילין], וכן יש להקל לרחוץ
בסבון כמו שנוהגים להתיר סיכה בשלשים,
ואמנם באבלות שמן הדין סיכה ורחיצה שוין,
אבל במנהגי שלשים לא אסרו אלא רחיצה, [אטו

ו. דינים שנתבארו

א. נוהגין ע"פ הרמ"א שכל הקרובים למת קורבה שפסולין לעדות [רק קורבה דשאר ולא קרובין שע"י נשואין], מראין קצת סימני אבילות, עד מוצ"ש האחרונה, שאין רוחצין בחמין, [וכן משנין בבגדי שבת, מיהו בזה ע"פ הגר"א אין משנין, ובגדים מכובסין מותר גם בחול], ואין אוכלין בסעודה שחוץ לבית אפי' סעודה של מצוה, ובלא אכילה מותר ליכנס למקום שמחה, אבל לרקוד נראה שאסור.

ב. לכבוד שבת נראה שראוי לרחוץ כל גופו בפוריין גמורין ומותר גם לסוך בסבון, והמיקל לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין לא

הפסיד - טבילת עזרא פשיטא דמותר כמו בשלשים, ובאמת גם סתם רחיצה בחול אפשר להקל בפוריין גמורין.

ג. הקרוב לחתן או לכלה אע"פ שהוא גם קרוב למת מותר להשתתף בשמחת חתן לאכול ולרקוד, דכבוד החתן קודם, בין בשבת בין בחול, ונראה דיש להקל גם ללבוש בגדי שבת כיון שבבגדי חול נמנעת השמחה ממנו או מהחתן.

ד. במקום מצוה כגון בעל ברית וסנדק מותר לרחוץ בחמין, ודעת המשאת בנימין דשני בשני מותר ברחיצה, והש"ך חולק, ובמקום הצורך אפשר להקל.

סימן ו

הערות ע"ס המסכת

ד' א' ביאור מי קילון

ד' א' בשלמא מי קילון איכא טירחא יתירא
אלא מי גשמים כו', בהגהות הב"ח הביא
מהרמב"ם דקילון היינו בור, וצ"ע דא"כ היינו
מי גשמים היינו קילון, והו"ל לחלק בין עומק
הבור שצריך לדלות ממנו, שאם דולה בעומק
אמה מותר ואם דולה מעומק ג' וד' אמות אסור,
ול"מ כן, ואין לומר דקילון היינו כד
כדמתרגמינן וכדה וקולתה, דמ"ט קרו ליה מי
הקילון, ותנן במקואות אפי' נתמלאו בקילון
ובמכשירין הממלא בקילון, ומכל הני משמע
שהוא כלי המיוחד לדלות בו מן הבור, ועי'
המתרגם בערוך, (או כעין סילון), ועיקרו כדלי
ששואבין בו, אלא דאשמועינן רבותא שאפי'
בכלי המיוחד לשאיבה אסור.

ולפ"ז מי הקילון היינו מים שצריכין שאיבה
ומי מעין ומי גשמים היינו מים שא"צ
שאיבה, רק לתקן החרין שילכו לשדה, וכל
שצריך קילון לשאבם, אפי' אם שואב מתוך מעין
אסור, דפירוש מי מעין ומי גשמים היינו שהם
נשפכים מעצמם, ולכן הקשו מי גשמים מאי
טירחא איכא.

שם רב אשי אמר מי גשמים גופייהו כו',
לכאורה גם ר"י כולל בדבריו גזירה זו,
ומה"ת לחדש שלא גזר משום האי בור גופיה
שמה יתמעטו מימיו ויצטרכו לשאוב, ומזה
הוכיחו בתו' דקמפלגי בדר"ז כו', דר"י מודה
לדרב אשי, אבל רב אשי אינו מודה לדר"י לגזור
אטו שאר מקומות, ולכן בנהרות המושכין מותר.

ח' א' ואר"ח אפי' צרורין כו'

ח' א' ואר"ח אפי' צרורין כו', נראה דאסיפא
קאי וכפי' קמא שכתבו התו', וה"ק אפי'
לא קברן אינו מתאבל כי אם אותו היום, וקמ"ל
דלא נימא דוקא שקברן, ששמחה היא לו
שקוברן בקברי אבותיו, הוא דסגי באבילות יום,
אבל כ"ז שלא קברן אבל הוא, אלא אפי' צרורין
כו' (ואפשר דביום הקבורה ג"כ ינהג אבילות).

ולפ"ז ניחא נמי הא דמיייתי לסיפא דברייתא
ולר"ח, דלא נימא דמתני' בשקברן דאז
שמחה היא לו, וברייתא בשלא קברן דאז
השמחה ליכא וממילא איכא אבילות, דכיון
דקאמר ר"ח ואפי' כו' מבואר דהברייתא
בשקברן איירי ואפ"ה קתני שמתאבל כל היום,
וקשיא לר"מ, ועוד נראה דבלישנא דר"ח
משמע דהאי תנא ר"מ הוא מדקאמר אפי'
צרורין כו' אלמא דבקברן איכא טפי סברא
למימר דסגי באבילות יום והיינו כר"מ, וניחא
נמי משה"ק תו' ד"ה ורמינהו, ומיהו יש
לדחות דר"ח אתא לאפוקי מפרש"י, אבל טפי
מסתבר דלא ס"ד הכא שיהא אבל לעולם כ"ז
שלא קברן, כ"ז רשמתי לפו"ר וצ"ע. -
ששמחה היא לו, ר"ל שמחה ממש כמ"ש
ברא"ש בשם ירו' אלא דלענין הרגל צריך
להוסיף ששמחת הרגל מבטלת האבילות.

(הערות לפו"ר)

מתחיל בשמחה זו, אבל כשהוא כבר חייב בה לא אסרו, ולא מפני חיוב הממון התירו, אלא שכשעושה כן מפני חיוב אין בזה איסור.

ובזה מיושב משה"ק הרמב"ן בתוה"א [וכ"ה בריטב"א] למה התירו לו לאכול עמהם יעשה להם משתה ויסב עמהם ולא יאכל, וי"ל אין זה כבודן של חברים לאכול בכיתו של זה על שלחנו והוא לא יאכל עמהם, עכ"ל, ולמש"כ אין קושיא אם התירו לאכול גם כשיכול להמנע מלאכול, כיון שעיקר האיסור במריעות מפני שמתעסק בעשיית שמחות, אבל כשחייב בהן כבר אין איסור כלל, מיהו הרמב"ן עצמו סובר שבכל מקום שאסור לאכול אסור גם ליכנס, ואף שהדין אמת במזמוטי חתן וכלה, אבל במריעות לכאורה אין שמחה בלא אכילה, (ובירושלמי הגרסא אסור לילך בסעודה).

שם ל"ק הא באריסותא הא בפורענותא, ברש"י כת"י ובראשונים הגרסא באריסותא בשי"ן, וכן יש גרסאות בפרעונא, וכן כתב הראב"ד באריסותא כלומר הלואה כמו והאיש אשר אתה נושה בו מתרגמין דאת רשי ביה, עכ"ד, ויש גורסין בריסותא, שו"ר ברי"ף וה"מ בפורענא אבל באריסותא.

כתב הרי"ף ועל אביו ועל אמו ב"כ וב"כ לאחר יב"ח, ולא נתפרש מגליה ד"ז, הרי בפשוטו דין תוך ל' לקרובים כדין יב"ח לאביו ואמו וחמיר מיניה, וא"כ לכה"פ ה' ראוי להתיר לאחר ל' יום, ואמנם אין רמז לחילוק זה בגמ', וא"כ יש לנקוט דגם באביו ואמו מותר לאלתר, כיון שההיתר הוא מפני שאין בה שמחה כ"כ, וגם בברייתא דקתני בהדיא שמחת מריעות, מתפרש שכן הדין באביו ואמו, ומגלן לחדש חילוק זה באביו ואמו.

בירושלמי ה"ח מסיים עלה אם היתה חבורת מצוה או קדוש החודש מותר, והרמב"ן העתיק ממס' שמחות ואם היתה חבורה לשם מצוה כגון קדוש ר"ח מותר, למדנו מכאן שכל מסיבה אסורה אע"פ שאין בה שמחה

כ"ב ב' בדיני שמחת מריעות וסעודת מצוה באבל

כ"ב ב' על כל המתים כולן נכנס לבית השמחה לאחר ל' יום כו' ארכב"ח ולשמחת מריעות, בלישנא בתרא מבואר דמריעות קיל משאר שמחות, והטעם מפני שאין בה שמחה כ"כ, כמ"ש הרמב"ן בתוה"א, שהרי אין בה סיבה לשמחה, רק לחזק האחוה והריעות, [ולא מסתבר לומר דל"ק החמירו במריעות מפני שהיא רשות ובשמחת חתן מותר, דאין להמציא פלוגתא הפוכה בין ל"ק ול"ב, וגם בסברא לא מסתבר שכל שמחה מותרת], ולפ"ז ללישנא קמא אף לשאר קרובים אסור ליכנס לבית המשתה של חתן עד יב"ח, וכ"מ בפרש"י ותו', והלשון סתום דהול"ל אבל לשמחת חתן אסור כל יב"ח, וגם הדבר מחודש לומר שיש אבלות על שאר קרובים יותר מל' יום, ועו"ק דאם עיקר המימרא לומר דשאר שמחה יב"ח, א"כ מ"ט לא איתותב מבריתא, ומסקינן רק בקשיא, ובתו' משמע דס"ל דמצי לשנויי דפרושי קא מפרש מאי שמחה שמחת מריעות, אבל קשה לסתום היתר בשמחה אם בסתם שמחה אסור.

ויתכן דלא ברירא לגמ' אם כונת רבב"ח לומר דאפי' למריעות ל' יום, וא"כ לא איתותב מבריייתא, או דכונתו לשאר שמחות יב"ח, וא"כ איתותב מהברייתא, ולכן סתמו בקשיא.

והראב"ד והריטב"א פ' בל"ק דרק סעודת הרשות אסור, אבל סעודת מצוה מותר מיד, ולפ"ז הוי מחלוקת הפוכה בין ל"ק לל"ב, וגם דוחק לומר שמותר בכל השמחות ולא נאסר אלא בשל רשות.

שם ארכב"ח ולשמחת מריעות מותר ליכנס לאלתר, פ"י כיון שאין בה שמחה כ"כ לא החמירו בה, ואמנם להתחיל שמחת מריעות לא התירו, דנהי דאין בה שמחה כ"כ לא התירו לחפש שמחות של רשות בתוך ל' יום, אבל אם הוא כבר חייב בה לא אסרוה, שאינו נראה כמסיח דעתו לגמרי מן האבלות, אלא כשהוא

אכילה, משא"כ בזמן הריקודים ומזמוטי חתן וכלה.

ולפ"ז הדבר תלוי לפי הענין, שאם מיסב עמהם ומשתתף בשמחה, יש לאסור בלא אכילה, אבל בכניסה לחוד באופן שאינו משתתף עמהם כיון שאינו אוכל עמהם אינו בא לכלל שמחה, אבל ברקודים ומחולות ולראות במזמוטי חתן וכלה יש לאסור משום שמחה, (ועי' טוש"ע סו"ס ש"פ שאפי' לילך בשיירא לסחורה חשבוה כשמחה).

הראשונים למדו להתיר סעודת סיום כמו חבורת מצוה, מיהו בארחות חיים וכל בו כתבו שאין בה שמחה כ"כ, ולפ"ז אין להתיר בשמחה של כבוד התורה ברקודים, שלא התירו אלא שמחה של מצוה שאינה ברקודים ומחולות, דבזה בלא מצוה אסור, אבל ברקודים ומחולות הכל אסור.

עוד בביאור ההיתר בשמחה של מצוה

במה שביארנו דההיתר של שמחה של מצוה עיקרו בגלל שאינה שמחה גדולה, ומ"מ בלא מצוה ג"ז אסור, ולפ"ז משמע שלא המצוה היא המתיר, אלא השמחה שלא לצורך זהו האסור, ולכן גם שמחת מריעות הותרה רק בצורך לשלם חובו, העיר בני מאיר נ"י דמשמעות הרמב"ן כפשטות הברייתא שהשמחה של מצוה זהו המתיר, וביאור הדברים דכל שאין סיבה גשמית לשמחה רק המצוה, בזה השמחה מתרת, משא"כ בחתן שיש סיבה נוספת לשמחה, שזה גורם שתהא השמחה גדולה, וחשיבא המצוה לשמחה עם החתן, ולפ"ז גם ברית ופדה"ב ראוי ליחשב שמחה של מצוה, כיון שאין השמחה בבנו אלא בהכנסתו לברית ופדיון, ול"ד לחתן שיש גם שמחת הנשואין, וערשב"ם פסחים קי"ג ב' מי שאינו מיסב בחבורה של מצוה כגון משתה של ברית מילה או בת כהן לכהן, ובפי' ר"ח כגון קידוש וכיו"ב.

בירושלמי אמרו דעל כל המתים אסור לילך בסחורה עד ל' יום על אביו ועל

מיוחדת, וכעין שמחת מריעות שבגמ', דכל מסיבת סעודה לשם שמחת אכילה, [וכלשון הירושלמי אסור לילך בסעודה] אסור, והתירו בהני של מצוה שאין בהם שמחה [כחתן] רק שמחת המצוה, והרמב"ן כתב אכילת קדשים וחבורת הפסח, אע"פ שאוכל בחבורה ויש שם משתה ושמחה מותר לאחר שבעה, וממ"ש בירושלמי פ"ב ה"ג לוויין ברבית לחבורת מצוה ולקידוש החדש, [וכדתנן סנהדרין ע"א א' גבי בן סו"מ], משמע שזו סעודה מיוחדת ולא אכילת קדשים ופסחים, ועי"ש סנהדרין ע"א ב'.

והראב"ד פי' סעודת מצוה שהי' משיא יתום ויתומה, ועפ"ז כתב דשרי רק לאחר ל' יום, אבל הרמב"ן כתב דבזה אסור, ולא התירו אלא כעין קדה"ח, ולכן התיר מיד לאחר שבעה, ואפי' באביו ואמו שרי, אבל בד"ה נמצינו למדין סתם הרמב"ן בזה, ומ"מ העיקר כמבואר בברייתא דזה קאי גם על אביו ואמו, ואף במריעות הי' נראה כן בפשטות הגמ', והטור בסי' שצ"א כתב דעל אביו ואמו מותר לאחר ל' סעודת מצוה.

בדין כניסה לבית השמחה בלא לאכול

הרמב"ן בתוה"א שם (ענין האבילות בשמחה כיצד אות ע"ג), הביא פלוגתא אם האיסור ליכנס לבית השמחה, או שהאיסור רק לאכול שם, וסיים ומסתברא אסור ליכנס לבית השמחה אמרו כו' שאין אבלות במקום שמחה, ולכאורה בפשטות הגמ' נראה שהעומד בחבורת מצוה ואינו אוכל עמהם אין לו שמחה, [ובפרט אכילת פסח וקדשים שהזכיר הרמב"ן], ולא דמי למזמוטי חתן וכלה שהזכיר הרמב"ן, ולפ"ז שמחה שהזכירו בגמ' וסעודה שאמרו בירושלמי באכילה עמהם מיירי, אלא שיש להבין מסברא דבמקום שהשמחה גדולה כמזמוטי חתן וכלה, יש שמחה גם בלא אכילה ושתייה, וג"ז בכלל האיסור, אבל הישיבה בצד האוכלים בזמן אכילתן אין בה שמחה, שבזמן האכילה אינו כמשתתף עמהם ואינו מגיע לידי שמחה בלא

מצינו בגמ' לשון למישאל טעמא גבי ניחום אבלים, וז"ל ר"ה גאון מנהג המנחמים בבית האבל, שהאבל יושב ויושבין לפניו ומתכנסין לאחר תפלה שורות שורות מיושב, ושליח ציבור עומד ומכריז נשיילו רבנן טעמא, ואבלים אומרים ברוך דיין האמת, והכל עונין עושה שלום במרומיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ונגשים ומנחמין אחד אחד ושנים שנים כאשר רוצים, ועל ת"ח דרכן לעמוד בשורה, עכ"ל הובא בתוה"א ענין ההתחלה (אות מ"ה), ופירושו כמו שאילת שלום שפירושה ברכת שלום כדתנן ברכות נ"ד א' שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, ותנן ברכות י"ג א' שואל מפני היראה ופירושו מברך, ושאילת טעמא פירושה ברכת תנחומין.

בקריעה על ערי יהודה, מה הם ערי יהודה

כ"ו א' ערי יהודה מנלן דכתיב ויבואו אנשים משכם משילו ומשומרון שמונים איש מגולחי זקן וקרועי בגדים ומתגודדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית ד', בירמיה מ' ה' מבואר שהפקיד מלך בבל את גדליה בערי יהודה, ומשמע שהמצפה מערי יהודה, [שו"ר מציירים מצפה בחלק של בנימין, וא"כ צ"ל שראו ערי יהודה משם ונבוכדנצר הפקידו על ערי יהודה], ומבואר בהאי קרא שעדיין אחזו המנחה והלבונה בידם להביא בית ד', וש"מ שעדיין לא ידעו שהבית חרב, וכבר קרעו בגדיהם כשהגיעו למצפה או סמוך לה, ועדיין לא ידעו מהחורבן, דלא מסתבר שמעיקרא הי' דעתם להביאם בית ד', ועכשיו אחזום לגניזה בעלמא, דאין ענין להזכיר ד"ז אא"כ עדיין היו מוליכין אותם לבית ד', ונבירושלמי מיייתי מינה שקרעו על ירושלים, ולא ס"ל התם לקרוע על ערי יהודה, ועכ"פ הוכיחו מזה שקורעין על הערים בלי ידיעה מהחורבן, ובתלמודן סברו

אמו עד שיגערו בו חבריו ויאמרו לו צא עמנו, והרא"ש והטור פי' ד"ז משום שמחה, וצ"ע בטור סי' שצ"א ס"א שכתב דאסור כל יב"ח, אבל בטוש"ע סי' ש"פ סכ"ה כתבו עד שיגערו בו חבריו, ואולי הטור מפרש שיגערו על הליכה זו, ובלא גערה אסור כל יב"ח, אבל בפשוטו כמו תספורת מכיין שגערו פעם אחת מותר להסתפר בכל שעה, שכבר נגמר זמן אבילות של תספורת, מיהו משום מנהג יש שכתבו לאסור כל יב"ח עד שיגערו.

נגדר איסור כניסה לשמחה באבל

לענין הלכה גדר הדברים בטוש"ע סי' שצ"א ס"א דאבל אסור בשמחה, ויש מקומות שבלא סעודה אין שמחה, ויש מקומות שעצם ההשתתפות בסעודה מוכיחה שאין לו צער אבלות כלל, ולכן סעודת מרעים אסורה אף שאין בה שמחה כ"כ, וסעודת מצוה אם אין בה שמחה כ"כ מותרת, ונקטו האחרונים שאף סעודת בר מצוה וחתן תורה ובראשית וסיום מסכת בכלל זה, דכיון שעוסק במצוה אינו כמסיח דעתו למשתה, מיהו אם יש שם שמחה של ריקודים ומחולות אסור, ואין לאכול בסעודה כזו אם עשויה באופן של שמחה, אף כשדעתו לצאת משם בזמן המחולות, כין שכל האוירה היא של שמחה.

בסעודת נשואין לא התירו ליכנס כלל, ואפי' בחופה לשמוע הברכות נחלקו הפוסקים, וכהיום שמזמרים שם אסור לכו"ע, וצריך לעמוד בחוץ במקום שאינו כמשתתף בשמחה.

במ"ש הרמ"א בסי' שע"ד ס"ו שנהגו הקרובים לאבל להראות קצת אבלות, וכתב הש"ך סק"ז שאין אוכלין חוץ לביתם לא בסעודת מצוה ולא בסעודת מריעות, וכתב אאמ"ר זללה"ה להקל ליכנס בלא אכילה, מ"מ נראה שאין לרקוד שם, דריקוד גרע מסעודה.

הסמוכין לה ובאמת גם על הסמוכין לחברון לא קרעו, והזכירו חברון לפי שהיו רגילין לילך לקברי אבות.

ולפ"ז הקריעה על ערי יהודה שהם שלב ראשון בחורבן, ואח"כ ירושלים ואח"כ בית המקדש, וענין זה נקבע לפי סביבות ירושלים ולא לפי נחלת שבט יהודה, ולפ"ז בית לחם שהי' בחלקו של יהודה יש בו דין ערי יהודה, כיון שהוא סמוך לירושלים.

מיהו אין הכרע לכל זה דאיכא למימר דערי יהודה שהוזכר בכל מקום הכונה בגלל שהמלכות נשארה בשבט יהודה לחוד אחרי שגלו עשרת השבטים, וכמו שהזכירו הפוסקים איש יהודה וחטאת יהודה כנגד זה הזכיר ערי יהודה א"כ י"ל שכל נחלת יהודה בכלל, ומ"מ נראה יותר שאין מסמל חורבן יהודה אלא הסמוך לירושלים, אבל אכתי לכיש ומרישה ועזקה נקראין בפסוקים ערי יהודה, אע"פ שאינם קרובות לירושלים יותר מחברון, ומציירין אותן רחוקים למערב טפי מחברון, והרי לצד צפון לא מיקרו ערי יהודה אע"פ שקרובים לירושלים, וש"מ שאין תלוי בסביבות ירושלים אלא בערי יהודה.

ולאמור לא הוכרע בידנו ד"ז אם ערי יהודה רק הקרובים לירושלים או כל ערי יהודה ממש, [ניתכן שדי בזה לקיים המנהג לענין חברון בעדות הגדולים דספיקא דרבנן לקולא], דאכתי הרי לא שמענו שיחששו על באר שבע וכל הערים משם עד ירושלים שהם ערי יהודה ואף שחלק ניתן לשמעון, הרי בבית שני היו רק שבט יהודה ומבואר שישבו בבאר שבע.

מהא דהוזכרו בקראי ערי יהודה כדבר מיוחד בכל הגזירות ש"מ שהם מחשבין חורבן לעצמו], ולפ"ז אין מקור לקרוע עוד על ירושלים, אלא דסברא היא בק"ו מערי יהודה, וכן המקדש בק"ו.

ולכאורה נראה דערי יהודה נקראין רק הערים שסביבות ירושלים, כלישנא דקרא בכל דוכתא בערי יהודה ובחוצות ירושלים, [ומהני קראי מוכח שאין הכונה מפני שבבית שני עלו רק שבט יהודה, דהא בבית ראשון קיימינן, ומהתם ילפינן], וראי' לזה שהרי אותם אנשים שבאו משכם ושילה לכאורה היו להם גם ערי יהודה סמוכות להם, שהרי עד באר שבע מתפשטין ערי יהודה, ואפ"ה קרעו רק כשהגיעו למצפה וש"מ דאע"פ שדרים בהם שבט יהודה לא מיקרו ערי יהודה, שו"ר שז"א שהם באו מן הצפון ושבט יהודה מתפשט לדרום, ומכאן גם מוכח שאין קורעין על ערי ישראל, עי' ב"י או"ח סי' תקס"א, שהרי מי שקרע על אחת מערי יהודה אינו חוזר וקרוע על עיר אחרת, חוץ מירושלים כמ"ש הרמב"ן בתוה"א, ואע"פ שראו ארץ ישראל בחורבנה לא קרעו עד שהגיעו לערי יהודה.

ובזה מיושב מ"ש הברכ"י בשם בעל חסד לאברהם שהמנהג שאין קורעין על חברון, וכתב הטעם דחשיבי ערי הלויים ולא ערי יהודה, [דהיינו שלא היתה מבצר שחורבנה יוכיח על חורבן יהודה], וסיים שאין לסמוך על טעם זה, והובא בשע"ת שם, ולמש"כ י"ל דלא חשיב ערי יהודה אלא הסמוכין לה, וחברון רחוקה טובא מירושלים, ולא נחשבת בכלל ערי יהודה